Decimum Volumen.

AVERROIS CORDVBENSIS COLLIGET LIBRI VII.

CANTICA ITEM AVICENNÆ CVM EIVSDEM AVERROIS COMMENTARIIS,

M. A. Zimaræ Contradictionum Solutiones,

Quorum series, & additamentum verſa pagina manifeſtat.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS APVD IVNCTAS.
M. D. LXII.

IN HOC DECIMO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

AVERROIS COLLIGET libri ſeptem nuper diligentiſsime caſtigati.

Libri Quinti Colliget, Capita. lvij. lviij. & lviiij. à Iacob Mantino ob rei difficultatem olim translata, nunc cum antiqua trãslatione in lucem ſunt ædita.

Collectaneorũ item ſectiones tres, tribus Colliget libris, Secundo ſcilicet, Sexto, & Septimo reſpondentes, à Ioanne Bruyerino Campegio elegantiſsime latinitate donatæ, poſt antiquam translationem ob ſtudioſorum commodum appoſitæ ſunt.

Commentaria in AVICENNAE Cantica diligentiſsime emendata, vnà cum eiuſdem Auicennæ textu in partes, tractatus, ac capita diſtincto, atque caſtigationibus Andreæ Bellunenſis exornato.

Summarum & Capitum index in voluminis initio habetur, præterquam index Canticorum, qui ante librum illum præfixus eſt.

AVERROIS Tractatus de Theriaca nunquàm antea apud latinos viſus.

M. ANT. Zim. Cont. Sol.

INDEX SVMMARVM ET CAPITVM, QVÆ IN LIBRIS COLLIGET CONTINENTVR.

Otius operis præmiũ ea declarãs q̃ in ipſo cõtinẽtur, fo. 1. B
Quæ ſit libri intẽtio ac doctrinæ ordo. Cap. 1. ibidem
Quo pacto vnuſquiſq; liber appelletur: quidq; in eorũ vnoquoq; ptractatur. C. 2. 1. H
Súma ac Cap. Primi lib.
Svmma libri. De Anatomia. fo. 3. E
De definitiõe Medicinæ, et eius diſtinctione. Cap. 1. ibidem
De anatomia Membrorum in vniuerſali. Cap. 2. 4. D
De oſſibus capitis. Ca. 3. 4. F
De Dẽtibus, et omnibus oſſibus totius corporis. Cap. 4. 4. G
De anatomia Venarum pulſatilium. Cap. 5. 5. H
De anatomia uenarum nõ pulſatilium. Cap. 6. 6. G
De anatõia Neruorũ. c. 7. 7. G
De Ligamentis. Ca. 8. 8. L
De Chordis. Cap. 9. 8. M
De Carne. Cap. 10. 8. M
De Villis. Cap 11. 9. A
De humoribus Cap, 12. 9, B
De ſiplicib⁹ mẽbris. c. 13. 9. B
De Spiritu. Cap. 14. 9. B
De Lacerto. Cap. 15. 9. C
De forma Capitis. C. 16, 9. G
De forma Oculorũ. c. 17. 9. L
De forma Naſi. C. 18. 10. C
De forma Auris, c. 19. 10. D
De forma linguæ. c. 20. 10. E
De extrẽitate oris. c. 21. 10. F
De anotomia totius Ventris. Cap. 22. 10. H
De anatomia Pulmonis et cãnæ eius. Cap. 23. 10. K
De anatomia chordis, & forma eius. Cap. 24. 10. M
De forma Stomachi, & Meri. Cap. 25. 11. D
De forma Inteſtinorum. Capit. 26. 11. G
De forma hepatis. c. 27. 11. K
De forma ſplẽis. C. 28. 12. A
De forma Fellis. C. 29. 12. B
De forma, & anatomia Renum. Cap. 30. 12. B
De forma veſicæ. c. 31. 12. C
De anatomia Miracb, & Zirbi. Cap. 32. 12. D
De anatomia Veretri & Teſticulorum. Cap. 33. 12. A
De anatomia Mamillarum. Cap. 34. 12. F
De anatomia Vuluæ. Capit. 35. 12. F
Summa ac Capita Secundi libri.
Svmma libri. De Sanitate. fol. 12. I
De Sanitate, & de Complexione, atq; cõpõne mẽbrorũ in vniuerſali. Cap. 1. ibidem
De complexionibus membrorũ Conſimilũ. C. 2. 14. D
De complexionibus membrorum Officialiũ. Ca. 3. 14. I
De Complexione temperata, & de diſtemperatis totius corporis. Cap. 4. 14. M
De ſanit. mẽbrorũ officialiũ. & eius ſpẽbus. C. 5. 15. D
De Sanitate aliqualiter in mẽbris cõſimilibus. C. 6. 16. A
De actionibus, et paſſionibus, & de virtutibus membrorũ. Cap. 7. 16. D
De inuamentis membrorũ conſimilium. Cap. 8. 17. M
De inuamentis membrorũ officialiũ, q̃ ſunt inſtra virtutis Nutritiuæ. Cap. 9. 20. A
De inuamẽtis mẽbrorũ officialiũ, q̃ ſunt inſtrumẽta virtutis Generatiuæ. C. 10. 22. G
De inuamẽtis mẽbrorũ officialium, quæ ſunt inſtrumẽta ſẽſus in generali. Ca. 11. 24. A
De inuamento fili Spinæ. Capit 12. 25. B
De proprio inſtrumento ſenſus Tactus. Cap. 13. 25. C
De inuamento Linguæ. Capit. 14. 25. E
De inuamentis Oculorum, & partiũ ſuarũ. Cap. 15. 25. F
De inuamentis inſtrumentorũ Auditus. Cap. 16. 26. A
De inuamentis inſtrumentorũ Odoratus. Cap. 17. 26. C
De inuamentis membrorũ uoluntarij motus. C. 18. 26. G
De inuamentis Anhelitus, & mẽbrorũ eius. Ca. 19. 28. D
De inuamẽtis Cerebri & partium eius. Cap. 20. 30. F
De Somno. Cap. 21. 31. C
De complexione Temporum. Cap. 22. 32. C
Summa ac Capita Tertij Libri.
Svmma libri. De Aegritudinib⁹, et accidẽtib⁹. f. 33. A

Index.

De Aegritudinis definitione, & eius ſpeciebus in generali. Cap. 1. ibidem
De cauſis Aegritudinum in generali. Cap. 2. 33. H
De cãis Aegritudinũ mãlium calidarũ et ſiccarũ. c. 3. 34. A
De generatione febris cholerae ſefrariae. Cap. 4. 35. C
De Aegritudinibus cholericis localibus. Cap. 5. 35. K
De Aegritudinibus frigidis et humidis mãlibus. c. 6. 36. C
De cauſis Aegritudinum frigidarum & ſiccarum materialium Cap. 7. 36. I
De cauſis Aegritudinum calidarum & humidarum materialium. Cap. 8. 37. B
De cauſis Aegritudinũ cõpoſitarũ materialiũ. C. 9. 37. G
De cãis Aegritudinũ nõ materialiũ ĩ generali. c. 10. 38. D
De cauſis Aegritudinum immaterialium calidarum & ſiccarum. Cap. 11. 38. E
De cãis aegritudinũ ĩmãliũ frigidarũ & ſiccarũ. c. 12. 38. I
De cauſis Aegritudinum membroruũ officialiũ. c. 13. 38. K
De Continuitate, et Solatione continuitatis, & ſuis cauſis aliqualiter. Ca. 14. 39. A
De Aegritudinum membroruũ officialiũ. C. 15. 39. F
De accidentibus ſuperuenientibus virtuti Nutritiuae in generali. Cap. 16. 40. A
De accidentibus ſuperuenientibus uirtuti Retentiuae. Caput. 17. 41. E
De accidentibus uirtuti Expulſiuae ſuperuenientibus. Cap. 18. 41. G
De accidentibus ſuperuenientibus uirtuti Attractiuae ſtomachi. Cap. 19. 41. M
De accidẽtibus, quae ſuperueniunt uirtuti nutritiuae in teſtinorum. Cap. 20. 41. M
De Accidẽtibus ſupueniẽtibus virtutib⁹ Hepatis. c. 21. 42. I
De accidentibus ſuperuenientibus virtuti Digeſtiuae venarum. Cap. 22. 44. A
De accidentibus ſuperuenientibus virtuti Nutritiuae mẽbrorum. Cap. 23. 44. C
De accidentibus impedientibus digeſtionem cerebri. Caput. 24. 44. E
De accidentibus ſuperuenientibus uirtuti nutritiuae Cordis. Cap. 25. 44. I
De quibuſdam accidentibus Splenis. Cap. 26. 45. B
De accidẽtibus ſupueniẽtibus virtutib⁹ Renũ. c. 27. 45. D
De accidentibus impediẽtibus opera Veſicae. Ca. 28. 45. G
De accidentibus ſuperuenientibus membris generationis, ſicut Teſticulis, Virgae, et Vulvae. Cap. 29. 45. I
De Expulſiua plurium membrorum. Cap. 30. 46. I
De accidẽtib⁹ ſuperueniẽtibus virtuti Senſibili. c. 31. 47. I
De accidentibus ſuperuenientibus virtuti Appetitiuae. Capit. 32. 49. G
De accidẽtibus ſuperuenientibus virtuti Motiuae voluntariae. Cap. 33. 50. G
De Sapore, & Odore in generali. Cap. 34. 51. G
De Senſu guſtus, & de accidentibus ei ſuperuenientibus. Cap. 35. 51. K
De ſenſu odoratus, & de accidentibus ei ſuperuenientibus. Cap. 36. 52. C
De ſenſu Auditus, & de accidẽtibus ei ſuperuenientibus. Cap. 37. 52. H
De ſenſu Viſus, & de accidentibus ei ſuperuenientibus. Cap, 38. 53. A
De accidentibus Anhelitus. Cap. 39. 55. C
De accidentibus triũ virtutũ, ſ. Imaginatiuae, Cogitatiuae, et Memoratiuae. c 40. 56. A
De accidentibus Somni & vigiliarum. Cap. 41. 57. A

Summa ac Capita Quarti Libri.

Summa libri. De Signis Sanitatum, & Aegritudinum. fol. 58. E
De ſignis Sanitatis, & Aegritudinis in generali. C. 1. ibi.
De ſignis complexionum, & ſanitatis cordis. C. 2. 59. H
De ſignis complexionũ, & ſanitatis Cerebri. C. 31. 60. L
De ſignis complexionũ, & ſanitatis Hepatis. C. 4. 62. L
De ſignis complexionũ, & ſanitatis Pulmonis. C. 5. 62. I
De ſignis complexionum, et ſanitatis Stomachi. C. 6, 63. A
De ſignis cõplexionũ, & ſanitatis teſticoulorũ. c. 7. 63. D
De ſignis cõplexionũ, et ſanitatis totius corpis. C. 8. 63. G
De ſignis ſignificantibus ſuper Aegritudines in generali. Cap. 9. 63. L
De ſignis abundantiae Sanguinis. Ca. 10. 64. C
De ſignis Cholerae abundantis. Cap. 11. 64. F
De ſignis dominij Melancholicae. Cap. 12. 64. G

Index.

De ſignis dominij Phlegmatis. Cap. 13. 64.I
De ſignis prognoſticis Aegritudinum futurarum per aerem, & tempora. Cap. 14. 64.M
De ſignis prognoſticis Aegritudinum futurarum per ægritudines paruas. C. 15. 66.D
De Pulſu, & Vrina in generali. Cap 16. 66.I
De Pulſu, & de generibus, & ſpeciebus eius. Ca. 17. 66.M
De cauſis Pulsuũ. c. 18. 68.F
De diuerſitatibus Pulſuum præs intrinſecas. C. 19. 69.I
De cauſis permutantibus Pulſũ ab extrinſeco. c. 20. 69.L
De Vrinis generaliter. Capit. 21. 70.C
De ſignificationibus Vrinæ ſũptis eius olore. Cap. 22. 70.I
De ſignificationibus vrinæ ſũptis ex ſubſtantia eius. Capit. 23. 71.C
De hypoſtaſi Vrinæ, et de eius ſignificationibus. c. 24. 71.E
De ſignis Aegritudinum membrorũ intrinſecorum, & extrinſecorum in generali. Capit. 25. 72.B
De ſignis febris Ephemeræ. Cap. 26. 72.E
De febribus putridis, & de earum ſignis in vniuerſali. Cap. 27. 72.G
De ſignis febris Cholericæ, capita. 28. 73.B
De ſignis febris Phlegmaticæ. Cap. 29. 73.F
De ſignis febris Quartanæ. Cap. 30. 73.I
De ſignis febris, quæ in Arabico nominatur Michabecha, & eſt febris Sanguineæ. Cap. 31. 73.M
De compoſitione Febrium. Capita. 32. 74.B
De ſignis febris Hecticæ. Capita. 33. 74.G
De ſignis apoſtematum Sãguineorum. Cap. 34. 47.L
De ſignis apoſtematum Cholericorum. Cap. 35. 75.A
De ſignis apoſtematum Phlegmaticorum, Cap. 36. 75.B
De ſignis apoſtematum Melancholicorum. Cap. 37. 75.B.
De Criſi in gũali. c. 38. 75.E
De ſpeciebus euacuationũ, quæ fiũt in Criſi. Cap. 39. 76.F
De diebus criticis. c. 40. 76.I
De ſignis ſignificantibus præſentem Criſim. C. 41. 77.C
De ſignis prognoſticãtibus Salutem. Cap. 42. 77.F
De ſignis prognoſticis Malis. Cap. 43. 78.A
De ſignis vniuerſalibus Aegritudinum membrorum intrinſecorum. Cap. 44. 79.D
De his, quæ egrediuntur à corpore, quæ ægritudines ſignificant. Cap. 45. 79.L
De ſignis Aegritudinum, & cauſarum ipſarum in generali. Cap. 46. 81.K
De ſignis ægritudinum Oculorum. Cap. 47. 83.F
De ſignis ægritudinum Auricum Cap. 48. 83.I
De ſignis ægritudinum Naſi. Cap. 49. 83.M
De ægritudinibus oris. Capitu. 50. 84.A
De ſignis ægritudinum Gulæ. Cap. 51. 84.A
De ſignis ægritudinum Pulmonis. Cap. 52. 84.D
De ſignis ægritudinum Pectoris. Cap. 53. 84.G
De ſignis ægritudinum Stomachi Cap. 54. 84.I
De ſignis ægritudinum Hepatis. Cap. 55. 85.C
De ſignis ægritudinum Splenis. Cap. 56. 85.F
De ſignis ægritudinum Renum. Cap. 57. 85.G
De ſinis ægritudinum Veſicæ. Cap. 58. 85.L
De ſignis ægritudinum Inteſtinorum. Cap. 59. 86.C
De ſignis ægritudinum Vulnæ. Cap. 60. 86.G

Summa ac Capita Quinti Libri.

SVmma libri de Cibis, & Medicinis. fol. 86.L
Quæ ſit huius Quinti libri intentio. Cap. 1. ibidem
De quiditate cibi, & medicinæ. Cap. 2. 87.A
De opationibus primis, quas operantur medicinæ in corpore human. Cap. 3. 87.C
De opatiõibus ſecũdis, et Tertijs ĩgnali, quas opantur medicinæ ĩ corpe humão. c. 4. 88.F
De medicinis Maturatiuis. Capit. 5. 88.B
De medicinis Mollificatiuis. Cap. 6. 89.E
De Medicinis induratiuis. Capit. 7. 89.H
De medicinis oppilatiuis. Capit. 8. 89.K
De medicinis Aperitiuis, & Abſterſiuis. Cap. 9. 89.M
De medicinis Enaporatiuis. Cap. 10. 90.C
De medicinis Aperiẽtibus ora venarum. Cap. 11. 90.F
De medicinis Stypticis. Capit. 12. 90.G

Index

De medicinis Mitigatiuis dolorum. Cap. 13. 90.H
De medicinis generatibus Carnem. Cap. 14. 91.A
De medicinis Cicatrizantibus. Cap. 15. 91.B
De medicinis Canſticis. Caput. 16. 91.B
De medicinis Corroſiuis, et facientibus carnem cadere. Caput. 17. 91.C
De medicinis Attractiuis. Caput. 18. 91.D
De medicinis Confortatiuis. Cap. 19. 91.G
De operationibus Tertiarum virtutum. Cap. 20. 91.K
De medicis Opantib⁹ a forma ſpecifica: & de differentia inter eas, & illas quæ operantur p primã, ſecundam, & tertiã virtutẽ. Cap. 21. 92.F
De Venenis. Cap. 22. 93.E
De medicinis Bezahar. Caput. 23. 93.Fs
De modo cognoſcendi virtute. Medicinarum, & Ciborum. Cap. 24. 95.s
De inueſtigatione uerificatiõie ſignorum rationabilium operationum Ciborũ, & Medicinarum. Cap. 25. 95.M
Quo pacto cognoſci poſſint cõplexiones Ciborum, & Medicinarũ per generales differẽtias corporum mixtorum. Cap. 26. 96.K
De cognitione Medicinarũ & Ciborũ per rõnẽ ſumptã ab ſapore. Cap. 27. 98.C
De cognitione medicinarũ, & Ciborũ per rationẽ ſumptã ab odore. Cap. 28. 98.L
De cognitione Ciborũ, & medicinarũ per rationẽ ſumptã à colore. Cap. 29. 99.B
De cognitione Ciborũ, & medicinarum per proprietates eorũ, prout ſunt partes terræ naſcentiũ, & animaliũ: & ſunt Locus, Tempus, Regio, & Operatio. Ca. 30. 99.F
De complexionibus Ciborum quorundam, & medicinarũ ſpecialiter, ſecũdum quòd certificatus fuit Galenus: præcipue uero de Granis, ex quibus panis conficitur. Ca. 31. 100.K
De Carnib⁹. Cap. 32. 101.G
De Piſcibus. Cap. 33. 102.A
De Lacte. Cap. 34. 102.B
De Caſeo. Cap. 35. 102.B
De Ouis. Cap. 36. 102.C
De Fructib⁹. Cap. 37. 102.E
De Aquis. Cap. 38. 102.F
De Granis, quæ ſunt cibi medicinales. Cap. 39. 102.I
De Fructibus arborum. Caput. 40. 103.B
De Herbis, & Oleribus. Caput. 41. 103.H
De varietate uirtutũ medicinarũ Simplicium. C. 42. 104.B
De medicinis, quæ ex Mineris ſunt. Cap. 43. 116.B
De Lacte, & uariis eius operationibus ſecundũ diuerſas ei⁹ partes. Cap. 44. 117.E
De operationibus Caſei. Caput. 45. 117.K
De uirtutibus Butyri. Caput. 46. 117.K
De operationibus Coaguli. Caput. 47. 117.L
De operationibus Ouorum. Cap. 48. 117.M
De Fellib⁹. Cap. 49. 118.C
De Vrinis. Cap. 50. 118.C
De proprietatibus Stercorum. Cap. 51. 118.D
De carne Tyri. C. 52. 118.E
De pinguedine. Ca. 53. 118.F
De Medullis. Cap. 54. 118.G
De pprietate pluriũ aliarũ medicinariũ. Cap. 55. 118.G
De reb. Marinis. C. 56. 119.F
De modo compoſitionis medicinarum: Primum autẽ de cõpoſitionis neceſſitatibus. Caput. 57. 120.G
De mẽſura & proportione Medicinarũ ſimpliciũ cõpoſitas ingrediẽtiũ. Ca. 58. 127.A
De cognitione Medicinarum compoſitarum per experientiam. Cap. 59. 132.B

Summa, ac Capita Sexti Libri.

SVmma libri. De Regimine ſanitatis. 133.A
De fine artis medicinæ, ac de cauſis, quæ per accidens in nos corruptionem inducunt. Cap. 1. ibidem
De Exercitio, & modis eius. Cap. 2. 134.F
De Fricatione, & modis eius. Cap. 3. 135.A
De iuuamentis Balnei. Caput. 4. 135.C
De opationibus Somni, & Vigiliæ. Cap. 5. 135.I
De regimine Corporum, & primo corporis Temperati. Cap. 6. 135.K
De regimine corporis tpati p Coitum. Cap. 7. 137.G.
De regimine eiuſdẽ p ſomnũ, & vig. De excrementorum euacuatione: ac laſſitudinibus ab immodico exercitio proueniẽtib⁹. Ca. 8. 137.I

De regimine Senilis etatis. Cap. 9. 138.B
De Corporibus uarias habentibus diſtemperatas complexiones. Cap. 10. 138.H
De regimine corporum oĩum diſtemperatorum, tum ſimpliciter, tum compoſite. Ca. 11. 138.k
De reſumptione Extenuatorũ & Pinguium extenuatione. Cap. 12. 140.C
De regimine corporis diſtemperati in ſingulis membris. Cap. 13. 140.D
De p̃ſeruatione corporũ, que præparata ſunt in egritudines cadere. C. 14. 141.a
De remotione, & præſeruatione corporum à labore Vlcera cino Cap. 15. 141.F
De remotione, & præſeruatione corporũ à labore Apoſtemoſo, & Extenſiuo. Cap. 16. 142.E
De præſeruatione corporum tempore Aeris præter naturam. Cap. 17. 142.F

Summa, ac Capita Septimi Libri.

S Summa libri. De egritudinum Curatione, ſeu Ingenio ſanitatis. 144.A
De modo Curationis malæ cõplexionis materialis & non materialis. c. 1. ibidem.
De modo, & quando fieri debet Enacuatio, & Curatio Cap. 2. 144.I
De enacuatione per Phlebotomiam. Cap. 3. 147.A
De enacuatione per Pharmaciam. Cap. 4. 147.G
De cura febris Ephemeræ in generali. Cap. 5. 148.E
De cura febris Ephemeræ in ſpeciali. Ca. 6. 148.H
De cura feb. Ephemeræ, quando eſt cum fluxu uentris. Cap. 7. 149.G
De curatione febriũ acutarũ ardentium. Ca 8. 150.I
De cura febrium putridarum & primo de eis in generali. Cap. 9. 151.I
De cibatione, & fricatione, et balneatione febricitantium. Cap. 10. 154.D
De cura febrium cholericarũ, & primo de cura tertiane. Cap. 11. 155.A
De cura Cauſi. C. 12. 155.H
De cura febris Phlegmaticæ. Cap. 13. 156.A
De cura febris Quartane. Cap. 14. 156.k
De cura febris Hecticæ. Cap. 15. 157.E
De ſyncope, eius cauſis, & curatione. Ca. 16. 158.E
De ſyncope proueniente cauſa ſtomachi. C. 17. 159.F
De ſyncope accidente cauſa doloris. Cap. 18. 159.H
De ſyncope proueniente ex ſuperflua Enacuatione. Cap. 19. 160.D
De ſyncope ſuperueniente ex ſuperfluo fluxu ſanguinis narium, vel aliorum membrorum. Cap. 20. 160.F
De ſyncope proueniente ex ſuperflua Vigil. Ca 21. 160.G
De curatione malæ complexionis particularium mẽbrorum. Cap. 22. 160.H
De cura malæ complexionis ſiccæ ſtomachi ſine materia. Cap. 23. 160.L
De cura caliditatis & ſiccitatis ſtomachi. C. 24. 161.B
De cura frigiditatis et ſiccitatis ſtomachi. C. 25. 161. C
De cura malæ complexionis calidæ ſtomachi. Cap 26. 161.E
De cura frigiditatis & humiditatis ſtomachi. c. 27. 161.I
De egritudinibus ſtomachi, & aliorum membrorũ principalium cum materia. Cap. 28. 161.k
De inflatione membrorum, et apoſtematibus in generali. Cap. 29. 162.G.
De euacuatione Apoſtematũ membrorum principalium. Cap. 30. 164.M
De cura apoſtematũ frigidorum, & aliorũ apoſtematũ ſpecialium. C. 31. 166.D
De curatione ſolutionis Continuitatis. C. 32. 167.I
De curatione ſolutionis continuitatis venarum, & arteriarum. Cap. 33. 169 E
De fluxu ſanguinis, qui à mẽbris prouenit intrinſecis. Cap. 34. 169.L
De cura ſolutionis continuitatis in Neruis & Lacertis. Cap. 35. 170 k
De cura fracturæ Oſſium. Cap. 36. 171.C
De cura egritudinum Officialium membrorum primũ aũt de cura egritudinum in numero. Cap 37. 171.I
De cura egritudinũ in Creatione. Cap. 38. 172.B
De cura egritudinum in poſtſitione: & operis Peroratio. Cap. 39. 172.E

Index in Sec. Collectaneorum.

INDEX CAPITVM, quę in tribus Collectaneorum Sectionibus continentur.

Capita Primę ſectionis, de ſanitate.

DE ſanitatis definitione, tp amẽtis, atq; partiũ uniuerſarũ corporis ſtructura. C. 1. 177. H
De partium ſimilarium temperamentis. C. 2. 179. B
De inſtrumentariarũ, diſſimilariũue partium temperamẽto. Cap. 3. 179. F
De natura tpata. C. 4. 179. I
De cõpoſitarũ, diſſimilariũq; ptiũ ſalubritate. c. 5. 180. B
Quædam adhuc ſuperioribus adijcienda. C. 6. 180. G
De actionib⁹, affectionib⁹, ſiue paſſionibus. C. 7. 180. K
De uſu partiũ incõpoſitarum, quæ ſimiles ac ſimilares appellantur. Ca. 8. 182. E
De diſſimilaribus nutritoriæ facultati addictis partibus. Cap. 9. 184. G
De partib⁹ diſſimilarib⁹, quæ ſunt genitiuæ potentiæ inſtrumenta. Cap. 10. 186. M
De inſtrumẽtis ſenſibus dicatis generatim. C. 11. 188. E
De ſpinæ dorſi medulla. Cap. 12. 189. G
De tactionis inſtrumento. Cap. 13. 189. G
De lingua. Cap. 14. 189. I
De oculis. Cap. 15. 189. K
De auditoriis ſenſibus, ac partibus. Cap. 16. 190. E
De olfactorijs inſtrumentis. Cap. 17. 190. G
De ptibus, à quibus motus efficit uolũtari⁹. C. 18. 190. L
De reſpirationis uſu, atq; eius inſtrumentis. C. 19. 192. E
De cerebro, eiusq; ptib. ac functionibus. C. 20. 194. K
De ſomno. Ca 21. 194 L
De temporum anni temperamento. Cap. 22. 195. K

Capita ſecundæ ſectionis, de ſanitate tuenda.

DE artis medicæ fine. Cap. 1. 196. F
De exercitio, eiusq; modis. Cap. 2. 197. K
De frictione, eiusq; multiplici ratione. Ca. 3. 198. E
De lauacro. C. 4. 198. G
De ſomno atq; ui. c. 5. 199. B
De rõne uictus hois temperatæ naturæ. Ca. 6. 199. C.
De uſu uenereorũ. c. 7. 200 M
De excrementorũ uacuatione atq; laſſitudinibus, quæ ab immodico exercitio proueniunt. Cap. 8. 201. B
De ratione victus ætatum ſequentium. Cap. 9. 201. I
De his, qui intẽperiẽ cõpoſitã obtinent. Ca. 10. 202. C
De intemperie bus omnibus, tũ ſimplicibus, tum compoſitis. Cap. 11. 202. D
Quo graciliores facti, obeſiores efficiãtur, & cõtra obeſiores graciles. C. 12. 203. K
De ſingularum partiũ intẽperatura. Cap. 13. 204. A
De præcautiõe futurarũ ægritudinũ, atq; ſpõtaneis laſſitudinibus. Cap. 14. 204. K
De ulceroſæ, tenſiuæ, atq; inflammatoriæ, laſſitudinis, tũ præcautione, tum curatione. Cap. 15. 205. C
De aeris in uniuerſum præcautione. Cap. 16. 206. F

Capita Tertię ſectionis de rõne curand. morb.

DE ũtẽpaturarũ curatiõe quæ cũ humoribus, et quæ circa humores conſiſtunt. Cap. 1. 207. A
Quando ſint faciendæ euacuationes. Cap. 2. 208. M
Curatio, quæ ſingulis partib⁹ debetur. Cap. 3. 210. K
De miſſione ſanguinis, Cap. 4 211. E
De purgatione. C. 5. 211. K
Oĩum diariarũ febrium curatio generatim. C. 6. 212. H
Curatio ſpeciatim diariarũ. Cap. 7 212. L
Qui à uigilia, triſtitia, atque ira, diaria corripiuntur. Cap. 8. 213. A
A ſolis deuſtione. c. 9. 213. B
Ab algore. Ca. 10. 213. C
A fatigatione. Ca. 11. 213. E
Ab inedia. Ca. 12. 213. F
Quæ ab obſtructione. Cap. 13. 213. G
Temperamenta calida ac ſicca. Cap. 14. 213. K
Febres ex inguinum tumoribus. Cap. 15. 214. k
De ſynochis febribus. Cap. 16 214. M
Quæ putreſcentibus humoribus febres accenduntur. Cap. 17. 215. H
Cibandi ratio in febricitantibus. Cap. 18. 217. P
De balneo in febricitantibus. Cap. 19. 217. k
Galeni curatio feb. à ſuccis lẽtis ortarũ. Cap. 20. 217. L

FINIS.

AVERROIS
CORDVBENSIS
LIBER DE MEDICINA, QVI DICITVR COLLIGET.

Totius operis Proœmium, ea declarans, quæ in ipso continentur.

Quæ sit libri intentio, ac doctrinæ ordo. Cap. 1

B Aliqui Hebræi exemplaria hoc nō hnt p̄ principium.

Vando ventilata fuit sup̄ me voluntas p̄ nobile p̄ceptum ex parte nobilis domini Audelach Sēpse à mi relmomini de Marocho, pro consilio suorum Philosophorū Auosait, & Auenchalit, & p̄cepit mihi compilare vnum librū, in quo continerē tota scientia Medicinalis ī Arabico, quæ affirmaret & iudicaret intentiones Priorū, quæ earum essent retinendæ, & quæ dimittendæ: tunc declinaui vjrtutes meas ad suum p̄ceptū, & augmentaui eas ad suū ser-
C uitium, & compilaui istū librū vniuersalem, & vocaui nomen suū Colliget: eo q̄ incœpi ī eo ordinem doctrinæ à rebus vniuersalibus, & ab illis procedam, quousq; deueniā ad particularia. sicut fit ī doctrina triū specierum compositionū, fm q̄ est
I p̄mio declaratum supra Primo Physicoꝝ: ita feci in isto libro, q̄ ego primo cō syderaui comprehendere vniuersales regulas huius scientiæ: & postea intēdi ire ab illis ad membra sua, & ad partes suas in vno alio libro, quē componam, si placebit Deo. ideo vocaui ipsum Colliget. Adhuc elegi ī ordine huj⁹ libri alium ordinem q̄ E elegerint alii authores in suis libris. & iste est ille ordo, qui est magis cō Ordo. ueniens in doctrina huius scientiæ, Et scias q̄ aliquis non poterit stare sup̄ finem huius libri, nec intelligere maiorem partem eius, nisi ille, q legerit tm̄ in Logica, q̄ ipse possit ad minus cognoscere modos trium demonstrationum. Adhuc necesse est, q̄ ipse sit de illis, qui vsi fuerint aliquid scire in radicibus Naturali ū scientiarum, Et si non erit de aliquibus istorum, non solum erit priuatus à certitudine intentionis huius libri, & ab vtilitate eius, sed eueniet F ei ab eo magnum nocumentū, eo q̄ eum abominabitur & despiciet, Et q̄ abominabitur istum, scias q̄ abominabitur veritatem huj⁹ scīæ, Et diuisi eum in septē partes: & quā Diuisio. libet eius partem posui pro vno libro. Et non expectes à me, q̄ ego diuidam partes suas ad numerum capitulorū, neq; q̄ appropriem ei vni cuiq; capitulum per se. In illa re vanagloriati sunt sapientes Hispaniæ Andaluxij, & maior pars p̄teritorū authorū. sed pater Philosophiæ non vanagloriatus fuit in faciendo

G omnes regulas cõpõsitionis & neceſ
ſitatẽ eius. & modi illarũ regularũ
incedunt ſm ſententiã Antiquorũ.
Et frangã verba Iacobi Alkindi, q̃
ſe voluit oſtẽdere ſicut Philoſophũ,
qñ locutus fuit in gradibus compo-
ſitionis. Et declarabo verba Galeni
in hoc,iõ q̃a ſunt multũ cõfuſa hic.
Sextus Liber noīatur liber Con-
ſeruationis ſanitatis.In primis decla
rat verba Galeni in regimine illius,
qui hẽt tẽperatam cõplexionem. Et
poſtea narrat ſpẽs ꝓparationũ mate
rialiũ,primas,& ſecũdas, q̃ inueniũ
tur in indiuiduis. Et dabo cãm, qua
H re inueniẽ,ꝙ in faciendo cõueniẽs,
non eueniet q̃ſitum : ſ. ꝙ nos aliq̃
regemus vno & eodẽ regimine in
eodẽ tpe,& in vna ætate, & in eodẽ
climate duo corpora,q̃ erunt ambo
cõia in ꝓdictis rebus in eorũ ꝓpara-
tione materiali ſup eandẽ ꝓparatio-
nẽ tẽperantiæ,& erit iſtud regimen
proportionatũ & conueniens ꝓpa-
rationi,q̃ inuenit in ambob⁹ eorũ;
& cũ hoc toto,non eueniet q̃ſitum
æqualiter:ſed in vno cõplebit, & in
alio deficiet Et ſiſt inueniemus cor
pora,q̃ regunt contrario regimine
conueniẽtiæ ꝓparationis eorũ,& ſa-
I nitas eſt cõpleta in eis,&diu viuunt.
Et hic frangã verba dicentiũ, ꝙ illi
qui regunt ſm ꝓceptum Galeni,hñt
longam vitã penitus. Et narrat iua
mentũ aeris, & eius nocumentũ ſm
diuerſitatẽ cõplexionũ, & iuuamen
tũ exercitij & ſpẽrũ ſuarũ,ſm ꝙ con
uenit vnicuiq; mẽbro, & iuuamen-
tũ balnei & ſpẽrũ ſuarũ, & iuuamẽ-
tũ ſomni & vigiliæ, & nocumentũ
ſuũ. Et narrat conſeruationẽ ſanita
tis in vnaquaq; ſpẽ cõplexionũ ſani
tatis, q̃ eſt ꝓſens eis. Et incipit in re-
gimine illius, qui hẽt tẽperatã com-
plexionẽ,cuius mala complexio eſt K
in fieri.& iſte ſermo ſimilat multũ
primo huius libri: ſed ponunt in eo
verba noua bona & vtilia. Et narrat
regimen malæ ꝓparationis manife-
ſtæ,ſ.plus laboris, qui euenit primũ
a ſe,non p accidens, niſi pp ægritudi
nem anticipantẽ. & ponã driam,q̃
eſt inter hoc regimen, & regimen
laboris,qui eſt anticipatus ab ægri-
tudine,vel ab accidenti manifeſto.
Et hic procedã ī regimine attractio
nis malorũ humorũ factæ a corpo-
re ad vnũ mẽbrũ,aut ad plura,aut ī-
tus,aut extra,qua de cauſa,ipm eſt ꝓ L
paratum ad mala apoſtemata. Po-
ſtea loquar breuiter in conſeruatio
ne corporis,& defenſione eius a cor
ruptione aeris.

Septimus Liber noīat liber Medi
cationis ægritudinũ, & narrat me-
dicationem,& remotinẽ accidẽtiũ,
& iſte eſt ordo ſuus. In primis nar-
rat vias medicationis ęgritudinũ, q̃
ſuperueniunt mẽbris conſimilibus,
ſiue ſint materiales, ſiue non mate-
riales. Adhuc narrat medicationem
ægritudinum, q̃ ſunt in membris of M
ficialibus ꝓ eandẽ viã, qua narrauit
in conſimilibus,& facit lõgũ ſermo-
nem de hoc. Et intrat ſermonẽ tra-
ctatus remotionis malitiæ cõplexio
nis materialis & immaterialis,& tra
ctatus multarũ differẽtiarũ,quas po
ſui in regimine & medicatione ma
læ cõplexionis iuuenis, & malæ cõ-
plexionis ſenis, qñ elongati ſunt a
ſuis gradibus naturalibus, qũo de-
beant reduci ad ipſos cũ gradibus
contrarietatis, & quot ſunt gradus
contrarietatis proprij vnicuiq; ipſo
rum.& in hoc loco intelliget repro
batio ſup hoc,quod dicit Ga. ī hoc:
Et narrat modos graduũ contrarie

tatis,

A tatis, cùm nos faciemus regimen ꝑprium in vnoquoq; membro cá reducendi ipſum ad propriá ſuam tẽperantiá, quando ab ea exierit. & ẽt hic reprobabit ſententia Galeni in hoc manifeſte. Et narrat modos euacuationis per flebotomiam & pharmaciam, ſm corpus ægrum, ſ. quod corpus eſt eis conueniens, & qđ nõ, & qđ tempus, & quæ ætas, & qđ eſt conueniens ſolum vni, & qđ ambobus, & qđ eſt priuatum ambobus, & alias differentias ſimiles iſtis. Et hic etiam manifeſtabit regimen ꝑgnãtium, & modi actionũ partis oppoſitæ. & intentio huius ſermonis erit multum nõbilis. Et narrat vias medicationis & in oĩbus febribus acutis & putridis breuiter. Et narrat vias medicationis malæ complexionis materialis ſuperuenientis alicui membro ex mala materia accidẽte, vel attracta, vel currente ad ipſum. Et intendo in hoc ſermone in medicatione omniũ ſpecierũ apoſtematum, quę generant in mẽbris interioribus & exterioribus, & in qua nos debemus flebotomare eũ, & in qua non? & in qua nos debemus repercutere, & in qua nõ? & quibus repercuſſiuis, & in qua materia, & in quo tempore ægritudinis. Et narrat medicationẽ ægritudinũ diſſolutionis continuitatis, intus & extra, ex cã interiori & ex cã exteriori, & omnium vulnerũ & percuſſionum. & cadit in hoc loco medicatio ægritudinum pulmonis, & fixurarũ venarũ, & arteriarũ, & apoſtematum neruorum, & ęgritudinum diſlocationis.

B

C

AVERROIS COLLIGET

LIBER PRIMVS.

SVMMA LIBRI.

De Anatomia.

De definitione Medicinæ, & eius diſtinctione. Cap. 1.

INtentio mea in hoc tractatu eſt tradere in arte Medicinæ ſummas ſufficientes per viam breuem, vt ſit ianua & introitus deſyderantibus perfici in partibus artis, & vt ſit memoria oĩbus, q ꝙſiuerunt ipſam, & ſciuerũt cognitionẽ eius. Et ſtudebimus loqui in plurib⁹ verba cõcordantia veritati: quãuis contrarientẽ opinionibus Antiquorũ authorum iſtius artis. Et dicimus ꝙ ars Medicinæ eſt ars operatiua exiens ex principijs veris, in qua quæritur conſeruatio ſanitatis corporis humani, & remotio ſuæ ægritudinis, ſm ꝙ poſſibile fuerit in quolibet corpore. qđ eſt, quia finis artis iſtius nõ eſt ad ſanãdũ omnino, ſed ad faciendum illud, qđ põt fieri, & in quantitate conuenienti, & tempore conueniẽti, & poſtea expectari debet finis, ſicut eſt in arte nautarũ, & in regimine exercituum. Et quia artes practicæ, inquantum ſunt artes, continent tria: Primum eſt ſcire loca ſuorum ſubiectorum: Secundum eſt ſcire finem quæſitum ad adducendum ipſum in locis ſubiecti: Tertium eſt ſcire inſtrumenta, cum quibus valeamus ducere finem illum in locum illius ſubiecti: ideo ex neceſsitate ars Me-

Intentio

E

Medicinæ definitio. Vide alĩs, apud Hip. li. de Flatibus, apud Gal. in lib. F Artis paruę, apud Auic. prĩa primi ca. primo.

Medicinę diuiſio.

G dicinæ primo diuiſa eſt in iſtas tres partes. In prima parte, q̃ eſt ad ſciẽdum loca ſubiecti, faciem⁹ ſcire mẽbra, ex quibus compoſitũ eſt corpus humanum, ſimplicia & compoſita, & humores, & ſpiritus. Et quia finis hic præintenti & quæſiti ſunt duæ ſpẽs, ſ. cõſeruare ſanitatem, & remouere ægritudinẽ, eſt adhuc iſta pars diuiſa in duas partes: vna eſt, in qua faciemus ſcire quid eſt ſanitas in oĩbus rebus ſuſtentantibus ipſam: & ſunt quatuor cauſæ, ſ. materia, efficiens, formalis, & finalis, & in omni-
H bus eam conſequentibus: altera eſt, in qua faciemus ſcire quid eſt ægritudo in omnibus ſuis cauſis, & eam conſequentibus. Et quia non eſt ſufficiens ſcire quid eſt ſanitas, & quid eſt ægritudo, ad conſeruandũ vnũ, & ad remouendum aliud, diuiſa eſt adhuc iſta in duas alias partes. ī vna faciemus ſcire qualiter ſanitas conſeruatur: & in altera qualiter ægritudo remoueatur. Et quia nec ſanitas nec ægritudo ſunt per ſe notæ, ideo in prima obuiatione fuit neceſſe nobis cognoſcere ſigna, quæ ſunt ſigna ſanitatis & ægritudinis. & ideo
I iſta pars adhuc eſt vna partiũ iſtius artis. Ergo diuiſa eſt ſcientia iſta in partes ſeptem magnas. In prima quidem narrabimus membra hoĩs, ſuper quæ teſtificatur ſenſus, ſ. ſimplicia, & compoſita, & humores, & ſpiritus. In ſecunda faciemus ſcire ſanitatem, & ſuas ſpecies, & conſequentia. In tertia ægritudines, & ſuas ſpẽs & accidentia ſua. In quarta ſignificationes ſignificantes ſup ſanitatẽ, & ægritudinem. In quinta īſtrumẽta, quæ ſunt cibi, & medicinæ. In ſexta viam conſeruationis ſanitatis. In ſepuma ingenium remotionis ægritudinum. Et intendimus hoc hic ordinare ſm iſtam diuiſionem: eo ꝙ hæc diuiſio eſt ei ſubiecta. * Et quia vna rerum, quas artes ſpeculatiuę recipiunt ab alijs, eſt loca ſubiecti & principia, ſiue ſint illa loca ſubiecti à principijs notis per ſe, ſiue ſint à rebus, quarum declaratio ſit ab alia arte: oportet nos cognoſcere ī primis artes, à quibus recipit hæc ars plurimum ſuorũ principiorũ: deinde redibimus ad loquendum de qualibet ſupradictarum partium. Et dicam⁹ ꝙ aliquid huius artis eſt ſpeculatiuum, & illud eſt eius ſcientia Naturalis: & aliquid eius eſt practicale. Et pars practicalis eſt ars medicinarum experimentalis: & ẽ illius cẽ ars anatomiæ. Sed theoricalis plurimũ eſt accepta à cauſis ſanitatis & ægritudinis, & maxime à cauſis multum remotis: ſicut ſunt elementa, & ſimilia. Et ab arte Medicinæ experimentali diſces cognoſcere virtutes pluriũ medicinarũ: quod eſt, quia res, quã comprehendimus per viam experimentalem, eſt pauca valde comparatione eius, quod neceſſarium eſt nobis in hoc. Sed via artis medicinalis ratiocinatiua eſt ad dandum cau M
ſas rerũ, quas nobis inuenit ars medicinalis experimentalis. & hæc ars ab arte anatomię recipit multas partium ſui ſubiecti. Et quia artifex artis, inquantum eſt artifex illius artis, non poteſt cognoſcere principia recepta in illa arte, quamuis ſciat illa: neſcit enim ea, niſi inquantũ eſt artifex alterius artis: ideo oportet eũ recipere illa principia artis ſuæ ab illo loco, in quo ſunt magis nota: & maxime principia, quorũ oẽs partes ſciri non poſſunt ſm certitudinẽ, ſicut eſt experientia medicinarũ. Et ideo

K

*de principijs Medicinæ.

Medicinæ aliquid ẽ ſpeculatiuũ, aliqd eſt practicale.

L

A ideo de parte huius artis dixit Hip. ,, ꝙ vita hoīs est breuis,qñ dixit: Vita ,, breuis,ars vero longa. ꝗa pars, ꝙ est p viã experimentalẽ, non est in ipsa breuitas, & ita est in hoc nīo tpe in pluribus membris, ꝙ apparent p viã anatomię,eo ꝙ hęc ars,iam est amissa. Et debes scire ꝙ artifex sciæ Naturalis cõicat Medico, eo ꝙ corpus humanum est vna partium locorũ subiecti naturalis. sed diuersificant adinuicem in hoc:quia iste cõsyderat sanitatem & ægritudinẽ, inquantum sunt entia naturalia:& Medic⁹ B consyderat ea,inquantũ appetit cõseruare vnum,&remouere aliud. Et ideo necessarium est Medico, postquã sciuerit summas, ꝙ aggregatæ sunt in hacarte, studium longũ: & postea poterit in ipsa inuenire accidentia in materijs, quæ sunt impossibilia scribi. Et Medicus, qñ fuerit solicitus in operationibus istius artis, erunt firmata in ipso principia experimentalia,p quæ potent inuenire in matetijsillas summas: sicut est in artibus Mechanicis, & cogitauuis.Et Arist. appropriat hanc artẽ inter artes Mechanicas in virtute.

C Et ex hoc manifestum est, ꝙ res dicta in definitione Medicinæ,ꝙ ẽ cognitio sanitatis & ægritudinis, & rerum proportionatarũ eis, ꝙ nõ est definitio vera,eo ꝙ dimisit in ea differentia, p quam cognoscit differre speculationẽ artificis huius artis à speculatione artificis Naturalis sciẽtiæ. Et ad hoc non attẽdasei, de quo dixerunt, ꝙ non est sanitas nec ægritudo:qm̃ non est inter nocumeutũ operationũ sensibiliũ & innocumẽtũ earũdẽ mediũ:nec ẽ variatio,nisi ſm plus & minus. & nõ est medium inter duo contraria,ita ꝙ sit aliqđ il loꝙ in parte absque parte, in qua est D aliud,nec in tpe absq; tpe,in quo est aliud.& est manifestũ, ſm ꝙ dictũ ẽ in scia speculatiua. Et postq̃ narrauimus intentionẽ istius artis, & partes suas,& viã speculationis in ipsas,necesse est nobis loqui super vnãquãque partem eius.

Medicus differt a Physico in modo cõsyderandi

Cõtra Ga. in primo techtis.

Rõ quod non dat corp⁹ neutrũ, in p̃dicamẽtis c. de Oppositis.

De Anatomia membrorum in vniuersali.

Cap. 2.

PArticulæ, quæ testificant super ea sensus in corpore humano; sunt species duæ. Vna est membroꝙ cõsimiliũ: v.gr. hæc definitio istius particulæ,& definitio toti⁹ istius est definitio vna: sicut sunt ossa, caro, E eo ꝙ qlibet ps carnis de necessitate ẽ caro,qlibet pars ossis est os. Et scda est mẽbrorũ cõpositorũ, quorũ partes nõ assimilant partibus:sicut manus,ꝙ cõposita est ex carne, & osse, musculo, & chorda. Et mẽbra sim plicia sunt ossa,& musculi, & chordæ,& nerui,& ligamenta, & caro,& assungia seu pĩguedo,& cutis, & villi,& sanguis,& phlegma,& melãcholia,& cholera,& spiritus. & iste ẽ vapor pceptus in corde, & in cerebro. Et nos incipimus vuunc in rememoratione mẽbrorũ cõsimiliũ,seu simplicium, & postea in rememoratione compositorum.

Musculi st membra simplicia. Opp. apd Auic. pria primi do. 5.c.primo

F

De ossibus Capitis. *Cap.* 3.

OSsa capitis absq; dentibus sunt ossia.23.sex quorũ appropriata craneo.& loca,in quib⁹ cõiungũtur ossa ĩ craneo, vocata sunt ĩ lĩgua Arabica asoan,& ossa decẽ in mãdibulis superiorib⁹,& ĩ aurib⁹ duo,& ossa paris,& duo in mandibulis inferioribus,& vnũ,qđ noīat gethet. & hoc est os,quod est sub craneo, qđ diuidit inter ipsum &superiores mãdibulas. Et omnia hæc ossa coniun-

Ossa capitis.23.

G guntur ſimul coniunctione ſerrati li, quæ nominatur in Arabico dera raſi, præter duo oſſa inferioris mandibulæ, quæ coniunguntur coniunctione nodatili.

De Dentibus, & omnibus oſsibus totius corporis. Cap. 4.

Dentes. 32 DEntes ſunt in vnaquaq; mãdibula. 16. Quorum duo anteriores nominati ſunt duales: & in Arabico nominantur thomam. Et duo alij ex vtroq; latere ſuperiori & inferiori nominant quadruales, & in Arabico rabiathan. Et duo ſuperiores & inferiores ex vtroq; latere H dicunt caniculares. Et quinq; ex vtroq; latere, ſ. dextro & ſiniſtro nominantur molares. ſed aliquibus de numero molariũ deficit vn⁹, & ſunt tantũ quatuor. & radices molarium ſuperioris mandibulæ ſunt tres, & aliquibus quatuor. & radices molariũ mandibulæ inferioris ſunt duæ. & vnaquæq; radix aliorum dentiũ eſt cuiuslibet vna. ergo iam inuenie

Oſſa capitis. 55. ſm alios. 59. dimitut enim cõ- I miſſuras ſlioũ oculoꝝ, per quas eẽnt ſ.x, & ipſe ponat duo

mus ꝙ oſſa capitis ſunt oſſa. 55. Et coniunguntur in capite apud foramen, qđ eſt in ipſo in poſteriori parte ſpondyli colli: & ſunt ſpondyli. 7. & ſunt perforati ex vtroq; latere. & ſpondyli nuchæ cõiunguntur cum ipſis: & ſunt. 17. & dicitur de duodecim ipſorum, qui ſunt ſpondyli anterioris pectoris, eo ꝙ ibi finitur eorum terminus: & quinq; eorũ ſunt ſpondyli nominati in lingua Græca adiniſos, & in Arabico alktan. ergo inuentum eſt ꝙ numerus omnium ſpondylorum à craneo vſq; ad os nominatum hagit, ſunt ſpondyli. 24. Sed aliqui ſunt qui habent vnũ plus, hoc eſt. 25. & aliqui ſunt qui habent vnum minus, ſcilicet. 23. Et huic ſpondylo inferiori coniungit K os nominatum hagit. & iſtud cõpoſitum eſt ex particulis tribus, quæ ſunt ſimiles ſpondylis, & in hoc adhuc coniungitur, ſ. in oſſe hagit in inferiori parte ipſius os nominatũ cauda. Et ipſum compoſitũ eſt ex tribus petijs, ſiue partibus. & tertia pars iſtius eſt vera cauda, & eſt quaſi os chartilaginoſum. Et hi omnes ſpondyli coniunguntur cõiũctione nodatili, ꝑter ſpondylos duos colli primos. ſed ſpondylus primus, qui conſũgitur cum ipſo, ligatur duab⁹ adeptionibus vel additamentis exeũ tibus à craneo, & intrant in duobus L foraminibus ſpondyli primi. Et cõ- Spondiles 30. iunguntur ex vtroq; latere oſsis ſpõdyli hagit oſſa duo, ex vtroq; latere vnum. & in ipſis eſt planta coſſæ, q̃ I Arabico noïatur athaluorat. & ibi pendent teſticuli & hæc ſunt omnia oſſa partis poſterioris. Sed oſſa anteriora & poſteriora ex iferiori parte occipitij ſunt oſſa duo in Arabico nominata charcohatan. Et oſſa ſpatularum, & oſſa pectoris, & oſſa manuum, & oſſa vmbilicalia, quæ nominata ſunt in Arabico henina, & oſſa pedum. Sed chartoa eſt os gibboſum exterius, & concauum M interius cuius vnum ex duobus ſuis capitibus iungitur cum humero & cũ capite brachij nominati haſeth, & alia extremitas coniungitur in latitudinem, vel in altitudinem pectoris in loco foraminis colli, & ideo, quia ſpatula eſt poſita ſupra dorſũ, eſt ampla. & in ipſa coniunctum eſt caput, quod eſt chartilaginoſum. & quãto plus appropinquatur chartoæ, tanto magis rotundatur. & eſt in ipſo concauitas quædam, in quã ſubintrat caput brachij noïati aſeth.

Adiutoria 2. De ſpatu⁹. Spatulæ. 2

Sed

A De oſſib⁹ pectoris. Sepē oſſa pectoris. Coſtę. 24.

Sed oſſa pectoris cōpoſita ſunt ex oſſibus ſeptem: & in extremitatibus inferiorib⁹ ſunt chartilagines. Oſſa vero coſtarū ſunt oſſa duodecim in vnoquoq; latere gibboſitates, quorum lōgiores ſunt mediæ, & ex iſtis ſunt ſepē coſtę, quarum extremitas vniuſcuiuſq; cōiungitur poſterius in ſpondylis nuchæ, & in anteriori in oſſibus pectoris cū capitibus chartilaginoſis. & quinq; iſtarū non cōiunguntur pectori, & nominant coſtæ poſteriores. & ideo qñ præmuntur, cedunt præſſioni. Et in parte inferiori pectoris non eſt aliquod os,

B Os vmbilicale vnus. De oſſib⁹ manus. Oſſa manus ſexaginta.

niſi ſolum os vmbilicale, quod morarur inferius. Oſſa manus ſunt triginta oſſa, ſ. os brachij nominatum aſeth. & iſtud eſt vnū exterius gibboſum, interius vero concauum. & habet caput vnū, quod in concauitate ſpatulæ intrat: & alia extremitas ipſius intrat in marpec. & habet niſi ſpondylus vnus ſimilis rotæ, qui in Arabico nominat bachar: & in iſto ſubintrat extremitas oſſis nominati in Arabico zenad ſuperior. Et oſſa zenad ſunt duo: longitudo quorū eſt à marpec vſq; ad os nominarum raſceth. ſed vnū ipſorum eſt paruū,

C

& vocarur zenad ſuperior: & aliud eſt magnū, & nominatur zenad inferior. Et habent iſta in duabus ſuis extremitaribus ex parte raſcetæ: additiones ædificatas & compoſitas ex ipſis: & inter raſceth & ipſa é nodus. Et raſceth compoſitū eſt ex oſſibus octo ordinatis in duobus ordinib⁹. & hęc oſſa ſunt ſorria abſq; medulla, & ſunt curuata curuatura, vt adueniat ſuæ contunctioni pulchritudo formę ad formam raſcethorum. Et quatuor ex iſtis oſſibus, vel iſtoꝝ oſſium compoſitū eſt zenad man⁹:

D

& tales eum vocāt meſtal manus: & ipſum coniungitur radici raſcetæ ligaturis fortibus. Quinq; aūt digiti manus habent oſſa quindecim, quiliber digitus tres, & nominantur in Arabico alſolemiath: quorū ſemp vnus coniungitur alteri: & ipſa coniunguntur oſſibus ſolaht per viā ligaturarū forrium: & os primū pollicis cōiungitur extremitati zenach ſuperioris ligatura ampla cōuenien te motui. Sed oſſa pedis ſunt. 29. principium ipſorū eſt os teſticulorum: & eſt os exterius gibboſum, interius concauum. & habet extremitatem vnā rotundantem ſe in ſuo aſcenſu, & nominatur pomū granatum teſticulorū. & alia eſt extremitas inferioris partis, quæ intrat in foramen zenad inferioris, ſiue maioris duorū zenatuum crutis. Et duorum ipſorū zenatuum longitudo é à genu vſque ad os calcanei: maior vero ipſorū zenaht inferior, & minor zenath ſuperior. & extremitas duorū zenatuum tangit ſimul calcaneum. & ibi in pede naſcuntur nodi tres, & curuatura oſſis teſticuloꝝ in coſſa flectitur ſeu curuatur in parte poſterioris, & in curuatura alterius oſſis foraminis zenad maioris

E De oſſib⁹ pedis. Oſſa pedū 58.

F

eſt ligatura genu. Et ſupra eandem ligaturā eſt os circulare, & eſt rotundum: & eſt in ipſa cartilaginitas, & nominat oculus genu. Et coniungitur in calcaneo interiori os nominatum alzochi. Et in inferiori parte é os calcanei. & in iſtis duobus oſſib⁹ coniungitur raſceth. & ipſum eſt cōpoſitū ex tribus oſſibus, & fabricatū & ædificatū eſt ædificatione ſibi cōuenienti. Et poſtea coniungit huic ſcibaht pedis. & ipſum compoſitum eſt ex quinque oſſibus. Et poſtea ſequuntur

G quuntur oſſa digitorum,quæ nomi nantur ſomiaht: & ſunt vnicuiq; digito tres,præter pollicem,qui nõ habet niſi duo oſſa. Ergo inuentũ eſt ſm ſenſum Galeni, ꝙ oſſa hominis vel hominum ſunt ducentum quadraginta octo, abſq; oſſibus paruis, quæ replent ſpacia iunctutarũ, quæ nominantur in Arabico ſcirſunaia: & abſq; oſſe epiglottidis, quod nominat in Arabico alaniath:& abſq; oſſe cartilaginoſo, quod dicunt aliqui anatomizatores ꝙ eſt in corde. Et nos non abreuiamus loqui ſuper compoſitionis formam iſtorum oſ
H ſium partem parti,niſi propter hoc, quòd imaginatiua in iſtis per viam æſtimationis eſt breuis, & parua,cõ poſitione earum rerum exiſtentiũ in ipſis.

De anatomia Venarum pulſatilium.

Cap. 5.

VEnæ ſenſibiles ſunt duarũ ſpecierum,ſcilicet pulſatiles,& nõ pulſatiles.Sed pulſatiles compoſitæ ſunt ex duabus tunicis, præter vnã. & vnaquæq; eſt ſimilis alteri:niſi ꝙ contextura interioris tunicæ tendit in latitudinem, & iſtæ ſunt fortiores: & contextura exterioris tunicæ
I tendit in longitudinem. Et iſtæ venæ apparent per viam ſenſus quòd exeunt à corde: niſi quia exeunt à concauitate ſiniſtra: eo ꝙ propter propinquitatem cõcauitatis dextræ hepati neceſſe eſt,vt ſit ſtudioſum cor,vt attrahat nutrimentum ab eo

Arteria venalis. dem,ſcilicet ab hepate. Et illæ,quæ exeunt à cõcauitate ſiniſtra,ſunt arteriæ duæ. Vna quarũ eſt minor altera,& habet vnam tunicam tantũ: & illa eſt ſubtilior,ſcilicet maiori arteriarum habentium tunicas duas. & minor habens vnam tantum, habet eam tantũ,eo vt ſit leuis & mol- K
lis ad extendendum & adunandum ſe,& ad attrahendum aerẽ, & ad expellendum fumum vaporoſum. & eſt amplior, vt adueniat ab ipſo ad pulmonem ſanguis ſubtilis, vaporoſus,propinquus digeſtioni ad perficiendum ſe,eo ꝙ id quod nutrit pulmonem, eſt cor. & quia ſtat prope ipſum,fert, vel præſtat ei calorem digeſtiuum & ſuauem. & ad hoc magis,ꝙ membrum pulſans in ipſo eſt membrum leue, & uocatur in Arabico ſerint: & non curatur vt' noceat ei. Et vena iſta intrat pulmonẽ:
& diuiſa eſt in ipſo diuiſione iam di L
cta:& vocatur arteria tauridi. Sed alia eſt maior, magnitudinis maioris valde alterius. & nominat' in lingua Arabica alahor. Et quando hęc vena aſcendit, ramificantur ab ipſa duo rami. minor iſtorum tendit ad concauitatem dextram duarum cõcauitatum cordis:maior autem circulat' circa cor, & poſtea ſubintrat in ipſum,& diuiditur in eodem. Et illud, quod remanet poſt ramificationes iſtorum duorum ramorum, diuiditur in partes duas. maior earꝫ deſcendit verſus inferiorem partem corporis, & minor in ſuperiorẽ cor M
poris. Et pars,quæ tendit in ſuperiorem partem corporis, diuiditur ab eadẽ,cùm aſcendit in lateribus duobus in ramos tangentes membra exiſtentia ex oppoſito eorũdem. Et qñ exit verſus aſcellam, exit ab eodem ramus vnus cum vena quæ non pulſat,tendens vſq; ad manum *in diui- *a.l. & in. ſione eiuſdem. Prima diuiditur ab dicem.
eodem: & iunguntur ab eodẽ rami parui in lacerto exteriori, & interiori brachij nominati haſceth, & cum hoc ſunt profundati & ſepulti.

Et

A Et quando iungitur ad latus marpech,aſcendit ſuperius modicum,& eius pulſatio apparet in hoc loco in pluribus corporibus.& vadit de ſub tus aſcellam,& tangit eam,donec deſcendit aliquantulum à marpech. Et poſtea profundatur profunditate: & ramificantur ab eadem rami ad modum capillorum:& ipſi coniunguntur in lacertis brachij nominati cahat, donec occupent locum magnum brachij. Et poſtea diuidit in duas partes, quarũ vna tendit ad raſceth vadens vſque ad zenath ſuperius.& hęc eſt vena,quæ palpatur
B à Medicis. Et alia tendit adhuc vſq; ad raſceth,& vadit vſque ad zenath inferius. & hæc eſt minor iſtarum. Et hæc diuiditur in palma manus: & aliquibus apparent pulſationes in ſuperficie palmæ manus. Et quando hæc particula ſuperior iungitur in loco tranſitus, diuiditur in duas partes alias. Vna quarum tranſit venam profundatam,quæ nominatur in Arabico gedehg. & aſcendit ſuperius donec intret in craneo. & coniunguntur ab eodem in ſuo itinere rami intrantes in membrorum profunditates exiſtẽtes ibidem. Et quan
C do intrat craneum, diuiditur ibi in multas diuiſiones: & tũc ædificatur ab eiſdem res nominata tela,quę extenditur ſupra cerebrum. Et poſtq̃ eſt diuiſa,coadunatur & profundatur:& tandem exeunt ab hac tela venæ duæ æquales in magnitudine,ſicut erant ante diuiſionem: & conueniunt ad corpus cerebri, & diuiduntur in ipſo. Sed vna iſtarum,& eſt minor, aſcendit ſupra ſuperficiem faciei & capitis, & partitur ſup membra ibi exiſtentia. Et aliquib' apparẽt pulſationes ĩ hac parte poſt aures,& in temporibus. ſed pulſatio D apparet prope iſtas duas venas: & ẽ pulſatio particulæ,quæ eſt apud venam profundatam: & nominatur hic ramus arteria ſomni. Sed particula germinata à corde ad inferiora corporis tendit primo per viam rectã,donec appodietur ſupra marpech quintum: eo quòd locus ſuæ oppoſitionis eſt ex oppoſito loco capitis cordis.& ibidem exiſtit pulmo abſq; appodiatione. Demum equitant ſupra ſpondilos nuchæ deſcendendo ad inferiora,& ramificantur rami ab eodem à laterib' vtrorũq; ſpondilorum,dextri & ſiniſtri,& cõ E iunguntur membris exiſtẽtibus ex oppoſito eorundem. Et ramus primus,qui ramificatur ab ipſo,eſt ramus veniens ad pulmonem. Et poſt ipſum veniunt rami venientes ad lacertum exiſtentem intus in coſtis. Et poſt ipſum veniunt rami ad diaphragma. Et poſt veniunt rami ad ſtomachum, hepar, & ſplenem, & myrach,& inteſtina,& renes, & vuluam,& teſticulos,& veſicam,& virgam. Et exeũt ab ipſis rami iungentes lacertos exeũtes ex oppoſito iſtorum duorum locorum. Et quando veniũt ad terminum ſiue ad finem F ſpondilorum, diuiduntur in partes duas.& quælibet iſtarum tendit verſus vnũ ex pedibus per ramos duos magnos ex parte dextra & ſiniſtra, & diuiduntur in ipſos diuiſione venarum, niſi quia profundantur. Et eorum pulſationes ſunt in lateribus duorum emunctoriorum, quæ in Arabico nominant orbitan:& in latere calcanei ſub duobus oſſibus nominatis calcagines:& ſupra dorſum pedum prope chordam magnam.

Do

G **De anatomis Venarum non pulſatilium. Cap. 6.**

VEnæ non pulſatiles ſunt vnius tunicæ præter vnam iſtarum. Et iuuentæ ſunt p viam ſenſus, q̃ ramificant ab hepate. Et id quod germinat ab eis ī primis, ſunt venæ duę. Vna, quarū eſt vltra concauitatem, & illa nominat porta: & hæc eſt ad trahēdum nutrimentū hepati. Alia eſt, vel exit à gibboſitate hepatis: & iſta eſt facta ad deferendū nutrimētum, & diuidendum nutrimētum, & nominat concaua. Sed porta diuiditur in corpe hepatis in quinq; partes. Et ramificant hæ quinq; partes in ramos paruos, donec iungant gibboſitati hepatis Et q̃n exeunt ab hepate, diuiduntur in partes octo. Quarū duæ illarum paruæ ſunt: & vna ipſarū iungitur inteſtino nomi nato duodeno: & ſecunda ramificat ad fundū ſtomachi in portanatio.

De vena porta.

H

Sed vna ex ſex tendit ad ſuperficiē dorſi partis dextræ ſtomachi ad nutriendū ipſum. ſed pars interior nutritur, inquantū obuiat ſtomacho.

Et ſecunda iungitur ſpleni, & tandem ſeparat ab ipſa vena vna à late re ſiniſtro ſtomachi. Et illud, quod

I

remanet, diuidit in partes duas, vna quarū iungitur medietati ſuperiori ſtomachi, & ſpleni ad nutriendum ea: & ſecunda iungit gibboſitati ſtomachi, & ibi diuidit in partes duas. Vna ipſarū diuidit à dorſo ſiniſtro ſtomachi: & ſecunda profundatur vſq; ad orificiū ſtomachi: eo q̃ proijcit ad orificiū ſtomachi ſuperfluū ſiccitatis & acetoſitatis melancholicę: q̃n ſtudet ſplen ad expellēdum ipſam cum ſuperfluo ad prouocandum appetitū ſtomachi ſua titillatione. Particula vero ſecūda diuidit in partes duas. vna ipſarū tendit ad

K

inferiora medietatis ſplenis: & ſecunda pars influit ad myrach, & diuidit in ipſo. Tertia vero ex ſex vadit ad latus ſiniſtrum, & ad inteſtinum rectum, ad hoc vt ſugat ab ipſo. Et quarta tendit ad gibboſitatē ſtomachi, & ad myrach. Et quinta tendit ad meſeraicas, quæ ſunt circa inteſtinum nominatū colon. Et ſexta q̃ſi circa inteſtinum ieiunū, & orbum.

De vena cōcaua.

Sed concauæ, ſ. venæ radix eius ſeparatur ex ſeipſa ad trahendum nutrimentum à ramis portæ. Et poſt aſcēdit ab ipſa, vena vna magna in gibboſitate hepatis. Et q̃n aſcendit

L

iſta vena, non vadit nec elongatur multū, donec diuidatur in duas partes. Et vna iſtarū eſt maior, & tēdit ad partes inferiores corporis: & ſecūda ad ſuperiora corpis. Et hęc pars ſuperior tendit, vſq; dum iungatur diaphragmati. Et ibi diuiditur in duas venas, quæ diuiduntur in diaphragmate: & poſt cōprimunt diaphragma. Et poſt cōpreſſionem diuiduntur ab eiſdem venæ minutæ: & diuiduntur in panniculo diuidēte pectus in partes duas, & in panniculum cordis, & in glandulam nominatam chota, & diuiduntur in ipſa.

De concaua ſuperiori

Demum ramificatur ab ipſa ramus

M

vnus, qui iungitur in auricula dextra ex auriculis cordis. Et hic ramus diuidit in partes tres. Vna quarum intrat in concauitatē dextram cōcauitatis cordis, & iungit pulmoni, & habet tunicas duas. & ob hoc nominatur vena artērialis. & hæc eſt maior omniū aliarum. Et ſecunda circundat circa dorſum cordis, & extendit in ipſum totum. Et tertia cōiungitur in parte inferiori pectoris, & nutrit pectora ibi exiſtēria. Et q̃n tranſit,

A tranſit cor, tendit p viam rectam, donec peruenit ad oppoſitionē duorū tharcotan. (ſic enim nominātur in Arabico.) Et diuidūtur ab ea in hoc ſuo itinere rami parui ad ambas ſuarum partiū, & exeunt ab eiſdem rami ad lacertos exiſtentes ex oppoſito membrorum interiorum. Et qñ ſunt ex oppoſito aſſellæ, exit ab eis ramus vnus extrinſecus manus veniens ad manus ex latere aſſellæ, & ē vena nominata baſilica. Et qñ eſt in oppoſito in medio tracheæ, in loco ſui itineris, diuidit in ptes duas. Vna iſtarū tendit ad partē dextram,
B & alia ad partē ſiniſtram. Et quælibet iſtarū duarum diuiditur in partes duas, & tandem equitat vna ex partibus ſpatulam, & venit ad manū ex latere dextro: & hæc eſt vena nominata cephalica. Et adhuc ſecūda diuidit in partes duas in vnoquoq; latere. Vna quarū vadit, & profundatur, & aſcendit in ſua profunditate, donec intrat craneum in ſuo itinere p collum, vſquequo intrat in cerebrū. Et ramificantur ab eadem rami parui, coniungentes ſe mēbris interioribus propinquis colli. & hęc pars nominat vena profundata. Sed
C ſecūda tendit in ſuperficiem dorſi, donec diuidit per faciem, & caput, & oculos, & per nares, ſeu p naſum. Et hæc eſt vena apparens, & ramificatur à vena ſpatulari in ſuo itinere p brachium nominatū haſceth, & diuidit in nodo marpech. Et poſt ſuā diuiſionem vena ſpatularis cōmiſcetur cū parte venæ aſſellaris, & deſcendunt: & tandem exit ex iſtis duabus in latere marpech vena, & ē vena media ſeu cōis: & dicit in Arabico hachal. Et pars ſecunda ex parte venæ ſpatularis trahit ad dorſum brachij nominati ſchahat, ideſt adiutotium: & demū equitat ſupra zenad ſuperiorē, & illa nominat chorda brachij. Et pars venæ aſſellaris, q̄ moratur inferius, vadit p latus intrinſec' brachij ad cahat, donec iungatur capiti zenad ſuperiori: & ē aliquid rami venæ exiſtentis inter digitum minorē & annularem, & nominat halarcia. Sed pars tendēs ad inferiora corporis equitat ſpōdilos nuchæ, & poſtea deſcendit inferius. Et ramificant in primis ab ipſa rami venientes ad ligaturas renum, & nominantur in Arabico laſint alcolieth, & eorū villos & corpora propinqua eis. Et poſtea ramificant ab eiſdem rami magni duo intrātes in concauitatibus renum. Et poſtea rami duo tendētes ad teſticulos. Et demum ramificantur ab ipſis in latere vniuſcuiuſq; ſpondili venæ duę, tendentes duobus lateribus: & iunguntur membris interioribus propinquis ei, ſicut vuluæ, & veſicæ: & etiā illis exiſtētibus extrinſecus, ſicut myrach, ventris, & lumbis. Et qñ iungitur ad finē ſpondylorum, diuiditur ad partes duas. Vna ipſarū tendit ad pedem dextrū, & alia tendit ad ſiniſtrum. Et tandem ramificantur ab
F eis rami iungentes lacertis teſticulorum. Et aliqui iſtorū ſunt profundi, & aliqui ſunt apparentes. Et qñ iungunt genu, diuiduntur in partes tres. Vna partiū vadit in medio, & iungit ramis, qui ſunt in vnoquoq; lacerto cruris interioris & exterioris. Et alia pars in parte interiori cruris, donec apparet prope calcaneum: & illa eſt nominata ſaphena. Et pars ſecunda vadit vltra apparitionē cruris: & illa profundatur ad latus exterioris calcanei. & illa eſt ſchia, quæ ſcilicet

D De concauo inferiori.

E

G ſcilicet nominatur ſchiatica. Et ramificantur ab vnoquoq; iſtorum, quando iungũtur pedi, rami diuiſi in pede. Et rami, qui ſunt pedis ex parte digiti minoris & annularis, ſunt ex ramis ſchiaticæ. Et rami pollicum, ſunt ex ſaphena, & nominantur in Arabico alſcaſen.

De anatomia Neruorum. Cap. 7.

CApita iſtorum corporum videntur cõiungi in cerebro vel in nucha: ideo imaginatur ſeu æſtimatur ꝙ omnia iſta exeant ab eis. Et videtur ꝙ caput nuchæ coniungantur poſt in poſteriori parte cere
H bri: & pellicula ipſius reſiſtit nocumento illius, & durat vſq; ad os nominatum haſceth, ſ. cauda. & ideo imaginat ſeu æſtimatur ꝙ ipſa oriatur à cerebro. Et iungũtur in nucha in latere vniuſcuiuſque ſpondili in vnaquaq; parte duo nerui. vnus eorum vadit in partem dextram, & alter in ſiniſtram, donec iungantur in fine haſceth. Et coniungitur in fundo ipſius caput vnum vnius nerui, & ſic coniungũtur in cerebro paria ſeptem capitum neruorũ. Par primum ſunt nerui duo. & apparent quaſi oriantur vel exeant à cerebro
De neruis cerebri.
I prope ex oppoſito duarum caruncularum ſimilium capitibus mamillarum, in quib⁹ fit odoratus: & ipſi coniunguntur in oculis. Et iſti duo nerui ſunt concaui: & qñ elongãtur à cerebro, tunc coniunguntur. Et foramen vtuſcuiuſq; iſtorum tangit foramen alterius: eo vt ſpirit⁹ aduenientes duabus pupillis oculorũ aſſocientur, & vt ſit duob⁹ oculis ſons vnus: & vt quaſi orirent⁹ prope pupillas oculorũ, ad hoc vt appodient⁹ in ipſis. Et diuiduntur, donec ſunt intus in cerebro. & demũ exeũt, & tendit vnuſquiſq; illorũ ad oculũ exiK ſtentem in latere ſui. demũ coadunatur in humiditate vitrea, vt deferatur oculo ſenſum viſus. Et par ſecundum vr̃, ac ſi nat⁹ fuiſſet poſt natiuitatẽ paris primi. & ipſe tendit ex eo verſus partẽ dextram, & exit à cranco ſupra foramen anterioris cellulæ ſecundæ. Et par tertium miſcet⁹ cum pari quarto exiſtente poſt ipſum, & poſtea ſeparatur ab eodem. Et diuiditur in quatuor partes. Vna iſtarũ exit ab introitu nerui nominati ſchabachi, & deſcendit ad ventrem ſub diaphragmate. Et ſecunda exit ex foramine oſſis exiſtentis in L ſodat, & tangit partes quinti. Et tertia exit ex foramine, à quo exit par ſecundũ. Et diuidit⁹ in partes tres ſiue ramos. Ramus vnus ex iſtis tendit ad locum exiſtentem in extremitate oculi, nominatum in Arabico mach, & poſtea ad tẽpora, & ſupercilia, & frontẽ, & palpebras. Et ſecundus tranſit foramen exiſtens prope caudam oculi: & ille eſt locus nominatus in Arabico barbachi, & iungitur vſq; ad ventrẽ naſi. Et tertius, ſ. ramus deſcendit in concauitate barbachi prope os ſubtile. Et tandẽ ramificatur in ramos duos. Vnus tẽdit M ad dentes, & alter ad cutim tpis, & ad extremitatẽ naſi, & ſuperioris labij. Et quarta, ſ. pars, exit à foramine exiſtente in mãdibula ſuperiori ad linguam, & tranſmittitur in cutem ipſius proprie ad dandum ſibi ſenſum ſuum, ſ. ſapor⁹ ſuum. Et reſiduum ipſius diuiditur in radices dentium inferiorũ, & gingiuas, & in labium.

Et natiuitas paris quarti eſt poſt natiuitatẽ tertij paris. Et diuiditur in palatum ad dandũ ei ſenſum appropriatũ ſibi, & eſt ſapor. Et par quin

tum

A tum duplicatur: & exit ab ipso par vnũ ad autes ad dandũ eis auditũ, & ipsum nascitur à parte posteriori cerebri: & paretui mandibulæ exit à foramine nominato orobo. & in isto neruo € odoratus. Et paris sexti extremitas vadit ad gulã, & ad linguam. Et extremitas alia vadit ad lacertũ existentẽ versus spatulam & circa ipsam. Et eius extremitas descẽdit in collum: & ramificant ab ipsa in suo itinere rami coniungentes se aliquibus lacertis epiglottidis. & qñ deriuant pectori diuiduntur adhuc ibidem. & tandẽ redeunt adhuc ex-

B tremitates suæ ad superiora, donec iungant lacerto epiglottidis. Et diuiduntur aliquæ ipsorũ extremitates in diaphragma prope cor, & pulmonem, & meri, & partes existentes circa ista. Et residuum istarũ, & maior pars ipsarũ vadit, donec cõprimant diaphragma. Et coniunguntur in orificio stomachi maior pars ipsarum. Et residuum coniungit pelliculæ hepatis, & splenis, & residuitatibus intestinorũ. & coniunguntur ipsi ibi aliquæ partes paris tertij. Et ipsum, s. par orit à posteriori parte cerebri, & coniungit quinto. Demum diui-

C dit ab ipso: & exit à loco sututę nominatæ in Arabico aldaroallami.

Et par septimũ incipit à posteriori parte cerebri à loco natiuitatis nuchæ, & diuidit in lacertũ linguæ epi

De nernis nuchæ. glottidis. Et vt sensibiliter quasi vt exeant seu nascantur paria ex nucha trigesimaprima neruorũ. Et vnus, s. neruus, est absq; socio sibi opposito. Et paria octo ipsorum exierunt intus ex spondilis colli. Et duodecim paria ex spondilis nuchæ ad locum oppositionis dorsi in directo pectoris. Et paria quinq; ex spondilis nominatis alchacam. & ista sunt in in-

D feriori parte dorsi. Et paria tria ex osse aggez. Et tria ex osse *asse, scilicet caudæ. Et alterũ non habens oppositũ exit ex medietate extremitatis ossis nominati *assem, scilicet caudæ. Et par primũ exit ex foramine iuncturæ primę iunctutarũ colli: & ascendit vsquequo diuidat in lacertos capitis. Et 5m par exit ex foramine existente in iunctura prima & secunda. Et tandem separat in duas partes. & iungitur extremitas ipsius in cute capitis, & extremitas alia in lacertis colli, & in lacertis spatulæ.

*hascech

*hascech

E Et tertium par ipsius exit ex foramine existente inter iunctură secundam & tertiã. Et diuiditur in partes duas. vna tendit ad lacertos existentes in dorso: & alia vadit versus partem anteriorẽ. Et diuiditur in lacertum positũ ex oppositio ipsius, & in existẽtem supra ipsum. Et quartũ exit inter iunctură tertiã & quartã. Et diuiditur in partes tres. vna quarę tendit ad diaphragma: & alia ad extremitatem lacertũ existentem in capite & in ceruice: & extremitas alia ad extremitatem lacerti spatulæ. Et quintũ oritur inter spõdilum quar-

F tum & septimum. Et sextum oritur inter spondilum quintum & sextũ. Et septimũ inter spondilum sextũ & septimũ. Et octaunm inter spondilum septimum & octauum. & ibi est finis nodorum colli. Et nerui descendentes ab istis, oẽs sunt diuisi in partes: quarum ipsarum partiũ vna vadit ad lacertos pectoris & ceruicis: partes aliæ vadunt ad lacertos dorsi & diaphragmatis: præter paris octaui, cuius aliquid non tendit ad diaphragma: & reliquæ partes tẽdũt ad hascech, & brachium, & spatulã.

Sed

G Sed paris ſexti quædã pars tendit ad lacertum ſpatulæ,& pars alia ad haſcech.Et ſeptimi pars vadit ad lacertum exiſtẽtẽ in haſcech. & alia pars diuidit in cutim reſidui haſceh. Et aliquid octaui paris trãſmittitur in cutim brachij.& extremitas ſui tendit ad lacertũ brachij. Et par nonũ exit inter ſpõdylum octauum & nonum: & illud eſt principiũ ſpondilorum dorſi. Et diuidit vna ſuarũ extremitatum in lacertũ exiſtentẽ intus in coſtis: & alia extremitas in lacertũ dorſi:& alia extremitas deſcendit ad ſpatulã, & extendit in ipſam.

H Et par decimũ exit inter ſpondilũ nonũ & decimum. Et pars vna ipſi' vadit ad cutim haſcech. Et reſiduũ diuidit. & pars vna ipſius tendit verſus faciem:& diuidit in lacertũ exiſtentem in coſtis,& in lacertũ inueſtitum ſupra pect'. & alia diuiditur in lacertũ dorſi & ſpatulę. Et p hanc viã eſt exitus neruorum, & diuiſio ipſorũ, ſ. par vnum inter iuncturas duas vſq; ad complementũ duodecimi paris,donec exeant ad par complens viginti paria ex corpore ſpondili, qui ſunt decem & nouem. Et poſtea exeunt paria ex alchatini ex

I corpore totius ceruicis.par vnũ vſq; ad complementũ quinq; parium.& partes ipſorũ tendunt ad anteriora, & diuidunt, in lacerto exiſtente ſupra ventrẽ: & aliquæ diuiduntur in lacerto exiſtẽte ſupra lumbos, & miſcentur in partibus tribus exiſtentibus ſupra ipſum nerui deſcendentes à cerebro. Et à paribus duobus exiſtentibus ſub iſtis tribus deſcendũt ab ipſis rami magni ad crus, donec deſcendant ad extremitatem pedis.

Et demũ oriũtur paria tria ab oſſe haggez,ex vnoquoq; foramine par vnũ.principium eorũ eſt à ſpondi- K
lo vigeſimoquinto. Et demum exeunt parea tria ex oſſe caudæ, nominato in Arabico haſcech, Et ſolus abſq; ſocio, generatio ipſius prima eſt inter os tertiũ oſſis haggez, & os primũ oſſis haſceth,ſ.caudæ, quod eſt os caudæ. Et poſtq̃ ſecundũ iſtũ ordinem inter duos ſpondilos par vnũ vſq; ad finem trium parium,& ſolus oritur ex fine caudæ, & etiam iſta ſex paria:par primum miſcetur cũ paribus venientibus ad crura,& reſiduum ipſorũ diuiditur in lacertos ani,& veretri,& veſicæ,& vuluę, & pelliculas vẽtris,& in partes venié L
tes ab oſſe vmbilicali,& à lacertis venięt̃ib', vel oriẽtib' ab oſſe haggez,

De Ligamentis. *Cap.* 8.

ET ligamenta,quæ ſunt nominata in lingua Arabica rebathath, eius corpus eſt vel eorum medium inter corpus oſſis & corpus muſculi, & eorum ortus eſt inter extremitates nodoſitatum oſſium.

De Chordis. *Cap.* 9.

CHordæ, quæ nominant in Arabico bauthar,ſunt mediæ inter ligamenta & neruos. Et earum ort' ſeu natiuitas ẽ ex neruo veniẽte ad lacertũ, & à ligamẽto orto ab oſſe. M

De Carne. *Cap.* 10.

CArnis tres ſunt ſpecies. Vna eſt caro mixta cũ neruo & chorda.& illa nominat' lacertus ſiue muſculus;& illa ẽ maior pars carnis totius corporis.& hęc ero memoratus in capitulo membrorũ officialium.

Secũda ſpecies eſt ſpecies carnis purę. & in hac ſunt multa ligamenta: & hæc eſt minor ſpecies corporis.

Tertia ſpẽs eſt carnis glandulоſæ. & caro pura eſt illa,quę eſt in capite membri, ſ. veretri:& illa quæ eſt in

loco

A loco occulto dorſi; & ex illa eſt caro exiſtẽs inter dentes. Sed caro nominata glandulosa eſt caro teſticuloꝝ, & mammillarum. & ex illa eſt etiã in radice linguæ. & ex illa ẽ caro exiſtens in ſubaſcellis; & in duob⁹ emũctorijs nominatis in Arabico orbitam, & quæ ẽ poſt aures, & in collo. & iſtius ſpeciei eſt caro, quæ eſt inter inteſtina & neruos.

De Villis. *Cap.* 11.

SEd de villis ero memoratus, cũ ero rememoratus membra compoſita exiſtẽtia intus in corpore: eo quia ille eſt locus conueniens reme
B morationis ipſorum ibi.

De Humoribus. *Cap.* 12.

ET humores apparentes in corpore humano ſunt quatuor, ſ. ſanguis, phlegma, cholera, & meſia.

De Simplicibus membris. *Cap.* 13.

ET ſimplicia membra ſunt cutis, vngues, & capilli. & hoc eſt manifeſtum.

De Spiritu. *Cap.* 14.

SPiritus duo ſunt, ſcilicet ſpiritus apparens in corde, & ſpiritus apparens in cerebro. ſed ſpiritus in hepate non apparet per viam ſenſus. Et hæ ſunt verba dicta ſupra ſim-
C plicia membra, quæ ſufficientia eſſe videntur in hoc loco. & qui volunt amplius addere, addant. Et nunc redibo ad loquendum ſupra officialia membra: & incipiã à membro ſimpliciori omnium ipſorum: & iſtud eſt lacertus, ſiue muſculus.

De Lacerto. *Cap.* 15.

LAcertus eſt corpus compoſitũ ex carne rubea, & ligamentis, & neruo, aſcendentibus ſupra ipſum. Et ipſe eſt induens oſſa, ligatus ligaturis naſcentibus ab oſſibus. & iſtud eſt, qñ neruus cõiungitur ſupremæ extremitati ipſius lacerti. tandem di D
uiditur in partes: & miſcetur exituræ carnis lacert⁹, & germinat in oſſe poſito ſub lacerto ligaturã, & miſcetur cum neruo & carne: & demũ ex omnibus iſtis exit corpus vnum nominatũ lacertus. Et qñ partes nerui veniunt ad extremitatem inferioré lacerti, tũc adunatæ ſunt partes nerui ad partes ligamentorũ ſolũ abſq; alia ammixtione carnis: & tandem exit ab iſtis corpus nominatũ chorda. & hæc chorda tendit, donec iungatur extremitati inferiori illius mẽbri. Et omnes lacerti ſecundum intentionem Galeni exiſtentes in cor E
pus ſunt. 529. Et dictum eſt, ꝙ hęc corpora variãtur in forma, in quantitate, & in compoſitione. & qñ virtus ab iſtis germinat, chordæ in forma compoſitionis ipſorũ tandem variantur in quantitate: quoniã aliqui ſunt magni, & aliqui parui. magnus eſt ſicut lacertus poſitus ſupra coxã: & paruus eſt ſicut lacertus poſitus ſupra oculum. Et variatio ipſorum eſt in forma, ꝙ tales ſunt ex lacertis, quorum caro ipſorum non miſcetur cum neruo. & variatio ipſorum eſt in chordis orientibus ab F
ipſis: quoniam tales ex ipſis ſunt, ꝙ chorda oritur ex duobus lacertis. & tales ſunt, à quibus ambob⁹ ab vnoquoq; eorum oriũtur chordæ duę, vel tres. & hoc eſt, ſecundum ꝙ conueniteis. Sed variationes ipſorum ex parte oppoſitionis ipſorum ſunt, ꝙ aliqui ipſorum oppoſitio ſua eſt in directo membri, & aliqui non. Et ſi deberemus loqui in vnoquoq; lacerto lacertorum, hęc verba eſſent prolixa valde: nec eſſent huic arti multum neceſſaria, hoc eſt ad medicinandum per cibos & medicinas:

G ſed chirurgicis, id eſt operãtibus cũ ferro magnum eſſet iuuamentum. Et dico adhuc, ꝙ poſt terminationẽ iſtarum rerum paruum lucrum cõſequeremur. Et ego narrabo de neruis, quando ero locutus iuuamentũ ipſorum in libro Sanitatis.

De forma capitis. Cap. 16.

FOrma capitis naturalis eſt rotũda, habẽs aliquam planitiem in vtroq; latere: ac ſi imaginatus fueris formam ceream rotundam eſſe cõpreſſam in vtroq; latere. Habens intrinſecus concauitates coniungentes ſe adinuicem: & nominantur cel
H lulæ cerebri. & ſunt duæ exiſtentes in parte anteriori cerebri, & vna in medio, & alia in poſteriori parte. Et prope coniunctionem iſtarũ cellularum, ſcilicet partis vnius cum altera, ſunt corpora formata formis talibus, vt ſint cõuenientes in aliquo tempore ad claudendum, vel ad aperiendum. Et inſunt cerebro duæ additiones germinatæ à duabus cellulis anterioribus ſimilibus duobus capitibus mammillarum, deriuantes vſq; ad os nominatum colatorium. & iſtud eſt os perforatum foraminibus multis: ſed non per viam rectã, ſed obliquam. & locus iſtius in craneo eſt locus, cui coniungitur extremitas naſi. Et ex panniculis duobus cerebri, vnus ex iſtis ẽ fortis & groſſus, & alius eſt ſubtilis. Subtilis coniunctus eſt cerebro, & nominat' eſt capitis ſecundina vel ſecunda. & aſſimilat' ſecundinæ, eo ꝙ in ipſo ſunt nerui & venæ, ex quibus nutritur cerebrum. & ipſe cõtinuatur cerebro in aliquibus locis. Et pãniculus groſſus coniungitur craneo: & etiam cerebro coniungitur in aliquibus locis. Et hic panniculus fortis pforatus exiſtit foraminibus multis in locis K duobus. Vnus locus eſt in latere foraminis extremitatis naſi, & nominatus eſt colatorium, & alter eſt prope os exiſtens in palato. & iſtud ſimiliter eſt perforatum & ſub cerebro.

Et ſub panniculo groſſo eſt retis, quæ in Arabico nominat' alageme, quæ eſt ex arteriis aſcendentibus caput. Sed nuchæ ſpondylia ipſam cooperiunt, ſicut os cranei cooperit cerebrum. & ipſa circundatur a duab' pelliculis exeuntibus à duobus panniculis cerebri, & ex ipſa oritur neruus, qui ei coniungitur.

De forma oculorum. Cap. 17. L

FOrma oculi compoſita eſt ex ſeptem tunicis & trib' humorib'. Idẽ 2. huius. c. 15.

Prima ipſarum eſt, quæ prope craneum moratur, & eſt tunica pannoſa. & eius ortus eſt ex pãniculo groſſo exiſtente in cerebro, & nominat' tunica fortis, & in Arabico nominata eſt aluocha alſalba. Et poſt ipſam verſus partem exteriorem eſt altera tunica pannoſa. & eius ortus ẽ ex panniculo ſubtili exiſtente in cerebro. & nominatur ſecunda, vel ſecundina, & arabice almiſſima. Et poſt iſtam eſt tunica retina. & ortus eius eſt ex anima muſculi exeuntis M à cerebro, & eſt concauus. Et poſt iſtam in medio iſtius panniculi eſt corpus vnum molle & humidum, nominatũ humor vitreus, & in Arabico alzegia. Et I medio iſtius corporis eſt corpus vnum ſphæricũ habens aliquã latitudinẽ ſimilẽ grandini in claritate & albedine. & hæc humiditas nominat' grandinoſa: & eſt corpus profundatum in humiditate vitrea vſq; ad medietatem. Et poſt aliam humiditatẽ exiſtentem verſus partem exteriorem, ſ. aeris ab

Prima tunica.

Secunda.

Tertia.

Prim' humor.

Secundus humor.

Quartus.

humidi-

A humiditate grandinosa est vnū corpus simile telæ araneę. & illud est in vltimo claritatis & tersionis: & nominatur tela aranea, & in Arabico haantebuthia. Et post istam versus partem exteriorē existit humiditas vna, similis albugini ouī: & nominatur humor albugineus. Et ascendit supra istam humiditatē versus partem exteriorem corpus vnū subtile asperum, nominatū in Arabico maduaru, versus albuginē ex parte exteriori. & color eius variatur in corporibus: eo ꝙ alicubi ē valde nigrū, & alicui minus, & alicui est coloris calcedonij. Et in medio versus grandinosam est foramen vnum, quod qñq; dilatatur, & qñq; constringit, vice vna post aliā, secundum ꝙ conuenit humiditati grādinosæ, qñ est habens lucem: qm constringitur in magna luce, & dilatatur in parua. Et istud foramen nominatur oculi pupilla. & hæc tunica nominatur tunica pupillina. Et post istam est cooperturа vna corporis vnius grossi, & fortis, & clari, scilicet coloris cœlestis, simile cœlo, factum ad modum cornu albi, & nominata est tunica cornea, & color eius existit ad modum eius tunicæ, quę existit sub ea. Et ascēdit supra istud, corpus vnū valde album nominatū coniunctiua: præter ꝙ non cooperit locum nigredinis oculi: & istud nominatur albedo oculi. Et eius ortus est ex pellicula, quæ ē versus os exterioris cranei. & ortus cornex est ex tunica forti. & ortus vuex est ex secundina, & ortus tranex est ex retina.

Terti⁹ humor. Quinta. Pupilla. Sexta. B C Septima.

De *forma Nasi.* Cap. 18.

FOrma nasi sunt duę viæ diuidentes se in partes duas. Vna earum deriuatur ad extremitatem oris: & alia ascendit desuper, donec iungatur ossi simili colatori. quod compositum est versus duas adeptiones anterioris partis cerebri similiū capitibus mammillarum, & istæ viæ circundantur ex vna pellicula grossa, orta ex pellicula oris. D

De *forma Auris.* Cap. 19.

VIa autis est in osse petroso: & ideo nominatur in lingua arabica agari. Et in ipso sunt viæ obliquæ multæ. & tendūt taliter per viā tortam, donec iungantur musculo quinto orto à cerebro, à quo oritur pellicula extensa supra os petrosum. Sed corpus chartilaginosum existēs exterius, est auricula nominatum, & istud est manifestum. E

De *forma Linguæ.* Cap. 20.

LIngua est caro mollis & alba inuoluta venis multis & paruis, in quibus est sanguis. Et sunt venæ in ipsa, & arteriæ, & musculi in quanti tate maiori vltra ꝙ suæ magnitudini videtur conuenire, & ipsa cooperitur pellicula oris. Et sub ista duo existunt orificia ingentia vsque ad carnem glandulosam ipsius, quæ est posita sub radice ipsius.

De *extremitate Oris.* Cap. 21.

EXtremitas oris tendit vsque ad F istas vias. Vna ex parte anteriori: & illa nominatur canna pulmonis. Et alia posita est post ipsam ex parte ceruicis supra spondylia colli: & hęc nominatur merī. & per istam transit cibus & potus. Sed per viam cannæ pulmonis transeunt spiritus, & intrant, & exeunt per viam anhelitus. Et positum est supra viā istam coopertorium vnum ad cooperiendum ipsam in hora deglutiendi, vt aliquid non possit subintrare de eo, qd deglutit. quia si aliqd subintrat,

G incõtinenti prouocatur tuſſis. Et iã præparatum eſt in hoc loco inſtrumentum vnum, in quo eſt vox, verſus orificiũ cãnæ pulmonis. & iſtud inſtrumentum eſt membrum nominatum epiglottum, & in arabico haugera. & ipſum eſt compoſitum ex tribus chartilaginibus compoſitione pulcra conuenienti eſſe vocis. ideo vt ſit ædificata & fabricata ex iſtis tribus chartilaginibus zampogna vna, vel fiſtula ſimilis zampognæ fiſtulæ, ſ. & flaiboli. Et in concauitate iſtius zampognæ eſt corpus ſiſe linguæ fiſtulæ: & in iſtis locis
H ſũt lacerta multa, vel ſecreta multa.

De anatomia totius Ventris.

Cap. 22.

SCias q̃, concauitas totius ventris exiſtentis ſub oſſe tracheæ vſq; ad os lumbi diuiſa eſt in duas magnas partes. Vna eſt ſuperius cooperiens pulmonem & cor, & ſecunda eſt inferius cooperiẽs ſtomachum, & inteſtina, & hepar, & ſplen, & fel, & renes, & vuluam, & veſicam. Et diuiduntur iſtæ duæ concauitates mẽbro vno nominato diaphragma, & iſtud diaphragma ĩcipit à capite pectoris tendens per diametrum inſe-
I rius ad vnumquodq; duorum laterum donec deriuetur. 12. ſpondyli nuchæ. & iſtud eſt diuidens inter ſuperiora & inferiora. Demũ concauitas ſuperior diuiditur ĩ partes duas, & illæ partes diuidũtur vno medio, quod tranſit per medium illarum partium, donec iungatur ſpondylibus nuchæ. Et hæc concauitas ſuperior tota nominat pectus, & terminus ipſius eſt à ſuperiori parte duorum tracheæ vſq; ad diaphragma, quod diuidit ſupetiora ab inferioribus. & hæc eſt forma pectoris.

De anatomia Pulmonis, & canæ eius. K

Cap. 23.

CAnna pulmonis incipit ab extremitate oris, ſicut diximus. & qñ deſcendit ſub trachea diuiditur in duas partes. & quælibet pars ipſarũ diuiditur in plurib⁹ partibus: & circa ipſas ædificata & fabricata eſt caro pulmonis. & iterum ędificata eſt ex omnibus iſtis cannis diuiſis, & venis exiſtentibus ſub ipſis caro pulmonis. & caro ędificata & fabricata circa ipſas eſt corpus pulmonis. medietas vero pulmonis eſt in concauitate dextra, & medietas alia in cõcauitate ſiniſtra. Et canna, ſ. ipſius pul- L
monis præparata eſt & cõpoſita ex chartilaginibus in forma annulorũ: ſed non ſunt annuli completi, eo q̃ in quãtitate partis tertiæ annulorũ ipſorũ extremitatibus ſuis cõiungit̃ pellicula vna tendens per viã rectã: & coniunguntur iſti annuli ſimul villis & ligaturis multis. Sed iſti annuli proprie ſunt duri & chartilaginoſi, & gibboſitates iſtorũ annulorũ ſunt verſus partẽ exteriorem corporis, & poſſunt palpitari manibus, ſ. pellicula cõiungens annulos p viã rectam. Sed locus rectus ipſorũ coniunctus eſt meri. Et hoc eſt, ac ſi imaginatus M
fueris in corde tuo fiſtulã vnã vniùs cannæ, & tertia pars inciſa ſit in longitudinẽ, & partes duæ integræ remaneant, & pars tertia inciſa in longitudinẽ coniuncta ſit glutine cum charta vna cũ ambabus extremitatibus linea recta ſiue perpẽdiculari. & tandẽ intelliges cannã pulmonis per viã conuenientem & rectam.

De anatomia Cordis & forma eius.

Cap. 24.

FOrma cordis eſt rotunda ad modum pineæ, quæ in Arabico nominatur

A minatur femiara. ſed eſt tranſuerſa, eo ꝙ acuitas cordis exiſtit verſus inferiora corporis, & radix verſus ſuperiorē partē corporis. Et habet pelliculam vnā groſſam circundantem ipſum: ſed nō coniungitur tota verſus radicem. Et poſitū eſt in medio pectoris: ſed caput eius, ſ. acuitas tendit magis ad partē ſiniſtram. Et arteria magna oritur ex iſta parte, ſ. ſiniſtra. & ideo apparet pulſus maior in iſta parte. & propter hoc imaginātur aliqui, ꝙ cor ſit poſitum in iſta parte. Et habet cor concauitates duas magnas, vnam ex parte dex
B tra, aliam ex parte ſiniſtra. Et verſus radicem ſuā eſt res vna ſimilis chartilagini: & ipſa eſt quaſi fundamentum totius cordis. Et à concauitate dextra ad ſiniſtrā ſunt viæ. Et in cō cauitate dextra ſunt orificia duo. Vnum ipſorū eſt orificium venę cō iunctæ hepati, quæ oritur ab hepate ſecundum Gal. & à corde ſecūdum Ariſt. Et ſupra iſtud orificium ſunt pelliculæ tres aperientes ſe, ſeu dilatantes in ora introitus ſanguinis in ipſum, & demum clauditur clauſio ne conuenienti. Et orificium ſecun dum eſt orificium venæ coniungēs
C ſe ex iſta cōcauitate in pulmonem, & eſt vena vna, quæ non pulſat, eo ꝙ tunicæ ipſius ſunt groſſæ ad ſimilitudinem arterię, & iſtud orificium habet pelliculas aperientes ſe extra,
* a.l.nunc & *non intus ex aduerſo pellicularū alterius orificij. Et in cōcauitate partis ſiniſtræ ſunt duo orificia, vnum eſt orificium arteriæ magnæ, & habet pelliculas tres aperiētes ſe intrinſecus verſus partem exteriorem. & ſm eſt orificium arteriæ cōiungentis ſe in pulmone. & ſupra iſtud orificiū eſt pellicula vna, aperiens ſe intus & extra. Et habet cor additiones D
duas ſimiles auribº, vna ex parte dextra exiſtit, & altera ī ſiniſtra Et pulmo eſt volatizans ſupra cor, & cor habet texturas multas variantes ſe in oppoſitione.

De forma Stomachi & Meri.

Cap. 25.

IAm diximº ꝙ in extremitate oris ſunt viæ duæ: vna eſt via animæ, ſcilicet aeris ad pulmonem: & ſecunda eſt via cibi & potus p meri. & hoc vocatur meri. Et iſtud compoſitū eſt ex duabus tunicis. vna eſt extrinſecus & eſt carnoſa, & textura ipſius tendit in latitudinem. & alia eſt in- E
trinſecus, & eſt *neruoſa, & textura ipſius tendit in longitudinem, & aliquid ipſius tendit per diametrum. & ipſum poſitum eſt in poſteriori parte ſupra ſpondylia colli, & ipſum elongatur, & deſcendit inferius, donec tranſeat diaphragma, & ligatū eſt ſpondylibº & villis ipſum ligantibus. Et quando tranſit diaphragma dilatat, & fit ex ipſo ſtomachus, & tendit aliquantulum verſus partē ſiniſtrā. & ideo dicitur ꝙ caput ſtomachi quieſcit in parte ſiniſtra, & fundum in parte dextra. imaginaer F
go in corde tno cucurbitam vnam rotundam habētem collum longū, & cum ipſa iungatur collum aliud, & ſic intelliges formā ſtomachi & meri, niſi ꝙ ſtomachus exiſtit à latere verſus deorſum aliquātulum longus. & vnū ex duobus capitibus ipſius ſtomachi ſuperius ē meri, & inferius eſt principium inteſtinorū, & nominat portanariū, & in Arabico albeb. Et ipſe, ſ. ſtomachus eſt ligatº ſpondylibus, & ēt cum aliquibus inteſtinoꝝ fortibus ligaturis ſuſtinentibus ipſum. Et corpus ſtomachi cō

* a.l. muſculoſa.

G positum est ex tribus tunicis, textura vnius tendit in longitudinem, & alia vadit per diametrũ, & illa est in trinsecus: & est illa tunica, ideſt* neruosa, & exterior est carnosa, & textura ipsius tendit in latitudinem.

* a.l. musculosa.

De forma Inteſtinorum. Cap. 26.

INteſtina composita sunt ex duabus tunicis. & habent texturã tendentem in latitudinẽ solum, & sup tunicã interiorem adest viscositas, nominata in Arabico lasuen. inuestita ex ipsa inũiscatione, siue viscositate à natura. Et oĩa inteſtina sunt sex: tria minuta, & sunt superiora,
H & tria grossa, & sunt inferiora. Et prĩcipium minutorũ est inteſtinũ coniunctũ fundo stomachi, nominatũ duodenũ. Et post ipsum est inteſtinum nominatũ ieiunũ. & ista duo sunt erecta in longitudine corporis, & orificia istorũ coniunguntur in hepate plus aliis inteſtinis. Et post ieiunũ est inteſtinum nominatum gracile: & ipsum reuoluitur reuolutionibus pluribus. & latitudo istorũ trium inteſtinorũ est ad modũ vel ad quãtitatẽ latitudinis portanarij. Et post ista est inteſtinũ nominatũ orbũ & istud inteſtinum est latum
I non habens transitũ nec iter, sed sicut est fisculo vel marsupio. & quia non habet nisi vnũ os, ideo per ipsum intrat, & exit quicquid intrat & exit: & ipsum est in parte dextra positũ. Et post istud est inteſtinũ nominatum colon. & incipit à parte dextra tendens per latitudinem ventris ad partẽ sinistram. Et post istud est inteſtinum rectũ. & istud inteſtinum rectũ habet concauitatem amplam, in qua coadunantur fęces, sicut vrina in vesica coadunatur. & super orificium istius est lacertus vrinæ.

De forma Hepatis. Cap. 27.

K

HEpar positum est in latere dextro costarum superiorum ex costis superioribus. Et forma ipsius est forma lunæ. & est habens concauitatem in parte lateris stomachi, & additamẽta. & aliquibus insunt quatuor, & aliquibus quinq;. & ipsum est cooperiens supra latus dextrum stomachum. Et gibbositas ipsi* est versus diaphragma. & est ligatum ligamentis coniungentibus se pellicu
L læ existẽti supra ipsum. Et oritur à cõcauitate ipsius hepatis canale vnũ nominatũ ianua hepatis. & forma ipsius est forma venæ, niſi quia est non habens sanguinem. & illud canale est diuisum in partes: & illę partes sunt partes multæ in quantitate multa. & veniũt ex ipsis, scilicet partibus partes multæ ad fundum stomachi, & ad inteſtinum nominatũ duodenum. & multæ etiam partes ad inteſtinum veniunt ieiunum, & demum ad residuum aliorum inteſtinorum, donec iungantur inteſtino recto. Et istud canale, quod ẽ in porta hepatis, diuiditur etiã in partibus interioribus ipsius hepatis ad partes minutas, scilicet ad venas capillares similes capillis. Et à pte gib-
M bositatis hepatis apparet vena magna, à qua omnes venæ totius corporis exeunt, sicut diximus in anatomia venarum. & radix ipsius venæ diuiditur ab hepate ad partes minutas similes capillis, & obuiat in partes diuisas à canali nominato porta. Et nuttrimentum chymosum intrat in hepate per suam ianuam. & in illis venis decoquitur, donec redeat ad sanguinem, & demum exit per illam venam magnam existentem in sua gibbositate.

De

A De forma Splenis. Cap. 28.

FOrma ſplenis eſt longa. Et poſitus eſt in parte ſiniſtra ligatus ligamentis coniungentibus pelliculæ exiſtentibus ſupra ipſum. & eſt continuatus ſtomacho ex vna parte, & ex alia parte coſtis poſterioribus. Et oriuntur ab ipſo conducta duo: vnum ex ipſis coniungitur ori ſtomachi, & aliud coniungitur in hepate verſus concauitatem.

De forma Fellis. Cap. 29.

FEl poſitũ eſt in hepate, & habet vias duas: vna coniungitur in cõcauitate hepatis, & alia ramificatur, B & coniungitur inferioribus inteſtinis, & in fundo ſtomachi.

De forma, & anatomia Renum. Cap. 30.

DVo renes poſiti ſunt in latere duorũ laterum ſpondilorum nuchę prope hepar, & ren dexter eſt in altiori loco rene ſiniſtro. Et vnũquodq; habet colla duo. vnum ipſorum coniungit in vena magna aſcẽdente à gibboſitate hepatis, & aliud deſcẽdit inferius, donec coniungat in veſica coniunctione mirabili. & iſtæ duæ viæ, ſcilicet iſta duo colla, nominantur in Arabico alalbin.

C De forma Veſicæ. Cap. 31.

LOcus veſicæ eſt inter anũ & vmbilicum, qui locus eſt nominatus in Arabico ana. † Et cõpoſita eſt ex duabus iunicis: & in orificio ſui eſt lacertus vnus. Et vrina venit à renibus ad ipſam per vias nominatas alhalbin. & iſtę duę vię tendũt per diametrũ, & vadunt ét per longum, donec trãſeant infra in veſicã. & oritur ab ipſis corp⁹ vnũ ſiſe pelliculæ, quæ aperit veſicã, & claudit eam ex parte rerũ. & iſtud eſt ſine dubio, vt aliqd nõ redeat de vrina ad renes.

† Veſica ẽ cõpoſita ex duabus tunicis. Idẽ. 19. tertij. c. 1. per hoc ſine intelige literã Auic. 15. tertij. c. 1.

De anatomia Myrach, & Zirbi. D Cap. 32.

MYrach, quod etiã in Arabico nominat Mirach, habet ſub lacerto exiſtente in veſtito ſub ventre pelliculã vnã, & eſt plana. & poſt iſtã eſt coopertoriũ, & poſt ſunt inteſtina. Et iuuamentũ iſtius pelliculæ eſt ad obuiãdum, ne inteſtina ſimul commiſceant, ſicut fit in ægritudine in Arabico noĩata ſachot. Et iuuamentũ coopertorij eſt ad calefaciendum inteſtina. & de iſtis ero locutus largius in libro Sanitatis.

De anatomia Veretri, & Teſticulorum. Cap. 33. E

ORitur ex oſſe vmbilicali corp⁹ neruoſum, muſculoſum, amplum, & multarũ concauitatum. & ſunt ſub ipſo arteriæ multę & latæ, vltra id, quod cõueniret ſuæ magnitudini. & iſtud corp⁹ eſt veretrum. Et oriunt à pellicula viæ duæ nominatæ in Arabico albarbach, & demũ ramificat & generatur ex ipſis pellicula, ſ. burſa teſticulorum, & etiam teſticuli. & veniũt à latere interiori ex parte venarũ inferiorũ rami habentes inuolutiões & ligamẽta multa, & circundantur carne glandulo- ſa alba. Et habent teſticuli vias duas F venientes ab ipſis ad veretrum.

De anatomia Mammillarum. Cap. 34.

MAmmilla eſt compoſita ex arterijs, venis, & muſculis: & eſt repleta carne glandulo ſa alba. & iſtę arteriæ & venæ diuiſæ ſunt in mammillis ī partes multas minutas, & reuoluuntur, & torquentur reuolutionibus, & tortionibus multis.

De anatomia Vuluæ. Cap. 35.

VVlua poſita eſt inter veſicã & inteſtinum rectum: ſed eſt ſuperãs veſicã ex pte ſupiori, & ligata

G eſt ligaturis lenibus: & ipſę ſunt muſculoſæ, vt de facili poſſint extẽdi, & dilatari, & coadunari, & conſtringi. Et habet cameras duas iungentes in vno orificio. & quælibet iſtarũ camerarũ habet loca cõcaua, & nominata ſunt in Arabico aluech. & iſta ſunt orificia venarũ, vnde ſanguis menſtruus trãſit in vuluã. Et poſt illas, ſ. duas cameras ſunt additiones, quæ teſticuli duo mulieris dicunt, & ſunt minores teſticulis virorum. Et id, quod ſuperat ex vulua, durat vſq; ad orificiũ ipſius, quod nominatũ eſt in Arabico fereg habet ad-
H ditamenta prohibentia ipſum à frigore. Et orificiũ vuluæ virginis eſt criſpũ, & ex criſpitudine illa oriunt venæ minutæ habentes pelliculam vnã cõtextam duabus texturis: vna tendit in longitudinẽ, & illa eſt minor, & altera vadit in latitudinem. Et quantitas huius anatomiæ membrorum ſufficiat hic. & ſi aliqui volunt plus addere, addant.

AVERROIS COLLIGET

LIBER SECVNDVS.

I

SVMMA LIBRI.

De Sanitate.

De Sanitate, & de Complexione, atque Compoſitione membrorum in vniuerſali. Cap. 1.

Definitio Sanitatis.

SAnitas eſt bona diſpoſitio in membris corporis humani, cũ qua ipſum operatur operationẽ, quam habet agere per ſui naturã, & patitur paſſionẽ, quam habet pati. Et iſta definitio ẽ ex definitionibus p ſe notis. K Et ideo, quia membrorum, ſm q̃ teſtificatur ſenſus, ſunt duæ ſpẽs, conſimilis, & officialis: debemus intelligere in vnaquaq; ſpecie ipſorũ quid ipſa eſt, & ponere dr̃ias earum, & poſtea debemus enarrare quę eſt actio & paſſio, quæ appropriat vnicuiq; membro. & q̃n nos faciemus iſtud, tunc cognoſcemus quid ẽ ſanitas vera cognitione. Et incipimus loqui ſup corpus conſimilium partiũ. Et dicimus q̃ via in cognitione rei, cũ qua operatur membrum conſimile ſuas operationes, & patiẽ ſuas paſſiones, eſt via, per quã nos poſſum⁹ cer L tificari in radicibus iſtius ſcientiæ: poſtq̃ nos reperimus hæc verba declarata in Naturali philoſophia, ſ. q̃ oĩa corpora ſimiliũ partiũ, inquantum ſunt ſimiliũ partium, ſunt compoſita ex quatuor elementis, ſcilicet ex igne, aere, terra, & aqua Et eſt declaratũ in libro Generationis & Corruptionis, q̃ via generationis nõ eſt niſi ex parte temperãtiæ cõmixtionis, & complexionis. Et in Quatto Meteororum eſt declaratũ, q̃ complexio & commixtio nõ fit niſi per modum decoctionis, quæ decoctio non fit niſi p calorem. & q̃ dr̃ia quę M reperiẽ in iſtis corporibus conſimilibus nõ euenit niſi ſm dr̃iam, & menſuram ſeu temperantiã calidi, frigidi, humidi, & ſicci, & ſm q̃ inueniẽ in eis alia forma temperantiæ. & eſt determinatum ibi, q̃ formę eorum non ſunt aliud q̃ formæ temperantiæ complexionalis, & q̃ accidentia, quæ ſunt propria in vnaquaq; ſpecie ipſorum, non ſunt ſtantia per ſe, ſed ſunt ſequentia formas complexionales. Et hæc eſt narratio, q̃ erat multum neceſſaria anticipare hic: &

1. de Gñã. t. c. 49.

Co. magno. & t. c. 30. & 14

ſunt

A ſunt verba, quæ ſunt declarata ī Naturali philoſophia per demonſtrationes proprias & ordinatas. Et qñ Medici ſtudent tractare de iſtis rebus in huiuſmodi arte, eorū verba non ſunt ſuper iſta nec propria, nec ordinata, eo ꝙ ſtudēt attribuere res vniuerſales entibus particularibus. & ideo eorum dicta nō ſunt ꝓpria, & non ſunt ſuper viam, quam intendunt probare. & tunc cadunt in re, quam credunt adducere per demōſtrationem. Et iſta res accidit Galeno in libro de Complexione, ſ. ꝙ doctrina eius in illo libro non incedit

B ſm doctrinam, quam fecit in libro de Elementis per viam demonſtratiuam. & iſta verba erunt multū leuia apud illum, qui ſtuduerit in Logica etiam paruo tēpore. Et modo volumus reuerti ad ordinem verborum noſtrorū. & dicimus ꝙ iſtę res, qñ erunt ſecundum modū quē dixi mus, tūc erit intellectum, ꝙ res, quā dixi mus, ꝙ membrū conſimile agit cum ea actionē ſuam, aut paſſionē ſuam patitur, non eſt alia res q̄ forma complexionalis, quæ prouenit

C à menſura commixtionis quatuor elementorum. Et qñ res miſcibiles non inueniuntur in mixto niſi duobus modis Vnus eſt, vt mēſuræ ſint æquales: & iſta mixtio vocatur mixtio æqualis, comparando ipſam extremitatibus, eo ꝙ eſt in medio eaꝝ non declinans. Secundus eſt, vt non ſint in æqualibus menſuris. & iſta et inæqualitas eſt multis modis. & ſm iſtam inæqualitatem ſunt diuerſificatæ, & inæquales factæ complexiones ſpecierum. Sed dabimus pro exemplo huius, ꝙ ſicut complexio equi eſt diuerſa à complexione hominis, ideo quia menſuræ elementorum ſunt mixtæ in eo ſup latitudinem diuerſam commixtionis mēſurarum earū in homine. Et ideo, ꝙ illa forma complexionalis, q̄ eſt propria in vnaquaq; ſpecie, inuenit in ipſa eadem ſpecie in æqualitate & diſtemperantia media inter multū & parum, & etiā habet latitudinē, quæ recipit plus & minus intra extremitates, quæ tēperantia & æqualitas non exit de eis, niſi qñ corrumpitur forma ſpecifica earum, neceſſe eſt ex hoc, ꝙ vna & eadem cōplexio ſpecialis ſit æqualis & exiens ab æqualitate: Et iſtud eſt aut in vna quatuor qualitatum, aut in duabus, quarum poſsibilis eſt cōpoſitio ad-

E inuicem, ſ. actiuarum & paſſiuarū, quarum vna non contradicit alteri, ſ. calida & humida, frigida & ſicca, aut calida & ſicca, frigida & humida. ergo complexiones conſimiliū partium ſunt de neceſſitate nouem, ſ. æqualis calida, frigida, ſicca, & humida, aut calida & humida, aut calida & ſicca, aut frigida & hūida, aut frigida & ſicca. Sed ſi inueniuntur iſtæ nouem in corpore hominis in

F fine ſimilanti fini extremitatis eſſentium in menſura qualitatū, iſtud non poſſet eſſe, ſi non eſſet poſſibile inuenire corpus conſimilium partium, in quo menſurę elementorū eſſent æquales penitus in quantitate. & viæ ſpeculationis multū neceſſariæ ſunt hic. Tamen apparet, ꝙ eſt impoſſibile eſſe hoc in quantitate partium eorum, ſ. in grauitate & leuitate. ideo dominans ſuper corpora partium cōſimilium eſt aqua & terra: ideo habent coagulationem & firmitudinem. & qualitates, quæ faciunt ipſa firmari & compleri, ſūt illæ, quæ faciunt coctionem & digeſtionem.

D

Vide Gal. 1. comple. xio. c. 2. 3. & 8.

Contra Gal.

Idē. 4. me teorum cō. mag. & 29. & 2. Cœ. 7. & 2 de Gener. 45.

Cōtra Medicos.

Membrū conſile agit ſuas operatiōes ꝑ formā complexionalem

G stionem. & ideo est appropriatum
*a.1.nāle. * generabile dominationi partis agentis & calidæ, & patientis humidæ, cum quibus fit mixtio & coctio. Et totum hoc est declaratum in 4. Cō.mag. Meteororum, & ab illis regulis est probarum, ꝙ cōplexiones non sunt nisi quinque solū: vna scilicet æqualis, & quatuor inæquales. & ꝙ est impossibile duo corpora inuenire, quę sint communia in caliditate, quòd vnum sit ficcius alio, sicut opinatur Galenus in puero & iuuene. & iam declarauimus istud in alio loco melius. Et scias in summa ꝙ mensuræ duarum qualitatum actiuarum sumuntur à mensuris duarum qualitatum passiuarum, eo ꝙ formæ proprię habent materias propriας sub eis. Et nos videmus, si nos exiremus ab intentione publica multitudinis Medicorum, esset difficile intellige re. & ideo nos loquimur de hoc nimis. Et adhuc error, qui accideret ex hoc, in hac arte est multum paruus. & ideo non facimus hic nouū præceptum. Et etiam error, quem dixi mus de temperata complexione, est paruus. Et ideo dicim⁹, quòd est verum verbū Galeni de eo, quod dixit de cute volæ manus. & magis in ista pala vel palma apud Arabes, & sonat pro extrema parte palmæ versus digitos palmæ. & plus in ista, quæ est super partem, quæ vocatur formiculata. Et quando erit totum hoc, quod narrauimus, tunc res, cū qua operantur partes cōsimiles suas actiones, aut patiuntur suas passiones, est de necessitate vna istarum nouem complexionū, siue sint partes consimiles alijs, siue non. Et ideo necessarium est scire naturalem cōplexionem de istis nouem complexionibus cuiuslibet membrorū, ꝙ il
K la complexio est temperata, comparando ipsam actioni mēbri, aut passioni eius. Et ista tēperantia est illa, quæ est dicta temperantia specialis speciei. & ipsa est illa cōplexio, quā oportet conseruari in hac arte, aut restaurari. Et quando stabimus super complexionē cuiuslibet membrorum consimiliū, tunc stabimus super complexionem membrorum compositorum ex ipsis. & quandoque plus: ideo ꝙ complexio, quædā est, quæ appropriatur membro officiali inquātum est officiale, & quædam est appropriata ei inquantum
L est consimilium partiū, non ex parte vnde est officiale. Et quando nos stabimus ex hac parte super complexionem cuiuslibet membri mēbrorum officialiū, tunc poterimus stare super complexionē tēperatā appropriatam toti corpori: ideo ꝙ cōplexionem nos non appropriamus, nisi in hoc, ꝙ est inuenta membris officialibus, ex quibus est compositum, & ex membris officialibus, & ex parte consimilium. Et est neces- Cōtra Medicos. vidē paraph. ā aialib⁹.
M se vt scias in primis ꝙ ex mēbris vel corporibus quædam sunt composita ex elementis prima compositione, & quædā sunt composita mediāte prima compositione. & membra consimilia, quæ sunt paries aialis, sunt huiusmodi speciei: ideo quia non generātur nisi ex sanguine solūmodo, & sanguis generatur ex cibis & potibus. Et scias ꝙ sperma nō est ex rebus, quæ sunt pars membri, aut simplex, aut aliquod aliud membrorū, sicut declaratum est in Naturali philosophia. & ego faciā longiorē sermonem in tractatu de iuuamēto membrorū. Nec etiā melancholia,

H

I

J

Idē j. c. 4. sed 7. h⁹. c. 23. curā do concedit eas.

1. complexio. 9. & 2. tra. 7. c. 13. &. 1. theoricæ. c. 7. & vide 3. ā aia 113. & pria pn. doct. 3. c. 1.

Tres humores nō sūt mēbrorum elementi vti sāguis.

A lia,cholera,& phlegma ſunt elementa membrorũ conſimiliũ per viam,
Pria rõ. ſecundũ quam eſt ſanguis. Ideo ꝙ res, quæ generantur plus q̃ ex vna re,non cõplentur,niſi quando miſcentur illæ res adinuicem, & faciũt vnum corpus.ſicut eſt ſquinzibin, quod ſit ex commixtione mellis cũ aceto & aqua,quorũ quodlibet ſtabat per ſe in actu,& in vulua non inueniuntur melancholia nec cholera in actu,quæ miſceantur cum ſanguine,ad hoc vt ſint poſtea pars membri.ſed cholera & melancholia ſunt
B in corpore hominis ex certis iuuamentis,quæ nos feſtinamus declara
Secũda rõ re. Sed phlegma eſt materia remota: ideo ꝙ ex ipſo non generantur membra,niſi quando fit ſanguis. Et quæ choleræ non ſunt materiæ mẽbri nec ꝓpinquæ,nec remotæ,ideo quia eſt impoſſibile ipſas conuerti in ſanguinem.ſed ipſæ ſunt in eo in potentia:quia quando corrũpitur, multoties conuertitur ad eas. Et nõ
Riſio rõ ni Medicorum. fecit eos errare in hoc, niſi locus cõſequentis:ideo ꝙ viderunt, ꝙ eſſnta non inueniuntur in cõpoſito ex eis niſi in potentia,'cùm dixerunt hoc'.
C Sed & non conuertitur, ꝙ res, quæ inuenitur in alia re in potentia, ſit eius elementũ:ſed ſanguis eſt materia tranſibilis, vel mutabilis ad aliã rẽ per accidens, non ſicut eſt materia cibus iſtorum per accidens:ſed ſicut vita eſt materia mortis. Et ideo non dicitur ꝙ fex & ſpuma ſit elementũ vini: ſed dicitur ꝙ vinũ eſt completũ exiſtens:b' ſeparatis iſtis ab eo:ideo quia ſunt eius ſuperfluitates ſeparatæ ab eo, quando digeritur.ita ſunt veræ duę choleræ cũ ſanguine, eo quòd quodlibet generabile habet aliquam ſuperfluitatem, quæ ſeparatur ab ipſo tempore digeſtionis. D

De complexionibus membrorum Conſimilium. Cap. 2.

ET poſtquã eſt declaratũ iſtud, reuertemur ad ordinẽ noſtrum ad enarrandũ complexionem quorumlibet membrorũ conſimiliũ, & ab illo procedem' ad cognitionem eorũ actionum,& paſſionum. Et dicamus ꝙ oſſa apparent ex ſuo eſſe, ꝙ frigiditas & ſiccitas dominatur ſuper ea: & ſimiliter chartilagines, & pili,& chordæ,& ligamenta, & nerui,& venæ,& panniculi: eo ꝙ calor ea coxit,& frigiditas congelauit: & E ideo mollificat ea calor, aut diſſoluit. Et iſta qualitas eſt in vno eorũ plus q̃ in alio. Et videtur ꝙ ſiccior omnibus ſit pilus: poſt illum os, & poſt illud chartilago, & poſt ligamẽtum,& poſt illud panniculus,& poſt illum venæ, & poſt illas ſunt venæ pulſatiles,& poſt illas neru', vel muſculus. Sed ſuperfluitas frigiditatis eorum eſt iſta, ꝙ pilus eſt frigidior omnibus,& poſt illum oſſa, & poſt illa chartilago,& poſt illam ligamẽtum,& poſt illud panniculus,& poſt illum lacertus, & poſt illum venæ pulſatiles,& non pulſatiles. Et iſta ꝙ membra frigida & ſicca non appropriantur frigiditati niſi propter hoc ꝙ frigiditas eſt illa,quæ complet ea, & dominatur in eis: non ꝙ ipſa ſint priuata calore,ſicut ipſa ſunt appropriata ſiccitati,ideo ꝙ ſiccitas eſt illa,quæ complet ea, & dominatur in eis:non ꝙ ſint priuata humiditate, quia mixtio & digeſtio ſtant ſuper humiditatẽ,& calor qui eſt in iſtis,ẽ in ſpecie ſpecierũ accidẽtis.Sed mẽbra', ſuper quæ dominatur calor & humor,ſunt caro,ſanguis,& ſpirit'.

Ordo,quẽ ſequit' Auic. prima primi.c.2.

Sed

G Sed calidius omnibus eſt ſpiritus,& poſt illum eſt ſanguis, & poſt illum caro. Et per iſtam eandem viam incedunt humiditates:ideo ꝙ ſpiritus eſt de genere aeris, & aer eſt humidior aqua,ſicut declaratū eſt in Naturali philoſonhia. Sed inter membra frigida & humida in primis eſt adeps,& poſt illum eſt pinguedo,& poſt illam cerebrum,ſ. ſubſtãtia medullaris,& humiditates incedunt ſecundū hanc viam. Et hic eſt pelag⁹, in quo aliquis multum haberet nauigare,ſi tẽpus adeſſet. & in alijs noſtris libris iam locuti ſum⁹ prolixe.

H Sed multum recordare, & caue ne obliuiſcaris quod dictum eſt ſupra, ſ.ꝙ de neceſſitate eſt, ꝙ ſint gradus virtutum actiuarū ſuper vnã & eãdem complexionem ſm comparationem graduum virtutū paſſiuarū & non intendas poſt conſiliū ignoratum in hoc.& conueniens eſt Medico recipere cõplexionem iſtorum membrorum à Naturali.

De complexionibus membrorum Officialium. Cap. 3.

ET nunc incipiem⁹ à complexione membrorū officialium, poſt quam diximus de complexione cõ-
I ſimilium. Et dicim⁹ ꝙ cor, poſtquã eſt compoſitum ex panniculis & ligamentis & neruis,eſt de neceſſitate calidum propter multum ſpiritū exiſtentem in eo,& propter ſanguinem exiſtentem in eo, & etiam propter partem carnoſam quam habet, & ſtat in corpore ad ſimilitudinem vnius clibani ignis in domo. Sed ſi eſt ſiccum,ſicut dicunt Medici, aut temperatum, aut declinans ad humiditatem,hoc eſt ſpeculandū. Sed mihi videtur ꝙ eſt declinans ad humiditatem propter ſpiritum exiſtẽtem in eo. Sed illud, quod videtur K ex hepate ex ſua eſſentia,eſt ꝙ ſit calidum & humidū:propterea qa maior pars ſuarum partium eſt carnoſa,ſanguinea,& etiam ad ipſum trãſmittũtur multæ arteriæ. Et hic multa ſunt inquirenda. & quia Medico non pertinent,ideo dimittamus. Et cerebrum eſt frigidum : ideo ꝙ maior pars ſuarum partiũ eſt ſubſtãtia medullaris,& neruoſa, & ſiſis huic. Et natura medullæ,quæ eſt in ipſo, eſt diuerſa à natura medullæ, quæ é in oſſibus.quia tu vides, ꝙ nõ eſt in eo pars pinguoſa,aut vnctuoſa. & qñ coquitur ad ignem , ingroſſatur & L deſiccatur:ideo ꝙ pars aquoſa, quæ eſt in eo,reſoluitur propter calorẽ, & remanet pars terreſtris.

Et quemadmodum diximus de cerebro,eodem modo diximus de nucha. Sed ſplen,& renes ipſa ẽt ſunt de membris calidis & humidis: quãuis renes ſint in hoc ſub ſplene Ī gradu ꝓpter groſſitiem ſanguinis, qui ſtat in ſplene , ſicut ſplen eſt in hoc gradu ſatis inferior hepate.

De Complexione temperata,& de diſtemperatis totius corporis. Cap. 4.

ET poſtquam eſt declaratum in complexione mẽbrorũ officia- M
lium & conſimilium, ab iſto poſſumus cognoſcere quid eſt temperata complexio totius corporis. Quod ſi inueniuntur iſta membra proportionata ſuper iſtas complexiones, ipſum eſt temperatæ complexionis penitus. & inueniuntur in eo iſtæ proprietates,& illa ſigna, quæ dicit Galenus ꝙ inueniuntur in temperata complexione. Et manifeſtum eſt, ꝙ iſta temperantia non dicitur niſi in comparatione omnium partium totius corporis: ideo quia Īpoſſibile

eſt

A est istis membris consimilibus ex eũ tibus eis a sua complexione naturali, aut in vna quantitate, aut in pluribus, ꝙ nõ superueniat permutatio, aut corruptio per istum exitum. Et iste exitus habet multas causas, aut propter clima, aut pp materiam, aut pp agens, aut propter mutationem quatuor ætatum, eo ꝙ puer est calidus & humidus, & iuuenis calidus & siccus, & senex est frigidus & siccus. & hoc manifestum est ex eorũ operationibus, & ex propinquitate & lõgitudine generationis. & ẽt masculi complexio est calidior & siccior cõplexione fœminæ. & hoc manifestũ est ex operationibus eorũ. Et aliqñ permutãtur complexiones pp exercitia, & propter cibos, & propter omnia extrinseca. Et sicut potest eẽ ista permutatio in consimilibus, ita potest esse in officialibus. Et post hoc in totalitate totius corporis concordantibus nobis ipsa omnia adinuicem. Et postquam est possibile eẽ hoc, & etiam ostensum ꝙ exitus cõplexionum exeũt ad octo spẽs apud Medicos: tunc res, pp quas operatur membrũ suas actiones, & patit᷑ suas passiones, aut totũ corpus, sunt nouem species apud Medicum, vna tẽperata, & illa ẽ naturalis, & octo sũt distemperatæ, eo ꝙ corpus, cui dñat᷑ caliditas in mẽbris & siccitas, appropriat᷑ caliditati & siccitati, & sic in reliquis speciebus. Et hoc modo intelige, ꝙ species complexionis sanitatis sunt nouẽ. Et temperata communicat cum ambabus spẽb⁹ mẽbrorꝝ: saluo ꝙ ipsa est in simplicib⁹ primo in substantia, & in compositis secundario & per accidens. Et ideo, quia Medici appropriant complexiones distẽperatas qualitati actiuæ & passiuæ, conueniens est appropriare cõ D plexionem totius corporis istis duabus qualitatibus solũ. & pp hoc sunt fm rationem complexiones distemperatæ solum quatuor.

Cõplones distemperatæ sunt tñ quatuor. Idẽ supra. c. 1.

De Sanitate membrorum officialium, & eius speciebus. Cap. 5.

ET postquam est declarata sanitas consimiliũ partiũ pp earũ complexionem temperatam, quam habent propriã, & in substantia conseruatam, & per accidens mẽbrorũ officialium & totiꝰ corporis: modo redeamus ad declarandum sanitatẽ mẽbri officialis substantialiter, inq̃tum est officiale, & spẽs eius. Et dicimus, ꝙ mẽbra officialia, ideo quia sunt composita, apparet ex eorũ esse ꝙ nõ operantur suas actiones, & patiuntur suas passiones, nisi qñ sunt in sua qualitate, & in qualitate quãtitatis, inquantum ipsa est quãtitas, & in positione sua fm modũ naturalẽ, & in continuatione partium suarũ, & in contiguatione terminorũ eorum in coniunctione sua, & separatione, & in qualitate coniunctionis & separationis eorum, & sitꝰ eorum, & ordiuationis. Et quidã sunt, qui opinantur ꝙ istud intret in genere positionis. sed si vocat᷑ positio, F hoc non est nisi pp æquiuocationẽ. Sed qualitas eorũ est, ꝙ sit forma eorum naturalis, & ꝙ concauitates eorũ, & viæ sint fm formam naturalẽ in eorum largitate & strictura, & ꝙ sint eorum superficies in lenitate & asperitate fm modum naturalem.

Sed quantitas est in tempore, quãdo inuenitur harum partiũ numerus naturalis, & eodem modo in suis mensuris. Sed modus eorum in cõiunctione est etiam modus ille naturalis, sicut cõiunctio partis membri officiali

Complexio masculi calidior & siccior complone fœminę. idẽ prima primi c. 3. do &t. 3. & Ga. 2. complonũ. Intelli ge ergo op posita au

B thoritates de dñarũ morbis Hip. c. 103 & in li. de Victus rõne c. 215. & Ga. 2. d Spermate, & 25. pticula Aphorismorũ Rabbi Moysi.

G officialis, pars parti, & ſeparatio eorum pars à parte. & qualitas coniunctionis, & ſeparationis intrat in hoc.

Et continuatio, & contiguatio, & terminatio, & ſeparatio, & coniunctio manifeſta ſunt. Sed cõtinuatio plus conuenit in membro conſimili q̃ in officiali. & paruum & magnũ ſunt in genere menſuræ: & ſunt appropriata quantitati continuæ, ſicut ſunt ſatis, vel multum & parum appropriata quantitati diſcretæ: quãuis mẽſura in hoc ꝙ appropriatur, ſit conuenientius appropriare eam membro conſimili q̃ officiali: ideo

H quia officiale non eſt ſuper menſuram ſuam naturalem, niſi quando eſt quodlibet conſimilium, ex quibus eſt compoſitum ſuper menſurã ſuam naturalem. Sed poſitio naturalis, quæ eſt in membro, hoc eſt vt ſint eorum partes oppoſitæ mẽbris manifeſtis, ſicut conſuetudo eſt mẽbri poſiti. & iſtud erit locus mẽbri naturalis in corpore, ſicut eſt hepatis & ſtomachi. & ſic in alijs eſt intelligendum. & ita eſt mod⁹ iſte in poſitione partis membri in ſeipſo, pars parti. Sed quod diximus, ꝙ erit modus ipſius ex communicatione eoꝝ

I partium ſuis partibus, eſt modus naturalis, hoc exiſtit in * poſitione prima, quæ generalis eſt omnibus mẽbris corporis, ſicut eſt communicatio omnium mẽbrorum principalium, eo ꝙ non complerentur eorũ operationes, niſi cum eis. & etiam hoc eſt inuenũ in membro cũ mẽbro, ſicut communicatio ſtomachi cum cerebro in operatione ſua, quæ eſt appetitus. Et ſicut eſt in partibus vnius & eiuſdem membri officialis cum parte, quæ dominatur plus in operatione illius rei, ſicut eſt cõmunicatio omnium partium oculi ad

K cryſtallinam humiditatẽ. Sed ſunt * gradus coniunctionis, & ſeparatio nis, & eorum qualitatum. quoniam ſunt ex membris, quę ſeparata ſunt abſque ligaturis, ſicut ſunt digiti. Et eorum ſunt, quæ aſſociantur ligaturis vel adeptionibus, quorum partes intrant partes. & eorum ſunt, quorum coniunctiones ſunt nodatiles. & hoc modo poteſt eſſe ꝙ mouetur membrũ, quod eſt pars coniunctionis ipſius ſitus. Sicut eſt planta manus, quæ eſt pars coniunctionis brachij, quod eſt nominatum in Arabico ſcahat. & ipſa planta coniuncta

L eſt ligaturis & adeptionibus, & cum hoc eſt coniunctio nodatilis. Iſtæ ſunt ſpecies diſpoſitionum, quæ q̃n ſunt in membris officialibus, tũc habent agere ſuas actiones naturales, & pati ſuas paſſiones, ſiue illas, quas habent ab * vtilitate, ſiue illas, quas habent a nobilitate. Et a capitulis anatomiæ, quæ ordinata ſunt p multos alios authores, poteris ſcire iſtas res prolixius. & propter hoc non eſt mea intentio prolongare me in eis. Et ſi tu vidiſti libros Galeni, & libros aliorum Medicorum, qui ſunt

M ſecundum ſuam opinionem, & videbis iſtum, tunc cognoſces ꝙ illud, quod diximus in diuiſione ſpecierũ ſanitatis, eſt multũ melius, & veriũs q̃ illud, quod dixit homo quem ſcis. Et iſtud melius non poteris cognoſcere, ſi tu non ſtudueris in Naturalibus ſcientijs: quoniam oportet ꝙ tu teneas de via Philoſophorum an quantulum plus quàm de via Medici, & ꝙ iſte liber nõ eſt factus, p illo, qui incipit tantũmõ legere.

a.l. gent

a.l. nacef ſitate.

a.l. cõpoſitione.

De

A *De Sanitate aliqualiter in membris consimilibus. Cap. 6.*

ET modo incipimus dicere: ideo ꝙ inuenimus de complexionibus ſanitatis appropriatis membris conſimilibus, quæ ſunt in fine temperantiæ ſecundū ſe, & quaſdam; q̄ exeunt à temperantia, ſed exitu, per quem non prouenit læſio ſenſibilis in actione, aut in paſſione. & ſimiliter eſt in membris officialibus. & tūc inuenimus ibi qualitatē tēperatā, & q̄titatē tēperatā, & poſitionē tēperatā, & cōiunctionem tēperatā. Et iſta eſt bona diſpoſitio, ſuper quam vi-
B ſus fuit Galenus demonſtrare in tractatu habitudinis bonæ. & qui eam voluerit addere in iſto libro, nō reputo malum. Ideo ſpecies ſanitatū, quæ ſunt in officialibus membris, ſunt apud Medicos octo, quatuor temperatæ, & quatuor diſtemperatæ, aut augmentatæ. Sed quintum genus ſpecierum vel generū diſpoſitionum, quidam ſunt, qui opinant, ꝙ eſt vnum, in quo cōmunicant mēbra conſimilia & officialia, & illa eſt forma coniunctionis noſtræ. Ideo quia coniunctio eſt duobus modis, ſicut ſcis, vna eſt coniunctio nodati
C lis, alia eſt coniunctio vera. & vera eſt appropriata magis conſimili, & alia plus officiali. Sed cōiunctio vera illa eſt conſimilium, & debet numerari in habitudine ſanitatis eorū.

A modo declarauimus omnes ſpēs habitudinum ſanitatum membrorum conſimilium & officialium, cōmunes ſiue proprias. & declaratum eſt in omnibus per quem modum eſt eorum communicatio. Et neceſſe fuit illi declarationi: ideo ꝙ operatio complexionis temperatæ mēbri officialis non eſt vna & eadem operatio cūm illa cōſimilium: ideo D quia eſt conſimilibus propria & in ſubſtantia, & officialibus ſecundaria & per accidens. & alij Medici non ſubtilitati fuerunt in faciendo hanc diuiſionem.

De Actionibus, & Paſſionibus, & de Virtutibus membrorum. Cap. 7.

MOdo volumus tractare de actionibus, & paſſionibus proprijs in quolibet membro. & iſtæ intentiones & cognitiones ſanitatis ſtāt loco cauſarum finalium. & illæ, de quibus hactenus locuti ſumus, ſtant loco cauſarum formalium & mate E rialium. & hic eſt ponēdum vnum principium naturale. Et dicimus iam eſſe oſtenſum in Naturali philoſophia, quòd quodlibet corpus eſt compoſitum ex materia & forma, & quòd materia non eſt inuenta, niſi propter formam. & propter hoc collectum ex materia & forma, ſcilicet ens naturale, non eſt niſi propter operationes ſuas proprias in ipſo. Ideo dicit Ariſtoteles, ꝙ natura non facit aliquid in vanum. Et ſimiliter inuenitur iſtud in rebus artificialibus. verbi gratia, quia ligna nauis non ſunt inuenta, niſi propter F formam nauis, & figuram ſuam, & eſt inuentum collectum ex his ambobus propter operationem nauis, ſcilicet naugare in aqua. ergo de neceſſitate eſt inuenire in mēbris hominis rem, quæ ſit etiam hoc modo ſcilicet ꝙ ſit in eis res ſtans loco materiæ, & res ſtās loco formæ, & res tertia. ſ. actio & paſſio, quæ res ipſa erit finis collecti eorum. Et hic eſt neceſſe inquirere ī primis, quæ ſit illa res in mēbris, quæ ſtat loco formæ, & q̄ loco materiæ, & poſtea veniem⁹ ad

de-

G declarandū actionem, & passionem cuiuslibet eorū. Et dicimus ꝙ membra consimilia apparent vt in pluribus eorū ꝙ sint loco materiæ compositi. quia ossa manuū, & ligamenta, & chordæ, & nerui, & caro, & cutis apparent ex eorum esse ꝙ nō sint inuenta, nisi propter formā manus. & forma manus, quæ est composita ex illis, non est inuenta nisi propter actiones & passiones, quibus ipsa appropriatur, s. ꝙ manus nō posset extendi, nec cōtrahi, nec colligere, nec facere alias suas operationes nisi ꝓpter hoc, ꝙ est composita. Et quā-
H uis mēbra consimilia non sint inuēta nisi ꝓp cōpositā, tñ habent quodlibet eorum per se operationem ꝓpriā, quæ manifestatur plus in composito, s. ꝙ manus non haberet firmitudinem ad sustentandū res, nisi propter ossa: & nō haberet posse plicare se, nisi ꝓpter carnem, & ꝓpter neruos, & alia similia. Ergo postquā diximus ꝙ mēbra consimilia non sunt inuenta nisi ꝓp composita, necesse ē nobis videre, si hic est aliqua res, ꝓp quam sit inuentū compositū & collectū ex eo, cum qua complea tur operatio compositi. Et dicim⁹,
I ꝙ actiones, & passiones naturales mēbrorum non fiunt nisi propter calorē innatū in ipsis præter calorē complexionalem, qui est in mēbris consimilibus. Et hoc est demōstratū per scientiam demonstratiuam, & cognitū per experientiam anatomiæ, ꝙ s. inuenitur in corde vnum corpus vaporosum calidum in fine, quod mittitur ab eo ad omnia mēbra per viā arteriarum. & ita opinatur ꝙ sit in cerebro. Et postquam sic est, & coniunctū huic, ꝙ omnes actiones & passiones non fiunt nisi per calorē intrinsecum, sicut est de- K
claratū in Naturali philosophia, & declarabitur adhuc in isto lib. ergo membra non faciunt suas operationes nisi cū formis eorum compositionalibus, & cū eo quod accidit eis de isto calore. & coniunctū in membro de istis duobus caloribus supradictis, istud est sua forma, cum qua agit, & patitur. Et ab hinc potes cognoscere dominationem cordis super omnia alia membra: quia tu vides ꝙ ipsum sufficiēs est ex se, & alia indigent eo. Et similiter cerebrum est in hunc modū super mēbra, in
quibus dominatur. ergo mēbra sim L
plicia non fuerunt inuenta nisi propter composita, & composita sunt inuenta propter istū calorē, qui est missus à corde, & iste calor stat in eis loco formæ. & per istam collectionē fiunt actiones & passiones, quę sunt propriæ in quolibet membro. Sed si sufficit iste calor in faciendo hoc, aut sine hoc est alia virtus stans isti calori loco formæ, ista non est res quam Medic⁹ habeat inquirere, sed dimissa nobis. Et dicemus breuiter ꝙ hic sunt aliæ virtutes præter formas complexionales, quę vocantur animæ. Et istud est conueniens anti M
cipare in paucis verbis, antequā tractemus de actionibus & passionib⁹ cuiuslibet mēbrorū, & narrare quot sunt illæ ſpēs, & postea reuertamur ad inquirendū rem, cui appropriat quodlibet mēbrorum, & istud erit, qñ cognouerimus in primis virtutes, à quibus veniunt operationes.

Et scias ꝙ genera operationū sunt notiora quo ad nos q̄ virtutes, & virtutes apud naturā notiores. Et ideo dicimus, ꝙ Physici & Medici, quādo speculant in operationibus, & dicūt

quòd

A q̃ virtutes, quę ſunt in homine, ſunt tres, aut virtus naturalis, aut vitalis, aut aĩalis. Virtutes naturales apud eos ſunt, cũ quibus fit nutrimentũ, augmentũ, & generatio. Et virtutes vitales apud eos ſunt virtutes pulſatiles, quæ ſunt in corde, & habent dilatare & conſtringere, inſpirãdo & reſpirãdo. & virtus motiua quæ eſt in corde, quæ vocat' electiua, per quam mouet' animal ad appetendum rem vel fugiendũ ab ea. Et virtutes animales apud eos ſunt quinq; virtutes ſenſuum, ſ. tactus, & guſtus, & odoratus, & auditus, & viſus, & etiã virtus

B motiua in loco, & virtus imaginatiua, & ęſtimatiua, & cogitatiua, & cõſeruatiua, & reminiſcibilis. Et iſta eſt diuiſio, qua vſi ſuut Medici in diuidendo virtutes aĩæ. & quãuis nõ ſit conueniens, parũ tibi põt nocere in hac arte. Sed cõueniens oĩno eſt illa, quæ fit ſm motũ naturalem. ideo q̃ manifeſtum eſt q̃ iſtæ operationes nõ poſſũt appropriari quatuor qualitatibus ſolum, ſed ét virtutibus additis ſup eas, quæ vocantur animæ. Et poſtq̃ inueſtigati ſunt ſuper iſtas operationes, quæ vocantur animæ, dicunt q̃ quędam ſunt operationes

C quæ appropriantur plantæ, quæ hẽt tres virtutes ſupradictas, ſcilicet nutritiuam: & poſt illam, creſcitiuam, & iſta eſt finis nutritiuę: & poſt illã: generatiuã, & iſta eſt, quaſi finis creſcitiuæ. Et eſt declaratum ibi q̃ ipſæ ſunt animæ: ideo quia ſunt organicę, & quia non ſunt virtutes naturales. q̃ ſi ipſi nõ appellauerunt eas naturales, niſi largo modo, iſtud eſſet veritas, ſi ipſi crederent q̃ ipſa eſſet anima ſm relationem, aut ſm operationem. Sed ſi ipſi credunt q̃ ipſa in ſui eſſentia ſit virtus propria ſolum, iſtud eſt error. & ſignificat ſup opinionem eorũ q̃ ita eſt, quia nos videmus q̃ Gal. in vno ſuorũ librorum aſſimilat ipſam adamanti, & venit ad diuidendum eam. Sed virtus pulſatiua eſt de neceſſitate cibatiua virtus, & diuiſiua, & princeps. quia cum ipſa cor dat calores alijs membris: & eſt ſicut ſeruiens virtuti principali cibatiuæ, quia cum ipſa cõſeruatur. Et ideo non eſt cõueniens ponere illam vnam virtutem per ſe ab alijs virtutib': ideo, quia eſt iſta virtus animæ nutritiuæ, ſicut alię q̃q; ſuæ virtutes, ſicut attractiua, retentiua, & digeſtiua, & expulſiua, & diſcretiua: quãuis virtus pulſatilis appropriętur plus vitæ pp multum calorẽ, qui eſt cum ea. Et quidã ſunt, qui appellant plantam in iſta virtute hayguam, ſ. vegetatiuam. Et forſitan Medici non vocauerunt iſtam virtutem cuentationis vitalem, niſi propter hoc, q̃ appropriatur plus vitæ, quamuis ſit de genere nutritiuæ, ſicut diximus. Sed eorum diuiſio, per quam diuidunt virtutes animales ad ſenſum, & ad virtutem motiuam in loco, & imaginatiuam, & rationalem, & conſeruatiuam, & remi

I niſcibilẽ, eſt omnino vera: ſaluo q̃

F virtus motiua in loco non eſt aliud plus q̃ elenoſoia, ſ. virtus motiua voluntarie, quando concordatur cum ea imaginatio, & cõſimilium. & ita eſt declaratum in libro de Anima. Et ipſi numerant virtutem motiuã voluntarie in numero vitalium, & ponunt motiuam in loco aliam ſpeciem. & iſtud non eſt conueniens, quia non eſt niſi virtus nutritiua, & creſcitiua, & ſenſitiua, & generatiua & imaginatiua, & appetitiua, & rationalis, & motiua, & lactatiua ex

D

Quiſq; virtutes aĩales interiores. ſed infra de mẽte propria ponit tres trũ. ſed prima primi doc. 6. c. 5 ponuntur quinq;, & tres trũ a Medico cõſyderãdę.

Cõtra Medicos.

Quiſq; virtutes naturales. idẽ in fine ſequẽtis capituli.

E

Cõtra Medicos.

G istis,ſicut eſt æſtimatio, aut cogitatiua,& cõſeruatiua, & reminiſcibilis.

Et iam eſt hic dictum ꝙ virtus rationalis eſt magis ſpiritualis q̃ imaginatiua:quia perfectio virtutis rationalis eſt apprehẽſio rerũ vniuerſaliũ, ſicut poteſt intelligi à Philoſopho i tertia particula primæ ſummę Phyſicorum, & in Primo Poſterio. quãuis intelligatur contrariũ circa finem primi libri Phyſi. Et qui habebit neceſſe ſoluere iſta dubia, requirat in locis illis. Et quia res vſes, quæ ſunt apprehenſiones virtutis rationalis, habẽt particularia,neceſſe

H eſt inuenire in homine virtutẽ,quæ apprehẽdat eſſentiã illorum particulatium contentorũ ſub vniuerſalibus, & virtutẽ aliam recordantem iſta particularia,quæ ſunt cõprehenſa à virtute propria eorũ apprehenſioni. Et ideo,quia iſta virtus apprehenſiua particulariũ non apprehendit ea niſi habitudinib⁹ imaginatis, fuerũt de neceſſitate tres virtutes,ſ. æſtimatiua, quæ apprehendit eſſentiã particularium : & reminiſcibilis impreſſionis æſtimatæ:& imaginatiua,à qua apprehendit æſtimatiuã

I ſuã impreſſionẽ,ſicut ſeruientes virtuti rõnali: ideo quia ſeruiens præparat ſeruito ea quæ ſunt ſibi neceſſaria,aut ſtudet in aliqua rey appropriatarũ ſeruito. Et manifeſtũ eſt, ꝙ virtus imaginatiua præparat virtuti rationali ea,quæ nõ ſunt apprehenſa,ſicut eſt manifeſtũ ꝙ duæ apprehenſiones,ſ.æſtimatiua,& cõſeruatiua appropriantur apprehẽſioni virtutis rationalis & quando remouentur res vſes à virtute rationali,& virtus reminiſcibilis facit recordari eſſentiæ particularis,& cognoſcit illam virtus æſtimatiua,& tunc inue-

Virtutes animales interiores sũt tres. Idem clarius infra. c. 10. & 3. huius c. 40.

nit virtus imaginatiua habitudinẽ K illius eſſentiæ particularis,quę eſt recordata à reminiſcibili, & cognitæ ab æſtimatiua,& quando imaginatiua iam venit ſuper ſuam habitudinem,tunc virtus rationalis reducet ad ſe illud,quod erat priuatũ ab ea: ergo iſtæ tres virtutes ex hac parte ſunt miniſtrantes virtuti rationali, & miniſtrans eſt lactans. ecce, quis ſunt lactantes ex hac parte, ſicut dictum eſt. Et iſta verba ſunt dimittenda hic,ſm ꝙ ſtant, & recuperanda à Naturali,quamuis nõ ſit neceſſarium arti Medicorũ ſcire hoc,niſi per modũ electionis melioramenti. L Sed eſt ſufficiens Medico in iſtis rebus cognoſcere complexionem, cui appropriatur vnaquæq; iſtarũ virturum, conſernando ipſam, ſi eſſet preſens, & reſtaurando ipſam, ſi eſſet deperdita. ideo quia ſufficiẽs eſt ei I hac arte venire à cognitione formæ complexionalis ad formam ſpiritualem: ſicut eſt ſufficiẽs ei venire à cognitione materiæ ad cognitionem quatuor humoꝝ, & mẽbrorũ.

De iuuamentis membrorum conſimilium. *Cap.* 8.

SEd cùm quieuit res ſuper locum M ſuum poſitum in hac arte, tunc erit manifeſtum ꝙ omnia membra non ſunt inuẽta,niſi propter has virtutes,& iſtæ virtutes ꝓpter has ſuas actiones.ergo non eſt inuentum in corpore aliquod membrorum, niſi propter aliquam actionem iſtarum virtutum,aut paſſionem earũ. Ideo eſt nobis neceſſarii ſi inquirere actiones & paſſiones membrorum, & cõplexionem cui appropriantur:& cognoſcentes illud,cognoſcimus ſanitatem cuiuslibet membri per ſuas finales cauſas prædictas in hac arte:

ideo

A ideo quia iàm cognouimus eam p cauſam materialem & formalẽ. Sed cauſam efficientẽ non eſt neceſſe nobis hic narrare: ideo quia iam eſt ſeparata: ſaluo ſi ibi eſſet res, quæ ſtaret loco efficiẽtis in ſtatu cõſeruãte.

Et incipiemus à iuuamento membrorũ ſimplicium, & dicemus q̃ res, quã diximus, quæ eſt neceſſaria pet aliam, eſt duobus modis. Vnus eſt, vt ſit eſſentia primę neceſſaria eſſentiæ vltimæ, ſicut fuit intentio eſſentiæ conſimilium neceſſaria pp intẽtionem eſſentiæ officialium. Alius eſt, vt nõ ſit ex neceſſitate: ſed eſt, qa
B meliora ſunt duo q̃ vnum, & ſignificat nobilitatem in agente & patiente. ſicut oculus, qui nõ eſt inuentus niſi pp neceſſitatem videndi: ſed natura duplauit eos pp melioramentũ duplationis, ſicut nos declarare debemus. Sed nos nõ recordabimur iſtorum iuuamentorum niſi illius, quod erit magis neceſſarium. De membris ſimplicibus quædam ſunt oſſa, & ſimilia ipſis, ſicut chartilagines, & vngues, quædam ſunt nerui, lacerti, ligamẽta, panniculi, chordę, cerebrũ, & oſſa ſua, & nucha, & caro,
C & ſepum, & his ſimilia, & pili, & cutis, & ſanguis, & phlegma, & cholera, & melãcholia, & ſpiritus. Sed oſſiũ maius iuuamentũ ipſorũ eſt ad fortificandũ & ſtabiliendum, & in ſumma, ipſa ſunt ſicut fundamentũ totius corporis. Et iuuamẽtum ſm eſt ad defendendum & abſcondendũ, ſicut oſſa capitis, & oſſa pectoris. Sed multitudo eorũ in corpore fuit pp motũ particulares, & multos: qa manus nõ poſſet moueri per ſe, niſi eſſet diſcontinuata ab oſſe brachij cum contiguitate amborum oſſiũ, ſcilicet manus & brachij. & ita eſt in quolibet membrorũ nodatiliũ mo D bilium diſcontinuatorũ. Iuuamentum tertiũ eſt, vt poſſit fieri reſolutio ſuperfluitatũ vaporoſarũ, ſicut ſunt cõmiſſuræ, quæ ſunt in oſſe capitis. Et poteſt eſſe q̃ ſunt & alia iuuamenta: ideo q̃ ſi eueniret aliqua leſio alicui oſſium, non tranſiret ad aliud os alterius mẽbri, quia diſcontinuatũ eſt ab illo. Itẽ fuit neceſſitas multorum oſſiũ pp diuerſitatem figuræ eorum, & qualitates ſm illud, pp quod ordinata ſunt, & pp paruitatem & magnitudinem eorũ. Sed diuerſitas in paruitate & magnitudine eſt ſicut oſſa parua, quæ ſunt in E
digitis, & oſſa cruris, & coxæ. Sed diuerſitas in figura ẽ ſicut os, quod de neceſſitate habet eſſe forte. & graue fuit factũ durũ & clauſum. & illud, in quo fuit intentio vt eſſet leue, fuit factũ durũ & perforatum in qualitate. & illud, q̃d habet de neceſſitate eſſe coniunctũ cum carne, fuit factũ tenerum, ſicut chartilagines, & ſimilia. & iſta iuuamẽta ſunt nota p ſe. & hõ poteſt cognoſcere maiorẽ partẽ perſeipſum, vel ab eo, qui aliquantulũ ſtuduerit in cognoſcẽdo. Sed vngues fuerunt facti pp
F duo iuuamẽta. Vnũ, quod eſt cõe, & eſt pp conſeruationem extremitatũ digitorũ, ſicut ponitur ferrum in poſtremo haſtæ lanceæ. Secundũ eſt propter ſuſtentamentum carnis digiti, qñ cadit aliquid. Et iſtud iuamentum eſt magis proprium in vnguibus manuum, q̃ in vnguibus pedum. ſed primum iuuamentum communicat homini & alijs animalibus, In iuuamentis nerorum cadunt multa dubia. Gal. ſentit quòd iuuamentum eorum eſt ad ferendum ſenſum, & motum voluntariũ

G omnibus membris. Sed quod appa-
Secũdo de Partiũ aſalĩũ cap. 8. & in Paraphraſi Auer. oppo. 2. de Aĩa. 7. & c. 116 vide. 3. de Nã aſaliũ c. 5. quod Auer. n no uit neruos diſſeminatos, 3. d Locis affectũ 6. oppoſi. 3. de Nã aſaliũ. c. 5.

ret à ſententia Ariſtotelis eſt, ꝙ nõ ſit factus neruus niſi ad temperãdũ caloré intrinſecũ, ad hoc vt det virtutem ſentiendi. & hæc opinio ſequitur plus iuuamento cerebri. Sed ſi é inſtrm motus voluntarij, in hoc cadit ſpeculatio. Et confirmatio Gal. ꝙ ſenſus & motus ſint à neruis, eſt, eo ꝙ remoto neruo remouetur ſenſus & motus. & hoc non eſt ꝑ viã demonſtratiuã. & iã diſputauim⁹ hoc in libris Logicalibus. Sed apparet ꝙ iuuamentũ nerui eſt de genere iuuamenti cerebri. & apparet manifeſte ꝙ naſcantur ab eo, & ꝙ non ſint

H fixi in eo, ſicut dixit Gal. Et ligamentorũ iuuamentum, & chordaꝝ ad motũ voluntarium eſt apparens ad oculum. Et panniculi fuerũt facti propter abſcõdere & defendere, & etiam vt ſuſtineant membra, quę ſunt ſuſpenſa, & retineant ea: quãuis hoc iuuamentũ ſit magis proprium ligamentis. Et iuuamentum panniculi poſiti ſupra ventrẽ eſt de ſpecie huius iuuamenti, eo ꝙ prohibet inteſtina egredi de propriis locis, ſicut accidit hernioſis. Sed venarũ duæ ſunt partes. Vna eſt arteriæ, quæ portant ſpiritũ, & ſanguinẽ à corde. &

I iſtæ ſine dubio fuerunt factæ ꝓpter hoc, & fuerunt ramificatæ & partitę ꝑ totum corpus, ad ferendum rem iſtã, aut ſpiritum ſolũ, aut ſpiritũ, & ſanguinem ſimul. Alia eſt nõ pulſatilis, in quibus non eſt ſpiritus ſenſibiliter. niſi nos induceret ad hoc vnum dictum ſimile dicto, quod dicit Galenus in hepate, quia dicit, ꝙ eſt fons ſpiritus naturalis, quem diximus non eſſe niſi propter virtutẽ nutritiuam. Sed quod appatet ex iuuamento iſtarum venarum, eſt, quia factę ſunt ad diuidendũ ſanguinem coctũ in hepate per alia membra: & propterea fuerunt ramificatę ſicut arteriæ. Hic ſcire debes ꝙ Ariſtoteles vult, ꝙ cibus & nutrimentũ omnium membrorum fiat ex duobus ſanguinibus mixtis inſimul: & ſanguis qui eſt in venis non pulſatilibus, & in hepate eſt ſicut materia ſanguini miſſo ꝑ atterias cordis: & ꝙ ſanguis arteriarũ eſt ſicut forma ſanguinis, & hoc eſt, quia dat eidem complementũ, & coctionẽ, & facit ipſum cibum propinquum actui. Et Galenus ſentit ꝙ ſanguis, qui proue nit ab hepate ꝑ venas ad membra, é cibus propinquus ꝑ ſe. Et probatio quidé Philoſophi in hoc eſt hæc, ꝙ ſanguis, vt eſt ſanguis, eſt conueniẽs vt ſit cibus membris: & omne, quod nutrit, debet euenire mẽbris: & duo ſanguines, vt ſit cibus membris, veniunt eis: ergo membra debent nutriri ex eis. Et propterea ꝙ vnus eorum eſt crudus, & alter coctus, crudus cõuenientior eſt vt appropriet materiæ, & coct⁹ formæ. ergo debet eſſe cõparatio cocti ad crudũ, ſicut formæ ad materiã. & hoc eſt declaratũ bene in lib. de Aĩalibus. Et ex verbis Gal. apparet ꝙ idé aſſerit, ꝙ

M mẽbra ſuperiora cibant à ſanguine arteriali, qñ præcipit incidi arterias in paſſione hemicranea, & in epilepſia perſeuerante. & vtinã ego ſcirem quid prohibet eũ credere, ꝙ iſte ſanguis arterialis nõ nutrit alias partes corporis. Sed cerebri medullę ſunt duæ ſpecies. vna eſt, quæ ſtat in olla capitis. & iſtud ſine dubio eſt mã ſpiritus, cum quo fiunt ſenſus. ſed medulla, quæ eſt in oſſibus, eſt ſuperfluitas cibi eorũ. Et oſſa ſolida nõ habẽt medullam, quia non ſunt ꝑforata.

Et-

K Sanguis venalis, & arterial⁹ ſunt cib⁹ membrorũ. idé 8. de Nã aſaliũ. c. 1. & 3. d Par. c. 5. & 4. eiuſdẽ. c. 4. & 1. d Gene. c. 19 & 2. eiuſdem. c. 5. & Auer. i paraphra-

L ſi. 3. d Par. c. d corde. & 2. de Gene. aĩalĩũ. c. 3. & in fine quarti libri eius.

A Et nomen medullæ dī æquiuoce ad hanc medullā, & ad eam, quæ eſt in olla, & nō nominamus eā medullā, niſi quia ſic à vulgo nominat. Sed medulla, quæ eſt in oſſibus, eſt ſupfluitas penitus. & hæc eſt ſubſtantia temperata. Sed nā nuchę eſt de natura cerebri, & iuuamenta eoꝝ ſunt eadem. & adhuc exponā dīam, quę eſt inter ea, qñ narrabo iuuamenta membrorum officialiū. Sed carnis duæ ſunt ſpecies, ſicut dictum eſt, & Ariſto. dicit ſup has duas, quia ſunt inſtīa ſenſus tactus, proprie ſtantia cū eo, ſicut ſtat oculus cū viſu. & demonſtrat hoc, quia ſenſus ſimplex nō inuenit niſi à corpore ſimplici, & ꝙ neruus é ſeruitor carnis in hac apprehenſione ad temperandū ſpiritum ſenſus, qui mittit à cotde. & iſta fundamēta neceſſe eſt vt Medicus à nobis recipiat. & nos dicimus de ſenſu & motu, ꝙ vna ex rebus, à qua eſt eorū permanētia, ſunt cerebrū & nerui. Sed vna ſpēs carnis, quā Gal. vocat muſculoſam, eſt vnū ex mēbris officialibus, & in illo eſt virtus primi motoris. Propterea ꝙ iſtud eſt illud, quod mouet ex ſe per hanc virtutē, & non mouet p aliud C mēbrū, quod ipſum moueat quia, ſi p aliud moueret, hoc induceret nos ad inueniendū corpus aliud, qđ mouebit ex ſe. aliàs, res duceret in infinitū, quia nullū corpus mouet niſi moueat. & ē neceſſe, ꝙ res quieſcat apud primū, quod mouet à motore immobili. & hoc probatū eſt in Naturali Philoſophia. Et hæc ſpēs carnis apud Gal. eſt inſtīm motus localis. & loquemur de ea, qñ loquemur de membris officialibus. Sed caro ſpongioſa inguinū, & ſubaſcellarū eſt facta pp expulſionem ſuperfluitatum: Et nō eſt multū longiuquū D ad credendū, ꝙ multa ex carne non fit facta niſi ad implendum loca vacua, & ad defendendū. Et in ſumma iſtud eſt ſimplex membrū, in quo cōmunicant oīa animalia, ſicut cor eſt membrū officiale, in quo cōmunicāt oīa animalia. Et ſanguis manifeſtū eſt, ꝙ non fuit factus niſi pp vnā duarum rerum: aut pp dandū nutrimentum, ſicut ſanguis qui eſt in hepate, & in venis, quas opinātur Medici vt naſcantur ab hepate: aut vt ſit vehiculum ſpiritus, & caloris, & iſte eſt ſanguis arterialis. Phlegma eſt ſanguis indigeſtus: & propte E rea debet dici ſupfluitas ſanguinea, hoc é ſupfluitas diminuta vt ſit ſanguis, nō ſuperfluitas, cuius ſeparatione à ſanguine remaneat ſanguis cōpletus, ſicut à cholera, & melancholia. ergo ſi ita eſt, eē phlegmatis fuit in corpore de neceſſitate: hoc eſt ꝙ impoſſe eſt cibum cōuerti, niſi ex eo generent ſupfluitates phlegmaticæ. Et poteſt ēt cum hoc, ꝙ ſunt in ipſo alia iuuamēta, quia humectat membra, & adaptat ea ad cibandū, & q̄ſi eſt ſicut cibus præparatus eis, qñ cibus tardat eis. Sed melancholia, & F cholera ſunt primo & p ſe in corpe pp neceſſitatē: quia cibus chyloſus, qui vadit de ſtomacho ad hepar nō poſſet digeri, nec eſſe ſanguis, niſi ſeparent ab eo iſtæ duæ ſuperfluitates, ſicut multū non poteſt eſſe vinum, niſi ſeparent ab eo duæ ſuperfluitates, vna groſſa & terreſtris, & alia ſubtilis. Et propterea ordinauit nā eis propria membra. & non fecit ſic phlegmati. quia iſtæ duæ ſuperfluitates nō habēt aptitudinē, vt poſſit eē ex eis aliqua pars membri aliquo mō: qđ in phlegmate bene pōt eſſe:

Nī nuchę é de nā cerebri idē. 3. de ali. c. 9. Opp. videt. 2. de Par. c. 7. et 2. cōſonū 2. vide Cō cilia. diffe rentia. 25.

G Et apparet ēt cum hoc, ꝙ natura nō præparauit iſtas, vt eſſent inſtrm ſeruiens virtuti nutritiuæ p viam electionis boni. quia burſa fellis habet vnū meatum ramificatū, qui aduenit inteſtinis ſuperioribus, & partibus infimis ſtomachi. & in aliquib⁹ hominib⁹ tangit ſtomachū, & facit idem opus, quod facit in inteſtinis. quia burſa fellis mādat p hunc meatum inteſtinis partem cholerę, quæ moueat ea ad expellendū ſuperfluitates, & facit quaſi abſterſionem. Et ſi'r ſplen habet vnū meatū, qui tangit os ſtomachi, & mittit ei partem
H paruā melancholiæ ad pungēdum illud, & ad mouendū appetitū cibi: quia iſta o patio prouenit à reb⁹ acetoſis. & multa verba dicta ſunt ī alijs libris: ſed nō expectes ex me, vt laborem ad narrandū ea. Sepi vtilitas in corpe fuit, vt calefaceret, ſicut zirbum, diaphragma. Et ſepū eſt ſūpfluitas ſanguinis cocti, à quo cibata ſunt mēbra. Et pp hoc, qñ eſt in corpore tēperate, ſignificat magnā ſanitatem: quia ſignificat ſuper bonitatem nutrimenti. & qñ non inuenit in corpore, ſignificat ꝙ nō eſt bona digeſtio: quia nō eſt ſūpfluitas, quę
I venit à bona digeſtione, hoc eſt calda & humida. Et neceſſariū illud eſt ad implendū vacuitates etiā membrorū. ſed qñ multiplicatur in corpore, ſignificat ſup malam diſpōnē. quia multitudo materiæ nutritiuę, quæ eſt ſanguis, eſt cōuerſa in ſepū: & tunc infrigidantur mēbra & moriunt, quia in hac ſuperfluitate non eſt ſenſus, & perduntur membra ſenſibilia, qñ multiplicatur ſuper ea.

Pilorum capitis, ſuperciliorum, & palpebrarū iuuamentum eſt vt defendāt. & hoc eſt manifeſtum. quia videmus ꝙ pili capitis defendūt cerebrū à frigore, & calore: & ſuperciliorū, & palpebrarū adiuuant ad defendendū oculos à reb⁹ extrinſecis. Sed pili ſubaſcellarū, & pedū, & multi alij, qui ſunt ſup ſuperficie corporis, quod apparet ex eis plus ē ex, neceſſitate materiæ: eo ꝙ generat pilus ab vno vapore fumoſo aduſto ſecundū Gal. Et hoc indiget ſpeculatione. quia vī ꝙ pilus ſit corpus extendibile, ſiccū, & tale eſt ſuperfluitas cibi ſicci, qñ nimis coquit, durante in illo admixtione pinguedinis. ergo nō eſt ille vapor, cui⁹ ſit aggregatio partis ſupra parte: ſed eſt corpus cōtinuum fortis cōtinuationis, extēſiuum, creſcens in longitudine. Et mihi videtur ꝙ natura adducit iſtum vaporē, vt ſit materia pili, ad hoc vt pilus trahat illam malam materiam ex corpore ad mundificandum ipſum per hoc, ſicut tu vides ꝙ ſi'r artificialiter faciunt laboratores terræ, qui qñ volunt vt ipſa fructificet, ſeminant ſemina, quæ habent attrahere partem terreſtrem aduſtā. & per hūc modum poteſt eſſe vt ſit iuuamentum corpori. Sed cuius videtur eſſe pp defendere, & abſcondere, & ſtat foris, ſicut ſunt coopertu
M ræ membris intrinſecis. Et ſpiritus ſuut propinqua inſtrumenta virtutis regitiuæ corporis. & ſic dicendū eſt ꝙ miniſtratur à quatuor virtutibus, aut quinq⁹, hoc eſt attractiua, retentiua, digeſtiua, & expulſiua, & diſcretiua. Et adhuc eſt inuenta alia uirtus, quæ communicat toti corpori, quæ regitiua nuncupatur, & quæ ſit, & vnde ſit multa dicenda ſunt. & poſtea diſputabimus. quicquid ſit, ab anima eſt. propterea priuatio ei⁹ eſt ſubita mors neceſſario.

Genera Gal.

L

Quinq; ſt virtutes miniſtrantes. Idē. 3. hui⁹. c. 1 6. & c. ſeq. ſ fine. Opp. 2. trac. 2. ca. 6.

De

A *De iuuamentis membrorum officialium, quæ ſunt inſtrumenta virtutis nutritiuæ. Cap. 9.*

ET poſtq̃ narrauimus iuuamẽta membrorũ ſimplicium, narrandum eſt iuuamentũ membrorũ officialiũ, & vniuſcuiuſq; partis ipſorum. Et hoc faciemus breuiter, exceptis caſibus, in quibus prolongãdi ſunt ſermones illis, qui nobis ſunt ſimiles. Et eligemus ex his, quod manifeſtũ eſt, & quod opiuatur eẽ magis neceſſariũ in hac arte: & incipiemus à membris, quæ ſunt inſtra virtutis nutritiuæ quia hæc eſt virt' neB ceſſaria prima noſtro eẽ: & propterea fuit corruptio ſuaq; operationũ mors. Et dicimus, ſm q̃ teſtificãtur ſenſus, q̃ mẽbra diſpoſita ad faciendas operationes iſtius virtutis ſunt ſtomachus, & ſui miniſtri, ſicut os, & inſtra eius, & œſophagus: & poſt hæc inteſtina, & hepar, & venę, & renes, & ſplen, & ſaccus felis, & veſica. Primum iuuamentũ oris eſt maſticare cibi. & propterea fuerũt poſiti dentes, vt faciant ad hoc cõueniens præparamentũ. dentes quidẽ anteriores, vt incidãt: maxillares, vt frangãt: molares, vt molãt. Et ſcias,C q̃ in ore ẽ aliquãtula digeſtio: & homo, quem tu ſcis, appellat eam alio nomine. Oeſophagus eſt meatus, per quem tranſit cibus ab ore ad os ſtomachi, & operatio ſua nõ eſt niſi in duabus virtutibus, quæ ſunt lactantes virtutem nutritiuã, hoc eſt attractiua & expulſiua: quia eſt neceſſe attrahere ab ore: & expellere ad ſtomachum. & q̃n iſta operatio perdit, moritur homo fame. Et inſtrumentum ſeruiens naturæ in his duabus operationibus, neceſſe eſt vt varietur. Et apparet p anatomiã, q̃ œſophagus eſt cõpoſitus ex duabus tunicis: vna quæ eſt ſm latitudinem, & alia, quę eſt ſm longitudinẽ. & iſta, quæ procedit ſm longitudinem, q̃n colligitur, & conſtringit, & aſcẽdit ad epiglottidẽ, tũc fit attractio. & illa, quæ vadit in latitudine, facit expulſionem, q̃n aggregatur, & amplectitur cibum: ſicut vola manus aggregat ſe ſuper res humidas, & conſtringendo eas expellit Manifeſtũ eſt, q̃ ſtomachus ẽ locus digeſtionis miſſi cibi eidem ab ore, cõuertendo illum in chylum: quia nõ poteſt conuertere ipſum in ſanguinem. Et hoc apparet ab eo, qđ miniſtri ſui in hoc opere ſunt quatuor virtutes particulares ſupradictę. Sed digeſtio eſt magis manifeſta in tunica carnoſa, pp calorem, qui eſt in ea plus, & propter illud, quod ei aduenit ex arterijs, & venis, quæ ei adducunt calorem: & ẽt eſt ſuppoſitus hepati, ita q̃ ipſum calefacit. quia hepar eſt ei circa poſitum à latere dextro: & ſplen eſt ei circa poſitus in latere ſiniſtro, qui dat calorẽ. Sed attractio cibi, quã facit œſophagus, & meri, fit p tunicã villorũ longitudinaliũ, & adiuuat ipſum ĩ hoc, quod eſt in eo de tunica diametrali angu F lari. Et *receptio, & expulſio fiunt p tunicam, quæ procedit p latitudinem. ideo quia q̃n recipit cibũ, illa tunica aggregatur ſuper ipſum ab omni parte, quouſq; completur digeſtio: & digeſtione facta aggregantur omnes ſuę partes ſuperiores ſup eam, & tremunt eam inferius, & eſt expulſio per hanc tunicam, quæ vadit per latitudinem: & habet duas operationes contrarias, hoc eſt expulſionem inferius, quãdo eſt facta digeſtio: vel ſuperius per vomitũ,D

*a. I. retentio

G Sed operatio virtutis diſcretiuę nō eſt multū manifeſta in ſtomacho: niſi diceremus ꝙ ſtomachus nutriretur ex chylo, quia deſyderaret cibum, & aggregaretur ſuper ipſum, qđ fit in eo. & opinio affirmat hoc. Quòd ſi nō diceremus, ꝙ ſtomach⁹ nutritur ex chylo, *quare deſyderaret cibū, & aggregaretur ſup ipſum, & ceſſaret fames, qñ comedimus? Et ſi contingat ꝙ vnū membrū ſeruiat alteri, ſeipſum obliuioni nō tradit: ergo recipit nutrimentū, & vtilitatē ex eo. Et accidit vt aliqui ex noſtris ſocijs dubitent ex hoc: quia membra ex chylo non debent nutriri, niſi poſtq̄ conuerſus fuerit in ſanguinē, & non eſt adhuc cōuerſus in ſanguinem in ſtomacho. Ergo dicamus ꝙ ſtomachus nutriť ab eo ex modica re, quę plus aſſimilatur qualitati q̄ quantitati. & teſtificatur ex hoc, ꝙ ſubito quieſcit fames, cū comedimus, ſicut ſubito quieſcit ſitis, cùm bibimus. Et adhuc non eſt inconueniens, ꝙ in eo ſit aliqua pars ſubtilis, qua nutriať cito per aliquā humiditatē, quamuis non ſit ſanguinea. quia tu vides multa animalia, q̄ nutriuntur, licet non habeant ſanguinē. I Et digeſtio fit in eo per caliditatem & humiditatē primo, & ſecundario fit p aggregationem, quam facit ſtomachus ſuper cibū, & quia ipſum amplectiť. Et propterea tunc, quanto ſtomachus in animalibus ē groſſior & durior, tanto fortior digeſtio fit. & hoc apparet in ſtomachis volucrum. Et propterea voluerunt quidam Antiquoꝝ ꝙ digeſtio fiat pp conſtrictionem aggregationis. & opinantur ꝙ ſtomachi volucrum proſint ſtomacho, ſicut ſunt ſtomachi gallinarum & perdicum: quia hoc membrū nō fuit poſitum in eis durum & forte, niſi propterea quia non habent dentes molares.

*a.l. qñ deſyderaret, & aggregaretur ſup ipſum, nō eſſet virt⁹ diſcretiua, vt ei⁹ opatio multum manifeſta in eo.

H Argum. cū contra ſe. Prima reſponſio.

Secūda reſponſio.

Sed inteſtina ét videnť eſſe inſtrumenta nutrimenti: quia ipſa nō fuerunt facta principaliter, niſi vt tranſeat p ea digeſtus cib⁹ in ſtomacho p foramen, quod appellatur porta. Propterea cùm facta eſt digeſtio in ſtomacho, aperiť locus iſte, & mittitur cib⁹ ad inteſtina: & interim he par trahit ab illis ſuccoſitatē chyli p venas, quæ attingunt iſtud. & qñ cō pleuerit operationes, tunc expellūt inteſtina ſuperfluitates inferius: & illa eſt ſuperfluitas ſicca. ergo vtilitas L inteſtinorum eſt bina. Prima, quia ſunt via, per quā cibus vadit ab illis ad hepar. Secunda pp expulſionem ſuperfluitatis ſiccæ. Et virtus in illis manifeſtior eſt expulſiua. & propterea fuerūt ambæ ſuæ tunicæ euntes per latitudinē. Sed virtus attractiua non eſt manifeſta in eis, propterea non habuerunt tunicam vnā in longitudine. & ipſis eſt virt⁹ digeſtiua: quia eorū cōplexio eſt propinqua complexioni ſubſtantiæ ſtomachi. Sed illa inteſtina nō habuerūt multam reuolutionē, niſi vt moraretur in eis cib⁹, dònec hepar traxiſſet ab M eis, quod neceſſariū erat. Et propterea dicit Ariſt. ꝙ animalia habentia paucā reuolutionem in inteſtinis, ſunt guloſa. Et habuerūt duas tunicas, vt eſſent fortia: quia ſunt via ſuperfluitatum. & etiā quia operatio virtutis expulſiuæ in hoc é fortior.

Manifeſtū eſt in hepate, ꝙ eſt immutatiuum cibi ad conuertendum ipſum in ſanguinē: & poſtea mittit ipſum ad oīa membra. Et pp dominationē, quam facit ſuper oīa membra nutritiua, opinabať Gal. ꝙ eſſet penitus

Gal. opſc. de hepatis principatu in nutritiua virtute

A penitus ſi virtute nutritiua princeps, & ipſe neſciuit, ꝙ poſtremum nutrimentum eſt in corde: & in eo prima virtus nutritiua eſt princeps. Et apparet de hoc mẽbro, ꝙ habet quinq; virtutes dictas, hoc eſt digeſtiuam, qñ facit ſanguinem, retentiuam tẽpore digeſtionis, attractiuam quando trahit chylum ab inteſtinis, diſcretiuam qñ diuidit & cognoſcit tres ſuperfluitates: hoc eſt ſuperfluitas aquoſa, quam trahunt renes: cholerica, quam trahit burſa fellis: melancholia, quam trahit ſplen. Et inueniri virtutem expulſinam affinem virtuti attractiuæ, magnum dubiũ eſt. B & hic non eſt locus ſuæ ſolutionis.

Et debes ſcire ꝙ iſtæ quatuor virtutes aut quinque non ſunt ſeparatæ abinuicem, ſed ſunt ſicut multi operarij ſuper vnum opus: & ſunt virtutes, quæ ſunt ſicut inſtrumenta vni virtuti, quæ facit nutrimentum, & facit ei cum illis quatuor virtutibus in quolibet membro. & illæ in toto corpore datæ ſunt propter neceſſitatem vnius virtutis intrinſecę, quę eſt in vnoquoq; mẽbro. & hoc eſt virtus nutritiua principalis. Deinceps contemplandum eſt, ſi iſta principa C lis virtus eſt propria ĩ hoc membro ad hoc vt ſit ipſum ſolum princeps membrorũ iſtius virtutis: aut illic eſt aliud membrum, quod ſit princeps ad ipſum in hoc opere. ſup hoc eſt multum neceſſe diſputare. Et dicim⁹, iam apparet per hoc, quod declaratũ eſt in Naturali philoſophia, ꝙ iſta virtus non facit niſi vnã partem membri nutritu: & ꝙ membra ſunt compoſita ex elementis: & ꝙ compoſitum ex elementis non eſt compoſitum, niſi per modum temperantiæ complexionis: & complexio fit per modũ decoctionis: & de- D coctio per modum caloris: ergo neceſſe eſt, ꝙ inſtrumentum iſtius virtutis ſit principiũ fortis caloris: qa non eſt differentia inter illam rem, quæ eſt nobis neceſſaria ad eſſe partis, vel eſſe totius. & ſi ita eſt, ergo de neceſſitate iſte calor eſt in hepate, & in alijs inſtrumentis nutritiuæ. Et ſi ita eſt, ſicut dicit Gal. ꝙ non lucrata ſint alia membra, quæ habent hanc virtutem iſtum calorem, cum quo agunt ſuas operationes, niſi à calore hepatis: ergo hepar certe ẽ princeps ipſorum membrorũ: quia nõ com- E pletur eis hoc opus niſi per ipſum, & ipſum complet opera ſua per ſe. & tale membrum, quale eſt iſtud, eſt dignius vt vocetur princeps. & iſta eſt dominatio, quã dixerunt tm̃ authores ipſum per ſe habere. Et propterea de rectore agricultorũ dixerũt ꝙ ſit princeps eorum: propterea qa ſeruitia eorum non complent, niſi ex regimine ipſius, & opus illius cõpletur per ipſum. & hoc eſt in omni ſpecie dñationis. Dico ergo, vtinã Cõtra Ga. ego ſcirem, ſi poſſibile eſt, à Galeno & alijs qui ſequuntur ſuam ſententiam, vt dicant ꝙ hepar eſt ſufficiẽs F per ſe in iſta operatione, ipſo concedente cum eis, ꝙ multæ arteriæ veniant hepati à corde, quæ abducunt eidem multũ calorẽ, ꝙ ſi hepar eſt ſufficiens ſibi in hac operatione: ergo calor iſte eſt in vanum, & ſine ali qua cauſa. Et ſi dixerint ꝙ iſte calor Reſpõſio. non det hepati, niſi virtutem vitalẽ: Replica. Dicemus, quid eſt virtus vitalis, quę eſt in membris? eſt ne alia virtus, q̃ virtus nutritiua aut ſenſibilis? & nec nomen vitæ intelligitur, niſi ſuper has duas, licet accidat vt nomen vitæ attribuatur magis ſenſibili. & hoc

eſt

G est contrarium ei quod intelligitur ex verbis hoīs, quem scis. Nec aliud certificatum est ex istis virtutib⁹, nisi pp eartū operationes: nec sunt hic aliæ operationes, nisi istæ duæ, hoc est nutribilis, & sensitiua. Si responderent, ꝙ virtus pulsatilis in corde est tertia virtus, & illa dī virtus p se: Respondemus quamuis nos concederemus vobis hoc, cor tñ dat hepati⁹ virtutem pulsatilem, quia manifestum est ꝙ venæ hepatis non sunt pulsatiles Deinceps apparet ꝙ virtutes pulsatiles sunt propriæ cordi, & H ista virtus est ꝓpria sua dominatio: & qñ dominationem habet cor cū hac virtute, quia cū hac virtute dat & partitur virtutem omnibus membris, qm̄ dat & partitur eis calorem naturalem, cū hoc ipsum habet conseruationē sibi p modū flabellationis & cùm ista virtus videlicet pulsatilis, sit illa, cum qua cor dat alijs membris primū nutrimentum, dando & partiendo eis omnes alias virtutes: ergo ipsum debet appropriari de necessitate isti virtuti, hoc est nutritiuæ a latere, ꝙ est nutrimentum cordiale, ꝙ ipsum est instrumentū, I cum quo laborat, ista virtus in dando nutrimentum. Et si esset alia virtus hic prēter istam virtutem nutritiuam, daret alijs membris. quia impossibile est esse in aliquo membro virtutem contrariam in specie alijs virtutibus, quæ sunt in alijs mēbris. & non inuenitur in alio membro, nisi in ipso existente membro principe: nec Gale. nec alter medicus dicit hoc. Et si ita est, sicut diximus, & apparet ꝙ comparatio cordis ad hepar fit, sicut comparatio, quā ponit Gal. heparis ad membra alia: ergo cor ex necessitate erit princeps sup hepar ī hac virtute. quia hepar nō est sufficiens in faciendo per se suam operationem, nisi pp calorem transmissum à corde temperatum in quantitate, & qualitate. Et est confirmatus iste sermo, vt cor sit de necessitate princeps virturis nutritiuæ, qđ Gal. nec alij ex anatomicis dixerunt nec crediderunt, ꝙ cordi veniret calor ab alio membro, sed est sufficiens p se, sicut conueniens est principi. Et ego iam probaui tibi virtutem & calorem per viam doctrinæ dissolutiuæ. Et si tu videris ꝙ indiget cor hepate propter præparationem nutrimenti, non est propterea hepar dignum vocari princeps: sicut non est conueniens stomacho propter ꝓparationem cibi vt vocetur princeps hepatis: nec etiam bubulcus, qui præparauit cibum alijs bubulcis, vocabitur princeps. Postquam declaratū est, ꝙ cor est princeps virtutis nutritiuæ: & apparet per anatomiam ꝙ non est in corpore vnum membrū, ad quod non veniant arteriæ a corde: ergo cor est dator virrutis nutritiuæ omnibus alijs membris p viā, quam ego superius dixi tibi. & si ita non esset, arteriæ essent in vanum. M Et adhuc non fuit visum vnquam per anatomiam, vt transiret sanguis ab eo per venas ad cor. Adhuc sanguis, qui est in venis, est sanguis imperfectus, & non est creatus in vehiculum spiritus, nisi sanguis arterialis. Et si diceret aliquis homo, ꝙ medicus non habeat necessariam hāc inquisitionem: dico ꝙ habet multū necessariam. & hoc in futuro meli⁹ explanabo. Et qñ Galenus vituperauit Archigenem, quia curabat virtutem memorialem cū medicinis cordialibus, credendo ꝙ esset transmissa

Respō. Replica.

Secunda replica.

Tertiā cō.

Rāsio tertiæ obiectioni.

Rō prima qđ cor est princeps virtutis nutritiuæ.

Rō secūda.

Prima primi doc. 5. ca. 1. & primo tra. 11. cap. 2.

Rō Ga. cōtra Philosophos.

missa a corde: & dicebat, si credis q̄ virtus memorialis sit in corde, quare non apponis ventosam super ipsum, & sit intentio tua in medicādo ipsum. Et ego dico q̄ hæc est vna reprehensio, quæ est magis vituperabilis, q̄ verba Archigenis, fm q̄ declarauī hucusq;, & declarabo deinceps: quia cor est princeps omnium membrorū. Et fuit locus eius ī medio: quia hic est locus regis: ad hoc vt sit regimen huius proportionatū æqualiter omnibus suis circūferentijs, & etiam vt melius custodiatur.

B Et propterea fuit circūpositus panniculus grossus, vt circundaret ligamentū suum. Sed nutrimentū cordis est ex vena, quæ coniuncta est inter hepar & ipsum. Cooperimentū, quod fuit positum super auriculam cordis, fuit positum vt aperiatur interi⁹, ad hoc vt sanguis posset ingredi ad ipsum, & postea clauderet perfecte. Sed auricula, quæ est in alio latere, hoc est auricula venæ, quę ꝑ uenit ab ista camera ad pulmonem, fm opinionem quorundam fert sanguinem ad nutriendum pulmonē: quia non sunt venæ continuatæ cū illo. Et cooperimenta, quæ sup hanc auriculam, ordinata fuerunt vt aperirentur extra, & non intus, ad hoc

C vt sanguis posset exire per eas ad pulmonem. Sed vni duarum auricularum, videlicet quæ est in camera sinistra, hoc est os arteriæ magnæ, non fuerunt ordinata tria cooperteria, vt aperirent ab interiori parte ad extra, nisi vt iret sanguis & spiritus ad arterias & non rediret: & alia auricula, q̄ est in hoc latere, est os arteriæ venæ, q̄ venit ad pulmonē. & ab hac arteria fit euentatio cordis. et ꝑpea fuerunt ordinata cooperimēta istius auriculæ, vt aperirent de foris ab intus. Sed quia splen non hēt nisi duos meatus: vnus qui continu⁹ est hepati, & alter cum stomacho: & in splene stat spissitudo sanguinis, : opinat q̄ sic factus ad trahendū sup fluitatem melācholicam hepatis. & vt longinquum, ut sint duo hepata, quia non apparent in eo uenæ missæ ad aliud membrum. Bursa fellis ordinata fuit ad trahendum superfluitatem cholericam ab hepate. Et renes ēt sunt membra seruientia hepati: quia attrahunt aquositatē, quę est in sanguine per uenam magnā, quæ uenit a gibbositate hepatis. Sed E uesica fuit ordinata ad trahendū superfluitatem aquosam a renibus, & coopertura quę est inter ipsam & renes similis cortici, qñ humiditas trahitur ad eam, aperit, & qñ remanet, clauditur, ad hoc ne reuertat ipsa superfluitas ad renes. Et scias & non tradas obliuioni, q̄ unumquodque istorū membrorum, quæ ordinata sunt ad trahendum superfluitatem sanguinis, nō trahunt, nisi quia sint sibi conuenientes in cibo: & etiā cū hoc faciunt iuuamenta, quę sunt necessaria. Et propterea in eis sunt de necessitate quinq; uirtutes particula F res, s. attractiua, & retentiua, digestiua, discretiua, & expulsiua supradictæ. Ista sunt omnia instrumēta nutrimenti. Et habes q̄ digestiones, quæ communicār omnibus membris, sunt duæ, videlicet digestio stomachi, & digestio hepatis: saluo q̄ tu non ponas sanguini unam digestionem in uenis: & si est, pauca est. Sed tertia digestio est, quæ est ꝑpria omnibus mē bris.

Tres ūndigestiones.

D

De

G De inuamentis membrorum officialium; quæ ſunt inſtrumenta virtutis generatiuæ. Cap. 10.

ET poſtquam declaratũ eſt, quæ ſint inſtrumenta virtutis nutritiuæ, volumus declarare inſtrumenta virtutis generatiuæ. Virtus enĩ augmentatiua non habet propria membra ſibi: ſed eadem membra, q̃ ſunt virtutis nutritiuæ, ſunt & iſtius. Mẽbrorum generationis quædã ſunt, quæ ſunt propria fœminæ, ſicut vulua & mammillæ, quædam ſunt propria mari, ſicut teſticuli & virga.

H Sed teſticuli fuerunt ordinati ad faciendum ſperma. & ideo fuit caro eorum alba & ſpongioſa, ſicut caro mammillarum. & ideo, qñ couertit̃ ſanguis, cõuertitur ad ſimilitudinẽ eorum, & faciũt ipſum album: ſicut hepar cõuertit chylum propter ſuã rubedinem ad ruborem, quia vis eſt agentis aſſimilare ſibi patiens ſuum.

Teſticuli non ſunt princeps virtutis generatiuæ.

Et debes ſcire q̃ iſtud membrũ non eſt ſicut princeps virtutis generatiuæ: quamuis ipſa virtus ſit in eo, ſicut opinatur Galenus, quia illud nõ poteſt agere ſuam operationẽ p ſe, niſi per ſpiritũ miſſum eidem à corde temperatum in quantitate & qualitate. Ideo apparet q̃ virtus cordis,

I quæ hunc calorem menſurat, vt poſſit facere ſuas operationes, ſit principaliter generatiua: & virtus, quę eſt in hoc membro, eſt eius ſeruiens: & ſi habet aliquam prædominationẽ, illa eſt particularis. Sed teſticuli, quos dicit Gal. fœminam habere, apparet q̃ non habeant effectum in generatione: quia ſperma mulierum, quod generatur in mulieribus, in generatione inuentionem non habet. Et ſi aliquis vellet dicere admirando: ergo facti ſunt in vanum. Reſpondemus q̃ nec in hominibus mammillę habent aliquam inuẽtionẽ in generatione, & tñ habent eas. ergo debes ſcire q̃ aliquod iuuamentũ eſt in vtriſq;. Et ſi tu dices, vnde appareret q̃ ſperma mulieris non hẽt aliq̃ inuentionem in generatione: dicendũ q̃ manifeſtatur ſenſu, & cognoſcitur per argumentũ per ſenſum. quia homo videt q̃ mulier impregnatur, abſq; eo q̃ ſpermatizet. Et poſtquam legi libros Ariſt. ego quę ſiui à multis mulieribus de hoc, & reſponderunt q̃ plures impregnatę fuerunt abſq; ſpermatizatione: & ẽt

K

L ſi diſplicuiſſet eis coitus. Et etiam vidi q̃ plures ex iſtis impregnatas, q̃ fuerant à maſculis violatæ. Et vicina quædam mea, de cuius ſacramento confidere multum bene poteramus, iurauit in anima ſua q̃ impregnata fuerat ſubito in balneo lauelli aquæ calidæ, in quo ſpermatizauerunt mali homines, cum eſſent balneati in illo balneo. Et ego perſcrutatus fui vnum librum, quem fecit Auẽcladis de ſpermate: & inueni eum, qui dicit q̃ hoc poſſibile eſt eſſe. & reddit de hoc rationem plurimũ mihi placentem: quia vulna trahit ſperma propter vnam propriã virtutem, quam habet cum eo à tota ſpecie: & ad hoc non eſt neceſſaria delectatio. ò quam bene placet mihi. Sed illud, quod cognoſcitur argumẽto naturali, eſt, q̃ ſi ſperma mulieris poſſet facere hãc operationem, quam facit hominis ſperma: ergo generaret per ſe fœmina, & homo nõ eſſet neceſſarius. in quo nec eſſet opinandum, q̃ hæc operatio diuidatur in illos in quãtitate. hoc eſt vt ſperma mulieris faciat aliqua mẽbra, & ſperma viri aliqua. quia quãuis

Nota locum Hæc pars vſq; ibi, Sed illud, Iali quibꝰ exẽplatibus Hebręis ñ reperitur.

M

Sperma mulieris non ingredit̃ gñonẽ Idẽ in paraphraſi d Aialibus. Rõ p̃ima ab experimento.

Sed 16.

A uiꝫ mẽbrá ſint mũlta, illa ſunt vnũ in vno principio, quod eſt in eis: & dator iſtius principij, quod eſt cor, ipſum eſt dator omnium membrorum in potentia. & ſi eſſet ſufficiens mulieris ſperma in dando hoc principium: ergo ſperma hominis non haberet etiam inuentionem in gñatione. & ſiſt dico in ſpermate viri.

Reſpõſio. Et ſi diceretur, ꝙ aliquod iſtorum ſpermatum non facit hanc operationem, quouſq; non ſunt mixta adinuicem, & adepta ſunt aliam formã & aliam diſpoſitionem: ſicut nõ eſt ſufficiens per ſe acetum, & per ſe

B mel, vt fiat oxymel, niſi qñ sũt mixta ſimul. Reſpondemus, & confiteamur hoc, quod coplexionem habẽt illa duo ſpermata: & iſtud, quod dat eis hanc formã, neceſſe eſt vt ſit cõplens. & iſta duo ſpermata ſunt hic loco materiæ. & hic non eſt res, quæ det formam, niſi virtus generatiua. & de neceſſitate eſt, ꝙ membrum, quod habet hanc complexionẽ, vel quod facit hanc complexionem, eſt membrum, ĩ quo eſt virtus generatiua. Et ſm hanc opinionem eẽt neceſſe dicere, ꝙ virtus generatiua eſt in vulua. Et vtinam ego ſcirem, quę

C neceſſitas eſt ſpermatis & ſanguinis ad faciendum hanc operationem: quia ſanguis eſt ſufficiens ad faciendum oĩa membra, quia ipſa nutriũtur ex eo. Et poſtquã ita eſt, & apparet impoſſibile, ꝙ ſit operatio ſpmatis mulieris, & ſpmatis viri vnũ in ſpecie: & etiã apparet prima fronte ꝙ mulier habet operationem ĩ generatione: ergo conueniens eſt, ꝙ operatio vni⁹ ſit ſine operatione alterius, & ꝙ ſint ambo declinantes in eorum operationibus ad vnum finem, hoc eſt embryonis: ergo quod libet eorum dat embryoni partem, D per quã ſtat, vel eſt. Et iſtæ duæ partes ſunt materia & forma: & vnum eorũ eſt dator materiæ, & aliud eſt dator formæ. Et impoſſe eſt vt fœmina det formam, & maſculus materiam: ideo quia dator nutrimẽti debet de neceſſitate eẽ dator materiæ, & fœmina eſt datrix nutrimenti. ergo debet eſſe datrix materiæ, & maſculus dator formæ. & ſic dixit Ariſ. Et poſtquam mulier non hẽt aliqd, de quo poſſit opinari, ꝙ ſit materia, niſi ſperma & ſanguis menſtruus: & eſt manifeſtum, ꝙ ſperma eſt humiditas aquoſa ſimilis ſuperfluitati: ne E que ſolum eſt ſiſe ſuperfluitati, ſed pro certo eſt ſuperfluitas: & impoſſibile eſt, ꝙ ex eo mẽbra nutriri poſſunt: quia ſi poſſe eſſet, ſufficientior eſſet ſanguis: quia ex eo nutriuntur membra: quia nõ eſt differentia inter nutrimẽti materiam & materiã eſſentiæ: quia nutrimentũ eſt eſſentiæ in parte, & generatio eſſe eſt in toto, & materia totius & partis eſt idẽ. Et etiam hoc teſtificatur, ꝙ ſperma mulieris nõ ẽ materia embryonis: quia multæ mulieres impregnãtur abſq; ſpermatizatione, ſicut dictum eſt. Et iterũ vulua mulieris F vomit ſuũ ſperma, & trahit ſperma viri ad ſe. Quæ omnes res iſtæ oſtendunt, ꝙ ſperma mulieris eſt ſuperfluitas diſcurrens propter delectationẽ: ſicut diſcurrit ſaliua ex ore alicuius famelici, cùm videt aliquẽ comedentem. Et apparet manifeſte ꝙ ſperma viri tenet locũ agentis. quia mẽbra non nutriuntur niſi per calorẽ naturalẽ, qui eſt in corde: & iſte calor eſt primũ inſtrumentũ aĩæ nutritiuæ. Et propterea neceſſe eſt vt ſit primũ inſtrumentũ virtutis cõpletiuæ.

Impugnatio reſponſionis.

Impugnatio ſecũda.

Tertia rõ ad principale.

Idẽ eſtmateria ghonis & nutrimenti.

Quarta rõ

Quinta rõ

G pletiuæ. Et ſiſt neceſſe eſt in ſperma te viri, aut in ſanguine, qui eſt i vul ua, magnam partē iſtius naturalis ca loris eſſe in actu. & impoſſe eſt eſſe hoc, niſi in ſpermate pp ſuū caloré, & humiditatē. Et ſanguis, ex quo ge neratʒ embryo, eſt ſanguis venarum mulieris, qui eſt in vulua retentus. & remotus eſt, vt habeat in ſe virtu tē talē, qualis eſt iſta: eo quia eſt ſan guis indigeſtus. & adhuc remotius eſt vt ſit in ſpermate mulieris. vel ēt non eſt dicendū ꝙ calor naturalis ſit in embryone ex ſe: ideo quia nō generatur calor naturalis, niſi à ca-

H lore, qui eſt in nutriente. Propter cōclusio. oēs ergo iſtas rationes non eſt credē dum ꝙ ſperma mulieris ſit materia vel forma embryonis: ſed ſperma vi ri ſtat loco formæ, & ſanguis men ſtruus loco materiæ, & ſperma mu lieris non habet inuentionem in ge neratione. Et non eſt credēdum vt ſperma præbeat iuuamentū ſolum qualitate, ſed confert in iuuamento caloris quantitatiui. Et propterea non hēt Ariſt. reprehēſionē ab Hip. & Gale. ꝙ in muliere, q̄ in ſaltando abortiuit ſexta die, & fuit inuentum

I ſperma inuolutū panniculo. nec ēt q̄rendū ab Ariſt. quo loco erat iſtud ſperma. Et ſcio ꝙ non erat neceſſa ria in Medicina iſta inquiſitio: quia magis eſt inquirendū in Gñatione aīalium. ſed nos narrauimus iſtud hic pro maiori iuuamēto. & q̄ vult ſcire qōnes, quæ ſunt inter Ariſto. & Gal. legat librum de Aīalibus. & ibi inueniet illud, quod dixi. Et dein ceps volumus reuerti ad illud, a quo fuimus ſeparati. Et dicimus ꝙ pri mū iuuamentū virgæ eſt, vt inijciat ſperma in matricem, & ſecundū, vt ſit meatus ſupfluitati aquoſę. Et iu-

uamentū vuluæ eſt, vt ſit locus gña- K tionis. & cū hoc ſunt alia iuuamēta, vt ſit meatus & via ſupfluitati ſan guinis non cocti, qui gñat in fœmi nis: & eſt ſanguis menſtruus, qui pp nimiā humiditatē, q̄ gñat in eis ex paucitate caloris earū intrinſeci, nō eſt ſufficiens calor earū ad decoquē dū ſanguinē, q̄ mittit ad mēbra ea rū. & idcirco expellit ipſum natura certis parox iſmis p meatū h⁹ mem bri. Et eſt cōpoſitū multis villis trāſ uerſorijs pp virtutē retentiuā, q̄ eſt in eis: & hēt aliquos villos longitu dinales pp virtutē attractiuā, vt tra hant ſperma. ſed virtus expulſiua, q̄ L eſt in hoc mēbro, magna eſt: & pp ea hēt vnū villū latitudinalem. Et ſi tu quæreres vtrū vulua hēt virtutē im mutatiuā, hoc indiget ſpeculatione. quia nō pōt dici ꝙ vulua faciat mē bra embryonis: ſed virtus informa tiua ipſa facit cū calore fixo in ſper mate. ergo virtus immutatiua, q̄ eſt in vultra, non eſt, niſi loco conſerua tionis. & ideo cùm attingit ſperma aer, corrūpit cōplexionē eius. & per hanc viā pōt intelligi ꝙ virtus īmu tatiua eſt in vulua Sed manifeſtum eſt ꝙ māmillæ ſunt ad faciendū lac: ppea ꝙ caro ipſarū fuit ſpongioſa & M alba: & iſta mēbra habent colligan tiā cū vulua. Et propterea, qñ mate riæ pp aliquā cām non veniunt ad vuluā, currunt ad māmillas: ſicut eſt in mulieribus lactantibus, quia non hñt menſtrua: & ſi hñt, parū hñt. Et ſunt aliquę mulieres, q̄ non poſſunt impregnari, dum lactant. & iterum cū materiæ deſcendunt ad vuluam, priuantur à mammillis. Hucuſque diximus iuuamenta menſtruorum & ſpermatis: deinceps volumus nar rare iuuamēta inſtrumētorū ſēſua.

An in vul ua virtus ſit immu tatiua.

De

A

De iuuamentis membrorum officialium, quæ sunt instrumenta sensus in generali. Cap. 11.

ET dicimus ꝙ quinque sunt sensus, s. visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Manifestū est ꝙ cerebrum non fuit creatum, nisi pp ipsos, & proprie pp visum, auditū, gustum, & odoratū: & quilibet istorū hēt suū instrm proprium, videlicet visus oculum, auditus autes, odoratus nares, gustus linguam. Sed de instrumēto proprio tactus est dubiū. qnia Gal. dicit ꝙ neruus, qui oritur à cerebro, est proprium instrm eius, & est dator ipsārū virtutū aliis mēbris. & Arist. dicit ꝙ istud instrm est caro. Et hoc sequitur opinionē, quā habent de cerebro. quia Gal. dicit ꝙ in eo sunt quinq; sensus, & dicit ꝙ ē princeps istius operationis, hoc est ꝙ facit eā per se sine alicuius necessitate. Arist. aūt dicit ꝙ dñium suum est particulare: quia est in hoc opere seruitor dominationi cordis, posito ꝙ sensus fuerint in eo quinque, vel quatuor. Et nos volumus speculari in hoc, fm ꝙ speculati fuimus in dominio hepatis. Et dicimus ꝙ manifestū est ex anatomia ꝙ multæ arteriæ à corde mittunt ad cerebrum & fortes: & omnes anatomici, & Galenus cum eis hoc confitentur: & ex hoc est prima ꝓbatio, ꝙ cerebrum ī hac operatione indiget corde. Sed si res, qua iuuatur cerebrum pp cor p calorem illum, quem ei trāsmittit, est virtus nutritiua, qua cerebrū nutritur: ergo cor de necessitate esset seruitor cerebri in hac re. ideo quia nutrimentū & virtus nutritiua non sunt data in animali, nisi pp sensus virtutē sensibilē. sed res, qua iuuat cerebrū pp cor per calorem, quem ei trāsmittit, est quinq; sensus: ergo virtus sensibilis primo & principaliter est in corde. & ista virtus est sensus communis, cuius esse probatum est in libro de Aīa. Sed Galenus dicit ꝙ hæc virtus est ī cerebro, & Aristo. dicit ꝙ est in corde. Et si tu quæris, vnde apparet ꝙ cor sit dator cerebro caloris mensurati in quantitate & qualitate, & fm ꝙ conuenit vnicuiq; sensui ex sensibus cerebri: Respondemus ꝙ ratione debita est, ꝙ non enim omni calore fit quilibet sēsus. quia calor, cum quo operat virtus nutritiua, non est ille calor, cum quo operat virtus sensibilis. Et hoc apparet in dormiente & vigilante, quia nos videmus ꝙ operatio virtutis nutritiuę est fortior cùm nos dormimus, & tunc non est sensus in actu: ergo calor, cum quo operat virtus sensibilis, non est in sensibus in actu, cum homo dormit. Et hoc apparet. quia qñ homo dormit tenendo oculos apertos, nō videt. & si nō esset, quia reuertitur calor, ī quo est visus, per neruū opticū ad partes intrinsecas visus, nō esset priuatus. Et scias ꝙ vna & eadem virtus non potest inueniri in potentia & in actu simul & semel. ergo postquā manifestū est, ꝙ virtus visibilis vadit cū spiritu visibili, & spiritus visibilis cū calore naturali, qñ dormit hō, non est virtus visibilis in actu. quia si esset ī actu, videret in actu: & non est ita: ergo calor naturalis, q̄ viuificat virtutem sensibilē, non est calor virtutis nutritiuæ, qñ dormiens nutrit, & non videt. & qñ tu scies vbi reuertit, & vnde transmittit, tunc scies de necessitate locū virtutis sensus cōmunis. Sed mihi videtur prima fronte, ꝙ à corde transmittitur iste calor, ad

Cerebrū creatū fuit pp sensus.

Dubium de instrō sensus tactus.

In quo mēbro siti sit sensus, i cerebro, an in corde.

Cōtra Ga.

Declaratio secundæ rationis.

B C D F

G & ad illud reuertitur. Et propterea ſunt calidiores partes extrinſecę, qñ hõ vigilat. & operatio virtutis nutritiuæ eſt fortior, cùm homo dormit, & corpus eſt frigidum deforis. Et nemo debet dicere ꝙ ortus iſtius caloris, cũ quo ſtant ſenſus & vigilia, generetur primo in cerebro: quia cerebrũ eſt mẽbrũ ſtigidũ, & nerui mẽbra ſtigida, & in maiori parte eorũ apparet manifeſte frigus: ergo incredibile eſt vt calefaciant corpus. Et adhuc de ratione apparet, ꝙ calor q eſt materia aĩæ nutritiuæ, & calor q

H loco ſubiecti, vel vnũ in ſitu, & non eſt duo loco ſubiecti, nec in duobus diuerſis mẽbris etiã duo. Quia aĩa nutritiua, quæ eſt in embryone, eſt præparata recipere aĩam ſenſibilẽ, & ſtat cũ ea loco formæ & finis: & nutritiua eſt ei loco materiæ: ideo fuit receptio in illo loco de neceſſitate, qui præparatus eſt recipere. Et manifeſtũ eſt ꝙ aĩa non eſt præparata recipere, niſi in loco ſui ſubiecti & ſui ſitus, qui eſt calor naturalis. ergo receptio animæ ad formam ſenſibilem eſt de neceſſitate in hoc loco. Ideo ergo res vnita ab his duab⁹ eſt

I vnũ loco ſubiecti, vel ſitus: quãuis non ſint vnũ in aliqua duarũ figurarũ, vnũ ſimpliciter, hoc eſt vnum numero, & vnũ definitione. & hæc eſt nobilis ſententia, quam dedim⁹. Et poſtquam ita eſt, & etiã apparet ꝙ calor, cum quo regunt⁹ ſenſus, eſt calor cordis: ergo virtus, quæ regit ſenſum cõem eſt ibi, & cerebrũ eſt ſeruiẽs iſtius virtutis, ſed ipſum cor eſt princeps iſtius virtutis veraciter: quia dominatur ſuper his in hac perfecta dominatione. Et nos potuiſſemus probaſſe has res magis per viã demonſtratiuã: ſed noſtra intentio

K eſt abbreuiare. Et poſtquã declarãtũ eſt ꝙ cerebrũ eſt ſeruiens cordis, dando ei virtutes ſenſibiles per modũ, quẽ dat camerarius regi, vt implear voluntates ſuas, quãuis rex det ei illã virtutẽ, propter quã agit: neceſſe eſt deinceps ſcire, quæ eſt via, per quã ſeruit cerebrũ cordi: quia iã declarata eſt via, per quã ſeruit hepar cordi, hoc eſt, quia præparat ei ſuũ nutrimentũ. Et dicimus ꝙ non in qualibet menſura caloris completur operatio cuiuslibet ſenſus. Et ad hoc apparet ad ſenſum, ꝙ non indiget forti calore. quia fortis calor ꝓhibet eos apprehendere ſenſata extrinſeca, & impedit eos, ſicut videm⁹ ꝙ hoĩes, qui diſtemperati ſunt forti calore in cerebris eorũ, in ægritudinibus acutis credunt audire, & videre ea quę non ſunt. & maxime appa

L ret hoc in ſenſu tactus: quia fuit intentio in eo apprehendere quatuor qualitates. & fuit impoſſibile vt inſtrumentũ illius eſſet vacuũ ex eis: quia ipſum eſt complexionatum ex eis. vnde fuit factũ in fine temperantiæ, vt habeat ſenſum fortiorem. Et propter hæc omnia, quia cor eſt in fine caloris, fuit ordinatũ contra ipſum cerebrũ ex oppoſito ad tẽperandũ calorem ſuum, vt ſenſus poſſit apprehendere perfecte. Nec fuit poſſibile ponere hanc frigiditatem eandẽ in corde a principio creationis: quia eſſent diminutæ operationes nutrimẽti diminutione manifeſta. Et ꝙ dũ voluerit natura facere has duas operationes in animalibus perfectis in vltimitate perfectionis, fuit poſitum cerebrũ contra cor. Sed aĩalia, quę dicuntur ſpongia marina, &

M multa animalia bruta non videtur indigere

Deductio contra tacitã reſpõſionem.

Secunda deductio.

Virtus ſenſitiua eſt in corde. Idẽ Hipp. de corde aĩalis virtus eſt in cord: nis in ſiniſtro vẽtriculo. Idem i paraphraſi li. 2. d partibus. c. 7. ab Ari. vide de primo Theiſir tr. 12. cap. 1.

Vtilitas cerebri.

A indigere cerebro, & ſpecialiter nerꝰ uo magno, qui oritur à cerebro. & ppea ſi icideretur aliqua pars illius animalis, poſſet viuere, & nutriri, & creſcere, donec rediret ad id qđ erat. Et pp hãc cãm videmus multa animalia, quæ viuunt, cum ſint inciſa vſq; ad mediũ ſui. Et iſtud eſt ſerutiũ, qđ dicit Ariſt. & ſequaces ſui, & ſecta circuentiũ, quæ dr, emenſam, i. viator, ꝙ cerebrum facit cordi. Et fuit ordinatum os capitis ad defendendum cerebrum. Et fuit rotundum, quia figura rotunda eſt magis remota à læſione: ſicut faciunt
B caſtellani, qui faciunt turres rotundas, vt machina non poſſit eis nocere. Et adhuc, quia figura rotunda plura cõtinet in ſe: & etiam eſt magis apta ad motum continuum.

De iuuamento fili Spinæ. Cap. 12.

ET iuuamentum fili ſpinę eſt de genere iuuamenti cerebri, & eſt quaſi clauus ligans ſpondylos. Et poſtquam declarata eſt ex hoc ſermone * compoſitio dominationis cerebri, & ſimiliter dominatiõis cordis, & declaratum eſt iterum ꝙ eſt eius iuuamentum: deinde narrandum eſt iuuamentum membrorũ
C vniuſcuiuſque, quæ data ſunt his quinque virtutibus.

*a l. cõpatio

De proprio inſtrumento ſenſus Tactus. Cap. 13.

Caro ē inſtrumẽtũ ſenſus tactus.

ET dicimus ꝙ caro eſt propriũ inſtrumentum ſenſus tactus: ppea quia illud eſt membrum, qđ cõmunicat omnibus animalibus, ſicut tactus eſt ſenſus cõmunis oĩbus animalibus. Et in carnibus perfectorum animaliũ ſunt ſparſi multi nerui ad temperandum complexionem carnis. & quia nerui ſunt ſimiles complexioni cerebri, eſt iuua mentum eorum de genere iuuamẽ D
tu cerebri. & ppea membra, ad q̃ nõ veniunt multi nerui, ſunt duri ſenſus. Et iſtius virtutis quiddam eſt, qđ cõmunicat oĩbus partibus carnis: & hic eſt ſenſus quatuor qualitatum contrariarũ, ſicut caliditas, frigiditas, ſiccitas, & humiditas: & quiddam eſt, quod eſt propriũ vni membro: ſicut eſt quando os ſtomachi ſentit reſolutionem factam in eo: & iſte ſenſus appellatur fames & ſitis. Sed fames eſt ſenſus reſolutionis ſubſtantiæ groſſæ, calidę & ſiccæ: & ſitis eſt ſenſus reſolutionis ſubſtantiæ frigidæ & humidæ: E
ergo ſenſus proprius eſt duplex. Et ſenſus capitis membri de tutillatione, quam habet in hora coitus, iſti duo ſunt connumerati in genere ſenſus tactus.

De iuuamento Linguæ. Cap. 14.

ET linguæ iuuamentum eſt manifeſtum, ꝙ illa & nerui ſui nõ fuerunt facti, niſi pp operationẽ guſtus, quamuis huic adiungatur alia res pp electionẽ meliorem, hoc eſt ad proferendum literas locutionũ. Et in radice linguæ ſunt duo orificia, quæ tangunt carnem glandulo
F ſam, quæ appellatur generatrix ſaliuæ. & iuuamentum iſtius ſaliuæ eſt, vt faciat manifeſtare guſtum rerum ſaporatarum.

De iuuamentis Oculorum, & partium ſuarum. Cap. 15.

Idẽ primo Theſir tr. 5. ca. 14. Idem vbi ſupra.

ET manifeſtum eſt, ꝙ oculi ſunt inſtrumenta viſus, & ꝙ ſunt cõpoſiti ex ſeptẽ tunicis, & tribus humiditatibus: & ſciendũ eſt iuuamẽtũ vnicuiq; ipſorũ. Et apparet ꝙ ꝓ priũ inſtrm illius ſenſus ſit humiditas rotũda, quę vocatur cryſtallina,

G vel glacialis, aut reticula aranea po
ſita ſuper hanc humiditatem. Quia
declaratum eſt in Naturali philoſo
phia, q̃ hæc apprehenſio nõ poteſt
perfici niſi ĩ corpore peruio, hoc eſt
aere & aqua. quia pp claritatẽ & p-
uietatem, quæ eſt in eis, fuit eis poſ-
ſibile recipere colores. & non appa-
ret in oculo corpus exiſtens in vlti-
ma claritate, & luciditate natum ex
temperantia aeris & aquæ, niſi duo
corpora. & non fuit ordinata rotun
ditas iſtius humiditatis cũ aliquan
tula deuexitate, niſi vt reciperet re-
rum ſenſibilium multã quãtitatẽ.
H Sed alię humiditates, & alię tunicæ
non fuerunt factę, niſi pp hanc hu-
miditatem. Et cũ deuexitate modi
ca non eſt niſi vt recipiat à grandi-
noſa: quia vitrea humiditas fuit fa
cta ad nutriendũ hanc humiditatẽ
p viã roratiõis. & hoc fuit: ppea qa
natura ſanguinis ẽ remota a nã hu
ius humiditatis. vnde fuit neceſſa-
rium, vt aliqua re mediante fiat trã
ſitus ſanguinis in prĩo, vt ipſa ada-
ptentur ad nutriendum hãc humi-
ditatẽ. Et albuginea humiditas fa-
cta fuit iterum ad humectandum
hãc humiditatẽ, & ad cuſtodiẽdum
I humiditatẽ ſuam ab aere extrinſe-
co, & ẽt ne tangat vueam tunicam.
Sed tunica fortis vocata coniunctiua, fuit ad cuſtodiendũ oculũ à du-
ricie nerui, & ẽt ad ligandũ oculum
cũ oſſe, & ẽt pp aliam vtilitatẽ, quã
dicemus poſt. Sed tunica, q̃ dicitur
*a.l.ſecun dina * ferina, fuit facta ad nutriendũ dictam retinam per venas, q̃ ſunt in
ea: & ẽt vt iuuet ipſam pp calorem
naturalem per arterias, quæ ſunt in
ipſa. Sed iuuamẽtũ telæ retinæ, pri
mũ eſt vt det ſpiritũ viſibilẽ p ner-
uos, qui ſunt in ipſa, hoc eſt caloré
naturalẽ, cuius cõplexio adaptata ẽ K
in cerebro, & p duos neruos, qui va-
dunt ad oculos: & ẽt nutrit cryſtal
linã humiditatem per viã roratio-
nis, & dat iuuamentũ caloris natu-
ralis per arterias, quæ ſunt ĩ ea. Sed
Gale. cõfitetur q̃ aranea eſt vltimi- Cõtra Ga-
tate peruietatis, & luciditatis: quia lenum.
colores & formę imprimũtur in ip-
ſam. ergo iſta tela eſt propriũ iſtru
mentum viſus, vel per ſe, vel per ad-
iutorium cryſtallinæ. Et tela vuea
dr̃ habere tria iuuamenta: vnũ eſt
vt nutriat telã corneã: & ppea fuit
multũ venoſa: ſm vt defendat cry-
ſtallinã a duritie tactus corneæ: & L
ppea fuit hæc tela mollis tũ, ne di-
ſgregaretur ſpiritus viſibilis. & hoc
facit pp caloré nigrum quẽ habet;
quia natura eſt coloris nigri vt ag-
greget. Et foramẽ, qđ eſt in medio
iſtius telæ, non fuit factũ, niſi vt eſ-
ſet forma ſenſati humiditatis cry-
ſtallinæ, aut araneæ, aut ambarũ: quia viſus, ſicut ſcis, non fit extra-
mittẽdo. Sed oculus recipit colores
per ſua corpora peruia per modũ,
per quem recipit ſpeculum. & quan
do colores ſunt impreſſi in ipſum,
tunc apprehendit eos ſpiritus viſibi M
lis. & hoc ego bene probaui in lib.
de Senſu & ſenſato ſex rõnibus, q̃
ſi ahq̃d corporũ, quibus eſt cõpoſi-
tus oculus, eſt conuenieus vt in eo
imprimant colores per nimiã eius
peruietatẽ, ipſum corpus eſt ꝓpriũ
inſtrũm oculi. Et iuuamentum telę
corneæ ẽt fuit vt defendat humorẽ
albugineũ. & fuit facta clara & ſub
tilis, vt non reſiſtat humiditati cry-
ſtallinę ad recipiendũ formas. Sed
ſm iuuamentũ coniunctiuæ fuit fa
ctũ ad mouendũ ſecum muſculũ,
qui mouet oculum. Iſta ſunt iuua-

menta

A menta partium oculi ſm Galen. & maior pars iuuamentorum, ſm ꝙ vidiſti hic, ſunt iuuamenta arbitratiua: ſed ſine dubio quodlibet ipſorũ habet iuuamentũ proprũ ī ſe. & pars dominãs ī eo, & ſuꝰ finis nõ é, niſi vt imprimant colores ī ipſum.

De iuuamentis inſtrumentorum Auditus. Cap. 16.

SEd inſtrumentorũ auditus manifeſtum eſt ꝙ ſunt aures. & primum ī quo auditus eſt, eſt neruus, qui venit ad eas, qui cooperit foramen auris. Et dictũ eſt, ꝙ foramen auris nõ fuit tortuoſum, niſi vt aer
B frigidus non intret tali mõ, ꝙ lędat auditum. Et melius eſt dicere ꝙ fuit tortuoſum, ne virtus auditus fuiſſet læſa à vocibus fortiſſimis. Et ī ſumma ſcias ꝙ hęc figura habuit iuuamentũ in receptione vocis. & ideo factum fuit chartilaginoſum, & vocatum eſt auris tortuoſa. Et alia animalia habent hoc pro alio iuuamẽ eo, hoc eſt vt recipiant voces veniẽtes ab omni parte. & propterea plus regrediuntur foras, & mouent eas.

De iuuamentis inſtrumentorum Odoratus. Cap. 17.

C MAnifeſtũ eſt ꝙ inſtrumenta odoratus ſunt naſus. & fit in aĩalibus olfactilibus per viã attractionis, & in nõ olfactilibus ſine attractione: ſicut in apibus, & in alijs animalibus non habentis olfactũ. Et ſm Ariſt. iſte ſenſus fit ī duobus meatibus, q̃ ſunt in naſo. & ſm Gale. fit in duabus carũculis ſimilibus capitibus mammillarũ: & dicit ꝙ pp remotionẽ iſtius loci indiguit attractione. Et ego dico, ꝙ ſi ita eſſet, vt dicit Gal. ergo odoraremus, quãuis nares eſſent oppilatę, q̃n attrahe remus aerẽ per os: quia palatũ eſt apertum naſo. Et ſm ꝙ dicit Auenzoar nos odoramus odorẽ ciborũ, q̃n incipiunt digeri in ſtomacho: ergo à contrario non eſt probatũ, ꝙ per illas duas caruncules fiat odoratus. ꝙ ſi ita eſſet, animalia inolfactibilia nõ odorarent. Et ſcias ꝙ non fuit data attractio odoratui, niſi pp viam duarum rerũ: aut electione propter melius: aut groſſicie ſenſus iſtius in animalibus olfactilibus. Quia poſſibile eſſet vaporẽ euenire à re odorata per ſe ad virtutẽ ſenſibilem pp nimiã ſubtilitatẽ ſubſtantiæ, & propter naturã ſuæ impulſionis. Sed ppea ꝙ operatio olfactionis E eſt vna duarum rerum, aut trahendi, aut mittendi: & eſt impoſſibile vaporem venire ex re odorata tempore tranſmiſſionis aeris extra. Et eſt poſſibile ipſum venire tempore attractionis: ꝙa aduentus aeris odorati fit magis per modum attractionis, q̃ per modum effuſiõis: ſicut tu vides, cũ volumus certe ſentire odores, ꝙ nos conamur ſuper attractionẽ. & hęc eſt cauſa, pp quã fuit data attractio. Et apparet ꝙ animalia, q̃ odorant ſine attractione, habẽt clariorem ſenſum q̃ animalia, q̃ odorant cum attractiõe, ſicut videmus F in formicis & apibus: propter debilitatem ipſius ſenſus in animalibus olfactiuis ſentitur odor paucus ſine attractione, & quaſi videtur vt non ſentiatur. Et cùm ſit comparatio iſtius ſenſus inter hominem, & multa ex animalibus, eſt iſte ſenſus diminutus in homine ab illis animalibus, quæ indigent in hoc ſenſu in venando vitam ſuam. & propterea dicitur in prouerbijs, ꝙ cùm iſta animalia venantur vitam ſuam. & hoc eſt quaſi per viã pphe

D Secũda rõ

Tertia rõ.

Prima rõ, qđ odor nõ ſit ī caruculis, cõtra Gal.

G tiæ, vel diuinæ prouidẽtiæ. Et poſtquã narrauimus inſtrumenta quinque ſenſuum, volumus narrare inſtrumenta, quæ facta ſunt propter virtutem motiuam.

De iuuamentis membrorum voluntarij Motus. Cap. 18.

ET dicimus ꝙ virtus, quæ facit mouere animal, hæc eſt imaginatiua vel æſtimatiua, quam præceſſit virtus cõcupiſcibilis, & poſtea ibi confirmatum eſt conſilium, vel rõ pp repreſentationẽ rei imaginatæ aut æſtimatę, ſm ꝙ declaratũ eſt
H in lib. de Anim. Et eſt neceſſe ꝓſcrutari ĩ hac virtute, hoc eſt, vt ſciamus inſtrumenta, quibus oportet operari, & quot ſunt. Dicamus ꝙ motus voluntarij quidam eſt proprius, & quidã eſt cõis. Communis eſt motus eundi, qui motus eſt totius corporis. Sed proprius eſt motus cutis frontis, & motus oculorum, & mandibularũ, & duarum naſi extremitatũ, & labiorũ, & linguæ, & epiglottidis, & mandibulæ inferioris, & motus capitis & colli, & motus naſi, & motus nodi, vel humeri ſpatulæ cũ bredone, & motus brachij à cubito
I inferius, & motus iuncturæ nominatæ in Arabico raſceht, & motus digitorum, & vniuſcuiuſq; ſuarum iuncturarũ, & motus membrorum exiſtentiũ in collo, & motus pectoris ad inſpirandum, & virgæ, & veſicæ qñ claudit, & motus extremitatis inteſtini recti qñ retinent fæces ne exeãt, & myrach, coxę, & cruris, & teſtium, & pedum, & digitorum pedũ. Iſti ſunt motus, qui dicunt voluntarij. Et eſt neceſſe ꝓſcrutari res, à quibus veniunt iſti motus. Et dicimus ꝙ manifeſtũ eſt per diſpõnem iſtorũ motuum, ꝙ fiunt à pluribus K
vno motore. v. g. motus manus fit à chorda, & motus chordę eſt à muſculo, & motus muſculi eſt per ſe, & muſculus eſt primũ mobile: & nõ eſt hoc corpus, qd moueat ipſum. Ideo quia oẽ corpus, qd mouet corpus mobile, eſt à neceſſitate mobile. & ideo eſt conueniens, ꝙ corpora, quorum vnum mouet alterum, veniant in fine ad vnum corpus, qd moueatur per vnã virtutẽ motuã miſſam eidem, & non pp aliud corpus, ſed pp aliud principium, qd eſt in eo: ſicut probatum eſt in Naturali philoſophia, ꝙ ſi ita non eſſet, L
res protenderetur in infinitum. ergo de neceſſitate debemus dicere ꝙ principium eſt in muſculo. Et quãdo opinat' Medici ꝙ motus muſculi ſit à neruo, opinantur falſum. iõ quia, ſi ita eſſet, neruus moueretur aut per ſe aut per aliud, hoc eſt pp aliud principium, quod eſſet in eo. & ideo quia declaratum eſt in Naturali Philoſophia, ꝙ qãlibet mobile habet motorẽ, & ꝙ ille ſi eſt corpus, non moueat niſi moueatur, & ſi motus eſſet à corpore, res procederet in infinitũ: iõ neceſſe eſt hic eẽ motorem, qui moueat & nõ moueatur, & qui ſit non corpus. Hæc M
eſt vna rõ, per quam vĩ, ꝙ qui mouet primo animal, nõ ẽ corpus, ſed virtus eſt aĩæ: & ꝙ hoc ſit de neceſſitate ĩ muſculo. Et hęc virtus, eſt virtus volũtaria, quã ꝓcedit imaginatiua, vel ęſtimatiua, & cõfirmatio cõſilij. Et ideo quia iſte motor nõ eſt corpus, neceſſe ẽ vt primũ mobile, qd mouet' per ipſum, ſit corpus, ad hoc vt hoc mobile ſit ſicut materia. & ipſum erit ei ſicut forma: qa impoſſe eſt primũ motorẽ ĩ aĩali, vt ſit

Cõtra Medicos rõ.

Qã ſit primũ motꝰ voluntarij inſtrũ.

fine

A fine materia. ergo neceſſe eſt ſpeculari quid ſit hoc primum corpus: & apparet ꝙ ſit calor naturalis; qui eſt in nobis. Et tu vides, ꝙ qñ infrigidant membra, eorũ motus priuantur. Et eſt res nota per ſe, ꝙ vna rerum receptarum in definitiõe iſtarum operationũ eſt calor naturalis. Sed iſte calor naturalis differt proprijs differentijs in quolibet mẽbro ſm operationes, quibus appropriat iſtud, maxime in operationibus nutriméti. & de hoc nullus diſcordat. Sed Gale. ſentit ꝙ origo ſitus caloris iſtius ſit cerebrum, & ad totum
B corpus ꝑ neruos ab eo mittitur. Sed
Rõ prima cõtra Gal. Ariſt. ſentit ꝙ cerebrum ſit ſeruitor cordis in hac operatione ꝑ viã, qua ſeruit ei in ſenſibus, ſm ꝙ dictũ eſt ſuperius: & ꝙ origo iſti⁹ caloris eſt in corde. Et hoc põt videri manifeſte, ꝙ ita eſt, vt verum eſt. Quia tu vides ꝙ naſcit in corpore iter agentis, qñ vadit, qđ non fuerat. & iſtud mẽbrũ, à quo naſcitur calor, & vadit ad totũ corpus, eſt cor. Et ppea qñ accidit homini aliqd, qđ ipſum terreat, redit calor ad cor, & tremũt crura & põt eſſe ꝙ cadit hõ, aut nõ
C poterit moueri. ergo ꝑma virtus regitiua in hoc motu, & illud qđ menſurat calorẽ in quantitate, eſt de ne
Secũda rõ ceſſitate in corde. Et adhuc, quod Gale. & oẽs alij medici confitentur, ꝙ virtus voluntaria eſt in corde. & ſi ita eſt, & apparet ꝙ aĩalia nõ mouent, niſi volũtarie: ergo virtus hęc eſt in corde, & cerebrũ eius ſeruiẽs in dando ei tẽperantiã. Et cõe erit cum diceret de hac temperantia, vt fiat ꝑ neruũ, aut fiat cũ ſpiritu animali eũte in ipſum. & non eſt dria in hoc: excepto ꝙ in neruis ſpiritus aĩalis ſm Galen. non eſt apparens, niſi ĩ duobus neruis opticis. Sed pri D
mũ mobile à calore naturali é muRõ cõtra Galenũ. ſculus: iõ quia conueniens eſt, ꝙ calor naturalis operetur ĩ primo, hoc eſt vt primo moueatur iſtud corp⁹, cum quo habet ſimilitudinem propinquiorẽ ex parte caloris, hoc eſt muſculus ꝑ compoſitionẽ ſuam: quia eſt cõpoſitus ex prima carne ſimplici, & neruis, à quibus naſcuntur chordæ. Sed neruus ſolus frigidus eſt multũ, & non habet partem ſimilẽ cum calore naturali. Et vena per ſe nõ eſt digna, vt ſit principiũ iſtius motus: ideo quia naſcitur à membro non primo. Et de rõne nõ E
eſt ꝙ inſtrm, qđ dat nutrimentum, ſit inſtrumentũ motus: quia magis eſt conueniens vt nutrimẽtum fiat per inſtrm quietis. Nec ẽt arteria conueniens erit huic motui: qa eſt operatrix operationũ pulſationũ, quę diſſimiles & non conueniẽtes ſunt motui voluntario: immo eſt ſiſe vt ſit contraria ei, & ſit quaſi diſpoſita, ſicut res, quæ vellet, & nollet aliquid ſimul. Ergo remanet vt ſit muſculus primũ inſtrm, qđ mouetur à calore naturali. Sed in mẽbris, quibus nõ ſunt oſſa, & nõ ſunt
F ramificata, & ſunt parua, muſculi ipſi mouent ipſa ſine medio: & ramificata mouent ea mediantibus cordis, quæ naſcuntur ab extremitatibus eorum. ideoq; cum contrahitur, trahit illam chordã. & quia alligatus eſt cum extremitate oſſis, mouetur os ſuo motu. Et qñ membrum habet duos motus cõtrarios adinuicẽ, tunc habet duo oſſa, vel duos muſculos in duobus locis cõtrarijs adinuicem: quorum quilibet trahit per ſe ſuo tempore, & prohibet alteri ſuo contrario, ne faciat

G operationem ſuam illa hora. & ſi operati eſſent ambo una hora, tunc ſtat æqualiter membrum, & trahi tur ſm vnum ſtatum. verbi gratia: quando muſculus qui eſt in ſylueſtri parte manus, trahit ipſam ver titur verſus partem ſylueſtrem: & q̃n muſculus, qui eſt in parte dome ſtica, trahit ipſam verſus partem do meſticam, vertitur verſus illam: & q̃n trahunt ambo ſimul, exiſtit æ qualis. & nullus eſt ipſorum per ſe, vt tractu ſuo faciat ipſam verti in tus, & extra. Et numerus muſculo rum ſm Galenum eſt. 529. quorũ
H in facie ſunt. 41. quorum. 24. ſunt, vt moueant oculos, & palpebras, & 12. vt moueant mandibulam inferiorem, & 9. vt moueant alia membra faciei, quæ mouentur voluntarie. & in iſtis ſunt muſculus occultus ſubcute frontis, & prodeſt fortitudini apertionis oculorum: & duo muſculi qui mouent extremitatem naſi, & muſculi duo qui mouent labiũ ſuperius ſurſum, & duo qui mouent labium inferius deorſum & duo qui mouent maxillam. Et muſculi, qui mouent caput & collum ſunt. 23. quidam eorũ tra
I hunt caput verſus illam partẽ ſolũ, verſus quã poſiti ſunt. & alij ſunt, q̃ trahunt caput, & collum. eorũ quidã ſunt, qui trahũt caput ſuperius, & quidã ſunt, qui trahũt ad partem anterioré, & quidã trahunt ad partẽ poſteriorẽ ſuperioré, & quidã trahunt ad dextrã, & quidam ad ſiniſtram. Et nouẽ muſculi mouent linguam. Et. 32. muſculi ſunt propter motũ colli & epiglottidis. Et ſe ptem muſculi vnicuiq; ſpatulæ. Et 14. vnicuiq; lateri, quibus mouetur brachiũ. & quatuor muſculi poſiti ſuper cubitũ: quorum duo ſunt in- K
tus, qui faciunt ipſum verti verſus partẽ domeſticã: & duo ſtãt extra, vt faciant ipſam verti ad partẽ ſylueſtrẽ. &. 17. ſunt in quolibet brachio. 10. extra, & ſeptẽ intus. &. 36. poſiti ſunt ſuper manus. 18. ſuper vnaquaq;, qui mouent manus ad partẽ domeſticam, & partem ſylueſtrem, & ad motus pollicis, & parui digiti, & volã manus. Et muſculi pectoris ſunt. 107. eorum quidã dilatant, & quidã conſtringunt. Et muſculi ſpondylorum ſunt. 48. & octo extenduntur ſuper ventrẽ ſub oſſibus pectoris vſq; ad vmbilicũ. & q- L
dam extenduntur ſm longitudinẽ, & quidã ſm latitudinẽ, & quidam ſm tranſuerſum, qui faciunt motũ ventris conſtringendi & laxandi, & iuuant omnes alios motus. & quatuor muſculos habent duo teſticuli, & quatuor muſculi mouent virile membrũ. & vnus muſculus tenet os vrinę, ne ĩdebite fundatur. & quatuor muſculi tenent orificium inteſtinorũ, ne ſtercus ante tẽpus egrediatur. Et. 64. muſculi ad motũ coxarum & crurium, &. 28. ad motũ pedũ, & aliquorũ digitorum pedũ. &. 22. alijs motibus digitorũ pedũ, M
& poſiti ſunt ſuper pedes. Iſti omnes muſculi ſunt prima res, q̃ mouetur à calore naturali cõi, aut calore proprio cuiuslibet muſculi. Et poſtquã ita eſt, q̃ aliqđ membrum nõ mouetur niſi per caloré naturalẽ, qui ſtat ei loco formæ, & propter calorem, qui eſt in muſculo, & ille nõ mouetur niſi per principiũ animæ: & ſciendum eſt quid eſt iſtud principium, & vnde eſt, & vbi eſt. Et dicimus q̃ q̃n aſſociabitur huic, qđ declaratum eſt, q̃ per vlẽm ſermonem:

A nem: hoc eſt, ꝙ virtus, quę facit mo
Secūda rō tum in loco, eſt anima. Et eſt declaratum ēt, ꝙ cōueniens eſt, ꝙ motus vniuſcuiuſq; corporis fit per virtutē voluntariā fixam in mēbro cōi, qđ cōmunicat toti corpori, ꝙ fit mobile per ſe: & per virtutē propriā voluntarie mentis membris particularibus, quæ mouētur per ſe, & ſunt muſculi: & apparet ſenſui, ꝙ in corpore non eſt membrū, qđ communicet toti corpori, & fit mobile per ſe niſi cor: ergo virtus voluntaria cōis eſt in corde, hoc eſt in muſculo
B qui eſt in eo, & virtutes particulares voluntariæ ſunt in quolibet muſculo particularium muſculorū. Sicut videmus ꝙ motus cōmunis vitalis animalium, qui eſt īſpiratio, habet principium à corde. & iſte motus eſt coniunctus motui expirationis pulſatilis. Et propter hoc accidit, ꝙ pulſus magnificatur per motum, & minoratur per quietem. Ergo cerebrum, & neruus non fuerunt niſi ad temperādum iſtum calorem, in quo eſt principium virtutis voluntariæ communis, & propriæ. Debes ſcire ꝙ non eſt impoſſibile hic eſſe motum voluntarium abſque mu-
C ſculo. ſed ſi eſt, eſt propter calorem naturalem, aut propter rē, quæ ſtat loco eius in animalibus, quæ non ſunt ſanguinea, nec muſculoſa. Et ſine dubio iſti muſculi non ſunt, niſi in animalibus perfectis. Ideo grauе fuit Galeno ad dandum muſculos, qui moueāt linguam exterius, & motus duriciei membri tempore coitus: ſō quia intentio ſua erat oīno, vt motus non eſſet niſi p muſculos. & non eſt ita.

Tertia rō. Intētio Galē. eſt, qđ motꝰ volūtarius non fiat niſi p muſculos. Vide 1. de motibꝰ liqdis. c. 1. & 4. & 1. de locis affectis. 6. & in de motu muſculorum.

De iuuamentis Anhelitus, & membrorum eius. Cap. 19. D

POſtquam narrauimus iuuamēium membrorū motuū voluntariorum, eſt narrandum de anheliu, & membris ſuis. Ideo quia Gal. ponit ipſum motum voluntarium. & quia vī ꝙ cerebrum operatur in hunc motū, credit ꝙ motus voluntarius ſit in eo. & ſimiliter credidit ꝙ eſſet in neruo, & credidit falſum, ideo quia iā probatū eſt, ꝙ hoc conuenit eē in membro mobili per ſe. & propterea ęgritudo, à qua prouenit læſio in motu, eſt primo & per ſe in muſculo, & per modum colligantiæ in cerebro & neruo. Quare E
Medicus debet curare læſionē iſtius motus, intendendo primo ad muſculū, & ſecundario ad cerebrum & ad neruum. Inſtrumenta anhelitus ſunt diaphragma, pulmo, cāna, trachea arteria, epiglottis, & vuula. Et priuſquā nos tractemus de iuuamēto vniuſcuiuſq; iſtorū membrotū, eſt tractandum de iuuamēto iſtius operationis, hoc eſt de anhelitu. Et dicimus ꝙ Medici, ſicut Gal. & alij, De iuuamētis anhelitus.
viſi ſunt dicere, ꝙ anhelitus eſt propter duo iuuamenta. Vnū ad ventilandū calotem naturalē cordis per
F attractionē aeris frigidi, & expulſionem vaporis, qui reſoluitur à calore naturali, qui eſt corpꝰ fumoſum, qui non eſt conueniens eidem. pro certo iſtud iuuamentum eſt vnum & neceſſarium aīalibus calidis ſanguineis. ſed illis, quę non ſunt calida nec ſanguinea, nō eſt neceſſaria hæc operatio: ſed ſufficit eis motus arteriarū, qui venit à cotde. & hoc reputo ſicut anhelitum. Sed aliud iuuamentum, qđ dicunt eſſe, eſt, vt Cōtra Medico.. det nutrimentum virtuti intrinſecę

G ex aere, qui recipitur reſtaurando ex ſpiritu tantum quantũ reſolutũ eſt. hoc eſt falſum. quia impoſſibile eſt compoſitum nutriri ex ſimplici. qm̃ ſi ita eſſet, iam inueniretur animal eſſe ſimplex ex vno ſolo elemẽto. & Gale. negat hoc. & ꝓpea dicit ꝙ aqua non nutrit. & ꝓpea dico ꝙ primum verax eſt. Sed cui ex virtutibus animæ debeat attribui anhelitus, hoc eſt pſcrutandũ. quia Gale. dicit, ꝙ dẽt attribui virtuti voluntarię. & dicit hoc. qa à nr̃a volũtate ẽ vt anhelemus, & nõ anhelemus. Et ẽt dicit ꝙ propriũ inſtr̃m huius virtutis eſt neruus. & dicit ꝙ ſi incideretur neruus, qui mouet diaphragma, homo nõ viueret, niſi tm̃ quantum viueret ſtrãgulatus. Sed alij dicunt ꝙ ſtat virtuti, ſicut motus pulſus. Et põt quęſtionari dictum Galeni duabus rõnibus. Vna, quia tu vides ꝙ anhelamus, qm̃ dormimus: ergo non eſt voluntarius. quia operatio voluntaria non fit niſi cogitatione, & voluntate, ſicut dictum eſt.

H

Cui virtuti aĩæ anhelitus attribui debeat. Gal. opĩo. Prima rõ cõtra Gal.

Secũda rõ

Alia, quia videmus ꝙ anhelitus, qui fit improuiſe, ſimilatur motui pulſuum: ita ꝙ Hippocr. ponit ipſum pluries loco pulſuum, ſ. tẽpore, quo non ægrotant membra anhelitus. & dicit ꝙ denunciat complexionẽ cordis, ſicut denunciat pulſus, excepto ꝙ non ſit ægritudo in inſtrumẽtis anhelitus. Et alij ſapientes volũt ꝙ ſit compoſitus duabus virtutib⁹, videlicet voluntaria, & non voluntaria, hoc eſt naturali, & animali. & hic inuenitur in motu plurium mẽbrorũ, ſicut in motu palpebrę oculi, & in motu deglutionis. quia manifeſtum eſt, ꝙ ambæ virtutes iſtæ ſunt compoſitæ. & ideo, qm̃ debilitãtur iſtæ duæ virtutes, cadit defectus

I

in operatione deglutiendi, ſicut accidit quando cadit virtus appetitus. Et mihi videt, quòd opinio poſtrema ſit veracior, hoc eſt, ꝙ hæc operatio ſit compoſita. Vel poſſibile eſſet dicere quòd fortior eſſet opinio illius, qui dicit eam eſſe naturalem: quia plures anhelitus, quos facimus tempore ſanitatis & ægritudinis, fiunt ſine intentione. quare ponũtur ad denunciandum complexionem cordis. & etiam ſuſpiria ꝓiciuntur abſque intentione. & etiã, quando magna neceſſitas anhelandi incumbit, deſiſtere non poſſumus: ſicut accidit in tuſſi, & ſimilibus. Et natura non inuenit hanc virtutem actione voluntaria, niſi propter neceſſitatem ſuperuenientem: quando nõn ſufficit virtus naturalis ad exigentiam cordis. Sed probatio, qua probat Galenus, affirmando quòd hæc uirtus penitus eſt uoluntaria, eſt priuatio iſtarum uirtutum, quando eſt inciſus neruus. & dicit probando, poſtquam eſt inciſus neruus, eſt inciſum inſtrumentum motus uoluntarij: & inciſo neruo, ceſſat motus uoluntarius: ergo eſt in neruo. Et iſte ſyllogiſmus eſt falſus in principijs, & corruptus in figura. quia quando tenetur vnum prædicatum rei, quæ data eſt à ſubiecto, non debet ſemper remoueri prædicatum ab illa, à qua eſt remotum ſubiectum. & qui opinabuntur hoc, tenẽtur credere cum contradictione oppoſiti antecedentis in tota materia cõtradictionem oppoſiti conſequentis. & ideo hæc uerba non ſunt digna, ut hic audiantur. Et iſte eſt unus modus, in quo eſt manifeſtum, quòd non habuit ueram radicem in Logica.

K

Tertia rõ.

Rõſio ad rõnẽ Gal.

L

M

quia

A quia ſi per remotionem neruj remo
uetur aliquis motus, illud nõ eſt ex
neceſſitate, vt quando neruus eſt, vt
ſit ille motus, vt dicatur ꝙ neruꝰ ſit
propria cauſa in hoc motu. Et iam
viſi ſunt homines percuſſi ſuper ve-
nas & neruos dormitorios, qui va-
dunt ad cerebrum, & tunc in eis pri
uatæ ſunt omnes operationes volũ-
tariæ. & propterea hoc nomine nun
cupãtur. & dicit Raſis, ꝙ quãdo rex
Indię volebat interficere nobiles, in
terficiebat eos per hũc modum. Et
vis tu dicere propter hoc, ꝙ omnes
B motꝰ voluntarij ſunt fixi in his duo
bus. Item, quæ res eſt illa, quæ iubet
hanc operationem in neruo, niſi v-
na ex rebus, propter quam complet
hæc operatio. & quando illa læſa
eſt, tunc neceſſatio læſa eſt illa ope-
ratio: quanuis non ſit propria cauſa
in hoc: quia corrumpitur propria
operatio propter corruptionem vir
tutis tranſmiſſæ illuc. Et de neceſ
ſitate non eſt propter hanc priuatio
nem voluntarij motus, ꝙ quilibet
motus, qui eſt in neruo, qui ingredi
tur ſuam eſſentiam, ſit poſitus ſub-
ſtantialiter voluntarius: & per acci-
C dens accidit ei vt ſit & ille voluntа-
rius. Et quomodo poterit negare
hoc, quia iam concedit ꝙ motꝰ pal
pebrarum fit per muſculos, ſicut no
tum eſt per ſe, & cum hoc toto non
eſt voluntarius. Et ſi vellet dicere ꝙ
ſit totus volũtarius, adhuc nihil hic
lucratur: eo ꝙ eſt in muſculo, non ĩ
neruo. Et poſtquam declaratũ eſt
ꝙ iuuamentum ſit in anhelitu, & q̃
ſit eius virtus, neceſſe eſt narrare iu
uamentum proprium vniuſcuiuſq;
membri proprii huic operationi.
De pulmonis iuuamento. Et dicimus ꝙ membrum, quod ma
nifeſtum dat iuuamentum in hac
operatione, eſt pulmo: ſicut videmꝰ D
ꝙ quando dilatatur, attrahit aerem
intus, & quando cõſtringitur, expel
lit foras. Et non eſt dubium, quia il
lud eſt proprium inſtrumentum in
operatione illa. Sed quod neceſſe ẽ
ſpeculari ſubtiliter in hoc, eſt illud,
vtrum ille motus, cum quo fit inſpi
ratio & reſpiratio, ſequatur motum
pectoris, nec per ſe habeat aliquem
motum: an ſit motus pectoris in an
helitu, inde continuus ſemper cum Opĩo Gal.
motu pulmonis, vt ſit eius adiutor. ꝙ pulmo
n mouet,
niſi motu
pectoris.
Sed Gal. dicit ꝙ pulmo nullum ha
bet proprium motum in ſe: & ꝙ mo E
tus illius ſequitur motum pectoris:
& ꝙ motus anhelitus, qui ſequitur
motum naturalem, fit per rem mu
ſculoſam magnam, quæ dicitur dia
phragma, quod ſeparat ĩferiota mẽ
bra a ſuperioribus. & dicit ꝙ magis
propria res iuuamẽti iſtius membri
eſt hæc operatio: quia nos videmus
ꝙ incontinenti cum pectus dilatat,
repletur pulmo aere: ſicut videmus
in follibus fabrorum. Et teſtificatur Rõ ſecũ.
ſuper hoc, ꝙ quando vulnus factum Vid tertiã
fuerit ibi, & intret aer pectus, tunc rõnẽ prio
ceſſat motus pulmonis, & moritur. Theizir
Et poſſet eſſe ꝙ ceſſatio motus pul- F
monis, quando vulneratum eſt pe-
ctus, eſt propterea quia infrigidatur
pulmo. Et in temporibus Ariſto. nõ
cognoſcebatur aliud iuuamentum
huius membri, niſi propter ſepara-
tionem membrorum principalium
a nutritiuis, ad hoc vt non accideret
tempore digeſtionis eis aliud ex ca-
lore illo. Et non debet imputari Ari Excuſatio
ſtoteli hoc in defectum. quia iſtud, Ariſtot. de
quod apprehenditur per anatomiã, anatomię
eſt ſicut res, quæ apprehenditur nu cognitõe.
mero motuum circulorum. nec illa
erat plena ſcientia completa tẽpore
Ari-

G Ariſtote. Et ſi tempore Galeni erat ars Medicinę plene completa, tamẽ dicit Galenus non eſt impoſſibile poſt me venire, qui inuenit in arte Medicinæ, quod per me non eſt inuẽtum. Et propterea in maiori parte rerum, de quibus opinantur homines, ꝙ Galenus contradicat Ariſtoteli, non eſt vera cõtradictio, ſed ſicut additiones & complementa. quia nullus deperit Ariſtote. de eo, quod dicit in iuuamento diaphragmatis & motu neruorum, ſecũdum ꝙ dicit in tractatibus vniuerſalibus de eſſe motus, & ſenſus, & iuuamentus cordis, & cerebri. & ſimiliter hic
H eſt ſic dicendum: & non eſt dicẽdũ ꝙ illud, quod dicit Galenus in reb⁹ particularibus, contradicat in vniuerſalibus Ariſtoteli. Et modo volumus reuerti ad illud, a quo ſeparati ſumus: & dicimus ꝙ illud, quod diximus ex ſententia Galeni, ꝙ motus pulmonis ſequitur motum pectoris, & hoc indiget ſpeculatione. quia Galenus non verificat hoc, niſi ꝓpterea quia videtꝙ ceſſante motu pectoris, ceſſat motus pulmonis, & tunc moritur animal. Et ego dico ꝙ non eſt hoc ita abſolute dicendum, ꝙ motus pectoris ſit cauſa prĩ
I cipalis motus pulmonis. quia poſſibile eſt vt quilibet iſtorum, i. pulmo & pectus, habeat hunc motum ex ſe, ſed habeant vnam proprietatem coniunctionis: propter quam nullꝰ eorum mouetur ſine alio. & propterea cum ceſſat motus vnius, ceſſat motus alterius, & non eſt quilibet eorum cauſa motus alteriꝰ. Et ſi nos ponerem⁹ ꝙ quando pulmo nõ mouetur hoc motu, tunc ceſſaret motꝰ pectoris, ſicut dicit Galenꝰ, eſſemus arbitrati per hoc ſecundum eum, ꝙ pulmo eſſet id quod moueret pectꝰ, K dicendo ꝙ ſi non moueretur, quòd non moueretur pectus. Ecce hic videtur ꝙ Galenus prodiderit in opinione ſua ꝙ non eſt impoſſibile eſſe motum pectoris & pulmonis, vt moueatur ſimul, ſicut i globo vno: vt ſi vnum non moueretur, ꝙ aliud nõ moueretur: quanuis vnus nõ ſit motor alterius ſecundum modum qui dictus eſt. Item non eſt impoſſibile, ſuperueniente pectori mala cõplexione per inciſionem nerui, quę ei aduenit, ꝙ illa malitia non penetret ad pulmonem per illam colli- L
gantiam. quia vna rerum, ex qua ægrotant membra, eſt colligantia. & Galenus hoc concedit. Etiam per hanc eandem viam debemus dicere, ꝙ motus pectoris adiuuet motũ pulmonis: & maxime quando indiget forti anhelitu. Et melior via, Opio propria.
quam eligere poſſumus in fine noſtræ propoſitionis, eſt hæc, ꝙ membrum, quod læditur, cum ceſſat inſpiratio & reſpiratio, eſt cor, ſicut manifeſtum eſt. & ſi cor eſt illud, quod recipit hanc læſionem ꝓpter hanc ceſſationem, & non ſolum læſionem, ſed & mortem: ergo de neceſſitate eſt illud membrum, in quo M
eſt principium iſtius iuuamenti. Et motus pulmonis ſecundum Gale. erat violentus, per viam, vel per violentiam, qua mouentur corpora artificialia. Et nobis eſt dicendum ꝙ illud principium motus eſt in ipſo per viam, quæ eſt in corporibus naturalib⁹. & adhuc ꝙ completur hic motus per duos motus, videlicet nutalem & voluntarium. Ergo melius, quod dicere poſſum⁹ ex his, eſt, vt ſint ſicut duo primi mobiles. ſ. ꝙ muſculus ſit primus in motu volun

tario,

A tario,& cor & pulmo primi ī motu naturali. Et Gale. tenuit in hoc tractatu viam,quam in alijs regulis suis,qui putat vt iste sit motus voluntarius,& putat ꝙ non sit voluntari⁹ nisi per neruum.& non apparet per anatomiam vt neru⁹ veniat ad pulmonem,per quem possit sentire, & maxime per quem possit mouere: & potest esse,ꝙ nostra principia nō sunt sufficientia veniendi ad veritatem plurium harum inquisitionū, sed tamen conueniens est vt loquamur de his secundum aptitudinem huius temporis.quia non est impossibile vt cadant hæc verba,per quę possumus certificare de veritate harum rerum tempore futuro,cum ad prę̄sens spatium non habeamus.Et non fuerunt ordinatæ partes duplices pulmonis,nisi propter hoc, vt si superueniret vni parti mala dispositio,vt alia staret in iuuamento loco ipsius:sicut contingit in vulneribus quæ laniant vnam cameram pectoris.quia stat pars pulmonis,quę est in camera non vulnerata loco iuuamenti anhelitus. sed quando vulnerantur ambæ, tunc statim moritur patiens . Et iuuamentum cannæ pulmonis est propter inspirationē, & respirationem,& cum hoc habet iuuamentum vocis.Et propter hoc fuit positum in extremitate hui⁹ mē bri vnum, quod habet possibilitatē generādi vocem. & assimilatur vni paruæ linguę. Et missę sunt eidem a musculo res,quæ dant ei diuersas dispositiones, vt possit generare diuersas voces. Et hoc iuuamentum est tantum propter bene esse, & nō propter necessitatem: propterea ꝙ vox non est necessaria in eē nostro. Et in maiori parte facit natura hoc. quia facit in vnō membro duo iuuamenta,aut tria,quando debet esse hoc.sicut videmus ī narib⁹: quia sunt ordinatæ ad odorandum:& ad hoc vt sint propter mundificationē superfluitatū cerebri. & in vna parte seruit virtuti expulsiuæ,& in alia parte seruit virtuti sensibili. Et etiā iuuamētum vuluæ est vt defendat, ne puluis,aut fumus,aut similes res nociuę veniant ad guttur.& cū hoc defendit, ne aer frigidus ingrediat' ad membra anhelitus.& ideo quando multum inciditur ab ea, fortificat' frigiditas ad pectus,&pulmonē, & apparet vt habeat inuētionem in esse vocis.Et testificatur nobis ꝙ epiglottis est instrumentum,quod appropriatur voci.quod est,quia cum sufflamus fortiter in cameram, vel cannam pulmonis alicuius animalis,egreditur vox extra ex ea,quę assimilat' voci illius aīalis.Et fuit posītum super hunc meatū cooperimētum vnum ad defendēdum a reb⁹, q̄ vadunt ad œsophagum,ne ingrediatur in ipsum, quia moriret' hō. Et propterea,quando intrat aliquid modicæ quātitatis,amouet tussim. Ista sunt, quę sunt possibilia dici de iuuamento anhelitus.

B De vulua

C De canna pulmonis

D

E De Epiglotide.

F

De iuuamentis Cerebri, & partium eius.

Cap. 20

ET virtutes cerebri,s.imaginatiua,& cogitatiua,& reminiscibilis,& conseruatiua, q̄uis nō habeāt mēbra vel instrumēta,ipsa tn̄ habēt ꝓpria loca in cerebro,in quib⁹ manifestantur operationes earum. & ꝓpea de eis dicendum est.Et dicim⁹ ꝙ virt⁹ imaginatiua stat in ꝓpra cerebri:& illa est,q̄ retinet figūram rei, postq̄ separata est a sensu cōmuni. Sed cogitatiua pl⁹ manifestat' ī media

G dia camera. & per hanc virtutem cogitat homo in rebus, quibus prinet cogitatio & electio, quouſq; apprehenderit quod conuenientius eſt. Propterea non inuenitur hæc virt', niſi in homine: & animali bruto cõceſſa fuit æſtimatiua loco iſtius. Et locus virtutis reminiſcibilis & conſeruatiuæ eſt pupis, ſiue pars poſterior capitis. Et inter conſeruatiuam & reminiſcibilem non eſt dſia, niſi quia conſeruatiua eſt conſeruatio continua, & reminiſcibilis eſt cõſeruatio intercepta. Et dſia, quæ eſt inter conſeruatiuam vel reminiſcibi-
H lem, & imaginatiuam, eſt quia imaginatiua præſtat alijs formam rei ſenſatæ, poſtquam priuata eſt a ſenſibus: quare non eſt ſenſus. Et virt' conſeruatiua & reminiſcibilis non ſunt niſi ad conſeruandum, aut ad faciendum reuerti apprehẽſionem illius figuræ. Et ex hoc apparet, ꝙ ſunt magis ſpirituales q̃ imaginatiua. Et non eſt tradendum obliuioni, ꝙ quanuis cameræ cerebri ſint membra, in quibus complentur operationes iſtarum virtutum, tamẽ inueniuntur earum radices in corde: & ꝙ illa loca non ſunt illis, niſi ſicut inſtrumenta, in quibus manifeſtantur eorum operationes. Et ſicut
I virtus viſibilis dſ eſſe in humore criſtallino, quanuis ſit in corde, vel in cerebro: ſic iſtæ virtutes, & iuuamẽtum iſtorum locorum eſt ad temperandum eas ſm modum, qui dictus eſt iuuamento cerebri ad alias apprehenſiones. Et hoc declarabitur per viam, qua declaratum eſt illud: hoc eſt ꝙ virtutes iſtæ non laborãt, niſi cum calore intrinſeco: & calor intrinſecus non aduenit eis, niſi cũ calore menſurato: ergo virtus datiua & menſuratiua de neceſſitate eſt in corde: ergo radix iſtarum virtutũ eſt cor. Item, quia operatio imaginatiuæ non eſt, niſi ī ſignum, quod remanſit ex ſenſatis in ſenſu communi, ſicut declaratum eſt in libro de Anima: & ibi declaratum eſt, ꝙ locus & radix habitationis ſenſus communis eſt cor: ergo habitatiõis locus virtutis imaginatiuæ eſt ī cor de neceſſario. Et iterum, quia imaginatio eſt, quæ mouet animal, mediante virtute motiua voluntaria, manifeſtum eſt ꝙ motiua voluntaria eſt in corde. ergo imaginatiua ẽ
L in corde. Et in loco, in quo eſt imaginatiua, de neceſſitate eſt cogitatiua: quia cogitatio non eſt niſi compoſitio rerum imaginatiuarum, & diſſolutio earum. Et in loco, in quo cogitatiua de neceſſitate eſt, eſt reminiſcibilis & conſeruatiua: propterea quia propter ipſam ſunt inuentæ. Et non eſt neceſſarium in videndo ægritudines iſtarum virtutum, & in ægritudinibus iſtarum camerarum cerebri, vt iudicetur propter hoc, ꝙ iſtæ virtutes ſint ſolum in cerebro: ſicut non eſt dicendum in videndo virtutem viſibilem ægram, qñ ęgrotat humor cryſtallinus, ꝙ
M virtus viſibilis non ſit principaliter, niſi in cryſtallino. Et tu vides iterum, ꝙ ægrotant iſtæ virtutes apprehenſiuæ propter ægritudinem diaphragmatis: & non fuit aliquis, qui crederet ꝙ iſtę virtutes apprehenſiuæ eſſent in diaphragmate, propterea quia non fuerunt ordinatę iſtæ camerę cerebri, niſi propter iſtas virtutes. Et fuit ordinata earum complexio ad faciendum illud, quod cõuenit iſtis virtutibus. & propterea iſta virtus non manifeſtatur primo, niſi

K Secũda rõ

Tertia rõ.

Rñſio ad rõnẽ Ga. p exemplũ.

Secundũ exemplũ.

Opatiões dictarũ virtutũ cõplẽt in cameris cerebri, ſed earũ radices ſunt ī corde.

Prima rõ.

A niſi ī duabus cameris proprie, & ab ea vadunt ad duas cameras, q̄ ſunt in parte poſteriori per meatum, qui eſt inter vtraſq;: & ſunt poſita corpora in illo meatu, quæ aperiuntur, quando neceſſe eſt vt aperiantur ad intrandum calorem intrinſecum in illas: & poſtmodum clauditur in illis, ſicut dictum eſt in libro Anatomiæ. Et quia cerebrum eſt mēbrū humidum liquidum, ideo ad cuſtodiam ipſius poſitum fuit os cranei, & panniculi circundantes ipſum, ſicut poſitæ ſunt coſtæ pectoris ad cō ſeruationem cordis. Et poſitum fuit
B hoc rotundum: eo q̄ hęc forma eſt melioris diſpoſitionis aliarum omnium formarum, & maioris capacitatis aliarum: & quia a nocumentis remotior omnibus aliis exiſtit. Et fuit poſitum cerebrum in altiori loco corporis in animalibus perfectis, ꝓpter ſenſus qui ſunt ī eo: propterea q̄ ſenſus, ſm q̄ dicit Gale. ſunt cuſtodia corporum: & rationis eſt, vt cuſtodes ſint in locis altis.

De Somno. Cap. 21.

ET iam declarauimus iuuamentum vniuſcuiuſq; membri, ſm q̄ ſufficiens nobis vī. & reſtat vt de-
C claremus aliquas operationes, quę conſeruant ſanitatem. Et incipiemus ab operatione dormiendi: & faciemus te ſcire quid ſit dormire, & in quo membro fiat hæc operatio, & quæ ſit eius cauſa: eoq̄ eſt vna ex rebus neceſſarijs in eſſe animalium dormientium, & homo eſt vnū ex his. & propterea priuatio huius operationis eſt vna ex rebus, quæ facit perdere vitam. & quando compleuerimus narrationem iſtī⁹ virtutis cū modico eius, quod ſequitur ad hoc, tunc erit completa iſta particula, & incipiemus loqui in alia particula D
de ægritudinibus, & cauſis earum, & accidentibus ipſarum, ſi Deo placuerit. Et dicimus q̄ dormire eſt ligamentum, & quies ſenſuum, & reuerſio ipſorum ab inſtrumentis eorum ad partem intrinſecam corporis. Et iſtæ res per ſe notę ſunt. & ꝓpterea tranſeunt res ſenſatæ ſuper dormientes, & non ſentiunt eas. & etiam videmus dormientem oculos habentem apertos, & non videbit. & ſi eſſet virtus viſibilis in ſuo inſtrumento, tunc videret. Et non ſolum accidit hoc in hora dormiendi, ſed E
etiā accidit hoc, quando homo ſubtiliter ſollicitatus eſt circa aliud, tūc etiam tranſeunt ſuper ipſum multa ſenſata, & non ſentit ea. Et poſt quam dormire non eſt, niſi reuocatio ſenſuum ad partes ītiores corporis, & eſt impoſſibile ſenſibus, vt moueantur in motu vniuerſitatis corporis ſine corpore vno, quod ſtaret loco eius propriæ materiæ: & eſt manifeſtum q̄ iſtud corpus eſt calor naturalis: ergo dormire neceſſario fit per caloris naturalis reuerſionem ad partes intrinſecas corporis. Et teſtificabitur ſuper hoc, q̄ partes exteriores corporis refrigerantur, cū F
homo dormit. Et etiam operatio digeſtionis eſt fortior cum homo dormit: eo q̄ calor naturalis, cum quo operatur natura in vigilando in exterioribus, vt det ſenſum & motum, reuertitur dormiendo ad partes intrinſecas corporis. Et poſtquam trā ſmiſſio calor naturalis membris nō fit niſi a corde, ſicut dictum eſt ſuperius: ergo reuerſio ipſius tēpore dormitionis non fit niſi ad cor: propterea quia a loco, vnde incipit motus, ad eundem reuertitur: ſicut eſt ī domino:

Somni definitio.

Declaratio definitionis.

G mino: quia ab eo res habent initiũ, & ad ipſum reuertuntur. Et poſtq̃ declaratum eſt, q̃ ſomnus eſt quies ſenſuum, & ceſſatio ſuarum operationum propter reuerſionem caloris naturalis, qui eſt eorũ ſubiectũ ad cor: etiam ſciendum eſt, quæ ſit cauſa iſtius reuerſionis: propterea qa hæc res ſtat loco formę dormitionis, & loco vltimæ digeſtionis.

Et dicimus q̃ dilatatio caloris naturalis in partibus extremis nõ eſt niſi propter augmentum quantitatis eius: & non fit propter augmentum qualitatis, niſi propter augmentum
H quantitatis, quæ eſt in eo: ſed conſtrictio ſua eſt diminutio quantitatis. & hoc fit neceſſario, dominantibus ſuper ipſum frigiditate & humiditate: ergo ſomnus non accidit nobis, niſi quando infrigidatur & humectatur calor naturalis: propterea quia, quando acquirit humiditatẽ & frigiditatem, & reuertitur ad ſuã radicem, diminuitur a ſua quantitate. Et propterea quia iuuamentum cerebri fuit, vt temperaret caliditatem & ſiccitatem cordis, neceſſariũ
I eſt vt recipiat maiorem partẽ iſtius operationis a cerebro. Et hoc accidet, quando dominabitur ſuper cõplexionem ipſius frigidam & humidam. & hoc non accidet ei, niſi quãdo tranſmittitur eius cibus. & ſiſr quando accidit cibus cordi, acquirit frigiditatem & humiditatem. Et ꝓpterea q̃ hoc non accidit cordi vt ſ pluribus, niſi mediante cerebro, nos faciemus embrocationem ſuper cerebrum vigilantium cum reb⁹, quę habent humectare. Opinabantur multi hominum, q̃ cerebrum eſſet ſolum proprium membrum ſomni. & non eſt ita. Et rationes, quę no bis oſtendunt q̃ dormitio non fit niſi per frigiditatem & humiditatem, ſunt, quia nos videmus q̃ maior pars ciborum, qui faciunt dormire, ſunt frigidi & humidi, ſicut lactucæ, & ſimiles: & cibi qui inducunt vigilias, ſunt calidi & ſicci. & cauſa materialis ſomni eſt vapor humidus, qui aſcendit a membris inferioribus ad cerebrum propter aliquam cauſam generatus. & quando eſt in fine ſui
K aſcenſus, ingroſſatur a frigiditate cerebri, & recipit grauitatem ab alijs humiditatibus miſcentibus ſe cum
L eis, quę ibi ſunt. & quia non poſſunt reſolui, nec vlterius aſcendere, deſcẽdunt inferius ad membra, & oppilant meatus virtutum ſenſibiliũ. Et ſomnus non aduenit multum animalibus poſt laborem, niſi propterea quia animalia, quando mouent & laborant, ſpargitur calor ſuus naturalis, & diminuitur quantitas ſua & refrigeratur. & propterea reuertit
M de neceſſitate ad locum ſui principij, & ſui theſauri: Sicut ſiſr accidit ei res, quę impedit ipſum: quia reuertitur ad principium ſuum. & ſicut homines exercituum, quando accidit eis grande periculum, reuertuntur ad capitaneum. & propterea cor eſt iſtud membrum, quod vltimo refrigeratur tempore mortis.

Et ſomnus eſt vna operatio naturę, quæ regit corpus animalis. Et ꝓpterea fuit ſomn⁹ neceſſari⁹ in animalibus perfectis. quia niſi eſſet ſomn⁹, perirent ſenſus propter nimium exercitium. & pereuntib⁹ ſenſib⁹, periret vita. Et inde eſt, q̃ citrinatur facies dormire non potentium, & læduntur eorum operationes, & proprie operatio virtutis nutritiuæ. & etiam exercitium ſenſuum eſt ex re

bus,

A bus,quæ refrigerant calorem naturalem propter ſparſionem ſuam ad partes exteriores. Et quando refrigeratur,reuertitur ad partes ĩteriores, & diminuitur quantitas ſua. Et eſt ſciendum,ꝙ hæc operatio, quamuis ipſa non ſit niſi propter aliquam ꝓmutationem complexionis factam in calore naturali, quæ eſt augmentum complexionis frigidæ & humidę,tamen veraciter efficiens hãc eſt virtus regitiua, quę eſt in corde: & calor,qui eſt in corde,hoc modo eſt ſuum inſtrumẽtum. Et propter hoc
B eſt hic natus locus inquiſitiõis, hoc eſt cui virtuti animæ debet attribui hæc operatio. & vẽ ꝙ debeat attribui virtuti ſenſibili, ideo quia creſcit,& fortificatur propter hanc operationem: & non debeat attrbui nutritiuæ,inquantum eſt nutritiua, ꝓpterea quia vegetabilia non dormiunt,eo ꝙ non habent ſenſum. Et iſta virtus eſt ex virtutibus ſenſibilibus appropriatis ſenſui communi. Et nos non attribuimus hanc operationem virtuti ſenſibili, niſi quia eſt vna rerum, propter quas conſeruatur eſſe ſuum: quãuis tunc ceſſet.
C Iſtæ ſunt illæ res, q̃ poſſunt dici in opationib⁹ oĩbus, quas hẽt ſanitas. Et de iuuamento iſtorum erit declarata res,quæ eſt neceſſaria in eſſe animaliũ,& illa,q̃ non eſt neceſſaria

De complexionibus Temporum.

Cap. 22.

ET etiam membra virtutis nutritiuæ,& operationes illius, ſunt neceſſaria in eſſe animalis, ꝙ non eſt generatiua.& etiam ſenſus tact⁹ eſt neceſſarius.& propterea fuit priuatio iſtius virtutis mors ex neceſſitate. & anhelitus eſt etiam operatio neceſſaria. Et ex hoc apparet, ꝙ res, quæ ſtant corpori hominis loco cõ D
ſeruationis,ſunt aer,aqua,cibi: quæ non conſeruant, niſi quando ſunt ſuper ſuum curſum naturalem. Et quia aer non eſt ſuper formam ſuã naturalem, niſi propter operationẽ Solis & corporum cœleſtium, cum eo fuerunt cauſæ,quæ ſtant corpori humano loco conſeruationis, ipſa eadem corpora. Et nõ compleť hęc operatio in aere,niſi propter operationem ſolis in eo in quatuor temporibus,quæ ſunt ver,æſtas, autumnus,& hyems, & hoc eſt ex inceſſu ipſius in circulo obliquo. & propterea conueniens eſt Medico cognoſcere naturam horum quatuor tem E
porum: quia propter ipſa ſtat ſanitas plus quã per alias cauſas. Et dicimus ꝙ ver eſt tempus,in quo operationes nutritiuæ ſunt perfectiores. & hoc non accidit niſi propter multiplicationẽ caloris naturalis in corpore: propterea quia calor naturalis eſt calidus & humidus. & dr̃ ꝙ complexio iſtius temporis eſt propter caliditatem & humiditatem: propterea quia ſpeculatio ĩ complexione huius temporis eſt in comparatione ad corpus humanum: & operationes iuuenum in hoc tempore F
ſunt perfectiores. *& propterea poteſt dici,quòd eſt tempus temperatum comparatum cõplexioni hoĩs. Sed ſi tu diceres ꝙ eẽ tpatũ pp ꝓportionẽ qualitatũ, ex quib⁹ eſt vna cũ alia,hoc eẽt falſum. quia vnaquæq; rerũ,q̃ appropriať cõplexiõi, appropriať de neceſſitate dñationi vnius qualitatis actiuæ,q̃ ſtat loco formę, & dñatiõi vni⁹ qualitatis paſſiuæ, q̃ ſtat loco materiæ. & ſi ita nõ eẽt cõplexionatũ,nõ eẽt vnũ ĩ forma,imo eẽnt duo. nec ẽt eẽt recepta vna opa

*Ver eẽ tẽperatũ in cõparatione ad humanũ corpus.

tio

G tio in ſuo termino, ſi duæ qualitates contrarię dominantes eſſent ſup ipſum ambæ æquales in potentia, vel in actu. quia ex duab⁹ reb⁹ in actu contrarijs non poteſt fieri vnum in actu. & etiam de duabus non cōtrarijs, ſicut non fit ex duab⁹ lineis ī actu vna linea in actu. Et hoc non conſenſerūt multi ex eis, qui appropriant ſibi Philoſophiam hoc tempore, nedum Medici. & de hoc habebunt manifeſtam declarationē: quia nunq̄ inuenitur temperata cōplexio in proportione quatuor qualitatum, hoc eſt temperantia, quæ
H eſt ſm extremitates: ſicut non pōt inueniri temperata complexio appropriata vni qualitati actiuæ, propterea quia quęlibet actiua hēt gradum ſuæ operationis propter unam qualitatem paſſiuam ꝓpriā ei, quę ſtat ei loco materię. Et poſtq̄ declaratum eſt hoc, reuertamur ad illd⁹, a quo ſeparati ſum⁹. Et dicim⁹ ꝙ uī ꝙ tempus æſtiuum habeat in diſpoſitione ſua dominium caliditatis, & ſiccitatis. & etiam apparet ꝙ humiditas & frigiditas dominentur ſup diſpoſitione hyemis: & hoc eſt comparatione ad temp⁹ ueris, & complexionem hominis. Sed cōplexio au-
I tumni, quia eſt media īter ęſtatem & hyemem, opinatur ꝙ ſit quaſi in temperantia ueris. ſed res eſt contraria, quia eſt in fine contrarietatis ueri: propterea quia eſt illud temp⁹, ī quo debilitantur uirtutes, & ſunt cōfuſæ, ſicut uī in uegetabilibus, & animalibus. & propterea dicendum eſt ꝙ frigiditas & ſiccitas dominentur ſuper ipm, quæ ſunt cōtrarię caliditati & humiditati. & q̄uis non ſit frigidum, multum prędominatur & ſiccitas. & uſt dico ꝙ confuſius eſt in ſuis partibus: & Sol in illo eſt me K
dius nobis inter propinquitatem & longitudinem. & q̄uis hæc eadem comparatio ſit ī uere, tñ eſt magna dſia inter iſtas duas comparationes ex parte ꝓparationis naturalis: ꝓpterea quia uirtutes ſunt in autūno in fine declinationis & ſiccitas iam dominata eſt ſuper oſa aīalia. & ꝓpterea non inuenitur aliquod iuuamentum in temperantia caloris ipſius temporis in reb⁹ gñationis. Sed temperantia, quæ eſt in uere, eſt cōueniens gñationi, & ſedet ſuper naturam, quę eſt conueniens gñatiōi.
& hęc eſt humiditas. Et hęc tempo L
ra non hñt terminum ſtabilē gñaliter in breuitate & longitudine, ſed diuerſificatur in regionibus. & hęc diuerſificantur in latitudinibus ipſarum. Et temperatior regio eſt illa, quę habet tempus autumni breue, & tempus ueris longum. & tales regiones ſunt in quinto climate, & proprie quę ſunt propinquę mari. Et autumnus in terris noſtris Hiſpanię habet quaſi duos menſes, & ſedet in principio quinti climatis. & ſub lance diei non eſt tempus temperatum, ſecundum opinant⁹ multi hominum. & hoc declaratum eſt M
alias. Nec etiam uerum eſt quod dicunt quidam, ꝙ quartum clima ſit melius quinto. & Galenus ſentit ꝙ temperatior regio eſt terra Grecorum. & inter alias temperatior eſt terra Hiſpanicis, & dicit ꝙ totum tē pus illarum terrarum eſt ſicut tempus ueris. Deinceps declaratum eſt ex iſtis locis ſanitas cuiuslibet mēbri ī omnibus quatuor cauſis, ſ. materiali, efficiente, formali & finali. & hęc fuit noſtra intentio a principio libri.

AVER

AVERROIS COLLIGET

LIBER TERTIVS.

SVMMA LIBRI.

De Aegritudinibus, & Accidentibus.

De Aegritudinis definitione, & eius ſpeciebus in generali.

Cap. 1.

DEfinitio ęgritudinis ē manifeſta per definitionem ſanitatis, eoꝙ ęgritudo eſt oppoſita ſanitati. Et quia ſanitas eſt vna bona diſpoſitio in membro, cum qua agit actionem, quam habet a natura ſua agere: & ſiſt patitur paſſionem, quam habet pati per ſui naturam: fuit neceſſarium vt ęgritudo ſit mala diſpoſitio ī mē bro, ꝓp quam agit, & patitur contra naturam. Et neceſſarium eſt, vt faciamus in cognitione ſpecierum ęgritudinis quod fecimus ī cognitione ſpecierum ſanitatis, hoc eſt vt narremus in primis quot, & quę ſint eius ſpecies, & quę ſint ſuę cauſę: & C poſtea declarabimus quę ſint actiones, & paſſiones nō naturales. & Medici vocant paſſionem accidens. Et quando nos hoc fecerimus, tunc cognouerimus ęgritudinem ꝓ omnes ſuas cauſas, quę ſunt finis cognitionis rerum, & hoc totum poterimus cognoſcere a cognitione ſanitatis, quę a nobis prius dicta ē. Quoniam numerus ſpecierum ęgritudinis eſt ſicut numerus ſpērum ſanitatis: & a cognitione ſanitatis cognoſcitur ęgritudo: q̄ris opinatum ſit ꝙ notiores ſunt ſpecies ęgritudinum ſpeciebus ſanitatis: propterea quia D multę ęgritudines habent nomina, & ſanitates oppoſitę illis non habēt nomina: & tamen impoſſibile eſt cognoſcere ęgritudines perfecte, niſi propter cognitionem ſuorum oppoſitorum. Et propterea dictum eſt ꝙ contrariorum eadem eſt diſciplina. Reuertamur igitur, & dicamus ꝙ propterea ꝙ diſpoſitiones ſanitatis membri habēt duas ſpecies: vna eſt bonitas complexionis membri, quę in membris inuenitur conſimilibus: & alia eſt bonitas complexionis, quę eſt in membris officialib⁹: H fuit neceſſarium diuidere ſiſt ęgri- E tudines ſecundum has duas ſpecies. In primis narrabimus ęgritudines membrorum conſimilium, & dicemus earum cauſas efficientes, & materiales: & poſtea narrabimus ęgritudines membrorum officialium, & dicem⁹ earum cauſas. Et dicim⁹, propterea quòd membra conſimilia non agunt, nec patiuntur ſecundum curſum natutę: niſi quando menſurę caliditatis, frigiditatis, ſiccitatis, & humiditatis erunt in illis cum proportione conuenienti iii omnibus ſpeciebus complexionis F ſanitatis: ſicut narrauimus in libro Sanitatis. Similiter ē neceſſe, vt ſint ęgritudines illorum membrorum ipſis egredientibus ab ipſis menſuris proportionatis in vna qualitate vel duabus ex illis, quę poſſunt combinari. ergo ſpecies ęgritudinis iſtorum membrorum ſut octo, videlicet frigida, humida, vel calida, ſicca, vel calida, & humida, & calida, & ſicca, aut frigida & ſicca, & frigida, & humida. Et non ſolum eſt intelligendum de primis qualitatibus, ſicut dicit Gal. ſed etiā de qua-

Gl libet qualitate, cum qua operat membrum ſuas opationes, ſicut duricie & mollicie, & his ſimilibus qualitatibus proprijs membris, & improprijs. Et ſpes harum egritudinū primo inueniuntur in membris conſimilibus, ſecundo in compoſitis pp conſimilia, ſicut dictum eſt in ſpebus ſanitatis. Et iſtarum octo ſpecierum quædam ſunt materiales, & q̄dam non. Sed difficile eſt imaginari ægritudinem materialem ee ſimplicem ppea quia ægritudines materiales ſunt compoſitæ: quia nulla ægritudo materialis lædit operationem, niſi pp aliam nō materialem, quæ ſuperuenit membro a calore, vl a frigore.

a l. iſtor membrorū.

H

De cauſis egritudinum in generali.

Cap. 2.

DEinceps volumus dicere cauſas earum. Et dicimus q̄ occaſiones materialiū egritudinū ſunt humores quatuor, quando egrediūtur ab eorum temperantia in quantitate, aut qualitate. Et hoc accidit aut a parte materiæ, aut a parte efficientis. & hoc eſt, ppea quia membra non permanent ſuper complexionem ſanitatis, niſi quando ſanguis, qui aduenit eis, eſt in quantitate, & qualitate in proportione temperata in caliditate & frigiditate. Et hoc accidit, quando membra, quæ efficiunt nutrimentum, ſtant ſuper complexionem ſanam: & cibi qui aduenunt corpori, ſunt naturales. & recipiuntur in quantitate conuenienti, & ordine debito, & tempore conuenienti. Sed quando ſunt ſecūdum contrarium, tunc non ſunt ſolum cauſæ materiales ad gñandum in corpore iſtos humores, ſed etiam inducunt membra facientia nutrimentum ad malam complexionē. & tunc dī, q̄ humores exiuerunt a natura a duabus partibus, videlicet a parte efficienti, & a materiali ſic. Et plures erunt cibi naturales, & recipiuntur ſm ordinem naturalem, vt dictum eſt. Sed res extrinſecæ acq̄rent membris efficientibus malam complexionem, & gñabūt tales humores: & illæ ſunt ſicut aer, exercitium, & ſimilia. & tales ſunt exeuntes in quantitate, & qualitate. & tales ſunt euenientes a mala complexione in radice creationis membrorum agentium in nutrimento, & tales accidunt cauſa parētum, qui exiuerunt a ſua complexione, & ex prēparatione prima in creatione. qm̄ plures hoīes ſunt ſimilantes ſe adinuicem in creatione eorum & regimine, tm̄ variantes ſe in accītibus. quia tales ſunt multarum ægritudinum, & alij paucarum ægritudinū: & tales multorum annorum, & alij paucorum annorum. Et pluries accidet hoc a mala complexione fixa in principio generationis membrorum efficiēnum. Et plurimum hēc talis complexio eſt hæreditaria: q̄a ab iſtis primis præparationibus accidit, quod videmus etiam de ſimilitudine multorum hominum ad inuicem in forma, conſuetudine, & accidentibus ægritudinum in paucitate & longitudine annorum. Et poſtquam diximus cauſas humorum diſtemperatorum vniuerſaliter, deinceps narrandum eſt, quomodo fit generatio vniuſcuiuſque iſtorum, & quot ſunt ægritudines, quæ generantur ab eis.

I

K

L

M

De

A *De cauſis Aegritudinum materialium calidarum, & ſiccarum.*
Cap. 3.

ET incipiemus ab ægritudinib⁹ calidis & ſiccis materialibus. Et dicimus q̄ ægritudo calida & ſicca gñaſ ex cibis calidis & ſiccis diſtemperatis: vel quia recipiuntur in multa quantitate, aut nimis diminuuntur: aut quia recipiuntur ſuper ieiunium. quia quando recipitur cibus poſt multum ieiunium in ſtomacho & hepate, permutabitur ad calorem & ſiccitatem fortem, & inducet ſtomachum, & hepar ad eandē
B complexionem: & tunc erit facta operatio eorum ab ambabus partib⁹ ſupradictis: & ſanguis, qui generabitur ab hoc cibo, erit calidus & ſicc⁹, & diſtemperatus: & multiplicabit̄ ipſo cholera in multa quantitate, & diſtemperabitur in multa qualitate: & tunc impedietur operatio felis, & non poterit attrahere cholerā ſm debitam quantitatem, & ſic remanebit imbibitus ex ea. Et illud eſt, eo q̄, quando exit cholera a via ſua naturali in quantitate, vel qualitate, aut in ambabus ſimul, & tūc remaner cholera influxa in ſangui
C ne. & quando nutrientur membra ex illo ſanguine, exibunt paulatim a ſua complexione naturali ad malam complexionem calidam, & ſiccam, & generabuntur multæ ægritudines calidæ cholericæ, & ſimilia accidentia venientia membris a rebus extrinſecis, ſicut ab aere calido, & a multo exercitio, & vigilia, & accidentibus animæ, quæ habent calefacere, ſicut ira, & furor, & cogitationes cordis, & his ſimilia. & cauſa fortior, quæ eſt iſtarum cauſarum plus aliarum rerum, eſt aer, & ars. & aliquando erit cauſa iſtarum oppi- D
latio pororum qui ſunt in cute, per quos euaporat calor & retinet̄: & cōculcabit̄ calor int⁹, & facier qd⁹ dictum eſt. Et aliq̄n erit hoc a cōplexione naturali, vel radicali. Et cholera non naturalis, q̄ fit in corpibus ſupradictis, hēt quatuor ſpēs. Vna ſpēs eſt, q̄ aſſimilat̄ vitello oui, qd⁹ natū eſt in illa die. Gale. dicit in plurib⁹ locis, q̄ hæc ſpēs eſt calidior naturali: quia ps ignea in hac ſpe dñatur plus. & dicit q̄ eius groſſities eſt pp nimiam caliditatem & ebullitionē, ob quam rem hēt iſta ſecū iſtū calorem igneum. Et alij medici E
præter ipſum, dicunt q̄ hæc eſt minoris caloris naturali. & dicunt, q̄ groſſities ipſi⁹ eſt pp alicuius mixtionem phlegmatis. & ſm hoc debet eſſe rubedo ipſi⁹ infra rubedinē naturalem. & eſt contra illud, quod dicit Gale. & nos videmus q̄ ita nō eſt, vt dicunt. Ad hoc ſm illos debet habere cum ſua groſſitie aliquantulum viſcoſitatis, ſicut debet habere corpus humidum mixtum cū corpore calido. & ſenſus viſus in hoc adiuuat Gale. Et ſecunda ſpēs hēt colorē aurichalchi, vel citri: & gñaſ
F ab humiditate aquæ admixta cum ipſa. & ſine dubio hoc infra ſiſtit in caliditate a cholera naturali. & ęgritudines, q̄ fiūt ex hac ſpecie, & vitellina ſm illos, qui dicunt q̄ fit groſſa pp admixtionē phlegmatis, nō ſunt enumerādę cū ęgritudinib⁹ calidis & ſiccis ſimplicib⁹, ſed cū cōpoſitis. ſed ægritudines vitellinæ ſm Gale. ſunt poſitæ in vltimitate caliditatis & ſiccitatis. & pōt eē q̄ hęc cholera eſt cholera, quā noīat Gale. cholerā rubeā. Et aliæ duæ ſpēs ſunt ſicut praſſina, & ęruginoſa. & dī q̄ ambę

Opſo Aui. prima primi. c. de humoribus.

G gñantur in ſtomacho. & mihi vī ꝙ Gale. non appropriet eas choleræ ſimplici: quia dicit in lib. de Virtutibus naturalib⁹ ꝙ iſtę duę ſpēs gñantur a cholera vitellina mixta cū alijs humoribus: & ꝙ hæ duę ſpecies ſint compoſitæ. & manifeſtū eſt ꝙ gñantur in ſtomacho ſm eos. Et ſtomachus per ſuam naturam non habet gñare choleram naturalem, nec non naturalem, quia qđ gñat naturalem, generat nō naturalem, qñ corrumpit ipſius complexio: qa ipſius complexio intenditur aut remittitur. ergo praſſina & ęruginoſa
H non habent hoc nomē, niſi ęquiuoce. Et vī ꝙ cā iſtarum gñanonū eſt ꝙ qñ cholera egreditur a ſua natura in cahditate & ſiccitate, pp ſpartionem ipſius ad ſtomachum, tunc remiſcetur cum alijs humoribus, & proprie cum melancholia: & ibi recipit aliquam ſpeciem putrefactionis, & peruenit ad talem complexionem. & ppea aſſimilātur iſti humores veneno, & prōprie ęruginoſa. Et ægritudines, quę ꝓueniunt ab his, ſunt incurabiles, ppea quia non recipiunt digeſtionem, nec permutantur a colore naturali: imo corrum-
I punt formam ſpecificam ipſius, ſicut corrumpit venenum. Deīceps volumus declarare, qualiter gñant ęgritudines cholericę: & incipiem⁹ a febre cholerica ſefraria. Et dicamus ꝙ, poſtquam dictum eſt ꝙ febris eſt calor, qui continet totū corpus, qui lædit actiones & paſſiones membrorum omnium, ab hac parte apparet ꝙ eſt calor extraneus. & apparet ex parte, qua manifeſtatur in ipſa operatio caloris intrinſeci digerendo humores, & recipit ſanationem, & non eſt ſicut calor extrane⁹ qui inuenit in corporibus mortuo- K
rum, ob hoc apparet, ꝙ etiam eſt naturalis. & eſt veritas, quia eſt calor naturalis mixtus cum aliqua qualitate caloris putredinalis. Et adhuc, poſtquam calor iſte ſpargitur, & cōtinetur per totum corpus ꝑ arterias dicimus ꝑ hoc, ꝙ ſubiectum propinquum iſtius caloris eſt cor: & ppea eſt impoſſibile ipſum eſſe totum extraneum. Et ꝓpterea quia calor cordis eſt ille calor, cum quo membra faciunt omnes ſuas opationes, neceſſarium eſt, qñ recipit aliquam permutationem, vt lędantur omnes eorum operationes. Ergo definitio L
febris eſt hęc, ꝙ eſt calor compoſit⁹ ex calore naturali & extraneo putre- Febris definitio.
dinali miſſo a corde ad totum corpus, & lædit omnes actiones, & paſſiones. Et dicimus, ꝙ iſte calor eſt permutatio caloris naturalis permutati in quantitate, & qualitate operandi in corpore opationes non naturales, aut in materia non naturali. Deinceps volumus dicere ꝙ cāæ generationis iſti⁹ caloris ſunt eędē cum cauſis generationis caloris extranei: ſaluo ꝙ in hoc calore ſunt ęquales. & ſi ita non eſſet, ergo eſſet
extrane⁹ abſolute, quia res attribuit M
extraneo dominanti. Et iam declaratum eſt in Quarto Meteororum, ꝙ cā efficiens putredinē ſtat duob⁹ modis. Vnus eſt calor extrinſecus, ppea quia iſte calor ſpargit, & exhalare facit calorem intrinſecū: & maxime, qñ eſt cū forti qualitate. & qñ ſpargit calor intrinſecus, ſicut cōuenit tpe magni caloris, qui regit materiam gñatam ī illa materia calor extrane⁹: & maxime ſi ſit humida, quia humiditas de facili ꝑmutat a rebus extrinſecis: quia difficile eſſet

effici

A efficiꝑ ſeipſam. Alij cã eſt efficiens ꝑ accns, hoc eſt frigiditas. quia qñ dominat ſup calorẽ intrinſecum, extinguit ipm: & tũc gñat ſup materiam loco iſti⁹ caloris naturalis aliũ calorem extraneũ. Et ibi declaratũ eſt, ꝙ eius naturale non ꝑmanet in ſuo eſſe, niſi qñ virtutes agentes dominant ſup patiẽtes. Et qñ debilitãtur iſtę virtutes regitiuæ, & dominãtur virtutes extrinſecæ, tunc tendit ens ad viam *impfectionis. Et cãę, ,i.l.corrꝛ ꝓuionis. ꝙ adiuuãt ad gñandum calorem extraneum, illæ eędem ſunt cum illis, quę adiuuant ad extinguendum
B calorem naturalem. & hoc fit, quãdo ſubiectum eſt præparatum ad recipiendum iſtam gñationem extraneam: ſicut ſanguis ex quo gñatur cholera, qui egreditur a natura in quãtitate, aut qualitate: aut ꝑ multitudinẽ ſangninis, aut ꝑ ipſi⁹ groſſitiem, aut viſcoſitatem. quia ꝑ hoc refrigerat calor intrinſec⁹, & extinguit, ſicut faciunt multa ligna hũida, qñ ponunt ſup ignem. Et etiam oppilatio pororum adiuuat ad hoc: quia reſiſtit euentationi caloris intrinſeci. & accidit hoc, ſicut accidit igni, qũ non habet euentationem,
C qui cito extinguit, vel debilitatur: ſicut tu vides ꝙ carbonarij tegũt carbones cum terra. vt ignis non tranſeat ꝑ omnes ꝑtes carbonum, & faciat ex eis cinerem.

De generatione Febris cholerę ſefrarię.

Cap. 4.

ET poſtquã declaratum eſt vlt quid ſit febris, & vſes cãæ ſuæ gñationis, dicendum eſt quomodo gñatur febris cholerica, quę dr̃ ſefraria. Et dicam⁹ ꝙ fortior cauſa in gñatione iſtius febris eſt, quãdo dominat complexio ſanguinis in caliditate & ſiccitate. Et hẽt ꝑparationẽ D vt gñet in eo talis calor, aut ꝑ ꝑparationẽ ſupfluitatũ tertiæ digeſtionis, q̃ eſt in mẽbris: ſed groſſities, & viſcoſitas, & oppilatio venarũ non imaginant in opationes iſti⁹ febris, niſi diceret in cholera vitellina ſm illos, qui dicunt contra Galenũ: aut ꝑ q̃titatẽ ſuã. Et debes ſcire ꝙ non eſt in hoĩe cholera abſoluta, ita vt ſit ps mẽbri hõis, excepta cholera, q̃ ſtat in ſacculo fellis ſm quoſdam: ſed natura expellit eam a membris ſanguineis, qñ ſepat ab eo. ſed ꝑpea
E eſt impoſſe opinari ꝙ ſubiectum febrium ſefrariarum ſit cholera abſoluta: ſed eſt ſanguis, aut hũiditas, in qua dñatur cholera. Et ꝑpea poteſt recipe digeſtionem, & reuerti ad ſuam naturam: quia non denudat a ſua forma ſpecifica. Sed qñ ſepat ab eo cholera abſoluta incõtinenti expellit a natura. & ſi ſepat ab eo res, q̃ habeat poſſitatẽ recipiẽdi digeſtionẽ, nutrient ex eo mẽbra. Et nõ eſt poſſe vt cholera recipiat aliquã digeſtionẽ. quia nõ eſt poſſe illi rei, q̃ tranſiuit terminũ decoctionis, vt redeat ad terminum decoctiõis: ſicut non
F eſt poſſe vt aſſum reuertat ad elixũ. nec ẽt in ea eſt aliqua ps, ex qua poſſint mẽbra aliquo mõ nutriri. & di eo hoc de naturali. ſed ſi ſic de naturali, quanto plus de nõ naturali. Et illi qui ſolũ ſunt Medici, qui dicunt ꝙ cholera eſt cib⁹ alicui⁹ membri, ſunt q̃ dicũt ꝙ quatuor hũores ſunt elementa mẽbrorũ cõſimiliũ. Et ego nolo laborare plus in qõnib⁹ cũ eis, quia ego declaraui hoc ꝑfectæ ī libro Sanitatis. Et ꝑpea quia calor extraneus generatur in humiditate quę eſt extra naturam cum debilitate caloris intrinſeci: dico ꝙ nõ ẽ cũ

G exceſſu naturalis caloris, ſicut opinat Gale. in multis locis. Sed ppea ꝙ humiditas eſt velox ad putrefactionem: ppea quia calor intrinſec⁹ plus laborat ad ipſius corruptionē: quia illa non hēt a ſe rē, q̄ eam conſumat. Et ſi confiteret Gale. ꝙ omnis calor extrane⁹ eēt purredinalis, caderet piculum magnum in dictis Ariſto. ppea quia quilibet calor extraneus fit fm ipm primo, & ſubſtātiaſr pp calorem aut frigiditatem. & q̄n debilitat calor naturalis pp frigiditatem, tunc dñatur humiditas, & fatigatur calor intrinſecus in
H dñando ſuper ipm, & fit putrefactio pp calorem extraneum ſupueniente. Sed q̄n cā caloris extranei fit a calore, tunc ſupuenit mēbris aſſatio, vel combuſtio, ſed non putrefactio. ppea ergo non eſt ex neceſſitate vt oīs calor extrane⁹, aut oīs febris ſit putredinalis, & maxime cauſus. & ēt, q̄n calor extrane⁹ gñatur in locis, in quib⁹ ſit digeſtio, & in locis, ī quib⁹ ſit ps mēbrorum in actu, & aggregantur ibi ſupfluitates exiſtētes in natura diſtempatæ ſimiles cholerę in qualitate, aut diſtempatæ in q̄itate, ēt erunt illæ humiditates, q̄
I ſunt in corpore occaſione cholerę, & inuentæ loco digeſtionis. Et manifeſtum eſt ꝙ locus maioris digeſtionis eſt locus digeſtionis ſecūdę, qui eſt hepar, & venæ: & alter eſt locus digeſtionis tertiæ, & illa eſt in membris. Et propterea ſpēs harum febrium ſunt duę: vna quę eſt in venis, & altera quæ eſt in mēbris, hoc eſt in locis digeſtionis tertiæ. & in libro Prognoſticorum declarata eſt dīa iſtarum duarum febrium. Et ſunt ēt aliæ febres, quæ ſunt appropriatæ puræ cholerę: & tales etiam appropriatæ ſunt cholerę non puræ. & ibi declarabo differentiam vnius ab alia. K

De egritudinibus cholericis localibus.

Cap. 5.

ET poſtq̄ declarauimus vſr quo modo fiunt febres cholericæ: deinceps volumus loqui, & narrare qſio fiunt ęgritudines cholericę locales, quę nominant alguaſe: in Latino dicunt apata cholerica: & in Grēco eryſipelata. Et dicimus, ꝙ hęc apoſtemata generant in membris duob⁹ modis: vno, q̄n expellit ad aliud membrum humor choleric⁹: L
& tunc pp eius quantitatē fit dilatatio in mēbro fm oēs dimenſiones. Et ppea dr ꝙ elmare, ſiue eryſipelas, & ſimilia ſunt compoſita ex morbis conſimilibus & oſficialibus. Et cauſa expulſionis iſtius humoris eſt pp fortitudinem virtutis expulſiuæ in membro mandante, & pp debilitatem eiuſdem virtutis in membro recipiente. Et non fit, ſicut dicunt groſſi, ꝙ fit pp fortitudinem retentiuæ membri recipientis. Verum ad hoc multum adiuuat largitas viarum cum ſuppoſitione patiētis mē
bri: & maxime q̄n membrum expel M
lens eſt ſupius, & recipiens inferius: & maxime q̄n humor eſt groſſus & terreſtris. & q̄n fuerit incineratus, & fuerit in membro, tunc pp illi⁹ quātitatem calor intrinſecus in eo ſuffocabitur, & generabitur calor extraneus in membro extraneo: ſaluo ſi humor non eſſet in vltimitate ſiccitatis. Et ſi apoſtema iſtud generatur in aliquo membro principali, aut prope ipſum, procedet ab eo calor ad cor, & generabitur febris fortis, & ſi non erit prope membrū principale, non faciet febrem; & poſ

ſibile

A ſibile erit vt tendat ad mortem. Et alio modo generat̃, quando mẽbrũ non poteſt digerere cibum qui ei mittitur, nec ipm permutare in quãtitate aut qualitate, nec ipm poteſt expellere: tunc materia augmentat̃ in membro illo taliter, vt recipiat dilatationem in omnes tres dimenſiones: & extinguitur eius calor naturalis eidem menſuratus, & gñatur in eo calor putredinalis pp neceſſitatem materiæ extraneæ. Et iſtæ ægritudines, quę dicuntur eryſipelata, ſunt duarum ſpecierum. Vna eſt quę dicitur eryſipelas ruboris. & apparet ab hac ſpecie, vt ſit mixta cũ
B multo ſanguine propter rubedinẽ quam habet: & non facit in membro magnum tumorem, & non eſt dolor eius acutus. Alia ſpecies dicit̃ eryſipelas formicularis. & in ea plus domi natur cholera: & propterea inducit puſtulas, & corroſiones. Et aliquando iſta non apparent, niſi in cute; & aliquando eſt fixa in ſubſtãtia membri, & illa peior ẽ. & poteſt eſſe vt fiat in concauitate alicuius membri, ſicut in ſtomacho, aut in inteſtinis, & lędet ipſius opationes ſine apoſtemate manifeſto.

De ægritudinibus frigidis & humidis materialibus. C *Cap. 6.*

C Iſtę ęgritudines fiũt ꝓpter phlegma, quod eſt extra naturam in quantitate, & qualitate. Et cauſę generationis iſtarũ ſunt oppoſitę cauſis, ex quibus gñantur ęgritudines cholericę. & manifeſtiores iſtarum ęgritudinum ſunt febres phlegmaticę, & apoſtemata, quę dicũtur zinnię. Quod vero plus adiuuat ad generationem harum febrium eſt oppilatio, quę fit propter groſſitiem iſtius humoris, aut viſcoſitatem. Et vſt fit hęc putrefactio per viam extinctionis caloris intrinſeci: ſicut extinguit̃ ignis a ſuperpoſitione lignorum viridium. & cum extinguitur intrinſecus, augmentatur extrane⁹ in materia extranea. & iſta febris fit ex hoc humore in venis, & in tertia digeſtione membrorum. Et iſti⁹ humoris exeuntis a natura ſunt quatuor ſpẽs. Vna eſt ſalſi, & eſt ſiccior naturali: propterea quia ſalſugo ei aduenit a ſubſtantia terreſtri aduſta mixta cum aliqua humiditate, ſicut apparet in generatione ſalis. Alia eſt acetoſi. & quãuis ſit ſiccũ, tamen eſt frigidum: propterea quia E acetoſitas generatur a frigiditate. Dulce eſt calidius, ſicut eſt videri in acetoſis fructibus, qui poſt acetoſitatem acquirunt dulcedinem. Et viD treum eſt deterius omnibus: quia hẽt cum frigiditate multam viſcoſitatem. Et ſpecies febrium phlegmatis diuerſificantur ſecundum diuerſitatem harum ſpecierum. & quando nos tractabimus de febrib⁹, tũc de hoc loquemur lato ſermone. Et ſpecies phlegmatis melius recipiũt digeſtionem q̃ cholerę, ſm ꝙ quidam̃ dicunt ꝙ recipiunt ſpẽs cholerę digeſtionem. Sed febres, quę fiũt F a phlegmate, ſunt periculoſiores febribus cholerę propter groſſitiem phlegmatis, & propter oppilatiões, quę fiunt ab eo, & quia interpollatio earum eſt valde breuis, ſecundũ ꝙ dicam poſt. Sed apoſtematum phlegmaticorum quędam ſunt, q̃ fiunt a phlegmate ſubtili, & quędã a phlegmate groſſo: ſicut ſunt apoſtemata, quę nominantur ſcrophulę. & ipſe naſcuntur in carne glãduloſa, ſicut in collo, ſubaſcellis, & inguinib⁹. Et hęc materia, quę eſt in-

G cluſa in apoſtematibus,eſt dura valde:& ſunt ex apoſtematib⁹ glanduloſis,q̃ ſunt groſſitudinis grani pini vel nucis. & hoc efficit ī locis carnoſis.Et iſti⁹ gñis ſunt verucæ,& claui. & ex apoſtematib⁹ malis, q̃ appropriata ſunt groſſitudini humorum & exeũtiũ a natura, q̃ noĩata ſunt, adubelati in Arabico. & inuenit in iſtis apoſtematib⁹ ſubſtãtia ſimilis feci,& ſtercori,& luto, vel carboni. Et maior pars iſtorũ apatum compoſita eſt ex duobus humoribus, ſ. ex phlegmate,& melancholia. Et apata appropriata ꝓpric phlegma

H ti,ſunt apata noĩata in Arabico cala.& dicunt ꝙ huius ſpẽs ſunt quatuor,ſ.lutoſatum,mellitatũ,vitreatum,& pulteſarum.Lutoſę fiunt ex phlegmate groſſo. Mellitæ fiunt ex phlegmate putrido habẽte int⁹ ſubſtantiam mellis. Et alitæ duæ ſpẽs fiunt ſilr ex phlegmate mellito. & ex phlegmate fiũt, & quædã a ventoſitate:ſicut accidit in illis, q̃ fiunt in extremitatib⁹ hydropicorum: & multę alię ęgritudines,quas narrabimus,cum loquemur de accñtib⁹, quæ ſuperueniunt actionib⁹, & paſſionibus membrorum.

Vide tres ſpẽs libro tumorib⁹

I *De cauſis Aegritudinum frigidarum & ſiccarum materialium. Cap.7.*

IStæ ęgritudines fiunt ab humoribus melancholicis, qui egrediuntur a natura in q̃titate, aut qualitate,aut in ambab⁹ ſimul.& q̃ faciunt humores iſtos egredi a ſua natura, ſunt materię,q̃ ſunt ſimiles eis,ſicut cibi frigidi & ſicci,aut calidi et ſicci: aut qñ exeunt membra ab eorũ cõplexionib⁹ ad frigiditatẽ & ſiccitatẽ, vel ad caliditatẽ & ſiccitatẽ diſtemperatam.Et exeũt ẽt a ſuis complexionib⁹ pp res extraneas, ſicut pp aerem,& exercitium.Et aliquando accidit a generatione, ſicut accidit leproſis. & maior pars talium fit ab hæreditate, aut propter coitũ cum menſtruata in dieb⁹, quos dixit Zacharam: quia lepra illa a beneficio medicinarum curam non recipit, niſi fiant tempore criſis annorum, quod natura ordinauit. & hoc teſtificatur mirabilis Zacharam: & ego expertus ſum. Et quando multiplicantur iſti humores in corpore,ſplẽ conatur eos attrahere & requit,aut propter quantitatem,aut malã qualitatem,aut propter vtrunque, tunc K L remanent cum ſanguine,& vadunt ad membra. & quia membra abominãt eos, correctionem eorum facere nõ poſſunt. quare ex eis generantur ęgritudines difficilis curationis.Et cholerę nigræ exeuntis ī quãtitate a natura ſunt duę ſpecies.vna eſt propter aduſtionem melancholię naturalis:& alia ſpecies eſt ex aduſtione choleræ non naturalis.Et iſtæ ſpecies generantur a multo calore & intenſa ſiccitate,q̃is remaneant per earum naturam frigidę, & miſceatur cum eis calor extrane⁹ extra naturam multum. Et ꝙ ſigni M ficat hoc, ſ. ꝙ complexio earum ſit talis,eſt earum acetoſitas. quia quãdo ſpargunt ſup terrã, fermẽtãt ipſam. & vnaquæq; iſtarum ſpẽrum inducit corroſionẽ in mẽbris,& aliq̃ fiſtulas,& maxime q̃ fit ab aduſtione choleræ. Et ęgritudines, quę fiunt ex humorib⁹ iſtis,quędã ſunt febres,quędã apata.& febrium,quę in eis fiunt,quędam fiunt in ſecũda digeſtione, & quędam in tertia. & quod adiuuat generationem iſtarũ eſt oppilatio pororum cum groſſitie humorũ,& difficultas digeſtiõis.

Et

A Et apoſtemata, q̄ dicunt̄ ſclerotica, fiũt ex melãcholia naturali & aduſta, & aliqñ cancer. ſed q̄ fiunt à naturali, ſemp ſine vlceratione ſunt, & q̄ fiunt ab aduſtiõe nõ naturali cũ vlceratione. & aliqñ ſpargitur hæc materia ſuper oĩa membra, & tunc fit lepra. & ppea dicitur, q̄ lepra eſt cãcer vl'is. Et iſtius duę ſunt ſpecies. quia quędã eſt cum vlceratione, & quædam ſine. & quæ ſit cum vlceratione, eſt de melãcholia, quæ eſt extra naturam. & phlegma ſalſum, & ſanguis ſecundum quoſdam recipiunt aduſtionem.

B *De cauſis Aegritudinum calidarum & humidarum materialium. Cap. 8.*

IStæ ęgritudines generantur propter exitum ſanguinis extra naturam in quantitate, aut qualitate. Sed exitus ipſius in qualitate debet dici paucus: quia q̄n exit multum, debet attribui ægritudo nomini illius ægritudinis, ad quã declinauit, & illi cui dominat̄ manifeſte: hoc eſt, quia q̄n inflammantur nimis, dẽt attribui cholerę: & ſic de aliis. Et debes ſcire q̄ ęgritudines ſimplices non fiunt ex humoribus ſimpli
C cibus iſtis: & maxime ex illis, qui non recipiunt digeſtionẽ, nec ſunt apti nati recipere ipſam. quia quãdo cholera, vel melãcholia ſimplex dominatur ſingulariter & ſimpliciter, fiunt ægritudines ex eis, quę nullo mõ habent curationẽ, ſed nominantur ſimplices pp humores in eis dominantes: ſicut nominant̄ compoſitę, q̄n apparent in eis, & videntur duo humotes, aut plures dominantes. Et maior pars ęgritudinũ, quæ generantur ex ſanguine, ſunt febres, & apoſtemata. Et ipſius febris ſunt ſpecies duæ. Vna fit propter augmentum quantitatis ſolũ. & pp illud augmẽtum quantitatis clauduntur pori, & inflammat̄ ſanguis, & fit hęc ſpecies febris. & hæc febris in ſuo principio non eſt putredinalis. Sed ſi Medicus fuit negligens ĩ eius curatione, fit putredinalis. & hęc ſpẽs eſt media inter ephemeram & putridam. Et alia ſpecies fit pp aliquã putrefactionem. Et febres, quæ fiunt à ſanguine, fiunt in omnibus venis: ppea quia non eſt ſanguis in actu in corpore, niſi ĩ venis, & non habet interpolationem manifeſtam. Sed apoſtemata, quæ fiũt ex hoc humore, ſunt quæ dicũtur phlegmone. & fiunt plus ꝓpter diſtemperantiam in quantitate, q̄ in qualitate. Et diuerſificantur iſta apoſtemata propter maiorem profunditatẽ & minorem. & qđ eſt minoris profunditatis, eſt leuius. Sed ſanguis, qui currit ad membrum, ſi diſtemperatus ſit aliqñ in qualitate calida, fit eryſipelas phlegmonodes: eo q̄ tunc eſt cholericus propter inflammationẽ cholerę. & hęc ſpecies eſt periculoſior. Et apoſtemata vl'r diuerſificant̄ per diuerſitatẽ membrorũ, in quibus fiunt. quia
F q̄n fiunt in aliquo ex mẽbris principalibus, neceſſario ſequitur mala febris: & maxime q̄n apoſtemata eſt phlegmone. Et aliqñ fit phlegmone ĩ ſubaſcellis, & in inguinibus, et in auribus. & quæ fiunt in partibus ſubaſcellarũ, generantur ex ſuperfluitatibus tranſmiſſis à corde. Et fiunt hęc apoſtemata pp alia apoſtemata facta in aliis partibus corporis: quia oẽ membrũ habet virtutem expulſiuã mandantẽ alteri. Et ẽt fiunt ex hac variolę, & morbil

D

Daſ Syncha. idẽ. 3. Theiſir. tra. 1. c. 4. Vide 4. Coll. 51.

E

li,

G li, & ppea quia nullus euadit ab his duobus, niſi habeat hæc. Et non poteſt dici, vt fiãt à cauſis extrinſecis: quia illæ non ſunt neceſſariæ in oĩ homine. & iſta ęgritudo ẽ ſicut naturalis. & pp hoc dicitur, ꝙ hęc ęgritudo prouenit à mala materia fixa in cibo embryonis. & ppea fiunt hę ægritudines cũ febre ſanguinis: qa ſi ſanguis eſſet nimis corruptus, patiens poſſet ex eo mori.

De cauſis Aegritudinum compoſitarum materialium. Cap. 9.

TV debes ſcire ꝙ ęgritudĩes ſimplices ſingulares, ꝙ dictę ſunt,
H non fiunt ex humoribus ſimplicibus, niſi raro. Sed maior pars ęgritudinum ſupradictarum eſt cõpoſita ex pluribus humoribus vno. Et compoſitio ęgritudinũ aut eſt complexionis compoſitio, aut cõpoſitio vicinitatis. Sed compoſitio vicinitatis eſt, ſicut ſiqs haberet ab vna parte febrẽ cholericã, & ab alia febrem phlẽgmaticam, & paroxiſmi harũ duarum febrium eſſent in vna hora. Et febres, quæ fiunt propter cõpoſitionẽ complexionis, ſunt duplices. quędam. n. ſunt, quarũ cõmixtio eſt abſoluta: & quędã conueniẽ
I tius poſſunt appellari compoſitæ ꝙ mixtæ. & ppea communicãt febres in ſignis & proprietatibus, quæ appropriantur humoribus ſimplicibus. Et hęc complexio, & cõpoſitio quæ eſt in humoribus, inducit ad multas commixtiones innumerabiles. Et ppea quia hæ duę ſpecies cõpoſitionis ſunt in febribus, poſſunt tñ inueniri febres mixtę, quãuis nõ ſint duarum ſpecierũ, ſed vnius. & hoc accidit, quando fiunt febres in duobus locis diuerſis in corpore. Et manifeſtior febrium compoſitarũ eſt hemitritæus & plurium ſpecierum. Et omnes fiunt ex phlegmate & cholera ſed quædam eſt, quæ eſt ex phlegmate intus, & cholera extra: & quędam eſt econtrario: & q̃dam eſt, quæ eſt cõpoſita ex phlegmate & cholera, aut intus, aut extra. Et febres diuerſificantur ſm diuerſitatẽ menſuræ quantitatis, aut qualitatis, vl loci humoris, ſicut cauſus, & ſicut febris, quę fit ex plegmate vitreo, quæ dat calorem & frigus ſimul in partibus extrinſecis: & ſicut febris quæ habet fortiſſimũ calorem in partibus intrinſecis, & in
L partibus exterioribus ſunt econtrario. & põt eſſe, vt partes exteriores ſint multum frigidæ, & vocatur febris incluſa. Et quælibet iſtarũ ęgri De tẽpori
tudinum habet quatuor tempora, b⁹ morbi
principium, augmentũ, ſtatum, & declinationẽ. Et principium eſt tẽpus, in quo apparet ęgritudo ĩ actu, & natura nihil manifeſte operatur. Et qñ humor incipit digeri, natura incipit operari contra humorem: & illud tempus eſt tempus augmẽti. & dr augmentũ, quia tunc ſunt fortia accidentia & qñ ceſſat digeſtio, ceſſat tps augmenti, & incipit ſtat⁹.
M & illud eſt tẽpus, in quo apparet cer tamẽ inter naturam & humorem. Et qñ natura eſt fortificata ſup humorem, & ipſum vincit, dicit tũc eẽ tempus declinatiõis. Et quędã ęgritudines ſunt, quæ habẽt diſſolutionẽ humorum ſine euacuatione manifeſta, & ſanãtur, & q̃dã ſunt, quæ hñt diſſolutionẽ virtutũ paulatim donec moriuntur: & quædã ſunt, q̃ hñt euacuationẽ manifeſtã ad ſanitatẽ, vel ad mortẽ. & iſta nominat vera criſis. Et criſis ſalubris sũt duę ſpecies: vna eſt, q̃ dicit per ſuã euacuationẽ

A cuationē ad pfectā ſanitatē: & alia eſtq̄ relinquit ęgritudinis reliquias, quæ paulatim diſſoluunt & liberātur, & tēpore longiori ſalutē pſtat. Et illud idem eſt ī criſi mala. Et maior pars criſiū reperitur in febribus acutis, i. quę finiuntur tēpore breui. &qa criſis accidit poſt digeſtionē, ſi illa digeſtio eſt integra & perfecta, erit criſis pfectā: & ſi digeſtio ē imperfecta, erit criſis lōgior. & digeſtio cōpletur pp longitudinē tēporis ſm cōparationē agentis ad patiēs: quia non in oī tpe, qđ aduenit, patitur patiens ab agente: quia qđlibet habet

B tēpus propriū cōparatione, quā habet agens cū patiente. & hoc poteſt cognoſci in rebus artificialibus: qa mēſurę temporū decoctionis in rebus artificialibus diuerſificantur. Et ppea quia ita eſt, & ſunt lōgo tēpore cognitæ, & ſentiunt ęgritudines, & virtutes, & humores: tūc certum eſt p experientiā & rōnē naturæ, vt ſciant tpa, in quibus fit bona digeſtio, aut mala, videlicet dies critici. & quia digeſtio bona eſt perfecta operatio naturę, ideo tempus illud fuit pro maiori parte laudabile. ſed digeſtio imperfecta, qa habet

C latitudinē, non verificat bonitatem ſuarū criſium, ſicut perfecta. Et quidam dicunt, cp inuentio criſiū hoc ordine eſt Luna. Sed tu debes ſcire, cp eſt cā remota, q̄ Medico nō ē neceſſaria, & cā propīqua eſt illa, quā diximus. & infra ī libro noſtro mōſtrabimus rōnē in hoc, & dabimus exēpla. Et aliqn̄ accidit mors ī principio ęgritudinis. & hoc fit, ppea qa humores dominant multū ſup calorē naturalē, & extinguunt ipſum pp quātitatē, aut qualitatē, aut pp vtrunq;. Et aliqn̄ accidit in augmēto, aut in ſtatu, aut in declinatione. D & declinatio in ęgritudinibus mortiferis fit à debilitate virtutis, & nō à debilitate ęgritudinis, ſicut eſt in ſalubribus ægritudinib⁹ declinatio pp dominationē virtutis. Et ſufficit qđ diximus hucuſq; de ęgritudinibus materialibus, & earū cauſis. & nūc volumus facere tractatū breuē de ęgritudinibus immaterialibus.

Tertio de dieb⁹ creticis Gal. & 10. Theo. c. 9. Hali. & 1. Theyſir. tra. 9. 4. 7. & 3. Iſidē. tra. 2. c. 2.

De cauſis Aegritudinum non materialiū in generali: Cap. 10.

ET dicimus, cp hæ ægritudines, qn̄ ſunt abſq; cā humorū, eſt locus ſubiecti earū de neceſſitate mēbra, vel ſpiritus. Et efficiēs ipſarum E ſunt duæ res, aut res exteriores, aut aliæ ægritudines materiales. & volumus dicere de manifeſtioribus ipſarum, hoc eſt de calidis & ſiccis.

De cauſis Aegritudinum immaterialium, calidarum & ſiccarum. Cap. 11.

QVia quędā ęgritudinū calidarum & ſiccarū ſunt in ſpiritu cordis ſolū: & hęc eſt febris diei. & hoc fit pp res extrinſecas. & eſt propter quatuor cauſas, quarū vna diuidit in quatuor partes, quarū quędam ſunt per ſe, & quædā per accidens: & earū quę per ſe ſunt, q̄dam ſunt in potētia, & quędā in actu. Et F quę ſunt in actu ſunt ſicut calor ſolis, & ignis, & vīr res extrinſecę calidę in actu. & q̄ ſunt in potētia ſunt ſicut balneū in aqua ſulphuris, quę calida eſt ī potētia. & ſimiliter quæ ſunt p accūs, ſunt ſicut illæ, q̄ claudūt poros, ob quā rē accendit calor ī partibus intrinſecis, ſicut ē balneū aquę aluminoſę, & ſimilia. Scda cā ſunt res ſumptę ī corpus, ſicut cibi, & pptus calidi potētia, & actu. Tertia cā eſt corporea, aut animata. corporea, ſicut immoderatus motus, &

immo-

G immoderatum exercitiũ: animata, ſicut ira, triſtitia, & vigilia, & ſimiliha. Quarta eſt pp ęgritudines mãteriales, ſicut apoſtemata inguinis, & titillicorum, & radicum aurium. Et iterũ eſt iſtius ſpeciei ęgritudinis febris ethica. & hęc febris ẽ calor extraneus fixus in ſubſtantia mẽbrorũ, & prohibet fieri operationẽ ipſorum, & conſumit eorũ ſubſtantialẽ humiditatẽ. & habet tres ſpecies. Leuior ipſarũ eſt, quæ accenſa eſt à calore extraneo in humiditatibus naturalibus & radicalib⁹, quę exiſtũt in ſubſtãtia paruarũ venarũ. Et ſe-
H cũda eſt, q̃ eſt in humiditate exiſtẽte in carne ipſa: quæ qñ diſſoluta eſt, põt à cibis reſtaurari adhuc. Et tertia ẽ oĩbus deterior, & eſt illa, cuius calor extraneus profunditas eſt in membris ſolidis: quia impoſſibile eſt in eis, quod ab eis reſolutũ eſt reſtauran. quia mẽſura uitę naturalis ẽ ſm menſurã humiditatis radicalis in quolibet indiuiduo proportionato proportione duplici, ſm ꝙ dictũ eſt in libro cauſarũ Breuitatis & Longitudinis vitę. Et prima ſpecies iſtius febris vtplurimũ fit ab ephemera. Sed aliæ duæ ſpecies fiũt
I ꝑ maiori parte pp febres materiales humoroſas præcedentes.

De cauſis Aegritudinum immaterialium, frigidarum & ſiccarum. Cap. 12.

ET Ægritudinum frigidarũ & ſiccarum quędã ſunt, quæ appellãtur ęgritudinis ſenectutis, hoc eſt dominatio frigiditatis, & ſiccitatis ſuper mẽbra. Et ppea quia illud, quod dat vitã, eſt calor cũ humiditate, ob hoc hæc ęgritudo coniũngitur cũ ſenibus. ſed non eſt vera ęgritudo, niſi qñ fit in non ſenibus. Sed ęgritudinẽ calidam & humidã, frigidam & humidã eſt difficile imaginari. ſed calidũ ſimplex, frigidũ, & humidũ, & ſiccum poſſunt imaginari. Et nos debemus enumerare, quando tractabimus de rebus, q̃ lædunt actiones, & paſſiones. K

De Aegritudinibus membrorum officialium. Cap. 13.

ET poſtq̃ dictum eſt breuiter de ſpecieb⁹ ęgritudinũ appropriatarum membris cõſimilibus, & de cauſis ipſarum, dicendũ eſt de ęgritudinibus officialibus. Et dicimus, ꝙ iã dictum eſt in principio primi, L quia ſanitas membrorũ officialiũ eſt, quæ eſt in quantitate, qualitate, & poſitione, & colligantia: quia hęc ſpecies colligãtię eſt inſeparabilis, & nõ reuertitur ad alias ſpecies, quas dixerunt Medici. & intrat prędicamẽtum habitus, ſicut pannicu li, & cutis intrant prædicamentum habere. ergo tria genera ægritudinum intrant quinq; prędicamẽta, hoc eſt in qualitate, quantitate continua, & diſcreta, & habitu, & vbi, & habere. & poſtea inuenitur hęc res in quãdo, hoc eſt in prioritate & poſteritate. Sed ordinatio membrorũ M officialiũ, & prioritas & poſteritas plus ponenda eſt in ſex ſequẽtibus p̃dicamentis. Et debes ſcire ꝙ ęgritudo non ſuperuenit vnicuiq; generi ſanitatis, ſicut nos videmus in ordine tunicarum oculorũ, & in maiori parte membrorum officialiũ. quia in illis non ſuperuenit ęgritudo ordinationis, hoc eſt vt prius fiat poſterius.

De

A *De Continuitate, & Solutione continuitatis, & ſuis cauſis aliqualiter.*

Cap. 14.

SEd continuitas,& ſolutio,& cauſæ illarum ſm aliquam partem aliqñ poſſunt ingredi ĩ genus ęgritudinum officialiũ.ſed genus colligãtię nõ intrat ægritudinibus eiuſdem per ſe.Sed ægritudines mẽbrorum ſunt hæ, quæ faciunt accidere membris ęgritudines,quibus altera cõmunicat cũ altera.& conueniẽtius eſt,vt colligantia enumeret̃ potius in cauſis ægritudinum, quàm in genere ægritudinum. Sed ge-

B nus ægritudinũ, qđ eſt contrarium cõtinuitati naturali, quæ nominatur continuitatis ſolutio,eſt duobus modis.Vnus eſt ſolutio continuitatis veraçis,& continuitatis partis cũ parte in conſimilibus, & hoc genus debet magis attribui cõſimilibus q̃ officialibus membris: ppea ꝙa hæc ſolutio accidit membro officiali ex parte,qua compoſitum eſt ex membris cõſimilibus,& nõ ex parte,qua eſt officiale. Altera eſt ſeparatio cõtiguitatis termini à termino.& hæc cõtinuitatis ſolutio nõ veraciter appellatur: quia hęc cõtinuitas fit per

C modũ contigui, & per modũ penetrationis,& per modũ ſocietatis mẽbri cũ membro, aut ligamento. & hoc genus ſolutionis poſuimus in genus ęgritudinũ officialiũ. & hoc genus cõmunicat cõiunctioni & ſeparationi. Et ppea non eſt ſolutio cõtinuitatis,vt dixerunt Medici dicentes, quia erat ægritudo, quę cõmunicat mẽbris cõſimilibus & officialibus. quia ſolutio eſt diſtĩcta in his duobus modis, quos diximus. Et ppea quia ſpecies ſanitatis, quæ eſt in qualitate,in figura, in meatibus,lænitate,aſperitate,& groſſitie, D ſunt ægritudines iſtius ſpeciei proportionatæ iſtis diuiſiõibus.Et ęgritudinũ,quæ ſunt in quãtitate, quędam ſunt in mẽſura.& hoc eſt in ſuperfluitate & diminutione. & hoc primo eſt in conſimilibus, vt dictũ eſt. ſed Medici aſſueti ſunt ponere in officialibus. Et quędam peccant in numero. & quæ ſunt in numero ẽt habent duas ſpecies, quæ ſunt ſuperfluitatis & diminutionis.& quędam eſt naturalis, & quędã non naturalis. naturalis eſt ſicut ſuperfluitas ſexti digiti,& diminutio naturalis eſt diminutio quinti digiti. non E naturalis ſuperfluitas eſt ſicut cucurbitini,qui inueniũtur in inteſtinis,& ſimiles. Et peccatũ poſitionis ẽ ſicut dislocatio vnius membri ab alio,vel alicuius partis mẽbri ab altera.Et ęgritudines,quas dicũt Medici ęgritudines colligantiæ, fiunt ex colligantia membri officialium cum altero pro parte vnius cõicantis cum altero, ſicut communicant cor,et hepar cum omnibus mẽbris, videlicet vnum cũ arterijs,& alterũ cum venis.& aliqñ eſt colligãtia ab vno membro ad aliud proprium membrum, ſicut colligatum eſt os F ſtomachi cum cerebro per neruum euntem ab vno ad aliud.

De cauſis Aegritudinum membrorum officialium. *Cap.* 15.

LOcuti ſumus breuiter de ęgritudinibus membrorũ officialiũ, nunc volumus loqui de ipſarũ cauſis. Et dicimus ꝙ ęgritudines,q̃ fiũt in figura, ſunt ꝓpter duas res: quia aut à natura, aut à reb⁹ extrinſecis. Et ægritudo, quæ prouenit à natura,eſt ꝓpterea, quia materia eſt inconueniens, nec apta operatiõi vir-

tutis

G tutis informatiuæ, nec inſtrumento, cũ quo operatur virtus informatiua, nec inſtrm eſt aptum ei. A rebus vero extrinſecis eſt, ſicut fit embryoni, qñ naſcitur, vel qñ nutritur. Et aliqñ fit ex errore Medici, qa aliqñ credunt rectificare mẽbra, & diſlocant ea. & hoc debes cognoſcere ĩ figura mẽbri, & figura partiũ. & ſic debes intelligere in qualibet ęgritudine attributa mẽbris officialibus, in eo ꝙ ſunt officialia. Et cã ſtricturæ meatuum & conſtrictionis eorũ eſt pp dñiũ frigiditatis & ſiccitatis ſuper eorũ cõplexionẽ, aut quia cõ-
H primuntur ab alijs mẽbris, aut propter oppilationem. & oppilatio fit, aut pp apoſtemata, aut pp humorẽ groſſum, aut viſcoſum, aut pp durũ lapidem aut pp carnoſitatẽ naſcentem in poro, aut pp fortitudinẽ virtutis retentiuę, aut debilitatem expulſiuæ virtutis: quia ob iſtas cauſas multa in eis quantitas aggregatur. Sed largitas meatuũ fit aut à caliditate & humiditate, aut ab humiditate, aut ab humore calido mordicatiuo, aut pp medicinas vel cibos aperituos, aut pp debilitatem virtutis retentiuę. & cã lenitatis eſt à cau-
I ſis lubricatiuis humidis, ſicut ab humoribus mucilaginoſis & ſimilib⁹. Et cã aſperitatis eſt à cauſis calidis mordicatiuis, ſiue veniãt ab humoribus, aut à reb⁹ extrinſecis. Et ęgritudines numeri ſunt ſm hunc modũ. ſi qd ſuperfluit eſt ſm curſum naturę, fit à ſuperfluitate materiæ, q̃ eſt in mẽbro; & ſi extra curſum naturę, eſt ſicut cucurbitini, & eorũ ſimilia, quæ proueniunt ab humoribus extra naturã, aut in quãtitate, aut in qualitate. Et diminutio prouenit ex putrefactione, ſicut eſt caſus capillorũ, aut pp corroſionẽ: & K
maxime qñ putrefactio eſt ab humore corroſiuo, aut ab aliqua re extrinſeca. & cã magnitudinis membrorum, qñ eſt membrũ per viam naturæ, eſt pp multã materiã membri, & pp dominationem virtutis ĩformatiuæ ſuper ipſum. & qñ non eſt per viã naturę, fit pp aliquã ſuperfluitatẽ ſparſam mẽbro. & paruitas mẽbri fit pp paucitatẽ materiæ, ſi ẽ ſm curſum naturę. & quæ eſt præter curſum naturæ, fit ex debilitate virtutis nutritiuę, ſicut accidit ethicis. Sed cauſę ægritudinis malæ poſitionis duæ ſunt. Vna eſt extrinſe- L
ca, ſicut diſlocant mẽbra pp immoderatũ exercitium: & ſicut qñ frangitur panniculus, qui ſeparat ĩteſtina à teſticulis, aut pp diſlocationẽ oſſis anchę. Intrinſeca aũt eſt, ſicut humiditas ſuperflua, q̃ mẽbra mollificat & lubricat, ita vt egrediant à loco proprio: ſicut accidit in zirbo, & inteſtinis pp multã humiditatẽ aquoſam aut lubricatiuã, q̃ tranſit p meatum, qui tendit ad teſticulos. Et cã ſeparationis, & coniunctionis membrorũ eſt duplex. vna pp debi-
litatẽ virtutis informatiuę, aut ma- M
litiã materiæ. & hoc nocumentum ꝓuenit tpe generationis, & qd̃ non ꝓuenit à generatione, eſt ſicut carnoſitas, quæ fit inter duas carnoſitates, qñ naſcit caro inter mẽbra ipſa, conglutinant. Sed ſolutio continuitatis in mẽbris officialibus eſt eadẽ cũ ea, quæ fit in cõſimilibus. & accidit hoc, aut pp res extrĩſecas incidẽtes, aut conquaſſantes vel extendẽtes, aut ab intrinſecis, ſicut ab humoribus acutis corroſiuis, aut ex tendentibus qui lacerant, aut grauitate, aut ventoſitate.

De

A *De Accidentibus ſuperuenientibus virtuti Nutritiuæ in generali. Cap. 16.*

DEinceps volumus narrare de aecñtibus,q̃ ſupueniũt actionibus,& paſſionibus,& appropriare vnumqdq; illorũ ægritudini,à qua emergit. & hoc cognito, cognoſcemus ęgritudinẽ vniuſcuiuſq; membri. Et dicimus q̃, eſi aecñs non ſit aliud niſi læſio actiouis,& paſſionis membrorũ,aut impreſſiõis ipſorũ, fiunt genera ipſorũ accidentiũ ſm computationem genetſi actionũ, & paſſionum. Et tu ſcis in lib. Sanitatis q̃ quędam operationes ſuut,q̃ B appropriantur animę nutritiuæ,& q̃dã aiimę ſenſibili, & quædam appropriant̃ virtuti imaginatiuę,& eogitatiuę, & memoratiuę. Et eſt incipiendũ ab accidentibus, quę ſuperueniunt operationibus virtutis nutritiuę,quia ſunt magis neceſſarię ĩ eſſentia animalium. Et dicamus,q̃ mẽbra,q̃ ordinata ſunt operationibus virtutis nutritiuę, q̃ dicta ſunt ĩ lib.Sanitatis,ſunt ſicut os,œſophagus,ſtomachus,hepar,reues, veſica, ſaeculus fellis,& ſplen. Et læſio,quę ſuperuenit vſt membrorũ actioniC bus & paſſiõibus, eſt tribus modis. vnus eſt, vt cũ operatio mẽbri ceſſauerit,vt ſit propinqua pũcto priuatiõis.ſecũdus, vt ſit diminuta à ſuis naturalibus operatiõibus.tertius,vt ſit permutata ad malas operatiões. Et debemus incipere iu mẽbris nutritiuis, ſm q̃ ordinantur in officijs cibi. Et dicamus q̃ minuitur operatio oris,vel priuat̃ pp vlcerationẽ, qũę ei accidit,aut pp apoſtema,aut pp putrefactionem dentiũ, vel propter aliquas ęgritudines, quæ fiunt propter aliquas complexiones materiales. Et œſophagus læditur aut D ab apoſtematibus, quæ in eo naſcũtur, & dicuntur eldalbuata, hoc eſt ſynanchia. & fiunt pro maiori parte in muſculo illius. Et ẽt priuãtur, aut diminuuntur illius operatiões, quando diſlocantur ſpondili colli, & contrahuntur pp apoſtemata interius: aut pp humorem mucilaginoſum, qui illue diſcurrit ĩ magnæ quantitate: aut pp res aduenientes ab extrinſeco. & hęc ſpecies eſt propter cauſam magnæ ſuffocationis ſuperuenientis pueris paruulis propter humiditatẽ ſuarũ complexionum. Et generaliter accidit eis ſpe- E cies omnis ęgritudinis malæ complexiouis materialis. Et ẽt veniunt ægritudines propter malã complexionem non materialem, ſicut teſtificatur Gale de iuuene, cui Medici multum vetabant aquam,& ipſe bibit multam aquam frigidã auide vna hora aſſumpta, & perijt virtus attractiua, & ẽt expulſiua œſophagi, & non potuit vlterius deglutire. De ſtomacho ſunt manifeſtæ quin que virtutes videlicet digeſtiua, attractiua,retentiua, expulſiua diſcretiua. ideo fuit neceſſarium, vt numerus accidentium eſſet ſecundum numerum iſtarum virtutum. Et incipiamus à digeſtiua, & dicamus, quia quando defieret virtus digeſtiua in ſtomacho, aceſcẽt cibi in ſtomacho. & cauſa acetoſitatis eſt frigiditas, quæ eſt inuenta, eo q̃ hoc accidens prouenit à mala complexione frigida, ſiue ſit materialis, ſiue non materialis. Et quæ eſt non materialis, talis eſt cauſa intrinſeca, & talis eſt cauſa extrinſeca. ergo hoc accidens prouenit à mala complexioue materiali. Et cauſę nõ mate-

Accidẽtis diffiõ.

Manifeſtũ eſt q̃ ſtomacho inſunt qnq; virtutes. Idẽ F 2. huius. c. 8. Opp. c. 9. eiuſdẽ.& 2. de morbis,& ſymptomatis.c. 6. & pria primi.doc. 6 c. 3.& 1. cãticę tra. 11

G materiales extrinſecæ ſunt ſicut res extrinſecę ī actu frigidę ī ipſo ſumptę, aut res frigidæ in potentia ſumptæ, aut pp multam quantitatē cibi, aut pp receptionem ipſius inconueniētem in ordine & tempore. Sed cauſę materiales intrinſecæ ſunt ſicut humores frigidi. Et iſti humores fiunt duobus modis, aut vt generentur in ipſo, aut vt attrahātur ab alijs membris: ſicut à cerebro, qđ proprium eſt ad ſpargēdum humorem phlegmaticū, & ſplene, vt ſpargat humorem melancholicum. Sed ſparſio, quæ prouenit à ſplene, qñ H eſt in menſura tēperata in quantitate & qualitate, tunc eſt operatio naturalis. ſed qñ egreditur à temperamento in aliquo iſtorum tunc, fit acetoſitas hęc, quæ dicta eſt. & quādo dominantur multum ſuper ſtomachū occaſiōes ſupradictæ, perijt ipſius operatio penitus, ſicut accidit in fluxu, in quo egreditur cibus, ſicut recipitur ſine aliqua pmutatione, q̄ dicitur liēteria. Et qñ ſteterint iſti humores lōgo tēpore in ſtomacho, eſt cā vt quæramus malam cōplexionem frigidam difficilem ad curandum in ſubſtantia ſtomachi. I & ſi diu durauerit, ob hanc cauſam adueniet homini complexio ſenectutis. & aliqñ erunt apoſtemata frigida, quæ fiunt in ſtomacho cauſa iſtorum accidentium: & maxime, qñ apoſtemata erūt ſicca & dura. Et Alex. dixit, ꝙ acetoſitas prouenit à calore. Et tu debes ſcire ꝙ hoc accidens prouenit ſicut accidēs, qđ fit ex vino, qđ aceſcit propter acrē calidum. & apparet vt ſit vna actio, actio accidentalis, quæ ſubſtantialiter fit à ſimili, & accidentaliter à contrario, ſicut in pluribus perſcrutari poteſt, & inueniri. & ppea ſubtiliter Medicus has res debet perſcrutari, vt cognoſcat perfecte. Et humorū, qui generant in ſtomacho, quidam eorū imbibuntur in ipſo, & qdam ſparguntur in concauitate ipſius. Et etiā accidit ſtomacho propter diminutionem digeſtionis ventoſitas. & quamuis hoc accidens cōmunicet debilitari virtutis retētiuę, ppea quia ſtomachus, qñ colligitur ſupra cibum bona collectione, aduenit tunc bona digeſtio: & quando nō bene colligitur, tunc calor naturalis non bene dominatur ibi, & tunc natat cibus in partibus ſuperioribus, & tunc refrigeratur, & generant vētoſitates in eo, propterea quia pars ſuperior eſt neruoſa, ſicut dictum eſt. Et ſcias ꝙ calor debilis eſt cauſa generandi ventoſitates, ꝓpterea quia, calor fortis carminat, & diſſoluit ipſius materiā diſſolutiōe non manifeſta. nec ēt fortis frigiditas generat ventoſitatē, eo ꝙ non habet à ſui natura, vt generet ventoſitatē. Et ab hac mala operatione accidit ex neceſſitate pmutatio J cibo ad malā qualitatē fumoſam, vel humoroſam. Et manifeſtum eſt ꝙ hoc accñs fit à calore extraneo, M qui eſt plus extra naturā, q̄ calor q cibum reſoluit in fumū, & conuertit in fumoſitatē. nā ab iſto generatur humor putrefactus, & ſapor corruptus fœtidus, ſimilis odori raphani: quia ille conuertitur in ſtomacho ad malā cōplexionē. Ergo ęgritudines, quæ fiūt ab his, fiunt à mala complexiōe calida materiali, vel nō materiali. & quæ fiunt à nō materiali, fiūt vel ꝓueniunt à cibis calidis, & à rebus extrinſecis. materialis fit ab humorib⁹ cholericis generatis

K

L

Vide iſta ca. 20.

A ratis in ipſo, vel miſſis ab alio membro. & mẽbrũ appropriatũ ad hoc ẽ hepar, vel fel. Et quibuſdã hominibus eſt fel tangens ſtomachũ: eo ꝙ quidã ſunt habentes meatum fellis ad ſtomachũ, ſicut ſplen habet: & tales homines ſunt, quibus cholera in ſtomacho generatur. & hęc cholera nõ dr cholera niſi ęquiuoce. & hic humor cadit in fundo ſtomachi, aut ĩbibitus ẽ in corpore ipſius.

ali qñ accidũr ſtomacho illa mala accidẽtia ab apoſtematibus, quæ naſcunt in ipſo. hęc ſunt oĩa accidẽtia, quæ veniunt virtuti digeſtiuæ.

B Et virtus diſcretiua eſt, quæ cognoſcit omnes ſpecies cibi & nutrimenti, & cognoſcit ſanguinẽ à ſuperfluitatibus, vt nutriat membrũ ex conuenientiori, & mittat vnicuiq; mẽbro quod eſt ei ſimile. Et iſtius virtutis non fuit memor Gal. & ſeparatiua, de qua loquitur, nõ eſt hæc. & eſt magna dĩa inter ſeparatiuã & diſcretiuam, & in eſſe, & tempore. ſed hãc habeo ab Abumazare, qui eam aſſeruit fortiter. Et non eſt dubium qñ ipſa ſit in corpore, & eſt neceſſaria, ſicut ſunt alię virtutes. Et ipſe dicit in illo libro oĩa accidẽtia, quæ aduenĩunt corpori, qñ impediuntur operationes illius virtutis.

Virtꝰ ſeparatiua eſt alia a diſcretiua. ꝓ quo vide. 6. de morb. & ſym. c. 1. & 14. tertij tract. 1. c. 29. & tra. 4. c. 6. qũo deꝯ, & qd ſit virtꝰ ſeparatiua.

C & dicit ꝙ qñ debilitant ſtomacho, neceſſariũ eſt vt generẽtur mali humores in toto corpore: eo ꝙ nõ eſt facta ſeparatio inconuenientis à cõueniẽti. vnde aliqñ proueniet morphea. Et erit etiã, ꝓpea quia debilitata erit virtus hęc in ſplene, ꝙa nõ erit attracta cholera nigra ad ipſũ. Sed nõ manifeſtat Abumazar ꝓ q̃ cõplexionẽ iſta virtus operatur, nec ꝙ ſit eius inſtrm, ſicut dixit in alijs quatuor. Et hic eſt maguus defectꝰ. quia qñ volumꝰ remouere accñtia, q̃ ſuperueniũt eidẽ, & ſi nõ cognouerimꝰ cõplexionẽ qua laborat, nõ cognoſcemus modos curatiõis ipſius. Et nos domino cõcedente debemus ſuũ eſſe declarare, & qua cã laborem infert. & qñ priuatur eius operatio, aut minuitur, poſt hęc ex neceſſitate ſequet debilitas in virtute nutritiua, quã habet ſtomachus in ſeipſo, aut ab eà priuatur. quia iã dictum eſt, ꝙ ſtomachus nutrit ex chylo aliquo mõ nutrimẽti. & ſi nõ nutriretur à chylo, nõ amplecteretur ipſum. & qñ debilitatur virtus ĩ ſtomacho, ſequitur ex neceſſitate ęgritudo, q̃ dr ĩdigeſtio ſtomachi: & cã iſtius ſunt duæ res, aut mala cõplexio calida & ſicca fixa in ſubſtantia radicali ſtomachi, q̃ ſi prolongatur, inducit ethicã: aut mala complexio frigida & ſicca, quæ inducit ſenectutem.

D

E

F

De Accidentibus ſuperuenientibus virtuti Retentiuæ. Cap. 17.

ET virtutis retẽtiuæ, qñ diminuitur operatio, ſequitur inflatio & ventoſitas, & aliqñ exit cibus indigeſtus. Et cã huius eſt mala complexio frigida & humida: & aliqñ ſolũ frigida non materialis, & materialis. & qñ hæc operatio appropinquabit priuationi ſui, fiet ęgritudo lubricitatis inteſtinorum. Sed quãdo hæc virtus retinebit cibum mala retẽtione, aduenĩet ſtomacho vt ſit tremuloſus: eo ꝙ virtus retentiua coniungetur cũ fece cibi. Et hoc accidens apparet in ſtomacho plus tempore ſaturitatis ſuperfluæ, qñ impletur ſtomachus, nec põt regere cibum. & hoc accidit propter vnam malam complexionem materialẽ, aut non materialem.

G De *Accidentibus virtuti Expulſiuæ ſuperuenientibus.* Cap. 18.

VIrtutis expulſiuę operatio aut diminuitur, aut priuat. Ad diminutionem vero ipſius accidit vt remaneat & retineatur cibus in ſtomacho mala retentiõe, ita vt putrefiat. Sed à priuatione ipſius accidit ęgritudo, q̃ dr̃ colica. Et huius cauſa eſt, complexio mala frigida materialis, vel nõ materialis. & hęc eſt ſubſtantialis cã priuationis ipſius. Et aliqñ priuatur pp oppilationem, quę fit in inteſtinis, ſicut accidit in colica. & hęc priuatio eſt accidentalis. Sed ſuperflua expulſio, quæ ſuperuenit operationi iſtius virtutis, facit vnã ex ſpẽbus lubricitatis inteſtinorũ. Et hæc eſt fortior illa, quæ fit pp priuationem retentiuæ. quia hoc fit pp aliam rẽ, quæ mouet hãc virtutẽ ad expellendum nimis, ſicut ſunt humores vlceratiui, vt cholera, aut phlegma ſalſum, & melancholia acetoſa. Et ẽt põt fieri pp apoſtema generatum in orificio vel porta ſtomachi, aut pp cibos corruptos permutatos ad tales humores, ſicut accidit in fortiſſimo flnxu. Et aliqñ remotis his omnibus cauſis, I virtus expulſiua mouebit hoc malo motu: & ẽt pp aliquam leuẽ cauſam eidem aduenientem. & hoc pp errorẽ virtutis illius membri, ppea quia hęc mala diſpoſitio eſt reuerſa in habitudinẽ ſtabilẽ. & ppea curant Medici hanc ægritudinem cũ medicinis, cum quibus curant vertiginem, & melancholiam, vt remoueatur error iſte, & ſenſibilitas mala. Et adhuc declarabo melius in libro de Ingenio ſanitatis, & põt eſſe vt hoc fiat pp apoſtema factum in ſuperficie ſtomachi. Adhuc ẽt iſti virtuti attribuitur malũ accidẽs, qñ fit K ſingultus: qñ accidit pp rem, q̃ lædit pp qualitatẽ calidam aut frigidam. & quędam ſpecies fit pp malam complexionem calidam & ſiccam, fixam in ſubſtantia ſtomachi, ita q̃ generatur in ipſo vna ſpecies ſpaſmi, cuius ſanatio aut eſt difficilis, aut impoſſibilis. & aliqñ fit ſpaſmus pp multam humiditatem, quę eſt in ſubſtantia neruoſa ſtomachi, ſm q̃ dictum eſt in cauſis ſpaſmi. Et vomitus appropriatur malę operationi iſtius virtutis: ſed nõ eſt ita ſubſtantialis ipſi, ſicut expulſio, quę fit per inferiores partes. Et cã vomi L tus eſt pp cãm natantem in ore ſtomachi, ex multa humiditate cholerica, aut phlegmatica. quia qñ iſti humores erunt in partibus ſuperioribus ſtomachi, mouent vomitũ, & qñ erũt in partibus inferioribus ſtomachi, mouent fluxum. Et aliqñ ſparguntur ad ſtomachum ab aliis mẽbris, ſicut ab hæpate: vt videmus in multis, quibus aduenit febrile frigus, & cũ vomunt, curant. & hoc accidit pprie ab humoribus cholericis, & aliqñ à phlegmaticis. & qñ fit à melãcholicis, ſignat maius malũ.

M De *accidentibus ſuperuenientibus virtuti Attractiuæ ſtomachi.* Cap. 19.

CAuſa impedimenti attractiuæ ſtomachi eadẽ ẽ cũ cauſa, quæ hoc facit in œſophago. Sed diminutionem appetitus, & augmentũ ipſius ĩ ſtomacho dicemus, qñ tractabimus de accidentibus, quæ aduenium virtuti ſenſibili.

De Accidentibus, quæ ſuperueniunt virtuti Nutritiuæ inteſtinorum. Ca. 20.

HVcuſq; diximus de accidentibus, quæ fiunt in operationibus,

A bus, quæ manifeſtatur ī ſtomacho: deinceps volumus dicere de accidẽtibus, quæ ſuperueniunt virtutibus nutritiuis inteſtinorum Et dicimus ꝙ manifeſtior virtus, quæ eſt in eis, eſt virtus expulſiua, & poſt illam retentiua. Accidentia, quæ ſuperueniunt ipſis, ſunt ſecundum corruptionem iſtarum duarum virtutũ. Et quando priuatur operatio virtutis expulſiuæ, aut diminuitur, tunc fit ægritudo, quæ dicitur colica. Et priuationis cauſa iſtius virtutis ſtat propter malam complexionẽ cholericam materialem, aut non mate
B rialem. Et priuatio, quæ prouenit à mala complexione frigida, eſt pluribus manifeſta, propterea quia, frigiditas eſt contraria calori naturali propter ſuam qualitatem, & impedit ſpiritum in omnibus ſuis operationibus. Sed quando prouenit à caliditate, non eſt admirandum: propterea quia multa mẽbra nõ agũt nec patiuntur, niſi propter calorem temperatum mẽſuratum vnicuiq; membro. & quãdo calor ęgreditur multum extra naturam in aliqua duarum qualitatum, tunc priuãtur eorum operationes propter calidũ,
C aut frigidum. Sed quando diſtemperantur patum in calore, tunc erit opatio mala, ſicut calor ſtomachi, qui permutat cibos in fumoſitates. Et aliquando priuat operatio iſtius virtutis in inteſtinis propter oppilationes, quæ in eis fiunt. Et illę fiũt aut propter ſtercus durũ aut viſcoſum, aut humorem groſſum & viſcoſum, aut propter apoſtema ventoſum. quamuis læſio, quæ prouenit ab apoſtematibus in hac operatiõe, ſit duabus de cauſis: vna, quia acquirũt inteſtina malam complexionem materialem: & alia propter
D rea quia claudit vias. Et ventoſitas etiã claudit inteſtina propter duas res: vna, quia præponit ſe ſtercori, ſicut accidit canalibꝫ ſubterraneis, vnde fluunt aquæ: alia, quia torquentur inteſtina, donec claudantur. Item fit oppilatio propter lumbricos. & accidit in inteſtinis propter corruptionem iſtius virtutis expulſiuæ, quæ fit propter oppilationem, quòd facit operationes nõ naturales: eo quòd expellit ſuperfluitatem per partem ſuperiorem, quã debet expellere per partem inferiorem, & tunc euomit ſtercus. Et ali-
E quãdo debilitatur virtus expulſiua propter oppilationẽ viæ à cyſti felis ad inteſtina: quia tunc non poteſt peruenire ad inteſtina ex chole ra illud, quod adiuuet ad ſtercoris expulſionem. Sed ſi hæc operatio permutata fuerit ad malum cõtrarium, tunc malam faciet operationem, & fiet aliquo modo fluxus: eo ꝙ ſtercus nõ trahit in inteſtinis moram conuenientem, propter augmẽtum iſtius virtutis. Et cauſa augmenti iſtius virtutis eſt propter humores mordicatiuos, qui ſparſi ſunt
F ad inteſtina ab hepate, & venis, & ſtomacho, aut felle, aut ab aliis membris: & aliquando prouenium à capite. Et quando humores mordent inteſtina, multum vlcerant ea, & fit ægritudo, quæ dicitur vlceratio inteſtinorum, quæ dyſenteria nominatur. Item accidit iſtud iſti virtuti propter qualitatem ciborum, qui ſunt extra naturam: quia aliquando ſtomachus expellit ad inteſtina cibum, anteq̃ digeratur: & aliquando fit propter multã cibi quantitatem, qn eſt ſuperflua. Et

G aliqñ accidit pp oppilationē meatus, qui eſt inter hepar & inteſtina: & tunc non tranſit cibus ad hepar. & cibus aggrauat virtutem expulſiuam, & propterea ipſum expellit. Et aliqñ eā, quæ prohibet penetrationem cibi ad hepar, eſt groſſities ciborū, & groſſities cibi eſt, aut propter naturā ipſius eiuſdem cibi, aut pp debilem operationē ſtomachi ī ipſum, aut pp vtrunq;. Et aliqñ non tranſit cibus ad hepar pp debilitatē virtutis attractiuę in ipſo, ſicut accidit in egritudinibus hepatis. Et qñ debilitatur virtus retentiua, fit vna H ſpecies fluxus, quę nominat elicalſa. & hoc prouenit neceſſario propter malā complexionē materialē, non materialem. Et qñ priuat ipſa operatio, fit alia ſpecies fluxus, quę dr̄ lubricitas ītеſtinorū. & operationes extremitatis inteſtini longationis impediunt, aut pp vlcerationē factam à duritie ſtercoris, aut propter hæmorrhoidas ibi natas. & aliqñ venis ipſius apertis, fluet īde ſanguis. & aliqñ fluet ſanguis iſte p viā naturalis purgationis & laudabilis. & hoc eſt, quod dicit Ariſto. malus ſanguis diſcurrit à naſo, & ano.

I

De Accidentibus ſuperuenientibus virtutibus Hepatis. Cap. 21.

QVia hepar habet quinq; virtutes, iō accidētia ei aduenientia totidem ſunt. quia qñ diminuit in ipſo virtus digeſtiua, ſanguis ſuus erit phlegmaticus, & mēbra, q̄ nutrientur longo tempore ex tali ſanguine, conuertentur ſm ſuā complexionem ad naturam iſtius humoris, & poterit fieri ægritudo, quæ dicitur hydrops hypoſarca. Et hoc accidēs euenit propter malam complexionem frigidam materialem. Et aliquando fiet pp qualitatē cibi, aut malitiam ſui ordinis. Et aliqñ fiet propter res extrīſecas. & poteſt fieri ab omnibus cauſis, quę inducūt frigiditatem complexionis. Et aliqñ pp colligantiam membrorum ſeruientium hepati cum ipſo, ſicut ſtomachus. quia qñ diminuitur operatio ſtomachi in digerēdo chylum, & mittit ipſum non coctū hepati. & qñ in hoc fit perſeuerantia, conuertitur natura hepatis ad complexionem frigidam: Et ſplen qñ debilitatur, & non mundificat, ſicut debet, tunc remanet pars frigi- L da & ſicca in hepate, & conuertit ipſum ad complexionem frigidam. & qñ etiā inteſtina gracilia acquirūt malam complexionem, & ſic tunc lædituꝛ hepar propter colligātiam, quæ eſt inter ipſam & hepar. Et aliqñ acquirit hepar malam complexionem pp apoſtema: ſed apoſtema non erit cauſa pro maiōri parte iſtius ægritudinis, niſi iinduretur, & fiat lapideum. Et aliqñ erit eā egritudinis hepatis egritudo officialis, ſicut ſunt oppilationes, quæ fiunt in ipſo: eo q̄ oppilatio habet extīguere calorē intrinſecū: & maxime qñ M humor faciens hoc eſt frigidus. Sed qñ operatio virtutis digeſtiuę acquiuerit maximū errorem, tunc accidet vnum ex duobus: qūia aut hydrops tympanites, aut aliæ ægritudines calidę. Et tu debes ſcire q̄ mēbra non agunt, & patiuntur niſi cū quodam calore temperato ex frigiditate proportionata ei: ideo quia oſtenſum eſt in Naturali Philoſophia q̄ frigiditas ē in corpore, ſicut inſtrumentum temperans calorem naturalem, qui eſt primum agens

&

A & ſubſtantiale. ergo quodlibet mẽbrum operatur ſuam actionem per iſtum calorem correctum cum iſto inſtrumento conueniente ei. Et qñ frigiditas aduenit membro multa, ita ꝙ calor non egreditur ad ſuam formam naturalẽ multum, tunc diminuitur operatio mẽbri, ſicut in cibis, qui aceſcunt in ſtomacho, & ſicut in ſanguine phlegmatico, qui generatur ī hepate frigido. Et quãdo augmentatur calor agens breui augmento, quod tñ tunc nõ trahit calorem agentem à ſua forma naturali, tunc fit mala augmẽtatio in
B operatione membri, ſicut in ſtomacho generãte fumoſitatem ex cibis, & ſicut in hepate generante multã choleram. Sed quãdo fit magnũ augmentum in caliditate vel frigiditate, ita ꝙ calor membri exeat à ſua forma naturali, tunc faciet mẽbrum operationẽ contrariã operationi naturali: ſicut ſtomachus, qui corrumpit cibos. ergo cãæ iſtarum ęgritudinum fiunt æque à mala cõplexiõe calida, ſicut frigida. Et poſtq̃ aſſignauimus cauſam cõem omnibus membris, volumus reuerti ad locum, vnde ſeparati fuimus, & aſſi
C gnare cauſas proprie in hepate. Et dicimus, quia qñ accidit hepati mala complexio calida parũ excedens, ſicut diximus, tunc acquiret multã amaritudinem. Sed qñ augmentabitur hæc mala complexio calida, ita ꝙ egrediatur à ſua forma naturali, tunc erit operatio ipſius hepatis operatio non naturalis, & proueniet illa operatio ſolum à calore, in eo ꝙ eſt calor, & nõ in eo ꝙ talis calor. ergo q̃ proueniet ab iſto calore, in eo ꝙ calor ſimpliciter, inducet partem aqueam, quam inueniet ad fumum, & faciet ex eo ventoſitatẽ, D & proueniet ex hoc tympanitis hydrops, aut ſimile. & ſi fuerit cã remotiõis naturalis caloris ægritudo calida, attribuetur illa remotio ęgritudini calidæ. & ſi fuerit frigida, attribuetur frigidæ. Et ppea multum laborãt Medici, vt dent cauſam bene iſtius ſpeciei: eo ꝙ æque fit à calore, ſicut à frigore. Et ppea hæc ſpecies difficilior eſt cæteris ad curandum. Sed cã acquirendi malam cõplexionẽ vſi ſunt cauſæ calidę materiales, & non materiales. Et cauſa, quæ magis eſt propria in hac ląſione, eſt qñ cyſtis fellis ſuã operationẽ non facit. & hoc accidit aut pp oppilationem, quæ eſt in meatu, q eſt inter cyſtin & hepar, aut pp debilitatẽ virtutis attractiuæ in ipſa cyſti, aut pp oppilationẽ meatus, qui trãſit à cyſti ad inteſtina, aut pp debilitatem virtutis expulſiuę, quę eſt in ipſo felle. quod eſt, quia quando clauditur ille meatus, tũc accidit eidem illud accidens, qđ aduenit habenti clauſa inteſtina, hoc eſt, quia non petit cibũ, nec deſyderat. Et accidit hoc, ppea quia virtus attractiua eſt in quolibet membro pp nu-
F trituã; & virtus nutritiua complet ſuas operatiões pp quatuor has virtutes. & qñ priuatur vna iſtarũ, priuantur omnes: & ſic accidit hepati propter fel. Et accidens, qđ dicitur ictericia, fit ex neceſſitate propter vnam duarum rerum, aut pp priuationẽ operationis fellis, aut propter diminutionem: quia tunc remanet amaritudo pmixta ſanguini, & virtus expulſiua mittit eam ab omnibus membris, & expellit eam ad ſuperficiem corporis per modum cutationis, ſicut expelluntur aliæ ſu-

Tympanitis ẽ difficilior alijs ſpecieb⁹.

E

Opp. a Razi. 9. Almaſo. & ab Auic. 14. tertij tract. 4. c. 4.

G perfluitates. & hæc ſpecies non eſt timoroſa: aut quia hepar, aut quia membra acquiſiuerunt malam cõplexionem calidã, ſicut accidit, qñ generantur apoſtemata calida in eis, aut pp venena calida ebibita, qa tũc dominatur multa quãtitas cholerę in corpore, & ſpargitur ad cutim. Et hoc manifeſtatur pp quantitatem ſuperfluam, & malã qualitatẽ, & non per viam mundificationis. & ppea hæc ſpecies eſt periculoſa. Quãdo debilitatur virtus diſcretiua in hepate, tunc debilitant operationes ipſius, & ſparguntur p to-
H tũ corpus humores hi cum ſanguine, & fiunt pp hoc multæ ægritudines ſicut hydrops, quæ dicitur aſcites. quia niſi hæc virtus cognoſcat aut ſeparet aquoſitatem, quæ eſt in chylo, tunc ſpargitur in ſanguine, & natura pellit ipſam ad concauitatem ventris. Et quidam dicũt, ꝙ nõ expellit ad hunc locum niſi per venas vmbilici: ppea qa iſtæ venæ cõtinuãtur cũ hepate, & per iſtas exit ſuperfluitas aquoſa, quę eſt in embryone, qñ eſt in corpore matris. Et aliqñ fit hoc accidens pp debilitatẽ virtutis attractiuæ, quæ eſt in reni-
I bus, aut pp oppilationem, aut propter ſtricturam illius meatus. Et qñ debilitatur virtus * retentiua in hoc membro, eſt cã, vt exeat ſanguis ex eo crudus, aut non coctus. Et qñ virtus expulſiua erit permutata ad malum in hoc mẽbro, tunc reuertitur ſanguis ad inteſtina per meatus, p quos cibus tranſit, & fiet fluxus ſanguinis. & hoc eſt aut pp acumẽ ſanguinis, aut pp malitiam cõplexionis. Qñ debilitatur, aut priuat operatio virtutis attractiuę, ẽt ex hac ꝓuenit malus fluxus. Et cã vlis lęſionis harum virtutũ eſt pp ægritudines appropriatas mẽbris officialib⁹ aut conſimilibus. ſed officialis eſt cauſa per accidẽs, qa mediante ęgritudine complexionali, quæ eſt appropriata conſimilibus. Et iſtę duæ ſpecies ęgritudinis lędunt membrũ duobus modis, aut in eo ꝙ eſt in ipſo mẽbro, aut in eo ꝙ eſt in mẽbro communicante cũ eo. Et ppea, ſi aliqs quæreret à nobis in hũc modũ, poſtq̃ vna rerum, per quam lædũtur operationes membrorũ, eſt per communicationẽ vel colligãtiam, & cor eſt illud, qđ dat calorem hepati, per quẽ facit ſuas operationes, L
lædent operationes hepatis pp paſſiones cordis, aut non? Reſpondemus, ꝙ poſtq̃ cor eſt dominans mẽbrum ſuper oĩa ex toto, impoſſibile eſt vt ĩ eo generent ęgritudines ſenſibiles tales, quę poſſint lædere hepar, aut alia membra, ſtante homine viuo. & hoc ſi accidit. accidet p viã extraneitatis, q̃ fit in rebus nãlibus. & hoc fit valde raro. Sed maior pars ęgritudinum, quæ fiunt in corde, remanẽte hoſe viuo p cõparationẽ fit ad mẽbra ĩſenſibilia: quãuis nõ fit impoſſe vt cordi adueniãt
M ęgritudines occultę pp malã cõplexionẽ. Et quãdo ſũt ſenſibiles læſiones operationũ hepatis, tũc ſunt fortiſſimę. ſicut tu vides. ꝙ pp paruum motum, vel pp paruũ remum aduenientẽ gubernatori magnę nauis, fit magnus motus ĩ patte priori nauis: ſic ẽt habet ſe q̃libet diſpoſitio cordis ad oĩa mẽbra prĩcipalia. Propterea qñ medicabimur hepar, nõ debemus negligere cordis diſpoſitionẽ: immo ante oculos præferẽdum vel præponendũ. Et adhuc meli⁹ declarabim⁹ ĩ Ingenio ſanitatis.

* a.l. attractiua.

K

De

A *De Accidentibus ſuperuenientibus virtuti Digeſtiuæ venarum. Cap. 22.*

ACcidentia, quæ veniunt digeſtioni venarum, ſequuntur ꝑ maiori parte ægritudines hepatis: ſed habeat ægritudinem propriam eis, hoc eſt fluxum ſanguinis. Et in ægritudinibus fit hoc propter fortitudinem virtutis expulſiuæ, & maximæ in criſi laudabili. Sed illud, ꝙ eſt accidens abſolutum, fit propter ſanguinem mordicatiuum, & acutum. & propterea diſſoluit cõtinuitatem orificiorũ earũ, aut propter ſubtilitatem, ſicut videmus in ægri
B tudine, quæ dicitur claulor: & ſicut tu vides ꝙ accidit in vtribus olei: aut accidit propter multitudinem ſanguinis, quã venæ continere non poſſunt. & aliquando accidit ꝑpter debilitatem ſubſtantiæ venarũ, quę præparatæ ſunt ſciſſioni, aut quia ſunt ſubtiles nimis, aut nimis durę. Et res, quæ ſcindũt venas cito, ſunt multitudo ſanguinis, & res extrinſecę, ſicut caſus & percuſſio. Propter paſſiones horum membrorum, & hepatis multa accidunt accidentia in vijs vrinalibus. & in libro Signorum hoc declarabo.

C *De accidentibus ſuperuenientibus virtuti nutritiuæ membrorum. Cap. 23.*

SEd accidentia, quæ accidunt vltimæ digeſtioni, quæ eſt in mẽbris, ſunt tria, ſicut in alijs: aut quia priuatur operatio virtutis nutritiuę in ipſa, ſicut fit in ethicis: aut quia diminuitur, ſicut accidit in macie appellata alchaul: aut ꝑmutatur, ſicut in lepra, & morphea. Et cauſa horum accidẽtium eſt, aut propter malam complexionem ipſorũ mẽbrorũ: aut propter communicationem aliorum, ſicut in lepra, quę fit propter duas res: aut propter debili- D
tatem virtutis digeſtiuæ, quę eſt in membro: aut propter malã materiã eidem ab alio tranſmiſſam. Et malicia materiæ ẽ aut ꝑp ſeipſam, aut ꝑp debilitatem hepatis & venarũ. Et cauſa morpheæ eſt pro maiori parte propter debilitatẽ virtutis diſcretiuæ hepatis, aut propter debilitatem attractiuæ in ſplene. Et aliqñ accidit propter malã complexionẽ acquiſitam in ſubſtantia membrorum, & aliqñ ꝑp cibos. Et tu debes ſcire, ꝙ qñ enumeramus cauſas iſtorũ accidentium, ꝙ tunc nõ dicimus res contrarias adinuicẽ, aut ꝙ ipſa E
ẽt accidẽtia aliqñ non poſſunt eſſe ſimul. ſꝫ pluries hęc accidẽtia ſunt per plures cauſas vna. & poſſet etiã eſſe, vt omnes adeſſent.

De accidentibus impedientibus digeſtionẽ Cerebri. Cap. 24.

ET operatio virtutis digeſtiuę in cerebro aut diminuetur, aut corrũpetur. Et ab hoc proueuit fluxus, vel curſus ſuperfluitatum non coctarum à cerebro per nares, & palatum. & hoc accidẽs appellat naſſa. & accidit à rebus frigidis extrinſecis. Et aliqñ fit ꝑp res calidas, & F
volumus dicere ꝙ fiat à calidis. Et dicimus, ꝙ ꝓpea ꝙ hęc ſuperfluitas eſt non cocta, dicimus ꝙ cauſa efficiens hanc ęgritudinem eſt debilitas virtutis digeſtiuæ, quę eſt in cerebro ꝑp malam complexionẽ dominantem ex frigiditate. Et hoc bene poteſt aſſignari ī reumatibus ex cauſa frigida extrinſeca. Sed reumata, quę ſunt à cauſis calidis extrinſecis recipiunt perſeruationẽ: qualiter fiant per viam debilitatis virtutis digeſtiuę. propterea dicimus

G ꝙ debilitas virtutis digeſtiuę hoc facit p accidēs, hoc eſt pp multā quātitatē materię, & ipſius fluxū: ppea quia calor facit fluere res congelatas, diſſoluendo eas. Inſuper attrahit cerebrum à toto corpore ad caput. & pp iſtam multā malam materiam, q̄ in cerebro colligitur prouenit accēs prænarratum: quia refrigerabitur, & virtus digeſtiua impediet, & fatigabitur circa cerebrū pp reparationē tantæ quātitatis ſuperfluæ. Iſta eſt cā quantitatiua, pp quam debilitatur virtus digeſtiua cerebri pp cauſas extrinſecas. Cā ve
H ro qualitatiua ē, ꝙ calor extraneus extrinſecus habet per ſui naturā refrigerare calorem intrinſecū, ſicut Sol refrigerat ignem. & ēt aliæ cauſæ ſunt, quæ non indigent prolōgatione ſermonis. Et hæc verba habēt locum in omnibus tribus digeſtionibus, ſi vis eas ponere tantū tres, ſicut fecit Gale. aut quatuor ſm dictum hominis, quem tu ſcis. Sed mihi melius vī, vt in venis non ponatur tertia digeſtio, ppea qa ſanguis in eis nō tranſit ad aliā formam, ſicut fit in ſtomacho, hepate & alijs membris: quia ſtomachus conſuer-
I tit cibum ad chylum, hepar ad ſanguinem, membra alia conuertunt ad ſperma album. Sed venę non faciunt tranſire ad aliam formam, quamuis nutriantur ex eo aliquo modo ex neceſſitate.

De *accidentibus ſuperuenientibus virtuti nutritiuæ Cordis.* Cap. 25.

DEinceps volumus enarrare de accidentibus ſuperueniētibus membro prīcipi virtutis digeſtiuę: & hoc eſt cor. & poſtea narrabimus accidentia, quæ ſuperueniunt membris ſpermatis, & vrinæ: & poſtea K
erit completus ſermo accidentium, q̄ ſuperueniunt virtuti nutritiuę. Et dicimus ꝙ accidētia, q̄ ſuperueniūt cordi, ſunt ſicut ſyncope cardiaca, & tremor, & vlr q̄ exeunt virtutes pulſatiles à ſua natura. Et horū cā aut eſt intrinſeca, aut extrīſeca. Extrinſecæ cauſæ ſunt accidentia animæ, q̄ calefaciunt complexionē cordis, ſicut ira, & furor & cauſæ, propter quas occultatur interius calor, ſicut ex ira, & his ſimilibus quia q̄n prouocantur ſuæ virtutes interius, & calefit nimis, tunc fortificat ſuus L
motus pulſatilis, vt temperet ſuam complexionē, attrahendo aerem, & expellendo exterius. Et cauſę intrinſecę ſunt mala complexio, aut vt ſit in eo, aut in membris ſibi colligatis. Et aliq̄n erit complexio cordis nō materialis, ſicut in febre ethica, & quandoq; materialis, q̄n recipit ſanguis, qui eſt in eo, aliquam permutationē. Sed apoſtema non pōt tolerare ī ſui ſubſtantia, eo ꝙ prius infirmus deficit. Et Medici dicunt ꝙ pōt generari in ipſius panniculo. & ſi Medicus accelerat curā ipſius, M
pōt curari. & ſi non, moritur. Et dicit Gale. ꝙ cor ſuſtinet ægritudinē materialem, videlicet quādam humiditatem aquoſam, quæ generatur in ipſius panniculo, à qua prouenit ægritudo, quæ vocatur ronol, & ſonat liquefactio totius corporis. Et aliquando naſcuntur ſuper panniculo eminentiæ durę. & vniuerſaliter dico quòd non eſt impoſſibile, vt ſuper ipſum non aduenīat omnis mala complexio, excepto vt nō ſit cum apoſtemate, aut non vltimetur. quia quando vltimabitur, aut ſupfluę fiet ſyncope, aut ſimile.

Et

A Et ſyncope eſt reuocatio ſubita caloris naturalis ab omnibus partibus corporis ad cor, ita ꝙ membra regi non poſſunt. & hoc accidit aut propter paucitatem caloris, aut ꝓpter ipſius nimiam diſſolutionem, & ꝓpter alias cauſas. Et membra, quæ leduntꝫ pp ipſius communicantiã, ſunt membra principalia. Et membrum, quod maxime cum eo cõiecat, eſt os ſtomachi. & ppea nominatur ſegnandi, quia cor nominatur ſegat. & propter hoc ſegnandi dicit paruum cor. Et accidit ſyncope pp dolorem ſtomachi pluries, & accidẽ
B tia virtutum pulſatilium, & cauſæ illorum. & quod poteſt comprehendi ab eis, melius eſt enarrare in lib. Signorum. & ibi dicam.

De quibuſdam accidentibus ſplenis. Cap. 26.

IAm diximus ꝙ membra, quę ſeruiunt hepati, ſunt ſaccus fellis, ſplen, & veſica, & renes. Et iam diximus accidentia, quę veniunt pp priuationem fellis opationis, qñ diximus accidentia hepati, & locuti fuimus de ſplene, & adhuc dicemus de eodem. Quando corrumpitur opatio virtutis attractiuæ ſplenis, tunc
C diffunditur cholera nigra cum ſanguine. & aliquando expellit ipſam natura ad cutim, & fit morphea nigra: & vſr pp hoc accñs fiũt omnes ægritudines melancholicæ. Et qñ dñatur ſuperfluę ipſius virtus expulſiua, tunc infirmatꝫ ſtomachꝰ, ita ꝙ aliqñ ob hoc accidit fluxus melancholicꝰ. Et ſpleni aduenĩũt oẽs ſpẽs ægritudinis complexionalis, officialis, & cõis, ſicut ĩ aſpatibꝰ. Et ppea qacibꝰ, ex quo nutritꝫ iſtud mẽbrũ, eſt groſſus, & vt plurimũ ęgritudines, qꝫ in eo fiũt, ſunt groſſæ ſubſtantiæ.

De accidentibus ſuperuenientibus uirtutibus Renum. Cap. 27. D

REnes habent quinq, virtutes, ſicut alia membra. & qñ priuatꝫ virtus diſcretiua, quæ eſt in renibus, aut digeſtiua, aut retentiua, tunc funditꝫ ſanguis in urina: propterea quia aquoſitas ſanguinea, quę mittitur eis ab hepate vt nutriantꝫ, tunc ab eis immutari non poteſt. Et quando priuatur eorum virtus attractiua, tunc fit hydrops aſcite, ſicut dictum eſt. Et quando augmentabitur multum, tunc fiet fluxus vrinæ cum forti ſiti. & hæc ægritudo dicitꝫ diabetica. Et quando dominã E
te virtute attractiua, debilitatur retẽtiua, & digeſtiua eorum omnino. & propterea in hac ægritudine exit vrina non cocta. Et cauſa huius accidẽtis eſt iterum propter malam cõplexionem, aut ęgritudinem officialem, aut communem. & conueniẽs eſt appropriare hanc ęgritudinem malæ complexioni calidæ, propterea quia attractio fit ꝓpter calidũ. Et non eſt impoſſibile attractiuam augmentari propter debilitatem retentiuæ. quod eſt, quia quando debilitatur retentiua, non nutriuntur renes ab aquoſitate conuenienter ꝓ F
pter paucam moram, quam habet aquoſitas, & tunc conatur virtus attractiua ad trahendum plusq̃ conueniens ſit. & ob hoc accidit, ꝙ vrina parum manet in veſica, quanuis nõ ſit plena. Virtꝰ expulſiua ĩpeditꝫ ĩ his mẽbris pp oppilationem, quę fit in his ex corpibꝰ lapideis gñatis in humiditatibꝰ groſſis cũ calore deficatiuo, & recipit duriciẽ, ſicut later, & terra. Et maior ps iſtorũ fit ĩ ſubſtãtia renũ, & non in cõcauitate. & hęc ęgritudo nominatur haſcac.

De

G *De accidentibus impedientibus opera Veſicæ. Cap. 28.*

VIrtus expulſiua impeditur in veſica propter oppilationem, q̃ ſit in ea, ſicut ex apoſtemate, aut humiditate groſſa, aut a ſanguine coagulato, aut a lapide, & tunc conſtringitur vrina. Et aliquando conſtringitur vrina propter impedimẽtum virtutis expulſiuę. Et aliquando fluit vrina propter dominationẽ virtutis expulſiuæ. & hoc accidit, ꝓpter vlcerationem ipſius veſicę, quę fit propter qualitatẽ mordicatiuã, quæ eſt in ipſa vrina. Et aliquando
H accidit ꝙ vrina exit ſine voluntate, & ſine dolore. & hoc accidit, quando paralyticatur muſculus, qui eſt
I collo veſicæ. Et de hoc loquemur, quando narrabimus accidẽtia, quę accidunt virtuti voluntarię mobili. Et maior pars accidentium, quæ adueniunt iſtis duobus membris, deuenit vltimo ad vlcerationem: & in principio ſui aduentus nominatur ſcabies, quę fit propter malam cõplexionem materialem propter malos humores, qui ſparguntur ad ipſam. Et debet hoc accidere ei, eo ꝙ eſt via & receptaculum ſuperfluitatum corporis, & hypoſtaſis ipſius.

De accidentibus ſuperuenientibus membris generationis, ſicut teſticulis, virgæ, & uuluæ.

Cap. 29

QVando virtus digeſtiua priuatur in teſticulis, aut diminuit, tunc non faciunt ſperma aptum ad generationem. Et hoc accidit ab vna ſpecierum malæ complexionis. quia qñ dominatur multum in calore & ſiccitate, tunc comburitur ſperma. Et ſimiliter ſi dominatur in frigiditate, & ſiccitate, aut humiditate per ſe, aut in frigiditate K
per ſe, non decoquitur ſperma, ſed remanet ſubtile aqueum. Et quædam ex iſtis complexionibus ſunt tales a principio generationis, & nõ recipiunt correctionem: & quædam ſunt per accñs, & corrigũtur. Et quã doq; priuantur operationes iſtorũ membrorum propter apoſtemata, aut inciſionem ſuſpẽſoriorum ſuorum, aut propter malitiam, quę in eis ſuperuenit in mẽſura, aut in paſſione, ſicut eſt in hernioſis. Et hoc accidit propter largitatem neruorum, ad quos ſuſpenſi ſunt teſticuli L
propter humiditatem ſuperfluam, & relaxantur illi nerui, & deſcendũt inteſtina ad burſam teſtium. Et poteſt eſſe vt deſcendat ad burſam vẽ toſitas, aut aquoſitas. Et aliquando accidit hęc ęgritudo propter ruptu-
ram, quæ aduenit huic foramini. & hæc eſt deterior. & multę alię manę ries inueniuntur in libris practicorum. Sed uirtus expulſiua priuatur
I virga propter oppilationem ſuorũ meatuum, aut propter debilitatem, aut laxitatem, aut quia accidit in eius forma mala figura, qñ induratꝰ, & hoc accidit, qñ læſa eſt chorda, q̃ M
ſuſtentat erectionem ipſius, aut ꝓp multam ſiccitatem, aut quia ingroſſata eſt ex aꝑate ſimili lapidi. Qm̃ vulua fuit creata ꝓp gñationem, & quia eſt via ſuperfluitatum ſecũdę digeſtionis: iõ accñtia, q̃ huic membro aduenium, iſtis opationib' adaptantur. Et in vulua ſunt quatuor virtutes, ſ. attractiua, retentiua, digeſtiua, & expulſiua. ſed loco digeſtiuę debet poni conſeruatiua. & hoc eſt conueniens, quia propria virtus eſt conſeruatuo embryonis. Sed operatio virtutis diſcretiuæ non eſt manifeſta

A ſeſta in ipſa: quia nō eſt credendū, vt nutriatur ex eo quod colligitur ī ipſa. Et quāuis hic cadat magnum dubium, hic non ſoluetur, ſed hoc relinquetur libro de Animalibus.
Sed attractiua, & retentiua, & expulſiua ſiunt manifeſtæ in ipſa. & ꝓpterea volumus narrare accidentia, q̄ ſuperueniunt vnicuiq; earum. Et diximus, ꝙ quando debilitatur, vel priuatur virtus conſeruatiua, quam diximus eſſe propriam ſibi virtutem, tunc minuetur, aut priuabitur conceptio. & hoc accidet aut ꝓpter malam complexionem materialem,
B aut non materialem. Et quæ eſt nō materialis, quædā eſt, quæ eſt a prīcipio generationis, & illa nominat ſterilitas: & quędam eſt, quæ eſt per accñs. Et quidā dixerunt ꝙ hoc fit ꝓpter diſpoſitionem corporum cœleſtium. ſed hoc ego nō video, nec affirmo. Sed via, qua lędunt iſtæ malæ complexiones ſperma in vulua, eſt eadem cum illa, qua mala complexio teſticulorum lędit ſperma ī eis. quod eſt, quia quando iſta mēbra erunt calida & ſicca, tunc comburet in eis ſperma: & quando erūt frigida, tunc infrigidabitur, & fiet a-
C quoſum curſibile. Et quando impeditur virtus retentiua matricis, aut debilitat, tunc erit cauſa abortiēdi. & cauſa impedimenti illius virtutis eſt humiditas lubricatiua pro maiori parte. Et quando debilitatur virt⁹ expulſiua illius, habebit difficilem partum, quemadmodum ſuperfluitas expulſiuæ eſt cauſa abortionis. Et quando virtus attractiua diminuit, aut priuat in ipſa, eſt cauſa diminutionis, aut priuationis conceptus. Et aliquando lędūtur omnes iſtæ operationes in vulua ꝓpter apoſtema, quod fit in ea, aut ꝓpter D ęgritudinem, quę ſuffocatio matricis appellatur. Et iſta ęgritudo non lædit ſolum operationes matricis, ſed etiam operatiōes membrorum totius corporis: eo ꝙ hęc ęgritudo fit in hoc membro ex humore ſimili veneno, & facit fumum, qui reſiſtit propter malam ſuam formam calori naturali, ſicut faciūt venena. & fit ab hoc priuatio omnium priuationum vitæ, & ferè cor pulſatione priuat. Propterea quia hoc accidens accidit vt plurimum mulieribus, quę remotæ ſunt a coitu, *ope E
B ratur ad hoc putrefactio, quę hoc accidens mouet collecta in eis. & fit ꝓp corruptionem ſpermatis, propterea quia illarum ſperma pręparatū eſt illi corruptioni. Et ego dico, ꝙ nō eſt impoſſibile vt gñet in malis corpib⁹, & eorū ſubſtantia vnus humor ſimilis veneno, & maxime in hoc mēbro: eo ꝙ loc⁹ eſt, & receptaculū ſupfluitatū corpis, q̄ pręparatę ſunt recipere corruptionem. & aliqñ incarcerant ita, ꝙ non recipiunt correctionem, & ſanationem. & ſi ceciderit ad manus perfecti Medici, recipiet ſanationem. Et huic mēbro accidunt ęgritudines poſitionis, ita F
ꝙ priuant ab eo oēs ſuę operatiōes: quia paralyticat, aut egreditur de loco ſuo, & ſuſpendit. & aliquando eſt cauſa iſtius ęgritudinis ſaltus, aut pcuſſio, & aliquādo eſt humiditas lubricatiua. Et ex reb⁹, q̄ reſiſtunt matricis naturę, vt non concipiat, eſt ęgritudo noſata mola. & iſta ęgritudo fit ꝓp defectum virtutis informatiuę in ſpmate. & hoc accidit aut ꝓpter corruptionem membri, aut ꝓp corruptionem materię. Et tūc gñat ī vulua quoddā fruſtū ſimile fruſto

car-

*a. L opinatur ꝙ putrefactio, q̄ hoc accidens mouet, collecta in eis, fit ꝓpter. Non eſt ſpoſſe gñari ī corpore humor ſimili veneno.

G carnis, & venter mulieris ſimilatur ventri pregnantis, donec abortit. & aliquando accidit vt natura ipſam digerat, & conuertat ipſam in hũiditatem, aut ventoſitatem. Sed accidentia, quę aduenium ſanguini mẽſtruo, ſunt eadem accidentia, quę accidunt digeſtioni venarum. & ꝓpterea ſuperfluitas fluxus ſanguinis fit propter vnam duarum rerũ, aut propter debilitatem virtutis retentiuæ in venis, aut propter augmentũ expulſiuę, aut propter ambo ſimul. Sed defectus virtutis retentiuę proH uenit ab vna ex ſpecieb⁹ malę complexionis. & augmentum virtutis expulſiuę fit aut propter mordicationem humorum, aut propter quãtitatem eorum. Et cauſę conſtrictionis ſanguinis ſunt oppoſitę cauſis ſupradictis: ſaluo ꝙ ex rebus vna, quę debilitat virtutem expulſiuam, aut ipſam priuat, ſunt oppilatiões, quę fiunt in venis propter groſſicię ſanguinis, aut propter ſuam viſcoſitatem. Et tempus naturalis purgationis menſtrui breue eſt vnius diei, & longum eſt ſeptem dierum. Et tẽpus breue interpolationis mẽſtrualis eſt viginti dierum, longum eſt I triginta dierum.

De expulſiua plurium membrorum.

Cap. 30.

ET aliquando aduenium accidentia virtutis expulſiuę vni membro ſolum, & aliquando toti corpori. & quę aduenium toti corpori, ſunt ſicut tremor, rigor, & alices, & ſimilia. Et accidentia, quę aduenium vni membro ſoli, ſunt ſicut tuſſis pulmoni, & ſternutatio cerebro, & oſcitationes ori, & ructus, & ſingultus ſtomacho. Et nos narrabimus cauſam vniuſcuiuſq; iſtorum.

Et nos non appropriamus hęc accidentia animę nutritiuę, niſi propterea ꝙ non ſunt voluntaria: quis voluntas habeat in aliquibus earum aliquam inuentionem. Et dicim⁹ ꝙ tremor, & rigor ſunt motus virtutis expulſiuę in muſculo propter expulſionem humoris lędentis, calidi tate ſua, vel frigiditate. Et ꝙ ita ſit, nobis oſtenditur. quia tales tremores aduenium corpori ꝓpter res extrinſecas: ſicut ſi ſubito ſuper corp⁹ ſpargatur aqua calidiſſima: quia ex hac prouenit rigor. Et aliquãdo accidit horripilatio, aut tremor. & hoc accidit propter aerem frigidum, & L aquam frigidam. & cum iſtę cauſę erunt debiles, tunc fiet rigor: & in maiori parte tunc accidit in febribus. & quando erunt fortes, tunc accidet tremor, & tamen non poteſt fieri tremor, niſi pręcedat rigor: & maxime qui fit ꝓpter humores calidos in febribus. Sed qui fit ex humoribus frigidis phlegmaticis, aliquando accidit, ſicut dicit, tremor abſq; putredine. & hoc accidit ſolũ in ſpeciebus vitrei phlegmatis. Et Medici dicunt ꝙ ille, qui fit ab humoribus calidis, eſt fortior, quia humor eſt magis mordicatiuus. & qui fit a frigore, eſt minus mordicatiuus. Et nos videm⁹ ꝙ fit cõtrarium huius in rebus extrinſecis, quia aer frigidus dat hoc accidens vehementer, & aer calidus nihil, ſed horripilationem bene facit. propterea dicit ꝙ fortis tremoris cauſa eſt cõcluſio caloris naturalis in partibus intrinſecis, & infrigidatio membrorũ exteriorum: quia tunc mouetur natura ad expellendum illud, quod eſt ſuum contrarium, ſiue calidum, ſiue frigidum. ſed frigidum eſt plus con-

K

Tremoris Rigoriq; definitio.

Argumẽtũ contra Medicos ſecundũ.

M

Cõtra Medicos de rigoris cã

A contrarium. Sed tremor, qui fit ī hora mortis, eſt motus virtutis expulſiuę propter impotentiam ſuſtentandi membra. & propterea extinguit calor intrinſecus, & ex toto reſoluitur. & aſſimilatur ille motus motui qui non habet principium, nec finem, nec cauſam, ſed ſolum defectum: ſicut videtur in motu flāmæ candelæ, & in caſu foliorum arborum propter conſumptionem. Et ꝓpterea, quando aduenit aliquid naturæ ab extrinſeco, quod ſit mortiferum, ipſa expellit tunc corporis ſuperfluitates propter terrorem: ſicut accidit illis, qui decapitantur. Sed tuſ-

B De tuſi. ſis eſt motus virtutis expulſiuæ in pulmone propter expulſionem rerum, quæ lędunt inſtrumenta anhelitus cum aere, qui egreditur ſecū, & propter adiutorium pectoris. Et ob hoc patet, ꝙ virtus volūtaria habeat aliquam inuentionem in hac re: quanuis natura ipſa violentiam inferat. Et efficiens cauſa tuſſis eſt vna ex ſpeciebus complexionis malę materialis, vel nō materialis. Sed uiaterialis fit propter humorē, qui ſtillat a cerebro, ſicut accidit a reumatibus: aut a re, quę prouenit a pectore ad pulmonem: aut a ſpōdilis,

C ſitur propter apoſtemata, quæ ſunt in ipſo pectore: aut propter rē quę generatur in ipſo pulmone, ſicut apoſtemata, aut vlcerationes: aut ꝓpter ſanguinē, qui egreditur ab eo, & exit ſanguis ab eo propter venā fixam in eo. & hoc eſt periculoſum. Et aliquando exit ſanguis a pulmone per viam reſudationis, eo ꝙ iſtd membrum eſt vaporoſum. & aliqñ currit ſanguis ad pulmonem a parietibus pectoris. Et Medici dixerūt, ꝙ cuidam homini accidit fortiſſima tuſſis, & cum tuſſi proiecit vnū D lapidem, & incontinenti fuit inde liberatus. Et adhuc dicunt, ꝙ eſt vna ſpecies tuſſis, quæ fit propter mucilagines, quæ naſcūtur in pulmone. Et aliquando res extrinſecæ mouēt tuſſim, ſicut puluis, & fumus, & lana ſpinarum, quæ dī lana canina, halicacabus. Et etiam complexiones nō materiales mouēt hoc accidens. ſaluo ꝙ virtus expulſiua non eſt nata laborare pro illis, ſicut pro materialibus: ſed mouetur hoc motu per accidens. Et propterea quia illud, qđ quæritur a pulmone, eſt vt moueat ad expellendum illud, quod ipſi no E cet, conceſſa fuit ei a natura bona virtus ſentiendi. Et quando ſentit rē lędentem tangendo ipſum, tūc mouetur virtus expulſiua, quæ eſt in illo. Et ſicut mouetur pulmo ad hoc propter complexionem materialē, ſic etiam mouetur propter complexionem non materialem: quia non habet a ſui natura facere niſi hoc. quia res, quæ fiunt a natura, fiunt duob⁹ modis, aut neceſſitate, aut iuamento. Sed accidit tñ raro, ut hoc accidens fiat a rebus extrinſecis, quę non ſequuntur viam naturę. ſicut

F dictum eſt, ꝙ vnus homo habebat fortiſſimam tuſſim, & vnus Medic⁹ ex experimentalibus præcepit ei vt clauderet os, & incontinenti fuit liberatus. & in alio præcepit vt ſtringeretur collum, & fecit, & liberatus fuit. Et quandoq; accidit tuſſis propter compreſſionem, quæ fit pulmoni ab alijs membris, ſicut fit in apoſtemate hepatis: aut propter nimiā, vel ſuperfluam ſatietatem. Et ſternutatio eſt motus virtutis expulſiuę in cerebro propter mundificationē ſuperfluitatum, quæ fiunt in eo. pro

pter

G pter hoc, aliquando mundificantur ſuperfluitates corporis, & pectoris, & pulmonis. & aliquando ex ſternutatione expelluntur aliquę ex ſuperfluitatibus, quę ſunt in ore ſtomachi. & propterea fortis ſternutatio aliquando mouet vomitum. & hũc motum aliquando facit virtus expulſiua, quando humor ſui qualitate mordet meatus narium. propter hoc, res appoſitæ naribus acutæ ꝓuocant ſternutationem. Et ſi tu q̃reres, ſi hæc ſuperfluitas prouenit a cellulis cerebri ad nares, & mouet ſternutationem: Reſpõdem⁹ ꝙ hoc
H raro contingere poteſt. Et ructus ꝓpter expulſionem fit ventoſitatis, q̃ eſt in ſtomacho a virtute expulſiua.

Et alyces fiunt propter motum virtutis expulſiuæ in membris propter expulſionem ſuperfluitatis fumoſę, quæ eſt in membris. Similiter oſcitatio eſt extenſio muſculorum mãdibularum propter expulſionem ſuperfluitatum fumoſarum. Iſta ſũt accidentia, quę ſuperueniunt operationibus virtutis nutritiuæ, & illis, q̃ appropriantur ei.

I *De accidentibus ſuperuenientibus virtuti Senſibili. Cap. 31.*

DEinde volumus narrare accidentia, quę ſuperueniunt virtuti ſenſibili. & a ſimpliciori incipiemus, vt a virtute ſenſibili. Et dicimus ꝙ, quanuis virtus ſenſibilis prĩceps communis ſenſibilitatis ſit in corde, vt dictum eſt, non tamẽ completur eius operatio manifeſte niſi i cerebro, nucha, & neruo. Et propterea hæc mẽbra, quæ dicta ſunt, ſunt frigidæ complexionis, & humidę ſubſtantiæ, & ſunt paſſibilia: nec eſt eorum dominatio, ſicut dominatio cordis. & ideo fit, vt maior pars accidentium, quæ ſuperueniunt operationibus ſenſibilibus, ſunt a parte cerebri, nuchæ, & nerui. Sed cordi non poteſt accidere ęgritudo, propter quam prouenirat priuatio harum virtutum, eoꝙ mors antecedit: quanuis non ſit impoſſibile vt accidat ipſis a corde aliqua debilitas, & diminutio. & * aſcendit hoc, ꝙ ſi incidatur vna ex magnis arteriis alicui ex membris, diminuitur ſenſibilitas illius membri. Et adhuc videmus ꝙ priuatur ſenſus & motus, q̃n ſyncopizat. & etiam fit magnus tremor, quando homo multum timet. K L
Et nos non facimus demonſtrationem iſtius, ſicut facit Gal. de inciſione nerui: quanuis declaratum ſit, ꝙ cor habet inuentionem in operationibus harum virtutum. Et adducimus probationem a loco eſſendi & non eſſendi pro melioratione probationis. & quia ita eſt, dixerunt Medici ꝙ cauſę aduentus accidentium ſuper has virtutes ſunt a cerebro, & nucha, & neruo. Et tamen cum tu curas iſta membra, caue ne obliuiſcaris curam cordis, ſicut dictum eſt in libro Sanitatis. Deinde volumus narrare accidentia quæ accidunt ſenſui tactus, & poſtea dabimus eorum cauſas. Et dicim⁹ ꝙ, hęc virtus eſt de genere virtutum paſſiuarum, quia illa patitur a quatuor qualitatibus, quæ dominãtur in ea. Ipſius accẽtua tot ſunt, quot ſunt accidentia aliarum virtutum: hoc eſt quia corrumpitur penitus, ſicut in membro paralytico: aut diminuit, ſicut in ſtupore: aut permutatur in malam qualitatem, ſicut eſt in ſenſu doloris. Sed priuatio ſenſus in toto corpore eſt mors de neceſſitate. ſed priuatio in vno membro, & di-

* a.l. conuenit.

M

mi-

A minutio in toto corpore possibilis est. Et causæ, quæ faciunt hæc accidẽtia; sunt de necessitate mala cõplexio materialis, & non materialis. & mala complexio, quæ ipsa facit, est in cerebro, nucha, aut neruo. Et est perscrutandum, si hæc accidẽ tia fiunt ab octo speciebus malæ cõplexionis, aut a parte earum. Et dicimus ꝙ quædam istorum membrorum sunt frigida & sicca, sicut nerui: & quędam frigida & humida, si cut cerebrum, & nucha. & quia ita est, ista membra patiuntur a frigidi
B tate, aut a frigiditate & humiditate vt plus. & propterea sunt causę istorum accidentium istæ duæ res. Sed ꝙ mala cõplexio calida hoc faciat, non est impossibile. quia iam declaratum est, ꝙ operatio alicuius mẽbri, non completur nisi per calorem mensuratum & temperatum. & nõ est dria ex qua qualitate exeat temperantia. & si accidit, est de raro cõtingentibus. Nec etiam est impossibile, vt hoc accidat propter siccitatem: quia nos videmus decrepitos; qui valde parum sentiunt. sed si ꝓuenit a siccitate; remotum est vt fiat
C subito. Et postquam qualitas frigida, inquantum est frigida, est causa horum accidẽtium, pro maiori parte existens coniuncta cum humiditate, aut non coniuncta: q̃uis humiditas sit prędparata ad hoc agẽdum; eo ꝙ facit relaxationem; propterea quando est composita cum caliditate; remotum est vt fiat hoc accidens. sed non dicimus ꝙ sit impossibile, sed difficile est inuenire complexionem materialem solum humidam, nisi sit coniuncta cum caliditate, aut frigiditate: quia quod facit hoc, non est nisi humor extra naturam. Et humor nõ est nisi aut D
frigidus & humidus, aut frigidus & siccus, aut calidus & humidus, vel calidus & siccus. Et postquam dictum est, quæ species complexionis pro maiori parte est causa hmõi accidẽtis; dicendum est quomodo accidunt super has operationes. Et dicimus ꝙ hęc mala complexio, quãdo fit in cerebro, sequitur ex ea diminutio sensibilitatis in toto corpore. Sed quãdo fit in cerebro, fit in ipso primo & substantialiter, aut fit ꝓpter communicationem, quam hẽt cum ore stomachi. Et quando fit in
E vno latere cerebri, fit in latere corporis hoc accñs. Et sic quando generatur aliquis malus humor dominans in aliquo neruo, tunc priuatur, aut diminuitur sensus illius mẽbri, cuius proprius est ille neruus. Et humor potest generare in neruo duobus modis. Vno, fit ab humore, a quo nutritur neruus ipse, & tandẽ paulatim nutrietur, donec acquiret malignam complexionẽ. Alio modo, vt non fit humor in neruo, sed infusus in humore ipsum circundãte. Et aliquando accidit hoc accidens neruo perforato propter oppilationem: & oppilatio fit aut ꝓpter F
apostema, aut propter humorẽ grossum, aut propter compressionem. Et quamuis hæc ægritudo sit morbus officialis, tamen etiam est consimilis; quia post apostema, & grossitiem humorum, & compressionem sequitur mala complexio. Et quando istæ causę fortificantur, erũt causę priuationis sensus in vno mẽbro, aut in pluribus, aut in toto corpore. & cum causę istę sunt debiles, sunt causæ diminutionis sensus. Sed qñ permutantur ad malum, hoc est vt

Cꝫ doloris est prima qualitas ꝓ quo vide 1. Theisir tr. 9. c. 19.

sit

G fit mala ſenſibilitas, quę nominat dolor, prouenit a mala complexiõe calida, aut frigida materiali, aut nõ materiali. Et dolor fit, quando non dominatur hęc mala complexio ſuper totum membrum. & illa complexio nominatur a Medicis mala complexio diuerſa. Sed quando dominatur ſuper membrum totũ mala complexio, tunc nõ ſentit ipſam aut ſentit ſtupide. Et cauſa huius quare membrum non ſentit ipſam aut ſentit ſtupide, non eſt niſi propter complexionem ſuam naturalẽ. Et quando fiet in parte ipſi⁹ mala complexio extra naturam, ſentit
H ipſam per remedium bonæ complexionis. Et quando bona complexio erit permutata tota, tunc non ſentiet dolorem, quia non erit cum eo cauſa ſentiens, & erit membrum ſicut mortuum. Et quælibet qualitatum paſſiuarum poteſt dare accidens hoc membro. propterea quia iſtę qualitates pro maiori parte habent plus pati quàm agere, ſicut caliditas & frigiditas plus habent agere q̃ pati. * Et ſolutio continuitatis non eſt cauſa doloris, ſicut dicit Gale. ſed ſolutio continuitatis eſt cauſa complexionis, quæ facit dolorẽ. quod eſt, quia ſolutio continuitatis
I eſt cum malo motu, & conueniens eſt vt talem motum ſequatur mala complexio. Nec ſunt etiam cauſæ doloris duę res ſimul, videlicet ſolutio continuitatis, & caliditas & frigiditas, ſicut dicit errans Auicenna. quod eſt, quia declaratum eſt iam I lib. de Anima, quòd ſenſus ſentit primo inter ſenſus omnes, ſ. quatuor qualitates, hoc eſt calidum, frigidũ, ſiccum, & humidum. ergo dolores non fient, nec ſentientur ab eo ſenſu, niſi quando multum ſuperabſit K ſua propria ſenſata, ſicut accidit alijs ſenſibus. Sicut quia oculus nõ dolet niſi propter ſuperfluitatem colorum, quando exeunt viam temperatam vel mediam, & ſic lingua cum ſaporibus, auditus cum ſonis, & odoratus cum odoribus. Et ſi accideret huic ſenſui tactus dolor propter ſolutionem continuitatis, tunc eſſet ſuum proprium ſenſatum ſubſtantiale ſolutio continuitatis ſolum. Et ſicut oculus dolet propter ſuperfluitatem colorum, propterea quia ſuum ſenſatum eſt de genere colorum; & non res, quę ſit contraria co L lori. Sed ſolutio continuitatis eſt, ꝓpter quam accidunt qualitates ſuperfluę: & anima ſenſibilis non eſt niſi ad qualitates. Et Gal. etiam hoc cõfitetur, qñ dicit ꝙ vola manus non fuit facta in fine temperantiæ, niſi ad apprehendendum contraria. Et ad hoc apparet, ꝙ ſuperfluitas contrariorum eſt cauſa doloris, qui fit in ſenſu, eo ꝙ parum & multum de neceſſitate ſunt ſub eodem genere.

Et delectatio, quę eſt contraria doM lori, non eſt niſi comprehenſio ſenſatu temperati, & ſimilium: ſicut delectatur ſenſus tactus ex aqua calida, & viſus ex coloribus viridibus, & guſtus ex ſaporibus dulcibus, & auditus ex amenis vocib⁹, & odoratus ex odorib⁹ aromaticis. & quaſdam delectationes præcedit moleſtatio, & illę ſunt delectabiles naturę, & quędam ſunt abſq; moleſtatione p̃ cedente. Dolorum quidam fiũt in toto corpore, & quidam fiunt in vno membro, ſicut dolores, qui fiũt in ſtomacho, vel hepate, vel capite, vel inteſtinis. Et nos loquemur de manifeſtionib⁹, & dicemus eorum cãs.

Probatio maioris ꝑ põnis a ſimili, i. qđ fit ab eo, qđ eſt in gñe ꝓprij ſenſibilis.

Vide 2. hꝰ c. primo. Confirmatio.

Secũda rõ a cõtrario Nota tñ, qđ Rabi Moyſes 25 ꝑte. aph. dubio. 18. imponit Gal. oꝑ. q̃ ſeqt̃ Aui. de doloribus. qđ vẽ ſentire. 3. de Locis affect. 8.

* Contra opio Gal. opinantis cam doloris eẽ tm̃ ſolutiõé cõtinui in libro đ Morbis & ſymptomatis. Vid. 2 primi doc. 2. ſu. 2. c. 19. P.ó cõtra Ga. & Aui.

Digitized by Google

A cauſas. Et dicimus q̄ dolores, qui fiunt in capite, qui nominantur in Arabico ſoda, cauſę eorum ſunt abſq; dubio, aut ex mala complexiõe calida eorũ, aut frigida: & ſunt, aut materiales, aut non materiales. & hęc mala complexio poteſt fieri primo in ſubſtantia cerebri. & aliquãdo fit propter communicationem alterius membri, ſicut propter ſtomachum. Et horum quidam ſunt, qui perſeuerant longo tempore, ſicut dolor oui: & fiunt paroxiſmaliter. & hoc fit propter malos humores, qui generantur in cerebro ſuc-
B ceſſiue: & ſic permutatur ſua complexio ad malum ad generandum hunc humorem ſemper. & per eandem viam currunt omnes ęgritudines chronicæ: quia illę permutant complexionem in membris, & acquirunt diſpoſitionem gñandi malos humores. Vnde earum curatio eſt difficilis, aut ĩpoſſibilis, ſicut eſt dolor hemicranię. Et materia, ex qua fiunt aliquę hmõi ęgritudinis ſpecies, aliquando eſt in ſanguine arteriali. & conuenit hoc, quia curatur ęgritudo, quando incidit arteria. Et hæc ægritudo fit propter duas ma-
C las complexiones, videlicet calidam & frigidam. ſed non eſt materialis: quia illa, quæ non eſt materialis, lõgo tempore durat. Et membra cõſueta doloroſa ſunt inteſtina, & ſtomachus. & hoc accidit propter digeſtionem, quæ eſt in eis manifeſta multum, quia errant ſæpe. Et cauſę, quę faciunt dolorem ĩ ipſis, aut ſũt cibi ventoſi, aut humores groſſi, aut melãcholici. & dolor, qui prouenit ab eis, eſt multum fortis, & chronicus. & aliquando fiunt dolores fortes propter humorem cholericum. Sed humores, a quibus procedũt do- D
lores chronici in inteſtinis, ſunt aut humores groſſi frigidi, ſicut phlegma vitreum, & eorum ſimiles: & humores calidi. Sed dolores, qui continent totum corpus, ſunt illi, qui dicuntur labores. & ſunt trium ſpecierum ſecundum Medicos. vnus dr̃ vlceratiuus, alter extenſiuus, & alter apoſtemoſus. Et quidam iſtorũ fiũt a rebus intrinſecis, & quidam ab extrinſecis. & vlceratiuus fit penitus ꝓpter humores. & qui fit propter multum motum, fit propterea, quia diſſoluntur ex corpore humiditates ꝓ-
pter ipſum motum. & illud accidit E
propter cauſam humoris materialis, qui eſt in corpore malæ qualitatis. Sed aliæ duæ ſpecies laſſitudinis ſunt vna, niſi quia diuerſificant' ſm magis & minus. quia quando ſuperfluit dolor extenſiuus, fit apoſtemoſus. Et cauſa, quæ ſimiliter facit hos duos dolores, eſt humor, aut motus magnæ laſſitudinis. & ille, qui fit ꝓpter humores, fit neceſſario propter multitudinem humorum, ſi ſint diſtemperati in qualitate, aut non. Et multitudo humorum attribuit' duabus rebus: aut vt ſit multitudo per
F accidens, hoc eſt propter defectũ virtutis: aut vt ſit multitudo p̄ ſe: aut ꝓpter ambo. Et multitudo humorũ quantitatiua cum ſanitate virtutis nominatur repletio ſecũdum locũ: & multitudo, quæ eſt cum vno malorũ accñtiũ, noĩat' repletio ſm virtutẽ. qđ' eſt, qa virtutes ĩpediunt' ꝓ maiori pte pp q̄titatẽ, & qualitatẽ. ſed cũ illo ĩpedimẽto neceſſario cõiungit' malitia qualitatis, & illis pl' appropriat'. Et aliqñ fiũt iſti dolores pp malã cõplexionẽ calidã, aut frigidã ſinę materia. Et gñal'r accidunt

G dolores in corpore cauſa apoſtema tum,accidentium cauſa groſſorum humorum. Et propterea quia ſenſus,qui dicitur deſyderium, eſt proprius oris ſtomachi, videnda ſunt accidentia,quæ eidem ſuperueniũt.

De accidentibus ſuperuenientibus virtuti appetitiuæ. Cap.32.

ET dicimus,ꝙ accidentia ſuperueniunt huic operationi,ſecundum ꝙ accidunt alijs,aut ꝙ permutatur,aut diminuitur,aut corrumpitur. Et accidẽtia diminutionis ſunt ſicut accidentia corruptionis. & illud,quod corrumpit appetitum,aut H diminuit, eſt de neceſſitate vna ex ſpeciebus malæ complexionis non materialis,aut materialis, q̃ fit primo in membro patiente,aut per cõmunitatem,quam habet cũ aliquo membro. Et complexio, quę fit in membro, qualis dicitur operatio iſta,eſt calor extra naturam.Sed quidam opinantur ꝙ frigiditas eſt cauſa magis propinqua dandi appetitum quàm auferendi: propterea qa hæc operatio, quæ eſt in hoc membro,iuuatur,& completur per frigiditatem,& acetoſitatem, quæ ei trã ſmittitur a ſplene. ſed quando hæc I frigiditas vltimatur, eſt cauſa priuationis iſtius operationis. Nec eſt dicendum, ꝙ acetoſitas, inquantum eſt frigida, adminiculetur huic operationi:ſed inquantum eſt acetoſitas, eſt cauſa ſtimulans ad bonum. Et ſimiliter quando dominabunt humiditas & ſiccitas, impediẽt hãc operationem. quod eſt, quia nullũ membrum agit, & patitur naturaliter,niſi propter complexionem temperatam in quatuor qualitatibus. Sed læſio, quæ fit propter colligantiam cum alio mẽbro, eſt ſicut mala complexio', quæ prouenit a cere- K bro propter neruum colligantem vtrunq;. Et aliquando accidit hoc propter repletionẽ corporis ex multis ſuperfluitatibus. & propter hoc non indigent membra cibo. quod eſt,quia appetitus non fit,niſi quando diſſoluuntur ex noſtris corporibus res,quæ debent reſtauran per ſimile.& non eſt contra Gale.vt ſit vna cauſa ſenſus iſtius mẽbri, quòd membra, quando carent nutrimento,trahũt ab hepate, & hepar ab ore ſtomachi, & tunc fit deſyderium in os ſtomachi,& nititur reſtaurare illud,quod diſſolutum eſt ab eo, & L alijs membris. Et motus attractiõis in ſtomacho per modum appetitus & ſenſus,eſt contrarius motui attractionis,qui fit per modum nutrimẽti ſolum.quod eſt,quia ille,qui fit p modum nutrimenti,eſt attractio oris ſtomachi ab hepate. Sed attractio,a qua prouenit motus deſyderij in ſtomacho, eſt attractio hepatis ab ore ſtomachi. Et nos non ſumus locuti de hoc,niſi quia vnicuiq, membro neceſſe eſt vt reſtaure' per ſimile,quod ab eo diſſoluitur:& tamen nullum ex alijs membris ſentit euacuationem rei, quæ diſſoluit M ab eo.& ſi ita eſt, nullum membrũ ſentit euacuationem hanc, niſi per hoc membrum.& eſt eorum ſeruiens in hoc. Aut poteſt dici ꝙ diſſolutio,quę fit in ipſo, quaſi colligata diſſolutioni aliorum membrorum in eo, ꝙ eſt membrum eorum,& ipſa habent trahere ab eo. Sed propterea quia fortificatur deſyderium huius membri,quando diſſoluuntur a membris humores, & debilitatur, quando non diſſoluuntur: apparet ꝙ hoc ſit,propterea quia inter ipm

&

A & alia membra fit ſimilitudo,& ſocietas ſubſtantialiter, & non per accidens. Et eſt hoc membrum, quaſi ſit ſpecies omnium membrorum, qua ipſa debent ſentire hanc reſolutionem. ſicut nos videmus, ꝙ membra ſentiunt per neruum etiam in locis, quę non ſunt neruoſa,& ſicut diſcernit lingua cibos conuenientes ab inconuenientibus toti corpori. Et propterea quia ſenſus iſti⁹ membri,& deſyderium iſtius eſt ſubſtantiæ calidæ & ſiccę, ſicut eſt cibus, vel frigidæ & humidæ, ſicut eſt aqua: fuit neceſſarium vt venirent accidẽtia iſtis duabus ſpeciebus. & iam diximus cauſas corruptionis. & diminutionis appetitus calidi & ſicci.

B Sed cauſa corruptionis appetitus frigidi & humidi fit propter hãc complexionem in eo exuberantem. propterea dicunt Medici ꝙ corruptio appetitus cibi, fit per calidum & ſiccum ſuperfluens in membro. Et corruptio appetitus potus eſt, per frigidum & humidum exuberans in ipſo. & vniuerſaliter hoc non fit niſi propter malam complexionem frigidam & humidam, aut frigidam ſolum: quia difficile eſt imaginari,

C ꝙ hoc fiat propter malam complexionem calidam & ſiccam: ſaluo ꝙ opinatur ꝙ ab hoc etiã venire poſſit in fine febrium ardentium, quando appropinquatur morti. Sed corruptio iſtius operationis, aut eius exitus a curſu naturali fit propter qualitatem, aut quantitatem. Et qd fit propter quantitatem, ſicut appetitus augmentandi comedendi multum, eſt propter vnam duarum rerum: aut propterea quia corpus eſt nimis diſſolutum, ſicut in conualeſcentibus, qui habent fortiorem appetitum digeſtione: aut propter frigiditatem multam oris ſtomachi. quod eſt, quia iſtę operationes, ſecundum ꝙ dictum eſt a Medicis, iuuantur, & complentur frigiditate temperata. & quando fortificatur, tamẽ non fit *vltima, quia tunc quidam appetitus falſus fit. Et aliquando accidit, vt hæc mala complexio ſit nõ materialis, & aliquando eſt materialis, ſicut propter humorem acetoſũ, aut melancholiam. Et quod fit propter malam complexionem materialem, dicitur caninus appetitus.

D Sed cauſa ſuperfluitatis appetit⁹ frigidi & humidi eſt de neceſſitate ꝓpter malam complexionem calidã & ſiccam, materialem vel non materialẽ. Et materialis, quæ facit hoc accidens in hoc membro, eſt cholera, aut phlegma ſalſum. Et hæc mala complexio, quę fit in hoc mẽbro, aliquando eſt primo proprie in eo, & aliquando propter communitatẽ alterius membri: ſicut eſt hepar, & pulmo, & alia, ſicut diximus ſuperius, quòd ſenſus membrorum propter diſſolutionem calidi & ſicci ab eis cauſa eſt attractionis eorum. eodem modo accidit in appetitu frigidi & humidi. Et debes ſcire, ꝙ aliqñ

F eueniunt mala accidẽtia virtuti expulſiuæ, aut attractiuæ propter priuationem ſenſus membri. quod eſt quia virtus non expellit pro maiori parte, niſi quando ſentit rem ipſam lędentem: ſicut accidit inteſtinis. ga quãdo diminuitur, aut priuatur eorum ſenſibilitas, accidit eis vna ſpecies cholicæ. & ſimiliter quando diminuitur, aut priuatur ſenſibilitas oris ſtomachi, priuatur virtus attractiua, quę eſt in ſtomacho.

* al. vltra.

G De *accidentibus ſuperuenientibus uirtuti Motiuæ uoluntarie. Cap.* 33

ET poſtquam ſumus locuti de accidentibus, quę aduenium ſenſui tactus, deinceps narrandum eſt de his, quæ accidunt motui voluntario. propterea quia vt plus, qñ vnus corrumpitur & alter corrumpitur, excepto quando accidens eſt vniuerſale toti corpori. ſed quando eſt particulare in vno membro, poſſibile eſt vt ſtupefiant, aut priuẽtur ambo ſimul, & poſſibile eſt vt priueturvnus,& alter remaneat. Et hęc eſt ſententia Gale. & hoc conuenit
H cum eo, quod dictum eſt in cauſa ſenſus,& motus. quod eſt,quia calor,cum quo fit ſenſus, nõ eſt idem cum eo,cum quo fit motus,& diuerſitas,quæ eſt in eis,non eſt niſi mẽſura temperantię in vnoquoq; ipſorum calorum propria his duabus operationibus. Et propterea fuit neceſſarium, vt ſit complexio neruorũ motus alia a complexione neruorum ſenſus: propterea quia ipſi nerui habent temperatum calorem,cũ quo fiunt iſtæ operationes.& ꝓpterea priuatur ſenſus, quando incidit neruus ſenſus,& remanet motus. &
I quãdo inciditur neruus motus, aut percutitur,priuatur motus, & remanet ſenſus.& quando incidũtur ambo,aut percutiuntur, priuantur ambæ operationes. Et quando aduenit hoc accidens toti corpori,fit apoplexia.& quando accidit vni membro fit tunc paralyſis. Et tu ſcis per teipſum omnia accidentia ex accidẽtibus accidentium ſupra mẽbra motus per ea,quæ pręceſſerunt.&ſic accidit,quando priuat virtus nerui vocis,quia tunc priuatur vox. Et quãdo priuatur virtus diaphragmatis, ſuffocatur homo vſq; in omnibus a- K
lijs motibus volũtarijs: ſicut accidit in motu muſculi veſicæ,aut in muſculo ani.quia tunc egrediuntur ſuperfluitates humidæ,& ſiccę ſine voluntate. Et propterea quia tu ſcis ab alio loco loca nerui,&colligantiam quam habent cum quolibet membro,tu poteris cognoſcere, quando fuerit læſa operatio alicuius mẽbri, per quem neruum fuerit læſa. Et accidentia,quæ veniunt inſtrumentis motus,ſunt tribus modis ſiſq;,aut vt priuentur eorum operationes, ſicut in apoplexia, aut paralyſi: aut vt diminuantur, ſicut in ſtupore,& dor- L
mitione: aut vt operationes permutentur ad malas, ſicut in tremore, aut ſpaſmo. Et nos volumus dare cauſas vniuſcuiuſq;. Et dicimus,ꝙ cauſæ diminutionis motus, aut corruptionis ipſius ſunt illę eędem cauſæ cum cauſis corruptionis ſenſus. Et debes hoc ſiſq; ſcire,quod dictum eſt ſuperius de communicatiõe cordis.& ſiſq; quod dictum eſt in ſpecie bus malæ complexionis, quæ facit hoc accidens,ſic debet hic intelligi.

Et ſcias ꝙ tremor eſt motus compoſitus,qui fit in membro: eo ꝙ virtus animalis motiua pugnat cũ vir M
tute declinatiua, quæ eſt ī membro trahente membrum ad ſe. propterea fit in his motus contrarius aliquando ſuperius, quando fortificat virtus motiua:& aliquando inferi⁹, quando fortificatur virtus declinatiua. Et cauſa iſtius accidentis eſt vna ex ſpeciebus malæ complexiõis. & vt plus accidit propter malam cõplexionem frigidam & humidam, quia neruus non debet lædi, niſi p iſtas vt plurimum. Et ſpaſmus, qui dicitur in Arabico taſueg,eſt cõ

Id.1. Theizir. tra. 9. c. 5.

tra-

A tractio nerui in ſe,& decurtatio ſuæ longitudinis,propterea ꝙ contrahitur,& colligit. Et illud accidens aduenit membro propter duas res,ſicut accidit in rebus extrinſecis,& in chordis,& in ſimilibus. & iſtæ duæ res ſunt,aut mala complexio calida dominans ſupra membrum,ꝓpter quam colligitur, & contrahitur,ſicut chorda in magno æſtu: aut mala complexio humida materialis,ꝙ implet neruum,& diſtendit ipſum: & propterea creſcit latitudo,&diminuitur longitudo ſecundum ꝓportionem extẽſionis latitudinis neceſ-

B ſario.Et iſta repletio,& diſtẽſio,quæ fiunt in membro,fiunt propterea ꝙ illa humiditas cõuertitur in ſubſtãtiam aeream.& ob hoc neruꝰ laborioſe eam continet, ſicut nos videmus in vtre vini bullientis.&accidit propterea,quia partes aereę indigẽt maiori capacitate partibus aqueis, aut terreſtribus.& ob hoc, quando res humidæ conuertunt ad ſiccitatem,tunc nerui colliguntur & contrahũtur:ſicut accidit corrigijs quę calefiunt ad ignem. & quando conuertunt ad aeritatem, augmentat eorum quantitas. Et ſcias ꝙ hęc eſt

C indigentia neceſſaria propter ſuperfluam humiditatem,quæ accidit in neruo,ad hoc vt extendat,& creſcat ſm omnes dimenſiones,non vt contrahatur,aut colligatur. Et vtinam ego ſcirem, quare extenduntur in latitudinem,& non in longitudinẽ. Saluo quia poteſt dici, ꝙ extenſiones,quę fiunt in latitudine, vincũt, quando fit collectio extenſionum, quæ fiunt in longitudine:& propterea contrahitur neruus de neceſſitate . Et Gale.non ſentit in hoc niſi contractionem, quę eſt decremen-

tum deſcendens verſus terram, & D pluries appellat ipſum diſtenſionẽ, & maxime contractionem,quę continet corpus ante,& retro.Et plures Vid.2. ter Medici intendunt, ꝙ extenſio ſit op tij.c.de Te poſita contractioni. ſed hoc non ac tano. cideret niſi propter humiditatẽ ſolum,& fieret longitudo. ſed illis cadet idem dubium, quod accidit in diſtenſione,quæ fit in latitudine,ſiue in longitudine, quæ eſt ſecundũ Gale.cauſa contractionis humidę. Et ſcias ꝙ verba Medicorum in hoc accidente vniuerſaliter ſunt propinquiora, vt ſint verba Muſicorum, quàm vt ſint demonſtratiua. Et ſi E Deo placuerit,ego faciam vnum ex hoc ſolum tractatum,qui ſequetur viam demonſtrationis, & poterunt ĩtelligi ab illo res nobiliores,quàm hęc.Sed quando fit hęc contractio, naſcitur bellum inter duos motus, vt inter motum virtutis motiuę, & motum contractionis. & aliquãdo fit in neruo vna ſpecies contractionis, quæ non accidit propter dominationem caliditatis, nec ſiccitatis, nec propter humorem aereum,qui diſtendat: immo eſt propter fortitudinem virtutis expulſiuæ, quæ eſt ĩ neruo ad reſiſtendum rei lædenti, F & tunc colligitur in ſeipſo, & contrahitur, vt fortificetur ſuper rem, quam expellere intendit: ſicut faciunt animalia, quę volunt ſe mouere ad curſum,vel ad ſaltum, in primis colligũt,& contrahunt omnia membra, & poſtea complent eorũ voluntatem. Et hęc ſpecies contractionis eſt velocis curationis,nec debet attribui ęgritudini,& dicitur expandidatio.

G De Sapore, & Odore in generali.
Cap. 34.

HVcuſq; declarauimus acciden tia, quæ fiunt ſuper ſenſum ta ctus: deinceps volumus loqui de ac cidentibus ſuper uenientibus ſenſui guſtus. & primo dicemus de ſaporibus, & poſtea de odore. Et dicimus, propterea q̃ elementum non habet odorem, nec ſaporem, eo q̃ iſta duo non ſunt niſi in compoſito, & corp⁹ vegetabile, & animale declinat ad calorem & humiditatem: neceſſarium fuit q̃ ſapor naturaliter declinatet ad has duas qualitates. quia H ſapor fit per admixtionem ſubſtan tię ſiccæ cum humida, quando coquuntur per calorem decoctiõe determinata. Et propterea diuerſant ſpecies ſaporum ſecundum diuerſitatem quantitatis huius decoctiõis. Propterea temperata eſt calida, & humida, & facit ſaporem dulcem: & diſtemperata eſt calida & ſicca, & facit ſaporem amarum. & iſta duo ſunt elementa ſaporum ſecundum nos, ſicut album & nigrum ſunt ele menta colorum. Sed media, quæ ſunt inter ea, ſunt ſecundum remiſſionem vel crementum decoctiõis. I quia propinquius dulci eſt vnctuoſus, & propinquius amaro eſt ſalſus & inter iſtos ſunt acutus, ſtypticus, & acetoſus. Sed quia odores ſunt ex radice vaporum fumoſorum, & ab hac parte eſt aer ſuum ſubiectũ, ſi fuerint dominantes ſuper ipſos ca liditas & ſiccitas: propterea inuenies multas res, quarum odor non mani feſtatur, niſi quando calefiunt ab i gne, ſicut lignum aloes, & ſimilia. Et alię res ſunt, quę indigent fricatione manus: & tunc dant earum odores propter caliditatem fricatio- nis manus. Et propterea videtur q̃ K homo ſit aptior ad diſcernẽdum in diuidua odorabilium cæteris alijs animalibus: quãuis quædam ani malia habeant fortiorem ſenſum odoratus a remotis.

De ſenſu Guſtus, & de accidentibus ei ſuperuenientibus. Cap. 35.

DEinceps volum⁹ dicere de ſen ſu guſtus. Iſte ſenſus non indi get medio extrinſeco, quemadmo dum indigẽt tres alij: propterea q̃ eſt quidam tactus, & ſentit propter humiditatem, quę eſt in ore. Et pro pterea factæ fuerunt duæ venę in lĩ L gua, vt continue generent hanc hu miditatem. & quando corrumpitur hæc humiditas in ore, ſicut in infir mis, non poſſunt tunc ſapores vera citer comprehendi. Deinceps volu mus dicere accidentia, quæ veniunt huic ſenſui. Et dicimus q̃ accidunt illis tribus modis, quibus accidunt alijs. & hoc eſt, quia aut corrumpit iſte ſenſus, aut diminuitur, aut con uertitur ad malum ſenſum. Corru ptio fit propter vnam ex ſpeciebus malę complexionis ĩ eodem inſtru mento iſtius ſenſus. & iſtud eſt in lĩ gua, aut membro communicante M cum eo, ſicut in cerebro, & neruo miſſo a cerebro eidem. Et diminu tio fit propter eaſdem cauſas, quan do ſunt debiles. Sed accidens, quod facit ipſum ſentire malo ſenſu, fit duobus modis, aut quia ſentit ali quem ſaporem non diſcernendo q̃s ſapor ſit, aut quia ſentit ſaporem cõ trarium ei, ſicut ſi ſentiat dulce illd, quod eſt amarum: & ſic de alijs. Sed ſi ſentit aliquem ſaporem nul lo ſaporato prętente, hoc fit propter malam complexionem materialẽ.

q̃d

A quod eſt,quia nos videmus, ꝙ ſentit ſaporem illius humiditatis,ita ꝙ ſi ſit cholera, ſentit amaritudinem: & ſi ſit aceroſitas,ſentit aceroſitatẽ: & ſi eſt dulcis,dulcorem.Et quando fortificatur hæc mala complexio, tunc ſentit omnia ſecundum illum ſaporem. & iam declaratum eſt in Naturali philoſophia,ꝙ omnia inſtrumẽta ſenſuum ſunt vacua a ſenſibilitate ſuarum apprehẽſionum. quia ſi ita non eſſet,ipſa non apprehenderent eas.quod eſt,quia ſi pars viſibilis oculi eſſet colorata,non reciperet omnes colores: quia in rebꝰ naturalibus recipiens non recipit
B ſuum ſimile,ſicut dicemus. & ſicut eſt in iſto ſenſu, ſimiliter eſt ī aliis.

Et propterea quando aduenit ei hoc accidens,ſentit omnes ſapores, ſicut vnum. Et aliquando accidit, quando iſte ſapor nõ erit multum fortis,vt ſentiat ſapores quaſi temperatos propter hunc malum ſaporem,quem habet.& hoc idem accidit etiam propter res extrinſecas:ſicut accidit comedenti res amaras, & poſtea bibit aquam. & tunc ſentit eam quaſi dulcem.

C *De ſenſu Odoratus, & de accidentibus ei ſuperuenientibus.*
Cap. 36.

ISte ſenſus recipit res odorabiles p medium aerem.Et in multis animalibus reperitur fortior quàm in homine,ſicut in aquilis,apibus,& ſimilibus. Et propinqua ſunt induidua odorabilia īdiuiduis ſaporibꝰ: ſaluo ꝙ nos non comprehendimus ita bene differentias odorum, ſicut differentias ſaporum.quod eſt,quia iſte ſenſus debilior eſt in nobis, & guſtus eſt fortior: quia eſt quidam tactus,& ſenſus tactus eſt fortior in D homine, quàm in cæteris animalibus,quemadmodum quidam aliorum ſenſuum ſunt fortiores in aliquibus aliorum animalium.Sed operatio aeris in ſenſu odoratus,eſt per hunc modum,quia aer fert illã, quod reſoluitur ex ſubſtantia aerea ex rebus habentibus odorem per ſimilitudinem,quam habet cum eo, quouſq, perducit ipſum ad ſenſum per ſe,& per adiutoriũ partis igneę. Et iſte ſenſus inuenitur etiam in animalibus carentibus ſanguine, ſicut in formicis,& apibus,& illis quę E degſit in aqua.Et diuerſificatur homo ab alijs animalibus ī hoc. quia homo non poteſt odorare,niſi cum olfactione:ſed multa alia animalia odorant ſiue olfactione, ſicut animalia, quæ carent ſanguine. Sed quomodo trãſit odor per medium aerem,aut ignem,nunc dicere volumus.Et dicimus ꝙ quia præparatio eſt in aere, vt accipiat vaporoſum odorabile vel odoroſum, & etiam vaporem,qui fit in aqua propter naturam, quam habent elementa, vt vnum ab alio recipiat vapores, qui generantur in eis propter ſimilitudinem,quæ eſt in eis:ergo fit p hũc F modum.quia terra mittit vaporem ſuum aquæ, & aqua recipit ipſum propter ſimilitudinem, quam habet cum terra in frigiditate, & humectatur in aqua:& aqua mittit vaporem ſuum humidum aeri, & aer recipit ipſum propter ſimilitudinem,quam habet cum ea in humiditate. & aer mittit igni propter ſimilitudinem,quam habet cum aere,& ignis recipit ipſum.& per hũc modum diſſolutionis peruenit ad noſtros ſenſus. Propterea dicen-

G dum eſt, ꝙ ſenſus viſus eſt appropriatus aquę, & odorat⁹ parū igneę fumoſę, & auditus aeri. & propterea fuit maior pars odorabilium ſanatio egritudinum frigidarum cerebri. De odore vero rerum frigidarū hic tractare volumus. Et deinceps volumus dicere, ꝙ accidentia huic ſenſui venientia ſunt ſicut aliorum: quia aut corrumpuntur, aut diminuuntur, aut permutantur. Et corruptio fit propter vnam duarum rerum, aut propter dominationē malæ complexionis, aut propter oppilationem factam in inſtrumento
H hoc. Et diminutio fit, quando iſtæ cauſæ ſunt debiles. Et permutatio fit, quando accidit ſuo inſtrumento mala putrefactio, & tunc ſentit omnes res odoratas fœtidas.

De ſenſu Auditus, & de accidentibus ei ſuperuenientibus.
Cap. 37

SOnus fit propter iactationē corporum ſolidorum. & quanto illa iactatio erit fortior, tanto erit ſonus fortior, & acutior: & prodeſt ad ſonum faciendum forma inſtrumē
I torum recipientium, vt ſint concaua, aut perforata, aut rara. & apprehendit iſte ſenſus mediāte aere, aut aqua. Item dicitur quòd ſonus eſt pulſatio aeris refracti in talibus inſtrumentis. Et ſicut aer ducit colorem ad inſtrumentum viſus ꝓpter peruietatem corporis, ſic adducit ſonum ad auditum propter velocitatem receptionis mor⁹ iſtius rei: quia aer recipit ipſum velociter, & formatur in ipſo, & remaniet hęc impreſſio motus. Et iam poſtquam ſeparatus eſt motor, & ſimiliter forma, quę fit ab illo, & ſimiliter rema
K net in aere ſonus tempore ſufficienti: donec poſſit venire ad aurem: ꝓpterea, quia ſonus eſt motus vel a motu, & omnis motus eſt in tempore. & hoc eſt contrarium rei viſus. Et propterea audiuimus tonitrua poſt viſionem corruſcationis, & videt homo ictum lotricis vltra aquā antequam audiat ſonum: quamuis cauſa amborum ſit eadem. Et hęc eſt cauſa, quare audimus vltra murum, & non videmus vltra murum.

Et etiam figura inſtrumentorum eſt cauſa iſtius. & quęlibet iactatio, aut pulſatio facit reuerberationem. L
& propter hoc accidit, vt homo audiat ſuam propriam vocem. Et vox fit per inſtrumenta anhelitus. Et ꝓpterea non poteſt homo facere vocem, & anhelare ſimul: quia tuſſis nec vox nō fit niſi propter aliquam imaginationem. Et inſtrumētum, cum quo operatur ſenſus auditus, eſt aer receptus in aure, & ſecūdum quòd aer eſt quietior & ſubtilior, eſt operatio eius perfectior. & ſimiliter eſt in odore. Et hęc operatio priuatur propter malam complexionem, aut propter oppilationem factam in inſtrumentis iſtius M
ſenſus, hoc eſt in aure. Et ab his eiſdem cauſis fit diminutio, quando ſunt debiles. Sed auditus phantaſticus fit propter vnam duarum rerum: aut propter acumen auditus, quod eſt in inſtrumento auditus, quia ſentit etiam paruum motum qui fit in aure: aut propter ven
toſitatem, quę fit in
ipſo extra
natu-
ram.

De

A

De ſenſu Viſus, & de accidentibus ei ſuperuenientibus. Cap. 38.

Vide cõt. Zym.

PRoprietas viſus eſt, ꝙ recipit colores nõ denudatos a materia, & propterea habet conuenientiam propriã cum materia. & pp illã conuenientiã eſt factũ propriũ abſtractum à rõne, & ab intellectu. & ſi nõ eſſet ſic, ipſe intellectus eſſet. Et hęc receptio fit mediantibus aere, vel aqua. Et iſta duo elemẽta ſunt qua ſi media inter materialia & formalia: & ppea ſunt dominantia ſuper hoc inſtrumento aqua, & aer: quãuis hic cadat aliquid dubij: quia iã

B dictum eſt, ꝙ ignis eſt veracius medium, qđ eſt iter formã & materiã. & hanc ſolutionem volumus relinquere alteri tẽpori. Et adductio coloris, quam facit aer ad viſum, fit p corpus peruium cũ adiutorio lucis.

Lux quid. Et ſi tu quęſieris quid ſit lux: Reſpõdeo ꝙ eſt illud, in quo fit vmbra ex corpore groſſo. Et ſcias ꝙ ſenſus viſus recipit formas rerũ in hunc modi. quia aer mediantẽ lumine recipit formas rerum primo, & poſtea

*interioré mittit ad tunicam inferioré, & illa dat alijs, quouſq, hic motus peruenit ad tunicã poſtremam, poſt quã ſtat ſenſus communis, qui apprehẽ-

C dit formas rerum. Et in medio iſtarum eſt tunica glacialis, quæ eſt ſicut ſpeculũ, media inter naturã aeris & aquæ. & ppea recipit figuram aeris, quia eſt ſicut ſpeculũ: & mittit eas aquę, quia ſua natura cõmunicat iſtis duabus naturis. & aqua, quã dicit Ariſt. ꝙ ſtat poſt humiditatem glacialem, eſt illa, quã appellat Gale. vitream. Et in hoc recipit ſenſus cõis formam. & qñ ipſam recipit, mittit ipſam imaginatiuæ, & ibi recipitur ſpirituali receptiõe. Et ppea dr̃ ꝙ forma recepta habet tres D gradus: primus eſt corporeus: ſecundus ſpiritualis, qui eſt in ſenſu cõi: tertius gradus eſt ſpiritualior, qui eſt imaginatiua. & ab iſto gradu deuenit ad alios gradus altiores, & nobiliores. Et qui argumentant̃ à lineis radioſis, quę exeunt ab oculo, & vadunt vſq; ad rem viſam: dico ꝙ inuentio talium linearum nõ habet intentionem ſm ſenſum, ſed ſm intellectũ, vt intelligatur quaſi vt exeant ab oculo. Sed vere videre, & qđ accidit ab eo non completur niſi per intentionem harũ linearũ in figura noua: & figura noua eſt E verax. & ppea ſubiectum harũ dimenſionũ eſt corpus peruium: qđ ẽ, quia hoc corpus à ſua natura habet recipere lumen, & colorẽ tali receptione. Et qui ſtare vult ſup hoc, legat ſm librum de Senſu & Senſato. Et ſcias, ꝙ viſus hoc mõ recipit colorem: quia aer recipit ipſum primo, & poſtea tranſmittit ipſum viſui: eo ꝙ eſt corpus peruium luminabile. Et ꝙ hoc ſit verum, ꝙ aer ip Argumentũ, qđ viſus nõ fit extramittendo.

ſum recipiat, eſt, quia videmus nebulas raras, vltra quas Sol pertranſit. quia tunc corpora, q̃ ſupponuntur iſtis nebulis, colorantur ſuo co- F lore. Deinceps volumus dicere de accidentibus, q̃ ſuperueniunt ſenſui viſus, quæ fiunt tribus modis. nam aut priuat̃ hęc operatio, & dr̃ cæcitas: aut debilitat̃, & dr̃ offuſcatio: aut permutatur in malũ viſum nõ bene apprehẽdentẽ. Et hoc accidit pp aliqđ corporũ, quæ ſunt ordinata ad hãc apprehenſionẽ, vel plura. Et iam tu ſcis ex quot rebus compoſitũ eſt inſtr̃m iſtius ſenſus. & ppea volumus dicere cauſas iſtorũ accidentium per hunc modum. Et dici-

mus

G mus ꝙ cauſę cæcitatis ſunt multæ. quia aliqñ accidit ꝓp oppilationē, quæ fit in neruo, per quē tranſit ſpiritus viſibilis à cerebro ad oculos. et non eſt impoſſe hoc accidere ꝓpter malam complexionē factam in ipſo ſpiritu: quia tu pluries ſciuiſti ꝙ membra nō habent agere, nec pati, niſi pp complexionē conuenientem illis in quantitate, & qualitate. Sed malitia cōplexiōis aut eſt frigida, aut calida. & ſi ē frigida, tūc ingroſſat ſpiritum taliter, ꝙ inſtrm viſus non pōt recipere ab eo. & ſi eſt calida, tūc ſubtiliant ſpiritꝰ & ſpar-
H guntur ita, ꝙ formę non poſſunt figi in eo. Itē prouenit hoc à paſſione humoris glacialis, vel telæ araneæ, vel ab ambobus, qñ obſcuratur eorum claritas pp multas cauſas, quæ hoc facere poſſunt, quia tunc cōuenienter colores non poſſunt figi in eis. Itē pōt accidere pp decurſum aq̄ in humiditatem albugineā taliter, vt obſcuretur claritas. Et ēt accidit, qñ vulneratur cornea: & tunc egreditur vuea. & hoc fit ſicut granum, vel ſcabies, quæ naſcitur ī oculo. Itē pōt accidere, qñ fluit humor albugi neus. Itē accidit pp vngulam, q̄ na-
I ſcitur in coniunctiua, qñ cooperit totum foramen vueæ. & maiora & peiora accidentia, per q̄ prouenit cęcitas, ſunt mala apoſtemata, q̄ fiunt in totalitate oculi: ita ꝙ aperiuntur omnes partes oculi, aut plurimæ, & effluit oculus, aut fiunt fiſtulæ, quę rodunt ipſius tunicas. Et nunc dicamus de cauſis debilitatis ipſius viſus. Et dicimus ꝙ cauſæ debilitatis, & diminutionis viſus ſunt diuerſæ. ppea quia accidit debilitas viſus hominibus multis modis. quia quidā ſunt, qui vident à remotis, & nō vident à propinquis. & quidā ſunt, q̄ K vident econtra. & quidam ſunt, qui debiliter vident, & longe & prope. Sed iſtorum, qui habent debilem à propinquo, habebūt debiliorem in remoto. & hæc ſpecies eſt oppoſita optimo viſui. quia optimꝰ viſus nō eſt, niſi qñ videmus in remotis, & ꝓpinquo, debito mō. Sed vīr non dicitur ꝙ virtꝰ viſibilis ſit fortis, niſi qñ videt remotas res. ſicut dī ꝙ *turtur habet oculos ſimiles colori rubini, & videt multum longe, & dī ꝙ habet fortem viſum. & hoc accidit ei pp claritatem inſtri, & bonitatem virtutis, & ſubtilitatem ſenſus, ſicut L videmus ī vulture, & multis alijs volucribus. qd eſt, quia dī ꝙ eo exiſtēte in Damaſco, videbat carnes morticinas Babyloniç. quia, ſicut dictū eſt ſuperius, in hoc ſenſu ſunt plura animalia fortiora hoīe, & maxime q̄dā volucres. & ſimiliter in inſtrumentis viſus, & auditus ſunt fortiora. Et poſtq̄ nos diximus ꝙ debilitas virtutis, q̄ eſt oppoſita optimo viſui, fit pp debilitatē virtutis iſtius ſenſus, aut fit pp claritatē inſtrumēti: ergo optimus viſus fit pp bonitatem oīum iſtorū. Et aliqñ debilitas iſta eſt naturalis, & aliqñ eſt accidētalis. & naturalis eſt pp eminentiā nimiam, quia tūc debilitatur viſus pp multitudinē aeris, & multum lumen, quod colligit. Item debilitat, qñ dilatatur foramē vueę, ppea qa aer dominatur ſuper cōplexionem oculi, & ipſam permutat. Et largitas iſtius foraminis fit aut pp corrugationem, quæ fit in vuea verſus circunferentiā pp ſiccitatem, aut propter multā humiditatē fluentem illuc ad ipſum dilatantem. Et aliqñ fiunt hæ debilitates pp ſtrictūram illius

*a.l. vult

Optimus ſenſus ē, q̄ cōprehendit plures diſtias ſenſibiliū, & in maiori di M ſtātia. Idē ſ. de Gñā. aia hū. c. 3

A illius foraminis. Et ſtrictura eidē ac cidet aliqñ, qñ paralyticatur vuea. quia ipſa paralyticatur, aut p multam humiditatem ipſius, aut ꝓpter defectum albuginei: quia ob illius cām paralyticatur, & cadent partes ipſius ſuper partes. Et eſt dictum, ꝙ ſi ſtrictura iſtius foraminis ſit naturalis, ipſa eſt laudabilis. Et aliquādo ſit debilitas viſus pp paſſiōes palpebrarum oculorū, ſicut diximꝰ in alijs noſtris voluminibus: & ſpicatores, & collectores ēt ipſam numerauerunt. & hoc ſit pp malam complexionem naturalem. Et tu debes
B dicere vīr: qñ cauſę debilitatis viſus ſunt ſicut medietas cārū cæcitatis. Et illi qui vident res propinquas & bona viſione, & res non vident à remotis, viſus ille non eſt adeo bonus, vt eſt viſus eorū, qui vident propinqua, & remota, bona viſione. Et eſt dicendū ꝙ debilitas viſus iſtorū eſt media inter viſum debilem penitus, & īter illos qui habent bonū viſum penitus: ideo quia impoſſibile eſt eſſe viſionē rerum propinquarum & remotarū æqualem, nec in debili in fine, nec in bona ī fine.

Aut poſſumus dicere ꝙ ſanę viſio
C nes nō habēt exceſſum ſuper alias niſi in viſione remotarum rerū. qđ eſt, quia res propinquę videnť à debilibus & fortibus ſm vnū modū: quia ſine dubio nos videmus res ꝓpinquas, ſicut vident aquilæ. quia aquilæ non habent exceſſum ſuper nos in viſu, niſi in rebus remotis. & ſicut hæc res inuenitur in ſpecie, ita in indiuiduis. Et cauſæ in illis, qui vident à remotis, & nō vident à prope, eſt debilitas inſtrumentorum ipſorum. Et ppea quia res viſibiles nō vidētur, niſi mediante aere lucido, indiguerunt debiles oculi pluri lu- D
ce, oculis fortibus. & qñ viſibile eſt remotum ab oculis, lux, quæ eſt inter ipſum & oculum, eſt in maiori quantitate. Item quando res viſibilis erit remota, erit motus, quē facit viſui, debilior. & ppea oculus debilis poterit melius recipere. ſed qñ viſibile eſſet propinquum, oculus debilis pati non poſſet. Et quidam dicunt ꝙ hoc accidens ſit pp groſſitiē ſpiritus viſibilis. quia qñ erit longa dimenſio inter oculū & viſibile, tūc ſubtiliabitur ſpiritus in aere, & erit
E aptior receptio impreſſionis viſibilis factæ in aere. Et quāuis hoc verbū ſit declaratum, ipſum declinat opinioni illorū, qui dicūt ꝙ radius viſus defertur ab oculo ad rē viſam. & illa opinio reprobata eſt, & nos ēt reprobabimꝰ. Et quia colores nō apparent niſi mediāte aere lucido, iō pupilla non pōt videre res, quę ſuperponunť ei: ppea quia apprehenſio iſtius ſenſus non fit niſi mediante aere. Et ſic debes videre ꝙ debilis viſus non cōprehendit bene res viſibiles propinquas. Et qui vident bene propinquū, & non vident remotū, eorum oculi indigent forti motu. & hoc maxime accidit illis, qui
F habent oculos eminentes. & quia oculi iſtorū ſunt prominentes, eorū viſus eſt debilis, & ſparſus: vnde indigent forti motu ꝓpinquo. Et ꝓpterea qui hñt oculos profundos, remotius vident: quia ſpiritus viſibilis in eis eſt magis aggregatꝰ, & virtus viſibilis tunc eſt fortior. & ēt lux in maiori quantitate recipitur, ſicut accidit in riuis ſtrictis currentibus. Et pp hoc ſtringit ſagittator oculū, qñ vult recte emittere ſagittā, et carpentarius vt rectius videat lineā. &

G pp hãc debilitatẽ accidit decrepitis vt non poſſint legere ſubtiles literas niſi in Sole,& vident res remotas,& non propinquas. Et apparet vt veniat hæc debilitas in viſu pp malã complexionem ſiccam accidentalẽ & non naturalem, aut pp humiditatẽ tenebroſam : ppea quia ſiccitas, ſicut dictum eſt, difficile patitur. & hæc ægritudo eſt quaſi obſcuritas oculorũ : ppea quia iſte patiens videt in die,& nõ in nocte, quia ei nõ ſufficit lux Lunę & candelarum. & hoc ꝓuenit à tenebroſitate,aut duritie receptionis. Iſtæ cauſę ſunt, q̃

H de neceſſitate pñt dici ſuper iſta accidentia ſm Naturalẽ philoſophiã.

Cõtra Medicos,ꝙ vi ſio nõ fiat extramittendo.

Sed cauſę,quas dant Medici in iſtis accidẽtibus, ſunt fundatę ſupra fundamẽta corrupta.quia tu ſcis, ꝙ nõ ẽ in oculo aliq̃d corpus,de quo poſſit aut poſſibile ſit opinari, vt extra ipſum mittatur : ſicut opinati ſunt illi, qui vocabant de ſocietate Aſſahel Saat.& Gal.tenet eorum viam.

Prima ró. Quia nõ eſt aliquid ī oculo niſi calor naturalis,q̃ aduenit ei à cerebro per duos neruos perforatos. nec calor põt ſeparari à corpore ī momẽto,ẽt remanẽte calore intrinſeco ipſo,& hoĩe viuente. Et impoſſibilis ẽ vt extendatur. vſq; ad ſtellas. quia antequã veniret illuc,eſſet corrupta ſua cõplexio,& eſſet priuata ſua forma ſpecifica, in eo q̃d eſt cã intrinſecus.

I Secũda ró

Tertia ró. Nec ẽt in eo eſt corpus cœleſte,nec igneum,habens ſplendorẽ, vel q̃d ſit ſplendidũ,q̃d illuminet ipſum per naturã.Sed ſplẽdor eſt primum apparens per ſe.& impoſſe eſt vt ſit recipiens aliquid de natura ſuſcepti, inquantũ vnum eſt recipiẽs, & aliud receptum.& hoc probatũ ẽ in Naturali philoſophia. ſed eſt, ſicut dictum eſt ſuperius. quia viſio fit pp impreſſionem colorũ in corpore puio,hoc eſt in aere,& ī aqua : & iſta corpora dant oculo, ſm ꝙ dictum eſt, & imprimũtur in ipſum, & poſtea apprehendit ſpiritus viſibilis eſſe * oculorũ . & ppea fuit cõpoſitus oculus ex corporibus puijs, & quia iſte ſenſus non põt apprehẽdere ſimilitudinẽ * oculorum, niſi poſtq̃ ſunt impreſſi in corpore medio. Sed accidentia, q̃ ponũt extraneitatem in viſu,ſunt multa,& ipſa ſunt declarata in arte Radiorum,& nominatur Almendahar.& q̃ dicẽtur hic,ſunt creata ab ęgritudinib⁹.

K *colorum

*colorum

ideſt Proſpectiua.

L Hęe ſunt,quę veniũt à mala cõplexione,vel poſitione: quia apparebit ꝙ vnum ſit duo. & hęc cã attributa eſt doctrinæ radiorũ . Iterũ accidit vt videatur oculus videre oẽs colores ſm vnum modum, videlicet rubeos, aut citrinos,aut aliter diſpoſitos. Et cã huius ſunt vapores,q̃ eueniũt ad humiditatẽ peruiam, ī qua eſt viſus.q̃d eſt,quia q̃ñ illi vapores prouenient à citrinitate,oẽs res viſę tales oſtendentur, & ſic de alijs. Et aliquibus apparẽt ſicut cimices,aut muſcæ volare ante oculos.& hoc ꝓ uenit pp vapores mixtos,qui aſcendunt ſuperius. Et aliqui vidẽt res viſibiles quaſi feneſtratas. & hoc accidit pp quendam vaporẽ nigrũ , qui accidit, vel qui tranſit per cryſtallinum.ſed ipſum non cooperit totũ.

M

Itẽ accidit habenti cogitatiões corruptas pp aliquã cãm intrinſecam, vel extrinſecam,vt ſentiat malo ſenſu . q̃d eſt, quia quamuis ſenſatorũ motus ad ſenſum veniat ab extra, non eſt impoſſibile vt fiat ſimile ẽt per contrariũ. quia pp hanc corruptionem cogitabit vnũ & confirmabitur,

Quo pacto oppoſito mõ in ſomno & in vigilia fiat ſenſatoꝝ motꝰ.

A bitur, ita ꝙ forma illius mouebit à latere interiori ſpiritum iſtius ſenſus,& tunc videbitur oculo, vt iſtud ſit deforis. Et eſt iſtud in vigilando ſimile vni ſomno : quia declaratum eſt in tractatu de Somno & Vigilia, ꝙ ſõnia attributa ſunt virtuti imaginatiuæ. ſed ipſa facit in ſomno contrarium eius, qđ facit in vigilia, quia ĩ vigilia primo mouet ſenſatum ſenſum cõem,& poſtea illud mouet imaginationẽ, & ſm ꝙ dictum eſt ordinatim ſuperius. Sed in ſomno fit mõ cõtrario. quia motus ĩcipit à virtute imaginatiua pp
B formam receptã deforis in vigilia quoquo tpe,& illa eſt remota. & iõ primo mouet ſenſum cõem, & cõis mouet pticulares ſenſus,& tũc ſentiẽtur res,quaſi ſicut eſſent extra. & ſicut hoc fit in ſomno, ſic fit in vigilia pp multã ſolicitudinẽ circa aliquã rẽ. Et pp hoc cõfirmant virtutes animę, aut pp aliquam ęgritudinẽ fixam in corpore,aut pp timorẽ, aut pp triſtitiã. quia tunc ſoluit qdã vapor,& aſcendit cerebrũ,& imprimitur in ipſum forma rei excogitatę : & aſcendẽdo ſuperius mouet ſpiritũ animalẽ, & reducit iſte mo-
C tus vſq; ad virtutẽ imaginatiuã, & ipſa ſpiritu mediãte mouet ſenſum cõem,& ille mouet particulares, & ſentitur res, ſicut eſſet extra. & populi credunt ꝙ hoc fiat ab Angelis, aut à Dęmõib⁹. & demõnes hmõi declaratæ ſunt ordinatim ibi. Iſta ſunt accidentia, quæ ſuperueniunt omnibus quinque ſenſibus.

De Accidentibus Anhelitus. Cap. 39.

DEinceps volumus loqui de accidentibus anhelitus, & ab illis tranſibimus ad accidentia virtutis imaginatiuę,& cogitatiuę,& memoratiuæ, & accidentia ſomni, & D
vigiliarum.& poſtea loquemur breuiter de ægritudinibus, in qbus apparet maior pars horũ accidẽtium, aut oĩa accidentia,quę veniunt ſup hanc virtutẽ. & cũ compleuerimus hæc,completa erit intentio noſtra. Et ex accidentibus ſuperueniẽtibus huic uirtuti ſunt ex genere augmẽti,& diminutionis illius. Sed priuatio huius operatiõis eſt mors. quãuis prima fronte appareat priuatio anhelitus in multis ęgritudinibus; ſicut in ſuffocatione matricis, & ſimilibus,non tñ eſt priuatus, ſed ſolũ occultatus. Et ppea quia hęc ope E
ratio fit à duobus motibus,inſpirãdo & reſpirãdo, & inter quemlibet duorũ motuum eſt una quies, ſicut probatum eſt : neceſſariũ fuit ut augmẽtum, & diminutio eſſent in his quatuor rebus,hoc ẽ in duobus motibus,& duabus quietibus. Et diminutio duarũ quietũ nominatur thoar,& augmentatio nominatur thephaues. Et augmentũ,& diminutio aduenĩũt iſtis duobus motibus ſm duos modos. unus eſt uelocitas & tarditas : & alter eſt fortitudo in tribus dimenſionibus, quę ſunt longi
tudo, latitudo,& profunditas,& de- F
bilitas in ipſis,ut in dilatatiõe, & cõſtrictione. & augmẽtatio in hoc appellatur fortitudo aut magnitudo, & diminutio appellat puitas aut debilitas. Iſtę ſunt ſpẽs ſimplices mali anhelitus. Sed cõpoſitæ ſunt multę. ſed hic nolum⁹ tractare niſi de cauſis faciẽtibus has ſimplices ſpecies : quia hõ diſcretus ſciet cõpoſitas p ſimplices. Et dicimus ꝙ cauſa fortitudinis eſt fortis neceſſitas anhelãdi. & hoc fit cũ ſanitate uirtutis efficientis, & pp bonam diſpoſitionem inſtru-

G instrumentorũ. Et inſpiratio aeris eſt pp fortem neceſſitatem refrigerandi, & reſpiratio eſt pp fortem neceſſitatem expellendi corpus fumoſum. ppea fortificatur aliqñ vnum iſtorũ, & tñ nõ eſt neceſſe vt aliud fortificetur. Et velocitas ẽ ſimiliter pp fortem neceſſitatem anhelandi. ſed non eſt neceſſariũ penitus vt ſit velocitas cũ ſanitate virtutis, & bona diſpõne inſtrumentorũ. qđ eſt, quia virtus iuuat ſe cum velocitate, qñ deficit fortitudo. quia forte facit hoc, vt reſtauret per hoc qđ deficit à fortitudĩe. & ppea accidit hoc, qñ
H virtus eſt fortis, & inſtrumẽta non ſunt conuenientia. Sed thoar etiam fit pp paucam neceſſitatẽ anhelandi: ſed non eſt neceſſariũ, vt ſit cũ ſanitate virtutis, & bona diſpõne inſtrumentorũ. quia pro maiori parte cũ natura iuuatur in hoc, facit illud, qñ perdidit fortitudinẽ, & accidit ꝙ natura iuuet cũ hoc, qñ perdidit velocitatem pp penuriã virtutis. Et ſi ita eſt, ſicut diximus, ergo qñ erit conueniens vt ſit anhelitus velocior & fortior thoar, tunc erit magis neceſſaria ſanitas virtutis, & bona diſpoſitio inſtrumentorum. Et
I cauſę diminutiõis ſunt oppoſitę in his rebus cauſis augmẽtationis. Sed paruitas fit aut pp debilitatẽ virtutis, aut pp inobedientiã inſtrumentorũ. Et conſtrictio fit pp oppilationem, quę fit in concauitate canaliũ pulmonis. & hæc oppilatio fit ab humoribus groſſis phlegmaticis, q̃ à capite deſcendũt: & fit ẽt pp apoſtemata, & pp oẽs alias cauſas, ex q̃bus poſſit fieri oppilatio. Et aliqñ accidit pp ſtrictũrã concauitatis pectoris, in quo mouetur pulmo. quæ ſtrictura fiet propter aliquod apoſtema, quod illi generatur, aut pp K
malã cõplexionem: ſicut accidit in apoſtematibus ſtomachi & hepatis, & ſicut accidit pp magnã ſatietatẽ. Et aliqñ eſt cã malę pulſationis anhelitus in aliquibus hoĩbus naturalis, eo ꝙ pectus nõ erit proportionatũ pulmoni. Et aliqñ erit ſtrictura pectoris ex culpa malę faſciationis. Et ex cauſis paruitatis eſt dolor, qui fit in diaphragmate, aut in pectore, & in mẽbris cõicantibus cum eo. Et cã tarditatis accidit pp duas res, aut pp debilitatẽ virtutis, aut pp paucã neceſſitatẽ ſpirãdi & reſpirãdi. ſed qñ erit cã pp aliquã paucã ne L
ceſſitatem, nõ erit ibi thoar. ſed qñ erit cauſa pp debilitatem virtutis ſolum, poterit eſſe thoar. Iſtę ſunt ſpecies oẽs malæ pulſationis ſimplices anhelitus, & cãæ earum. Et tu ſcis quia promiſi tibi in multis locis abbreuiare & nõ ꝓlõgare, quia res pticulares tu inuenies in libris ſpicatorũ, ſ. practicorũ: ſed ego non ſum de ipſis. & adhuc ego idẽ tibi particularius dicam, cũ loquar de ſimplicibus in lib. Signorũ. & hoc ſufficit qđ dictum ẽ de ſimplici, quia ab illo poteris ſcire cõpoſitũ. & dabo tibi vnũ exemplũ de anhelitu, qui dr M
anhelitus erectiõis, & eſt anhelitus paruus velocior thoar. Et cã huius eſt pp fortitudinẽ virtutis, vt magnitudinẽ neceſſitatis, & inobedientiã inſtrĩ. qđ eſt, quia ipſa pulſatio non fit niſi pp forte apoſtema, ſicut ĩ pulmone: aut pp oppilationẽ fortẽ, & nominatur anhelitus erectus, pp ſimilitudinẽ eius qđ habet, quia non põt iacere ſupin⁹, eo ꝙ pars pulmonis cadit ſup partẽ, & partes pectoris cadunt, vel præmunt ſuper eas. & ppea neceſſe eſt vt ſint ſic diſpoſi

tæ,

A tæ,& anhelitus talis fit. Et debes ſcire ꝙ tẽpus motus anhelitus, qui fit pp inſpirationem aeris in anhelitu naturali, eſt breuius tẽpore motus, quem facit pp reſpirationem: & ꝙ motus reſpirationis hora ſomni eſt longior motu inſpirationis pp neceſſitatem, quam habet vt expellat corpus fumoſum. Sufficit qđ dictũ eſt in accidentibus anhelitus.

De accidentibus trium virtutum, ſcilicet Imaginatiuæ, Cogitatiuæ, & Memoratiuæ. Cap. 40.

B APparet ab his virtutib⁹, vt nõ compleant ſuę operatiões niſi in cerebro. & ppea quia cerebrũ aptum eſt pati, eo ꝙ eſt frigidum & humidũ, ob hoc maior pars cauſarum accidentiũ iſtarum virtutũ ꝓuenit à paſſionibus cerebri: aut ꝙ ſit primũ ĩ hac cauſa, aut hoc ſit pp communitatẽ illorũ membrorũ. Et ſi cauſa erit in toto cerebro, erunt tunc læſę oẽs virtutes. & ſi fuerint in loco proprio, erit tunc læſa virtus illius loci proprij. & qñ fuerit cã in prora cerebri, tunc erit læſa imaginatio. & qñ fuerit ĩ parte media, tũc
C erit læſa ratio, & cogitatio. & quando fuerit in parte poſteriori, tũc erit læſa memoria, & cõſeruatio. Et iſtis virtutibus aduenĩunt accidẽtia ſm modum, ſm quem aduenĩũt alijs: hoc eſt vt corrumpantur, aut diminuant, aut permutent ad malas operationes. & corruptio & diminutio fit à mala complexiõe frigida & humida, aut frigida ſolum. Ex his ꝙdam eſt materialis, & ꝙdã non materialis. & materialis non eſt inuẽta niſi ſociata duabus qualitatibus, ſicut eſt in apoplexia, & ęgritudine, quę dr̃ ſubeth. & quędã eſt à cõplexione materiali apoſtemoſa, quę in Arabico nomĩatur aſirſen abbèrit, i. frigus: & aliqñ accidit hæc ęgritudo cerebro, mediãte ore ſtomachi. Et cauſa, pp quam permutãtur iſtæ virtutes ad malam operationẽ, eſt mala complexio, quæ prouenit à cholera, aut melancholia. Et quando dominatur ſuper cerebrum mala complexio calida, tunc fient imaginationes cotruptæ, & oſcitationes, & ructus, & aliquando corruptiones cogitationis, & memoriæ. E Et poſſibile eſſe malam complexionem hãc in cerebro ſolum ſine apoſtemate. & eſt poſſibile ipſam eſſe propter colligationem alterius membri: ſicut accidit in febribus, quando aſcendit fumus à ſtomacho ad cerebrum, & facit apoſtemata, aut non facit. & poteſt eſſe ex apoſtematibus, quę fiunt in ſubſtantia cerebri. & poteſt eſſe, vt ſint in panniculo. & poteſt eſſe vt ſint ex apoſtematibus, quæ fiunt in ore ſtomachi. & ſigna diſcretiua horum dicentur in libro de Signis.
Sed corruptio, quæ accidit his vir- F tutibus propter complexionem melancholicam, eſt cum timore, qui fit ſine cauſa, & cum malis cogitationibus, & triſtitia, & timore rerum impoſſibilium. Et quando vritur melancholia, & fiunt accidentia choleræ in ipſa, tunc conuertitur homo ad ferinos mores: & omnes motus ipſius ſunt prauí & timoroſi. & hæc impreſſio fit in anima propter complexionem obſcuritatis melancholiæ. Sed nigredo eius non eſt cauſa huius, ſicut dicunt Medici: quia color non eſt cauſa ſubſtantialis ad corrumpen-

das

G das uirtutes ánimæ: ſed hęc cauſa prouenit ab una ſpecie malæ complexionis, ſicut alie ægritudines.

Cõtra Galenũ. 3. de locis affectis ca. 6. Et tu ſcis, quòd habitus animę ſequũtur complexionem corpoream in hac coniunctione. & qui dicunt ꝙ anima terretur propter humorẽ melancholicum nigrum, ſicut terretur homo in obſcuro, dicunt uerba cantionum. quia aliqua læſio non aduenit animę in obſcuro, niſi priuatio ſenſati ſenſ⁹ uiſibilis. quia non uidet anima in corpore, ut poſſit dici, ꝙ ſentiat terrorem nigredinis. & magis fœdum eſt dicere ut ui

H deat extra, qa aīa nõ ẽ extra, nec ītus. Sed eſt ſciendum, ꝙ de natura iſtius humoris melancholici eſt, ut ipſum ſequantur hæc accidentia: ſicut de natura ſanguinis eſt, ut ipſum ſequatur gaudium & lętitia. & nõ dicemus propter hoc, ꝙ ſanguis det lumen animæ. & hęc res eſt manifeſta illi, qui aliquantulum de natura guſtauit. Et in hac ęgritudine, quæ dr melancholia, cadit magna diuiſio inter Medicos de eius cauſa. Quidam dicũt ꝙ poſſibile eſt ut in ipſomet cerebro fiat, aut ꝓpter aduſtionem ſanguinis cordis, aut pro-

I pter os ſtomachi. Et quidam dicunt ꝙ fit ab apoſtemate, quod generaſ in fundo ſtomachi. Et quidã dicũt ꝙ fit pp apoſtema factum in meſeraicis. Et quidam dicunt ꝙ fit propter humorem melancholicũ, quẽ ſpargit ſplẽ ad ſtomachum, qui eſt extra naturam ſua qualitate. Et iſti reſpondent uerbis priorum, & dicũt ꝙ ſunt impoſſibilia, ꝙ cauſæ iſtius ægritudinis ſint calidæ: eo ꝙ accidentia iſtius ęgritudinis ſunt manifeſte frigida: quia eorum ructus eſt acetoſus, & plures ipſorum habent uẽtoſitatem frigidam, non cũ multa ſiti Et adhuc dicunt, ſi eſſet cauſa pp apoſtema calidum in his membris, ſequereſ ex hoc ex neceſſitate febris. & nos videmus ꝙ in hac ęgritudine nulla eſt febris. Et ego dico ꝙ repręhenſio iſtorum, qui dicũt ꝙ ſi iſta ęgritudo eſſet pp apoſtemata calida, ſequerentur accidentia calida, ſicut fortis ſitis. & permutatio cibi ad fumoſitatem, & paucitatẽ inflammationis, non eſt neceſſarium penitus. quia iam dictũ eſt, ꝙ calor extraneus, ppea quia facit calorem intrinſecum exhalare, & ipſum debilitat, non eſt impoſſibile vt ſequã L tur ipſum accidentia frigida, & faciant ſimilia accidẽna ſupradicta: & maxime quando calor extraneus lædet formam naturalẽ caloris intrinſeci, aut corrũpet ipſum. & ppea fit acetoſitas ſm Alexandrum p calidum, ſicut per frigidum: quia calor intrinſecus non fortificatur niſi per calorẽ, qui ei formaliter non repugnat. Et qđ dictum eſt, ꝙ ſequiſ neceſſario febris, quia omne apoſtema eſt calidum, qđ fit ī his duobus membris, ſicut experientia teſtificatur, hoc bene aſſerendum eſt: quia impoſſibile eſt hanc ægritudinẽ eẽ M ſine febre, ſi propter talẽ fieret cauſam: excepto vno modo, ꝙ hoc apoſtema fieret poſt declinationẽ apoſtematis: quia tunc dicendum eſt, ꝙ non remanſit ex calore extraneo tantum, vt ſit ſufficiens ad febrem faciendam: ſed eſt tantus, ꝙ ſufficit ad læſionem faciendam ſtomacho, & cerebro ſolum, & hanc mouere paſſionem. Et põt eſſe ꝙ hæc ægritudo proueniat ſolũ à ſplene: & vr̃ ꝙ hęc ſit una ex maiorib⁹ cauſis ſpeciei iſtius ægritudinis.

De

A

De accidentibus Somni, et Vigiliarum. Cap. 41.

Somni de finitio.

DEinceps volumus loqui de accidentibus ſomni & vigiliarū: & in primis volumus dicere definitionem ipſorum. Et dicimus ꝙ ſomnus eſt profundatio ſenſus communis ex cerebro ad cor. & ppea tūc ligantur ſenſus particulares, & conſtringuntur in eorū inſtrumentis:

Vigilię definitio.

eo ꝙ non eſt neceſſe vt moueantur ad eorū ſeruitia. Et vigilia eſt contrarium huius, hoc eſt aſcēſus iſtius ſenſus ad cerebrū ī locum ſuum. &

B

ppea tunc diſſo'uuntur oēs ſenſus particulares in eorū inſtrumētis, vt operent actiōes ipſorū. ergo deſcriptio ſomni eſt priuatio motus: & vigilię deſcriptio ē cōtinuatio motus. Et pōt dici ꝙ, hic mot' iſtius ſenſus eſt formalis cauſa ſomni & vigilię, & ſubiectū ſomni & vigilię ē ſenſus cōis, & cor eſt radix, & cerebrū ē ipſius primū inſtrm, cū quo operatur. Et accidentia, q̄ ſuperueniunt ſomno, eſt fortis ipſius profunditas. & hoc fit pp dominationem multę frigiditatis cū humiditate ſuper cerebrū, aut ſuper mēbrum cōicās ſecum. Ex accītibus, q̄ ſuperueniunt

C

huic operationi per contrarium, eſt vigilia. & cauſa eius oppoſita eſt cauſę frigiditatis: hoc eſt, quia fit pp dominiū caloris & ſiccitatis. Et aliqn̄ eſt hæc res compoſita à duabus cauſis. hęc ęgritudo eſt ęgritudo vocata nabur: quia tunc iacet ſicut dormiens, & oculos tenet apertos: quia dormire eſt pp frigiditatē, & tenere oculos apertos eſt pp ſiccitatem. Et aliqn̄ fiunt ęgritudines in cerebro, in quibus fit pars horū accidentium, aut oīa. & illi qui ſcient quod diximus, dabunt cauſas vni-

D

cuiq; accidentiū, aut ſi ſint præſentes, aut præteritæ. Et volumus dicere de quibuſdam eorū, quę ſunt manifeſtiora: & perfectius ſciet ꝙ hæc quæ dicentur, poſtea alia, quæ non dicentur. Et dicimus ꝙ quædā eorum vocantur eldaar. & quædā nominatur alchabus, i. incubus. & q̄dā nominātur elzara, i. epilepſia. & q̄dam nominātur lecta, i. apoplexia. Sed primū eſt ſuper humorē, ſuper quem dominatur fumus. & iſte fumus aſcendet ad cerebrū & mouebitur, & tūc ſentiet patiens hūc motum, ſicut eſſet extra, quia quamuis

Scotomia.

E

ſenſata habeant, ꝙ moueant ſenſus deforis, iam diximus ꝙ non eſt impoſſibile vt moueantur ab intrinſecis humoribus. & ſi cerebrū acquirit multam malā complexionē pp perſeuerantiā harū retū, tunc cadet patiens in terra, ſicut cadit epilepticus. Et iſte fumus aliqn̄ fiet in ipſomet cerebro, & proprie in ſuis arterijs, & aliqn̄ aſcendet à ſtomacho, vel ab alijs membris. Sed alchabus,

Incubus.

i. incubus eſt, qn̄ ſentit hō, cùm dormit, ac ſi prēmeretur, & aggrauaret' à re, quā abijcere non pōt. Et manifeſtū eſt, ꝙ hoc non eſt, niſi pp aliquā priuationē virtutis motiuæ pp

F

aliquam malam complexionē materialem. Et quia cito diſſoluuntur, opinantur vt fiat ab humoribus fumoſis, qui aſcendunt cerebrum, & lædunt ipſum ſua qualitate. Epilepſia eſt ægritudo, quæ facit cadere in terram patientem. in primis tūc mouentur omnia mēbra motu malo extraneo, deinde ſic mouentur, donec homo cadit, & priuantur om

Epilepſia.

nes ſui ſenſus, & virtutes animales, aut diminuuntur: & contrahūtur, & colliguntur omnia ipſius mem-

G bra, & contrahuntur ſicut ſpaſmata. Et hoc eſt ſignū manifeſtum, ꝙ paſſio eſt in cerebro. & collectio, et contractio membrorū propter motum extraneū ſignificat ꝙ hęc ſpecies eſt vna ex ſpeciebus cōtractionis, quæ fit à virtute expulſiua: quia colliguntur & contrahuntur membra in ſeipſis pp expulſionē rei lędētis, & maxime ī cerebro. & ppea iſte humor eſt contrarius in fine cōplexioni cerebri. & hoc facit, aut ſua qualitate, aut ſua forma. & illā, qđ ſignificat nobis, ꝙ non fit pp humiditatem nerui, nec pp ipſius infuſio
H nē, eſt pp ſubitam ipſius diſſolutionem. & de neceſſitate eſt ꝙ humor faciens hoc ſit ſubtilis, eo ꝙ paroxiſmus ipſius cito tranſit, ſicut fit in ęgritudinibus acutis. Sed quia nos videm⁹ pro maiori parte ꝙ illi, qui hanc patiuntur ægritudinem, ſunt frigidi & humidi, ſicut pueri: aut frigidi & ſicci, ſicut ſenes: & vlr quia hæc accidentia apparent ſuper frigidos pro maiori parte, ſignificat ꝙ cā hui⁹ ęgritudinis eſt humor groſſus. Sed contradicit nobis hoc, ꝙ humor groſſus non cito diſſoluit, ſiue diſcurrat per ſtrictos meatus, ſiue p
I latos, ſicut dicit Gale. quia diſſolutio non eſt aliud q̄ dominatio naturæ ſuper humorem ipſum decoquēdo, vt retineat qđ eſt conueniēs nutrimēto, & aliud expellat. & hoc nō fit in humore groſſo, ī eo ꝙ ē groſſus, niſi in longo tēpore: ſicut teſtificatur experiētia in ægritudinibus. Et nos videmus, ꝙ cito diſſoluitur hic humor. Et ob hoc dicēdū eſt, ꝙ hęc ægritudo non fit, niſi pp fumū qui generatur in ipſomet cerebro, vel in alio membro, quod ipſum ei tranſmittit: ſicut dicit Gale, de iuue ne, qui ſentiebat ꝙ quaſi quidā fumus frigidus aſcenderet ab vno mē bro ad cerebrum: & qñ perueniebat illuc, cadebat epileptic⁹. Et hoc accidens eſt ſufficiens ad probādū, ꝙ cauſa huius ægritudinis eſt ventoſitas fumoſa. ſed iſta vētoſitas ne ceſſario communicat humoribus frigidis & humidis, aut frigidis & ſiccis. & iſti humores ſunt iſti vēto vt materia. Et ppea curat hęc ęgritudo, euacuando illos humores. Et quamuis dicat per nomen alicuius hominis, vt hoc accīs fiat à cholera, non dico hoc impoſſibile. & ca-
L dit in hoc ratio. nā breuitas paroxiſmi hoc adiuuat: & veniente accidēte hoc, aliquibus pp ſtomachum, videmus ꝙ hoc fit eis vt plurimum pp famem, aut pp iram. & hoc oſtēdit, vt fiat à cholera. Et Gale. curat hanc ęgritudinem cum hiera picra, in qua dominatur aloe. Et manifeſtū eſt ꝙ aloe non purgat, niſi vnā duarum rerū, aut cholerā, aut humorem cholericum. Et quidā dicūt ꝙ hæc ægritudo fit à complexione mala nō materiali frigida & ſicca. Et hoc eſt à ratione remotū. qđ eſt, quia hæc ægritudo vt plurimū habet paroxiſmos. Et adhuc ſi fieret
M pp malā complexionē nō materialem, non fieret niſi à rebus extrinſecis. quod eſt, quia mala complexio non materialis creata à mala complexione materiali eſt difficilis curationis: & à tali cauſa, qualis hæc eſt, impoſſe eſt fieri paroxiſmū epilepticum. & ſm hoc nō fieret hęc ſpecies, niſi pp res extrinſecas, hoc eſt ab aere frigido. quod eſt, quia mala cōplexio, quæ fit à talibus rebus extrinſecis, eſt facilis diſſolutionis. Sed remotum eſt ꝙ res extrinſecæ, hoc

Prīa opīo dicā epilepſiæ.

Tertio de locis affectis. ca. 7.

Secunda opinio.

Tertia opinio.

Prima cōtra hāc opinionē Secūda.

A hoc eſt aer frigidus poſſit inducere malam complexionē cerebro ſufficientem inducere epilepſiam. ſed ſi experientia hoc teſtificat, raro hoc eſſe debet. Et tu debes ſcire, q̄ propter hanc ſcīam non p̄ot finaliter ſciri rationabiliter de oībus ægritudinibus, quæ ſint poſſibiles, & q̄ nō. quia ægritudines certificantur per ſenſum, & poſtea aduenium teſtimonia experiētiæ pp plurimos ſentire: & poſt hoc fit cognitio cauſarum. Et cauſa huius data eſt in loco alio nobiliori iſto: & nos ēt ipſam narrabimus in alijs libris. Et

B apoplexia eſt, q̄n hō cadit ad terrā, & ceſſat eius vox, & priuantur omnes operationes & motus totius corporis, excepto anhelitu. nam priuato anhelitu moritur patiens. Et pp hoc anhelitus eſt manifeſtū ſignū ſuper fortitudinem, vel debilitatem iſtius virtutis. qđ eſt, quia q̄n anhelitus fuerit groſſus & mal⁹, ſignificat ſuper fortitudinē: & q̄n fuerit quietus, ſignificat debilitatem. Et Hipp. dicit q̄, quando apoplexia eſt debilis, non curatur de facili: ſed q̄n eſt fortis, curam non recipit. Et cā huius ęgritudinis eſt de neceſſitate pri

C uatio motus vſis, & particularis. Et quia declaratum eſt, q̄ motus vniuerſalis habet duo prīcipia: primū quorum eſt in corde, aliud eſt in cerebro: & cerebrū nō facit ſuas operationes, niſi pp cor: ergo eſt neceſſe vt cerebro veniat vna ægritudo vſis, communicans toti corpori. Et hoc fiet neceſſario pp oppilationē viarum ſpiritus, qui peruenit à corde ad cerebrum: & iſtæ ſunt arteriæ. aut propter fortem oppilationem ventriculorum cerebri. propterea quia quando illi claudūtur, impeditur via ſpiritui animali, qui dat D membris omnibus ſenſum & motum: ſi ita eſt, vt dicit Gale. qui dicit q̄ mittitur à cerebro ſpiritus animalis, ſicut mittitur à corde ſpirit⁹ vitalis intrinſecus. aut fit, quia corrumpitur complexio cerebri. quod eſt, quia quando illa corrumpitur, corrumpitur temperātia, cū qua reperitur calor intrinſecus cordis, ad hoc vt poſſit operari ſenſum & motum: ſicut declaratum eſt in Naturali philoſophia. Sed in cameris cordis non p̄ot euenire hoc accidens: quod hanc ægritudinem faciat. qđ eſt, quia prius peruenireturad mor E tem. Et poſtquam probatum eſt q̄ cauſa ægritudinis in his duobus locis eſt: ergo cauſa, quam dat Hippocrates eſt verax: & etiam illa, quā dat Galen. Et Hippocrates dicit, q̄ quando homo ſubito ſine voce fit, & cadit in terram, tunc factæ ſunt oppilationes in vijs, quæ ſunt inter cor & cerebrum, hoc eſt in arterijs. Et Gale. hoc cōfitetur in lib. de Accidenti & Morbo. & in lib. de Membris doloroſis dicit, q̄ hęc ęgritudo fit pp oppilationem in ventriculis cerebri: ergo intendit Galen. vt fiat

F à duabus cauſis. Et ſignū eſt, vt fiat ex oppilatione arteriarum, cum apparent ſigna dominationis ſanguinis ſuper patientem. & hęc curatur cum flebotomia. Et ſignum oppilationis fortis ventriculorum cerebri eſt, q̄n apparent ſigna dominationis humorum frigidorum in corpore. Et curatio huius fit cum permutatione cōplexionis illius mali humoris cū euacuatione cum medicinis purgantibus humores illos frigidos, & cū clyſterijs conuenientibus: quia illa ſunt mirabilia ī hac cura.

Apoplexia.

G Et hęc ægritudo, quæ dicitur profundatio ſomni, eſt propinquior vt ſit pp oppilationem arteriatum, q̄ vt ſit propter oppilationem neruorum; propterea non eſt in hac paſſione difficultas anhelitus, nec etiã conuertitur ad paralyſim, ſicut apoplexia. Et illa, quæ fit ab humoribus ſiccis, facit ſtare patientem oculis apertis, & nominatur alcaſia. et ſi fiat ab humoribꝫ humidis, ſtat oculis clauſis. & hanc ſpeciẽ nominant Medici ſubeth. Hucuſque locuti ſumus de ægritudinibus, & accidentibus breuiter, ſecundum q̄ nobis H viſum eſt ſufficere: eo q̄ mea intentio in hoc libro non eſt niſi in dando regulas, quæ ſint principia artis Medicinæ oibus volentibus in hac ſcientia ire via nobiliori, & illis, qui ẽt volunt poſtea abundare in particularibus iſtius artis ſm hunc ordinem, & diuiſionem. Et ſcias quòd comparatio iſtius libri ad totalitatem iſtius ſcientiæ eſt, ſicut comparatio elementorum artificij ad artificium. Et ſicut Pictores primo depingunt circuitum figuræ, quam facere intendunt, & poſtea replent hoc continens particularibus rebus I ex diuerſis coloribus, donec ſit figura illa conuenienter impleta. ſic & nos intendimus facere in noſtro libro. Et ſi Deus nobis longitudinem ꝓceſſerit vitæ, & nos præcauerit ab accidentibus temporis, alium faciemus librum in practica huic nobili ordini reſpondentem, ſecundum quòd factus eſt iſte liber Colliget, qui omnia continentia iſtius ſcientiæ replebit.

De ſubeth

Catalepſis

AVERROIS COLLIGET

LIBER QVARTVS.

SVMMA LIBRI.

De Signis Sanitatum, & Aegritudinis.

De Signis Sanitatis et Aegritudinis in generali. Cap. 1.

ISta pars diuiditur in duas partes. Prĩa narrat ſigna ſignificãtia ſanitatem actualẽ in qualibet operatione L corporis in quolibet membro. Secũda narrat ſigna ſignificantia ſuper ægritudines, & cauſas ipſarum. Et hæc pars iterũ partitur in duas partes: eo q̄ hæc ſigna, aut ſignificant ſuper ægritudines præſentes, quæ plurimum inueniuntur in hac arte: aut ſignificant tempore ſanitatis & ęgritudinis ſuper ægritudinẽ futuram. ſed ſigna, quæ ſignificãt ſuper ęgritudines pręteritas, parum ſunt ĩ hac arte vtilia. Et incipiemus Ordo narrare ſigna ſignificantia ægritudinem præſentem in toto corpore, M & in quolibet membro: & poſtea dicemus ſigna ſignificantia ægritudines futuras: & poſtea dicemus ſigna ſignificantia ſuper ęgritudines pręſentes. Sed ſigna ſignificantia in ægritudinibus p̄ſentibus ſup̄ ęgritudines futuras adiungam iſtis ſignis ægritudinũ p̄ſentiũ. Et ſimiliter vĩ, vt ponã ſigna ſignificantia ſanitatẽ futurã in ęgritudinibus in hac eadẽ parte: quãuis ptineant ſanitatis pti. Propterea quia ſunt una ex rebus, q̄bus procedit, & trãſit Medicus ad Medicinã: ſicut ĩ rebus, q̄ artificialiter fiunt. qđ eſt, quia nomen maioris

Diuiſio.

A iotis poteſtatis earũ deriuatę egreſſa, q̃ fiũt artificialiter in pmutatiõe ip ſarũ à re, à qua fit pmutatio, & ñ attribuit rei, ad quã permutat. & hoc eſt cõtrariũ reb' naturalibus: hoc é, quia ſolum fiunt p naturã. Et cãm hmõi oſtẽdi in nobiliori loco iſto. qđ eſt, quia pmutatio eſt genus rei, ad quã permutat virtus: & hæc eſt contrariũ pluſquã gen' rei ad quã permutatur. virtus aũt eſt in eis manifeſta, magis q̃ in ea, à qua fit pmutatio. Et ppea conuenientius eſt ſigna coniungere ſanitatis futurę cũ ſignis ægritudinis præſentis: quia

B Medicus tranſit ab illis ad ſanitatẽ, & appellant illi trãſitus medicina, & nõ ſanitas. Et adhuc quamuis ipſa ſint ſanitatis ſigna, ſunt aliquo mõ partes ægritudinis: eo q̃ ſignificãt ſuper remotionẽ ægritudinis.

Sanitatis definitio. Et ego incipio narrare ſigna ſignificantia ſuper ſanitatẽ. & dico q̃ ſanitas, ſicut dictum eſt in definitiõe ipſius, eſt bona habitudo in mẽbro, p quam habet pati, aut agere ſuam actionẽ, aut paſſionem naturalem. Et hæc bona habitudo diuiſa eſt in duas partes: quarum vna eſt appropriata membris conſimilibus, in q-

C bus ſunt nouem cõplexiones: alia officialibus membris, quæ eſt quatuor generũ, q̃ ſuperius dicta ſunt. Et quia pars maior iſtius diſpoſitionis in membris non eſt manifeſta prima fronte, & maxime in mẽbris non apparentibus, ob hoc neceſſe fuit narrare ſigna ſignificantia ſup quamlibet diſpoſitionẽ cuiuslibet membri, videlicet nouem complexiones, quę primo ſunt in conſimilibus, & ſecundo in cõpoſitis. Et ſimiliter narrabimus ſigna, quę ſignificant ſuper temperatam complexionem, & nõ temperatam, & ſani- D tatẽ appropriatã membris officialibus. & via, qua poterimus oĩa hæc cognoſcere primo, non eſt niſi ab actione & à paſſione horũ mẽbrorum, aut rebus, quæ proueniunt à virtutibus ipſorum. Quod eſt, quia actiones, & paſſiões ipſorum, & res, quæ ab eis proueniunt, ſunt apud nos notiores: & à rebus notioribus ꝓcedere debemus ad minus notas. & res proueniẽtes ab operibus ſunt ſicut calor, macies, pinguedo, & accidentia, q̃ apparent ab exeuntibus à corpore. Et debes ſcire q̃ Medici ꝓ maiori parte non ſunt vſi loqui, ni- E ſi de ſignis ſignificantibus ſupet ſanitatem membrorũ conſimilium, ſed de ſignis ſignificantibus ſuper ſanitatem membrorũ officialium nõ ſunt locuti niſi per accidens. Sed tales quales ſumus, volumus loqui de vtriſq;. & incipiemus loqui à ſignis ſignificantibus ſuper cõplexionem æqualem, i. temperatã: quia prior eſt natura: & ẽt quia extrema non cognoſcunt, niſi p cõparationẽ eorum ad media. Et dicimus q̃ ex nouem cõplexionibus, q̃dam appropriãtur vnicuiq; mẽbro, & q̃dã ſunt, q̃ appropriãtur vni corpori cõ- F poſitione mẽbrorũ adinuicẽ. Et ſciendũ primo, ſigna ſignificantia cõplexionẽ vniuſcuiuſq; mẽbri in nouem cõplexionibus: & cognitis illis, poterimus iudicare ſuper complexionẽ toti' corporis, & maxime membrorũ principalium. & incipiemus narrare cõplexionẽ cordis: qa cor eſt mẽbrũ, cuius complexio cõmunicat mẽbris omnibus. quia q̃ hoc membrum eſt temperatũ, ſunt membra pro maiori parte temperata in caliditate: quia eſt dator om-

G nibus mẽbris cõplexiõis, qua agũt & patiuntur. Et adhuc, qñ erit complexio aliorũ membrorũ diſtẽperata, ſicut complexio hepatis, poſſibile eſt complexionẽ cordis non eſſe temperatam pp colligãtiam ipſius ad membra. & pp hoc narrabimus ſigna cordis, qñ ſunt temperata, & intemperata: eo q̃ illa ſunt ſigna omnium membrorum.

De ſignis complexionum, & ſanitatis Cordis. Cap. 2.

Primum ſignum. H ET inter ſigna ſignificantia ſup complexionem cordis, ſignum, quod proprium eſt in ſignificando ſuper cõplexionẽ cordis, eſt pulſus: & poſt illum anhelitus. Ergo quando pulſus nõ eſt magnus, neq; partius, neq; tardus, neq; velox, neq, rarus, neq; ſpiſſus, neceſſario ſignificat temperantiã complexionis cordis ĩter calidũ & frigidum, & ſiccũ, & humidũ. & talis pulſus, qualis eſt iſte, reperit in his qui naſcuntur; & ſtant in climate temperato vt plurimum: ſicut in terra Hippocratis, & in plurib⁹ terris Græciæ: niſi eũeniant accidẽtia extrinſeca. & ppea dicit Gale. q̃ homines terrarum caI lidarum non pñt dare nobis temperatam complexionẽ. Et nõ eſt dicẽdũ, q̃ pulſus fortis ſit naturalis: eo q̃ in alijs, quamuis non ſint tẽperata, plurimũ inueniatur in climatibus non temperatis: ſicut non dicendũ, q̃ color niger in homine ſit naturalis, quãuis non inueniatur in Secundũ. Aethiopia ẽr albus. Et temperantia anhelitus ſimiliter ſignificat ſuper temperatã complexionẽ cordis: ſaluo vt comparatio anhelitus ad cor, non ſit maior debito. q̃ ſi hoc eſſet, nõ ſolum eſſet tunc anhelitus temperatus, proportionãdo cordi ſolũ, K ſed eſſet adhuc maior. quia non eſt impoſſibile complexionem cordis eſſe calidam, & q̃ pectus & pulmo ſint maiores debito, comparatione ad ipſum cor, vt faciat tunc anhelitus, qui non eſt magnus niſi pp largitatẽ viarũ pectoris & pulmonis, & illud idẽ, qd facit anhelitus magnus per ſe: eo q̃ ſi pulmo & pectus eſſent ſm comparationẽ creationis cordis, tunc pulmo & pectus multiplicarentur in caliditate cordis. Sed Tertium ſignum, qd ſignificat ſuper complexionẽ cordis pp diſpoſitionem aliorum mẽbrorũ, eſt, vt ſit pectus mediocre inter magnitudinẽ & paruitatem. Et ſiſt temperantiã ſuæ complexionis ſignificant ſignificãtia ſigna temperantiã complexionis hepatis, aut temperantiã cerebri, aut vtranq;. Et hoc tõ, quia in hepate, & cerebro nõ eſt calor, qui ſit proprius in eorũ eſſe: niſi calor partiũ cõſimiliũ, in quibus ſunt cõpoſita. Sed calor, cũ quo vnuſquiſq; operatur artes ſuas, eſt de neceſſitate calor, qui trãſmittit eis à corde: & iſte calor eſt ĩ eis ſicut forma. ſed calor, qui eſt in eis proprie, eſt ſicut materia. Et quia tẽperantia rei, & perfe- M ctio ſuæ operatiõis non ſtat niſi pp formam, eſt neceſſarium, vt qñ iſta duo membra ſunt temperata, ſit eorum temperantia pp formam ipſorum: & temperantia ſuarũ formarum eſt neceſſario pp temperantiã datoris iſtarũ formarũ: & iſtud eſt cor. Et non eſt dicendũ, q̃ poſſibile ſit, q̃ calor cordis qui mittitur, mittat eis caliditatẽ ſuperfluã: & q̃ cõplexio iſtorũ duorum membrorũ, veniens ad eam à partibus conſimilibus hepati, & cerebro, reſiſtat calo

A ri,qui proueniret à temperãtia cordis,vt per iſtã contrarietatẽ reſultet in cerebro & hepate temperãtia cõplexiõis.quia talis tẽperantia, qualis eſt hęc, dicitur ęquiuoce, & non veraciter, vt faciat operationes. Itẽ ſignificat ſuper cõplexionẽ cordis, tactus,& carnoſitas pectoris.nam ſi temperata eſt,ſignificat tẽperantiã complexionis cordis. Sed tẽperãtia carnis pro maiori parte ſequitur tẽperantiam complexionis cordis: & propria caro exiſtẽs in hoc loco. & pp hoc caro habẽs temperatã complexionẽ cordis,non erit macilenta, B nec pinguis ſuperflue. Itẽ ſignificat ſuper tẽperãtiã cordis tẽperãtia virtutum animę: ſicut ira, planicies: * manifeſta ea confidentia, & puſillanimitas,& ſimilia his.Itẽ ſup temperantiã cordis ſignificat cõpoſitio ipſius,hoc eſt in poſitiõe ſua, & ſua menſura,& figura.qd eſt,quia quãdo ſua cõplexio erit tẽperata, ſunt res prędictæ vt plurimũ ſm viã naturalem. Et ſimiliter qñ ſuæ operationes ſunt conuenientes ſuę cõplexioni,ſignificant ſuper ſuã temperãtiam. qd eſt,quia non eſt impoſſibile eſſe aliqué pulſum velocem propter ſtrictũrã ſuarũ arteriarũ,cũ nõ ſit hoc pp calotem ipſius:ſicut accidit hominibus pinguibus. Et vñiter C difficile eſt dare ſigna ſignificantia ſuper compoſitionem membrorũ intrinſecorum, & ſuper ſpecies eorũ,& ſuper colligãtiã eorum. ppea reliquerunt Medici hanc ſpeciẽ ſanitatis,& non ſunt locuti de ea,& pceſſerunt ſolum de ſignis cõplexionalibus. ſed medico non ſunt hæc minus neceſſaria illis.& ppea volumus loqui de hac ſpecie breuiter,ſicut ſumus conſueti. Et dicimus q ex rebus ſignificantibus ſuper temperatam complexionem cordis, & ęqualem, eſt temperantia compoſitiõis membrorum extrinſecorũ, & maxime pectoris,& membrorum propinquorum eidem,& bona proportio cuiuslibet iſtorũ membrorũ ad alia.& hęc vocatur pulchritudo: quia pulchritudo magis attribuit compoſitioni, ſicut virtus, & fortitudo magis attribuitur complexioni. Et nos non dicimus q temperantia compoſitionis iſtorum mẽbrorum ſignificet ſuper temperantiam cordis, niſi propterea quia virtus informatiua nõ formar alia mẽ E bra,niſi mediante calore cordis: ſicut virtus nutritiua non facit ſuas operationes,niſi mediante complexione ſua. Et tu debes ſcire q hæc ſignificatio non conuertitur: quia poſſibile eſſet cor eſſe temperatę cõplexionis, & bonæ compoſitionis, & tamen compoſitio aliquorũ mẽbrorum eſſet lęſa.& hoc prouenit à materia. Et hoc raro cõtingit. ſicut raro cõtingit ex alijs rebus nociuis, quæ proueniunt ab alijs membris; * & ille cõuertuntur, & corrumpuntur complexione cordis propter aliquam colligantiam. Sed ſigna ſignificantia ſuper diſtemperãtiam cordis ī quatuor qualitatibus ſunt cõtraria iſtis. Hoc eſt,qñ pulſus fuerit fortis, velox, aut ſpiſſus, ſignificat exceſſum caloris: niſi contingeret propter ſtrictũrã naturalem in vijs arteriarum: quamuis hoc raro accidat in complexione calida: propterea quia natura caloris eſt aperire & extendere partes, niſi foret ſicęc:eo q reſiſtit ęgreſſioni. Et ſi cum ſiccitate fuerit duricies tact', ſignat vltimitatem ſiccitatis. Et ſiſt anhe- F

Quartum ſignum.

Quintum

*a. l. maniaca.

Sextum.

Septimũ.

*a.l.q illæ cõuertuntur, & corrũpunt cõplexionẽ cordis.

De ſignis diſtẽperantiæ.

G nibus mẽbris cõplexiõis, qua agũt & patiuntur. Et adhuc, qñ erit complexio aliorũ membrorũ diſtẽperata, ſicut complexio hepatis, poſſibile eſt complexionẽ cordis non eſſe temperatam pp colligãtiam ipſius ad membra. & pp hoc narrabimus ſigna cordis, qñ ſunt temperata, & intemperata: eo ꝙ illa ſunt ſigna omnium membrorum.

De ſignis complexionum, & ſanitatis Cordis. Cap. 2.

Primum ſignum. ET inter ſigna ſignificantia ſup complexionem cordis, ſignum, H quod proprium eſt in ſignificando ſuper cõplexionẽ cordis, eſt pulſus: & poſt illum anhelitus. Ergo quando pulſus nõ eſt magnus, neq; parvus, neq; tardus, neq; velox, neq, rarus, neq; ſpiſſus, neceſſario ſignificat temperantiã complexionis cordis ſiter calidũ & frigidum, & ſiccũ, & humidũ. & talis pulſus, qualis eſt iſte, reperit in his qui naſcuntur; & ſtant in climate temperato vt plurimum: ſicut in terra Hippocratis, & in plurib⁹ terris Greciæ: niſi eũ niant accidẽtia extrinſeca. & ppea dicit Gale. ꝙ homines terrarum ca I ſidarum non pñt dare nobis temperatam complexionẽ. Et nõ eſt dicẽdũ, ꝙ pulſus fortis ſit naturalis: eo ꝙ in alijs, quamuis non ſint tẽperata, plurimũ inueniatur in climatibus non temperatis: ſicut non dicendũ, ꝙ color niger in homine ſit naturalis, quãuis non inueniatur in Secundũ. Aethiopia ẽt albus. Et temperantia anhelitus ſimiliter ſignificat ſuper temperatã complexionẽ cordis: ſaluo vt comparatio anhelitus ad cor, non ſit maior debito. ꝙ ſi hoc eſſet, nõ ſolum eſſet tunc anhelitus temperatus, proportionãdo cordi ſolũ, K ſed eſſet adhuc maior. quia non eſt impoſſibile complexionem cordis eſſe calidam, & ꝙ pectus & pulmo ſint maiores debito, comparatione ad ipſum cor, vt faciat tunc anhelitus, qui non eſt magnus niſi pp largitatẽ viarũ pectoris & pulmonis, & illud idẽ, qđ facit anhelitus magnus per ſe: eo ꝙ ſi pulmo & pectus eſſent ſm comparationẽ creationis cordis, tunc pulmo & pectus multiplicarentur in caliditate cordis. Sed Tertium ſignum, qđ ſignificat ſuper complexionẽ cordis pp diſpoſitionem aliorum mẽbrorũ, eſt, vt ſit pectus mediocre inter magnitudinẽ & paruitatem. Et ſiſt temperantiã ſuæ complexionis ſignificant ſignificãtia ſigna temperantiã complexionis hepatis, aut temperantiã cerebri, aut vtranq;. Et hoc iõ, quia in hepate, & cerebro nõ eſt calor, qui ſit proprius in eorũ eſſe: niſi calor partiũ cõſimiliũ, in quibus ſunt cõpoſita. Sed calor, cũ quo vnuſquiſq; operatur artes ſuas, eſt de neceſſitate calor, qui trãſmittit eis à corde: & iſte calor eſt ĩ eis ſicut forma. ſed calor, qui eſt in eis proprie, eſt ſicut materia. Et quia tẽperantia rei, & perfe- M ctio ſuæ operatiõis non ſtat niſi pp formam, eſt neceſſarium, vt qñ iſta duo membra ſunt temperata, ſit eorum temperantia pp formam ipſorum: & temperantia ſuarũ formarum eſt neceſſario pp temperantiã datoris iſtarũ formarũ: & iſtud eſt L cor. Et non eſt dicendũ, ꝙ poſſibile ſit, ꝙ calor cordis qui mittitur, mittat eis caliditatẽ ſuperfluã: & ꝙ cõplexio iſtorũ duorum membrorũ, veniens ad eam à partibus conſimilibus hepati, & cerebro, reſiſtat calo

A ri,qui proueniret à temperãtia cordis,vt per iſtã contrarietatẽ reſultet in cerebro & hepate temperãtia cõplexiõis.quia talis tẽperantia, qualis eſt hęc, dicitur ęquiuoce, & non veraciter, vt faciat operationes. Itẽ ſignificat ſuper cõplexionẽ cordis, tactus,& carnoſitas pectoris.nam ſi temperata eſt,ſignificat tẽpetantiã complexionis cordis. Sed tẽperãtia carnis pro maiori parte ſequitur rẽperantiam complexionis cordis: & propria caro exiſtẽs in hoc loco. & pp hoc caro habẽs temperatã complexionẽ cordis,non erit macilenta,

B nec pinguis ſuperflue. Itẽ ſignificat ſuper tẽperãtiã cordis tẽperãtia virtutum animę: ſicut ira, planicies: * manifeſta ea confidentia, & puſillanimitas,& ſimilia his.Itẽ ſup temperantiã cordis ſignificat cõpoſitio ipſius,hoc eſt in poſitiõe ſua, & ſua menſura,& figura.qd eſt,quia quãdo ſua cõplexio erit tẽperata, ſunt res prędictæ vt plurimũ ſm viã naturalem. Et ſimiliter qñ ſuæ operationes ſunt conuenientes ſuę cõplexioni,ſignificant ſuper ſuã temperãriam.qd eſt,quia non eſt impoſſibi

C le eſſe aliquẽ pulſum velocem propter ſtrictũrã ſuarũ arteriarũ,cũ nõ ſit hoc pp calorem ipſius:ſicut accidit hominibus pinguibus. Et vñiter difficile eſt dare ſigna ſignificantia ſuper compoſitionem membrorũ intrinſecorum, & ſuper ſpecies eorũ,& ſuper colligãtiã eorum. ppea reliquerunt Medici hanc ſpeciẽ ſanitatis,& non ſunt locuti de ea,& ꝓceſſerunt ſolum de ſignis cõplexionalibus. ſed medico non ſunt hæc minus neceſſaria illis.& ppea volumus loqui de hac ſpecie breuiter,ſicut ſumus conſueti. Et dicimus ꝙ ex rebus ſignificantibus ſuper tem- D peratam complexionem cordis, & ęqualem, eſt temperantia compoſitiõis membrorum extrinſecorũ, & maxime pectoris,& membrorum propinquorum eidem,& bona proportio cuiuslibet iſtorũ membrorũ ad alia.& hęc vocatur pulchritudo: quia pulchritudo magis attribuit compoſitioni, ſicut virtus, & fortitudo magis attribuitur complexioni. Et nos non dicimus ꝙ temperantia compoſitionis iſtorum mẽbrorum ſignificet ſuper temperantiam cordis, niſi propterea quia virtus informatiua nõ format alia mẽ E bra,niſi mediante calore cordis: ſicut virtus nutritiua non facit ſuas operationes,niſi mediante complexione ſua. Et tu debes ſcire ꝙ hæc ſignificatio non conuertitur: quia poſſibile eſſet cor eſſe temperatę cõplexionis, & bonæ compoſitionis, & tamen compoſitio aliquorũ mẽbrorum eſſet lęſa.& hoc prouenit à materia. Et hoc raro cõtingit. ſicut raro cõtingit ex alijs rebus nociuis, quæ prouenium ab alijs membris; * & ille cõuertuntur, & corrumpuntur complexione cordis propter aliquam colligantiam. Sed ſigna ſignificantia ſuper diſtemperãtiam cordis ĩ quatuor qualitatibus ſunt cõtraria iſtis. Hoc eſt,qñ pulſus fuerit fortis, velox, aut ſpiſſus, ſignificat exceſſum caloris: niſi contingeret propter ſtrictũrã naturalem in vijs arteriarum: quamuis hoc raro accidat in complexione calida: propterea quia natura caloris eſt aperire & extendere partes, niſi foret ſiccę:eo ꝙ reſiſtit ęgreſſioni. Et ſi cum ſiccitate fuerit durities tactꝰ, ſignat vltimitatem ſiccitatis. Et ſi fit anhe-

Quartum ſignum.

Quintum

*a. l. maniaca.

Scrum.

Septimũ.

*a.l.ꝙ illa cõuertuntur, & corrũpunt cõplexionẽ cordis.

De ſignis diſtẽperantiæ.

G litus contrarius naturali ſignificat ſuper idē: dummodo non ſint pectus, pulmo, aut eorū viæ minores cōpetentibus. Itē ortus pilorum, & tactus calidus habent ſuper eandē cōplexionē ſignificare. Et vt ſcias ꝙ ad calorem cordis ſequitur calor omnium membrorum: excepto ꝙ non ſit reſiſtētia accidentalis à mēbris habentibus dominantiā in corpore, ſicut ſunt hepar, & cerebrum, quia poſſe eſt, ꝙ cōplexio iſtorū duorum membrorū ex parte mēbrorū conſimilium, ex quibus ſunt cōpoſita, ſint frigidiora debito: & tunc
H erit cor calidū, & cerebrū dicet frigidum. Sed in homine habente talem complexionē refrigetabitur in fine cor: & maxime qn dominatur frigiditas: quia hoc mēbrū non eſt datum niſi ad tēperandum calidita tē cordis. Item ſignificant ſuper caliditatem & ſiccitatem cordis accidentia animæ: ſicut ira: ita ꝙ qui cito iraſcitur, habet complexionē calidam cordis: & ſi ſeruauerit, habet ēt ſiccam. Et ſimiliter ſignificat ſiccitatem cordis macies pectoris, et ſiccitas corporis. Sed cōplexio cordis dominans in caliditate & humi
I ditate ſignificatur à fortitudine cordis, & mollicie pulſus. Et ſi habuerit molliciem cum ſua fortitudine, ſignificat ſolam humiditatē. Et ſimiliter ſigna caliditatis & humiditatis cordis ſunt magnitudo pectoris, & aliorum mēbrorū. & ideo animalia, quæ ſunt calida & humida ſunt maioris cordis cæterorum: velut animalia naſcentia in locis humidis. Sed ſigna frigiditatis & ſiccitatis cordis, ſunt compoſita ex oppoſitis ſignorū caliditatis: tñ ſeruant ſigna ſiccitatis. Et ppea pulſus talium ē paruus, rarus, tardus, durus: K
& anhelitus eorum eſt ſimilis: & tactus pectorum eorum eſt frigidus. Et ſimiliter eſt in complexione aliorum membrorum ipſorum: niſi ſit in eis reſiſtentia accidentalis. Et pectus iſtorum eſt nudum pilis. Et iſti ſunt in vltima timiditate. Et vniuerſaliter ipſorum iuuentus aſſimilatur ſm plus ſenectuti: & ſi perunent ad ſenectutem, ſenectus eorum aſſimilatur morti.

De ſignis complexionum, & ſanitatis Cerebri. Cap. 3.

L

ET poſtq̄ locuti ſumus ſuper ſanitatem cordis appropriatam membris conſimilibus, & ſuper ſanitatem appropriatam mēbris officialibus, deinceps volum⁹ loqui de ſignis ſignificantibus ſuper tēperantiā, & ſanitatem cerebri. Et dicemus ꝙ tēperātia debet recipi in cerebro, ſicut in alijs membris: hoc eſt, vt ſit appropriata ſuis membris conſimilibus, aut ſuæ cōpoſitiōi. Et incipiemus à temperātia, & dicemus ꝙ ſignorum, quę ſignificant ſuper temperatam cōplexionem cerebri, q̄dā ſumuntur ab operationibus. & ope M
rationēs ipſius aut appropriatæ ſunt ſenſui communi, aut imaginationi, aut cogitationi, aut memoriæ; aut virtuti nutritiuæ. hoc eſt, quod apparet ex ſuperfluitatibus, q̄ egrediuntur à naribus, palato, oculis, & ſimilibus. Et quædam ſumuntur ab alijs, ſicut à tactu, & ortu capillorum, & ab eorum forma, & ſuperfluitatibus, quæ ab ipſo ægrediuntur: ita ꝙ ſi ſint temperatæ in quantitate & qualitate, ſignificant ſuper temperantiam ipſius.

Et

A Et ſimiliter quãdo operatiões ſomni & vigiliarum ſunt temperatę, & ꝙ ſit mediocritas inter pigritiam & velocitatem, & iudicia ſua ſint recta,& ſenſus ſint clari & boni,& tactus ſit temperatus;ita vt non ſit calidus,vel frigidus.Et capilli qui oriuntur, non ſint omnino extenſi ſeu plani,uel tortuoſi ſeu criſpi, albi,vel nigri. Et demonſtratio ſuæ formæ eſt vt ſit figura eius ſimilis figurę cerebri temperati:& tunc ſignificatur ſuper temperãtiam complexionis. & ſignificatio tempetantiæ ſuæ figuræ eſt,ſicut dicit Galenus, ꝙ ſit ſicut figura ſphærica cerea,leuiter ab
B vtraq; parte preſſa,& vt non ſit magnum vel paruum.Et ꝙ ſuperfluitates diſcurrentes a cerebro ſint paucæ,& competenter digeſtæ. & ſi fuerit cum hoc aliqua ſpiſſitudo,ſignũ eſt ſiccitatis.& ſi fuerint multę & digeſtæ,ſignificant ſuper caliditatem & humiditatem. & ſi cum hoc fuerint crudæ, & in quantitate multa, ſignificant ſuper frigiditatem . & ſi cum hoc fuerint aquoſę,ſignificant ſuper frigiditatem & humiditatẽ.
Et dicit Hippocra . de hac complexione,ꝙ eius ſanitas eſt propĩquior
C ægritudini q̃ ſanitati.Sed operationes cerebri calidi ſunt vigilię,& breuitas ſomni.Sed ſi caliditati aſſociabitur aliquantula humiditas, tunc tales in ſomno aliquantulum augmentabuntur. & ſi ſiccitas dominabitur,dominabuntur vigilię.Et qui hanc habent complexionem, veloces erunt ad actiones.& actiones ſuas faciunt ſine diſcretione: & accipiunt ex membris ſolum ſimilitudinem,& non diuiſionem , & errores eorum ſunt multi, & cogitationes eorum malæ. Et qui habent ſigna contraria iſtis, & ſunt dormitores, D
& pigri,& tardi intellectus, & non poſſunt recipere diuiſiones rerum. neceſſario tales frigidæ complexionis ſunt. tamen & ipſi aſſumunt ꝓdictas res confuſe.Sed complexio cerebri frigida & ſicca abundat min⁹ in ſomno,q̃ frigida ſola. Et frigida ſola minoris eſt ſomni q̃ frigida & humida. Et tactus etiam ſignificat ſuper iſtas complexiones. Et capilli etiam habent ſignificationes: eo ꝙ capilli ſunt ex ſuperfluitate fumoſa. Quare,capilli nigri ſignificãr ſuper aduſtionem : eo ꝙ igneitas hẽt album denigrare.Et ſi cum hoc ſũt E
tortuoſi,ſignificant ſuper hoc ſiccitatem: ſicut accidit eis,quando tanguntur ab ignẽ.Et capilli albi ſignificant ſuper materiam crudam & indigeſtam.& ſi cum hoc fuerint extenſi & plani,ſignificant ſuper ſuperfluitatem humiditatis. Et eodẽ modo capilli,qui cito oriuntur,ſignificant ſuper caliditatem:& qui tarde, ecõtra. Et qui ſunt mediocres in colore,& tortuoſitate,& in planicie,& in ortu veloci, & tardo ſignificãt ſuper complexionem temperatam.Et
forma tortuoſa etiam habet ſignifi F
care ſuper malam complexionem . Et etiam caput magnum,vel paruũ habet ſignificare hoc . Et iſta ſæpe inueniuntur in libris ſpicatorum.& ego nõ recordor omnia eorum verba,niſi quorundã, ad hoc vt noſter intellectus non ſit diminutus in radicibus rerum.&illi,qui ſolum ſunt Medici,indigent illis:&ego nõ ſum ex illis. Item oculus ſignificat forti ſignificatione ſuper complexionem cerebri.quia oculus rubeus habens venas rubeas , ſignificat ſuper complexionem cerebri calidam : &

G ſigna contraria iſtis ſignificant ſup complexionem frigidam cerebri. Et velocitas motus oculorum ſignificat ſuper caliditatem cerebri, ſicut tarditas ſuper frigiditatem, & mediocritas in iſtis ſignificat ſuper tẽperãtiam. Et ſubalbedo oculi ſignificat frigiditatem cerebri, ſicut nigredo ſignificat caliditatem, & color medius inter ſubalbedinem & nigredinem, qui dicitur vari⁹, ſignificat temperantiam. Et hoc eſt, quia ſubalbedo fit propter paucitatẽ digeſtiõis. ob hoc iſte color eſt propīquus colori aquæ ſimpliciter. Et ni-

H gredo fit propter exceſſum ꝺcoctionis. propter hoc dominatur in ipſo nigredo: quia nigredo ſignificat ad uſtionem partium terreſtrium dominantium in re. Et quod facit varietatem, quæ eſt color mediocris, eſt vltima temperantia decoctiõis. quod eſt, quia eſt minor q̃ illa, quæ facit nigredinem: & eſt maior quã illa, quæ facit ſubalbedinem. Et ſcias quòd non ſolum cauſæ qualitatiuæ faciunt nigredinem, aut ſubalbedinem: ſed & aliæ res ſunt multæ, quæ adiuuant ad hos colores faciendos, quæ non ſunt qualitates, vl̃ complexiones, ſed ſunt res quantitatiuę, vel locales. quod eſt, quia nigredo pluries fit propter multam quãtitatem humiditatis oculi: aut quia poſita eſt in profundo multum: ſicut tu vides in riuis profundis. quia propter profunditatem apparent velut nigri: eo ꝙ non recipiunt tantum ſplendorem, ſicut ſi eſſent largi & pauci. Et oculus ſubalbidus eſt ſecundum contrarium. *Et Galenus dicit, ꝙ multa humiditas glacialis adiuuat ad faciendum ſubalbedinem: eo quòd color iſtius humoris eſt ſicut color glaciei. & ideo multitudo ipſius adiuuat ad faciendum ſubalbedinem: ſicut paucitas adiuuat ad faciendum nigredinem, & hoc eſt contrarium noſtræ opinioni: & mediocritas omnium ſignificat temperantiam. Iſta ſunt ſigna ſignificantia ſuper complexionem cerebri. Sed ſigna ſignificantia ſuper ipſius compoſitionem ſimiliter ſumuntur a complexione, & operationibus ipſius. Et iam diximus de figura naturali, quam habere debet. & colligantia ſua apparet viſui: quia quędam capita habent col- L lum conueniens eidem, & quędam non: ſicut dicit Galenus. Sed largitas, & ſtrictura ſuarum viarum, & ſuarum concauitatum ſumſitur ab ipſius complexione. quod eſt, quia vię cerebri calidi & humidi ſunt in vltimitate largitatis: frigidi vero & ſicci ſecundum contrarium ipſius: & mediocres iſtarum ſignificant ſuper calidum & ſiccum, vel ſuper frigidum & humidum: & ſua temperata compoſitio cognoſcitur, quando ſuæ vię & ſuæ concauitates ſunt in vltima temperantia. Et quando viæ & concauitates cerebri ſunt ni- M mis ſtrictæ, tunc habens eas paratus eſt vertigini, & ſcotomiæ, & epilepſię, & alijs ęgritudinibus ſimilibus. Item, quando ſubſtantia cerebri eſt minor debita, tunc accidet intellectui corruptio intellectus, & ſtultitia, ſicut decrepitis. & vniuerſaliter, quando corrumpitur olla cerebri exterius, corrumpitur cerebrum interius.

Nigredo fit ꝓpmultitudinem humiditatis oculi, vel ꝓfundationem eius. Idé 1. ut. Cãticæ te. 52. & 5. de Gſione aĩaliũ ca 3. in paraphraſi.

I *In lib. Actis paruæ. c. 27. Idé Aui. tertia tertij tr. 2. c. 34. Vnde nota eſt contrarietas. Gale. vult patuitatẽ cryſtalloidis operari nigredinẽ: Auerr. vero albedinem.

A

De ſignis complexionum, & ſanitatis hepatis. Cap. 4.

DEinceps volumus loqui de ſignis ſignificantibus temperãtiam,& ſanitatem hepatis. Et dicemus q̃ quædam eorum ſignificant ſuper temperantiam ſuæ complexionis,& quædam ſuper temperantiam ſuæ compoſitionis. Et ego incipio a ſignis complexionis. & dico q̃ quędam ipſorum ſumuntur ab operationibus,& quędam ſumunt' a quantitate venarum,& a tactu.Et ſcias q̃ hepar temperatum generat
B ſanguinem purpureum, & dat colorem albedinis miſtum cum rubedine.& corpus debet eſſe medium inter maciem , & graſſitiem : & venæ debent eſſe mediocres inter largitatem,& ſtrictutam. Sed complexio calida hepatis cognoſcitur p̃ hoc, quod generant multam cholerã rubeam,& maxime in ætate iuuentutis:& color talium declinat ad citrinitatem. & ideo cum augmentatur calor,& ſiccitas multum,generatur cholera aduſta,&tunc declinabit color ad fuſcedinem.&quibuſdam denigrantur palpebræ inferiores oculorum,&
C labia etiam inferiora. Sed hepar frigidũ cognoſcitur, quia generat multum phlegma, & ſanguinem crudum.& aliquando ex fortitudine albedinis conuertitur in calcem. & ſi cum hoc coniungitur ſiccitas,tũc generabitur cholera nigra non naturalis. Et complexio humida hepatis cognoſcitur a multa præparatione putrefactionis,& dominatiõe humiditatis,&ſanguinis. & ſi multum, excedit trãſit ad hypoſarcam.Item venę largę ſignificant ſuper hepatis caliditatem:& magis, ſi cum hoc adiungitur humiditas. D
& ſtrictæ ſignificant contrarium.in calido vero & ſicco hepate eſt mediocris. Item ſignificat piloſitas ſuper complexionem hepatis, qd̃ eſt,quando hypocundria ſunt multum piloſa,caliditatem ſignificant. Adhuc diuerſificatur hęc ſignificatio ſecundum diuerſitatem pilorũ. quia,ſi ſunt groſſi,tortuoſi,& nigri, ſignificant ſuper caliditatem & ſiccitatem:& ſi ſunt ſubtiles,& plani, ſignificant ſuper humiditatem. Et ſi venter ſit nudus pilis,ſignificat frigiditatem:& ſi ſit mollis venter, ſignificat humiditatem:& ſi ſit dur⁹, E
ſignificat ſuper ſiccitatem. Et ſigna ſignificantia ſuper ſuam compoſitionem ſimiliter ſumuntur a complexione,& operationibus.quia q̃ erunt temperatæ,erit hepar temperatum in figura,& poſitione,& quãtitate magnitudinis & paruitatis,& ſtrictura,& largitate venarum.& cõplexio calida & humida ſignificat fortitudinem hepatis,& largitatem venarum: ſicut frigiditas & ſiccitas ſignificat contrarium: & mediocritas eorum ſignificat mediocritatẽ inter calidam & humidam, frigidã & ſiccã. Et debes ſcire q̃ cõplexiões F
ſignificãtes ſup cõplexiões iſtorum mẽbrorũ,ſunt cõplexiões innatę, q̃ fiunt a prima eſſentia. Et hoc dico: quia inueniunt' complexiones acq̃ſitæ calidæ & frigidę a conſuetudine, & vſu a rebus extrinſecis . Et ſimile eſt huic, quia inuenitur aliquis habens colorem ſignificantem ſuper frigiditatem,& ſigna ſignificãtia cõplexionem ſui hepatis ſignificabũt caliditatem,hoc eſt,quia habebit venas latas,tunc debemus iudicare q̃ complexio ſua naturalis eſt diuerſa

ab

G ab accidentali. & quando erit cõtrarium, debemus iudicare contrariũ: hoc eſt, quia complexio ſui hepatis erit frigida & ſicca, & habitudo ſua erit groſſa & pinguis, & groſſities ſignificat caliditatem & humiditatẽ, & ſtrictura venarum frigiditatem, & ſiccitatem. Sed ſignificatio cõpoſitionis ſumpta ab operationib⁹ eſt hęc: quia hepati illius, qui habet venas ſtrictas, eueniet oppilatio, ipſo non vtente cibis oppilatiuis. Itẽ quando hepar erit paruum comparatum ſtomacho, & non ſuperueneritaliquod accidens, neceſſarium e-

H tit vt habeat mollem vẽtrem. nam hæc eſt perfecta ſignificatio ſuper paruitatem hepatis. quod eſt, quia quando hepar eſt paruum, non poteſt attrahere chylum a ſtomacho, & tunc oportet vt exeant ſuperfluitates molles. Et homo, quem tu ſcis dicit ꝙ breuitas digitorum ſignificat paruitatem hepatis. & hic appa ret ꝙ neſciuit bene, vbi eſſet virtus informatiua, & non conſyderauit niſi in materiebus, & dimittamus iſtũ cum alijs. Dicit Ariſto. ꝙ hepar in quibuſdam hominibus inuenitur I latere ſiniſtro, & ſplen in latere dex

I tro: & quando ſuperueniunt illis ęgritudines hepatis, apparent ſigna I latere ſiniſtro. Iſta ſunt ſigna ſignificantia ſuper cõplexionem, & ſanitatem membrorum principaliũ.

Sedã primi Doctr. tertia. c. primo, & 14. tertii. u.t. ca. 30 Primo de Natura animaliũ

De ſignis complexionum, & ſanitatis pulmonis. Cap. 5.

DEinceps volumus loqui de ſignis ſignificantibus ſuper cõplexionem, & ſanitatem membrorum ſeruientium illis. Et incipiem⁹ a pulmone. & dicemus ꝙ complexio pulmonis erit tempata tunc, qñ erit anhelitus tempatus in magnitudine paruitate, & non recipiet lę- K ſionem ab aere calido, aut frigido: & vox ſit temperata inter fortitudinem & debilitatem. Sed quãdo pulmo etiã calidus, anhelitus erit magnus, & lædetur ab aere calido, & iuuabitur a frigido. & habens talem pulmonem habebit vocem fortẽ: & contrarium operabitur contrariũ. Et pulmo ſiccus cognoſcitur ex parte vocis claritatis, & ex paruitate ſputi. Et pulmo humidus contraria habet ſigna pulmoni ſicco, ſcilicet groſſitudinem vocis, & ſputi multitudinem. Sed compoſitio habetur a complexione, & operationibus ſi- L militer: eo quòd complexio temperata de neceſſitate habet compoſitionem temperatam, ſcilicet inter paruitatem & magnitudinem, & inter amplitudinem & ſtricturam viarum: & quando erit calida, etũt vię largę. Et latitudo pectoris ſignificat ſuper latitudinem viarum: ſicut dictum eſt in alijs. quia diximus, quòd fortitudo vocis ſequitur largitatem viarum: & largitas ſignificat caliditatem complexionis. & cauſa eſt, quia fortitudo vocis neceſſario ſignificat caliditatem. Sed complexio frigida ſignificat ſtricturam via M rum, & debilitatem: & maxime ſi hnic coniungatur ſiccitas. Velocitas vero anhelitus ſignificat paruitatem pulmonis, & ſtricturam ſuarum viarum, niſi complexio cordis ſit in cauſa. Pectus autem ſputoſum ſignificat malam pulmonis poſitionem. & propterea dicunt Medici, quòd plurimi talium veniunt ad vlcerationem pulmonis, & ad hecti-- cam.

De

A

De ſignis complexionum, & ſanitatis Stomachi.

Cap. 6.

DEinceps volumus loqui de ſignis ſignificantibus ſuper cõplexionem ſtomachi. Et dicimus ꝙ ipſa cognoſcitur a ſuis operationibus: eo ꝙ ſtomacho temperato conuenit maior ciborum pars, niſi nimis modum excedant naturę. & nõ accidunt eidem accidentia, quę eueniunt ſtomacho diſtemperato: & ſuus appetitus eſt naturalis. Et in ſtomacho calido ſubtiles cibi conuertuntur in fumum, & eidem groſſi conueniunt, & ſuus appetitus eſt diminutus. Sed in ſtomacho frigido ſigna ſunt contraria prædictis: eo quia, ei conueniunt cibaria ſubtilia, & groſſa in acetoſitatem conuertũtur in eo, & eius appetitus eſt excedens. Et ſtomachus ſiccus cognoſcitur propter multam ſitim, & eidem paucus ſufficit potus: & quando nimium recipit potum, & tunc in eo fiunt fluctuationes. Sed humidus ſignificatur a pauca ſiti: & deſyderat talis ſtomachus humida, ſicut ſtomachus ſiccus deſyderat res ſiccas. C & hoc eſt, quando humiditas, & ſiccitas ineſt per naturam. ſed ſi ineſt accidentaliter, hoc fit per contrarium: eo quòd qui habet ſtomachũ ſiccum, appetit humida: & qui habet humidum, appetit ſicca. Sed æqualis ſtomachus in paruitate, & magnitudine cognoſcitur, eo quòd tolerat quantitatem cibi conueniẽtis. & ſi paruus fuerit, noſcitur ex tolerantia pauci cibi: & ſi partitur cibus in paucas partes, melius tolerat. Et ſtomachus magnus tolerat cõtrarium.

D

De ſignis complexionum, & ſanitatis Teſticulorum.

Cap. 7.

SIgna temperantię, & ſanitatis teſticulorum ſumuntur ab operationib' ipſorũ, & ab accñtibus. Et dicimus ꝙ, qui eſt temperatus in coitu, naturaliter hẽt temperantiam cõplexionis teſticulorum. Et ſi multum affectat, naturaliter hẽt calidam cõplexionem teſticulorum. Et ſi cum hoc deſyderio coniungitur ſufficiẽtia in faciendo, ſignificat humiditatem coniunctam iſti cauſalitati. Et quidam dicunt ꝙ, quando complexio teſticulorum eſt calida, ꝙ tunc E eſt generatrix maſculorum plus q̃ fœminarum. & qñ complexio iſtorum eſt frigida, tunc operatur contrarium, ſ. quia piger erit in coitu, & generabit filias. ſi cum frigiditate coniungatur ſiccitas, quaſi priuatur ab hac operatione. Sed qui appetitũ habet magnum, & debilis exiſtit in tali operatione, eius complexio ad ſiccitatem pertinere videtur. Sed ſignificatio complexionis horũ membrorum ex parte accñtium apparentium in ſpermate eſt, quia in temperata complexione ipſorum eſt ſperma temperatum in quantitate, & F qualitate. Sed ſi teſticuli ſũt calidiores debito, erit ſperma plus in quantitate, & ſpiſſius conuenienti. Et qñ complexio eorum erit frigida, erit contrarium huius: hoc eſt, quia ſperma erit paucum, & non coctum. Et humiditas magis conuenit huic operationi quàm ſiccitas. Et pili etiã ſignificãt ſuper complexionem horum membrorum, ſecundum ꝙ ſignificant ſuper alias cõplexiones, vt dictũ eſt ſupra.

De

G

De ſignis complexionum, & ſanitatis totius Corporis.
Cap. 8.

ISta ſunt ſigna ſignificãtia ſuper complexionem vniuſcuiuſq; mẽbrorum principalium,& ſeruientiũ eis. Et cognoſcendo iſta,& comparationem vnius ad alterum faciendo, cognoſcemus totius corporis complexionem temperatam & diſtemperatam. Eo ꝙ corpus, cuius cõplexio erit temperata, erit de neceſſitate mediocre inter maciem & graſſitiem. & color erit albus mixtus rubedini. & capilli eorũ ſunt flaui tendẽtes ad rubedinem in tempore ſuę
H pueritiæ: & cum ſunt facti iuuenes erunt capilli eorum nigri. & tactus temperatus inter caliditatem & frigiditatem,& inter aſperitatem & lenitatem. & ſenſus eorum erit in vltimo temperantiæ. & intellectus eorum mediocris inter velocem & tardum. & hæc eſt via cognoſcendi cõplexionem temperatam. Sed complexionem,quę exit a temperantia, iudicabimus ſecundum multitudinem ſignorum. quia illa iudicabuntur ex aggregatione iſtorum ſignorum,hoc eſt ab accidentibus,& ope
I rationibus, ſicut a graſſitie & macie,& a colore,pilis, & alijs ſimilib⁹.

Sed eſt ſciendum,ꝙ ſignificatio coloris pilorum non verificatur ꝓ maiori parte niſi in temperatis climatibus: quãmis in quolibet climate poſſit aliquid comprehendi,comparando homines illius climatis ſibiipſis. Verbi gratia,in Theutonicis, & Aethiopibus,qñ Aethiopes ſunt nigri, eorum capilli ſunt in tortuoſitate vltima,non propter hoc eorum complexio erit calida: immo melius eſt attribuere hæc ſigna calori extrinſeco,& dices quaſi ꝙ, ſint frigidi. Et K
Theutonici, & Sclaui,qui ſtant in terris frigidis ſunt albi,& eorum capilli ſunt flaui,& plani. nec propter hoc dicendum eſt in iſtis,vt eorum complexio ſit frigida. quod eſt,quia eorum complexio eſt in vltima caliditate. quia calor clauditur in partibus intrinſecis eorum corporum, ſicut accidit in hyeme.& hoc ſufficit in ſignis ſanitatis ſecundum intentionem noſtram.

De ſignis ſignificantibus ſuper Aegritudines in generali.
Cap. 9.

DEinceps volumus loqui de ſignis ſignificantibus ſuper ægritudines. Et rememoreris ſemper eorum, quę ſuperius diximus: hoc eſt,quia intentio mea in hoc libro non eſt vt multum loquar de rebus particularibus. quia iſte liber non fuit factus pro illo, qui eſt ſolũ medicus: ſed vt nõ inueniatur diminutus in radicibus ſcientiæ, ſecut⁹ ſum etiam de ipſis. Et ſi inuenis hic illd, quod inuenis in alijs libris, non ob hoc ipſum deſpicias: quia pluries cribrat homo modium vnum ſabuli ad hoc,vt inueniat vnam margaritam. Dicemus ꝙ ſigna ſignifican M
tia ſuper ęgritudinem ſunt gña,quorum quędam ſumuntur ab accidentibus,quę accidunt poſt diminutionem humorum in corpore: & quædam ſumuntur a complexione corporis ab eius præparatione ad ſuſcipiendas ęgritudines: & quædam ſumuntur a regimine antecedenti. Et quatuor tempora anni dant ꝓgnoſticationem in ęgritudinib⁹ futuris ſiſt: & maxime permutationes, quę fiunt in eis prẽter naturam. Et iſta ſigna diuerſificant ſm fortitudinẽ

&

A & debilitatem. & ego volo ipſa narrare per ordinem. Iam dixi in his quę præceſſerunt, ꝙ qñ quãtitas ſanguinis creſcit ī corpore, ita ꝙ nocet in quantitate ſolum, in eo ꝙ quantitas eſt ſm dimẽſionem, hęc eſt nominata repletio ſm vaſa. & qñ creſcit cum malitia qualitatis vt acuatur, aut vt permutetur ad qualitatẽ illius, ſ. vn⁹ aliorum humorum, aut plurium, hęc noīat repletio ſm virtutem: eo ꝙ hęc repletio habet euacuare vel euaporare, & diſſoluere, & debilitare virtutem. quod eſt ꝓpter malitiã ſuę qualitatis. Et ꝓpea hoc
B ſequit caſus appetitus, & difficultas motus. Et vſt pp hoc debilitant, & lędunt oēs opationes aīales, & naturales: quod non accidit primæ repletioni. Et ſigna primæ repletionis ſunt ſigna dominij ſanguinis ſolũ. & ſigna ſecundæ repletionis ſunt ſigna dominij vnius trium humorũ, aut plurium. Et propterea debem⁹ enumerare ſigna ſignificantia ſup exceſſum vniuſcuiuſq; humorum iſtorum: & cognoſcendo ſimplicia, cognoſcemus compoſita.

De ſignis abundantiæ Sanguinis.

Cap. 10

C ET incipiemus a ſignis ſignificãtibus multitudinem ſanguinis, & ab accñtibus, q̃ eueniunt corpori pp illud. Et dicem⁹ ꝙ hoc ſignificat fortitudo pulſus, & repletio vaſorũ: ſiue ſint venæ, ſiue arteriæ: & grauitas capitis, & oculorum, & impedimenta virtutum animæ, & ſenſuũ. Et vſt mala diſpõ, quę aduenit corpori hæc patienti, aſſimilat malę diſpoſitioni laſſitudinis, quę ꝓuenit ex labore extrinſeco cum rubedine oculorum, & calore actuali in toto corpore: niſi hõ habuerit exercitiũ in aere calido, & ſomnum profundum, & ſomnia terribilia, & videntia res rubeas. ſicut dicit Gale. de illo, qui ſomniabat balneari in dolio pleno ſanguine: quia ſigna ſanguinis in eo erant manifeſta. & Galen⁹ præcepit vt phlebotomaretur: ſed Medici, qui erant de ſecta Eraſiſtrati, præceperunt ne phlebotomaret, & iniunxerunt ei exercitium. & qñ facere cœpit, humores diſſoluti diſcurrerũt p corp⁹, & mortuus fuit. Itẽ in hora repletiõis ſanguinis fluit aliqñ ſanguis ex naribus, aut gingiuis. Et Ariſt. dicit ꝙ ſanguis corruptus fluit a narib⁹ & ano, & puſtu
E lę quę fiunt in corpore, & vrina ſpiſſa, & dulcedo ſaliuę, & omnia hęc ſignificant ſuperabundantiam ſanguinis. Et qui vſus eſt phlebotomia ſentit pruritum in loco phlebotomãdo. ꝓpea ſumunt ſigna dominij ſanguinis a complexione, & regimine ciborum, & potuum, & ſimiliũ, & ab ætate, & tpe anni: tñ hęc ſigna neceſſario ſignificant abundãtiam ſanguinis quod eſt, quia aliquando complexio generat ſanguinem: & ſi tempus, & ętas adiuuent, aut nõ.

Et ſimiliter hoc facit regimen ab-
F ſentibus omnibus alijs. & ſi regimẽ fortius erit in omnibus iſtis cauſis, tunc erunt ſigna ſignificantia dominium ſanguinis accidentia, quæ hic ſequuntur.

D

De ſignis cholerę dominantis.

Cap. 11

SEd ſigna ſignificantia dominiũ cholerę ſunt velocitas pulſus, & diſruptio ipſius, & vrina ſubtilis ignea, & vomitus cholericus, & egeſtiones mordicatiuæ, & amaritudo oris, ſitis fortis, & ſiccitas linguę

G quæ cum aſperitate,& citrinitas coloris,& oculorum: ſicut accidit in vitio icterici. Et ſi his coniungitur tẽpus æſtiuum, & ætas iuuentutis, & dieta calida & ſicca,& multum exercitium, ſicut artium calefacientium vt ſunt ferrarij,& eorum ſimiles: & tunc debemus ſine dubio iudicare ꝙ iſte humor dominatur multum in corpore

De ſignis dominij melancholiæ.

Cap. 12.

ET ſigna, quæ ſignificant dominium melancholiæ, ſunt nigredo vrinæ, aut rubedo declinans ad
H obſcuritatem, aut ad viriditatem. Et aliquando hoc ſequitur incendium in ſtomacho,& habet appetitum caninum & nigredinem coloris,& maxime ſub palpebra oculi.& ſanguis phlebotomatus eſt niger, & multũ coagulatus. & maior pars talia patiẽtum eſt ſplenetica. Et ſi particularia ſigna iungantur iſtis, ſine dubio iudicabimus ꝙ multum dominabitur in corpore humor talis. Et complexio, quæ magis apta eſt ad generandum hunc humorem, eſt complexio frigida & ſicca, aut calida & ſicca. & propterea raro inueni
I tur iſte humor in corporibus albis, & pinguibus. Et morphea nigra eſt ſignum fortiſſimum iſtius humoris:& ẽt variolæ nigræ, ſeu morbilli.

De ſignis dominij phlegmatis.

Cap. 13.

ET ſignum dominii phlegmatis ſunt vrina alba,& vt color corporis ſit albus,& pulſus paruus & rarus,& ſqualiditas totius corporis, & pigritia,& ſomnus,& tarditas digeſtionis, pauca ſitis cum multo ſputo viſcoſo. Et ſi cum his iunguntur res particulares, erit ſicut dictum eſt K
ante: velut eſt ætas ſenectutis,& tempus hyemis,& regimen multæ quietis, & cibaria frigida & humida, & ſuperfluitas comeſtiõis. Et ſomnia ſimiliter ſignificant ſuper dominiũ iſtorum humorum, quoniam ille, cui ſuperabundat cholera, ſomniat videre aduſtionem ignis:& cui ſanguis abundat, ſomniat videre res rubeas;& cui melancholia, videntur ſ ſuis ſomnijs ea, quæ ipſum terrere faciunt.& qui videt dormiendo maria,& pluuias, & ſentit aerem frigi
dum, vel aquam frigidam, omnia L
iſta ſignfiicant abundãtiam phlegmatis. Iſta ſunt ſignificantia ſuper dominium vniuſcuiuſq; humorũ, & vlr ſuper ęgritudines, quæ accidunt propter hos humores. Sed laſſitudo, quæ prouenit abſq; occaſione manifeſta antecedente, fit neceſſario propter dominium iſtorum humorum, aut plurium. ſed laſſitudo thetayca,& apoſtemoſa fit ab abundantia ſanguinis. ſed vlceroſa eſt ex malicia qualitatis.

De ſignis prognoſticis Aegritudinum futurarum per aerem, & tempora. M

Cap. 14.

ET poſtquam locuti ſumus de ſignis ſignificãtibus ſuper dominium humorum, deinceps volum⁹ loqui de diſpoſitionibus, quę fiunt ab aliqua permutatione extra naturali: ſicut illæ, quæ fiunt ex aere, quę ſignificant ęgritudines futuras. Et via, qua poſſumus cognoſcere has permutationes eſt experientia: ſed ſcire ipſas per viam demonſtratiuam eſt difficile, aut impoſſibile, & propterea in hoc ſunt recipienda teſtimonia Antiquorum, & memorari

A rari eorũ breuiter, quæ dixerunt: & poſtea conabimur dare cauſas. Dixit Hippo. ꝙ qñ fuerit hyems ſeptẽtrionalis & inaquoſa, & ver fuerit meridionale & aquoſum, ſequunt ex hoc in æſtate febres acutæ, ophthalmiæ, & dyſenteriæ: maxime vero mulieribus, & humidis natura.

Tertia Aphoriſmorũ aph. 11.

Et huius cauſa ẽ: quia ſi hyems fuerit ſicca, generabit humores ſiccos. & generaliter humores aduſti, qui facti fuerunt in autumno, non conuertũtur ſimili tempore huic ad frigiditatem & humiditatem, ſed remanebunt ſecundum

B

medietatem illius, quod ſuperuenit ei in autumno: & poſtea veniente vere calido & humido, aggregabuntur in corpore humores contrarij adinuicem. veniente poſtea calore æſtiuo, putrefaciet ipſos humores propter humiditatem accidentalem, quam habebunt: & propter actum ipſorum erit calor putredinalis, qui generabitur, nociuior, & acutior. Vnde tunc propter hanc maliciam complexionis fient febres acutæ, & accidet fluxus ventris ſanguineus, & ophthalmia. Et hoc accidet plus complexionib⁹

C

humidis: quia ſunt aptæ citius permutari propter talem aeris diſpoſitionem. Et Hippo. adaptat ſiccitatẽ vento ſeptentrionali, & humiditatẽ meridionali: eo ꝙ natura iſtorum duorum ventorum eſt has duas facere diſpoſitiones. & cauſam iſtorũ oſtendam in loco nobiliori iſto.

Secundo Epidi.

Item Hippo. dicit. ſi in eodem anno poſt ortum caniculę fient pluuię frigidæ, & venti flauerint ſeptentrionales, tunc fient ægritudines terminabiles, & quietæ. & hoc erit propter temperantiam aeris calidi: quia pluuia aerem refrigerat. & ſimiliter faeit ſeptentrio, quanuis ſit ſiccus. & manifeſtum eſt ꝙ frigidus aer putrefactionem diminuit. Et vniuerſaliter ſcias ꝙ cauſa ægritudinũ, quas Hippoc. his temporibus fieri dicit, eſt propter permutationem naturæ aeris. quod eſt, quia non fuit ordinata diuerſitas naturæ temporum, niſi vt humores digerantur, & temperentur. quia humiditas hyemis temperat ſiccitatem autumni, & caliditas æſtatis temperat hyemis frigiditatem. Sed quando hyems fuerit ſicca, tunc remanebũt humores, ſicut fuerant prius, & humiditas veris eos non temperabit: eo ꝙ ipſa erit hũoribus his extranea: quę omnes non aduenient tempore competenti. & ob hoc, quando ſuperuenerit eis calor æſtiuus ſine medio, tunc iſtæ ægritudines generabuntur. Sed ſi hyems fuerit humida, & ſuperuenerit calor æſtiuus eidem cum medio, & iſtud medium eſt calor veris temperatus, & tunc non veniet tempus caloris antequam ipſa humiditas ſit conſumpta, & corpora receperũt defenſionem, vt propter calorem non

D

E

permutentur. Et vniuerſaliter ſcias ꝙ quatuor tempora ſunt cum quatuor humoribus, ſicut cum quatuor elementis. quia ſi tpa reſiſtũt, vt vnũ elementum a iud non vincat, vel ſupet, ſic reſiſtunt vt vnus humor aliũ nõ vincat. quia niſi eſſet cõparatio, quam hẽt tps cum quolibet hũore, vnus humor a ſuo contrario corrũperet. Itẽ Hipp. qñ hyems fuerit calida meridionalis & pluuioſa, & ver ſeptẽtrionale inaquoſũ, fiẽt fluxꝰ ſanguinis, & ophthalmiæ ſiccæ, & ſenibus reumata, epilepſiæ, & paralyſis, & apoplexiæ, & ꝓgnãtes abortiũt. Et cã huiꝰ eſt, vt in tali diſpõne ipſę

Tertia Aphoriſmorũ aph. 12.

G ægritudines fiant: quia cerebrũ in tali diſpõne ſupfluę humectatur: ve niente vero vere frigido, cum ſui na tura habeat hũores diſſolutos mo uere, tunc frigiditas reſiſtet ſuæ cõ plexioni naturali, & tunc humores a frigiditate compreſſi diſtillabunt. & ob hoc, iſtę ægritudines mouebũ tur. Et ſi hyemis diſpoſitio erit ſimi lis diſpõni veris prędictę, aptius, & ci tius ęgritudines iſtę fient: quia hu mores tunc temporis erunt conge lati & immobiles, & ipſi tamen nõ ſunt penit⁹ denudati ab humiditate naturali. Et fluxum ſanguinis hic t

H tendit Hippo. propter vlcerationem inteſtinorum, quę fit propter reu mata acuta, quæ fiunt ab hac per mutatione. Et mulieres non abor tiunt iſto tempore, niſi quia vuluæ ipſarum tali tempore nimis hume fiunt, & debilitatur, quæ in eis eſt virtus retentiua. & potent eſſe vt ẽt hac permutatione embrio lædatur, eo ꝙ propter humiditatem debilita

Tertia Aphoriſ. 13. tur. Et dixit Hippo. quando æſtas erit parum pluuioſa, & autumn⁹ ca lid⁹ multum meridionalis & pluuio ſus, tunc erũt hyeme fortes dolores

I capitis, tuſſes, & raucedines, & in ali quibus fiet phthiſis. Et cauſa huius eſt manifeſta: eo ꝙ in tali autumno replentur capita multis ſuperfluita tibus: & cum ſuperuenerit hyems, comprimet cerebrum, & ſtyllabunt ab eo ſuperfluitates, nec poterunt di geri: & ob hoc iſtę ægritudines fiẽt. nam ſi remanebunt in capite, faciẽt dolorem prædictum: & ſi fluxerint ab eo, facient ęgritudines ſupradi ctas: & ſi fluxerit ad pulmonem, fiẽt

*a. Phthiſes. Tertia Aphoriſ. 14. *tuſſes. Adhuc dixit ꝙ, ſi fuerit autũ nus ſeptentrionalis & ſicc⁹, fiet in cõplexionib⁹ ſiccis ophthalmia ſic-

ca, febres acutæ, & cardiaca melãco K lia. quia manifeſtum eſt, ꝙ quando iſtud tempus in ſiccitate fortificaꝫ, faciet ęgritudines melancholicas. & febres hę dictæ ſunt ex humore melancholico: quanuis humor ille non ſit velocis motus. Item dixit ꝙ Tertia Aphori. 15. ęgritudines, quę fiunt tempore mul tum pluuioſo, ꝙ maiori parte ſunt febres longe, & fluxus ventris, & epi lepſia, & apoplexia: & ſynanchia. Et dixit Hippoc. ꝙ paucitas pluuię ſa lubrior eſt corporibus. & cauſa eſt, quia ſuperfluis humiditatib⁹ calor naturalis non bene dominatur. Et L non eſt intelligendum ab Hippoc. vt laudet aerem ſiccũ ex toto: quia aer nimis ſiccus inducit ęgritudines eiſdem ſimiles. Et propterea dicit a libi, ꝙ quando eſt priuatio pluuiæ, fiunt febres acutæ: quia aer tempe rat⁹ ſecũdum Hippocratem eſt me diocris inter multam & paucã pluuiam. Et tu debes ſcire ꝙ, aer diſtem peratus in vna qualitatum, diſtem perantia ſuperflua genetat ęgritudi nes eiſdem ſimiles. Sed aer peſtilẽ tialis fit corruptione ſuę ſubſtantię. Et hoc accidit ſæpe propter mũltã pluuiam tempore æſtiuo: ſicut dicit M Hippo. ꝙ accidit in ciuitate Acarõ: In Cranone ſecũdo Epidi. vel Thaſo, vt in tertio eiuſdem. quia tota æſtate fuit fortis pluuia: & propterea accidit habitantib⁹ ma lus prurit⁹, & puſtulæ malitioſę: ita ꝙ aliquibus cadebãt brachia, & pe des. Item corrumpitur ſubſtãtia ae ris ex vaporib⁹ corruptis mixtis cũ eo, ſicut a vaporib⁹ reſolutis a cada uerib⁹, & a ſtagnis, quib⁹ linũ mace raꝫ. Et ſiẽt hũt ęgritudines peſtilẽtia les a corruptiõe aęr, & ciborũ, ſicut accidit tpe famis. Item ęgritudines peſtilentiales, quę fiunt a corruptio ne aeris, citi⁹ ſunt ęgritudines mor-

tu-

A tifetæ:quia aer putrefactus, vel corrupt' veloci' attingit cor. & propterea accñtia illarum febriũ ſunt mala propter malitiam anhelit', quæ hoc operat'.& non appatet in illis febrib' fortitudo,nec ſentit' in eis magna læſio manifeſte,eo q̃ mala complexio dominatur in illis communiter in omnib' virtutib' corporis:ſed illud,quod facit læſionem manifeſtam ſenſibilem, eſt mala cõplexio particularis vl' diuerſa.& ſcias q̃ nõ omnis homo ęgrotat pp permutationem aeris:ſed illi,qui ad hoc apti ſunt.Et qñ tpa anni ſequent' eorũ
B naturam, quaſi non erunt cauſę ægritudinum,quãuis nos videam' cõtrarium.quia ęgritudines,quædam ſunt magis propriæ vni tempori q̃ alteri,ſicut ſunt ęgritudines,q̃ fiunt ex humore ſimili illi tempori:quia ſanguineæ in vere,cholericę in ęſtate,melãcholicæ in autumno, phlegmaticæ in hyeme:quãuis in vere p accñs fiant ęgritudines melancholicę.& hoc accidit pp motum humorum,& eorum diſſolutionẽ, & ebullitionem:quia in his temporib' adueniunt partib' omnium ſimilia accidentia,q̃ adueniunt humiditatib'
C terræ naſcentium. Quod dictũ eſt de ſignis ſignificantib' ęgritudines ex parte aeris, ſufficiat compẽdioſe ſecundum noſtram intentionem loquendo. Sed inueniunt' ęgritudines paruę,velut accñtia ſignificantia ſuper ęgritudines magnas futuras: & nos dicem' de aliquib' earum hic,& poſtea dicem' de ſignis ſignificãtib' ſup eaſdem ægritudines,& earũ cãs: quia multum neceſſarium eſt ī hac arte.Et non expectes,vt dicam tibi res nouas, quę non ſunt dictæ ab Antiquis.

De ſignis prognoſticis Aegritudinum futurarum per egritudines parvas. D

Cap. 15

ET dixerunt quidam q̃,dolor capitis fixus,qui in Arabico noĩatur ſoda,& hemicrania,q̃ in Arabico noĩatur ſethica,pſeuerans denũtiat decurſum aq̃ ad oculũ in fine, aut aratationẽ pupillę, q̃ in Arabico noĩatur azabar.Et ſalt' faciei nominat' hachala: tortura vero noĩat' lachota.& ſpaſm' noĩatur taſnec:& priuatio mot' noĩatur cadar:paralyſis vero felee. Salt' faciei pſeuerans multum denunciat torturam oris.
E ſalt' vero totius corporis ſignificat ſpaſmum humidum.priuatio motus ſignificat paralyſim. Rubedo faciei,oculorum,& venarum,q̃ ſunt ī eis,cum fluxu lachrymarum, & fuga a lumine cum forti dolore capitis,denunciant apoſtema calidum ī cerebro. Incub' (theb' dī)& vertigo (hahaſta noĩatur) perſeuerans denunciãt epilepſiã.epilepſia vero vocatur chiſſion.Triſtitia pſeuerans ſine cã denuntiat melancholiam. Apparitio corpuſculorũ, velut muſcarum & capillorum ante oculos denuntiat decurſum aquæ ad oculos:
F niſi hoc accñs a ſtomacho ꝓueniat. Reumata cõtinua ſine ĩterpolatiõe faciũt timorẽ phthiſis. Sudor mult' pſeuerans ſignificat repletionẽ. Fortis ſyncopis crebra ſine manifeſta occaſiõe pſeuerãs diu, mortẽ ſubitã nũciat. Repletionẽ ſupfluã habẽtes timem' ne ad ſputũ deueniat ſãguinis,qui in Arabico noĩatur veſtadã: & etiam eſt ſignum apoplexiæ, & ſubitę mortis. Et ſtupefactio ſenſuum,& relaxatio motuum ſignificãt apoplexiam. Grauitas lateris dextri circa hypocundria ęgritudinem he-

G patis significat. Stercus multum tinctum timorem ægritudinis icteritię significat. Squaliditas faciei, & tūor palpebrarum. & digitorum, manuū & pedum futuram hypoſarcam ſignificant. Fœtor ſtercoris ſignificat ſuper nauſeam, quæ in Arabico nominatur tacura. Vrinę fœtor putrefactionem, & febrem nuntiat. Laſſitas, & mēbrorum confractio ſine cā manifeſta cum caſu appentus febrē denuntiat. Vrina vſtiua perſeuerans vlcerationem in veſica & virga ſecda Aph. aphor. 5.

*a.l. coliri cā vel choleram.

H ſignificat. Priuatio appetit* cum ſyncopi* colicam ſignificat. Grauitas & extenſio, quæ eſt ſub ventre & in renibus, ſignificat ſuper ęgritudinem renum. Stercus aduſtum in orificio ani vlcerationem inteſtinorum ſignificat. Pruritus in ano perſeuerās hemorrhoidas denuntiat, niſi in inteſtinis ſint vermes nati. Multæ puſtulæ in corpore apoſtema magnū ſignificant. Multa noda apparentia faciunt timere de nodo magno nominato dubellet. Morphea, & fortis rubedo faciei, & ſtrictura anhelit*, & vocis lęſio lepram ſignificat. Et vniuerſaliter dico, ꝙ quādo permutatur aliquid ex conſuetis, ſignificat

I futuram ęgritudinem; ſicut eſt appetitus ſuperfluus, aut diminut*, aut augmentum, vel diminutio in ſuperfluitatibus, vel multus ſomnus, vel paucus, vel alia accīdia præter iſta.

De pulſu, & vrina in generali.

Cap. 16

ET poſtquam locuti ſumus de hoc genere ſignorum ſufficiēter, volumus nunc loqui de ſignis ipſarum ęgritudinum, quæ ſignificant neceſſario vnam trium rerum videlicet aut ſuper quiditatē ęgritudinum, aut ſuper cās ipſarum, aut ſuper membrum, in quo eſt ægritu K do. Et multotes ſignificat ſuper hęc tria, quemadmodum de ſignis ægritudinum, quę ſunt in membris interioribus. Sed ægritudines apparētes in ſuperficie corporis, non indigent ſignis, niſi ſignificantibus cauſas ipſarum, ob hoc, quia illæ patent ſenſui viſus. Et vt ſcias ꝙ ſigna non ſunt aliud, niſi illud quod apparet ī actionibus, & paſſionibus animalibus, & naturalibus, cum accidentibus quę prouenium ab eis. ppea ꝙ inueniuntur duo genera ſignorum communicantium pluribus ægritu dinibus. Et debemus primo tracta- L re de eis, & poſtea narrabim* ſigna vniuſcuiuſq; ęgritudinis ꝓpria. Et iſta duo genera ſignorum ſunt pulſus, & vrina. & ſignificatio pulſus ſumitur a communicantia omnium membrorum cum corde. ſed vrina ſumitur a menſura digeſtionis ī hepate, & venis. & propterea ſignificatio ipſius non eſt pauca in ſignificā do ęgritudines membrorum virtutis nutritiuæ. Et incipiendum eſt a pulſu: quia eius eſt cognitio melior.

De pulſu, & de generibus, & ſpeciebus eius. *Cap. 17.* M

ET dicimus, ꝙ pulſus eſt compoſitus ex duob* motibus, hoc eſt motu dilatationis & motu conſtrictionis, & ex duabus quietibus, quę ſunt inter duos motus, ſicut declaratum eſt. quia inter quoslibet duos motus neceſſario ſunt duę quietes. & etiam quia ſapientes huius artis dicūr ꝙ ipſi comprehendunt has duas quietes: & maxime quietem, q̄ eſt poſt conſtrictionem. quia quies, quę eſt poſt dilatationem, eſt manifeſta etiam illi, qui non eſt perfect*.

Quies poſt cōſtrictionē difficilioris ē cognitionis qete poſt dilatationem.

ppea

A ppea accñtia,quæ eſſentiaſr hoc co
mitant,continent vna iſtarum,hoc
eſt aut in motibus,aut in quietib⁹.
Et ꝓ̄ea apparetquòd prima genera
pulſuum ſunt ſeptem. Vnum eſt,qd
ſumitur a quantitate dilatationis.
Secundum ſumitur a quantitate tẽ
poris motus. Tertium a quantitate
virtutis mouentis. Quartum a tem
pore quietis. Quintum a proportio
ne duorum motuum,& duarum qe
tum. Sextum a permutatione pul-
ſus,& ſua aſſimilatione ſuæ tempe
riei. Septimum ab ordinatione mo-
tus & quietis,& inordinatione. Sed
B tria ſunt genera, quę conſueuerunt
iungere Medici iſtis ſeptem. Vnum
eſt,quod ſumitur ab arterijs. Secun
dum a qualitate ipſius arteriæ. Ter-
tium ſumitur a diſpoſitione ſubſtã
tiæ arterię. Sed iſta tria nõ ſunt pro
pria in pulſu, inquãtum eſt pulſus:
quia pulſus, inquantum eſt pulſus,
non ſtat niſi per motum,& quietẽ.
Et primo volumus narrare ſpecies,
quæ continentur ſub vnoquoq; ge
nere, & poſtea dicemus cauſas vni-
uſcuiuſq; generis, & ſpeciei. quod
eſt, quia qñ nos cognouerim⁹ eorũ
cauſas efficientes,tunc poterim⁹ ſu-
mere plura ſigna ęgritudinum: eo
C ꝓ ipſæ eædem ſunt cauſæ diuerſita
tis pulſuum. Et propterea quando
inuenietur genus, aut ſpecies ꝓpriæ
cauſę, tunc erit ſignum fixum ſup
iſtud gen⁹,aut ſpeciem ęgritudinis.
Et pulſus,qui fuerit plurium cauſa
rum,nõ ſignificat ſuper illam ęgri-
tudinem ſolum ipſam efficientem,
niſi ſecum alia ſignificatio adiũga-
tur. Et deinceps volumus incipere
narrare ſpecies pulſuum, & ſubſe-
quenter eorum cauſas aſſignare. qa
cum ſciuerimus eorum cauſas effi-
cientes,tũc poſſibile erit ꝓ ponem⁹ D
eas,ſigna ſuper ęgritudines: eo ꝓ ip
ſæ eædem ſunt cauſę efficientes ea-
rundem. Et ideo qñ erunt ex eis ge-
nus,vel ſpecies propriæ cauſæ,tunc
erit ſignum continuum ſuper inuẽ
tionem illius ſpeciei ęgritudinis,vel
generis.& qñ erit ei plus vna cã, nõ
ſignificabit ſuper ęgritudinem agẽ
tem,niſi qñ cum eo fuerit ſignifica-
tio alia. V.g. quia pulſus formicans,
qui eſt in hectica,eſt accidens conti
nuum ſuper inuentionem illius ſpe
ciei ęgritudinis. & quando erit vna
cauſa tantum ex pluribus, nõ ſigni
ficabit ſuper ægritudinẽ: vt pulſus E
diuerſus,qui non ſignificat ſuper fe
brem putredinis: eo ꝓ pulſus diuer
ſus eſt inuentus in febrib⁹ putridis,
& in dolore ſtomachi. ergo hoc nõ
eſt ſignum declarans febrem putre
dinis proprie,niſi ei aſſocietur aliud
ſignum. & poſſibile erit ꝓ aliud ſi-
gnum ſit ex ſpeciebus pulſuum, &
ꝓ nõ. Et poſtquam data ſunt ſigna
ſignificantia a Medicis cauſas pul-
ſuum,tenẽtur determinare pulſum
appropriatum vnicuiq, ęgritudini:
eo ꝓ maior pars pulſuum eſt cõpo-
ſita,ſicut pulſus ſignificans ſuper a-
poſtemata calida, quia eſt parvus, F
velox,inordinatus,& variatus mul-
tis variationibus. & in hac ęgritudi
ne pulſus ei ꝓpri⁹ eſt cõpoſit⁹ ſemp.
Et qdã pulſuũ ſunt,quorũ eſt ſignũ
definitiuũ ſup aliq̃ ęgritudinem,qñ
aſſociat ei alid ſignũ. v.g. qñ pulſus
inordinat⁹,qñ erit cũ calore manife
ſto ī corpe,& nõ erit ī ore ſtõchi pũ
ctio aliqua,ſeu dolor, ẽ ſignũ certũ
ſup febrẽ putridã. Et poſtq̃ declara
um⁹ qũo ẽ ſignatio pulſus gñalr,re
dibim⁹ ad numerãdũ ſpẽs,deinde di
cem⁹ cãs vniuſcuiuſq;. Et dicim⁹ ꝓ

G genus,quod ſumitur a quãtitate dilatationis,diuiditur in pulſum magnum & paruum & mediocrem, & in longum breuem & mediocrem, & in largum ſtrictum & mediocrẽ, & in eminentem profundum & medium.Et magnitudo eſt, qñ arteria extenditur ſupflua dimenſione in omnibus dimenſionibus,ſ in profũditatem,latitudinem, & longitudinem.paruus eſt contrarius illi.&medius mediocritatem horum retinet. Longus eſt,qui extenditur in longitudinalem dimẽſionem pluſquam in latitudinalem vel ꝓfundam:hoc
H eſt,qui tranſit quatuor tangentis digitos.breuis autem eſt contrari⁹ huic.ſed medius horum mediocritatẽ ſeruat.Largus eſt ille, qui ſm latitudinem vltra alias extenditur dimẽſiones.ſtrictus illi eſt cõtrarius. ſed medius medium tenet.Eminens eſt ille, qui in altitudine vltra alias dimenſiones extendit. profundus vero eſt ei contrarius.medius vero mediocritatem ſeruat . Et iſtæ ſpecies adinuicem componi poſſunt.ſed difficile eſt hanc compoſitionem cognoſcere tactu.iſtę ſunt ſpecies ſumptæ a genere quantitatis dilatatio-
I nis. Sed genus,quod ſumitur a tẽpore motus,diuiditur in velocem, tardum,& medium.Et genus, quod ſumitur a quantitate virtutis, diuidit in fortem, debilem,& medium. Et fortis eſt ille, qui extrema digitorũ fortiter percutit.Et qui ſumitur a tẽpore quietis,diuiditur in ſpiſſum,rarum,& medium.Et dicit Gal.ꝙ ſpiſſus eſt ille,in quo temp⁹ quietis poſt ſuã conſtrictionem eſt paruum.ſed rarus eſt contrarius illi . ſed medius medium ſeruat. Sed hoc non percipit,niſi ille qui comprehendit quantitatem quietis, quę eſt poſt conſtri K
ctionem. Et qui hoc non neſcit,cognoſcit differentiam inter pulſum velocem & ſpiſſum . ſed hoc graue eſt inueniri . tamen non vt impoſſe multum perfectis, qui ſunt optimi ſenſus:quoniã omnes homines nõ ſunt ęquales in ſolicitudine,& boni tate intellectus. Sed gen⁹ ſumptum a proportione quatuor temporum pulſuum,diuiditur in pulſum ęqui ponderis,& non æqui ponderis. Et æqui ponderis eſt ęqualis , & habet compoſitionem duorum motuum ad inuicem compoſitione naturali,
& per viam naturę . & ſimiliter ha- L
bet compoſitionem vni⁹ quietis ad aliam,& etiam illam, quæ eſt mot⁹ ad quietem. Et iſtæ compoſitiones diuerſificantur ſecundum diuerſitatem ętatum,temporum,& complexionum.Galenus dicit ꝙ,iſtæ compoſitiones naturales non inueniuntur niſi ſecundum vnam compoſitionum notarum muſicarum proportionatarum & ordinatarũ , quæ eſt compoſitio dupli, aut partis. & dicit ꝙ minor ꝓportionum ſenſatarum in pulſu,eſt illa, quę multiplicat quartũ multiplicati cõparatiõe vnius ꝓtis multiplicatæ duarũ par- M
tiũ.Et ſi ita eſt,vt dicit,mirabile eſt. Sed cõparatiões iſtas cõprehendere difficile eſt:q̃uis multi hoĩes in Muſica eas cõprehẽdãt:ppea quia notę muſicę habẽt ſupfluã extẽſionẽ,ita ꝙ minor dimẽſio illarũ exẽplo põt cõprehẽdi,& eſt illa, q̃ multiplicat ex 36.partib⁹ vni⁹ parte vnã . Et iſta verba ſunt alterius ſcĩæ , q̃ huic per accñs eſt neceſſaria hic parũ. Sed in pulſu ſunt tpa breuia ad inuemẽdũ hãc cõparationẽ Ī eo adhuc magis: quia ges exñs poſt ſpiſſitudinẽ difficile

Et dĩ croma maioris ꝓpõti.

A cile eſt inueniri: eo ꝙ arteria eſt ſub carne. Et pp hoc elegerunt tangere hanc arteriã: eo ꝙ illa eſt latior, & ꝓpinquior loci principij. & has arterias tangũt Medici. Sed gen⁹ ſumptum a ſua ſimilatione, & a ſua diuerſitate oĩa ꝓterita gña continet. qd̃ ẽ, quia aſſimilatio pulſus eſt, vt oĩa gña ſm vnum modum concurrant. hoc eſt, quia ſi eſt magn⁹, vt ſit pſeuerans ĩ ſua magnitudine: & ſi ꝑ ſi ẽ velox, tard⁹, aut ex alijs. Et pulſus diuerſus hẽt duas ſpẽs, aut in oĩbus gñib⁹, aut in vno, aut plurib⁹ fit diuerſus: aut in multis pulſatio-
B nib⁹, aut ſolũ in vna. Itẽ diuerſorũ pulſuũ quidã eſt ordinat⁹: & eſt ille, qui multis reuolutionib⁹ ſuã diuerſitatẽ cõſeruat. Et quidã ẽ non ordinat⁹: & eſt ille, qui ſuã diuerſitatem non ſeruat. Et conuenienti⁹ eſt vt ſpẽs pulſuũ diuerſorũ cũ ſpeciebus cõpoſitis cõputent. & ego ex eis manifeſtiores dicã. Et gen⁹ ſumptum a qualitate arteriæ, diuidit in tres ſpecies, hoc eſt in frigidũ, calidũ, & tpatum. Et ꝙd̃ ſumit a ſubſtantia arteriæ, diuidit in durum, mollem, &
C medium. Et quod ſumitur a contẽto in arterijs, diuidit in plenum, vacuum, & medium. Iſtæ ſunt ſpẽs ſimplices pulſuũ. Et inueniunt pulſus cõpoſiti, qui habent noĩa, q̃ dicẽda ſunt. Quia quidam eorum dr̃ pulſus caprizãs. & eſt qui variat in vna pulſatione, in tarditate & velocitate. & accidit huic pulſui vt feſtinet, & ſtet, & cito redit, & ſuum motum complet, & appellat caprizãs, eo ꝙ ſuus motus aſſimilatur ſaltui capreoli. Et quidam nominat cauda ſorizina, qui ſemp variat. quia aliq̃n variat ab augmento ad dimi nutionẽ, & aliq̃n a diminutione ad augmentum. & iſtud augmentum D & diminutio aliq̃n ſunt, ꝓportionata, aliq̃n non. Et quidã dr̃ vndoſus. & ille eſt, qui variat in magnitudine & paruitate partium organi in eminentia & profunditate, in ſtructura, & largitate cum mollitie ſubſtãtiæ organi: & declinat parum ad paruitatem, ſed non multum. & vſr̃ ſuus motus aſſimilat vndis maris, & ab eiſdem nomen ſuſcepit. Et quidam dr̃ vermiculoſus, qui vndoſo aſſimilat: & eſt eo minor, & ſpiſſior. Et quidam dr̃ formicãs, & eſt minor iſtis duob⁹, ſed eſt ſpiſſior. Et quidam dr̃ E ſerrin⁹, qui vndoſo in diuerſitate ptium ſimilat, tñ eis rigidior eſt. Et q dam dr̃ bis pulſans. & põt eẽ vt iſte ſic denominet ꝑ diuerſitatem, quã ĩ vna hẽt pulſatione, quia in eadem interpolat, & reuertitur. & põt eſſe, vt dicatur ꝙ duæ pulſationes ſunt vna: quia quies, quæ eſt ĩter eas, nõ hẽt temp⁹, quod mereatur dici tẽp⁹ quietis. Et quidam dr̃ tremul⁹. Et quidam dr̃ tortuoſus, qui percipitur talis, ſicut ſi organum torqueretur. Et quidam dr̃ arcuat⁹. quod eſt, qa eſt eminens in medio, & in extremitatib⁹ profund⁹. Iſtæ ſunt omnes F ſimplices ſpecies, & manifeſtiores, q̃ ſunt in compoſitis.

De cauſis pulſuum. Cap. 18.

DEinceps ĩcipiem⁹ narrare cauſas omnium. Et dicim⁹ quòd cauſa magnitudinis pulſus eſt ſanitas virtutis, & etiam ſanitas inſtrumenti, & multa neceſſitas pulſationis. & propterea eſt iſte pulſus ſignum dominationis ſanguinis in toto corpore, & maxime ſi cum hoc iungant velocitas, & frequentia. qa hęc ſunt teſtimonia multæ neceſſi-

G tatis cum ſanitate virtutis,& inſtru
menti. Et cauſæ parui pulſus ſunt
iſtis contrariæ: hoc eſt,ſi ſint ꝓpter
debilitatem ſolum; aut inobedien-
tiam inſtrumenti,aut propter neceſ
ſitatis paruitatem.Et propterea, qñ
erit iſti⁹ pulſus cauſa debilitas virtu
tis, neceſſario ſignificabit comple-
xionem malam materialem domi-
nantem ſuper virtutem ipſam debi
litantem: aut ſignificat euacuatio-
nem ſuperfluam, propter quam in-
trinſeca virtus eſt diſſoluta.Et quã-
do fuerit cauſa ex inobediẽtia orga
ni,neceſſario ſignificat malam cõ-
H plexionem ſiccam materialem: ſi-
cut accidit quando dominatur cho
leta,aut melancholia, aut dominat
in toto corpore complexio mala ſic
ca non materialis,ſicut eſt febris he
ctica:aut ſignificat ſuper cõgelatio-
nem, quæ fit propter frigiditatem
multam, aut propter extenſionem
arteriarum, quæ fit propter apoſte-
ma.Sed qui fit propter paucam ne-
ceſſitatem.ſignificat paucitatem ca
loris.& aliquando aggregantur hęc
omnia tria. & ſignificat ſuper iſta
tria.Et cauſa mediocritatis eſt tem-
perantia rerum ſupradictarum. Et
I cauſa longi pulſus eſt paucitas vir-
tutis:eo ꝙ non poteſt extendere ar-
teriam in latitudinem, & profundi-
tatem ſm proportionem extenſiõis
longitudinis. & hoc eſt pro maiori
parte propter ineptitudinem inſtru
menti,ſicut eſt propter rigiditatẽ,&
obturationem cutis. Et cauſæ curti
pulſus ſunt oppoſitæ cauſis longi.
& hoc fit pp virtutis debilitatem. &
poteſt eſſe vt ſit propter inſtrumen
ti rigiditatem, aut propter hæc am-
bo. Sed largi pulſus cauſa fortitu-
do virtutis eſt cum aptitudine inſtru
menti. Et cauſę ſtricti ſunt iſtis op- K
poſitę. Sed cauſæ eminentis ſunt
propinquæ cauſis longi: excepto ꝙ
virtus fortior eſt, q̃ in illo vel alio:
aut quia inſtrumentũ ẽ magis obe
diẽs. Et cãę ꝓfundi iſtis ſunt oppoſi
tę.Et cã velocis eſt multa pulſatiõis
neceſſitas. tñ nõ eſt neceſſariũ vt cũ
hoc adiũ gaꝛ fiotitudo:eo ꝙ pluries
natura laborat cum velocitate loco
fortitudinis, qñ fortitudinẽ nõ hẽt,
& hoc fit pp debilitatẽ virtutis, aut
ineptitudinẽ iſtrumẽti. Et cãę tardi
iſtis ſunt cõtrarię.i.nõ neceſſitas ar
helit⁹,aut debilitas virtutis,aut am-
bo. & ꝓpea eſt hoc genus pulſus ſi- L
gnũ malę cõplexiõis frigidę,mate-
rialis vel imaterialis,proprię vel cõ-
munis: aut debilitas virtutis ꝓpter
euacuationem prẽambulam,aut ꝓ-
pter multos malos humores,qui diſ
ſoluunt virtutem ꝓpter malã eorũ
complexionem,vel qualitatem. Et
cauſę generis recepti a virtute ſunt
manifeſtę. Et cauſę pulſus fortis,&
debilis,quę ſunt ſumptę a virtute,
manifeſtę ſunt. Et cãę ſpiſſitudinis
eędem ſunt cũ cauſis velocitatis. &
natura illorum opatur, qñ non põt
facere fortẽ,vel velocẽ.Sed cauſa ra
ri eſt pp paucam neceſſitatem cum M
abundantia frigiditatis. Sed genus
ſumptum a ꝓportione quatuor tẽ-
porum pulſus eſt,quia eorum a via
naturali exit⁹ eſt, vt mot⁹ dilatatiõis
ſit maioris comparationis ad motũ
cõſtrictiõis q̃ debeat:&eſt vt maior
ſit neceſſitas inſpirationis q̃ reſpira
tionis. Et quando motus conſtri-
ctiõis erit maioris comparatiõis ad
motum dilatationis debito,tũc erit
fortis neceſſitas ad euaporandũ va-
porem fumoſum. Et qñ quies erit
maioris cõparationis debito ad mo
tũ,

A tum, tunc erit hoc pp debilitatē virtutis cum multa inſpirandi neceſſitate. Et ſimiliter permutatio cōparationis duarum adinuicē quietū ē, ſicut permutatio cōparationis duorum motuum, hoc eſt motus dilatationis, & conſtrictionis. Sed genus ſumptum à ſimilitudine, & diuerſitate pulſus eſt manifeſtū: quia aſſimilatio non fit, niſi bonitate virtutis, & ordinatione ipſius. vt cā permutationis eſt euaporatio virtutis; & ipſius debilitas. Et cauſa talis pmutatiōis eſt vna duarum rerum: aut pp aliquam rē, quę virtutē debi
B litauit & aggrauauit, ſicut dominiū humorū malorum: aut pp aliquā cauſam calorem intrinſecū cordis lædentem, quia diſtēdit, ſicut dolor oris ſtomachi. & pōt eſſe, ꝙ ſit hoc pp debilitatē virtutis ipſius de motu inſtrumenti: ſicut contingit in fine ægritudinū nocentiū. ideo quia debilitas ſemper dicitur in cōparatione. quia ſicut contingit pp cāmultorū humorum, ſic non eſt impoſſibile vt ſit cā motus inſtrumēti ipſius. Et qui diuerſificatur in multis pulſationibus, minus malus eſt, ſicut ē ordinat⁹ ī diuerſitate pulſus.
C Similiter eſt malus minus nō ordinato: ppea quia ordinatus conſeruat ſuum circuitum in hac diuerſitate: & conſeruatio non fit niſi dominio virtutis pp aliquem motum. Et cāę ſpecierū in diuerſitate compoſitarum hæ ſunt. qm̄ cāę caprizātis pulſus, aliqn̄ proueniunt ex ineptitudine inſtrumenti. Et ſimilis cā eſt pulſus ſoricini: excepto ꝙ quādo permutatur ab augmento ad diminutionē; eſt ſignū diminutionis virtutis: & ſi redit ad ſuū principiū, ſignificat vigorē virtutis: & ſi à diminutione ad augmentū deuenit, D fortiorem virtutē ſignificat. Sed vndoſi pulſus cauſa eſt virtutis debilitas cū organi mollitie. & frequētia ſua eſt ſicut ſi virtus partē membri ſup aliā aggregat: ita vt iſte motus motui vndarū maris aſſimilet, qui ex multis compoſitus eſt motibus. Et vermiculoſi pulſus cauſę iſtis ſimiles ſunt, tñ ſunt debiliores. & fit formicās. tñ & ipſe vermiculoſo debilior eſt. & ppea dictū eſt, ꝙ nō ſit formicans, niſi vermiculoſus precedat. Cauſę debilitatis virtutis ſunt manifeſtę: aut pp euacuationē ſuperfluā, ex qua euenit ſyncopis: aut E deſtructionē caloris intrinſeci: eo ꝙ cauſę, quę faciunt ægritudinem, ſunt contrarię ei, & nocent illi. Sed ſerrini pulſus cauſę ſūt virtutis debilitas. & eſt cōpoſitus ex debili & paruo. & in ipſo ſunt partes anticipantes & poſtponentes, ſicut in vndoſo: excepto ꝙ in iſto ſiccitas magna ē manifeſta. & quia ſiccitas fit ēt ab extenſione, eſt ſerrinus pulſus ſignum calidi apoſtematis: & maxime, qn̄ eſt in mēbris neruoſis. qđ ē, quia rigiditas plus fit ibi ꝓpter neruū. Sed bis pulſantis cā, hoc eſt martellini, eſt organi duricies. qa agit, F ſicut malleus ſuper incudem percutiens bis percutit. & ſcda pulſatio p ſe eſt, hoc eſt pp rigiditatē nerui. Et cā tremuli debilitas eſt uirtutis. Et tortuoſus ſignificat ſuper ſpaſmū. Et arcuati cā ſimiliter debilitas eſt virtutis: quia equaliter organi partes ferre non pōt. Iſtę ſunt cauſæ ſeptem generū pulſuum breuiter dictæ. Sed de pulſibus apoſtematum dicemus, cū loquemur de ſignis cuiuslibet ægritudinū. Sed cauſę triū generum pulſus iſtis coniunctarū

mani-

G manifeſtæ ſunt à rebus antedictis, hoc eſt à cauſis malę complexiõis. Et quia iſtæ ſpecies pulſuum non poſſunt cõprehendi in aliquo indiuiduo, niſi cõparato ad pulſum ſani, qui in corpore tẽperatę complexiõis inuenitur, aut ad aliquã octo complexionũ ſm Gale. aut ad quatuor, ſm q̃ apparet à radicibus naturæ. & iterum ſanorũ pulſus alter ab altero diuerſificat̃ & propterea eorũ diuerſificationem oportet nos cognoſcere: quia ſi hęc ignoram⁹, ęgrotantiũ pulſus minime cognoſcemus. qđ eſt, quia pulſus ægri nõ
H cognoſcitur, niſi pp comparationẽ corporis ſani, vt cognoſcat diuerſitatẽ complexionis ipſius. Et ppea neceſſe eſt ei, qui vult in hac ſcĩa perfectus eſſe, vt ſe exerceat ĩ cognitione pulſus ſani, vt cognoſcat diuerſitatem complexionis ipſius, & vt cognoſcat cauſas pmutãtes pulſum. quia niſi hoc cognouerit, poſſet errare, & opinari, q̃ pulſus ſanorum eſt pulſus ægrorum.

De diuerſitatibus Pulſuum per res intrinſecas. Cap. 19.

ET dicemus diuerſitatẽ pulſus complexionum. Pulſus natura
I lis calidę complexionis maior eſt, & velocior pulſu temperatę. & poteſt eſſe vt ſit frequentior. Et frigidę eſt contrarius paruior, & tardior tẽperata. & polẽ eſt vt ſit magis ſubmerſus. Et pulſus ſiccæ complexiõis eſt cum paruitate durus: ppea quia duricies non eſt obediens extenſioni. Et pulſus humidæ mollis declinans ad fortitudinẽ, & magnitudinem: quia in hoc humiditas obediẽs eſt. Et pinguedo, & macies habẽt ſignificationẽ in actu pulſus. quia pulſus in corporibus macilentis euidẽtior apparet q̃ in pinguibus: eo q̃ in cor K poribus pinguibus eſt pulſus quaſi ſepultus, & habet ſpiſſitudinem, & ppea habet fortitudinis diminutionem. Et ætates ſunt ex rebus, q̃ ponũt diuerſitatem in pulſu pp diuerſitatem datam à cõplexione. quia pulſus puerorum ex parte caloris ẽ velox, & ex parte debilitatis virtutis eſt ſpiſſus. & pulſus iuuenũ ẽ fortis pp eorũ calorẽ & fortitudinẽ, & eſt rarior pulſu puerorum. & pulſus ſenum debilis eſt, rarus, & tardus. Et ſexus ſimiliter eſt ex rebus, quæ diuerſitatem ponunt in pulſu. qđ eſt, quia pulſus mariũ eſt fortior, & L maior pulſu fœminarum: & pulſus mulierum minor ẽ, & debilior, ſed eſt velocior, eo q̃ velocitas eis eſt loco fortitudinis. Iſtæ ſunt cauſę mutantes pulſum. Et ſomnus, & vigilia ſimiliter habent operationes in pulſus permutatione.

De cauſis permutantibus Pulſum ab extrinſeco. Cap. 20.

SEd rerum extrinſecarum, q̃ pulſum permutãt, quædam ſunt in quatuor temporibus anni, & q̃dam ĩ cibis & potibus, & in balneis aquę calidæ. Similiter & accidentia aĩæ ſunt ex his, quæ pmutant pulſum. M Et ex his, q̃ pmutant, antedicta ſunt in cognitiõe pulſus. Et à rebus, quæ ſupueniunt corpori à quatuor qualitatibus, poteris pulſuum diuerſitatem cognoſcere. v.g. quia cibus, qñ eſt nouiter in ſtomacho ſuſceptus, pulſum ponit paruum, & debilem, & occultum. & qñ digeritur, ponit contrarium. Et hoc eſt, quia cibus antequã digeratur, calor naturalis ab eo eſt ſepultus, quemadmodum ignis à multis ſepelitur lignis. & qñ digeritur, tũc calor inualeſcit naturalis.

A ralis. Et ppea in noſtris diximus radicib⁹, ꝙ cibus ex parte ei⁹ ē ſimilis, & ex parte eſt contrarius. Et ſimile eſt in ſomno, & in vigilia. quod eſt, quia ſomnus factus pp cibum non fit, niſi quia calor naturalis à cibo eſt oppreſſus, & vigilia pro maiori parte fit, facta digeſtiõe. Sed permutatio pp tempus anni à ſe non eſt multũ occulta. quia pulſus veris eſt calidus & humidus, ſicut eſt in habentibus complexionẽ eandẽ. & ſimiliter alia tria tẽpora ſe habẽt. Et qui opinãtur ꝙ pulſus autumni eſt ſimilis pulſui veris in fortitudine,
B frequentia, aut temperie, penitus erratur: ppea quia in illo tẽpore virtutes ſunt diminutę pp paucum calorem ſpirituũ. immo iſto tẽpore eſt quaſi ſimilis ſenum virtutũ: quia iſtud tẽpus tempori ſenecturis aſſimilatur. Et ppea tunc plurima terræ naſcentia ſeneſcũt. & ẽt virtus generatiua in iſto tempore in vegetabilibus, & animalibus debilitatur. Et ſilr regiones habent operationẽ in pmutatione pulſus, & complexionẽ permutant. Iam dictũ eſt ſufficienter de pulſibus. & qui petierit vltimiorem particularitatem in ſciẽtia pul-
C ſus, perquirat ipſam in libris Spicatorum.

De Vrinis generaliter. Cap. 21.

ET deiceps volumus loqui de vrinis. Et dicimus ꝙ accidentia, q̃ apparent de vrina, ſicut ſuperius dictum eſt, quędam ſignificant digeſtionẽ hepatis, venarum, & mẽbrorum: & quędam ſignificant ęgritudinem renum, & veſicæ. Sed primo volumus narrare ſigna apparentia in vrina, ſicut ſuperius dictum eſt, q̃ ſignificãt digeſtionẽ hepatis, venarum, & membrorũ: & poſtea dicemus vniuſcuiuſq; ſignificationẽ D
ſpẽrũ. Et res, p quas ſignat vrina, ſũt triũ ſpẽrũ. prima eſt vrinæ color, ſecunda eſt ſubſtantia, tertia eſt cõtentum. Et color vl'iter diuiditur in quinq, partes, quas diximus quinque genera. Primum eſt color citrinus. & habet multas ſpẽs, ſicut palearis, & citrin⁹, & poſt aſſar, & poſt illum vacatinus, qui croco aſſimilatur, & poſt illum, qui aſſimilat croco rubeo. Secũdũ genus eſt coloris rubei. & illud habet gradus, ſicut co
lor, qui nominat' aſaab, i. color ru- E
beus mixt⁹ cũ quadam albedine, ſicut eſt in roſa: & qui nominatur chymos, qui eſt vt ſanguis: & rube⁹, qui in ſuperficie habet nigredinẽ, & dr azima. Et tertiũ genus ẽ color viridis. & habet gradus, ſicut fiſtic⁹, & ſicut giniar, & ſicut cœleſtis, qui in Arabico dr elſemet miza: & ſicut nigellinus, & ſicut porrinus. Et quartum genus continet colorẽ nigrũ. & habet gradus, videlicet quẽdam qui declinat ad obſcuritatem quandã, & quẽdam qui declinat ad citrinitatem, & quendam qui declinat ad melanzanum. Et quintũ ge- F
nus dr albũ æquuoce de vrina, vel de aqua. ſed albus eſt ille, qui vere color albus eſt. & quidam eſt q ſpermati aſſimilatur, quidam aſſimilatur lacti. Iſti ſunt ſimplices colores vrinæ. Et ſunt alij multi compoſiti colores, de quibus dicere hoc nõ eſt neceſſarium: ſicut color oleagin⁹, & qui aſſimilatur loturæ recẽtis carnis, & ſimiles. Et frn ſignificatũ ſumitur à ſubſtantia. & ſubſtãtia q̃dam eſt ſubtilis, quędam groſſa, & quędam mediocris. Et hoc ſumit' quatuor modis. Vn⁹ eſt, vt vrina ſit ſubtilis, & poſtea ingroſſetur. Secũ-

dus

G dus eſt, vt ſit groſſa, & poſtea ſubtilietur. Tertiũ ẽ, vt fiat ſubtilis, & remaneat ſubtilis. Quartũ eſt, vt fiat groſſa, & remaneat groſſa. Itẽ quędã ſubſtãtia eſt clara, & q̃dã obſcura. & clara naturaliter ſubſtantiæ ſubtili coniungitur. Tertiũ ſignificatũ eſt contentorũ. & contẽta vrinarũ ſumuntur à colore, ſubſtãtia, loco, & diſpoſitione. nã quoddã eſt album, ſpiſſum, & coctum, & ſtat in profundo vaſis, & ipſius partes ſunt æquales, vt figuram habeat pineatam: & iſtud eſt naturale, qđ appellat in Arabico, & dicitur atenorũ. &

H quoddã furfuri aſſimilat, & quoddã ſaniei aſſimilatur, & quoddam eſt ſanguineũ coagulatũ, & quoddam aſſimilatur pilis, & quoddã arenulis, quoddam aſſimilatur partibus ferramenti, & quoddã aſſimilat ſquammis. Et hęc oĩa ſunt prędicta præter naturã: ſicut color rubeus, niger, & obſcurus ſunt prędicta præter naturã. & qđdã eſt in parte ſuperiori, & quoddã in media, & quoddã in infima. Et quoddam eſt naturale, cuius totũ ẽ æquale in omnibus partibus ſuis: & etiam à quo partes groſſæ à ſubtilibus diuiduntur.

I De *ſignificationibus Vrinæ ſumptis ex eius Colore.* Cap. 22.

ET poſtquã breuiter dicta ſunt ſigna, quę ab vrina ſumuntur, deinceps dicemus eorũ ſignificata, & incipiemus à colore. Et dicimus q̃ vſitati colores citrini cũ eorũ gradibus ſignificant admixtionẽ cholerę cum vrina. Sed eorũ naturalior color eſt citrinus. & alij qui ſunt à cholera, oẽs exceſſum caloris ſignificant: tũ ſm q̃ propinquiores ſunt igneo colori, ſicut color cholerę vitellinę, qui aſſimilatur colori vitelli ouorũ de die natorũ, quã dicit Gale K nus calidiorẽ oĩbus ſpeciebus cholerę eẽ. Sed colores rubei vſitati ſignant dominiũ ſanguinis, & virtutis debilitatem: & maxime illa, q̃ declinat ad rubedinẽ, ſuper quã eſt nigredo: ſicut ſignificat illa, quę declinat ad igneitatẽ, plus q̃ ſuper choleram. Et dicitur q̃ aliqui in febribus acutis fundunt ſanguinẽ per vrinã: quãuis in eis non ſit vena fracta. & hoc ſignificat periculoſam criſim, aut dominiũ ſanguinis quãtitatiuum. Et nigra vrina ſignificat aduſtionẽ, & ſuper dominiũ frigiditatis. qđ ẽ, quia calor, & frigus hęc duo faciũt. L Sed qđ à caliditate prouenit, habet ſigna præambula caliditatẽ ſignificãtia. ſed qđ à frigiditate prouenit, viriditas, aut fuſcedo p̃cedit, & vniuerſaliter alij colores frigiditatẽ ſignificantes. Et aliq̃n fit vrina nigra pp admixtionẽ cholerę nigrę, ꝓpter expulſionẽ cholerę nigrę, quę à natura fit, ſicut ĩ ſpleneticis fit. Et omnis viriditas ſignificat frigiditatẽ, excepta illa, quę zinaria nominat, & pomina: nam illę fortẽ aduſtionẽ ſignificant. Et non eſt dubium, quin fiſticina, & ĩdica, ſeu cœleſtis, ſignificent ſuper caliditatem. quia M videmus vrinas cholericorum mixtas viriditati cũ citrinitate. & qa viriditas eſt pr̃cipium nigredinis, ob hoc cauſæ, q̃ faciunt nigredinem, eędẽ ſunt cũ cauſis, quæ viriditatẽ operantur: excepto quia in viriditate ſunt debiliores. Et vrina alba & clara, ſicut aqua, ſignificat digeſtionis defectum, & virtutis nutritiuæ debilitatẽ, aut oppilationẽ, aut vtrũque. Et vrina, q̃ ſpermati aſſimilat, ſignificat humorũ phlegmaticorũ frigidorum crudorum abundãtiã:

&

A & vt plurimum apoplexiam, aút ſimilem ęgritudinẽ ſignificat. & pueri hanc habent vrinã, qñ epileptici fiunt. Et poſſibile eſt vt hæc vrina ſit ſignũ criſis ĩ ęgritudinib' phlegmaticis. & poſſibile eſt vt ſit color albus in ægritudinibus acutis. Sed eſt plurimũ perditis ſignum: quia ſignificat aſcenſum cholerę ad ſuperiores partes, & ibi facit apoſtema. Et aliqñ vrina erit rubea, & ęgritudo erit frigida. & hoc accidit pp fortem dolorẽ, vt in colica: aut pp oppilationẽ viarũ, q̃ currunt à felle ad inteſtina; quia tũc eſt neceſſe vt il-
B le humor exeat p vrinã. & alię cauſę aſſignantur: ſed iſtę ſufficiant. Sed colores compoſiti, ſicut lotura carnis, ſignificãt debilitatẽ virtutis hepatis, aut renum. Et vrina, q̃ oleo aſſimilatur ſolũ ĩ colore, oſtium febrem ſignificat: eo q̃ pinguedinẽ liquefien ĩ membris ſignificat: exceptо q̃ hãc nigredo nõ præcedat. q̃ ſi hoc eſſet, caſum virtutis ſignificaret. & qdã dicũt q̃ hęc vrina ĩ acutis febribus apparet: & ſm illos materierum pinguium ſignum eſt criticum. ſed hæc accidit raro.

De ſignificationibus Vrinæ ſumptis ex
C *Subſtantiacius. Cap. 23.*

SVbtilis vrina defectum digeſtionis ſignificat: eo q̃ digeſtio neceſſario materiã ingroſſare debet: & defectus digeſtionis fit pp humorum cruditatem, aut pp defectũ virtutum, aut pp cibi & potus multitudinẽ. Et ex rebus multum adiuuantibus ſubtilitatẽ vrinæ eſt viarũ oppilatio. & ppea vrinæ calculoſorum ſubtiles ſunt. & ſi poſt ſubtilitatem apparet groſſa ſubſtantia, ſignũ eſt q̃ natura incipit digerere. Sed ſi ab ipſo principio apparuit groſſa: & in eadem groſſitie manſerit, ſignificat D
multam humorũ ebullitionẽ à calore extraneo factã. & pp hoc ẽ malum ſignũ. Sed vrina groſſa, q̃ poſt ſubtiliatur, & iterũ ĩgroſſatur: quãuis hęc operatio à natura procedat, pigritiam naturę ſignificat poſt incœpti operis principium. Et ſi groſſities propter motũ humorum fuerit, hoc eſt bonum ſignũ. quod eſt, qa ſignificat q̃ natura digerere incœpit. Et qdã hoc reprehẽdere volẽtes dixerũt q̃ nõ ſunt aliqua ſigna tenenda in vrina, niſi ex opere naturæ interioris. ſed ſi ab aere extrinſeco fuerint, tenenda non erunt. Sed E
iſti ignorant q̃ aer non operatur in vrina res diuerſas, niſi pp præparationem, quam ab interiori natura capit. Et vrina, q̃ in principio ęgritudinis à ꝑte natura: apparet groſſa, & poſtea ſubtiliatur, longitudinẽ ægritudinis ſignificat. Et iam dictum ẽ, q̃ puerorũ vrina naturaliter eſt groſſa, & iuuenum ſubtilis.

De Hypoſtaſi Vrinæ, et de eius ſignificationibus. Cap. 24.

HYpoſtaſis ſanitatẽ denũtians debet eſſe in fundo, & eſſe alba, lenis, & ęqualis, & ĩ forma pinea ta in fundo: eo q̃ eſt ſuperfluitas tertiæ digeſtionis, & de natura ſuperfluitatũ ẽ vt ſint graues. Alba: quia mẽbra nõ nutriuntur ex ſanguine, niſi poſtquã eſt dealbatus, & eis aſſimilatus. & ppea erit color ſuperfluitatis ſicut color nutrimenti, qñ virtus nutritiua ſequitur ſuũ curſum naturalẽ. Lenis, & æqualis pp digeſtionis temperiem. Et quia hæc tẽperies æqualis eſt in omnibus ſuis partibus, debet eẽ pinea ta, ꝓpterea q̃ hæc figura proportionis æqualitatem omnium ſuarũ partiũ in leuitate

Hypoſtaſis ẽ ſuperfluitas tertiæ digeſtionis. Idẽ 1. de dñjs febr. ca. 6, ſed 1. Prognoſt. vlc. vult qđ ſit hũor ĩ digeſtus ab hepate.

Guitate & grauitate oſtendit. & quia actio caloris in hac forma dominatur, & ēt corpora grauia naturaliter extenduntᵉ & dilatantur: ſed lenia ī ſeipſis aggregantᵉ, & petunt aſcenſum, quouſq; acuantur, ſicut accidit flammę ignis. Sed ſignificatio, quę à loco ſumitᵉ, ē hæc: videlicet, quia illud, qđ ſtat in parte ſuperiori, qđ nebula appellatᵉ, ſignificat prīcipium aparitionis digeſtionis, dūmodo ſit alba. Et pp hoc dicit Hippocrates, ꝙ ſi vrina rubē albā quarta die fecerit, criſim in ſeptima indicabit. ſed q̄ ſtat in medio, ſignificat
H digeſtionis cremētū. & q̄ eſt in fundo, pfectā digeſtionē ſignificat abſolute, dummodo ī hoc perſeueret conuenientibus diebus. Sed ſi mō apparet, modo vero non, ſignificat naturę debilitatem, & illius impedimentum. Et eſt ſciendum ꝙ aliqñ ī vrina apparet hypoſtaſis alba, qñ materia eſt phlegmatica, nō cocta. & hæc differt à naturali, eo ꝙ ipſius partes ſunt diuerſę. Sed color citrinⁿ hypoſtaſis ſignificat citrinę cholerę dominiū, qđ virtutem impedit digeſtiuā. & ob hoc ſignum eſt malum. Sed rubea ſolū ſignificat materiā multam, & pigritiā naturæ, q̄
I ipſam pp ſui multitudinem permutare non pōt pp hoc, hæc hypoſtaſis longitudinē ęgritudinis ſignificat ſed ē ſalubris, niſi malum aliqđ apparuerit ſignū. quod ſi apparuerit, ſignificat mortem longo tempore* precedente. qđ eſt, quia hoc malum ſignum adiūctum ſignificat ꝙ hęc materię multitudo virtutibus ī fine dominabit, & ipſas vltimo proſternet. Et ſi eidem bonū ſignū copulabitur, contrarium ſignificabit. Sed malum, qđ hęc hypoſtaſis ſignificat, non eſt niſi ex parte quantitatis. & ob hoc ꝓ maiorꝝ parte eſt ſignum ſaluſis. Sed color niger in febribus acutis, eſt vſtionis ſignum. & pp hoc mortē ſignificat. Sed dīa, quæ eſt inter hāc hypoſtaſim & humorem nigrū, quē expellit natura ꝓ viam criſis, eſt ꝙ hæc hypoſtaſis ē in vaſis fundo. Sed humor expulſus in vrina eſt diſperſus. & pp hoc diuerſitas loci diuerſam ponit intentionē, hoc eſt, quia qñ hypoſtaſis nigra eſt ſuſpenſa, minus eſt mala hypoſtaſi in fundo decumbēte. qđ eſt, quia ſignificat alicuius digeſtionis
L principiū, quamuis ſit mala, & minoris eſt grauitatis. Sed q̄ eſt in fundo, malā digeſtionē complete ſignificat. Et qñ hypoſtaſis eſt obſcura, frigiditatē naturę, vel caloris naturalis extinctionem ſignificat. Et hypoſtaſis alba ginaria multitudinē motus humorum, & defectū digeſtionis ſignificat. Sed corpora hypoſtaſium extra naturā multarū manerierum ſunt. quiaquędam ſunt, q̄ tritico fracto aſſimilātur: & quędā quę orobo aſſimilantur. & ſignificant hæ membrorum liquefactionem, aut humorū vſtionē, & ppea M
in ęgritudinibus acutis ſunt malæ. & ſi habuerint colorē rubeum, humorem ſanguineū vſtū ſignificant, aut partium hepatis, aut lumborū ſignificant aduſtionē. Et dicitur, ꝙ citrinus in lumbis magis ſit ꝓpriⁿ. ſed laminoſum eſt peſſimū. qđ eſt, quia membrorū radicalium liquefactionem, & inciſionem ſignificat. Sed furfureum aliqñ fit pp ſcabiem veſicæ, & aliqñ fit pp liquefactionē mēbrorū. & qđ differre facit illud, qđ ex ſcabie veſicæ, aut ab alio, eſt ꝙ in ipſo pruritus in partibus virgę ſentitur.

Nebula dicit, qñ ē i ſuperiori parte. Raſ. 10. ad Alman. cap. 30. nephilis, q̄ ſignatat eneorema, q̄ eſt ī medio hypoſtaſis ī fundo. Ex hoc corrige li-

terā Auic. li. 1. Fen. 2. doct. 3. ca. 6. Vide 3. Theizir trac. 1. ca. 7.

*a. l. procedentem.

A ſentitur. & vſt qñcunq; hæc accidentia paſſioni, veſicę adiungũtur. Et arenoſum ſignificat, aut lapidem coagulatum, aut incipientem coagulari. & ſi fuerit rubeum, lapidem in renibus ſignificat: & ſi fuerit album, lapidem in veſica demonſtrat. Et ſanioſum apoſtematis rupturam ſignificat in vrinę mẽbris locati. Et ſedimen habens pilos ſimiles capillis, humiditatẽ groſſam ĩ renibus à calore extraneo generatam ſignificat. Et ſanguineum coagulatum apertionem venæ, aut apoſtema in vrinę vijs ſignificat. Et
B quod dictũ eſt ad præſens de ſignificatis vrinæ, ſufficiens eſt quantũ ad noſtram opinionem.

De ſignis Ægritudinum membrorum intrinſecorum, & extrinſecorum in generali. Cap. 25.

DEinceps nos dicemus de ſignis cuiuslibet ægritudinis in mẽbris manifeſtis, & occultis. Et ſm q̃ dictum eſt, quędam ægritudinum ſunt in membris extrinſecis, & ſunt manifeſtæ per ſe. & ſignificatio in iſtis nõ eſt neceſſaria niſi in cauſis,
C Sed ægritudines, quę ſunt in partibus intrinſecis, tribus modis ſignificatione indigent. vnus eſt ex parte membri patientis. ſecũdus eſt ſignificatio qualitatis ægritudinis. tertiꝰ eſt ſignificatio ægritudinis cauſæ. Et incipiemus à ſignificationibus ægritudinum intrinſecarum. Et dicemus q̃ iam dictum eſt, q̃ ægritudines complexionales habent duas ſpecies, videlicet materialem, & nõ materialẽ. Et hæ duæ ſpecies aut totꝰ corpori cõmunicant, aut parti. Et qñ materialis ægritudo eſt in vno mẽbro, aut fixa eſt in vijs ſuis, aut ĩ D
eius eſſentia, ſicut apoſtemata, & vlcerationes. Et ſignificatio illius, q̃ eſt in vijs, eſt de genere ſignificationum extrinſecarũ, vel intrinſecarũ ęgritudinum. Sed apoſtemata ĩtus, & extra fieri poſſunt. Sed ægritudinum officialium quædam fiunt in partibus extrinſecis corporis, ſicut dilatatio, & diſſolutio, quæ fiũt manifeſtæ ſenſui: & quædam fiunt in partibus ĩtrinſecis corporis, ſicut oppilatio, lenitas, & aſperitas mẽbrorũ.

De ſignis febris Ephemeræ. Ca. 26.

ET incipiemus à mala com- E
plexione vſt totum corpus ambiẽte, quæ febris nuncupatur. & incipiemus à febre dici. Et dicimus q̃ ipſam ſemp præcedit aliqua ex extrinſecis cauſis efficientibus: excepto q̃, hæc in ipſa non eſt ex ſignis proprijs. qd eſt, quia cum febre diei ſemper hoc inuenitur. ſed non cõuertitur, vt ſemp talibus cauſis ſtãtibꝰ, neceſſario febris adſit. Et ppea inſtãdũ eſt, vt ſigna propria cognoſcamus, & ẽt communia ad credulitatem fortificãdã adducamus, & ẽt quia valent ad contrarium remouẽdum. Et huius febris ſigna propria F
ſunt duo. Vnum eſt, q̃ pulſus in hac febre varius non eſt. quod eſt, quia varietas non fit in putridis febribus, niſi propter humorum multitudinem, aut malitiam. Secundũ eſt, q̃ vrina ſuum naturale ſedimẽ non mutat: quia in hac febre vrina non mutat niſi colorem. & hypoſtaſis non ægreditur à ſolito, niſi propter humorum putredinem. & ob hoc, neceſſe ẽ vt in hac febre hypoſtaſis à ſolito non muretur. Et ex ſignificationibus aliqñ erit, vt in

hãc

G hac febre accidentia fortia nō ſint, & eſt lenti caloris nō inflammatis. & vt plurimū ſemel accidit, vel forte ter aduenire poteſt. & dicitur ꝙ quando patiens intrat balneum, & horripilationem non ſentit, ꝙ tunc eſt ephemera. Et hæ ſufficiunt ſignificationes in febre diei.

De febribus Putridis, & de earum ſignis in vniuerſali. Cap. 27.

ET dicamus de putridis. Harū febrium vſr duæ ſunt ſpecies: vna in omnibus venis fit, & alia fit in humoribus digeſtionis mēbrorum Et dria, quæ eſt in his duabus H ſpeciebus, talis exiſtit. qđ eſt, quia febris, quæ fit ex materia exiſtente intra venas, interpolationē non habet, neq; typum: quamuis paroxiſmus aliqñ plus fortificetur alijs diei temporibus. ſed febres, quarū materia eſt extra venas, habent interpolationē, circuitus, & typos. Et cauſa, pp quam habent circuitus, eſt, quia humor, qui putrefieri debet, nō putrefit ſimul & ſemel qđ eſt, quia in eo præparatio putrefactionis nō eſt completa, ſed paulatine in putrefactiōe procedit. & hic ſequit modus ordinationis. qđ eſt, quia hęc ope- I ratio ſm aliquem modum eſt naturalis. quod eſt, quia natura ī hoc rēgimē habet, eo ꝙ eſt putrefactio cū digeſtione. & propterea varietas ordinatiōis in circuitibus ſignum eſt malum. Et non eſt hæc operatio attribuenda calori putredinali ſimpliciter, ſed calori naturali: eo ꝙ ī materia non naturali operatur, ſicut in multis vijs naturæ reperitur. Et rationes Galeni, quibus conatur attribuerę ordinem circuitum ſubſtantialiter calori putredinali, hic infringuntur, & noſtras radices naturales non ſequuntur, quæ ſuper Philoſo- K phiam & Metaphyſicam inſcribuntur. & qui illas non intelligit, hoc non confitebitur. Et ppea mea ſiſa penitus eſt, ꝙ natura iſtos circuitus cū calore intrinſeco operatur: quāuis ſuperuenerit huic calori aliquid extra naturā in quantitate, aut qualitate, in eo ꝙ eſt agens in materia non naturali, videlicet in humore ægritudinem faciente, Et accidens, quod cū humore aduenit, eſt ſimile in hoc accidēti, quod ei aduenit cū cibo. qđ eſt, quia incontinenti ſumpto cibo infrigidamur. Et non eſt inter hæc duo differentia, niſi ꝙ ac- L cidens, quod aduenit propter cibū, eſt naturale, quia cibus eſt naturalis. ſed quod aduenit cum humore, eſt præter naturam: quia calor, cū materiæ primo obuiat, ſepelitur, & poſtmodum aſſumit victoriam ſuper ipſam, & augmentando ad ſuū reuertitur eſſe, quando ipſius digeſtio fuerit perfecta. Et iā bene expoſuimus omnia in tractatu, quem fecimus ſuper lib. de febribus Gale. Et illæ ordinationes circuitum diuerſificantur ſm naturam humorum, & quantitatis facientis febrē, ſm ꝙ infra dicemus. Et cauſa, quare febres, quæ ſunt intra venas, interpolationem nō habent, eſt, quia quādo in parte humoris putridi calor accenditur, non pōt ipſum natura diſſoluere, donec alia particula accendatur. & hoc pp ſolidationē vaſorum contingit. & pp eandē cauſam ēt typus non fit: & etiam quia illud ex eo, quod diſſoluitur à membris ſenſibilibus, non ſentitur. Sed putrefactio, quæ in humore fit, qui extra venas eſt, huic contraria exiſtit, propter euaporationē, quę per M

poroſitatem

A porositatem membrorũ fit. & ppea
ſunt in iſtis circuitibus typi ꝓpter
ſparſionem humoris pungituui ſu-
per mẽbra ſenſibilia, aut humoris
ventoſi: ppea quia typus magis ap
propriandus eſt humori mobili vẽ-
toſo q̃ fixo. Et ſigna propria febriũ
putridarum ſunt duo. vnum eſt, ꝙ
vrina in principio hypoſtaſim non
habet: ppea quia calor eſt impedi-
tus pp humoris digeſtionem. aliud
eſt, ꝙ pulſus eſt varius & diuerſus.
Item alia ſunt ſigna iſtraũ febrium
à ſignis ſignificãtibus duas ſpecies
repletionis, hoc eſt ſm vaſa, & ſecũ-
B dum virtutem. Iſta ſunt propria ſi-
gna vltatis febrium putridarum.

De ſignis febris Cholericæ. Cap. 28.

SEd ſigna propria vnicuiq; febris
ſunt hęc. Scias ꝙ ſigna febris, q̃
fit ab humore extra venas, & in fe-
bre cholerica, ſunt typus fortis pun-
gitiuus. Et pulſus ĩ principio iſtius
febris eſt paruus, rarus, & debilis. &
hoc eſt pp humorem, qui calorem
obruit naturalem. & ppea refrigera
tur corpus in principio paroxiſmo-
rum, ex eo ꝙ calor naturalis ab hu-
more opprimitur putrido. Et qñ ca
C lor extraneus generatus in humo-
re putrido calori naturali admiſce-
tur, tũc creſcit, & per totum corpus
augmentat. & pp hoc pulſus in eo-
dem ſtatu non ꝓmanet, ſed propter
caloris crementũ creſcit, & fortifica
tur. Et vrina in hac febre pro maio
ri parte eſt ignea: & patiens penitus
affligitur ſiti: & aliqñ his iungitur
amaritudo oris. Et dicitur, ꝙ quan-
do hęc febris dicitur pura, ꝙ ipſius
paroxiſmi ad pl⁹ vſq; ad duodecim
horas prolongãtur. Et circuitus hu
ius febris eſt tertianus: ſed tñ nõ cõ
uertitur, quia nõ eſt neceſſarium ꝙ D
omnes febres, qnæ habent circuitũ
hunc, ſint de cholera, ſed poſſe eſt vt
ſint duæ quartanę, aut duæ quinta-
nę. & hoc non accidit niſi in princi
pio ęgritudinũ. Iſta ſunt ſigna pro-
pria huius febris. Et aliqñ ſignifica
tiones iſtæ rebus cõibus fortifican-
tur, hoc eſt quia cõplexio, aer, ętas,
& aliud regimen huic humori cõpa
rant. Et aer cũ hoc humore cõpara
tionẽ habet modis duob⁹; vnus eſt
ſm ſuum tẽpus naturale. vt ẽ ętas,
quæ eſt calida & ſicca: alius eſt, qñ
egreditur ſuum curſum naturalem
ad caliditatẽ & ſiccitatem: quamuis E
tps per ſui naturã debeat eſſe frigi-
dũ. Sed febres, q̃ paroxiſmos nõ ha
bent, iſtis cõmunicant, exceptis cir-
cuitibus, & typo. Et in hoc genere
ingreditur febris, quæ cauſus nũcu-
patur, cuius materia ĩtra venas eſt:
& maxime circa os ſtomachi, & he-
par poſita eſt. ppea in hac febre nõ
eſt rigor. Et ſitis fortis huius febris
propriũ ſignum eſt. Et peior ſpecie-
rum cauſi eſt illa, qnæ fit à cholera
zinaria, aut praſſina. Et illius paro-
xiſmus longus eſt propter inobe-
diẽtiam humoris illius ad digeſtio-
nem recipiendam. F

De ſignis febris Phlegmaticæ. Ca. 29.

ACcidentia magis propria hu-
ius febris ſunt, quia in princi
pio extrema infrigidãtur, & eſt tem
pus frigoris longum, ſed paulatim
inualeſcit, & qñ incipit calor appa
rere, redit frig⁹, & fortificatur ſuper
eum. Et tempus paroxiſmi iſtius fe
bris decem octo occupat horas. Et
calor iſtius febris non eſt mordica-
tiuus, nec furioſus, & ppea primitus
tactui non manifeſtatur. Et huius
febris pulſus rarior, & minor ẽ pul-

G ſu febris tertianę in quolibet quatuor ſuorū temporum. Et vrina in hac febre ē ſubtilis & alba, aut ſpiſſa & obſcuta. & ſi calor putredinalis eſt fortis, & phlegma purū non eſt, tunc poſſibile eſt vt vrina ſit rubea, & palpebrę patientis tumidę eruut. Et in pluribus horum patientiū os ſtomachi eſt frigidū. & ſi vomitus eueniet, phlegmaticum euoment. Et aduentus ipſius paroxiſmi omni die ſignū propriū non ē: quia duæ tertianæ hunc eundem faciunt paroxiſmum. Paroxiſmus longus eſt propter ipſius humoris tarditatem.

H & paroxiſmi ipſius plus continuantur q̄ cholerę paroxiſmi: quia iſte humor putrefactioni magis eſt appropriatus. Et adhuc pp longitudinē paroxiſmi aduenit humori non corrupto pręparatio putrefactionis pp lōgam moram caloris extranei in corpore diu permanentis. & hoc ppea accidit, quia calor febris huiꝰ eſt temperatus, & ſubiectum habet humiditatis. Sed in febre cholerica, quia calor extraneus cū ea accēſus cito tranſit, non eſt tēpus prępārans ad putredinē ī parte nō putrefacta. Et vſitet in hac febre calor intrinſe

I cus eſt valde ſepultus. hæc.n. eſt cā ad plus continuandos in hac febre paroxiſmos. Et deterior harum febrium eſt illa, quę ex phlegmate fit vitreo. Et ſimiliter ēt aliqn cognoſcitur hæc febris, aere, ætate, & cōſuetudine, & complexiōe. quia hæc comparationem habēt cum humore hanc faciente febrem.

De ſignis febris Quartanæ. Cap. 30.

HAEc incipit cū frigore graui, ita ꝙ tūc accidit patienti ſtridor dentium. Et patiens tunc ſentit membrorū conflactionē. & hoc ſit K pp frigiditatem ipſius humoris, & grauitatem. Et pulſus iſtius febris eſt tardus, rarus, & paruus, pluſquā ſit ī phlegmatica: hoc dico ī principio paroxiſmi. & dr̄ ꝙ in augmento maior eſt q̄ ī phlegmatica. quia calor ī hac febre manifeſtat, & febris fortior exiſtit. Et colores vrinæ in hac febre variantur. nam aliqn eſt alba, & ſubtilis ad viriditatē declinans: & aliqn nigra & groſſa, ad rubedinem declinans. Et vt plurimū hæc febris alias ſequitur febres. Et tempus huius febris eſt longum. & tēpus reuolutionis ipſius eſt dimit- L tens duos dies, & inualeſcit tertiū. Et quartanæ circuit' eſt quaſi ſicut proprium ſignum ī hac febre: ppea quia non inuenitur talis circuitus ī aliqua alia febre ſimplici, vel compoſita. Et maior pars hanc patientium ſunt ſpleneuci Et fortificatur ſignificatio in hac à rebus cōibus, ſm ꝙ in alijs dictum eſt, vt ab aere, & ab ętatibus, & à complexione, & à ſignis ſignificantibus dominium iſtorum humorum.

De ſignis febris, quæ in Arabico nominatur Michabecha, & eſt febris Sanguinea. Cap. 31. M

HÆc febris typum non habet, eo ꝙ ſanguis eā faciens eſt m venis: excepto ſi fieret pp apoſtema nominatū phlegmone, qd ī aliquo membrorū principaliū. eēt generatū, ſicut ī hepate, & ēt diaphragmate: quia tunc in hac febre eſſent paroxiſmi tertianarij, ſimiles cholerę. paroxiſmis: quia ſanguis qñ ſupercaleſcit, ad naturam declinat cholerę. Et ppea in hac febre nō eſt dr̄ia inter febrem cholericā, quæ habet: mate-

A niateriam intra venas & iſtam, niſi in magis & minus: quia nõ poteſt in corpore fieri febris de cholera pura ſolũ, qa talis febris de cholera de neceſſitate mortifera eſſet. qđ ẽ, qa cholera nõ eſt apta recipere aliquã digeſtionem, niſi in hoc, ꝙ cũ ſanguine eſt admixta, aut cũ materia, qua nutriuntur membra radicalia, hoc eſt ſanguis dealbatus. Et ſigna, quæ ſignificant hanc febrẽ, ſunt ſigna dnium ſanguinis ſignificãtia. & iã nos narrauim⁹ ipſa. Et pulſus hanc patientis eſt in vltimo magnitudinis, & fortitudinis. Vrina eſt rubea, & groſſa. Et ſuſpiria, & ĩquietudines ſunt propria in hac ægritudiñe, & in cholerica. excepto ꝙ in ęgritudine illa fortiora exiſtunt. Et alie natio mẽtis propria eſt in febribus acutis. Et verba Galeni varia ſunt in hac febre. quia aliqñ dicit ꝙ eſt cholerica cõtinua: & aliqñ dicit ꝙ eſt aliud à cholerica, & ꝙ nõ debet attribui cholericæ, niſi quia nõ habet putrefactionẽ perfectam: quia natura iſtius febris eſt media inter febrem dici & febrẽ putridã, & ſententiam meã tu iam nouiſti. Itẽ febris iſta nõ habet niſi vnã periodũ, & in illo aut ſoluitur, aut occidit. Et aliqñ incipit lenta, & ſemper ad vltimum fortitudinis creſcit. & aliqñ eſt contrarium. & aliqñ in vno permanet ſtatu. & cauſa hui⁹ paroxiſmi aliàs per alios multoties dicta ẽ. Iſta ſunt ſigna cognitionis febrium ſimplicium. & qui ſimplices cognouerit, compoſitas cognoſcere poterit. & iſta exempla nõ fuerunt data niſi per modũ ſimilitudinis, quia raro inueniũtur. Et adhuc quia maior pars accidentium, quæ in his febribus tibi narraui, non verificantur niſi in febribus, quę ſunt de materia humorũ naturalibus propinquorum. v. g. quia paroxiſmus febris cholericæ maior duodecim occupat horas, quando cholera naturalis eſt putrefacta. ſed qñ vitellina, aut zinaria putreſcit, tunc longior erit paroxiſmus, & accidentia erunt peſſima. & pauci euadunt, & maxime ex zinaria: eo ꝙ aptitudinẽ digeſtionis non habet. quod eſt, quia qñcunq; humor adeo cõtrarius eſt, vt cõplexio corporis non poſſit agere digerendo ſuper eum, tunc febris deteriorem exitum habet. & quandocunque potẽtiæ propinquior eſt, tunc febris ſalubrior eſt.

D

E

De compoſitione Febrium. Cap. 32.

ET ſcias ꝙ cõpoſitio febris eſt à cauſa locali, aut à cã materiali. Item cauſæ materiales tres habent modos. Vnus eſt, qñ duo miſcẽtur humores. & tunc materia febris fit inter illos duos humores ſimplices, qui ſingulas pñt facere febres, & ẽt accidentia tũc ex his mixta erunt. Item alius modus eſt, vt vna ſit putrida, & alia ſit hectica. Tertius modus eſt, vt vnus modus faciens febrẽ ſit cum apoſtemate, & alius ſine. Et aliquando componuntur duæ febres, & miſcẽtur earum paroxiſmi, abſq; eo ꝙ materię miſceantur. & hoc pp cauſas locales accidit: ſicut poſſibile eſſet vt vna eſſet intra venas, & alia eſſet extra. & in hoc genere locatur febris, quæ hemitritæus nuncupatur. Et aliquando humores febrem facientes erunt vicini, ſed non mixti. Et poſſibile eſt etiam vt omnes iſtæ ſpecies adinuicem componantur. Et etiam poteſt vnus modus compoſitionis dici, vt ſecundum magnitudinem & par-

F

K ij uitatem,

Nõ poſſe fieri febrẽ de cholera pura.

B

2 de dñijs feb. c. 1. & penul. & 9. Metho. med. 3. & 3. Progno. 7. 53 pria aphor. 12. vi eã negare. ꝙ quo vide Aui. 1. quarti tra. 2. c. 45 & Raſ. 16.

C

cõti. ca. 2. & 17. eiuſ dẽ c. 4. vbi vñr ei ipo nere diuerſa. & 3. Colliget. 8. & 8. Theori. c. 4. cõcedit. & Rabbi Moyſes 10. aphor. partic. imponit ei diuerſa.

G uitatem, & ſm fortitudinem & debilitatem, hoc eſt vt cauſarum efficientium vna ſit fortis, alia debilis.

De ſignis febris Hecticæ. Cap. 33.

HÆc febris tres habet ſpēs, ſm q̄ ab alijs dī. & accīntia ī hac ſm plus & minus diuerſant'. & accidētia eius occulta ſunt in prīcipio. Et q̄ncunq; videbis corpus cū calore continuo lento vltra dies tres, q̄ non in corpore incipit manifeſtari, tūc vni lentę continuæ aſſimilatur. Et ſi patiens eā quaſi nō ſentit, nec habet putridarū febrīū ſignationē, opinandū eſt ipſam eſſe hectic. Ité
H poſt horas tres ab aſſumptiōe cibi, patiētis pulſum conſyderare debes, & caloris quantitatē. & ſi caloré inueneris augmētatū, & pulſū velocē, aut in aliqua dimēſione magnificatū, tunc iſtā febrē hecticā iudicabis. q̄d eſt, ppea quia mēbra malā complexionē acquirunt calidam, & de natura nutribilis eſt ſibi nutriens aſſimilare, neceſſe eſt vt cib⁹ corpori aduenięs caloré extraneū debeat adipiſci: quāuis cibus ille frigidus ſit, aut non. & ppea tunc febris fortificatur, & accīntia augmentant'. q̄d in putridis nō conuenit: ppea quia
I calor extraneus in illis radicaliter nō eſt fixus ī mēbris, q̄ in cibū agere debēt. Et cāę, quæ ab alijs Medicis dant', accidentales ſunt, ſicut fabulæ cantatorū. quia dicunt q̄ cib⁹ in talibus patiētibus & corporibus eſt ſm ſimilitudinē aquę ſuper calcē proiectę: quia impoſſe eſt vt virtus nutribilis à nutriente tīn ſit elōgata, vt ipſum eidē ſit contrariū, ſicut aqua calei. reperitur. n. q̄ vnūquodq; iſtorū alterū corrumpit. Et raro hęc febris accidit, niſi poſt al's febres, ſicut poſt ephemerā in corporibus ad hāc paratis, aut poſt ali- K
quam ex febribus putridis. Et quādo fortificatur hęc febris, marceſcit corpus infirmi, & ſiccatur pellis ei⁹, & deformatur facies, & profundantur oculi. Et cū venerit ad vltimum gradum hecticæ, videbis oculos ei⁹ quaſi aſperſos cinere, ſicut vī ī oculis eorū, qui tangunt puluerē. & cōtrahūtur palpebrę inferius, ſicut accidit patienti ſubeth. & pellis frontis eſt tenſa & ſicca, quaſi coriū pręparatū. & tępora habet tenſa, auriculæ, & palpebre citrini fiunt coloris. & pellis myrach ventris fit ſicca & rugoſa. & pulſus eius eſt tēſus, ſi- L
cut chorda, velox, & debilis. & vrina ē oleaginа. Alia vero ſigna iſti⁹ febris manifeſta ſunt, & ī libris Spicatorum plene enarrata. vnde non eſt neceſſarium ea reiterarę.

De ſignis apoſtematum Sanguineorum. Cap. 34.

DEinceps volumus loqui de ſignis apoſtematum. Et dicim⁹ q̄ ſigna apoſtematum ſanguineorū ſunt rubedo coloris cū forti calore, & rubore, & dolore magno: ſaluo q̄ membrum nō ſit inſenſibile, M
& cum hoc extenſionem habeat. & hæc ſanguinis apoſtemata diuerſificātur ſm magis & minus. Et ſcias quòd in apoſtematib⁹ iſtis, ſanguis mundus eſt à putredine: ſed quando putreſcit, generatur puſtula. Et ſignum iſtius apoſtematis eſt, quoniam eſt maioris * inflammationis valde phlegmone. & in his apoſtematibus febris eſt fixa. & in hoc genere ſunt apoſtemata, quæ fiunt in ſubaſcellis, & inguinibus.

* inflatiōis

Cōtra nōnullos Medicos de cāis febris hecticæ.

De

A *De ſignis apoſtematum Cholericorum. Cap. 35.*

ET ſigna cholericorum apoſtematum ſunt coloris citrinitas, & humorum ſubtilitas & dolor, fortiſſimus ſine extenſione. & formica deambulatiua huius generis eſt.

De ſignis apoſtematum Phlegmaticorum. Cap. 36.

ET ſigna phlegmatici apoſtematis ſunt coloris albedo cum priuatione doloris, ét ſi comprimũtur. & vlr iſta apoſtemata ſunt apparentia, & oculis diſcreta, & ſimplicia ſunt. Et in cognitione non indi-
B gent forti perſcrutatione, compoſita tñ indigent fortiori. & illa p comparationẽ ſimplicium accidentium cognoſcentur.

De ſignis apoſtematum Melancholichorum. Cap. 37.

SEd apoſtemata melãcholica cũ phlegmaticis communicant in doloris priuatione: ſaluo ꝙ in tactu duriora, & in colore obſcura. Et cancri ét in hoc genere exiſtunt. & ſic denominant, eo ꝙ cancrorũ pedibus aſſimilant: eo quia venæ, q̃ eos circundãt, ſunt ſanguine nigro repletæ. Iſta ſunt ſigna apoſtema-
C tum, q̃ in partibus exterioribus corporis apparent. ſed de his, q̃ in intraneis partibus corporis fiũt, dicã, cum ægritudines membrorũ interiorũ enarrabo. Ægritudines vero, quę in ſuperficie cutis apparent, ſunt ſicut variolæ, & morbilli, ſcabies, lepra, & morphea, & ſiles his. & quędam ipſarũ ſigna hñt ꝓgnoſtica, anteq̃ fiant. qđ eſt, quia ſignũ prognoſticũ lepræ ẽ raucedo vocis, & groſſities eius, & anhelit⁹ ſtrictura, & rubedo faciei alqñ ad obſcuritatẽ tendentis, cũ faciei inflatiõe, & albedinis oculorum obſcuritate. & D
rotunditas ét oculorum ſignum eſt maximũ denotans lepram. Sed variolarum ſigna prognoſtica ſunt febris continua, & faciei * inflatio, & temporũ, & groſſicies venarum cũ rubedine, & naſi prurit⁹, & gulæ, ac colli groſſicies. & hæc ægritudo ſolum ſemel aduenit patiẽti. Et ſcias ꝙ omnis puſtula, quę in ſuperficie corporis fit cum febre, eſt ſignum expertum, ꝙ ex genere ægritudinũ peſtilentualium manant: & maxime q̃ ex melancholico fiunt humore: & cùm aperiuntur, aduenit eis eſcara ſimilis ignis combuſtioni. E

* inflãmatio, Ols puſtula ĩ ſuperfi cie corpis, q̃ fit cũ febre, eſt ex uerſa. gñe peſtilenti.

De Criſi in generali. Cap. 38.

ET quia febres, & vlr acutę ęgritudines non ſanantur niſi p criſim, deinceps narranda ſunt ſigna, criſim laudabilẽ, & inlaudabilẽ ſignificantia. Et dicimus ꝙ criſis cognitio quinq; rebus habetur. Vna ẽ cognitio, ſiue diſcretio ęgritudinũ, quæ criſi ſanantur, ab his, q̃ ſine criſi ſanant. Secũda ẽ cognitio ſignorum ſignificantiũ quatuor ægritudinum tẽpora: quia non in quolibet iſtorũ temporũ fit criſis laudabilis. Tertia eſt cognitio ſpeciei eua F
euatiõis illius rei, quę ægritudinem facit. qđ eſt quia res, quę euacuãtur, qñ ægritudini ſunt inconueniẽtes, tunc ſunt inlaudabiles: & qñ ſunt conuenientes ęgritudini, ſunt laudabiles. Quarta res eſt proprie ĩ eſſentia criſis, aut in ipſius prognoſticatione. Quinta eſt cognitio dierũ, in quibus criſis fit laudabilis, aut inlaudabilis. Et poſt hoc euenit commemoratio bonorum & malorum ſignorũ in ægritudine qualibet, q̃ conſumitur per criſim, vel ſine cri-

G ſi, & ſignorum bonorũ ſignificantiũ ſuper liberationẽ. Et dicimus ꝙ diſcretiones ægritudinũ, ꝙ criſi terminantur, ab illis quę ſine criſi terminãtur, ſunt hę, quę finiunt̃ diſſolutiõe occulta aut manifeſta, & habent̃ à longitudine ęgritudinis, aut ipſius breuitate. Quod eſt, quia criſes non fiunt manifeſtę niſi in ęgritudinib⁹, quę breui tẽpore finiunt̃. Et lõgitudo ęgritudinis, atq; breuitas à nã eſſentiæ ęgritudinis cognoſcit̃, & ſiũt à reb⁹ extrinſecis, ꝙ illis ſimiles aut diſſimiles iudicant̃: ſicut aer, clima, dieta, & exercitiũ, & ſimiliter
H cõplexio, & ętas. Et aliqñ breuitatẽ & lõgitudinẽ ęgritudinis cognoſcimus à natura mẽbri patientis, ſicut apoſtemata, quę in mẽbris prĩcipalib⁹ generant̃. Et multoties ab accidentibus cognoſcimus. qđ eſt, quia quędã accidentia breuitatem, & ꝙdã longitudinẽ ſignificant. Itẽ maior pars accidentium, ꝙ in ſuperfluitatibus corporũ apparẽt ex ſignis digeſtionis & priuatiõis eiuſdẽ, ſimilimõ ſignificãt ſup ęgritudinũ tẽpora in longitudine & breuitate: & nõ ſolũ ex parte qualitatis, verũ etiã ex parte quãtitatis: ita ꝙ qñ erũt mul-
I ta, citam cõſumptionẽ ægritudinũ ſignificabunt, & qñ erunt pauca, cõtrarium denotabũt. Et ęgritudines, ꝙ naturaliter ſunt breues, ſunt cholericæ, aut ſanguineæ, ſiue cũ apoſtemate membrorũ principalium ſint, aut nõ. qđ eſt, quia tertiana pura terminũ quatuordecim dierum nõ excedit, & aliqñ per ſpatiũ ſeptimanę vnius cõſumit̃. & ſi fuerit intra venas, acutior erit. & ſ ꝫ iſtũ modũ eſt in ſanguinis febre: eo ꝙ eſt ĩ vltimo acuitatis. Et ſcias ꝙ Antiqui nõ dixerunt iſta niſi in ægritudinibus acutis, ꝙ terminant̃ in quatuordecim diebus, vel infra. & hoc non inuenitur niſi in iſtis duobus generibus febrium, & in apoſtematibus ſanguineis, & cholericis. Sed phlegmaticarum febriũ tempus eſt longum. & digeſtionis ſigna in eis ante tres ſeptimanas non apparent: & aliquãdo ad ſpacium plurium menſium extenduntur. Et quæ ex compoſitione ex phlegmate & cholera ſunt, inter has mediæ exiſtunt. Et melancholicæ ſpatio ſeptem menſium extenduntur. Et qñ res extrinſecæ ęgritudini proportionãtur, vt complexio, ætas, & regimen, & hæ J ſunt cauſę longitudinis & breuitatis ęgritudinis. Et adhuc ſunt ęgritudines habentes proprietatẽ ex ſui natura longitudinis & breuitatis. v. g. vt iuuenis habens cholericam febrem ex pura cholera, & in regione calida, & tempore calido, & cũ regimine calido, & complexiõe calida, dico ꝙ hęc ægritudo finietur omnino ante ſeptimũ diẽ. Et è contrario in ſenẽ habente febrẽ ex melãcholia, & in hyeme, & regione frigida, & melancholicę complexiõis, & regimẽ ei ſimile, dico ꝙ hęc febris nõ eradicabitur vſq; ad ſex menſes. Et, M qñ non conueniunt hæc cum ægritudine, erit lõgitudo & breuitas ſm proportionẽ multitudinis & paucitatis ab eadem. Sed accidentia ſignificantia breuitatẽ ęgritudinis ſunt fortitudo caloris, & pulſus magnitudo & velocitas: & vſr omnis fortis ęgritudinis motus à forti prouenit calore: & coloris corporis ſubita pmutatio ad citrinitatem, vel ad rubedinem ſubito, vel ad maciẽ. Sed accidentia ſignificantia ſuper longitudinem, ſunt his contraria. & me-

K

diocria

A diocria ſignificant mediocritatem inter longitudinem & breuitatem. Sed ſigna ſignificantia ſuper quatuor ægritudinum tempora, quæ perueniunt ad criſim, aut non, hęc ſunt. Scias quòd ſigna principij ægritudinis ſunt, quando accidentia ſecundum vnum modum inueniuntur, & non fortia, verbi gratia, tempora afflictionũ tunc erunt æqualia, quemadmodum tempora tunc quietis talia erunt. & de huius temporis proprietate eſt, vt nullum digeſtionis ſignum in vrina oſtendatur, vel in ſputo, niſi ægri-
B tudo prauior efficiatur. Et ſignum augmenti eſt, quando ægritudinis accidentia accreſcunt, & tunc tempus afflictionis prolongatur, & tempus quietis breuiatur. Sed anticipatio paroxiſmi augmentum ægritudinis non ſignificat, ſi cum hoc longitudo temporis, aut fortitudo non adiungeretur. quod eſt, quia quando anticipatio paroxiſmi à fortitudine, & velocitate ægritudinis cauſatur, tunc neceſſario ſequitur longitudo paroxiſmi, & fortitudo. Sed quando cauſa anticipationis eſt digeſtionis aptitudo, & humorũ ſubtiliatio, tũc paroxiſmus fortior nõ
C erit: ergo anticipatio ſola augmenti ſignum non eſt. Et ſignum, quod augmento proprium exiſtit, eſt digeſtiõis manifeſtatio: hoc ẽ vt nebula ſuſpẽſa ĩ medio vrinę videat, aut in ſuperficie ipſius. Et ſigna ſtatus ſunt quaſi ſimilia principij ſignis ſecundum tempus, quamuis ſecundum patientis vires diuerſificentur. & tunc in digerendo complet ſuam actionem natura, cùm in vrina completa digeſtio reperitur. Et ſcias quòd non eſt neceſſarium, vt in hoc tempore accidentia fortia D
ſint. Et ſi quæſieris quæ ſit cauſa, quare tempore ſtatus natura debilitata digeſtionem oſtendat, & in tempore principij virtus fortis digeſtionem occultet, & his cõtrarium ſequi debet, quia fortitudo naturę debet opponi inobedientiæ materiæ: Reſpondemus, quòd eſt ſemper vna comparatio temporis inter agens & patiens. & ſicut forma, & efficiens proprium, & ordinatũ tempus habet ſibi ad agendum, ſimiliter materia habet ſibi propriũ & determinatum tempus ad patiẽ-
dum. & quamuis formæ veraciter E
tempus non attribuatur, ſed materiæ, tamen hoc eſt dictum in formis abſtractis. verumetiam in formis relatiuis hoc poteſt dici, quod dictum eſt. Et declinationis temporis ſigna ſunt, quando accidentia alleuiantur, & natura ægritudini dominatur, & paroxiſmi abinuicem elongantur, & breuiores efficiuntur. Et ſicut anticipatio ſola paroxiſmi non eſt ſignum augmenti, ſic poſtpoſitio ſola non eſt ſignum declinationis. quod eſt, quia poſtpoſitio à paucitate materiæ fieri poteſt, & à naturæ debi- F
litate.

De ſpeciebus Euacuationum, quæ fiunt in Criſi. Cap. 39.

ET ſpecies euacuationum, quæ in criſi fiunt, ſecundum hunc modum ſunt, videlicet per fluxum ventris, per vomitum, ſudorem, vrinam, & ſanguinis per nares fluxum, & fluxum hæmorrhoidarum, & in mulieribus per mẽſtrua,

G & aliqñ criſis fit per apoſtemata: tñ illa criſis laudabilis nõ eſt, niſi fiant apoſtemata in ignobilibus membris. & aliqñ fit per puſtulas iunctu rarum. Et vnaquęq; ſpecies iſtarũ euacuationum in aliqua ægritudine propria eſt vt plus: & maxime qñ criſis laudabilis eſt. Criſis febriũ cholericarũ per vomitũ, aut fluxũ ventris, aut ſudorem, aut p vrinã fit. Et ſanguinearum per modũ alicuius exitus ſanguinis fiet. & ẽt aliqñ à communicatiõe, quam membrũ patiẽs cum alio habet, iuuatur euacuatio. Sicut apoſtema cerebri cri-

H ticat pluries perfluxũ ſanguinis narium, q̃ per hæmorrhoidarum fluxũ. & qđ in gibboſitate hepatis, criticat per vrinã & qđ in concauitate eſt, per fluxũ ventris terminatur: ſaluo q̃ ægritudo ſanguinea non ſit: aut p hæmorrhoidas, aut per menſtrua, ſi ſanguinea ſit. Sed criſes, q̃ fiunt per apoſtemata, aut per puſtulas, vt plurimum in ægritudinibus longis fiunt. quæ quidem mortiferæ criſes in fine ſunt pp apoſtemata, quæ in membris principalibus fiunt. & ppea præcipit Hipp. in aliquibus iſtarum ægritudinũ euacua-

I tionem in principijs fieri, ſed nõ digeſtionem expectare.

De diebus Criticis. Cap. 40.

De diuerſitate aſſignationis huiꝰ. vide Gal. lib. de diebꝰ Decretorijs i fin. & Hip. 4. de Mor. & lib. de Decret. & lib. de Humorib⁹, &

ET dies manifeſti laudabilis criſis, ſunt dies, qui à prĩcipio ęgritudinis per quaternariã enumerantur cõputationem. horũ primꝰ eſt. iiij. & ſecundus eſt. vij. eo q̃. iiij. hic vtriſq; cõmunicat. & poſt hunc. xj. non cõicans. & poſt hunc. xiiij. & poſt hunc xvij. cõicans eſt. & poſt hunc. xx. cõicat. & poſt hos xxiiij. xxvij. xxxj. xxiiij. xxxvij. &. xl. & vltra. xl. ſunt ægritudines cronicæ. & quaſi nõ vltra apparent criſes manifeſtæ. Et ante vigeſimũ fiunt per quartanariã computationẽ. & hoc fit, quia fiunt in quartis, & in quartis antecedentibus iudicantur. ſicut criſis, quę fit in ſeptimo, quę iudicatur in quarto, bono ſigno ĩ quarto apparente, ſicut nebula alba ſuſpenſa. & vndecimus quartũ decimum indicat, & decimuſquartus decimũ ſeptimum indicat, & decimuſſeptimus vigeſimum indicat. ſed poſt vigeſimum non fit indicatio niſi per ſeptimanas. & iſti dies oẽs pro maiori parte laudabiles ſunt, & in eis maior pars criſium fit. Sed ſunt alij, qui in bonitate iſtis propinqui exiſtũt, & ſimiliter laudabiles exiſtũt, qui non criticant pp longos circuitus, ſicut tertius, quartus, & nonus, & decimuſtertius, & decimuſnonꝰ, & vigeſimuſprimus. oẽs. n. hi dies nullam hñt vim indicationis criſis. ſed nonus pro maiori parte indicat vndecimũ. Sed dies, in quibus plurimum fit mala criſis, eſt ſicut ſextus. & hic eſt peior omnium: & vt plurimum in eo fit mala criſis. Sed quartus eſt indicatiuus huius, hoc eſt quãdo malum apparet ſignum, ſicut eſt nebula nigra. & poſt illum ĩ malitia exiſtit. xij. & poſt hũc. viij. & poſt hunc. x. & poſt hunc. xv. & poſt hũc. xvj. & poſt hunc. xviij. ſed raro in. xij. fit criſis. Et debes ſcire q̃ iſtæ criſes à principio ægritudinis computantur: & eſt quando manifeſte in operatiõibus læſio apparet: excepto in pariẽte, quia ab ipſo partu incipere debemus, quamuis ęgritudo poſt partum per. xxx. dies ſenſibiliter extitiſſet. & breuiter hę regulæ dicta Hippocrat. ſequuntur.

K in de cretis prædictionibus. & in li. de Carnibus. & in 1. Epidimiaꝝ in fine tertij ſtatꝰ. & 2. aphor. 23. & 24. & 4. aph. 29. & 36. & 59. & 61. te. & cõ. & 3. apho. 28. & 3.

L Prognoſt. te. & c. 8. 9. & 10. & 1. de diebꝰ Criticis. 4. & 5. & 10. & 2. eiuſdẽ. c. 5. 6. & 19. cõ. & Raſ. 10. ad Almãſ cap. 29. & Auenz. 3. Theizir trac. 2. c. 1.

M

Et

A Et cecidit diuiſio inter Antiquos in his diebus in malitia,& bonitate. Sed iſti dies approbati ſunt a duob⁹ viris, qui priores in hac arte extiterunt:& ſunt Hippo. & Ga.& credit̃ ꝙ veritatem dicant propter experiẽtiam eorum multam. & cauſa horum per plurimos dicta eſt. Et qđ nobis videtur ex hoc, declaratũ eſt a nobis ſuper *Accuſam Auicẽ.*quã commentati fuimus. Et ſcias ꝙ dies iſti,quãuis verificentur in criſi,ne ceſſitatem non habent, ſed veritatẽ habẽt ſm plus.quia Raſis dicit ꝙ expertus fuit in infirmaria Relenſon in plurib⁹ decem milium hominũ: B & in multis ipſorum verificati ſunt iſti dies laudati,& in aliquibus dies reprobati liberationem habuerunt. & ſiſi cecidit in periclitatiõe.& hoc pro parte eſt cum Gale. & pro parte contra. Et Auenzoar ſiſr, vt Raſis ẽ teſtificatus:cui in hac ſcientia debet concedi corona, qui vixit centum & triginta quinque annis,& in qua drageſimo anno in hac arte operari cœpit,& in bono obijt ſtatu, & in habitu ſcientię vidit quanta videre, & cognoſcere potuit. ergo ſui libri credendi ſunt,& ipſi⁹ teſtimonia.Et res,quas iam ſcire poſſumus, quia C criſis eſt ꝓpinqua,ſeu velocitas motus ægritudinis, & furioſitas ipſius. Et ſigna,q̃ in vrina apparent, & in ſputo,& pulſus fortitudo, & ęgritudinis natura, & contraria harum rerum, tarditatem criſis ſignificant: quemadmodum ſi mediocres extiterint,mediocritatem ſignificant.

*Cantica. ꝙ.

Auẽzoar cõmendatio.

De ſignis ſignificãtibus præſentẽ Criſim.

Cap. 41

ET ſigna prẽſentem criſim ſignificantia ſunt accidentia fortia, quę prẽcedũt,ſicut horripilatio fortis,& oſcitatio fortis,inquietudo, & D alienatio, & doloris capitis fortitudo,oculorum & faciei rubedo,& anhelitus ſtrictura,& tremor cordis,& pulſus,& colli dolor,& ventris,& labij inferioris motus, & mordicatio oris ſtomachi,& tremoris typ⁹,&vrinę cõſtrictio,& ſtercoris,& fortis ſitis,& his ſimilia.Et hęc ſigna ſi ĩ nocte apparent, ſignificant criſim in matutinis futuram: & ſi in die appareant,in nocte proxima criſim futuram ſignificant. Et ſpecies criſis,cognoſcuntur propter humorem, aut ſecundum partem,ad quam mouebitur humor.quemadmodum labij E citatio ſignificat vomitum,& rubedo faciei, & naſi prurit⁹ ſanguinis fluxum ſignificabit. Adhuc ſpecies criſis ab indicationis ſpecie cognoſcetur.quia ſpecies criſis ſpeciei indicationis ſimilabitur, & cognoſcet̃, vtrum per ſanguinis fluxum, aut ꝓ vomitum,aut per ſudorem, aut per ſimilia. His ergo quinque bona criſis cognoſcitur cauſis.vna eſt, vt in ſtatu ęgritudinis fiat. item poſt digeſtionem bonam.&vt humor,qui euacuat̃,ſimilis ſit humori ęgritudinem faciẽti. & in die laudabili fiat. & vt ſit bonis diebus indicata. F

De ſignis prognoſticantibus Salutem.

Cap. 42

ET poſtquam locuti ſum⁹ de criſib⁹ bonis,& malis,& de reb⁹, q̃ pro maiori parte ſignificant in acutis ęgritudinib⁹ ſalutem vel mortẽ: deĩceps loqui volum⁹ de alijs ſignis prognoſticis.& incipiem⁹ a ſignis ꝓgnoſticantib⁹ ſalutem. Et iſta ſigna ſunt ſigna, quę ab operationib⁹ ſumuntur,& ab accẽtib⁹, quæ ab operationib⁹ proueniunt.Et aliquando hęc ſigna ſumuntur ab ęgritudinibus,

G bus, quæ alias ęgritudines ſequunt. Prognoſtica-
tiones, quæ ab acciden
tibus ſumuntur, ſunt ſicut quando
facies infirmi propinqua eſt ſanorũ
faciebus, & maxime faciei ſimilis ſi
bi ſano exiſtenti: eo ꝙ ſanorum fa-
cies diuerſificatur multum. & ſi ita
ſit, ſignum eſt ſalutis. Et quando ca
lor æqualis eſt ī toto corpore, ſignũ
eſt ſalutis. Et extenſio inteſtinorum
abſq; apoſtematibus. Et venter me
diocris inter craſſiciem, & maciem.
Et ſuperfluitates ab eo manãtes co-
lorem naturalem & ſubſtãtiam ha
bentes ſignificant ſalutem, & ꝙ in
H partibus ventris non ſit apoſtema,
& ꝙ bene ſe contineant virtutes nu
tritiuæ. velut ſtercus, vt ſit æquale ī-
ter groſſiciem & ſubtilitatem, & vt
ſit coloris aurei. quia tunc eſt ſignũ
ſalutis illius ęgritudinis: eo ꝙ ſter-
cus ſignificat ſuper bonitatem iſtiꝰ
virtutis. Et ſi vrina ſit citrina, & hy-
poſtaſim in fundo habens albam,
& continuam, aut ſuſpenſam, ſignũ
eſt ſalutis: & maxime quando reſi-
det in fundo: quoniam talis vrina
ſignificat ſalutem in febribus, & in
apoſtematibus intrinſecis. Sputum
album mediũ inter groſſum & ſub
I tile, malo carens odore, & quod faci
le expuitur, in pleureſi, & ī peripneu
monia ſalutem ſignificat. Sudor in
acutis febribus in die critico in calo
re temperatus, in toto ęqualiter exi
ſtẽs corpore, albi coloris, & malo ca
rens odore, ſalutem ſignificat. Fluxꝰ
ſanguinis narĩ in febribus ſanguinei
ſis, in apoſtemate cerebri, & inteſ-
tinorum in die critico ſalutem ſi-
gnificat. Et ſigna, quę ab operatio-
nibus ſumuntur, ſunt in ęgritudini
bus acuus bonitas ratiõis, & ſenſuũ
claritas: bonitas decubitus, & motꝰ:
anhelitus temperatus, non rarꝰ, nec K
ſpiſſus, nec interpolatus: & pulſus
fortis, & paucam habens permuta-
tionem: & bonus appetitus ſunt ſi-
gna ſalutis, quia bonitatem omniũ
virtutum ſignificant. Sed ſigna ſa-
lutis, quæ ab ægritudine ſumuntur
ſuperuenienti, ſunt vt ſuperueniens
ſit contraria cauſis antecedẽtis, aut
vt ipſa moueat cauſam ęgritudinis
præambulæ ad partem diuerſam.
Exemplum primę eſt febris ſpaſmo
replctionis ſuperueniẽs: ppea qa cã
faciẽs febrẽ, vel ipſa febris cãz facié
ti ſpaſmum reſiſtit. Similiter febris L
ſuperueniens dolori ventris, & ſto-
machi, aut hepatis, aut ſplenis, a vẽ-
toſo a frigida complexione genera
to. Exempla membri ſecundi mul-
ta in Antiquorum libris inueniunt.

Et dixerunt, quando ſuperuenerit
cauſo in die critico rigor, eſt tunc ſi
gnum declinationis illius febris: eo
ꝙ natura expellit ipſum humorem
a partibus intrinſecis ad extrinſecas
partes. Et quando ſuperueniunt va-
rices podagricis, & arthriticis, & æ-
gritudinibꝰ renum, vt nefriticis, tũc
liberantur. Et quando hæmorrhoi-
des melancholicis ſuperueniunt, ſi- M
gnum eſt liberationis. & qui ſubti-
liter has res pſcrutat, a ſeipſo ex his
multa inueniet. Et aliquando acci-
dit, vt vna ægritudo alteri ſuperue-
niat, & primam alleuiabit: puta q̃-
uis perfectam curationem non fa-
ciat. & hoc fiet, quando cauſa ęgritu
dinis ſecundæ erit ex genere cãrum
primæ: excepto ꝙ ſunt minores, &
debiliores. Exemplum huius eſt,
quod dicit Hippoc. acetoſa in dyſen
teria eructuatio lauda-
bilis eſt.

De

A

De ſignis prognoſticis Malis. Cap. 43.

ET poſtquam locuti ſumus de ſignis ſalubribus, deinde volum⁹ loqui de ſignis malis. Iſta ſigna in prognoſticatione habent gradus ſecundum plus & minus. & ſumũtur ab operationibus, & ab accidentib⁹, quæ ab ipſis operationibus veniũt, & aliquando ſumuntur ab ęgritudine precedenti. Ea quæ ſumuntur ab accidentib⁹, ſunt hęc, vt facies, quam dixit Hippo. ſignificans mortẽ, i. quia naſus eſt acutus, oculi concaui, & aures dependentes, & cutis faciei tenſa, & color faciei viridis, vl' B obſcur⁹, & oculi quaſi cinericij, hęc perditionem prognoſticãtur: eo ꝙ iſta accidunt in ęgritudinibus acutis, quoniam ſpargitur, & perditur calor naturalis ab ęgritudine, & fortificatur contrarium ipſius, hoc eſt calor extraneus. & generaliter hæc ſunt ſigna in ęgritudinibus acutis a fortitudine ægritudinis. Et aliquando accidunt hæc ſigna in ęgritudinibus chronicis, vt in hectica, & ẽt poſt multam euacuationem a fluxu ventris, vel a vigilia immoderata. quod eſt, quia diſſolutus eſt calor naturalis & humiditas, & calor C extraneus eſt fortificatus: excepto vt non preceſſerit ventris fluxus immoderatus, aut immoderata vigilia: quia tunc in malo leuius ſignũ eſſet. Et quando album oculi rubeũ fuerit, & ipſius venæ obſcurę, aut nigræ fuerint, ſignum mortis eſt proculdubio, & maxime in ęgritudinibus acutis. ꝙ eſt, quia nigredo extinctionem naturalis caloris ſignificat & alibi rubedo repletionem cerebri ex humoribus inflammatis ſignificat. Eminentia oculi in ægritudinibus acutis malum eſt, niſi forte propter oculi ophthalmiam, aut ꝓpter vomitum. Quando ſuperciliũ, aut labium, aut naſus colorem luteum habent, & obſcurum, mortem proximam ſignificat. Frigiditas extremitatum in acutis ſignum malum eſt valde: eo ꝙ ſuffocationem caloris naturalis in partibus intrinſecis, aut ꝓp apoſtema ſignificat, aut ꝓp humorum frigidorum abũdantiã. & proprium ſignum eſt extinctiõis caloris naturalis. Et eodem modo, quando habens febrem corpus intrinſecus fuerit calidum, & extrinſecus frigidum, mortem ſignificat: eo ꝙ apoſtema calidum denunciat in interioribus eſſe. & ideo calor extrinſecus vertitur intus. Et vſr, quando calor ęqualis non eſt in toto corpore, malum eſt. quod eſt, quia ſignificat in membris principalibus apoſtema, ſicut in cerebro, ſtomacho, & hepate. Quando lingua puſtula bothoralia habet cum extremitatum frigiditate, mors proxima eſt. quod eſt, quia ſignificat in cerebro, aut in ventre calidum apoſtema, & malũ. Si digiti, & vngues ad obſcuritatem ſunt decliues, & ad viriditatem, ſtante pulſu debili, mors vicina eſt. Et ſi nigredo adſit cum fortitudine pulſus in die critico, ſalutem ſignificat.

D

E

F

Et ſiſt quando ſanies in illis locis fuerit, aut apoſtema, ſalutem ſignificat. Et qñ in carne primo apparuerit puſtula rubea, deinde ad viriditatẽ, vel nigredinem conuertitur, ſignum eſt malum: quoniam iam extinctionem caloris innati vſ ſignificare. Et ſi in ęgritudinibus acutis apparent in ſuperficie carnis minutæ puſtulæ ad ſimilitudinem granorum milij, ſignũ eſt malum: quia ſignum

G gnum eſt,ꝙ materia paucam digeſtionem recipit.Et dicit Hippo. icteritia veniens ante ſeptimum diem ī acutis febrib⁹,malum eſt.Reprobatum eſt experientia in omnib⁹ noſtris terris.& ſi veniat in quinto die, laudabile multum eſt viua ratiõe, & maxime in temporib⁹ calidis, & corporib⁹ calidis. Et hęc eſt ſententia collegiorum Medicorum oĩum Perſarum,& Indiæ maioris, & pro maiori parte illorum de Antalſ. & poſſibile eſt, ꝙ iſtud quod dixit,locum in Gręcia habuit: quia terra illa hac frigidior exiſtit. Et iſtud,qd⁹
H dixit Hipp.ꝙ erat ſignum malum, eſt ideo,quia hęc eſt vna ex reb⁹,ex qua prouenit criſis. & omnis criſis veniens ante digeſtionem, eſt malũ.& poſſibile eſt ꝙ viderit in terris ſuis criſes, venientes per icteritiam ante ſeptimum eſſe malas,& ſine digeſtione. Et ſignificatio,quæ ſumitur a reb⁹ excunib⁹ a corpore, hęc eſt:ſicut ſterc⁹ nigrum,& viride, & fœtens,& cum pinguedine in febribus acutis:quia hæc mortem ſignificant.quod eſt, quia nigrum aduſtionem,pingue membrorũ liquefactionem, fœtẽs corruptionem hu
I morum ſignificat. Et in acutis ſtercus album & liquidum malum eſt: eo ꝙ ſignificat digeſtionis debilitatem:& quia cholera ad partes ſupetiores aſcendit.& ſimiliter eſt in vrinis in hac febre. item album ſterc⁹ futuram icteritiam ſignificat. Sed ſterc⁹ habens colores varios ſuper longitudinem ægritudinis habet ſignificare,& ſuper abundantiam diuerſorum humorum.& ſi cauſa medicinæ fuerit, ſalutem pronunciat ī qualibet ęgritudine. Et ſi in principio exierit cholera nigra,ſiue ſuperius vel inferi⁹, mortem ſignificat: K
eo ꝙ cum talis humor apparuerit a principio ęgritudinis, ſignificat aut ſuper abundantiam ipſi⁹ humoris, aut ſuper debilitatem virtutis, aut vtrunq;.Et dyſenteria prouenies a melancholia, aut acetoſitate mortẽ denunciat. Quando ſterc⁹ cholerę purę aſſimilatur,malum eſt cum appetitus defectu.Similiter caſus appetit⁹ cum ſanguinis fluxu malum. Nigra hypoſtaſis in acutis febrib⁹ mortem ſignificat. Eodem modo vrina aquoſa & ſubtilis perſeuerans in pueris,mala eſt.quod eſt,quia eo
rum naturalis vrina debet eſſe groſ L
ſa. Vrina aquoſa in ęgritudinib⁹ acutis mortem denunciat. & vrina turbida,quæ non clareſcit,mala ẽ: eo ꝙ ſignificat ſupra fortitudinem extranei caloris,aut vigiliarum. Vri Ex progn.
na furfurea,& laminoſa in acutis fe lib. 2.
brib⁹ mala eſt,ſi vitium renum, aut veſicę non affuerit: quia membrorum liquefactionem ſignificat. Et ſignum diſcretiuum inter vtrunq; eſt renum, aut veſicę dolor,& vomitus niger,& ſereat⁹ exiſtit mal⁹.& ſi cum hoc fuerit fœtens,mortem hẽt ſignificare.Sudor in die non critico
apparens,ex quo febris alleuationẽ M
nõ habet,malum eſt. & ſi cum hoc eſt frigid⁹ in ceruice, & capite,malũ eſt.& ſi in capite ſolo peior:quia lõgitudinem ęgritudinis ſignificat in lenta, & ī acuta ſignificat mortem.

Sanguis guttatim exiens de naribus,pauc⁹,& niger in cauſo mortẽ ſignificat.quod eſt, quia magnitudinem apoſtematis dicit eſſe in cerebro. Hæc ſunt ſigna accepta ab operatione. Quando oculi lumen effugient,& inuoluntarie lachryma uerint,ſignum malum erit.Et ſi ve

loces

A loces fuerint,& rubicundi,& vn⁹ altero minor apparuerit, ſignum eſt mortis. Et rubedo oculorum iterũ ſuper ſpaſmum cerebri habet ſignificare. Et eodem modo, quando labia aſtringuntur. Et quando infirmus a capite ad pedes ſe iactauerit, mortis eſt ſignum: quoniam intolerantiam virtutis denunciat. & vſr quandocunq; infirm⁹ non ſteterit ad modum ſani, ſignum eſt malũ. & ſiſr quando vult ſedere, ſaltando ſedet. Et eodem modo, quando ſe adhæret, capiendo, ſeu ſuſtentando ſe vbiq;, ſignum eſt mortis. Et quãdo infirm⁹ non audit, nec videt, cũ debilitate virtutis, ſignum eſt mortis proximę. Et quando anhelit⁹ interdum fortis, & quandoq; occult⁹ fuerit, malum eſt: quoniam perturbationem mẽtis ſignificat, quia eorum conſuetudo eſt. & cum fuerit anhelit⁹ ei⁹ interciſus, eſt ſignũ malum: quoniam ſpaſmum in muſculis pectoris eſſe denunciat. Et ſomnus, qñ læſionem, vel dolorem inducit, ſignum eſt malum. Et ſigna, q̃ ab ęgritudinib⁹ præcedentib⁹ ſumũtur, ſunt ſic ſumenda. quia quando C noua ęgritudo præcedente fortior erit, aut in membro nobiliori, ſignũ eſt malum. ſicut ſi in ſynanchia in quarto die humor ad pulmonem deſcendat, patiẽs in ſeptimo morietur. Et ſiſr omnis ęgritudo, ſignificans ęgritudinem, vel fortitudinem cauſę efficientis ęgritudinem, mala eſt: ſicut repletio reumatis in capitibus phthiſicorum mala eſt, & ſingul⁹ in ægritudinibus acutis, quia ſpaſmum ſignificat. & aliquando accidens ſuperueniens opponitur ęgritudini præcedenti, ſicut hydrops feſtinantibus poſt febres acutas.

Ex aph. 4. par. apho. 45.

Ex aph. 2. par. aph. 2.

De ſignis vniuerſalibus ęgritudinum membrorum intrinſecorum. D

Cap. 44

DEinceps volum⁹ loqui d̃ ſignis ęgritudinum membrorum intrinſecorum. Et dicem⁹ quod iã dictum eſt ſuperi⁹, q̃ hic tria requirũtur, vt membrum ęgrum, & quiditas ęgritudinis, & cauſa ęgritudinis. & cauſa hic intelligitur differentia ęgritudinis, hoc eſt ipſi⁹ proprietas. Et ea, quę iſtas res ſignificant pro maiori parte ſunt accidentia, quę actionib⁹, & paſſionib⁹ membrorum ſuperueniunt. & hęc apparent aut in corpore, aut in ſuperfluitatib⁹ cor E poris. Sed accidẽtia quę dicta ſunt, pro maiori parte ſuper ęgrum mẽbrum ſignificant ſolum, quando illa actio, aut paſſio membro, cui ſuperueniunt, eſt illi propria: ſicut caſus apperit⁹ ęgritudinẽ oris ſtomachi ſignificat. Sed ſi illa accidentia illi membro non ſunt propria, illud membrum ægrum non ſignificãt. ſicut priuatio mot⁹ digiti non ſignificat proprie ęgritudinem ſolum in digito eſſe. quod eſt, quia poteſt eſſe propter ęgritudinem nerui ad aliud membrum venientis. Item poſ ſibile eſt, vt accñs actioni membri F ſuperueniens membrum ęgrum, & ęgritudinem ſignificat. & hoc accidit, quia hoc accidẽs proprium ambob⁹ exiſtit. ſicut dolor acut⁹ pungitiuus pauniculoſum membrum ęgrotare faciens, ſignificat q̃ hũc dolorem efficit humor choleric⁹. Et oxyregmia, quę cum magna ventoſitate egreditur, ſignificat q̃ ægritudo ī ore ſtomachi exiſtit, & humor frigid⁹ huius cauſa exiſtit. Et membrũ exiſtens ſupra dorſum corporis membri, in cuius oppoſito ſentitur

ęgri-

G ægritudo, ſignum eſt ſupra membrum læſum in tempore, quo erit paſſio membri læſi. ſicut dolor, qui eſt ſuper hypocundrijs, ſignificat ꝙ ægritudo eſt in ſtomacho. Et illud, quod non eſt proprium ſignum, eſt ſicut dolor illij, qui poteſt eſſe vt ſit ægritudo colica, aut ęgritudo renũ.

Vide. 1. de locis affe.

Et exeuntia a corpore ſiſt ſuper ęgrum membrum habent ſignificare a parte quantitatis, & forma ipſorum. A forma, ſicut corpuſcula, pilꝰ, & ſimilia ſuper ægritudinem renũ, & ſquammoſum ſuper ægritudinẽ veſicæ, ſine febre corpore exiſtente.

H Et ſignificant a parte quantitatis, ſicut magni annuli exputi cum tuſſi a pulmone prouenire ſignificant: & parui a fiſtulis ipſiꝰ oriri ſignificant. Item exeuntia a corpore ſignificant ex parte loci, aut a modo exitus ipſorum. ſicut a ſanguine ab ano exiſtente, quia ſignificat ꝙ ęgritudo eſt, aut in inteſtinis, aut in hepatis concauitate, & ſi per viam vrinæ egreditur, ægritudinem in gibbo hepatis, aut in renibus, aut in veſica ſignificat. Et ſignificatio quæ a modo exitus ſumitur, eſt ſicut ſanguis exiens cum tuſſi, qui a pulmone co

I gnoſcitur venire. & ſi cum raſcatiõe egreditur, a colatorio venire ſignifi ficat. Adhuc ſiſt dolor, & pulſus ſup membrum ægrum ſignificant, quã uis hæc ſint ex genere accidentium actionum ſuperuenientium: ſaluo ꝙ illorum actiones diuerſificantur ſm diuerſitatem regularum vniuerſalium, & particularium. Et ſetrinꝰ pulſus ſignificat ꝙ ægritudo in mẽbro eſt neruoſo. & vndoſus ſignificat ipſam in membro carnoſo. Sed quando dolor pungitiuus, & a late re mouetur, ſignificat morbum eſſe in membro panniculoſo. & ſi eſt lẽ K tus, ſignificat ipſum ī membro carnoſo. & ſi eſt pulſatiuus, tunc in mẽbro atterioſo ipſum eſſe ſignificat. & ſi eſt latitudinalis ſine punctiõe, ſignificat ipſum eſſe ī membro nõ oſſuoſo, nec in neruoſo, ſicut eſt in ſplene & hepate. & ſi extenditur in latitudinem, ſignificat ipſum in nerꝛuo, aut vena eſſe. & ſi aſſimilat fixioni corporis groſſi fixi, ſignificat ꝙ ẽ in lumbis, aut groſſo inteſtino. & ſi ſit frangitiuus, in membro oſſuoſo eſſe ſignificat. Iſti ſunt modi, quibus membrum ægrum poteſt cognoſci. Actiones vero proprias ali- L cuius iterare hic non oportet, quia tu hoc ſcis in libro Sanitatis. Sed qđ hic eſt optimum, ſunt aliquantę diſtinctiones eorum, quæ ex corpore egrediuntur. & dicimus ꝙ exeuntiũ a corpore ſunt duæ ſpecies. Vna eſt, cuius exitus ẽ naturalis: ſicut vrinę, ſtercoris, & ſputi. & alia eſt, cuius exitus naturalis non eſt: ſicut ſanguis, & quorũdã membrorum partium.

De his, quæ egrediuntur a corpore, quæ ægritudines ſignificant.
Cap. 45.

A Ccidentia vero exitus eius, qđ M exitum habet naturalem, nõ ſignificant pro maiori parte niſi qditatem ægritudinis, vel cauſam. & iam de illis ſecuti ſumꝰ. Sed res, quæ exitum non habent naturalem, ſignificant membrum ęgrum ꝓ maiori parte. & quod hic dicere volumus, eſt ſignum exitus ſanguinis. Et dicimus ꝙ ſanguis exiens, aut exit a ſuperioribꝰ partibus corporis, aut a partibus inferioribus. Et qui a partibus exit ſuperioribus, aut exit per os, & cum ſputo: aut cum raſcatione,

A tione,& a colatorio prouenit: aut a ſtomacho,& fit cum vomitu: aut a pectore,vel pulmone, & fit cum tuſſi. Sed qui a pulmone prouenit, eſt quantitate multus,& ſimul & ſemel proijcitur,& ſine dolore, & eſt arterialis.Sed qui a pectore prouenit,eſt cum dolore,& eſt paucus, & ſimul & ſemel non exit,&colorem ſanguinis pulmonis non habet, excepto q̃ ab aliqua exeat arteria: & ī eo ſunt guttæ coagulatæ. Et aliquando a capite deſcendit,& mouet tuſſim.& autumant aliqui,vt a pulmone deſcendat; ſed ab eo diuerſificatur in
B ſubſtantia & colore, quia pro maiori parte eſt ſanguis coagulat⁹.& adhuc ſignificatio ſumitur a ſignis repletionis cerebri . Et aliquando a gutture prouenit, & cognoſcitur p dolorem ſpatularum. Sed ſanguis, qui a partibus inferioribus corporis egreditur, aliqñ ab orificijs venarũ ani egreditur.& natura hoc vtitur p viam euacuationis, quando nimia quantitate, aut qualitate exuberat. & hoc cognoſcitur ab accidentib⁹ orificiorum ani euenientibus.& hoc idem ſi ſuperfluat, non eſt laudabilis.Et aliquando per eandem viam
C egreditur ſanguis ꝓpter apoſtemata, aut inteſtinorum vlcerationem, aut pp virtutis hepatis debilitatem, aut pp malam ſanguinis qualitatẽ, quam natura beneficio mundificationis expellit.Et communicat ſanguis exiens ab inteſtinis, & propter debilitatem hepatis ī hoc, quia ambo loturæ carnis aſſimilantur.Et ꝑ primum ſignum in inteſtinorum vlceratione eſt dolor ſenſibilis in mẽbro egrotãte,& q̃ paulatim ſanguis egreditur, quia ſuperfluitatibus eſt admixtus. Item qui ab hepate prouenit,ab accidentibus proprie debi D
litatem hepatis ſignificantibus cognoſcitur,& ſine dolore eſt. ſed qđ expellit hepat pp malitiam ipſius, cognoſcitur per colorẽ, quia eſt ſanguis niger aduſtus. Sed ſanguis,qui ex vijs vrinæ egreditur,aliquando a veſica prouenit,aliquando a renib⁹ & aliquando ab hepatis gibboſitate.Et qui ex renibus exit, egreditur pp duas cauſas, aut propter venę aptionem , aut propter ipſorum renũ ſciſſuram:ſicut accidit propter lapides in eis generatos:quia multoties in eorum ſubſtãtia generatur,ſicut
E dicit Gale.& poſtea lacerant lapides ipſorum carnes, & egrediuntur . & quando hoc accidit,dolor incipit in loco ipſo,& durat quouſq, virtus ex pulſiua expellit ipſos. & vt plurimũ generatur in concauitatibus ipſorũ propter ſeparatiuæ virtutis debilitatem, quæ ſeparare non poteſt aquoſam partem, ex qua renes nutriũtur a parte terreſtri. Et aliquando generatur propter virtutis aſſimilatiuæ debilitatem,quę partem,ex qua mẽbrum nutriri debet, non poteſt aſſimilare,& ſic ad lapidem conuertitę, & non ad partem renum:aut veſicę
F conuerſionem habet.Et hoc accidit propter fortem caliditatem & ſiccitatem,aut propter frigiditatẽ & ſiccitatem: ſicut accidit in ſuperfluitatibus,quæ in aquæ canalibus colliguntur. & aliquando accidit ꝓpter groſſorum ciborum, & terreſtrium vſum.&aliquando hę cauſę omnes inſimul aggregant⁹. Itẽ adhuc ſanguis ex renib⁹ egredit⁹ pp virtutis nutritiuæ debilitatẽ.qđ eſt, qa nutriri nõ poſſũt ex hũiditate ſanguinea ī eis exiſtẽte. Sed harũ paſſionũ dñę hæ ſunt. quia quę a debilitate renũ

cau-

G cauſatur,ab accidentib⁹ renib⁹ ſup-
uenientib⁹ cognoſcitur: ſicut a colo
re,qui eis accidit propter malam cõ
plexionem,& totius corporis maciẽ
& coit⁹ debilitatem. Et differentia
illi⁹ ſanguinis, qui fit propter aper-
tionem venæ,ab eo,qui propter vir-
tutis nutritiuæ fit debilitatem, eſt,
quia qui egreditur propter venę a-
pertionem,ponit vrinam talẽ,qua-
lis fit ſanguis ab ipſo rei ptincipio.
ſed qui a debilitate prouenit renũ,
loturæ carnis aſſimilatur.& hoc idẽ
in principio valet, neq; ſubito appa
ret. Et differentia inter ſanguinem
H ex ſciſſura venæ prouenientem, &
ſanguinem ex orificijs exeũtem,eſt,
quia qui ex orificijs egreditur, ſine
dolore eſt,quemadmodum ſanguis
ex naſib⁹ exiens: & qui ex ſciſſura,
exitum cum dolore habet. Item q
ex veſica prouenit, ſemper cum do-
lore egreditur. quod eſt, quia ſan-
guis ex hoc membro vt plurimum
egreditur propter humores acutos
ipſum lacerantes. Et qui a gibboſi-
tate hepatis egreditur,ab accidenti-
bus debilitatem hepatis denotanti-
bus cognoſcitur Sed accidẽs, quod
I flux⁹ ventris nominatur, quãquam
de eo Gale.ſufficienter non ſit locu-
tus:declaratum tamen eſt ĩ Aegritu
dinum libro, ꝙ ſit ab inteſtinorum
hepatis,& ſtomachi debilitate,& ali
quando a debilitate membrorum
toti⁹ corporis.& cum hic dico debili
tatem,malam membrorũ ſine ma-
teria complexionem intendo. Et
ſiſt propter malam complexionem
materialem hęc accidentia fieri poſ
ſunt: hoc eſt,propter materiam in
quolibet iſtorum membrorum,aut
in plurib⁹ collectã. & tunc hæc ma
la complexio ſolum membrũ ęgrũ
non ſignificabit,ſed etiam ipſi⁹ cau K
ſam denotabit.Et incipiendum eſt
a ſignis, quę quando huic euacua-
tioni coniungũtur, membrum hoc
ęgrum ſignificant propter ipſorum
drias.Et dicim⁹ ꝙ dria, quę eſt inter
fluxum ventris, qui ab ægritudine
materiali fit in aliquo membro,vel
in plurib⁹, & inter fluxum, qui ab
ęgritudine fit non materiali,eſt, qa
illę,qui ab ęgritudine fit materiali,
habet manifeſtum exitum humo-
ris ipſum facientis cum egeſtione.
& ſi ſit ſine materia, non ſic mani-
feſtatur. Et debes ſcire, ꝙ ſi a ſto- L
macho prouenerit, ab accñtib⁹ ſto-
macho ſuperuenientib⁹, ꝙ manife-
ſtatur ſtomacho habente comple-
xionẽ malam materialem, aut non
materialem. & cum hoc penit⁹ con-
iungit⁹ mora cibi in ſtomacho pau
ca.quod eſt,quia qui a ſtomacho ꝓ
uenit, eſt propter vnam duarum re
rum : aut propter virtutis expulſiuę
feſtinationem, vt citi⁹ expellat : aut
propter retentiuę debilitatem,vt nõ
retineat. & quodcunq, horum fue-
rit, neceſſe eſt vt pauca cibi in ſto-
macho fiat mora. Et aliquãdo acci
dit,vt flux⁹ ab inteſtinis proueniat, M
ſicut dictum eſt: & hoc ab accñtib⁹
inteſtinis ſuperuenientib⁹ cognoſci
tur:& quia in ſtomacho cauſa feſti
nantię ſupradictę non eſt,ſed in ip-
ſo cib⁹ tempore naturali moratur.

Et qui ab hepate aut venis proue-
nit,aut ab aliquib⁹ alijs membris,ꝓ
uenit,vt a capite,& his ſimilib⁹, co-
gnoſcit⁹ ſi materialis eſt.ſimilr a ſi-
gnis ſignificantib⁹ dominium hu-
moris in membro, & ab accñtibus
illi membro proprijs, aut ab ipſius
operationib⁹. Auenzoar enim teſti
ficatur de illo,qui fluxum chronicũ

pa-

A patiebatur, ꝙ fluxus iſte ī hora ſomni fortificabatur, & in hora vigiliarum allenabatur. & per hoc arguebat, ꝙ humor hoc faciens eſſet in cerebro: & ſuam intentionem in curā do cerebrum adhibuit, & curat' eſt. Et ego eandem rem iſti ſimilem feci in quodam fluxum ventris patiēte: quia medicatus a multis Medicis, & a me longo tempore fuit, & nihil proficui habebat, ita ꝙ de ipſius ſalute deſperaui, ſed ipſum viſitabā ſicut amicum. & quia magnus erat, tandem percepi vnum ex ſuis brachijs, alio frigidius, & macrius: & au

B rumaui ob hoc, ꝙ fluxus ab illo brachio ortum habuit: eo ꝙ virtutes ipſius membri, attractiua, & digeſtiua deperditæ eſſent propter malam cōplexionem frigidam non materialē ſuper ipſum dominantem. Et ego intentionem meam ad illud membrum calefaciendum appoſui: cum frictionibus, balneis, & ſimilibus localibus reducere bonam & naturalem humiditatem conatus ſui: & poſtea mentem appoſui, vt calorem naturalem, atq; humiditatem hanc cum rebus conuenientibus conſeruarem, donec ipſum ad omnes ſuas

C virtutes naturales reduxi, nec medicinam propriam aliquam fluxui ꝓpriam facere curaui. & propter hāc rem breui tempore curatus eſt. Sed fluxus, qui fit propter oppilationē, quæ fit in meſaraicis vementib' ab hepate ad inteſtina, ſignificatur per chylum exeuntem cum egeſtione: quāuis tardet in ſtomacho, & inteſtinis tempore naturali, aut propinquo eidem. & quando hoc accidit alicui, fit ei macies tempore breui, ita ꝙ breuiori quàm alijs fluxib' accidat. Sed quando ęgritudines iſtę cō

ponuntur, difficile eſt eas cognoſce D
re. Et ſcias ꝙ maior pars iſtorum ſignorum coniecturabilis eſt. & propterea volens iſta cognoſcere indiget acuto ingenio cum perſeuerantia perſcrutationis. & quando æſtimabis vnum, incipe eleuare cū medicina leui ſm ægritudinem, quam opinatus fueris. & ſi lucratus fueris ex hoc, continua medicinam: quia tunc ſcies ꝙ opinatus es verum. & ſi non, dimitte. Sicut qñ credideris ꝙ cauſa flux' ſit oppilatio, dabis res aperitiuas. & ſi lucrat' fueris, teneas hanc medicinam, & credas ꝙ hęc opinio eſt vera. & ſi non, incipies ci- E
to reſtaurare illud, quod feciſti cum medicina illa. Et opinātur quidam Medicorum ꝙ hęc oppilatio ſit de genere ſuppoſito ęgritudinibus, & cauſis ęgritudinum. Et ſi credideris ꝙ cauſa ęgritudinis ſit caliditas, ſtu debis curare cum reb' parum frigidis. & ſi videris, ꝙ prodeunt, credas pro certo tuam opinionem, & īcipe ægritudinem leuare. Hæc ſunt illa, propter quæ cognoſces membra lęſa. Et quædam cognoſces per accidentia membrorum communicantia cum membro læſo, ſicut tuſſis, q̄ accidit cā pleureſis, aut cā aſpatis he F
patis: aut tractione oſſis trachea tracti cā aſpatis hepatis, ſed hæc ſigna nō ſunt ꝓprie ſigna lęſionis mēbri, niſi coniungant alia ſigna cū eis: ſicut tuſſis, & raſcatio, q̄ nō ſignificat ſup pleureſim, niſi ſit ibi dolor pungitiu' lateris, & febris continua. Adhuc ſcias, ꝙ in quibuſdā mēbrorum ęgrorum eſt ęgritudo p ſe primo, & I quibuſdam pp aliorum membrorum communicationem fit. & cognitio ægritudinis, quæ pp colligantiam fit membrorum, eſt ꝙ mem-

G brum compatiens propter augmentum, vel diminutionem ęgritudinis membri per ſe ęgri aggrauatur, aut alleuiatur. v.g. quia vertigo, & aliæ capitis ęgritudines, quę augmentãtur, quãdo ſtomachus nauſeat, aut quando corruptos in ſe continet humores, aut quando a cibis vacuus non eſt: tunc dicere debemus, ꝙ hoc non accidit capiti, uiſi propter cerebri ad ſtomachum colligantiam. Et adhuc hoc indiget perſcrutatione, quia poſſibile eſt, vt alicuius mẽbri ęgritudo propter alterius membri ęgritudinem accreſcat. aut eſſe
H poteſt, vt in vno membro ſint ęgritudines plures: quarum vna eſt ſibi propria, & prima, & altera propter alterius membri colligantiam. Et aliquãdo ęgritudo, quę propter colligantiam fit, propter propriæ ægritudinis augmentum recipiet ꝛemẽtum: & autumabit forte quis quòd propter colligantiam ſolam hoc ꝓuenire poſſit. Item adhuc eſſe poteſt, vt duæ ęgritudines propter colligantiam eſſe poſſint: vt ęgritudo cerebri propter ſtomachum, & ægritudo ſtomachi propter aliud membrum. Et ne in hunc errorem decI dat ſpeculator, oportet vt circa hoc pluries perſcrutetur. & quando eius opinio ſuper aliquam iſtarum fuerit firmata, tunc remotionem ipſius cum medicina ęqualitati propinqua attẽdet, hoc eſt cum medicina ad aliquam extremitatum, nõ multum declinante. Et ſi experientia hoc ipſum inuenerit, & perpendat, in ipſo perſeueret. & ſi non, ad aliam opinionem ſe conuertat.

De ſignis Aegritudinum, & cauſarum ipſarum in generali. K

Cap. 46

ET poſtq̃ nos de reb⁹ vſibus fuimus locuti, ꝓ quas membra ægra cognoſcere poſſumus, deinceps loqui volumus de tebus, per quas ęgritudines, & ipſarũ ęgritudinum cãs cognoſcamus. Et dicimus ꝙ rerum, ſup quas nos oportet adducere ſigna vſr, ſunt aut mala complexio materialis, aut non materialis. Et ſigna, quæ malam complexionẽ materialẽ ſignificant, vt dictũ eſt, ſunt illa, quę dominationem humoris ſignificant, aut in toto corpore, L aut in vno membro ęgro. Et adhuc ſiſt, vt dictum eſt, ea quę ex corpore egrediuntur, humorem facientem malam complexionem materialẽ ſignificant: ſicut vomitus, & egeſtio, aut ſputum. & hæc ſunt ſigna cõuenientia ſuper genus cãæ operatiuæ. & de his iam locuti fuimus. Et raſcatio tubea ſignãt ét ſup cãm, & ſpẽm operantem: ſicut raſcatio rubea ſignificat fortitudinẽ ſanguinis, & viridis fortitudinem humoris combuſti. & iõ ſignificat in ęgritudinib⁹ pectoris mortem. Et raſcatio bona eſt alba, plana, æqualis, & quæ cum fa- M cilitate expuitur. Et aꝑata ſignãt demſtrationem ſuper humores operãtes ea ꝓ ſigna ſignãtia ſuper fortitudinem humorũ. Et dolor ſignãt ſuper cãm, q̃ operaſ: iõ ꝙ dolor acutus ſignãt ꝙ, humores ſunt calidi: ſed dolor martellin⁹, & dolor ſimilis pũctioni acus groſſę, non ſunt niſi ex humorib⁹ frigidis, ſicut dolor colicę: aut cã humoris lapideati, ſicut accidit in renib⁹ cã arenulatum. Et aꝑata ſiſt ex ſignis cãrum facientiſi manifeſtanẽ, & quia pulſus ſ re

apo-

A apatum ſignum hẽt, ppriũ, ob hoc de ipſo nunc loqui diſpoſuimus. Et dicimus ꝙ apatum calidorũ pulſus tenſus eſt paruus, velox, ſpiſſus, vari⁹ varietate ſerrina. Et tenſio vero fit pp materiam organum extendentem. paruitas vero propter duriciem, & organi aſperitatẽ fit. velocitas, & ſpiſſitudo propter recompenſationem fortis magnitudinis fiũt, quam amiſit. ſerrinitas vero fit, quia virtus organum extẽdit: quia & nõ eſt organum obediens, & ipſius partes non æquaſt extenduntur. & ob hoc vna alteri reſiſtit: & propterea
B ille motus ſerræ motui aſſimilatur.

Sed apoſtematum cholericorum pulſus ſpiſſior ſanguineorum pulſu eſt, pp ipſorum fortitudinem caloris: & magis ad ſerrinitatem declinat, eo ꝙ choleræ ſiccitas indurat membrum. Sed apoſtematũ phlegmaticorum pulſus paruus, & rarus, & tardus eſt, propter fortitudinem frigiditatis, & virtutis debilitatem. & idiſpoſitio ſerrina omnino non exiſtit propter humoris faciẽtis humiditatem. Sed humorum melancholicorum apoſtematum pulſus dur⁹ eſt, & aſper propter humorum ſicci
C tatem, & eſt tardus, & rarus, & ad ſerrinitatem manifeſte declinat, & cũ his omnib⁹ eſt occultus, & rarus. Et de reb⁹, per quas cognoſcuntur apoſtemata, quæ fiunt in principalibus membris, eſt febris. & iõ hæc eſt vna de rebus, quę oſtendunt de apoſtematibus, quæ conſueuerunt facere ſaniem: quia apoſtema, quod nõ facit ſaniem, non habet calorem extraneum, ſicut apoſtemata, quæ ſũt cauſa ventoſitatis, aut duriciei. Sed membra, in quibus viſibiliꝫ manifeſtantur, ſunt cerebrum, hepar, ſtomachus, & inteſtina gracilia, & ſplẽ
D & renes, & vulua, & veſica. Iſta ſunt genera ſignorum, per quę ſpecies ęgritudinum cognoſcũtur ſm regulam huius artis vniuerſalem. Et ſi ego non recolerem ſigna, & cutſum qui currit in hac arte, hoc eſt dicere ſi ego non cõſyderarem in vnoquoque membro conſyderationem ꝓpriam, tunc conſyderatio vniuerſalis ſufficere videretur: ſed volo ſequi veſtigium Gal. ad maiorem cautelam, ſ. ad loquendum de rebus particularibus: eo ꝙ hæc eſt via quæſita in hac arte. Et nos narrabimus ęgri
E tudines membrorum manifeſtorũ, & narrabimus ſigna ſignificãtia ſuper ipſa cum cautela, & complemento verborum particularium, quę cũ vniuerſalibus dici non poſſent. Et etiam, quia multa ſigna ex his cum accipiuntur particulariter, non ſunt ſigna: eo ꝙ plus apprehẽdũt quam ęgritudo ipſa, vel quam membrum infirmum. Et propter hoc neceſſarium eſt loqui ſuper omnia accidentia, quę ſunt propria vnicuique ęgritudini, v. g. quia dolor pungitiu⁹ in latere cũ febre, & tuſſi, & pulſu ſerrino ſignũ eſt apatis diaphragmatis.
F Sed maior pars ęgritudinum membrorũ interiorũ, q̃ indigent demſtratione, ſunt apata, vel mala cõplexio materialis, vl nõ materialis. Sed ſm Gal. conſyderationẽ in res particulares narrare opottet. Sed de his breuiter dicem⁹, ęgritudines mẽbrorũ ꝓprias narrãtes ſigna ſup eas ſignãtia oñdemus, a cerebro incipientes. Dicimus ꝙ oẽs malę complexiões eidem ſuperuenire poſſunt, vt calidę, frigidę, ſiccę, & humidę. & vniuſcuiuſq; iſtarũ ſigna ſignificãtia diſpoſitionẽ pleni⁹ oſtendentur: ſicut

G oculorũ rubedo,& faciei,& actualis calor dominium ſanguinis, aut humoris calidi ſignificat. Et proprietas malæ complexionis calidæ aut frigidæ eſt, vt eidem dolor coniungat, tamẽ in complexione calida fortior exiſtit. ſed humida vel ſicca dolorẽ non efficit, niſi parum. Sed quando eſt ſola humiditas, tunc ſola grauitas ſentitur. & humida complexio cerebri cognoſcitur a capitis grauitate,& a multo ſomno,&a ſenſuum capitis heberudie. Et ſiccitatis ſigna his exiſtunt contraria. Et poſſibile

H eſt, vt complexio aduenies capiti ſit principaliter aduenies ex capite. Et poſſibile eſt, vt ab alio veniat mẽbro: ſed pro maiori parte accidit cã ſtomachi. & ſignum huius eſt, quoniam ſoda promouetur, quando anguſtiatur ſtomachus ad vomendũ, vel quãdo a cibis vacuus exiſtit, aut quando cibaria corrupta ſunt ĩ ſtomacho. & iſtud eſt generale. quoniam dolor capitis augmentatur, quando augetur ſtomachi ægritudo: & minuitur, quando minuitur. Et poſſibile eſt, ꝙ accidat ex colligãtia duarum venarum, quæ nominatę ſunt in Arabico guidez, & ſunt ve-

I næ ſomni: quoniam accidit in capite dolor, qui dicitur hemicrania. & ſignum huius eſt ſigna ſignificantia repletionem occipitij. Et poſſibile eſt vt accidat ex colligantia totiꝰ corporis. & ſignum huius eſt ſigna ſignificantia repletionem vniuerſalem. Et cerebro aduenire poſſunt omnes ſpecies apoſtematum calidorum, & frigidorum. Et aliquando membrum ęgrum cognoſcitur, & ęgritudo a propriis ipſius operationibus in ipſo: ſicut in ægritudine fixa in cerebro concomitantur alienationes, quæ diu continuantur eũ K eo. ꝙ ſi propter colligantiam alteriꝰ membri exiſtant, ſicut accidit ꝓpter apoſtema diaphragmatis, concomitantur alienationes, quæ non continuantur cum eo. Item accidentia, quę ſenſibus adueniunt, ſunt cognitionis ſpecies ægritudinis membri propriæ: ſicut apoſtema cholericũ in cerebro factum malas præbet cogitationes, & quaſi feſtucarum de pannis euulſionem adducit, & vigiliarum multitudinem, & cum mala diſpoſitione de ſomno excitantur. Et qdꝰ ex ſanguine fit, minus vigila-

L re facit, q̃ illud, quod de cholera fit: & habet riſum, & lætitiam. ſed qdꝰ a cholera fit, ſequetur ira, & furor. Sed quod de melancholia fit, & illud alienationem ſenſuum promouet ex cepto ꝙ timor, & planctus hoc concomitantur. Sed quod ex phlegmate fit, corruptionem animalium vitutum præbet, & non intendit facere malum. Sed ſigna propria dominij humoris apoſtema facientis in cerebro ſunt ſicut rubedo faciei & oculorum, & caliditas tactus, & fortitudo pulſus. quoniam iſta ſignificant abũdantiam ſanguinis: & maxime quando aſſociabitur eis regimen conueniens, ſicut ætates, com-

M plexiones, & tempora. Et non quæras vt rememorem tibi ſigna multotiens: quoniam rememorari debes eorum, quæ tibi dixi. Et pulſus ſup apoſtemata ſignificans habet a ſua proprietate varietatem tremoris. qd eſt, quia eſt in membro panniculoſo pp certamen, qdꝰ eſt inter virtutẽ & organi extenſionẽ. Et hoc accñs ſ apatibus calidis plus manifeſtatur. In apoſtematibꝰ vero phlegmaticis & melancholicis mollicies. & humi-

ditas

A dinas,quę eſt in apoſtematib⁹ phlegmaticis,quaſi vincit ſeminam diſpoſitionem,quam a parte membri cõ ſequi debet. Et paniculi,qui in cerebro apoſtemãtur, ſunt pia mater, & dura mater,&aliquando ipſa ſubſtantia cerebri apoſtematur.& hoc maioris eſt periculi, & fortiora hẽt accidentia.quod eſt,quia ex hoc cõ ſequitur paralyſis,aut apoplexia. Et dicitur ꝙ aliquando cerebri rete apoſtematur. & hoc ſequitur dolor pulſatiuus propter arteriarum multitudinẽ: & ipſius ꝓpria ſigna ſunt albi oculi,fortis rubedo,& palpebra
B rum groſſicies, & motus difficultas. & febris,vt dictum eſt, propria in iſtis apoſtematibus exiſtit: ſed tamẽ in apoſtematibus calidis eſt acuta, & in mollibus eſt lenta. Hę ſunt ægritudines,in quibus neceſſe eſt inducere demonſtrationem, & ꝓprie in ęgritudinibus cerebri. Sed epilepſia,& apoplexia,& ſimiles ęgritudines neruorum,omnes iſtę ægritudines ſunt manifeſtæ ſenſui.& iam diximus earum cauſas in libris Aegritudinum. Et quæ remanent loqui, ſunt ſigna, quæ ſunt propria cuiuſque cãæ cauſarum ęgritudinum.Et
C hoc inuentum eſt in eis plurib⁹ ex cauſis.& eſt inuentum in eis ex colligãtia aliorum membrorum, ſicut eſt relaxatio. quia iam declaratum eſt in libro Aegritudinũ, ꝙ humor qui facit,eſt cauſa phlegmatis:&poteſt eſſe ꝙ ſit cauſa melancholiæ. Sed ſi eſt ex aquoſitate, aut ventoſitate,in hoc eſt differentia inter Medicos:&ſi poteſt eſſe,vt ſit ī cerebro principaliter,& ex colligantia aliorum membrorum. Sed cognoſcere iſta ſigna maxime poteſt ſciri p ꝓteritа:quia iſtę ęgritudines euenĭunt pluribus de cauſis. Ecce quæ D ſignificant ſuper ipſa, ſunt ſigna, ꝙ ſignificant ſuper abundantiam humoris.& ꝙ eius,quod inuenitur ex colligantia alterius membri * dicta ſunt,iam fit via,per quam demonſtratur.& hoc eſt, ꝙ ægritudo multiplicatur in membro ex colligantia,& minuitur ex minoratione. & iterum quia membro læſo non ſtat fixa ægritudo.& ideo,quia omnia iſta accidentia manifeſtant, ꝙ hæ ægritudines non ſunt in membro principali. Et ſcias ꝙ differẽtia,quę inter ęgritudines materiales & non materiales exiſtit,eſt,quia materia- E lis dominium illius humoris oſtendit.& quæ prima eſſentia,a non materiali exiſtit,ſi cauſa hoc efficiens a rebus exterioribus cauſetur, hæc erit malitia pauca, & perſeuerantia erit breuis: ſicut dolor capitis,qui a calore prouenit Solis,& ſicut ægritudo, quæ nominatur terabi, quæ ab aere ſereniſſimo,qui membra nutritiua læſit,contingit,& quę mala cõplexiõ⁹ a ſecunda exiſtit eſſentia,eſt ſicut ſpaſmus,aut & hectica,quæ a nimia ſiccitate fit.& hęc ſpaſmi ſpecies ab alijs ſpaſmi ſpecieb⁹ diuerſificatur:quia paulatim aduenit, & ei⁹ F timor eſt magnus. Hæc ſunt ſigna ęgritudinis.

De *ſignis ægritudinum Oculorum.* Cap. 47

INcipiamus nunc ſigna ęgritudinis oculorum.Dicamus ꝙ, hę ęgritudines ſenſui viſus manifeſtantur.& in hoc non indigemus niſi cognitione cauſę.& hunc meum ſermonem complebo, cum de oculorum medicatione ſermonem ordinabo.ſed hic dicã ſigna, quę cognitionem ægritudinum oculorũ ma-

G nifestant. Hęc lęsio est, quę aduenit neruo, per quem ad oculum spiritꝰ currit animalis, aut quę eidem accidit spiritui. Et neruus, qui ad oculũ dirigitur, læditur aut mala complexione materiali cum apostemate, vl oppilatione: aut propter malã complexionem sine apostemate, vel oppilatione. Et signa malę complexionis cum apostemate in oculis sunt manifesta: sicut pulsatio, rubedo, & calor. & signa oppilationis sunt sola grauitas. Et signa malę complexionis oculorum manifestantur, secundum quòd omnis mala comple
H xio manifestatur. Et oppilationes, quę in eo sunt, fiunt sicut ęgritudo, quę nominatur abinnasal: & est oppilatio facta inter corneam & humorem crystallinum. & hęc oppilatio apparens est. Hanc vero ęgritudinem precedit vaporum eleuatio ad partes superiores. Et potest esse vt isti vapores propter colligãtiam stomachi ascendant, quos stomachus transmittit cerebro: & etiam possunt a solo cerebro eleuari. Et differentia inter istos est, quia vapo
I res a stomacho venientes crescunt, & decrescunt propter bonitatem digestionis stomachi, & malitiam ipsius, Sed quando a cerebro fiunt, in sua fixione firmantur. tamen & in eis, qui à cerebro fiunt, aliqua additur malitia propter stomachi malitiam. Et dicunt ꝙ vapores a stomacho ascendẽtes ambos oculos ęqualiter turbant. Sed oppilatio, quę propter decursum aquę superioris aduenit, vt plurimum vni soli oculo accidit.

De signis egritudinum Aurium.
Cap. 48.

ET auribus etiam fit ęgritudo ꝓpter duas species malę complexionis, vt materialem, & non materialem. & fiunt in ipsis apostemata, & oppilationes, & dolores, & generaliter ęgritudines, quę sunt omnibus aliis membris generales, dolorum, & apostematum, & pustularum, & similium. & hęc signa sunt signa ꝓpria ęgritudinum ipsarum. Et signa calidi apostematis auricularũ sunt dolor infixiuus grauis: quia membrum est neruosum, & chartilaginosum: & pulsus serrinꝰ. Et scias ꝙ maior pars humorum facientium talia apostemata est humorum subti L
lium propter obtusitatem, vel duriciem substantię ipsorum membrorum. & aliquando cum his apostematibus fit febris continua: & maxime quando apostema est in radice loci nominati sumach. Et maior ps ęgritudinum, quę fiunt in aure, est exuffiatio, & tinnitus, propter intus ventositatis expulsionem & inclusionem. & dicitur ꝙ hoc esse, potest acuitate sentiendi. & demonstratio super hoc est, ꝙ ibi non est signum superabundantię humorum.

De signis egritudinum Nasi. M
Cap. 49.

NAso superueniunt oppilationes, & apostemata cum complexione mala materiali, & non materiali. Et propria apostemata in ipso sunt, quę deriuata sunt a nomine illius vermis, qui ramisse nominatur. hic est ille, qui multos habet pedes. & signa istius ęgritudinis ab eisdem, quibus & alię ęgritudines, cognoscuntur signis.

De

A

De Aegritudinibus Oris.

Cap. 50

AEgritudines vero oris oculis manifeſtantur: & ob hoc per ſcrutationē ſignorum ipſorum non indigemus.

De ſignis egritudinum Gulæ.

Cap. 51

ET gulę fiunt apoſtemata, & ęgritudines, quę etiam eldaucha dicuntur, ideſt ſtrangulator, & Perſę appellant aſcheam. Et cognoſcunt a dolore ibi exiſtente, & cum conſtrictione deglutionis. & quando creſcit, conſtrictionem facit anhelitus. & poteſt fieri, vt hic extinguat ſpiritum. Et cauſa huius a ſignis humorum ibi dominantium cognoſcitur. Et pulſus in hoc apoſtemate eſt vndoſus: & eſt, quia hoc apoſtema in membro eſt muſculoſo. & diuerſificatur hoc apoſtema ſecundum magnitudinem, & paruitatē: & ſecundum hoc eorum* terminationes iudicantur. Et hoc ex ſignis bonis eſt, vt apoſtema in partibus exterioribus manifeſtetur, aut propter tumorem, aut aliud ſignū, aut ꝓpter dolorem per tactum. Et ipſorum ſpecies ſecundum Gal. ſunt quinque. Vna eſt, quæ fit in meatu gulę, quę extremitatem epiglottidis attingit. Secunda eſt, quę nec foris manifeſtatur, & in gula non apparet: ſed ex hoc patiens quaſi ſtrangulationem percipit. Tertia eſt, quando gula exterior eſt inflata. Quarta, quando intus, & extra tumet. Quinta, quando lacerti colli appodiantur; ita quod ſpondili in- s contra-- hun-- tur.

B

C

*a.l. parti eularia.

Quarto de Locis affe. c. 5. ad h. né. & in Aph. Si a febre.

D

De Signis egritudinum pulmonis.

Cap. 52

ET pulmoni multę ęgritudines fiunt, quarum quędam ſunt cōmunes, & quędam ꝓprie. cōmunes ſunt ſicut aꝑata, vlcerationes, & cōtinuitatis ſolutio: ꝓprię vero, ſicut tuſſis, & ęgritudo, q̄ dī beth horra, i. difficultas anhelit⁹. Et aꝑa pulmōis cognoſcit⁹ a forti anhelit⁹ ſtrictura, & a cōcuſſiōe fixa cū ipſo ꝓp iſtius mēbri ad cor ꝓpinquitatē, & pectoris grauitatē, & a forti tinctura pomorū maxillarum, & ab oīb⁹ ſignis dñatiōis ſanguinis cognoſcitur. Et ꝓpea quia vt plurimū ī hoc mēbro aꝑa a ſanguine cōcreat: qđ eſt, qa cholerę ſparſio in eo ꝓp ſuę ſubſtātię mollicię eę nō pōt, & ęt ꝓp multā humiditatē ad ipm trāſmiſſam: & tū nec ęt ꝓp hoc apoſtema phlegmaticū niſi raro in ipſo cōficit. Et dolor in aꝑate iſti⁹ mēbri ſignū nō eſt: quia hoc mēbrū inſenſibile eſt. Et pulſus neceſſario eſt talis, qualis aꝑatū calidorū: excepto quia in eo vndoſitas eſt manifeſta ꝓp mollicię mēbri. Et ſolutiōis cōtinuitatis iſti⁹ mēbri ſignū ē: quia ſimul & ſemel ſanguis egredit mult⁹, rube⁹, areno ſus, & cū tuſſi. & hęc fiūt aut ꝓp cās extrinſecas, aut ꝓp reuma deſcēdēs, aut ꝓp percuſſiōes in pectore factas. Et ſputū ſiſt apoſtema pulmōis manifeſtat, dummodo coniungat cum ſignis prędictis. quod eſt, quia poſſet fieri etiam in apoſtematib⁹, quę fiunt in* pannieulis coſtarum. Et ex ſignis laudabilibus in apoſtemate pulmonis eſt ſputum album, & ęquale, & quod ſuauiter egreditur: quemadmodum illaudabile eſt ſignum, in quo dominium aliquorū humorum manifeſtatur, & maxime

E

F

*a.l. pelliculis.

G ſputum nigrum,& poſt illud eſt citrinum,& poſt illud rubeum. Et ſputum rotundum, quod Hippo. dixit eſſe ſummum malum in pulmõis ægritudine,eſt,quia ſignificat perditionem ſuper humiditatem naturalem: ſed tuſſis non eſt ſignum niſi auſæ efficientis. Et cauſas ipſius tu ex alijs libris nouiſti.

De ſignis ægritudinum pectoris. Cap. 53

ET ęgritudines, quæ manifeſtiores ſunt in pectore,ſunt apoſtemata,& oppilationes. Et apoſtemata vt plurimum fiunt in pellicula interiori tegente coſtas,quæ ægritudo nominatur xazibera,quæ in lingua noſtra pleureſis nominatur. Et ī his apoſtematibus propria ſigna ſunt dolor fixus extenſiuus, febris acuta, & tuſſis cum ſputo,& pulſus ſerrin⁹. Et aliquando hæc apoſtemata fiũt in muſculis, qui ſub pãniculo ſunt. & tunc hæc paſſio apoſtema lateris dicitur,& tunc hæc ſigna ſunt poſteriora dictis ſignis. Similia tamen ipſius accidentia ſunt debiliora,& minus timoroſa. nec dolor adeo fixus I eſt,quia non eſt in membro panniculoſo, nec ī pulſu ſerrinitas ſic manifeſtatur. Et aliquando apoſtema fit in panniculo pectus diuidente. Et aliquando diaphragma aſpatur, & ſequitur hic ſenſus alienatio, & inquietudo magna.

De ſignis ægritudinum Stomachi. Cap. 54

ET ſtomacho aduenium ſpecies complexionis malę,vt materialis,& non materialis: & aduenium apoſtemata,& vlcerationes. Sed ſpecies malæ complexionis non materialis,quando remiſſa eſt,a rebus extrinſecis eſt creata: & illę ſunt illius ſigna demonſtratiua, ſicut aduent aeris,vel cibi frigidi. Sed ſi fuerit intenſa,erit aut mala complexio calida & ſicca, quæ hecticam inducit: aut erit frigida & ſicca,& ſenectutis erit hectica. Et ſignum ambarum ęgritudinum eſt,ꝙ in hoc membro illa ſigna manifeſtantur,quę in ambabus ægritudinib⁹ his manifeſtari ſolent. quod eſt, quia membrum hoc fortiter demacratur. & quando patiens ſupinus iacet, tunc percipit ſtomachi diſpoſitionem fouęę ali- L cui ſimilem eſſe. & ſtercus molle egreditur & indigeſtum,& vniuerſaliter ipſius virtutes omnes debilitantur. Sed mala ipſius materialis complexio huiuſmodi eſſe poteſt, aut vt ipſa ſit imbibita, vel in concauitate ipſius fixa,aut ab alio membro trãſmiſſa. & poteſt eſſe vt res ambę adinuicem componãtur. & hoc poteſt aut ab vna,aut a duabus materieb⁹ eſſe,v.gra. ſicut ſi in ipſo ſit humor cholericus,& ipſi humor phlegmaticus tranſinittatur. Et ſi ipſe fuerit phlegmaticus humor, ab eo ructus proueniet aceroſus: & ſi fuerit chole M ricus,fiet fumoſus. Et differentia,ꝙ eſt inter humorem fixum & tranſmiſſum,eſt: quia tranſmiſſus per ſeceſſum, aut vomitum exit: ſed imbibitus & infixus neutrum horum attentat,ſed conatur ad vomendũ, & nihil proijcit. Et ſignum appropriatum choleræ eſt tremor labij. Et humoris melancholici in ſtomacho ſigna ſunt virtutis viſibilis ī pedimentũ,& aceroſitas acerba ī ore. Differentia vero, quæ eſt inter complexionem materialem & non materialẽ, eſt pp humorem per vomi-

tum,

A tum, vel ſeceſſum exeuntem. Et in paſſione ſtomachi vrina groſſa materialem complexionē peccantē ſignificat. Sed apoſtemata fiunt aut in fundo ſtomachi, aut ī ipſius ore. & horū quędam ſunt calida, quędā frigida, & quædā ex genere caneri, & quędā ſunt ventoſa. Et oē apoſtema, qđ in ſtomacho ſoporat, ſequit febris, & dolor fixiuus: & maxime, qñ in ore ſtomachi oritur. qđ eſt, qa illa pars magis neruoſa exiſtit, & eſt colligantiæ prīceps. & ob hoc periculoſior ea, q̄ in fundo exiſtit. & eidē ſyncopis, & ſenſus alienatio ſe-
B quitur. & frigida apoſtemata ſequū tur dolores debiles, & febris lēta. Et apoſtemata, q̄ in ſtomacho canceroſa fiunt, ſine dolore, & febre fiīt. & ſi eſſet, hecticę aſſimilaretur, aut mixtis febribus: Et proprium ſigno rū horū apoſtematū eſt ructus putridus corruptus cum operationū debilitate: hoc eſt, quia cibus egreditur indigeſtus, & alia accidentia his ſimilia. Et vīr ſigna, quę dominiū humorū ſignificāt, illa eadē sūt ſigna, quę ſignificant illum humorem, qui hoc facit. & vt plurimum atteſtantur ei cōplexio, ætas, & regi
C men. & alia his ſimilia iuuante ad hoc cognoſcendum. Sed vlceratio, quę in eo fit, cognoſcitur ab ardore vel combuſtione, quę in eo fit, & pp paucam mordicationē. raro tñ fit, vt vlceretur ſtomachus, niſi ſit etiā vlceratio in gula, aut ore.

De ſignis ægritudinum Hepatis. Ca. 55.

ET hepati accidunt oppilatiōes, & apoſtemata, & ſpēs malę cōplexionis omnes. Signū apoſtematis hepatis, nō tñ propriū, eſt febris, atq; tuſſis, & illius loci dolor. & q quaſi proprium eſt grauitas loci, q trachea nominatur: & maxime qñ D
I gibboſitate hepatis apoſtema exiſtit. Et ſæpe ſigna apoſtematis coſtarum cū ſignis apoſtematis hepatis commiſcentur: quia ſæpe dolor apoſtematis hepatis puenit ad eundem locū, ad quē dolor apoſtematis pelliculę coſtas tegētis reperitur. et tunc hic nullū proprium ſignum reperitur. & cum his oībus accidit tuſſis: tñ in hepatis apoſtemate nō fit multū ſputum. Et aliqñ erit ſputum in apoſtemate panniculi: maxime qñ apoſtema ſanē facere incœperit. & ppea ſputū in principio ſignum ſufficiens non erit. Nec eſt E
dria propria ītter apoſtemata hepatis, & pleuretica, niſi in qualitate doloris. quia in pleuteſi eſt dolor fixus, & extenſiuus: & qui in hepate, eſt aggrauatiuus. Et ī pulſu etiam dria exiſtit: quia in pleureſi eſt ſerinus, in hepate vero vndoſus. Et dr ꝙ aliqñ apoſtema fit in hepatis lacerto. & figura apoſtematis hepatis eſt lunaris. ſed figura apoſtematis lacerti eſt oblonga, vel quadrata, & vnus angulus ipſius eſt groſſus, & alter ſubtilis.

De ſignis ægritudinum Splenis. Cap. 56. F

ET ſpleni oēs ſpecies malæ complexionis accidūt, & oppilationes, & apoſtemata, & ventoſitas inflatiua. Et ſigna apoſtematis ſplenis ſunt dolor grauis, & febris, & accidentia, quæ corpori aduenunt propter huiuſmodi membri ægritudines. Et oppilationis ſigna ſola grauitas exiſtit. Et ſigna ventoſitatis inflatiuę ſolus dolor eſt extenſiuus. Et ex apoſtemate & oppilatiōe ſplenis ſequitur macies totius corporis. Et ideo dicit Hippoc. quando ſplen creſcit,

G creſcit, tunc corpus attenuatur: & quando decreſcit, tunc corpus inſpiſſatur.

De ſignis egritudinum Renum. Cap. 57.

ET renibus accidunt ſpecies malæ cõplexionis, & oppilatiões, & apoſtemata. Et diſcernũtur à veſicę ægritudinibus, pp lapidis & arenæ generationẽ. Et magis propria ſpecies malę complexionis, quæ renibus conuenit, eſt ægritudo q̃ bolbarabris nominatur, quæ in Latino diabetica dicit, & cũ forti ſiti, & vrinę fluxu, & febre. Et apoſtematis ca
H lidi ſunt ſigna, dolor aggrauatiuus in renibus ſentitus, & dolor in alcanm factus cum febre, vrinæ conſtrictione. & qñ patiens ſuper latus ſanũ decumbit, vẽ vt alius ren ſup ipſum ſuſpendat. & hoc prouenit, qñ eſt ĩ ſtatu, aut declinatiõe. & in maiori parte in his apoſtematibus fiũt febres errantes, aut iunctę in apoſtematib⁹ frigidis & lentis: ideo quia febris nõ aduenit apoſtematib⁹ mẽbrorũ pricipaliũ, niſi qñ apoſtemata erunt parata ſaniẽ facere. Sed ſignũ generationis lapidis in renibus eſt dolor fixus ab ipſius generatio-
I nis principio, quouſq; natura illos abijcit extra, ſm illos, qui dicunt q̃ lapides iſti in ſubſtantia renũ generantur. & ideo aliqñ cũ iſtus ſanguinis exitus adeſt. Et qđ verius apparet, eſt q̃ ĩ cõcauitate renũ generantur. & dolor, qui eſt in hac ægritudine, & accidentia doloris accidẽtib⁹, q̃ in colica inueniuntur, ſimilãtur; ppea quia ſtomachi diſtẽperãtua & vomitus his duabus ęgritudinibus communiter accidũt. & caſus ſimiliter appetitus. Et differentia iſtarum difficilis eſt maxime in ægritudinum principio: ſed in fine manifeſte diuerſificantur pp in colica vẽtris eſſe conſtrictionem, & humorum cognitionem, & multam ventoſitatem. & ẽt lapides generati in renibus arenã oſtendunt in vrina. Et ſignum diſcretiuum in hoc eſt operatio clyſteriorum. quia ſi patiens pp clyſtere requiem inueniet, ſicut accidit Gale. ſine dubio hic dolor colicus erit: & ſi pp clyſteria aggrauatur, & proculdubio renalis ẽ. cauſa eſt, quia clyſteria inteſtina replent, & diſtenſionẽ in eis operant, & tunc opprimũtur renes, & dolor fortificatur. Sed ſigna, q̃ vlcerationes ſignificãt, eſt dolor vlceratiuus ſine grauitate, & extenſione, cũ exitu ſanguinis, aut ſaniei. Et aliquando egrediunt cum vrina fruſta fruſtis carniũ ſimilia. & hoc accidit, qñ in ſubſtãtia renum corroſio fit. K L

De ſignis egritudinum Veſicæ. Cap. 58.

ET in veſica manifeſtiores ęgritudines, quę in ipſa generãtur, ſunt lapides, qui in ipſa generãtur, & apoſtemata, & vlcerationes, & ſtrãguria, & ſine voluntate vrinæ exit⁹. Sed ſignũ lapidis in veſica ẽ dolor, M qui in veſica ſentitur cũ virgę pruritu, & virgę erectione, & relaxatiões ſine cã manifeſta, & vrinę cruditas, & albedo ipſius cũ ſubtilitate, & difficultas exitus vrinæ, & arenarum apparentia in ipſa. Sed conſtrictio vrinę fit aut propter membrũ mandans ipſam, aut pp meatum, qui à renibus ad veſicam tendit. Et his duobus vnum eſt cõe accidens. & hoc eſt vrinæ difficultas. Sed diuerſificatur in ipſis: vt ſi à renibus, ibi dolor ſentitur: ſi autem a meatu, ibi dolor adeſt. Et aliquando conſtrictio

A ſtrictio ſit vrinæ ab ipſa veſica, aut à meatu qui ad ipſam progreditur veſicam. & iſta duo ſimiliter in vno accidente communicant: hoc eſt, quia veſica repletionẽ recipit, ſimiliter & meatus. ſed diuerſificantur in hoc, quia qđ à veſica prouenit, quando veſica præmitur, & vrina exit. ſed quod à meatu puenit, nõ emittit vrinam, etſi veſica exprimatur. Et oppilatio iſtius meatus fit à lapide, aut ab humorib' groſſis ſanguineis, vel ſanguine coagulato, aut pp complexionem frigidã dominãtem, aut pp apoſtema, aut furunculos. Et ſigna harum ægritudinum ſunt: quoniã, ſi fuerit ex lapillulis, ſignificatur ex arenulis pcedẽtibus. & ſi eſt ex coagulatiõe ſanguinis, ſignũ eſt ſanguis anticipatus. & ſi ex ſanie fuerit, ſignũ eſt apoſtema, qđ præceſſit. & ſi ex humoribus groſſis fuerit, ſignificatur ex exitu pcedẽtis humiditatis. & cognoſcunt iſtę diſpoſitiones per ſigna eadẽ conuenientia. & ſi adinuicem iſtę diſpoſitiones coniungant, difficile cognoſcuntur à Medico. quare quete debet medicinare, conſyderando primã intentionem. & ſi ex illa lucratus fuerit, ſequatur illam. & ſi non, dimittat. Et ſi puſtula, aut vlceratio eſt in veſica, quod ab ea egreditur, furfuribus, aut laminibus aſſimilatur, ſed ſi hæ ægritudines fiũt in renibus, quod ab eis exierit, fruſtis carnium aſſimilabitur.

C

De ſignis ægritudinũ Inteſtinorũ Ca. 59.

ET inteſtinis vt plurimũ fit ęgritudo, quę dr colica, apoſtemata, vlcerationes, & ſanguinis fluxus. Sed ſanguinis fluxus vlcerationem concomitatur. & iſte ſanguis cum D fæcibus egreditur à principio mixtus: & aliqñ ex ſubſtãtia inteſtinorũ egreditur. & ſignum huius eſt dolor, qñ euacuantur humores, & fæces. Et qñ apoſtema eſt in inteſtinis groſſis, hoc modo cognoſcitur: quia cum patiẽs mordicationẽ ſentit, cogitur aſſellare. ſed qđ ab apoſtemate exit, cum fœcibus non eſt admixtũ. Et ſi fuerit in ſubtilibus, pp doloꝛẽ aſſellare non cogetur. & qđ ab eis egredietur, cũ ſtercore erit admixtum pp vię longitudinẽ. Si- E militer ſi apoſtema in ſubtilib' fuerit, dolor circa vmbilicũ ſentietur: & cũ in inteſtinis fuerit groſſis, dolorem ſentiet inferius. Et ſigna coliæ calidæ manifeſta ſunt, & vꝛitet ea, q̃ ſignificant dñium humorũ in oẽm patientem. Et q̃ pp ventoſitatẽ fiunt, ſunt dolor extenſiuus, & tortio inteſtinorũ. & ſi tortio fuerit cũ rugitu, groſſam ventoſitatẽ ſignificat. & q̃ fit pp apoſtema, cognoſcit à fortitudine doloris, à febre, à ſiti, & ab accñtibus oñdentibus dñationẽ humoris apoſtema facientis. Et ægritudo fortiſſima, quæ iliaca no F minatur fortiora habet accidẽtia & mala, ita q̃ patiens cogitur vomere ſtercus. Et vt plurimũ hoc accidens eſt pp apoſtemata in ſubtilibus ſteſtinis factum. & poteſt fieri propter ſtercus putrefactum in eis, aut pp humorem groſſum viſcoſum, aut propter herniã factam ex deſcenſu inteſtinorum, aut pp venenum receptum. Et vꝛ hæc ęgritudo inteſtinis ſubtilib' eſt propria. & hęc ęgritudo attribuit virtuti expulſiuę, cũ ſuum naturalẽ motũ non habeat, aut debet attribui vꝛ oppilationi. & aliqñ propter priuationem chole

G ræ,q̃ ad inteſtina conſueuerat tranſ
mitti: quia per modũ abſterſionis
adiuuat ad fœcum debitam expul-
ſionem. Et oppilatioẽs fiunt in illis
ꝓphumores,aut apoſtemata,autꝓp
malã complexionẽ frigidam & ſic-
cam,quę vias conſtringit: aut pro-
pter alias res poſitionem eorũ cor-
rumpentes, ſicut ventoſitas, quę ea
facit tortuoſa,& herniam.

De ſignis egritudinum Vulue. Cap. 60.

ET vuluæ ęgritudines fiunt,qui-
bus oẽs ſpecies male cõplexio-
nis cõicant: ſicut ab his, quæ ꝓceſ-
H ſerunt tibi manifeſtum eſt. & ſæpe
ipſi accidunt apoſtemata. Et horũ
ſignũ eſt dolor fixus, & pulſus ſerri
nus: eo ꝙ mẽbrum eſt neruoſum.
& febris accidit eidem: eo ꝙ ſit mẽ
brum principale aliquo mõ princi-
palitatis. Et ex ægritudinibus,q̃ ma
gis ĩ ipſa proprie ſunt,eſt ęgritudo,
quæ mola nuncupatur, quę difficile
à prægnatione cognoſcitur: eo
ꝙ ablatio menſtrui, & groſſicies vẽ
tris communicant ambabus. Et ſi-
gnum diſcretiuum eſt, quia tranſit
terminum motꝰ embryonis abſq;
motu. & hoc accidit multis annis,
I quia portari poteſt,donec ab ea mo
riatur, aut abſoluat. & hoc ſm vir-
tutis tenorem. Et aliq̃n ei accidit, vt
eam ferat pluribus annis,demũ pa-
rit fruſtum carnis: & aliq̃ moriun-
tur. Itẽ propria eſt ęgritudo vuluæ
illa,quæ ſuffocatio dr matricis,quæ
fit ꝓp mẽſtrui ſanguinis corruptio-
nem in vulua, & euenit ei ſyncopis,
& difficultas ĩ anhelitu, & priuatio
ſenſus & motus,& debiliter ſentitur
pulſus eiꝰ. & accidit eidem duricies,
& ipſius oris oppilatio. Et hoc acci-
dit ex reliquijs apoſtematis diu ĩdu-
ratis in orificio matricis. Et ſpecies K
malę complexionis matricis,ſi ma-
teriales ſint, ab his,quę ab ipſa ęgre
diuntur,cognoſcuntur. & ſi nõ ſint
materiales, à ſiccitate ipſius peretci-
piuntur. Et generaliter ſigna,quę ſi-
gnificãt complexionem ſunt ſigna
ſignificantia cõplexionẽ matricis:
& de cætero inſtabimus ſuper cauſ
ſas, quæ operantur putredinem. Et
completus eſt tractatus iuxta no-
ſtram intentionem.

AVERROIS COLLIGET L

LIBER QVINTVS.

SVMMA LIBRI.

De Cibis, & Medicinis.

Quæ ſit huius Quinti libri intentio. Cap. 1.

SIN primis ſciendũ eſt
quid ſit cibꝰ, & quid
medicĩa: & quot ſint
eorum operationes,
& qualiter operãtur
& proprie medicinæ: eo ꝙ habent
multas operatiões,quas Medici ap-
pellant virtutes primas, ſecundas,&
tertias, & proprietates. & cum hoc M
dabimus cognitionem harũ iſtarũ
medicinarum, q̃ operãtur quãlibet
iſtarũ operationũ: & poſtea ſpecula
bimur in operationibus earũ: hoc
eſt, vtrum via,qua apprehendimus,
eſt per viã ſyllſi ſolum,aut per viam
experientię ſolum,aut per viã conti
nẽtẽ vtrunq;. & hoc totũ erit, poſt-
quam receperimus à Naturalibus
qd erit recipiendum. Et q̃n comple
uerimus hoc, recordabimur ꝓprio-
rum ciborum & medicinarũ, quo-
rum multiplicata eſt ſcĩa,& experiẽ
tia

A tia in terminis naturalibus, & teſtificata ſunt à communitate Medicorum, aut à maiori parte. Et poſtea narrabimus modos cõpoſitionis, & recordabimur eorũ, quę manifeſtiora ſunt ſectæ componentiũ. & narrabimus naturam complexiõis fm viam, quam nobis oſtendent regulæ illæ. & quando compleuerimus hæc, tunc completa erit noſtra intentio in hac particula.

De quiditate Cibi, & Medicinæ. Cap. 2.

DIcamus ꝙ cibus ẽ illud, quod ponit naturales partes cibati.
B & hæc pars eſt in ſpecie partis diſſolutæ. Sed medicina diuerſificatur ab hoc; ideo quia quamuis ipſa ſit ex rebus, quę ponunt naturales partes cibati, illa pars non eſt in ſpecie partis diſſolutæ, ſed habet in ſe rem actiuam, & alteratiuã. Et ppea, qñ ſuperuenit hæc diſpõ ſuper diſpoſitionem ęgritudinalẽ, quę eſt cõtraria, vocatur illa operatio curatio. Et hæc eſt intentio definitiõis, qua Gale. definiuit cibũ: & medicinam: dicens ꝙ cibus eſt illud, qđ patitur à corpore, & medicina eſt illud, à quo
C patitur corpus. Sed ſi nos non intelligeremus ex verbis hoc, qđ dictum eſt, non eſſet intellecta certitudo cibi, & medicinę. Et iam opinatus eſt vnus ex noſtris ſocijs, qui nominat Ahubertu Auenſufu, ꝙ illud, qđ diximus in hac definitiõe, eſſet quaſi cõtrariũ verbis Galeni, & ſuper hoc eidem multas tranſmiſi epiſtolas, quouſq; hoc plene intellexit.

De Operationibus primis, quas operantur medicinæ in corpore humano. Cap. 3.

ET operationũ, quas operantur medicinę in corporibus humanis, quędam ſunt primę, ſicut eſt ca D
liditas, frigiditas, ſiccitas, & humiditas. Et quędam earũ ſunt ſecundæ, ſicut maturatio, digeſtio, mollificatio, reſolutio, & aptio, & multa alia ſimilia iſtis, quę enarrare debemus, qñ declarabimus naturam medicinarum, q̃ faciunt hoc, & fuerunt vocatæ ſecundariæ: quia ſequunt mẽ ſurã mixtionis primarũ virtutũ. Et quędam earũ ſunt tertię, quæ ſunt propriæ in certis membris, & ſunt quaſi conſequentes ſecundarũ. Et eſt cõueniens ī primis narrare qũo hę habent agere in corporibus has operationes, & quomodo habẽt pa- E
ti à corporibus earũ paſſiões. & hoc ſciemus, qñ ſciuerimus per quẽ modum nutritur nutritus. Et dicamus, iam declaratum eſt i Naturali philoſophia ꝙ membra, quę primo nutriuntur, ſunt mẽbra ſimilia: ideo quia cibus primo cõuertitur fm ordinẽ, quem habet ī corpore cibati, in humiditatem ſimilẽ humiditati fixæ in membris cõſimilibus, & miſcetur cũ eis per eũdem modũ, quo miſcentur adinuicem res liquidæ: ppea quia non eſt alter modus, per queni natura poſſit reſtaurare rem
F diſſolutã omnibus partibus mẽbri niſi per modũ mixtionis. & qñ erit permixtũ fm hunc modũ, tunc habebit eſſentiã in ipſo: & poſt hoc aſſimilabitur illud mẽbro, hoc eſt quia dat eidem vnã coagulationẽ ſtabilitatis ſimilem ſtabilitati mẽbri. Et eſt ibi declaratũ ꝙ hoc fit ꝑ decoctionem, & decoctio fit per calorem qui eſt in cibato: non ꝙ calor ſit primus motor in hac re, ſed eſt anima nutritiua: ppea quia operationes caloris non ſunt determinatæ, nec ordinatæ ad vnũ finem manifeſtũ.

G manifeſtum. Et poſtq̃ ita eſt. vidē-
dum eſt qūo dicitur cibus eſſe tem-
peratus, aut medicina: & qūo dici-
tur ſuper quēlibet eorū vt ſint diſtē
perati: quamuis melius ſit appro-
priare tēperātiam cibo, ſicut eſt me
lius appropriare diſtemperātiā me-
dicinæ. ppea quia cibus habet pp
ſuam virtutē, & ſuam prēparationē
vt conuertatur ad humiditatē ſimi
lem humiditati radicali, quæ eſt in
mēbro conſimili, & calori intrinſe-
co ſimili calori, qui eſt in cibato, ita
vt ſint idem ſm oēm modū. & hoc
H eſt ſolū in eo, qui eſt tēperatę com-
plexionis, vel propinquus ei. & per
hunc modū dicitur ꝙ cibus ſit tem
peratus, ſicut erat panis grani, & car
nes gallinarum iuuenum, & ſimilia
iſtis. quia quantitas partiū prēſtita-
rum corpori ab iſtis cibis eſt idē cū
partibus, quæ fuerunt diſſolutę. Sed
tēperantia medicinę eſt propinqua
huic: ſed diuerſificantur inquantū
non habet virtutē reſtaurandi par-
tem ęqualē quantitati rei, quę diſſo
luta eſt ex corpore. & ppea non po-
teſt hō nutriri ex temperata medi-
cina, & ſi comedat ex ea tantū, quā-
tum comeditur ex cibo. Sed qñ dici
I mus ꝙ medicina ſit temperata, ītel-
ligitur eius tēperantia, ꝙ qñ come-
ditur ex ea quantitas, quæ non eſt
ſenſibilis, comparando eam quāti-
tati partium diſſolutarū à corpore:
ꝙ tunc non inducit in corpus rē ex-
traneā. quia ſi hō comederet ex ea
quantitatē ſenſibilē ſm ꝙ comediſ
ſet de cibo, induceret in corpus ex
neceſſitate rē extraneā: quāuis diffi
cile ſit inuenire medicinam tēpera-
tā in opationibus oībus. Et ſm hoc
debes intelligere, ꝙ qñ dicim⁹ ꝙ me
dicina ē calida, & frigida, humida,
vel ſicca, & dicimus ēt de cibo, no- K
ſtra intētio nō eſt niſi ęquiuoca: ſi-
cut tu ſcis ꝙ, qñ dicimus de vino ꝙ
eſt calidū in ſecundo gradu, & ſimi
liter crocū, nō intendimus vt ſit idē
calor. Et poſtq̃ declaratū eſt qd ſit
cibus temperatus, & medicina tem-
perata, & qualiter operentur in cor-
pore, ex hoc potes intelligere viam
per quā dicimus eē diſtemperatos.
& hoc dicimus in qualitatibus pri-
mis. i. qūo calefacit medicina, refri-
gerat, & humectat, & exiccat. Quia
medicina, q̃ conuertitur in chylum
calidiorem temperato chylo, aut in
calidiorem q̃ eſt pars corporis, hoc L
eſt ad partem calidam: illam medi-
cinam dicimus calidam. quia calor
dī ꝙ ſit vna rerū, quæ calefacit ho-
minem plus debito, & qd generatur
ex hoc chylo, eſt calidius debito, &
ſanguis, qui eſt materia caloris na-
turalis, eſt calidior debito. Similiter
humiditas radicalis, in quā conuer-
titur ſanguis, eſt calidior ſuo mō, &
ſic de neceſſitate calefiunt omnes
corporis partes. Et ſic dī de medici-
na frigida, quia non refrigerat, niſi
quia conuertitur in locis digeſtio-
nis ad diminutum calorem, magis
q̃ calor corporis ſit, ita ꝙ chylus, qui M
ex ea generatē, eſt diminutus à calo-
re corporis. & non dī veraciter vt re
frigeret, quia calor naturalis nō ha
bet aliquā viā generandi frigidita-
tē. & ſic debes dicere in ſanguine &
humiditatibus, quę ſunt in mēbris,
& in humiditate & ſiccitate oīum
partium corporis. Et qñ Medici ſpe
culantur operatiōes medicinarum
in corpus, facile eſt eis dicere quali-
ter calefaciunt: ſed difficile eſt eis
dicere qualiter refrigerant. ita ꝙ Ga
le. dicit ſicut fugitiuus, ꝙ non ſit ni-

ſi

A ſi per diuiſionẽ medicinarũ in paruas partes. Et ſi nõ refrigeraret medicina, niſi per diuiſionem ipſius in partes minutas: ergo neceſſariũ eẽt nobis dicere ꝙ eſſet frigida in actu. ſed hæc medicina frigida, nõ eſt frigida in actu, neq; ẽt calida eſt calida in actu. ſed hęc res ęque bene cõpetit medicinæ calidæ, ſicut medicinæ frigidę. quia res conuertibiles, qñ conuertunt in partes minimas, facilius conuerſionẽ recipiunt. Et quamuis medicina ſit paſſibilis à corpore per viã quam diximus: nõ eſt impoſſibile vt patiatur ab ea per
B alium modũ. Nam vides ꝙ cibus eſt paſſibilis à corpore: & tñ inuenis cibum, qui mutat corpus ſm aliquem modũ, & ſm aliquam latitudinem. & ſi hoc inuenitur in cibo, qui eſt appropriatus paſſioni, & tñ vincit aliquo modorum: ergo hoc maxime debet inueniri in medicina, q̃ victorię appropriatur, & mutationi. quia veraciter debemus dicere ꝙ quamuis aliqñ vincatur, tñ nõ deſerit propriam ſuam virtutẽ, hoc eſt ſubſtantialem. Sicut dr̃ ꝙ arbor Ægypti occidebat, dũ erat in Ægypto, & qñ remota fuit abinde, nu-
C triebat. Et dicit Ariſt. ꝙ in terra Latinorũ ſunt duo flumina, ex quorũ vno ſi oues biberent, generabũt maſculos, & ex alio fœminas. Et hoc nõ eſt, niſi ppea quia cibus ex vna parte eſt ſimilis, & ex alia diſſimilis: & ex parte ſimilitudinis eſt patiẽs, & ex parte diſſimilitudinis eſt agẽs. Et hic eſt modus medicinarũ, quæ dicũntur calidæ aut frigidæ in potẽtia, & hoc pp prępara tionem, quam habent. quia non eſt in aliquo cõpoſitorum calor in actu, niſi in animalibus pp eorum perfectionem. & indigẽt calore extrinſeco magis. D & ppea non inuenitur in eis temperantia elementorũ, ſicut in animalibus. Sed res ſimplices, quę nõ nutriunt, ſicut quatuor elementa, nõ dant corpori, qñ aduenium ei intus vel extra niſi qualitatem: ideo, qñ obuiant noſtris corporibus, mouẽt corpora: ſed non mouentur à noſtris corporibus. ppea quia qualitates, cum quibus operantur elementa in corporibus, ſunt in actu, ſicut eſt calor in igne, & frigus in niue. Et qñ elementa mouent corpora, ipſa non mouentur, i. non conuertuntur. Et qñ Medici volunt de men- E ſuris præparationum narrare, quæ ſunt in medicinis, quia indigẽt hoc in medicatione, ordinauerunt gradus per modũ comparationis corpori temperato, & poſuerunt quãlibet qualitatem in quatuor gradibus, ſ. calidum in primo, ſecundo, tertio, & q̃rto. & ſic de frigido, ſicco, & humido. & de humido nõ videtur ꝙ poſſit tranſire tertium gradũ. Et qd̃ pertranſit quartum gradũ eſt res venenoſa, q̃ corrũpit corpus. & iſtæ ſunt viæ primarũ actionum, & paſſionum medicinarum.

F

De operationibus Secundis, & Tertijs, in generali, quas operantur medicinæ in corpore humano. Cap. 4.

ET nos volumus incipere narrare de virtutibus ſecundis, & tertijs, & dicere naturas medicinarum, quibus hoc operantur, & qualiter operãtur. Et dicamus ꝙ medicinę, * quæ ſunt compoſitæ ex elemen- *a. L quia.
tis, quando alterantur à corpore, aut alterant corpus, quædam eorum ſunt, quæ aſſimilãtur ei, qd̃ eſt

in

G in eis ex virtutibus elementorũ, ſicut ſunt illæ, quæ dant caliditatem, frigiditatẽ, ſiccitatem & humiditatem ſimilem in qualitatibus, q̃ ſunt in illis: & q̃dam actionũ aut paſſionum, q̃ non aſſimilant ei, qđ eſt ex virtutibus elementorũ, ſed ſunt operationes conſequentes primas virtutes elementorũ. & hoc eſt pp locum ſubiecti, in quo operantur: ſicut illæ, quæ habent indurare, mollificare, denigrare, rubificare, & ſimilia. Et locus ſubiecti, in quo manifeſtãtur iſtæ operationes circa qđcunq; membrum, ſi ĩdeterminatũ fuerit,
H appellabunt iſtę virtutes ſecundæ. Et qñ operabuntur in propriũ mẽbrum, tunc dicentur virtutes tertię: ſicut ſunt medicinę, quę prouocant vrinã, & q̃ mundificãt pulmonẽ, & quæ generant ſperma, & q̃ frangũt lapidem, & ſimiles iſtis. Et poſtq̃ dictum eſt de virtutibus ſecundis, & tertijs, dicendũ eſt de natura operationũ iſtarum medicinarum manifeſtiorum. & incipiamus à ſecũdis. Et dicamus ꝙ iſtarum medicinarũ quædã ſunt maturatiuæ, hoc eſt q̃ faciunt ſaniem, & q̃dã earum ſunt mollificatiuę, quędã induratiuæ, &
I quędã aperitiuę, & quędã oppilatiuæ, & q̃dã euaporatiuę, & quędam petrificatiuæ, & quædã ſtypticæ, & quędã lenitiuæ, & ſimiles his. Et debes ſcire ꝙ medicina, q̃ ẽ appropriata alicui operatiõi, non dr̃ habere illã proprietatẽ, niſi cõparatione ad corpus tẽperatũ, vel ad propinquũ temperãtię. & Medicus expertus in hac arte. qñ cadit ad manus ipſius aliud corpus diſtemperatum, debet arbitrari medicinã ſm menſuram, quã videt ei eſſe magis iuſtã, & magis cõuenientẽ in virtute medicinę, quæ habet facere operationẽ iſtam K
in tali corpore. & experientię habẽt hic locum magnũ. v.g. poſtq̃ ſciuerimus ꝙ medicina maturatiua eſt illa, cui⁹ calor eſt ęqualis calori corporis, debemus intelligere hãc proportionẽ propriã vnicuiq; corpori per ſe, & facere cõparationem propriam tali corpori. Et hoc non fuit ſolum in cõplexione propria vnius indiuidui, ſed ẽt in vnoquoq; membro per ſe: ppea quia medicina, q̃ facit ſanię in teſticulis, non facit ſaniem in aure. & non oportet ꝙ Medicus has res tradat obliuioni. & ex- L
perientia habet in iſtis vijs, & arbitrijs magnum poſſe.

De *medicinis Maturatiuis.* Cap. 5.

DEinceps narranda eſt natura illius medicinæ, quæ operatur operationes ſupradictas: & incipiẽdum eſt à maturatiuis. Et dicamus ꝙ maturatio eſt operatio caloris naturalis in ſubſtantia materię, ſicut dictum eſt in alio loco. Et maturatio eſt ordinata ſm ordinẽ, quẽ habet digeſtio in cibo, hoc eſt ĩ tribus digeſtionibus. Et qñ ſpargitur ad aliud membrũ materia, quę ęgredi M
tur à natura in quantitate, aut qualitate, aut ĩ vtriſq;, ſimul, & putrefit illa materia, tunc generatur in illo mẽbro de neceſſitate vnus calor mixtus ex naturali & extraneo. Et ſi materia illa eſt apta recipere digeſtionẽ, fit ibi ſanies, & maturatur. ideo quia alba ſanies eſt media inter digeſtionem perfectã & diminutam: eo ꝙ eſt alba, quia materię nõ ſunt aptæ ad recipiendum digeſtionẽ pro maiori pte, niſi qñ ęgrediuntur à ſua natura in quantitate. ſed qñ egrediuntur à natura ẽt in qua-

litate,

A litate, tunc eſt in eis digeſtio difficilis: hoc eſt qñ tendũt ad malã qualitatem, ſicut ad humores aduſtos, & ſimiles illis. ergo ars conueniens in ſimili re eſt cõfortare virtutẽ mẽbri. quia calor naturalis eſt quaſi ſepultus in membro, ſup qd eſt ſparſa hæc materia. & ppea eſt neceſſe vt medicina habeat ex ſui natura, vt faciat digeſtionẽ: ſicut medicina q̃ aſſimilatur calori intrinſeco, q̃ debet eſſe tẽperata in caliditate & humiditate: vel ſit declinans aliquantulũ ad calorem, & ppea quia calor intrinſecus, qui eſt in mẽbro, põt eſſe
B refrigeratus pp multam materiam ſparſam in eo, aut pp qualitatẽ. Et qñ cõparamus talẽ medicinã, qualis eſt hęc, corpori humano, dicim' ipſam eſſe temperatã. & qñ cõparat' parti dñanti in ipſa ex elemẽtorũ, dicimus q̃ eſt talis, aut talis. Et de medicinis tẽperatis eſt aqua calida tẽperati caloris, & oleum dulcæ oliuæ, qñ guttatim cadit ſuper apoſtema: & ſicut cataplaſma factũ de farina tritici coctũ cũ aqua & oleo dulci. Et debes ſcire q̃ medicina, q̃ facit ſaniem in vna cõplexione, nõ facit in alia. & ſimiliter in quolibet
C mẽbro corporis, ſicut dictum eſt ſuperius. & ppea Medicus expertus debet ex ſe ponere gradus iſtis medicinis. v.g. quia medicina, q̃ inducit ſaniem, quaſi in primo gradu eſt calida, vt cataplaſma ſupradictũ: & ſupra illam in gradu eſt quę facta eſt ex pane pp ſalem, qui ibi eſt. & ſup hãc illa, q̃ facta ẽ ex fermento. Et q̃dam dicũt q̃ medicinæ oppilatiuæ ſunt maturatiuę: ſed hoc eſt p accidẽs, ſicut cerotum factum ex cera & oleo roſato, ppea qa qñ pori claudũtur, calefit membrũ, & mã maturatur. Et quidã dicũt q̃ medicinę maturatiuę maturãt, ppea quia faciũt in materia rẽ, pp quã eſt facile naturę diuidere ipſam materiã tẽperando qualitatẽ materię, aut ſubtiliando ipſam. Et põt eſſe vt in vna medicinarũ inueniatur maturatio cũ omnibus iſtis modis, & erit in cõpoſito per artificiũ: in ſimplici vero p naturã. Et ẽt dr̃ q̃ medicina maturat: ppea quia rectificat in qualitate caloris naturalis illud, qd̃ permutatũ eſt per calorẽ extraneũ. & per hanc viam dr̃ q̃ pſyllium maturat apoſtemata calida. & ſm hũc modum q̃ res frigidæ maturãt apoſte- E
mata calida. Et definitio, qua definiuit Gal. maturationẽ, non verificat' niſi in apoſtematibus, quę ſunt difficilia ad maturandũ pp nimiã debilitatẽ caloris nãlis, aut pp quantitatem, aut pp frigiditatem. D

De *medicinis Mollificatiuis. Cap. 6.*

IStæ medicinæ appropriant' multũ in hac arte medicinis, quę diſſoluunt apoſtemata dura, denſata, lapidea, quaſi habentia inſenſibilitatem. Et iſta apoſtemata generaliter fiũt ab humoribus groſſis, qui ſunt, aut melãcholici, aut phlegmatici groſſi, aut cõpoſiti ex ambobus. Et quia hęc apoſtemata ſunt indurata pp frigiditatẽ, neceſſe eſt vt res, q̃ ea mollificãt, ſint calidę. quia res, q̃ ſunt cõgelatæ per frigiditatẽ, diſſoluuntur per caliditatẽ, ſi ſunt reſolubiles, ſicut plumbũ, & ſtannũ. qa iſta apoſtemata cum maturantur, humectantur: & de neceſſitate eſt vt medicinę, quę hñt pmutare, quãuis ſint calidæ, vt habeant aliquam ſiccitatẽ, vt vincant illã humiditatẽ frigidam. Et medicinæ, quæ pro- F

G batę ſunt per experiẽtiã in hoc opere, ſunt calidę in ſecundo vel tertio gradu, & ſiccę in primo: ſicut ammoniacum, bdellium, ſtyrax, & medulla cruris vituli, & ſepum hircinũ, & bouinũ. Et eſt neceſſe vt ſint menſurę harũ medicinarũ ſm mẽſuram, quã hñt caloris & ſiccitatis: ideo quia medicinę, q̃ ſunt fortes in calore & ſiccitate, nimis hñt diſſoluere, & poſſet remanere pars groſſa ex materia, q̃ conuerteretur in natu
H ram lapidis. Et eſt neceſſe, ſicut dixi mus, vt per te ponas gradũ in fortitudine harum medicinarũ: propterea quia pinguedo eſt debilior ammoniaco, & bdellio. Et pinguedo gallinę debilior exiſtit pinguedine anſeris, & anatis: quia res iſtę diuerſificantur ſm aliquã complexionẽ, aut ad aliquod membrum.

De medicinis induratiuis. Cap. 7.

DE neceſſitate eſt vt medicinę induratę ſint frigidę: propterea quia induratio cum groſſitudine non eſt niſi congelatio, & congelatio non fit niſi à frigiditate. Sed illud, qd̃ dicit Gale. de humiditate in
I his medicinis, nihil eſt: ppea quia humiditas non habet niſi ſolũ humectare, & non indurare. & melius eſſet vt poneret ſiccitatẽ cum frigiditate: quia de illa frigiditate fit ducies cruditatis. Sed iſtę duę qualitates ſunt vt plurimũ paſſiuę, & nõ actiuę. quia duę actiuę ſunt caliditas & frigiditas: quamuis earũ operationes diuerſificentur ſm humiditatem & ſiccitatem. & hoc declaratum eſt in Quarto Meteororum. Et iſtę medicinę habent latitudinẽ. & iſtę medicinę ſunt ſicut ſemperuiuum, pſyllium, & portulaca. & ſi infrigidant & incrudant, non faciũt K hoc niſi per frigiditatem.

De medicinis Oppilatiuis. Cap. 8.

ISTę medicinę ſunt ex his, q̃ claudunt poros, & natura ſunt terreſtres ſine mordicatione: quia mordicatio eſt vna ex rebus, quę cito faciunt medicinam egredi ex poris: aut vt ſint conglutinatiuę vt gummi, & terreſtre, qñ non eſt conglutinatiuum, ſicut amylum. Et eſt neceſſe vt iſtę medicinę ſint multũ remotę à mordicatione: & ppea debent eſſe temperatę complexionis, L
vel declinantes ad frigiditatem parum. Et ſi queſieris qũo oppilant iſtę medicinę corpus interius, quando aſſumuntur: Reſpondemus q̃ hoc potes ſcire per hoc, qd̃ eſt dictũ ſuperius: quia claudunt inteſtina pp̃ chylũ factum ex eis, & ſimiliter hepar, & venas, & membra ipſa. Et iſtę medicinę oppilatiuę diuerſificãtur ſm diuerſitatem complexionis membrorum: ſicut dicitur q̃ dacty li oppilant hepar, & aperiunt oppilationem pulmonis.

De medicinis Aperitiuis, & Abſterſiuis. Cap. 9. M

ISTę medicinę ſunt vni⁹ generis, & ĩter ipſas eſt parua diuerſitas. quia medicinę, quę abſtergũt ſordiciem ex mẽbro, & lauant ipſum, neq; habent poſſe penetrandi in poris, dicuntur abſterſiuę, ſicut aqua mellis, & aqua melonum, & farina ordei, & fabarum. & quę habẽt virtutem penetrandi propter partem igneam, quę eſt in eis, dicuntur aperitiuę. Et quędam iſtarum medicinarum plus operantur extra corpus, quàm intra: & quędam plus

intra,

A intra quam extra: & quędam operãtur equaliter. Et quę plus operantur extra, ſunt quę habent aliquantulam bauracitatem, nec in eis eſt multa groſſities. & pp partem ſubtilem, quę eſt in eis, penetrant intus: & propter largitatem intranearum viarum, penetrant cito. Et res viſcoſę mundificare nõ põt. & ſi cum eis iungeretur corpus ſtypticũ aliquantulum groſſum, tunc mundificarent: ppea quia ſunt inſtrm naturę aperitiuę, quę eſt ī eis. quia hęc ſtypticitas cõiuncta retinet eas in meatibus, donec compleuerint ſuas ope
B rationes. Sed extra corpus non poſſunt ita operari propter ſtricturam pororum, & propter ſtypticitatem. Et ppea abſinthiũ aperit oppilationes hepatis, & non põt poros exteriores aperire pp ſtypticitatem, quę eſt in eo. Et iſtę medicinę debẽt eẽ amari ſaporis cum ſtypticitate. Sed medicinę, quę ambas operationes faciunt, ſunt inter harum naturam medię, videlicet illę, quę habẽt aliquantulam amaritudinem cũ bauracitate ſine ſtypticitate: ſicut radix lilij cœleſtis, & ſimilia eis. Et tu iam ſcuiſti ꝙ medicinę, quę ſunt aperi-
C tiuę vnius membri, non ſunt aperitiuę alterius. Et propter hoc dare debes vnicuiq; harum rerum gradus: quemadmodum facis reliquis medicinis, & virtutibus.

De medicinis Euaporatiuis. Cap. 10.

QVia autem euaporatio non fit niſi in quantitate mẽbri euaporati, & augmentum ipſius quantitatis non fit niſi propter calefactionem mẽbri, neceſſe eſt vt medicinę euaporatiuę ſint calidę. Sed earum calor debet eſſe temperatus: D quia medicinæ, quę habent diſtemperatum calorem, euacuant & deſiccant, nec debent habere ſubſtantiam groſſam. & iſtæ medicinæ ſunt ſicut chamæmilla, malua, & oleum. Et debes ſcire quòd euaporatiuæ ſunt contrariæ oppilatiuis: hoc eſt, quia ſunt frigidę, ſcilicet oppilatiuæ, de quo dictum eſt ſuperius. quia quando membrum refrigeratur, diminuitur quantitas ſua propter quantitatem ſui ad frigiditatem, & terreſtreitatem: quẽ-admodum augmentatur quantitas eius propter propinquitatem ad E caliditatem ipſius naturæ aeris. Et ſcias quòd non fit augmentũ quantitatis ex his, quæ apponuntur, vel eueniunt extra, nec fit diminutio propter aliquid, quod reſoluatur ex eo. & hoc probatum eſt in Naturali philoſophia. Et medicinæ facientes hanc operationem ſunt hæ eædem his, quæ indurant, ſed primo inuiſcant. & ſi diu permanent in membro, indurant ipſum. & poſſibile eſt vt mortificent ipſum, cùm diu permanent ſuper illud.

De medicinis Aperientibus ora venarum. *Cap. 11.* F

IStæ medicinæ ſunt calidæ complexionis, & habent groſſam ſubſtantiam, & ſunt de genere medicinarum aperitiuarum: tamen ſunt fortiores eis. Et habent quaſi tres gradus operationum. primus eſt abſtergendi: ſecundus eſt aperiendi: tertius eſt elargẽdi ora venarum. tamen calor iſtarum medicinarum aperitiuarum non eſt conueniens vt ſit calor corroſiuus, quia

G corrosio claudit. & istę medicinæ sunt sicut allium, & fella, & proprie fel bouis.

De *medicinis Stypticis*. Cap. 12.

Vide cōt. Zym.

STypticæ medicinę, quę stringūt orificia venarū, sunt natura frigidæ & terrestres, & fortis siccitatis. & ppea fuit sapor earū stypticus. & ppea claudunt orificia venarū, quia frigiditas, quę nō ē terrestris, ē debilis operationis. Et hęc est dīa, quę est inter stypticum & oppilatiuum. quia oppilatiuum est in materia, ꝙ est tenet subtilitatem, & stypticū est
H in materia grossa. & hęc sunt sicut galla, balaustia, acacia, & similia.

De *medicinis Mitigatiuis dolorum*. Cap. 13.

DIcitur ꝙ prima via mitigandi dolorē est, vt remoueatur causa doloris. Et secūda est, vt stupefiat membrū, ita vt non sentiat dolorē, sicut fit cum opio. Tertia est medicina, quæ facit in membro illud, qđ repugnat rei, quę inducit dolorem. & istud est verax mitigatiuū. quia in primo modo cadunt multa genera medicinarū: sicut medicinarū
I purgātiū ī eis, & medicinarū digestiuarū. & sedus non mitigat nisi p accidens, qñ priuat sensum membri, aut ipsum indurat. quæ res non est facienda, nisi qñ vitare non possumus: sicut dictum est in lib. de Ingenio sanitatis. sed tertius est verax mitigatiuus: ppea quia præstat sine medio illud, qđ resistit causæ doloris. ergo necesse est ꝙ medicinę, quę hoc faciunt, sint tēperatæ, similes calori naturali, aut parū calidiores intātū, inquantū calor naturalis est refrigeratus à calore naturali debito membri pp resolutionem factā K
in ipso. Et ppea possunt istæ medicinæ mitigare dolorem, qui est ex causis calidis, & frigidis per eundē modum: eo ꝙ augmentant calorē naturalem, qui est instrumentum naturæ, qui est medicinalis per omnem partem: & tunc dominantur natura super malam complexionē, quę facit dolorem, & ipsum remouet. Et quamuis istę medicinæ sint in hoc gradu, necesse est vt sint subtilis substantię, penetrantes, & velociter permutabiles ad calorem naturalem, & tunc adiuuabunt digestiōes propter earum subtilitatem. L
Et propterea appropriantur istę medicinæ duabus virtutibus ad remouendum dolorem: vna est ad multiplicandum calorem naturalē: & alia ad præparādum humorem ad digestionem, qui est causa doloris, ad hoc vt sit facile permutabilis à natura. Et res magis conuenientes in hoc sunt pinguedines, & olea. & pinguedinum, sicut pinguedo gallinæ, & anatis, & pinguedo anseris est melior ſm Gal. de oleis oleum vitelli ouorum, & oleum dulce oliuę calidum parum. Et generaliter, quando dolor est mordicatiuus, res quæ M
mitigant, debent esse dulcoratiuæ. vnde medicinæ, quæ habent qualitatem mordicatiuam, & proprie stypticæ, multum sunt remotæ à mitigatione doloris. Et medicinæ frigidæ, & oppilatiuæ habent augmētare dolorem: eo ꝙ resistunt dissolutioni humoris. Sed medicinę, quę in Arabico nominantur muscabecha, variantur ab istis: eo ꝙ substantia earum aliquantulum grossior existit: & cum hoc sunt aperitiuæ pororum cum euaporatione membri

A membri. Sed generaliter natura earum eſt propinqua naturę ipſarum medicinarum prædictarum, quæ indigent pauca abſterſione.

De *medicinis generantibus Carnem.* Cap. 14.

IStæ medicinæ indigẽt pauca abſterſione cum pauca exiccatiõe. ſed abſterſio eſt, vt auferatur ſordicies, quæ ẽ in vulnere, & ſiccatio eſt ad ſiccandum humiditatem: quia in digeſtione vniuſcuiuſque membri inueniuntur iſtæ duæ humiditates, hoc eſt ſubtilis, & groſſa.

B De *medicinis Cicatrizantibus. Cap.* 15.

IStæ medicinæ debent eſſe ſtypticæ, & fortiter ſiccæ: propterea quia cutis eſt illud, quod fit à natura poſt generationem carnis, & cutis eſt ſiccior carne, propterea neceſſe eſt vt exiccatio iſtarũ medicinarũ ſit fortis: ſicut gallę, & balauſtia.

De *medicinis Cauſticis. Cap.* 16.

IStæ medicinę debent eſſe in fine caliditatis cum groſſitie ſubſtantiæ: & tunc facient opus, quod facit pruna, ideſt carbo.

C

De *medicinis Corroſiuis, & facientibus Carnem cadere. Cap.* 17.

IStæ medicinæ conſumunt carnem, non tñ faciunt quod faciũt cauſticæ. & hoc accidit, quia habẽt caliditatis minus, & ſubtiliorem ſubſtantiam. Et quæ faciunt cadere carnem, ſunt debilioris putrefactionis. & non dicuntur putrefactiuæ, niſi propterea quia corroſio, & caſus carnis non ſunt niſi propter calorem extraneum. & in calore extraneo, eſt aliqua putrefactio de neceſſitate. & medicinæ putrefactiuæ ſunt ſicut auripigmentum rubeum, vel citrinum. Et vtimur medicinis facientibus cadere carnem in vulneribus, qñ volumus q̃ caro bona in eis naſcatur: ſicut putrefactiuis in locis corroſiuis. D

De *medicinis Attractiuis. Cap.* 18.

QVædam earum operantur prima qualitate, & quędam proprietate. Quę operantur per primam qualitatem, trahunt quodlibet adueniens. Sed q̃ trahunt proprietate, trahunt rem propriam, ſicut adamas ferrum. & generaliter omnis attractio, quocunq; modo fiat. nõ fiet niſi per calorem. Et ego debeo declarare operationes, quæ à proprietate fiunt ẽpletæ. Et medicinæ, quæ trahunt propter primam qualitatem, in eo q̃ eſt qualitas abſolute, hoc eſt illud, quod facit caliditas, inquãtum caliditas, ſunt duarum ſpecierum. vna eſt, quę trahit per calorem naturalem, qui eſt in ea, ſicut res quæ vocatur moſchec almeſia, ideſt putredo facta circa orificium foraminũ apũ: & alia trahit per calorem putredinalem, ſicut fermentum, & ſtercus columborum. Sed medicinæ, quę vocantur bezahar, quæ curant à venenis, quædam faciunt hoc à tota ſubſtantia, & quędam faciunt propter primam qualitatem, quę eſt in eis: hoc eſt quando reſiſtunt qualitati generatæ à veneno. propterea quia venenum ingreditur hanc diuiſionem: hoc eſt, quia venenorũ quoddam eſt venenum per primã qualitatem, & quoddam eſt à tota E F

G ſubſtantia. & hanc diuiſionem poſtea declarabo. Et medicinę prę ſer natiuæ dicuntur medicinæ, quę reſiſtunt putrefactioni, aut ppea quia tenent aperta loca, quæ parata ſunt oppilari: aut quia reſiſtunt putredini, aut propter vtrunq;.

De *medicinis Confortantibus*. Cap. 19.

IStæ medicinæ ſunt, quę aſſimilãtur complexioni membri in tota ſubſtantia. Et ppea dicunt quidam ꝙ quodlibet membrũ comeſtũ cõfortat ſimile membrũ comedentis.

H Sed medicinæ, quæ confortant, inquantũ ſunt medicinæ confortatiuę, neceſſario calor earũ debet eſſe fortior parumper calore membri, & ſiſt ſiccior: ppea quia mẽbra nõ terrent, neq; debilitantur, niſi pp qualitatẽ frigidã, & humidã. & hoc ſecũdũ plurimum accidit proprie in mẽbris prĩcipalibus. Et generaliter nõ debilitatur operatio membri vt plurimũ niſi pp frigiditatẽ, quæ eſt conuenientior ad inducendã læſionem: hoc eſt quia aſſimilatur virtutibus dominãtibus ſuper ipſum ex virtutibus elementorũ, ſicut eſt cerebrum: quia ideo ꝙ ſuper ipſum do

I minatur frigiditas & humiditas, læſio, quæ ſuperuenit ei pp has duas qualitates, eſt maior. Et ppea eſt neceſſe ꝙ natura medicinæ, quę cõfortat membrũ, reſiſtat parti, à qua ꝓuenit læſio mẽbri, v.g. quia medicinæ, quę cõfortant hepar, neceſſario debent habere manifeſtam ſiccitatem, è contrario in medicinis cordialibus. & quędam ſunt, quę confortant à tota ſubſtãtia, ſicut aurũ, & margarita cor. Et quędam ſunt, ꝙ confortant pp qualitates primas, & ſecũdas: ſicut ſtypticitas, & amaritudo, quę ſunt in roſa. Et medicinę odoriferę ſunt ſupremę omnib⁹ medicinis, quę confortant principalia membra: & maxime in rebus teſtificatis ab experientia, & proprie corde. Et ppea muſcus plus confortat inter cętera odorifera: nã ei⁹ aromaticitas ꝓualet oĩbus aromaticis. K

De *operationibus Tertiarum virtutum*. Cap. 20.

IAm dixim⁹ naturã medicinarũ, à quibus proueniunt operatiões ſecundę: deinceps debemus narrare naturam medicinarũ, quę faciũt L tertiam operationẽ. Et dicamus ꝙ iſtarum medicinarum quædã ſunt quæ frangunt lapidem, & quædam quę prouocant menſtrua, & quædã quæ generant lac, & quędã quę generant ſperma, & quędã quę diminuũt lac & ſperma, & q̃dam mundificant pectus. Sed medicinæ, quæ frangunt lapidẽ, non ſunt multũ calidę, ſm ꝙ Medici dicunt: ppea qa calor, q̃ indurat, & petrificat, eſt fortiſſimus. & pp hanc viam calor extraneus indurauit lapides. & ppea eſt neceſſarius in earũ fractione calor ſuauis, & nõ fortis, in quo ſit ali- M quantula humiditas, comparãdo calori, qui ĩdurauit lapides, & cũ ſubtilitate: eo ꝙ ſcis, ꝙ res, quę induratæ ſunt propter calorem & ſiccitatem, non diſſoluũtur niſi per frigiditatem & humiditatem. Et cum dico frigiditatem, intelligo diminutum calorem à calore, qui coagulauit lapidem. & ſic intellĩgo cum dico humiditatem: ideo quia nõ operantur iſtæ medicinæ in lapidibus, niſi per operationem ſimilem operationi alicuius decoctionis, & per

viam

A viam iſtã diuidit eum calor nãlis, & expellit. Et tales medicinę ſunt ſi cut aſparagus, cicer rubeũ, & amygdalæ, quæ tendunt ad amaritudinem. Et non eſt remotum, vt hæc operatio non fiat à tota ſubſtantia. Sed medicinæ, quæ prouocant vrinam, debent neceſſario habere caliditatem cum ſubtilitate. quia caliditas cum ſubtilitate adiuuat virtutem actiuam, quæ eſt in renibus, vt delicet ad trahendum illam aquoſitatem: & diſcretiuam, quæ eſt in hepate, etiam adiuuat in cognitione iſtius aquoſitatis caloris. & dici-
B tur ꝙ medicinę, quæ faciũt hoc, habent conueniẽtiam cum membris vrinæ à tota ſubſtantia: ſicut ſunt apium, fœniculum, daucus, & ſimiles illis. Sed medicinę, quæ lac generant, ſunt quæ habẽt calefacere humores phlegmaticos, & habent iuuare virtutem digeſtiuam, quæ eſt in membro, vt conuertatur ad ſanguinem. Et ex generãtibus lac ſunt quædam, quæ ſunt cibi: & illa ſunt cõuenientiora in hoc opere. & ſunt cibi, ex quibus fiunt humores temperati in caliditate & humiditate
C æqualibus humiditati & caliditati ſanguinis. Et medicinæ, quæ prouocant mẽſtrua per os ſumptę, ſunt de genere medicinarum, quę generant lac: ſed neceſſe eſt vt ſint caliores eis: eo ꝙ habent aperire orificia venarum, & ſubtiliare ſanguinem. Et qñ hoc accidens eſt parum, tunc ſufficiunt ſolum medicinæ, quæ generant lac. ſed ſi ex toto ceſſaret menſtruum, non ſufficiunt illæ: ſed ſunt neceſſaria ea, quæ ſunt ſimilia pulegio, & mentaſtro, & opopanaco, & coſto, & ſchœnantho, & caſſiæ lignęæ, & ariſtolochiæ, & ſimilia his. Sed medi- D
cinæ, & cibi qui generant ſperma ſunt calidi & humidi & ventoſi: ſicut faſeoli rubei, cæpe, & nuclei pinearũ. Sed medicinæ, q̃ mũdificãt pectus & pulmonem, & adiuuant ad excreãdum materias incluſas in ipſis, ſunt quæ habent virtutem digeſtionis, & inciſionis ſine forti calore, vt non indurent. Et quandoque adiuuant ad excreandum ſputa medicinæ, quæ habent lenitatem & vi ſcoſitatẽ, quando difficultas ſpuendi erit propter ſubtilitatẽ materiæ: quia ſpargitur, & circunfluit ante aerem, & educi non poteſt. Et me- E
dicinæ digeſtiuæ, & huius materiæ abſterſiuæ ſunt ſicut nuclei pinearum recentes, & butyrum cum mel læ cannæ & amygdalis. Et ſemper ſis memor eorum, quę diximus ſuperius: hoc eſt, qnia diuerſificãtur operationes iſtarum medicinarum per diuerſitatem complexionis alicuius membri etiam plus & minus. & à te pone gradus. & via cognitionis harum rerum vt plurimum eſt experientia.

F
De medicinis operantibus à forma ſpecifica: & de differentia inter eas, & illas, quæ operantur per primã, ſecundã, & tertiam virtutem. Cap. 21.

DEinceps volumus dare differentiam, quę eſt inter medicinas, quę operantur per primam, ſecundam, & tertiam virtutem, & illas, quę operantur per proprietatem, quam appellãt Medici totam ſubſtantiam, & qualiter operantur. Et dicamus ꝙ operationes medicinarũ ſumunt duobus modis. Vnus

G est operationes, quę appropriantur proprijs virtutibus elemẽtorum: sicut est calefacere calori, & refrigerare frigori: quia hmõi sunt substantialia, & sequunt eorũ substãtiã. & similiter incisio, subtiliatio, & aliæ operationes secundę, & tertiæ, sicut dictum est. Et ꝓpea possumus apprehendere occasiones harũ operationum bono arbitrio. Sed alium modũ medicinarũ operationis appropriare non possumus primis virtutibus elementorum substantialiter: v. g. attractio, quam facit magnes in ferro: propterea quia attractio, inquantũ est attractio, quãuis sit appropriata calori, nõ propterea vt trahat, absolute accidit vt trahat ferrum, sed propterea quia trahit ta li attractione propria. & hoc accidit propter proportionem, & cõuenientiam, quæ est inter ipsum & ferrũ. Et hæc proportio, & conuenientia non est nisi in mensuris mixtionis elementorum in eis, hoc est in trahente & attracto. Et propterea est possibile inueniri in vna re proprietates infinitas. & hoc est compatãdo entibus quasi ĩfinitis. Et hęc operatio est, quasi sicut accidens in ipsis virtutibus elementorũ, quæ sunt infusæ in re, quæ habet hanc proprietatem, & non insunt substantialiter. Et ꝓpterea ẽ impossibile scire per arbitrium mensuram mixtiõis, ꝓp quã fit hæc operatio in ipso ente, sicut sciuntur operationes, q̃ proueniunt à materia, quæ non sciũt nisi per arbitrium. Istud est esse ꝓprietatis, & totius substantiæ. Sed complexio non q̃ritur, nec arbitratur in hac specie, sed in alijs. Et qui quærunt in qua specie harum operationum operent medicinæ laxatiuæ: eis rndendum est, quia habẽt hanc operationem per modũ attractionis, inquantũ est attractio, & ꝑ proprietatem. Propterea quia nos videmus, ꝙ qñ reperitur vna ex istis medicinis purgantibus, ipsa attrahit humorem proprium ei, & à quacunq; parte sit in corpore, vel ꝙ sit in partibus infimis corporis, aut in partibus supremis: sicut scãmonia, quæ curat ægritudinẽ formicæ pedis: eo ꝙ mouet hunc humorẽ cholericum, qui est in pede, ad exeundũ extra cum medicina. & hoc non fit nisi per viam attractionis. Et medicinæ purgatiuæ non hñt hãc solam virtutem, hoc est attrahẽdi humorem proprium eis, sicut turbith phlegma trahit, & scammonia choleram, & lapis lazuli melancholiã: sed etiam trahunt proprium humorẽ, & ex proprio membro, sicut faciunt gummi, & proprie* serapinũ, quod trahit à neruis, & à iuncturis humores phlegmaticos grossos & viscosos. Et apparet ꝙ medicina cũ hac operatione attractionis habeat operationẽ cognoscendi humores: ꝓpea quia humores, sicut scitur, sũt in maiori parte in sanguine in potẽtia: & ipsa cognoscit eos, & ipsos attrahit. Et qñ trahũtur humores ab instrumentis ciborum ad intestina, & ventrem, tunc mouet virtus expulsiua ad expellendum eos. nec est remotum, vt virtus expulsiua, q̃ est in hoc membro, in quo est humor, sit iuuatrix opationis medicinæ in illo humore: hoc est, quia cũ medicina incipit attrahere, & nã incipit expellere. Et propterea, qñ virtus expulsiua est multum fortis, fit ꝓpter hoc magna euacuatio: quãuis medicina non fuerit multum fortis.

Et

Medicina solutiua attrahit ꝑ ꝓprietatẽ q̃ est ꝓportio mixtionis elementorũ.

H Mesue in de consolidatiõe medicinarũ, intẽtione prima. & ca. de Reu barbaro ꝑ ꝓprietatẽ cœlestem. Gal. 3. de simpl. me. à sititudine. Auicẽ. 4. primi. ca. 4. qđ à virtute. & in de Vir.

I cor. ca. 20 virtꝰ illa ẽ ꝓprietas resultãs ex mixtione elemẽtoꝝ, & influentia superioꝝ.

K

L

M

* sagapenum.

A Et manifeſtum eſt, ꝙ attractio non poteſt fieri niſi cum apertione orificiorum venarum: & illa apertio non habetur niſi per calorem: & ſic fit ſimiliter attractio. Et ꝓpter hoc totum apparet ꝙ medicinæ purgatiuæ non operantur niſi per vnum calorem proprium, qui eſt I eis, qui habet proprietatem trahendi talem humorem. Sed quærendum eſt, & dicamus per exemplum. Ponamus ꝙ ſcãmonia habet proprietate ſua trahere choleram ſolum, ſicut habet magnes trahere ferrum ſolum: ergo quando bibitur ex ea pluſquã
B ſit eius doſis, non debet alium purgare humorem. & iam certificatũ eſt per omnes Medicos, & experientia ſcitur, ꝙ ſi fuerit quantitas maior debito, purgata cholera fortiter, poſtea purgat phlegma, poſt melancholiam, & ſanguinem. & ſic apparet ꝙ alia virtus hoc faciat a proprietate. Ad hoc reſpondere debes, ꝙ iſte calor proprius, quem habet medicina purgatiua, per quem attrahit, non habet ipſum ſolum in ſe & in actu, ſicut habet magnes, qui trahit ferrum propter ſuam formam ſpecificam. quia medicina non ac-
C quirit illum calorẽ niſi a corpore: & calor non dat illum calorem niſi in quantitate determinata in illa. & propterea, quando recipitur aliqua quantitas indeterminata, nõ ſtabit I hac proprietate. ergo attractio medicinę non eſt propria alicui humori, niſi per viam comparationis, & proportionis determinatæ I illa medicina, & non omni quãtitate accidente. quia quando egreditur ab illa quantitate, tunc trahit ſolum illud, quod trahit per attractionem.
Et non oportet vt hęc omnia dicantur, niſi in medicina, quæ inuenta D
eſt per experientiam, vt non trahat niſi vnum humorem proprium: eo ꝙ inueniuntur medicinæ, quę trahunt diuerſos humores: ſicut dicit de agarico. Et non eſt remotum: quia omnes humores habent propꝛ quitatem in vno genere. Et hoc eſt etiam cauſa, ſi duplicaretur quantitas medicinæ, quæ eſt propria vni humori, vt purgaret alium humorem. ſicut dicitur ꝙ medicinę, quę trahunt melancholiam, trahũt humores phlegmaticos: quia conueni unt cum ea in vna qualitate.

De *Venenis*. Cap. 22. E

VEnena operantur in corpore quatuor operationibus virtutum. ſicut tu vides ꝙ plura operantur qualitatibus primis, ſicut opiũ, quod priuat ſenſum, & motum ſua frigiditate. vnde ſi ſumeretur pauca quantitas, poſtquam eſſet refrenata aliqua medicina contraria, eſſet medicina. Et quædam operantur a tota ſubſtantia: hoc eſt quia permutant corpus penitus ex toto. ſicut aurum conuerſum in calcem, quod non poteſt aliquo modo eſſe medicina. Et quædam interficiunt fortitudine attractionis: ſicut dicitur de F
helleboro albo. Et quædam occidũt remouendo caloꝛẽ vitæ. & hęc ſunt, quæ purgant ſanguinem.

De *medicinis* BeZahar. Cap. 23

MEdicinæ, quæ vocãtur bezahar, quę curant a venenis, operantur has paſſiones conuerſim: hoc eſt quia quædam permutãt ſua qualitate venenum, quando ſunt contrariæ: & quædam hoc operanꝛ a tota ſubſtantia: & quædam hoc faciunt ſua attractione. Et iſtæ medici-

G dicinæ *bedazaricæ non curant niſi recipiantur, cum eſt in corpore diſpoſitio venenoſa facta a veneno,& tunc dant corpori vnam virtutem, quæ eſt contraria virtuti veneni. & ſic curatur venenum quaſi per accidens. propterea quando illas comedit homo ſanus, ſunt ſicut venenũ, exceptis granis citri, & ſimilibus illis. Propterea dicunt Medici, ꝙ medicinę bedazar ſunt mediæ ĩter medicinas & venenum. Et nos ſic non intendimus:quia medium & extrema ſunt vnius generis: & quæ ſunt generis,ſunt ſimilia: & ſic non eſt ĩ bedazarijs cum veneno. & propterea melius eſt dicere ꝙ bedazar ſit in fine contrarietatis cum veneno: quia medicatio contrarietatis ſemper debet attribui contrarietati. Sed cauſa,quare bedazar occidit ſanũ, non eſt niſi quia non habet prodeſſe,niſi quando in corpore eſt diſpoſitio venenoſa. Et eſt, vt iſtæ medicinæ faciant duas operationes in corpore humano. Vna eſt,vt venenoſa, quando recipitur, non exiſtente in corpore diſpoſitione venenoſa. Et alia eſt iuuatrix,quando in corpore eſt diſpoſitio venenoſa.& ſunt ſicut venenum ex vna parte,& medicinę ex alia:non ꝙ ſint medicinæ ex parte,ex qua ſunt venenum. quia non eſt extraneum,vt dicatur ꝙ diuerſificantur actiones vnius agentis diuerſificatis diſpoſitionibus ſubiecti locorum. Hoc eſt,quod poteſt dici bono arbitrio de operationib' medicinarum,qualiter operantur.

*Forte melius legẽ bezahar, & ſic ſemper ĩ hoc capite.

Vide cõtr. Zim.

De modo cognoſcendi virtutes Medicinarum, & Ciborum.

Cap. 24

DEinceps habemus perſcrutari, ſi poſſunt comprehendi argumento operationes medicinarum, quæ non ſunt expertę:aut ſit cognitio inuentionis earum per experientiam:aut ſi in hac inuentione cadit res,quæ contineat argumentum & experientiam:& ſi cecideriut,vtrum ſufficiant modi,qui dicti ſunt a Medicis. Sed dicamus ꝙ operatiões medicinarũ,ſm ꝙ dictũ eſt, ſunt quatuor,primæ,& ſecundæ,& tertiæ, & propriæ. Sed cibus non habet niſi vnam operationem, hoc eſt, ꝙ nutrit. Et cibi naturales non conueniunt nobis niſi in tota ſubſtantia. Propterea quando perſcrutati etiam' de hoc,ſi poterit comprehendi per modum argumenti demonſtratiui in hac perſcrutatione,cadet perſcrutatio inquiſitionis proprietatis, ſi põt aſſignari aliqua ratio, vel non. Et dicamus ꝙ iam dictum eſt ĩ primo Poſteriorum, ꝙ cognitio rerum eſt duob' modis. Vnus,vt habeatur cognitio ſui eſſe ſolum: & hæc vocat demonſtratio eſſe. Et ſecundus dat nobis coguitionem cauſæ illius eſſe:& hęc vocatur demonſtratio cauſę. Et quando ſunt in vna & eadem ſcientia,differũt ſm hunc modum. quia quod dat cãm, non ſtat niſi p primam cãm,ꝓpinquam ſine medio. v.g. ſi tu quæreres quæ ſit cã dei,reſpondemus, quia eſt propter lumen Solis. ſed quod dat eſſe rei ſolum,non ſtat per primam cãm, ſed ſtat per principia mediata. & ſi nõ ſint mediata, nõ ſunt ipſa & eadem cã. ſed hoc ſcitur per conuerſionem æqualẽ,aut per res magis notas apd nos. V.g. ponam' vt velimus rationẽ aſſignare, ꝙ Luna ſit rotunda:eo ꝙ ipſius lumen paulatim augmentatur in figura rotunda,ſicut arcus. quia hoc principium, hoc eſt aug-

mon

A mentatio ſui luminis paulatim, nõ eſt mediatum ꝓpea hoc idẽ non eſt cã rotunditatis Lunæ: ꝓpea ꝙ rotunditas Lunæ non eſt propter hoc, ꝙ augmentatur paulatim in hac figura rotunda, ſed augmentatur in hac figura, quia rotunda. & eſt conuerſiue: ꝓpea ꝙ cuius rei lumen augmentatur paulatim in hac figura, eſt ei⁹ forma rotunda: & oĩs res rotunda luminoſa augmentat lumen ſuum in hac figura. Et etiam inuenimus principia, quę dant eſſe rei ſolum ĩ hoc, ꝙ nota ſunt per ſe, & non ꝓpea vt ſint prima cauſa in re. ſicut dicit
B ꝙ ſtellæ, quæ non ſcintillant, ſunt nobis propinquiores. & hoc principium eſt notum apud nos per ſenſum: ꝓpea ꝓdeſt dicere ꝙ ſtellę errãtes ſunt proinquiores fixis. Et debes ſcire ꝙ hęc principia, quę nos iuuãt ad ſciendum eſſe rei ſolum, ſunt poſteriora in eſſe & cognitione cauſa, & ſunt priora ea in cognitione comparatione ad nos: ꝓpea quia priuatio ſcintillationis errantium eſt propter earum propĩquitatem ad nos: & propinquitas earum ad nos eſt prior in natura & cognitione. Et principium conuerſiuum poteſt no
C bis dare cognitionem cãæ rei, quando probat̃ per medium terminum. quod fit in vero ſyllogiſmo, quia in hoc probatur terminus maior, & minor virtute medij. quia quando inuenitur terminus maior in toto medio, & mediũs ĩ toto minori, tũc probatum eſt eſſe maioris in minori. Et hęc demr̃atio põt dare cãm eſſe, & noĩatur demr̃atio cãæ. Sed qđ dat ſolum eſſe, eſt inductio: hoc eſt quia ſcitur ex inquiſitiõe partium, quæ ſunt ſub illo vñ. quia qñ fuerit quęſitum prędicatum, cuius eſſe volumus habere certitudinem vñr, tũc D quæruntur omnes partes vñs. Et ſi inueniantur, tunc conſtituetur, ꝙ hoc prædicatum eſt in toto vniuerſali. & hæc ſpecies noĩatur declaratio eſſe maioris ĩ medio virtute minoris. quia qñ inuenitur maior in toto minori, hoc eſt in omnib⁹ partibus, & totus minor eſt totus medius, tunc arguimentatur maiorem eſſe in toto medio. Ergo quãdo quę runtur multa ex particularibus in vna ſpecie: & inueniatur vnum prędicatum in omnibus, non opinãdo vt ſit aliqua pars in ſubiecto, in qua
E non inueniatur hoc prædicatum: & eſt cerificatum, ꝙ non videbitur ꝓ hoc, quod videtur a partib⁹, per hũc modum declarationis cognoſcitur eſſe vnius prædicati in tota illa ſpecie a parte experientiæ in omnibus ſuis partibus. Et per hanc viam habemus cognitionem maioris partus ſpecierum principiorũ artis Mediciuæ. Et principium, quod nobis dat eſſe rei ſolum, eſt poſt concluſionem, vt non ſit conuerſiuum ſuper medium terminum. & in hoc mõ cadit demonſtratio eſſe. v. gra. ſicut volumus declarare eſſe virtutem nutritiuam homini per vnum princi-
F pium, quod dicet, omne animal eſt nutribile. & fiet argumentum hoc ſic. omnis homo eſt animal: omne animal ẽ nutribile: ergo oĩs homo eſt nutribilis. ꝓpterea quia hoc prĩcipium non prodeſt nobis, niſi ad tribuendum virtutem nutritiuã homini, ſed non vt virtus nutritiua ſit cauſa propinqua homini. Et quare non iuuat nos in dando cãm rei? quia non conuertitur maior ſuper medium: quia omne nutribile non eſt aĩal. Et in ſumma dico, ꝙ demõ

ſtra-

G ſtrationes, quæ naſcuntur a cauſis remotis, vel ſint affirmatiuæ, vel negatiuæ, ſunt demonſtrationes eſſe, & non demſtationes cauſę: quia demonſtratio cauſę eſt prima & propinqua. Et omnes iſtæ res faciles ſũt ei, qui ſtuduit in Logica per aliqđ tempus, & perfectius cognoſcet iuuamentum, quod faciunt in hoc loco, & etiam neceſſitatem. Et poſtquam ita eſt, ſicut dictum eſt, debemus perſcrutari de proprietatibus. Et dicamus, videndum eſt, ſi poſſit inueniri via, qua poſſimus cognoſcere q̃ proprietates ſint per compa

H rationem alicuius alterius rei, ſicut eſt ad comparationem corporis hominis. Et dicimus q̃ hoc non poteſt ſciri, niſi vno duorum modorum. Vnus eſt, vt ſit natura, propter quã prouenit hęc operatio, manifeſta apud nos perfecte, aut per primos intellectus, aut per demonſtrationẽ. Alter eſt, vt inueniãtur res propriæ poſteriores illi naturæ. & ad hæc vt ſint illę res, & proprietates æquales in vno prædicato. & etiam vt ſint illæ eædem res poſteriores magis notæ apud nos q̃ proprietates. & vt ſint illæ res, propter quas poſſint ſciri ꝓ

I prietates abſq; medio. Quoniam ſpecies harum demonſtrationum, quamuis ſint ex reb⁹, quæ ſunt qua ſi per accidens, ſunt tamen veraces. & nos vellemus, ſi poſſet eſſe, inuenire hoc quæſitum virtute illarum demonſtrationum. Sed videtur q̃ iam ſit ſententiatum, q̃ natura, qua operatur proprietas, non poſſit ſciri perfecte: quia proprietas non eſt niſi vna operatio exiſtens per ſe, tranſiẽs ab vno ente ad aliud propter ꝓportionem menſurarum elementorũ, quam habet vnum ens cum alio.

Et hęc menſura comprehendi non K poteſt per modum arbitrij: neq; etiam poteſt ſciri hoc plus quàm ſit hæc cognitio, quæ non eſt perfecta. Neq; etiam inuenitur hic aliud accidens poſterius, quod ſignificat ſuper hanc naturam veraci ſingificatione. Etiam neq; eſt aliqua, niſi ꝓprietas eadem, * quando ſentitur: * a.l. quæ quia tunc ſignificat ſuper hanc naturam. & ſi eſt impoſſibile hoc ſcire, eodem modo eſt impoſſibile inuenire in eo, quod habet proprietatem, vnum accidens æquale ꝓprietati ad hoc, vt ſignificet ſuper proprietatem, & ſit manifeſtius apud L nos q̃ ipſa. quia non eſt conueniens inuenire hoc, niſi quando inuenire tur vnum accidens magis notum, quod ſignificaret perfecta ſignifica tione ſuper naturam, propter quam ſit hæc proprietas. Et propterea qa proprietas ſequitur proportionem menſurarum entium, poſſibile fuit inueniri in vna re proprietates qua ſi infinitas. & res, quæ eſt propiqua infinito, non poteſt ſciri perfecte p arbitrium: neq, etiam poſſumus inuenire ſigna ſignificantia ſubſtantialiter ſuper hanc naturam. Et poſt quam ita eſt, debemus perſcrutari, M ſi poſſibile eſt apprehẽdere primas operationes per viam demonſtratiuam, aut nõ. Et dicamus q̃ via, qua perſcrutati ſumus ſuper proprietates, erit eadem cum via, qua hic erimus ſcrutati. quia ſi poſſet apprehẽdi arbitrio medicina temperata, aut diſtemperata ī fine ęqualitatis, hoc non eſſet niſi cum cognoſceremus naturam, quę hoc operatur perfecta cognitione. Quia quando nos tractamus de medicina, ſi eſt calida aut frigida, aut temperata, nos non

in-

A intelligimus hoc, niſi qnia habet p ſui naturam & prę parationem, permutando ſe a corpore humano, vl' vt permutetur a corpore humano: & corpus poſtmodum ab ea recipit vnam qualitatem permuatam cõparatam, proportionatam qualitatibus naturalibus, quę ſunt in corpore: quam proportionem dicim' temperantiam eſſe, aut diſtemperantiã. Ergo vtinam ego ſcirem, quę natura eſt hæc, propter quam prę paratum eſt corpus humanum patu has paſſiones: & quæ eſt illa, quæ præparata eſt ad agẽdum: & cui rei has
B debemus comparare, hoc eſt cui rei debemus comparare menſuras elementorum, quę ſunt in illa. Propterea quia hęc operatio non dicitur, niſi comparatiue ad corpus humanum. Et propterea apparet prima fronte, ꝙ debet fieri comparatio inter complexionem ciborum & medicinarum, & complexionem hominis, ita ꝙ menſurę elementorum, q̃ inueniuntur in cibo & medicina, in qualitate ęquales ſint his, quæ in homine, inueniuntur. & hoc eſt, qđ dicitur cibus temperatus, & medicina temperata. Et quod egreditur a
C temperantia ad vnam extremitatũ, eſt illud, quod eſt augmẽtatum aut diminutum in illo extremo. Hęc eſt melior ratio, quę poſſit aſſignari proportioni & comparationi ciborum, & medicinarum corpori humano, & operationibus ipſius. Sed vnum nobis obuiat, ꝙ ſi ita eſt, nullus cibus debet dici temperatus homini, niſi caro humana. Et forte poſſet eſſe ꝙ carnes gallinarum per modum ſimilitudinis remotę, eſſẽt temperatæ complexioni hominis: aut complexio carnium hœdi ſimiliter. Sed de terræ naſcentibus nul- D
lum temperatum poterit inueniri. & minus debet eſſe calida corpore humano: quia corpora animalium ſunt calidiora naſcentibus terræ: & propterea non inuenitur in terrę naſcentibus calor in actu. Et poſtquã non eſt via cognoſcendi hanc naturam perfecta cognitione ab hac parte comparationis, quę eſt inter naturam corporis & complexionem, qua operantur medicinę has operationes, fortaſſe poterit cognoſci a parte comparationis, & proportiõis menſurarum elementorum, quam habet medicina a ſeipſa: hoc eſt qa E
medicina, in qua dominabit' calor in ſeipſa, illa dicitur calida: & illa, in qua dominabitur frigus, dicitur frigida. & ſic de ſicco & humido. quia medicina, in cuius partib' dominabitur pars ignea, illa erit conueniẽs, vt ex ea generetur calor magis: ſicut videtur in ſulphure, & in ſimilibus. Hæc eſt vna via, quę poſſet ſuſtineri in parte. Sed etiam illa eſt corrupta in pluribus ſuis partibus. ideo quia inuenimus multas res, q̃ ſunt in ſuis complexionibus calidiores, & quando nos comparam' eas cor- F
pori humano, hoc eſt, quando eas comedit homo, inueniuntur frigidiores, ſicut muſtum & vinum antiquum: quia in eo, ſ. muſto apparet calor manifeſtior, poſtquam tu vides, quia bullit, & comparando ipm corpori humano, eſt frigidius. Et videmus res, in quibus frigiditas eſt magis manifeſta, & comparatione ad corpus noſtrum ſunt calidiores: ſicut vetus vinum. Et ſi tu dicis, hoc prouenit a virtute corporis: ergo ſumus in eo quod prius eramus, & nõ ſumus egreſſi. Et quare volo in hoc

co-

A ſtratiuas,vt ꝓbarent opationes harum medicinarum in corporib'humanis:quãuis non ſint niſi ſigna opinãtia,ſicut oſtenſum eſt ſuperius. & vt ipſum honoremus, dicimus ꝙ habent veritatem ꝓ maiori parte ſed nõ neceſſario:& etiam quia mouent hominem ad experientiam.Et ꝓpea dicit Galenus,ꝙ duo inſtrumẽta,quibus hęc ars fuit inuenta, fuerunt ratio,& experientia. & etiam conferunt ad habendam cognitionem rerum expertarum,vtrum ſint cibales,aut medicinales. verbi gratia ſint duo cibi: vnus ſit facilis vel leuis,alter vero grauis & durus:nos
B dicimus ꝙ facilis & leuis citius alterabitur, eo ꝙ citius recipiet diuiſionem a calore naturali,& citius patitur.Et adhuc plus,ſi conati eſſemus in his rebus ad accipiendum per vnam viam cauſam & eſſe ſimul, eſſet valde difficile.& quando habebimus experiẽtiam eſſe,facile erit nobis dare cauſam per hunc modum ſpeculationis.& erit hęc ars ratiocinatiua.Et quandovna medicina nõ complebit intentionem noſtrã hac ratione,poterimus ad aliam tranſire,ſed qui non haberet niſi experiẽtiam,non poſſet hoc obtinere.Et iã
C dilatatus eſt Galenus in diuiſiõe harum duarum rerum: niſi quia demonſtrationes, & ſententię datæ a Galeno, & quibuſdam Medicis venientibus poſt eum,ſunt breues reſpectu illarum,quę hic dici poſſunt eo ꝙ intenderant ad loquendum ſuper naturam medicinarum ex parte ſaporum,& odorum,& velocitate conuertendi ab igne.& ſi ponerem' omnia hæc eſſe ſigna,erunt ꝓpriora naturarum, quę tenentur has operationes facere in corpore humano. Sed ſigna ſubſtantialia neceſſe D
eſt vt ſint æqualis naturis,quæ manifeſtant ſuper eas: & tunc poteris ire a nouiſſimo ad primum,& a primo ad nouiſſimum.Et ſi non fueris perſcrutatus ſpeculationes huius artis per hanc viam,ignorabis naturã medicinę calidę, inquantum abſolute calida extitit,& frigidæ inquantum frigida. nec etiam ſcies naturã medicinę calidæ in eo ꝙ eſt calida perfecte, nec frigidæ in eo ꝙ frigida eſt.Verbi gratia, ſi cognitio Medici in medicina calida non eſſet,niſi ꝓpterea ꝙ habet ſaporem acutum, E
aut amarum,aut ſalſum: & ꝙ natura,quę habet calefacere, facit hoc: tunc eſt eius ſpeculatio in hac arte multum diminuta: propterea quia multæ res ſunt calidæ,& non habẽt ſaporem amarum, neq; acutum:ſicut carnes paſſerum, & columbarũ iuuenum,& ſimilium.Quia cibi,& medicinæ vtr ſunt terrę naſcentia, aut animalia,aut minetalia:& ſapores non dominãtur niſi in terræ naſcentibus,aut animalibus. Et nobis neceſſe eſt vt iſtarum rerum arbitrium ſit rationale ad affirmãdam naturam medicinarum calidarum, F
frigidarum,ſiccarum,& humidarũ: & poſtea ſtudebimus in rebus, quæ ſignificãt has naturas. Ergo primo conſyderanda ſunt ſigna, quib' poſſimus cognoſcere quantitatem harum menſurarum a complexionibus medicinarum. Et dicim' ꝙ res, quibus poſſunt ſciri,ſunt res ſuperuenientes vnicuiq; qualitati rei cõplexionatæ:propterea quia complexionatum eſt corpus conſimile in partibus:& iſta ſuperuenientia ſunt differentię,quę aduenium ei a menſuris mixtionum illarum.Et quędã

illa-

G iſtarum differentiarum ſunt, quę continent omnia corpora conſimilia,& ſunt omnes enũciatę in Quarto Meteororum: quarum quędam ſunt quę congelantur, & quędam non:& quędam diſſoluuntur, & q̃dam nõ:& quędam ſunt lenes,& q̃dam aſperæ: & quędam ſunt, quę ſunt extenſibiles,& quędam non. Et quędam ſunt quę ſunt ptoptię quibuſdam corporibus conſimilibus: ſicut odores,& ſapores,& colores. Et quędam quibus eſt dominatio manifeſta vnius elementorum per ſe, quando ſentiuntur per tactum cali
H dę,frigidę,humidę,aut ſiccę. & hoc non inuenitur niſi in rebus,in quibus eſt caliditas,frigiditas, humiditas,aut ſiccitas in actu. Sed cum nos perſcrutati fuerimus cibos & medicinas,nos tentabimus eos, in eo q̃ ſunt partes rei compoſitę. & hoc eſt proprium in medicinis,& cibis, quę ſunt partes terrę naſcentium, & animalium. Et quędam illarum ſunt, quę iudicantur per earum operationes,& loca. & ſi ſunt partes animalium, iudicantur a regimine illorũ animalium, & a ſpecie illorum ciborum. & generaliter neceſſe eſt vti
I in animalibus comparatis rebus, quibus vſi ſumus in cognitione complexionis hominis in operatione,regione,& loco. Et cum dico hic operationem, intẽdo operationem animę: hoc eſt nutrimentum,ſenſibilitatem,& concupiſcibilitatem,& alias operationes animę, quę dictę ſunt. Iſtę ſunt vię,quibus poſſumus per hanc artem iudicare.& quanuis non ſint fortes, ſine eis nõ poſſum' eſſe,nec ipſas diminuere. Sed dicendum eſt de vnaquaque iſtarum ſm q̃ melius eſſe poterit.nec petendum eſt vltra illud,quod dictum eſt,ſicut K
dicit Ariſto.quia non debemus quę rere a traulo ſermocinari,nec a muto loqui.& in his non eſt aliud, niſi vt recipiantur a Naturali, & ab eo quod videmus, quod facit natura: quia demonſtratio non habet veracem viam in hac arte.

Quo pacto cognoſci poſſint complexiones Ciborum, & Medicinarum per generales differentias corporum mixtorum.
Cap. 26

ET dicamus q̃ res, quę ſunt ma L
nifeſtiores,a quibus poſſumus habere certitudinem complexionis corporum conſimilium, eſt congelatio,& ſpiſſitudo,humectatio, reſolutio,diſſolutio,facilitas, viſcoſitas, ſubtilitas,groſſities,mollificatio, dulcies,combuſtibilitas, & non combuſtibilitas,oppilatio,& apertio: & quędam congelatio a calido,& quędam a frigido. Eorum,quę congelãtur a frigore, quædam ſunt,quę inſpiſſantur primo a calore:& quędã, quę non ſunt inſpiſſata primo a calore:& quędam, quę inſpiſſantur ab vtroq;. Et eorum, quę diſſoluuntur, M
quędam diſſoluuntur a calido,& q̃dam a frigido. Et eorum,quę humectantur,quędam humectantur a calido,& quędam a frigido. Sed quę congelatę ſunt a calore, calor & ſiccitas ſuper eas dominatur, vt eſt ſal, & ſpecies eius. Sed quę congelata ſunt a frigore, ſi in primis eſſent inſpiſſata a calore: & iſta ſpiſſitudo eſſet propinqua ſpiſſitudini, quę fit a natura aerea,aut aquea, ſicut ſpiſſitudo butyri,hęc erunt neceſſario calida.& idem eſt de oleis,gummis,& ſimilibus. Et quę congelatę ſunt a fri-

A frigore,&natura terreſtris ſuper eas dominatur, ſi calor prius eas inſpiſſauerit: ergo frigiditas & ſiccitas dominabuntur in eis: ſicut ſunt oſſa, cornua,panniculi,&ſimilia.Sed quę ſunt congelatæ a frigore, nec ſunt prius inſpiſſatę a calido naturali, hęc ſpiſſitudo erit frigida & humida:ſicut eſt argẽtum viuum,& ſimilia.Et quæ res ſunt inſpiſſatæ a calore,& coagulatæ a frigore, ſunt propinquę æqualitati: ſicut eſt cachimia.Et res quę diſſoluuntur a calore,ſemper coagulantur a frigore:& quę coagulantur a frigore,diſſoluũ
B tur a calore.Ideo cum nos videmus res,quæ ſunt diſſolutę a calore,debemus iſpicere,ſi coagulatę ſunt a frigore,nec ne inſpiſſatæ ſunt a calore,iudicamus ipſas eſſe frigidas & humidas.Et ſi ſint iſpiſſatę a calore cum dominio partium terreſtrium,iudicamus ipſas eſſe frigidas & ſiccas:ſicut ferrum,& multa metalla. Et ſi cum hac ſpiſſitudine dominantur partes aereę,tunc eas iudicamus humidas declinantes ad caliditatem:ſicut eſt pinguedo inteſtinorum. & ſunt res,quæ diſſoluuntur a frigiditate & humiditate,vt ſunt ſpecies ſalis. Sed res,quæ ſunt inſpiſſatę a ca
C lore,pro maiori parte ſunt calidæ & ſiccæ:excepto ꝙ illa ſpiſſitudo non ſit fundata in ſubſtantia aerea,ſicut ſperma,quia tunc illa ſubſtantia erit humida,aut temperata,ſicut lac coctum.Sed res, quæ ſunt inſpiſſatę a frigiditate & humiditate, ſi calor eſt in primis opatus aliquam coagulationem,debet dici ꝙ ſint calidæ & humidæ,vt eſt ius pingue.Et ſi ſint inſpiſſatæ,ita ꝙ calor in primis nullam fecerit coagulationem, debent dici vt ſint frigidę & humidæ, ſicut lac,quod coagulatur multa frigidi- D
tate. Et debes ſcire, ꝙ poteſt eſſe,ꝙ operationes, quas faciunt caliditas & frigiditas in rebus iſtis,poſſunt eſſe naturales, aut accidentales. ideo debemus iudicare ſuper generato illarum,ſi eſt naturale. quia complexio,propter quam medicina hoc facit,erit naturalis: ſicut eſt ſpiſſitudo ſpermatis,& complexio , quæ facit non naturale, eſt non naturalis. ſed accñtalis: ſicut ſpiſſitudo,quæ fit in muſto,quando ad ignem decoquit. Sed res,quæ inſpiſſantur a calore & frigore æqualiter, ſunt aereæ & a-
queæ, & earum partes ſunt conglu- E
tinatæ ſimul:ſicut oleum oliuæ, & alia olea, quæ poſſunt recipere has operationes.quia oleum inſpiſſatur & congelatur a frigiditate: ꝓpterea quia partes aereæ, quæ ſunt in ipſo, conuertuntur ad aquam.& iterum inſpiſſantur a calore : ꝓpea quia reſoluuntur partes aqueæ,& remanẽt aereę cum terreſtribus in eo dominantibus.Et res,quæ non inſpiſſant a calore,vel a frigore,ſunt aqueæ cũ pauca terreſtreitate: & calor eas cõſumit,antequam inſpiſſent. Nec ẽt frigus poteſt eas inſpiſſare propter
paucam terreſtreitatem, quę eſt in F
eis:eo quia non inſpiſſat frigus, niſi quando extrahit caliditatem exiſtẽtem in eis, & ſpargit humiditatem, & tunc aduenit ſiccitas,& illa de cã erit coagulatio,& inſpiſſatio. Et qñ duę res recipiunt congelationem,& inſpiſſationem æquali tempore,aut ꝓp vnum motorem ęqualem ĩ ſubtilitate & groſſitudine, ſunt in vno gradu ęquales in caliditate & frigiditate.Sed ſi vna earũ plꝰ ĩſpiſſat,coagulatio ipſiꝰ ẽ velocior.&cũ motor ipſiꝰ ẽ fortior, hẽt inæqualitatẽ ſm

G hoc Sed res lenes, & viſcoſę habent dominium aquæ & terræ:& ꝓpterea ſunt frigidæ, & groſſæ.ſed lenes habent dominium aereitatis cum pauca terreſtreitate: & propter hoc de facili diuiduntur, eo quia aereitas.quæ admixta eſt ei, eſt elementum humidum. & ideo leuiter ab alio diuiditur: & modica ſiccitas,q̃ eſt admixta ei,leuiter recipit paſſionem. Et res humidæ recipiunt extẽſionem propter partem humidam aqueam,quæ eſt in ipſis. & propter dominationem partis terreſtris cũ aquoſa, ſunt difficiles diuidi ĩ duas
H partes. ꝓpterea res lenes ſunt propĩquæ, vel faciles,vt permutentur digeſtione propter facilem diuiſionẽ earum: quia calor in eis plus dominatur.quia hæc eſt vna ex reb⁹,quę adiuuant ad velocitatem digeſtionis: quia difficultas diuiſionis partium fatigat naturam. Et ſcias ꝙ viſcoſitas,& ſpiſſitudo ſignificant ſiccitatem propter dominationem partium terreſtrium,ſi eſt medicinalis. & ſi eſt cibalis, eſt difficilis digeſtionis:ideo quia forma corporis difficile ſuam deſerit naturam.Et ſubtilis ſubſtãtia,ſi eſt aerea,ſignificat cali-
I ditatem & humiditatẽ: & ſi ignea, ſignificat calorem & ſiccitatem. Et mollicies ſignificat corp⁹ humidũ. & propterea res molles facile ꝑmutantur, ſicut fructus recentes,& humidi.& duræ ſignificant contrariũ. Et ſpiſſitudo & mollicies, & ſubtilitas & duricies non ſignificant niſi ſuper virtutes patiẽtes in re: hoc eſt humiditatem & ſiccitatem, & non ſuper agentes.Et oppilatio & euaporatio dicitur ſecũdum duos modos. vnus,qui debet ſic veraciter appellari:& eſt talis operatio, hoc eſt augmentum vel diminutio quãtitatis. K
ſicut nos videm⁹ muſtum facere ex ſeipſo euapotationem in vtre clauſo,& creſcit quantitas ſua vltra mẽſuram primam, non exiſtente additione ſubſtantiæ in ipſo,& aliquã do frangit vtrem. & ſicut videmus ĩ nebulis,quæ conſtringuntur,& oppilantur in ſeipſis, & redeũt ad paucam menſuram,nihilo ex eis exeunte:& elargantur,& creſcunt,nullam additionem recipientibus. Et cauſa in hoc eſt, quia aer eſt maior aqua, & terra. & quando res appropĩquat naturæ aeris,eius quantitas plus creſcit: & qñ appropĩquat plus naturę L
terræ,& aquæ,diminuitur plus. & propterea res vaporabiles ſunt aereæ,& ſunt calidę & humidę:& quę ſunt clauſæ, & oppilatæ in ſeipſis, ſunt frigidæ & humidæ. ꝓpea quia euaporatio nõ eſt niſi dilatatio ſubſtantiæ aereæ,& non eſt augmentũ rei venientis ab extra.& ſic eſt oppilatio per contrarium. Et propterea ponitur fermentum in pane,ad hoc vt faciat ipſum ſpongioſum, & in eo dominetur aereitas, & ſit facilis ad digerendum.propterea quia corpus aereum leuius eſt ad permutan
dum propter ſuam humiditatem: M
quia ſubſtantia ſicca eſt dura ad ꝑmutandum,& digerendum. Alter vero modus eſt, qui dicitur vaporatio,vel oppilatio propter diſpoſitionem corporis, quod habet foramina larga,vel ſtricta. quia quod hẽt largos poros, dicimus eſſe vaporoſum:& quod habet ſtrictos, dicim⁹ eſſe oppilatum. quia naturalis intellectus eſt intelligere iſtas res in ſubſtãtia corporea earum,&non ꝓp lat gitatem, aut ſtrictũram foraminũ. quia hæc ſunt verba vulgarium:q̃-

uis

A uis etiam illud adiuuet digeſtionẽ propter facilitatem digeſtionis. Sed res combuſtibiles ſunt de neceſſitate igneæ, ſicut ſulphur: aut aereę, ſicut fœnum. & propterea velociter ꝑmutantur ab igne. Et ſi diceretur ſic in digeſtione, hoc non conueniret niſi rebus, quæ comeduntur. ſed ſi nos intelligeremus, ꝙ hoc eſſet verax ſecundum Galenum, non eſſet neceſſe attribuere medicinæ oppilationem & ſubtilitatem: quia poſſibile eſſet vt res eſſent groſſæ ſubſtantiæ, & de facili permutarentur: quia haberẽt foramina magna, per quę
B poſſet ignis de facili tranſire. & propterea ſuper eas dominabitur ignis, & comburentur ſubito. quod facere non poteſt calor naturalis: ꝑpterea quia eſt humidus, & eſt debilioris caloris q̃ ignis. quia res ſupradictæ non ſunt faciles ad comburendum, niſi propter accidentia largitatis ſuorum foraminum, ſicut arundines. Sed res, quę intenduntur habere vaporationem, & oppilationẽ a ſubſtantia ſui corporis, hoc eſt ꝑpter raritatem in ſuam, aut ſpiſſitudinem ſuam a partibus ſubſtãtię ſuę: & illę habent comparationem cum
C calore naturali, qui operatur in corpus noſtrum. Sed res, quę non recipiunt combuſtionem, ſunt res terreſtres, & aqueæ. Hoc eſt, quod poteſt dici in ſignificationibus vniuerſalibus ſuperuenientibus naturis corporum conſimilium,

De cognitione medicinarum, & ciborum per rationem ſumptam a ſapore.

Cap. 27

DEinceps volumus narrare de ſaporibus, odoribus, & coloribus. Et dicimus ꝙ ſpecies ſaporum, quæ ſunt manifeſtiores, ſunt dulcis, D
vnctuoſus, ſalſus, amarus, acutus, pũticus, ſtypticus, acetoſus, & inſipid⁹. Dulcis ſignificat complexionem calidam. ſed calor ipſius eſt temperatus æqualiter ad comparationẽ cõplexionis humanæ ſecundum Galenum. Sed vnctuoſus dictus eſt: quia pars aerea dominatur ſuper ipſum cum modica aquoſitate. & ꝑpterea calor ipſius eſt minor, quam calor dulcis. Supra complexionem ſalſi dominatur pars ſicca adu ſta, in qua mixta eſt pauca humiditas: & calor ſuus maior eſt calore vnctuoſi. Et ſuper naturam amari do- E
minatur complexio ſicca terreſtris. & hoc poteſt naſci a calido, & frigido. & ſignificatio, quę ſeparat vnũ ab alio, eſt ꝙ ſignificatio eius, quod fit a frigore, eſt vt ſit dulce, poſtquã fuit amarum: ſicut ſunt glandes, xyloaracta, & aliqua ex cucurbitis. Et amaritudo, quę fit a calore & terreſtreitate, teuerutur ad amarũ, poſtquam fuit dulce. Et hoc fit, propterea ꝙ amaritudo ſequitur duas ſpecies complexionis, aut calidam & ſiccam, aut frigidam & ſiccam: quẽ admodum inuenitur color niger ꝑ calorem, & frigus. Et hoc, quod di- F
ximus breuiter de amaro, non ſenſerunt Medici, qui nos pręceſſerunt: & etiam Galenus non appropriauit ipſum niſi calido ſeorſum. Sed quo modo non cogitant hoc, quòd opium eſt in fine amaritudinis, & inducit paralyſim propter ſuam frigiditatem? Et quamuis poſſent dicere quòd non prouenit amaritudo a parte frigida. Nos dicemus iam eſt amaritudo dominans in ſuo ſapore: & ſapor fortis eſt in iudicio ſuper naturam ibi: vnde debet

Cõtra Medicos de ſapore amaro.

Nota iſtã tiam de Opio.

G iudicari, ꝙ ſit magis calidum q̄ frigidum: ppea iſtæ res accipiẽdę ſunt a Naturali. Et quod nos diximꝰ de amaro, inuenitur in libro noſtro, q̄ dicitur liber de Plantis. & amaritudo, quę prouenit a calore, ẽ calidior ſalſedine: quia admiſcetur ſalſugini aliquanta humiditas. Et ſignificat hoc aqua maris maioris. quia eſt nimis ſalſa, & eſt multum amara, & non poteſt in ea viuere aliquod animal propter multam amaritudinẽ: propterea quia amaritudo eſt in vltimitate contrarietatis nutrimento animalium, & eſt contrarium dulci
H propter ſiccitatem ſolum. & ꝓpterea interficit infantes. quando multum ea vruntur: propterea quia ſũt in vltimo humiditatis. & vſt nõ ingreditur natura amaritudinis in re cibali, propterea quia non eſt niſi medicinalis: & dulcis ingreditur in cibos, & medicinas. Et quod dominatur ſuper acutum eſt multus calor cum multa ſiccitate & ſubtilitate: & ꝓpterea calor illius eſt fortior omnibus alijs. Iſti ſunt ſapores ſignificantes ſuper ſpecies rerum calidarum. Et vnuſquiſq, eorum habet in ſua ſpecie gradus. quia quoddam
I dulce eſt calidum in gradu primo, & quoddam calidum in ſecundo, aut vltra. & ſic de ſalſo. Et ſapores, q̄ ſignificant in medicinis ſuper cõplexionem frigidam, ſunt pontici, ſtyptici, acetoſi, & inſipidi. Sed inſipidi magis debent attribui inſaporabili q̄ ſaporabili. ſed dicitur vt ſit ſapor propter ſenſum guſtus: ꝓpterea quia quilibet ſenſus ſentit ſenſatum proprium, & priuationem illiꝰ. Et ſtypticus, & ponticus ſunt vnius ſpeciei, & non diuerſificantur, niſi ſm magis & minus: & illi ſignificãt ſuper complexione fortis ſiccitatis, K & frigiditatis. & ponticus in hoc eſt fortior ſtyptico. Et aceroſus fit cum frigiditate mixta in parte humiditatis, & non eſt remotus a calore: & ꝓpterea incidit, & ſubtiliat: & propterea ſubſiſtit pontico, & ſtyptico ī frigiditate. Et inſipidus eſt aquoſus, & frigidus. & hoc eſt, quod poteſt dici in ſignificationibus ſaporum. Et quidam ſapores ſunt, qui non ſignificant perfecta ſignificatione ſuper naturam rei. & hoc poteſt eſſe ī vna medicina compoſita ex plurib⁹ partibus: quarum quędam ſunt ſa- L porabiles, quædam inſaporabiles: propterea quia non eſt neceſſe, vt vnumquodq; mixtum ſit ſaporitũ, vt probatum eſt in Naturali philoſophia. Et ſi homo vellet iudicare totalitatem medicinę, non poſſet iudicare per ſaporem ſuper ipſam totam: ſicut videmus multa ex gummi, quia ſunt inſipida, & tñ calida.

De cognitione medicinarum, & Ciborum per rationem ſumptam ab odore. Cap. 28

ET differẽtię odorum non ſunt M manifeſtę nobis, ſicut differentię ſaporum. vnde nõ proprium habent nomen, ſicut habent ſapores: ſed dicitur odor fœtidus, & odor aromaticus. Sed nos ordinamus nomina accommodata a nominibus ſaporum, ſicut diceretur odor acetoſus, & odor acutus, & odor amarus. & propterea ſignificatio complexionis odorum iſtorum ſpecialiter eſt ęqualis ſignificationi complexionis ſaporis dominantis ſuper ipſum. Sed odores aromatici non ſunt niſi a complexione calida ex neceſſita-

te.

A te. Et fœtidi fiunt a complexione frigida ab humiditate extranea cũ calore putrefactionis. Sed ſcias cum hoc toto, ꝙ ſignificatio odorum eſt multum debilis: propterea quia, ſicut dictum eſt ſuperius, poſſibile eſt eſſe medicinam compoſitã ex partibus aliquibus odoriferis, & aliquibus non odoriferis. & ſi iudicarem' ſuper totalitatem medicinę per odorem, poſſet eſſe iudicium ignorantię. ideo quia de hac re non debem' iudicare de toto propter partem: ſicut ille qui opinatus eſt ꝙ roſa eſt calida, eo ꝙ eſſet aromatica.

B

De cognitione Ciborum & medicinarum per rationem ſumptam a colore.

Cap. 29.

SIgnificatio colorum eſt multũ debilior ſignificatione iſtorum: propterea quia colores non ſunt niſi in ſuperficie colorati: & propterea inuenies ſecundum plus ꝙ complexio partis, in qua eſt color, eſt alia quàm complexio totius colorati. & propterea vides ꝙ idem eſt color in re calida & in re frigida: ſicut albedo, quę eſt in ſale, & camphora. Sed

C videtur ꝙ color verificetur plus in operatione eorum, quę ſunt in vna ſpecie: ſicut eſt in gallinis albis & nigris, & in cygnis albis & nigris. Sed colores ſunt multiformes: ſed generaliter fiunt albi, aut nigri, aut compoſiti ex his, ſicut azurus, citrinus, & alij. Sed viriditas, & nigredo fiunt ex neceſſitate ex partibus ſiccis terreſtribus. quandoque fit ex multo calore, ſicut nigredo in Aethiopibus. & quandoquę fit propter frigiditatem, ſicùt vinum nigrum. & hęc differentia iudicatur ex eo quod prę-

ceſſit, ſicut alibi dictum eſt. Sed al- D
bedo, quando prouenit a dominatione mixtionis partium terreſtriũ cum aereis, ſignificat calorem, aut temperantiam: ſicut tu vides homines habẽtes pulchram albedinem.

Sed quę fit propter admixtionem partium aquearum cum terreſtribus, quando eſt in rebus humidis, ſignificabit complexionem frigidã & humidam. Et iam dictum eſt in libro noſtro ꝙ albedo fit ex admixtione partis igneę clarę cum corpore peruio. & nigredo fit a pte ignea tenebroſa cum corpore nõ peruio. Sed colores rubei omnes ſignificãt E
ſuper calorem propter partem ignea am, quę in eis manifeſtatur, & citrinus eſt medius inter eos. Sed viriditas declinat magis ad nigredinem, ſicut citrinus magis ad aliud extremum. Sed natura colorum mediorum eſt compoſita ex natura extremorum. Hoc eſt, quod poteſt dici ſuper ſignificatione virtutum medicinarum ex parte colorum ſuperuenientium corporib' cõſimilib'.

De cognitione ciborum & medicinarum per proprietates eorum, prout ſunt partes terræ naſcentium, & animalium: & ſunt Locus, F
Tempus, Regio, & Operatio.

Cap. 30

DEinceps narrandę ſunt proprię ſignificationes in illis, in eo ꝙ ſunt partes terrę naſcentium, vel partes animalium. Naturæ terrę naſcẽtium cognoſcitur quatuor rebus: vna a loco, alia a regione, alia a tempore, quarta ab operationibus. & non fortificantur hę operationes niſi propter ſignificationes rerum

G præteritarum. & quãuis nos cognoſcamus ab iſtis complexionem medicinæ,nos debemus cognoſcere ét per viam operationis duarum medicinarum,quę ſunt in vna ſpecie, ſicut dictum eſt. Et dicimus ꝙ terræ naſcentium quędam ſunt perfecta, & quædam ſunt diminuta.Et diminutum eſt illud, in quo manifeſtat dominium vnius elementi ſolum: aut elementi aquæ, ſicut terræ naſcentia,quę naſcuntur ex aqua: aut elementi terræ,ſicut terræ naſcẽtia, quæ naſcuntur in locis petroſis, & tortibus. & propterea iſta terræ naſcentia ſunt diminuta:hoc eſt,quia H non habent flores,& folia.& manifeſtum eſt ꝙ dominans ſuper complexionem iſtorum eſt aut frigiditas,aut humiditas:ſicut folium herbæ,quæ ſtat ſuper faciem aquę,quę dicitur thaholeb: aut frigiditas, & humiditas, ſicut fungi. Et terræ naſcentia perfecta ſunt illa,quę naſcũtur in montibus:quia apparet ab eminentia montium,vt debeat generare plura terrę naſcẽtia quàm alia loca, dummodo ſint temperata cũ bona euaporatione,& cũ bona mixtione caloris cum humiditate. & debet eſſe hoc in eis,quia habent aſcẽſum in aere. & ſunt propinquiores influentiæ corporum ſuperiorum: & illa terræ naſcentia habent complementum fructuum,florum,& foliorum.Et ſunt terrę naſcentia, quę naſcuntur in deſerto, & ſunt quæ naſcuntur in viridarijs,nam illa habent plus frigiditatis & humiditatis de neceſſitate:vt ſunt ſiclæ naſcẽtes in deſertis,& viridarijs.Et ſignificatio, quę prouenit a regione, eſt ꝙ quædam terræ naſcentia ſunt, quæ naſcunt plus in terris calidis:& q̃dã ſunt,quę naſcuntur plus in terris frigidis.& quę naſcuntur in calidis,ꝑ maiori parte ſunt calida, ſicut quę veniunt ab India. & quę naſcuntur in frigidis,vt plus ſunt frigida. Et poteſt eſſe aliquando per accidens, vt naſcantur calida in terris frigidis,ſicut pineę,quę naſcuntur i Sclauonia:& frigidę in terris calidis,ſicut ſunt tamarindi, qui naſcuntur in terra Arabum.Et hoc accidit propter duas res: aut ꝑpterea quia cortex illorum terrę naſcẽtium eſt fortis & denſus: aut vt ſint ſubmerſa ſub terra. quia iſtę duę res poſſunt dare calorem, & frigus in omni regione:eo ꝙ calor naturalis exiſtens in eis contrahitur intus propter frigiditatem.& ſilr accidit de rebus frigidis in terris calidis.Et ſignificatio temporis accipitur ſm ordinem regionis: quia tu videbis multa terrę naſcentia calida naſci in hyemę,ſicut rapa,& napones.Et quandoque medicina frigida naſcitur in temporibus calidis. & hoc accidit propter paucitatem ſui caloris:quia propter paucam frigiditatem aeris cõſumitur:ſicut ſunt olera multa tempore caloris Et demſrationes vegetabiliũ ſunt magnę valde de eo:quoniam quędam ex vegetabilibus ſunt, quę cito mouentur ad augmentum, & quędam tardius creſcunt.Sed veloces gñalr ſignificant caliditatẽ vel ſubtilitatem,vel ſuper vtrunq;: & q̃ tardius creſcunt,ſignificant ſup contrarium. Et ſunt etiam alię ſignificationes ſignificantes ſuper vegetabilia in velocitate & tarditate fructificãdi. Et debes ſcire ꝙ velocitas natiuitatis terrę naſcẽtium ſignat aut calorem magnũ, aut frigiditatem. Et quędam ſunt ex terrę naſcentib⁹

I K L M

quę

A quę habent folia, flores, & fructꝰ: & quędam ſunt, quę non habent fructus, nec folia, nec flores. & illa ſuut groſſa, terreſtria, aut aquea: & quod hēt florem, & folia, eſt perfecte temperatum. Et terrę naſcentia, q̄ ſunt ſpinoſa, & globoſa, vlr ſunt terreſtria. & quę hęc non habent, ſunt econuerſo. Et dr̄ię ſignificantes ſup naturam animalium ſunt multæ: quia quędam creſcunt in aqua, quędam in deſerto, quę in aqua creſcūt ſunt frigida & humida: quę vero in deſerto, ſunt calida & ſicca. Et quędam ſunt volatilia, & quędam deābulantia. & volatilia ſunt magis aerea ambulatiuis. Et quędam ſunt ſanguinea, & quędam exanguia. & quę non habent ſanguinem, ſunt frigida & ſicca: & quę habent ſanguinem, ſunt calida & humida. Et quędam ſunt ouatilia, & quędā nō. & quę ſunt ouatilia, ſunt calida & humida: & quę non, frigida & ſicca. Et quędam anhelant, & quędā nō. & quę anhelant, ſunt calida: & quę non anhelant, ſunt frigida. Et quędam naſcuntur in locis calidis, & q̄dam non. & quę naſcuntur in locis calidis, pro maiori parte ſunt calida C & ſicca: ſicut cameli, & capreoli. Et diuerſificantur complexiones animalium in vna ſpecie, ꝓpter paſcua & propter aquam. quia piſces, qui naſcuntur in loco petroſo, ſunt ſubtilioris ſubſtantię, & minoris ſuperfluitatis alijs, & tales ſunt, qui velociter mouentur, & multum laborāt. & complexio iſtorum eſt minoris humiditatis. & qui parum laborāt, ſunt frigidioris, & humidioris complexionis. Et quędam animalia ſūt, quę incedunt, ſicut naſcuntur: & q̄dam non. Et quędam ſunt facientia multos filios, & illa ſunt calida, D & humida: & quędam quę non faciunt niſi vnum. Et diuerſificantur etiam animalia ſm diuerſitatem ciborum: quoniam animalia comedentia carnes ſunt calida & ſicca. & complexio animalium comedentium terrę naſcentia ſunt temperatę complexionis, vt ſunt pecudes, boues, & his ſimilia: & vt ſunt de volatilibus gallinæ, & columbæ. Item diuerſificātur animalia ſm magnitudinem & paruitatem ſuorum corporum. quia quę ſunt magni corporis, ſunt terreſtria: & quę ſunt parui E corporis, ſunt econuerſo. & hoc eſt in animalibus, quę naſcuntur ī terra. Sed eorum, quę naſcūtur in aqua, magnitudo corporis ſignificat multam humiditatem. & propterea laudat' in piſcibus paruitas: & ī alijs animalibus vituperat' duricies oſſiū & multitudo corporis terreſtrium: ſicut vngues, claui, & ſquamę, & ſimilia his. quia hęc ſignificāt ꝙ multa eſt ī eis terreſtreitas. & propterea multę ſquamę laudātur in piſcibꝰ, quia ſignificant rem cōtrariam eorum cōplexionibus: & etiam multę F ſpinę. Et fiſt audacia cordis, & puſillanimitas ſignificāt ſuper cōplexionē aīalis. quia aīalia audacia ſūt calida, & puſillanima ſunt frigida. Et dr̄iç, ꝓ quas cognoſcunt' complexiones aīalium, ſunt multę. & nr̄a intētio nō fuit niſi rememorari eorum breuiter ad mouendū illū, qui diligit tentare, ad hoc vt ſcrutet' oēs alias dr̄ias, & ſciat cauſas illarum ī libris naturalibus. Et ſcias ꝙ omnia hęc ſigna ſunt accidentia, quę adueniunt corporibus conſimilibus, & ſup ea ſignificant: & non ſunt ſigna illis, quę non ſunt conſimilia, niſi

G quando aggregantur omnia, & fit vna compoſitio inter contraria, & iudicatur propter dominans, & illd poteſt eſſe verum iudicium. Hęc ſunt genera rerum, quibus nos poſſumus cognoſcere operationes medicinarum, & ciborum. Et dicimus ꝙ poſſibile eſt cognoſcere operationes ſecundas medicinarum tunc, quando cognoſcemus complexionem medicinarum in caliditate, & ſiccitate: quanuis hoc non verificet in omnibus, quia inuenitur in quibuſdam medicinis ꝙ earum operationes ſecundę non ſequuntur primas, hoc eſt complexionem medici
H narum. Verbi gratia ſubtilitas, & inciſio non ſunt attribuenda niſi corpori multi caloris: & nos inuenim⁹ medicinas temperatas cum ſuis cõplexionibus, tamen ſunt ſubtiliatiuę, & inciſiuę, ſicut capillus veneris, ſchœnanthum, & ſimilia his. & accidit in vltimitate ſubtilitatis, & inciſionis, & eſt tamen frigidum. & hoc accidit: quia calor, qui ī eo eſt, ſuſtentatur frigiditate, quę eſt ī eo: quia frigiditas ſua compingit ipſũ, & comprimit ipſum ad partes intrī ſecas membri. & ſic videtur, quòd
I alię medicinę faciant, hoc eſt vt habeant ſuperfluam ſubtilitatem in ſeipſis, aut vt eis ſuperuenerit aliqua res, propter quam faciant hoc. & poteſt eſſe vt hęc res ſit aliquantulum ſimilis ei, quod habet aliquid a tota ſubſtantia. Sed operatio per comparationem tertiarum virtutum eſt debilis iudicij, eo ꝙ eſt valde propinqua operationi, quę fit a tota ſubſtãtia. Hęc autem, quę dicta ſunt, neceſſaria fuerunt ſecundum tractat⁹ vniuerſales in modo ciborum, & medicinarum.

De complexionibus ciborum quorundam, & medicinarum ſpecialiter, ſecundum quòd certificatus fuit Galenus: præcipue vero de granis, ex quibus panis conficitur. Cap. 31. K

NVnc autem memorati erim⁹ vniuſcuiuſque earum ſpecialiter ſm conſuetudinem Medicorũ deinceps volumus narrare de ſimplicibus medicinis magis manifeſtis, quę a Galeno ſunt teſtificatæ: ppea ꝙa fuit verax, & legalis expimẽtator in hac arte: & null⁹ eſt, ꝙ poſſit ei cõparari, niſi is ꝙ, cũ clamat, non Nota de Galeno.
L ītelligit id qđ clamat. Itẽ volo ĩcipe a cibis, qui ſũt cibi abſolute: & poſt illos dicã đ illis, ꝙ ſunt medij ĩter cibos & medicĩas: & poſt illos dicã đ medicinis abſolute. Cõcordati ſunt Medici, ꝙ melior ex cibis terrę naſcẽtib⁹ hoĩb⁹ naturalib⁹, hoc ẽ illis, ꝙ ſtãt ĩ quinto climate, aut quarto, eſt triticũ artificialr ꝓparatũ. & hoc fit multis modis. Fit. n. panis fermẽ De pane.
tat⁹, & azim⁹, & cruſtella, & bucella & ſorbitiões. qdã ſũt, ꝙ frãgũt ipm, poſtq̃ ẽ vſtulatĩ, & poſtea ĩfundũt ĩ aquã, & poſtea coquũt ipm ſine fractiõe. & hoc noĩat ſauich. Et meli⁹ ex tritico ẽ illd, qđ ẽ frãgibile, & gra M
ue. Et melior cęteris ẽ panis fact⁹ ex farina tritici ĩ hũc modũ: hoc eſt vt ſit cuſtoditũ a malis accñtib⁹ eidem venire potẽtib⁹, & vt nõ ſint nimis furfures ab eo remotę: ſicut ſunt remotę ab armach. & hoc appellatur apd nos madechuni: & Latini appellãt panẽ groſſũ. & iſte ẽ veloci⁹ ad digerẽdũ ꝙ darmach, & mĩoris viſcoſitatis, q̃is darmach pl⁹ nutriat. neq; ẽ tãtę ſiccitatis ſicut furfureus, neq; ad melãcholiã adeo cito cõuertit, vt ipm. qm̃ cortex vniuſcuiuſq; vegeta

A gerabilis eſt terreſtris ſicc⁹: q̃uis furfure⁹ citius digeratur ipſo darmach pp abſterſionē exiſtentē in ſuo cortice. & qñ conficitur, ponitur de ſale conuenienter: & conficitur cū multa aqua, ad hoc vt ſit ſpongioſus, & ſit fermentatus competenter, & coctus. Sed panis azimus eſt groſſus, & viſcoſus. Eodem modo nō eſt bonus, qui eſt nimis fermētatus: quia tranſmutatur ad humores putridos pp calorem extraneū generatum ī eo. Et poſt bonitatem cibi ex pane eſt panata, quę vocatur thauſu: excepto quia declinat ad frigiditatem

Panata.

B & humiditatem pp aquam, cū qua fit. & qñ bulliūt fruſtula panis pluries in aqua feruenti, tunc fit iſte cibus in velocitate digeſtionis, & leuitate: & maxime ęgris ex cōplexione calida. Sed ſauich eſt ēt bonus cibus. Et qñ diſtemperatur cū multa aqua, refrigerat, & eſt iuuatiuus: eo q⁹ vſtulatio, & infuſio vaporauerunt, & ſubtiliauerunt, & remouerunt viſcoſitatem. Confectum cum melle, & coctum datum ſanis, calefacit, & nutrit multū. Et frumentū coctum in aqua eſt groſſum, viſcoſum, oppilatiuū, & durū digeri plus

C alia re, & eſt valde malū. Et pultes ſunt groſſi. & qui fiunt ex frumento, ſunt peiores, & refrigerāt pp ſuā acetoſitatem, & ſunt propinqui corruptioni. & ppea ſunt abijciendi ab illis, qui ſunt parati ægritudinibus putridis. Sed panis, qui fit ex ordeo ſm modum, qui fit ex frumento, ſequitur bonitatem panis tritici: niſi quia parum declinat ad frigus. Et ſauich ordei bene digeritur. & quādo bibitur diſtemperatum in aqua refrigerat: & eſt frigiditas ſua quaſi in prīo gradu. Et aqua ordei plus

Laudes aq ordei.

ingreditur opus medicinarū q̃ cibo rum: & eſt laudabilis in ęgritudinibus calidis & ſiccis, laude, quæ non occultatur ei, q in hac arte ſtuduit, quia refrigerat, humectat, tēperat, abſtergit, generat laudabilē humorem mirabiliter, non inflat, nō moratur ad deſcendendū à ſtomacho. & hoc nobis totum experientia dedit. Et ſic debet fieri aqua ordei. Infundantur grana ordei in aqua integra nō contuſa: & in vna parte ordei debent poni viginti aquæ frigidæ partes: & debent ſic dimitti in aqua quatuor horis: & poſtea co- E quatur in hac aqua, donec adipiſcatur rubedinē quaſi vinum, & ſi fiat hoc modo, non inflat. & qui frāgūt, vel terunt ipſum prius, peccāt: quia nō eſt ab eo priuata inflatio niſi pp̃ter infuſionem, & grana non trahunt aquam, nec recipiunt infuſionem, niſi pp virtutum attractiuam quæ eſt in eis. & virtus attractiua non eſt in granis, qñ ſeminantur, & naſcuntur, niſi qñ ſeminant integra. & ſi frangerētur prius q̃ eſſent ſeminata, non naſcerent: quia hæc virtus attractiua eſt in eis, ſicut forma ſpecifica in totalitate totius gra- F ni fixa, hoc eſt, qñ partes ſunt continuæ comunctæ ſimul. & hoc eſt ſimile calori ſmaragdi, vel alterius lapidis præcioſi. qđ ē, quia qñ partes ſuæ ſunt ſimul cōiunctę, in eis ſunt virtutes: & qñ ſeparatæ ſunt, priuātur ab eis. Et ſic teſtificatū eſt à mirabili Auēmarua Abynzoar in lib. ſuo, qui dr̄ Theiſir. quia iſte fuit ſupremus in ſcīa Medicinæ à Galeno vſq; ad noſtra tēpora. & hoc ab eo habui. & rememorat errorē Medicorum frangentium ipſum. Et panis, qui factus eſt ex alijs granis, ha-

Modꝰ confitendi aquā ordei id eſt puſſanam.

Lib. 1. tracta. 16. c. 6 Laudes Abynzoar. p̃ quo vide ſ̄ libro. 4. ca. 40.

bet

G bet illam virtutem, quam habent illa grana, ex quibus factus eſt. Et infra conuenit rememorari de aqua pluſquam hic: quia incidenter ſum de ea locutus.

De Carnibus. Cap. 32.

MElior caro ex volatilibus eſt caro gallinæ iuuenis, ſanæ, & pingnis. & habet mirabilẽ proprietatẽ tẽperando cõplexionẽ. & ppea brodiũ ſuũ eſt optima medicina leproſis. Et dr̃ q̃ cerebrũ gallinę augmentat ſubſtãtiã noſtri cerebri, & acuit ingeniũ. Et poſt illius bonitatẽ ex ambulatiuis eſt caro hœdi. & H poſt has eſt caro arietum. Et hęc eſt opinio maioris partis Medicorum, præter Gal. qui abominatur carnes arietũ, & videt ſibi q̃ caro vitulorũ eſt melioris nutrimẽti arietina. Et Auic. dicit q̃ melior carniũ eſt caro porcina: & ſentit q̃ iſta caro quaſi ſit naturalior hominibus, q̃ alia caro animaliũ ambulãtiũ. & experiãtia hoc docet. Et maior ps Medicoꝝ abominãt carnes agnorũ: ppea qa dominat multa humiditas ſup eas, & laudãt carnes arietũ iuuenũ. ſed cõueniẽs ẽ dicere, q̃ carnes agnorũ I ſunt poſt bonitatẽ carniũ hœdulorũ. & ſic ſentit Raſis. Et qd̃ mihi vr̃ ex agnis eſt, quia ſunt multarũ ſuperfluitatũ: excepto q̃ in terris calidis recipiunt tẽperiem pp earũ calorẽ. Et qd̃ hoc ſit verũ, eſt, quia videm' q̃ pili agnorũ ſtantiũ in terris meridionalibus ſunt tortuoſi, ſicci, & curti: & q̃ ſunt in noſtris, nõ excedunt tñ in hoc. Et carnes vitulinæ ſunt bonæ carnes: ppea qa non habent illã viſcoſitatem, frigiditatẽ, & ſiccitatẽ, quã habent carnes bouinę veteres. & eorũ carnes ſunt magis odoriferæ aliis carnibus. & quantũ eſt in hoc, meliores ſunt carnibus hœdulinis: ppea quia in carnibus hœdulinis manifeſtatur quędã mucillago, qñ coquitur. Sed carnes hœdulinæ ſunt meliores vitulinis, qa generant meliores humores. Et ex laudabilioribus carnib' volatiliũ ſunt carnes perdicũ: ſed declinant parũ ad frigiditatem, & ſiccitatẽ. & ſunt ſicut gallinę deſerti: & habent proprietatẽ ſtringẽdi ventrẽ, aſſę, & elixæ. Sed turtures ſunt ſicut volatilia reliqua, & declinant plus ad caliditatẽ, & hñt mirabilẽ proprietatẽ in acuendo ingeniũ. Sed colũbæ ſunt L calidę & ſiccæ, groſſioris ſubſtantiæ q̃ turtures. & pulli ipſarũ habẽt humiditatẽ ſuperfluã. Et ſignificat ſup hoc grauitas ſuorũ moruũ: ſicut ſignificat calor eorũ actualis, & velocitas digeſtionis in ſtomachis eorum ſuper ipſorum calorem. Et ppea qui volunt abſtergere margaritas, & clarificare eas, dãt eis ad comedendũ. & incõtinenti debẽt occidi, & extrahunt' purificatę. & ſi cito nõ interficerẽt', multum minueret' quantitas margaritarũ. Et caro veteris colũbi maſculi mirabilem habet ꝓprietatẽ in epilepticis, & para- M lyticis. Et carnes volucrũ, q̃ aſſimilãtur colũbis, & dicunt' tudones, & in lĩgna Arabica Alchamari, ſunt ſiccziores ꝑdictis, & groſſioris ſubſtantię, & hñt aliquantulã aromaticitatẽ. Paſſeres ſunt oẽs calidi, & ſicci in fine caloris. Coturnices temperatæ ſunt, aliquãtulũ declinãtes ad calorẽ. & ſunt ſubtilis ſubſtãtię, generãtes bonos humores. & bonę ſunt ſanis, & cõualeſcentibus. Et ſturnelli, q̃ dicunt' azuri, ſunt calidi & ſicci, & graues ad digerẽdũ, & groſſę nãæ.

De

A De Piſcibus. Cap. 33.

MEliores eorum ſunt piſces, q degũt in locis petroſis, & qui multas habẽt ſquamas, & quorum corpus eſt medium inter magnum & paruum, & qui ſunt velocis motus, & paucæ viſcoſitatis. Et melior apud nos eſt piſcis, qui dicit' eubrina: & poſt illum ille, qui dicitur trilia: & quidam dicunt ipſum reſulum. Et piſcis, qui captus eſt in fluminibus remotis à mari, neceſſario bonus eſt, & paucæ ſuperfluitatis: propterea quia hic piſcis propter ſui naturã habet, vt petat aquam dulcem & frigidam: & ad hoc multum laborat. B

De Lacte. Cap. 34.

ET melius lac eſt fœmineum: & poſt illud lac aſinæ: & poſt illud lac capræ. & iſtæ ſpecies lactis ſunt ſubtilis ſubſtãtiæ. Sed lac ouis eſt groſſius: & propterea citius in ſtomacho caſeatur. Sed vaccinum groſſius eſt, & cum hoc butyroſius, & pinguius.

De Caſeo. Cap. 35.

CAſeus recens eſt frigidus & humidus, groſſæ ſubſtantiæ. Vetus eſt calidus & ſiccus propter ſal, & tendit ad vſtionem. Et aliquis caſeus eſt bonus. medius inter nouũ & veterem eſt bonus, dũmodo ſit factus rationabiliter ex bono lacte. C

De Ouis. Cap. 36.

OVa gallinarũ ſunt meliora cæteris. & vitellum eſt melius albo. nec album eſt nimis malũ, niſi nimis ſit coagulatũ. Et ppea qñ cõquaſſatur cum oleo & aceto, & fiat tremulum, eſt valde bonũ: quia res, q̃ coquitur cũ oleo, eſt multũ nutritiua: dummodo oleum nouũ ſit, & dulce, & oleũ oliuæ. quia natura illius eſt tẽperata, declinans parũ ad calorẽ, & impingnat hepar, & augmentat ipſius ſubſtantiã. Et genera liter dico q̃ eſt cõueniens hoĩ multum ſm totam ſui ſubſtantiam. Et ppea in terris noſtris nõ coquimus carnes, niſi cũ eo: quia melior modus, & temperatior comedendi carnes eſt ille, qui dr̃ athafea, hoc ẽ vt ſic fiat. Accipe oleum, & parũ ex cepa, & ponantur carnes fruſtatim in eo, addendo paulatim aquã calidã, donec ſint coctę. Sed panis, qui decoquitur cum oleo, eſt malus, i. impaſtatus cum oleo: qm̃ tẽpore decoctionis comburitur oleum, & tendit ad ſulphurem. D E

De Fructibus. Cap. 37.

MEliores eorum ſunt ficus, & vuę. Et complexio ficuum eſt calida & humida. mundificant ſtomachum, laxant ventrem.

Vuę calidę ſunt ex pauco calore, & humidæ temperatę. & ſubito impinguant corpus: ſed inducũt ventoſitatẽ in oĩbus digeſtionibus. & ficus non dant ventoſitarẽ, niſi in ſtomacho, & inteſtinis.

Vuæ paſſæ calidæ ſunt, & humidæ, & digeſtibiles. proſunt hepati à tota ſubſtantia. Et operationes vini ipſarum ſunt debiliores operationibus aliorũ vinorũ: ſed poteſt poni loco alterius vini. F

De Aquis. Cap. 38.

MElior aquarum ſm Hippocr. eſt aqua fontium orientalium, quę ſcaturit ex terra, quę non habet nimis groſſam ſubſtantiam, nec nimis mollem, vel luteam, ſed ſit mediocris inter has. & propter

ea

G ea hæc aqua eſt ſuauior, & citius ꝑmutatur à calido & frigido. Sed Raſis ſentit ꝙ melior aqua ſit fluminum magnorum. Et Hippoc. dicit ꝙ iſtę aquę ſunt diuerſarũ ſubſtantiarum: eo ꝙ tranſeunt per diuerſas terras: & ꝓpea quia ingrediuntur eas multi riui. Et mihi videt ꝙ Raſis non laudauit flumina magis groſſa, niſi ꝓpea, quia Sol operatur in eis vnam operationem, ꝓp quam ſeparantur partes groſſæ à ſubtilibus. Et ꝓpea coquunt Medici aquã illis, qui habẽt debilem ſtomachũ, & hepar. ergo opus, qđ ſit in aqua,
H ẽ diuerſum ab aqua. Sed qđ ẽ inſpiciendum in aqua, eſt diuerſitas terrarum. quia non põt eſſe, vt in ęſtate non defluant ad flumina aquæ multitudo, & aquæ pluuiæ. Et ꝓpea quanto plus elongatur flumẽ à ſuo ortu, eſt deterius. Et ꝓpea noſtrum flumen melius eſt in Corduba, q̃ in Sibilia: & eſt deterius in Sibilia ꝓpter crementum & decrementũ, & ꝓp admixtionem aquæ ſalſę in eo: quamuis illud non ſentiatur. Et impoſſibile eſt, vt aquæ magnorũ fluminum nõ ſint turbidæ. & ꝓpterea inuenimus ī fundo pitatiorum, qñ
I ponimus in eis aquam fluminum, multum de ſabulo, & terra. & ſic accidit in terra noſtra: quod non accidit de aquis fontium.

De *Granis, quæ ſunt cibi medicinales.* Cap. 39.

DEinceps volumus dicere de cibis medicinalibus: quia quidam eorum ſunt terræ naſcentia, & quidam animalia, & quidã ſuperfluitates animalium. Et ex terrę naſcentibus quędam ſunt grana, & q̃dam fructus, & quædam herbæ.

Faba eſt temperata inter frigiditatem & humiditatem, aut parum K
declinat ad calorem. Et ꝓpea habet diſſoluere apoſtemata ꝓp ſuam abſterſionẽ, & maturat, & eſt multæ humiditatis. ꝓpea accidit ei multa inflatio, & ventoſitas, & ipſam non perdit ꝓp aliquam decoctionem. Et dicitur ꝙ habet malam proprietatẽ cum virtute cogitatiua: & qui ea vtuntur, multa habent ſomnia horribilia, & falſa.

Cicera ſunt temperate calida & humida, & hñt inflationem. & propter tertiam eorum operationẽ habent generare ſperma, & prouocare L
vrinã, & ſanguinem menſtruum, & frangunt lapidem. ſed hoc faciunt plus nigra q̃ alba. Et ſi comedũtur recentia, generant in ſtomacho, & inteſtinis multas ſuperfluitates. & ſi aſſentur (ẽt fabæ) habẽt minus ex ſuperfluitatibus. ſed ſunt duriora ad digerẽdũ niſi primo eſſent infuſa. & habent proprietatẽ faciendi bonum colorem. & hoc faciunt, quia acuunt calorem, ita vt generetur ſpiritus ventoſus. & per hanc viam valent coitui.

Lentes ſunt temperatæ in calo-
re, & ſunt ſiccæ, & generant ſanguiM
nẽ melancholicũ, & extinguunt inflammationẽ ſanguinis, & magis, qñ coquuntur in aceto. Et earũ virtutes tertię ſunt: quia priuant coitum, & offuſcant viſum: & quando coquuntur in aqua pluries, ſtringunt ventrem.

Lupini ſunt ſicci, terreſtres, & amari. & qñ coquunt in aqua, donec auferatur ipſorũ amaritudo, eſt cibus tñ durus. & qñ comedunt amari, occidunt pueros, & occidunt vermes, qui ſunt in ſtomacho, & inteſtinis, & prouocant vrinam, & aperiunt

A riunt orificia hæmorrhoidarum.

Leugbi, ſ. Faſeoli, declinant ad ca lorē & humiditatem, & impinguāt corpus, & prouocant vrinā, & ſanguinē mēſtruum, & laxant ventrē: & proprie rubei, & inducūt ſomnia, & faciunt vertiginem.

Milium frigidum eſt & ſiccum, ventrē conſtipat, & eſt pauci nutrimenti. Et hoc idem facit Panicū.

Et Spelta eſt propinqua huic.

Oriza. Rizi ſunt groſſę ſubſtantię in ca liditate & frigiditate prope temperantiam. ventrem ſtringunt, & ſunt boni nutrimenti, quando coquun-

B tur cum lacte.

De Fructibus arborum. Cap. 40.

POmum dulce eſt temperatę humiditatis, & acetoſum eſt frigidum & ſiccū. Et habet proprietatē confortandi membra principalia, ſi ſint diſtemperata in calore, & maxime cor. confortat cerebrū, odorādo pp ſuam aromaticitatem: & generat groſſam ventoſitatē in ſecunda digeſtione, & tertia. Ita ꝙ dictū eſt à ſapiennbus ꝙ poteſt generare phthiſim, & hecticā: eo ꝙ venti, q generantur ex eo, habent malā proprietatē ad exardendas arterias pul-

C monis. & ſic teſtificatus eſt mirabilis Auenmaruam Abumeron Auēzoar in Theizir. Sed vinum ſuū nō habet hanc intentionem.

Pyra cruda ſunt frigida & ſicca: ſed matura temperata ſunt, aut declinant ad paucam frigiditatem. & hoc eſt, quia compoſita ſunt ex acetoſitate, dulcedine, & ponticitate. Propterea eſt eorum virtus ventrē conſtipare. & eorum proprietas eſt remouere ſitim.

Cotonea ſunt groſſioris ſubſtantiæ q̄ pyra, & maioris ſtypticitatis: & ppea ſunt frigidiora. & in eorum D odoratu eſt proprietas contra omnes paſſiones cordiales.

Malorū granatorū quædā ſunt dulcia, & q̄dam acetoſa. Et oſa humectant, verum dulcia ſunt calidiora & humidiora: & generat ex eis modica ventoſitas, non mala. Et habent vnam nobilem proprietatem: quia mirabiliter reſiſtunt cibis, ne corrumpantur in ſtomacho.

Perſica ſunt frigida & humida: & habent generare humores corruptos, & putridos, & aliqñ cholericos. Et hñt mirabilem proprietatē reſiſtendi fœtori, qui prouenit à ſtomacho. & odor ſuus valet cōtra cardiacam paſſionem. & oleū, qđ fit ex eorū oſſibus, abſtergit facię dominarum, & valet contra difficultatē vrinæ, & occidit vermes.

Idē tertia tertij tra. 1. ca. 26. & E 2. caſi. ca. 57 1. Sexta tertij th... c. 30. exhibent ſtō repleto cholera putrida.

Sed Antiperſica, quæ Nuſmus dicunt, ſunt eiuſdem naturæ cū perſicis, ſed non habent illā proprietatē. & in Arabico dicuntur Aiam.

Prunorū duæ ſunt ſpecies, videlicet album, & nigrum. & ambo, qñ ſunt matura, ſunt frigida & humida. mitigant calorē cholerę, & laxāt F vētrē, ſ3 debilitāt parū os ſtomachi.

Nuces calidę ſunt & ſiccę, & prouocant vomitū, & laxant ventrem. Et dī ꝙ habēt malā proprietatem, ita ꝙ qui vtuntur eis nimis, faciunt eis in lingua paralyſim. Et comeſtę cum ficubus, obſtant veneno loco bezahar. & multum valēt ſenibus. & nocēt illis, qui timent paſſionem caloris, & tempore magni frigoris non ſunt nociuæ.

Auellanę ī nullo differūt ab illis, niſi quia nō prouocant vomitum.

Amygdalę temperatę ſunt in calore, & humidę ſuauis ſaporis, & habent

G bent multas bonas proprietates. Et dñ ꝙ habent augmentare ſubſtantiam cerebri,& faciunt ſuauiter dormire,& abſtergunt,& mundificant vias vrinæ, & ſunt valde conueniẽtes macris. Et earũ oleum ẽ melius, quod poſſit eſſe ſpaſmo ſicco. & ẽt melius q̃ oleũ ſeſaminũ pp aliquãtulam ſtypticitatẽ, quę eſt in eo: ꝙ oleum ſeſaminũ eſt nimis calidũ, & habet malã proprietatẽ in dando fœtorem ori. & qui vtuntur ſeſamino loco olei amygdalarũ, peccant.

Pineæ calidæ ſunt & ſiccæ. & earum oleum curat paralyſim.

H Fiſtici calidi ſunt & ſicci temperate. confortant ſtomachum, & hepar à tota ſubſtantia,& ſunt ex illis medicinis, quę habent multa iuuamenta, & magna.

Fiſtica. Piſtacia.

De Herbis, & Oleribus. C. ꝓ. 41.

OMnes herbæ per ſuã naturã declinant ad humores melãcholicos. & hoc ẽt faciunt à tota ſubſtãtia: excepta lactuca,& buglo ſſa.

*ꝙ. l. calidi Caules ſunt * frigidi & ſicci. neceſſario generant humorem melancholicum. & ſuccus eorũ habet proprietatem clarificandi vocem.

Cucurbitę,quę in Arabico dicũ-
I tur Vlla,ſunt frigidæ & humidæ, aquoſæ,& talẽ humorem generãt. & dicitur ꝙ ſunt aptę recipere corruptionem in ſtomacho. & habẽt malam alterationem: ſicut fit in rebus humidis non habentibus ſtypticitatem, terreſtreitatẽ, nec ponticitatem: quia ſunt ſolum aquę.& aſſimilamus eas moris. Nec cucurbitę iſtius regiõis ſunt tales, ſed ſunt durę digeſtionis,& groſſioris naturæ: ita ꝙ non poſſunt rectificari, niſi cũ multa decoctione. & cum hoc ſunt multi mali chymi, & adhuc infrigidant,& humectant: eo ꝙ non ha- K
bent virtutem cito exeundi, cũ nullam habeant abſterſionem.

Melones ſunt frigidi, multę humiditatis. & hñt abſterſionẽ,& prouocant vriuã: ita ꝙ dicitur ꝙ qui vtitur multum brodio eorum, eſt cautus ab ægritudine arenarum.

Cucumeres ſunt frigidiores,& minus humidi, & minus prouocãt vrinam melonibus: ſed non corrumpuntur ita cito, vt melones.

Portulaca eſt frigida ĩ tertio gradu,& humida in ſecundo. & eſt lubricatiua, viſcoſa. aufert ſitim, cõſtipat vẽtrem,& aufert dẽtiũ ſtuporẽ. L

Attriplices ſunt frigidæ & humidæ, ventrem humectant, proſunt ictericis. paratæ tamen ſunt corruptioni.

Spinachiæ valde ſunt bonæ.& tẽperatæ. valent gutturi,& pulmoni. & ſtomacho calido, & humectant ventrem. & ſunt in ſecundo gradu frigidę, & humidæ.

Bletæ ꝓpinquę attriplicibus,ſunt calidiores,& minus humidę. humores gñant groſſos,& phlegmaticos.

Rapæ calidę ſunt & humidę. generant ventoſitatem, mouẽt coitũ, eo ꝙ renes calefaciunt.& habẽt mi- M
rabilem proprietatem ad illuminãdum oculos.

Melongiæ ſunt ex his, ex quibus nos facimus in terra noſtra multa cibaria delicata. & poſtquã proiecta eſt prima aqua ſuarũ decoctionum,& coquuntur cũ carnibus pinguibus, ſunt multum delectabiles. Et ego reputo ipſum tẽperatum cibũ, poſtquã ſic factus eſt. ꝓpea quia pars acuta, quę eſt in eo, remouetur per primã decoctionẽ: & ſua ſiccitas,& ſtypticitas remouentur ꝓpter car-

A carnes decoctas ī eo. Et quāuis Medici dicant ꝙ generant humorem melancholicū ſimilem humori generato ex caulibus, tñ conſyderare debemus in cibis duas res. vna eſt res, quę ſecum miſcetur, quę pōt remouere malitiam, ſi eſt. & delectatio cibi, hæc eſt ſecunda. & quando eſt multū delectabilis. læſio, q̄ prouenit ex eo, nō ē multū manifeſta. & hic eſt vnus ex delectabilibus cibis. Iſti ſunt cibi manifeſti apd nos, ī qbus ē virtus aliqua medicinalis.

De varietate virtutum medicinarum Simplicium. Cap. 42.

B ET nunc habemus loqui de medicinis abſolute.

Alchiſon, quę in Latino dī Betonica, & in Perſica lingua Beragines. Eius primę virtutes in calore & ſiccitate ſunt in quarto gradu: ppea quia eſt de ſubſtantia terreſtri aduſta. & manifeſtat hoc, quia eſt in fine amaritudinis. Et operatiōes eius ſecundę ſunt inciſiuę, diſſolutiuæ, & aperitiuæ fortiter. Et eſt in hac virtute fortior abſinthio pp ſtypticitatem, q̄ eſt ī abſinthio. Et virtutes eius tertię ſunt, ꝙ nocet ori ſtomachi pp amaritudinē, q̄ ē ſine ſtypti-
C citate: & vtimur ex eo extremitate & ſtipite. Cinis ſuus eſt calidior & ſiccior eo. valet contra alopeciam; qñ miſcetur cum aliquibus vnguētis calidis. Et eſt ēt calidior ſuus cinis cinere cucumerū agreſtium, & cinere radicis anethi. Et ēt iſti cineres proſunt ventri, qñ eſt vlceratio in eo ſine apoſtemate.

Pentaſiler dicitur à Perſis arbor Abraam, & in Latino dī Agnus caſtus. Sua prima virtus in caliditate & ſiccitate ē ī tertio gradu. & hoc ē, ppea quia in ſua complexione dominatur ſubſtātia terreſtris aduſta D mixta cū ſubſtantia terreſtri & frigida. & ſignificat hoc, qa ſapor ſuꝰ eſt acutus cū aliquantula ponticitate. Et manifeſtū eſt ꝙ ſcdę operationes talium cōplexionū: qualis iſta eſt, ſunt cū inciſione, & apertione. Et ponticitas eſt vna ex rebus, q̄ adiuuant ad hoc, & in mēbris intrinſecis, vt ī * ſplene, & hepate. Et tertia operatio eſt, vt remoueat coitum. & propterea nuncupatur in Arabico granum ſterilitatis, & eſt ſicut agn⁹ caſtus. Athenienſes dominæ decumbūt ſuper ipſum in magnis feſtiuitatibus. E

* a. l. pulmone.

Et Ruta eſt ſimilis ei: excepto ꝙ plus calefacit, & deſiccat: nec habet ſtypticitatem, neq; ponticitatem.

Altich, & alij dicūt Vigil. Virtus ſuarū radicum eſt tēperata in caliditate & ſiccitate, quia cōpoſitū eſt ex ſubſtantia aquea & terreſtri cū pauca igneitate. & manifeſtat hoc, quia eſt inſipidū cum modico ſtypticitatis, & acuitatis. ſed herba eiꝰ ē ſolū inſipida. Propterea ipſius prima virtus eſt frigida & ſicca, & operatur ſiccitatē. Et ſecūda eſt ſolidare vulnera ſordida breui tpe. Et tertia eſt, vt frangat lapides. & ſignum F huius eſt, quia naſcitur in vallibus, & locis humidis.

Eluegat, i. Pes colūbinus, eſt quatuor ſpecierū: & parum diuerſificatur vna ab alia. & Gale. non poſuit ipſum in gradu. Et qd nobis vī de eius cōplexione eſt, ꝙ eſt frigidū in primo, & ſiccū in ſecundo. & hoc ē, quia dominatur ſūp partē ipſiꝰ ſubſtātia terreſtris cū ſubſtātia aduſta. & ppea eſt ſapor eius ſtypticus cum modica amaritudine. & ſi amaritudo eſſet æqualis cū ſtypticitate, dicetemus

G remus ipſum temperatũ in ſiccitate. ſed quia videmus ꝙ dominatur amaritudo parum cũ ſtypticitate, iudicamus ꝙ ſiccum eſt in ſecundo gradu. Et ppea valet doloribus renum, & doloribus ſplenis pp ipſius amaritudinem, & lenuginibus faciei, & morpheę, quando piſtatum miſcetur cum aceto.

Agaricum. Nec hanc radicẽ poſuit Gale. in gradu. Et qđ nobis videtur ex eo de eius cõplexione eſt, ꝙ eſt calidum in primo, & ſiccũ in fine ſecundi: quia cõpoſitum eſt ex partibus frigidis & terreſtribus, &
H calidis & igneis, & calidis & humidis. Et ſignificat ſup hoc. quia cùm nos guſtamus, primo inuenimus in eo dulcedinẽ, & poſt hanc amaritudinẽ, & poſt illam acuitatẽ cũ pauca ſtypticitate. & oẽs iſti ſapores ſignificant ſuper caliditatẽ: excepta parte, q̃ ſuperata, & ſepulta eſt à ſtypticitate: ſicut ſignificant ſup ſiccitatem, excepta parte, q̃ ſuperata & ſepulta eſt à dulcedine pp temperãtiam, quã ei tribuit: excepto ꝙ plus ſuperat ſtypticitas cum frigiditate, q̃ dulcedo cum humiditate. & ppea ponim⁹ ſiccitatẽ maiorẽ caliditate.
I Et ppea quia hæc plãta aſſimilatur radici arboris, apparet ꝙ terreſtreitas dominetur ſup eã. Et quãuis ſit leue, & poroſum, frangibile, & albũ, q̃ omnia ſignificant vt habeat parrẽ multã aeream, ppea poſuimus ipſum calidũ ī primo. quãuis habeat tres ſapores ſignificantes ſup ipſum calorẽ, poſuimus ipſum calidum in primo: quia nõ ſunt fortes, neque manifeſti in ipſo. & qđ conueniens eſt ī fiducia ſuorũ graduum, eſt experientia. Sed ipſius operationes, q̃ non ſunt primę, ſunt ad diſſoluendũ, & incidẽdum humores groſſos, K
& exoppilandũ venas ſplenis, hepatis, & renum. Et habet ſua proprietate valere contra morſum veneno ſorũ animalium. Et nos dicimus ꝙ hoc non fit, niſi q̃n apparent ex illo veneno accidẽtia frigida. Doſis ipſius eſt drag. i. & hoc non põt ſic nocere, ſicut nocẽt alię medicinæ, quæ attrahunt ab extremitatibus corporis. Et habet magnã proprietatem in mundificãdo cerebrum. & ppea curat epilepſiam, & prodeſt curſui nouæ aquę ad oculum. Et quantitas, q̃ de eo debet ſumi, ad hoc eſt à drag. i. vſq; ad. ij. nec eſt neceſſe ip- L
ſum refrenare niſi pp ſiccitatem. Et nõ credas ꝙ ſubtiliatio humorum groſſorũ, & inciſio ſignificẽt ſuper multũ caloreẽ, ſicut crediderunt errantes multi nouorum Medicorũ.

Cuſtaralber, i. Capillus veneris. Dicit Gale. ꝙ hic tẽperatus ẽ in ſuis virtutibus primis, quamuis habeat multas operatiões ſecundas, & tertias: quarũ quędam ſunt confortatiuę, & repercuſſiuæ, quędã diſſolutiuæ, & quędã faciũt naſci capillos, & quędam q̃ diſſoluũt ſcrophulas, & quędam q̃ frangunt lapides, & q̃dã quę adiuuant ad trahendũ ſpu- M
tum groſſum ex pectore, & pulmone. Et Gale. dicit ꝙ ſtringit ventrẽ. & Noui dicũt ꝙ purgat. & talis medicina, qualis eſt hæc, quę habet tot operationes ſecũdas, & tertias, eſt retinenda. quia cum hoc toto eſt temperata pp ea, quæ adhuc dicam.

Caylem, i. Semperuiua. Hæc eſt multarum ſpecierum. & omnes in tertio gradu frigidę ſunt: quia ſunt inſipidæ cum multa aquoſitate: & quia naſcuntur in locis frigidis, & tempore frigido. Semperuiuum.

Acacia

A Acacia eſt ſuccus arboris ſpinoſæ. Quando abluitur eſt frigida in ſecundo gradu, & ſicca in tertio: & cùm non lauatur, eſt frigida in primo. & hoc accidit, quia ſuũ dominans eſt ſubſtantia terreſtris, & frigida: & propterea eſt ſtyptica. & cũ eo toto eſt in ea aliquid ex partibus ſubtilibus, quæ remouentur, quando abluitur.

Carinch, i. Vrtica. Dicit Gale. ꝙ fructus huius plantę, & folia calefaciunt calorę nõ fortẽ, Et habet multas operationes ſecundas, & tertias. Diſſoluit apoſtemata, ꝙ fiunt in ra-
B dicibus auriũ: & adiuuat ſuper ſputum, quod fit ex humoribus groſſis in pectore, & pulmone: & curat cãcrum: & in ſumma valet oĩbus vulneribus, quę indigent exiccatione, vel exuccatiõe, ſiue ſubtiliatiõe. Et hoc ẽ magnũ ſignũ ſup debilitatẽ ſui caloris. Sed cum hoc toto prouocat vrinã, & mouet coitum. & hoc ſignificatur per ventoſitatem. Et ꝓprietas ſui ſeminis ẽ, purgare phlegma, & in hac ſimilitudine eſt virtꝰ ſiccitatis. ſed fortius eſt aliquantulum ſemen vrticæ. Et doſis eius eſt
*a.l.a drachmis. ℥ C vſq; ad.x, * à drag.iij, vſq; ad.iiij. Et qui opinãtur ꝙ ſit igneum propter acumen ſuæ punctionis, errant. quia hæc pars ignea, quæ eſt in eius foliis, eſt ſubtilis, & remouetur pp ipſam fricationem, & maxime pp lotionem.

Albadudarmel, Iſaray. Iſtæ duæ plantę ſunt frigidæ & ſiccæ: ſed ſiccitas plus dominatur q̃ frigiditas, & maxime in elſaray. Et valent cõtra fluxum vẽtris pp earum ſtypticitatem, & contra paſſionẽ vuluę, & cõtra hæmorrhoidas, & apoſtematibus, quæ fiunt in ano. & albadudarmel operatur radix: & elſaray fructus, & radix. D

Ligoz, i. Acorus. Quod accipitur ex hac planta eſt radix. & eſt calida & ſicca ĩ tertio gradu, ppea quia dominans in ea eſt ſubſtantia ignea ſubtilis, & poteſt eſſe vt ſit cum ea admixta pars vna terreſtris aduſta. & ſignificat hoc, ꝙ ſapor ſuus ẽ acutus cum aliquantula amaritudine. Operationes eius ſecundæ ſunt hę, quia abſtergit, incidit, ſubtiliat, & aperit oppilationes. Tertię ſunt, qa prouocat vrinam, & valet ad duritiem ſplenis, & ſubtiliat groſſitiem, quæ prouenit in cornea, & proprię ſuccus radicis. E

Cauar, i. Aloe. Caliditas ſua extẽditur à primo gradu vſq; ad fm, & attingit parum ex ſecũdo. & ſic eſt in ſiccitate. & hoc eſt, quia eſt compoſitũ ex ſubſtãtia terreſtri aduſta mixta cũ terreſtri frigida: & illud diminuit aliquantulũ de calore ei⁹. & ambæ ſubſtantiæ concordant in ſiccitate. & ſignificat hoc, ꝙ ſapor eius eſt amariſſimus cũ ſtypticitate. & ſupra ſuam caliditatẽ ſignificat ꝙ naſcitur in terris calidis, aut ĩ terra Arabũ, vel ĩ India, & qđ naſcitur in terris non calidis, eſt debile. Secũ-
F dæ ſuæ virtutes ſunt, quia eſt ſtypticum repercuſſiuũ, & abſterſiuũ. & hæc eſt medicina iuuatiua ad generandã carnẽ. Tertię virtutes ſunt ad curandas fiſtulas: & maxime q̃ ſunt in virga, & in ano. & ad repercutiendum apoſtemata, ꝙ generantur in ore, naribus, & oculis. & purgat choleram, & ſubſtantiã ſubtilẽ, & groſſam. Et eſt ex medicinis, quę nullum habent periculũ: eo ꝙ non lædit os ſtomachi pp ſuam ſtypticitatem. Et virtus ſua purgatiua eſt propinqua virtuti agarici: excepto

G quia eſt debilioris attractionis: eo ꝙ agaricum attrahit ab extremitatibus corporis, ſed aloe nō attrahit niſi quod eſt in extremitate ſtomachi, & venis hepatis, & in illo habet proprietatē. Et doſis eius eſt à drag. i. vſq; ad. ij. Eluoxat. Calor & ſiccitas ipſius extenditur à primo gradu vſq, ad ſecūdum. & ſignificat hoc, quia facit aliquantulam abſterſionem, & mundificat renes, & aufert lontiginem. Et manifeſtior eius ꝓprietas eſt, quia valet contra morſum canis rabidi.

* alias Amcos.

H Nauoca, i. * Carui. Quòd plus quæritur in hoc, eſt ſemen eius. Sua prima virtus in calore & ſiccitate ē in gradu tertio. & hoc eſt, quia eſt compoſitū ex ſubſtantia ignea terreſtri aduſta. & ſignificat hoc, quia habet ſaporem acutum mixtū cū aliquantula amaritudine. Scda virtus eius eſt apertio, & diſſolutio. & tertia eſt prouocatio vrinæ.

Amygdalæ amaræ ſunt calidæ, & ſiccæ in ſecundo gradu: excepto eo, quia plus declinant ad calorem, & minus ad ſiccitatē, & in hoc ſunt quaſi in primo gradu: quia earum vnctuoſitas manifeſtat humiditatem. Et ſcias, ꝙ complexio, quę hāc

I facit operationem, quæ eſt complexio calida, habet aliquam terreſtreitatem: & ſapor earum ſignificat ſuper hoc. Et operatiões earum tertiæ ſunt ad aperiendū oppilationes hepatis, & remouent dolores qui ſunt in hypocundriis, ſplene, & renibus: & adiuuant ſuper ſputum humorū groſſorū viſcoſorum qui ſunt in pectore, & pulmone. Et dico ꝙ maior pars operationū harum non fit pp ſuperfluum caloriē, qui eſt in eis, ſed fit pp temperatā apertionē, quā operatur in his materijs pp humiditatē K vnctuoſam, quā habent. Et propterea valent plus aliis rebus omnibus in aperiendo oppilationem pectoris, & pulmonis: propterea quia hęc membra læduntur vt plus propter groſſos humores.

Ammoniacum eſt calidū et ſiccū, ſm ꝙ apparet ex tertijs ſuis operationibus: excepto quia tenet parum caloris in tertio gradu, et ē ſiccū in prīo. Sed ſuus calor eſt ī hoc, qđ eſt gummi. quia tu ſcis ꝙ gummi ſunt ingroſſata, et iſpiſſata à calore: quia ſunt ſuperfluitates terræ naſcentium. Et vī in hoc gradu ca- L loris eſſe, eo ꝙ mundificat. et ſic eſt gradus ſuus in ſiccitate: ppea quia ſiccitas eſt pp viſcoſitatem ſuā paucam, quæ eſt in eo. et hoc eſt in omnibus gummi. Et virtutes ſuæ ſunt vt mollificent, et diſſoluant duritiē, quæ eſt in iūcturis, & ſplene, et diſſoluant ſcrophulas.

Alcanna, & inuenitur in frumento in campis. Virtus eius eſt ſicut virtus ſumach. magis deſiccat, et plus digerit.

Shaachileelneemaz, et dī Roſa regis. et dicitur calida et ſicca in tertio gradu. Ei' proprietas eſt, qñ ma M ſticatur, vt trahat phlegma. et ſuccus ſuus mundificat caput per nares. Et tertia eius virtus eſt, vt temoueat ex oculo ęgritudinē caducū. et valet morpheę, et ꝓuocat niēſtrua.

Anbetum calidum eſt in primo gradu, qđ ī Arabico dicitur ſeenat, et attingit parum ex ſecundo: et eſt ſiccum in principio ſecūdi, et in fine primi. Idcirco qñ coquitur cum oleo, hēt diſſoluere et mitigare doloṛ. et maturat apoſtemata leuia. et inducit ſomnum: eo ꝙ qñ deco-

quitur

A quitur cum oleo, reddit cõplexionẽ ipſius ad ſimilitudinem medicinarum maturantiũ: niſi quia eſt aliquantulũ magis calidum eſt ſubtile. et hac de cauſa diſſolutiuum eſt. Et qñ comburitur, eſt in tertio gradu caloris et ſiccitatis. Et ideo valet vulneribus ſanioſis: et plus in illis, quæ fiũt in membris ſpermatis. Et recẽs eſt minus calidum, et plus humidum. et ideo iſtud inducit ſomnum, et maturat plus ſicco: et ſiccũ diſſoluit plus. ppea dicit Gale q̃ qui intrabant ad potationes, faciebant

B ex eo coronas.

Chamæmelum. Camomilla, quæ in Arabico dicitur Habonog, calida eſt et ſicca ī primo gradu. Secundę virtutes ipſius ſunt, vt aperiat, et diſſoluat vapores cutis, et maturet. et habet proprietatẽ in mitigãdo doloreẽ vẽtris.

Aniſum calidum eſt et ſiccum ī tertio gradu: ideo quia ſubſtantia ignea ſuper ipſum dominatur. et ſignificat ſuper hoc acuitas ſui ſaporis cum aliquantula dulcedine. Operationes ſuæ ſecundæ, et tertię ſunt ad carminandum ventoſitatem, et prouocat vrinam, et aperit oppilationes.

C Zarahunt, ideſt Ariſtolochia. Non vtimur niſi radice. Et eſt quædam longa, et q̃dam rotunda. rotũda fortior eſt in inciſione, et ſubtiliatione. et longa plus valet abſterſioni, et generationi carnis. Ambæ calidæ et ſiccæ ſunt in ſecundo gradu, quia ſunt compoſitæ ex ſubſtantia aliquantulum ignea, et terreſtri aduſta. et ſignificat hoc amaritudo quam habent cũ moderata acuitate. Secundę earum operatiões ſunt, quia ſubtiliãt mirabiliter humores groſſos, ppea remouent oppilatiões, q̃ proueniunt ab iſtis humoribus. et extrahunt ſpinas, et remouent putrefactionẽ, et mũdificant ſordiciẽ, et faciunt generari bonã carnem. et iſtę ſunt magis proprie in rotunda. Et tertię operationes ſunt abſtergẽtes, et curãt epilepticos, et podagrã; et arthriticos. D

Lingua agni, i. plãtago, frigida ẽ et ſicca in ſecũdo gradu. Radix eius minus eſt frigida, et plus ſicca. et cũ ſiccatur folium eius, eſt ſicut radix. Et habet duas qualitates: quia cõpoſita eſt ex ſubſtantia aquea, et terreſtri. et ſignificat hoc inſipiditas, quam habet cum ſtypticitate. Secũ E dæ ipſius operationes ſunt, qa ſiccat, et repercutit, et valet cõtra mala apoſtemata, et materiales putridas, et curat fiſtulas. Tertię proprietates ſiue operationes ſunt contra vulnera īteſtinorum, et ſtringit ſanguinem eorum, et vlcerationes, quę proueniunt ex dyſenteria. Et radix eius contra dolorem dẽtium valet, et aperit oppilationes hepatis, et renum. et hoc eſt, quia omnis plantæ radix calidior eſt ſuis foliis. nec illa ſunt priuata calore, cũ videamus q̃ abſtergunt, et mundificant.

Aſara bachara. Quod ex ea valet, eſt radix. et virtus eius eſt ſimilis virtuti acori: ſed eſt fortior hoc. F Aſarum. Bachar.

Ebdarſian, i. Cortex mali granati ſylueſtris, eſt calidum in prīo gradu, et ſiccum in ſecundo vel tertio; quia compoſitum eſt ex ſubſtantia ignea, et terreſtri, et propterea eſt acutum, et ſtypticum. Valet ſordiciebus, et materijs diſcurrentibus ab vno membro ad aliud.

Aſparagus tẽperatus eſt, aut parũ declinans ad caliditatẽ. et hoc ſignificat, qa habet aliquãtulã amaritudinẽ,

G ritudinem, quę elixatione remouentur. Tertiæ eius operatiões ſunt ad aperiendũ oppilationes, q̃ ſunt in renibus; & proprie radices, & ſemẽ. & multũ valent ad dolorem dentiũ.

Polium montanum, qđ in Arabico dicitur Andriazabiera, habet duas ſpẽs, vel plures, & oẽs ſunt calidæ & ſiccæ. & prouocant vrinam, & menſtrua. Et dictum eſt q̃ valẽt cõtra morſum ſcorpionis, qñ bibitur drag. i. cum vino calido.

Scolopẽdria temperata eſt in calore & ſiccitate. Et manifeſtũ eſt q̃ diſſoluit duriciem ſplenis, & aperit
H oppilationes ipſius, ſicut bacca lauri in oppilatione hepatis, & habet à ſua proprietate frangere lapides.

Alcanti, & ęam vocatur Hipſani
*al. coqt. Abuz. Ex ea * operatur radix. & eſt abſterſiua, & diſſolutiua. & qñ comburitur, cinis eius magis calefacit, ſubtiliat, & diſſoluit. & propter hoc curat alopeciam,

*al. Carta mus * Elcratis, id eſt ſemen pſitacorũ. Ex eo vtimur ſemine. & eſt ex medicinis manifeſtis in purgando phlegma ſine aliquo timore. & eius nobilitas eſt quaſi ſuper nobilitatẽ omnium medicinarũ purgantium. Do ſis ei⁹ ẽ à drag. x. vſq; ad. xij. &
I multum ſenibus cũ ficubus ante cibum comeſtũ valet, Gal. dicit ĩ. 1. de Simplici medicĩa q̃ calefacit & exiccat tẽperate. & in Secũdo lib. dicit q̃ eſt calidum in ſecũdo gradu, qñ applicatur hoĩ per modum emplaſtri. Et diſtinguẽdum eſt, quia in primo dixit de radice, in ſecundo de ſemine, & in alio de folio.

Abſinthium calidũ eſt in primo gradu, & ſiccum in ſecundo: quia compoſitũ eſt ex ſubſtãtia terreſtri & frigida, & terreſtri ignea aduſta. & ſignificat hoc ſtypticitas ſua cum K
amaritudine, & acumine. ſuccus ipſius eſt amarior ſuis foliis. Et tertiæ ſuæ virtutes ſunt, quia habet confortare ſtomachũ, & trahere qđ eſt in eo amarum per modũ purgationis, & hoc facit per virtutẽ attractiuam, & pp amaritudinem lauatiuã. Et aperit oppilationes hepatis, & prouocat vrinam. Et ſi eſt phlegma in ſtõ, non prodeſt pp ſtypticitatẽ ſuã. Et habet multas ſpecies. ſed melius omnium eſt aromaticũ. & pp hoc confortat ſtomachum. & hepar. Et in ſumma manifeſtum eſt, q̃ habet
L hæc medicina proprietatem in ſtomacho, & hepate.

Idẽ. 3. ad Almã. 25. & 3. tertij tra. 1. c. 25. Sed 2. can. trac. 2. c. 2. & ſucc⁹ & ſemia nocent ſtõ.

Laurus. Quod ex eo vtimur, eſt ſuccus, & oleum. & eſt calidũ in primo, & tangit parum de ſecundo: iõ quia eſt compoſitum ex ſubſtantia terreſtri aduſta cum ſubſtantia terreſtri & frigida. & ſignificat hoc ſapor amarus cum ſtypticitate. Et idcirco, quia coniunctæ ſunt cũ amaritudine aromaticitas, & ſtypticitas, fit ex ſucco ipſius melius oleum, qđ poſſit eſſe ſtomacho frigido, & hepati. & nos non damus eius ſuccum, nec grana: quia dicitur q̃ qñ comedit, mouet vomitũ, & fluxũ. M

Elzunecat, i. Balauſtium, eſt frigidum in ſecundo gradu, & tangit aliquid de tertio: & ſine dubio eſt ſiccum in tertio. Et dicimus q̃ hoc eſt, quia eius ſubſtantia eſt frigida: & ſiccitas in ea eſt fortior rigiditate. Eius operationes ſunt ſtypticitas & ſiccitas. & ſtringit ſanguinem, & conſolidat. propter hoc ponit hæc medicina habentibus fluxum ſanguinis, & habẽtibus excoriationem inteſtinorum, & mulieribus habentibus fluxum mẽſtruorum, & aliarum

A rum humiditatum. Et dicit Gale. q̃ nullus author fuit, qui huius medicinæ non recordaretur.

Bahalbeli, & in Arabico dr̃ chien ſom. Folia iſtius plantę, & cimæ, & flores, & fructus oīno ſunt frigidi & ſicci. Et folia ſunt humidiora prę dictis pp aquoſitatẽ exiſtentẽ in ipſis. & pp hoc habet proprietatẽ ad curandã ęgritudiné alcolę, & ſimiliter alias ęgritudines oris. Sed fructꝰ eius, cũ eſt immaturus, frigiditas & ſiccitas in eo dominatur pp ſtypticitatem inuentam in ipſo. ſed qñ dictus fructus habet completam digeB ſtionem, tunc eſt propinquus ęqualitati propter dulcedinem inuẽtam in ipſo. Et florum virtus exiſtit ipſius fructus. & omnia prædicta conferunt.

Syaachilie. Vtimur folijs, & floribus, & fructibꝰ. Quamuis folia ſint humidiora, valent multũ ægritudinibus oris, & vulneribus inteſtinorum, & fluxui vẽtris, & debilitati ſtomachi, & ſputo ſanguinis. Sed radix eius habet ſubſtantiam calidam & ſubtilem. & ideo frangit lapidem, qui eſt in renibus.

Bdellium duas habet ſpecies. forC titer mollificat, qđ in Arabico dicit Mocle. Ex eo ſunt ſpẽs duę. vna Siciliæ: & illa eſt, ſiue bdellũ illud eſt magnum: & alia ſpecies, ſiue aliud bdelliũ inuenitur hic, & eſt Arabicũ. Virtus illius ſecunda eſt mollificare: & eſt fortiſſima virtus illius in hoc, & hoc poteſcognoſcer̃ p primã ſuã virtutẽ. Et aliud, ſ. Arabicum eſt ſuauius, & eſt clarius alio. & hoc vocatur bdellũ Arabicũ, & eſt ſiccius alio. ſed recens bdellium Arabicũ habet virtutem Siculi. Et hoc Arabicũ frangit lapides, qui fiunt in renibus. & qñ bibitur, prouocat vriD nã, & prouocat vẽtoſitates groſſas, & crudas, & valet contra dolores laterum, & hypocundriorũ: & in ſumma eſt ex medicinis, quæ purgant phlegma groſſum. Et habet ꝓprietatẽ trahendi à neruis, & iuncturis. & ipſum eſt melius iter medicinas laxatiuas. Et doſis eius eſt drag. i.

Elgarzaria, qđ Hiſpani vocãt Panicald, & in Arabico Alchartama, & allj Secacul, & in Latino Eryngiũ dicitur, Gal. ſentit q̃ eſt cõpoſitum ex diuerſis naturis, ſicut natura roſæ: excepto quia non habet ſtypticitatẽ. & ſignificat hoc, quia habet E inſipiditatẽ cum aliquantula dulcedine. & modico acumine. & hoc habet plus in cortice. & vr̃ q̃ ſit temperatum, aut parum declinans ad frigiditatẽ. & quod eſt talis cõplexionis, eſt multi iuuamenti. Opetationes ſuę ſũt repcuſſiuę & diſſolutiuę. Sed eius manifeſta proprietas eſt, vt diſſoluat apoſtemata, ſuperpoſitũ: & ẽt ſi ſuſpendatur ſuper ipſum. Et Idẽ in præ
noui Medici dicunt q̃ hẽt hanc pro mio Thal
prietatem in oĩbus apoſtematibus. ſit.
& etiã dicunt q̃ vtuntur eo in potu aquę decoctionis eius. ipſa miniſtratur, vt defendat ne generet apoſteF ma in partibus interioribus.

Balſamus calidus eſt & ſiccus in ſecundo gradu. & oleũ ſuũ eſt multum ſubtile. nec habet vllum caloreꝫ, quia ab hoĩbus creditur, qui vidẽt, q̃ ẽ ſubtile penetratiuũ. Et virtꝰ ẽt fructus iſtius, eſt iſtiꝰ generis: ſed minus eſt ſubtilis ſuo oleo. Et iſtud oleum habet multas proprietates, & mirabiles operationes. Suę ſecundę operationes ſunt, quia diſſoluit oẽs ęgritudines phlegmaticas, quę durę ſunt, & tardæ ad diſſoluendum, &

G eradicat dolores, qui ſunt ex humo
*a.l. viſco- ribus groſſis & *ventoſis. Et ſuæ
ſis. tertię operatiões ſunt, quia frangit
lapides. & mulier impręgnatur, quæ
defert ipſum ſuper ſe, q̃ non poterat
ſpręgnari pp oppilationẽ matricis.
Et eius ꝓprietas eſt, quia eſt magna
theriaca venenis. & valet cõtra opiũ
bibitum, & valet contra adamantẽ
bibitum, & contra fungos venenoſos, & contra aquã ferri diſtillati. Et
doſis eꝰ eſt à tribus partibus drac.
vſque ad .i. drach.

Iuniperus calidus eſt & ſiccus in
tertio gradu. & eſt multum ſubtilis:
H quia qđ magis dominatur ſuper ip
ſum, eſt ſubſtantia ignea, & poſt ip
ſam ſubſtantia terreſtris aduſta, &
aliquantulũ ſubſtãtia terreſtris frigida. Et ſignificat hoc ſapor, quem
habet cum forti acumine, & amarr
tudine, & aliquantula ſtypticitate.
Intelligas hoc de Sauina. vt Raſ. 21. cõ. cap. 18. & 2. can. ca. de Abhel: & non eſt Deindar. Operationes ſuę ſecundę ſunt, vt cõ
ſumat putrefactionem, quæ eſt in
vulneribus & apoſtematibus: ꝙ lo-
cus, in quo non eſt putrefactio, non
ſuſtinet talem medicinã: ſed q̃n po
nitur ſuper putrefactionẽ, & ſanię
cum melle, mundificat ipſam. Ope-
rationes ſuæ tertię ſunt, quia habet
I prouocare vrinã, & prouocat men-
ſtrua fortꝰ alia re, donec facit min-
gere ſanguinẽ & facit aborſum, &
extrahit fœtum mortuum. Et pro-
pter ſuam ſubtilitatem & aromati-
citatem ponitur q̃nq; loco cuiuſdã
ſpeciei cinnamomi dorſini. & eſt ẽt
cinnamomum cum multa dulcedi
ne, & forti acumine: & debet poni
duplum illius loco dorſini.

Albahac. Hæc planta habet flo-
rẽ, qui aſſimilat roſę: & eſt fortior
roſa bahanach. & pp hoc magis diſ
ſoluit illa, donec liberet durıſima
aꝑata, q̃n miſcet cum ceta & oleo. K

Oſſa vuarum paſſarum ſunt ſic-
ca in *ſecundo gradu, vel accedunt *a.l. tertio
parum ad frn: ideo quia cõpoſita
ſunt ex ſubſtantia terreſtri frigida.
& ſignificat hoc ſtypticitas. & hñt
vltimum iuuamen in fluxu vẽtris.

Aluſnee in lingua Hiſpaniæ di-
citur Mulſa. Hęc naſcitur ſup quer-
cus, & nuces. Et eſt in tertio gradu
frigida. & hoc ſignificat ſtypticitas
quã hẽt. & cũ hoc habet virtutem
diſſoluendi, & mollificandi. Et ma-
gis valet, q̃ inuenitur in quercu pp
caliditatẽ, quæ eſt in ipſa arbore, eo
ꝙ ex ſuperfluitate ipſius nutritur. L

Sagtates vꝰ ꝙ ſit calidum in pri-
mo gradu, vel accedit parum ad ſe-
cundũ: idcirco ꝙ compoſitũ eſt ex
ſubſtãtia terreſtri aduſta cũ ſubſtã-
tia terreſtri frigida & ſignificat hoc
ſtypticitas ſua cũ amaritudine. Pri-
mę operationes ſuę, & ſecũdæ ſunt
ad ſubtiliandum, aperiendũ, & pro-
uocandum vrinã, & ſimilia. Et aliq
dicunt, ꝙ habet virtutẽ purgandi: &
eſt vltima medicina ſtomachi pp
ſtypticitatem ſuã. & ẽt mundificat
pp ſuã amaritudinem. & talis medi
cina, qualis eſt hæc, eſt magis pro- M
pria ſtomacho, q̃ alia medicina: &
longe plus, q̃n aſſociatur ſecum aro
maticitas, ſicut in abſinthio.

Gentiaua. Ponitur hæc medici-
na in gradu tertio calida & ſicca. &
hoc manifeſtat ex fortitudine ſuæ
amaritudinis. Et radix ipſius fortiſ-
ma eſt ad ſubtiliandum, & aperien-
dum oppilationes.

Memithe. Ponimus ipſam ī pri-
mo gradu frigiditatis, eo ꝙ curat
multoties oculorũ rubedines, quan
do non ſunt fortes. & eius ſubſtan-
tia cõpoſita eſt ex ſubſtantia aquo-

ſa

A ſũ & terreſtri, quæ oſa frigida ſunt: excepto ꝙ frigiditas ſm Gale. non eſt fortis, ſed eſt eius frigiditas ſimilis aquæ paludum.

Alfoceng, i. Mentaſtrũ, calidũ eſt & ſiccum ī tertio gradu: propterea quia dominatur ſuper ipſum ſubſtantia iguea cum ſubſtantia terreſtri aduſta. & habentis talem complexionẽ opationes ſunt manifeſtę.

Glycyrrhiza. Liquiritia eſt humida in primo gradu, & excedit parũ in calore tẽperatam complexionẽ. Gale. dixit ꝙ aſſimilatur complexioni humanæ. &

B ſignificat hoc dulcedo ſui ſaporis cum aliquantula ſtypticitate: eo quia dulcedo temperata ſignificat caliditatem & humiditatem, & ſtypticitas ſua detruncat aliquid ex ſuo calore & ſua humiditate: excepto ꝙ ex humiditate remouet plus. & lenit aſperitatem, quę eſt in trachea arteria, & veſica, & aliorũ mẽbrorum, quę recipiunt aſperitatem. Tertię operationes ipſius ſunt, quia puluerizata & poſita ſuper oculum delet maculam, ꝙ eſt in oculo, & catnem ſuperfluã, quę eſt in radicibus vnguium. & hoc ſignificat, quia ra-

C dix eſt calidior ſucco. & cõplexiones, quas diximus, prio ſunt in ſucco. & qñ radix eſt vetus, eſt amara, ſicut eſt illa, quæ nobis apportatur. generaliter ſuccus eius humidior eſt ſua radice.

Pęonia, i. Roſa aſinorum, eſt radix calida in primo gradu, & ſicca in tertio: quia eſt cõpoſita ex ſubſtantia terreſtri frigida, & terreſtri aduſta, & ſubſtãtia ignea, & aliquãtulum aerea. Et ſignificat hoc, quia quando maſticamus ipſam, primo ſentimus ſtypticitatem cum dulcedine: & quando diu maſticamus ipſam, ſentimus acumen cũ ama- D ritudine. Secundæ ſuæ operationes à complexione ipſius ſciuntur. & tertiæ ſciuntur ſecundum exoppilationes hepatis, & renum. & hoc accidit propter acumen, & amaritudinem. ſed propter ſtypticitatẽ, quã habet, ſtringit ventrem. Proprietas ſua teſtificata eſt à Gale: quod ſuſpenſa ad collum curat epilepſiam in pueris. ſed ab aliquibus dicitur ꝙ non ſit verum. & hoc iam expertum eſt, & non ſic inuenitur.

Paſtinaca duas habet ſpecies, ſylueſtrem, & domeſticam. ſylueſtris fortior eſt domeſtica in omnibus. E Et in ambabus eſt virtus calefaciendi, & ſubtiliandi. Et in radice eſt virtus, quæ mouet coitum. & hoc etiam habet ſemen domeſticę. Sed ſemen ſylueſtris eſt calidius & ſiccius. & ideo prouocat menſtrua, & vrinam. Et ſylueſtris dicitur daucus, & eſt calidus & ſiccus in tertio gradu.

Aegarel chaar, i. lignum Lauri, & fructus eius Baccalauri dicitur. Hęc arbor cũ fructu ſuo calefacit, & exiccat multũ. Sed cortex arboris eſt debilioris caloris, & fortioris amaritudinis, & habet ſtypticitatem. & F ideo frangit lapidem, & valet cõtra paſſionẽ frigidam hepatis, * ebibitis quatuor danich & medio cũ vino aromatico. Suę radices ſunt calidæ in ſcdo gradu, & ſiccę in tertio.

* a.l. ebibitus cũ vino aromatico.

Almoſtrameſia eſt ex ſpeciebus chaſor. Et operationes ipſius ſunt eædem cum operatiõibus ipſius ex rebus iachoſor ſylueſtris: ſed ẽ ſubtilior ipſo. Et operationes ſuæ tertiæ ſunt attractio.

Glandes oẽs ſunt frigidę & ſiccę. & hoc cognoſcitur pp multam ſty-

G pticitatē : quam habent. ſed cortex ſuæ arboris maiorē hēt ſtypticitatē. & ī ambab⁹ ē cōiūcta ſubtilitas cū ſtypticitate. Et ppea hęc ē vtia ex rebus, q̄ valet multū fluxui mēſtruorum, & fluxui ſanguinis vndecūq;.

Acathemi,i. Althęa. Suę ſecundæ operationes ſunt, quia diſſoluit, relaxat, & mitigat dolorem, & maturat apoſtemata dura. Et radix & ſemina faciunt, qđ faciūt folia, & flos, donec eſt recēs. ſed maiorē habēt ſubtilitatē, & minorem ſiccitatem radicibus, & ſeminibus. & ſic debet eſſe in omnibus radicibus, & ſeminibus
H terrę naſcentium. & iccirco maiorē habēt abſterſionē, ita q̄ curāt morpheam. & ſemē frangit lapides, qui fiunt in renibus. & tñ in radicibus ē virtus ſtyptica. & ppea valet aqua decoctionis eius excoriatiōi inteſtinorum ex dyſenteria, & ſputo ſanguinis. Ego pono folia, & flores calidos & ſiccos in primo gradu, & radicem in principio ſecundi.

Alzabit, i. oleum, qđ trahitur ex oliuis maturis & non ſalitis, & quarum cōplexiones nō ſunt artificialiter mutatę, aſſimilatur cōplexioni humanæ. & iam rememorauimus
I hoc in cibis. Sed oleū factum ex oliuis nō maturis habet aliquā ſtypticitatem, & retinet ex frigiditate, ſm q̄ habet ex ſtypticitate. Et oleum vetus eſt calidius, & ſubtilius tēperato : & pp hoc maiorem habet virtutem diſſoluendi, & mitigandi dolorem. Sed alia olea, quæ trahūtur ab aliis medicinis, tenent naturam illarū medicinarū : ſicut oleum de lilio, & oleum ſeſaminum, & oleum amygdalarum, & oleum nucum, & oleum lauri, & oleum de cymino, & oleum de ſinapi, & oleum de myrtillis : & eſt ſtypticum, & oleum de K
maſtice. & oleum de oliuis ponitur loco olei de lilio, & è contra. & oleū de myrtillis eſt frigidum & ſtypticum. & oleum ſeſaminum eſt calidum & humidum. eodem modo & oleum amygdalarum dulcium. ſed hoc temperatius eſt in calore : aut q̄ habet calorem cum humiditate mixta cum aliquātula ſtypticitate : & ideo habet humectare, ſiue calefacere, & mollificare. & in hoc excedit oleum ſeſaminum, & de ſchœnātho, & oleū de maſtice. Et oleum granorum viridium eſt cōpoſitum L
ex virtutibus ſtypticis, & diſſolutiuis. & ppea prodeſt ſtomacho, & hepati plus oī alia re. Sed iſta olea fiūt in Babylonia. ſed ī noſtris terris nō trahuntur ex iſtis rebus proprie. Sed Gal. dicit in libro ſuo q̄ conſuetum eſt trahere oleum myrteum, & oleum maſticinum, & oleum ſchœnanthi ex ſeipſis. & bonitas iſtorū excedit multum bonitatem factorum cum oleo oliuarum in operationibus & virtutibus. Sed olea, quę conſueta ſunt fieri cum oleo oliuarum dulcium, quibus aſſueſcūt Antiqui & Moderni, ſunt ſicut oleum M
roſatum, & oleum cydoniorum, & oleum liliorum, & oleum violarū, & oleum nenufarnū, & de alcheiri. Et virtutes eorum oleorum ſunt manifeſtæ ex virtutibus ipſarū medicinarum. Et ſcire debes quòd oleum oliuæ, cum quo facimus dicta olea, debet eſſe abſque alia mala qualitate. ſed eorum virtus, quę trahitur cum oleo oliuæ, nulla ſunt virtuoſiora noſtris. Oleum, in quo infunduntur ꝓdictę medicinę, debet eē ſuaue, vt nō manifeſtet aliqua fortis qualitas dominās ī ipſo.

&

A & talis eſt ratio medicinę: quia dēt eſſe patiens, & non agens: exceptis duobus modis. vnus eſt, quando intentio noſtra eſt, vt fortificemus operationem illius medicinę, cū qua miſcetur prius: & accipiem⁹ oleum, in quo dominetur qualitas ſimilis qualitati medicinæ. ſecundus eſt, quando intendimus facere contrarium illius medicinæ: & hoc eſt, qñ volumus facere frāgere ex illius virtute, v.g. quādo volumus q̄ oleum roſatum diſſoluat, nos ponimus oleum vetus. & quando volumus minuere ea, ponimus immaturum.

B & quando volumus. vt aſſimilet̄ virtuti roſarum, infundimus roſas in oleum dulce, & ſuaue.

Alſaran, i. Enula. Ponimus ipſam in ſecundo gradu calidam & ſiccā. & manifeſtatur hoc, quia ponimus ipſam in loco huius, quod confert phlegmati groſſo inuiſcato ī pectore, & pulmone. & hoc facit ſua ſiccitate. Operationes ſuę ſecundæ ſunt, quia rubificat membra in liuiditate a frigore.

Barbacus, i. Helleborus habet duas ſpecies, album videlicet, & nigrū. & ambo ſunt calida, & ſicca in ter-

C tio gradu. Secunda eorum virtus eſt abſterſiua: & ideo valet contra ſcabiem, ignem ſactum, & ſimilia. & non eſt tutum vti eo bibito vel comeſto: quia eſt ex genere venenorum. Sed Antiqui vtebantur nigro ad euacuandam melancholiā. ſed eſt fortius in lędendo hepar, & pulmonem. ſed Noui ponunt loco ei⁹ lapidem lazuli. Sed quamuis epithymum laudetur in euacuando melā choliam, non tamen habet tantam virtutem. Et magnes habet ſimilē virtutem purgandi cum helleboro: excepto quia eſt fortioris attractionis: eo quia eſt lapis, & propter ſiccitatem quę eſt in eo. & lapis lazuli ſuauior eſt eo. D

Eua, i. Rubia tinctorum, calida eſt in ſecundo, & ſicca in tertio gradu: ideo quia eſt compoſita ex ſubſtantia terreſtri aduſta, & ſubſtātia terreſtri frigida. & ſignificat hoc ſua amaritudo cum ponticitate. Operationes ſuę ſecundæ, & tertię habent aperire oppilationem ſplenis, & hepatis, & prouocare vrinam, & ſanguinem menſtruum. & poſſibile eſt vt faciat mingere ſanguinē. & abſtergit temperate. & ideo valet E tineæ, quando diſtemperatur cum aceto, & ſuperponitur. & quidā dāt bibere *ſchiaticis cum hydromelle. *iſchiadicis.

Olibatda, i. Eupatorium. Valde manifeſta eſt in fortificando virtutem hepatis, & aperiendo oppilationes eius, quia compoſita eſt ex ſubſtantia ſtyptica, & amara. & ideo debemus ponere eam ī primo gradu: quia amaritudo eſt manifeſtior in ea ſtypticitate ſua.

Zingiber calidum eſt in tertio gradu cum multa ſtypticitate vel humiditate. & ideo tardat in calefaciē F do corpus: quod non facit piper. qa calefactio zigiberis eſt a calore corporis: & permutatio piperis ab eodē eſt ſicut permutatio lignorum viridium & ſiccorum ab igne. Et piper longum eſt ſimile zingiberi. & ppea debet poni zingiber in primo gradu humiditatis.

Epithymum eſt calidum & ſiccū in tertio gradu: & eſt laudabile, vt dictum eſt in euacuando melācholiam. Et doſis eius eſt a drach. ij. vſque ad iij. & in decoctionibus a v. vſque ad vij. Et indiget refrenantib⁹:

G tibus: quia contriſtãt propter ſuam ſiccitatem. & ideo nenufar eſt vltimum ſuum frenum: eo ꝙ propter aromaticitatem ſuam remouet ipſius malitiam, & propter humiditatem ſuam remouet ipſius ſiccitatẽ: excepto quia cum hoc diminuit ſuum calorem. Et medicina non indiget refrenatiõe ab oĩmib⁹ ſuis qualitatibus vl̃ partib⁹, niſi a parte, qua purgat hoc a calore, aut a parte ſuæ euacuationis. Et ſi refrenaretur epithymum cum pomis, hoc plus acceptarent, excepto in febricitantib⁹. & ſiſr poteſt refrenari cum amygdalis
H vel cum ſemine melonis.

Menta calida eſt, & ſicca in ſecũdo gradu, & attingit ex tertio: & habet amaritudinem cum ſtypticitate. confortat ſtomachum, & mouet coitum.

Haama, i. Menta. Hæc herba eſt hortiua. & propter hoc habet ſuperfluam humiditatem. & propter hoc prouocat coitum. & ipſa eſt res, quę aſſociatur rebus non bene digeſtiuis. & ſapor ipſius amarus eſt cum ſtypticitate. & ex hoc apparet, ꝙ minorẽ hẽt caliditatem deliachacos. & ppea ipſam ponimus in caliditate,
I & ſiccitate in ſecundo, extendẽtem ſe vſq; ad tertium.

Thapſia eſt gummi rutæ ſylueſtris ſecundum quoſdam Medicos. Virtus eius eſt acutæ virtutis, & calefacit caliditate forti: & propter hoc eſt in tertio gradu caliditatis, & humida in primo. Et ſignificatur eius humiditas ex hoc, quia cito corrumpitur, & non recipit paſſionem a corpore, niſi poſt aliquantulam horã, quemadmodum facit zingiber. Et proprietas eius eſt attractio ex profundo corporis, & reſoluit quod ab ipſa trahitur. K

Tormos, i. Lupini quando elixãtur i aqua tandiu ꝙ ipſoꝝ amaritudo remoueatur, ſunt medicina nutritiua. Et quando ſunt amari, faciunt quod conſueuerũt facere medicinæ amaræ ex abſterſiõe, & exiccatione, & reſolutione, & ex apertione oppilationum hepatis, & ſplenis, & prouocatione menſtruorum, & interfectione lumbricorum, & in extractione fœt⁹. & remouent morpheam, & purgant choleram, & remouent offuſcationes membrorũ, & diſſoluunt ſcrophulas. & propter L
hoc ponimus ipſos in caliditate & ſiccitate in principio tertij gradus, vel in fine ſecundi.

Lactuca. Dicit Galenus ꝙ ſua frigiditas eſt ſimilis frigiditati riuulorum. & ſignificat hoc, quia nõ curat forte eryſipelas, ſed curat debilem. ideo debemus ipſam ponere frigidam in primo, vel in principio ſecũdi gradus. Et vſus ſui ſeminis conſumit ſperma.

Alaſce, quod quidam vocant corrutha, calefacit & deſiccat in tertio gradu. Et operationes eius ꝓuocãt menſtrua, & vrinã, & extrahunt fœtus a corpore, & aperiunt oppilationes, & mũdificãt pect⁹, & pulmonẽ. M

Hele, i. Viſcus. Operationes eędẽ ſunt cum thapſia in operationibus primis, & ſecundis. & eſt caliditſſim⁹ cum ſuperflua humiditate. & extrahit a ꝓfunditate corporis. & hoc agit cum multa tarditate pp ſuperfluã humiditatem in ipſo exiſtentem.

Viola frigida eſt, & humida. & ideo debet poni in ſecundo gradu. Iuuamenta ſua manifeſta ſunt apꝰ vulgares.

Cenapal cail, i. Cauda equina, & ĩ

La-

A Latino dr Centimodia. Virtus ipsius est stiptica cum amaritudine. & iō desiccat in vltimo absq; perforatione. & pp hoc sigillat vulnera magna. & cōfert vlceribꝫ intestinorū, ac sputo sanguinis, & fluxui menstruorū: & maxime illa, q̄ est rubea: & tenasmoni. & dicunt aliqui hoīes qꝫ curauerunt cum ea vlcera vesicæ.

Caleiraf, i. Castratꝫ. Huiꝫ vegetabilis flores, & folia desiccant desiccatione forti absq; mordicatione. Et est manifeste plurimi iuuamēti, qm̄ sigillat vulnera. & qñ adurit cortex istiꝫ arboris. cinis eius desiccat desic
B catione vehementi. & pp hoc cōfert portis seu verrucis: & maxime habētibus capita clauorum, qui fixi sunt in cute. quia quando recipitur cinis eius, & miscetur cum forti aceto, & superponitur eis, eradicat eos. Et gūmi istius arboris remouet omnia, q̄ sunt, vel fiunt supra pupillam oculi vnde obscuratꝫ visus: eo qa istud gummi subtiliat, & mundificat.

Indicum, cum quo tingitur, multum desiccat sine subtilitate: quia amarum est, & stypticū. Et est duarum manerierum, i. sylueſtre, & domesticum. & sylueſtre est fortius do
C mestico. Operationes suæ sunt, vt consolidet vulnera, quæ sunt in duris membris, & etiam si sunt ī extremitatibus musculorum. & abscīdit fluxum sanguinis, & valet multum vulneribꝫ fistulatis. Sed sylueſtre est fortius in vulneribꝫ putridis pp fortitudinem suæ desiccationis. & domesticum est vtilꝫ in aſpanbꝫ domesticis, vel in medela apostematū, quia vlcerat ea. & sylueſtre valet multum contra oppilationem splenis. ideo debemus ipsum ponere calidum in secūdo, & siccū in tertio: & domesti cū calidū ī primo, & siccū ī secūdo. D

Pulegium nuulorum calidū est & siccum ī tertio gradu, quia est cōpositum ex substantia ignea cū aliquantula parte terestri adusta. & significat hoc acumen ipsius cum aliquantula amaritudine. Operatiōes ipsiꝫ secūdæ sunt dissolutiuæ, subtiliatiuæ, & desiccatiuę. Tertię ad prouocandum vrinam. & dictum est, qꝫ valet multum leprosis, & morsis ab aſialibꝫ venenosis: & maxime qñ superponitur. & occidit vermes, qui nascunrur in auriculis. & montanum fortius est, & plus valet.

Recapaldereca, i. Cānella vel Cinnamomū, calidum est & siccum in secundo gradu. & in siccitate plꝫ extendit. & hoc est, quia compositum est ex substantia terrestri cum substantia aerea æqualiter. & hoc testificatur Gal. & cum hoc hēt substantia subtilem igneā, aqua hēt suam aromaticitatem. & stypticitas sua cum modico acumine signāt terrestrem substātiā. & cānellositas sua signāt substātiā aereā sup ipsam dominantem. & hoc scitur pp naturā cannarum. Iuuamēta sua manifesta sunt in stomacho, & hepate: quia illa est ex medicinis, in qbꝫ inueniunt aro F maticitas, & stypticitas, & acumen: & qdꝫ hēt tam nobilem complexionem, roborat oīa membra. Et dicit Gal. qꝫ ps subtilior, q̄ est ī eo, ē mīor alijs: & darseni ē fortior ī iuuamēto.

Capparis calidꝫ ē ī secūdo, & siccꝫ ī tertio. qa cōpositꝫ ē ex substa terrestri & frigida, & terrestri adusta, ignea & subtili. & signāt hoc amaritudo dñans. Et post hoc hēt, pprietatē contra vina splenis: ppea qa illā, qdꝫ facit exire cum sternore, est sanguineum, & tūc remouet dolorem

splenis.

A bet ſaporem acutum cum ſtypticitate,& aliquantula dulcedine.& nõ debemus vti ea niſi radice.Et de minori vtimur folijs,& ſtipite. & ideo compoſita eſt ex ſubſtantia terreſtri,aduſta,& frigida Et aperit oppilationes, & ĩcidit humores groſſos: & cum hoc habet virtutem purgandi eos.& ideo clyſterizantur cum ea ſchiatici,& podagrici. & abſtrahit humores cholericos, & groſſos. & aliquando tãtum purgat, vt trahat ſanguinolentos humores. & tũc fortius prodeſt, & prouocat menſtrua fortiter,& aborture facit.& cum hoc
B habet virtutem cõſolidatiuam vulnerum propter ſuam ſtypticitatem.

Gummi ceraſorum habet ꝓprietatem frangendi lapidem.& poteſt eſſe hoc ideo, quia eſt gummi:quia dominans ſuper complexionem gũmi eſt calor,quãuis quędam ſint, q̃ non ſunt talia, niſi comparatiõe ad corpus humanum,ſicut gummi,qđ nominatur charabe.

Ceſtron,i. Betonica. Complexio iſtius eſt calida & ſicca. & hoc atteſtatur ſapor, quia in ipſa eſt amaritudo cum acuitate. Et ideo incidit humores groſſos. & frangit lapidẽ,
C qui generatur in renibus, & mundificat pulmonem,& pectus, & aperit oppilationes hepatis, & prouocat menſtrua. & confert epilepticis, & ſchiaticis. & quando ponitur ſuper morſum animalium venenoſorum confert.& valet ſchiaticis etiam,q̃n bibitur,& eructuationi acetoſę.& ꝓpterea ponimus ipſam in gradu tertio calidam & ſiccam.

Haſas,i.Galla, eſt frigida in primo,& ſicca in tertio. & acerbæ ſunt frigidæ in ſecundo gradu,& ſiccæ ĩ tertio. & ſignificat hoc ſtypticitas, quæ eſt in ea cum modica pontici- D
tate. & eſt repercuſſiua. & quando comburitur, eſt acutior, & ſiccior, & ſubtiliot. & eſt neceſſe, quando vis ſedare ſanguinis fluxum, aſſare ipſam,& poſtmodum extinguere ipſam in aceto, aut fortiſſimo vino.

Almum,i.Cera citrina,eſt temperata intet quatuor qualitates. & qa poteſt applicari carni,poſuerunt ipſam Medici materiam omnibus cataplaſmatibus, & vnctionibus calidis & frigidis, ſicut ſunt illi,qui nominant cerotum.Hanc ceram * citrinam,quaſſatam,vel malaxatam in aqua Gal.laudauit in ęgritudinibus acutis, & nominatur cera lota. Et cera habet virtutem maturatiuã per modum oppilationis.& non eſt ex medicinis,quas ponimus in corpore.& habet aliquantulam virtutẽ diſſolutiuam,quã acquiſiuit a melle.& quando remouetur citrinitas, quæ eſt in ea, tunc eſt proprie materia,& cera pura. * a.l. nutritam. E

Halbera,i.Catapucia.Eius grana habent virtutem purgandi: & cum hoc habent virtutem abſterſiuam, & diſſolutiuam.& ideo eſt calida in ſecundo gradu.& ponitur in gñe calidorum,& ſiccorum. F

Darſeni,i. Canella ſubtilis,dulcis,aromatica, calida eſt & ſicca in tertio gradu.& eſt ſupremum ĩ omnibus medicinis aromaticis,quę reſiſtunt putrefactioni: nec habet parem in his operationibus.

Alteradit,i.Barba hircina eſt frigida in tertio gradu, & ſicca in ſecũdo:quia dominans in ea eſt ſubſtãtia terreſtris ſtyptica.& radix ei⁹ fortior eſt folijs. Et conſolidat vulnera & valet ſordidis vulneribus propter ſuam deſiccationem,&ad inteſtino

rum

A Alcoſtah, ideſt, Lilium album, calidum eſt & ſiccum in ſecundo gradu. & hoc dicimus, quia eſt amarū. & habet aquoſitatem temperatam. Et ideo oleum ipſi⁹ eſt abſq; aliqua mordicatione. & eſt ſupremum omnium rerum, quę diſſoluunt res in matrice. Et folia ſua cocta, & poſita ſuper carnem combuſtam ab igne, & cum aqua feruenti, cum oleo roſato mixta, incontinenti liberāt. Et radix eſt fortior foliis. & propterea prouocat menſtrua, & molliſicat duriciem omnium membrorum, & p prie matricis.

I Crocus calidus eſt in ſecūdo gra
B du & ſiccus in primo. Et digeſtiuus, & confortatiuus cordis, & habet ſubſtantiam calidam ſtypticam. & ſtypticitas ſua eſt ex rebus, quæ adiuuāt ad digeſtionem, quam facit: eo q̄ p pter illam moratur in poris, & ſtat in illis.

Halbaſal, ideſt, Cæpa. Eſt calidū in quarto gradu, & habet groſſam ſubſtantiam. Et ideo, quando ponitur in ano, aperit orificia venarum, & prouocat ſanguinem hemorrhoidalem, & menſtruum. Et ſuccus ei⁹ valet aquæ, quę defluit ad oculum: ſed obſcurat oculos, quādo ſunt im-
C pediti ab humoribus groſſis. Et hēt humiditatem ſuperfluam, propter quam mouet coitum.

Halcedef frigidus in primo gradu eſt vel temperatus: eo quia ſtypticitas in ſuo ſapore eſt, ſed in ipſo non eſt aliquid caliditatis, vel acuitatis niſi modicum. tamen in eius operatione ſuenitur multi iuuamēti: eo quia caliditas exiſtens in eo facit profundare ſtypticitatem in profundo corporis abſq; amaritudine, vel mordicatione. Et ob hoc eius operatiōes ſunt ad remouēdum ea, D quæ reuertūtur in profundo corporis ægritudinem putridarum, & eradicant ea omnino abſq; impedimento. Et eſt in fine tutum a nocumentis: eō quia natura talidarum medicinarum et ſiccarum, quamuis habeant naturam remouēndi, attrahunt tamen ad locum alios humores. Et propter hoc hęc res confert omnib⁹ maculis, et veſtigijs carnis. et caliditas, quæ eſt in ipſo, eſt latrix virtutis ſtypticę.

Scoadi, i. Cyperi. Id quod operat ex hac herba, eſt eius radix. & ponimus ipſum in caliditate & ſiccitate E in ſecundo gradu: eo quia in ſuo ſapore non inuenitur acuitas, niſi modicum ſtypticitatis. Et eius operationes ſecundæ ſunt, quia conferunt mirabiliter vulnerib⁹ difficilis cōſolidationis cauſa multarum humiditatum: & etiam conferunt vlcerib⁹ oris. & frangunt lapides, & prouocant vrinam, & menſtrua.

Alchāna. Quæ operantur ex iſta, ſunt folia, & rami. & virtus ei⁹ compoſita eſt ex ſubſtātia frigida & calida. & propter hoc deſiccat abſque mordicatione. Et confert vlceribus, F quę veniūt in ore ex gñe alcolæ. & valet ēt alcolæ & decoctio illi⁹ valet aduſtiōi, & ēt apatibus ardentibus.

Elſoc, i. Iuſquiam⁹, manifeſtū eſt q̄ eſt⁹ maxime frigiditatis. Hyoſciamus.

Magdeene, i. Catapucia. Ipſi⁹ grana purgāt cholerā, q̄n deglutiunt a decē vſq; ad quīdecī. & q̄ habēt ventrē fortē, maſticēt iſta grana: & qui habent debilem, deglutiant integra. *a. l. multę humiditatis.

Aceroſa. Virt⁹ ipſi⁹ eſt cōpoſita: eo quia ſemē ei⁹ hēt ſtypticitatē cū acoroſitate. & pp hoc valet cōtra fluxū ventris cū vlceratione inteſtinorū.

Al-

G Alzuraz eſt in quarto gradu caliditatis. Odor eius, & ſapor, & virtus aſſimilantur odori naſturtij, & ſuo ſapori: excepto quia eſt maioris deſiccationis naſturtio.

Alcheiri, i. Viola de Romania. ſunt enim in ſecundo gradu caliditatis. & hoc ſignificatur ex amaritudine ſui ſaporis. Et extrahunt ſecundinam, & faciunt aborſum. & ſemẽ eius eſt fortius flore. & aperiunt obſtructiones cerebri, quando odorantur. & propter hoc, quando ſuſpenduntur ad colla epilepticorũ, liberant.

Halauſam, i. Lycium. Hoc eſt cõ-
H poſitum ex ſubſtantia groſſa, & reſolutiua, & pertinet ſiccitati. Et eſt ex medicinis appropriatis oculis, & auribus. & habet multas operatiões ſm modum medicinarum, q̃ ſunt illius complexionis.

Lauſcemacanium. Hoc eſt manifeſtum nobis. Eius proprietas eſt ſanguinem ſtringere, vndecũq; exeat. & eſt complexionis frigidæ, & ſiccę. & oritur in ripis fluminum valde currentium.

Thus calidum eſt in ſecũdo gradu, & ſiccum in primo: quia habet amaritudinem cum ſtypticitate. &
I facit naſci carnem in corporib⁹ humidis: & habet aliquantulam virtutem maturatiuam. Sed cortex ipſi⁹ habet manifeſtiorem ſtypticitatẽ: ita ꝙ ponitur in quarto gradu ī medicinis exiccatiuis. nec habet ſuperfluum calorem, vel acumẽ. ideo ponitur in medicinis quæ valẽt contra fluxum, & ſanguinis ſputum, & vlcerationem inteſtinorum.

Macer. Besbeſe, i. Macis. Dicitur quod ſit cortex cuiuſdam fructus, qui apportatur de India. Compoſitus eſt ex diuerſis ſubſtantijs. magis dominans eſt ſubſtantia terreſtris, & min⁹ eſt K
ſubſtantia ſubtilis calida. & eſt multæ ſtypticitatis cum aromaticitate. Sua prima virtus eſt ſiccа in primo gradu: ſed caliditas vel frigiditas nõ ſunt manifeſta in eo. Sua ſecunda virtus eſt confortare & retinere. & valet contra paſſionem cordis, & contra fluxum ventris. Et bene teſtificabitur per Gale. ꝙ valet propter ſuam ſtypticitatem contra vlcerationem inteſtinorum.

Scedes, i. Polium. Virtus eius ſimilatur virtuti ſpicæ.

Albeczi virtutem habet diſſoluẽ-
di, & maturandi. L

Lephaa, i. Mãdragora, frigida eſt in tertio gradu, & etiam eſt habens aliquantulam caliditatem. & poma ipſius habent humiditatem, & propter hoc, prouocant ſomnum. & cortices ſuarum radicum ſunt ſiccę: ſed eius radix debilior exiſtit.

Halcaſmeg, i, Fœniculum, calidũ eſt in tertio gradu, & ſiccum in ſecũdo. Et propter hoc prouocat lac, & vrinam, & menſtrua, & confert deſcẽſui aquę ad oculum. Et ſunt duarum ſpecierum, domeſticum, & ſylueſtre. & domeſticum eſt humidius ſylueſtri. & quia habet aliquam hor- M
ribilitatem, habet proprietatem confortandi membra vrinæ.

Maſtix calidus eſt in ſecũdo gra- Maſtiche fœminini generis.
du, & ſiccus in tertio. & habet ſtypticitatem, & diſſolutionem. & manifeſtatio ſui tuuamẽti ſpecialiter eſt in ſtomacho, & generaliter in alijs membris.

Scaunix, i. Nigella, calida eſt & ſicca in tertio gradu. & ſignificat hoc, quia eſt in vltimitate amaritudinis cum ſubtilitate. & ligata in pã-
no lineo valet odorata ad reuma frigidũ.

A gidum & occidit vermes,& diſſoluit inflationem,& eradicat verrucas,& producit cum poſſe menſtrua, & facit erigere membrum,

Alchelilamelech,i. Mellilorum, vel corona regia,haber virtutem diſſoluendi,digerendi, & repercutiendi.ideo debet poni calida & ſicca in primo gradu.

Alces,i.Mel, calidum eſt & ſiccũ in ſecũdo gradu,& eſt multę abſterſionis.& eſt cibus medicinalis,& ꝑprie in ſenib⁹: quia cibus eſt in ipſo multum iuuatiuus,quia in eis conuertitur in ſanguinem bonum. Sed
B mel cannæ, quod etiam eſt mel,eſt
Mel cánæ minoris caloris alio melle,& minoris abſterſionis, nec habet illã mordicationem,quã hẽt mel,idcirco eſt maioris iuuamenti alio melle mẽbris,quæ nocentur a nimia abſterſione,ſicut ſtomach⁹,pulmo,& veſica. Et iſtæ duæ medicinę factæ ſunt a Medicis maternæ electuariorum & ſyruporum : eo quia natura amplectit eas,& in eis delectatur.& qñ lauatur,eſt ei⁹ operatio propinqua operationi mellis cannæ.

Caſcaſi,i.Papauer, frigidum eſt & humidum. Album eſt frigidum
C in tertio gradu, & nigrũ in quarto. Album valet contra tuſſim, quę fit a materijs calidis,& defendit pulmonem ab vlcerationib⁹ ipſarũ,& facit ſuauiter dormire.& nigrum eſt malum,quia facit ſomnum ſtupidum.

Heltrog,i.Pomum citrinũ. Cortex ipſius habet maximum iuuamẽtum ſtomacho,& hepati.& eſt temperatus,aut calidus in primo gradu & ſiccus in ſecundo.ſed acumẽ, qd habet,non ſignificat multum calorem. quia paucus calor,quando eſt cum ſtypticitate,inducit acumen,& mordicationem. Et dicit Gal.quando dominatur ſiccitas terrea,adipiſcitur acumen.Sed ſemen eſt calidũ cum forti ſiccitate,& eſt ſupremum bezaarijs venenis,quę occidunt a tota ſpecie.Sed pulpa ipſius eſt frigida & humida, & gñat groſſos hũores. D

Alcarfar,i. Tamariſcus copoſit⁹ eſt ex ſubſtantijs compoſitis: quia habet ſtypticitatem cum diſſolutione, ꝑ quam multum valet ſpleni. Et ideo dicitur ꝙ qui bibit cum vaſe facto ex eo,non incurrit paſſionẽ ſplenis. Et ſuus fructus haber ſtypticitatem fortem propinquam ſtypticitati gallæ. E

Hes,ideſt, Myrtilla multum ſup ipſa dominatur ſubſtãtia terreſtris & frigida.& ſignificat ſup hoc ſtypticitas,quam habet, & conſtrictio, quam facit.

Halmu. Quod operatur ex iſta eſt radix.& eſt calida in tertio,& ſicca in ſecundo. vrinam prouocat, & menſtrua. & habet ſuperfluam humiditatem. & qui de ea comederit multum,dolorem capitis ꝑcreat.

Harlarmel,i. * Cicuta,calida eſt & ſicca in tertio gradu. incidit hũores groſſos,& ꝑuocat vrinam,& mẽſtrua, & valet dolori ſpatularum,& purgat phlegma. Hoc poti⁹ ẽ Harmel Aui.& Serap. nõ.n. poteſt eſſe cicuta. F

Sobol,i.Spica.& ſunt ex ea multę ſpecies.& melior ea eſt ea,quæ venit ex India. Cali. eſt in primo gradu,& ſicca in ſecundo.& hoc eſt ex eo, qua eſt compoſita ex ſubſtãtia terreſtri, & frigida multum,& aliquantula ignea, & aliquantula terreſtri aduſta. Et quia eſt compoſita ex his virtutibus cum aromaticitate ſua eſt ex melioribus rebus hepati,& ſtomacho, vel ſuperpoſita, vel bibita: propterea quia confortat mẽ

G brũ,& deſiccat materiã,q̃ ibi fluit.

Halcal,i. Acetum. Quod videtur ex eo,eſt vt dominans ſuper ipſum, ſit ſubſtantia frigida propter acetoſitatem,quę eſt in eo : quamuis habeat partem vnam igneam,quę indicatur propter ipſius acumen. & iã dictum eſt ꝙ acumen prouenit propter fortem ſiccitatem cum modico calore. & multa ipſius morſio nõ ſignificat ſuper multam caliditatẽ: quia hoc prouenit a ſubtilitate. & etiam acetoſitas, in eo ꝙ eſt acetoſitas,incidit: & maxime quando aſſociatur calori. Et ideo debemus ipm

H ponere frigidum in ſecũdo, & ſiccũ in tertio,& maxime vetuſtum.

Berberis. Fructus eius ſtypticę virtutis eſt,& incidit,& ſubtiliat,& ſtrĩgit omnem fluxum omnium ægritudinum.

Laterpitiũ Lac arborum eltifri,i. Aſa fœtida calidius eſt omni alio lacte arborũ, & ſubtilius. & propter hoc diſſoluit plus cæteris. Et eius proprietas eſt, ꝙ confert vuluæ,quando ſuſpenditur collo.

Halcarſena,i. Orobus, ſiccus eſt in ſecundo gradu,& calidus in primo. Et eſt medicina inciſiua [illegible] oppilationes. & ſi nimi[illegible]

Eruum.

I ex eo faceret min[illegible]
& generat in cor[illegible]
& membra d[illegible]

Ihanſir, i[illegible]
tertio g[illegible]
& hal[illegible]
ctur[illegible]
ner[illegible]
ſis[illegible]

pipere. Et aliud piper, qñ nõ eſt maturum,eſt album: & qñ eſt maturũ, eſt nigrum. Et ambæ ſpẽs ſunt calidæ & ſiccæ in tertio gradu. & quidã dicunt in quarto. K

Besbeg,i. Polypodium, eſt quaſi temperatum in primis qualitatib'. & ſignãt hoc, quia ſuper ipm dominat dulcedo cum ſtypticitate, & deſiccat ſine mordicatione. Eius ꝓprietas eſt purgare melancholiam, & eſt ſecura medicina. & ẽ melior epithymo,quia non habet qualitatem exeuntem ab ęqualitate, Doſis ſua eſt drach. x.

Praſſium calidum eſt in ſecũdo gradu verſus finem,& ſiccum in tertio,prope medium,aut in fine. Aperit oppilationes ſplenis,& hepatis,& mundificat pectus,& pulmonẽ,& ꝓuocat menſtrua,& vrinam. & facit oĩa, quę faciunt medicinæ amaræ. Et ſuccus ipſius mixtus cum melle multum valet paſſionibus oculorũ. & poſitum in narib' valet ictericis. & valet contra antiquum dol[illegible] auris,quia mundificat v[illegible] rum aurium. L

Succus,qui i[illegible]
pum,calid[illegible]
dus,v[illegible]
d[illegible]

[illegible], calidus eſt
[illegible] in ſecundo.
[illegible] valet contra ſer[illegible]
[illegible]. & aufert citrini-
tatem

A tatem quibuslibet membris corporis. Et ſylueſtris eſt fortior domeſtico,& eius ſuccus deglutit⁹ ſubtiliat viſcoſitatem,quæ eſt in fiſtulis pulmonis,& clarificat vocem.

a.l.Rauend. Raued,i. Rheubarbarum, compoſitum eſt ex diuerſis ſubſtantijs ex ſubſtantia terreſtri, & frigida, q̄ ſignificatur per ſtypticitatem: & ex ſubſtantia ignea, quæ ſignificatur per coctionem: & ex ſubſtantia aerea,quę datur per raritatem,& ſpōgioſitatem.& eſt vna ex manifeſtioribus rebus in iuuamēto hepatis ad aperiendas oppilationes, & confotādum ipſum. & ſimiliter prodeſt

B ſtomacho.Et Gale.& alij Medici dicunt, q̄ conſtringit ventrem.& nos videmus q̄ purgat. Et eſt mirabilior alijs medicinis purgatiuis, quia frænum ſuum eſt cum eo. quoniā nulla medicinarum purgatiuarum eſt ſine veneno aliquo ī aliqua parte ſui, iſta excepta: eo quia confortat omnia membra corporis: ideo poſſumus dando ipſum pro purga-

o,refrenare alias p ipm medicīas

Alcarſas, i. Apium montanum,

dum eſt & ſiccum in tertio gra-

eo q̄ ſa eſt amarus,& a-

rus.Et rinā, & ſanguiem m diſſoluit tumores.Et debilius eſt eo.

A batura, in līgua

H n. Q nod ex hac

o radix.& eſt calida

rope finem,& deſic

conſert ægritudinib⁹

paſſionibus pectoris,

, quando fiunt ex hu-

oſſis.& quando ſuffumi

mines ea,reprimunt hu-

ſcendentes a cerebro,& a-

oppilationes: & quando ponitur ſuper dentem dolentem, & D corroſum,ſanat illum. & ſuccus ei⁹ in omnibus prędictis fortior exiſtit. & adhuc lac ipſius fortius exiſtit.

Halſedeb,i.Ruta ſylueſtris, calida eſt & ſicca in quarto gradu. ſed hortulana eſt ī tertio: ꝓpterea quia ſapor ſuus eſt acutiſſimus,& amar⁹. & eſt inuantior in ſoluendo tumorem, & carminando ventoſitatem: & priuat coitum.

Cesfet,i.Pix, eſt calida & ſicca in tertio gradu. plus deſiccat q̄ calefaciat.ſed liquida, & recens plus calefacit q̄ deſiccet. Valet contra aſthma,& empyema. Doſis eius eſt quā E titas vnius drach.& ſ.cum melle.& valet contra albedinem vnguiū, & morpheam.& maturat apoſtemata dura.& fortior in maturādo eſt, cū eſt recens,& humida.

Alpelep,i.Caſtanea,frigida eſt & humida in primo gradu. Folia ſua piſtata, & poſita ſuper apoſtemata, quæ naſcuntur in genibus,curat.Et cortex ipſi⁹ arboris,& ipſę caſtaneę habent virtutem deſiccandi.& ideo quando ſunt cocta in aceto, valent contra dolorem dentium. Et fruct⁹ F combuſtus ſuperpoſitus valet tyrię. Et eſt neceſſe, vt cuſtodiatur quilibet a puluere, qui adhæret foliis illius arboris, quoniam multum nocet cannę pulmonis, & viſui, & auditui.

Virga paſtoris eſt in ſecundo gradu medicinatū infrigidātium:quia compoſita eſt ex ſubſtātia terreſtri frigida,& aquea. Valet contra incenſionē ſtomachi,&repcutit materias aduſtas. & idcirco ītercipit fluxum menſtruorum, & curat oppilationē inteſtinorum,&intercipit fluxū ſanguinis a quacunq; parte veniat.

G Roſa compoſita eſt ex ſubſtantia terreſtri frigida, ſubtili, & aerea calida, & aquea. & ſignificat hoc ſapor, vel odor, & aquoſitas. Et ſemen ipſi' ſtyptici' eſt ea. Et eſi frigida & ſicca in primo gradu. & confortat ſtomachum, & hepar, & alia mẽbra.

Sumach eſt forte in ſtypicitate & ſiccitate. frigidum in ſecundo, ſiccũ in tertio gradu. operatiões ſuę ſunt manifeſtæ.

Sagapenũ *a. l. Aſphaltum

*Serapinum, & ī Arabico Cebeneg, & interpretatur expellens ventoſitatem. Illud gummi calefacit, &

H ſubtiliat, ſecundum q̃ faciũt alia gummi. & eſt abſterſiuum. & eſt ex ex melionb' medicinis, quę poſſint eſſe ad aquam deſcendentem ad oculos, & ad fuſcedinem viſus, quæ fit ab humorib' groſſis. Et eſt ex medicinis purgatiuis, quę trahũt phlegma a neruis & iuncturis, ſicut bdellium opopanacum, & anazaret. qa hoc eſt proprium in gummi. & bdellium eſt in hac re, quaſi in primo gradu purgatiõis. & poſt ipſum eſt aſphaltum, & opopanacum, & poſt ipſum anzarat. Et doſis aſphalti eſt a drach. ʒ. vſq; ad vnam.

I Et anzarat deſiccat ſine mordicatione. ideo conſolidat vulnera facta propter percuſſionem.

Satyrium, i. Teſticulus canis. & in Arabico Haldaalzahalep. Calidum eſt cum multa humiditate. & ꝓpterea mouet coitum. & nomina ſapiẽtum Enilſalic, & Euoſalic iurauerũt in eorum animabus, quòd curat ſpaſmum poſtremę partis, quando bibitur eius ſuccus cum vino nigro ſtypticò.

Alcarsfas, i. Apium, eſt tantæ caliditatis, q̃ prouocat menſtrua, & vrinam, & diſſoluit ventoſitatem, & inflationem, & proprie ſemen eius. K

Huiuſmodi eſt multarum ſpẽcrum. & fortior omnium eſt, quę nominatur Becarcalion.

Et Endiuia quædã eſt ſylueſtris, & quędam domeſtica. Sylueſtris eſt frigida & ſicca in primo gradu: domeſtica eſt frigidior & humidior. & ſignificat hoc eius ſtypticitas cum amaritudĩe. & ſtypticitas maior eſt amaritudine. Iuuamen ipſius maximum eſt: quia confert hepati a tota ſubſtantia. quia dictum eſt q̃ ſanat hepar calidum & frigidũ æqualiter. Sed mihi videtur q̃ plus conferat calido q̃ frigido. quia amaritudo, quæ eſt in ea, abſtergit, & aperit ſine multa calefactione. L

Seris. Intubus.

Halanchat, i. Cæpa Scilla, calida eſt in ſecundo gradu. & virtutem habet inciſiuam. ſed non minus calefacit. & non vtimur ea niſi aſſata, & cocta.

Halſcia, i. Abrotonum, eſt herba multę amaritudinis. & nocet ſtomacho, & interficit vermes ſua amaritudine. & calefacit in fine ſecũdi gradus, & deſiccat in tertio.

Aſcicelios, i. Seſeleos. Hæc herba, & ipſius ſemen habet proprietatem calefaciendi tantum, donec prouocat vrinam valida prouocatione. & cum hoc ſubtiliat. & ꝓp hoc cõfert epilepticis, & cuidam ęgritudini nominatæ † orthomiæ. M

Seſeli.

† ortho-pnœæ.

Scenſcani, i. †Seſiminũ calefacit ī fine primi gradus, & in principio ſecundi, & humectat in tertio. Eius oleum etuſdem proprietatis exiſtit. †a.l. Seſamum.

Halgazar, i. Paſtinaca. Ipſi' ſunt duæ ſpecies, ſcilicet domeſtica, & ſylueſtris. Sylueſtris fortior exiſtit in ꝓuocando menſtrua, & vrinam. Et folia harũ ipſarũ piſtata, & ſuppoſi

ta

A ta vulnerib' corrosiuis, sanant ipsa.

Harcaf,i. Carduus, alchi, est calidum in secundo,& siccum in tertio. Mundificat putredinem per vrinā, si in corpore adsit,quando coquit ī vino,& datur ad bibēdum. Et remouet fœtorem subascellarum, & qđ dissoluitur ex toto corpore. Et generaliter habet resistere a tota substātia quasi putrefactioni: & est medicina cibalis, quę dat saporem carnibus.& iccirco vtuntur eo nobiles loco melongiarum.

Allium calidum est, & siccum in tertio gradu.

B Elmaar calidum est,& siccum in tertio gradu.occidit lūbricos in pueris,& habet absterſionem. Et ꝓpterea ponitur in collyrijs, quę habent remouere vngulam.& miscetur cū medicinis, quæ dantur contra antiquam tussim,& asthma,& est medicina manifesta in maturādo.Et potest esse ꝙ bonitas suæ maturatiōis est,ideo quia subtiliat materiam eo modo,quo nō relinquit siccitatem, grossitiem,nec duritiem parti remanenti.Et hęc maturatio est laudabilior cęteris omnibus. quia ī hac medicina nō potest dici ꝙ maturet oppilādo poros, eo quia abstergit,nec

C potest dici ꝙ hoc faciat per similitudinem complexionis cum corpore humano: quia calidum est & siccū in tertio gradu.

Stiras Storcas. Stirados compositum est ex styptica citate cum amaritudine,& aromaticitate.& ideo debet poni in primo gradu rerum,quę calefaciunt, & in secundo earum,quæ desiccant.Operationes suæ secundæ,& tertiæ sunt aperitiuæ,& absterſiuæ, & confortatiuæ omnium membrorum interiorum,& exteriorum. & ideo vtilior medicina est hęc contra lassitudinē D oībus alijs medicinis. iccirco qa lassitudo non est nisi defectus virtutis propter onus humorum.

Condisi,i. Hellebor' alb', calid' est in quarto gradu, & siccus in eodem.&commouet sternutationem. &est venenum.quare non deber poni in corpore.

Storax calamita calida est in se- Storax calamitis. cundo gradu, & sicca in primo.& signum huius est, quia mollificat,& curat tussim,& valet reumati, & asperitati gutturis,& pectoris.& ꝓuocat menstrua, quando bibitur, aut ex ea fit pessarium. E

Ficus. Nos fuimus locuti de eis ī eō ꝙ sunt cib': sed nunc dicemus in eo ꝙ sunt medicinæ. Virtutem habent maturatiuam, quādo fit ex eis emplastrum,& ꝓprie siccæ.Et siccæ &virides habent laxare ventrem.Et decoctio ipsarum,quando multum coquuntur, assimilatur melli. Sed complexio suæ arboris est calida & subtilis, & proprie lac. & ideo dixit ꝙ euellit verrucas,& laxat ventrem. & sylvestres sunt fortiores in hac re domesticis.

Selec,i. Bleta,habet virtutem baF rachiam,& decoctio eam remouet: & est absterſiua,& mollificatiua.Et eius succus suppositus in narib' dissoluit superfluitates cerebri. & in albis pl' manifestatur hęc virt',q̄ ī nigris:quia nigræ habent aliquantulam styptitatem.

Halcuba,idest, Fœnum grœcum, & est calidum in secundo,& siccum in primo.Et propterea habet ꝓpriā virtutem mollificādi durītiē vuluę.

Tithymall' est in fine caloris: & ꝓprie eius lac; & post illud semen, & post illud folia, & post illd radix.

G Radix cocta in aceto remouet incõ
tinenti dolorem dentium, & maxi
ſi eſt dens corroſus. & quando cadit
in aliqua parte oris, comburit illã.
& ppea neceſſe eſt, qñ volum⁹ ipſam
ponere ſuper dentes, vt alij dẽtes cir
cumtegantur, quia facit cadere den
tem corruptum. Lac ĩcidit pilos, qñ
ſuperponitur. & ſi multoties ſuppo-
natur, euellit, & priuat. Valet etiam
contra omnes verrucas, & oẽs fiſtu-
las. & hoc totum faciunt ſemina, &
folia, ſed debilius.

Tragacan tha. Cathira, i. Dragagantum, virtutẽ
habet conglutinatiuam. frãgit acu-
H mẽ rerum acutarum: neq; deſiccat,
vt alia gummi.

Alchace, i. Lactuca. Hæc herba
ſubſtantiæ eſt humidæ cum modi-
ca frigiditate. & ſubſtantię ſiccæ eſt
ſylueſtris, ſed domeſtica habet ſub-
ſtantiam aquoſam. Et propter hoc
maturat apoſtemata calida, ſed nõ
frãgit lapides exiſtẽtes in renib⁹. Et
ob hoc ponim⁹ ipſam in primo gra
du frigiditatis, & temperatam inter
humiditatem & ſiccitatem.

Hupuephatahalep, i. Vua vulpis,
quæ in Latino noſat, Vua canina,
vel Maruella, frigida eſt & ſicca in
I ſecundo gradu.

Haltuelep, i. Mulſa in lingua Hi
ſpana, & eſt viriditas inuenta ſuper
aquam, frigida & humida eſt in gra
du tertio.

Halduchal, i. Dactylarium. Oẽs
partes ipſius dactylarij ſtypticitatẽ
habent manifeſtam. ſed fructꝰ eius,
cum eſt maturus, aliquam habet ca
liditatem. cortices vero arboris ma-
iorem habẽt ſtypticitatem alijs par
tibus ipſius.

† a.l. mel liſicon. Heuſericon, i. Hypericon † nelifti
con. & quidam appellant hanc her
bam cordialem, eo quia aſſimilat
K cordi. Calida eſt cum ſubtili ſubſtã
tia. iõ prouocat vrinam: ſed debem⁹
vti folijs, & nõ ſemine. facto empla
ſtro ſuper combuſtionem ignis, ſa-
nat. Siccata vero & puluerizata po-
ſita ſuper ſordiciem ſanat. Et quidã
dant ipſam contra † ſchiaticam. † iſchiam

Halcuſa, i. Hyſſopum, calida eſt
& ſicca in tertio gradu, cum ſubtili
ſubſtantia. & eſt ex reb⁹ magis iuua
tiuis ad aperiendas oppilationes, &
ad ſubtiliandum humores.

Lens habet frigiditatem non for
tem, & eſt temperata inter caliditа-
tem & frigiditatem, & eſt ſicca in ſe
L cundo gradu. Decoctio ipſius laxat,
& medulla ipſius ſtringit. & idcirco
qui vult ſtringere vẽtrem, debet co-
quere lẽtes pluries in aqua: et ſiecta
ea, poſtmodũ ponere aliã, et ſtrĩgũt.

Valeriana, vel Phu, quæ bene aro
matica eſt, æqualis eſt virtuti ſpicæ.
ſed melius valet ea in reb⁹ plurib⁹,
quia plus prouocat vrinam ſpica.

Halcherina, i. Galbanum, calidũ
in principio tertij gradꝰ eſt, ſiccum ĩ
principio ſecundi. Hẽt virtutẽ diſſo
lutiuam, et mollificatiuam.

Chamædrys calida eſt et ſicca in
ſecundo gradu. et ſignãt hoc aman M
tudo cum acumine, et prouocat mẽ
ſtrua, et incidit humores groſſos, et
exoppilat membra interiora.

Beſcarcoton, i. pſyllium, frigidũ
eſt in ſecundo gradu, et medium in
ter ſiccum et humidum.

Chamæpithys calida eſt in ſecũ-
do, et ſicca in tertio dominans in ſa
pore ipſius eſt amaritudo cum acu-
mine. Valet ictericiæ, q̃ fit ex oppila
tiõe, et prouocat mẽſtrua, et vrinam.

Cinis rerũ cõbuſtarum ẽ cõpoſi-
tus ex contrarijs rebus, hoc ẽ ex par-

tibus

A tibus terreſtrib⁹, et partibus propinquis naturæ fluxus: quę lotione remouẽtur, et remanet pars terreſtris deſiccatiua ſine mordicatione. Et cineres diuerſificant ſm diuerſitatem rerum, ex quibus fiunt.

Fumus omnis eſt calidus. deſiccatiuus. Et q̃uis fumus habeat hanc complexionem, tamẽ ſemp permanet in eo virtus rei, ex qua eſt fum⁹. Propterea vtimur ī medicatiõe palpebrarum inuerſarum fumo thuris ad generandum bonam carnem, et ad faciendum naſci pilos palpebrarum. et vtimur in medicatione ocu
B lorum apoſtematorum propter decurſum humorum. Et fumus myrrhæ eſt ſimilis fumo thuris, ſed fumus thuris eſt aliquantulum fortior. Fumus terebinthinæ eſt † fortior fumo picis.

† al. ſiris.

De medicinis, quæ ex mineris ſunt.

Cap 43

HVenſq; locuti ſumus de vna parte medicinarum terrę naſcentium, quę magis vſitatę ſunt in arte medicinę, ſm q̃ teſtificatum ẽ a Gal. et alijs. et compendioſe locuti ſum⁹, ideo quia poſuim⁹ ea, quaſi exempla alijs, quæ aſſimilantur eis
C in qualitatibus ſupradictis, excepto in proprietatibus. Deinceps volumus loqui de medicinis, quę appropriantur mineris.

Tithinacrum, ſ. Terra ſigillata, ẽ frigida et ſicca, cum ſtypticitate tẽperata. Valet cõtra venenum, abſcidit ſputum ſanguinis, et dyſenteriã, quę prouenit ab inteſtinis, et hepate, et deſiccat parua apoſtemata, q̃ ſuperponitur eis.

Bolus armenia.

Thitarmin, i. Bolus armenus, frigidus eſt et ſiccus, fortis ſtypticitatis. Valet contra fluxum ventris, et ſputũ ſanguinis. deſiccat apoſtemata pulmonis, ita q̃ indurat aſpata, et ſic præſeruat infirmum ne moriat: maxime, q̃n incedit ad habitandũ regiones calidas. & valet contra ęgritudines peſtilentiales. D

Scedeneg, i. Lapis Hęmatithes, et dī lapis ſanguinis, frigidæ et ſiccæ complexionis exiſtit. & confert groſſitudini palpebrarum, q̃n eſt ablutus, deſiccat vlcerationes oculorum.

Terra ſiellę, ſ, Talch, frigida ẽ et ſicca temperatę, et ẽ minoris ſiccitatis aliarũ thit, i. terrarũ, ſeu lutorũ.

Halmogra, i. Bolus, cum quo tingunt muri, ſeu parietes, frigidę, et ſiccæ complexionis exiſtit. necat lũbricos ſeu vermes inteſtinorum.

Algetin, i. Gypſum, deſiccat, et cõſolidat, et confert inciſiõi arteriarũ, q̃n miſcetur cum albugine oui, et puluere molendini, et cum pilis leporis minutiſſime inciſis, et ponitur ſuper inciſionem,

Harſiregalroſcar, ideſt Calx plũbi, et in Latino Ceruſſa nominat, frigida ẽ et ſicca deſiccat vlcera abſq; mordicatione.

Almura, i. Calx viua dicitur, et ẽ calx lapidis fortis. Exiſtit multæ calefactionis, et mortificat carnem. Et F
quando abluitur pluribus vicibus cum aqua, deſiccat vlcera ſine mordicatione. ſed hęc terra hic apũd nos non inuenitur. Sed tamen illa, cum qua nos ſigillamus chartas noſtras, quando abluimus ipſam, non eſt lõginqua ab operationibus dictarum terrarum.

Sanguis draconis frigidus ẽ, et ſicc⁹. Valet cõtra groſſitudinem palpebrarũ: et lotus remouet maculam oculi.

Lapislazuli purgat melancholiam, et valet melancholicis. et eſt ve

G hementis purgationis,& timoroſæ. Et doſis a drach. 5. vſq; ad. i. cū multis refrenantibus. Et puluerizat' ſup palpebras facit naſci pilos. quia minuit humores calidos: eo quia abſtergit,& cum eadem habet ſtypticitatem. & iō facit oriri pilos, quia remouet hūores calidos, & reddit mēbrum ad priſtinam complexionē.

Lapis ſpongiæ frāgit lapidem ſolum in renibus.

Antimonium frigiditatē habet ſtypticitate. & confert caliditati & humiditati, quę exiſtit in oculo, & deſiccat lachrymas, & mundificat

H vlcerationes oculorum,& eſt habēs ꝓprietatem confortandi oculum ī omnibus ſuis qualitatibus.

Lithargyrium,& in Arabico dicitur Merdaſengi, temperatum eſt in

Lithargyrus. tet caliditatem,& frigiditatem,& deſiccat.& eſt in eo aliqua corroſio,& facit in eo generare carnem in vlceribus humidis.

Tutia fit in fornace, in qua depuratur ęs. Deſiccat ſine mordicatiōe: & maxime, qñ abluitur. & deſiccat lachrymas, & abſcindit materias, q̄ diſcurrunt ad oculos.

Climia auri,& argēti, ambæ ſūt

I frigidæ & ſiccæ. ſed auri ſiccior eſt, & magis abſterſiua. Et qñ comburitur,& extinguitur, eſt ſine mordicatione.& generat carnem immaculatam oculorū. & illa generaliter eſt laudabilis, quæ aſcēdit ex fumo, qñ diſſoluitur aurum, vel argentum.

Veſſas, i. Ferrum, eſt vehementis ſiccitatis. Quando multum teritur, & infunditur in aceto pluries, vel in lacte caprino acetoſo, valet contra limoſitatem ſtomachi,& contra dolorem ſplenis,& paſſionem ani,& facit naſci carnē in auribus vlceratis.

Sal fm oēm ſpēm calid' & ſicc'. E ſtypticitatē hēt cū abſterſiōe.& baurach maiorem habet abſterſionē: propterea plus laxat ventrem.

Carnid, i. Arſenicum, vel auripigmentū, vſtiuū eſt. & qñ comburit, eſt ſubtili'. & ex eo fit compoſitio, quæ remouet pilos.

Albuſat, i. Sulphur hēt virtutē attractiuam cum complexiōe calida, & ſubſtantia ſubtili. & eo reſiſtit venenis animalium, qñ puluerizatur, & ſpargitur loco morſo, aut incorporatur cum ſputo, oleo, melle, aut viſco.& curat ſcabiem.

Alceg, i. Vitriolum. Omnes tres L ſuæ ſpēs habēt virtutē conſtrictiuā cum ſtypticitate, & diuerſificantur in ſubtilitate & groſſicie: quia groſſius eſt rubeum, poſt illud cholcotar,& poſt illud viride.& rubeū,& viride ē q̄aſi materia cholcotar: & talis ē cōparatio cholcotar ad viride. Et dicit Gal. ꝙ qñ iuit ad inſulā Cādiæ, i. Romanorum, intrauit quādā mineram,& inuenit tres venas. ī infima vena inuenit vitrolū rubeū,& poſt illam cholcotar, & poſt illam erat viride. & hęc ordinatio locorū ſignāt ſupet hoc, qd' diximus. Et ru

beum eſt minoris mordicatiōis vi- M ridi pp groſſiciem ſuæ ſubſtātiæ. Et rubeum, & viride non diſſoluunt': quia rubeū eſt indutatum indurationē lapidea, & viride eſt nimis coctum. Sed cholcotar liquefit.

Plumbum. Quod dominatur in ſuis partibus, eſt ſubſtantia frigida & humida: propterea quia frigiditas eſt, quæ ipſum congelauit. & ideo, quando piſtatur in mortario cum aliquibus liquoribus, vel aliquibus oleis, vt oleo roſato, refrigerat. Et valet contra apoſtemata teſti

A teſticulorum, & ani, & contra cancrum: & facit ceſſare materias diſcurrẽtes ad aures, & pedes. Et qñ fit ex eo lamina, & ponitur ſup femur, priuat coitum. ſed multum lędunturinſtrumenta ſpermatis. & laminatum ſubtiliter, & ſuperpoſitũ neruo torto, & groſſo diſſoluit, & rectificat. Et hoc, quod diſſoluit, ſignificat ꝙ habet virtutem diſſolutiuã, comparãdo ipſum carni hominis: quãuis dominetur ſuper ipſius cõplexionem frigiditas.

Teſta virtutem habet abſterſiuã, & deſiccatiuã, & proprie teſta furni.

B Arſenicum rubeum, vel Auripigmentum rubeum eſt eiuſdem virtutis alterius auripigmenti: eo ꝙ habet virtutem mollificandi.

Alſeep, i. Alumen. Hęc medicina eſt maxime ſtypticitatis. & pp hoc denominata eſt ī lingua Græca ab hoc. Et ſunt ipſius multę ſpecies. & omnes ſunt multæ groſſitudinis. & qđ ſubtili⁹ eſt, eſt illud de Tutchia.

Chalcoſcecaumenos, i. Æs vſtũ; habet intenſum acumen cũ ſtypticitate. ideo quia lauatur per remotionem partis fumoſę, tunc fiũt medicinę cicatrizatiuæ. in corporibus C & membris duris non eſt neceſſaria lotio.

Tubel, i. Lamina æris ſubtilis, eſt ſubtilioris ſubſtantię ęre vſto. & pp hoc ipſum in collyrijs ponimus: qa habet maiorem abſterſionẽ & ſiccitatem, quàm galla.

Chryſocolla. Lazacalaap, i. Cõſolidatura auri, & in Arabico dicit Cumbar, & ſunt duarũ ſpecierũ. Vna eſt ipſius venę, vel minerę: & alia fit in mortario æris, & piſtello æris cum vrina pueri, tempore caloris, terendo, vel conquaſſando. & illud eſt melius, qđ fit in mortario ęris rubei. Et eius virtus eſt diſſolutiua abſq; graui mordicatione, & deſiccat. & quod factũ eſt, maioris eſt deſiccationis illo, qđ eſt ex vena, & minoris mordicationis. & qñ comburitur quod eſt ex minera, eſt ſubtilius. D

Zimar, i. Viride æris magnũ hẽt acumen, & corrodit carnem: ppea non debemus vti eo niſi in indigẽtia dimutionis carnis. Sed in vulneribus ſimplicibus non eſt vtendũ, eo quia non conſolidat, nec carnem generat.

Hucuſq; diximus de mineris cõpendioſe. Sed deinceps volumus dicere de carne, & eius humiditate. E

De Lacte, & varijs eius operationibus, ſecundum diuerſas eius partes. Cap. 44.

LAc dulce, quod ẽ boni ſaporis, inquantum eſt medicina, valet cõtra diſcurſum humorũ acutorũ mordentium. quia lauando membra, & adhęrendo eis, prohibet malorum humorum contagium, ſicut facit ẽt albumen oui. Et non valet lac in his, quę diximus, niſi recenter trahatur ex mammillis, ſi eſſe põt: ideo quia recipit citius immutationem oĩbus alijs rebus ab aere. Similiter permutatur in diſtẽperatis corporibus ex malis humoribus, & acescit, vel caſeatur in ſtomacho frigido, aut fit fumoſum ī ſtomacho calido, & replet cerebrũ. Sed ſi corpus eſt mundũ, nihil eſt conuenientius eo ad reſtaurandũ, qđ diſſolutũ eſt ex membris cadicalibus; & proprie lac mulierũ, ſecundo lac aſinarum, & poſt lac caprarum. Et ideo eſt lac magis iuuatiuũ oĩbus alijs reb⁹, he ẽticis. & hoc eſt, ppea quia eſt materia F

G Alzuraz eſt in quarto gradu caliditatis. Odor eius, & ſapor, & virtus aſſimilantur odori naſturtij, & ſuo ſapori: excepto quia eſt maioris deſiccationis naſturtio,

Alcheiri, i. Viola de Romania. ſunt enim in ſecundo gradu caliditatis. & hoc ſignificatur ex amaritudine ſui ſaporis. Et extrahunt ſecundinam, & faciunt aborſum. & ſemē eius eſt fortius flore. & aperiunt oppilationes cerebri, quando odorantur. & propter hoc, quando ſuſpenduntur ad colla epilepticorū, liberant.

H Halauſam, i. Lycium. Hoc eſt cō poſitum ex ſubſtantia groſſa, & reſolutiua, & pertinet ſiccitati. Et eſt ex medicinis appropriatis oculis, & auribus. & habet multas operatiōes ſm modum medicinarum, q̄ ſunt illius complexionis.

Lauſcemacanium, Hoc eſt manifeſtum nobis. Eius proprietas eſt ſanguinem ſtringere, vndecūq; exeat. & eſt complexionis frigidæ, & ſiccę. & oritur in ripis fluminum valde currentium,

Thus calidum eſt in ſecūdo gradu, & ſiccum in primo: quia habet amaritudinem cum ſtypticitate. &

I facit naſci carnem in corporib⁹ humidis: & habet aliquantulam virtutem maturatiuam. Sed cortex ipſi⁹ habet manifeſtiorem ſtypticitatē: ita q̄ ponitur in quarto gradu ī medicinis exiccatiuis. nec habet ſuperfluum calorem, vel acumē. ideo ponitur in medicinis quæ valēt contra fluxum, & ſanguinis ſputum, & vlcerationem inteſtinorum.

Macer. Besbeſe, i. Macis. Dicitur quod ſit cortex cuiuſdam fructus, qui apportatur de India. Compoſitus eſt ex diuerſis ſubſtantijs. magis dominans eſt ſubſtantia terreſtris, & min⁹ eſt ſubſtantia ſubtilis calida. & eſt multæ ſtypticitatis cum aromaticitate. Sua prima virtus eſt ſiccа in primo gradu: ſed caliditas vel frigiditas nō ſunt manifeſta in eo. Sua ſecunda virtus eſt confortare & retinere. & valet contra paſſionem cordis, & contra fluxum ventris. Et bene teſtificabitur per Gale. q̄ valet propter ſuam ſtypticitatem contra vlcerationem inteſtinorum. K

Scedes, i, Polium. Virtus eius ſimilatur virtuti ſpicæ.

Albeczi virtutem habet diſſoluē di, & maturandi. L

Lephaa, i. Mādragora, frigida eſt in tertio gradu, & etiam eſt habens aliquantulam caliditatem. & poma ipſius habent humiditatem, & propter hoc, puocant ſomnum. & cortices ſuarum radicum ſunt ſiccę: ſed eius radix debilior exiſtit,

Halcaſmeg, i, Fœniculum, calidū eſt in tertio gradu, & ſiccum in ſecūdo. Et propter hoc prouocat lac, & vrinam, & menſtrua, & confert deſcēſui aquę ad oculum. Et ſunt duarum ſpecierum, domeſticum, & ſylueſtre. & domeſticum eſt humidius ſylueſtri. & quia habet aliquam hor M ribilitatem, habet proprietatem confortandi membra vrinæ.

Maſtix calidus eſt in ſecūdo gradu, & ſiccus in tertio. & habet ſtypticitatem, & diſſolutionem. & manifeſtatio ſui nuuamēti ſpecialiter eſt in ſtomacho, & generaliter in alijs membris. Maſtiche fœminini generis.

Scaunix, i. Nigella, calida eſt & ſicca in tertio gradu. & ſignificat hoc, quia eſt in vltimitate amaritudinis cum ſubtilitate. & ligata in pāno lineo valet odorata ad reuma frigidū.

A gidum & occidit vermes,& diſſoluit inflationem,& eradicat verrucas,& producit cum poſſe menſtrua, & facit erigere membrum,

Alchelilamelech,i. Mellilotum, vel corona regia,habet virtutem diſſoluendi,digerendi, & repercutiendi.ideo debet poni calida & ſicca in primo gradu.

Alces,i.Mel, calidum eſt & ſiccũ in ſecũdo gradu,& eſt multę abſterſionis.& eſt cibus medicinalis,& ꝑ prie in ſenib⁹; quia cibus eſt in ipſo multum iuuatiuus,quia in eis conuertitur in ſanguinem bonum. Sed
B mel cannæ, quod etiam eſt mel,eſt
Mel cánæ minoris caloris alio melle,& minoris abſterſionis, nec habet illã mordicationem,quã hẽt mel,idcirco eſt maioris iuuamenti alio melle mẽbris,quæ nocentur a nimia abſterſione,ſicut ſtomach⁹,pulmo,& veſica. Et iſtæ duæ medicinę factæ ſunt a Medicis materiæ electuariorum & ſyruporum : eo quia natura amplectit eas,& in eis delectatur.& qñ lauatur,eſt ei⁹ operatio propinqua operationi mellis cannæ.

Caſcaſi,i Papauer, frigidum eſt & humidum . Album eſt frigidum
C in tertio gradu , & nigrũ in quarto. Album valet contra ruſſim, quę fit a materijs calidis,& defendit pulmonem ab vlcerationib⁹ ipſarũ,&facit ſuauiter dormire.& nigrum eſt malum,quia facit ſomnum ſtupidum.

Heltrog,i. Pomum citrinũ. Cortex ipſius habet maximum iuuamẽtum ſtomacho,& hepati.& eſt temperatus,aut calidus in primo gradu & ſiccus in ſecundo.ſed acumẽ, qd⁹ habet,non ſignificat multum calorem. quia paucus calor,quando eſt cum ſtypticitate,inducit acumen,& mordicationem. Et dicit Gal.quando dominatur ſiccitas terrea,adipiſcitur acumen.Sed ſemen eſt calidũ cum forti ſiccitate,& eſt ſupremum bezaarijs venenis,quę occidunt a tota ſpecie.Sed pulpa ipſius eſt frigida & humida, & gnat groſſos hũores.

Alcarfar,i. Tamariſcus copoſit⁹ eſt ex ſubſtantijs compoſitis : quia habet ſtypticitatem cum diſſolutione, ꝑ quam multum valet ſpleni. Et ideo dicitur ꝙ qui bibit cum vaſe facto ex eo,non incurrit paſſionẽ ſplenis. Et ſuus fructus habet ſtypticitatem fortem propinquam ſtypticitati gallæ.

Hes,ideſt, Myrtilla multum ſup ipſa dominatur ſubſtãtia terreſtris & frigida.& ſignificat ſup hoc ſtypticitas,quam habet, & conſtrictio, quam facit.

Halmu. Quod operatur ex iſta eſt radix.& eſt calida in tertio,& ſicca in ſecundo. vrinam prouocat, & menſtrua. & habet ſuperfluam humiditatem . & qui de ea comederit multum,dolorem capitis ꝑcreat.

Harlarmel,i. * Cicuta,calida eſt Hoc poti⁹ é Harmel Aui.& Serap. nõ.n. poteſt eſſe cicuta.
& ſicca in tertio gradu. incidit hũores groſſos,& ꝑuocat vrinam,& mẽſtrua , & valet dolori ſpatularum,& purgat phlegma.

Sobol,i.Spica.& ſunt ex ea multę ſpecies.& melior ea eſt ea,quæ venit ex India. Cali. eſt in primo gradu,& ſicca in ſecundo.& hoc eſt ex eo, quia eſt compoſita ex ſubſtãtia terreſtri , & frigida multum,& aliquantula ignea, & aliquantula terreſtri aduſta. Et quia eſt compoſita ex his virtutibus cum aromaticitate ſua eſt ex melioribus rebus hepati,& ſtomacho, vel ſuperpoſita , vel bibita: propterea quia confortat mẽ

D

E

F

G brũ,& deſiccat materiã,q̃ ibi fluit.

Halcal,i. Acetum. Quod videtur ex eo,eſt vt dominans ſuper ipſum, ſit ſubſtantia frigida propter acetoſitatem,que eſt in eo: quamuis habeat partem vnam igneam,que indicatur propter ipſius acumen. & iã dictum eſt ꝙ acumen prouenit propter fortem ſiccitatem cum modico calore. & multa ipſius morſio nõ ſignificat ſuper multam caliditatẽ: quia hoc prouenit a ſubtilitate. & etiam acetoſitas, in eo ꝙ eſt acetoſitas,incidit:& maxime quando aſſociatur calori. Et ideo debemus ipm

H ponere frigidum in ſecũdo, & ſiccũ in tertio,& maxime vetuſtum.

Berberis. Fructus eius ſtypticę virtutis eſt,& incidit,& ſubtiliat,& ſtrĩgit omnem fluxum omnium ægritudinum.

Laterpitiũ Lac arborum eltifri,i. Aſa fœtida calidius eſt omni alio lacte arborũ, & ſubtilius. & propter hoc diſſoluit plus cæteris. Et eius proprietas eſt, ꝙ confert vuluæ,quando ſuſpenditur collo.

Halcarſena,i. Orobus; ſiccus eſt in ſecundo gradu,& calidus in primo. Et eſt medicina inciſiua:& apit oppilationes. & ſi nimis comederet

Ersum. I ex eo faceret mingere ſanguinem. & generat in corpore carnem durã, & membra dura.

Ihanſir,i. Opopanax,eſt calidũ ĩ tertio gradu, & ſiccum in ſecundo. & habet attrahere phlegma ex iuncturis.& quaſi hęc proprietas continet omnia gummi,que purgãt. Doſis eſt drach.i.

Piper. Radix eius aſſimilatur coſto.& arbor eius in principio ſui ortus nominatur darfufel. & hoc eſt piper longum,& eſt humidius alio pipere. Et aliud piper, qñ nõ eſt ma K turum,eſt album:& qñ eſt maturũ, eſt nigrum. Et ambæ ſpẽs ſunt calidæ & ſiccæ in tertio gradu. & quidã dicunt in quarto.

Besbeg,i. Polypodium, eſt quaſi temperatum in primis qualitatib⁹. & ſignãt hoc, quia ſuper ipm dominat dulcedo cum ſtypticitate, & deſiccat ſine mordicatione. Eius ꝓprietas eſt purgare melancholiam,& eſt ſecura medicina. & ẽ melior epithymo,quia non habet qualitatem exeuntem ab ęqualitate,Doſis ſua eſt drach.x.

Praſſium calidum eſt in ſecũdo L gradu verſus finem,& ſiccum in tertio,prope medium,aut in fine. Aperit oppilationes ſplenis,& hepatis,& mundificat pectus,& pulmonẽ,& ꝓuocat menſtrua,& vrinam. & facit oĩa, que faciunt medicinæ amatæ. Et ſuccus ipſius mixtus cum melle multum valet paſſionibus oculorũ. & poſitum in narib⁹ valet icẽricis. & valet contra antiquum dolorem auris,quia mundificat vias neruorum aurium.

Succus,qui inuenitur in alueis apum,calidus eſt in fine ſecundi gradus,vel in principio tertij. Sua ſecun M dã virtus eſt mirabilis attractio.

Halacharta,i. Pyrethrum. Ex eo vtimur ſolum radice. Et habet vnam virtutem vſtiuam. & ideo eſt calidum ĩ quarto gradu. & ideo mitigat dolorem dentium.& valet, vt dicitur contra epilepſiam,& ſimiles ægritudines ei, & rigoribus interpolatarum febrium.

Alfagel,i. Raphanus, calidus eſt in tertio gradu,& ſiccus in ſecundo. ſemen fortius eſt:& valet contra ſerpiginem,& ſimiles. & aufert citrini-

tatem

A tatem quibuslibet membris corporis. Et ſylueſtris eſt fortior domeſtico, & eius ſuccus deglutit⁹ ſubtiliat viſcoſitatem, quæ eſt in fiſtulis pulmonis, & clarificat vocem.

a.l.Raued. Raued, i. Rheubarbarum, compoſitum eſt ex diuerſis ſubſtantijs ex ſubſtantia terreſtri, & frigida, q̄ ſignificatur per ſtypticitatem: & ex ſubſtantia ignea, quæ ſignificatur per coctionem: & ex ſubſtantia aerea, quę datur per raritatem, & ſpōgioſitatem. & eſt vna ex manifeſtio
B nibus rebus in iuuamēto hepatis ad aperiendas oppilationes, & confotādum ipſum. & ſimiliter prodeſt ſtomacho. Et Gale. & alij Medici dicunt, ꝙ conſtringit ventrem. & nos videmus ꝙ purgat. Et eſt mirabilior alijs medicinis purgatiuis, quia frænum ſuum eſt cum eo. quoniā nulla medicinarum purgatiuarum eſt ſine veneno aliquo ī aliqua parte ſui, iſta excepta: eo quia confortat omnia membra corporis: ideo poſſumus dando ipſum pro purgatiuo, refrenare alias p ipm medicīas

Alcarfas, i. Apium montanum, calidum eſt & ſiccum in tertio gradu: eo ꝙ ſapor eius eſt amarus, & a-
C cutus. Et prouocat vrinā, & ſanguinem menſtruum, & diſſolūit tumores. Et hortulanum debilius eſt eo.

Andraton, i. Herbatura, in līgua Hiſpana Andration. Quod ex hac operatur, eſt eius radix. & eſt calida in tertio gradu prope finem, & deſiccat in ipſo. Et confert ægritudinib⁹ neruorum, & paſſionibus pectoris, & pulmonis, quando fiunt ex humoribus groſſis. & quando ſuffumigantur homines ea, reprimunt humores deſcendentes a cerebro, & aperit eius oppilationes: & quando ponitur ſuper dentem dolentem, & D corroſum, ſanat illum. & ſuccus eius in omnibus prędictis fortior exiſtit. & adhuc lac ipſius fortius exiſtit.

Halſedeb, i. Ruta ſylueſtris, calida eſt & ſicca in quarto gradu. ſed hortulana eſt ī tertio: ꝓpterea quia ſapor ſuus eſt acutiſſimus, & amar⁹. & eſt iuuantior in ſoluendo tumorem, & carminando ventoſitatem: & priuat coitum.

Ceſfet, i. Pix, eſt calida & ſicca in tertio gradu. plus deſiccat q̄ calefaciat. ſed liquida, & recens plus cale- E facit q̄ deſiccet. Valet contra aſthma, & empyema. Doſis eius eſt quātitas vnius drach. & ſ. cum mel. & valet contra albedinem vnguiū, & morpheam. & maturat apoſtemata dura. & fortior in maturādo eſt, cū eſt recens, & humida.

Alpelep, i. Caſtanea, frigida eſt & humida in primo gradu. Folia ſua piſtata, & poſita ſuper apoſtemata, quæ naſcuntur in genibus, curat. Et cortex ipſi⁹ arboris, & ipſę caſtaneę habent virtutem deſiccandi. & ideo quando ſunt cocta in aceto, valent contra dolorem dentium. Et fruct⁹ F combuſtus ſuperpoſitus valet tyrię. Et eſt neceſſe, vt cuſtodiatur quilibet a puluere, qui adhæret foliis illius arboris, quoniam multum nocet cannę pulmonis, & viſui, & auditui.

Virga paſtoris eſt in ſecundo gradu medicinatū infrigidātium: quia compoſita eſt ex ſubſtātia terreſtri frigida, & aquea. Valet contra incenſionē ſtomachi, & repcutit materias aduſtas. & idcirco ītercipit fluxum menſtruorum, & curat oppilationē inteſtinorum, & intercipit fluxū ſanguinis a quacunq; parte veniat.

G Roſa compoſita eſt ex ſubſtantia terreſtri frigida, ſubtili, & aerea calida,& aquea.& ſignificat hoc ſapor,vel odor,& aquoſitas. Et ſemen ipſi' ſtyptici' eſt ea. Et eſt frigida & ſicca in primo gradu. & confortat ſtomachum,& hepar,& alia mẽbra

Sumach eſt forte in ſtypicitate & ſiccitate.frigidum in ſecundo, ſiccũ in tertio gradu.operatiões ſuę ſunt manifeſtæ.

Sagapenũ *a. l. Aſphaltum *Scrapinum,& ī Arabico Cebeo neg,& interpretatur expellens ventoſitatem. Illud gummi calefacit,&

H ſubtiliat, ſecundum q̃ faciũt alia gummi.& eſt abſterſiuum.& eſt ex ex melionb' medicinis,quę poſſint eſſe ad aquam deſcendentem ad oculos,& ad fuſcedinem viſus, quæ fit ab humorib' groſſis.Et eſt ex medicinis purgatiuis,quę trahũt phlegma a neruis & iuncturis, ſicut bdellium opopanacum, & anazaret. qa hoc eſt proprium in gummi. &bdellium eſt in hac re, quaſi in primo gradu purgatiõis. & poſt ipſum eſt aſphaltum, & opopanacum,& poſt ipſum anzarat.Et doſis aſphalti eſt a drach. ʒ. vſq; ad vnam.

I Et anzarat deſiccat ſine mordicatione.ideo conſolidat vulnera facta propter percuſſionem.

Satyrium,i. Teſticulus canis.& in Arabico Haldaalzahalep.Calidum eſt cum multa humiditate.& ꝓpterea mouet coitum.& nomina ſapiẽtum Enilſalic,& Euoſalic iurauerũt in eorum animabus, quòd curat ſpaſmum poſtremę partis, quando bibitur eius ſuccus cum vino nigro ſtyptico.

Alcarſas,i. Apium,eſt tantæ caliditatis,q̃ prouocat menſtrua, & vrinam,& diſſoluit ventoſitatem,& inflationem,& proprie ſemen eius. K Huiuſmodi eſt multarum ſpẽrum. & fortior omnium eſt,quę nominatur Becarcalion.

Et Endiuia quædã eſt ſylueſtris, Seris. & quędam domeſtica.Sylueſtris eſt frigida & ſicca in primo gradu: domeſtica eſt frigidior & humidior.& ſignificat hoc eius ſtypticitas cum amaritudĩe. & ſtypticitas maior eſt amaritudine.Iuuamen ipſius maximum eſt: quia confert hepati a tota ſubſtantia.quia dictum eſt q̃ ſanat hepar calidum & frigidũ æqualiter. Sed mihi videtur q̃ plus confe L rat calido q̃ frigido. quia amaritudo,quæ eſt in ea, abſtergit,& aperit ſine multa calefactione.

Halanchat,i.Cæpa Scilla, calida eſt in ſecundo gradu. & virtutem habet inciſiuam. ſed non minus calefacit.& non vtimur ea niſi aſſata, & cocta.

Halſcia,i. Abrotonum,eſt herba multę amaritudinis.& nocet ſtomacho,& interficit vermes ſua amaritudine.&calefacit in fine ſecũdi gradus,& deſiccat in tertio.

Aſcicelios,i.Seſeleos.Hæc herba, Seſeli. & ipſius ſemen habet proprietatem calefaciendi tantum, donec prouocat vrinam valida prouocatione. & M cum hoc ſubtiliat. & ꝓp hoc cõfert epilepticis, & cuidam ęgritudini nominatæ † orthomiæ. † ortho-pnœæ.

Scenſcani,i. †Seſiminũ calefacit ī † a.l.Seſamum. fine primi gradus,& in principio ſecundi,& humectat in tertio.Eius oleum etuſdem proprietatis exiſtit.

Halgazar,i. Paſtinaca. Ipſi' ſunt duæ ſpeciẽs,ſcilicet domeſtica,& ſylueſtris.Sylueſtris fortior exiſtit in ꝓuocando menſtrua,& vrinam. Et folia harũ ipſarũ piſtata, & ſuppoſi

ta

A ta vulnerib⁹ corrosiuis, sanant ipsa.

Harcaf, i. Carduus, alchi, est calidum in secundo, & siccum in tertio. Mundificat putredinem per vrinā, si in corpore adsit, quando coquit̄ ī vino, & datur ad bibēdum. Et remouet fœtorem subascellarum, & qđ dissoluitur ex toto corpore. Et generaliter habet resistere a tota substātia quasi putrefactioni: & est medicina cibalis, quę dat saporem carnibus. & iccirco vtuntur eo nobiles loco melongiarum.

Allium calidum est, & siccum in tertio gradu.

B Elmaar calidum est, & siccum in tertio gradu. occidit lūbricos in pueris, & habet absterſionem. Et ꝓpterea ponitur in collyrijs, quę habent remouere vngulam. & miscetur cū medicinis, quæ dantur contra antiquam tussim, & asthma, & est medicina manifesta in maturādo. Et potest esse ꝙ bonitas suæ maturatiōis est, ideo quia subtiliat materiam eo modo, quo nō relinquit siccitatem, grossitiem, nec duritiem parti remanenti. Et hęc maturatio est laudabilior cęteris omnibus. quia ſ hac medicina nō potest dici ꝙ maturet oppilādo poros, eo quia abstergit, nec

C potest dici ꝙ hoc faciat per similitudinem complexionis cum corpore humano: quia calidum est & siccū in tertio gradu.

Stœcas. Stœcados compositum est ex stypticitate cum amaritudine, & aromaticitate. & ideo debet poni in primo gradu rerum, quę calefaciunt, & in secundo earum, quæ desiccant. Operationes suæ secundæ, & tertiæ sunt aperitiuæ, & absterſiuæ, & confortatiuæ omnium membrorum interiorum, & exteriorum. & ideo vtilior medicina est hęc contra lassitudinē D oībus alijs medicinis. iccirco qa lassitudo non est nisi defectus virtutis propter onus humorum.

Condisi, i. Hellebor⁹ alb⁹, calid⁹ est in quarto gradu, & siccus in eodem. & commouet sternutationem. & est venenum. quare non debet poni in corpore.

Storax calamita calida est in se- Styrax calamitis. cundo gradu, & sicca in primo. & signum huius est, quia mollificat, & curat tussim, & valet retinati, & asperitati gutturis, & pectoris. & ꝓuocat menstrua, quando bibitur, aut ex ea fit pessarium. E

Ficus. Nos fuimus locuti de eis ſ eō ꝙ sunt cib⁹: sed nunc dicemus in eo ꝙ sunt medicinæ. Virtutem habent maturatiuam, quādo fit ex eis emplastrum, & ꝓprie siccæ. Et siccæ & virides habent laxare ventrem. Et decoctio ipsarum, quando multum coquuntur, assimilatur melli. Sed complexio suæ arboris est calida & subtilis, & proprie lac. & ideo dixit ꝙ euellit verrucas, & laxat ventrem. & sylvestres sunt fortiores in hac re domesticis.

Selec, i. Bleta, habet virtutem baurachiam, & decoctio eam remouet: F & est absterſiua, & mollificatiua. Et eius succus suppositus in narib⁹ dissoluit superfluitates cerebri. & in albis pl⁹ manifestatur hęc virt⁹, q̄ ī nigris: quia nigræ habent aliquantulam stypticitatem.

Halcuba, idest, Fœnum grœcum, & est calidum in secundo, & siccum in primo. Et propterea habet ꝓprīā virtutem mollificādi duritiē vulnę.

Tithymall⁹ est in fine caloris: & ꝓprie eius lac, & post illud semen, & post illud folia, & post illd radix.

G Radix cocta in aceto remouet incõ tinenti dolorem dentium, & maxĩe ſi eſt dens corroſus. & quando cadit in aliqua parte oris, comburit illã. & ppea neceſſe eſt, qñ volum⁹ ipſam ponere ſuper dentes, vt alij dẽtes circumtegantur, quia facit cadere dentem corruptum. Lac ĩcidit pilos, qñ ſuperponitur. & ſi multones ſupponatur, euellit, & priuat. Valet etiam contra omnes verrucas, & oẽs fiſtulas. & hoc totum faciunt ſemina, & folia, ſed debilius.

Tragacantha. H Cathira, i. Dragagantum, virtutẽ habet conglutinatiuam. frãgit acumẽ rerum acutarum: neq; deſiccat, vt alia gummi.

Alchace, i. Lactuca. Hæc herba ſubſtantiæ eſt humidæ cum modica frigiditate. & ſubſtantię ſiccæ eſt ſylueſtris, ſed domeſtica habet ſubſtantiam aquoſam. Et propter hoc maturat apoſtemata calida, ſed nõ frãgit lapides exiſtẽtes in renib⁹. Et ob hoc ponim⁹ ipſam in primo gradu frigiditatis, & temperatam inter humiditatem & ſiccitatem.

Hupuephatahalep, i. Vua vulpis, quæ in Latino noſtat, Vua canina, vel Maruella; frigida eſt & ſicca in I ſecundo gradu.

Haltuelep, i. Mulſa in lingua Hiſpana, & eſt viriditas inuenta ſuper aquam, frigida & humida eſt in gradu tertio.

Halduchal, i. Dactylarium. Oẽs partes ipſius dactylarij ſtypticitatẽ habent manifeſtam. ſed fruct⁹ eius, cum eſt maturus, aliquam habet caliditatem. cortices vero arboris maiorem habẽt ſtypticitatem alijs partibus ipſius.

† a.l. mellificon. Heuſ.ricon, i. Hypericon † nelifiricon. & quidam appellant hanc herbam cordialem, eo quia aſſimilat cordi. Calida eſt cum ſubtili ſubſtãna. iõ prouocat vrinam: ſed debem⁹ vti folijs, & nõ ſemine. facto emplaſtro ſuper combuſtionem ignis, ſanat. Siccata vero & puluerizata poſita ſuper ſordiciem ſanat. Et quidã dant ipſam contra † ſchiaticam. K † iſchiam

Halcuſa, i. Hyſſopum, calida eſt & ſicca in tertio gradu, cum ſubtili ſubſtanna. & eſt ex reb⁹ magis iuuatiuis ad aperiendas oppilationes, & ad ſubtiliandum humores.

Lens habet frigiditatem non fortem, & eſt temperata inter caliditatem & frigiditatem, & eſt ſicca in ſe L cundo gradu. Decoctio ipſius laxat, & medulla ipſius ſtringit. & idcirco qui vult ſtringere vẽtrem, debet coquere lẽtes pluries in aqua: et ſiecta ea, poſtmodũ ponere aliã, et ſtrĩgũt.

Valeriana, vel Phu, quæ bene aromatica eſt, æqualis eſt virtuti ſpicæ, ſed melius valet ea in reb⁹ plurib⁹, quia plus prouocat vrinam ſpica.

Halcherina, i. Galbanum, calidũ in principio tertij grad⁹ eſt, ſiccum ĩ principio ſecundi. Hẽt virtutẽ diſſolutiuam, et mollificatiuam.

Chamædrys calida eſt et ſicca in ſecundo gradu. et ſignãt hoc amaritudo cum acumine, et prouocat mẽſtrua, et incidit humores groſſos, et exoppilat membra interiora. M

Beſcarcoton, i. pſyllium, frigidũ eſt in ſecundo gradu, et medium inter ſiccum et humidum.

Chamæpithys calida eſt in ſecũdo, et ſicca in tertio. dominans in ſapore ipſius eſt amaritudo cum acumine. Valet ictericiæ, q̃ fit ex oppilatiõe, et prouocat mẽſtrua, et vrinam.

Cinis rerũ cõbuſtarum ẽ cõpoſitus ex contrarijs rebus, hoc ẽ ex partibus

A tibus terreſtrib⁹, et partibus propin quis naturæ fluxus: quę lotione remouẽtur, et remanet pars terreſtris deſiccatiua ſine mordicatione. Et cineres diuerſificant ſm diuerſitatem rerum, ex quibus fiunt.

Fumus omnis eſt calidus. deſiccatiuus. Et q̃uis fumus habeat hanc complexionem, tamẽ ſemp permanet in eo virtus rei, ex qua eſt fum⁹. Propterea vtimur ī medicatiõe palpebrarum inuerſarum fumo thuris ad generandum bonam carnem, et ad faciendum naſci pilos palpebrarum. et vtimur in medicatione ocu

B lorum apoſtematorum propter decurſum humorum. Et fumus myrrhæ eſt ſimilis fumo thuris, ſed fumus thuris eſt aliquantulum fortior. Fumus terebinthinæ eſt † fortior fumo picis.

† al. fitis.

De medicinis, quæ ex mineris ſunt.

Cap 43.

HVcuſq; locuti ſumus de vna parte medicinarum terrę naſcentium, quę magis vſitatę ſunt in arte medicinę, ſm q̃ teſtificatum ẽ a Gal. et alijs. et compendioſe locuti ſum⁹, ideo quia poſuim⁹ ea, quaſi exempla alijs, quæ aſſimilantur eis

C in qualitatibus ſupradictis, excepto in proprietatibus. Deinceps volumus loqui de medicinis, quę appropriantur mineris.

Tithinacrum, i. Terra ſigillata, ẽ frigida et ſicca, cum ſtypticitate tẽperata. Valet cõtra venenum, abſcidit ſputum ſanguinis, et dyſenteriã, quę prouenit ab inteſtinis, et hepate, et deſiccat parua apoſtemata, q̃ ſuperponitur eis.

Bolus armenia.

Thitarmin, i. Bolus armenus, frigidus eſt et ſiccus, fortis ſtypticitatis. Valet contra fluxum ventris, et ſputũ ſanguinis. deſiccat apoſtemata pulmonis, ita q̃ indurat aſpata, et ſic præſeruat infirmum ne moriat: maxime, q̃n incedit ad habitandũ regiones calidas. & valet contra ęgritudines peſtilentiales. D

Scedeneg, i. Lapis Hęmatithes, et dī lapis ſanguinis, frigidæ et ſiccæ complexionis exiſtit. & confert groſſitudini palpebrarum. q̃n eſt ablutus, deſiccat vlcerationes oculorum.

Terra ſtellę, i, Talch, frigida ẽ et ſicca temperatę, et ẽ minoris ſiccitatis aliarũ thit, i. terrarũ, ſeu lutorũ.

Halmogra, i. Bolus, cum quo tingunt muri, ſeu parietes, frigidę, et ſiccæ complexionis exiſtit. necat lũbricos ſeu vermes inteſtinorum.

Algetin, i. Gypſum, deſiccat, et cõſolidat, et confert inciſiõi arteriarũ, q̃n miſcetur cum albugine oui, et puluere molendini, et cum pilis leporis minutiſſime inciſis, et ponitur ſuper inciſionem.

Harſiregalroſcar, ideſt Calx plũbi, et in Latino Ceruſſa nominat, frigida ẽ et ſicca deſiccat vlcera abſq; mordicatione.

Almura, i. Calx viua dicitur, et ẽ calx lapidis fortis. Exiſtit multæ calefactionis, et mortificat carnem. Et quando abluitur pluribus vicibus cum aqua, deſiccat vlcera ſine mordicatione. ſed hęc terra hic apd nos non inuenitur. Sed tamen illa, cum qua nos ſigillamus chartas noſtras, quando abluimus ipſam, non eſt lõginqua ab operationibus dictarum terrarum. F

Sanguis draconis frigidus ẽ, et ſicc⁹. Valet cõtra groſſitiem palpebratũ: et lotus remouet maculam oculi.

Lapislazuli purgat melancholiam, et valet melancholicis. et eſt ve

G hementis purgationis,& timoroſæ. Et doſis a drach. ʒ. vſq; ad. i. cū multis refrenantibus. Et pulueriza[t]ꝰ ſup palpebras facit naſci pilos. quia minuit humores calidos: eo quia abſtergit,& cum eadem habet ſtyptici tatem. & iō facit oriri pilos, quia remouet hūores calidos, & reddit mē brum ad priſtinam complexionē.

Lapis ſpongiæ frāgit lapidem ſolum in renibus.

Antimonium frigiditatē habet ſtypticitate. & confert caliditati & humiditati, quę exiſtit in oculo, & deſiccat lachrymas, & mundificat

H vlcerationes oculorum,& eſt habēs ꝓprietatem confortandi oculum ī omnibus ſuis qualitatibus.

Lithargyrium,& in Arabico dicitur Merdaſengi, temperatum eſt in

Lithargyrum. ter caliditatem,& frigiditatem,& deſiccat. & eſt in eo aliqua corroſio,& facit in eo generare carnem in vlceribus humidis.

Tutia fit in fornace, in qua depuratur ęs. Deſiccat ſine mordicatiōe: & maxime, qñ abluitur. & deſiccat lachrymas, & abſcindit materias, q̄ diſcurrunt ad oculos.

Climia auti,& argēti, ambæ ſūt

I frigidæ & ſiccæ. ſed auri ſiccior eſt, & magis abſterſiua. Et qñ comburitur,& extinguitur, eſt ſine mordicatione. & generat carnem immaculatam oculorū. & illa generaliter eſt laudabilis, quæ aſcēdit ex fumo, qñ diſſoluitur aurum, vel argentum.

Veſſas, i. Ferrum, eſt vehementis ſiccitatis. Quando multum teritur, & infunditur in aceto pluries, vel in lacte caprino acetoſo, valet contra limoſitatem ſtomachi,& contra dolorem ſplenis,& paſſionem ani,& facit naſci carnē in auribus vlceratis.

Sal ſm oēm ſpēm ſalidꝰ & ſiccꝰ. E ſtypticitatē hēt cū abſterſiōe. & bau rach maiorem habet abſterſionē: propterea plus laxat ventrem.

Carnid, i. Arſenicum, vel auripigmentū, vſtiuū eſt. & qñ comburit, eſt ſubtilꝰ. & ex eo fit compoſitio, quæ remouet pilos.

Albufat, i. Sulphur hēt virtutē attractiuam cum complexiōe calida, & ſubſtantia ſubtili. & eo reſiſtit venenis animalium, qñ pulueriza[t]ꝰ, & ſpargitur loco morſo, aut īcorporatur cum ſputo, oleo, melle, aut viſco. & curat ſcabiem.

Alceg, i. Vitriolum. Omnes tres L ſuæ ſpēs habēt virtutē conſtrictiuā cum ſtypticitate, & diuerſificantur in ſubtilitate & groſſicie: quia groſſius eſt rubeum, poſt illud cholcotar, & poſt illud viride. & rubeū, & viride ē q̄ aſi materia cholcotar: & talis ē cōparatio cholcotar ad viride. Et dicit Gal. ꝙ qñ iuit ad inſulā Cādiæ, i. Romanorum, intrauit quādā mineram, & inuenit tres venas. ī in ſima vena inuenit vittolū rubeū, & poſt illam cholcotar, & poſt illam erat viride. & hęc ordinatio locorū ſignāt ſupet hoc, qđ diximus. Et rubeum eſt minoris mordicatiōis vi- M ridi pp groſſiciem ſuæ ſubſtātiæ. Et rubeum, & viride non diſſoluunt: quia rubeū eſt induratum indu[r]atione lapidea, & viride eſt nimis co ctum. Sed cholcotar liquefit.

Plumbum. Quod dominatur in ſuis partibus, eſt ſubſtantia frigida & humida: propterea quia frigiditas eſt, quæ ipſum congelauit. & ideo, quando piſtatur in mortario cum aliquibus liquoribus, vel aliquibus oleis, vt oleo roſato, refrigerat. Et valet contra apoſtemata

teſti

A teſticulorum, & ani, & contra cancrum: & facit ceſſare materias diſcurrẽtes ad aures, & pedes. Et qñ fit ex eo lamina, & ponitur ſup femur, priuat coitum. ſed multum lędunt inſtrumenta ſpermatis. & laminatum ſubtiliter, & ſuperpoſitũ neruo torto, & groſſo diſſoluit, & rectificat. Et hoc, quod diſſoluit, ſignificat ꝙ habet virtutem diſſolutiuã, comparãdo ipſum carni hominis: quãuis dominetur ſuper ipſius cõplexionem frigiditas.

Teſta virtutem habet abſterſiuã, & deſiccatiuã, & proprie teſta furni.

B Arſenicum rubeum, vel Auripigmentum rubeum eſt eiuſdem virtutis alterius auripigmenti: eo ꝙ habet virtutem mollificandi.

Alfeep, i. Alumen. Hęc medicina eſt maxime ſtypticitatis. & pp hoc denominata eſt ī lingua Græca ab hoc. Et ſunt ipſius multę ſpecies. & omnes ſunt multæ groſſitudinis. & qđ ſubtilꝰ eſt, eſt illud de Turchia.

Chalcoſcecaumenos, i. Æs vſtũ; habet intenſum acumen cũ ſtypticitate. ideo quia lauatur per remotionem partis fumoſę, tunc fiũt medicinę cicatrizatiuæ. in corporibus

C & membris duris non eſt neceſſaria lotio.

Tubel, i. Lamina æris ſubtilis, eſt ſubtilioris ſubſtantię ęre vſto. & pp hoc ipſum in collyrijs ponimus: qa habet maiorem abſterſionẽ & ſiccitatem; quàm galla.

Chryſocolla. Lazacalaap, i. Cõſolidatura auri, & in Arabico dicit Cumbar, & ſunt duarũ ſpecierũ. Vna eſt ipſius venę, vel minerę: & alia fit in mortario æris, & piſtello æris cum vrina pueri, tempore caloris, terendo, vel conquaſſando. & illud eſt melius, qđ fit in mortario ęris rubei. Et eius virtus eſt diſſolutiua abſq; graui mordicatione, & deſiccat. & quod factũ eſt, maioris eſt deſiccationis illo, qđ eſt ex vena, & minoris mordicationis. & qũ comburitur quod eſt ex minera, eſt ſubtilius. D

Zimar, i. Viride æris magnũ hẽt acumen, & corrodit carnem: ppea non debemus vti eo niſi in indigẽtia dimutionis carnis. Sed in vulneribus ſimplicibus non eſt vtendũ, eo quia non conſolidat, nec carnem generat.

Hucuſq; diximus de mineris cõpendioſe. Sed deinceps volumus dicere de carne, & eius humiditate. E

De Lacte, & varijs eius operationibus, ſecundum diuerſas eius partes. Cap. 44.

LAc dulce, quod ẽ boni ſaporis, inquantum eſt medicina, valet cõtra diſcurſum humorũ acutorũ mordentium. quia lauando membra, & adhętendo eis, prohibet malorum humorum contagium, ſicut facit ẽt albumen oui. Et non valet lac in his, quę diximus, niſi recenter trahatur ex mammillis, ſi eſſe põt: ideo quia recipit citius immutationem oĩbus alijs rebus ab aere. Similiter permutatur in diſtẽperatis corporibus ex malis humoribus, & acescit, vel caſeatur in ſtomacho frigido, aut fit fumoſum ī ſtomacho calido, & replet cerebrũ. Sed ſi corpus eſt mundũ, nihil eſt conuenientius eo ad reſtaurandũ, qđ diſſolutũ eſt ex membris cadicalibus; & proprie lac mulierũ, ſecundo lac aſinarum, & poſt lac caprarum. Et ideo eſt lac magis iuuatiuũ oĩbus alijs rebꝰ, he ĉticis. & hoc eſt, ppea quia eſt materia F

G teria ſimilis primę materię, ex qua eſt humiditas radicalis. & ideo nutrimentū bonum corpori exiſtit. Et melius eſt illud, qđ eſt prope partū, i. poſt duos menſes. Et nō habet in ſe operationē nutriendi, humectandi, & abſtergendi: niſi quia eſt cōpoſitum ex diuerſis ſubſtantijs, hoc eſt ſubſtantia terreſtri caſeata, & ꝓpter hanc ſtat: & ſubſtantia aerea, propter quam humectat, & nutrit: & ſubſtantia aquea declinante aliquantulū ad ſubtilitatem, ꝓp quam abſtergit naturam. & non ſolū abſtergit, verum ēt laxat ventrē bona
H laxatione: quia mundificat lauando ſuperfluitates putridas, & apoſtemata interiora, quæ ſunt ſanioſa. Et quando extinguitur ferrum candens mundum ab ærugine, vel lapides marmorei in ipſum multoties, valet contra fluxum ventris. ſed ferrum eſt melius propter ſuam ſtypticitatem. Et ī ſumma omnes ſpecies lactis valēt ophthalmię oculorum, quę accidit ex reumate calido. & cōfert etiam apoſtematibus matricis, & ani, quæ generantur ab humoribus calidis mordentibus. Et qñ miſcemus ipſum cum medicinis mitigatiuis, ſicut eſt medicina, quę re-
I cepta eſt à fornace, vbi effunditur æs, confert vlceribus cancroſis. Et nocet lac vlcerationi, vel cancerationi oris. Et gargarizatum, & retentū ī ore confert, & mitigat dolores ibi exiſtentes, quia dolorem mitigat. & valet paſſioni amygdalarum, & vuluæ: quia eius ſubſtantia eſt mūda ab omni acumine, & mordicatiōe. & eſt ſupremū iuuamētum ei, qui bibit cantharides.

De operationibus Caſei. Cap. 45. K

CAſeus vetus eſt calidus & ſiccꝰ, propter ſalem & coagulum. Et multum valet contra dolorem iunctiurarum. Et emplaſtrum ex eo factum mirabilem habet virtutē maturandi apoſtemata dura.

De virtutibus Butyri. Cap. 46.

BVtyrum habet virtutem matuրādi. Et qđ eſt coctū habet maiorem virtutē ſm maturitatē, & caliditatē in corporibus duris. & hoc eſt pp ſalem, qui ponitur in eo, qñ coquitur. Et qđ nō eſt coctum, plus maturat apoſtemata, quę ſunt ī ra- L
dicibus aurū, & in locis mollibus. I
Et qñ miſcetur cum melle, fit indelohoc: & confert ſcreatibus exiſtētibus in pectore, & pulmone.

De operationibus Coaguli. Cap. 47.

COagulum vr eſt calidū & ſiccū, & ſubtile. Diſſoluit ſanguinē, & pinguedinem, quę coagulata ſunt in ſtomacho. & bibitum cōſtipat ventrem. & debet dari fluxui ꝓpter ſuam proprietatē, cui ſunt occultæ ſuæ cauſæ, ideo quia hęc proprietas eſt certificata. ſi ſuperponatur coagulum calidum ſuper ventrem puerorum, ſanat. & pōt eē ꝙ M
hęc operatio fit, ppea quia coagulat humores, & indurat.

De operationibus Ouorum. Cap. 48.

QVia locuti ſumꝰ de his, inquātū ſunt cibi, loqui volumꝰ modo de eis, inquantū ſunt medicinæ. Et dicimꝰ ꝙ albugo oui gallinę ē magis mitigans alia re ī mordicationibus. Et ıō vtimur ea in doloribus oculorū, in apoſtematibus ani, in apoſtematibus inguinum. & admiſcetur cū medicinis, q abſcin-

dunt

A dant ſanguinẽ, qui ſupfluit à pãniculis cerebri. Et vitellũ eſt ſubſtantię albuginis ſimile. Et ideo facim⁹ ex toto ouo medicinã, poſtq̃ admiſcetur oleũ roſatum ad medicationẽ rerum ſupradictarũ, & maxime in medicatione membrorũ neruoſorũ,& muſculorũ, ſicut cubitorũ, & iuncturarum, digitorũ manuũ, & pedũ,&apoſtematũ aurũ.Et No ui ponunt in hac medicatione vitellũ ſine albugine: quia non intendũt mitigare dolorẽ, niſi cũ aliquãtula maturatione. Et oleũ vitelli eſt ſupremũ iuuamen ſuper pinguedinẽ anſeris, & gallinę in mitigatiõe B dolorũ neruorũ,& ſimiliũ.Et qñ coquitur ouũ ſm ſui totalitatẽ, cõfert multũ contra materias putridas, q̃ diſcurrunt ad ſtomachũ,& ad inteſtina. Et ſi coquitur ouũ cum alijs medicinis conſtrictiuis ventris,multum fortificat eas.Et ouũ poſitũ ſuper locũ combuſtum ab aqua ferueti,multum valet. Et oua recentia cocta in aqua valent aſperitati pectoris,& pulmonis. Et cortex oui tritus, & combuſtus ſubtiliter pulueriz̃atus, & ſuperſparſus valet contra albuginem oculi.

C *De Fellibus. Cap.* 49.

OMnia fella calida ſunt & ſicca. & eorũ magnitudo ſequit̃ calorẽ, & ſiccitatem. & eorũ paucitas ſequitur bonã temperantiã, & longitudinẽ vitæ. Et ponuntur in collyrijs,q̃ faciunt abſterſionẽ: & proprie volucrũ fella. Et eſt neceſſe eligere fella aĩaliũ, quę non ſunt infirma:& fella mariũ. & qđ plus q̃ritur in medicinis,eſt fel galli veteris.

De vrinis. Cap. 50.

VRinę omnes habent acumen baurachium cum abſterſiõe. & ideo ſoluunt ſordicies antiquas. D

De proprietatibus Stercorum. Cap. 51.

STerc⁹ albũ canis habet proprietatẽ in ſynanchia.Stercus muris intrat in ſuppoſitorijs, q̃ mouent vẽtrẽ puerorũ. Stercus bouinũ cõfert hydropicis in modũ emplaſtri. Stercus gallinaceũ valet ad ſuffocationẽ,quæ prouenit à malis fungis comeſtis: ideo quia facit eos euomi. & debet propinari diſtemperatũ cũ aceto & aqua. Stercus lupi valet & confert paſſioni colicę bibitum,aut emplaſtratũ, vel ſuſpenſum teſticulis. Stercus columbinũ valet frigidis E paſſionibus membrorũ: ſicut poda grę,& dolori hemicranio, & dolori oui, & dolori laterũ,& hypochondriorum,& ſpatularũ,& iũcturarũ.

De carne Tyri. Cap. 52.

TEſtificatur Gal. & alij, q̃ caro tyri curat lepram: & ideo ponit̃ thęriaca. Et prima virtus iſtius carnis eſt calefacere,& deſiccare. & curat hãc ægritudinem,ppea quia pellit hanc materiam venenoſam ad cutem corporis. & propterea bibentes cadunt in paſſionem tyriæ, hoc eſt excoriationem cutis primo, poſtea ſolidantur. F

De Pinguedine. Cap. 53.

QVod manifeſtius eſt in ipſa eſt calor cum multa humiditate: quanuis diuerſificetur ſm diuerſitatem animalium. Et calidior & ſiccior eſt pinguedo leonis. Et poſt illam in ſiccitate eſt pinguedo bouis.Et pinguedo vituli eſt temperata.Et pinguedo caprę bona eſt,& ẽ humidior bouina. Et pĩguedo anſeris,et gallinę ẽ ſubtilior alijspĩguedinibus: & ppea magis mitigatiua.

De

G De *Medullis.* Cap. 54.

OMnes habent virtutem molli-
ficandi, & diſſoluendi duriciē
lapideam, quę fit in membris duris.
& melior omnibus eſt medulla oſ-
ſis azal: & poſt illā medulli vituli.

De proprietatibus plurium aliarum Medicinarum. Cap. 55.

BRodium gallorū veterum ven-
trem laxat: & brodium iuuenis
gallinæ temperat complexionem.

Cancri vſti valent morſui rabidi
canis pp eorum proprietatem.

Vſus carnium paſſerum frangit
H lapidem.

Spuma marina habet virtutem
abſterſiuam, & mundificatiuam,
cum qualitate calida.

Iſtæ ſunt medicinæ teſtificatæ à
Gal. dicente ꝙ expertus fuit ipſarū
virtutes. Sed inueniūtur manifeſtæ
aliæ medicinæ apud Medicos, quæ
nō ſunt teſtificatę à Gal. ſicut ſunt
myrobalanorū. v. ſpecies: vt ſunt ci
trini, chebuli, īdi, belirici, & embli-
ci. Eorum primę virtutes ſunt frigi-
dæ ī primo gradu, & ſiccę in tertio,
quia cōpoſitū ſuut ex ſubſtantia ter
reſtri frigida, & ſubſtantia terreſtri
I aduſta. Sed plus attinent terreſtrei-
tati & aduſtioni, q̄ terreſtreitati &
frigiditati. & ſignāt hoc ſtypticitas,
quā habent cum amaritudine. Pro-
prietates Kebulorū eſt purgare me-
lācholiā ſuauiter, & deſiccare phleg
ma ſui qualitate: & ſunt in princi-
pio medicinarum, quæ purgāt hos
humores. Et talis proprietas eſt in-
dorum. ſed dicitur ꝙ ſunt magis p-
prij in purgando melancholiā adu-
ſtā. & ppea ponūtur in paſſionibus
capitis, quæ veniunt à ſtomacho. &
ideo q̄ propinant vſu longo, boni-
ficant ſenſus, & clarificāt cogitatio- K
nem, & tardant canitiē. Et proprie-
tas citrinorum eſt purgare cholerā
ſuauiter. Et doſis vniuſcuiuſq; ſub
ſtantię illorum eſt à drach. iiij. vſq;
ad. vj. & in decoctionibus à. vij. vſq;
ad. x. Et Medici miſcent eos cū caſ-
ſia fiſtula, & turbith, ſed neſciunt
modum medendi. ſed dī ꝙ belirici
ſuauiter purgant cholerā: ſed non
dī ab aliquo ꝙ purgēt emblici. Sed
verum eſt ꝙ confortāt appetitum,
& ſedant cōſuetudinem ſputi, & va
lent vomitui, & bonificant mentē,
& cucurrant hæmorrhoidas, & au-
ferunt ſitim, & augmentant coitū. L
ergo videtur ꝙ habeant aliquantu-
lam humiditatem.

Cheiſir, i. Abſinthiū minus, vel
abſinthiolium. Hoc eſt de genere
virtutis abſinthij, & eſt compoſitū
ex ſubſtantia ſtyptica, & amara. va-
let in febribus poſt digeſtionem fa-
ctam, ſicut valet abſinthium.

Balador, i. Anacardi, calidi ſunt ī fine quarti gradus, & ſicci ī fine ter tij. Et valent contra epilepſiam, & apoplexiam. reſtaurat virtutē con-
ſeruatiuam, & memoratiuam cere-
bri, etiam q̄ñ proſtratę ſunt propter
multam humiditatem. M

Anacardium.

Behenlum, i. Behen, calidū eſt & humidum ſtomachum calefacit, & inſtrumēta ſpermatis temperat. & fortificat virtutē concupiſcibilē coi tus, & pręſtat ſperma, & valet cōtrā humores melancholicos.

Glans vnguētaria.

Terregebim, i. Manna, eſt ex ſpe ciebus antiquę mannę, q̄ prouenit à partibus ſuperiorib⁹ Syrię, vel In-
diæ. Et eſt ſimilis zuccharo in ſuis
virtutibus, calida & humida in pri-
mo gradu. Et eius proprietas ē pur-
gare ſuauiter choleram. & eſt debi-
lior

Terrenia-bin. Trūgibin.

A lior alijs purgatiuis. ideo datur in paſſionibus calidis, antequam etiã appareant ſigna digeſtionis.

Tamarindi frigidi ſunt in tertio, & ſicci in ſecundo gradu: quia cõpoſiti ſunt ex ſubſtãtia aquea mixta cum aliquantulo calore, & tãto, ꝙ ſubtiliat partem aqueam: & ẽ ſicut inſtrm, vt ipſam penetrare faciat. ppea ſunt ī fine acetoſitatis. Purgant ſuauiter choleram. Doſis eius eſt à drach. x. vſq; ad. xv. & idcirco quia habent aliquantulum ſtyptici tatis, valent ſtomacho cholerico.

Geozhoa, i. Nux muſcata, calida
B eſt & ſiccà in ſecundo gradu. mũdi ficat ſtomachũ ab humoribus putridis, & fortificat ipſum. & valet cõtra frigiditatem hepatis, & ſplenis.

Lapis de Becahant eſt valde manifeſti iuuamenti oĩbus ſpecieb⁹ venenorũ, & proprie morſui ſcorpionis. Et eius doſis eſt quarta pars aurei vnius.

Lapis de zaduargar confert omni fluxui ſanguinis, vndecunq; procedat. & qñcunq; propinatur venenatis ad bibendũ, antequam venenum veniat ad cor, liberat. Et eius doſis eſt hexagium vnum.

C Smaragdus dr ꝙ valet cõtra oĩa venena, & ſpecialiter cõtra venenũ ſerpentum. Et eius doſis eſt pondus nouem granorum ordei, tritum ſuper lapidem, & mixtum cum lacte amygdalino, & aqua violarũ, & modico aceto. Et ſcias ꝙ illis, qui biberint in principio, ſuperueniunt multa mala accidentia, non minora accidentibus veneni. ſed ſubito ſanabuntur poſtea, taliter ꝙ in eis non remanebit aliqua debilitas, nec aliqua dyſcraſia. Et abſcindit fluxum antiquum, cuius cauſa eſt occulta. Et non facit tunc tam fortia accidẽ D tia, ſicut facit venenatis. & ẽt ſuſpenſum ſupra ſtomachum valet.

Lapis bacthic, i. Corniola, tẽperatus eſt. abſcindit ſanguinem menſtruum, & facit redire dẽtes ad propria loca in ore retentus. & hoc totum eſt à proprietate.

Margaritæ frigidæ ſunt, & ſiccę, & valent multum contra paſſionẽ cordis. remouent triſtitiam, & rectificãt viſum impeditum propter humiditatem.

Chiarzabar, i. Caſſia fiſtula, vel

Charabe de India, purgat choleram aduſtam, extinguit acumẽ ſan E guinis, diſſoluit apoſtemata, & ſperma purgat ſuauiter, ſicut tamarindi, aut parum fortius. Doſis eius ẽ, ſicut de tamarindis.

Auis, quę dicitur in Arabico Canabir, & eſt Alauda capelluta, qñ coquitur, & comeditur continue, confert paſſioni colicæ.

Vermis nominatus Bratim, & q-dam nominant Tartama, piſtatus, & poſitus neruo inciſo, confert illi mirabili iuuamento.

De rebus Marinis. Cap. 56.

DE rebus naſcentibus in mari, F quarum iuuamenta ſunt manifeſta, ſunt hęc, ſ. Camphora Indica, quæ in Arabico nominatur Col for algent. Calefacit & deſiccat in ſecundo gradu, & conſolidat vulnera ignita. Caphura

Spongia marina. In ea inuenitur virtus deſiccatiua: & ipſa eſt medicina bona humiditatibus exterius extractis.

Benlenizan, ideſt Belẽzan, vel Petrozam, calidum eſt & ſiccum in ſecundo gradu. Valet ſtomacho humido,

G mido,aromatizat odorem oris,con
fortat digeſtionem, fortificat ner-
uos, ingerit coitum.

Lapis de Bezedar, quãdo de ipſo
fit collyrium,confortat viſum,& cõ
ſeruat ipſum,& remouet offuſcatio
nem,vel tenebroſitatem oculorum,

Caniabar calidũ eſt in ſecundo
gradu,& ſiccum in primo. Abſterſi-
uum exiſtit, & reſoluit groſſas ven-
toſitates, & confert morſui anima-
lium venenoſorum.& eius proprie-
tas eſt reſoluere ventoſitates matri-
cis,& abſcindit vomitum,& folia ip
ſius aromatica exiſtunt, & ponitur
*darſeni. loco * dedarſeni.

H Sebeſten calidum eſt in prĩo gra
du, & humidũ in ſecundo. Purgat
ſuauiter ſuperfluitates cholericas,&
mitigat acumen ſanguinis,lenit aſ-
peritatem pulmonis,confert ſtrictu
ræ anhe itus.& qñ coquitur, donec
inſpiſſetur, & ex aqua decoctionis
fiat embrocatio ſuper tyriã & alope
ciam, facit niſi pilos.

Sarudotes calidũ & ſiccum eſt in
ſecundo gradu. Recepto fumo ſuo
diſſoluit ſuperfluitates cerebri,& va
let contra reumata frigida. appoſi-
tũ ſuper ophthalmiã, oculũ abſter-
git mirabili abſterſione. & valet cõ
I tra dolorem dentium, & cõtra cor-
roſionem gingiuarum.

Senna. Sene calidum eſt & ſiccum in ſe-
cundo gradu.Eius virtus eſt purga-
tiua : purgat.n.humores aduſtos,&
ẽt humidos ſuauiter, & non eſt po-
tẽs trahere humores viſcoſos. Et ei⁹
virtus eſt propinqua virtuti agari-
ci,hoc eſt in attractione. ſed agari-
cum habet proprietatem trahẽdi.
humores groſſos, & ſene humores
aduſtos. Doſis eius ẽ a drach.i. vſq;
ad.ij.in decoctone à.v.vſq; ad.vij.

Scealmeſe,i.Gallia muſcata, cali K
da eſt & ſicca, ſtyptica, & confortat
membra,& ſtringit ventrem,& cu-
rat vomitum.

Secacul, ideſt Eringium, calidũ
eſt & humidum, auget ſperma, &
prouocat coitum.

Sandala. Quod eſt frigidioris cõ Santala.
plexionis oĩum ſpecierũ eſt rubeũ,
eo q̃ frigidũ in tertio gradu, & ſic-
cũ in ſecundo. ſed maioris aromati
citatis eſt citrinum, & eſt frigidũ in
ſecundo gradu,& ſiccum in primo.
& cõfert bibitũ magnę caliditati,&
cardiacę calidę. & ꝑdeſt ẽplaſtratũ
ſtõ calido,& apoſtematibus calidis. L

Tabaiſis,i.ſpodium,carbo eſt no
dorũ arundinũ aduſtarũ Indię. Fri-
gidum eſt & ſiccũ in tertio gradu.
& eius proprietas eſt remouere cali
ditatem,& inflammationẽ cholerę,
& confortat ſtomachum,& confert
cardiacæ calidæ.

Lignum aloes calidum eſt & ſic-
cũ in ſecundo gradu.Gal.dixit in li
bris expertis,q̃ habet virtutẽ darſe-
nicam,ſed aliquantulum plus,quia
habet proprietatem exiccandi hu-
miditatẽ ſtomachi,& propter ama-
ritudinem,& ſtypticitatẽ cũ ipſius
magna aromaticitate. Valet ſuper M
omnes medicinas alias mẽbris prin
cipalibus,& remouet triſtitiã, & car
diacam humidã.& valet cõtra om-
nia venena, eo q̃ confortat omnes
virtutes. & valet contra omnia reu
mata frigida.

Ambra eſt vna ex ſpeciebus cã-
phorę, q̃ oritur ĩ fontibus maris, &
natat ſup aquã maris.& melior om
nium eſt illa, quæ in Arabico dicit
Aſcap. Calida eſt & ſicca in ſecũdo
gradu.cõfortat cerebrũ, ſtomachũ,
& cor,& oẽs ſenſus. valet ſenibus,&

in

A in frigiditatibus. valet contra ventoſitatem ſteſtinorum. ſuperpoſita neruis eos fortificat. reſiſtit magnę peſtilẽtię aeris bibita, & ẽt odorata.

Iuiubę, & in Arabico nominatur Auep. Hanc medicinam nominat Gale. tñ de ea nullam ſciuit proprietatem. ſed Medici de Baldac dicunt ꝙ reprimunt acuitatem ſanguinis, & cholerę, & cõferunt aſperitati pectoris, & pulmonis à tota ſubſtãtia. Cõplexio ipſarum eſt frigida in primo, & humida in ſecundo: & propter hoc reprimunt acuitatem.

Cauſſer. Eius virtus eſt virtus ſan
B dalorum: excepto ꝙ quando de eo potatur ab. i. aureo vſq, ad. ij. laxat.

Carvophylla. Gariofili calidi ſunt & ſicci in ſecundo gradu, & attingunt tertiũ. Et iſti confortãt omnia membra principalia. valent contra paſſiones frigidas, & conſtipant ventrem. Et dicit Gal. ꝙ eorum proprietas eſt confortare virtutem digeſtiuam.

Halhabat, i. Baſilicum gariofilatum, calidũ eſt & ſiccum in ſecũdo gradu. Aperit oppilationẽ cerebri. valet contra cardiacam humidam, & contra melancholiam, & contra hœmorrhoidas.

C Cardamomũ calidum eſt & ſiccum in ſecundo gradu. Valet contra oppilationes hepatis, cõtra lapides renum, & laſſitudinem mẽbrorum, & contra frigidos dolores. & confortat ſtomachum multum, & remouet ſyncopam, & vomitũ, qñ bibitur cũ vino malorũ granatorũ.

Camphura. Camphora frigida eſt & ſicca in tertio gradu, & eſt ſubtilis ſubſtantiæ, & reſiſtit putrefachoni, q̃ fit ex materia calida. ſtringit fluxũ cholericum; priuat coitũ potenter, lædit D ſtomachum nõ calidum multum.

Lacca calida eſt & ſicca in principio ſecundi gradus. Valde eſt manifeſtum ipſius iuuamentum in cõfortatione hepatis, & in apertione ſuarum oppilationum. & valet contra doloré renum, & veſicæ, & augmentat coitum. Doſis eius eſt drac. 5. vſque ad. i.

Muſcus calidus eſt & ſiccus in fine ſecundi gradus. Mirabilé habet proprietatem in confortando cor. & valet contra ſurditatem aurium, & ſtupefactionem corporis, & contra omnes ægritudines ſyncopes. & E confert groſſæ ventoſitati inteſtinorum, & ſuffocationi matricis, & contra melancholiam, & auget coitũ.

Linzehalafor, ideſt lingua auis, confert cardiacæ, & mouet coitum.

Geſemini, ideſt Viola vltramarina, calida eſt & ſicca in fine ſecundi. Prodeſt ſenibus, & refrigeratis. valet contra dolorem capitis, qui fit ex humoribus frigidis & groſſis.

Iacob Mantinus vir egregius ſequentem Quinti libri Colliget Auerrois partem, ob rei difficultatem, nuper latinitate donauit. Nos autem, vt res ipſa, de qua hoc in loco agitur, clarior redderetur, ipſius translationem, vnà cum antiqua imprimendam eſſe, operæpretium eſſe duximus. F

De

G ANTIQVA TRANSLATIO.

De modo compoſitionis Medicinarum: Primum autem de compoſitionis neceſſitatibus. Cap. 57.

Neceſſitas cõpõnis medicinarũ triplex

HVcuſq, locuti ſumus breuiter de cibis, & medicinis ſimpliciter manifeſtis: deinceps volumus narrare modos cõpoſitionis. Et dicimus q̃ neceſſitas, q̃ nos ĩducit ad compoſitionẽ medicinarũ ſimpliciũ, prouenit à tribus rebus. Vna ẽ, quia multoties non inueniũtur in vna medicina ſimplici oĩa, quę nobis ſunt neceſſaria à virtutibus, pp
H quas cõpletur medicina, aut conſeruatio. Secunda eſt, quia quãuis nos inueniremus ipſam, forte non indigemus ea ſm eandem virtutem, ſed ſm plus aut minus. Tertia eſt, quia erunt in illa ſimplici virtutes, q̃ non ſunt nobis neceſſariæ ſm intentionem noſtrã, neq; per medicinã, neque per conſeruationem. vel forte erunt virtutes, quę non intrant aliquam medicinã, vel conſeruationẽ.

Prima iſtarum triũ conſyderanda eſt in illis locis, qui non poſſent curari niſi qualitatibus contrarijs, vel diuerſis. & hoc accidit, aut pp di
I uerſitatẽ cauſę ab ægritudine: aut pp diuerſitatem naturę ęgritudinis ab accidente: aut pp diuerſitatem ægritudinum inter ſe: aut pp diuerſitatem complexionis cauſarũ compoſitarum: aut pp diuerſitatẽ ægritudinis à natura membri, pp ſuam cõplexionem, aut pp ſuum principatum, aut propter ſuum locũ, aut propter ſuam colligantiam.

Exemplum diuerſitatis cauſę ab ægritudine eſt, ſicut febris putrida ex humoribus groſſis, quia illa ex parte malæ qualitatis calidæ & ſiccæ

MANTINI TRANSLATIO. K

Sermo in modis componendorum Medicaminum.

TRia ſunt, quæ principaliter cogunt componere medicamina ſimplicia. Primum quidem eſt, quia vt plurimum non reperiuntur in vno ſimplici medicamine omnes vires requiſitæ ad perfectam curationem, aut conſeruationem ſanitatis. Secundum eſt, quia licet reperiantur illæ vires in ipſo ſimplici medicamine, nos tamẽ indigemus maiori vel minori portione earum. L
Tertium vero eſt, quia in eo ſimplici medicamine ſunt aliquæ vires, quibus non indigemus ad propoſitam curationem, neque ad conſeruationem.

Horum autem primum fit, vbi aliqua loca affecta non curantur perfecte, niſi qualitatibus contrarijs, vel diuerſis, connexiſq;. & hoc quidem euenit, vel propter morbũ M
& cauſam: vel propter naturã morbi & accidẽtis, cum fuerint contraria: vel ob naturas ægritudinum, cùm ſunt compoſitæ: vel cauſarũ, cùm fuerint quoque compoſitę: vel propter naturam morbi & mẽbri, tum in ſuo temperamento, tum ẽt in ſua nobilitate, vel ſitu, vel conſenſu.

Diuerſitas autem, quæ inter cauſam & morbũ reperitur, grauia exẽpli, vt in febribus fit biliroſis, q̃ quidem propterea q̃ ſunt calidæ & ſiccæ,

A cæ indiget medicina infrigidatiua & humectatiua: & ex parte humoris putridis groſſi indiget reſubtiliante, vt exiccet, & maturet. Et in hoc eodem genere ingreditur reper cuſſio, & diſſolutio, quæ neceſſaria eſt tempore augmẽti in apoſtematibus. & ppea indiget Medicus in talib⁹ locis, vt ſciat vti iſtis medicinis mixtis, & repcuſſiuis, & reſolutiuis.

Dubium. Et cadit dubium in operatiõibus medicinarum compoſitarum ex diuerſis virtutibus: hoc eſt qũo poſſunt inueniri iſtæ duæ operationes contrariæ ſimul in corpore humano. Quia ſi iſtæ virtutes ſint in eis

B æquales, tunc non vincet vna alteram, ſed ęqualiter erunt temperatę, & nõ facient actionẽ quęſitã in corpore humano. & ſi vna erit fortior altera, fortior faciet actionẽ, & actio illi debet attribui, & alia erit fruſtra.

Cõtra Medicos. Et hoc dubium nõ ſenſerunt Medici niſi in ſecundis virtutibus, non in primis. quia ipſi opinantur ꝙ ſi miſceatur drach.i. chamęmillæ cũ drach.i. roſarũ, ꝙ medicina, q̃ erit cõpoſita ex his, erit tẽperata in primis qualitatibus: & cũ eo toto opinantur ꝙ habeant virtutẽ repercuſ-

i. ſiuam, & diſſolutiuam.

C Et non opinantur verũ. quia neceſſe eſt vt virtutes ambarum ſint vna, ſicut dictum eſt. quia ſi diceretur, ꝙ medicina eſſet temperata in primis qualitatibus, hoc eſt, quia facit in corpore vnum calorem temperatum, qui erit medius inter calorem & frigiditatem primi gradus, ſimiliter debet intelligi in ſecundis virtutibus: hoc eſt vt in drac.i. chamæmillæ, & drach.i. roſarũ habeãt virtutem vnã mediam inter repercuſſionem & diſſolutionem.

Et cæ, & humectantia expoſcunt me- D dicamina: ſed ppea ꝙ ex humore putrido ſunt ortæ, requirunt q̃ exiccent, & attenuẽt eum. Et ſub hoc genere continet repulſio, & reſolutio, quę tempore incremẽti apoſtematis adminiſtrãtur. in ſimili.n. oportet vt Medicus admiſceat repellens medicamen cum reſoluenti.

Dubium tñ oritur de actionibus medicaminum cõpoſitorum, q̃ ex virtutibus inter ſe contrarijs cõſtãt, quo nã vc3 pacto poſſit ſimul habere in corpore humano illas duas actiones. Nam ſi illæ virtutes fuerint * æquales, tunc altera alteri re- E

*a.l. æquidiſtantes. ſiſtet, & nullũ in humano corpore efficient actũ, & ſic erunt æquales. ſed ſi altera validior fuerit altera, tunc quæ validior eſt, fungetur ſuo officio: imbecillioris vero nullus percipietur actus.

Huius autem dubij ratio nõ fuit excogitata ab his qui ſic dubitant, niſi in ſecundis viribus, non in primis. putant.n. ipſi, ꝙ ſi drachmam vnam chamæmeli cum alia roſarum admiſcuerimus, ꝙ tale medicamen erit ſuis primis qualitatibus æquale: & ꝙ adhuc in eo erit repercuſſio, & reſolutio. F

In vtroq; tñ rõ debet eſſe eadẽ, vt diximus. nã quẽadmodũ dicimus aliqd medicamen eſſe æquale ī ſuis primis qualitatibus, ita vt in corpore humano efficiat calorem moderatũ medium inter calorem primi ordinis, & frigus eiuſdẽ ordinis, idẽ de ſecundis virtutibus intelligendũ eſt: ita vt gr̃a exempli vna drachma chamęmeli, admixta cũ alia roſar, producent repulſionẽ, & reſolutionẽ mediã inter reſolutionẽ chamęmeli & repercuſſionem roſarum.

G Et non errauerunt in hoc Medici, niſi quia non poſuerunt gradus ſecũdis virtutibus. quia ſi feciſſent, tunc ſciuiſſent quę eſſet temperata, & non temperata.

Et debes ſcire ꝙ operatio, quam medicina habet compoſita, eſt vnũ in commixtuone artificiali, ſicut in commixtiõe naturali,& nõ eſt plura: ita vt ſit tibi neceſſe dicere,quãdo quęſitum fuerit à te, quomodo facit vna medicina duas operatiões contrarias in vno ſubiecto: Reſpondeas,ꝙ hęc res eſt ſicut ſenſus & ſenſata eorum,qui patiuntur à duobus
H cõtrarijs ſimul in eodem ſubiecto. v.g. ſicut apprehendimus album & nigrum ſimul & ſemel in humiditate cryſtallina: & ſicut ſentimus calidum & frigidum ſimul & ſemel ex commixtione aquæ feruentis, & frigidæ: ſicut dicit Gale. Quia hoc non eſſet ſufficiens in ſolutiõe huius dubij nobis ponentibus ꝙ medicinæ compoſitæ habẽt duas operatiões,quarum vna eſſet oppoſita alteri. ꝙa hoc nõ accidit virtutib⁹ ſenſibilibus cum ſenſatis, niſi ꝓpterea
I quia non ſunt materiales permutabiles, alterabiles, paſſibiles in ſeipſis à ſenſatis paſſione manifeſta: eo ꝙ illæ non ſunt coniunctę cum materia forti cõiunctione. Et cauſa huius redditur in alia ſcientia nobiliori iſta (hoc eſt in tertio de Anima.)

Sed paſſiones, quas recipit corpus
In medicina cõpoſita nõ ſunt virtutes cõtrarię,ſicut eſt virtus media. à medicinis, ſunt neceſſario paſſiones materiales, permutabiles in ſeipſis permutatione manifeſta. Et ideo non eſt cõueniens,vt inueniantur eorum contraria ſimul & ſemel in iſtis, vno tempore, in vno ſubiecto, ſicut inueniũtur in ſenſibus & ſenſatis. Sed ſi debet dari exẽplum propter

Cauſa autem dubij fuit, quia nõ K poſuerunt ſecundas virtutes ſub alio ordine.nã ſi id feciſſent, fuiſſet nobis notum. quodnã medicamen eſſet æquale, & quod inæquale.

Huiuſcemodi autem actus, quẽ agit illud medicamen compoſitũ, eſt quidem vnus, ſiue artificiali tẽperatura, ſiue naturali, & non eſt plures: ita vt cogaris dicere medicamen vnum efficere duas qualitates contrarias in eodem ſubiecto,& dicamus id eẽ veluti res ſe habet in ſenſibus & ſenſibilibus eorum. patiũtur enim à duobus contrarijs, ſimul per vnum ſubiectum.vt gratia L exempli, cum nos percipimus albũ & nigrum ſimul per humorem cryſtallinum: caloremq; & frigiditatem in inſtanti per vniuerſum corpus noſtrum, ſi contingat vt particulę noſtri corporis partim frigida, partim calida aqua abluantur,vt dicit Galenus. Hoc enim non ſufficit ad ſolutionem dubij, ſi ſupponam⁹ ipſum medicamẽ compoſitum habere duo officia inter ſe inuicẽ contraria. nam etſi ſenſibus illud accidat, profecto non accidit, niſi quia non ſunt materiales. Cuius rei cauſa iam in alia ſcientia tradita eſt. M

Sed affectiones, quas recipit corpus à medicaminibus, ſunt neceſſatio materiales.quæ quidem ſi fuerint contrariæ,non poſſunt eſſe vno tempore in eodem ſubiecto, niſi eo modo, quo reperitur mediũ inter

A propter aliquam ſimilitudinẽ non multum propinquã, non debet dari niſi ſm ꝙ inuenitur medium inter extremitates: hoc eſt ſm ꝙ inuenitur album & nigrum in colore citrino. Et ſi aliter diceretur, vnum vinceret alterũ neceſſario, ſi duo eſſent: aut dominans faceret ſuã operationem, & ei attribueretur. Et quidam dicunt ꝙ natura cognoſcit, & trahit ad ſe illam partem, quæ eſt in eis magis neceſſaria. Scias tamẽ ꝙ impoſſe eſt trahere quod inueniri non põt. & forte hoc ſecretum eidẽ in ſomnio fuit reuelatum. & ideo non ſum ille, qui cum eis litigare velim.

C.al. 3. de Tẽp. ca. 4. & Sera. in pract. c. 5. Vide. 3. de Simp. medic. & 1. de

B Deinceps volumus reuerti ad illud, à quo ſeparati fuimus, vt dem⁹ exemplũ membrorũ diuiſiõis, quã p̃miſimus. * Et dicamus ꝙ exẽplũ diuerſitatis ægritudinis ab accidẽte eſt, ſicut febris acuta cũ ſyncope. qa putrida ĩdiget euacuatiõe, & refrigeratiõe, & ſyncope ĩdiget è cõuerſo.

Locis affe. ca. 2. et prima quarti tract. 4. c. 19. impugnationẽ hui⁹ opinionis, q̃ fuit pri⁹ Alex.

* Secũdus modus.

† Exemplum diuerſitatis ęgritudinum eſt ſicut febris diuerſarũ ſpecierum & diuerſarum materierum, & diuerſorum locorũ: ſicut febris, quæ dicit hemitritæus, quia eſt cõpoſita ex cholera & phlegmate diuerſitate compoſitionis.

† Tertius modus.

C Cauſa harum eſt, quando ſunt compoſita in vna & eadem ęgritudine, ſicut ſunt ægritudines, q̃ fiunt ex pluribus humoribus. & ideo neceſſe fuit cõponere medicinã ex rebus, q̃ reſpondeant pluribus humoribus. & hęc fuit prĩa neceſſitas cõpoſitiõis medicinarum cõpoſitarũ purgantium aliis duabus, videlicet compoſitarũ cauſarum, & accidentiũ cum ęgritudinibus. Et huic mẽbro diuiſiõis correſpõdet cõpoſitio theriacæ:

Quartus modus.

ter extrema, ac ſi dicas, ea ratione, D qua in croceo colore reperiuntur album & nigrum. Alias enim de neceſſitate* reſiſtent inter ſe, ſi fuerint æqualia, vel prædominans aget actionem ſuam.

* a l. cõtra opabunt.

E

Et poſtq̃ declarauim⁹ quo nam pacto operetur medicamen cõpoſitum, reliquum eſt vt ad aliarũ partium exempla me transferam. Exẽplum igitur ſumptum ex morbo & accidenti eſt, vt febris ex putredine orta & animi deliquium. nã febris euacuationem, & refrigerationẽ deſyderat: animi vero defectus contrarium vacuationi, & refrigeratio ni expoſcit. Exemplum vero compoſitiõis ęgritudinum eſt, vt febres, quæ ex diuerſis conſtant ſubſtãtijs; F vt eſt ea febris, q̃ ſemitertiana vocatur, quę ex bilioſo ac pituitoſo conſtat humore. At exemplum neceſſitatis huius rei in compoſitione cauſarum eſt, vt cum fiunt ęgritudines à pluribus humoribus, vbi quidem erimus coacti componere medicamen ex his, quæ plures quàm vnũ euacuent humorem. & hæc quidem eſt prima neceſſitas, quę cogit componere ſolutiua medicamina. Sub his igitur duobus generibus, videlicet compoſitionis ęgritudinum & cauſarum, ingreditur cõpoſitio

G theriacæ: quia intentio in illa fuit curare multas ægritudines, & ꝑſeruare ab eis. & ideo fuit cõpoſita ex medicinis, quæ habent multas virtutes ramificatas diuerſas, & vt à multis partibus poſſent vincere venenum.

Quiti modi pria ps. Exemplũ neceſſitatis cõpoſitionis pp diuerſitatẽ naturæ ęgritudinis, & naturę membri pp ſuam cõplexionẽ, eſt, ſicut ſtomachus hecticus. quia à parte, qua eſt febris hectica, indiget frigiditate & humiditate: & à parte, qua eſt ſtomach⁹, indiget caliditate & ſiccitate. Et eſt
H ſimile in tuſſi, quę fit ex materia viſcoſa ī fiſtulis pulmonis. quia à parte, quæ eſt materia groſſa & viſcoſa, indiget ſubtiliatiuis, & inciſiuis: & à parte, qua eſt pulmo, indiget rebus lenitiuis.

Quiti modi ſecũda pars. Exemplum neceſſitatis cõpõnis medicinarũ pp diuerſitatem naturæ ægritudinis à membro pp principalitatem membri eſt, ſicut ægritudo calida, q̃ fit in aliquo membro principali: ſicut in cerebro, ꝙ neceſſe eſt vt non multiplicemus multũ medicinas frigidas, ideo vt non extinguamus caloꝛẽ naturalem, & vt
I nõ priuetur à ſenſibus, & motibus. Et ꝓpea eſt neceſſe miſcere cũ illis medicinis res, quę ad aromaticitatem ſint declinantes, & ad calorem, & cõfortent. Et in paſſione frigida, q̃ accidit hepati, neceſſe eſt euacuare: ſicut declaratum eſt in libro Ingenij ſanitatis: & poſſibile eſt vt ſit hoc contrarium: eo ꝙ ſicut eſt nobis neceſſe cognoſcere virtutes medicinarum neceſſariarum tempore neceſſitatis, eodem mõ indigemus cognoſcere modum cõpoſitiõis. & ſi non eſt poſſibile nobis medicinari,

medicaminis ex viperis cõfecti, qđ K theriacen vocant: cuius propoſitũ fuit reſiſtere multis morbis, ab eisq; præcauere. & ideo compoſuerunt illud ex medicaminibus habentibus varias virtutes, variosq; modos reſiſtendi ipſi veneno.

Exemplũ vero neceſſitatis huius rei ſumptũ à diuerſitate nãę morbi ac mẽbri nãę, eſt, vt ſi ventriculus febre laboret hectica. nam ea rõne, qua laborat febre hectica, refrigeratione & humectationẽ deſyderat: ſed ea rõne, qua eſt ventriculus, calefactionẽ & aſtrictionẽ expoſtulat. Identidem de tuſſi genita ab humore glutinoſo, īhęrẽti aſperę arterię, L dicendũ eſt. nã humor ipſe requirit attenuationẽ, & inciſionẽ, quę quidẽ non fiunt niſi p ea, q̃ exaſperãt: pulmo tñ, vt pulmo, q̃ leniant deſyderat. Exẽplũ quoq; huiꝰ rei ſumptũ ex diuerſitate naturę morbi, ac mẽbri, quo ad eius prĩcipatũ, ẽ apoſtema hepatis iã ad ſuũ vigorẽ puẽtũ. nã quatenus eſt apoſtema ī ſuo vigore exiſtẽs, indiget euacuatiõe, vt in lib. de Tuẽda valetudine mõſtratũ eſt. Multa.n. hic citant, q̃ nõ probant hic, ſed ſupponunt tãq̃ approbata, donec in ea parte quæ * de M tuẽda valetudine ꝑtractat, oſtẽdantur. & nõ dixit Gal. ꝙ notitia cõponendorum medicaminũ debet omnino ſequi poſt notitiam Tuendæ valetudinis. Fortaſſe tñ res oppoſito modo ſe habet. nam quẽadmodũ vires medicaminum debent eſſe nobis cognitæ pro tempore neceſſitatis, ita res ſe habet in modo componendi. aliàs.n. non poſſemus curare. ſed ſi poneremus artem componendi eſſe partem artis † Tuendæ valetudinis, eſſet tunc impoſſibi-

* a.l. de Curatione

† a.l. Curatiuæ

le,

A ri, nisi veniamus ad partem Ingenij sanitatis: ergo incipiamus hoc scire primo à libro Ingenij sanitatis, postquam ibi declaratum est.

Et quia hucusq; exiuim⁹ ab intentione nr̃a, redeamus nunc ad ipsam: & dicamus ꝙ, qñ apostema est in mẽbro principali & maximi iuuamenti, necesse est vt sue medicinę misceamus q̃ fortificent virtutẽ, & substantiã ipsius, & caueamus ne virtutes suæ dissoluantur: sicut sunt sandali, & rosę. Et similiter qñ erit membrũ maximi iuuamenti, tunc necesse est nobis cõseruare ip-

B sum cum medicina styptica.

Quinti modi tertia pars.

Et exemplũ necessitatis pp locum membri est, qñ volumus ꝙ medicina styptica vadat ad ꝓfunditatem corporis, debemus secum admiscere rem, quę habeat subtilem substãtiam pp longitudinem sui loci, ad hoc, ꝙ sit vehiculum stypticitatis: quãuis sit contra ꝙsitum nostrũ in aliquo. Sicut admiscemus canthari des in medicinis vesicæ, & crocũ in medicinis cordis calidis. Et simili modo nos miscemus ceram in emplastris: ppea vt sit materia faciens ea melius applicari membro.

Quinti modi ꝗrti pars.

C Sed exemplũ necessitatis compõnis medicinarũ ex parte colligãtiæ est, sicut egritudo calida, quæ fit in ore stomachi: quia in ea non debemus multiplicare medicinas frigidas, eo ꝙ cõiicat cũ mẽbro frigido.

Ista sunt quinq; mẽbra necessitatis compositionis, pp quæ componuntur medicinæ, quæ sunt ex diuersis virtutibus, quando non inuenimus in vna simplici, quo ex virtu

Secũda cõpõnis medicinarũ necessitas.

tibus indigemus.

Sed secũda particula necessitatis cõpositiõis est, quia aliqñ nos inue

nimus

le, nisi postquam antepositerimus D notitiam eorũ, quibus indigemus, præponamus primo, iuxta illud, qđ ꝓbabit' in ꝓte de Tuẽda valetudie.

Nunc autem iam deuiauimus à nostro ꝓposito. reuertamur igitur ad illud: & dicamus ꝙ, propterea qa apostema est in mẽbro principe, à quo multa proueniunt iuuamenta, oportet custodire eius robur medicamine astrictiuo. & hoc redit ad id quod se tenet ex parte varietatis naturæ morbi, ac membri naturę.

Exemplũ vero huius necessitatis sumptũ ex positu ipsius mẽbri est, E vt si cupimus, vt substantiã astricti uã faciamus pertingere ad intimã partem corporis, tunc admiscemus cũ ea aliquid attenuatiuum pp distantiã illius loci, vt sit illi substantiæ astrictiuæ veluti ala. Et ad hoc genus tñdet admiscere minimum quid cantharidũ in medicaminib⁹ vesicę, & crocũ in medicamine cordiali. Huius quoq; generis est admiscere cerã in vnguentus, q̃ extrinsecis particulis corporis applicant'. situs.n. illorũ mẽbrorũ non retineret medicamen nisi esset in huiusce modi materia. Exemplũ adhuc ip- F sius necessitatis componendi tractũ ex affinitate membri, est vt si morbus calidus sit in ore ventriculi, nõ debemus vti magna refrigeratiõe, cũ cõiicet cum membro frigido, qđ est cerebrum. Hæ igitur sunt octo consyderationes, quibus vtimur ad componenda medicamina, habentia varias ac diuersas vires, si in vnico medicamine simplici non reperiant' illæ vires, quibus indigemus.

Pars aũt secunda illarum primarum partium, q̃ est videlicet cũ illæ

G nimus vnam ſimplicẽ medicinam, quę habet fortioꝛẽ virtutẽ, aut debiliorem eo, quod quærimus.

Et hæc particula diuiditur in plura membra. Vnum eſt, quia erit nobis neceſſaria vna ex primis operationibus medicinæ: & hæc ſimplex quidem habet plus aut minus, quã quæramus. quare tunc neceſſe eſt nobis habere aliam medicinam, vt debilitemus ſuam operationẽ, aut vt eam fortificemus.

H Et ſi tu vis eam debilitare. hoc fit duobus modis. Vnus eſt, vt miſceamus cum forti medicina aliã, quæ ſit contraria ſuæ virtuti. v.g. quando habemus vnam medicinã, quæ ſit calida in tertio gradu, & non indigemus niſi ea, quæ ſit calida in ſecundo, miſcebimus cum ea illam, quæ ſit frigida in primo.

Alter modus debilitandi eſt, vt miſceamus cũ forti medicina aliã, quæ non ſit contraria in qualitatibus & virtutibus, ſed ſimilis in virtutibus, ſed minus habeat altera ex eis. v.g. ſi habuerimus medicinã ca I lidã in tertio gradu, & nos velimus declinare ab illo, miſcebimus cũ ea vnã, quę ſit calida in primo gradu ſolũ, & hebeat ꝓparationẽ, quã dicimus, vt debiliteꝫ medicina cum ſuo ſimili in qualitate. Et ꝙ ſit minoris virtutis probat Gal. per cõmixtionẽ aquæ tepidæ cum aqua bullienti: quia neceſſario videmus feruentis calorem declinare.

Contra Gal. Et hoc eſt contradicendũ. quia ſi videmus ꝙ hõ habeat ęgritudinem calidã in quarto gradu, vel ẽt in tertio, & dederimus rem calidã in ſecũdo gradu, multoties lędet ipſum. Et propterea verba Gal. debẽt refragari ex dicta tali min⁹ calida, vt ſupra.

Dicas vires, qbus indigemus, ſi ſunt illi me- K dicamini, ſed indigemus maioti vel minori portione earum, in duas quoq; diuiditur partes. Prima eſt, ꝙ aliqñ nos ꝙrimus aliquã ex actionibus primis medicaminum, & habemus apud nos medicamen, cui inſit illa potẽtia: verũ plus vel minus eo qđ requirimus, habet. tunc. n. oportebit nos admiſcere cũ eo aliud medicamen, vt illa actio validior, uel imbecillior reddatur.

Redditur aũt imbecillior potentia medicaminis bifariã. Primo qdẽ adiiciendo illi medicamini forti aliud, qđ ſit contrariũ uirtuti illi⁹. L ut gratia exempli, ſi habeamus medicamen, qđ ſit in tertio numero caliditatis, & nos indigeamus medicamine, qđ ſit in ſecundo, tunc admiſcebimus illi medicamini, qđ eſt in tertio ordine, aliud medicamen, qđ ſit frigidum in primo ordine.

Secundo uero fit, addẽdo illi medicamini alid ſibi ſile nõ cõtrariũ, ſed eius uis ſit imbecillior potẽtia illius primi. ut exẽpli cã, ſi habeamus medicamẽ calidũ ī tertio ordine, & uelimus minorare illã caliditatem, tũc immiſcebim⁹ illi aliud medicamẽ calidũ ī primo. Quã qdẽ correctionẽ, uidelicet qđ medicamẽ min⁹ calidũ minuit caloꝛẽ medicaminis calidioris, uerificauit Gal. & ꝓbauit p exẽplũ ductũ de calida aq̃ & tepida. nã ſi ſimul tẽperenꝫ, tũc calidę aq̃ calor minor reddeꝫ procul dubio. At cõtra hoc dubitare contingit, cũ uideamus aliquos patentes morbos calidos ī quarto, uel tertio numero, qbus ſi propinem⁹ medicamẽ calidũ in ſcdo numero, profecto nocebit eis, cum tñ iuxta hãc rationem deberet eos refrigerare.

M In procemio lib. đ Compõne medi. per genera.

Dubiũ cõ tra Gal.

Vt

A Dicas ſi dederimus mel habẽti cauſum, nonne lędetur incõtinẽti magna lęſione? Et ſiſr ſi quis haberet magnã lęſionẽ frigidiſſimã in capite, ſi tu inunigas ipſum oleo roſato, nonne multũ lędet? Et q̃ ſuſtinent Gal. prouideãt ſup hoc. Sed dicim⁹, ꝙ ſi ita eſt, ſicut dicit Gal. erit p hãc mã. quia medicina, quã dicimus calidioręſſe, eſt illa, q̃ habet maiorẽ cõparationẽ caloris ad frigiditatẽ, q̃ illa, q̃ eſt minus calida: ergo erit frigiditas in ambabus per cõtrariũ: hoc eſt, quia in calidiori erit frigiditas minoris cõparationis, & in frigi

B diori erit maioris cõparationis. uerbi gratia, quia cõparatio caloris ad frigus in drach. i. piperis eſt maior q̃ in drac. i. ſpicę. & ſi in drac. i. piperis ſint. v. partes caliditatis, & una frigiditatis: & in drae. i. ſpice ſint duæ partes caliditatis, & vna frigiditatis mixtis. ij. drae. ſil'erit cõparatio caliditatis ad frigiditatẽ in hoc mixto

¶ al. minor. * maior, q̃ eſſet in pipere ſolo. & q̃ũ eris bene ſpeculatus in hoc, uidebis hoc fieri per hanc uiã. Et iſtę partes medię inę, quas diximus calidas aut frigidas, quamuis non ſint in actu, non nocent in hoc documento: qa

C ſunt quaſi mediæ inter illã rem, q̃ eſt inter actũ & potentiã. Et iõ eſt poſſe in multis corporibus cõſimilibus, ut diſſoluant' artificialiter ptes, ex quibus cõponuntur, ſicut eſt lac.

Et fortificat' hęc opinio: eo ꝙ medicina, quę habet plures partes calidas in ſe, ſine dubio ẽ prępparata ut inflammet' à calore naturali, plus q̃ medicina, q̃ tm̃ non habet. Sed accidit aliquibus corporibus, ꝓpter fortitudinem caloris illorum, & propter præparationem corporum ipſorum, ut conuertant omnia, quæ cis

Vt gr̃a exempli, ſi exhibuerim⁹ mel D patiẽti febrẽ urentẽ, ſtatim quidem inferet' ei magna lęſio. Indẽ & ſi patiens uehementẽ frigiditatẽ in capite, ungat' roſaceo oleo, maxĩe lędet'. Dicimus tñ nos, ꝙ ſi illud aliud medicamen, cuius proportio partis calidæ eius ad frigidã eſt maior q̃ proportio partis calidæ ad frigidam in illo medicamine minus calido, tũc frigiditas in utroq; horũ contrario mõ ſe habet: uidelicet ꝙ in calidiori eſt in minori proportione, in frigidiori uero eſt ī maiori proportione. ut exempli cã, in una drac. piperis proportio caliditatis ad frigidita E tem eſt maior, q̃ in una ſpicæ neriden. ac ſi dixeris, ꝙ in una drach. piperis ſunt quinque partes calidę, & una frigida, & in una ſpicæ neriden. ſunt duę partes calidę, & una frigida. & ſi tẽperauerimus drach. ipſius ſpicæ neriden cum drae. piperis, tũc in aggregato ex his erit maior proportio frigiditatis, q̃ ſit in pipere. & ſi recte id conſyderaueris, iudicabis ita res ſe habere. Porrò eę ptes, quas diximus eẽ calidas & frigidas in aliquo medicamine, licet nõ ſint in eo in actu, nõ ppea impedit hoc hanc doctrinã. nã licet nõ reperiantur in F eo actu puro, ſunt tñ ueluti mediæ ĩter actũ & potentiam. Hinc fit ꝙ à multis corporibus ſimilanbus pñt ſegregari partes, ex quibus conſtãt ipſa arte, vt in lacte perſpicuũ eſt. Quę ratio eſt euidentiſſima: eo qđ medicamen illud, ī quo ſunt plures partes caloris, prõpius eſt quidẽ vt à calore natuo inflãmetur, q̃ illud, qđ habet min⁹ de partibus calidis. Verũ accidit nonnũq̃ ī qbuſdã corporibus, pp eorũ vehementẽ caloré, & membrorum promptitudinem,

G eis aduenium, ad ſubſtantiam igneã, ét ſi eſſet minoris caliditatis q̃ illa. & poteſt eſſe q̃ hæc eſt occaſio læſionis mellis in cauſo. & qũo nõ debet hoc facere? quia videmus q̃ aqua etiam cucumerum conuertitur in his febribus ad choleram. Iſte eſt modus debilitandi virtutes medicinarum per comparationẽ.

Sed quando volumus fortificare, non fiet hoc niſi vna via, hoc eſt vt miſceatur cum ea medicina ſuę ſpeciei, & ſit fortior ea. & adhuc loquemur de his.

H Et de rebus, q̃ intrant in ſecunda particula partiũ primarũ ſunt, qñ volumus ſiſt fortificare ſecũdas virtutes, & tertias medicinarũ ſimplicium, aut debilitare. Et hoc etiã fit duobus modis. Vnus eſt, vt miſceatur cum forti medicina vna, quę habeat contrariam virtutem. v.g. quãdo habebimus medicinam aperitiuam, & inciſiuam in tertio gradu, & volumus declinare ab illo, miſcebimus cum iſta medicinam oppilatiuam ingroſſatiuam in primo gradu: & tunc redibit prima ad aperiẽdum in ſecundo gradu.

I Alter modus eſt, vt miſceamus cum ea ſimilem, ſed minoris virtutis: quia etiam ex ea deueniet primæ diminutio actionis, ſicut dictũ eſt in primis qualitatibus. quia comparatio oppilationis ad ſubtilitatem in hoc eſt maior quã in prima. Sed ſecunda via fortificandi virtutes ſecũdas & tertias eſt, vt miſceatur cum ea ſimilis, & ſit fortior.

Et

K vt tranſmutent quicquid ad ea offert, in igneam ſubſtantiam: & ſi ea ingrediatur aliqd minus calidũ illis, tranſmutatur ſm oẽs eius partes in igneas partes. & ita ſe habet mel cũ patienti febrẽ vrentẽ (quã vocãt cauſon) & non iniuria, cũ videam? †ſuccum cucumerũ in his conuerti in flauã bilem. Hoc igitur ordine p cedendũ eſt in ipſis medicaminib?. † a.Laquã

Atq, ſi vim medicaminis augere cupimus, id quidẽ nõ niſi vno modo poteſt fieri, videlicet admiſcẽdo illi medicamini imbecilliori aliud medicamen vehemẽtius illo eiuſdẽ generis. Secũda aũt pars harum partiũ eſt, cũ volumus †excitare aliquã ſecundã virtutem ex virtutibus medicaminũ ſimpliciũ, vel tertiã, aut eam hebetare. Id.n. diuerſimo de quoq; fit. Primo quidem modo conſyderando illud medicamẽ, cuius virtutẽ ſecundã intendimus hebetare, & admiſcere ſecũ aliud medicamẽ, cui? virtus ſit illi virtuti cõtraria. vt exẽpli cã, ſi medicamẽ aliqd fuerit aperitiuũ, & inciſiuũ ī tertio ordine, tũc admiſcebimus ſecũ aliud medicamẽ obſtructiuũ ī primo: & ſic illud medicamen reddet aperitiuũ in ſcdo gradu. Secundo M modo, vt ſi accipiamus medicamẽ aliud, qd min? aperiat illo, & ſimul ea cõmiſceamus, tũc oĩno ex eo minor reſultabit apertio, vt in primis ſit qualitatibus. ppea quia proportio ſubſtantiæ eius obſtruentis ad attenuantem eſt maior, q̃ ſit in medicamine fortioris attenuationis. At modus, quo excitent virtutes ſecũdę & tertię, eſt admiſcẽdo in illo medicamine, cuius & actionẽ vigorare intẽdimus, aliud medicamẽ, cuius vis ſit vehemẽtior illis alterius. † a.Laduare.

Aliqui

A Et quidam dicunt ꝙ virtutes ſecundę fortificantur miſcendo medicinam cū medicina alia ſimili in eodem gradu, ita vt non ſit fortior. & dicunt ꝙ experientia teſtificatur, ꝙ duæ medicinæ æquales in virtute coniunctæ habebunt fortiorem operationem, quàm vna illarum ſingularis & per ſe. & hoc accidit, quando erit quantitas vnius æqualis quãtitati alterius. Et poteſt eſſe ꝙ cauſa huius eſt, ideo quia hæ duæ medicinę coniunctæ, quamuis videatur ab eis vt ſint æquales in virtutibus ſecundis & tertijs, non poteſt eſſe vt
B ſint æquales penitus veraciter, niſi largo arbitrio: eo quia impoſſibile eſt vt non diuerſificentur in ſubtilitate ſubſtantiæ & groſſitie, & ſpiſſitudine & raritate, & ſimilibus: ergo nec erit difficile eas inęqualiter permutare propter īſertionem earum ſubſtantiarum: quia ipſa, in quibus recipient permutationem, nō erunt æqualia. Et propterea manifeſtabitur permutatio earum corpori plus quàm manifeſtetur permutatio corpori ī eis: hoc eſt, quia corp⁹ erit ab eis magis permutatum. & idcirco iſtud, quod tardat permutari exire
C a corpore, retinet illud, quod eſt velox ad exeundum: vnde fortius operantur in corpore. & per hanc viam poteſt eſſe, ꝙ ſimilia adinuicem fortificantur, & ſimiliter dicim⁹ in primis virtutibus.

Et propterea vides ꝙ Antiqui ponunt in eorum confectionibus medicinas æquales omnibus virtutibus tribus.

Iſti

Aliqui tamen putant inueniri a- D
lium modum * excitādi ſecūdas, ac *a. Vigo
tertias potentias, videlicet admiſcē- tandi.
do illi medicamini aliud ſibi ſimile in ordine ſecūdarum, ac tertiarum virtutum. dicūt. n. ipſi, ꝙ experiētia comprobatum eſt, vehemētius eſſe officiū, qđ ex aggregato ex illis medicaminib⁹ reſultat in humano corpore, q̄ qđ reſultat ex ſingulo eorū ſeorſum: dum tn̄ ſit eadem quātitas illius ſingularis, & aggregati ex vtroq;. Et huius rei cā fortaſſe eſt, propterea quia illa duo medicamina, licet videant eſſe æqualia in ſuis virtutib⁹ ſecūdis, & tertijs, impoſſe tn̄ ē E
vt ſint oīno ęqualia, niſi quadā coniectura: qn̄ impoſſe eſt, quin differant inter ſeſe in ſubſtantiæ tenuitate & craſſitie, denſitate raritateq;, cęterisq; alijs, p q̄ differt illud ab alio. quare difficile ipſę naturę poterūt ea trāſmutare, pp implicationē ſubſtātiarum illorum, ac eorū multitudinem: cū tępora, quib⁹ poſſunt trāſmutari a natura, nō ſint ęqualia. Et ppea eorū actio in corpore ē notior actione, quam facit corp⁹ in ea, immo corp⁹ plus patit ab eis qm̄ illud, qđ tardi⁹ trāſmutat, & egredit F
a corpore, tardare facit illud, qđ veloci⁹ egredit, eiusq; actio in corpib⁹ erit validior. illud vero, qđ celerius trāſmutat, facit penetrare ad membra illud, qđ tardi⁹ trāſmutat incoctum. & iō eius actio in corpore eſt vehemētior, quia eſt medicamē. Si igit hoc ſit verum in ſecūdis, & tertijs virtutibus, erit etiam verum proculdubio in primis.

Id aūt fortaſſe eſt verū, ppea qa nos videm⁹ plures Antiquorū componere cōfectiones ex medicaminibus, quorū virtutes primæ, ſecūdę,

&

G

Iſti duo ſunt modi primarũ partium,quæ fuerunt cãæ compoſitionis.Et in ſecũda particula ĩgreditur adhuc alia res:hoc eſt, quia poteſt eſſe vt non indigeamus omnib⁹ virtutibus medicinæ numero, ſed quibuſdam . & hoc eſt duobus modis. Vnus eſt,quia non indigebim⁹ om-
H nibus qualitatibus primis medicĩę, niſi vna.v.g.habebimus vnam medicinam calidam & humidam ſimplicem,& nõ indigemus ea niſi pp humiditatem: quare tunc debemus miſcere cum ea medicinam frigidã & humidam:tñ neceſſe vt ſit frigiditas illius ęqualis in comparatiõe caloris alterius,ad hoc vt ſint tpatę in caliditate & frigiditate,&vt humiditas ſola dominetur.& ſic debes intelligere vnãquãq; iſtarũ qualitatũ.

Alter eſt,vt ponam⁹ ꝙ ĩdigeam⁹ ex vna medicina ſecũdis virtutibus, aut tertijs,& non primis. v . g . ſicut
I neceſſarium eſt ſemen apij in febribus,quę fiunt propter oppilationẽ, ſolum vt aperiantur oppilationes, & vt ſubtilient᷑ humores groſſi,& ꝓ uocetur vrina : & non eſt neceſſari⁹ fu⁹ calor,nec ſua ſiccitas. quare tũc cum eo debemus miſcere rem frigidam & humidam,quæ remittat ſuum calorem & ſuam ſiccitatẽ,ſemper conſyderãdo,vt ſecunda virt⁹ ipſius nõ reſiſtat ſecũdę virtuti primę qua indigemus, hoc eſt apertione. v.g.ſi neceſſe eſt nobis miſcere nenufar cum ſemine apij, aut ſuum ſi-

& tertiæ ſunt ęqdem.Verum eſt dẽ K
ſendum,eas nõ eſſe omnino eaſdẽ, ſed fere eaſdẽ. nam impoſſe eſt,quin differãt inter ſe oĩno ĩ multo et pauco. ſed id ſenſum fugit, cũ ſeorſum illa ſingularia accipiantur : verũ cũ componuntur,id ſatis apparet ĩ eis.

Si igit᷑ ſunt modi duarum partiũ illarum primarum partiũ, quas diximus eſſe cãs compoſitionis medicaminum : pars quoq; tertia illarũ partium,in qua non oportet nos vti oĩbus virtutib⁹ medicaminis,ſed qbuſdam tm̃,multipl᷑ etiam fit. Primo quidẽ,quia non oportet nos vti vbiq, oĩbus qualitatib⁹ primis,quę L
in illo ſimplici medicamine reperiũtur,ſed tm̃ vna. vt gr̃a exẽpli, ſi fuerit illud medicamẽ calidũ & humidum,& nõ indigeam⁹ niſi eius humiditate tm̃ tũc.n.admiſcendũ eſt ſecum medicamẽ frigidum & hũidum: verum eius frigiditas debet eẽ æqualis caliditati illius medicaminis,vt ſit in calido & frigido ęquale, ſed ſit tãtum humidum . idẽtidẽ de cæteris primis qualitatib⁹ dicẽdũ é.

Secundo vero fit, cum indigem⁹ virtutib⁹ ſecũdis,vel tertijs,aut vtriſque ſimul ipſorum medicaminũ, M
nõ aũt primis. vt exempli gr̃a,ſi indigem⁹ exhibere in potu alicui febriẽti ſemen apij,profecto illud nõdam⁹ niſi ad aperiendas oppilationes,incidendosq; humores,eosq; ꝓ vrinam educere. non indigem⁹ tm̃ eius caliditate & ſiccitate.ideoq; oportet admiſcere ſecum aliquid,qđ infringat eius ſiccitatẽ & caliditatẽ, ꝓter hoc ꝙ eius ſecũda virtus oppo natur illi virtuti ꝓpoſitæ nobis: vt ſi admiſceam⁹ cum apio nympheam herbam,(quã nenufar vocãt) & qa nos indigem⁹ medicamine, cui⁹ po-

tẽtia

A ſimile, debemus ponere loco nenufaris ſemẽ melonis, aut citrulorum, ad hoc vt ſecũda virt⁹ illorũ fortificet ſecũdã virtutem apij. quia q̃uis iſta duo ſemina ſint frigida, habent tñ virtutem diureticam. q̃uis Galen dicat ꝙ ſi miſceat res debilioris virtutis cum re, quæ eſt fortis virtutis, & eſt vnius generis, ꝙ ipſa eam debilitat. Nec eſt impoſſ, vt qñ coniũguntur duæ res, quæ ſunt vnius virtutis, quãuis vna ſit debilior altera, ꝙ coniunctum iſtarum nõ ſit fortis⁹ ſingulari. Sicut tu vides ꝙ nos miſcemus medicinis calidis acetum ꝙ

B pter iuuamentum apertionis: q̃uis videatur eſſe frigidum. quia ſi nos ſepararemus partem calidam ab aceto, non faceret id quod facit, ĩ frãgẽdo lapidem. & eſt remotum vt faceret hoc propter partem frigidam ſolum: ſed facit hoc propter calidã partem, quę eſt in tali ſubſtantia. & ideo miſcem⁹ ipſum cum medicinis calidis, quãuis ſit debilioris caloris iſtis. ſed cum hoc toto eſt aliquid in aceto, quod hãc operationem adiuuat, ſicut ſtypticitas ſua.

Et idcirco dicimus, ꝙ medicina

C debilis mixta cũ forti, prodeſt fortificationi fortioris. quia operationes medicinarum in corporibus humanis non ſunt niſi per viam comparationis, & aſſimilationis corporibus humanis, & nõ ſunt niſi ex parte ipſiuſmet medicĩæ. quia tu vides multas medicinas, in quib⁹ eſt pauca caliditas, & comparatæ humanis corporib⁹ inueniunt calidiores illis, q̃ vident illis calidiores. Et ſic põt eſſe ſemen apij cõiunctum cum ſemine melonis: & ſit fortius in opatione q̃ apium ſolum in corpore humano, &

tẽtia* corrigat illam, quam nos deſyderam⁹, iõ admiſcebim⁹ cũ ſemĩe apij ſemẽ melonum, vel cucumerũ. nã licet hęc duo ſemina ſint frigida hñt adhuc vim aptiuã cẽdi vrinã, q̃uis fuerit dictũ ꝙ debilis potentia admixta validæ eiuſdẽ gñis debilitat eã. Debet aũt Medic⁹ nõ ignorare hoc vllo pacto, & opari debet per illud. nam nihil boni operabitur ſine cognitiõe vni⁹ rei: Nã duorũ alterum eſt neceſſarium, ſ. vel ꝙ curabit gr̃a exẽpli, ægrũ ſeminib⁹ mellonum & cucumerum, & tũc non erit compos voti: vel curabit ſemĩe apij, & tũc officiet egroto: cũ tñ non ſit impoſſ, vt reſultet ex aggregationẽ illarũ duarũ virtutũ ꝑ ipſã tpaturã E actio validior: q̃uis illarum duarũ ſeorſum ſingularum acceptarum altera ſit altera imbecillior. Si. n. ab aceto remoueremus partem calidã, quam hẽt, non oparet illas opationes, quas efficit, videlicet infringere lapides, incidereq; cutim. & irrationabile vr̃, ꝙ faceret illud pars ei⁹ frigida tantum. nam huiuſcemodi actio aceti non fit niſi coniunctis ſimul illis duabus virtutibus.

Idcirco non eſt diſonũ dicere a-

I liquod medicamẽ imbecille mixtũ cũ validiori, reſultare ex eis actionẽ

F validiorem. qm̃ actiones medicaminũ in corporib⁹ nõ fiunt niſi in relatione ad aliud, nõ rõne ipſorum medicaminũ ex ſeipſis. nã multa ſunt medicamina, q̃ ex ſe ſunt parũ calida, & ſi ad corp⁹ humanum referantur, erunt calidiora alijs medicaminib⁹ ex ſe calidiorib⁹ illis. Sic igit nõ ſcõuenit, vt actio reſultãs ex ſemĩe melonũ, & apij ſemĩe ſit gr̃a exẽpli, ſit validior actiõe ſeminis apij tñ ĩ corpe hũano: licet ptes, qb⁹ ſit aper-

tio,

D

* 2. l. ſuccurrat.

G

Et quando Medic⁹ ſubtiliter conſyderauerit hoc, non medicabitur cum ſimplici medicina.

Et hæc pręparatio inuenitur in compoſitionib⁹ Antiquorum, ſicut in oxymelle ſeminum: quia conſyderauerunt cum aceto fortificare ſe
H cundam operationem mellis. idcirco laudauerunt illas medicinas ſimplices, quarum ſecundę virtutes adiuuant ſe adinuicem, quãuis in primis ſunt contrarię, ſicut de iride, & de alijs ſimplicibus medicinis. Et in ſumma iuuamentum iſtius pręparationis non eſt niſi in ſecundis virtutibus & tertijs. Et quamuis inueniatur ſcriptum in dictis Antiquorum, non tamen oſtenderunt rationem. Sed nobiles viri filij Auenzoar teſtificati ſunt hoc. & illi ſunt, quibus debet attribui ſcientia Me-
I dicinæ.

Tertia eõ poſitionis medicinarum neceſſitas.

Tertia neceſſitas compoſitionis eſt, vt ponat᷑ ī medicinis purgatiuis aliquid ad refrenãdum, vt nõ lędãt membra principalia. Sed aliqñ ponuntur medicinæ ad dulcorandum medicinam, quę hẽt malum ſaporẽ &

tio, & inciſio in ſolo apio, ſint plu- K
res, q̃ cum eſt cõtemperatum cum ſemine melonum. & hoc totum eſt manifeſtum apud eũ, qui percepit ea, quę ſcripſimus antea de ipſis medicaminibus. & huiuſcemodi molli ficatio eſt magis neceſſaria ad curationem, eaq; plus vtimur.

Quare ſi recte conſyderet Medicus hoc, non medebitur, vnico tantum medicamine ſimplici.

Et huiuſcemodi * modificationẽ repies in compoſitionib⁹ Antiquo- * Correctionem.
rum, vt in aceto mulſo ſemineo (qđ oxymel vocatur compoſitum) quãuis non correxerint eius ſiccitatem L
in compoſitione ſua, ſed tñ caliditati eius ſuccurrerũt p acetum. ſed quid oportet dicere de oxymelite ex ſeminibus, cum oxymel, quod non eſt ex ſeminib⁹ cõfectum, correxerit hoc eſt calorem mellis per ipſum acetum: quãuis acetum vigoret virtutem mellis ſecũdam. Hinc eſt, q̃ laudantur ſimplicia medicamina, quorum primæ virtutes ſunt cõtrariæ, & ſecũdæ excellũt, vt eſt adiãtũ, & alia ſimplicia medicamina. Et vt ſummatim dicam, vtilitas hui⁹mo dificatiõis nõ eſt niſi in ſecundis & tertijs virtutibus, & eſt modificatio M
vtilis, vt dixim⁹. Et licet repiatur apud Antiquos, non tñ rõnabili oratione, neque excitati ſunt ad illud. Sed filij Zohar maxime fuerunt excitati ad huiuſcemodi animaduerſionem: immo hercle & in arte Medica multa bona obtinuerunt.

Quandoq; tñ virt⁹, quã intendimus corrigere, nõ ingredit᷑ penit⁹ ar tem medicam: vt eſt corrigere medicamina ſolutiua, ne lædãt membra principalia. Porrò aliquando volumus prouidere ſapori inſuaui ipſi⁹ me-

A & ad hoc vt ſit amicabilior naturę, ſicut ſunt confectiones, quæ fiunt cum melle & zuccharo: quamuis in multis locis ſint contrariæ noſtrę intentioni, ſicut in medicina, a qua q̃rimus frigiditatem, & ſtypticitatem. Hucuſq; dixim⁹ modos neceſſitatis compõnis ſimplicium medicinarũ.

De menſura, & proportione medicinarũ ſimplicium, compoſitæ ingredientium.
Cap. 58

DEinceps volumus dicere præ-
parationem quantitatis ſim-
plicis medicinæ, quæ ponitur ī com
B poſitione medicinæ. Et hoc duob⁹ modis fit. Vnus eſt, propterea quia nos non damus ex medicina ſimpli ci quãcunq; quantitatem, ſed quan titatem determinatam. quod faci-mus propter fortitudinem medicinę, aut eius debilitatem. Et debem⁹ hanc eandem viam inſpicere & in cõpoſitis: hoc eſt, quia debem⁹ po nere ex forti paucam quantitatem, & ex debili multam quantitatem, ſecundum quod ordinatum fuit in theriaca.

Alter eſt, quando in vna medicina compoſita ſimplex medicina ha
C bet vltimum iuuamen quæſitum, & alię, quę ponuntur, non ponũtur niſi propter ipſam: ſicut ſunt trochiſci de lacca, & alia cõpoſita, quę ab vna rerum intrantium nominant⁹, & ponitur plus de illa.

Et poteſt eſſe, vt non ponatur in vna compoſitione alicuius medicinę ſimplicis multa quantitas, niſi ꝓpter iuuamentum multũ, quod eſt in ea. Et poteſt eſſe, vt nos ponamus multũ ex medicina cõpoſita ꝓpter re-
medicaminis. & hæc fuit cauſa, ob D
quam electuaria, & confectiones cõ diantur melle & zaccharo: q̃uis nõ-nunq̃ horum virtus ſit cõtraria vir tuti medicaminis, quo intendimus curare, vt eſt aſtrictio, & ī frigidatio. Hæc igitur ſunt commoda, ob quę medicamina componuntur.

COmmoditates autem, ob quas ponimus aliquam certam quã titatem ſimplicis medicaminis, ī cõ E
poſitione medicamẽtorum, ſunt diuerſæ. Prima eſt, quia non eſt propinanda quælibet quantitas indeterminata ipſius ſimplicis medicaminis, ſed quædam certa & terminata. & id fit ob vehementiam medicaminis, & eius imbecillitatem. Oportet ergo animaduertere quoque idem in compoſito medicamine, & ponere de validiori medicami ne minorem, & de imbecilliori maiorem quantitatem, vt obſeruatum fuit in theriaca.

Secũda eſt, vt inſit illi medicamī ni compoſito aliquod medicamen, I
quod ſit maximi iuuamenti ad id, quod quęrimus de medicamine cõ poſito, & ꝙ reliqua medicamina ingrediantur compoſitum propter illud: vt eſt confectio de lacca, & reliquę alię compoſitiones, quę aſſumũt denominationem ab vno illorum medicaminum, quę ſunt ī eo.

Ponitur autem ī ipſo medicamine compoſito magna portio illius medicaminis ſimplicis propter eius maximum iuuamentum, vel ꝓpter diſtantiam membri. & hoc reducitur ad rationem debilitatis virtutis illi⁹

G remotionem membri.& hoc fit ꝓpter debilitatem medicinæ comparatione illi membro.

Et poteſt eſſe vt illę cãę fortificẽtur adinuicem,& poteſt eſſe vt vna reſiſtat alteri: ſicut qñ coniunguñ in vna medicina res multi iuuamẽti cum debilitate earum,& remotione loci.ppea ſi ſunt ex illis,quę ſunt multi iuuamenti, debemus ponere multam quantitatem:& ſi ſint pauci iuuamenti, debemus ponere exiguam quantitatem,& maxime quãdo comiũgitur cum pauco iuuamẽto multum nocumentum.& quan-
H do eſt media inter paucum iuuamẽtum & multum, erit media inter multum & paucum.

Sed ideo quia quantitas medicinarum laxatiuarum non põt ferre multam quantitatem augmenti & diminutionis,ſicut ferũt aliq,eſt nobis neceſſe in compoſitionibus earum vti duab' reb'. Vna,quia debes accipere de vnaquaq; illarũ vnam doſim.& poſtea dabis ex illo operationem vnius illarum ad totũ: hoc eſt,ſi erũt quatuor medicinæ,dabis quartam partem.

I

Altera eſt,quia tu debes accipere ex doſi integra vniuſcuiuſq; medicinæ aliquid ſecundum operationẽ vnius medicinarum compoſitarũ. Et ideo,quia vna ex rebus,quæ magis neceſſaria eſt Medico in compoſitione medicinarum,eſt vt ſciat in quo gradu eſt medicina compoſita in primis virtutibus,ſecundis,& tertijs, ſi ſciri poſſet, de hoc volumus loqui.

Et

illius medicaminis in relatione ad K illud membrum.

Hæ aũt cãæ qñq; ſe adiuuãt mutuo,qñq; vero ſunt cõtrariæ. vt gratia exempli,ꝙ quis illud medicamẽ præſtet maximum iuuamẽtum ad id,quod nos deſyderamus,tñ ꝓpter eius imbecillitatem, & diſtantiam membri oportet augere eĩ' q̃titatẽ: ſed ſi res contrario mõ ſe habuerit, tunc ponenda eſt minima portio eius:ꝑſertim ſi cũ hoc,ꝙ illd medicamen parum iuuet, ſequatur adhuc ex eo aliqd' nocumẽtũ.& qñ hę cãæ fuerint æquales,tunc ponẽda eſt de L eo medicamine portio media inter multum & paucum.

At ſolutiua medicamina cũ non ſuſtineat maiorem vel minorẽ quãtatẽ, vt alia medicamina, ideo oportet in eorum compoſitiõe vti altera duarum rationum. Vna eſt, vt ponatur de ſingulo medicaminum ingrediẽtium portio integra. vt gratia exempli,ſi ſint quatuor medicamina,ponatur de ſingulo eorũ portio ĩtegra. mox ex aggregato ex his propinabimꝰ quantitatem proportionis vnius illorum ad totum aggregatum. vt exempli cauſa, ſi fue- M rint quatuor medicamina, exhibebimus quartam partem ipſorum.

Secũda ratio eſt, vt accipiatur ex integra portione ſingulꝰ medicaminis proportio vnius illorum medicaminum aggregatorum ad totũ. Hi ergo ſunt omnes modi & regulæ, quibus vtimur ad quantitatem medicaminis. Et,quoniam id,qd' maxime debet cognoſci a Medico in cõponendis medicamentis,eſt ſcire ordinem,ſeu gradum virtutum primarum,& ſecundarum, tertiarumq; ipſius

A Et dicimus, ꝙ qñ homo vult ſcire gradum medicinę compoſitæ ex qualitatibus medicinarum ſimpliciũ, primo dẽt facere hãc diſtinctionem: hoc eſt, quia impoſſe eſt vt euadat medicina compoſita ab vna duarum rerum, aut vt ſint medicinæ ſimplices, ex quib⁹ eſt cõpoſita, vni⁹ gñis, i. vt ſint oẽs calidę, aut frigidæ, aut humidę, aut ſiccę: aut ſint ex virtutibus contrarijs, hoc eſt, vt quędã ſint calidæ, quædam frigidæ, quædam humidę, quędam ſiccę.

B Et ẽt prima particula non euadit ab vna duarum rerum: hoc eſt aut vt ſint illæ medicinæ, quas diximus eſſe vnius generis, in vno gradu virtutis, quæ eſt ſub vno gñe, hoc eſt ver. g. vt ſint in vno gradu calidi & ſicci: aut vna habeat egreſſum ſup alteram, ita vt vna ſit temperata, & altera ſit calida in primo gradu, & alia in ſecundo, & alia in tertio, & alia in quarto.

Et pars ſecunda etiam nõ euadit ab una duarum rerũ: aut vt illę medicinæ, quę ſunt contrarię, ſint in v-
C no gradu contrarietatis: aut una habeat egreſſum ſuper aliam in illa contrarietate, uerbi g. ꝙ una ſit calida in tertio gradu, & alia frigida ĩ primo, & alia ſicca in ſecundo, & alia humida in primo. Et aliquando accidit ut coniungantur omnia hęc quatuor in una medicina. Et cognitio ſimplicis dabit tibi cognitionẽ compoſiti.

Et uia ſpeculatiõis in prima particula, quam diximus, ꝙ uirtutes meſius medicaminis, ſi ſciri id poteſt: D ideo de ea re ſermonem faciemus.

Et dicamus ꝙ, cum aliquis voluerit cognoſcere gradũ medicaminis compoſiti, quo ad primas qualitates, debet animaduertere ordies medicaminum ſimplicium ipſum ingredientium. Neceſſe enim eſt ea ſimplicia eiuſdem eſſe generis, ſ. vel omnia ſint calida, vel frigida, vl humida, vel ſicca: vel vt ex contrarijs facultatibus cõſtent: hoc eſt, vt ſint & calida, & frigida, & humida, & ſicca.

Primum adhuc membrum bifa E riã ſubdiuiditur: nempe vel ꝙ illa medicamina, quæ eiuſdem ſunt generis facultatis, eiuſdem ſint ordinis virium eis attributarum, vt gratia exempli, ſint in primo ordine caloris vel ſiccitatis: vel aliud, aliud in eo ſuperet, vt gratia exempli, quod ĩ huiuſcemodi compoſito ſit unum ſimplex temperatura æquale, aliud calidum in primo ordine, aliud in ſecũdo, aliud in tertio, & aliud ĩ quarto.

Secunda adhuc ſectio bifariam ſubdiuiditur: videlicet, uel ꝙ ea medicamina, quę inter ſe ſunt contraria, ſint in eodem gradu contrarie- F tatis ĩter ſe: uel ut alterum alterum excedat in gradu, ut gratia exempli ſit ibi unum medicamen calidum ĩ ſecundo ordine, & aliud frigidum ĩ primo, aliud ſiccum in ſecundo, & aliud humidum in primo. Poſſunt tamen qñq; hęc quatuor ſimul omnia in vno medicamento componi. Verum, ſi ordinem ipſius ſimplicis noueris, profecto & ipſius compoſiti non ignorabis.

Si igit illud primũ membrũ cõſyderem⁹, uidelicet ĩ quo medicamĩa eiuſ-

G medicinarum ſiunt in ea in vno genere,& in vno gradu,eſt,vt appatet vt eſſe debeat gradus coniuncti totus in vno & eodem gradu,quo eſt vna ſingularium per ſe:ſaluo vt nõ acquirat admixtionem,& vnam formam,quæ eſſet comparatione corporis humani calidior, aut frigidior vniuſcuiuſq; ſimplicium per ſe: & maxime in medicinis, quæ diu ſtant confectę, antequã eis vtamur. & forte erõ contentus in fine,q̃ hoc accidat in pluribus compoſitiõib⁹.

Sed quando erunt medicinæ cõtrariæ in vno gradu contrarietatis,
H tunc de neceſſitate vna vincet alteram,& erit medicina temperata: ſaluo q̃ earum quãtitates ſint illa quãtitas, in qua poſſit eſſe ille grad⁹ virtutis. Quia nulla medicina,quę eſt calida in primo gradu,aut ſecundo non eſt ſic in omni quantitate accidenti. quod eſt,quia cum mel ſit calidum in ſecundo gradu, & ſandali ſint frigidi in ſecundo,melvicet ſandalum,ſi ex melle comedantur duę vnciæ,& ex sãdalis drach.ij.ſed duę drach.mellis nõ vincẽt duas drach. ſandalorum.

I

Sed ſi medicinæ non ſunt contrię in eodem gradu contrarietatis, ſed erit gratia exempli, vna frigida in primo gradu,altera calida in tertio,& alia frigida in ſecundo,& alia calida in quarto:manifeſtum eſt q̃ frigida remittet ex calida,ſecũdum q̃ eſt in gradu frigiditatis ī vno gradu,aut in duobus:hoc eſt, quia res, quę eiuſdem ſunt generis,eiuſdemq; ordinis facultatis, videbitur quidẽ veriſimile, vt gradus ipſius aggregati ex illis ſit idem cum gradu ſimplicium:niſi forte contingat,accidatq; illis ex huiuſmodi mixtura quędã forma,quę relata ad corpus humanum ſit calidior ipſis ſimplicib⁹,aut frigidior: & pręſertim in his medicaminibus, quæ fermentari ſolent (vt aiunt.) immo vt plurimum res ita ſe habet. K

At ſi medicamina illa fuerint inter ſe contraria in vno gradu cõtra- L
rietatis, tunc neceſſe eſt, vt inter ſe fiat cõtra operatio ſeu reſiſtẽtia, ita vt ęquale & moderatũ reddatur tale medicamẽ:cum hac tñ conditione, ſ. vt ipſa habeant talem quantitatem,qualem habere debeant pro illo gradu facultatis.Nam nõ ī qualibet quantitate contigerit,exiſtit aliquod medicamen calidum ī primo vel ſecũdo ordine.mel nãq; & ſi calidum ſit in ſecundo ordine,& ſandalum frigidum in ſecundo,non propterea ſi binę vncię mellis ſumantẽ, & ſandali vna drachma & ſemis,vł duæ drachmę ſumantur,erit inferio M
ris reſiſtentiæ ipſum ſandalum ipſi melli: immo illę duę drachmę ſandali reſiſtent illis duabus vncijs mellis, ſed duæ drach.mellis nõ reſiſtẽt duabus drach.ſandali.

At ſi illa medicamina,quæ cõtrarias habent vires inter ſe, nõ ſint eiuſdem ordinis facultatis in ipſo cõpoſito, ſed aliud ſit gratia exempli frigidum in primo ordine,aliud calidum in ſecundo, aliud frigidum ī tertio, & aliud in quarto calidũ,tũc nõ ambiget ipſum frigidum medicamen tantum remittere de calido, quan-

A quæ eſt frigida in primo, deducet ca-
lidam in tertio ad calidam in ſecun-
do: & eodem modo quę eſt frigida
in ſecundo reducet calidam ī quar-
to ad calidam in ſecundo, & ſemper
erit victoria ſecundum unum gra-
dum. quia illa, quę eſt frigida in ſe-
cundo, reducet illam, quæ eſt calida
in tertio, ad illam, quę eſt calida in
primo. & totum hoc eſt, quãdo quã-
titas medicinarum eſt æqualis. Et
non intendas æquale in pondere, ſed
æquale in uirtutibus. & hęc quanti-
tas eſt in primo gradu graduum, in
B quibus manifeſtantur operationes
medicinarum in corpore humano.

Et ſi diuerſificantur uirtutes con-
trarię ſecundum magis & minus, &
diuerſificantur quãtitates etiam ſe-
cundum plus & minus: hoc eſt ſi
quãtitas medicinæ debilis erit mul-
ta, hoc eſt duplum quantitatis for-
tis, tunc remouebit ex forti gradum
unum ultra gradum, quem remiſit
propter qualitatem. V. g. ſi habueri-
mus unam medicinam calidam in
tertio gradu & aliam frigidam ī pri-
C mo, & quę erit frigida in primo, erit
duplum quantitatis eius, quæ eſt ca-
lida in tertio gradu, ex gradibus, in
quibus manifeſtatur operatio illius
medicinæ in corpore, tunc remittet
ſecundum q̃ dictum eſt. ſed ſi erit
tripla in quantitate gradus opera-
tionis, reducet ipſam ad temperan-
tiam. Et ſi medicina calida, aut frigi-
da erit minoris quantitatis quanti-
tate prima, non curamus de ea.

Et quantũ ipſum hẽt de frigiditate, ſi- D
ue id fuerit unus gradus, ſiue duo, &
ſic medicamẽ frigidũ in primo gra-
du reddet quod calidũ eſt in tertio
calidum, in ſecundo: & frigidum in
ſecundo reddet calidum in quarto,
calidum in ſecundo. reſiſtit. n. ſemp
iuxta numerũ graduum eius. ſi fue-
rint ergo & calidum & frigidũ eiuſ-
dem ordinis, tunc æque inter ſe inui-
cem reſiſtent. uerum frigidum in ſe-
cundo reddet calidum in tertio cali-
dum in primo. id tñ intelligi debet,
ſi utrunque mẽdicamen eãdem ob-
tinuerit menſuram. Neq; intelligo
ea habere æquale pondus, ſed æqua- E
lem uim. illa enim menſura eſt pri-
mus gradus, quo actio medicami-
num in corpore ſe offert.

At ſi uires illę contrariæ inter ſe
diſcrepent ſm plus uel minus, quan-
titates quoq; differant ſecundũ ma-
gis & minus, tunc ſi quantitas medi-
caminis imbecillioris fuerit maior,
ut gratia exempli ſit dupla illi⁹ mi-
noris quantitatis, remittet profecto
ex ualidiori medicamine alium gra-
dum, præter eum, quem iam remi-
ſit per ſuã qualitatẽ. Vt exempli cã,
ſi aliquod medicamen habeamus,
quod ſit calidum in tertio, & aliqd F
aliud frigidum in primo, fuerit tñ
hoc frigidum duplum quãtitate ei⁹
qd in primo gradu, quo, ſ. gradu ac-
tio illius medicaminis appeat, ſit
tñ ipm calidũ in minori quãtitate,
tunc ipm medicamen frigidum nõ
mõ ad ſm gradum reducet illd cali-
dum, uerum etiam ad primũ. q̃ ſi in
tripla quãtitate id fuerit, tunc ad ę-
qualitatẽ illd reducet. Ita ẽt, ſi illud
medicamẽ, ſiue calidũ ſiue frigidũ,
minoris fuerit q̃titatis q̃ ſit illd pri-
mum. ſ. qd min⁹ calidum, ſeu frigi-

G

Et ſi fuerit contrarium, hoc eſt ſi medicina fortis erit ipſa, quę multa eſt in quantitate, plus q̃ ſua quantitas prima in gradu operationis, & debilis remanebit in ſua quantitate prima, tunc debilis non remittet ex forti niſi ſecundum comparationẽ illius quantitatis. uer. g. ſi erit quantitas ex forti dupla ſuę quantitatis primę in gradu operationis, & debilis remanebit in ſua prima quantitate: hoc eſt, quia debilis erit calida in primo gradu, & fortis erit frigida
H in tertio, tunc calida non reducet frigidam in tertio uſq; ad ſecundum, ſed reducet a tertio media menſura a tertia ad ſecundam.

Et cauſa huius eſt. quia qñ duplicatur prima quantitas medicinæ, tũc duplicatur etiam qualitas, & regredietur ex gradu ſuo in caliditate aut frigiditate ad alium gradum. Ideo qñ tu inuenis unam medicinã quę erit frigida, aut calida in tertio gradu, & erit duplicata eius prima quantitas in gradu operationis, ipſa interficiet de neceſſitate, ſicut inter-
I ficit uenenum.

Sed medicinę, quę ſunt ī uno gradu, ſiue in uno genere uirtutum, & illarum gradus diuerſificantur, hac re illatum præparatio iterum eſt, ut medicina, quę eſt debilis uirtutis, remittat ex forti. & iam dedimus cauſam huius.

Sed adhuc neceſſe eſt, ut intelligas hoc ſecundum uiam, quam dicemus. hoc eſt, quia medicinarum, quę ſunt contrariarum uirtutum, una non remittit, uel alterat aliam, niſi ſm q̃ hẽt de qualitate cõtrarietatum.

dum eſt) tunc nullam ad id adhibe K
mus curam.

Quod ſi res contra ſe habeat, uidelicet ut medicamen ualidi maioris ſit quantitatis ipſo imbecilliori ui, ac minori in quantitate, tunc illã imbecillũ non remittet de illo ualidiori, niſi quantum ratio quantitatis eius permittet. ut ſi gratia exempli, quãtitas ipſius ualidi medicaminis ſit in duplo maior illius prioris imbecillioris, ac minoris in quantitate: ut ſi exempli cauſa illud imbecille ſit calidum in primo, & ualidi ſit frigidũ in tertio, tunc illã calidũ non remittet ipſum frigidum, quod L
eſt in tertio gradu frigidum, ad ſecũdũ, ſed remittet ipſum de tertio gradu ad medium, quod eſt inter tertium, & ſecundum gradum.

Et huius rei cauſa eſt. quia ſi primam quãtitatem medicaminis duplicaueris, duplicabitur etiam eius qualitas, & egredietur limites ſui gradus, ſiue in calido, ſiue in frigido, & in alium tranſibit gradum. Quo fit ut ſi quis aliquod potauerit medicamen, quod ſit in tertio gradu calidum, uel frigidum in dupla quantitate quam eſſet prius, interimet ipſum omnino, ac ſi eſſet uenenum. M

Medicaminũ quoq;, quorũ uires eiuſdem ſunt generis, ordines uero eorum ſunt uarij, eadem quidem ratio eſt, uidelicet ut quod ui imbecillius eſt, remittat uim ipſius medicaminis ualidi. cuius rei cauſa iam a nobis tradita eſt.

Verũ ad uberiorem huius negotij notitiã ita rem intelligas uelim, uidelicet ne te lateat, medicaminũ, quorum uires inuicem ſunt contrię, alterũ alterius uim remittere, niſi quantum põt contrarietatem illã

qqua-

A tatum. quod eſt, qua la medicina, quę eſt frigida ī primo, non remittit eā, quæ eſt calida in ſecundo, niſi ſecū dum ſuperfluitatem, quam habet, hoc eſt vnum gradum.

Et idcirco de neceſſitate eſt, ꝙ ex mediciuis, quæ ſunt in vno genere virtutū, debilis remittat ex forti ſm comparationē in medicina debili ad ſuū contrarium de maiore illa, quę eſt in medicina forti. V.g. frigiditas, quæ eſt in medicina calida in primo gradu, eſt maior cōparata in calore, qui eſt in ea, q̄ illa, quę eſt calida in ſecundo gradu. & frigiditas,
B quæ eſt in medicina, quæ eſt calida in tertio gradu, eſt minoris comparationis ſuo calori, q̄ frigiditas, quæ eſt in calida in ſecundo gradu. ergo medicina tpata in medicinis, quæ ſunt in vno genere virtutum, eſt ꝓpinquior ad remittendum eā, quæ eſt frigidior ea. propterea quia compoſitio contrarietatum in ea eſt propinquior compoſitioni temperantiæ. & poſt illam illa, quæ eſt in primo gradu: ideo quia vnum contrariorum eſt debilius in illa. & poſt illam illa, quæ eſt in ſecundo: eo ꝙ v-
C num contrariorum eſt debilius eo, quod eſt ī illa, quę eſt in primo gradu, & minoris compoſitionis. & poſt illam illa, quę eſt in tertio gradu: ꝓpterea quia contrarium, quod eſt ī illa, ē minoris cōpōnis cęteris alijs.

V.g. ſi miſcuerim⁹ vnā medicinā tēperatam cum alia, quæ ſit calida in ſecundo gradu, non hēt virtutem ſm naturam reducēdi ipſam ad primum gradum: ideo quia illa, quæ hoc debet facere, neceſſario erit frigida in primo gradu: ſed hoc reducit eam ad rē, quę non attingit hūc gradum. Et ſi miſcuerimus cum illa æquate. vt gratia exēpli medicamē D frigidum in primo ordine non remittet de calido in ſecūdo, niſi quā tum ſuperat ī eo frigiditas, quæ eſt vnus gradus frigiditatis.

Quo fit, vt medicaminū, quorū vires ſunt eiuſdem generis, oporteat vt quod imbecillius eſt, tantū remittat de validiori, quantum ratio contrarietatis, quæ in imbecillo eſt, ad ſuum contrariū maior eſt, q̄ ipſius validioris. Vt exempli cauſa ratio, comparatiovè frigiditatis, quæ ī medicamine calido ī primo gradu exi E ſtit, ad caliditatē maior quidem eſt, q̄ ſit in medicamine calido in ſecundo gradu. itidem & quę in medicamine calido in tertio gradu, longe minor erit quàm quæ in ſecundo, & ob hoc temperatum medicamen inter cętera medicamina, quæ eiuſdem ſunt generis virtum, magis ꝓximū eſt vt remittat quod ſupra illud eſt. qm̄ ratio contrarietatis eius propīquior eſt ipſi æqualitati. mox ſecundo loco, quod in primo exiſtit gradu, tertio quod in ſecundo, mox quod in tertio eſt ordine.

F

Vt exempli cauſa, ſi aliquod medicamē temperatum cū alio calido in ſecundo gradu admiſcueris, profecto non poterit illud ad primum gradum remittere: qm̄ ſolum qđ in primo gradu eſt frigidum, id efficere valebit: verum quod de illo remittet, non attinget huiuſcemodi gradum. At ſi pro temperato medi-

G la,quæ eſt calida in ſecũdo gradu, medicinam calidã in primo gradu, temitet ẽt ipſam, ſed minus ẽt q̃ tẽperata propterea quia compoſitio frigiditatis ad caliditatem calidæ ī primo gradu eſt minor compoſitione,quę eſt ad temperatã:ſicut eſt in tẽperata minor compoſitio q̃ in illa,quæ eſt frigida in primo gradu.

Propterea impoſſe eſt medicinę tẽperatæ vt remittat ex ea, quę eſt calida in ſecundo gradu, tantũ,quantum remittit illa, quæ eſt frigida in primo gradu. Et etiam eſt impoſſe calidę in primo gradu, vt remittat
H ex calida in ſecundo tantum, quantum remittit tẽperata. Et ſic eſt impoſſibile,vt remittat calida in ſecundo gradu, ex calida in tertio gradu tantum,quantum calida in primo: & adhuc plus temperata,aut frigida in primo gradu.

Contra Medicos. Sed quia Medici non viderũt,neque conſyderauerunt in his,dicunt, ꝙ qñ nos miſcemus vnã medicinã calidam in primo gradu cum alia calida in tertio gradu, ipſa reducit ipſam ad caliditatem in ſecundo.
I O vtinam ego ſcirẽ de iſta, quæ eſt calida in tertio gradu, vnam,quę eſſet frigida in primo, ad quem gradũ reduceretur. Si diceret ꝙ reducatur ad ſecundum gradũ:Reſponde, ergo calida in primo,& frigida ī primo reducent calidã ī tertio ad vnũ gradũ.& hoc eſt vanum. Et ſi dixerint ꝙ frigida in primo gradu reducet calidam in tertio ad calidam in primo:Ergo, reſpõdemus ꝙ frigida in ſecundo reducet calidã in tertio ad temperatã.& hoc eſt ita impoſſe ſicut aliud. & iſte error prouenit a priuatione ſcientiæ.

Et camine calidũ in primo cũ illo ad
K miſcueris, remittet quidem & illud ex illo,ſed minus certe quàm illud moderatum.qm̃ in calido in primo gradu rõ frigiditatis ad caliditatem minor erit,q̃ in tẽperato:quẽadmodum & in temperato minor eſt,q̃ ī frigido in primo gradu.

Quocirca medicamẽ æquale nõ põt remittere d̃ calido ī ſecũdo,quã tum remittet frigidum in primo.Identidem calidũ ī primo haudquaquam poteſt remittere de calido in ſecundo,quantum remittet temperatum.Pariq; rõne calidũ in ſecun-
L do nequit remittere de calido in tertio,quantum remittet calidũ in primo:& longe minus q̃ temperatum: & minus adhuc q̃ frigidum in primo. verum id nunquam fiet,niſi ſeruata quantitatis ęquitate,cum ęquitate facultatis & vis.

Et quia Medici recentiores non animaduerterũt hęc,ideo auſi ſunt dicere medicamen calidum in primo,ſi miſceatur cum calido in tertio,reddere ipſum calidum in ſecũdo. Ego autem vellem eos interrogare,ſi pro calido ī primo admiſceamus frigidum in primo illi calido ī
M tertio, ad quemnam gradum illud reducet? Quòd ſi dixerint ad ſecundum,tunc ſequetur vt calidum ī primo, & frigidum in primo reducent ipſum calidum in tertio ad ſecũdũ gradum. Quòd ſi dixerint frigidũ in primo reddere calidum in tertio calidum in primo: ergo frigidum ī ſecundo reddet calidum in tertio tẽperatum. quod totum eſt erroneũ.

Cuius

A Alchindi error.

Et posuit hunc errorem homo, qui dicitur Alchindus: quia ipse fecit vnam compilationē tractatuū, & in illis credidit dare cognosci naturam medicinarum compositarū, & voluit hoc demonstrare per partem Algorismi,& Musicæ: sicut fecit ille,qui speculatur res p accidēs. Et dicit,q̄ compositio quatuor graduum medicinarum est compositio duplex:ita q̄ quartus gradus deueniet adquadruplicatus.ppea quia ponit primum gradum duplum tēperantiæ, & secundum duplum primi,& tertium duplū secūdi,& quartum duplum tertij. & erat ei sufficiens dicere q̄ secundus esset duplum primi,& tertius triplum, & quartus quadruplum.

B

Et sic intellexerunt Medici in ordine graduum, ad hoc vt essent æquales. Quia caliditatem sensibilē corpori posuerunt in primo gradu. & ab hac deuenerunt a medicina, quæ est remota ab illa tantum,quātum fuit remota illa a temperata,& posuerunt illam in secundo gradu: & istud sine dubio est duplum primi. & post hunc deuenerunt a medicina,quę est remota a secunda tā

C

tum,quantum est remota secunda a prima,& hanc posuerunt in tertio gradu,quia triplicata est.& sic fecerunt in quarto gradu.

Sed secundum Alexandrū est necesse vt ponant secundum gradum in excessu super primum, duplū excessus,quem habet primus super tēperatum: & tertius super secundū, duplum excessus, quem hēt secundus super primum. Ergo medicinę, quæ erunt in tertio gradu caliditatis,necessario interficient, & magis quę erunt in quarto. Et quomodo

D

Cuius erroris causa fuit ipse Alchindus, qui edidit librum, in quo ppposuit tractare de regulis,quibus natura medicaminis compositi dignoscitur, ibiq; nititur ttactare de Arithmetica arte, ac de Musica, ut speculantibus ex casu quodam accidere solet contemplatio, in quo cōmentario multa delitia & mendosa attulit.Inquit.n.ipse ptoportionem quatuor graduum medicaminum esse duplam, ita vt quartū gradum esse sexdecuplum affirmet.ponit.n. primū gradum esse duplum tpati, secundū aūt duplū primi,tertiumq; duplum secundi,quartum vero ter- E tij duplū. sat.n.erat dicere secūdum esse duplum ptimi, & tertiū triplū, & quartum quadtuplum.

Hoc.n.est, quod desyderatur ī ordinandis gradibus,vt equales redderentur. Capiunt. n. Medici primo medicamē, ex quo sensibilitet petcipitur in corpore caliditas sensibilis, illudq; in primo collocant gradu. mox quod ab illo distat,quantū illud a tempetato, in secundo locant ordine:tale.n.duplum est primi.deī de qd̄a secundo,quantum secundū a ptimo distat, in tertio reponunt gradu: habet siquidem triplum pti F mi.eademq; est & quarū ratio.

At Alchindi sentētia cogit ponere secundum ordinem excedere primum in dupla proportiōe eius, qd̄ excedit primus temperatum:& tertium excedere secundum in duplo eius,quod excedit secundus primū. Neq; video quid coegerit hutuscemodi Medicos seruare tales proportiones. sic enim medicamina tertij ordinis omnino interficerent, lon-

G possunt tolerare corpora medicinas quę sunt in xvi. gradu? Et adhuc ponamus ꝙ ita sit, latitudo quarti ad tertium non est proportionalis latitudini secundi ad temperantiam. & tales latitudines deberent poni in gradu, & similiter latitudo, quę est a secundo ad tertium. & secundum illos, ordines graduum non sunt ęquales.

Et non posset esse maior error in hac arte: q̄ iste: ideo quia res, ī qua
H intelleximus in primis conseruare ordinem excessuum virtutis vni⁹ super alteram, esset occulta nobis, nec ipsam cognosceremus.

Et error Alchindi fuit, quādo posuit rem, quę est in primo grndu duplam temperata in qualitate calida aut frigida. & hęc fuit causa, quia secutus fuit comparationem dupli.

I

Et est dicendum, ꝙ illud, quod intelligit Gale. in primo gradu, est ꝙ habet excessum super tēperamento in vna parte vltra ipsum: & ſm hoc quādo componetur compositio dupli in excessum graduum, non erit necessarium, ꝙ medicina, quæ est ī quarto gradu, sit dupla super medicinam, quę est temperata sexdecim duplis vicib⁹: & ꝙ dictum Gale. significat hoc, quando dixit: Et mea intentio est in primo gradu, illa res, quę

geq; magis quę quarti sunt grad⁹. K Nam medicamīa, quę temperamētum per sexdecim gradus transeūt, satis poteris iudicare quomodo se habeant cum ipso corpore. Sed & si id concesserimus, adhuc non erit eadem distantia secundi ad medium; qualis est quarti ad tertium.* & sic debebant talem latitudinem ordinare, & latitudinem quæ inter secūdum & tertium intercedit gradum. hac.n. ratiōe ordines graduū haudquaquam reperientur æquales.

*a.c.ad.ſ; erit quarti, ad tertiū, qualis tertij ad tēperatū.

Nullusq; esset error in hac arte maior isto, cum nihil aliud in primis proposuerimus, q̄ seruare ordi- E nes excessus virium inter se. quod q̄dem esset nobis occultum. quoniā ille gradus, cuius ꝓportio in æqualitate ad primum, est proportio grana exempli, primi ad temperatum, esset profecto nobis ignotus: & longe ignotior, qui inter alios gradus interciptur.

Nam, vt Alchindus censet, quotiens gradus crescunt, crescit & ipsa latitudo, quę inter ipsos interuenit ita vt si daret quintus gradus, tunc triginta duas obtineret partes, quoniam quartum per sexdecim partes superaret. quę omnia figmenta quę M dam impossibilia sunt.

Ha

A quę manifeſtatur ſenſui, & permutatione corporis. quia ſi eſſet intenno Gale. ꝙ primus gradus eſſet duplum tpis, permutatio, quę manifeſtatur in corpore a medicina, nō eſt ſed principium permutatiōis. Et cōtemplare bene hæc verba, ſi ſunt vera cia, & non conſequeris conſuetudinem populorum, qui ſequuntur conſuetudines Medicorum nouorū

Hucuſq; diximus præparatiōes, qnib⁹ homo poteſt cognoſcere naturam medicinarum compoſitarū, & componere eas per viam cognitiōis primarum virtutum: qua etiā

B ſecundas & tertias graduaum⁹. qđ non fecerunt alij Medici.

De cognitione medicinarum compoſitarum per experientiam.

Cap. 39

ET eſt quęrendū, poſtq̄ compoſitio medicinarum eſt inuenta ſecundum rōnem, & virtus prima, ſecunda, & tertia medicinæ compoſitæ ſcitur ſm rationem: quæritur ſi experientia habet aliquam inuentionem in virtutibus medicinarum compoſitarum, ſicut habet in virtutibus medicinarum ſimplicium. Et

C dicimus ꝙ primæ virtutes, ſecundę, & tertię non indigent experientia ī compoſito, eo ꝙ ſunt inuentæ ratione demōſtratiua. Sed ſi poſſibile eſt in medicina compoſita facere aliquam proprietatem pp commixtionem, in hoc habet experientia magnam inuentionem: ppea quia quędam proprietas eſt, quę habet conuenientiam cum compoſitione medicinæ, & quędam non. Et illa, quæ non habet conuenientiam, inuenit in maiori parte in complexione naturali, non artificiali. ꝙus non ſit remo-

Habes igit oēs regulas, quib⁹ poteris naturas medicaminum cognoſcere, eaq; cōponere, ſi libuerit. Via aūt qua medicamē cōpoſitum, quoad ſecūdas & tertias vires cognoſci poſſit, eadē quidem eſt, quæ & pri- E

marum, ſi apud nos ipſæ ſecundę & tertiæ ordinatę iam ſunt. de hoc tñ nullius Medicorum mentionē fecit.

ET ſi quis quęrat, cū compō medicaminum rōne fiat, ipſiusq; medicaminis cōpoſiti facultas, tum prima, tū ſecūda, & tertia nō niſi rōne dignoſcatur: nunquid experimē tum ipſum opituletur nobis in cognitionem operationum ei⁹. quemadmodum in facultatibus ſimplicium confidere ſolemus. Reſpon

dendum quidem eſt, primas, ſecun- F

das, ac tertias vires ipſius compoſiti non indigere experimento, cum ratione notæ ſint. At vero ſi oriri poſſit in medicamine compoſito aliqua proprietas peculiaris ex huiuſcemodi mixtura & compoſitione, ac temperatura, tunc quidem ipſa experientia ad id multum poteſt, & valet. quoniam illa proprietas quandoque correſpondebit propoſito compoſitionis illius medicaminis, qñq; vero non conueniet. Verū pprietates, quę tēperaturę ſunt con-

G morum inuenire proprietates ī me-
dicinis, quarū complexio facta fuit
tempore longo: ppea quia comple-
xio magis est in illis confirmata. Et
ideo dicit homo, quē tu scis, q̄ ma-
ior pars operationis theriacę proue
nit a proprietate consequēte totam
substantiam. & dicit q̄ nos non de-
bemus mutare aliquid ex receptio-
ne, quam facit Andromachus. Sed
nolo ei credere, sed volo addere ad
theriacam multas medicinas, quæ
non erant notę illo tempore, vt de
vnaquaq; faciam probationē, qua-
re ipsa addidero, sicut est lignū alo-
H es, & ambra, & caryophylla. Et post
quam bene declarauimus prępara-
tiones compositionis, loquendum
erit de manifestiorib⁹ medicinis cō
positis, et ponenda est causa illarum
compositionum. & hoc faciem⁹ in
libro futuro. Et q̄uis hoc non sit no
bis multum necessarium, nascitur
tn̄ inde aliqua perfectio. Et quemad
modum Musici, qn̄ dederint princi
pia vocum & tonorum, & species cō
positionis illorum, loquūtur postea
de instrumentis Musicæ magis ma
nifestis, ad hoc vt eorum scientia sit
magis manifesta, ita & nos facie-
mus. Et Deus nobis consentiat per-
I uenire ad perfectionem vltimā, quę
beatitudo sempiterna appellatur.

trarię; non solent vt plurimum repe K
riri nisi in naturali temperatura, nō
in artificiali. q̄uis non sit inconue-
niens aliquam proprietatem reperi
ri in medicaminib⁹ compositis, quę
fermentari (vt aiunt) solent: ppea q̄
mixtura maior quidem in illis fit.
Ob quod opinatus est Auic. maiorē
partem operationum theriacę esse
proprietates insequentes substātiam
in theriaca: quarum causam redde-
re nequimus. propter qđ etiam iu-
dicauit non debere quicquam mu-
tari ex descriptione prima, quā An-
dromachus confecit. Ego tn̄ censeo
ac spero multa addere medicamēta L
in ipsa, quę eo tpe incognita erant:
vel si erant cognita, non fecerunt de
eis memoriā, vt est lignū aloes, &
ambra, & caryophylla, & alia. Postq̄
ergo de regulis compositionis me-
dicaminū sermonē fecimus, consen
taneū nunc est mentionē facere de
compositis medicamētis, pręsertim
quæ omnibus publica sunt, eāsq;
ob quas composita fuerint tradere.
& in vniuersum procedemus in eis
iuxta regulas prętentas. q̄ si in ali-
quo defecerint, id quidem exponē-
mus. q̄ si inter illa aliquod medica-
men recte cōfectū sit, eius cās quoq; M
reddemus. Et si id quidē haud neces
sarium sit, vsum tn̄ aliquem nobis
pstabit. Quemadmodum. n. Musicę
pfessores, postq̄ fundamenta ac prī
cipia concentuū & consonantiarū
tradiderint, modosq; compositiōis
illorum dederint, de instrumentis
musicis omnibus notis ac publicis
sermonem faciunt, vt maior habea
tur ex hoc vsus, ac diligentia, sic nos
oportet hic facere.

Auct.

AVERROIS COLLIGET

LIBER SEXTVS.

SVMMA LIBRI.

De Regimine ſanitatis.

De fine artis Medicinæ: ac de cauſis, quæ per uccidens in nos corruptionem inducunt. Cap. 1.

B SCias quòd finis penes Philoſophum dr̃ tribus modis. Vnus eſt, ad quẽ res neceſſatio tendit: & hic abſolute dr̃ finis. Secundus eſt, ſicut forma dr̃ eſſe finis materię: & hic appellatur finis perfectionis entis inſeparabilis. Tertius eſt, vt eo exiſtente, ſtẽt res per ipſum ordinatæ: & hic finis cauſarum appellatur: ſicut dr̃ exẽplariter q̃ ſerra eſt finis vaſorũ, quę per eam fiunt. Et finis artis Medicinæ veraciter in primo mõ, & tertio dicitur: in ſecundo vero largo dicitur mõ. Sed hæc particula, quã incipimus modo, eſt nobilior duorum finiũ, qui iterum in hac arte requiruntur. Et hæc adhuc in duas diuiditur partes. vna eſt, qualiter ſanitas debet conſeruari. ſecunda eſt, qualiter remoueãtur prępaiationes, quæ induc̃ũt in corporibus ægritudines futuras. & hæc eſt pars media inter conſeruationẽ ſanitatis, & ęgritudinis remotionem. Et ſcias q̃ hac ſeu tentia non valent nr̃a corpora tueri, niſi à corruptione, quæ eis p̃ accidens fit. Et hoc plurimũ accidit pp ſuperfluitates ciborum, quæ in noſtris corporibus aggregantur. qd̃ ẽ, quia manifeſtum eſt, q̃* non quolibet regimine, aut cibo quilibet hõ vtatur, corpus ſanũ remanebit ſemper. Et hoc eſt vnũ electuariũ, qd̃ in hac reperitur arte. & ſi hoc nõ eſſet, hæc ars ſufficiens non diceretur. Et idcirco bene definiuit ille, q̃ ipſam ingreſſam definiuit, dicens q̃ Medicina eſt ars operatrix, quæ inuenta eſt experimento & ratione, conſeruans quidem ſanitatẽ, & remouens ægritudinem. & hæc eſt veraciõr definitio, quę in aliquo libro alicuius authoris ſit inuẽta. Et quamuis definitio Galeni ſit completa, non tñ eſt declarata, & eſt quaſi diminuta. q̃a ille nõ manifeſtauit ex quo genere eſſet. quia oẽs artes miniſtrantes, quæ ſuper naturã dominantur, aut quæ ipſam manifeſtant, tribus ſunt modis. aut erunt ſicut ſuperſiſtentes abſolute, qui formam, vel materiam non faciunt, ſed p̃cipiũt. aut efficientes abſolute, qui nõ p̃cipiunt, ſed faciunt formã in materia exiſtente p̃parata. aut ſunt medij, hoc eſt vt ſint in parte efficiẽtes, & in parte ſuperſiſtentes: efficientes in eo q̃ faciunt formam: ſuperſiſtẽtes in eo q̃ manifeſtant materiã, & p̃cipiunt ſuper illam. Exemplũ horum trium. primus eſt patronus, qui regit nauim. & magiſter, qui ſignaminã incidit, & nauim facit: & ſecundus eſt. & tertius, qui cõſtruit ipſam, & ordinat, & p̃cipit. Et hęc verba optime declaraui modo ī cõmento ſuper Secundo Phyſicorũ. Et ſcias q̃ ars Medicinæ eſt de genere earum, quę ſunt efficientes abſolute. qd̃ eſt, quia dat formã, qua complentur noſtrę operationes naturales, materia exiſtente p̃parata. & hanc formã dare nõ poteſt, niſi ſit aptitudinem materiæ, aut naturæ

Definitio Medicinę. Pro quo vide prĩo huiꝰ. ca. 1.

C

D

E

F

Cõm. 25.

1a. 1 ſi moderato regimine.

&

G & hic eſt finis quęſitus, qui eſt vocá dum artẽ vt plurimũ loco cõueniẽ ti ſuo ſubiecto. Et hic aſſimilatur re gimini Galeni, quo regi debet ho mo temperatę complexionis, quo hõ peruenit ad finẽ naturalem ſuæ vitę, & ad mortem peruenit naturalem, quę pp dominationẽ fit frigidi tatis, & ſiccitatis ſuper mẽbra prin cipalia. Sed hęc ars non debet hunc finem tranſire. ꝙ ſi hunc finem do ceret tranſire, poſſibile eſſet homini bus viuere ſemper. & huius impoſ ſibilitas eſt manifeſta. Et cauſa, quę prohibet, vt hęc ars circa ſuũ ſubie H ctum ſanabilem finẽ non cõſequa tur, eſt ſimilis cauſę, quare ẽt alię ar tes circa ſua ſubiecta aliqñ finẽ lau dabilem non habent: ſicut in regi mine exercitantium, & transfereu tiũ, & agriculturę. Et Raſis aſſignat cauſam in vno librorũ ſuorũ. & eſt, ꝙ iſtę res ſupradictę multis indigẽt mediis ad hunc finẽ, quẽ nobis im poſſibile dare exiſtit. & bene dixit. tñ dictum ipſius fuit diminutũ, & indiget additione, vt melius declaretur. Et eſt hoc verũ, ꝙ hæc ars aliqñ deficit ī indiuiduis pp materia les prępparationes, q̃ ſunt in ipſis. qd I eſt, quia non eſt impoſſibile, vt ſint duo hoĩes vnius eiuſdem tempera tę complexionis æqualiter, & vten tur vno regimine, & vnus iſtorũ de ueniet ad meliorem finẽ, quẽ conſe qui poterit per ipſius naturã, in alio vero in eodem regimine exiſtente mali generabuntur humores, qui mortem inducent. Et cã huius eſt, quia in eius complexione, eſt mala prępparatio fixa, q̃ eſt cauſa, vt in ip ſo hæc malitia generetur: quamuis hanc prępparationem ignoremus. Et cã huius ignorantię eſt: quia in na turis tot ſunt prępparationes fixæ, vt K eas ꝑ ſigna cognoſcere nequeamus. & hoc accidit pp prępparationũ infi nitatem: ſicut in Naturali philoſo phia eſt declaratũ. quia ibi dicitur ꝙ quælibet materia habet acciden tia, ꝓpria & fixa in ipſa, ſine acciden tibus, quę manant a forma. Et hæc accidentia, q̃ ſunt in materia, ſunt cauſę multitudinis varietatum, quę in naturis indiuiduorũ inueniunt: quẽadmodũ accidentia propria for mæ ſunt cauſę multitudinis varie tatum, quę in moralitatibus indiui duorũ hominum cognoſcuntur. Et L totũ hoc eſt, quia in homine multę ſpecies indiuiduorũ, vel cõpoſitio num inueniuntur, quia eſt vltimũ compoſitum. & ob hoc prouenit oc cultatio varietatis proprietatũ, quæ in naturis & moralitatibus indiui duorum inueniuntur: quamuis in ſenſibilibus particularibus indiui duorũ manifeſtis quo ad nos com muniucent. Ecce aliquantulũ egreſſi ſumus ordinẽ libri noſtri: non tñ pp hoc minus ſequetur iuuamẽtũ, quia hic remouimus vnum dubiũ, qd multi ſapientes ſcire affectant. Deinceps ad noſtrum reuertemur M propoſitũ. Et dicemus ꝙ illi, qui di cunt ꝙ illi, qui reguntur ſm qd Ga le. dicit in regimine ſanitatis, penit ad bonũ finem terminant, neſciũt qũo cognoſcit finis huius artis ap te ſuorum paſſiuorum. Et iſti viam Medicorum ignorantium ſequun tur. ſicut illi, qui dicunt ꝙ dies ho minũ ſunt numerati: quia non eſt impoſſibile vt homo temperatę cõ plexionis bono regimine regatur: & pp hoc diutius nõ viuet alio, qui malo regimine potietur. Tñ hoc ra riſſime accidit, & ab accidẽtũ remo-

A ro hanc artē in corruptionem non adducet, nec ipſi⁹ nobilitatē aliquo modo proſternit: quia hoc accīs propter ſui raritatē ferè anihilatur. Et qui appropriat ægritudines reb⁹ voluntarijs,& rebus extrinſecis, ſolū ipſas appropriat medietati ſuarū cauſarum,& ēt minori parti.qđ eſt, quia gradus harū rerum nō eſt niſi gradus cauſarum efficientium ſolum.Sed quia iſtæ cauſę manifeſti⁹ cernuntur, & Medici quaſi oēs ęgritudines ipſis adaptant: & ſi aliqua accidat ęgritudo,quam nō præceſſerint hæ cauſæ,dicunt, ꝙ hæc à diui
B na voluntate procedat: & quia hęc verba vulgaribus placent,nolumus ea vituperare. Et poſtquā ſufficiēter locuti ſumus de iuuamento huius artis, deinceps volum⁹ loqui de cauſis, quæ nobis per accidens corruptionē adducūt,quibus repugnare poſſumus per hāc artē: & ſolum ſunt cauſæ efficientes. Sed illarum quædam tales ſunt, ꝙ ipſarum cuſtodiēdi modus per ſe manifeſte patet: ſicut combuſtio,inciſio,percuſſio,& ſimilia: quia ab iſtis vtplurimū poſſumus abſtinere.Sed de illis,
C quę de neceſſitate nos immutāt, & ſine noſtro velle, de his eſt dicēdū. Et dicimus ꝙ cauſę, quę accidentaliter corrumpunt, ſunt aeris permutatio,& inconueniēs exercitium, ſicut artium laborioſarum, & cibi & potus,& accidētia animę,& vniuerſaliter omnia,q̄ adducunt malā cōplexionem materialem,vel nō materialem.Et quia ab his per dictam cauere poſſumus,aut medium eorū tenendo, ſicut in conſeruatione ſanitatis mediū reperitur,ob hoc dicimus ꝙ impoſſibile eſt ſanitatē aliquo mō conſeruari, niſi per cibos temperati chymi,& quantitatis, & D ſm tempus receptos, & per motum & quietem,& per ſuperfluitatū euacuationem, & per aptum aerem cū accidentiū remotione, quæ ad malam complexionem aduenium. Et melior modus ciborum eſt, vt comedatur ſecundum modum medicinalem. Et ſcias quòd ſuperfluitates per modum fricationis, exercitij, balnei, & medicinæ euacuant: quæ omnia ingrediuntur in genere differentiæ præſeruatiuæ ab ęgritudinibus futuris. Et quamuis hoc mirabile videatur, incipiamus à fricationis ſpecie, & ipſius iuuamenta E dicemus: & de ſpeciebus exercitij, & eius iuuamentis, & aliorum: & poſtea reuertemur, & dicemus qualiter vnaquęq, maneries cōplexionum debeat conſeruari. Et ſatis in eo quod præterijt, de virtutibus ciborum ſumus locuti. ſed in hoc libro dicemus qualiter eis debemus vti: & qualiter cum eis debet ſanitas conſeruari. Et ſimiliter etiam de virtutibus medicinarum ſumus locuti: & deinceps dicemus qualiter cum ipſis ſanitas debeat effici,& conſeruari.

F

De *Exercitio, & modis eius.Cap.* 2.

ET ab exercitio īcipiemus, & dicemus ꝙ exercitū eſt vſr membrorum motus aliqua voluntate: & hoc fit proprie in membris motum voluntarium habentibus:& ſecundario in membris animalibus habentibus motum, ſicut ſunt venæ, & inſtrumenta nutrimenti. Et quia exercitium eſt membrorū motus: ergo exercitium quoddam eſt proprium, quoddam eſt cōmune.

Commu-

G Commune quidē eſt illud, quod totum continet corpus: & iſte eſt motus vſus abſtractionis, cui omnia cōmunicant animalia. Et exercitium propriū eſt, quod certis appropriatur membris: quemadmodū vox, quæ exercitium eſt pulmonis: & ſedere, & ſup pedes ſtare eſt dorſi exercitiū. Et docetur in motu mēbrorum nouiter ꝙ exercitium ſit proprium omni mēbro. Hæc eſt diuiſio, quæ fit à parte membrorū. Sed alia fit diuiſio exercitij, in eo ꝙ exercitiū eſt. quę eſt, quia quoddā eſt exercitium forte, & quoddā debile,
H & quoddā eſt temperatum. Forte vero, & debile, quoddā aduenit pp abſtractionem illius, qui ſolum ſua membra fatigat. & in hoc ingreditur exercitium velox, & tardum. Et aliqñ ex repugnantia, quę inter ipſum & alium motorem fit, vt vnus præmatur ab alio: aut ſicut eſſet in eleuatione magni ponderis lapidei. & in hoc exercitio velocitas vel tarditas nō intrat. Et aliqñ in vno exercitio velocitas & fortitudo coniūguntur, ſicut in iocantibus cū ſpathis. Et iuuamentum exercitij temperati vſe eſt. quia ſpiritum intrinſecum augmentat: &
I ſuperfluitates membrorum nutrimenti expellit, aut reſoluit: & ſubſtantiā membrorum mollificat. Et ideo in omnibus alijs rebus corporis eſt magis iuuatiuum. Quod eſt, quia calor, & ſpiritus augmentati per ipſum ſunt ſimiles naturali calori extrinſeco. ſed calor augmentatus ab alijs extrinſecis rebus, quemadmodum per medicinas, aut per alias res, quę cale faciunt actu, eſt ſicut calor per accidens. Et qñ fit exercitium poſt digeſtionē, iuuamenta facit ſupradicta. Sed ſi ante digeſtionem inchoetur, K
& fiat, credendū eſt vt membra trahant ad ſe cibū indigeſtū: & ꝙ iſte motus lædet retentiuam membrorum virtutē, & expelletur cibus indigeſtus. Et vſr opatio virtutis digeſtiuę nō cōpletur niſi p quietē, ſicut opatio expulſiuę nō niſi motu completur. Et idcirco hoc, quod dictum eſt tempus exercitio attribuimus. & huius tēporis ſignum eſt, qñ vrina colorata ē colore citrino, vel ſub citrino. Quantitas vero exercitij ē, quouſq; homo ſudare incipiat, & anhelitus augeatur, & color corporis īcipiat rubificari, & venę ingroſ- L
ſari. & quando ad hunc peruenerit terminum, tūc debet ſedari. Quod eſt, quia forte exercitium corpus nimis euacuat, & debilitatem īducit. & hoc manifeſtatur in forti exercitio exercitantis. Exercitiū vero debile, qđ euacuandum eſt, non euacuat: nec per ipſum poteſt conſumi, qđ a ipſo eſt diſſolutum. Sed temperatū proportionabiliter diſſoluit, & conſumit: & ob hoc ſubſtantiā membrorū augmentat, & corpus impinguat. Et vniuerſaliter temperatum exercitium conſeruandæ ſanitatis mirabilis cauſa exi M
ſtit. Et malitia, quæ propter priuationem exercitij accidit in carceratis manifeſtatur: quia illorum facies cachectice fiunt, & eorum color eſt impurus, & omnes ipſius operationes ſunt leſæ. Et hoc non ſolum homini accidit, verum etiam alijs animalibus * fouentibus contingit: ſicut volucribus in cauernis detentis. & hoc ſufficiat de exercitio.

* a. l. calcitibus

De

A

De Fricatione, & modis eius. Cap. 3.

FRicatio ſiſt habet inuentionem in ſuperfluitatum euacuatione tertiæ digeſtionis. Et illius ſpecies ſimplices ſunt ſex. videlicet tres ſm qualitatem, & tres ſm quantitatẽ. ſm qualitatẽ, vt ſit aſpera lenis, aut tẽperata: aut ſi vis dicere, fortis, debilis aut media. ſm vero quantitatem vt multa, pauca, aut media. Sed operatio fortis ī corporibus eſt obturatio pororum, & durities corporũ. Sed debilis operatio eſt pororũ apertio, & mollities corporũ. Et ope B ratio media ĩter has duas medium obtinet. Operatio vero multa eſt cãmaciei corporis: & temperatę operatio eſt temperate carnẽ augmentare. ſed pauca in augmento operationẽ nõ habet, niſi quia aliquãtulum calefacit. Iſtæ ſunt operationes ſpecierum fricatiõis ſimpliciũ: & per ſcĩam ſimplicium ſcĩam cõpoſitarum cognoſcemus. Tempora vero fricationi cõuenientia ſunt eadẽ cum tẽporib' exercitij. Et ego in eo qđ futurum eſt, ſpecies exercitij cũ ſpẽbus fricationis ordinabo.

C

De inuamen:is Balnei. Cap. 4.

ET quia balneum eſt vnũ ex his ſimiliter, quę ſuperfluitates euacuant, debemus loqui de virtutibus partium balnei. Et dicimus qꝺ balneũ in nobis diuerſas imprimit operationes, primas videlicet, ſecũdas, & tertias. Nam ipſum humectat, & exiccat, infrigidat, & calefacit: ſuperfluitates q̃ ſunt in poris, & ſub cute euacuat, & aliqñ oppilat: ventoſitatem diſſoluit inflationẽ remouet: & corpora nutrimento prępărat: & aliqñ commouet appetitũ: & materiam de vno membro ad aliud ſpargit: & humores fluxibiles facit: & ẽt dolores mitigat. & aliqñ ipſos remouet. Et harũ contrarietatũ cauſa vna ex tribus reb' exiſtit. Vna eſt diuerſitas partium balnei. Alia eſt diuerſitas corporum patientiũ. Tertia eſt diuerſitas morę in balneo. D

Partes vero balnei ſunt aqua frigida, calida, domus balnei, & aer ipſi'. & iſtę eędem habent gradus. quod eſt, quia aqua calida inter calidum & frigidũ temperata corpus refrigerat & humectat, & paucã diſſolutionẽ operatur. & in hac pauca diſſolutiõe abſtergit ſordicitm, quę in cuti retinetur. Et aer, qui naturã huius aquę retinet, ad paucũ ſudorem corpus inducit, pp quem euacuant à corpore ſuperfluitates ſubtiles. & hæc eſt natura primæ domus. Et quãuis aer humidior ſit aqua, ſicut alibi declaratum eſt, tñ non humectat corpus ſicut aqua: eo qꝺ nõ applicatur corpori, ſicut aqua: immò deſiccat corpora, & ſm qꝺ calidior eſt, plus deſiccat. Aqua vero, & aer calidiſſima calęfaciunt corpora, & aliqñ deſiccãt, & ſuperfluitates euacuant, & has ſuperfluitates euacuãdo ventoſitates diſſoluũt, & aer cũ E

F

his deſiccat, quẽadmodum dictum eſt. Et hæ actiones non fiunt niſi in corporibus mundis. ſed in corporibus ſuperfluitatib' plenis poros cutis oppilat. qđ eſt, quia pp malitiã ſuperfluitatum & multitudinẽ pori clauduntur: & ob hoc ſuperfluitates egredi non pñt. & tunc fiunt patienti horripilationes, & diſcurrunt humores, & mouentur de vno mẽbro ad aliud membrum. Et propterea, non eſt vtile balneum habentibus repletionem corporis, aut vnius membri.

G membri. Tertia cauſa mediana in his rebus adhuc fortior exiſtit. Et balneum dolores non remouet, niſi illos, qui ſunt aſperſione materię cauſati: ſicut apoſtemata, & his ſimilia. Et infrigidatio ex balneo ali quando fit per ſe, aliqñ per accidẽs. Sed quæ per accidens fit, eſt cũ balneum poros aperit, & cũ ſuperfluitatibus calorem & ſpiritũ euacuat. & quæ per ſe infrigidatio ſit, ipſa ꝓpter aquam frigidam, quę ī balneo eſt, frigiditatem operatur. Et apponitur aqua frigida corpori, vt caliditatem calidę aquę reprimat, & mol
H lificationem membrorũ rectificet, & calorem naturalem corripiat ſm modũ correctionis fabrorum, & coquorum, qui vtuntur frigiditate in fine ꝓp intẽtionem ſuam. Sed ſcias ꝙ non debemus cum aqua frigida balneare niſi poſt ſuperfluitatũ euacuationẽ. Et ſcias ꝙ oẽs partes balnei in corporibus puris bonas actiones operantur, vna alteri nõ reſiſtẽte. quia diſſoluunt ſuperfluitates, & euacuant ſine læſione virtutum, & membra mollificant ſine neruorũ relaxatione, & humectant ſine calefactione, & ſine oppilatione refrige
I rant abſq; muiſcatione. Et hęc omnia non niſi cum partibus calidi & frigidi complentur. & ſi aliquid in eis damni percipitur, iſtud eſt ī corporibus impuris: quia in puris nullum damnum euenire poteſt.

De operationibus Somni, & Vigiliæ. Cap. 5.

OPerationes ſomni in corporibus ſunt digeſtio, & humectatio. Et vigilię operatiões ſunt diſſolutio, & conſumptio, & attractio caloris intrinſeci ad partes extrinſecas. Et cauſas ſomni, & vigiliæ dixi ſm K modum Philoſophiæ in his, quæ præceſſerunt. Sed qñ ſuperfluit ſomnus, calorem extinguit naturalem, & corpus inducit ad tumidã diſpoſitionem. Et qñ vigiliæ exubetant, corpus deſiccant, & calorem diſſoluunt naturalem, & caloremi accidẽtalem incendunt. Sufficit illud, qđ diximus de rebus, quarum memoria præcedere debeat.

De regimine corporum: & primo corporis Temperati. Cap. 6.

DEinceps narrandum eſt de cõ L ſeruatione ſanitatis vniuſcuiuſq; nouẽ complexionũ. & vt nobis vt à temperata incipiamus. Et dicamus ꝙ in illa quaſi non eſt neceſſe niſi arbitrari temperamentũ ciborum, exercitiorum, fricationũ, balneorum ſomni & vigiliarum, & accidentiũ aĩæ, & circunſtantiarũ, vel aerem temperatũ. & hoc in corpore operatio appellat̃ per modũ doctrinæ, & operationis. Et hic erraverunt illi, qui non credebant artẽ Medicinę in conſeruatiõe ſanitatis cõplexionis temperatæ habere ingreſſum: eo ꝙ credebant ipſam eẽ M operationẽ ſolum in parte curatiua. Et vere pars curatiua in complexione temperata neceſſaria nõ eſt: & ſi caſu contingeret, raro tñ eſſet. Et quamuis dicat Gale. ꝙ in conſeruatione ſanitatis optimę cõplexionis medicinalibus non indigeam', tñ in conſeruatione eiuſdem in longo tpe poſt natiuitatem indiuidualis idigere vĩ, eo qđ ea quę ſm ipſum neceſſaria ſunt, videlicet exercitium, balneũ, & alia ſimilia difficillima eſſe videntur: & ẽt apud illũ, qui opinatur, ꝙ finis hoĩs ſit ſanitas

A pp ſolicitudinē tēporalium gerendorum,& penes iſtum hoc difficile eſſe vī: quanto magis erit difficile penes illum, qui opinatur q̄ hominis ſanitas eſt ipſius finis pp animæ perfectionem,aut vt aliquam inſenſibilem beatitudinem cōſequatur. tñ hoc certū non eſt niſi penes paucos.Sed multi opinantur,non tamē ſunt ex hoc certi, nec curare videntur pp victoriam partis materialis. Sed quamuis hoc regimen difficile inueniatur,tñ volumus ab eo ſeparari: qm̄ de eo breuiter loquemur. quia Auic.multum de hoc dixit; &
B ſufficienter determinauit. Dicimus q̄ Gale.ſentire videtur in regimine complexionis temperatæ, qñ indiuidua naſcuntur, vt ſal tritus ſuper corpus eorū ſpargatur, vt eorū corpora pp extrinſecus aduenientia indurentur. Sed qđ mihi melius videtur, eſt q̄ ſup eorū corpora ponatur res non mordicanua, ſicut oleū de glandibus: ſicut dicit Auenzoar: & quaſi eandē operationē facit,quam Gal.dicit facere ſalem:& ēt melius, quia mordicationem nō habet. Et præcipit vt alio non cibētur niſi lacte,donec eius dentes oriantur.quia
C dictum eſt q̄ neceſſe eſt cibum eſſe ſimilem cibato: & natura lactis naturæ pueri eſt ſimilis. & ēt quia iſte ē cibus, quem eidē natura præparauit.& poſt dentium ortum prēcipit vt groſſiori cibo vtātur,& humido. Tamen vt nutrix à malis abſtineat cibis, & vt exercitio vtatur temperato,& à coitu elongetur. quia coitus ſanguinem prouocat menſtruum, & ſaporem,& odorem lactis permutat. Et vt omni die in aqua tepida balneetur, & in aere temperato, vt horripilatio tempore balnei nō adueniat. Et Gale.ſentit, vt hoc in do D mo balnei fiat. & ego dico q̄ ſi aer eſt temperatus, non oportet vt hoc in caſa balnei fiat. Et non balneetur, niſi cum venter à lacte vacuus exiſtit,ad hoc vt cibus ad mēbra indigeſtus non attrahatur.& fiat poſt lōgum ſomnum.Et cunę motus loco exercitij exiſtit. Et à rebus eis terrorem,& triſtitiam inferentibus cō ſeruentur, vt eorum naturæ ad pigritiam non conuertantur. Et vt calor ipſorum nālis in ipſis non ſuffocetur,& dulces cantus, & dulces ſoni,& omnia quę ipſos lætificant, ſunt congrua: vt eorum naturalis E calor accreſcat, & ipſorum animales virtutes cōfortent. Et ſimiliter īdigent pulchris formis,& figuris.Et maior leſionum pars,q̄ pueris accidit,eſt aut pp calorem aut frig°,aut terrorem,aut alia extrinſeca. & hoc modo pueri regi debent, donec deambulare cœperint,hoc eſt vſq; ad annum tertiū. Et abinde exercitio omni die vtantur, & poſt exercitiū fricatione,& poſt ipſam balneo. Et plus dñt cibari cibo in quātitate, & qualitate tēperato. Et iterū cum cibari voluerint, iſta eadē ſibi ordinētur.Exercitium tñ eorum exceſſum F non debet habere, vt per ipſum eorum corpora non deficcentur,& ne per hoc eis augmentum prohibeatur. Et in aqua frigida balneari non debent quia aqua frigida cremento reſiſtit. Et hoc regimen tribus ſeptimanis annorum ſeruetur. Et ſcias q̄ vinū,& ceruiſia ſunt mala:quia eorum capita replent,& malo calore calefaciunt eos, & mentem ipſorum perturbant. In tempore vero iuuentutis bonum eis & vtile exiſtit: eo q̄ tunc in eis duæ

cholerę

G choleræ manifeſtantur, videlicet rubea, & nigra: vna per naturã, alia vero per accidẽs. & vinum atq; ceruſia iſtis duabus reſiſtunt choleris, & eas a corpore expellunt. melãcholiæ vero à tota ſpecie reſiſtunt. Sed choleram rubeã per vrinã educũt, & membra humectant, in quibus ſiccitas ſuperuenit. Vſr cibi iuuenũ ſubtiles eſſe non debent. Et ex melioribꝫ carnibus, quas comedere debent, vel poſſunt, ſunt carues perdicum cum medulla panis præparatæ. Et ab herbis omnibus, & fructibus humidis abſtinere debent. Et

H videtur mihi ꝙ homines talis complexionis, & qui tali regimine regũtur, ſunt parati Phyſicã ſcĩam recipere per naturã; & vnam ex tribus perfectionibus. quas dixit Alexander neceſſarias eſſe Philoſopho videntur habere. Poſt vero tres ſeptimanas eodẽ regimine regãtur. Sed poſt digeſtionẽ panis exuant, & cũ oleo fricentur dulci: & fricatio ſit mollis & lenta, vt duritiem nõ operetur. & hęc fricatio eſt neceſſaria, vt corpus bono exercitio præpareť. Et ſi ante fricationẽ exercitium inchoarẽt, poſſibile eſſet vt ex hoc po-

I ri oppilarentur pp ſuperfluitates, q̃ exitum prępararẽt. Et oleum oliuæ calidũ neceſſarium eſt: quia duritiem remollit, & ſuperfluitates diſſoluit. Mandilia mollia eſſe debẽt; ne contagio carni vllam læſionem poſſint inferre. Et fricatio quidem a ſuperiori fieri debet ad inferius, & ab inferiori ad ſuperius, & ex latere ad latus, & ex tranſuerſo ad tranſuerſum. & hoc agẽdo, ab omni parte pori aperiuntur. Et aer, in quo pãnos exuet, debet eſſe ſimilis aeri veris: ad hoc, vt ſuperfluitatum euacuationes menſuratæ efficiant. qđ K eſt, quia frigidus aer euacuationi reſiſtit, & calidus ſuperfluam operationẽ operatur. et ideo tẽperatus aer ab omnibus, vel à pluribus poſtulatur. Et poſt fricationem ſupradictã debet aggredi exercitium mediocre inter debile & forte, & velox & tardum: quemadmodũ eſt ludus parmæ pilæ: ſicut dicit Gale. in lib. quẽ de pila compoſuit. quod eſt, quia ludus groſſæ pilæ, qui cum pedibus perficitur, non laudatur: qui fortis eſt, & efficitur cũ timore. Et hoc exercitiũ perſeuerare debet, donec L anhelitus eleuetur, & corpus rorari I incipiat, & tumor ipſius diminui incipiat. Item dicit Gale, ꝙ hæc quantitas exercitij ab exercitantibus nõ cognoſcitur, niſi ſecdo aut tertio die; ita ꝙ errore cognito ab ipſo conſentit corrigere, ſi exercitiũ ſuperfluũ fuerit vna die, ſequẽti diminuetur. Poſt hęc vero anhelitus retineatur, ſm ꝙ poſſibile eſt. quod eſt, quia retinendo anhelitum, naturalis calor fortificatur, & potos aperit, & p eoſdem ſuperfluitates expellit: quemadmodum illi faciunt, qui foramina dilatare intendunt, quia exufflã M do foramen aperitur. & debet conſtrictio eſſe cũ extenſione muſculi pectoris, ac diaphragmatis. Sed extenſio muſculi ventris parua debet eſſe. quod eſt, quia per hanc extenſionẽ ſuperfluitates pectoris, & pulmonis ad membra nutritiua expelluntur: & pp extenſionem muſculi ventris, ſuperfluitates, q̃ in ipſis ſunt, & quę ab illis tranſmiſſæ ſunt, inferius expelluntur. Et qui habet diaphragma debile, à cõſtrictiõe anhelitus penitus abſtineat: quia tũc ſuperfluitates ad cerebrum mitterentur:

A tur: ſicut videmus in ſufflantibus in inſtrumentis. quia ipſorum venę inflantur in facie, & ipſæ facies rubedinem adipiſcũtur. et hoc accidit propter humorum, & ſpirituum aſcẽſum ad caput. Hoc facto, fricatio fieri debet, quę eldalich dicitur. Et hæc fricatio multa debet eſſe, & ad aſperitatem declinans propter duas intentiones. Vna eſt, vt ſuperfluitates ſubcutaneæ emundentur, q̃ ab exercitio ſunt tranſmiſſiæ. Et alia ẽ, vt corpus ſolidetur, & vapores boni retineantur, vt ab his, quę ab exercitio accidunt, non alterẽtur. Iſtæ

B quidẽ operationes, quę circa corpus exercẽtur, interpolationẽ requirũt, & quietem. Sed fricatio ſimul ac velociter fieri debet, ſicut dicit Galen. quia ſi totum corpus mãdibus ſimul & ſemel fricari poſſet, vtilius eſſet, vt ſuperfluitates ſimul & ſemel à corpore exhalarent. & hæc fricatio, vt dictum eſt, cum oleo dulci debet fieri. Iuuenes autem, qui hanc habent complexionem, quando peruenerint ad quartam ſeptimanã annorum, in aqua frigida balneari debent, pp ſolidationem raritatis in eorum membris ab exercitio dereli

C ctæ: vt calor propter exercitiũ ſparſus aggregetur, & ad ſuum propriũ tenorẽ reuertatur, operationes ſuas integra adimplendo. & eodem mõ hic aqua quæritur frigida, quẽadmodum in exeuntibus à balneo poſtulatur. Aqua vero iſta nimiã frigiditatem non habeat, nec ẽt in ipſa temperantia adeſſe debet. quod eſt, quia frigida vt nix, membra lędit: & remiſſe frigida noſtram intentionẽ non habet. & hæc balneatio ſubita debet eſſe. Sed in balneatione vel ablutione capitis aqua frigida, indigemus ſpeculatione. Et D
qñ Gal. fuit de ea locutus, nõ poſuit ſufficientes cõdõnes: nec de ea ego dubito, niſi quia caput eſt membrũ frigidum p nãm. & in ſumma vtrũ debeat balneari, aut nõ, dico q̃ nõ.

Et poſt hæc oĩa cibari debet laudabili cibo, ſicut carnibus gallinæ, & pane perfecto, vt dictũ eſt præparato, & carnibus hœdinis, & annualis agni. & vituli lactentis. Hora vero cibandi erit, cũ omnes digeſtiões fuerint celebratæ. Et ſm ſnĩam dicentis q̃ homo bis in die cibet, erit neceſſarium, vt bis exercitetur, & bis balneetur. Et Gale. dicit q̃ quidam E
Medici dicunt q̃ hæc debent ter in Cõtra Galenum.
die celebrari. & hoc eidem placere videtur. de quo non modicum admiror. qđ eſt, quia ſi hoc fiat ter, & horæ cibi tertiam ſectionem habebunt. quod eſt, quia cũ corpus iuuenis hoc regimine vtentis ſit fortis naturæ, & bonę digeſtionis, non indiget vt ipſius cibus tertia digeſtione diuidatur. & hæc partitio nõ cõuenit niſi ſenibus, & debilibus natura. vt idẽ ipſe Gale. refert. Et ſi aliquis diceret q̃ huius partitionis ne- F
ceſſitas propriã neceſſitatem ſequeretur, inde error prouenit, quia contrarium habet verũ. quod eſt, quia neceſſitas partitionis horarum exercitij, & balneorũ ſequit neceſſitatẽ partitionis horarũ ciborum. Tñ
nouí Medici ſentiunt q̃ cõueniẽtia tẽpora comedendi tẽperatis cõplexionibus ſunt, vt tribus vicibus duobus celebret diebus. & ſi fit exercitium, & balneũ debent fieri trib⁹ vicibus duobus diebus. & iſti mihi videnť veritati magis appropinquare, & etiã mirabilis Auenzoar huic aſſentire videtur. Raſis.

G

De regimine corporis temperati, per Coitum. Cap. 7.

ET coitus huic moderatovſu cõueniens exiſtit, ita vt per hoc ei dẽ nihil accidat ex eis, quę ꝑter naturam ſunt. Et hoc non cõcedimus, niſi quia ſperma eſt vna ſuperfluitas ꝑparata à natura, vt expellatur, ſicut alię ſuperfluitates: excepto ꝙ in ſe bona eſt. & iõ pp paruum errorem euacuationis ipſius fit magnũ nocumentũ. & plurimi ſapientium prohibent vſum coitus in conſeruatione ſanitatis. Itẽ ſi exercitium eſt
H aliquo modorũ cõueniens poſt coitum, illud eſt nocumentũ coitui repugnãs. Et quia coitus deſiccat corpora, & virtutes debilitat, & euaporat corpus, neceſſe eſt vt fricatio, q̃ poſt coitũ fit, hæc nocumenta coitus recompenſet. Et neceſſe eſt, vt hæc fricatio habeat aſperitatem, vt poros conſtipet, & membra confortet, & fiat cum oleo multo.

De regimine eiuſdem per Somnũ & Vigiliam. De Excrementorum euacuatione: ac Laſſitudinibus ab immodico exercitio prouenientibus. Cap. 8.

I ET ſomnus ipſius neceſſe eſt ẽt vt ſit tẽperatus ſm exigentiam naturę: & vltra hoc in ſomno vel vigilia non cogat naturã. Et hæc omnia obſeruari debẽt, niſi in ipſius regimine cõmiſerit peccatũ, aut alid extrinſecũ ei non ſuperuenerit. Sed ſi in ipſis regimine peccauerit, indiget correctione, vt repugnet huic ꝙ cõtrariũ: v.g. ſi comedat aliqua ſtyptica, & ex hoc ventrẽ habeat cõſtipatũ, neceſſe eſt vt rebus pinguibus vtatur. Et ſi hoc accidat cibi paucitate, & temporis longitudine, ꝙ contrariũ corrigatur. quia plurimũ ẽt K
cauſa conſtrictionis ſuperfluitatum eſt pp rerum extrinſecarum malã complexionẽ, hoc eſt caliditatis & frigiditatis: ob hoc, quia conſeruari ab iſtis difficile eſt. Et cũ dico hic ſuperfluitatũ conſtrictionẽ, non ſolum ſtercoris & vrinæ intendo, ſed totius corporis ſuperfluitates, quæ ex eo manant: ſicut ex meatu, qui inter hepar & fel exiſtit, & inter hepar & ſplenẽ, & qui prouenit ad palatũ & naſum. & vꝛ quãdo hæc mẽbra regimen dimittunt, indigẽt medicinis has ſuperfluitates euacuantibus. Et ſcias ꝙ exercitium eſt vna L
ex rebus, q̃ indigent correctiõe, ſi in ipſo delinquitur. & peccatũ, qđ maxime in exercitio cõmittitur, eſt illud, qđ nominatur labagi, i. ſicut pigritia, aut laſſitudo, quę poſt exercitiũ accidit. Et iã diximus in his quę prætermiſerũt, ꝙ labaget, qđ prouenit à rebus extrinſecis, ſunt tres ſpecies ſimplices: vna eſt vlceratiua: ſecũda eſt extenſiua: tertia eſt apoſtemoſa. Et vlceratiua eſt illa, quæ fit ab humore calido: & fit ẽt pp retentas ſuperfluitates nõ diſſolutas per exercitiũ, aut pp humiditates liquefactas ex pĩguedine & carne pp im- M
moderatũ exercitiũ: vnde neceſſe ẽ vt medicinæ adhibeant, vt has ſuperfluitates euacuent, & diſſoluãt. & hoc fiat fricatione leui & multa: quia hęc fricatio pp ſui leuitatẽ nõ oppilat, immo diſſoluit: & ꝙa multa euacuat. & debet ẽt fieri cũ oleo calido veteri ſtypticitate carẽte. Ex balneo vero magis neceſſarium eſt aereum, deinde tepidũ aqueum. Et cibentur cibis ſubtilioribus, humidioribus, atꝙ frigidioribus ſolito, & paucioribus quantitate. Et correctio

Idē ad lite rā Gal. 3. de tuenda ſanitate.

A ctio extenſiuè debet fieri mollificatione. & idcirco debet fricatio leniscum oleo calefacto in Sole: cū oleo anethino, & cū oleo chamęmillino inutile non eſt. & eſt neceſſe morari in balneo tēperato, & moram in ipſo trahere. Correctio apoſtemoſç, quæ cum extenſione fit. & læſionis ſenſibilitate, & quantitatis membri augmentatione, tribus efficitur modis, euacuatione videlicet, infrigidatione, & mollificatione: ppea indiget fricatione ſubtili leui & multa, & debet multam attrahere moram in aqua calida, vel tepida, & inungi
B multo oleo tepido. ſed ī ætate oleū de befaſcegi, i. violaceū vtilius exiſtit. Et cibus paucitatis iſtius ſpeciei paucior debet eſſe cibo aliatum ſpecierū paucitatis, & frigidior. Hoc ē regimen temperatæ complexionis in ætate iuuentutis vſque ad trigeſimum quintum annum.

De regimine Senilis ætatis. Cap. 9.

POſt hæc vero exercitium diminui, & cibus ſubtiliari eſt neceſſe. & cibi ſint humidi aliquantulū ad calorem declinantes. Et in ſenij
ætate exercitiū fiat æquale, ſicut itiC neris ſuauis. & calidis & humidis īdigent cibis. & hoc regimen latitudinē habet ſm magis & minꝰ ī pluralitate & diminutione annorū. & tales ī vnoquoq; die cibent. & ſupradictū exercitiū eiſdem præcipiatur, & balneū, & fricatio. Et quia in corporibus ſenū vtplurimū ſuperfluitates generantur, & non ſufficit exercitatio illa ſuperfluitates euacuare potenter, neceſſario oportet in conſeruatione ſanitatis, vt cibis medicinalibus, aut medicinis potiātur.

Et propter hoc in principio ſuaſum D
comeſtionum oportet, vt rebus humidis reficiantur, vt bletis elixis paratis cum almuri, oleo, & ſale: aut alijs ſimiliter præparatis. clyſtere vero lenituum vltimum eis exiſtit. & vti debent ficubus cum ſemine vrticę, & croco, & ſimilibus ante cibū. Et aqua mellis exiſtit vtilis maxime iſtis, qui neq, vinum, neq; ceruiſiā bibunt. ſed vinum vtilius pōt exiſtere inter alios potus. Ceruiſiarū, quæ fiunt ex paſſulis, meliores illę exiſtunt, quæ ex paſſulis carētibus nucleis fiunt. & hoc ideo, quia res, E ī
quę nobiliores ſunt ſenibus, ſunt illę, in quibus virtus ſtyptica non reperīt: eo ꝙ reſiſtunt ambabus ſuis qualitatibus ei, quod ꝙritur in eis. & debet eē vetus ceruiſia vſq; ad finē ſuę perfectionis: & color ſuus ſicut color vini. Et ceruiſia, quę in noſtra fit terra, vetus non appellat, niſi ſpatiū ſex menſiuū tranſcendat. & in minori tēpore non eſt conueniēs conſeruationi ſanitatis. & ēt vinum terræ noſtrę non appellatur vinum vetus, niſi conſequatur ſpatiū vnius anni, aut medij. Et ſi ī ſenibus ſunt membra læſa per naturā, exercitiū
F eis conueniens non erit. quia ſenex cui exercitiū ordinat, eſt ille, ī quo naturalis læſio membrorū non eſt. Et ſenibus neceſſarium eſt balneū ter in menſe, aut quater. Et iam diximus ꝙ iuuenes iſtius complexionis non indigent balneo ad regimē ſanitatis, ſed ſenes indigent eo propter eorum exercitiorum paucitatem: quia regimen ſenum compoſitum eſt ex conſeruatiuo & preſeruatiuo. Et differentia iſtorum duorum regiminum eſt in hoc, quòd vnū per ſimile, aliud ꝑ diſſimile fit.

G Et eſt neceſſariũ ſenibus vitare cibos groſſos inter alias res. Et ſi contingat eos aliqñ comedere, aſſocies eos rebus ſubtiliatiuis. Sed lac bonũ eſt ſenibus venas habẽtibus largas: ſed neceſſarium eſt vt cũ melle vtãtur. Senes vero frigidæ cõplexionis per naturam, & venas habẽtes ſtrictas, lacti nõ approximent. Hucuſque locuti ſumus de regimine temperatę complexionis, qualiter regẽda ſunt corpora ab infantia vſq; ad ſenectutẽ. Et quãuis iſta regimina ſint longinqua à poſſibilitate iſtius conſeruationis, tñ regulę ſunt ordi-
H natę volentu ſuã ſanitatẽ conſeruare. & ſi in hoc deficit, corrigere debet cũ euacuantibus ſuperfluitates, & cũ medicinis oppilationes aperiẽtibus, & putrefactioni, & apoſtematibus reſiſtentibus.

De *corporibus varias habentibus diſtemperatas complexiones.* Cap. 10.

DEhinc volumus loqui de regimine aliarum complexionũ. Et dicimus ꝙ iſtorum corporũ duę ſunt ſpecies. vna eſt, ſup cuius membra oĩa dominatur mala cõplexio diſtemperata ex loco, & cõplexioni
I bus diſtemperatis: & alia eſt, ſuper cuius mẽbra mala cõplexio dominatur, quę in ipſis recipit diuerſitatem: v.g. ſicut cerebrũ calidum, & ſtomachus frigidus. & hæc ſpẽs ſm Gal. eſt deterior prima: & maxime qñ talis cõplexio in mẽbris radicalibus ſita eſt. Et regimen iſtorũ magis eſt propinquũ præſeruatiuæ q̃ conſeruatiuæ: maxime in illis, quibus mẽbra principalia in ſuis cõplexionibus ſunt diſtemperata. & hoc regimen eſt quaſi mediũ inter regimen corporũ, q̃ non ſunt læſa, & cõditionem aptitudinis, q̃ ægritudinẽ K
adducit: ſicut in corporibus ſanis exiſtentibus, in quibus eſt vnũ ſignum, aut plura, q̃ ægritudinẽ pronoſticantur. & ego narrabo in hac parte, in eo quod futurum eſt.

De *regimine corporum omnium diſtemperatorum, tum ſimpliciter, tum compoſite.* Cap. 11.

DEinceps volumus narrare de mala cõplexione ſimplici: & incipiemus à calida. Et dicimus ꝙ ĩ complexione iſtorũ non apparet in principio multa læſio: ſed cũ inueteratur, ipſam ſiccitas comitatur. & L
ſup corpora talium cholera citrina dominat. & iõ oportet vt eorũ exercitiũ ſit facile, & ſuaue cum ſuaui de ambulatione, & quietatiõe. Sed qd dicit Hippoc. quòd corpora calida debent quieſcere & non exercitari, non debet intelligi. niſi remiſſe, qd eſt, quia omnimoda quies corporis non ingreditur viã ſanitatis. Et ob hoc neceſſe eſt vt exercitium ſit cũ ſuaui fricatione temperata: quæ qdem fricatio crementũ efficit in carne. & ipſi fricationi aſſociet aliqua ex oleis inunctio, ex oleis frigidis, vt oleo violato, & ſimilib'. Et balneen M
tur in aqua tepida ad hoc, vt ex corporibus eorum ſuperfluitates fumoſæ reſoluãtur. ſed aer balnei eis vtilis nõ eſt. & ſi poſtea balneantur in aqua frigida, prodeſt vt corrigatur damnũ, ſi qd aqua calida facit. Et eorũ refectio ſit bina in die. & ſi ſiccitas in eis multum manifeſtaret, tertia refectiõe vtant. Sed ſpẽs cibo rũ, ſm ꝙ dicũt Medici, debet eẽ ſm ſimilitudinẽ in ſanitate p̃ſentis cõſeruationis. & iſti cibi debẽt eſſe calidi, aut calidi & ſicci. & ſi volũt eo-

rũ

A rũ cõplexiones alterare, debet fieri per contrariũ: tñ paulatim ad hoc regimen accedant, Sed dico ꝙ iſtæ cõplexiones,ꝙ exeunt à tẽperaméto ad vtã extremitatũ, ipſæ ſunt proximę illi parti, vt incidant in ægritudines ex genere illius cõplexiõis: & hoc fit cũ ſuperuenit aliqua cauſa extrinſeca. Et propter hanc aptitudinem, quæ in eis eſt inuenta, dico quòd eorum regimen per ſimile ex toto fieri non debet: propterea quia tales complexiones,quales iſtę ſunt, ſm vnum modum non perſeuerant: immo ſunt mobiles verſus
B ęgritudinem complexionalẽ. Et ꝓpter hanc cãm intelligere non debemus in regimine ſuorũ ciborũ conſeruationẽ,immo & prę ſeruationẽ, ad reſiſtẽdũ ei, qđ accidere eis poſſet ex parte ſuarũ prępparationũ malarum. Et ꝓp hoc totũ eſt neceſſe vt in cibis ſit aliqđ contrariũ cõplexionibus eorũ.& hoc eſt ꝓp timorẽ occaſionũ extrĩſecarũ.nã ex parte cõplexionis ſolius non eſt timendum vti ſimilibus in toto. & hęc eſt ſnĩa illorũ,qui ſnĩam iſtã ſeruãt: quãuis ex toto hoc nõ declarent. Tñ iſtud regimen nõ ſufficit niſi euacueť hu
C mor, qui hãc fouet complexionem ꝓ vomitũ,aut ꝓ fluxũ ventris. Et debes intendere euacuare illũ humorẽ ꝓ locũ conſuetũ à natura: ita ꝙ ſi ꝓ vomitũ, ꝓ vomitũ: & ſi ꝓ fluxũ vẽtris,ꝓ fluxũ.& melius eſt ꝓ fluxũ: quia talis euacuatio eſt magis natu rę manifeſta. Et mihi vĩ ſufficere, vt habẽs hãc cõplexionẽ calidã, vel calidã & ſiccã,purgeť cũ tamarindis, violis,& mytabolanis citrinis,& alubleb,i.cotrigiola, & ſiſibns. Et iſtæ cõplexiões calidę,aut calidę & ſiccę ſm plurimũ ſunt vaporoſę & fumoſę. & ob hoc balneatiõe indigẽt, ne D
cito ephemerã ĩcidãt. & ſiſt ſi tenui dieta lõgo vſi fuerint tpe. Et bonũ ẽ iſtis aliqñ poſt cibũ balneari, vt eorũ corpora impinguenť. ſed qui in dextro latere ſentiet grauitatẽ, hoc vitare debet: & eſt neceſſe vt rebus vtať exoppilatiuis. neq; iſtis eſt cõueniens potatio vini: & ſi bibãt vinũ bibere debẽt aquoſum. Et vĩter dico, ꝙ regimẽ cõplexionũ calidarũ & ſiccarũ, & calidarũ ſimpliciũ non diuerſificatur in fine, niſi ſm plus & minus: quia impoſſibile eſt vt caliditas in fine non deueniat ad ſiccitatẽ. Et vtile eſt iſtis oxyzaccha E
ra in tẽporibus calidis frigida, cum aliqbus ſeminibus & herbis, ꝙ hñt virtutẽ aperitiuã, & prouocatiuã ſine caliditate: ſicut eſt ſemen ſcariolæ,& capillꝰ veneris,& ẽt ſemẽ apij: cuius ſit ſua virtus reꝑſſa in quãtitate cũ ſeminibus melonis,& cucumeris, aut cũ alia re, ꝙ habeat tẽperare caliditatẽ & ſiccitatẽ materierũ dictarũ: quẽadmodũ eſt ſtipes ſcariolę,& violę. Et mirabilis Auẽzoar dicit ꝙ in oĩbus locis,in qbus vtimur oxyzacchara,debemus vti flore nenufaris: & maxime calido tpe. Et di
cit ꝓ experientiã ꝙ nenufar habet F
ſua proprietate ꝑſeruare tales à febre. Itẽ dicit ꝙ ſemp cũ oxyzacchara debemꝰ vti rebus, ꝙ os ſtomachi fortificãt,ſicut aqua maſtiches, aut cinnammonũ aut ſpica: quia acetũ inquantũ eſt acetũ, os ſtomachi lędit. Et mihi vĩ ꝙ aqua ordei tpe calido ſit regimẽ cõueniens: dũmodo cũ ipſa ſit aliqd, qđ reprimat nocumẽtũ oris ſtomachi ex ea. Et ꝙ hñt cõplexionẽ ſiccã, neceſſe habẽt eoꝝ corpora humectare, ne in eis accelleret ſenectus. & hoc debẽt facere cũ

G cibis humidis laudabilis chymi, ſicut eſt caro pullorũ iuuenũ: & vti balneo aquę dulcis tepidę: & fugere laborẽ, & vigiliã, & oĩa accidẽtia aĩę, q̃ corpori faciunt acquirere caliditatẽ: ſicut furor, & ira, & eorũ ſimilia: & aſſuefacere ea, q̃ corpori adducũt delectationẽ, & gaudiũ: & vt extrinſeca, q̃ eis intendimus facere, ſint contraria ſuę cõplexioni, vt folia ſalicis, & vitis, & aquę frigidę: excepto gaudio tẽperato, aere tẽperato, & mobilib⁹ lactis. & audire ſonos amenos eis cõueniens eſt. Sed H cõplexionibus calidis & humidis ſuperueniunt ęgritudines putridæ, & diſcurſus ſuperfluitatũ, & maxime tpe iuuentutis. Et id circo neceſſe eſt vt exercitẽtur forti exercitio & veloci, & vtantur fricatione multa & forti, & ꝙ ẽt balneent ante cibũ. & opꝫ vſt ſtomachũ taliũ intueri, nã ſi ipſius cõplexio ad malã cõplexionẽ conuerteretur, humores totius corporis ad idẽ declinarent: & tunc cibus eorũ declinaret ad frigiditatẽ et ſiccitarẽ. Et iſta cõplexio nõ eſt tẽperata, ſicut opinatus eſt Gal. Et Antiqui dixerũt ꝙ cõplexio naturalis eſt calida & humida. quia cũ cõparamus cõplexionẽ naturalẽ, inquãtũ ẽ media, extremitatibus, tũc dicimus ꝙ eſt tẽperata ęqualis, & extremitates intelliguntꝰ hic octo cõplexiones. Et qñ ipſam cõparam⁹ dominio ſuperfluitatis elementorũ, q̃ ſunt ī ipſa, nos dicimus ꝙ ſit calida & humida: eo ꝙ caliditas & humiditas plus dominant in ipſa, q̃ frigiditas & ſiccitas. & nõ dicim⁹ hic cõplexionẽ temperatã hanc, de qua loquimur hic, ꝙ ſit calida & humida, niſi cõparatiõe ad naturalẽ. ergo cũ dicimus calidã & humidã eſſe tẽperatã, niſi ęquiuoce dr̃. Et Galc. met K dicit ꝙ naturalis dr̃ reſpectu extremorũ, & calida & humida comparatione tẽperantię dr̃. & ideo dubitatur ſm hoc tẽpus, ꝙ hęc temperata cõplexio nõ ſueniatur. Deinceps reuertamur ad id, à quo ſeparati fuimus. Et dicamus ꝙ nõ oportet appropriare cõſeruationem ſanitatis ſolũ ſuper exercitiũ, balneationem, & cibos habẽtibus hanc cõplexionẽ: verum oportet cũ hoc euacuare ſuperfluitates cũ medicinis laxatiuis à capite per viã ſternutatiõis; & gargarizando ore maſtichen, & grana ſtaphidagriæ: & ẽt prouocãdo vrinã. & medicinæ cõueniẽtes L ad purgandũ habentes hanc complexionẽ ſunt medicinæ leues, ſicut agaricũ, turbith, & cartamus. Et opꝫ ꝙ iſti multũ ab oppilationibus ſibi cauere debeant. & inter cęteras cauſas putrefactionis huic reſiſtere debẽt, euacuãdo humorẽ, qui putreſieri conſueuerat, & cũ medicinis reſiſtẽtibus putrefactioni ſuis qualitatibus, & ſuis proprietatibus. ꝙ, quia natura putrefactiõis ſtat p extraneum calorẽ cũ humiditate ſuperflua fœtida: ſicut ſunt ei medicinę odoriferę in vltimo contrarietatis. Et ſi M tu feceris vnã cõpoſitionẽ, ī qua oĉs iſtę virtutes aggregentꝰ, erit vltima medicina ad cõſeruationẽ ſanitatis ipſorum, dũmodo repteſlę ſint in illis eius virtutes q̃bus nõ indigent. Sed cõplexio frigida debet cõſeruari cũ rebus calidis ſine humectatione, videlicet exercitio, balneis ſiccis, cibis, & his ſimilibus. Sed cõplexio frigida & humida debet regimine calefaciẽte & exiccãte, & cũ multiplicatione exercitij: & indiget euacuatione pp ſuperfluitates, q̃ à tali cõplexione

Vide tertia Apho. 2. & 3. & I 18. cõ. & Techniſ, & Raſ. 17. cõti. ca 6.

A xione generant. Sed cõplexiões frigidæ & ſiccę cęteris ſunt deteriores, & indigent in earũ regimine calefa cientibus & humectantibus, & leui fricatione, & dulcis aquę balneo, & exercitio temperato, & ſomno longo. Et vſr cõplexiones humidę indi genr inter refectionẽ & refectionẽ mora longa: quẽadmodũ ſiccę indigent breui. & cõplexiões frigidæ & ſiccæ indigent ſuperfluitatũ euacuatione, vt humoris melãcholici. Et medicinæ ad hoc valentes ſunt myrobalani ĩdi, & polypodiũ. Et vina aromatica ſũt cõueniẽtia valde
B huic cõplexiõi. Et coitus nocet plus cæteris oĩbus cõplexionibus, maxime frigidis & ſiccis. Et inter cõplexiones calida & humida ſuperfluũ rolerare põt leui⁹: & q̃ peiores ſunt frigidæ & ſiccæ exiſtunt: humidæ vero medio mõ ſe habent circa illud. Iſta ſunt regimina cõplexionũ diſtemperatarũ in qualitatib⁹ actiuis & paſſiuis. Sed complexiones diſtẽperatæ ſolum in paſſiuis tantam non recipiunt læſionem, quantam diſtẽperatæ in vtriſq;, aut ĩ actiuis.

De reſumptione Extenuatorum, & Pinguium extenuatione. Cap. 12.

C SEd regimen corporũ extenuatorũ debet eſſe per contrariũ cauſarũ extenuatiõis: vt ſi fuerit huius cauſa caliditas cũ ſiccitate mẽbrorũ, valebit frigida & humida dięta. Et ſi cã extenuationis fuerit pp debilitatẽ attractiuę, quę eſt in mẽbris, inũctio olei oliuę affert iuuamẽtũ: dummodo ſolũ ſtet ſup mẽbra, donec trahãt cibũ, & nõ plus. & ſi morã cõtraxerit nimiũ, diſſoluet, & alterabit. Et ſi cã exiccationis erit ſup virtutẽ digeſtiuã frigiditas, admini ſtrent ea, quæ confortent digeſtiuã, D ſicut vinum, & ea quæ ſcis. & vſiter extenuatio ſiccitati aſſociatur. Sed ſiccitas aliqñ prouenit propter diſſolutionem multam, & aliqñ propter paucitatem digeſtiõis, & aliqñ propter vſum ciborum ſiccorum. & rectificatio iſtorum eſt facilis. Et extenuatio corporum pinguium fit p contrarium, ſm q̃ tu ſcis.

De regimine Corporis diſtemperati in ſingulis membris. Cap. 13.

HVcuſq; narrauimus regimen diſtẽperatę cõplexiõis vſiter: deinceps narrare volum⁹ de regimine E diſtẽperatæ ĩ ſingulis mẽbris. Et dicimus q̃ regimen iſtarũ cõplexionum plus ingreditur genus p̃ſeruationis q̃ regimen cõplexionis diſtẽperatæ cõis. Et intentio noſtra in tali cõplexiõe, qualis eſt iſta, eſt vt virtus illius mẽbri fortificet ſuã cõplexionẽ, temperando, & euacuando ſuperfluitates, q̃ in eo generant, & remouere cãni, quæ iſtam generat ſuperfluitatẽ, conſyderando vtrum ſit læſum in ſe, aut per alterius mẽbri compaſſionẽ: quẽadmodũ ſtomachus in aliqbus hoĩbus eſt læſus per ſe, & ĩ alijs p cõpaſſionẽ cerebri. F & mẽbra, q̃ magis dãnificant alijs, ſunt mẽbra principalia, cũ cõplexio erit alteri cõtraria. v.g. cũ hepar eſt calidũ, & ſtomach⁹ frigidus, & corpus eſt extenuatum, & renes arenis abundant, vel vt ĩ corpore extenuato teſticuli multũ generant ſpma: ĩ talibus indigem⁹ regimine mixto, & plus inſtare diſtẽperantię periculoſiori, ita q̃ aliud obliuioni nõ tradatur. & hoc ingreditur doctrinã de Ingenio ſanitans. & ob hoc nõ plura his dicemus. ſed regimen pręſer-

G uatiuum eſt de genere curatiui, ſicut dicemus poſtea. Et ſcias ꝙ deterior harũ complexionũ eſt illa, quę eſt in cerebro declinante multũ ad caliditatẽ aut frigiditatem: ideo ꝙ, qñ cõplexio cerebri eſt ad malitiã conuerſa, eſt cã aduentus mali multi & magni: quẽadmodũ ſunt apoſtemata colli,& ſynãchia,& oris pũſtulationes, & apoſtemata vuulę,vt raucedo,& phthiſis, & tuſſis, & dyſenteria,& alia iſtis ſimilia. Et aliqñ currũt ſuperfluitates iſtę ad ſtomachum,& corrumpunt ipſum: ita ꝙ ſi fluxus fuerit frigidus,cõuertet ipH ſum ad frigiditatẽ, & complexio totius corporis corrũpetur: & cũ hoc patiens eructuationes emittit aceto ſas, vt mihi tempore iuuentutis accidit: quia meus ſtomachus ꝓpter malitiam regiminis malã acquiſiuit complexionẽ: & Medicus mens ignorãs eam,dixit ꝙ taliter fuit cõfirmata, ꝙ ipſam remouere non potuit.& ego ignorans oĩno erã ſcientiæ Medicinæ, & ab hac oẽ diſtẽperantię meę ortum habent. Et qñ diſtemperantia fuerit calida, fluxus humorũ in aliquibus erit calidus. rememoratio vero oĩum harum in I capitulo de Ingenio ſanitatis continetur. Sed conſeruatio cõplexionis cerebri vt non diſtẽperetur, eſt vt ſi ẽ frigidũ, ſuperponant ei res exiccatiuæ habentes caliditatem cũ aromaticitate: ſicut macis, & caryophylla puluerizata, poſtquã cũ vino fuerit ablutũ. Et euacuentur ſuperfluitates,q̃ in ipſo cõtinue generantur,cũ ſternutatione & fricatione,quę fiunt cum radice nucis. Et ẽt gingiuarum fricatio confert. Et cerebra maſticatio maſtiches: & vti medicinis, q̃ euacuant humores in eo abundantes tẽporibus congruis: & K maxime in vere,& autũno. Sed cerebrũ diſtemperatum in caliditate,in quo ſuperfluitates calidę generant, per contrariũ huius conſeruatur. & hoc fit inungendo caput eius oleo roſato, & euacuando humorẽ contriſtantẽ, ſm ꝙ melius vẽ conuenire. Et vẽ cerebrum magis alteratur frigiditate q̃ caliditate. & pp hoc oportet ipſum à frigore conſeruare cõſeruatione vltima. Sed regimẽ illorum, quorũ impoſſibile eſt regere ipſos iſto regimine,neceſſe eſt cõſeruare eorum qualitates. qm̃ ſicut eſt æqualis complexionis à ſua na- L tiuitate, vẽ mihi vt ægritudines eiſdem ſuperueniẽtes ſint ex repletione.& ob hoc indigent euacuatione vẽi, videlicet phlebotomia: & maxime, ſi in eo apparuerint ſigna repletionis. & oportet cum hoc, vt abſtineant à cibis multi nutrimenti. Sed qui non habet complexionẽ tẽperatam, maior pars ſuarum ęgritudinum à malis humoribus habet ꝓuenire.& ob hoc oportet ipſos abſtinere,& ſcire illos euacuare, conſyderando ſemper quantitatem euacuationis, vt nõ ſit ſuperflua nec diminuta: eo ꝙ tales ſunt, quibus vna M euacuatio ſufficere videtur in vere: & tales ſunt, qui indigent duabus, vna. ſ. in vere, & alia in autumno. Et ego dico ꝙ illi, qui vtuntur potionibus in ſeptimanis annorũ; aut in medietatibus eorum, rectius faciunt,q̃ illi, qui omni anno purgationes exercent. quia nos videmus ꝙ ęgritudines vt plurimũ non accidunt hoĩbus, niſi circuitibus terminatis, aut circa ipſos. Et ideo circa vnumquodq; indiuiduum hoc eſt conſyderandum: quoniã ſpero ꝙ

cum

A cum hoc regimine multi potuerũt euadere ab ęgritudinibus eis accidentaliter euenientibus. & conuenit etiam, vt qui volunt mutare consuetudinem malam, mutent ipsam suo posse paulatim, ne terreant subito.

De præseruatione corporum, quæ præparata sunt in ægritudines cadere.

Cap. 14

DEinceps volumus tractare de corporibus, quę propinqua sunt, vt in ęgritudinem cadãt, vt eorum malis aptitudinibus obuiem⁹. Et vniuersaliter dicimus, ꝙ genus præseruationis futurarum ęgritudinũ
B fieri debet, qñ aliquod signum manifestatur, tunc recte est ex gñe curæ ægrotantis in ptæsenti. verbi gr. resistere lepræ, vt non fiat, est idem cum rebus, quibus curatur, qñ est. illud idem dicimus in alijs ęgritudinibus. Malarum vero aptitudinũ & manifestior est illa, quæ dicit spõtaneus labor. nam qñ hic corporibus adest, præparata sunt infirmitatibus multis. & ob hoc de isto vniuersalem sermonem faciem⁹, ꝙ nõ erit simile alijs malis aptitudinibus proprijs in omni ęgritudine: eo ꝙ modus obuiandi illis aptitudinib⁹
C malis est vnus & idem modus cum cura ęgritudinũ ipsarum. & idcirco hic non est recitandum. Et scias ꝙ non obliti sumus de conseruationibus corporum tpe corruptionis aeris: sed in posterum dicemus. Sed incipiemus loqui de labore. & dicemus quod iam dictum est in libro Aegritudinum, ꝙ potest esse tribus modis. Vnus est labor vlceratiuus: & hęc species fit ab humoribꝰ cholericis, qui hoc mouent: & de hac specie ad præsens intendimus loqui. Alia species dicitur extensiuꝰ: & hęc ex sanguinis multitudine fit: & sm D aliquos dicitur ventosus. Tertia species dr̃ apostemosus, & compositus ex extensiuo & vlceratiuo: & de eius ꝓprietate est vt superueniat omnibus membris apparitio cremẽti circa omnia extrema. Et volumus incipere a cura omnes has species continente: postea vero de vnaquaq; specie loquemur per se. Et dicimus, ꝙ cã efficiens est mala complexio materialis: ergo medicina cõmunicans istis spẽbus erit, aut alteratiua, aut euacuatiua. Et alterationem, & euacuationem facit natura cum cibis, E & medicinis, quæ habent disponere humores ad hunc finem. & aliquãdo adiuuant ad hoc somnus, quies; & fames. Et euacuatio fit cum medicinis, quę prouocant vrinam, & sudorem, & ventum: & est cum exercitio. & hęc fiunt, quia ars sequitur cursum naturæ. & istæ sunt medicinæ communicantes oĩbus spẽbꝰ supradictis. verum de propria vniuscuiusq; istarum volumus dicere: eo ꝙ non euacuatur vnaquæq; istarũ specierum vna specie euacuationis, nec alteratur vnaquęq; istarum specierum vna specie alterationis. F

De remotione, & præseruatione corporum a labore vlceratiuo.

Cap. 15

INcipiamus nunc a labore vlceratiuo. Et dicamus quòd causa efficiens istius est humor acutus mordicatiuus. Et tu scis ꝙ humor mordicatiuus est cholericus, aut melancholicus, aut phlegmaticus, salsus: ideo quia vnusquisque istorum est mordicatiuus. Sed cholera est acuta ꝓp suum acumen, & melancholia, ꝓpter suam acetositatem, & phlegma salsum propter suam salsuginẽ. Et hic

G hic accidunt aliquæ diſtinctiones. quod eſt, quia iſti humores non effugiunt, qñ aut ſub cute ſolum ſiũt locati, aut profundati in muſculo, aut ſiint in muſculo & venis, ex via, qua inueniuntur in ſanguine,* paterno propinquo. Adhuc non eſt lõgiquum, quin ſint cum iſtis humoribus alij humores mucillaginoſi, & forte non ſunt. & ſi ſunt, non effugiunt quin aut ſint in ſpongioſitate carnis, aut in venis. & ſi ſunt ĩ venis, aut ſunt cum paucitate ſanguinis, aut cum eius multitudine. Et non H eſt ꝓ mult⁹ ſanguis in venis, niſi cum iſti humores ſunt pauci, & nõ ſunt multũ elongati a cõplexione ſanguinis: eo ꝙ inuentio quorundam ĩ actu nõ fit niſi ante conuerſionem ipſorum in ſanguinẽ, & aliqui poſt conuerſionẽ in eundẽ: vt eſt cholera, & melancholia. & aliqui cito cõuertuntur, & aliqui tarde. quoniam quando multum elõgati ſunt a ſanguine, longa indiget cõuerſione: & qui propinqui ſunt, in breui cõuertuntur. & hoc eſt, quod poteſt dici de hoc labore. & vnuſquiſq; iſtorũ ꝓpriam habet medicinam. Et dicimus ꝙ qñ iſti humores efficiunt laborem, & ſub cute ſunt locati, forte exercitiũ, & fortis fricatio erit ſufficiẽs medicina, cũ balneo, & cibo ſubtili, aut aqua ordei, & ſquĩzibin, & ſi milib⁹. Et qñ iſti hũores ĩ poris ſũt locati, nõ indiget exercitio, ſed qete & ſomno, & abſtinere a cibo: eo ꝙ iſta adducũt digeſtionẽ. & ſero balneent ĩ aqua tepida: & cibis ſubtilibus cibent poſt aſſũptionẽ ſqnzibĩ: eo ꝙ ſqnzibĩ euacuat ꝓ vrinã & ſudorẽ illũ hũorẽ, q pot mouere a natura. Et ſi hoc accñs ſedabit, ꝓ hoc tũc plene cãm hui⁹ cognoſcum⁹, & ſi nõ ſedat, & ſomn⁹ patientis fuerit K debilis & vari⁹, tũc nõ ẽ hũor in carne, & muſculis ſolũ, ſed etiã ĩ venis. Et tũc cõſyderãdũ eſt ſi cũ iſtis hũoribus, qui faciũt hũc laborẽ, ſunt humores mucillaginoſi, aut nõ. & dicimus q ſi nõ ſunt hũores mucillaginoſi, & hũores facientes laborẽ ſunt ĩ poroſitatib⁹ aut venis, & tũc attendẽdũ eſt ſi cũ eis eſt ſanguis mult⁹, aut pauc⁹: aut ſi illi hũores ſunt remoti a ſubia ſanguinis, aut ꝓpĩqui. Et ſi pauc⁹ ẽ ſanguis, & hũores ſunt remoti a ſubia ipſi⁹, tũc hũor iſte faciẽs laborẽ dẽt euacuari ꝑ pharmaciã, & nõ ꝑ phlebotomiã ſm ſpẽm L illi⁹ hũoris faciẽtis laborẽ: ſiue fuerit choleric⁹, ſiue melãcholic⁹, ſiue phlegmatic⁹ falſus. qĩn, qñ iſti hũores exeũt a natura ĩ qualitate, tũc indigẽt euacuatiõe cũ medicina attractiua ſ. q ꝓprie habeat reſpicere illũ humorẽ: eo ꝙ qualitate peccãt. Sed ſi peccãt quãtitate, tunc faciẽda eſt phlebotomia: ſicut dixim⁹ in libro de Ingenio ſanitatis. Et ſi iſti hũores ſint cũ multo ſanguĩe, & nõ multũ remoti a ſanguinis ſubſtãtia, tũc in primis debent euacuari per phlebotomiam, & poſtmodũ ꝑ pharmaciã: hoc eſt ſi nõ adſint hũores mu- M cillaginoſi. Quod eſt, quia ſi cũ iſtis apparẽt hũores mucillaginoſi, tunc cõſyderãdũ eſt ſi hũores fuerint in venis cũ multo ſanguine, & non erunt multũ ab ipſi⁹ ſubſtãtia remoti, tũc ſiſt debẽt euacuari cũ phlebotomia: qĩn cum pharmacia difficile eſſet. Et ſi hũores mucillaginoſi fuerint in venis multi cum ſanguĩe pauco, & humores laborẽ inferẽtes a ſubſtãtia ſanguinis fuerit remoti, tunc non eſt phlebotomãdum, nec pharmacãdum: eo ꝙ phlebotomia

per-

* a.l. paternitatu.

oxymelle,

Co. ve. le. & tñ pharmacia difficilis eſſe debet.

A pernecabilis eſſet: nec ī pharmacia propoſitum aſſecuti eſſemus: quia pp eorum groſſiciem humores obe dientes non eſſent, ſed plus fluerēt, & etiam venæ clauderentur, Et hic interponenda eſt quies medicinalis: & ſubtiles cibi & inciſiui ſine multa caliditate,ad hoc vt multa in mē bris illorum ſparſio non fiat.& con uenientius in hoc caſu eſt ſquinzt bin de ſeminibus,cuius ſiccitas ſit re preſſa cum radice lilij, & violarum. Et aqua hordei conueniens hic eſt, & maxime in iuuenibus cum radi ce fœniculi:& hydromel etiam. Et B quia in corporibus iſtorum ventoſi tas groſſa,& inflatiua generatur, p̄ cipit Gal.dari diatriompipereon, & diacyminum. Sed in noſtro clima te hoc eſt vitandum:quia poſſet fe brem incitare.& ipſe Gale. his non vtebatur niſi in tempore frigido, & frigida complexione. Et medicinæ ſubtiles membra intrinſeca confortantes cū remiſſo calore vtiles ſunt: ſicut darſeni,& aſſarij,& cinnamomum,& ambra,& caſſia lignea:& ī Arabico ichalicha: & caryophylla, & ſimilia aromatica.Et ſi Gal.aliq̄ iſtarum repudiet, facit hoc ꝓpter C ſuam ſtypticitatem. & ſi cum aliis compoſueris,bona erit cōfectio, ob hoc,quia membra principalia ſunt in vltimo debilitatis. & maxime os ſtomachi. in hac compoſitione ma ſtiche non obmittatur. Sed roſa nō eſt hic commendanda pp ſui frigiditatē & ſiccitatem:quamuis ſit cōfortatiua.ſed ſtoxcas eſt vltimum in hac compoſitione,qualitate,& proprietate.Et quemadmodum in hoc caſu phlebotomia inhibetur,& vomitus ratione eadē. Sed quando humores mucillaginoſi ſunt in muſculis,& ſanguis venarum eſt mundꝰ, D tunc non timendę ſunt res multum calidæ,& vrinam prouocantes:ppea quia tunc non eſt timendum,vt humor in membris ſpargatur.Et Gal. hic vtit medicina ex pulegio facta. & mihi multum placet illa,aut ei ſi milis. Et ſcias,ꝙ mihi non fuit neceſſe narrare hæc ſigna ſignificātia dominium humorum iſtorum,nec ſigna ſignificantia quantitatē, nec locum: ideo quia omnia ſunt tibi nota in libro Signorum.Et tu debes confidere in vrina in cognitione ge nerum humorum, qui inter muſcu los ſunt:quantitatem debes ſumere E a regimine antecedente, a complexione,a tempore,& ætate,& alijs rebus in libro Signorum dictis.

De remotione, & præſeruatione corporū a labore apoſtemoſo, & extenſiuo.

Cap. 16.

SEd labor apoſtemoſus,& extenſiuus de neceſſitate proueniunt a ſanguine multo: ideo conueniens eſt patientem primitus phlebotomare:& antumando quātitates ſm tempus,& ætatē, & complexionem, ſicut ī libro de Ingenio ſanitatis docetur. Et ſunt diſtinguenda mēbra in enumeratione iſtius laboris: ita F ꝙ ſi ī capite grauitas affuerit,cephalicam phlebotomare debes: & ſi in membris medijs baſilicam: & cum ambas continuerit partes, mediana erit phlebotomanda.

De præſeruatione corporum tempore aeris præter naturam. *Cap.* 17.

IN hac particula adhuc narrare remanſit corporum præſeruationem ab ęgritudinib⁹ ab aere præter naturā. Et dicimus breuiter ꝙ aer, vt alibi dictum eſt, permutatur aliqñ ī qualitate,& aliqñ in ſubā ſua.

ſed

G ſed cum ſit in vno aut alio, tunc pręparata ſunt corpora recipere ægritudines ſimiles illi complexioni. tamen omnia corpora ab iſtis diſpoſitionibus non læduntur, ſed ſolum nocentur corpora præparata. nam ſi eſſet hoc omnibus commune, ægrotarét omnes in aere ſupradicto. Iccirco confidere debemus in regimine vniuerſali omnes has continenti permutationes: hoc eſt in apertione oppilationum, & in reſiſtédo cauſis putrefactionis ex toto. Et cum dico quòd omnes has permutationes contineant, intendo permu

H tationes, quę in ſubſtantia ſunt. Sed permutatio, quæ ī qualitate exiſtit, in vna videlicet, aut in pluribus, regimen ipſis qualitatibus contrariū eſſe debet. & hoc regimen particulare eſt. verbi gratia, ſi eſt diſtemperatus in caliditate, & ſiccitate, cum frigidis & humidis regi debet, & degere in ſeptentrionalibus locis, in quibus adhuc aer reprimatur roratione aquæ, & foliis aromaticis humidis. ſic omnibus aliis qualitatibus excedentibus contrarium apponatur. Et ſi magna caliditas non obſtaret, leuiter euacuandæ eſſent ſuper-

I fluitates, quæ in temporibus illis eſſent generatę. Sed aeri corrupto in ſubſtantia ſimiliter reſiſtendum eſt euacuationibus vniuerſalibus, & cum reſiſtentibus epidimię a tota ſpecie. & vtantur cibis frigidis & ſiccis a putrefactione remotis, ſicut aceto, & lentibus: & aromatizare aerem cum rebus reſiſtentibus putrefactioni, ſicut cum coſto, & ſtyrace, & galbano. Et terebenthinæ ineſt proprietas in hoc caſu. Et theriaca maior iſti tempori epidimiali multum reſiſtit, ſumendo ab vno chara- K cte vſque ad drach. i. & poſt non debet comedere niſi celebrata ī omnibus membris digeſtione. & hoc fit ſpatio ſex horarum. Bolus armenus, & terra ſigillata in aere peſtilentiali magnum præſtant iuuamē tum. Et per nomen Auenzoar odor vrinæ hircorum confert multum. Et dicitur ℞, medicamen ex aloes duabus partis, croci, & myrrhæ parte vna, de quo ſumatur omni die pondus. xij. caractorum, cum vr-

L na vna vini aquā mixti, iuuat multum. & non eſt inuentus adhuc aliquis, qui hac medicina ſit vſus, qui a peſtilentia non ſecuretur. Sed in corruptione temporis calidi debent eligi loca alta, in quibus regnet ventus ſeptentrionalis, aerem mundificans. Sed ſi ſit corruptio in ſubſtātia tota, habitandum eſt in domibus terraneis, & cauernoſis, loca alta vitare, & vitare omnes fructus humidos, & tunc neceſſe eſt vt omnes piſces tūc temporis penitus ſint nociui, ob hoc, quia ſanguis ex iſtis rebus generatus eſt citæ corruptionis. Et ſimiliter omnes carnes, exceptis M volucribus montanis, ſicut perdices & ſimiles iſtis. & vniuerſaliter res ventrem lenificantes hoc tempore optimę ſunt: quemadmodum tamarindi, violæ, caſſia, & manna. Et quod dictum eſt in hac particula ſecundum noſtram intentionem ſufficiens eſt.

Auer.

AVERROIS COLLIGET

LIBER SEPTIMVS.

SVMMA LIBRI.

De ægritudinum Curatione, ſeu Ingenio ſanitatis.

De modo Curationis malæ complexionis materialis, & non materialis.

Cap. 1.

IBer medicationis, ℞ Ingenio ſanitatis intitulatur. Dicimus ꝙ ob hoc, ꝙ rerum cõtra naturã ſunt duæ ſpẽs, videlicet ægritudines, & accidẽtia conſequentia ęgritudines: & iterum ęgritudinum ſunt duæ ſpecies, videlicet ęgritudines proprię & primæ, conſimiles & compoſitæ ſecundario, vt ſunt a malitia octo ſpecierum malæ complexionis materialis & non materialis, & ſunt ægritudines proprię membris officialibꝫ: videtur nobis, vt narremus, incipiẽdo prius a via de ingenio ſanitatis, a remotione ęgritudinum propriarum membrorum conſimilium, ſi ſint materiales, aut non materiales: & poſtea ingenium remotiõis ęgritudinum membrorum officialium: & vltimo curationem accidentium percurremus: quãuis in medicatione ęgritudinum contineatur, quia per remotionem ęgritudinis accidẽtia remouentur. Et volumus primo narrare ęgritudinum membrorum conſimilium curationem, materialium, & non materialium: & poſtea vnamquãq; ſpeciem intendimꝰ pertractare. & hæc nobis videtur ordinata diſtinctio. Et dicimus ꝙ intentio in mala complexione non materiali eſt vnica ſola, hoc eſt vt ad ſuam reuertatur naturã. & hoc nõ fit primo, & ſubſtantialiter niſi per contrarium, per quod malæ cõplexionis remouentur ſpecies: & ſunt cibi & medicinę ſecũdum plus malæ complexiõi ęgritudinali ſua prima virtute reſiſtentes, ver.g. ſi mala complexio ſit calida & ſicca, remouetur per cibos frigidos humidos, & medicinas. Et quia diximus ꝙ remotio malæ complexionis non materialis primo & ſubſtãtialiter a cõtrario remouetur, dicimus ꝙ conuenit aliqñ, vt a ſimili per accidens ſimiliter remoueatur: ſicut aqua frigida malam remouet complexionẽ frigidam, eo ꝙ claudit poros, & ĩſpiſſat cutim, & ſic colorem intrinſecũ fortificat. & hæc medicina multum eſt timenda: & non debet fieri niſi ĩ neceſſitatis tempore. & maior pars Medicorum, qui ea vtuntur, errant, vt poſtea oſtendemus. Sed intẽtio remotionis malę complexionis materialis duabus rebus exiſtit. vna eſt vt malus humor euacuetur: alia eſt, vt mala complexio membri rectifiçetur, quę relicta eſt a mala materiæ ſparſione in membris. Euacuatio duobus fit modis. vnus fit cum phlebotomia: & alius fit per pharmaciam ſeceſſiuam, aut vomitiuã, aut vrinæ prouocatiuam: & per clyſteria, & ſudorem. quas omnes operationes operantur medicinæ cum ſuis virtutibꝰ ſecundis, & tertijs, & proprietatibus: quemadmodum mala complexio prima remouetur virtutibus primis. & aliquando fit euacuatio per ieiunium, exercitium, balneum, & fricationem. Sed euacuationem per phlebotomiam ratione

&

G & experimento cognoscere possumus: & iuuamentum ab experiẽtia cognitum manifestum est. Sed iuuamentum ratione cognitum duob⁹ existit modis. Vnus modus est, quia ostensum est, ꝙ Medicus semper sequi debet viam naturæ: sed dicim⁹ ꝙ natura sanat per fluxum sanguinis ægritudines sanguineas multas. & eadem ratione inuenimus iuuamentum medicinarum laxatiuarũ. Secundus modus est, ꝙ impossibile est, vt aliquando cibus & potus superfluus non sumantur, ita ꝙ in corpore sanguis superfluus aggregetur, aut alter H humor, & superflua indiget euacuatione. ergo necessaria est phlebotomia, aut pharmacia, aut euacuatio alia. Sed ieiunium, & exercitium in hoc casu sufficientiam non habẽt: quia nimis minuunt paulatine, cõparatione habita ad hanc repletionem, quæ est ſm vasa. Nam accidere posset, sicut accidit illi, qui somniabat in balneo sanguineo balnearı, vt dictum est superius in libro Signorum, sicut dicit Ga. vnde cognouit sanguinem in sua complexione abundare: & ideo phlebotomiam sibi fieri imperauit. & consilium habens ab alijs medicis sequentib⁹ viã I Erasistrati, ei prohibuerãt minutionem, & iniunxerunt sibi abstinentiam. & abstinendo facta fuit dissolutio humorum, & inde duplicatus fuit calor, & extinctus fuit, sicut extinguitur lampas ex multitudine olei, quando superabundat. Sed quando debet quælibet istarum euacuationum fieri, aut vna pl⁹ altera, hoc volumus determinare in primis: & postea redibimus ad curationem vniuscuiusq; speciei singulariter malæ complexionis post narrationem rerum significantium manifeste fa- K ciendi, vel non faciendi secũdũ quãtitatem euacuationis, & rectificationem malæ cõplexionis. & hæc sunt natura ægritudinis, & virtus, & complexio, & ætas, & tempus, & alia quæ rememorari debent. Et dicimus vlr ꝙ euacuatio non debet fieri nisi cũ humores cursum naturæ egrediuntur in toto corpore, aut in vno mẽbro: & hoc aut qualitate, aut quantitate, aut ambabus. A quantitate vero prouenit species laboris extensiui, quæ est repletio ſm vasa. Sed repletio secundum virtutem a quantitate, & qualitate prouenit: ita ꝙ vir- L tutes nutritiuæ, & motiuæ aggregãtur, & vlr omnes virtutes operatiuę. nam quando debilitantur virtutes, tunc operationes in humoribus naturales non fiunt. & ſm plus hãc repletionem sequitur labor vlceratiu⁹ ꝓpter humorum malitiam, qui in hac specie repletionis existunt. Isti sunt euacuationis modi superfluitatum, quę in toto corpore, aut in vno membro. Sed locus, in quo phlebotomia debet anticipare in quantitate, est qñ oẽs humores in quantitate extra cursum naturalem augmẽtantur. & hoc non prouenit nisi cũ M augmento sanguinis quantitatiuo, ob hoc ꝙ humores in ipso sunt in potentia. & ista augmẽtatio ſm pl⁹ laborem præstat extensiuum. Sed locus, cui minus necessaria est euacuatio phlebotomiæ, est qñ humores extra cursum naturæ in quantitate, & qualitate egrediũtur. Et maxime hic conceditur phlebotomia, quando humorum qualitates qualitati sanguinis non repugnãt, neq; etiam a substantia sanguinis elongantur: hoc est quia non sunt crudi

Li. 4. c. 10.

A & mucillaginoſi. Et aliquãdo phlebotomia per accidens fit, ſicut fit p fluxum ſanguinis narium, & fluxũ hęmorrhoidarum, & ſimile. ſed hoc quãtum poſſumus vitare debem⁹. Et aliquando hęc ſpecies euacuationis fit pp attractionem materiæ de membro ad membrũ, ſine intentione euacuationis ipſius ex corpore. & vt plurimum hoc fit, quando ſanguis eſt paucus, ſed tamen malitioſus exiſtit. Et aliquãdo ĩ hoc ambę intentiones aggregantur, hoc eſt ut euacuetur, & ſubtrahatur. & tunc
B propter hoc iſtud facim⁹, vt euacuemus materiam ęgritudinem facientem, & præſeruemus ne augmenteť.

Et ſcias, q̃ quando intendimus ſolam euacuationem, tunc a propinqua parte membri euacuamus: ſed quãdo ſubtractionem ad diuerſam intendimus partem, tunc a remotiori trahimus parte. ſed quãdo ad ambas partes intẽdere debemus, aut ad vnam magis q̃ ad aliam, hoc in ſubſequentibus dicetur. Et propter hãc diuerſitatem intẽtiõis diuerſa ſunt loca venarum in phlebotomia. Et
C ꝓpterea in quibuſdam ægritudinibus intendimus phlebotomare baſilicam, & aliquando cephalicam, & in quibuſdam medianam. & aliqñ phlebotomamus dextram, & aliquando finiſtram, ſicut declarabimus. & hæc ſunt loca, ex quib⁹ euacuatur ſanguis. Sed locus, in quo pharmacare cõuenit, in primis eſt, quando hũores exuberant ſola qualitate: hoc conſeruato ne ſint de natura priũs dicta, vt non ſint crudi, aut mucillaginoſi. nam tunc inciſio, & digeſtio præcedere debent. Et propter hoc in anticipatione phlebotomię, & pharmaciæ eſt conſyderandum. Raſis dicit q̃ experientia D
multoties vidit in matreſtrum, i. in hoſpitali, pleureticos phlebotomatos ante pharmaciam, & mortui fuerunt. & mihi videtur q̃ hoc fuit, propterea quia mala materia in ꝓfundo corporis in multa erat quantitate: & qñ detecta fuit, ad actum producta perdidit patientem. Et aliquãdo neceſſe eſt anticipare phlebotomiam propter multam neceſſitatẽ, eo q̃ incontinenti liberantur. Et eſt ſciendum q̃ debem⁹ incipere ab eo, quod magis neceſſarium eſſe videť. Et noſter cariſſimus Abumeron Auenzoar dicit q̃, nõ debet fieri phle E
botomia niſi poſt corporis mundificationem. Et hoc eſt, quia quando venæ a ſanguine ſunt euacuatæ, fugunt ſuperfluitates malas ad nutriẽdum ineptas, & ab his malam acquirunt complexionem. & tantum erit phlebotomia cauſa maioris conſtipationis uentris. quia membra euacuata, fugiendo ſuperfluitates fœculentas, magis exiccant. Et ſcias q̃ eſt differẽtia inter medicinam mollificatiuam & laxatiuam: eo q̃ attractiua eſt cum attractione, & mollitiua cum mollificatione. & ſimilia
huius ſunt, quę expellunt fęces ſo- F
lum. Sed quando humores qualitate peccant, ſ. vt ſint groſſi vel viſcoſi, tunc non eſt conueniens phlebotomia, neq; pharmacia. de phlebotomia manifeſtum eſt. ſed de purgatione, quia humores ſi ſunt viſcoſi & groſſi, ſunt inobedientes. & ideo medicina trahet bonos, mali autem remanebunt Et Gale. quando euacuare volebat ante aduẽtum febris, cum medicinis calefactiuis, & inciſiuis euacuabat. & quando febricitabat, faciebat hoc cum fricatione,

&

G & medicinis ſubtiliatiuis habentib⁹ calorem modicum. & hoc iam declaratum eſt in libro Conſeruatiõis ſanitatis. & quod fit cum febre, declarabitur in libro Febrium. Prętera, pharmacia per accidens fit aliquando, quemadmodum phlebotomia: ſicut quando damus pharmaciam, vt humorem trahamus, qui cauſa fluxus exiſtit. & hoc quamuis reſiſtat cauſæ, ægritudinem tamen augmentat. & ego in ſequentib⁹ explicabo, vtrum per ſimile ſit, aut per contrarium. Clyſterijs vtimur, qñ ſuperfluitates ſolum ex ĩteſtinis tra
H here intendimus, aut per viam trahendi materiam ad oppoſitam partem. & ſicut aliqui laudant vomitũ ęgritudinibus partium inferiorum, ſic & pharmacia in ęgritudinibus partium ſuperiorum laudatur. Et aliqui ſunt facientes clyſteria, quando nõ poſſunt recipere medicinam laxatiuam, vel quando ipſam infirmus deglutire non poteſt, aut ꝓpter læſionem ipſius hepatis, vel ſtomachi, quia lęduntur ex tranſitu eorũ.

Et balneum vt p'urimum humores ſubtiles euacuat. & propterea in paſſionibus ex groſſis humorib⁹ fie
I ri non debet, niſi pręcedat digeſtio. quia ex hoc inflammatio totũ⁹ corporis ſequetur, & forſan principalium membrorum. Et fames eſt vna ex ſpeciebus euacuationis: & maxime in ęgritudinibus, in quibus ſtatus, & ciſis ſunt propinqui. Iſti ſunt modi euacuationis malæ complexionis materialis, & nõ materialis.

De modo, & quando fieri debet euacuatio & curatio. Cap. 2.

DEinceps dicendum eſt qualr ĩ ſupradictis agendum ſit ſecũdum magis & minus: aut quando K nihil fieri debet, & maxime in euacuationibus & curationibus, quæ fiunt per contrarium. nam in pluribus locis euacuatio, & aliæ contrarietates non competunt: quamuis natura ægritudinis illud requirat. Et dicimus ꝙ noſtra intentio in remotione malę complexionis non materialis eſt vt rectificetur & hoc fieri non poteſt niſi per contrarietatem curantis in gradu exitus illius contrarietatis a temperamẽto. Sciẽdum eſt, ꝙ vt cognoſcatur menſura diſtemperantiæ illius corporis oportet. & hoc cognoſci non poterit, L niſi quando illius corporis complexio cognita fuerit ſana, ætas, clima, tempus anni. regimen, & conſuetudo. ſiſr virtus, cauſa, & accidens, propterea quia in multis locis non attẽditur cauſę, nec virtuti, niſi quando cauſa malę complexionis materialis exiſtit. Sed quando mala complexio non materialis eſt in aliquo ſin gulari membro, tunc menſura curationis per contrariſi ſumitur a mẽbri complexione, & ab ipſius iuuamento, & a colligantia ipſius, & a ſitu ipſius, & ab ipſis ſenſibilitate, & alijs cognitis rebus. Sed modi cura- M tionis malæ complexionis materialis ob hoc, quia intentio ſola eſt in ſuperflui euacuatione, & in alio nõ, vt recte procedat, ſciendæ ſunt cauſæ, quæ illas generãt ſuperfluitates. & ſi a natura complexionis corporis proueniunt, aut non. quia in aliquibus corporibus humores ſuperfluunt ab eorum naturis, & in quibuſdam ab ætate, tempore anni, aere, & nutrimento, & regimine, & a purgatione eorum quæ ex corpore purgari ſolebant, vt ſunt ſanguis hę

mor-

A morrhoidarum,& mẽſtruus,& priuatio conſueti exercitij, & negligentia euacuationum. & etiam virtus operatur in hoc genere multum:eo ꝙ in maiori parte natura ægritudinis cõtrariatur euacuationi. Per virtutem intelligo virtutes operatiuas, ſicut virtus expulſiua, et virt⁹ nutritiua,& uirtus motiua.Et aliquando motus euacuationis vniuerſalis accipitur a membris infirmis,& maxime a principalibus, & operationes habentibus principales,ſicut ab illo qui phlebotomia indiget,& oris ſtomachi debilitatem habet. Et etiam
B quando intẽdimus euacuare aliud membrum ex membris corporis,aliqua ſunt recipientia demonſtrationem a locis ſuorum ſubiectorũ, & ſuarum communicationum,&iuuamentorum.& ſuarum ſenſibilitatum,& formæ diſpoſitionis, & modi membrorum totius corporis : eo quia poſſibile eſt, vt corpus demonſtret ſuper euacuatione,& forſan ꝙ non.& hoc, quando in corpore non inuenitur repletio vniuerſalis, niſi ī vno membro ſolum. Et impręgnatio in mulieribus eſt ex rebus ſignificantibus euacuationem,vel ipſius
C priuationem.& hæc ſunt, quę ſignificant in contrarietate faciẽdi medicinam,vel nõ:& ſi purgatio fieri debet,vel non.Et nũc dicẽda eſt ſignificatio,quæ ſumitur a duabus reb⁹ ſupradictis,i. ab euacuatione,& curatione ſiue attractione per contrarium,qualiter debent fieri. Et ĩcipiamus a curatione per contrarium.Et dicamus ꝙ a Medicis dictum eſt, ꝙ quando complexio,aer,tempus anni,& ſimilia cum egritudine conueniunt,tunc non eſt egreſſa complexio a natura propria nimio exitu.

Opinio Gal. d curatiõe cauſi i iuuene & ſene.

v.g.iuuenis calidę complexiõnis,in D
regione calida,& tempore anni calido,& dieta calida, cui ſuperuenerit cauſus,nõ erit iſte a ſuo naturali ordine multũ permutatus:curãdus tñ erit cum rebus in frigiditate remiſſis. Et qñ huius contrarium accidit, tunc multa facta eſt elõgatio: & iõ huic reſiſtendum erit maiori cõtrarietate. v. g. ſit homo ſenex frigidæ complexionis,in regiõe frigidà, cui ſuperueniat cauſus,ſm illos indigebit re multum infrigiditate diſtẽperata. Et ego dico, ꝙ maxime appa- Cõtra Galenum.
ret,ꝙ non verum dicunt:quod manifeſte videmus per ſenſibile argu- E
mentum quia iuuenis ſupradictus, qui cauſum patitur, curari non poterit niſi cum rebus habentibus in fine, vel intẽſam frigiditatem, ſicut cum aqua cucumerum,& camphoræ. & ſeni ſupradicto ſi talia propinentur,calor naturalis ipſius extinguetur,& morietur. Et dico ꝙ illud, quod ad hunc errorem deducit eos, eſt vna regula generalis, quam poſuerunt ſiue diſcretione præciſa in gradu elongationis ſenis a ſuo calore naturali ad extraneum calorem, cum ęqualem portionem poſuerũt elõgatione caloris iuuenis a ſuo ca- F
lore naturali ad extraneum. & maxime,quando dixerunt ꝙ,maior eſt elongatio. nam hoc impoſſibile eſt. nam tu ſcis ꝙ calor extraneus a naturali ramificatus eſt. & ſi poſſibile eſſet vt æqualis eſſet elongatio, tũc vere neceſſario ſm viam curationis per complexionem eſſent refrigerãtia multum fortiora ī corpore ſenis quaſi ad tertium gradum. ſed hoc ī ſeipſo veritatem nõ habet. Ob hoc ponamus iuuenem cholericum calidę complexionis in primo gradu,

G & ſuperueniat ei febris, quę ipſum
transferat ad ſecundum gradum ca
loris: tunc iſte non eſt elongat⁹ a ꝓ-
prio calore, vel complexione, niſi ad
vnum gradum: tñ cum rebus in ſe-
cundo gradu frigidis curari non po
terit. & hoc eſt propter fortem ꝓmu
tationem, quam medicinę percipiũt
in corpore iunioris ad ſubſtantiam
igneam: eo ꝙ elongatus eſt a ſuo tẽ
peramento pp fortitudinem caloris
extranei. Sed ſi ſeni ſupradicto frigi
do in primo gradu ſuperuenerit æ-
gritudo ipſum perducens ad ſecun-
dum gradum caloris, iam elongat⁹
H eſt a ſua complexione naturali ma-
gis q̃ iuuenis prenominat⁹. quia iu-
uenis eſt elongatus per vnũ gradũ,
ſed ſenis elongatio eſt duorum gra
duum, aut plurium. Et pp hoc, ſi poſ
ſibile eſſet, cõcederem⁹ ſm elonga-
tionem fieri cõtrarium nociuum re
ſpectu conſyderationis finis ſm di-
uerſitatem ſubiecti: ppea quia qua-
ſi impoſſe eſt ſenem ad illum gradũ
peruenire. & ſi peruenire inchoaret,
antequam ad terminum illum attĩ
geret, moreretur. & ſi ſanaret ſm e-
longationem ſupra dictam, bonum
finem non conſequeretur, q̃ uis ali-
I quantulum viuere poſſet. quia me-
dicinæ eidem conuenientes comple
xionem membrorum ſuorum radi
calium pp ipſarum frigiditatem læ
derent & ſic a tpantia magis elon-
garent. & multa elongatio tpantiæ
cauſa mortis eſt, aut ægritudinis.
Præterea ſm eorum dictum medici
næ iuuenis & ſenis frigidę debent eſ
ſe in eodem. quia ſi vnũ corpus calit
dum eſt ſupercalefactum vſq; ad ſe
cundum gradum, & corpus frigidũ
eſt ſupercalefactũ vſq, ad ſecũdum
gradum, vnum corpus calidius alio
non eſt. Sed ſcire debes, ꝙ ſi iuueni K
medicinæ frigidæ adhibeantur vl-
tra ſuam complexionem naturalẽ,
ei non nocent, immo proſunt. eo ꝙ
ipſius virtus fortis exiſtit ad eas per
mutandas. ob hoc ad gradum cor-
rumpendi naturam non peruenit,
ſed ipſam ad temperantiã reducũt:
quod ſeni non accidit pp ipſius mẽ
brorum radicalium frigiditatem. ꝓ
pter hoc ſufficit ſeni, qui febrem ca
lidiſſimam habet, medicina frigida
in ſecundo gradu per ratiões ſupra-
dictas: & etiam, quia corp⁹ ſenis po
tentiã non habet conuertendi me- L
dicinas ad ſubſtãtiam igneam, quẽ
admodum iuuenis corpus. Et ſi quę
ratur quomodo poſſit ſeni tanta fe-
bris caliditas aduenire: Reſpõdem⁹
ꝙ fieri poteſt pp dietæ ſuæ inordina
tionem. Nam ſi dieta conueniẽti ve-
teretur, impoſſe eſſet vt talem incide
ret febrẽ: ob hoc, quia ægritudies, vt
dictũ eſt in libro Aegritudinum, nõ
niſi duab⁹ fiunt cauſis, aut a propria
cõplexione mẽbri mala, aut a rebus
aduenientib⁹ ab extrinſeco. Et qñ
cõplexio, & aer, & regio, & ætas con
traria erunt ęgritudini ſenis, tũc nõ
remanebit eius cauſa, niſi regimen, M
& dieta. & quod ex parte temporis
anni conſyderatur, intelligitur a na
tura partium temporis anni. Et vſr,
quando aer contrarius eſt ęgritudi
ni, tunc bonum eſt infirmo, & gau-
dium Medico. & ſi aer p ſe talis nõ
exiſtit, tunc Medicus artificialem fa
cere debet. Et modus medicatiõis,
qui ſumitur a conſuetudine in re, v-
trum fieri debeat aut non, aut quan
tum fieri debet, eſt ſicut potus aquę
frigidæ in igne ardẽti. Nam ſi infir-
mus aſſueuerat potum aquę frigidę
in tempore ſuæ ſanitatis ſine læſio-
ne,

A ne, ſecure poſſumus dare tempore ægritudinis: quãuis hepar,& os ſtomachi habeat frigidum. & ſi huic aſſuetus non fuerit, aqua frigida eidem nullo modo propinetur. ꝙſi neceſſitas nos ad hoc coperet ad hanc dandam, tunc minorem dabimus quantitatem & minus frigidam: eo ꝙ conſuetudo complexionem in ſimile conuertit paulatim,& lõgo tẽpore hanc conſuetudinem acquirẽdo. ſed quando contrarium ſubito fit,& ſecundum multum, naturam corrumpit. Et hęc eſt vna virtus, pp quam natura intellexit gradatim p
B tempora anni de vno contrario ad contrarium tranſire. quia ſi ſubito de calido ad frigidum, vel de frigido ad calidum tranſiret, natura tolerare non poſſet. Et pp conſuetudinẽ dictum eſt a quibuſdam, ꝙ quidam paulatim ſumpſerunt venenum ac gradatim, & conuerſum fuit in eis ad cibum,& in habitu ſine nocumẽto. Quamuis ita dicant, tamen ego non concedo. immo argumento demonſtratiuo,& in epiſtola Theriacę & veneni reprobaui, quam ad Glauconem tranſmiſi. Sed quod dicunt cõcedo, ꝙ Medicus de vna me
C dicina ad aliam permutare debet. quia ſi ſolum vna vteretur medicina, poſſibile eſſet ꝙ natura in habitum conuerteretur,& in corpore debitam non faceret operationẽ. ſed virtus conſyderanda eſt in eo, quod fieri debet in euacuatione,& in medicatione, quę per contrarium fit. Sed in euacuatione manifeſtum eſt ꝙ tenor virtutis debet attendi: ſed in alteratione eſt, ſicut balneatio aquæ frigidæ in hecticis, ꝙ prodeſt. Sed ſi diu aſſuefiant, membra lædet principalia,& mortem inducet: ſicut dicit Galenus ꝙ vni accidit iu-
D ueni malam complexionẽ non materialem habenti in ſtomacho, cui Medici aquam vitabant: & ipſe pp nimiam aquæ auiditatem magis elegit mortem q̃ vitam: & multam aquam frigidã bibens ſubito a mala complexiõe ſtomachi euaſit. ſed propter aquæ frigiditatem remãſit ei inſenſibilitas quędam, ipſum in tranſglutiendo impediẽs: & ſic mortuus fuit. Sed malæ complexioni, quæ eſt cum materia, neceſſe eſt duas ſpecies medicationis aggregare. & aliquãdo ſignificatio ſumitur ab alteratione malæ complexionis cõ
E traria ſignificationi, quę ſumitur a materia. verbi gratia febres putridę & maxime quę de materia cruda,& groſſa, inquantum ſunt de mala cõplexione calida & ſicca, indigent humectatione & refrigeratione. ſed cõ ſyderatione coctionis malum nocumentum importabunt. Et hic bona Medici diſcretio neceſſaria exiſtit, circa quam plus inſiſtere debet. verbi gratia, quoniam illud, quod plus neceſſarium febri phlegmaticę exiſtit, eſt euacuatio materiei: & in febribus cholericis eſt accidentib⁹ obuiare. & qñ ambo ęquales in dubi-
F tatione exiſtunt, tunc ambo ęqualr curare debes. Sed quando accẽs nõ timetur, tunc ſtudeas cãm totaliter remouere: quoniam taliter ipſam curabis completæ ſimili ratione in ægritudine', & accidentibus ęgritudini cõtrarijs: ſicut eſt febris,& ſyncope. qa tu ſcis qualr curari debẽt eo ꝙ in febre neceſſe eſt infrigidare & in ſyncopa calefacere: & ſyncope indiget nutritione,& febris euacuatione indiget: ſicut dicturi ſum⁹. E: hic ſcire debes ꝙ accẽs, qd⁹ ægritu-

G dini contrariatur, non ſequitur niſi ægritudinem, quę contraria eſt primæ ægritudini, vt eſt ſyncope ex inanitione, quę contraria exiſtit. Sed quando cauſa malæ complexionis nō eſt materialis, hæc manifeſtatio ibidem non reperitur, vt in epheme ra. & etiam, quādo accidit mala cōplexio ab extrīſeco: quia tu ſcis qualiter curari debet. Hæ ſunt ſignificationes, quæ ſumūtur a mala cōplexione totius corporis. Sed quando in vno membro ægritudo ſingularis exiſtit, tunc ſignificatio ſumitur, vt dictum eſt, a membri complexio
H ne. v.g. quando cerebro euenit mala complexio frigida, ſignum eſt ꝙ hæc ægritudo eſt leuis: quia pauca & leuis facta eſt elongatio a ſua cō plexione naturali. & tunc debet curari cum medicinis debilem calorē habentibus: quia tūc alia membra ſunt infrigidanda, & non ipſum cerebrum. & hæc eſt comparatio iuuenis & ſenis, quemadmodum ſupra diximus. & quando indiges calefactione cerebri, tunc calefac ipſum ſine timore. & ſi vis infrigidare, illud facias cū timore. Sed alia membra frigida, ſicut ſunt nerui, & ſimilia, ſi infrigidātur, calefac ipſa ſine timo-
I re. & qñ ſunt calefacta, non refrigeres iterum, niſi cum timore, ad hoc vt nō trahas ipſa de ſua complexione. Et ſicut diximus de his, eodem modo facias de ficcis & hūidis: qa corporibus non accidit nocumentū, niſi ex parte elementi dominantis ſuper ipſa. Et quando ſciueris ꝙ iuuamētum membri magnum eſt in corpore, & erat. ſ. membrum ex principalibus, quæ magnam habēt operationem, arguas augere virtutē ipſius ſuper omnia. & hoc non dico niſi propter communicationē mem K
brorum principalium, quam habēt cum corde, quod eſt fons caloris, & minera vitæ. & iō non oportet multiplicari contrarietatem in talibus membris, & poprie qualitatem frigidam. Et propter hoc eſt timendum, quādo accidit hepati complexio calida, refrigerare ipſum cum rebus, quæ ſunt in vltima frigiditate: quāuis manifeſtetur neceſſitas refrigerationis vltimæ. & hoc dico propter principalitatem huius membri. Sed verum dicimus, ex colligantia iſtorum membrorum recipitur demonſtratio ipſorum. v.gr. non debemus L
refrigerare os ſtomachi maxima refrigeratione, quia eſt colligatum cū cerebro frigido: & quamuis ſit calidæ complexionis, quod eſt colligatum membro frigido. Et non debemus iterum refrigerare multum hepar, quia eſt colligatum cum corde. Et ſumma huius eſt, ꝙ quando volumus facere contradictionē membrorum principalium in calore, adhibeas curam de corde: eo ꝙ ipſum eſt colligatum cum his membris, ſ. principalibus. ideo quia cor eſt omnibus his in potentia, quamuis ſit vnum in actu: ſicut declaratum eſt M
in libro Sanitatis. & tempore, quo erit hepar malæ complexionis calidæ, intendas in refrigerando cor cū medicinis facientibus hoc: quia poſſibile eſſet ꝙ cor eſſet ēā malę complexionis hepatis, & tunc rediret ad malignandum cor. & ꝓp hoc non oportet relinquere cor ītet alia mēbra. Et non oportet ſolum curare ſuper hoc, ſ. in refrigerando, & calefaciendo, & exiccando, & humectando: ſed etiam in oībus operationib⁹ fortibus, ſ. in operationibus ſecūdis,

&

A & tertijs. Sed demonſtratio huius loci ſubiecti,& hic eſt manifeſta.qa quando erit mala complexio ſuper corpus.i. in fine ſuperficiei corporis non eges medicinis fortis qualitatis,ſed quando eſt ī corpus, oportet te vti medicinis fortibus: eo ꝙ debilitatur virtus ipſarum,propter tranſitum,quem faciunt per alia membra,v.g.ſicut eſt pulmo.

De euacuatione per phlebotomiam.

Cap. 3.

HVcuſque diximus de demonſtratione medicinarum per viam contrarietatis: nūc vero loque
B mur de demonſtratione ſpecierum euacuatiōis,& proprie duarum ſpecierum,ſ. phlebotomiæ,& pharmaciæ. Dico itaq; ꝙ qñ natura ęgritudinis ſignificat ſuper neceſſitatem phlebotomiæ, neceſſe eſt vt præuideatur ætas, & virtus, & aer,& regimen,& conſuetudo.& ſi omnia iſta ſignificant ſuper neceſſitatem phlebotomię,tunc ſecure minuas ſine timore. Et attendas ꝙ non ſit in corpore aliquod membrum leſum,qđ deneget phlebotomiam.vt.g.ſicut eſt os ſtomachi frigidum,quod patitur nauſeam:& etiam ꝙ eget non
C diu egrotauerit,propter quod perdiderit virtutem. Aetas autem,quę eſt conueniens minutioni,eſt iuuentꝰ, & ætas,in qua minuitur præter iuuentutem,eſt principium ſeptimanæ ſextæ vſq, ad ſeptuageſimū annum. Verum minuere debemus de quantitate ſanguinis,i. minus extrahere de ſanguine:quamuis ſint homines qui toleren t phlebotomiam vſq, ad octuaginta annos. Sed non debemus minuere vſq; ad duas annorum ſeptimanas ſm Gal. quāuis natura ęgritudinis hoc requirat manifeſte. Et dixit Abumeron Auen- D
zoar,ego minui vnum meū filium trium annorum, & euaſit a morte. Et virtus, quando eſt multum debilis,non ſufficit vt ſolum minuamus de quantitate ſanguinis: ſed etiam oportet vt prohibeamus phlebotomiam omnino.& ſi viderimꝰ ꝙ patiens non poteſt viuere ſine minutione, ſicut accidit in ęgritudinibus ſenum, facias cum timore tamen. Tempus autem conueniens phlebotomiæ eſt ver. & tempus ęſtatis prohibet phlebotomiam,propter debilitatem virtutis in illo tempore,& ꝓpter reſolutionem ſpirituum. Verū E
ſi regrat natura ęgritudinis, facias euacuationem,ſed in parua quantitate.Tempus vero hyemis prohibet phlebotomiam propter coagulationem ſanguinis,& propter groſſitiē, quam habet iſto tempore. Tempus autem autumni, quia eſt propīquū æſtati in ſua temperantia ſiccitatis & caliditatis,non eſt conueniens ad phlebotomiam propter ſiccitatē ipſius, & propter turbationem ventorū,& propter debilitatem operationum, & propter tempus calidum, quod præceſſit.Nec ita priuat phlebotomia omnino,ſ.quando natura F
ægritudinis requirat,ſed minuendū eſt ex quantitate. Et quando intendimus phlebotomare aliquod mēbrum corporis,&repletio ſolum fuerit in illo membro, tunc ſignificat ſuper diminutione quantitatis ſanguinis. & ideo neceſſe eſt vt trahamus ſecundum quantitatem illius loci in duabus vicibus,aut tribus,ad hoc vt non reciperet damnum illud membrum,ſi egrederetur totum ſimul.

G *De euacuatione per pharmaciam.*
Cap. 4.

BIbere vero medicſas laxatiuas, etiam hoc ſignificat ſuper quã titatem euacuationis. Et infans nõ debet euacuari aliquo modo, neq; decrepitus etiam. Neq; debet euacuari tempore ęſtatis, niſi ducat ad hoc neceſſitas magna, propter ficcitatem magnam temporis, & caliditatem ipſius: & quia acquiſiuit ęgritudini complexionem ſimilem cõplexioni eius. Neq; ſumenda eſt medicina tempore hyemis: eo ꝙ humores ſunt duri illo tempore. Et Medi-
H ci laudauerũt pharmaciam vere & autumno: quia humores non egrediuntur vt plurimum tempore autumni a natura, niſi in qualitate ſolum. Homines vero, quos non cogit ad ſumendam medicinam niſi conſeruatio ſanitatis, ſumere debẽt poſtq̃ pluerit: eo ꝙ pluuiæ frãgunt ficcitatem illius temporis. Verũ eſt, ſi commotio complexionis ſup euacuationem medicinæ eſt tempore, in quo eſt humor in comparatione complexionis, tunc non debet euacuari niſi cum timore. ſed cum erit contrarium, minuas ex quantitate,
I i.q̃ aliquis humor ſuperabundauerit. Et conſuetudo quidem operatur in hoc, quemadmodum ĩ alijs. Qñ autem erit intentio euacuãdi aliqd membrorum corporis, ſignificat ſuper euacuationem ipſius: ſicut diximus, locus ſubiecti, & colligãtia mẽbri. v.g. quãdo voluerimus euacuare cerebrum per viã phleboromię, minuemus cephalicam: quia ꝓpter maiorem colligãtiam cerebri cum cephalica q̃ cum baſilica: & etiam quia colligantia adiuuat in euacuatione. & cum intendimus trahere ad contraria, v.g. cum nimis abun- K
dant menſtrua, apponimus vẽtoſas ad mammillas. & cum erit decurſus ſuperfluus ex parte ſiniſtra naſi, apponemus ventoſam ſuper ſplenem: quando vero erit ex parte dextera, apponemus hepati. De loco vero appoſitionis, ſi eſt membrum, quod intẽdimus euacuare in alto corporis, fiat euacuatio in infimo corporis. & hoc eſt melius, eo ꝙ coadunatur hic euacuatio, & attractio. Et ideo laudatur vomitus in ægritudinibus exiſtentibus in inferioribus corporis, & pharmacia in ſuperioribus. Forma vero membri, & creatio ipſi⁹ demõ L
ſtrant iterum ſuper euacuationem ipſius. v.gr. nos ſcimus de curatione ſtomachi, ꝙ poſſumus euacuare ipſum per vomitum, & ſolutionẽ ventris. & ſcimus etiam de curatione hepatis, ꝙ euacuamus ex gibboſitate per prouocationem vrinæ, & ex concauitate per egeſtionem. Et propterea figura membri eſt conſyderãda in tranſitu medicinæ: eo ꝙ nõ eſt conueniens apoſtemata ipſorũ per ipſa euacuare per tranſitum medicinæ fortis per membra ipſa: nec gulę apoſtemata ꝓ gargariſma. Itẽ
mobilitas membri, & ipſi⁹ iuuamẽ M
tum ſimiliter ad conſeruãdã ſuam naturam nos ĩducit: propterea quia tale membrum cum corde maiorẽ colligantiam habet. v.g. quando hepatis apoſtema in ſtatu fuerit, & tũc de iure res reſolutiuæ eſſent propinandæ, inquantũ apoſtema exiſtit: ſed inquantum eſt in membro tali medicina a rebus habentibus aromaticitatem, non debet denudari: propterea quia membrũ multę ſenſibilitatis fortes non ſuſtinet medicinas. Sed de mala complexione in

ſeip-

A ſeipſa a quibuſdam creditur, ꝙ & ipſa neget euacuationem materiei facientis ipſam. & hoc non eſt niſi ī euacuatione, quę fit per medicinam laxatiuam ſolum: eo ꝙ facit malā complexionem abundare. Et iterū dicunt Medici ꝙ non debemus euacuare cum medicina laxatiua ī principio febrium, propter duritiem humorum in illo tempore. & ego declarabo hoc inferius. Dicit Hippo. mulier pręgnans non debet phlebotomari, niſi quando embryonis virtus fuerit fortis, hoc eſt, a quarto mēſe vſq; ad ſeptimum: niſi humores

B fuerint furioſi, & pharmaciam concedit tunc. Ego autem dico ꝙ phlebotomia, quādo adeſt repletio, qua embryo non indiget, non eſt mala: ſed pharmaciam non credo ad bonum peruenire finem: immo neceſſario lędit embryonem: eo ꝙ in ſe ſubſtantiam habet venenoſam, & fortaſſe faciet malos humores fluere ad embryonem, vt ipſum lędāt. propterea quia medicinę purgantes ſunt medicinæ prouocantes vrinā: & quod prouocat vrinam, eſt de genere prouocantium mēſtrua: & qđ menſtrua prouocat, abortire facit.

C Et iſtæ regulæ vniuerſales medicationes malæ complexionis materialis, & non materialis ſunt ſicut principia & elementa ad illud, quod breuiter dicere volumus ī qualibet iſtarum ſpecierum. Et nunc incipiam ī cuius vniuſcuiuſq; ſpecierum iſtarū & diuidam hoc modo: quāuis iſto modo non proceſſerim in libro Aegritudinum, eo ꝙ hæc via hic vtilis exiſtit. Et dicamus ꝙ mala complexio materialis, aut non materialis, aut eſt vniuerſalis totī corpori, & q̄ magis eſt manifeſta, eſt febris: aut exiſtit particularis vnī membro ſolum. Et quæ materialis exiſtit, ſunt duæ ſpecies: quoniam aut in concauitate membri exiſtens, aut in ipſi⁹ ſubſtātia imbibita reperietur abſq; aliqua groſſitudine vel tumore ī naturali membro euenienti: aut accidet membro groſſities mala, quę apoſtema nominatur. Et incipiemus in mala complexione vniuerſali: & poſt hoc de mala complexione loquemur particulari in quolibet mēbro: & poſt illud de apoſtematib⁹, q̄ illa ſequuntur: & principium in febribus ad ephemera faciemus. D E

De cura febris ephemeræ in generali.

Cap. 5.

ET dicimus ꝙ intentio medicationis in illa duæ res exiſtunt. Vna ad remouēdum calidam, & ſiccam malam complexionē, quæ eſt in ipſius ſubſtantia. & hoc fieri debet infrigidando, & humectando. Et alia, vt cauſæ extrinſecæ febrem facienti reſiſtatur: ob hoc, quia hæc febris nihil aliud eſt, niſi mala complexio non materialis, quę vt plus a cauſis extrinſecis cauſatur. Et mēſura infrigidationis & humectationis in hac febre eſt ſecundum menſurā rerum particularium, ſicut eſt complexio, aer, ętas, conſuetudo, & regio & cauſę ipſam facientes. Et ſcias ꝙ refrigeratio in febribus per ſe & per accidens fit. per ſe, ſicut per medicinas, & cibos frigidos: per accidēs vero ſicut balneari in aqua calida, aut tepida. & maxime ī hac febre fit, eo ꝙ per ipſam in ſpiritualib⁹ vapores diſſoluuntur: qui niſi reſoluerentur, corpus nimis inflammaretur, & fortaſſe ad putridam conuerteretur. & propter hoc balneum eſt omnibus cura vniuerſalis. Sed inter F

G aquã exiſtit diuerſificatio ſecundũ diuerſitatem cauſarum facientium febrem. & hæc febris ſecundum plurimum accidit propter cutis denſationem: quod plures accidit ꝓpter frigus, aut propter in aquis ſtypticis balneationem, aut propter neceſſariam balnei negligentiam, aut propter totius corporis ſiccitatem: ſicut illis accidit, qui in aere calidiſſimo degũt. Et vere plurimum hęc febris accidit habentibus complexionem calidam & ſiccam.

De cura febris Ephemeræ in ſpeciali.

Cap. 6.

H ET de hac prima loqui volum⁹, & poſtea de complexione calida & humida, & vltimo de calida ſolum. Et dicimus ꝙ qñ accidit ꝓpter cutis inſpiſſationem, aut propter aquarum ſtypticarum balneationẽ, medicatio per contrarium illis erit balneatio in calida, aut tepida aqua poſt declinationem paroxiſmi. & fricatio vtilis exiſtit in exitu balnei cum oleo tepido, in quo nulla ſtypticitas reperiatur Non eſt * neceſſarium balneũ reiterare vltra ſemel, ſicut Gal. faciebat, qui infirmum faciebat intrare bis & ter: eo ꝙ hoc regimen non conuenit, niſi hominibus affluetis multum balneari: ſed embrocatio poſt balneum cũ aqua frigida, vt mihi videtur, iterata, concluſionem faceret pororum: niſi pori nimium forent aperti, aut corpus eſſet nimis calefactum. Et melior cibus, qui poſt balneum eſt propinandus, ſi erit complexionis calidæ & ſiccæ, & tempus fuerit calidum, eſt puſſana ordei: eo ꝙ infrigidat & humectat, & adiuuat ad expellendum ſuperfluitates per omnes ſuas vias. & poſt huius digeſtionẽ dandi ſunt piſces petroſi, carnes perdicum, & ſimilium. Et ſi alium fecerit paroxiſmum, balneum, & dietam hanc rei terare debes. Et aliquando ꝓpter nimiam triſtitiam, & multam iram fit, & propter multam in Sole morã. Et quę propter iram accidit maiori indiget refrigeratione q̃ illa, quæ ꝓpter vigilias, aut pp triſtitiam ptouenit. & nulla iſtarum indiget fricatione, ſed balneo ſolum. Et quę pp vigilias, & triſtitiam fit, maiori idiget humectatione, ſomno, & gaudio. Et quæ pp moram plurimam in Sole accidit, indiget refrigeratione: & ut longã in aqua calida contrahat moram. & facta fricatiõe, cum oleis frigidis inungatur, vt oleo violato, & ſimilibus. Et quando pp multã accidit frigiditatem, balneum intret calidum, & balnei calid⁹ aer vtilior: exiſtit balneo aquę. Et cibi temperati eſſe debent, aut ad caliditatem declinantes, vt turtures, cotumices, & ſimiles & aqua mellis valde vtilis ẽ. caput vero talium oleo roſato inungatur, & alijs actu calidis: quemadmodum alijs frigidis in actu inũgi debẽt. Et ſcias ꝙ vſus medicina omnibus patientibus ephemeram, exiſtit balneum, exceptis patiẽtib⁹ reuma pp frigus. Et in ephemera ab apoſtematibus inguinum, aut ſubaſcellarum cauſata, & ſi cauſa reumatis calida fuerit, Dicit Gal. ꝙ balneum intrare debet. & hoc non dicit, niſi quia ſufficiens eſt in humorum ſubtilium digeſtione, ſed groſſos diſperger per totum corpus. nec balneari debet, niſi poſt digeſtionis cõplementum. Et vina aquoſa alba aromatica omnib⁹ iſtis vtilia ſunt, ſi bibere aſſueti fuerint: ita ꝙ poſt digeſtionem bibantur. nã plura habẽt

Ephemere curatio ex cutis iſpiſſatione.

*al. bonũ

I

K

Ex triſtitia ira, cvgilijs.

Ex mora in Sole.

L

A frigiditate.

M

Ab apoſtematibus inguinum.

A bẽt iuuamẽta q̃ aqua. nam vinũ natationem cibi in ſtomacho vetat, ventoſitatem reſoluit, vrinam ꝓuocat & ſudorem, animam lętificat, & adiuuat naturam ad expellendum ſuperfluitates, quando patiẽtes hãc febrem debilitatem incurrunt digeſtionis, & maxime habentes ipſam ex vigilia, vel triſtitia. Sed quę a feſſitudine eſt tantum, in ſua curatione indiget dieta verſus frigiditatem tendente: & vt cibetur quantitate tali, quę nauſeam non inducat. Sed illi, qui hanc febrem patitur ex fame, propinanda ſunt cibaria valde, B & cito digeſtibilia, tendentia ad frigiditatem & humiditatem. & ꝓpter hoc ſi cibaueris tales in prĩcipio paroxiſmi, non febricitabunt. Sed ſi ꝓpter cutis fuerit conſtrictionem, ĩ primis tribus diebus erit ſufficiens fricatio, ſicut cum ſemine melonũ, milij, aut ordei farina, aut fabæ, vel orobi. & quæ appropriantur propina, ſicut ſquinzibin cum aqua iridis, & capillorum vene. & violatum.

A. feſſitudine.

Ex fame.

Ex cutis cõſtrictione.

Et ſi hęc ſufficere non videntur, & febres tertium tranſierit diem, aut tu arbitratus fueris a principio, vt tãta fuerit ĩ corpore repletio, vt ꝓp fri C cationem, & apertionem ſine vĩ euacuatione ęgrum ledere poſſes, ob hoc, quia tale medicamen in corporibus plenis plus oppilat q̃ aperiat: tunc medicatio talium media inter ephemeram & putridam eſſe debet hoc eſt in phlebotomia & corporis mollificatione. & hoc facias ſm exceſſum a ſignis conſyderatum, & ſecundum ꝙ ab experientia & bonitate æſtimatiuè poteris perſcrutari. quia pp ſolam doctrinam certificari non poſſes, quod in vnoquoq; in diuiduo faciendum ſit in quantate, & qualitate in hac arte. Et neceſ D ſaria eſt in hac arte præter vniuerſalium rerum cognitionem experientia, propter quam particularia principia habeantur in eo, quod in vnoquoq; indiuiduo fieri debet. Et ſcias ꝙ iſta principia ſcribi non poſſunt omnia, quia ſunt infinita. & iſta ps ſcientię Medicinalis nobis vetat per fectionem habere in hac arte: eo ꝙ magis eſt appropriata experientię, q̃ rationi. & pp hoc dixit Hipp. Ars longa, & vita breuis. Et egomet nõ ſtudui, in hac ſcientia, vt videatur E mihi, vt ſim ſufficiens, ſicut videtur multis Medicis noſtri temporis, qui multum elongati ſunt ab eorum intentione: exceptis filijs Auenzoar, & maxime Aboali, & filio eius Abenariam, cui Deus conſeruet vitam. nam iſti veri magiſtri ſunt in ſcientia Medicinali. Reuertamur ad dictum noſtrum, & dicamus, quòd maior pars iſtius febris a ſtypticitate prouenit, & ſiccitate, & maxime in complexionibus calidis, & complexiones ſiccas habentibus. Et hæc eis non prouenit, niſi quia cibi permutantur in eorum ſtoma- F chis ad fumoſitatem, & quibus ſuperuenit eis fluxus ventris. Et pluribus eorum, quibus hoc accidit, accidit propter corruptionem ciborum, & ipſorum mordicationem. Et aliquando accidit illis ventris cõſtipatio: quod prauum exiſtit. & conſtipatio hęc accidit propter caliditatem, & ſiccitatem, & virtutis expulſiuæ debilitatem. & ſic dicendum eſt de medicatione vniuſcuiuſq; iſtorum per ſe.

De

G *De cura febris ephemeræ, quando eſt cum fluxu ventris.*
Cap. 7.

ET dico ꝙ illi, cui accidit fluxus ventris, in ipſius curatione conſyderatio eſt habenda: ita ꝙ ſi hũor eductus eſt, & fluxus ceſſauit, fac ipſum ingredi balneum, & ipſum ciba cum confortantibus ſtomachũ, & ipſum ſtomachum cum vnguentis confortãtibus vnge. ſed cum fluxus eſt in ſtatu, melius eſt vt in balneum ipſos ire non permittas. hoc Gal. dicit. Sed noui Medici medicãtur fortem fluxum cũ balneo: quia
H dicunt ꝙ attractionem facit ad oppoſitam partem. & quamuis ita ſit, non eſt propria medicina, ſed eſt p accidens: & ideo quia eſt per ſimilitudinis viam: & tu ſcis ꝙ contrariũ debet expelli per ſuum cõtrarium. vnde hoc, quando poſſumus, eſt dimittendum. Sed patiens eſt cibandꝰ abſq; poſitione ipſius in balneo: immo debes conſeruare, vt rectifices ipſius ſtomachum euacuatione ceſſãte cum lana infuſa ī oleo abſinthij & oleo roſato, & ſi maſtichen contritam acceperis, & cum oleo roſato miſcueris, & prædictæ lanæ infude-
I ris, multo fortius operabitur. Et vt ſcias ꝙ in membris principalibꝰ nõ eſt ſuperponenda medicina actualiter frigida: quamuis potentialiter frigida exiſtat. Et ſi fuerit multa inflammatio ī ore ſtomachi, miſceas cum iſtis oleis ſuccum extremorũ vitum, & ſuccum cydoniorum. & aliqui apponunt ceram, & faciunt inde cerotum. Et aliqui ex hac medicina mirantur, & dicunt, cũ æger os ſtomachi habeat mala complexione calida vitiatum, cur Ga. ponit maſtichen cum oleo roſato? Et nos reſpondemus, ꝙ ſignificatio hęc recepta a mala complexione ſola eſt K
alia a ſignificatione recepta a complexione membri: ob hoc, quia intentio medicationis iſtius membri eſt vt fortificetur cum medicinis habẽtibus aliquid ſtypticitatis, cum amaritudine & aromaticitate. Et ꝓpter hoc primi experimentatores nõ curabant debilitatem ſtomachi, niſi cum his ſupradictis. Et poſſibile eſt vt multis hominibus nocerent, eo ꝙ malam complexionem non conſyderabant: ſicut dicit Gale. vni accidit, quia malam complexionem habebat in ſtomacho calidam, & ſic- L
cã. Multum ergo conſyderandum eſt, ſi mala complexio eſt tanta, vt ipſam nimium timeamus, ſtudebimus ſolum in oris ſtomachi cõfortatione. Et ſi non admiſcebimus cũ his frigidas medicinas, obſeruato vt ſint illis ſimiles in ſtypticitate: & tales medicinæ ſunt multæ. Sed ſi fluxus non ceſſauerit, non deſiſtas ipſum cibare cum rebus ſtypticitatẽ habentibus: & ſm quantitatem fluxus ipſum rege. Nam ſi paucus ſit fluxus, ſufficit panis biſcoctus cum zuccharo, vel ſucco roſato confectꝰ, aut cydoniorum ſucco. Et ſi multus M
ſit, fortioribus vtere, vel pane biſcocto ordei cum ſucco cydoniorum, & vinum pomorum granatorũ eſt bonus cibus ſm Gal. Sed ſi ceſſauerit fluxus, mica panis conueniẽs eſt. Et ſi ſuperuenerit caſus appetitus, ſumat electuarium cydoniorum cum aliquãtula maſtiche, cum ſucco extremorum vitis. Et Gale. vtitur hoc electuario cydoniorum, quod compoſuit ī fine Regiminis Sanitatis. Sed medicina, in qua intrat pip, aut res calidæ, tũc eſt vitãda: & maxime

in

A in climate noſtro tempore calido, & calida complexione. Et quando iſtus accidit ventris conſtipatio, tũc conſyderandum eſt, in quo loco fit cibi retentio, utrum in ſtomacho, aut in inteſtinis. Si eſt in ſtomacho Gal. præcipit dari cõfectionem cũ piperum: ſed non de forti, in qua intrant medicinæ, ſed de debili, quam poſuit in libro de Ingenio ſanitatis. Et hęc medicina non eſt conueniẽs niſi illi, in quo cibus permutatur in ſtomacho ad acetoſitatẽ: quia ſtomachis calidis, & nauſeam ex cali-
B ditate habentibus, hęc non erit vtilis medicina. Et eſt dictum Gal. qđ iam declaratum eſt ī Aegritudinũ libro, ꝙ virtus membrorum ęque debilitatur per complexionem calidam malam, ſicut per frigidam: qa aliquod membrorum non hẽt ſua accidentia niſi per menſuratum calorem. Et ſi debilitatur per complexionem frigidam, eſt hoc ſubſtãtiale, eo ꝙ eſt ei neceſſarium. Et ꝓpter complexionem calidam erit per accidens, ſicut Sol fortis, qui extinguit ignem, & calor fortis fornacis extinguit candelam. Similiter poteſt dici
C ī m Gal. de debilitate ſtomachi, quę ſit propter cauſas calidas, & nauſeas calidas. ergo Gale. non reſpexit niſi ad frigiditatem, quę ſtomacho accidit per accidens in hac arte. & hoc curare intendebat. Sed prouidẽdũ eſt ſuper complexionem malam, & hic medicinæ miſceri debẽt. Sed credo ꝙ clima ſuum ipſum in hoc ſuſtentauit. Et mihi videtur, ꝙ electuarium cydoniorum miſtũ cum ligno aloes, maſtiche, caryophyllis multum valet, ſi ſit taliter compoſitum, vt frigiditas cydoniorum vincat ipſorum caliditatem. Et non eſt tradendum obliuioni de modis cõ- D
poſitiõnis harum compoſitionum. quoniam ſi voluerimus frãgere virtutes ipſarum medicinarum abſq; cydonijs, potes hoc facere cum extremitatibus vitium, uel cum alijs rebus frigidis & ſtypticis. & Medicꝰ ī hoc prouiſor eſſe debet, vt reſiſtat ei, quod plus eſt timendum. Et melius eſt, ꝙ calor, qui ex hac prouenit mixtiõe, ſit in primo gradu. Et quá do fuerit neceſſẽ frigiditatẽ ſtomachi remouere, diminuat res frigidas: ſicut nos diminuimus in aliquibus quantitatem calidarum, quando non oportet complexionem ca- E
lidam procurare. Et Gale. præcepit embrocari ventrem iſtorum cum aqua calida, & intendit per hoc ventrem mollificare. ſed quia mollificatio nocet ſtomacho, oportet ꝙ fiat cum timore. & quamuis mollificatio ſit huic congrua, ęgritudini naturę membri contraria exiſtit. ob hoc eſt neceſſe has duas res miſcere aut ſemper rem conuenientem ordinare. Sed cum cibus ex ſtomacho deſcendit, tunc embrocatio valde vtilis exiſtit: hoc obſeruato, ne cibus ĩdigeſtus ad membra trahatur embrocata. & hic clyſtere meliꝰ eſt F
omnibus, quę fieri poſſunt. & ſi nõ eſt mordicatio, aut ventoſitas, tunc ſufficit clyſtere factum ex melle, oleo, & aliquantulo ſale. & ſi mordicatio fuerit, tunc admiſceantur pinguedines anſeris, & gallinæ. Et ſi vẽ toſitas affuerit, neceſſe eſt vt in oleo coquatur parum rutæ, & ſemina reſoluentia ventoſitatem, ſicut ſemen apij, & cymini, & ſimilium. Et vẽto ſitas cum nauſea in hoc loco ſignificat ꝙ naturalis calor debilis eſt. & ꝓpter hoc nõ eſt calefaciẽdum, nec re-

G refrigerandum, ſed vtriſq; vtendum erit. Et aliquando hæc febris tribus diebus perdurat: ſed non timeas, & rege ipſos poſt exitum paroxiſmi, & poſt euacuationem ventris, ponendo ipſos ī balneo, & ciba ipſos cibis conuenientibus. Sed ex nauſea acetoſa hæc febris non fit, ob hoc, quia ex illis ſubſtantia fumoſa non generatur, quæ ſpiritum inflammet. Et ſcias ꝙ in complexionibus frigidis & humidis raro hæc febris accidit. ſimiſr neq; ī frigidis & ſiccis. ſed calida & ſicca oībus paratior ad hoc exiſtit. & propter hoc, illud, quod

H plus nocet corporibus ſic diſpoſitis, eſt fames, & exercitium temperamētum excedens, & negligēcia balnei. Sed qui febricitant febre, quę fit ꝓpter bubonicum apoſtema, quod fit in ſubaſcellis, & inguinibus, vltimum medicamen illius apoſtematis eſt curatio. Et ſi propter reuma hoc accidit, medicinæ purgantes neceſſarię exiſtunt. Et ſi fuerit propter ſanguinis abundantiam minutiōe indiget: quia hæc preſeruat, ne in vlteriores ægritudines cadat. Et Gale. præcipit vt has febres patientes ponantur in balneum: ſed mihi non

I placet vt fiat, niſi in declinatiōe. Et hoc ſufficit in medicatione ephemerarum: coniunctо tñ hoc cauſis exterminatis in libro Aegritudinum.

Febrium medicamē ex bubonico apoſtemate.

De curatione febrium acutarū ardentiū. Cap. 8.

DEinceps volumus loqui de febrib⁹ ardentib⁹, vel acutis, quę dicuntur ardentes: ideo quia iſtę febres ſunt mediæ inter putridas & ephemeras. Et dicimus ꝙ iam dictū eſt in libro Aegritudinum, ꝙ hęc febris fit ex muſto ſanguine. & ſunt ſpecies duę: vna eſt, dū ſanguis non K eſt putrefactus: & alia eſt, dum ſanguis iam putrefieri incipit. Et vnaquęq, iſtarum trino diſponet̄ modo. Vn⁹ eſt, vt homotonos continue affligat a principio vſque ad finem æqualiter. & hoc fit, propterea quia id, quod diſſoluitur, eſt ęquale ei, qđ reſoluitur. Secundus mod⁹ eſt, vt a principio augmentetur, vſq; ad finem. & hoc accidit, ꝓpea quia illud, quod diſſoluitur, eſt plus eo quod reſoluitur. Tertius mod⁹ eſt, vt a principio vſq; ad finem decreſcat. & hoc fit, ideo quia illud, quod diſſoluitur minus eſt eo, quod reſoluitur. Et qa L hæc febris fit propter oppilationem ſm vaſa, medicatio ipſi⁹ erit ꝑ phlebotomiam: & maxime cum nō eſt ſanguis putrefactus. Et Gale. hic dicit ꝙ quando natura fortis eſt, extrahamus vſq, ad ſyncopam. & dicit, ꝙ propter hoc corpus refrigerationem habebit, & poſſibile erit vt cholera abijciatur per partem ſuperiorem, aut inferiorem. & dicit hāc medicationē in hac febre eſſe neceſſariam. Et ego dico ꝙ hęc q̄titas euacuationis artificialr non exiſtit, immo valde eſt erronea: eo ꝙ hęc ars imitat̄ naturam: & nunquā fit criſis M laudabilis per euacuationē ſanguinis vſq; ad ſyncopam perducentē: immo hęc ꝓuenit a criſib⁹ malis, in quibus virtus expulſiua plus q̄ conueniens eſt, expellit. Adhuc nō eſt intentio euacuationis, inquantū eſt euacuatio, niſi ad remotionem ſuperflui ſanguinis peccantis quantitate, & ad conſeruationem quantitatis naturalis: ergo quomodo põt ſanguis euacuari vſq; ad ſyncopam, niſi cum detrimento ſanguinis naturalis? hoc impoſſe eē videtur. & Gal.

Nono Metho. med. c. 4.

Prima rō cōtra Gal.

Secūda rō.

non

A non intellexit per hoc niſi ſubitam corporis refrigerationem: ergo hęc medicina accidentalis eſt periculoſa. vnde melius eſt vt aliquantulum ex calore remaneat extraneo, q̃ calor naturalis diminuat. Adhuc non eſt credendū vt in tali corpore, quale eſt iſtud, non ſit putrefactiōis alicuius humoris præparatio. ergo ſi diminuis calorem naturalē, corrumpetur humor, & virtus diminuetur, & non erit qui huius erroris faciat correctionē. Signa ergo, per quę cognoſcimus febrē eſſe a putrefactione exemptam, ſunt ſigna commutatiua, & non fixa. Conſydera ergo quot in hoc loco eminent pericula. Et cum in hac febre apparent ſigna putrefactionis per vrinam, aut pulſum, phlebotomia non fiat vſq; ad ſyncopam perducens, quia impoſſe eſt vt poſt minutionē non remaneat putrefactio vſq; ad ſeptimū diē. & pp hoc ē neceſſe vt remaneat virtus ſufficiens digeſtioni. Et dicit Gale. ꝙ qñ medicabis hanc febrem ſanguinis cum putredine, tunc non eſt expectādum vſq, ad digeſtionē materię. Et ex hoc intelligere debemus ꝙ in principio phlebotomare debemus. Et deniq; potare aquā frigidam in niue frigidatam tandiu, donec corpus ipſius ad frigiditatem deueniat. Et hoc fieri debet conſyderatis certis conſyderationibus. Prima eſt, vt ęgritudo ſit digeſta, & vt in viſceribus non ſit apoſtema, & vt in ore ſtomachi nō ſit debilitas neque frigiditas, nec qñ infirmus non eſt aſſuetus aquam frigidam bibere. Et ſic eſſe debet: qñ illud, qđ hic inducit ad malam complexionē, cōtrarium exiſtit eiuſdem rei, quę cauſam habet remouere: qñ aqua frigida humorem incrudat, & impedit digeſtionem. Et impoſſibile eſt hanc febrē ītegre remouere, donec cauſa ipſam faciens in corpore reperiatur: ergo quō potabit aquā frigidam habens ſtomachum debilē & frigidum, quin ei accidat timor, & ſtupefactio, & conſimiles ægritudines ex mala complexiōe frigida. Et iam inuenti ſunt hoīes, qui biberunt aquam frigidā ſemel in quantitate multa, & inde ad cōſtrictionē anhelitus deuenerūt pp frigiditatē muſculi, vel nerui, & diaphragmatis, & taliter ꝙ nō potuerunt aliqd deglutire. Et qui ipſam bibunt iam facta digeſtione, tunc naturam optime adiuuant: eo ꝙ tunc ibi iā aliud non remanſit, niſi mala complexio calida: & illa tūc remouetur ab aq̃ frigidę bibitione. & ſic natura meliorem facit operationē in homore tali, ſ. perficiendo digeſtionē, & malam materiā expellendo: qñ ipſa mala cōplexio hoc facere prohibebat. & hic eſt tractatus Gal. in potatione aquę frigidę in hac ægritudine. Et debes ſcire ꝙ hęc febris latitudinem habet magnam in ſuo calore ſm magis & minus: & pp hoc, quę fortioris caloris ē, dr cauſus, i. ardēs. Et hæc latitudo diuerſificatur ſm climata. Et qñ omnia particularia concordant cum febre, quæ eſt ardēs, & infirmus multum deſyderat aquam frigidā, non in hac eſt digeſtio expectanda. quia ęger ante digeſtionem conſumet. & ſi feceris ipſum pati vſq; ad digeſtionis aperitionē, tunc erit ipſius digeſtio mala: quemadmodū eſt nebula nigra, aut hypoſtaſis nigra pp nimietatē combuſtionis, & tunc aquę frigidę exhibitio nō valebit. Et ꝓpea melius eſt in

Tertia rō.

B

Vide Raſ. in li. diuiſionum. 149. & Auic. prima quarti tra. 2. cō. 47. & Abynz. tertio Theiſir tra. 1. c. 4.

C

De exhibitiōe aquæ frigidæ.

D

E

F

G in principio ſine etiam digeſtionis ſignorum apparitione exhibere, & nõ curare ex dictis aliquorum: qm̃ hæc res eſt veraciſſime probata. Nã materia, quæ talem facit febrem, qualis iſta eſt, cum ſit in vltimo caliditatis, non eſt priuata digeſtiõe niſi propter malam qualitatẽ acutam, non propter groſſitiem, nec pp viſcoſitatem. & quando hanc infrigidabis, tunc ſtatim erit materia digeſta. & melius eſt vt conuertas talem febrem ad febrem lentã & longam, quæ curari poteſt, q̃ ęger ſubito moriatur. nam error, qui fit in
H alteratione complexionis febrium, facilior eſt q̃ mors. Et ego credo q̃ illi, quibus digeſtio debet expectari, ſi detur aqua frigida, citius curarentur, ſi eius virtus extitit fortis, quãuis ægritudo fuerit longa. Dicit. n.
3. Aphoti. Raſis q̃ duo iuuenes in diebus canicularibus iter agebant: quorũ vnus erat dominus, & alter ſeruus: & ambo hanc inciderunt febrem: & Medicus dño aquam præbuit frigidã, & ſeruo non propinauit: dominus euaſit, & ſeruus mortuus fuit. Et terræ iſtæ noſtræ mediæ ſunt inter terras Gale. & Raſis in temperamẽto.
I Et egreſſi ſumus ex eo qđ noſtrę intentionis erat. & ppea quia tractatus curationis iſtius febris eſt vna partium tractatus febriũ putridarum, & propter hoc bonũ fuit narrare medicamentum, quod vtriſq; commune exiſtat.

De cura febrium Putridarum, & primo de eis in generali. Cap. 9.

SEd dico q̃ febriũ, q̃ ſunt ex mala complexiõe materiali, prima illarũ intentio duas cõſyderat res: hoc eſt vt malã remoueat cõplexionẽ, & malam euacuet materiam. Et K
quia materia eſt cum calore putredinali, accidit hic tertia intẽtio, hoc eſt vt remoueant cauſę iuuantes ad faciendũ putrefactionem: & eſt ſuperflui diminutio, & pororum aperio oppilatiõis. Et pororũ oppilatio accidit pp res ſtypticas, aut frigidas, aut deſiccatiuas, aut pp humorum groſſitiem, aut viſcoſitatem. & aliq̃ hæc omnia aggregantur. ergo tertio intentio eſt, vt vnumquodq; iſtorum remoueatur per ipſius contrarium. Ergo vt plurimum accidit
L vt contrarientur hæc accidẽtia medicatiõi: & maxime q̃ ſuperuenit accidens, qđ eſt contrarium ſignificationi medicationis febris. Sed q̃n fuerit ſignificatio recepta ab eſſentia febris, & cauſis ipſius, & vnum erit contrarium alteri, tunc oportet Medicum conſyderare ſuper accidẽtia, ſi fortiſſima ſint. Et ſi non cogatur Medicus à febre, vel accidentibus, tunc inſtare debet remotioni cauſæ. & per hanc viam remouebitur febris, ſicut eſt in febribus de frigida cã, vt eſt febri melancholiæ, & phlegmatis. Et ſi febris fortior cã
M fuerit, tunc opponat ſe febri: ſaluo vt cãę nõ obliuiſcat. & poſſibile erit vt cogatur ambo cõſyderare æqualiter. Et nos volumus in primis narrare febres, q̃ non hñt accidentia reſiſtentia eorũ medicatiõi, & poſtea narrabimus illas, quę hñt accidẽtia contraria: eo q̃ tractatus reſiſtẽtiæ accidẽtium eſt alius à medicatione ęgritudinũ, & ẽt alius à medicatione accidentiũ. qđ eſt, quia eorũ medicatio eſt per remotionẽ cãtum, ſicut ĩ ęgritudinibus. Sed reſiſtere accidentibus fit cũ rebus, quæ cito ea remouent, & ſubito per cõtrarium:

quãuis

A quãuis vt aliqñ augmentant accidentiũ cauſas, ſicut opium in ſummis doloribus. Dicim⁹ ꝙ frigiditas & humiditas in oĩbus febribus ingreſſum hñt p modũ medicinę, et cibi. & hoc in rebus aſſumptis ĩ corpus fit per primas ipſarũ virtutes ſolum. & aliqñ fit, vt aerem infrigidem⁹, & aliqñ vt ipſum calefaciam⁹: & aliqñ ægrũ remoueamus de vno climate ad aliud, ſicut fit ĩ peripneumonico, cui pręſtamus vt vadat in Æthiopiã, vel ad Arabiam. Sed euacuationes in febribus per phlebotomiam, vel pharmaciã fiunt per vir-
B tutes ſecundas, aut tertias, aut p proprietates: & aliqñ fiunt per balnea, aut fricationes. Sed euacuationes p exercitium in febribus non fiunt. & eſt conſyderandum in quo ſit vnũquodq; iſtorũ faciendum, aut plus vno, & in quo tẽpore: eo ꝙ tempus eſt vna ex rebus valde neceſſarijs ĩ hac arte. & ppea dixit Hippo. ꝙ tẽpus ſit acutum: hoc eſt ꝙ tẽpus me
» dicinæ latitudinem paucam habet. Et dicimus ꝙ phlebotomia fieri nõ deber, niſi ſigna multi ſanguinis apparebunt ĩ ſed melius eſt vr fiat, qñ non eſt malitia niſi quantitatiua,
C ſicut ſuperius dictum eſt. Et tps faciendi ſequitur virtutis fortitudo: quia fm plurimum fortitudo virtutis plus eſt in principijs ęgritudinũ. Propter hoc ordinauerunt quidam fieri phlebotomiã in principijs ęgritudinum. & multi ſunt ęgrorũ, qui phlebotomiam patiũtur vſq; ad vltra ſeptimũ diem. Et ad remouendum illorũ errorẽ dicit Gal. ꝙ debilitatẽ virtutis, aut fortitudinem nõ ſequitur numerus dierũ. Et quantitas phleboromatiõis recipitur à fortitudine ęgritudinis, & à complexione, & ab ętate, & tẽpore anni, con D ſuetudine, dięta, & cõdõnibus aliis. Sed bonitas virtutis, & eius malitia ſequitur malitiã complexionis, & eius bonitatem. & pp hoc ponitur à Medico in vno genere. Sed euacuatio, quę fit aperiendo oppilationes, fit incidendo humores, & ſubtilian do ipſos, & digerendo ipſos, & rectificando illud, qđ põt rectificationẽ accipere, & expellendo illud qđ non poteſt rectificari. & hoc fit in omnibus febribus, & maxime in illis, q̃ non ſunt incenſiuæ ĩ & etiã in omnibus horis, ſeu tẽporibus ęgritudinis: eo ꝙ materia putrida nõ rectifi- E catur, niſi his duabus rebus, ſ. expellendo illud, qđ rectificari nõ poteſt, & rectificando quod põt rectifi tari, quemadmodum fit ab hominibus volentibus putrefactioni obuiare. Et neceſſe eſt regere naturã continue in prouocando vrinam. Sed quia maior pars harum medicinarum eſt calidæ & ſiccæ complexiõis, vt eſt ſemen apij, & fœniculi, & ſimilium: & poſſibile eſt vt ex rali operatione febris augmentetur: & pp hoc neceſſe eſt vt frangant earum virtutes primæ cum rebus frigidis ex natura ſui adiuuantibus il F lam operationem ĩ & talia ſunt ſemina melonis, cucumeris, & horũ ſimilium. & ſunt etiam ex medicinis harum operationum, quæ ſunt temperatæ, vel paucæ caliditatis, quas damus febricitãtibus, ſicut capillus veneris, & endiuia, & ſimilia. Et in ſumma intelligere debemus ꝙ quãdo operari volumus medicinas calidas, ꝙ frãgere debemus earum virtutes. & in his prædictis medicinis inueniunt duę res, ſ. inciſio, & ſubtiliatio. Et ſcias ꝙ euacuatio

G tio per vrinam eſt ex medicinis magis manifeſtis in febribus. Et hę medicinæ aliqñ inducunt anguſtiam, & inquietudinẽ, & corruptionẽ ſtomachi, & hepatis, & proprie in fine febrium chronicarũ, & pp hoc conuenit vt eis admiſceãtur, ea quę habent confortare mẽbra principalia, ſicut bulliendo in aqua prędictarũ aliquid maſtiches: vel vt bibant aquam illam cum zuccharo roſato. & in his conueuit nobis magna exercere, ſ. in confortando, ſubtiliando, & incidẽdo. Et ſi materia huius febris fuerit humor frigid⁹ & ſiccus,
H oportet vt abſtineat ab his, ſ. calidis & ſiccis: eo ꝙ iſta ſicca non debes quartanarijs exhibere. & ſi vis ei ꝙpinare, debes hoc facere, frangendo ſiccitatem earũ cum radice liquiritiæ, & zuccharo violato. Sed qa zuccharum violatum habeat virtutem relaxatuã, prohibere poteris cum paſtulis: qm̃ optime exiſtunt ī hoc caſu, & ſunt neceſſariæ, ſ. paſtulæ in remouendo ſiccitatem ſuperfluam ſquinzibin, ſ. ſyrupi acetoſi: eo ꝙ habet mordicare membra neruoſa, ſ. œſophagũ ſeu meri, & ſtomachũ, & cannam pulmonis. & aqua cice-
I ris cõfert in maiori parte febrium. Et quamuis aqua ordei ſit frigida & humida, habet mundificare vias à ſuperfluitatibus, & abſtergit, & lauat vias abſq; inflammatione, & eſt ex medicinis laudabilis valde ī hoc caſu. Et pp hoc ſquinzibin, & ordei aq̃ laudata ſunt ī curis febriũ. Sed aqua ordei interdum ori ſtomachi habet inducere nocumentũ, & pp hoc indiget rectificatione, ſ. ponẽdo in rotulo dimidio aquę ordei charactem vnum ex maſtiche, ſ. põdus quatuor granorũ ordei. & hæc omnia indigent conſyderatione, ſ. K
opponendo ſe periculoſiori, & fortiori ſm plus & minus. Medicinæ .n. laudatæ in relaxatione naturæ ſunt, quæ habent has ſecundas virtutes, ſ. relaxare, & qualitati febrili obuiare. & tales ſunt tamarindi, & benefeg, i. violæ, & tereniabin ſeu manna, & medulla batheę. Sed op⁹ vt vitemus dare myrobalanos ante digeſtionẽ propter ſtypticitatem ipſorum. ſed alubleb, i. corrigiola optima eſt in principio febris: quamuis aliquam habeat caliditatẽ. Ordo autẽ medicinarũ in mollifican- L
do naturam eſt, quã dicturus ſum, ſ. tereniabin in primo: ſecundo benefeg, i. viola: tertio tamarindi, poſtea alubleb, poſt medulla cucumetis ſarracenici, ſ. anguiui, & poſtea Karſabar, ſ. caſſia fiſtula, deinde myrobalani. & cõueuiens eſt omnibus febribus vti contrarijs à tota ſpecie putredinis febrilis. Sed quia hę medicinæ pro maiori parte calidæ exiſtunt, ſicut ſunt ſpecies, ideo ī modica quãtitate de ipſis ponere debem⁹, & frãgere debem⁹ earũ virtutes primas. Sed medicinæ quæ hãc exercent operationẽ abſq; calefactio- M
ne, vti debemus in hoc loco, ſicut eſt vinum pomorũ granatorum, & ſãdali albi, & rubei, & tabazir, i. ſpodiũ. Sed ī ſandalis aliqua exiſtit opilatio, & cùm rectificata fuerit medicina, materia vtilis exiſtit. Sed medicinæ, quæ habent infrigidare & humectare ſunt diuerſæ vel variæ, vel multæ ſm diuerſitatẽ & multitudinem febrium in quãtitate calidarum, & paucitate earundẽ. Et ordo harum medicinarũ ẽ talis: quia primo danda eſt aqua ordei, & poſtea ſyrupus iulep: & ẽ ſyrupus ſm

quoſdã

A quosdam factus ex aqua roſę & zuc charo ſolum, ſicut laudauerunt aliqui noui. Sed propter ſiccitatem aq̃ roſatæ ponendum eſt tantundem aquæ ſimplicis, & plus & min⁹, ſm q̃ videtur conuenire. & qui magis fortis exiſtit, eſt ſyrup⁹ factus ex ſuccis frigidis & humidis, ſicut eſt ſuccus cucurbitæ, & cucumeris ſaracenici, & citrulorum, & melonum: & ſunt exterius coloris citrini, & īteri⁹ ſunt continui & albi. ſed quod fortius exiſtit, eſt bibere ſuccum prædictorum abſq; zucchato: & maxime ſuccum cucumeris ſaracenici, ſan-

B guini: eo q̃ contrariatur choleræ a tota ſubſtantia ſua. Sed tempus, in quo de neceſſitate debemus purgare materiam peccantem cum medicina attractiua, eſt hora, in qua exuberat malitia humoris exeuntis in qualitate. & iam declarauimus ſuperius. & hoc facere debemus forti exiſtente virtute. & tunc eſt certum, quando ſigna digeſtiõis apparent: qm̃ eo tẽpore collaudatur euacuatio facta a natura, eo q̃ virtus expulſiua non mouetur ad expellendum ſuperfluitates per viam naturalem, niſi facta digeſtione. & in hac arte

C imitari debemus opera naturę toto poſſe. Et ſcire debes q̃ facta digeſtione, fit deſcenſio, & expulſio abſque aliquo impedimento groſſitudinis, vel viſcoſitatis, vel oppilationis. Sed quando non apparet digeſtio, tunc diſſenſio inter Medicos reperitur: eo q̃ Gale. & maior pars Medicorum dicunt q̃ minime purgare debem⁹, m̃ſi materia ſit digeſta, niſi ægritudo fuerit in vltimo acuitatis. Et hoc intelligere poſſumus ex dictis Hip. qm̃ quando ęgritudo eſt in vltimo acuitatis, tunc humores ſunt in vltima furioſitate, & non eſt ſecuritas quin deſcendant ad quædam membra principalia, & lædant ipſa, niſi ſint euacuati in principio ęgritudinis: eo quia humores, qui acutiſſimi exiſtunt, ſunt ſubtiles: & quia ibi non eſt groſſities, nec viſcoſitas, quę prohibeat operationem medicinæ laxatiuæ. Et non poteſt inde prouenire niſi vnum ſolum nocumetum. quod eſt, quia medicinæ laxatiuæ ſuis qualitatibus primis augmentãt febrem. & illud poteſt remoueri mi ſcendo cum eis frigida & humida, ſm q̃ conuenit. Sed quando ægritu

D do nõ eſt peracuta valde, ſed eſt qe-

E ta, tunc expectanda eſt digeſtio. Et ſcire debes q̃ ægritudines, quæ acutæ ſunt in terris Hippo. in terris noſtris peracutę ſunt. & hoc manifeſtatur, quia Hippo. non curabat ęgritudines acutas, niſi cum aqua ordei, & melicrato. Et poſtq̃ ita eſt, ægritudines acutæ noſtræ regionis, & aliarũ calidarum terrarũ, medicandæ ſunt cum medicinis attractiuis, vel laxatiuis in principio ęgritudinis. Et in ægritudinibus peracutis pro maiori parte humores corrumpuntur circa orificiũ ſtomachi. & pp hoc, qm̃ ap-

F paret abundãtia ſanguinis, licet nõ ſit ſupflua: euacuare debem⁹: qm̃ in de magnum ꝓuenit iuuamentũ, & incontinenti quieſcit valetudo ęgritudinis, niſi ſit qd̃ ꝓhibeat ex rebus ſupradictis. Sed qm̃ ægritudines non ſunt acutæ, ſed ſunt ex humoribus mucillaginoſis & viſcoſis & indigeſtis, ipſas euacuare & purgare debemus poſt ſubtiliationẽ, & inciſionẽ. & hęc eſt digeſtio eorum: alioquin non oportet cũ medicina purgari. Sed ęgritudines, q̃ non ſunt acutę, & ſunt ex humorib⁹ ſubtilib⁹, ſicut

Difficultas de euacuatione materiæ ante digónem.

Tertiana nõ eſt acuta, prima quarta tr. 2. c. 7.

G Cõtra Gal in aph. cõ cocta medicari. pro quo Raſ. 10. ad Almã. ca. 4. hic vero extẽditur ſermo ad acutas, qa loquit cõtra Auic. 10 ad Alman. c. 7. &. 8. &. 1. diui. c. 152 &. 153. vi-

H de tres rõnes Raſ. cõtra Gal. 3 6. c. c. 2. Opinionẽ Gale. uide 1. aph. 22. &. 21. cõ. & 12. Met. med. ca. 3. & in li. de Curat. per ſang. miſ. & 4. de rõne uictus i acutis & 1. de Febri b⁹ ad Glau

I co. & Hali. quarto Theo. ca. 10. Idẽ intellige ab his de euacuatiõe febris a materia ſubtili nõ furioſa. Op. tñ vr ſecũda aphor. 29. Idẽ prima quarti ita.

eſt vera tertiana, quæ non tranſit vltra ſeptem periodos, dicit Auic. ꝙ expectare debem⁹ digeſtionem: eo ꝙ digeſtio humoris ſubtilis eſt eius in groſſatio, & groſſi eſt eius ſubtiliatio. & ſicut difficile eſt virtuti expulſiuæ expellere humores groſſos pp ſui groſſitiem, ſic difficile eſt virtuti expulſiuæ expellere ſubtilem: quia diſrumpitur, & diſpergit pp ſui ſubtilitatem. quare difficile exiſtit naturæ expellere humores groſſos, eo ꝙ oppilant meat⁹, & trãſitus: & ſubtiles, quia diſrumpuntur, & ſpargũtur, & imbibuntur. tñ medicinæ laxatiuæ citius expellunt, & facili⁹ humores ſubtiles q̃ groſſos. Et ppea q̃dam Medici dixerunt ꝙ nunquam dederunt aliquam medicinam laxatiuam ad purgandum aliquem humorem, quin cholera prius purgaretur pp ſui leuitatem & ſubtilitatẽ. & adhuc magis ꝙ qñ dantur medicinæ laxatiuæ, quæ trahere, & purgare debent melãcholiã, aut phlegma groſſum & viſcoſum a proprietate & ſui natura, prius illæ eædem trahunt choleram, & expellunt. Et hoc idem manifeſtat intellectus, ꝙ ſubtiles humores habiliores ſunt ad purgandum, & expellẽdum groſſis: q̃uis hoc non ſit ex operæ naturæ. qm̃ ſi ſic faceret natura, illud quod prius exiret in ægritudinib⁹ acutis, eſſet cholera: eo ꝙ tales ęgritudines ꝓ maiori parte fiunt ex humorib⁹ ſubtilibus. & quanto ſunt ſubtiliores, tanto difficilius a natura expelluntur. Et pp hoc dicimus ꝙ minime tardare debem⁹ in peracutis exhibere purgationes, neq; expectare ad perfectam digeſtionem: quia nõ eſt tutum, quin mala qualitas prædominetur naturæ: & tunc erit mala digeſtio expectanda cum diffidẽtia liberationis. Et poſtq̃ ita eſt, ꝙ purgare debes, non facias illud, niſi primo frangas ſuam caliditatem & ſiccitatem. Sed in febribus phlegmaticis, & melancholicis Raſis ĩ prĩcipio earum purgabat. & hæc erat eius opinio omnino, ſ. purgare ĩ prĩcipio febris. tñ Gale. dicit contrariũ manifeſte, ſ. ꝙ minime debemus in principio febrium melãcholicarũ. & illud idem dicit in epiſt. ad Glauconem. Et illud eſt, quia finis harũ ægritudinum eſt ſecutus, nec expectatur digeſtio mala: ſed phlegmatica eſt malæ determinationis. & pp hoc neceſſarium exiſtit, vt infirm⁹ euacuetur: præterq̃ expectetur digeſtio perfecta. & propter hoc Medic⁹ prius ĩcipere debet a medicinis ſubtiliatiuis, & inciſiuis per hebdomadam vnam, quia non timemus calorem huius febris, cum ſit debilis, vt magnum inferat nocumentũ: & cum hoc fecerit, tunc Medicus purgare incipere debet. Et demonſtratio huius eſt illud, quod vides fieri ĩ apoplexia, & etiam in ſimilib⁹ ęgritudinibus timoroſis frigidis: quia incipim⁹ in talib⁹ ab euacuatione, ponendo in medicinis laxatiuis inciſiua, & ſubtiliatiua. Et mihi vĩ ĩpole recipiendo ſyrupum ſquinzibin per hebdomadam vnam factũ ex decoctiõe radicũ lilij cœleſtis, & ſeminis apij, & liquiritiæ, quin ꝑparet hũores, & digerat, & leuiorem faciat exitum a corpore. & q̃uis tot⁹ hũor nõ euacuet a corpore, tñ natura inde alleuationẽ ſuſcipiet oĩno. Et inde redire debes ad ĩcidẽdũ, & ſubtiliãdũ p aliã hebdomadã, quẽadmodũ diximus: & poſtea purgare. quia taſſ operãdo, hũores habiles reperiunt

K 2. cap. 41. ibi. Et de ſolutiuis ĩ principiis eius. &. c. 59. ibi. Ego vero nõ diligo. cop. parũ poſt vr vel le. ibi. Et multoties qdẽ cõcedit.

L

M

ad

A ad expellendū. Et ſimile hoc eſt ho
mini ferenti graue pondus. quoniā
quando ferre non poteſt ipſum, &
diuidit ipſum in partes, facilius tole
rat ipſas. & poſtq̄ natura fuerit alle-
uiata, tunc digeſtio laudabilis appa
rebit, & rectificabitur domino cōce
dente. Et hoc melius exiſtit valde,
q̄ infirmum dimittere ęgritudini,
& naturæ. Cſi videbis naturā ęgritu
dini prævalere, tunc diætam, & regi
men infirmo iubebis. & hoc in arte
minime collaudatur: quoniam niſi
naturæ violentiam feceris, vel adiu
uando ipſam, nihil boni ei feceris,
B niſi ꝙ verba ei dederis, retinendo ip
ſum. Et iſtud idem regimen facere
poteris in febribus melancholicis.
& ſic facimus hominibus ſanis, quā
do volumus ipſos purgare, ſ. quia ip
ſis digeſtiuum propinamus primo,
ad ſubtiliandum humores, & vias
aperiendo. ſic & in ægritudinibus
oportet facere. tñ in ægritudinibus
maior diligentia eſt adhibenda, eo
ꝙ earum humores difficilius recipi-
unt digeſtionem. Et hoc manifeſta
tur in opere Gale. in labore ſponta-
neo febri propinquo. quoniam ipſe
purgabat omnes humores faciētes
C hunc laborem, præter humores viſ-
coſos mucillaginoſos: eo, ꝙ omnes
concordare vidētur, ꝙ tales nō ſunt
12. Meth. purgandi. Gal. autem videtur ꝙ eua
cuare debemus habentes hāc febrē
per fricationem ſolum. Ego autem
affirmo ꝙ climata in hoc multum
ſunt conſyderanda propter hoc nō
eſt danda regula generalis: quoniā
mihi uidetur ꝙ etiam humores viſ
coſi, & mucillaginoſi purgari poſ-
ſunt in his noſtris regionibus: facta
tamen inciſiōe, & ſubtiliatione per
longum tempus: & tunc tempus di-
geſtionis abbreuiabis, & natura in- D
de alleuiabitur, & ex tunc videbis di
geſtionem laudabilem. Et te opor-
tet has res multoties experiri: quia
experientia in his rebus non modi-
cam virtutem habere videt. Quod
ſcripſim⁹ de hoc ī hoc loco ſufficiat

*De cibatione. & fricatione, & ba-
lanatione febricitantium.*
Cap. 10

DIco ꝙ cibus dari non deberet
febricitantibus vſq; ad ſtatū
ægritudinis. & hoc, vt natura temp⁹
habeat digerendi humores faciētes
ægritudinem, & ipſos expellēdi. Sed E
quia virtus non eſt ſufficiens omni
bus, te oportet conſyderare ęgritudi
nes. Quoniam, ſi fuerit ex ęgritudi-
nibus peracutis, cuius ſtatus eſt pro
pinquus, & criſis debet eſſe in ſepti-
mo, & natura fortis exiſtit, tunc illā
facere debes. Et ſi virtus debilis fue
rit, nullate⁹ facere debes. Sed ſi vir
tus mediocris fuerit, & ętas fuerit iu
uentutis, cibabis ipſum aqua ordei,
& mica panis, lota etiam cum aqua
calida ad quātitatem vnc. ij. vel iij.
ponderis. & iſtud eſt ſubtilius regi-
men in noſtro climate ſm conſue-
tudinem noſtram. Sed regimen an F
tiquum ſubtilius erat, nihil dare p
hebdomadam vnam. & quando vo
lebant ingroſſare, dabant aquā mel
lis ſolum. Sed hoc ferre non poſſunt
illi, qui ſunt noſtri climatis propter
complexionem aeris, & conſuetudi-
nem. Sed in climate illorum corpo-
ra habent minorem reſolutionem:
& cum hoc bibunt vinum non in
multa quantitate, & comedunt car
nes porcinas, quæ duo ſunt plurimi
nutrimēti. Et gñaſr conſyderanda
eſt cōſuetudo. qm̄ qui cōſueti ſunt

G comedere ter in die, non poſſunt p̄dicta ſuſtinere, & maxime habētes complexiones calidas, & reſolubiles. Et ſi cognoueris ſtatum ęgritudinis eſſe longum, & virtus infirmi fuerit debilis, cibandus eſt plus q̄ diximus in principio. & cum ſtatus appropīquabit, minuēdus erit. & totum hoc eſt intelligendum, forti exiſtēte virtute. & fortitudo virtutis exiſtit ī cō plexione forti. Sed qui habent complexiones calidas & ſiccas, pauci ex his famem poſſunt ſuſtinere: & maxime in ęgritudinibus ſibi conſimilibus, & in temporibus calidis: eo q̄,
H quando talibus pati famem fecerimus, febres eorum ad incenſiuas declinare faciem⁹: q̄uis debiles exiſtāt in radice: vel ad hecticam, quia ī cō plexionibus conſimilibus multiplicantur qualitates malæ ſui natura, & magis, qm̄ eis facim⁹ ſuſtinere famem multiplicantur, & aduruntur humores. Et hora cibandi eos eſt in declinatione paroxiſmi primi, & ante principium ſecundi, vt natura habeat ſpatium digerendi humorem in tempore paroxiſmi. & hoc meli⁹ exiſtit, ſ. confortare virtutem, ne ei accidat accn̄s periculoſum, cui neceſſarium ſit cibum propinare, vt ī
I ſyncope ex reſolutione. Sed ſi timuerimus aliquod ex his, cibabim⁹ eos in principio paroxiſmorum: qm̄ in de eos a ſyncope taliter liberabim⁹: quemadmodum recitat Gal. de puero, qui p̄cepto Medicorum ſuſtinuerat famem tribus diebus. Et aliqn̄ conamur cibare ipſos in medio paroxiſmorum. In febribus autem continuis horam cibādi eligere debemus, in qua maioris exiſtūt quietis: conſyderando tn̄ conſuetudinē. Et ex horis diei meliores ſunt frigidæ, ſ. mane, & ſero. Et ſcias q̄ balneum in declinatione febrium collaudatur, quoniam ſuperfluitates euacuat ſubtiles. In principijs vero minime, quia rigores habet prouocare, & diſſoluit humores, & multiplicat oppilationes, & ſpargit ſuperfluitates per corpus totum: & non eſt tutum quin inde proueniat apoſtema in aliquo principali membro. & q̄uis hūores euacuet, multiplicat tn̄ caliditatē & ſiccitatem febrilem, ſiue fuerit ex aqua calida factū, ſiue ex aere calido. Et neceſſe eſt vt corpora talium non tangantur aqua
L frigida, qm̄ hnmores efficit crudos. & pp hoc balneum fieri non debet niſi poſt factam declinationem, & ī febribus, quæ non ſunt acutæ. Vina quoq; aromatica leuia, q̄ modicam aquam ſuſtinere poſſunt, phlegmaticæ & melancholicæ exhibere poſſumus: ſed in incenſiuis a vino omnino elongare debemus. Gale- 12. Meth.
quoq; curabat febres, quæ erant ex humoribus mucillaginoſis cū fricatione. & hoc indiget cōſyderatione. qm̄ nō eſt tutū, qui hūores ſpargantur ex fricatione p totū corp⁹. Et ip-
M ſemet p̄cipit in lib. de Conſeruatiōe ſanitatis q̄ ille, qui hēt laſſitudinē, Lib. 4.
& corp⁹ ei⁹ fuerit plethoricū, vel plenū hūorib⁹ mucillaginoſis, vt minime moueat vel exerciteť: neq; balneū intret, neq; faciat fricationē, & ſimilia: eo q̄ fricatio nō euacuat ex
10. Meth. med. hūorib⁹, niſi qui ſunt ſubcutanei, & inter muſculos: qui aūt ſunt ī venis nullaten⁹ euacuari poſſunt, niſi cū medicinis laxatiuis. Et ēt vides q̄, ſi ſan⁹ faceret fricationē p̄ceptā ab ipſo in laſſitudine, ſ. ita magnā, de neceſſitate cutis aparet: eo q̄ fricatio hæc in vltimo grauitatis exiſtit, & illis

A illis maxime, qui hãc patiunt ęgritudinem, cũ in laſſitudine ſemp videant eẽ. Iam ergo ſufficiẽter ſcripſimus, ſicut nobis vr gñalr curas febriũ putridarũ: nũc aũt redibim⁹ ad curã vniuſcuiuſq; particulariter.

Hic ſinit noua trãſlatio.

De cura febrium cholericarum, & primo de cura tertiana.
Cap. 11

HAec febris ſi fuerit pura tertiana, erit ſecura abſq; periculo: & ſcimus certiſſime ꝙ natura habebit dominium ſupet hunc humorem. Et propter hoc non debemus
B eum mouere cum medicinis attractiuis, ſicut eſt ſcammonia: eo ꝙ rectificando eam quantum plus poſſumus, ſemper membris principalibus habet inducere nocumentum. & propter hoc virtutem debilitat, & auget etiam caliditatem febrilem, & ſiccitatem ſuam. & ſi aliud nõ induceret nocumentum, niſi conamẽ ſurgendi & decumbendi, modicum non inueniretur, quia complexio ĩde ſupercalefit, & debilitatur. Sed ap
C parente ſigno digeſtionis non eſt malum dare aliquam medicinã attractiuam in hunc modum, ſ. quia primo dare debes ea, quæ primo habent lenire materiam & humectare ſicut ſyrupum violatum, & tamarídos: & ad reprimendum nocumentum ſtomachi adde aliquid ex maſtiche. Et rheubarbarum in hoc loco optimum exiſtit: qm̃ reprimendo nocumentum prędictarũ laxat.

Doſis rheubarbari. Et quantitas, quam dare debes ex rheubarbaro, eſt a duab⁹ drach. vſq; ad tres, miſcendo ei ſyrupum iuleb, & ſquinzibin, ana vnc. j. cum. v. partibus aquę frigidę: & infra diem potabis cum aqua ordei. & hoc faciendum eſt oĩ die, niſi natura moueret D bis in die ad aſſellã, ſicut conuenit. & ſi natura moueretur ex hac medicina vltra quantitatem, minue ſm portionem ex ea. Et ſumus contẽti in hac febre ex infrigidatiõe & humectatione cũ aqua ordei & ſyrupo iulep: eo ꝙ hęc febris non exiſtit intẽſæ caliditatis, cum ſit ex cholera naturali. Et ſumus contenti oppilatiões ipſius remouere cum aqua ordei & ſquinzibin ſolſi, cũ modica ĩ ea reperiatur oppilatio, & forſitan nihil. Et facta digeſtione ſi ſufficit E dare myrobalanos citrinos, bene qdẽ: ſin aũt, ꝓpina infirmo ex ſcammonia charactes. ji. cũ tãtundẽ maſtiches, & cum vnc. j. ſyrupi de nenufare, & vnc. 5. ſyrupi malorum. Syrupus de nenufare, quia frangit qualitates ipſius ſcãmoniæ primas, ſ. eius caliditatem & ſiccitatem: & cũ hoc confortat aromaticitate ſuam mẽbra principalia. Et ſyrup⁹ pomorũ, eo quia frangit eius ſiccitatẽ, & remouet nocumẽtũ principalium mẽbrorũ ab ipſa. Et maſtiche quia cõfortat & remouet nocumẽtũ princi
F paliũ mẽbrorũ. & Medici iã ipſis vſi fuerũt ad occultãdũ malitiã ſcãmonię. Et ſi timebis debilitatẽ infirmi, cibabis ipm mica panis lota. Et iam teſtificatus eſt Hippoc. ꝙ niſi fuerit ex errore, ꝙ hęc febris nõ trãſit quartãdecimã diẽ, ẽt ſi fortiſſima fuerit.

Sed ſi hęc febris nõ fuerit ex pura cholera, ſed erit ex vitellina, vel praſſina, vel æruginoſa, non euadit hic abſq; piculo magno: & maxime qñ fuerit ex praſſina, vel ęruginoſa. & mihi vr impoſſe ꝙ aliqs ab ęruginoſa euadere poſſet. Et hę febres lõgos habẽt paroxiſmos, & peſſima accĩtua. & ꝓp hoc ĩdigẽt purgatiõe cum

G medicina attractiua, quam ſupra ſcripſimus, prius ablata caliditate & ſiccitate ipſius. Et non eſt malũ, vt miſceas ipſi medicinæ aliquid de polypodio, quod Arabice dicitur bel beb: eo ꝙ purgat choleram aduſtã, & groſſam, & melancholiam, poſtq̃ fregeris ſiccitatem eius cum oleo amygdalarum dulcium. Et aperire oppilationes in hac febre proprium exiſtit, niſi fuerit excedentis caliditatis. quòd ſi fuerit, tunc intendere debes ſolum ad infrigidandum, & humectandum.

H *De cura cauſi.* *Cap.* 12.

HAec febris eſt intenſi caloris, & prauorum accidentium, & dicitur incenſiua, & impoſſibile eſt ꝙ hæc ex cholera naturali generet. Et in iſta conueniens exiſtit purgare cum medicina attractiua a principio ipſius, & minuere ex ſanguine ſi ſigna ſanguinis apparebunt, dando ei omni die .x. aureos tamarindorum infuſorum in aqua ſimplici abſq; ſyrupo & aliqua alia re dulci. & poſt dabis ei bibere aquam ordei: & poſtea per totum diem potabis I eum aqua anguriæ. & hoc regimen proprium exiſtit omnibus febrib⁹, quæ ſunt in vltima caliditate. Et nõ dimittas aquam angurię, & aquam ſuper niuem infrigidatam: qm̃ ſi cõ uerteris hanc febrem in lentam, & chronicam, melius longe exiſtit, q̃ vt æger moriatur. Et hoc etiã dixit Abumeron Auenzoar de quodam puero, quem ipſe medicauit, cui dabat omni die aquã anguriæ, & quotidie choleram vomebat. & tamen aliter fuit operat⁹, donec illa febris conuerſa fuit ad chronicam, & inde liberatus fuit. Et mihi videtur ꝙ aqua anguriæ longe melior exiſtit q̃ K aqua in niue infrigidata in hoc caſu: eo ꝙ aqua in niue infrigidata, q̃uis ſit in vltima frigiditate, velociter tamen recipit caliditatem. & adhuc magis: quia aqua cum ſit ſimplex, nihil reſtaurat, neq; præſtat corpori, niſi frigidam qualitatem ſolum: ſed aqua angurię reſtaurat, & addit in ſanguinem faciendo frigidã ſub ſtantiam, & qualitatem. Sed quando febres erunt lentę, & longi erunt paroxiſmi, & certus eris, ꝙ non ex cholera pura erunt, ſed erit ex vitellina, quæ naturali frigidior exiſtit, L tunc ſtudere debes plus in aperiẽdo oppilationes quàm in infrigidãdo, contrarium eius, quod fieri debet ī illa, quæ fuerit ex cholera pura: quã uis raro tales inueniantur. Et laudabiles medicinæ in hac parte ſunt, quæ habent virtutem aperituam abſque forti caliditate, ſicut capillus veneris, & radix apij, & ſemen fœniculi, frangendo ſiccitatem eorum cum radice liquiritiæ, & caliditatem cum violis, & flore nenufaris, & ſeminibus communibus. Et ſtudeas ponere in medicinis res, quæ habent membra principalia M confortare, ſicut eſt maſtiche, & ſpica nardi, componendo iſta cum ſyrupo ſquinzibin. Et eſto ſtudioſus ponere in medicinis ſolutiuis, quæ habent cholerã euacuare cum quantitate phlegmatis: ſicut eſt ſemen bruſcandoli, ideſt, ſemen cartami, frangendo tamen caliditatem & ſiccitatem eorum. Et hęc eſt cura omnium febrium cholericarum.

De

A

De cura febris phlegmatica.
Cap. 13

HAec febris cū fuerit ex phlegmate ſimplici & naturali, & de hoc fueris certus, tunc ſtudioſus eſſe debes in incidendo humores, & in ſubtiliando, & oppilationes aperiendo, pluſquam in infrigidando & humectando. & ſufficit tibi in hac intentione ſquinzibin cum iure cicerum, occultando ſiccitatem eorum cum radice liquiritię. & adde huic compoſitioni aliquid ex ſpica & maſtiche, quoniam in hac febre ſtomachus debilis reperitur. Et conuenien
B tior operatio in principio huius febris eſt lenire naturam cum ſemine cartami, & ſemine vrticarum, fracta ſiccitate eorum prius cum tereniabin. Et ſeruato hoc regimīe per hebdomadam vnam, ꝓpinabis eis medicinam laxatiuam, quæ habeat illum humorem euacuare. Et melior illarum medicinarum eſt turbith: quia a proprietate habet trahere, & expellere humiditatem, quæ in ore ſtomachi eſt. & agaricum etiam cū eo: quia eradicat humorē groſſum, & aperit oppilationes. & ſi addideris aliud ex hiera picra, nō eſt malum,
C confidendo magis in agarico, & turbith: & aliquando occultando, & frāgendo ſiccitatem eorum cum oleo amygdalarum dulcium. Collocynthidem autem in tuis medicinis euitabis ponere quantum plus poteris. Et ſi apparuerit tibi ꝙ humor ſit tārę duritiei, ꝙ non poſſit euacuari abſq; ea, adde ex ea aliquid in prædicta compoſitione, occultando malitiam eius cum eachima (& credo ꝙ ſit tragacantha) & cum amygdalis. & doſis eius eſt media pars aurei. Et tales purgandi ſunt bis: qm̄ in vna vice non poſſunt purgari ꝓp groſſi- D
tiem humoris. Et hoc nō facias, niſi virt⁹ fuerit fortis, cōſyderatis aliis cōditionibus ſupradictis. Medicina vero facta ex turbith in prīcipio huius febris nō eſt mala. Cibus vero in principio hui⁹ febris ſit pulla parua ſecure: eo ꝙ ſtatus eius non eſt minor trium ſeptimanarum: & eſt poſſibile vt ipſa duret vſq; ad quadraginta dies, & vltra. Raſis autem dicit ꝙ tranſacta ſeptimana quarta non eſt malū infirmo exhibere trochiſcos de roſis completos cū aqua cicerum: eo ꝙ hāc febrem patientes
in fine leuiter deueniunt ad debili- E
tem ſtomachi & hepatis, & cadunt de facili in hydropem. Et ego meo tempore vidi quoſdam habentes febres chronicas, quib⁹ Medici noſtri propinabāt eis ſyrupum ſquīzibin ſolum, & ceciderunt in hydropem, & mortui ſunt. Et quod dico de trochiſcis de roſis in hoc loco, non dico niſi cā exempli & ſimilitudinis. tm̄ tu debes dare ex ſimilibus medicinis ſm̄ plus & minus, prout tibi melius videbitur conuenire. Etiam qd⁹ ſimile huic ītētioni repiť, eſt zucharū roſatū, ꝓterq̄ frigiditati magis vī ꝓnere q̄ trochiſci dicti. Et ſi F
videbiť tibi cōuenīs miſcere cū iure cicerū ſyrupū ſquīzibī facit illd̄. Et ſi īflatio ī pedib⁹, aut ī palpebris apparebit tibi, caueas a ſyrupo ſquīzibin: qm̄ hēt ꝓducere ad hydropē, quēadmodū dixim⁹. In febrib⁹ vero phlematicis, nō recipiētib⁹ digeſtionē, quorū facies & vēter tumeſcūt, & calores eorum plūbei videbunť, Gale. vī ꝙ tales ſunt euacuandi per fricationem, donec vigilant, diuidēdo tempus eorum, ita ꝙ dimidium tempus eorum ſit fricando, & dimi

G dium ſit dormiendo. Et dabim⁹ ei bibere aquam mellis cū hyſſopo, & liquiritia. Sed Gal. potabat eos aqua ordei. ſed eam ego non laudo ī hoc caſu: eo quia nocet ſtomacho, & facit horripilationem, niſi cum ea fuerit parū maſtiches, & piperis, & radi cum fœniculi. Et non debemus eos diu dimittere abſq; cibo, quia inde recipiunt nocumentum: quis leuiter pati famem poſſint. qm̄ qñ iſte humor mucillaginoſus multiplicat in corpore, talis humor cum difficultate maxima poteſt ad ſanguinē conuerti. & propter hoc virtutes eo-
H rum debilitatur, donec ad ſyncopē habent peruenire. & ideo eis dare debemus micam panis lotam cum aqua mellis, vel cum vino aromatico. Et hic eſt modus fricationis, qui ꝓceptus eſt a Gal. in hoc caſu. ſ. ꝙ habere debes gauſapia aliquantulū groſſa & veteſta. & in primis incipere debes a ſuperiori crurium, deſcendēdo inferius ad pedes. & poſtea frica genua, & poſtea ſuperiora coxarum, deſcendendo ad genua. & poſtea incipies fricationem ab humeris, vel ſpatulis, deſcendendo per bra-
I chia ad manus. deinde fricabis dorſum, incipiendo a ſummitate eius, veniendo vſq; ad pedes. & ſic fiat ꝓ totum diem. Et ſi infirmus ſenſerit laſſitudinē, inunge cum oleo nō habēte ſtypticitatē, ſicut oleum chamęmillinum, & anethinum, qm̄ eſt bonum. Et dicit Gale. ꝙ poſtea abſtergere debes oleum, eo ꝙ anguſtiam præſtat. & hoc eſt, quod Gal. vī dicere de hui⁹ ægritudinis regimine. Et quia ī hac febre accñs ſyncope conſueuit ꝓuenire, iō memorat⁹ ero ei⁹ curam, vbi tractabo de curis accñtium, obmittendo eorum cauſas.

De cura febris Quartanæ. K
Cap. 14

ILlud autem, quo plus indigem⁹ in hac febre, eſt aperire, incidere, & ſubtiliare. & modicum in ipſa indigemus fricatione, infrigidatione, humectatione, quaſi nihil. Et cura huius febris quaſi contraria exiſtit curę cauſi: eo quòd in cauſis attendimus ad febrem ſolum, & in hac cauſæ. Et propter hoc eligere debemus medicinas inciſiuas, ſubtiliatiuas, & ſplen appropriatas, ſicut radix cappatis, & ſcolopendrium, &
tamarix: eo quòd iſtud membrum L
potens eſt ferre medicinas fortes, & aperitiuas abſque nocumento. Et potes conficere has medicinas cum ſyrupo ſquinzibin facto ex vua paſſa. Et oportet in principio te euacuare materiam cum belbeg, ideſt polypodio, extracta virtute eius in iure galli veteris, & oleo amygdalarum. Et ſi uis digeſtionem expectare in hac febre, potes facere propter ipſius modicum periculum, quod ferre poteſt. Et ſi vis purgare ante perfectam digeſtionem, poteris facere, facta inciſiōe cum ſyrupo prędicto per duas ſeptimanas, vel tres. M

Et medicinę, quę habent trahere hunc humorem, & purgare, ſunt iam manifeſtę, & etiam habent gradus. & quę in primo gradu reperiſi tur ſunt myrobalani indi, & emblici, & poſtea polypodium. & tales ſunt, qui dimittunt myrobalanos propter eorum ſtypticitatem. Et poſt polypodium eſt epithymum.

Et operatio iſtius fortior eſt operatione polypodij, & maiorem corpori infert anguſtiam. & hac de cauſa indiget occultatione illarum

dua-

A duarum rerum, ſcilicet remittendo ipſius qualitates primas, & eius remittendo malitiam. Et pp hoc non eſt malũ miſcere iſti medicinę medicinam, quæ faciat ipſam velociter feſtinare, ſicut ponendo cũ prędicta medicina Karacta duo ſcammoniæ vel tria cũ tertia parte vnius aurei de maiorana. & hoc non facimus cã expellendi ipſum humorẽ, ſed pp debilitatem & tarditatẽ ipſarum medicinarũ ordinamus dictã additionem, vt recipiat inde principiũ expellendi. Poſt epithymum eſt
B lapis lazuli. Sed ab elleboro nigro cauere debes toto poſſe. Completa autẽ digeſtione huius febris, à Gal. theriaca collaudatur. & ante digeſtionẽ recepta, poſſet ipſam ad cauſum conuertere. Sed ſi tempus fuerit frigidum, & ætas ſenectutis exiſteret, diatrion pipereon facta digeſtione mirabiliter confert: & maxime in frigidis regiõibus. Et indiges in hac febre circa ſplenem ſtudere, ſ. emplaſtrando ipſum cum rebus remouentibus ipſius tumorẽ ei⁹, & duritiem reſoluentibus: quemadmodum in cholerica ſolliciti eẽ debemus circa hepar; & in phlegmati
C cis in orificio ſtomachi. qm̃ membrum iſtud, ĩ quo maxime talis humor putrefit, & ardet, ſicut ignis, in hac febre melancholica eſt ſplen: & in cholericis eſt hepar: maxime continuas ex cholera patientibus: & in phlegmaticis circa ſtomachũ exiſtit, quare in iſtis tribus generibus febriũ conueniens eſt dicta mẽbra cõfortare, & humorẽ digerere, & rectificare. Et ſi cognoueris in ꝑdictis ſanguinẽ exuberare in principio, eos minuere debes. In phlegmatica vero mihi videtur ꝙ cum timore magno phlebotomia fit faciẽda, D
quia in ea multa quantitas humorũ crudorum reperitur. In febre autem acuta, quę dr mutabecca, & in latino ſyuocha vocatur, ſcire debes ꝙ qñ putredo prędualuerit, tunc purgatio exiſtit melior phlebotomia. & ſi quãtitas ſanguinis plus ipſa putredine reperitur, tũc melius ẽ phlebotomare, q̃ purgare. Et ſic iam finitus eſt tractatus omnium febrium putridarum, generaliter & ſpecialiter. Et poſtquam curas ſimplicium cognoueris perfecte, ex ipſis ſcire debes leuiter curas cõpoſitarũ, velut hemitritæorum, & ſuarum ſimiliũ. E

De cura febris Hectice. Cap. 15.

NVnc aũt mihi remanet de hectica determinare. Hęc febris cũ ſit de mala complexiõe ſine materia calida & ſicca, ideo intentio curationis vna exiſtit, ſ. infrigidare & humectare: & plus indigemus ĩ hac humectatiõe q̃ infrigidatione. quare infrigidare debes & humectare cum oĩbus rebus, quibus potes. Et hoc dupliciter fieri poteſt: vno mõ cum rebus intrinſecis: & alio cũ extrinſecis, ſicut cũ balneo, vnctionibus, & emplaſtris. Hæc quidem fe- F
bris tres gradus habere vr̃, qui variãtur ſm plus & minus. quorũ quidẽ primus leuiter curari põt ſecundus difficilis exiſtit: tertius vero minime curari poteſt. Et cura quidẽ primi gradus, & ſecundi eadẽ exiſtit, niſi quia diuerſificatur ſm plus & minus. Cibus aũt, qui maxime conuenit in hac ęgritudine, eſt lac. & melius ex eo eſt lac mulieris. & poſt ipſum eſt lac aſinæ. & poſt illud ẽ lac caprę. Et eſt neceſſe ea, à quibus recipitur lac, nutrire cibis optimis ſm

ſuam

G ſuã naturã, & facientibus digeſtionem laudabilẽ. Et ipſum in ieiunio dare debemus in ea quantitate, qua digeri poſſit. Et conuenit tibi ſtudere, vt bene digerat: eo ꝙ lac ī ſtomacho de facili caſcari cõſueuit. quare incipere debes à modico, dando ei primo vnz. i. & ſic addendo, donec deuenias ad dimidiũ rotulũ. Aqua quidẽ ordei eis magnam habet neceſſitatẽ. & quamuis corpora eorũ maiori indigent nutrimento cæteris corporibus, ideo quia virtus eorum nutritiua debilis exiſtit, conueniens eſt, ſtudium adhibere in præ-

H bendo eis cibaria digeſtibilia, & boni chymi. Quare de carnibus laudabiliores, quę eis exiſtunt, ſunt pullę gallinarũ, quæ nutritæ ſunt ex frumento. & vitellum oui ſimiliter eis eſt optimũ nutrimentum. capones nutriti ex amygdalis & frumẽto eis collaudantur optime. Et ſi in corporibus eorũ calor fortis reperitur, nõ eſt malum eis propinare aliquid ex olerib⁹ aliquibus frigidis. & quę ex eis magis laudabiliores exiſtũt, ſunt lactucæ, quia ſomnum prouocant: & ipſi indigent ipſo plus cæteris hominibus. & quia virtutes eorũ ſunt

I debiles, ideo cibaria eorũ debemus diuidere in vicibus pluribus, ſicut ī ſequenti dicturi ſumus. Sed in balneando eos debemus magnã habere conſyderationem: eo ꝙ iſti non videntur habere neceſſitatẽ calefaciendi, reſoluendi, nec euacuandi. quid. n. proficies ex infrigidatione accidẽtali acquiſita ex balneo, cum humores inde euacuent? & hoc nõ confert niſi in niala cõplexione materiali. Et poſtq̃ ita eſt, mihi vr̃ ꝙ ipſi nõ indigeant aliquo ex aere balnei. & quãuis aqua calida hẽat humectare, cũ hoc tñ facit reſolutionem. Sed balneũ aquę frigidę mihi vr̃ eſſe melius, ſi poſſit ipſum cõuenienter ſuſtinere. Et ſcias ꝙ Galen. 10. Meth.

K manifeſte dicit ꝙ ipſi non indigent balneo, niſi cã præparationis ſuorũ corporum, vt aquam frigidã valeãt ſuſtinere, cum qua balneari debent in fine balnei. Et balneũ ſm ipſum taliter debet præparari, ſ. ꝙ infirmũ ferre debemus cum lecto ſuo ibi. & cũ fuerit ī camera prima ipſius balnei, extẽdere debemus plumarium paruũ, & eum ſuperponere ibi debemus. & ſi illa prima camera tepida

L eſſe reperitur, ibi eũ à pannis expoliare debes. & ordinare debes ꝙ à quatuor hoĩbus capiẽdo à quatuor angulis plumarij feratur ad cameram ſecundam, & ibi ipſum reponant nudũ. ſed tẽperantia cameraríi balnei vna alteri comparari debet, ſ. ꝙ eadem proportio eſſe debet ſecũdæ ad tertiã, quæ primæ ad ſecundam. Et cũ fuerit in camera ſecũda, inungi debet o' eo tepido. & poſtea ponẽdus eſt in camera tertia: & ibi ponẽdus eſt in balneo, vel tina, aut pila: qđ idem eſt. Et in vnaquaq; cameratũ tantũ morari debet, quantum

M ipſe infirmus poſſet incedere ſuauiter ab vno capite earum ad aliud. Et ex tunc ipſe infirmus debet poni in balneo, vel tina ſeu pila aquę tepidæ plena, & illic morari debet tẽperate. & poſtea balneandus ẽ aqua frigida. & iſtud eſt regimen, qđ aperuit Gal. in hoc caſu de balneo. Sed Raſis ſentire vr̃, ꝙ tales infirmi non indigeant niſi balneatione aquę tepidæ. Sed quia impoſſibile eſt vt tales, qñ expoliantur, vt eis non eueniant horripilationes, & ſpecialiter in exitu ab aqua calida: ideo neceſ-

Opinio Aue. đ balnei adminiſtratione.

ſe

A ſe eſt vt tina vel balneum eorum ſit in camera temperata, q̃ nõ excedat in caliditate vel frigiditate. & aqua ſimiliter temperata eſſe debet. & ſic videtur ei, vt inde aliqd iuuamentũ recipere debeant. Sed iuuamẽtum appoſitionis fæcis picis eſt, eo q̃ virtus iſtorũ attractiua debilis eſſe reperitur. & propter hoc ponẽdi ſunt primo in aquam calidã: eo q̃ in illa principiũ attractionis eſſe reperitur: & in eadem tm̃ morari debẽt, quouſq; mẽbra eorũ vndiq, tumeſcere videant, & pori per totum aperiantur: & deinde pix eſt apponẽda.

B & hęc omnia recitat Gal. vbi loquitur de cura malitię complexiõis ca-
7. Meth. lidę & ſiccæ ſtomachi. Abumeron Auenzoar aũt velle vĩ q̃, nos eis in tina aquę tepidæ ſolum ponere debemus abſq, intratione ſtuphæ. & in exitu unæ propinãdũ eſt eis lac. & cũ digeſtum fuerit, iterum ponẽdi ſunt in tina: & poſtea dabis eis aquam ordei. & facta digeſtione ipſius dabis eis micã panis lotam cũ rebus prædictis. Sed ex rebus, quæ exteris fiunt, ſunt balneum, & balneatio ſm q̃ diximus, & etiam aer. Quòd ſi fuerit calidus, debemus eũ

C infrigidare, abſtergendo domũ, & ſubſternendo in ipſa folia frigida, ſicut ſunt roſæ, & folia ſalicis, & flores nenufaris, & folia vitis cum ſuis ſtonibus: ſtudendo vel ingeniando, vt aqua frigida à ſuperioribus ad ĩferiora deſcendat: Et vt domus ſeptentrionalis exiſtat. Et q̃ ille feneſtræ ſint apertæ, vnde Sol minime poſſit penetrare: & illæ claudantur, vnde poteſt intrare. Et quando aer fuerit frigidus, non indigebunt prædictis, niſi vt ipſum trahant, ſicut eſt: & maxime quando principium malæ complexionis fuerit à D ſtomacho, vel à pectore, vel ab inteſtino ieiuno, vel à renibus, & ab iſtis ipſa mala complexio deinde deriuatur. & poſſibile eſt etiam q̃ illa mala complexio incipiat à corde, & inde ad prædicta, & ad totum corpus deriuetur. Quare ſtudere debes ad ſciendũ, vnde habeat prouenire febris ipſa. & cũ ſciueris membrum, à quo primo procedit hæc mala qualitas febrilis, ſtudeas ipſum infrigidare, & humectare abſq; trahendo ipſum à ſua naturali complexione: & ſpecialiter, ſi membrũ fuerit maximi iuuamenti. Et emplaſtra con- E uenientia his membris ſunt emplaſtra facta cũ roſis, & ſandalis, & herbis frigidis aromaticis, vel cum cera, ſicut dicit Gal. Et cum infrigidare volueris prĩcipalia, addas aromatica, & ſtyptica. Et iſtud eſt regimen hecticæ, cum fuerit in vltimo. ſed quando fuerit in principio, cum leuioribus curari poterit.

De Syncope, eius cauſis, & curatione. Cap. 16.

ET poſtq̃ locuti ſumus de febribus abſq; accidentibus, prohibentibus curatiões earũ, nũc tractare volumus de febribus ſecũ hñtib' F accẽtia. Dicam' ergo q̃ iſta accidẽtia gñaliter proueniunt ex omni re diſſoluente virtutẽ: & hæc reſolutio ſyncope nominatur. & ꝓuenit neceſſario à mala cõplexiõe cordis calida, vel frigida. Complexio aũt mala calida aut ꝓuenit ex rebus extrĩſecis, ſicut ex aere calido, vt ſæpe cõtingit diu moranti in balneo calido: aut ex rebus intrinſecis, ſicut ex mala cõplexiõe totius calida corporis, vt cõtingit in cauſo. Frigida vero cõtingit aut ex rebus extrinſecis, ſicut

G ſicut accidit ambulantibus per loca frigidiſſima: aut ex cõplexione frigida membrorũ intrinſeca plurimi iuuamenti, ſicut accidit ex ore ſtomachi, & ex ſuffocatione matricis: aut ex mala cõplexione totius corporis frigida, vt contingit in febribus putridis, quæ fiunt ex humoribus groſſis & viſcoſis & mucillaginoſis. Et hæc cõplexio frigida quãdoq; acquiritᷣ ex ſuperflua euacuatione diminuente caloꝝ naturalẽ. qñ qñ calor naturalis ſuperflue diminuitur, impoſſe eſt vt poſſit regere corpus: & omnes operationes fri
H gidiores debito exiſtunt. quare prouenit ſyncope. Non dico tñ, ꝙ ipſamet diminutio quantitatis inducat ſyncopen: ſed inæqualitas qualitatum, eo ꝙ cuiuslibet generabilis & corruptibilis cã eſt proportio quatuor qualitatum, ſ. caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis: quemadmodum in libris naturalibus declarauimus. Species aũt euacuationum, quę aliqñ præabundare conſueuerunt, ſunt ſicut ſupfluus fluxus ventris, & vomitus, & ſuperfluus fluxus ſanguinis nariũ, & hęmorrhoidarũ, & aliorum membro-
I rũ, & in mulieribus ſuperfluus fluxus menſtruorum, & ẽt qñ in partu ſuperflue exuberant. Et poteſt ẽt ſyncope prouenire ex ruptura ſeu crepatura, vel ex apertura magni apoſtematis ſubito. Et vigiliæ ſimiliter hoc facere poſſunt. Et ẽt accidẽtia animæ, ſicut excedens gaudiũ, & triſtitia. qñ hæc faciunt ſpiritus exhalare, ſuperflue dilatãdo, & conſtringendo: & inde in ſubſtãtia mẽbrorũ anhelitus ſpiritus malam acquirit complexionẽ. Et ẽt fortis dolor eſt vna ex rebus, quæ ducunt ad ſyncopen. & hoc accidit aut ex ma- K
la complexiõe acquiſita ex dolore, aut ſuperfluitate motus virtutis expulſiuæ facientis doloꝝ, ſicut dicit Gale. Hæc autem, quæ dicta ſunt, ſunt omnia accidentia, quę habent ſyncopen facere, & promouere. Et ſummarie ſcire debes, ꝙ qñ ſyncope fuerit cum febre, ſtudendũ eſt tunc in remouendo, & rectificando, ſeu curando ſyncopen: quamuis contrariũ febris videatur. Et nos dicturi ſumus modum eius, cum ipſius curam tractabimus. Et nunc incipere intendimus tractare de ſyncope procedente ex cã humorũ crudorũ. L
Dicimus itaq; ꝙ curatio huius eſt regimen prædictum in curatiõe harum febrium. quare ſi ex negligentia, vel defectu ipſius in ſyncopen inciderint, iuuabimus eos in primis, ꝙ pinando cibum, ẽt ſi in medio fuerint paroxiſmi: quamuis noſtrę intentioni contrariũ videatur, cũ intendamus ꝙ natura ægritudini debeat prævalere. & in hoc caſu nihil vino melius reperitur. Quare dico ꝙ quãuis vinum Sarracenis bibere licitũ non ſit, tñ in hoc loco ita licitum eſſe vꝝ vinum bibere, quemad
modũ eis licitũ ẽ comedere carnes M
morticinas, ſ. q̃ per ſe moriũtur, vel ſuffocantur habẽtibus neceſſitatẽ. quare ĩcipere debemus eis dare micam panis infuſam vino. Et vinũ, quod melius reperitur, eſt aromaticũ: cuius caliditas penetrare poteſt p totum corpus, qđ ſit ſine amaritudine, & ſtypticitate: & eſt illud vinũ, qđ eſt vinoſum, pungitiuum in prĩcipio, & poſt delectabile ſine aliqua amaritudine, & ponticitate. Et mihi nõ placent vina in noſtris partibus aſſueta, ſicut ſunt vina picis: ideo

A ideo quia ſunt vina medicinalia, & non nutritiua, & nocent principalibus membris ſua ſiccitate, & acuitate. Diamuſcū autem in talibus propinatum cū vino non nocet. Et in principio ſyncopes rorare faciem, & aſpergere cū aqua roſata, vel ſaltē cōueniens eſt cum frigida. Et ſi ſyncopizans habuerit apoſtema hepatis, vel ſtomachi, vel ſimilium membrorū, non ſperes eū curare cū exhibitione cibi: quia cibus plus multiplicat apoſtema, q̄ fortificet virtutē. Et ſi icare extrema ī hora ſyncopes conueniens exiſtit. Illis vero, q̄bus
B prouenit ſyncope ex caliditate vel acumine renum, q̄d ſcire poteris ex ſignis dictis ab Hipp. quæ ſunt nares acutæ, oculi concaui, tēpora plana, & ſimilia: cura illorū eſt cōtraria ſupradictę: quia ad cōſeruationem illorū non indigemus abſtinētia cibi, nec reſpicere diem crincā, neq; ſtatū ægritudinis aliquo mō. Et ex cibis conuenientionibus omnibus eſt mica panis, vel Kiſt ordei cum granis granatorum: quia in granis granatorū proprietas reperitur reſiſtendi putrefactioni, & vt cibus infumoſitates malas conuerti
C minime poſſit. & ex cibis ēt, qui ipſos habent confortare, ſunt vitella ouorum, & teſticuli gallorū, & pullæ paruæ. Et ſi ſyncope fuerit ex errore cibi, cibandus eſt ex pane infuſo in vino: & ſit vinum aquoſum, lene, odoriferum, album: ſicut dicit Hipp. & lymphatum ſit cum aqua frigida. Quod ſi ſyncope prouenit ex humoribus viſcoſis mucillaginoſis, vinum lymphatum eē debet cū aqua calida: qm̄ aqua frigida illis magnum infert nocumentū. Et tu ſcis ꝙ ſyrupus pomorum, & cydoniorum cū medicinis muſcatis cō- D
ferunt ſyncopę, ſed non iuuamento vini: quia natura neceſſario dominari debet ſuper ipſas ad ipſarū conuerſionem. Vinum aūt digeſtiōi citius præparatur omnibus alijs cibis & medicinis: ita ꝙ dicitur ꝙ in ſtomacho non moratur ad digerendū niſi in hepate ſolū, & in talibus tantum indigemus reſtauratione & nutritione. ꝙ ſi inuenīri poſſet aliq̄d, q̄d nutrire poſſet abſq; digeſtione, illud melius cæteris diceretur, & vtilius pp eorum debilitatem, & quia intendimus ipſos citius iuuare, q̄ eſſe pōt. Aer autē, in quo infirmus E
iuuari debet, frigidus eſt ſtypticus debet eſſe. & generaliter tibi neceſſariū exiſtit, vt talibus ordines omnia, q̄ habent reſolutioni obuiate: & emplaſtrando ſup ventres eorū, & ſtomachos res ſtypticas & aromaticas. & ſi calor in talibus eſſe fortis reperitur, propinabis eis res ſtypticas, & aromaticas. Et habent ſyncopen cā apoſtemaris aliquorū membrorū principalium, nullatenus de ipſius liberatione cōfidere debem⁹.

De ſyncope prouenīente cauſa Stomachi. Cap. 17. F

SYncope quidē ex ſtomachō p̄cedens, ſi ex cholera, quę in ore ſtomachi abundauerit, fuerit, ī primis vomitum prouocare debemus, ponendo pennā eis in ore. & ſi cum hoc eijcere non poterit, naturā tūe mollificare debes. Et Gal. vī vt talibus in hoc caſu oleum tepidū dare debeamus. qm̄ ſi vomitum nō habuerit ab eo, ſaltem natura mollificabitur inde. Sed quia hę medicinę, quæ habent vomitū prouocare, de ſui natura eſt, & proprietate ſtimulare

G lare virtutem plus eo, qđ facit humor efficiens ſyncopen, & addit in eadem ægritudine: & pp hoc dico ꝙ longe melius eſt confortare eorũ ſtomachos cum maſtiche, & ſpica nardi, & ſucco cydonioro, & foliorũ vitis. quia taliter virtus eorũ expulſiua confortatur, & humorem expellit. & ſi vomitus à ſe proueneriit in hoc caſu, valde laudabilis exiſtit. In ſyncope quidem facta ab humorib⁹ frigidis dabis de electuario diatrion pipereon, ſtudendo extrahere humores, quemadmodũ dicturus ſum in curis cuiuſq, membri.

H *De ſyncope accidẽte eã Doloris.* Ca. 18.

Dico ꝙ ſi potes remouere dolorem remouẽdo cauſas ipſius, non intendas curare cum rebus exiſtentibus contrarijs ægritudini. & hanc curã inuenies ĩ curis malę cõplexionis, quę accidit in vnoquoq; membro: eo ꝙ dolor aliqñ procedit à mala cõplexione calida vel frigida, materiali vel non materiali: & accidit aliqñ à mala complexiõe ſicca abſq; materia, ſicut accidit dolor in ſpaſmo ſicco. Sed qñ dolor in tantũ fortificatur, ꝙ nõ eſt tempus expectandi, tũc curare debemus ẽt cum rebus augmentantibus cãm,

I ſ. ſtupefaciendo membrum doloroſum. & hæc cura non confert niſi p accidens, ſ. priuando ſenſum illius membri, ĩ quo mala complexio reperitur cauſa humoris ibi exiſtẽtis. & inde diminuitur motus eius expulſiuus, ſ. eius virtus expulſiua, abſque tñ reſolutione ſpirituũ aliqua. Qñ aũt ſenſus ſuperfluus mẽbri eẽ reperitur, tũc certiſſime ſuperfluitas reſolutionis ſpirituum reperitur. Et qñ facimus hãc ſpeciem curationis in doloribus cã frigida proueniẽtibus in fine, tunc ſequitur magnã K nocumentum. Sed ſi cã fuerit calida, tunc non tñ ſequitur nocumentũ. Neq; operari debes illam curam in cã frigida, niſi cum infirmus ĩ articulo mortis eſſe reperitur cã doloris. Et ex hmõi medicinis, quę ĩ hoc caſu magnam habent proprietatẽ, eſt philonium. & eſt rationabile pp opium receptum in ipſo. Et hęc cura gñaliter in oĩbus doloribũs acutiſſimis operatur. & in quibus magis neceſſaria exiſtit, eſt in doloribꝰ oculorum, auris, & dentium, & inteſtinorũ. Et Gal. præcipit ꝙ minime exercere debes hanc curã, niſi poſtq̃ L prognoſticatus fueris infirmo, ꝙ in fine ex ea læſionem habere debet. tñ conari debes in remittendo nocumentũ, qđ ex eo cognoueris eſſe futurum. & in partibus noſtris, qñ volunt opium operari, non faciunt niſi miſcendo cum alijs medicinis, ſicut eſt in philonio. Et melius philonium eſt illud, quod non eſt vetuſtũ ſuperflue: quia in eo virtus opij ẽ cõſumpta: nõ recẽs nimis, qa ĩ eo virtus opij ſupflue abũdare reperit. Cura vero cũ theriaca ĩ doloribꝰ remouẽdis eſt cura cauſæ remotiõis: quemadmodum faciunt illa, q̃ ha- M bent remouere malã complexionẽ faciẽtem doloẽ. & propter hoc in illo caſu opus theriacæ laudabilius exiſtit opere philonij. Et cũ volueris remouere dolorem, remouendo cãm ipſius, conſyderare prius debes quis humor eſt in cauſa. qñ ſi ex humore calido fuerit: ſicut dicit Gale. de illo, qui patiebatur doloẽ ventris, & extumabatur ꝙ cã illius eſſet ex humoribus frigidis, ſicut pro maiori parte accidere cõſueuit: & qñcunq; dabantur ei calida per os, aut

clyſteria

A clysteria ponebantur, dolor in eo ſp augmentabatur: & ſic cognitum ꝙ dolor erat ex humore calido cholerico imbibito ī pelliculis inteſtinorum, & tunc cibatus fuit cibis nō facilis conuerſionis, & bis eidem propinata fuit medicina facta cū oleo, & ſic fuit liberat⁹ ab ipſo. Sed ſi fuerit dolor ex humoribus frigidis, tūc curabis eum euacuando humorem dictū, ſicut fecit Gal. in ſeipſo cum clysteri, cum extraxit humorem vitreum, & īde liberatus fuit. Et qñq; ēt fit dolor cauſa ventoſitatis fumoſæ, quæ reſoluitur ex corpore ipſius
B humoris. & talis dolor nō eſt curandus cū medicinis vltimę caliditatis: eo ꝙ quamuis reſoluant ipſam, faciunt oriri iterum ex ipſo humore aliam fumoſitatē. quare cura iſtius doloris eſſe debet cū medicinis modicæ caliditatis, & q̄ cū hoc habeāt virtutem digerendi. & theriaca etiā in hoc caſu magni exiſtit iuuamenti. Hucuſq; iam elongatus ſum ab intentione materię: eo ꝙ curam remotionis cauſę memoratus ero, cū tractabo de curis remotionum accidentium: & nunc redire intēdo ad illud, qđ prætermiſi de mea prę ſcripta
C intentione ſuperius. Dico ergo ꝙ in doloribus aliqñ fiunt localia remedia: ſicut cum pinguedine anſeris, & gallinæ, & anatis. & aliquādo fiunt cum embrocatione aquæ calidæ, & olei, & ponendo eos ī balneo, & cum his ſimilibus. In doloribus vero factis ex vaporibus calidis ſolum apponim⁹ ventoſas cū igne. & hoc tandiu eſt faciendum, donec Medicus tempus vel ſpatium hēat cauſam remouendi: eo ꝙ maior pars illorū dolorum, qui ex ventoſis remouentur, redire cōſueuerūt: niſi Medic⁹ tēporis ſpatij fuerit ſtu D dioſus ad remotionē ipſius cāę. qa vix eſſe poterit, quin error cadat in regimine ipſius infirmi: & inde videbitur recidiuare. & ſic rōnabiliter eſſe debet, quoniam vapores iſtius humoris ſemp faciunt paroxiſmū, donec ex toto ſit reſolutus, vel ex toto euacuatus.

De ſyncope proueniente ex ſuperflua Euacuatione. Cap. 19.

SCias ꝙ cura iſti⁹ ſyncopes fit pluribus modis. Primus eſt vel fit, trahendo materiam ad partē oppoſitā. Secundus fit, confortādo illud membrum, vnde fluit materia, ne E ipſam ſuperflue ſpargere poſſit. Tertius modus fit, ſtringendo vias, vnde fluūt humores ad locum. Quartus modus fit, impediēdo virtutem expulſiuam, qñ ſuperflue expellit: ſicut fit in illa paſſione, quæ cholerica nominatur, & in Arabico dicit⁹ almayda, in qua vomitus & ſeceſſus ſimul fiunt, quæ curatur ſtringēdo, & ligando crura, & brachia, & ponēdo eos in balneo: & cum hoc ēt in eadē neceſſitatē habemus ponendi ſtyptica intus, & extra. Sed qa balneū ſuperflue habet ſoluere, & euacuare, iō cum timore magno ta F les in balneo ponendi ſunt, ēt exhibendo eis ſtyptica. & ēt de iſtis adhuc locuti ſumus, qñ tractabimus de cura malę cōplexionis materialis, dum euacuatur de membro ad membrum.

De ſyncope ſuperueniente ex ſuperfluo fluxu Sanguinis narium, vel aliorum membrorum. Cap. 20.

CVra ſanguinis narium, ſi fuerit ex nare dextra, ponēdæ ſunt ventoſæ hypochondrio dextro ſup hepar. & ſi fuerit ex ſiniſtra, ponen

dæ

G dæ ſunt ſuper ſplenem. & ſimiliter ſi ex menſtruis ſuperflue fluxerit, ponimus ventoſas ſuper mammillas: & cum hoc propinãda ſunt ſtyptica, quæ habent conſtringere orificia venarum.

De ſyncope proueniente ex ſuperflua Vigilia. Cap. 21.

VIgilijs ſubueuimus cum cibis, quorũ proprietates ſunt inducere ſomnũ: & cũ vnctionibus prouocantibus ſomnũ, ſicut eſt oleum nenufarinum,& violatũ, & oleũ de ſeminibus cucurbitarum: & cũ odo
H ratiuis inducentibus ſomnum.& ẽt debemus dare eis vinum lymphatum,ſi fuerit ſine febre. Hęc autem omnia ſupradicta diximus ad rectificationem, ſeu curationẽ praauorũ & periculoſorum accidẽtium febribus ſuperuenientium. Curam autẽ remotionis cauſæ rememorabo, qñ tractabo de curis accidentium, & malorum apoſtematum.

De curatione malæ complexionis particularium membrorum. Cap. 22.

ET poſtq̃ narrauimus breuiter curationẽ malæ complexionis
I vl'is,narranda eſt curatio malæ cõplexionis particularis. Sed qñ mala cõplexio eſt immaterialis,cura eſſe debet p cõtrariũ: & qñ fuerit materialis,cura eſſe debet per euacuationẽ,& per contrarium ſimul. Sed in euacuatione, & in reſiſtẽdo per contrarium conſyderanda eſt ætas, & complexio,& conſuetudo,& tẽpus. & etiã attendere debes complexionem membri,& formã ipſius,& poſitionem eius, & colligantiam ſuã, & ſenſibilitatem,& ſuum iuuamentũ: hoc eſt quia alicui membro ſuperuenit ſolutio ſine apoſtemate: K
& poſtea de apoſtematibus loquemur. Et dicamus q̃ modus,vel vſus medicaminis malæ complexionis particularis eſt vnus,ſed diuerſificatur in aliqua proprietate, quemadmodum conſeruatio proprię cõplexionis illius mẽbri, & figuræ ipſius, & poſitionis,& cõpaſſionis,vel colligantiæ, ſubtilitatis,& iuuamenti.& hoc dictum eſt in his,quę præceſſerunt: ſed eſt neceſſe vt hanc conſyderationẽ ſemper habeamus pp illa, quæ hic narrare intendimus.

De cura malæ complexionis ſiccæ Stomachi ſine materia. Cap. 23. L

SI ſtomacho mala accidat complexio ſicca ſolum,nõ materialis, dicimus q̃ modus medendi illã eſt vnus & idem modus cum modo medendi malam complexionẽ totius corporis ſiccam. ſed diuerſificatur in hoc, quia diſſimilis eſt cõplexio naturalis ſtomachi à cõplexione totius corporis. Ergo incipere debemus ponendo ipſum in balneo tẽperato. & poſt balneum lac bibat temperatum aſinæ, aut caprę cum aliquantulo zuccharo. & quãdo cognoſcemus eum digeſſiſſe lac
per ſigna ructus, & tumoris ſtoma- M
chi, iterum ipſum in balneo ponemus: ſpatio tñ interueniente inter vnã & aliam balneationẽ quatuor horarum aut quinq;. & ſemp in exitu balnei debet inungi cũ oleo violato vel communi: eo q̃ ipſum humectabit, & cauebit ei à multa diſſolutione. & in quolibet exitu balnei propinetur lac ſupradictum, ſi ipſum affectauerit: ſin autem,aqua ordei propinetur. Et hora prandij detur panis mundus bene coctus, &

bene

A bene fermentatus cum pullis gallinarum, & caponibus ipinguatis cũ lacte amygdalino. & piſces petroſi ad hoc ſunt vtiles: carnes perdicũ, & phaſianarum, coturnicum ẽt vtiles ſunt. Et cibus conuenientior eſt ille, q̃ velocis digeſtionis eſt & multi nutrimenti: quãuis tales cibi aliqñ videantur contrarij. Et vinũ talium debet eſſe aromaticũ cũ aqua mixtum. & talis quãtitas vt cibum in ſtomacho natare non faciat, nec extẽſionẽ, aut grauedinẽ inferat. Et cum hęc paſſio fuerit ſedata, paula-
B tim ad illius conſueta parumper deducemus.

De cura caliditatis & ſiccitatis Stomachi. Cap. 24.

SEd qñ cum ſiccitate coniungetur caliditas, tunc cum hoc regimine res frigidæ ſunt admiſcendæ, ſicut aqua ordei, ſyrupus de nenufare, & ſyrupus de violis. & vinũ magis temperetur cũ aqua frigida. & iſtis aqua frigida cõueniens exiſtit. Et ſi ſiccitas multũ fortis fuerit, tũc aqua frigida eſt timoroſa, ne os ſtomachi lædat. & vngendus eſt cum oleo amygdalino. & inquantũ ęgri-
C tudo ĩ caliditate & ſiccitate excedit, intantũ indiget rebus infrigidantibus & humectantibus: ſed in eo q̃ eſt ſtomatica, indiget rebus habentibus aliquid caliditatis cum ſtypticitate, & aromaticitate. & ꝓpea non eſt malum cum his addere aliquãtulum maſtiches.

De cura frigiditatis, & ſiccitatis Stomachi. Cap. 25.

SEd qñ cũ frigiditate ſiccitas cõiungetur, tunc cũ lacte aliquantulum mellis eſt ponendũ, cum boni ſit odoris atq; ſaporis. & aqua or-
dei dimittat̃, ſi fortis frigiditas aſſue D
rit. & tali ſtomacho ſuperponatur puluis maſtiches cũ oleo roſato extenſus ſuper lanã. & oleum amygdalinũ eſt cum iſtis iuuatiuum valde. & emplaſtrum picis inter cætera iuuatiuum exiſtit, qñ rationabiliter fit: hoc eſt vt ponatur ſuper membrũ. & non ibi diutius immoretur, niſi vt poros aperiat, & poſtea auferatur. Et ſcias q̃ ſiccitas difficilior eſt ad humectãdũ, q̃ humiditas ad exiccandũ: quemadmodũ frigidæ difficiliores ſunt ad recipiendũ caliditatem, q̃ calidæ ad recipiendũ frigiditatem: ob hoc quia difficilius E
quod in his eſſe poſſit, eſt curare frigiditatem, & ſiccitatẽ, quia eſt ęgritudo ſimilis. calida nanq; corpora debent cuſtoditi, ne ad habitum veniant ſenectutis.

De cura malæ complexionis calidæ Stomachi. Cap. 26.

MAla autẽ complexio calida ſola vĩ vt curari debeat cum rebus frigidis ſolum. Sed tñ hoc mẽbrum infrigidari nõ debet ex toto: ꝓpea q̃a ſup hoc mẽbrũ dñinat̃ frigiditas: q̃a fm plurimũ vnaq̃q; res, F
q̃ alterationẽ recipit, potius illã recipit ad quã ſua complexio declinat naturaliter. & ideo ęgritudines iſti⁹ mẽbri à frigiditate cauſant̃ vt plurimum. Et experimentatores noſtri tẽporis ĩ paſſionibus ſtomachi multũ errant: eo q̃ non intendunt calidũ ſtomachum alterare, niſi cũ frigidiſſimis rebus: & tñ cum Medicus percipit q̃ aqua ſit danda, & hoc vetat, erit magnus error. ſicut recitat Gal. de quodã, qui in ſtomacho ſuo habebat cõplexionẽ malam calidã fortem, & Medicus eidem aquam

G frigidam bibere inhibebat: & Gale. ei aquā frigidam prębuit, & euasit. Et pp aliam cām ifrigidationē istiꝰ membri vitare debemus: eo ꝙ habet operationē tōti corpori communicantem: vnde princeps cōicans appellatur. & mēbra, q̄ tale officiū habent, infrigidari nimis nō debēt, vt virtutes eorū non lędant. Et propter hoc pręceptum habemus, vt supra ſtomachū oleum nō ponamus actu frigidum, & ſi ſit frigidum in potentia. & hoc eſt ſimile ei, qđ facimus in euacuatione: quia cū celeriter purgātibus miſcemus ſtypticas medicinas, aliter proceſſus conueniens non eſſet. Et q̄ Gale. dicit ꝙ in læſione operationis mēbri maior cadit timor in euacuando q̄ in alterando, nō ſanè loquit, ſed errat. quia ſicut timēda eſt euacuatio, vt virtutem nō lædamus, ſic in alteratione, & maxime in alteratione frigiditatis. nā ille modus eſt maioris damni in membris nutritiuis. Et regula medicationis in principalibus membris non accipitur niſi à colligantia cordis cum ipſis. Et quare vituperat Gal. Archigenem, cū dicit ꝙ virtus regitiua in corde exiſtit, cū ipſe medicetur cor, & licet ægrotet cerebrum? & propterea quia Archigenes cordi non ſubueniebat, Gale. ipſum vituperabat: ergo ſm Archigenē in medicando procedebat, & cauſam medicationis ignorabat.

Tertio de Locis affectis.

H

I

De cura frigiditatis, & humiditatis Stomachi. Cap. 27.

SEd mala cōplexio frigida & humida eſt calefacienda & exiccanda, ſicut cum electuario trium piperum. Et ꝙ dicimus in medicatione malæ complexionis non materialis in ſtomacho, illud idem debet intelligi in aliis membris: & maxime quando fuerint cauſa dandi malam complexionem toti corpori, ſicut aliquibus membris. Quōd ſi mala cōplexio calida & ſicca aduenerit, erit cauſa dandi toti corpori ipſam, & in hecticam poterit prouenire. & hoc erit, q̄n illa mala cōplexio vſque ad cor deduceretur.

K

De ægritudinibus Stomachi, & aliorum membrorum principalium cum materia. Cap. 28.

ET poſtq̄ ſumus locuti de mala cōplexione non materiali, loq̄mur deinceps de mala complexiōe materiali, quę pōt alicui ſuperuenire membro. Et dicimus ꝙ intentiones ſunt duæ res, & ſunt vt euitetur ſuperfluitas, & rectificetur mala complexio relicta à ſuperfluitate. & ſignificatio harū rerum habetur ex operationibus, & ex poſitione mēbri, & eius forma, & ex colligantia eiuſdē, & ex ſuo iuuamento, & ex ſua ſenſibilitate, & ex demonſtratione naturæ ęgritudinis, & eius cauſę, & accidentis. Et tu ſcis, ꝙ ſuperfluitatū q̄dam ſunt, quę generantur in membro: quędā ſunt, quę ab aliis fluunt mēbris. qđ eſt, quia conſuetudo eſt, ꝙ forte membrū ſuas ſuperfluitates ad debile expellat: & maxime ſi ad hoc adiuuant locus, & viæ, quæ confluunt ad ipſum, ſicut eſt cerebrum cum ſtomacho. & hoc ī medicatione membrorum eſt ſicut efficiens cauſa. Et eſt perſcrutandum in rectificatione illius membri, & in rectificatione ſuæ complexionis, ſi eſt ſufficiens, aut ſi neceſſe eſt totum euacuare corpus. & in hoc eſt neceſſe anticipare in fortificando mēbrum

L

M

Mēbra fortia expellūt ſuperfluitates ad mēbra debilia, & maxīe ſi loc⁹ & viæ ad hoc iuuāt. idē. c. ſequēn, & apd Auic. prima primi. c. de membris.

A brum cum ſtypticis medicinis, vt materia ad illud nō trahatur, ſi corpus non ſit plenum, vt attrahimus materiam ad cōtrariam partem ad ignobilius membrum, & poſtmodum medicamen conueniens adhibemus. Et viam medicationis mēbrorum accipimus à forma membri, & à loco. ſicut ſtomachus vt plurimum per vomitum debet euacuari, & per pharmaciam vt minus. & hepar cum ambobus euacuari poteſt, quibus etiam prouocatio iungitur vrinæ. ſed inteſtina ſolū pharB macia, & clyſteriis. Sed ſi humor fuerit fixus in ſubſtantia membri, tunc eſt neceſſaria fortior medicina, vt trahatur. Et aliquando erit compoſitio in eo, quia ī ipſo eſt humor ptoprius, & eſt alter tranſmiſſus. & ſic eſt neceſſe duobus modis prouidere: Vnus eſt in periculoſiori. Alius eſt in euacuatione alterius, ſine cuius remotione curatio fieri non poſſet. ſicut verbi gratia, vt in eſſentia ſtomachi ſit humor vnus acutus, & in concauitate alter humor ſit locatus, tunc non eſt purgandus, vel non poterimus ipſum humorem purgare qui eſt in eſſenC tia, donec non trahetur qui in concauitate exiſtit. ſed ſi humor, qui eſt in eſſentia, eſſet ſyncopen inducens, tunc prouidēdum eſt. ſed ſi res non exiſtat periculoſa, tunc in medicatione ordo eſt ſeruandus, hoc eſt vt prouideatur ægritudini, quæ currit per viam cauſæ, & poſtmodum occaſionem remouere. Et ſimiliter ægritudo, quæ non curatur niſi per euacuationem alterius, quę non eſt ipſius. v.gra. quando in ſtomacho vnus humor eſt fixus in eiꝰ ſubſtantia, & alter eſt in concauitate, qui ſparſus eſt à cerebro: dicimus D q̄ primitus prouidendum eſt cerebro: & poſtea de humore, qui effuſus eſt in ſtomacho: vltimo vero de illo, qui in ſubſtantia eſt imbibitus. Et hic inueniuntur medicinæ proprię in euacuatione propriį mēbri, & propriæ in fortificatione membri, ad hoc vt ſuperfluitates recipere non poſſit. v.g. quando in ſubſtantia ſtomachi fixꝰ fuerit humor acutus, tunc hiera aloes vtilior eſt ad ipſum extrahendum, q̄ alię medicina eo q̄ aloe non niſi à ſtomacho trahit. Sed aliæ medicinæ, quæ iſtum trahunt humorem, quāuis trahant E à ſtomacho pp ſuam fortitudinem, ēt ad ſtomachum trahunt. Sed qñ humor eſt in cōcauitate, ſufficit in abſtractione ipſius abſinthium cū melle, & myrobalani citrini. Sed ſi iſte humor eſt phlegmaticus, aut ſubtilis, aliqñ ſufficit vomitus cum aqua ordei, & melle, qñ fuerit diuiſus cum oxymelle compoſito: & poſtea ſtudere debes in extrahēdo ipſum cum medicinis proprijs huic, ſicut eſt agaricum, & colloquynthis, & cum gummi laxatiuis, ſi neceſſe fuerit. Et ſimiliter humor melācholicus eſt euacuandus poſt ipſius in- F ciſionem cum medicinis ſibi proprijs. Et ſtudioſus eſſe debes in operationibus tertijs ex proprietatibus medicinarum in vnoquoq; membro: eo q̄ vnicuique membro ſibi propriæ medicinæ à tota ſpecie reperiuntur. Sed inciſio hęc eſt neceſſaria, ſi humor fuerit groſſꝰ, & poſt ipſam ſm conueniētiam purgatio. Vniuerſaliter hic ſunt conſyderandæ tertiæ virtutes medicinarum: eo q̄ ſunt propriæ vnicuiq; membro. & iccirco videt mihi q̄ narratio me

G dicinatũ valentium vnicuiq; membro cum narratione ęgritudinũ est via completiua in hac ſumma. Et ppea vna ex conditionibus, quę dr in hominibus pfectis in artubus eſt, vt ſit dominus artis ex ſe, ita vt cognoſcat res neceſſarias perfecte, cũ inſpexerit rerum diuerſitatem.

De inflatione membrorum, & Apoſtematibus in generali. Cap. 29.

DEinceps volumus narrare ęgritudines, quæ ſunt cum apoſtemate. Et dicimus ꝙ prima intentio apoſtematis, in eo ꝙ eſt apoſtema,
H diuiditur in duas partes: vna eſt euacuatio materiei faciẽtis apoſtema: alia eſt remotio malæ complexionis. Et aliqñ minor cadit conſyderatio in vna iſtarũ q̃ in alia. & aliqñ cõſyderatio in vtriſq; æqualiter curit. Euacuatio plus conſyderari debet in apoſtemate ſanguineo, ſed alterato plus in eryſipelate eſt conſyderanda, q̃ euacuatio. Sed compoſitio iſtorũ duorum humorum ęqualiter conſyderationẽ præbet. & iſtæ duæ intentiones non conſyderant, niſi facto apoſtemate. Sed qñ eſt in fieri, tertia adiungitur intentio. &
I hoc eſt ad remotionẽ cauſæ. & hoc fit reſiſtendo ſparſioni materiæ ad membrũ, quæ prouenit aut pp totius corporis repletionẽ, aut propter alicuius membri repulſionẽ, aut plurium: eo ꝙ fortius membrũ ad debile expellit ſuperfluitates ſuas. & ad hoc adiuuat communicatio mẽbrorum, & habilitatio viarum. Et aliqñ cauſa iſtius attractiõis eſt mala complexio calida iſtius eiuſdem mẽbri, & aliqñ exiſtit cã dolor fortiſſimus mẽbri. nã manifeſtum eſt ꝙ complexio calida trahit, nam caloris proptiũ ẽ attrahere. Sed dolor K
hoc facit, aut pp malam complexionem, quæ generat dolorem: aut pp malam cõplexionẽ, quę fit pp ſuperfluitatem motus virtutis expulſiuę, cum ſuperfluitates expellit: aut pp iſtas res ambas. Sed mala complexio calida, quæ cã exiſtit attractionis, aliqñ accidit pp extrinſecas cauſas, ſicut pp morſuram, percuſſionẽ, & ſimilia. & aliqñ pp intrinſecas accidit cauſas, ſicut pp humorẽ mordicatiuum, & ſimilia, aut ventoſitatem extenſiuam, aut pp ſuperfluã repletionem, quę grauat membrũ.
Et hę tres intentiões curationis apo L
ſtematũ ſunt. quarũ quædam ſunt, quæ ſic ſe habent, ꝙ vna aliqñ contrariatur alteri: & quędã non. & iã diximus cui magis intendere debemus. Et deinceps narranda ſunt illa, quibus cõpetunt hę tres intentiones in medicatione apoſtematum, & incipiemus à reſiſtentia cauſę efficientis. Et dicamus, ſi cã attractionis ad membrũ propter reſolutionẽ exiſtit, eſt facienda tunc euacuatio vẽis: ſicut phlebotomia, ſi propter multitudinẽ fuerit ſanguinis:
aut per pharmaciam, & vomitum, M
ſi ꝓpter malitiã fuerit humorum: aut cum vtriſq;, ſi adeſt vtrunq;. Et eſt neceſſe vt iſta euacuatio fiat, ſicut dictum eſt, p attractionẽ materiæ ad partẽ oppoſitã per vias apoſtematis propinquas, ſicut ĩcedit natura. quia epoſtema hepatis vt plurimum criticat per fluxum ſanguinis narium. Et iſta eadem via intelligenda eſt in euacuatione humorum. nam ſi materia fuerit in ſuperioribus, tunc pharmacare & clyſterizare debemus: & ſi ĩ inferioribus, educere debemus per vomitum. Et

A si causa, q̃ facit effusionem materię, erit in vno membro, tunc illud euacuandum erit, sicut est cum fricatione. v.g. si materia, quæ ophthalmiã habet inducere, effunditur per oculos, & prouenit à cerebro solum, tũc vẽtosę ĩ fontanella colli vtiles sunt: propterea quia hæc euacuatio duas aggregat intentiones conuenientes in hoc casu, quia euacuat membrũ apostematum, & materiã trahit ad oppositam partẽ. Euacuatio vero, quæ fit ex mẽbro apostemato, corpore existẽte pleno, est ex rebus ledentibus multũ. vnde si hoc pecea
B tum effugere voluerimus, oportet nos totum euacuare corpus, & postea redire habemus ad primũ mẽbrum euacuãdum. Et quia vnũqdque membrum pro maiori parte reperitur habere proprias vias, p quas euacuationem recipere põt, ideo p easdem vnũqdq, cũ indiguerit, debemus euacuare: sicut cerebrum, qd põt euacuari per sternutationẽ, & gargarisma. Et si feceris ista, corpore existẽte plethorico, lesionẽ inde habebit infirmus. Et aliquando huic intentioni euacuandi materiã ante dictam alia adiungitur inten-
C tio, fm q̃ ante dictum est, vt est fortificare mẽbrũ cum stypticis & frigidis, vt superfluitates non recipiat. & hoc fiat corpore vacuo existẽte. & si hoc nõ feceris, non erit tutum, qn materia nõ redeat mẽbro ignobili ad nobile. & hæc est vna ex rebus, ex quibus apostemata curãtur in principio. Et si causa infusionis membri fuit ipsius caliditas, intendendũ est tunc vt remoueatur mala complexio ipsius. remota vero cõplexione mala, membrũ debet confortari. & si remota non fuerit causa, quemadmodũ illa, quæ propter D
mensuram alicuius animalis venenosi fit, tunc prius euacuandum est illud venenum cũ medicinis attractiuis, aut vẽtosis. & si humor affuerit, euacuetur. Et aliq̃n significatio sumpta ab istis est secundę intẽtioni cõtraria, hoc est apostematis euacuatio: & q̃nq; non est contraria. Exemplum contrariæ est; videlicet, q̃n remotio complexionis calidę fit cũ medicinis frigidis: quia euacuatio non fit nisi cũ medicinis resolutiuis. Exemplum non contrarię est, vt q̃n causa fuerit humor grossus ĩ membro, tunc duæ intentiones fiẽt E
vna: eo q̃ fient solum cũ medicinis resolutiuis. Sed medicatio doloris, fm q̃ dictũ est, aut fit pp remotionẽ suę cãę: aut dando mẽbro complexionẽ contrariam doloroſę. & hæc fiunt cum medicinis, q̃ proprię sunt in mitigando dolorem, sicut est pinguedo anatis, & gallinæ, & oleũ vitelli ouorum, & similia. Et aliq̃n remoueret dolor p membri stupefactionẽ. Hæc est regula istarum triũ intentionũ superius narratarũ, Sed fit fm ordinem temporũ apostemaF
tũ. qa fm plurimũ medicatio apostematis in primis fit euacuatiõe, & I
repercussione, supponendo frigidas & stypticas medicinas super apostema. & illud, qd magis necesse est vt causa efficiens remoueat, est in apostematibus citi aduent⁹, sicut ĩ apostematib⁹ acutis, quæ ex cholera & sanguine prouenium. Sed secunda intẽtio est, q̃ ipsi⁹ apostematis post statũ euacuatio fieri debet. & principiũ debet esse cum medicinis maturatiuis. Et si euacuatio nõ est sufficiens cum rebus resolutiuis, tunc aperiatur cũ medicinis corrosiuis,

G aut cũ ferro. Et manifeſtum eſt ꝙ, ſi euacuatio fiet cum medicinis diſſolutiuis, dum materia eſt in curſu, plus ad membrum apoſtematum traheretur, q̃ poſſet euacuari. propterea neceſſe eſt vt poſt euacuationem apponantur medicinæ repercuſſiuæ mixtæ cum paucis reſoluti uis: eo ꝙ ſtypticæ committent dolorem. Et quando fuerit in ſtatu, tũc medicari debet cum medicinis reſolutiuis ſolum. & intra iſta duo tempora vtendum eſt medicinis ex his duobus mixtis. & iſtę medicinę ſcientur in libro Simplicis medici-

H næ. Regimen vero in apoſtemate calido malæ complexiõis in primis eſt refrigeratio: eo ꝙ cum infrigidatione eſt etiam repercuſſio: & ẽt quia propter mitigationem caloris curſus materiæ deſtruitur. Apoſtemata vero frigida curari non debẽt cum rebus frigidis, niſi tranſacto tempore augmenti: quia caliditas non reſiſtit reſolutioni. hæc eſt intentio medicationis apoſtematum, inquantum ſunt apoſtemata. Deinceps loquemur de apoſtematib⁹, ſecundum ꝙ ſunt alicui membro appropriata. Et ab apoſtematibus

I calidis principium faciemus, quæ in membris fiunt intrinſecis, & extrinſecis. & cùm dico calida, intelligo etiam illa, quæ ad ſaniem deducuntur. Et quando fiunt in principalibus membris, febris cũ ipſis oritur, ſiue apoſtema fuerit ſanguineũ, vel cholericum, vel phlegmaticum, vel melancholicum. Sed phlegmatica, quæ ad ſaniem non perueniũt, ſunt ſicut tumores, qui dicuntur naſcentiæ. Et melancholica, quæ ad ſaniem non perueniunt, dicunt̃ ſcirrhotica & cancroſa. & raro fiunt in membris intrinſecis. & quãdo fiũt, K incurabilia ſunt: eo ꝙ indigent fortibus medicinis, quas intrinſeca mẽbra tolerare non poſſunt: eo quòd horum cura non fit niſi cum ferro: quoniam talia apoſtemata non reſoluuntur, niſi poſt longitudinem temporis: & tunc virtus infirmi iã defecta eſſe reperitur. & ꝓpter hoc hæ curationes non fiunt, niſi cum fuerint in membris extrinſecis. Et dicamus ꝙ apoſtemata, inquantũ ſunt apoſtemata, requirũt cum ſuis medelis intentiones tres ſupradictas. Sed diuerſificantur in his tribus ſuis ſpeciebus ſm magis & mi- L nus. Nam apoſtemata cholerica in primis egent refrigeratione multa cũ violis, & cum viriditate illa quæ ſupra aquas reperitur, & cum vua canina, & cum cera infuſa & malaxata cum frigidis ſiccis, & humidis, & his ſimilibus. Sed ſanguinea cũ refrigeratione ſtypticis egent, niſi adſit dolor. & ſi dolor adeſt, ſunt miſcenda mitigantia: Sed phlegmatica, & melancholica modica indigẽt refrigeratione, & repercuſſiõe, quia debilem motum habent. Intentiones cõiunctæ in apoſtematibus gratia membrorũ, in quibus ſunt, ſunt hic narrandæ: eo ꝙ in his maxime M cadit prouiſio: & maxime ſi fuerit in membro principali. Et dicimus quòd euacuatio, quæ per phlebotomiam fit propter apoſtema alicuius membri intrinſeci, debet recipi à colligãtia membri, & à loco ſuo: eo ꝙ quando non poterit fieri euacuatio in membro læſo, tunc debet fieri per membrum communicans ei, & magis propinquum. & ſint meatus de vno ad aliud recti, aut rectitudini propinqui. ſicut in membris

A bris inferioribus phlebotoma baſilicæ valet. & in apoſtematibus capitis, pectoris, & pulmonis cephalicę valet. phlebotomia medianę omnibus valēt membris. Et ſi indiget phlebotomia propter hepatis apoſtema, in aperitione baſilicæ dextræ cadit conſyderatio. quia Gale. dicit in libro de Ingenio ſanitatis, quòd dextra in apoſtemate hepatis phlebotometur, & ſiniſtra in apoſtemate ſpenis. & in ſermonibus ſuis vniuerſalibus contrarium ponit. Et tu ſcis, quòd in euacuatione apoſtematum duæ res intenduntur. Vna eſt euacuatio materiei mēbrorum cū ipſo communicantium. Alia eſt, vt fiat declinatio humorum ad partē oppoſitam. ſicut natura facit, quando criticat apoſtema hepatis p fluxum ſanguinis ex nare dextra: eo q̄ illa euacuatio comprehendit oppoſitionē, & communicationē. Sed in phlebotomia baſilicæ in apoſtemate hepatis ex dextro latere non eſt niſi vna intētio, hoc eſt communicantium euacuatio: propterea quia eſt ſecundum dimenſionē corporis, quæ ſecundum latitudinem exiſtit: eo q̄ dimenſiones oppoſitę C ſunt ſex, videlicet duæ latitudinales, & eſt ſecundum dextrum & ſiniſtrum: & duæ longitudinales, vt ſuperius & inferius: & duæ profunditatis, vt ante & retro. Et hoc idem faciēdum eſt in apoſtematibus ſplenis, & pectoris. quoniam quando apoſtema fuerit ī parte dextra, phlebotomamus baſilicam ex parte ſiniſtra. & ſi fuerit in ſiniſtra, phlebotomamus e contrario. Hepar vero cum ſit in vna dimenſione, vel extremitate dimenſionis latitudinalis: ergo neceſſarium eſſet vt phlebotomia fieret per aliam partem: D & hæc baſilicæ lateris ſiniſtri, quia in ea continuetur communicatio, & oppoſitio. Et quando nos intendimus facere euacuationem, communicationem, & oppoſitionem continentem, tunc iuuantins eſt per oppoſitum trahere materiam, quàm quando vnum intendimus ſolum. ergo cùm fuerit neceſſe totum euacuare corpus, propter huius neceſſitatem tunc eſt neceſſe habere ambas intentiones. Sed quando nobis ſufficiet ſolum membrū apoſtematum euacuare, tunc no- E bis vna ſola ſufficiet intentio. ideo in maiori parte, quando intentionem habuimus in talibus locis, faciemus attractionem ſine euacuatione remouentem: & tunc poterit fieri cum membrum euacuatione indiget, & non totum corpus. Et poteſt aliquando eſſe, vt prima intentio ſufficiens ſit ſimiliter in aliquo loco. & fiet hoc ſolum tempore ſtatus apoſtematis, ſicut minuitur ex vena linguæ in ſynanchia facta. nā ſi poſſemus membrum proprium phlebotomare, conueniens eſſet: eo q̄ non ſit timendus materię curſus. F Sed tempus augmenti aggregat res ambas. quia ſi non curaremus niſi communicationem, & non oppoſitionem, plus trahemus ad apoſtemata, quàm euacuaretur: ſicut in eo qui medicinis vtitur diſſolutiuis aperitiuis ante euacuationem: quia trahitur de ſanguine ad membrū, pluſquam diſſoluatur. Et ſimiliter duæ conſyderantur intentiones in paſſione vuluæ, quando diminuimus de ſaphena: quamuis ibi non ſit oppoſitio niſi per longitudinem, leui dimenſione.

Tertio Meth. & quarto. c. 6. & 5. ca. 3. & 1 lib. de Reuulſiōe, & 2. de Febr. ad Glauconē ca. 3. & 8. opio Gale. de phlebotomia ē diuerſa. Vide. 4. c. c. 3. maxie &. 12. & 25. pticu-

B la aphor. Rabbi Moyſi in principio, & annotatiōes. in. 1. tract. c. 16. ſ. 3.

G Et ſimiliter cum ventoſis in ægritudinibus oculorum in fontanella colli, & in fronte in paſſionibus occipitij capitis. Sed minutio venę, quæ vocatur ſcylos, in ægritudine ſplenis à parte ſiniſtra non comprehendit niſi communicationem. & ſi volumus materiam deriuare ad partem oppoſitam, fit illud in apoſtematibus pectoris, & ſtomachi, & occipitij capitis, ligando extremitates pedum, & manuum. Et propterea prohibetur ſ apoſtematibus vuluæ omnino euacuare cum prouocantibus menſtrua. Et ſimiliter
H in apoſtematibus hepatis cum prouocantibus vrinam, & cum medicinis laxatiuis: quoniam cum talibus non fit deriuatio ad oppoſita: & quia impoſſibile videtur eſſe, ꝙ quando tales medicinæ tranſeunt ſuper apoſtematibus, quin eis relinquant læſionem: & iam diximus quòd hęc eſt vna ex rebus augmentantibus apoſtemata. Et ſimiliter prohibitum eſt euacuare apoſtema ſtomachi cum medicinis laxatiuis, & gargariſmum in apoſtematibus gulæ, oris, & palati. Et eodem modo omnino prohibitum eſt prouo-
I care vrinam in apoſtematibus renum, & veſicæ. Et hæc omnia non ſunt prohibita, niſi donec ipſa apoſtemata fuerint in augmento. ſed quando fuerint in ſtatu, non eſt malum vti talibus, quoniam habent vigorare euacuationem mẽbri apoſtemati: quamuis noui practici faciant talia abſque alia prouiſione, & deliberatione. Propterea conſyderandum eſt in apoſtematibus aurium partis dextræ, & ſiniſtræ, in quo latere phlebotomia ſit facienda: quia manifeſtum eſt quòd cephalica in primo illo apoſtemate K
phlebotomari debet. Et videtur ꝙ ſi eſt apoſtema in aure ſiniſtra, non debet minui de manu ſiniſtra: quia cephalica dextra aggregat cõicatione cum attractione ad cõtrariã partem, quia eſt infra longitudinis extremitatem. nam medium non eſt extremitas. quia non eſt credendum, & maxime in corporibus plenis, vt ſanguis non ab aure ſiniſtra trahatur ab extremitate dimenſionis latitudinis oppoſitæ. & quando euacuamus cephalicam, ob hoc eſſet melius vt phlebotomia fieret in L
parte dextra. quia hæ duæ res aggregantur. vna eſt communicatio, alia oppoſitio ſecundum duas dimenſiones: eo quòd iſtæ operationes opponuntur ſecundum longitudinem & latitudinem. & ſi poſſibile eſſet, deſyderaremus vt quando attrahere volumus, vt ibi omnes exiſterent operationes: & maxime, qudão eſt repletio ſecundum vaſa.

De *euacuatione Apoſtematum membrorum principalium.* Cap. 30.

M

ET debes ſcire quòd in euacuatione membrorum principaliũ penitus neceſſariæ ſunt duæ euacuationes: vna eſt phlebotomia: alia eſt pharmacia: ob hoc, quia illa apoſtemata ſecundum plurimum non ſunt vnius humoris, ſed in illis aggregatur malitia quantitatis cum malitia qualitatis. Sed tamen in euacuatione tu debes ſuper humorem dominantem prævidere. Et Raſis teſtificatus eſt, ꝙ Medici ſui temporis faciebant pleureticis ſolum minutionem, & moriebantur.

Sed

A Sed ſignificatio ſecundæ intẽtionis ex apoſtematibus habita ſecũdum membra, in quibus ſunt, facilis nõ eſt: & maxime quando refrigeratio ne ĩdiguerit: propterea quia apoſtemata hepatis, & oris ſtomachi non conuenienter medicinas actu frigidas recipiunt: immo neceſſe eſt vt actu ſint calidæ. q̃uis frigidæ potentia exiſtant, ſicut oleum cydoniorũ, & oleum myrtinum. & aliquando eis potẽtia calidis vtemur, ſicut oleo maſtiches, & abſinthij. & hoc facimus, vt virtutem conſeruemus iſtorum mẽbrorum pp neceſſitatẽ corB poris ex iſtis mẽbris. Et cerebrum etiam non ſuſtinet medicinã multum actu frigidam. & quando inducit neceſſitas rei ad vtendum ea, miſcendum eſt cum ea medicina, vt ipſam ad profundum ducat: ſicut facimus miſceudo acetum cum oleo roſato. & hoc non fit cã cerebri, cũ ſit frigidum: ſed vt facilius per craneũ, & ſuas' commiſſuras ad medullam cerebri peruenire poſſit. & hoc non requiritur pp primam qualitatẽ, ſed pp ſecundam. Siſi & oculi propter ſenſibilitatem multam, quam habẽt, debẽt præſeruari a rebus fortiſ
C ſimis, & mordicatiuis. & albumẽ oui ſuperponitur, eo q̃ res multas bonas in ſe hẽt aggregatas. nam remotum eſt ab omni mordicatione, & lippitudinem abſtergit, & q̃ patæ frigidum exiſtũ, & figitur ſupra, ppter ipſius viſcoſitatem. & lac nouiter a mãmillis mulſum aliquas ex iſtis virtutibus habet, & ſuper hoc habet virtutem digeſtiuam. Et aliquando conſyderantur apoſtemata ex pte membri, in quo ſunt, per alium modum, vt nihil repercuſſiuum, vel refrigeratiuum ſuper mẽbrum ponatur, hoc eſt quando apoſtemata D fiunt in locis mẽbrorum principalium purgatiuis: vt quando fit poſt aures, aut ſub aſcellis, aut inguinibus. quoniam quando iſta apoſtemata generantur in his locis, & ipſa refrigerabis, timendum eſt ne ad mẽbrum redeant principale: quem admodũ illud, quod fit poſt aures, ad cerebrum: & illd, quod ſub aſcellis, ad cor. & maxime illa apoſtemata, quæ procreãtur p viam criſis omnino ab infrigidatione ipſius abſtinere debemus: eo q̃ propter has actiones materia redire poſſet ad mẽ
E bra principalia, quemadmodum fugimus repercuſſionem apoſtematis pulmonis: eo q̃ cordi vicin' exiſtit. Iſtæ autẽ ſunt demonſtrationes receptę a membris ſm prędictas duas intentiones in curatione apoſtematum, ſ. remouere cauſam, & infrigidare malam complexionem prouenientem ab eadem: quamuis intentio ſecunda colligãtiam habeat cũ prima, eo q̃ frigida ſunt repercuſſiua. Et quod dictum eſt ſemper meminiſſe oportet, hoc eſt vt apoſtematibus mẽbrorum principalium, quę ſunt ſicut hepar, ſtomachus, ce
F rebrum, & ſplen: eo q̃ iſta membra opationem faciunt communem toti corpori, & habent colligantiã cũ corde: & pp hoc eorum virtutes cõſeruare debemus, miſcendo ſemper ſtyptica, & aromatica cum reſolutiuis. Et diſſoluiua ſunt ſicut emplaſtra, quæ fiunt cum medulla panis, oleo oliuæ, & melle, ſtyptica vero cũ aromaticitate ſunt, ſicut abſinthiũ, maſtiche, & cydonia. Et dictum eſt, q̃uis a me non ſit bene conceſſum, q̃ quando apoſtema in gibboſitate hepatis exiſtit, q̃ euacuari debet p

pro-

G prouocantia vrinam: & quando in concauitate exiſtit, per pharmaciã. & iſta medicamenta a cõicatione membrorum accipiuntur. Et ſcias ꝙ medicinæ vrina prouocantes fortes eſſe debent: & propter loci remotionem inueniendo debilitantur, eo ꝙ in hepate alterantur: ſed quæ euacuant per concauitatem, poſſe tantum non oportet ꝙ habeant. Et iſte modus credendus eſt in omnib⁹ mẽbris, ad quæ veniunt medicinę cum multa digeſtione, ſicut eſt pulmo, cui caſus iſte ſeruatur. iſta ſignificatio eſt ſumpta a loco mẽbri. Et me-

H dicinæ ꝓuocantes vrinam in ęgritudinibus hepatis, oppilationes aperiunt, ſicut eſt abſinthium, & eupatorium. nam illæ duę proprietatem habent in hepate, quemadmodum ſcolopendria in ſplene, & cortex capparis. Medicinæ vero, quæ faciliter ſoluunt ventrem in apoſtematibus cõcauitatis hepatis, ſunt ſicut aqua alubleb, & cartami. Sed euacuatio ſplenis per pharmaciam exiſtit. Et ſi apoſtemata iſta inueterantur, tũc fortionibus indigemus medicinis ſolutiuis: eo ꝙ membrorum iſtorũ na-

I tura eſt, vt in fine indurentur in eis apoſtemata, & maxime calida. & hoc maxime accidit hepati propter viſcoſam & ſpiſſam ſubſtantiam. & etiam in renibus apoſtemata indurantur propter duritiem ſuæ ſubſtãtiæ, & in ſplene propter groſſitiẽ ſui nutrimenti: ſed ſplen ipſe rarę ſubſtantiæ eſt. Sed medicinæ, quæ ſunt fortis reſolutionis in prędictis apoſtematibus, ſunt ſicut radix lilij cœleſtis, hyſſopum, centaurea, & ariſtolochia rotunda, & his ſimilia. & hoc fieri debet poſt fractionem eorum ſiccitatis cum radice liquiritiæ, & his ſimilibus. Et ſcias ꝙ neceſſe eſt, K vt quãtum eſſe poteſt, vites ne iſtorum membrorum apoſtema ad ſaniem perducas: & maxime apoſtema pulmonis: ob hoc, qnia ſi perducis ipſum ad ſaniem perfectam, curationem non habebit: quia aut indurabitur, aut æger perdetur, & medicatio apoſtematum, quando cum ſanie aperiuntur, ingreditur ordinẽ medicationis vlcerum. Propterea ſcias vnum, ꝙ proprium eſt mẽbris apoſtematis ſubtilem cutem habẽtibus, ꝙ ab ipſorum principio penitus ſanies reſudat ex eis. & propterea conueniens eſt ab ipſorum prĩcipio L in ſuis medicationibus adhibere abſterſiua, vt mundificentur meatus. & ſi ī ſanie ipſa groſſicies fuerit, miſcendę ſunt res inciſiuæ. & talia mẽbra ſunt ſicut pectus, & pulmo, hepar, ſtomachus. propterea neceſſe ẽ vt iſta abſterſiua ab omni mordicatione ſint exempta. & iſtę res ſunt ſicut aqua ordei, & pultes furfurũ cõdita cum amygdalis amaris, & ſemine melonis. & electuarium atriplicis cum oxyzaccara in apoſtemate hepatis proprium exiſtit. ſcariolæ quidem loco atriplicis poni poſſunt. In

M apoſtematibus vero pectoris & pulmonis res, in quibus ponitur acetũ, ſunt fugiendæ, vt multum nociuæ. & medicinæ, quæ eis conuenientes exiſtunt, ſunt capilli veneris, & liquiritia, & ſyrupus violatus. & etiam ſemina melonis ſunt optima in iſto caſu. ſed medicatio apoſtematum, quæ ī iſtis ſunt membris, eſt magis alia, inquantum ſunt in talib⁹ membris, q̃ inquãtũ apata exiſtũt: pp̃ hoc quia ẽt declinatiõis tpe eorũ medicinæ ab aliqua ſtypticitate nõ denudanẽ, & in principio abſterſiuis. Et

qñ

A qñ apata fiunt in inferioribꝰ inteſti
nis ſm noſtram intẽtionẽ, clyſteria
ſunt meliora: quemadmodum ſi in
partibus ſuperioribus fuerint, exhi-
bitæ res per os conuenientes eſſe vi-
dentur. & hęc ſignificatio ſumitur
ab intentione loci. Sed in apoſte-
matibus gulę omnino vtimur me-
dicinis reſolutiuis, & conglutinati-
uis, vt adhæreant locis in ſuo tranſi-
tu & etiam ponenda ſunt narcotica
tranſglutiendo ea paulatim, vt diu
in tranſitu habeant permanere. In
apoſtematibus vero cerebri in decli
natione neceſſariæ ſunt fortes medi
B cinæ: & maxime, quando ſunt de
natura declinantes ad frigiditatem,
quemadmodum ſunt phlegmati-
ca. & tales medicinæ ſunt, ſicut oleũ
de caſtoreo, & ſimilia. & hoc non re
quiritur niſi propter regimen mem
bri: quia eſt per ſe humidum, & paſ
ſiuum. Et quidam euacant materiã
huius apoſtematis cum ventoſis po
ſitis in parte cerebri poſteriori. ſed
talis euacuatio eſt timẽda: eo ꝙ for-
ſitan in corpore exiſtit ſupfluitas, q̃
per ventoſam ad membrum apoſte
matum poterit peruenire. pp hoc ta
C lis cura non eſt facienda niſi cum ſe
curitatem habebimus, ꝙ humores
nullatenus ad locum diſcurrere poſ
ſint inde. Sed hęc medicatio in prin
cipalibus membris eſt periculoſa.
Hucuſq; docui breuiter medicatio-
nem membrorum apoſtematũ, in-
quantum apoſtemata ſunt in talib⁹
membris, adiuncta cum medicatio
ne, inquãtum ſunt apoſtemata: ob
hoc quia medicatio apoſtematum,
inquantum in membris officialib⁹
exiſtunt, non niſi iſtis modis com-
pletur: quia medicatio, quę in carne
ſimplici exiſtit, non eſt neceſſarium
vt agat, niſi inquantum ſunt apoſte D
mata. Sed in multis iſtorum apoſte
matum non indigemus conſyderа-
tione in cauſis efficientibus ipſa: ſi-
cut ſunt apoſtemata facta in carne
molli cauſa rerum extrinſecarum.
Et ſi corpus mundum extiterit, ſuffi
cit in cura ipſorum apoſtematum
oleum calidum ſolum.

De cura apoſtematum frigidorum, & aliorum apoſtematum ſpecialium.
Cap. 31

ET deſceps volum⁹ loqui de apa- E
tib⁹ frigidis, q̃ ſanię nõ faciũt, &
de formica deambulatiua, & de car
bunculis, quæ fiũt in aere peſtilẽtia-
li. Et dicam⁹ ꝙ apata mollia, q̃ fiunt
ꝺ phlegmate nõ multũ groſſo, mul
toties ex hepatis errore fiũt: ſicut il-
la, q̃ fiũt in extremis in hypoſarca.
Et horũ medicatio ꝓcedit ſm mo-
dũ medicationis ei⁹, a quo gñant: &
ſufficit vt vnganꝰ oleo roſato, cũ a-
ceto, & ſale. Et ſi multa illic ſpargat⁹
materia, ꝓdeſt euacuare mẽbrum
ab illa materia, & vti reb⁹ calefacti-
uis & deſiccatiuis, & euacuatiõe cũ
expreſſiõe mẽbri. horum medicatio F
non facilis eſt. Et ſufficit ſpõgia ifu
ſa ī aceto & aqua ſalſa. qa ſpongia
hẽt ſiccare, & ſtypticitatẽ facere, eo
ꝙ ſapit naturã maris: & acetũ deſic-
catiuũ, & īciſiuũ exiſtit. Quæ vero
ſunt de groſſo phlegmate embroca
ri debẽt cũ ſpõgia ī aceto īfuſa, mix
to cũ alumine, cinere, & ſale. & dẽt
ſpõgia ligari ſup mẽbrũ, quẽadmo-
dũ hũt ligaturę ſup mẽbrũ fractũ.
Sed apata dura, q̃ ex hũore fiũt groſ
ſo, debẽt emplaſtrari cũ medicinis
mollificantibus: ſicut cum medulla
cruris arietũ, aut vituli, cũ modico
ammoniaco. & iſta, & ſimilia vti-

lia

G lia ſunt: quia medicinæ multum reſolutiuæ reſoluunt ſubtile,& groſſũ petrificant.& quęritur hæc compoſitio.in qua ſunt reſolutiua, & præparatiua ad reſoluendum:eo ꝙ omnes partes apoſtematis non recipiũt reſolutionem ęqualiter ſm vnũ modum.& aliquando cum iſtis medicinis miſcentur medicinæ fortis reſolutionis.& melius omnium eſt acetum, quãdo cum iſtis medicinis miſcetur.& hoc fit raro,quia indurant apoſtemata. Et Gal. hic laudat fumigationem lapidis marchaſitæ, vl molaris,ſuperſparſo aceto:& maxi-
H me in apoſtematibus, quę fiunt per neruos, & chordas ad mẽbra principalia.Ego vero dico ꝙ Gale.hãc medicinam non laudat,niſi quãdo virtus aceti æqualiter perdat calorem in ipſum mẽbrum:eo ꝙ eſt in ſubſtantia aerea,& mẽbra recipiunt ab ea,quemadmodum recipiunt res, q̃ maturantur in medio aere,quæ æqualem habẽt maturationẽ. Si aũt quæratur a Gal.vapor iſte fit a calore impreſſo in lapidibus iſtis,& quare pp naturam lapidis eidem cõuertatur:ergo,quare lapides non tenuntur,& ponuntur cum aceto calido
I ſuper apoſtema ĩduratum? Et quia cum fuerit in ſplene acetum ſuppoſitum in omnibus ſuis medicinis, ſemp laudabile exiſtit. ppea quia hoc membrum eſt rarum : & non accidit ei durities niſi gratia groſſi nutrimenti, ex quo nutritur.& acetum aſſimilatur huic mẽbro in tota ſui ſubſtantia : eo ꝙ ſuum nutrimẽtum complexioni aceti aſſimilatur.& hæc eſt melancholia . & ideo potiones,quæ in purgatione ſplenis dantur,non debẽt ab aceto priuari: quia ipſum eſt ei cibus,&medicina.

Et non ſufficit in apoſtematib⁹ du- K
ris,quę fiunt in ſplene, emplaſtrare deforis ſolum, ſed indigẽt ẽt ꝓ os recipere,quæ habent reſoluere duritiẽ eius, & ipſius oppilationem aperire:ſicut eſt radix capparis, & ſcolopẽdria, cum aliquibus ſpẽbus aromaticis. Sed apoſtematib⁹ in hepate duris acetum propinari non dẽt: eo ꝙ paratum eſt duritiẽ magnam recipe . ſed cura eius eſt cum rheubarbaro,ſpica nardi,& aſſaro,coſto & ſchœnantho,& ſimilibus,Et dura apoſtemata hepatis ad curandũ multum difficilia ſunt, & maxime L
ſi fuerint multum inueterata:& vlr in hydropem inducũt. Sed ſcrophulæ ſunt apoſtemata dura in carne molli gñata.q̃ ex eis fiunt ex phlegmate ſubtili, curari debẽt cum medicinis diſſolutiuis,& mollificatiuis. & quæ fiunt ex phlegmate groſſo, cum medicinis purgatiuis, & cum apitiuis,& cum ferro incidi.ſed hoc fieri dẽt magna præmeditatione, & timore. Et ſiſt verucæ, & nodoſitates tribus curantur modis:aut diſſolutione,aut putrefactione,aut inciſione.& quibuſdam neceſſarię ſunt omnes tres, & quibuſdã vna,& qui- M
buſdam duæ. Sed quæ intus in corpore oriuntur,curantur cum medicinis aromaticis mixtis cum aperitiuis & mollificatiuis:& ſunt omnino difficilis curationis. Formicę vero duæ ſunt ſpecies ambulatiuæ. vna cutem corrodit, & incedit interius. & alia veſiculas hẽt paruas,quę milio aſſimilantur:& ppea miliaris appellatur.Sed ambulatiua,quæ fit ex humore cholerico ſubtili, dẽt curari cum medicinis illum humorem euacuantibus, ſicut ſcammonia cũ ſero caprino:& ſuperponendæ ſunt

ſu-

A ſupius medicinæ, quæ deſiccēt ſine mordicatione & refrigeratiōe, ſicut ſolatrum,& memithe,&ſimilia. Sed miliaris,eo quòd fit ex admixtione phlegmatis cum cholera, & ppea eius materia deberet euacuari cum medicinis illos humores purgantibus. Carbunculus vero, eo ꝙ pro maiori parte fit in aere peſtilēciali, ebullit ſanguis, & putrefit. & ppea de neceſſitate inducit febres peſtilēciales. Medicatio vero illarum fieri dēt cum ambabus ſpēb' euacuationis, vt phlebotomia,& pharmacia. Et in hac febre non ſufficit medici-
B na, vnum tantum purgans humorem: ſed medicina omnes purgans humores,ſicut pilulæ cochiæ Raſis, in quibus intrant ſtœchas,& maſtiche, & ſcammonia pręparata:& colocynthis etiam ꝓparata eē dēt, eo ꝙ corpora talium recipunt putredinem in omnibus humoribus.& talia in hac ęgritudine multum vtilia exiſtunt. Et ſupponendæ ſunt omnes res, quę ſine mordicatione exiccent,& vt corroſioni reſiſtant: quēadmodum eſt emplaſtrum factum ex farina ordei,& indico, & lingua arietis,quæ plantago nominatur.
C Et dabis ei ēt aliquantulum de theriaca magna, quæ Arabice dicitur alferuch. Et omnia emplaſtra,quæ ſupponuntur, debent confici cum aqua roſata. Et Gale.commendat
*andronis. trochiſcos * andarachoron ſup ipſos more emplaſtri: & ſiſt omnes trochiſcos habentes ſtypticitatem. Et hic non ſunt res tepercuſſiuæ ſupponendę,ne materia reuertatur ad mēbra principalia: nec apitiuæ, ne putrefactionem inducant. Sed cancroſitates multoties euacuari debēt ex humore ipſo gñante,& ſup-
D ponendæ ſunt medicinæ deſiccatiuę ſine mordicatione,quemadmodum mineralia exiſtunt: vt eſt calx, plumbum,& cachine auri. & horū ſimilia.propterea quia propter malam qualitatem, quam habent, pp paucam mordicationem cito corruptionem recipiunt,ob hoc quia fiūt ex cholera aduſta,quę ſuper terram ſparſa ad modum aceti bullit. Et hęc paſſio ſanationem non recipit, niſi ſit principio:ſed ſi inueterabitur, incurabilis efficietur. ppea quia medicinę locales ſufficientes non ſunt. & inciſio poſſis non eſt, quia neruos
E continet, & arterias.& ſi inciduntur iſta membra, non eſt tutum, quin corpus perdatur. & impoſſe ſiſt exiſtit iſta apoſtemata cum corroſiuis remouere.Et ſi fuerit tale apoſtema in membris principalib', eius cura impoſſis exiſtit. Hæ ſunt curationes malę complexiōis materialis,& nō materialis. Et ſcias ꝙ apoſtemata, quę fiunt in membris principalib', & febris aliquando ſine medicatiōe ſanantur:& ſufficit in hoc opus naturę. Et propterea multos inuenies complexiones habentes denſas, qui
F ex fortibus ęgritudinibus euadunt ſine medico,& medicina:ſicut Barbari,& Arabes, & qui in deſerto habitant.& hoc fit, quia aliquātulum cum brutis aſſimilationem habent. & pro maiori parte hoc accidit illis, qui complexionem habent effrenē. Sed quando medicinę componunt ſecundum authorum dicta,tunc adiuuant naturam tempore breui, & bonum finem conſequuntur: quia bonam habent determinationem, & minime violentam. Sed qui ſolū per naturam ex fortibus ęgritudinibus curantur, in fine remanent in

ęgri-

G ægritudinibus,quæ temporaneę dicuntur:ſicut mihi accidit,quãdo ægrotaui cum febre fortiſſima, & creticaui ex illa per apoſtema in articulis,eo ꝙ mihi neceſſaria adminiſtrata non fuerunt: quare remanſi arthriticus,& podagricꝰ,& adhuc ſũ. Et ſunt ęgritudines, quarũ correctio non ſufficit a natura,niſi p medicinas iuuentur.& in hoc medicĩæ potentia declaratur. Et ſunt aliquæ ęgritudines,ſicut ſunt febres,& apoſtemata,quibus natura & medicĩę ſufficientes non exiſtunt:ſed ſi euadunt,per accidens euadunt,ſicut in
H rebus naturalibus aliquando extremitates fiunt.tamen de raro contingentibus hoc exiſtit: ſicut vlceratio pulmonis,& ſimiles. Sic ergo finis iſtius ſcientiæ in propoſito habẽdꝰ eſt ſecundum plus,hoc eſt ſecũdum ægritudines plurimas,& plura ĩdiuidua,& plura tempora. ſicut hoc idẽ accidit hominibus ĩ Mechanicis artibus:quia aliquando aſſequitur artifex intentionem, & aliquando ab ea priuatur. & cauſa illorũ ſunt media,quæ in illa arte cadunt:ſicut eſt
I marisnauigium,agricultura.Et propterea dixi in definitione, ꝙ medicina eſt ars Mechanica.& multi ex hoc mirabantur:&ipſi ignorauerĩt quid dixerim ſuper ſecundo Phyſicorum de Mechanicis artibus. Hic completus eſt ſermo de mala cõplexione materiali,& non materiali.

De *curatione ſolutionis continuitatis.* Cap. 32

DEiceps volumus loqui de ęgritudine ſolutionis continuitatis. Et dicimus ꝙ continuitatis ſolutio poteſt accidere vnicuiq, cõſimili membro. quando vero fit in carne,dicitur inciſio: & quando in oſſe,dicitur fractura:in neruo,punctura:& quę in arterijs,dicitur ſciſſura. Et indicatio iſtius ſpeciei ęgritudinis ſignificationem habet vniuerſalem & particularem, ſm mẽbrorũ conditiones: & nos ab vniuerſali intentione ſermonem incipiemus. Et dicimus ꝙ continuitatis ſolutio, in eo ꝙ ſolutio cõtinuitatis exiſtit,ſimplex abſq; alicuius alterius ęgritudinis ſocietate,eget ſolum vna intentione.Et in pluribus hęc ſolum ligatura curatur.& aliqñ cum ligatura, & alijs ſuſtentamentis: ſicut in fractura oſſium fit, & in multis membris.Et quędam fractura indiget ſũtura:ſicut in laceratione myrach fit quando zirbus eſt egreſſus.nam neceſſe eſt vt zirbus reducatur, niſi ſit corruptus.ꝙ ſi ſit corruptus,oportet vt incidatur: ob hoc quia non eſt membrum neceſſarium, ſed iuuatiuum.ſed quia hẽt neruos, & arterias,ob hoc ipſas primo ligare debemus radicitus, & poſtea quod corruptum eſt incidere debes.& aliquando inflat propter frigiditatem aeris, ita ꝙ tunc intus reuerti non poteſt: & tunc ſpongia in aqua calida infuſa in manibus expreſſa, & optime temperata eſt ſuperponenda.Et Gale.dicit ꝙ qñ feceris hoc, & non profeceris,tunc de cute aliquid ĩcidere debes.ſed maior pars huius artis pdita eſt in hoc noſtro tpe. Sed aliquibꝰ vulneribus non ſufficit labiorũ vulneris aggregatio, vel ſutura, ſed eſt neceſſe vt ponant medicinæ deſiccatiuę,quę deſiccent vel fugãt ſaniem:q̃ in partibꝰ vulneris eſt locata.Sed ſi coniunctę fuerint partes, hac non indigemus:ſed tunc medicinę ſtypticę & exiccatiuę ſunt neceſ-

K

L

M

A cessarię. deficcatiuę n. pp exiccationem labiorum vulneris. Et scire debes ꝙ multa membra reperiuntur, quorum solutiones cōtinuitatis minime consolidationem recipere possunt: sicut sunt intestina gracilia, & diaphragma, & omnia membra, q̄ sunt in vltima siccitate. Quādo vero substantię carnis facta est deperditio, duę cadunt intentiones: vna est diminutę carnis restauratio: & alia est cicatricis creatio. Prima intentio cōpletur, qñ materia ad mēbrum veniens in quantitate & qualitate existit perfecta, hoc est sangui
B nis: & in ipso membro complexio fit secundum suam conuenientiam temperata. & natura suo beneficio sufficiens est ad hoc perficiendum absq; medicinarum adminiculo. Sed quia circa horam finis digestionis ad quolibet membrum currunt duę superfluitates, quarum vna est subtilis, & alia grossa: & fluxus harum superfluitatum sępe gñationi carnis resistit: ob hoc indiget natura auxilio medicinarum ad illā humiditatem deficcandam, ad hoc vt noua caro in vulnere nō liquefiat. & tales medicinę sunt carnis gñati
C uę & harum numerus est multus, sicut thus, farina orobi, & fabę, & iridis, opopanacum, & tutia. Et istis medicinis vtimur fm magis & minus. nam thus, & farina orobi, & fabę sunt in gradu primo gñationis carnis: & post ista farina orobi, & iridis: & post ista aristolochia, & opopanacum. nam ista in tertio gradu quasi existunt. Et harum medicinarum quantitas, & modus a complexione membri, loco, sensibilitate, & ipsius nobilitate sumūtur. quia mēbro humido medicina carnis gñatiua est thus, & complexioni fir-
D narum & puerorum. qñ vero sicca complexio est, thus sufficiēs nō est, sed necesse est vt fortior apponat, & orobū, & alia. quia in mēbris fortis siccitatis caro non gñatur, nisi multum per siccas medicinas. nam auriū vulnera, cū parua existūt, sanantur cum memithe & aceto. & si magna fuerīt, tūc trochisci* andaracha *androuij
ron vtiles existūt. & si nō sufficiūt, tūc necessaria est scoria ferri cum aceto. & simile est vulnerib⁹ gulę.
Et Gale. propter hoc dicit, ꝙ cum membrum naturaliter siccū ad hu-
E mididitatem peruenit membri, a sua natura multum est elongatum. & ppea eget rebus exiccatiuis i eo gradu, ad quem peruenit mēbrū illud versus humiditatem. nam medicinę non sanant, nisi quando sunt in contrario distemperatę, in eodē gradu, in quo membrum est distemperatum: ita ꝙ si distemperatum fuerit in secūdo gradu humiditatis, necesse est vt medicina distemperata sit in secundo gradu siccitatis. Et nō sunt humectanda vulnera, quę sunt in membris siccis, ęquali humectatione ei⁹, qđ in membris humidis
F existiti: sed necesse secundum plurimum, vt per comparationē existat. ppea quia corruptio, & putrefactio siccis membris accidit, antequam humectationem humidis mēbris ęqualē recipiāt. ergo fm Naturalem philosophiam dicimus ꝙ causa huius non est nisi difficultas membri sicci, & grossa superfluitas quę in eo existit: sicut ꝙ dictum est, ꝙ siccitas est difficile passibilis. Et huius ratio similis est rationi iuuenis & senis, sicut superius determinauimus.
Et via, quia cognoscit Medicus, ꝙ me-

G medicina in mundificatione vlceris debilis exiſtit,eſt multæ ſordiciei in vlcere abundãtia : quemadmodum cognoſcit ꝙ medicina nimis eſt abſterſiua pp rubedinem vulneris labiorum,& ipſius profunditatem. Et aliquando medicina corroſiua auget in vulnere ſordiciem. Et in hoc errare poteſt Medicus, quia ſi ꝓpter medicinam hæc accidit,rubedo, & caliditas in labijs vulneris exiſtit, & in vulnere profunditas. & ſi hoc a loco prouenit, hoc eſt manifeſtum. Nam ſi vulnera fuerint in membro expoſito contactui medicinarum,
H aut in ſuperficie poſito, ita ꝙ in trã ſitu mutationem non recipiant medicinæ,tunc neceſſariæ ſunt debiles ſicut in vlcerationib' ſufficit ſtomachi. & ſi in groſſis inteſtinis vlcera fuerint,debent clyſterizari : & ſi in ſubtilibus pharmacari.In membris vero profundis medicinæ exigũtur fortiores : ſicut in vlceribus pulmonis,& in membris muſculoſis, quæ profunditate corporis ſunt remota. Et pp hanc loci cõſyderationem habẽti ſiſt in gutture vlcerationem,in poſitione medicinæ ipſum ſtare ꝑcipimus erectum:& paulatim medi
I cinam oportet ſolutiuam tranſglutire: Et habentibus paſſionem meri medicinam lambitiuam dari ꝓcipimus, & ei admiſcemus viſcoſam medicinam ipſam in meatibus morari faciẽtem. ꝓpea vulnerum diuerſa eſt medicatio. nam quædam ore tenus curantur, & quædam cum localibus medicantur, & quædã cum ambobus. Adhuc ordinata ſunt ꝓpter locum & figuram conueniẽtia inſtrumenta, vt medicamina in ipſis debite ꝓpiciantur: ſicut ſyringa, peſſaria,& ſimilia. Quod vero a ſenſibilitate ſumitur membri,manife- K
ſtum eſt.nam membrum valde ſenſibile medicinas fortiſſimas ſuſtinere non poteſt.ſiſt & membrũ multi iuuamenti.Sed vulneribus, quæ in ſuperficie corporis fiunt, in concauitatibus quorum carnis generatio exiſtit neceſſaria,& in quibus cicatrix ſimilis cuti fieri oportet,neceſſariæ his ſunt medicinæ deſiccatiuæ finaliter:ſicut galla,balauſtia,& ſimilia.& eſt neceſſe vt earum exiccatio conglutinatiuam operationem excedat. Et in quibus caro ſuperflua gñatur, neceſſarię ſunt medicinæ corroſiuæ,quæ fortiores gñantibus L
exiſtant:& ſunt vt colcotar,& viridæs,& ſimilia. Et ꝓpea non eſt impoſſibile,vt in aliquibus corporibus viride ęs iam ſit carnis generatiuum. Et ſcias ꝙ corroſio carnis ſuperfluę operatiõibus naturę appropriata nõ eſt,ſicut eſt carnis gñatio:ſed eſt res quę appropriata eſt opationibus artis. Sufficit quod breuiter dictũ eſt de vulneribus, quæ intus & extra in carne fiunt, cum quibus mala complexio non eſt aſſociata. Sed ſi mala complexio eſt appropriata,eſt ſicut cauſa vulneri:& curari non po-
teſt,niſi remoueatur: ſicut accidit, M
quando euenit apoſtemati.Et quia medicationem malę complexionis iam nonifti, cum hoc etiam hic reiterare expedit. Et dicamus ꝙ mala complexio,quę in vulneribus fit,eſt propter ſanguinem,qui illuc currit: qui in qualitate,aut quantitate diſtemperatus exiſtit, aut in ambob'. Et hic aut a toto corpore prouenit, aut a mẽbro vulnerato,aut ab ambobus.Et ſi a toto prouenit corpore aut a membro vulnerato, aut ambobus, perſcrutandum eſt vtrũ per

quam

A quantitatem,aut qualitatem proue
niat.ſi ꝓpter quãtitatem ſolummo-
do competit phlebotomia.& ſi ſolũ
ꝓp qualitatem, tunc neceſſaria eſt
pharmacia.ſi autem ab vtriſq; ꝓue
nit,& vtrunq; faciendum eſt. Et ſi
fuerit in ſingulari membro ex mẽ-
bris corporis, tunc ipſum oportet e-
uacuare. Et ſi fuerit ipſum membrũ
vulneratum, ſicut tenes, & ſimilia,
tunc totum corpus euacuãdum eſt.
Et ſi a toto prouenit corpore,reper-
cuſſiua neceſſaria ſunt omuib⁹ rep-
cuſſionis modis, ſecundum ꝙ dixi-
mus:& deinde membrum conforta
B re debes, & trahere materiam toto
poſſe ad oppoſita. Et ſi mala com-
plexio fuerit in membro vlcerato,
tunc prouidendum erit in ſuis qua-
litatibus malis. quoniam,ſi vulnus
fuerit ſiccum,ipſum humectare de-
bes cum aqua calida:& ſi fuerit hu-
midum, ipſum debes exiccare cum
forubus exiccatiuis. Et ſiſr facere de
bes in diſtempantia caliditatis & fri
giditatis. Et ſi in vulnere caro addi-
ta fuerit & indurata valde, incidẽda
eſt cum ferro:& poſtea apponere de
bes ea,quę habent generare,& con-
ſolidare. Et ſi ibi fuerit apoſtema,
C non eſt via ſanationis membri, niſi
apoſtemate remoto: quãuis medici
nę,quę curant apoſtemata, contra-
rię vulneribus exiſtant. Et ſi duę ag
gregantur res in membro,velut ma
la complexio propria mẽbri & cor-
ruptio ſanguinis illuc aduenientis,ĩ
his conſyderandum eſt. Et ſcias ꝙ
quando vlcera nõ ſanantur ꝓp ad-
hibitas medicinas, illud fit vna triũ
rerum. vna eſt ꝓp medicinas,quę cõ
plexioni membri conuenientes nõ
exiſtunt:aut quia materia tranſmiſ
ſa non eſt conueniens: aut quia in D
membro complexio læſa eſt per na
turam,eo ꝙ ibi vna ſpecies malę cõ
plexionis,aut plures ſunt.ergo ſcire
debes ꝙ ſanatio vulneris fit,aut pro
pter corporis euacuationem,& cum
temperantia complexionis, & cum
plagę deſiccatione.& aliquando vti
mur theriaca,& ſimilibus. Sufficit
quod dictum eſt in cura ſolutionis
continuitatis ſimpliciter,materialis
& non materialis.

De curatione ſolutionis continuitatis Ve-
narum, & arteriarum.
Cap.33 E

DEinceps volumus loqui de cu-
ra ſolutionis continuitatis in
venis,& arterijs. Et dicimus ꝙ ſolu-
tio continuitatis in venis facilis eſt
conſolidationis: ſed quę eſt in arte-
rijs,illa eſt difficilis,exceptis corpori
bus puerorum.& propterea ꝙ ſolu-
tio continuitatis illorum nos addu
cit in aliam rem multum timendã,
hoc eſt ſanguinis fluxũ, neceſſe eſt
vt in hoc ſermonem faciamus. Flu-
xus vero ſanguinis multis fit mo-
dis.aliquando fit propter venę inci-
ſionem,vel vlcerationem. & hoc fit F
aut propter cauſam intrinſecã, aut
extrinſecam.ſi propter extrinſecam
aut inciſione, aut extenſione,aut p-
cuſſione.ꝓp intrinſecam, aut ꝓpter
humores acutos corroſiuos,aut ex-
tenſiuos,ita vt aperiant venas.& ali
quando currit ſanguis ex orificijs
venarum, & aliquando ſtillat.Et in
cipiemus a ſanguine decurrẽte pro-
pter venarum laceration em, eo ꝙ
periculoſior exiſtit. Et dicemus ꝙ,
quando dilaceratur vena in corpo-

ris ſuperficie, ſanguis duobus modis poteſt reſtrīgi. vno modo vt ſubtrahatur illius membri materia, qñ propter multam fit quantitatem: alio modo vt digito oppiletur, ſi fuerit parua. nam propter hoc coagulabitur ī orificio ſanguis, & ſtabit aut propter ligamētū, aut propter cauterium: eo ꝙ cauterium cruſtā præparat ſup plagam: aut propter medicinas ſtypticas corrugatiuas: ſicut medicina facta de viſco cocto, & tritici farina, & ſimilibus. Et Galenus commendat contra fluxum ſanguinis arteriæ aleon, & thus, & albumē
H oui, & pilos leporis. & hæc medicina retinet ſanguinem, & generat carnem. Sed cauteriū ſufficiens nō eſt. quia cruſta cadere poteſt, & ſanguis iterum fluet. Prēterea cauterium minuit de ſubſtantia membri, & nobis non eſt neceſſe minuere de ſubſtantia membri, ſed potius laborare vt creſcat. Et non laudatur cauteriū niſi quando fluxus fuerit propter venæ corroſionem: qa tūc cauteriū ſuperpoſitum eſt loco rei, quę remouet cauſam facientem corroſionē. Et aliquando ponimus frigida repercuſſiua ſuper membrum, quando
I fluxus fuerit ex caliditate. Sed aliquando prædicta omnia debilia eſſe dicuntur, & inſufficientia: quare tunc neceſſarium exiſtit venam vel arteriam finaliter incidere: habita tamen hic cautela, vt prius liges, ſtrīgendo fortiter caput ipſi⁹ venę, quæ eſt verſus cor, & poſtea incide. Sed ſubtractio ſanguinis ex loco illo fit, vt præparetur membrum. & erigat, vt orificium apertum ſuperius adaptetur. Sed debes tunc materiam trahere ad oppoſitam partem, vnde ſanguis tunc fluebat: aut ad proxi- K
miorem locum, ſicut de ore ad naſum, & de veſica ad matricem. Et at tractio ad partem oppoſitam fit, ſicut quando propter fluxum ſanguinis narium vētoſas ſuper hepar poni iubemus: aut ſuper ſplenē, ſi fuerit ex parte ſiniſtra. Et vētoſę etiam poſitæ ſuper occipitium ſtringunt ſanguinem narium, trahēdo ad oppoſita: aut ſuper mammillarum radices propter menſtruum. Et aliquā do fit attractio ad partem oppoſitā propter ligationem membri, aut ꝓpter medicinas menſtruorum ſanguinem prouocantes. Sed phleboto L
mia in ſanguinis mēſtrui fluxu eſt medicina per accidens: propterea quia hęc medicatio in ſuo genere ſolum exiſtit. vnde timenda eſt. & aliquando eſt naturalis, quando fluxus propter multitudinem ſanguinis fuerit.

De fluxu ſanguinis, qui a membris prouenit intrinſecis.

Cap. 34

SEd ſanguinis fluxus, qui in partibus intrinſecis exiſtit, non habet viam, vt retineatur niſi a medicinis ſtypticis, aut cibis groſſis. Et medicinę ſtypticæ in hoc ſunt ſicut M
balauſtia, & ſuccus rubi, & galla, & ſimilia. Et quę ſunt nimis ſtyptica ſunt ſicut bolus armenus, & tegula piſtata, & plantago, & ſolatrum. Et Gale. multum ſuccum plantaginis commendat in paſſionibus vuluę, propter corroſionē ibi fientē. Et ex fortibus lacerationibus venarū, quę in membris fiunt, ſunt illę, quę in pectore fiunt, & fortiores illis ſunt, q̄ in venis fiunt pulmonis: & ita ꝙ aliqui dixerunt ꝙ nunquam conſoli-

dant

A dantur: ſed quando ad ſaniem deducunt, perfecte non curant: ſed cū bono regimine, ſi inueniti pōt, eorū plongabit vita. Et ſunt aliqui, q ex hac infirmitate minime moriunt. & hoc dico, qd̄ p animā meā proba ri poteſt ex dictis Galeni: quāuis illud non dicat manifeſte. ſed multi ex modernis hoc teſtificati fuerunt. & dicit Auic. ꝙ vidit mulierem, quę vixit viginti annis poſt laceratiōnē venarum pulmonis: ſed illa ſemper comedebat zuccharum roſatum cū pane facto cum coriandro. Et ego aſſentio ei quod dixit, eo ꝙ filij Auē
B zoar mihi ſimile retulerunt, ſ. ꝙ in pluribus hominibus hoc idem viderunt. In principio vero huius diſpoſitionis ſi ſit propter percuſſionem, aut propter aliam ex rebus extrinſecis, debet phlebotomari ex vena cōmuni, ſi multa fuerit repletio: & ſi non fuerit multa repletio, de baſilica minuendus erit: & ſanguis duabus vicibus extrahatur. & tempore phlebotomiæ teſticuli, & brachia ligentur: & a tuſſi abſtineat quātum plus poteſt. Galenus precipit dare acetum cum aqua mixtum, ſi medicus viderit, ꝙ in pulmone ſanguis
C fuerit coagulatus. & hęc medicina eſt contraria iuuamento cauſæ, & accidēti: propterea quia aceto ineſt per naturam vt moueat tuſſim, & tuſſis prauum eſt accidens: & hoc timendum. & acetum cum ſit pungitiuum, vulneri nocet, & ſanguinem ſubtiliat, & aperit, & fluere facit. & propter hoc acetum dimittendum eſt. Et medicinæ dandæ ſunt habentes repercuſſionem, & ſtypticitatem. & eligenda ſunt ſtyptica, quib⁹ ſubtilitas ſit admixta propter membri profundationem. & quod mihi videtur hic melius omnibus alijs, reb⁹ D
eſt zuccharum roſatum cum aqua, in qua coctæ ſint glandes, & nuces æqualiter. Et cauda caballina, & mirabilis Abumeron Auenzoar mihi indicat ꝙ hæc aqua debet eſſe illa, i qua ferrum multum ſit extinctum; ita ꝙ propter hoc a ſua quantitate decreſcat, & poſtea in ea res bulliāt. & per hanc viam poſſibile eſt glutinationem ſanguinis fieri, & conſolidari plagam. Et quod multum neceſſarium hic exiſtit, eſt cibi diminutio. & ſufficit aqua ordei cum nucleis aſſis granorum mali granati i E
prādio, aut pultes granorum ordei: & ſero vnc. ij. panis cū teſticulis gallorum. Et ſi cā fracturæ venæ fuerit reuma, quod illuc concurrerit, & cō mouerit tuſſim, et pp hoc vena ſit aperta: aut pp humorē acutū, qui ſubſtātiā corroſit pulmonis: tunc pharmacia phlebotomiæ eſt admiſcenda, & ſuperponere capiti res deſiccatiuas. ſed ſi cauſa reumatis frīgida fuerit, ſuperponamus capiti puluē
caryophyllorū, pipis, pulegij. & ſi cā remiſſe calida fuerit, ſufficit puluis macis, & nucis muſcatæ, & corticis F
pomorū cydoniorum, & omnia quę habēt virtutē calefaciendi modicū, & cū modica ſiccitate ſunt cā ſolidationis vulneris. Et quia in breui tpe vuln⁹ ad ſaniem poteſt puenire, iō ſtudere debem⁹ in remouendo cām quantum poſſumus. & hoc fit exiccādo corpus modis oīb⁹, quib⁹ poſſumus. Et pp hoc theriaca in hoc loco iuuatiua exiſtit, & maxime nouiter cōfecta: & pprietatē hēt retinendi ſanguinē, quē admodum hēt inhibendi fluxum. & poſtq̄ ita eſt, his

G cura conueniens exiſtit duabus ſpe ciebus ſputi ſanguinis, ſiue fuerit ex cauſa intrinſeca, vel extrinſeca: & Galen⁹ commendat hic trochiſcos andaracharon. Quando vero factum fuerit vulnus ſanioſum, Galenus dicit ꝙ cauſa ſuæ incurabilitatis eſt, quoniam ſine tuſſi mundificari non poteſt: & tuſſis tumorem augmẽtat, & apit vuln⁹, & groſſicies tumoris augmentat ſaniem. Adhuc mihi videtur ꝙ cauſa ſuę incurabilitatis ſit: quia cum hoc membrum apoſtematur, vulnus ipſius induratur, & ſanationem recipere non po-
H teſt, ſed tamen longo tempore viue re poteſt. Et habenti ſaniem in pulmone debemus propinare medicinas & cibos, qui habent aliquid abſterſionis cum aſperſione & confortatione: ſicut capill⁹ veneris, & cortex citri, & maſtiche, & radix lilij. & panem comedat cum zuccharo roſato, & vuas paſſas pingues. & bibere lac, hoc laudabile exiſtit: & bibere aquã ordei: & terras habitare ſicas. & ſimile huic faciat, qui toto tẽpore in reumate frigido perſeuerat. Et ſi vlceratio eſt in canna, meli⁹ curari poteſt. & hoc fit cum rebus exic
I catiuis deſiccantibus vlcera pulmonis, & prę cipiẽdo infirmo vt in ore teneat medicinas deſiccatiuas & abſterſiuas mixtas cum lenitiuis: & vt iaceat ſupinus, vt facilius medicamina tranſire poſſint, diſcurrendo per vulnera, quemadmodum ros diſcurrendo per parietes, & muros, per terram. Quòd ſi cauſa fluxus ſanguinis fuerit ex aperitione orificiorum venarum, cura eius erit cum medicinis leuibus ſtypticis. Sed ſi cauſa aperitionis venę ſubtilitas ſanguinis fuerit, ipſius ſanatio eſt cum cibis groſ K ſis cõglutinatiuis. Sufficit nobis hucuſq; dixiſſe de ſolutione continuitatis arteriarum, & venarum.

De *cura ſolutionis continuitatis in Neruis, & Lacertis.* Cap. 35

NVnc vero volumus dicere de ſolutione continuitatis, quę I neruis, & lacertis accidit. Et dicim⁹ ꝙ quando ſolutio continuitatis in his mẽbris accidit, tunc neceſſe eſt corpus cum phlebotomia, & pharmacia euacuare: & ſtudioſe pſpice- L re vt in vulnere aliquid ſaniei non fiat, ne dolorem ſpaſmoſum inducat. & ideo quia neruus eſt mẽbrum profundum viſcoſum, non ſufficit in mundificatione ſaniei medicina conſolidatiua: ſed neceſſaria eſt medicina, quę cum calefactiõe habeat ſuctionem, vt ſaniem trahat ſine mordicatione. & ideo in principio neceſſe eſt hoc vulnus apire. Et medicinę hę vtiles ſunt, ſicut viſcus alboan. & ꝙ fortius exiſtit eſt, quãdo aliquid addimus de euphorbio: & maxime ſi corpora humida fuerit, confert valde. Sed in corporib⁹ durę M complexiõis & ſiccis, valet opopanacum, & aſſa fœtida. & ſulphur crudum oleo oliuę mixtum in his multum valet. & gummi pini in his vtuti viſci, & glandium proximũ eſt. Et quando inciditur; vel ſcinditur neruus, & cutis deſuper fuerit eleuata, tunc has nõ poſſet medicinas ſuſtinere, ſed erit ſufficiens abluere ipſum cum oleo oliuæ, & ponere deſuper tutiam ablutam. Et ſi corpus durum extiterit, trochiſci andaracha-

ron

A ron erunt ſufficiẽtes. Et ſi neruus ex tranſuerſo, & ex toto non eſt inciſo, tunc vulnus piculoſius eſt, q̃ ſi in ciſus in longitudine traheretur. & hic eſt timor ſpaſmi. & ob hoc regimen iſtud totaliter eſt adhibendũ, vt prouidus ſis in reſiſtẽdo ſpaſmo. Sed res, quę mitigant dolorem nerui, ipſo non exiſtẽte diſcooperto, eſt oleum oliuę calidum: propterea qa reſiſtit omnibus paſſionibus nerui. ſed quando diſcoopertum eſt, tunc contrarium exiſtit: & non eſt ponẽ dum niſi doloris fortitudo nos impellat. Et neceſſe eſt vt medicinæ,
B quæ neruo ſuperponũtur, ſint actu calidæ: ideo quia hoc membrum pro maiori parte a frigore læditur.

Et quando apoſtematur neruus, & ex eo timendus eſt ſpaſmus, tunc ex toto incidendus eſt: quia ex hoc ſecurabitur a morte: quamuis membrum adducamus ad priuationem ſenſus, & motus. Ligamenta vero fortiores medicinas patiũtur quàm nerui, & ſimiliter chordæ: quamuis viciniores ſint neruis. Sed ligamenta, quæ cum lacertis ſunt coniũcta, medicationem ſimilem medicationi neruorum recipiunt. Sed quæ oſſibus continuantur, fortiores recipiunt medicinas.
C

De cura fracturæ Oſſium.
Cap. 36

DEinceps loqui volumus de ſolutione facta continuitatis in oſſibus, quæ ruptura nuncupatur. Et dicimus q̃, quando ruptura fuerit in oſſe ex tranſuerſo, tunc neceſſe eſt, vt partes ad ſua propria loca reducamus: & ad hoc vnamquanq; partem trahere cum inſtrumento D
ad hoc ſolito, aut manu, donec ſuo muſculo vniatur, & æquare quòd ſit æquandum: & poſtea ligatur, ſecundum quòd præcipit Hippocra. Et eſt vt duæ faſciæ accipiantur, & cum vna incipere a loco fracturę ſuperius aſcendendo. Et Hippocrates hoc laudat ligamentum: quia per hoc curſui materiei reſiſtitur ne ſanietur. quod non accideret, ſi ſuperius ligando ibi inciperet, & vſq; ad rupturæ locum perueniret. & præcepit Hippocrates, vt ſic ligatum ſtet vſq; ad ſeptem dies propter apoſtematis metum. propterea præcipit, ſi E
dolor membro ſuperuenerit, vt ſuper membrum ponantur medicinę mitigatiuæ. & ſi pruritus adfuerit, embrocetur aqua calida, ad hoc vt puſtulæ non oriantur: & hoc prima ſeptimana. propterea ſi ſecuri ſum⁹ ab apoſtemate, tunc non ſolum nõ ſufficiunt faſciæ, immo aſtellæ erũt adiungendæ. Dicit Raſis: qui medẽtur hoc noſtro tempore fracturis in prima ſeptimana, aſtellas ponunt: & Hippocrates hoc apoſtematis metu vetat. Et etiam, quia prima ſeptimana non timemus, quòd mem- F
brum fiat tortum, ſed apoſtemata tantum timemus. Item Raſis dicit, quòd fractis oſſibus, noſtri temporis Medici in principio ponunt aſtellas in extremitatibus medicinarum, quibus membra ligantur cum farina ordei, & albumine oui, & ſic dimittunt donec * conualeſcant. Et mihi videtur quòd ille, qui per hunc modum curatur, ille caſualiter euadit. & melius eſt diſſoluere faſciam, & ſic fiat omni ſeptimana, & videre porum ſarcoidem: (& eſt il- *coaleſcãt

G lud, quod dicimus in Latino ſupra os)qui ſi nimis fuerit groſſus, ſuper ponendæ ſunt medicinæ multum deſiccatiuæ,& faſcia bene conſtringatur. & ſi nimis fuerit ſubtilis,embrocetur ſpongia, & aqua calida, & faſcia elargetur.Et ſi fuerit repletio, medicetur phlebotomia,& pharmacia, & ipſius cibus ſubtilietur multum. & quando trāſiuit primam ſeptimanam, debet cibari cibis ſimilibus illi ſubſtantiæ, quam volumus generare, vt cibis groſſis & viſcoſis.

Et ſi fractura cum vulnere carnis exiſtit,neceſſe eſt vt orificium vul-
H neris remaneat apertum. Et ſi os in longitudinem ſciſſuram patiatur,ligatura ſola cum bono regimine ſanat. Et ſi fractura ſit in oſſe cranei, vt penetret vſque ad telam, tunc neceſſe eſt vt circa ſciſſuram os remoueatur,vt mundificari poſſit a ſanie tela,ne telam corrumpat.& ſi ſic nō fieret,ſanari non poſſet. ſed hoc in loco noſtro non inuenitur, qui hoc facere ſciat. Et ſufficiat hoc in omnibus ſpeciebus malæ cōplexionis, & ſolutionis continuitatis,& primo in membris conſimilibus.

I *De cura ægritudinum Officialium membrorum : Primum autem de cura ægritudinum in numero.*

Cap. 37

ET dicamus quòd ægritudines membris officialib' appropriatæ,quædam ſunt, quæ ſunt ægritudines ſecundum numerum magis & minus:& quędam ſunt,quæ ſunt ægritudines creationis,ſicut figura, oppilatio & apertio,aſperitas & lenitas:& quædam ſunt ęgritudines poſitionis . Sed ęgritudines numeri, K quędam ſunt naturales, ſicut digitus ſextus: & quaſi ars Medicinæ hoc non conſiderat: & quædam ſunt non naturales, ſicut lapis qui naſcitur in veſica, & lumbrici qui in corpore naſcuntur, & verrucæ,& aqua in oculum deſcendens. & vngula. & antecedens cauſa iſtorum eſt materia diſtemperata in quantitate,& qualitate. Et ſi iſtæ ægritudines ſint in fieri, cauſa efficiens remoueri debet cum euacuatione vniuerſali, & poſtmodum membra ſuperflua erunt remouenda. & ſi facta fuerit,quod factum eſt, erit re- L
mouendum.Et medicinas proprias vniuſcuiuſq; illarum rerum tu ſcis in multis particularibus libris. Sed quę lapidem expellunt,& arenam, ſunt medicinæ appropriatę illi operationi,ſicut diximus. Lumbrici vero.& aſcarides occiduntur cum medicinis amaris:ſicut eſt abſinthium & * centonicum: ſed cucurbitini fortioribus indigent medicinis. Verrucas vero eradicamus cum ferro, vel cum penna,ponendo verrucam in concauitate pennæ,& circumgirando violenter extirpare. & quæ huic operationi vtiles exiſtunt,ſunt pennæ aquilarum, & gallorum . De aquis,& ſaniebus, quę in oculis aggregantur,dicit Gale. de quibuſdam Medicis oculorum, qui infirmum ponebant ſuper ſcamnum,& & caput inferius quaſſabant,donec videbant ſaniem ab oculo deſcendentem : & hoc in aqua oculi fieri non poſſet, eo ꝙ nebulæ aſſimilantur:ita quòd quando ipſam deſcendere facimus, reuertitur ſuperius. propterea non valet aliter,niſi inferius

* ſantonicum. Oppo. vi 16. tertij. tract. 5.c. 4 in fine, vbi dicat ꝙ aſcarides indigēt fortioribus medicinis. Et nō ſcias ꝙ aliter accipit cucurbitinos: nam vermium ſunt ſpēs quatuor.

M

A rius cum inſtrumento trahatur. Et collyria fellium ſenibus valent, & aquis quæ ad oculum deſcendũt. Et aliqui ſunt, qui curant eas aperiẽdo. Vngula autem, quando eſt magna, curatur cum ferro: & ſi parua fuerit, curatur cum medicinis. Sed mollam remouemus cum medicinis prouocantibus menſtrua, & cum aborſum facientibus. Sed ægritudines diminutiõis nũeri ſunt, ſicut caluitium propter alopeciam.

Et tu ſcis, quòd pilorum generatio ex ſuperfluitatibus fit laudabilibus, & inlaudabilibus. ergo caſus eo B rum eſt propter defectus illarum ſuperfluitatum: aut ex corruptione dictarum ſuperfluitatum, quę egreſſę ſunt a ſui natura in qualitatib⁹ malis. & propter hoc neceſſe eſt, vt expellam⁹ ipſas ſuperfluitates p pharmaciam. Diminutio vero capitis dictum eſt, qualiter debeat reſtaurari.

De cura ægritudinum in creatione. Cap. 38

SEd ęgritudines in creatione, ex quibus vna in figura exiſtit, vt plurimum ſunt naturales. & ideo C in curatione medicina ingreſſum non habet. Et ſi etiam tempore partus vſque ad finem augmẽti ad bonas conuertantur formas, rectificari poſſunt. Et euam lenitas, & aſperitas ęgritudines formę exiſtunt. Et aſperitatis cauſa eſt humor choleri cus acutus, aut phlegmaticus ſalſus. & ſanatio iſtius eſt ſuperfluitatis iſtius euacuatio, & membrorum confortatio cum rebus ſtypticis, ne huiuſmodi materia vlteri⁹ ſpargatur: & poſtmodum cum medicinis leni tiuis aſperitas remoueatur. Sed leni D tas ab humore fit leui, & lubricatiuo. & huius ſanatio eſt illum humorem remouere. & ſecundum quòd dictum eſt in alio, hoc erit faciendum. Et ſub hoc genere oppilationis ęgritudines continentur. Et ſi in fieri fuerit, humorem facientem euacuamus cum vſu medicinarum aperitiuarum, quæ illas aperiant oppilationes. Et ſi factę fuerint, & non adſit repletio, aperitiuę medicinę ſufficientiam habent. Et apertioni viarum, quę clauſę ſunt, medicatio erit per contrarium: ſicut ſunt medicinę ſtypticę, & confortatiuę. Et E aliquando curatur hęc paſſio cum medicinis ſtypticis, & ſtupefactiuis. & hoc fit, quando virtus ſuperat expulſiua.

De cura ægritudinum in poſitione: & operis peroratio. Cap. 39

ET poſitionis ægritudo hernia manifeſtior exiſtit: ſicut quę in ventre, & teſticulis fit. Et quę in vẽtre fit, ſanatur vt ęger ſuper ceruicem ponatur, & quod egreſſum fuerat, reducatur. Et fractura ſtypticis ſanatur, ſicut cum nucibus cupreſſi, & gummi glandium, & ſimili- F bus. Et ſi tumor fuerit, qui reductioni reſiſtit, remouere illum debemus cum rebus remouentibus ventoſitatem. Hernię vero, quę in inteſtinis deſcendit, curatio eſt, vt qd egreſſum fuerit reducatur, & exercitium inhibeatur. & hęc ęgritudo difficilis eſt ad ſanandum. Ex ęgritudinibus poſitionis gibboſitas exiſtit. & huius curatio eſt humorem groſſum viſcoſum euacuare, & exhibere medicias vaporabiles, q̃ vẽtoſi

C tatem diminuunt groſſam. Et huiuſmodi ęgritudinum eſt diſlocatio. & hæc per reductionem membri ad proprium locum curetur, an teqnam apoſtemetur. Et ſcias, ꝙ quodlibet membrum, quod diſlocatur, eius poſitio læſionem recipit, excepta brachij, & ſpatulæ diſlocatione: tamen huius ſcientiæ artifices cognoſcunt eam. Sufficit tibi & illis, qui tibi aſſimilantur, quod breuiter de generibus ęgritudinum dictum eſt. Quia hunc librum nō compoſui, niſi propter illos, qui tibi in perfectione aſſimilantur. quia illi comprehendent quod *dictum eſt, ab eo quod eſt dictum, propter fundamenta & principia, quę habebunt. Nam tu ſcis ꝙ omnes ſciẽtiæ principium ſumunt duobus modis; aut a rebus per ſe notis, aut ab alia ſcientia. Et maxime tibi ſufficit quòd in hac ſcientia multas habes doctrinas, & prīcipia. Et ſcias quòd ille, qui a te elongabitur, hunc librum vitabit. Sed debuiſſem compleuiſſe ſermonem meum in ſanatione accidentium vnicuique membro ſuperuenientium: propterea quia etiam accidentia ſecundum aliquem modum ægritudines dicuntur: & melius in declaratione rerum vniuerſalium exiſtit, vt ipſa vniuerſalia ad particularia reducantur. ſed ad præſens mihi commoditas non reſpondet: quia in alia re, vel arte hac nobiliore ſtudere intendo. Vnicuique volenti ad huiuſmodi præclaritatis ſcientiam peruenire, bonum eſt vt libros Abumeron Auenzoar ſtudioſe legat. nam illic medicinæ theſaurus patet manifeſte. Et Deus nos ab errore exuat: & ex ipſius lumine noſtros oculos illuminare dignetur.

*dicendū

H

D

E

Librorum Septem Colliget finis.

MAR-

MARCI ANTONII ZIMARAE SOLVTIONES CONTRADICTIONVM IN DICTIS AVERROIS.

Super Secundo Colliget.

1. Colliget cap. 1.

NOtanda eſt cõtradictio in ſecundo colliget, capi. primo. Dicit Auerro. quod res, quæ generãtur ex pluribus vna re, nõ complentur, niſi quando miſcentur illæ res ad inuicem, & faciũt vnum corpus, ſicut eſt ſequiniabin, quod fit ex commiſtione mellis & aceti & aquæ, quorum quodlibet ſtabat per ſe in B actu. Sed huic propoſitioni ſtatim aduerſatur dictum ſuum in eodem capitulo, vbi dixit quòd membrorum quædam ſunt cõpoſita ex elementi prima compoſitione, quædam vero ſecunda compoſitione mediante prima. & declarando primum mẽbrum dicit, quòd membra cõſimilia ſunt huius ſpeciei. patet autem quòd membra conſimilia, quæ à Græcis homiomera appellantur, non componuntur immediate ex quatuor elementis actu exiſtentibus in matrice, quæ poſtea miſcentur ad eorum generationem: nam generantur immediate ex ſanguine menſtruo, qui fuit generatus ex cibis & potibus, ſicut ipſemet fatetur in eodem loco. Amplius generatio cõpoſiti ex materia & forma eſt generatio corporis ex pluribus vna re, quia materia C eſt primo diuerſa à forma, & tamen materia & forma non ſunt duæ res in actu ante generationem compoſiti corporis. nam, vt dicit Comment. in. 7. primæ Philoſophiæ commen. 26. agens non facit in alio aliud, ſed ex alio aliud: quia non facit in materia formam, ſed facit ex materia formatum. & eandem ſententiam tenet Ariſtote. ibi, & Commen. diffuſe in. 12. meta. com. 18. vbi recitat tres opiniones de generatione rerum. Dicimus nos cum Peripateticis, & præſertim cum Alexandro in Paraphraſi de anima cap. primo, & in libello de miſtione, & cum Themiſt. in Paraphraſi ſuper. 2. de anima cap. 3. triplicem eſſe compoſitionem. Prima eſt, quando aliquid ex rebus corporalibus componitur, vt domus ex lapidibus, & ligni: ex carne & oſſibus generatur animal. Secundum genus compoſitionis eſt permiſtionem, vt mulſum ex aqua & melle. & hoc ſecundum genus differt à priore, quia in priore totum & partes diſiuncta & diſcluſa ſunt locis: in hoc autem quicquid loco diſcluditur non venit in miſtionem, quia totum & partes in eodem loco eſſe videntur, re vera autem abolitę ſunt partes, & ſeruatur integritas. Tertius modus eſt, quo ex ære & figura cõ- E ſtare ſtatuam dicimus, & vniuerſaliter ex materia & forma corpus. Dicimus igitur propoſitionem Auerro. veritatem habere de generatione rei ex pluribus vna re in actu, ſicut eſt generatio miſti, quod de nouo dicitur generari ex pluribus in actu immediate, quòd tunc oportet quòd elementa veniant in locum miſtionis, & alterentur, & corrumpantur vſq; ad medietatem, vt ipſe tenuit in. 3. cœli com. 67. ſed, ſi miſtum debet generari ex alio miſto, non eſt neceſſarium: quia tunc generationis eius vnum eſt actu, puta ſanguis menſtruus eſt ſubiectum generationis membrorum conſimilium. vnde membra conſimilia ideo dicuntur fieri ex elementis prima compoſitione, non quia immediate ex elementis tanquam ex materia proxima generentur, quia hoc eſt contra ſenſum, ſed hoc eſt reſpectu membrorum organicorum. vnde F ſenſus Auerro. talis eſt, vt illa dicantur generari ex elementis prima compoſitione, quæ non generantur per tot media, per quot generantur organica. nam iſte eſt ordo. ex elementis generantur cibi & potus: ex cibis & potibus generatur ſanguis menſtruus: ex ſanguine menſtruo membra conſimilia: ex conſimilibus organica. patet autem quod plura mediant inter genetationem organicorum ex elementis, quàm in generatione conſimilium. ſi elementa igitur de nouo debent venire ad generationẽ alicuius miſti immediate, oportet vt prius ſint ſeparata in actu, & ab agente moueantur ad locum miſtionis, in quo ſimul congregata alterantur, & diuidantur ad partes mi-

B. eludo.

Solut. Contrad. in dictis Auer.

G minimas, vt dicit Auicen. & ſic reſultat cõplexio. & per conſequens forma miſti. Sed non eſt vera ſemper in generatione cuiuſlibet miſti ex alio miſto, in quo elementa erant refracta & vnita, quia tunc non ſunt in locis diuerſis, vt patet. Intelligitur etiam Auerro. propoſitio de generatione ex pluribus compoſitis ex materia & forma. & hoc dicitur, quia fallit de generatione compoſiti ex materia & forma ſimplici. nam quæ ſunt præter materiam ſimplicem & formam ſimplicem ſunt formæ compoſitæ & materiæ compoſitæ. In tali enim generatione agens non congregat inter duo diuerſa actu, ſed extrahit illud, quod erat in dotentia ad actum. Aut dic quòd propoſitio Auer non habet locum de generatione, quæ definitur in primo de generatio. H vbi dicitur, Generatio eſt tranſmutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente, vt ſibi certo, ſed habet locum de generatione miſtorum modo declarato alibi enim dixi varias eſſe definitiones generationis ab Ariſtotele traditas. & tu bene intelliges, ſi videbis quæ ſcripſerim in quæſtione de miſtione.

Secunda contradictio eſt in. 2. colliget cap. 8. Tenet quòd nerui naſcuntur in cerebro, & quòd non ſunt inſixi in eo, vt dicit Gale. Sed huius oppoſitum tenet in 3. de partibus animalium cap 4. vbi Ariſtot. tenet cor eſſe principium neruorum. Reſpondetur. loquitur hic ex mente Galeni, & adducit eius apparentiam, ſed non probat propter hoc opinionem eius.

2. colliget cap. 8.

Solutio.

Contradict. eſt in ſuper capit. 9. Dicit q̃ membra, quę ordinata ſunt ad attrahẽdas ſuperfluitates ſanguinis, non faciunt hoc, niſi quia ſunt ſibi conuenientes in cibo. ex quo ſequitur q̃ cyſtis fellis, cum ſit ordinata ad attrahendum choleram, & ſplen melancholicam, & renes & veſica ad attrahendum aquoſitatem ſanguinis, talia membra nutriantur ex iſtis ſuperfluitatibus. Sed hoc contradicit magiſtro eius Ariſto. & in libris de partibus, & de generatione animalium, volentis in habentibus ſanguinẽ, ſanguinem eſſe vltimum nutrimentum. ibi probat primo de geperatione animalium choleram non poſſe nutrire aliquod membrum, quia habet qualitates oppoſitas nutrimento. quia nutrimentum eſt dulce, & cholera eſt amara. Item contradicit ille vir ſibi ipſi in. 2. Colliget capit. primo vbi tenet contra Medicos, quòd membra

2. colliget cap. 9.

I

consimilia non possiunt generari ex cholera & alijs superfluitatibus, quia in vulua non reperitur in actu nisi sanguis tantum, & non alij humores à Medicis nuncupati. sed eadem est materia generationis & nutritionis. Quòd si dicatur quòd sermo eius hic de membris officialibus & non de simplicibus. Contra, quia officialia augentur, & nutriuntur, quia simplicia augentur, & nutriuntur, vt patet ex primo de generatione & corruptione in ter. com. 33. Nisi esset quòd hoc dictum est ex mente Medicorũ. Sed tita solutio stare non potest, quia sermo eius manifestat se ex propria intentione loqui, quia dicit, & scias hoc, & ne tradas oblitioni. Amplius, cum sermo eius esset in illo libro, sicut sermo Auicen. qui semper reperitur medius inter Peripateticos, & Loquentes, vt ipse dicit in. 2. physicę auscultationis cõ. 22. & ita incidit in consimilẽ errorẽ, quia nunc nec est purus Medicus, nec purus Physicus. Ideo aliter dicendũ puto, sicut ipse dicit in simili de stomacho, in eodem cap. dum dubitat vtrum nutriat ex chylo, & dicit q̃ illa nutritio potius videtur spectare qualitati q̃ quantitati, ac si diceret q̃ non est vera nutritio. sed ga operatio eius & obiectũ proprium eius est cibꝰ, qui in chylum conuertitur, ideo cessat fames sumpto cibo, sicut cessat sitis sumpto potu, & stomachus voluptuatur in illo chylo. ita & potest dici de hmõi mẽbris a natura destructiui ad attrahendum hmõi superfluitates q̃ voluptuant in eis, sicut suis fœcono & luto fœtidũ, & est per vtã qualitatis, & non q̃titatis p̃ vera nutritionem. Aut hoc est, vt ipse dicit ibidẽ, ga ibi est cõmista aliq̃ humiditas sanguinea, aut phlegmatica: & sic põne eius sit nutritio, & non merito cholerę puræ, aut melancholię pure. Nã & ex ista Arist. multa sunt animalia, quæ non nutriunt̃ sanguine, sed aliqua humiditate ꝓportionali. & ita dictũ Aristo. in habentibus sanguinẽ sanguis est vltimũ nutrimentum, est verum; vel aliquod sanguinis ꝓportionale saltẽ aliquibus mẽbris, vt in stomacho, & in istis tam allegatis.

K

L

Solutio.

M

Quinta contradict. est in capit. 13. Dicit Auer. carnem esse organũ tactus, & q̃ nerui non currunt nisi ad tẽperatã cõplexionem carnis, ga fiunt in sua complexione fibres complexionis cerebri. & ideo in animalibus perfectis in carne ipsorũ sunt disseminati multi nerui, & vbi nerui multi isti non perueniunt, illa mẽbra hãt sensum durũ, & obtusum

2. colliget cap. 13.

A tuſum. Sed huius oppoſitū ipſe tenet in. 2. de aīa in cō. t 23. Etiam contra hāc opinionem vt eſſe Ariſto. ibidē, & Themiſt. Vide Cōciliatorē in ꝓpria dria de hac materia.

Solutio. Secundū ſniam Auer. in iſto loco videt eē dicendū carnē eſſe organū & neruum eſſe ad tēperandā cōplonem carnis. & ideo caro, vbi ſunt multi nerui diſſeminati, eſt magis ſenſitiua Sed tunc, qñ dr ꝙ caro eſt medium. 2. de aīa, hoc intelligendū eſt de carne pura. cogita, qa Ariſt. in. 2. de aīa dicit ꝙ organū eſt intus, & Græci exponunt illud pro cor de ibi, & Auerro. pro veritate contradicit ſibi in hoc loco, & ibi, vt vides.

Diſceptatio ē orga no ſenſus tactus. Videt mihi ꝙ ad euitandā iſtam diſcordiā, ꝙ aliud eſt loqui de tactu vt cōparat membris ſimplicibus, aliud vt cōparatur membris organicis. partes. n. nīri corpotis ſunt dupliees ex primo de hiſtoria aialiuin capit. 1. & de partibus, ſimulares, & diſſimilares. & iterū operationes aīæ, quædam ſunt actiones, & quædā paſſiones, cū virtutum aīæ quædam actiuæ quædā paſſiuæ ſint ex 2. de aīa. & Ariſt. iudiciū facit cōparando actiuas paſſiuis, ꝙ virtutes actiuę ſimpliciter attribuunt membris organicis, & virtutes paſſiuæ principaſr attribuunt membris conſimilib⁹, vt 1. de hiſt. aialiū ca. 4. & ē in cap. de carne, & de ijs, q̄ vice carnis habentur. & tūc cū tact⁹ ſit de virtutib⁹ ſenſituus q̄ enumerant inter paſſiuas virtutes aīæ. 2 de aīa. 52. & 3 de aīa cō. 18. authoritate Alexan. vr pricipalr iſtā virtutē attribui membro cōſimili. membra aūt cōſimilia, vt Ariſt. dicit, ſunt caro, ſanguis, vena, arteria, neruus, pilus, piguedo, os, vnguis, & id genus.

B Quare aūt aliter vel aſr per ſenſum tactus op3 ex iſtus membris illi pricipalr tactū attribui, cuius cōplexio eſt magis tpata, quia operatio tactua tpamētū requirit Diſcurrē ti aūt p ſingula ex membris cōſimilib⁹, quæ ſuperius enūerata ſunt, nullū ē magis aptū vt ſit organū, niſi caro. ſanguis. n. eſt pp carnem, & ē mā ei⁹, & carnis complexio ē calida & humida in ſuo tpamēto, in quo cōſiſtur vita, & ſenſus: nerui vero, venę, arteriæ habēt cōplexionē frigidā & ſiccā. & iō deruit pp iſtā iōnē carnē eē organū. iſto mō Ariſt. loquit in 1. de hiſtoria, vbi tradit doctrinā qa, & ita determinat i lib de ptibus aialiū, vbi tradit pp qd. Sed, ſi nos deſide attribuam⁹ ſenſum iſtū membris organicis, tūc ſine dubio illud ē primū organū tactus, i quo primo appet inter organa iſta opatio, & virtute carnis iſta opauo alijs organis cōicata, quia cor ē primū, qd' viuit & C ſentit, & alijs ſenſus eſt ꝙ cor cōicat⁹. & iō argumēto iſto Ariſt. poſuit cor in 3. de partib⁹, qñ loquit de organicis, eē principium ois ſenſus. Qñ igit in lib. de aīa loquit de tactu, loquit vt ē in habitudine aīæ, q̄ eſt actus corporis iſtrumētalis ſeu organici actus. & ita dixit illud, qd' ē organū tactus, ē intus, ſ. cor, & caro dicta extrinſeca, cui aduenit ſenſibilia, cōcurrit in rōne medij. ſed, qñ dixit carnē eē organū, cōſyderauit cōparādo ptes ſimilares. Vñ, ſi ptes ſimilares in cōi, aut ſaltem partes ſimilares cordis, ex quib⁹ cor cōponit, nūerent & cōparent inter ſe, cuiq; iſtor ū tribuit tact⁹. Cor. n. ſm Ariſto. eſt pricipiū oīum venaū & neruoꝝ, & ē i eō ſanguis & adeps. ſic ſm Ariſt. dicēdū ē carnē eſſe organū. & null⁹ neq; Græcorū, neq; Arabū, nec Latinorum vi D ſit iſtā cōciliationē in Ariſtot. ante nos. quia aliter loquit in 1. de partib⁹, & i 1. de hiſtoria, qñ dixit carnē, alr in 3. de ptib⁹, qn dicit cor. quia ibi loquit comparādo tactū ad partes ſimilares, ſed in 3. ad partes diſſimilares. & ſic ét i 2. de aīa qa aīa ē actus prim⁹ corpis organici. & iō tact⁹, vt ē de virtutib⁹ aīæ, i lib. de aīa hēt primo cōſyderari, vt attribuit membro organico pp aię diffinitionē Caro igit ſm Ari. alr & alr ē organū, & ē mediū. Vid ꝙ cōpleméto Alberti 12. de aialibus tractatu 2. cap. 8.

Quita cōtradi. ē 1. cap. 17. Scribit Auer. ꝙ ſenſus olfactus i aialib⁹, q̄ odorant ſine attractiōe, vt eſt i apib⁹ & formicis, iſte ſenſus ē clarior, q̄ i ijs, q̄ odorāt p attractionē. Sed huius oppoſitū legim⁹ in 5. de gñatiōe aialiū cap. 4. ꝙ ſenſus claritas puenit ex organi ſynceritate, q̄ atteſtat cōplexiōi magis tpatæ. Cū igit multa aialia ſaltim hō, q̄ p attractionē odorat, habeat complexionē magis tpatā, igit organū eius eſt ſyncer⁹, & p cōſequēs ſenſus olfactus eſt clarior. Niſi eſſet ꝙ dictum eius eſt intantum, quo ad manifeſtationem actus ſentiendi, quia animalia iſta, vt apes ad longam diſtantiā inſequunt nutrimētū ex odore ſine attractione: ſed aialia, niſi attrahant, debilr immutantur. vnde, qñ volumus bene pcipē appropinquamus, & attrahimus odores, & ita faciunt carnes & alia. ſed, quò ad diſtincte cognoſcere diſtas odorum nos excellimus alia. & iſta eſt ſententia Ariſtotelis ibi, licet multa quò ad diſtantiam excedāt nos in hoc actu.

2. Colliget cap. 17.

Solutio.

SVPER

G

SVPER TERTIO LIBRO COLLIGET.

3. Colliget cap. 12.

Contradictio est in 3. Colliget ca. 38. Loquẽs de sensu visus, & accẽtib⁹ ei, dicit q⁹ pprietas visus é, q⁹ é susceptiu⁹ colorũ, q nõ sunt denudati a materia. Sed hoc cõtradicit philosopho i. 2. de aia, qui dicit cuiuslibet sensus ꝑ priũ eé susceptiuũ spẽrũ sine materia. Soluitur, q⁹ itelligit de abstractiõe a materia & cõdonib⁹ eius: hoc.n. itellectus est ꝑpriũ. & iõ infert q⁹, si ita eẽt, tũc ipse eẽt itellectus. verba.n. sequẽtia hunc sensum ptæferunt ibidem.

Solutio.

SVPER QVINTO LIBRO COLLIGET.

5. Colliget cap. 12.

Averroes i 12. ca. vbi de medicinis stipticis loquit', iquit q⁹ frigiditas, q non est terrestris, é debilis opationis. Vñ igit' q⁹ terra sit frigidior aqua, cui⁹ oppositũ hr in 2. de gnatione & corrup. te. cõ. 21.

H

Solutio.

Soluit' intẽtio eius est ponere driam inter medicinas oppilatiuas, & stipticas. nã licet ambę frigidæ sint, tñ differũt. quia oppilatiuę fundant' in materia subtili, sed stipticę in materia grossa. & iõ é materia terrestris, quia frigiditas iũcta siccitati inducit grossitiẽ, sed iũcta hũiditati inducit subtilitaté. & iõ dicit, q⁹ istæ stipticæ medicinæ sunt natura frigidæ, & terrestres, & fortis siccitatis, quia terra é principium siccorũ. Sed ista solo ttare nõ põt. quia ipse i cap. d medicinis oppilatiuis dicit q⁹ sunt naturę frigidæ, & terrestres, & remotæ a mordicatiõe. Nisi eẽt q⁹ é latitudo i mistis, quia terrestreitas magis dñat' i stipticis. vñ ibidem dicit q⁹ oppilatiuæ aut sunt tpare cõplexiõis, aut declinãt ad paruã frigiditaté. vñ cõplexio mistorũ differt a cõplexione simpliciũ, & habet latitudinem magnam, &

I

diuersitatem etiam in ipsis mistis.

5. Colliget cap. 23.

Scda cõtradi. é i ca. 23. Dicit Auer. q⁹ nõ é extraneũ vni⁹ agẽtis actiões diuersificari diuersis dispõnib⁹ subiecti. Hui⁹ oppositũ hr in 2. de aia cõ. 60. Soluit' nõ est cõtradictio. nã fmo eius in 2. de aia é fmo cõparatiuus, videlicet q⁹ melius est exitũ mare materiã diuersificari per formã q̃ ecõtra. quia vt dicit cõ. 2. phy. in hoc Arist resistit Antiquis cõ. 87. ipsi.n. opinabant' q⁹ formæ sequunt' materiã, & diuersificant' ꝑ illas. & ipse opinat' ecõtrario. cũ hoc tñ stat dictũ eius in hoc loco. quia actus actuorũ sunt in patiẽte & dispõsito: & iõ nõ inconuenit ab vno agente ex diuersis dispõnibus subiecti ꝓuenire diuersos actus. sicut ibi dat' exẽplũ, q⁹ medicinæ, q̃ Bezahar a Medicis dicunt', i. q̃ sunt appropriatæ cõtra aliqua venena, corpus sanũ interficiũt, & corpus affectum dispositione venenosa, cui illa medicina contrariatur, sanat illud.

K

Tertia contradict. é in cap. 24. Dicit q⁹ corpora aialiũ sunt calidiora terræ nascentibus: & iõ in terræ nascẽtib⁹ non inuenit' calor in actu. Sed huic aduersat' dictũ Aristo. in lib. de morte & vita, vbi definit gnationẽ aiatorũ, dicens q⁹ gnatio est prima participatio aiæ i calido naturali, & vita est eius permãsio. Amplius in 2. de aia, & i lib. de lõgitudine & breuitate vitæ, aia oia mediãte igne opat', & ita in vegetabilibus é calor in actu. Soluit' non é in actu secũdo, vt sensibilit' a nobis sentiat', sicut é in aialib⁹. nã, vt iquit Gal. si quis poneret manum in cordis ventriculis, sentiret manifestã & notabilẽ caliditatẽ, qualẽ nõ sentim⁹ in partibus intimis, aut extrinsec⁹ plantarũ. & sic intelligit' dictũ eius. Et sic sit finis solutionũ ad contradictiões Arist. & Auer. super tota Philosophia Naturali, & super tota Metaphy. & super lib. de Substãtia orbis, & super lib. Colliget. Ad laudẽ oipotẽtis Dei & gloriosissimæ virginis Mariæ. in quibus si quid dictũ é, qd' a veritate fidei nræ dissonare vr, illud ex Philosophorũ mẽte, & Auerr. cuius nos interpretes fuimus, dictũ sit. Ego aũt in oibus Romanę ecclesiæ me submitto, ꝓ veritate fidei nræ, ꝓ qua bis patiar mori, ꝓ qua bis moriar libens.

5. Colliget cap. 24.

Solutio.

L

Solutionum Contradictionum in dictis Aristo. & Auerroys finis.

M

Ioannes Bruyerinus Campegius, vir doctus, ac in dicẽdo perpolitus, tres Collectaneorũ Auer. sectiones, tribus Colliget lib. Secundo, s. Sexto, ac Septimo respondẽtes latinitate donauit, eas q; in lucem protulit, Nos autem studiosorum commodo eas post antiquam librorum Colliget translationem vnà cum ipsis imprimendas curauimus.

IOAN.

IOANNIS BRVYERINI CAMPEGII IN SECTIONES TRES COLLECTANEORVM DE RE MEDICA AVERROHI PRAEFATIO,

Ad Illuſtriſsimi potentiſsimiq; Principis Lotharingorum Medicum Ioannem Galfredum doctiſsimum: atque Hieronymum Montuum Allobrogum medicorum præſtantiſsimum.

NON *deerunt, ſcio, viri clariſsimi, apud quos noſtra hæc Collectaneorum rei medicæ Auerrohi interpretatio calumniam pro gratia habitura ſit. Quippe plerique omnes iuniores medici iã intolerabile in Arabum Mauritanorumq; dogmata odium conceperunt, vt ne nominand, citandiue locus relinquatur: principes etenim Hippocratem, atq; Galenum habere nos prædicant, quos in primis ſectari, ſummaq; veneratione, ſimul ac diligentia obſeruare debeamus, qui vniuerſa, quæ ad medicinam pertinent, tam doctè, tam copioſè, tamq; accuratè poſteritati tradiderunt, vt à cæteris nihil addi poſsit, quod rem medicam adiuuet. Quæ opinio, vt nobis omnino handquaquam probatur, ita non vſquequaq; improbabitur. Sanè ſummus fuit Hippocrates, ſummus deniq; Galenus, verum numeris omnibus minime abſoluti: quod de Hippocrate identidem ingenue fatetur Galenus: atque ét de Galeno tum Græci, tum Latini, tum Mauritani, inter quos primas ſibi vendicat Auerrhous, qui multis in locis omni ſtudio conatur conciliare Ariſto Galeno: interdum vero ab ipſo notatur Galenus: quod quàm rectè, viderint docti. Ego quidem in ea ſum hæreſi, Arabum pariter ac Maurorum de medicina commentarios, prorſus haud eſſe negligendos, maiorum noſtrorum veſtigijs inſiſtens, qui etſi eloquentiæ viribus minus valerent, ingenij tamen ſubtilitate, ſcientiarumq; omni genere minime deſtitnebantur: quod me aliquando docuit noſter ille Dionyſius Coronæus, triplici lingua ornatiſsimus, Latina, Græca, atque Hebræa, mihiq; olim in literis Græcis præceptor: quippe inter euoluendum Gentilis in Auicennam monumenta, deprehendit illum multa aſſequutum iudicij acrimonia, quæ oportuit abeo, qui linguam Arabum, Hebræorumq; calleret, explicari. Vbi etenim locus occurrebat, in quo variæ eſſent controuerſiæ, codicem Auicennæ Hebræum (quem ſecum Roma aduexerũt, poſtremo Clementis ſeptimi Pontificis anno) ſtatim conſulebat, illicq; perſpiciebat Fulginatem, illarum linguarum omnino expertem, codici Hebræo planè aſſentiri. Quamobrẽ apud me plus ſanè valebit veritatis amor, quàm timor calumniæ, quam vel doctiſsimi, ſapientiſsimiq;*

tiſſimiq; defugere vix potuerunt. Sic varia ſunt hominum ſuffragia: multis nanq; recondita doctrina, impolita, incultaq; placet: alijs eloquentia ſola arridet: nonnulli linguarum peritia, ſcientiarum tamen cognitione deſtituti, commendantur: quod prudentiſſime Eraſmus vno libello declarauit. Ab Hippoc. Galeno, atq; alijs medicis Græcis nemo ſanæ mentis negabit optimum medendi exemplari peti: nec inficiabimur è Græcia medicinam pro fectam, & eam elegantiſſimam, atque incorruptiſſimam: non tamen ab his ſolis pendebo, in ipſorumque verba tam ſanctè iurabo, vt non interdum melioribus, cumulatioribusque remedijs inuentis, ab ijs deſcedam, admittamq; ſi quid recentiores vel inſigniter barbari, incultique, porrexerint melius. Nempe exempli gratia, ſi variolis morbillisq; adhibenda ſit curatio, (Græci ἐξανθήματα) quæ exigua ab antiquis proditareperitur, tum ex Auicenna, Auerroo, cæterisque id genus mutuo ſumere verebor? Atqui Galenus vir elegantia ſtyli incomparabili ex Scribonio Largo, & alio quodam Lugdunenſi medico quædam decerpſit, minime veritus ne incultior fieret oratio: Plato item eloquentiſſimus ab Hebræis, Aegyptijsque non pauciſſima, rariſſimaque didicit. Quinetiam Ariſtoteles ille eloquentiæ princeps à Iudæo quodam viro egregia multa hauxit, Clearcho Peripatetico teſtante: Theophraſtus inſuper (ſcribente Euſebio) ex Hebræorum libris non pauca laudauit, deſumpſitq;: id tamen non obſtitit, quò minus elegantiſſime placita ſua poſteritati mandarent. Nam quid opus eſt commemorare aliorum philoſophorum, & virorum literatorum penè infinitorum peregrinationes ſuſceptas? qui tamen vniuerſi ſtylo elegantiſſimo, exultiſſimoque commentarios conſcripſerunt, nullamque barbariem ex barbarorum conſuetudine imbiberunt: quin potius ſeſe politiores, venuſtioresque effecerunt. Ceſſent igitur, qui hoc noſtrum qualecunque negocium nitio nobis vertere volunt. Atq; haud ſecus, ac Carneades, qui ſcripturus aduerſus Stoicos prius veratro ſuperiora expurgarit, faciant, dum Auerrhoi nouam interpretationem legere aggredientur. ſic enim continget res, vt qui in ipſis continentur vitioſiſſimi ſuccι, vacuati, depulſique, nulla abſurda, nulla tumultuoſa, nulla denique diſtorta viſa ipſis pariant. Verum enimuero Criticorum huiuſmodi calculos, cenſuras ne nihil moror: Vna mihi ſatis erit, viri nunquam ſatis laudati, veſtra ſententia, vnum veſtrum iudicium pro lapide Heraclio. Cur vero conuertendi in Latinum Collectanea de re medica Auerrhoi protuleriam ſuſceperim, in cauſſa fuit ocium, quo ab Aulæ Gallicæ tumultibus liberi, aliquot iam menſes fruimur Lugduni Mecænate noſtro clariſſimo, prudentiſſimoq; Cardinali Turnonio, Regis Chriſtianiſſimi vices gerente. Conſideranti nanque mihi Galeni principis noſtri vniuerſa penè opera Latinitate donata, ſimul ac Græcorũ aliorum poſteriorum, diligentia virorum doctorum, venit in mentem, me quoque poſſe medicinam adiuuare, ſi hanc, quam aggredior materiam, alijs vel inuentatam, vel corruptiſſimè depranatam, quam poſſem diligentiſſimè tractarem. Laborum equidem hac in re vehementer, quoniam codices, quos typis excuſos habemus, depranatiſſimi eſſent, vnde aut nihil, aut parum adiumenti ab ijs capere potuimus: verum ab hinc menſes aliquot inciderat in manus noſtras Codex vetuſtiſſimus, qui tres quatuorue ſectiones horum Collectaneorum complectebatur, quique referebat eam tempeſtatem, qua in Gallias immigrarunt Arabum, atque Mauritanorum, tum Philoſophia, tum medicina. Porrò mei officij eſſe puto, eadem opera docere, quo modo harum gentium barbararũ doctrina ad nos deuolarit. Poſtquam itaque Athenarum florentiſſimum

ventiſſimum ſtudium corruit, Romanumq; imperium Gothica barbaries inuaſit, migrarunt ad Arabas, Mauritanosq;, adde & Hiſpanos (qui ſub Arabum iugo vincti tenebantur, atque eorum lingua, ac legibus vtebantur) Græci aliquot tum Philoſophorum, tum medicorum libri, potiſſimumque Ariſtotelis, ſimul ac Galeni, quinetiã Platonem legiſſe videtur Auicenna) quo factum eſt, vt complura vtriuſque volumina è Græco in ſuam linguam conuerterint: conſtat nanq; eam gentem bonarum ſcientiarum fuiſſe ſtudioſiſſimam: quamobrem Auerrhoes, Alpharabius, Auicenna, aliique innumeri eodem ſeculo, iis philoſophati ſunt libris, quos ſolos veritati indagandæ ſufficere arbitrati ſunt: in hocq; negocium toti incumbentes, vimq; omnem ingenij effundentes, vtriuſque interpretationes, atque expoſitiones ſuſceperunt. Cùm vero in Hiſpania imperaret Alphonſus literarum, & maximè mathematicarum ſtudioſiſſimus, Mauris adhuc Bethicam obtinentibus, facile fuit vt partim ob vicinam, partim ob frequens populorum commercium comportarentur in Hiſpaniam citeriorem Auerrhoi aliorumq; Mauorum lingua conſcripti libri, vbi ab Hiſpano quopiam Latinitate vtcunque donati ſint: aut florentibus iam in Lutecia Pariſiorum philoſophiæ medicinæque ſtudijs, ex Hiſpania in Gallias deportati, illic transferri potuerint: quemadmodum imperium tenente Carlo Magno, Ioannes Scotus monachus Dionyſij opera conuerterat in Latinum. Præterea Hebrei horum placitorum exortes minimè eſſe voluerunt, quorum primus (quantum intelligo) Moſes AEgyptius acerrimus Ariſtotelis ſectator, & Auerrhoi ſeculo philoſophatus, negocium tale eſt aggreſſus: quem poſtea alij imitati, multa in lucem emiſerunt omni doctrinæ genere monumenta. Sanè quantum autoritatis ſemper habuerit apud antiquos recentioresq; Græcos Ariſtoteles, tam clarum, vt explicatione haudquaquam indigeat. Apud Latinos verò paucos reperias, qui tam ardenter illum ſint ſectati, niſi ſi poſtquam ex Italia terra, in Gallias noſtras philoſophi quidam conuolarunt, magna cum laude pariter & frequenti auditorio commentaria Auerrhoi in Ariſtotelis volumina interpretantes inde factum eſſe nemo ſanæ mentis dubitabit, vt vel parum fida incultaq; tralatio magnum æſtimationis incrementum, tum in Hiſpania, tum in Gallia, tum in Italia traxerit. Cùm vero noſtra memoria philoſophia omnis Iacobo Fabro Stapulenſi duce cæpiſſet primum caput attollere, atque politior, Latinior, elegantiorq; legi, medicina quoque Leoniceni auſpicijs libertatis ſpem non exiguam cæpit. Ab his elaborarunt in hac re, & id feliciſſimè, aliquot clariſſimi viri, non eloquentia tantum freti, verumetiam ſcientia omnigena refertiſſimi. Deinde alij bonæ quidem indolis iuuenes, ac ſpei: ſed doctrina (cuius libros interpretandos ſuſceperant) penè deſtituti. Horum ego errores perſpiciens, dim equidem dubitaui num prælo committerem tres ſectiones Collectaneorum Auerrhoi, quæ de ſanitate tractarent, videbam, quam difficile eſſet calumniam vitare. Sed tandem vicit, impulitq; ardens veritatis indagatio, quam anteponendam rebus omnibus identidem prædicare ſolco: vicit item Hieronymi Montui, philoſophorum ſimul ac medicorum ſuæ ætatis facile principis, adhortatio: quare in hunc maxima culpæ atque calumniæ pars (ſi modo ſit) reijcienda erit: frequentiſſimè etenim ingenueque confeſſus eſt, ſe plus per Auerrhoi noſtri lectionem profeciſſe (alioqui Galeni operum maximus helluo) quàm per vllum alium poſteriorum Græcorum. Cuius ſententiæ audacter ſubſcribere poſſem, qui in omnium commentarijs diligentiſſimè ſit verſatus.

Quippe

Quippe liquido perſpiciet, non eo animo ſcripſiſſe Auerrhoum, vt Galenum (cui tam tum ſit addictus, quemq; tam egregiè laudet) taxaret. calumniaretur que: verum id omni ſtudio, modisque omnibus ſatagere, vt Ariſtotelem (cui etiam ſummopere fauebat) ſi fieri poſſet, ab erroris inſigni nota liberaret, hunc que cum illo conciliaret. Nam quod ad controuerſiam, de principe animæ ſede, ac domicilio pertinet, quæ ſanè cum inter philoſophos, tum inter medicos acerrima eſt: alijs: vt Democritus, Hippocrates, Plato, in cerebro collocantibus: alijs, in quorum numerò Eraſiſtratus, circa cerebri ventriculum, quod vocat ἐπικράνιδα: alijs in cerebri concauo, quæ & horum eſt, inter quos Herophilus: quidam verò, vt Strato, in frontis parte interiori poſſint: Parmenides atque Epicurus in toto pectore ſuam putauere: Diogeni placuit eã eſſe in arteria cordis concaua: Stoici in corde, vel ſpiritu, qui circa cor eſt: Ariſtoteles verò philoſophorum maximus, in corde habitare cenſuit: à quo ſi diſſentiat Galenus, medicorum omnium facile primus, non mirum videri debet. Non mirum denique, ſi ab hoc Alexander Aphrodiſeus diſcrepet, qui eadem tempeſtate floruit, qua Galenus, in libro ſuo enarrationis de anima pro cordis principatu multa diſcutiens, vel ad animantium diſſectionem prouocans, vt oculata fide facilius quiſpiam ſuum à vero non eſſe alienum iudicium, dignoſcat. Quod animaduertens Auerrhous. poſt Ariſtotelem ſummus Philoſophus, atque poſt Galenum medicus ſummus, tantamq; controuerſiam dirimere cupiens, totque ſeculis agitatam, partem huic, partem illi concedens, & ita diſſidium componens, vt ab alterutro non ſtaret, & ſecundum alterum litem non daret: functionum videlicet principia cordi attribuens: fines verò cerebro dilargitus. Hoc teſtatiſſimum cuiuis poteſt facere, quàm difficile illi fuerit ab altero diſcedere, quæ ſunt in vtrunque ardentiſſima eius voluntas. Afferrem hoc loco mille alias controuerſias, inter philoſophos ſimul, ac medicos coortas, vt eſt de ſomno, ac vigilia: de ſenſu: denique de ſemine, ex quibus fiat, quid nam ſit, à quonam depromatur, itemque num ab vno tantum mare, an etiam à fœmina: quæ ſanè lis duobus, & eo amplius, annorum millibus, ſub doctiſſimis, eloquentiſſimis, graniſſimiſque cenſoribus verſata, hactenus ſine fine perſeuerat. Non deſunt, qui fœminam quoque proijcere ſentiant: è quibus Pythagoras, Democritus, Epicurus. Ariſtoteli verò diuerſa fuerunt placita, quanquam Firmianus velit eundem idem ſenſiſſe. Poſterior autem Galenus Ariſtotelem reliquit, atque veteribus ſubſcripſit: quem poſtea Auerrhous non omnino ſequi videtur, verùm potius Ariſtoteli adhærere. Quamobrem omnis quoque poſteriorum ſchola ſuper hac re decertauit, & adhuc ſub iudice lis eſt. Cùm igitur medicinæ candidati à lectione horum Collectaneorum, ob tam incultum, tanq; horridum ſermonem abhorrerent, vnde Auerrhoi ingenium eruditionemque intelligere minimè poterant, officium meum eſſe putaui, vt ſi quid virium in nobis eſſet, quibus efficere, ac præſtare hæc meliora valerem, hunc materiæ campum ingrederer, & pro dignitate excultiorem faceremus: in quo gloriari non verebimur, nos primos eſſe, qui huiuſcemodi barbarorum interpretationem ſuſcepe-rimus: quæ (vt ſperamus) ad eloquendum aptior, & ad medicandum commodior vtiliorque iudicabitur: modò lector mentem ſanam habeat, in corpore ſano. Sed illud repetendum, me multum laboris inſumpſiſſe, multumque vigiliarum collocaſſe in his conuertendis, & inſtaurandis: cum à nullo, præterquam à codicis mei vetuſtate, quæ fidelius ſcripturam reddidit, quàm formis excuſi libri, iuuarer. Legendus mi-

hi

G hi profectò fuit tum Galeni, tum Aristo. opera euoluenda, & notanda: quæ quàm K
sit negocioſum, operoſumq; vel ſemel diligenter legiſſe, nedum ad transferendum accommodaſſe, lector eruditus facillime peruidebit. Etenim nemo, niſi is qui & naturalis philoſophiæ, & medicinæ ſit peritiſſimus, tale quid audebit. Nullus denique, qui Latinæ ſimul, ac Græcæ linguæ expers fuerit: quòd ſi Hebræam adiunxiſſet ad vnguem factus interpres, ſummopere commendaretur. Sequi verò ordinem videtur, quẽ Ariſtoteles in libris ſuis de hiſtoria animalium vſurpauit: cauſſas namque materialem primo tradidit: ab hac finalem, ac formam (quas eſſe eaſdem propè opinantur) poſtremò eam quæ efficientis nomen præcipuè obtinet; vt quod ſuperioribus collectum eſſet: inde diſputatione rationibus vallata ſtabilitaq; in vſum veniret. Cogitanti aũt mihi, quos huius mei laboris defenſores pararem: & eos quàm poſſem doctiſſimos potẽtiſſimosq; ſoli occurriſtis, viri literatiſſimi, d gni, quorum felicibus auſpicijs prima ingenij noſtri fœtura in lucẽ prodire intrepidè debeat. Ad hæc vobis dicendã qualẽcũq; noſtrã opellã optimũ eſſe duxi, vt officio aliquo, & perſpicuis beneuolẽtiæ ſignis, egregia illa veſtra erga me volũtas, veſterq; amor ardẽtiſſimus roboraretur. Quod (ita me Deus amet) præ-
H ſtare alio pacto haud poterã, quàm re, qua vos munerari, potiſſimum, expetere L
exploratum haberem. Vobis itaque literarum ſitientiſſimis atque ſcientiſſimis, aliquid de meorum ſtudiorum officina depromo: quod ſi aptum ac iucundum eſſe contigerit, propediem alia, è multis quæ habeo, in lucem emittam. Valete igitur, & candidè noſtras vigilias in nominatiſſimum Auerrhoum interpretamini. Lugduni ex ædibus veſtri Symphoriani Campegij libertatis mediceæ aſſertoris,

M. D. XXXVII.

Idibus Ianuarij.

AVERROIS CORDVBENSIS

COLLECTANEORVM DE RE MEDICA SECTIONES TRES.

A Ioanne Bruyerino Campegio latinitate donatæ.

DE SANITATE SECTIO PRIMA.

De ſanitatis definitione, temperamentis, atque partium vniuerſarum corporis ſtructura.

Cap. 1.

H

Sectionæ 2. Coll. li. 1. dicet.

Anitas eſt cõmoda partiũ corporis hũani affectio, conſtitutioq;, cui⁹ ope functiones ſm naturã edimus, & patimur idipſum, quod natura par comparatum eſt. Hæc autem definitio eſt ex his, quæ per ſe notæ ſunt. Cum itaq; partium, quãtum ſenſu deprehenditur, duplex ſit compoſitio: ſimilarium videlicet, I ac diſſimilarium: primum in vnaquaq; harum quid ipſa ſit, conſyderandum: Deinde in dſias ſecabim⁹: Poſtremo actiones, atq; paſſiões ſingulis attributas perdiſcere oportet: quod cum effecerimus, quid ſit ſanitas vere, atq; abſolute tenebim⁹. Sũpto igitur ab incompoſitis ſimilaribusve partibus initio, aſſerimus, methodum, qua exploramus id, quo cum actiones, paſſionesq; ſuas hę perficiũr, certiſſima nobis, ac firmiſſima medicinę fundamenta adferre poſſe. Eſt nanq; naturalis philoſophię interpretibus docte abũdeq; dictum, Similaria, quatenus ſimilaria, ex quatuor elementis conſtare: terram dico, aquam, aerem, & ignẽ. Quinetiam libro de generatione & corruptiõe oſtenſum eſt, generationem a moderantia mixturæ ac temperamenti proficiſci: commiſtionẽ vero temperaturamq; modo elixationis confici: & hanc ipſam a calore tãtum, libro meteorologicorum quarto explicatum. Ad hęc dſiarũ varietatem, quę ſimilaribus adeſt, a quatuor qualitatum, calidæ videlicet, ac frigidæ, humentis, ac ſiccæ M differentia modo, menſura ve haud quaquam contingere: quandoquidem ipſarum alia eſt temperatura. Præterea, eodem commentario proditum eſt, ſimilarium formas eaſdẽ eſſe cum temperaměti formis, quas conſequũtur accidentia, quę in ſingulis harum dſijs ſpectantur. Hæc quidem, vtpote maxime neceſſaria, & ab indicationibus naturalis philoſophię doctis, atq; ordine optimo diſpoſitis orta, præceſſiſſe oportuit: qua in re, medicorum nõ pauci graviter aberrant, qui de hac ſcientia

L

ſcri-

habere quippiam aggreſſi, ſermones abſurdos, nulloq; ordine digeſtos reliquerunt: cuiuſmodi eſt videlicet, q; vniuerſalia particularib⁹ aſſignant entibus: quo fit vt longiſſimè abſint ab his, quæ probare, & explanare nituntur, demonſtrationibus. In quorum album Gale. quoq; referendus erit, qui in cõmẽtarijs de temperamentis indicationũ methodum aliam ab ea, quam ĩ libris de elementis vſurparit: quare vel apud illum, qui dialectica a limine tantum ſalutauerit, huius dicta minimi erunt ponderis. Verum vnde noſtra defluxit oratio reuertamur, atq; eo ordine, quo cœptum eſt, prouehamur. Si igitur quæ nuper a nobis aſſerta ſunt probè intellexeris: hoc eſt, id, cuius ope ſimilaria & agere & pati, quod ſecundum naturã debent, dicuntur, nihil aliud te aſſequutum putes, q̃ temperaturæ formam, quę a quatuor elementorum moderata mẽſura, atq; commiſtione procedit. Porro miſtilia ĩ mixto bifariam temperata conſyderam⁹: Primo, vbi menſuræ pares adſunt, vocaturq; illa miſtio æqualis, collatione extremorum, inter quę media eſt: Secundo ac poſtremo, quando menſuræ impares. Atq; hmõi inæqualitas ſanè varia eſt, ſm quã ſpecierum quoq; temperamenta varia efficiuntur. Exempli gratia: Equi tẽperatura, longe alia eſt ab ea quæ homini contigit: quippe elementorum moles in ipſo aliter ſe habet, q̃ in homine. Forma igitur illa temperaturæ, quæ vnicuiq; ſpeciei ꝓpria eſt, in ipſa eademq; ſpecie: tum æqualitate, tum intẽperantia, media, ſm multitudinem, atq; paucitatem reperitur: habetq; latitudinem, quę maius minusq; inter extrema admittat. Hęc vero temperies, atq; æqualitas ipſis non deperit, niſi ſi forma earum (vt ita dixerim) ſpecifica intereat. Neceſſario itaq; vnũ, idéq; tpamentum ſpẽi par atq; impar ꝓducitur: idq; in vna, duabusve quatuor qualitatũ, quarum mutua coniugatio fieri poſſit, factiuarum, ſ. ac paſſiuarum, quæq; ſibi inuicem nõ repugnent, cuiuſmodi calida & humida, frigida ac ſicca, calida & ſicca frigida & humida. Quamobrem ſimilarium partium nouem eſſe temperamenta neceſſario fatebimur, videlicet calidum, humidum, frigidũ, & ſiccũ: atq; ex his mutuę coniugationes quatuor, & temperatum. Quæret vero quiſpiam, Vtrum iſtæ omnes temperaturę ita extreme in hoſe exupereut, quemadmodum in elementis qualitatũ modus ac menſura? Cui ſanè reſpõdebimus, id minime poſſe contingere, niſi ẽt ſubijciatur corpus ſimilare, in quo par elementorũ commixtorum moles ſpectet. Quod neq; in q̃titate ptiũ ipſarum, grauitate, ſ. ac leuitate fieri poteſt. Elemẽta vero, q̃ in ſimilaribus prępollẽt, ſunt, aqua & terra: vñ cõcretionẽ, ſoliditatemq; nanciſcũtur. Quin ẽt eędẽ qualitates coctionẽ, cõcoctionẽq; cõficiunt. Quare corporũ q̃ gignunt, quoddã attributũ eſt partus exupantię quæ agit, & calida eſt, atq; patiẽtis q̃ hũida: quibus tũ cõmixtio, tũ coctio pficitur. Cęterũ libro Meteorologicorũ quarto, q̃ nunc dicunt, copioſe explicata ſunt: vbi quoque ĩdicationũ ſcopis cõſimilib⁹, quinq; tm̃ tpaturas cõſtitui debere ꝓbauim⁹: ęqualẽ vnã, ĩpares vero quatuor. Ad hęc, haud quaq̃ ſpectari poſſe duo corpora in

G caliditate paria, quorum alterum altero ſiccius euadat. Qua in re hallucinatur Gal. de calore pueri, ac iuuenis differens: ſicuti a nobis alias diligentiſſime oſtenſum eſt. Sũmatim vero te memoria tenere maxime velim, duarum actiuarum qualitatũ mẽſuras a duabus paſſiuis deſumi: quippe formæ ꝓpriæ materias ſubditas ac ſubiectas continent. Sed de his fortè plus iuſto: cauẽdũ etenim nobis ſummopere, ne a publica medicorum ſchola abeamus: quãuis error qui inde emergeret in medicina exiguus foret, quẽadmodum & is,
H qui de natura tpata nuper dictus. Porrò Gale. de cute volæ manꝰ ſententiam veram eſſe ingenue fatemur: præterea id, cuius auxilio & agunt & patiuntur ſimilares partes, erit neceſſario vnum nuper ſcriptorum tpamentorum. Quare te noſſe oportet, & exploratam habere eam tpaturam, quæ ſm naturam eſt horum oĩum tpamentorum particulę cuiuslibet: quę quidem actioni paſſionive partis collata, tpata indicabitur: & eſt quæ ſpecifica (vt quis dixerit) ſpeciei temperatura vocitatur
I quamq; ab arte medica tueri ĩſtaurariq; conuenit. Cæterum poſtq̃ in compoſitarum ſimiliumve partiũ tpaturas accuratius tradidẽrimꝰ, ad compoſitas ex ipſis diſſimilares, inſtrumentariasq; appellatas veniemus. Quarũ quoddam eſt tpamentum quatenus ſunt officiales: quoddam vero quatenus ex ſimilaribus conſtitutæ. Quinetiam his expoſitis, de natura tpata, ac ſtructura moderata totius corporis diſſeremus: quam ſanè quidẽ minime aſſignaremus, niſi ſi in ĩſtrumentarijs inueniretur: ex quibus & ſimilaribus cõ poſitũ cõflat. Porrò ignorare haud- K
quaq̃ debes, partium alias ex eſſentiis primaria ſtructura conſtare: alias aũt cõpoſitas ſtatui ex prima illa cõſtitutione: cuiuſmodi ſunt ſimplices ſimilaresq; particulæ, quæ abipſo gignunt ſanguine: hic vero ab alimentis, potionibusq;. At qui ſemẽ genitale membrorũ nullã eſſe partẽ vel ſimplicẽ, aliquid ve aliud partis philoſophiæ naturalis commentarij ſatis ſuperq, te docuerũt: & nos vbi de partium vſu tractabimus, copioſe, ac diligenter ſuper hoc ſcribemus. Præterea neq; flaua bilis, neq; L
atra, neq; etiã pituita eſſenta ſtatuuntur partium ſimilariũ, eo ipſo modo quo ſanguis: quod ideo contigit, qm̃ ea quæ gignuntur, haudquaq̃ dicunt ꝓfecta, abſolutave, niſi ſi mutua ipſorum ſit mixtura: tunc nãq; exoritur corpus vnum: quod videre eſt ĩ oxymelite, tpato videlicet aqua melle, acetoq;, quæ ſingula per ſe actu ſpectabant. Ad hęc ĩ vtero neutrã bilẽ flauam atramve actu commiſceri ſanguini cernimus. atqui ĩ hominis corpore ad vſus nõnullos nihilominus cõſyderant, qui mox nobis oſtendentur. Pituita quidem M
hinc longe abeſt: qñquidẽ ex ea partes minime conſtituuntur conficiũturve priusq̃ in ſanguinẽ trãſeat, ac cõmutet. Vtraq; vero bilis lõgiſſime hinc remota: quippe nulliꝰ materiæ locum obtinet in particulis, quoniã in ſanguinem verti, ac mutari nusq̃ poſſunt: verũ ipſas poteſtate in eo eſſe haud dubium eſt: dũ nanq; putreſcit in vtrãq; commutat. Hæc autẽ conſequẽtia quibuſdã erroris anſam ꝓbuit, qui eſſenta in eo quod ex ipſis conflatur, conſtatq;, poteſtate ineſſe perſpiciebant. Etenim pro-

tinus

A tinus id verum non erit, ſi quippiã aliqua in re poteſtate ſpectetur, eius quoq; fore eſſentum. Sãguis quidem in aliud per accidẽs materia eſt mutationi obnoxia: verum non eo ipſo pacto, quo alimẽtum ipſis eſſe dicitur: ſed eo, quo vita materia ĩteritus mortisq; nominatur. Quamobrem fecem, atq; ſpumam vini, elementa huius nemo dixerit: quippe non niſi ab his purgatum plane ac defecatum, perfectum, abſolutũq; appellabitur: quod dum coquitur, ac conficitur, excremẽta iſta producit, atque ſecernit: eoq; modo bilẽ
B vtrauq; ſanguini adeſſe aſſerimus. Nãq; eorum quę fiunt, ac gignunt, vnumquodq; excrementa cõtinet, quę dum coquuntur, perficiũturq;, abijci ſecerniq; oporteat.

De partium ſimilarium temperamentis.

Cap. 2.

HIs itaq; expoſitis, ad nobis ꝓpoſitum ordinem recurrem⁹: atq; ſingularum particularum ſimilarium temperamẽta docebim⁹: quibus earum functiones, affectionesq;, & paſſiones nobis clare innoteſcent. Oſſium itaq; eſſentia frigi-
C dam ac ſiccam ipſorum temperaturam indicat: quod & de pilis, cartilagine, tendonibus, neruis, ſyndeſmis, .i. ligamentis, venis, membranisq; cenſendũ eſt: vtpote a calore cocta, atq; a frigore concreta: atq; eadem a caliditate emolliuntur, diſſipanturq;. Harum vero altera qualitas in vno magis q̃ altero prępollet: pilus quidem omnium ſiccißim⁹, ab illo oſſa, deinde cartilago, poſt quã ligamenta, a quibus mẽbranæ, exinde venæ, poſt has arteriæ, poſtremo nerui, atque muſculi. Frigiditatis quoq; victoriam pili primum indicant, frigidiſſimi nãq; omnium: ab D illis oſſa, deinde cartilago, poſt hãc ſyndeſmi, exinde membranæ, a quibus muſculi, poſtremo vaſa, venæ ſ. & arterię. Cæterum frigida ſiccaq; ſic nominantur, non ꝙ penitus caloris ſint expertia, verum qm̃ a frigore perficiuntur, in ipſisq, exuperet. Quo itidem modo ſicca vocitãtur, non ꝙ omnimoda vacent humiditate, (abſurdum id.n. foret: quippe concoctio, miſtioq, in ipſo hũido conſiſtunt) at qm̃ ſiccitas ipſa ꝓficit, vincitq, ĩ ipſis. Calor vero, qui his adeſt, per accidentis differentias collocatur. Partes item, quę humi- E
ditate caloreq; ſunt prædite, caro, ſanguis, ac ſpiritus: quorum caliditſſimum ſpiritum aſſerimus: deinde ſanguinem: poſtremo carnem ipſam, qua ratione humida quoq; nominabuntur. Nempe ſpiritus eſt generis aerei, atq; eſſentię: aerem autẽ aqua humidiorem in commentariis de philoſophia naturali cõſcripſimus. Quinetiam frigidarum hũidarumq; partiũ adeps primas obtinet: poſt quã cerebri medulla. Hic locus ociũ abundantiſſimũ poſtularet, vt de ijs copioſiſſime accuratiſſi F
meq; traderem⁹: verũ alias nobis aſſatum proditum eſt. Prętera id tenere non oportet, qd̃ nuper dicebamus: gradus videlicet functionũ factiuarum in vno eodemq; tpamento neceſſario ſpectari ſm actionum patientium collationem: quę oĩa a philoſophis, qui naturę ſunt interpretes, perdiſcenda ſunt.

De inſtrumentariarum, diſſimilarium ve partium temperamento.

Cap. 3.

IAm vero ad diſſimilariũ tpationes tẽpeſtiue veniem⁹: & in pri-

G mis de corde ſequetur tractatio. Id viſcus ex membranis,ligamẽtis,neruis q; compoſitũ eſt, calidũq;, tum ob multu ſpiritus copiã in eo contentã,tũ ob ſanguinẽ, tum ẽt ob eius carnoſas parteis: eſtq; in aĩantis corpore inſtar foci luculẽti,ac camini. An vero ſiccũ(vt cẽſent medici)an hũidũ,an tpatum, diligenter examinãdũ vobis relinquo:at mea ſententia ad humiditatẽ inclinare,ob ſpiritũ, qui in ipſo habetur, dicere non erit alienum. Iecur, vtpote ſummè carnoſum, ac ſanguineum, & ob alteriaſ,quæ non paucæ ad ipſum per-
H tingũt,caliditate, humiditateq; prẽditum. Cerebrũ oĩno frigore pollet, quia partiũ eius maior moles ac portio ex eſſentia medulloſa ac neruoſa conſtat. Medulla vero eius haudquaquã eiuſdem gñis eſt cum ea, q̃ in oſſibus continetur: quippe nihil in eo quod ſit pingue, ſeuoſum, oleoſum ve cernitur: ſed id commune eſſe aquæ terræq; conſtat ex eo, quod ei accidit. Cum enim coquitur,indureſcit,atq; ſicceſſit, vt hũore depopulato,exactoq; a calore,terrena portio relinquatur. At quę de hoc viſcere docuimus, eadem nos de ſpinę dorſi medulla dixiſſe puta-
I to:ſunt etenim eiuſdem & generis, & naturæ. Porrò lienis, ac renum temperatura calore humoreq; conſtat:ea tamen lege, vt renes ſplene vno abſceſſu ſint inferiores,propter ſanguinis huius viſceris craſſitudinem:quo etiam ordine lien ab iocinore ſuperatur.

De *natura temperata.*

Cap. 4.

PRoximum eſt, vt de natura tpata aliquid diſſeramus:quã quidẽ ex ijs,quę de ſimilarium, diſſimilariumq; temperatione ſcripta reliquimus, quis facile poſſit coniectare. Nempe ſi par ſupradictarum ꝓportio temperaturarum in homine ſpectetur, hunc plane temperatum eſſe cenſebimus: arq; deprehendemus in ipſo notas,quæ de temperata natura a Gal. literis traditę ſunt. Verum hanc ipſam tẽperaturæ moderantiam dici debere patet, collatione partium totius corporis:quandoquidem fieri nequit, ſimilaribus particulis ab ea, quæ ſm naturam eſt mediocritate, ac temperatione, abeuntibus,vna vel pluribus qualitatibus,quin protinꝰ commutatio, L
corruptiove accidat. Atqui receſſus hic varias cauſſas obtinebit: Interdũ nãq; a regione, interdum ab agẽte,alias à materia, alias ab ætatũ commutatione: Quippe pueri calore,humiditateq; ſunt prædiți:iuuenes calidi, ſicciq;: ſenum vero ætas frigida:ac ſicca: cuius rei nobis manifeſtiſſimum atq; locupleriſſimũ teſtimoniũ præbent horum oĩnium functiones:tũ ẽt,ꝙ alij quidẽ recentius editi ſunt,alij vero lõgius ab ortu abſunt,& iã ætate ꝓceſſerũt:ꝓterea exercitia,ſtudiaq;, victus ratio,
& q̃dã alia externa tpamẽtũ ĩmu- M
tant. Atq; hęc vniuerſa inſtrumẽta rijs partibus vſuuenire poſſe eadem rõne nemo ibit inficias:quinetiã totius corporis cõpoſitioni, ac ſtructuræ. Iam vero octo eſſe apud medicos temperierũ receſſus docuimus: nouẽq; drias,quibꝰ ptes, vel ipſm totũ corpꝰ functiones ſuas pagũt, atq; id qdꝰ ſm naturã oportet patiunt:vnã videlicet tpatæ, q̃ & naturalis appellat:octo vero intpatarũ. Res eteni,ĩ qua calidũ ac ſiccũ ꝓpollẽt,calida ac ſicca dicet:idẽ quoq; de cæteris

A ris ſentiẽdum. Qua rõne intelligen
dũ tibi erit nouẽ tpaturę ſanitatis
dñas, quarũ tpata vniuerſis corpo-
rũ ptib⁹ tũ ſimilarib⁹, tũ diſſimilari
bus cõis ẽ. Hoc tũ intereſt, ꝙ in illis
primo, & (vt ſic dixerim) eſſentialr: ĩ
his vero ſecũdario, atq; p accẽs. Cũ
itaq; medici intpantias qualitatib⁹
agẽtib⁹ atq; patiẽtib⁹ acceptas refe-
rãt, haud abſurde toti⁹ corporis tpa
mẽtum ijſdem aſſignabimus. Qua
re ſequetur, vt quatuor in totum e-
mergant intemperantię.

De compoſitarum, diſſimilarium ve par-
tium ſalubritate. Ca 5.

B POſtq̃ igit᷑ ſanitatẽ particularũ
ſimilariũ, q̃ ab earũ modetata
tpatura ipſis adeſt, queq; primaria,
ꝓpria, ac in ſubſtãtia conſiſtit, ſatis
ſuperq; explicauim⁹ atq; itẽ p acci
dens inſtrumentariarum, totiusq;
ſtructurę corporis: ꝓximũ ẽ, vt de
ea, q̃ eſt officialiũ (quaten⁹ officiales
ſunt) eẽntialis diſſeram⁹: eiusq; oẽs
dñas pcutram⁹ Diſſimilares itaq; vt
pote cõpoſitas neq; agere, neq; pati
ĩ cõfeſto elt: niſi ſi in qualitate, qu-
tate, (quatenus q̃titas) poſitura, par
tiũ continua ſerie, terminorum cõ-
C tiguitate, (dũ mutuo iungunt᷑) vni-
tate, ſeparatiõeq, modũ ſeruauerit.
Erit igit᷑ qualitas in figura cõcinna
ac naturali in meatuũ atq; cõcaui-
tatũ ſymmetria: ne ſ. ampliores ſint
anguſtioresve q̃ par ſit. In ſupficie
mediocriter tum læui, tum aſpera.
Quantitas vero, vbi adeſt ipſarum
numerus naturalis, mod⁹, atq; men
ſura. ¶ Cõiunctio, qñ pars parti aptè
coniungit᷑ Separatio, qñ pars à par-
te ſm naturam abſcedit. Cętera qui
dem nota ſunt. At vnitio ſimilari q̃
diſſimilari cõmodior. Porrò magni
tudo ac paruitas menſurę ſunt vo- D
cabula, quantitati continuę attribu
ta, multum atque paucum diſcretę.
Menſura autem aptius ſimilibus, q̃
diſſimilibus partibus aſſignabitur:
quippe hæc modum naturalem mi
nime obtinebunt, niſi ſi prius ſimi-
lares. è quibus componuntur, ac cõ
ſtituuntur, moderatam quoque mẽ
ſuram fortitę ſint. Ad hęc poſitura
tantum dicetur partis, viſceris ve in
corpore locus: quemadmodum ven
triculi, iocinoris, cordis, lienis quoq;
poſitum nominamus. Conſenſum
vero inſtrumentariarum intelliga-
mus oportet eum, qui a natura pri- E
ma ſtatim corporis ſtruę communi
nis donatus membris omnibus: cu-
iuſmodi eſt conſenſus ille principũ
partium, quę profecto functiones
ſuas haudquaquam perficerent, ſi
is abeſſet: vnde priuatim viſcus cũ
viſcere conſentire ſpectamus, atque
id manifeſtiſſime in cerebri cum vẽ
triculo conſenſu, potiſſimum in ap
petentia. Alium inſuper conſentien
di genus, cum a particulis vnius e-
iuſdemq, membri officialis fit con
ſenſus, cum eo, quod eſt in ipſo ma-
ioris, præſtantioriſq; dignitatis. Hu
iuſmodi autem videmus particula- F
rum omnium oculi cum cryſtalloi
de. Cęterum hęc breuiter perſtrin
go, vtpote quę a diſſectorię artis
magiſtris facile diſcere poſſis, quo-
rum multi de ea commentarios cõ
ſcripſerunt, ad quos, ſi non graueris
abeundum erit. Quòd ſi in libris
Galeni, aliorumque eius ſectatorũ
verſatus fueris, atq; ad man⁹ tuas hi
noſtri commentarij venerint, eosq,
perlegeris, ingenue fateberis, nos ſu
per ſectione differentiarum ſanita-
tis verius, exactiusq; diſſeruiſſe, q̃ fo

G cerit ille, quem noſti, mihi non nominandus. At id iudicium recte ferre haudquaquam poteris, niſi ſi naturalem philoſophiam ſtudioſiſſime attigeris: te nanq; hic philoſophum, q medicum magis poſtulo.

Quædam adhuc ſuperioribus adiicienda. Cap. 6.

VErum vt cuncta a nobis abſolutius explicentur, quędā hic adhuc adſcribemus: Temperamenta ſ. ſalubria partibus attributa ſimilaribus nos inueniſſe: alia quidem ſm ſe in tempetationis extremo: alia vero ab ea recedentia: qui tñ receſſus lęſionem ſenſibilem neq; in H actionibus, neq, affectionibus paſſionibusve operaē: quod etiam inſtrumentarijs vſuuenit: vnde qualitatem, quantitatem, poſituram, ac conſenſum tēperata dicere par eſt. Quę ſane conſtitutio ea erit, quam Gal. libello de bono habitu nos docuit: a quo tu quoq;, ſi voles, ipſam perdiſcito. Sunt igitur officialiū partium ſalubritatis octo differentię: quarum quatuor temperatę, atque item intemperatę quatuor. Atqui nonnulli genus differentiarum quī tum arbitrantur, commune tum ſi I milaribus, tum diſſimilarib⁹: aiūtq; eſſe formam coniunctionis noſtrę: quę quidem dupliciter intelligit: vno modo nodoſa, altero vera: atque illa compoſitis, atq; officialibus magis propria. Hęc aūt ſimilibus partibus, quę in habitum ſalubritatis earum referēda eſt. Iam vero vtrarūq; partium ſalubritatis dřię tum cōes, tum ꝓprię nobis dictæ ſunt, & quo modo in omnibus communicēt: q huic noſtro negocio ſumme erant neceſſaria. Similarium temperamē tum moderatum aliud eſt ab eo, qđ ineſt officialibus: illud quidem pro K prium & eſſentiale: hoc ſecundariū atq; per accidens. Quam ſectionem qui ante nos, noſtraq; ſcripſerunt ętate medici, ingenij ſubtilitate parum valentes, prętermiſere. Hactenus de his.

De actionibus, affectionibusq;, ſiue paſſionibus. Cap. 7.

NVnc ad ſingularum partium actiones, affectionesve deueniendum: qui quidem cognitiōis ſcopus inſtar finalium cauſſarum collocandus eſt. Qui vero nuper expoſitus eſt iuſtar cauſſarum tum formalium, tū materialium nobis con L ſyderabitur. Verum enimuero priuſquam longius progrediamur, vnum naturale principium ſtatuemus, videlicet quodlibet corpus ex materia formaq; conflari, ac cōſtare: at materiam formę quoq; gratia conſiſtere: vnde colligendū, ipſum ens naturale propter actiones ſuas proprias tantum eſſe. Quare Ariſt. pulchre ac docte ſentit, naturā fruſtra, incaſſum, ac temere nihil eſſe molitam: quod in his quæ ab arte prodeunt, conſpicitur: quippe ligna nauis, formę, ac figurę nauis gratia adinuenta ſunt: & ſic ē duobus iſtis M conſtat, ꝓp nauis actionem, quę erit nauigatio. Hinc etiā ī hominis corpore eſſe quippiā oportet, qđ ſit loco tum formę, tum materię: atq, ēt poſtremo actionem affectionēq;, q̄ ambę abſolutionem partium indicant. Quęrendum itaq;, quid ſit vice formę: quid demum vice materię: inde ad actiones, affectionesq; tranſibimus. Simplices quidem ac ſimilares partes in compoſito maxima ex parte locum materię habere ſpectantur: oſſa nanque, ac ſyndeſmi,

A mi, hoc eſt ligamenta, tẽdones, ner
ui, caro ipſa, cutis deniq, formæ ma
nus gratia confecta indicantur: quę
ſanè forma ad agendũ, afficiẽdũq;
ſiue patiendum erit idonea. Nem-
pe manus fungi ſuis muneribus cõ
ſtrictionis, intẽſionisve non poſſet,
atq; expanſionis, ſiue relaxationis,
& alijs huiuſmodi, niſi ſi compoſita
foret. prætetea & ſi compoſitorum
cauſſa ĩcompoſitæ, ſimilaresve par
tes adſint tantum: habet nihilomi-
nus hatum quælibet functionem,
ac munus peculiare, quod manife-
ſtius in ipſa ſtructura, ac compoſi-
B tura euadit, emergitq;: idq; in mani
bus videre eſt, quæ ab oſſib⁹ robur
attollendi onera obtinent, atque a
carne, neruis, & ſimilibus ſeſe expã-
dendi, explicandiq, modum. Poſt
quæ diſcutiendum inueſtigandũq;
an ſit quippiam cuius gratia com-
poſitum ſit, cum quo deniq; mune
ra functionesq; ſuas obeat. Hinc ve
ro exordiemur: Partes natura qui-
dẽ & agunt, & afficiuntur in totum,
ab ipſis calore innato: qui alius eſt
ab eo, quẽ a temperamẽto adipiſcũ
tur: id quod indicationum metho-
do docuimus. Experimento quippe
C anatomices, (ſectus diſſecandi cor-
pora) compertum, exploratumq;, in
corde quoddam corpuſculum con-
tineri vaporoſum, exquiſiteq; cali-
dũ, quod ab ipſo per arteriarum ca-
nales in vniuerſum deriuatur ani-
mantis corpus, atque tranſmittitur.
idem quoq, de cerebro cenſendũ.
Quę vniuerſa cum ita cadant, ſ. ne-
que agere, neq; affici partes, ꝓtetq̃ a
calore interno: ſequitur quoq; fun-
ctiones ſuas a fotmis abſolui, perfi-
ciq;, & ab eo ipſo quod a caliditate
innata ſortiuntur. Atqui ipſarũ for
ma conſtituitur ex vtriuſq; caloris D
(nanui ſ. ac eius, qui a temperatura
acquiritur) mixtura, qua agunt, affi
ciuntur: vnde perſpicuo liquet cor-
dis in animantis corpore excellẽtia,
atq; principatus, quo cæteræ partes
omnes indigent, ipſum verò nulli⁹
adminiculo eget. Porro de cerebri
dignitate, atq; præſtantia idẽ quoq;
ſentiẽdũ, in pub⁹ videlicet, ac viſceri
bus, quibus preeſſe fertur. Incompo
ſita itaq; pp cõpoſita: hæc vero ob
calorem a corde deriuatum, qui æ-
quidẽ his formæ loco adeſt: qua ra-
tiocinatiõe patebit, ſingulorũ mẽ- E
brorũ functiones affectionesq; ĩde
ꝓficiſci. Verum enim vero an ſolus
hic calor iſta efficiat: an ſit aliud qp
piam, quod ſit huic caliditati vice
formæ medici conſyderationẽ tran
ſcendit. Iam vero alias eſſe facultа-
tes, ꝓter eas formas, quę a tpatura ꝓ
uenĩũt, aſſerimus: quas aĩas vocitãt:
de quib⁹ ante actiões, affectionesq;,
paucis agemus, harumq; quot ſint
dr̃iæ explicabimus: mox ad ea qui-
bus vnaquæq; pars attribuit, addici-
tq, reuertemur: qd⁹ ſanè fiet co-
gnitis potẽtijs q̃ functiões pagũt. Il- F
lud vero te in primis latere nõ velĩ,
functionũ gn̄a, quatenus ad nos pti
net, notiora eẽ earũ facultatib⁹: na-
turæ aũt potẽtias notiores. Cũ itaq;
philoſophi, atq; medici functiones
ſpeculant, tres tm̃ poteſtates hoĩ ad
eſſe affirmãt: naturalẽ, vitalẽ, aĩalẽ.
Naturalis quidẽ ẽ, qua alimur, ĩcre-
mẽtũ ſumim⁹, atq; gignimur. Vita-
lis pulſum efficit ac ĩ corde ſedẽ hẽt
cui⁹ quoq; reſpirãdo apire, ac dilata
re ẽ: expirãdo occludere, ac conſtrin
gere. Cui⁹ quoq; comes eſt vis illa ĩ-
pulſoria motrixq;, qua cũ qd expe-
tim⁹, ad id apprehẽdẽdũ ĩpellimur,
mo-

G mouemurq;, aut auertimur vt id declinem⁹, ac fugiamus: haneq; oēs in corde ſitam teſtant. Porrò aīalis in quinq; eſt diſtincta modos, ac differentias ſenſiles: videndi, olfaciēdi, guſtādi, audiēdi, atq; tāgēdi: quibus ēt accedit motio ſecus locum (delationē latiōem ve vocāt). Ad hæc in phantaſticā, quā imaginatricem appellamus, cogitatricē, æſtimatricē, recordatricem, conſeruatricēq; diſſecatur. Quam quidem ſectionē nemedici in diuidendis aīæ facultatibus vſurparunt: quæ & ſi parū apta ſit, tibi nihilominus in hac arte parum
H erit incommoda. Quamobrem, aptior oīno illa erit, quæ ſm motionē naturalē efficit partitio: qñquidem in confeſſo eſt, iſtas functiones non tm attribui qualitatib⁹ quatuor, verum etiam facultatibus, quas aīas appellitant: Super quibus dum fuſi⁹ accuratiusq, diſſerunt, atq; diſputant, alias ſtirpibus adſcribunt, nutricationem ſ. incrementū, ac gnationē retro nobis dictas: quarū augēdi functionē altricis finem recte quis dixerit: gignendi vero quaſi auctricis potētiæ abſolutionē, atque perfectionē. Præterea aīarum nomē ha
I buerunt, tum quia organicæ, tū qa ex facultatum naturalium minime ſint. Eſto vero ꝙ quis inter naturales referat largiori (vt dī) loquendi mō: is haudquaq; aberrabit, potiſſimum ſi aīa a relatiōe vel functione intelligat. ꝙ ſi ab eſſentia tm potestatem, ppriā ipſam cenſet, is abſurde labit: qd nobis teſtatiſſimum reliquit Gale. noſter, in quodam ſuorum commentariorum, vbi illā magneti comparat. Cæterum vis, a qua pulſus efficiunt, altrix quoq; eſt, diuidens ac princeps: vtpote quæ vnà cum corde calorem membris ipartiat, atq; præcipuæ, primæq; altrici potentiæ famuletur, pariterq, cū ea ſeruetur. Quare abſurdū foret, hāc ab alijs diuerſam, ſeorſumq; collocare. Ergo ad nutricationem referē da, quēadmodum cæteræ quinque facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, & q diſcernēs noīatur: quāq; ea ipſa maioris in vita ſit momēti, ac pōderis pdictis, ob calorē, qui multus ab ipſa emanat: qua rōne mediei impulſi, nomē vitalis huic dedere: & ſi ſub altricis gūe cōprehendat. Quidam inſup plātas, K
ſtirpesve ab huius poteſtatis fūctione vegetales appellitāt. Verū enīuero medicorū partitio, q potētiā aīalē dictā, in quinq; modos drīasq; ſecat, ſentiēdi. mouendi, imaginādi, reminiſcendi (recordādi ve) cōſeruādi, ac deniq; rōnis ipſi⁹, vſquequaq; vera eſt, vno excepto, & prætermiſſo, q ſ. nihil intereſt, an vim mouendi ſecus locum, (lationem vocant) an vim mouendi a voluntatis imperio atq; impetu noīaueris: vbi in conſimilibus eum ea conuenit imaginatio: id quod in commentario de anima expoſuimus. Qui autē vim mo M
tus voluntarij, illi qnæ a vita nomē retinet, potētiæ aſſignant, atq, illā, quę motrix ſecus locū dī, alterius ſpeciei eſſe cenſent, perperam facere mihi videntur. Sunt etenim hę tm facultates, altrix, auctrix, ſenſitrix, genitrix, imaginatrix, appetitrix, rōcinatrix, auctrix: & quæ æſtimatrix, cogitatrix, cōſeruatrix, atq; recordatrix. Eſt aūt (quēadmodū retroiā dictum eſt) ſuper imaginationem conſtituta rationalis vis, vtpote quæ vniuerſalia cōplectēdo perti
ciat: quod ab Ariſto. primo auſcul-

ta-

A tationis naturalis, & posteriorũ primo discere potes: cuius nihilominus contrarium in calce primi cõmẽtarij auscultationũ scribit. quæ dubia siquis diluere ac soluere cõcupiscit, ab eo ipso Arist. petat. Cũ itaq; vlia, quę vi apprehenduntur rationali, particularia habeant, in homine sit oportet facultas, qua cõplectat essentiã horũ particulariũ sub vltibus cõtentorũ: atq; alia vis, quę eorũ recordetur. Quare cũ potentia ista vltium cõplectrix, ea ipsa tm̃ imaginatis habitudinib⁹ apprehendat, sequentur deniq; tres aliæ
B potestates, æstimatrix ſ. quę eẽtiã partieularium cõprehendit: recordatrix, quę ẽstimatorũ est ĩpressio: tertio ac postrema imaginatrix, q̃ æstimatricis impressiones suscipit, atq; amplectitur: atq; hę sunt tanquã virtutis rationalis ancillæ: qppe haud secus, ac serui dominis herisue suis morigeri sunt, parãtq; ac curant qđ facto opus est, ita & cæteræ potentię rationali famulant. Patere item arbitror vim imaginatricem rõnali adducere ea, q̃ minime sint comprehensa. Quinetiã, duas apprehendendi dias, æstimatricẽ
C ſ. ac conseruatricẽ rationalis cõprehẽsioni attribui. Quare cũ à rationali abscedũt vltia, atq; recordatrix vniuersaliũ reminiscitur, æstimatrix vero iudicat, ac dignoscit, tunc imaginatrix essentiã illam particularem à recordatrice simul & æstimatrice cognitã exploratamq́, habebit: qua habitudine ab imaginatione accepta consequutaq́;, vis rationalis, quo prius carebat, id adipiscitur. Inde fit, vt tres à nobis retro scriptę potentię illi, quę à rõne nomen, obtinet, famulentur, ac ministrent. Eatenus aũt medicinæ professori vtilia, ac necessaria, q̃ de his disseruimus, non ignores: quatenus liberalius ac perfectius docere velit: eruntq́, à naturę interpretibus quæ rẽda. Verũ enimuero qđ in hoc negocio ex vsu medicinæ studiosi candidatiq; vsuenit, id præcipuũ erit temperamentũ, qđ singulis facultatibus inest, tribuiturq́;, compertum habere, atq, si præsens sit, tueri: si deperditũ, instaurare, ac restituere. Satis nãq, supq́; satis frugis referet ex hac disciplina, si à formę temperationis notitia, & exploratione formam quoq; spiritalẽ intellectiuãq́; E consequatur: quẽadmodum si materia cognita, quatuor succorũ corporis, partiumq́; vniuersarum cognitionem assequatur.

D

De vsu partium incomposi.arum quæ similes, ac similares appellantur.
Cap. 8.

SEquitur vt manifestũ faciamus, parteis omneis animãtis esse ob prædictas facultates constitutas, atque potentias ob suas functiones: nullamq́, in homine partẽ, quę nõ sit actionis cuiusdam, atq, affectionis gratia: quas vbi exploratas vnà F cum temperamento singularũ habuerimus, salubritatem quoq; cuiuslibet partis per causas, quę à fine appellantur, percognitã tenebimus. tam.n. per causas, quę tum à materia, tum à forma nominãtur, nobis innotuit. Atq effectrices huc adferre (vtpote iam separatas) minime oportet, nisi si quippiã, qđ effectricis causę locũ obtineret, in mõ conseruandi maneret. Principio igitur facto ab vsu similariũ, dicemus, rem quę pp alĩ necessaria est, id bifariam

G fariã eſſe: Primũ, vt ſit eſſentia prima eſſentię poſtremę neceſſaria: ſicuti ſubſtantia ſimplicium ac ſimilarũ ob inſtrumentaliũ ſubſtantiã fuit neceſſaria: Secundò nõ quidẽ à neceſſitate: verũ qm̃ duo vtio ſunt prętãtiora, idq; nobilitatẽ indicat: vti de oculo dicendũ, qui ſanè quidẽ homini datus eſt ob viſionẽ ei neceſſariã: binos verò natura creauit, prętititq; illi, qm̃ cõmodiores vtilioresq;. Nos verò nõ paucos vl' prętermittemus, qui parũ huic noſtro negocio ſunt idonei. Similarũ itaq; partium q̃dã ſunt vt oſſa, car-

H tilago: vngues: quędam vt nerui, muſculi, ligamenta, mẽbranę, tendines, cerebrũ, huiusq; oſſa, ſpinæ medulla, caro, adeps, cutis, pili, ſucci quatuor, atq; ſpirit'. Atqui oſſiũ vſus præcipuus ad roborandũ, ſtabiliendumq; : nempe tanquã fundamenta q̃dam ad vniuerſam corporis ſubſtantiã ſuſtentandã ſubijciuntur: Ad hæc ad munimentũ, tutelãq;, cuiuſmodi capitis atq; thoracis oſſa. Horũ verò multitudo ad motus varios particularesq;: manus quippe per ſe mouerı non poſſet, niſi ſi ab oſſibus brachij ſeiun-

I cta foret. Alius inſup occurrit vſus, qui eſt, vt facilius exhalationũ, vaporumq; copia diſcuatiat', diſſipet', ac tranſpiret. Hmõi aũt ſunt ſuturę quę in caluaria conſpiciũtur. Quin ẽt alij adijci pñt, vt eſt ille: ne, vbi os vnũ læderetur afficereturue, ita facilis eſſet ad alterum læſionis, affectusq; tranſitus: qm̃ alterum ab altero ſeiunctum. Multa quoq, eſſe oportuit tum ob figurę ipſorũ euariationẽ, tum ob qualitatem, cuius gratia fabricata, tum deniq; ob magnitudinẽ, ac paruitatem: quę variatio in oſſibus digitorũ, cruris, ac K coxæ ſpectatur. Verũ figuræ, formæq; diuerſi modi adſunt, qm̃ quę valida, grandia, grauiaq; eſſe oportuit: dura quoq;, ſolida, ac minime concaua conſtituta ſunt: quæ aũt leuia, dura quidẽ, ſed caua. Portò q̃ carni adhærere iungiq; natura voluit, teneriuſcula, ac mollia fabricata ſunt, cuiuſmodi cartilagines, & q̃ eiuſdem ſunt generis: iſta verò vel mediocriter eruditus te docere põt. Genus quidẽ vnguium factũ eſt duarum vtilitatũ gratia: primę ac cõis, ad ſummitatis digitorũ mu

L nimentũ, ac conſeruationẽ: quo pacto haſtę ſummitati ferrum quoq; affigitur: poſtremę vt eius loci carnẽ firmarent, indeq; man' facilius, & melius apprehenderet: nihilq; illi effugeret, excideretq;. Functio vero apprehẽſoria vnguibus manuũ magis, q̃ pedum propria. Primus verò vſus cæteris animantibus cõmunis quoq; eſt. Nerui inſup nõ paucas nobis afferunt dubitationes: qppe Gal. conſtãtiſſimè aſſerit, neruorum vtilitatẽ eſſe, virtutem ſenſus ac motus à principio in parteis omneis tranſmittere: Ariſt. verò conſtitutos inſitosq; ad caloręm internũ M temperandũ ſenſumq; itidẽ prętãdum: quę ſnĩa proxima eſt illi, quę de cerebro fertur. Gale. ad fulciendam ſuã opinionẽ, & firmandã, argumẽto vtitur, qp videlicet lęſo, aut ĩ totũ ablato neruo, afficitur, & adimitur ſenſus, atq; motus: verũ id haudquaquã à methodo demſatio num procedere, ſatis patet ex his q̃ in dialecticis diſcuſſimus. Vſus igit' neruorũ eiuſdem generis cum cerebri vtilitate, ab eoq; oẽs planè ortũ habent: nec eſt qd in cetebro fixos

(vt

A vt ſentit Gal. (dicas. an vero motũ voluntariũ efficiant, dignum accuta cõſyderatiõe. Syndeſmorũ, id eſt ligamentorum, atq; tendonũ vſum nemo ſcit: motionis. q̃ ab imperio voluntatis prodit, gratia inſtitutũ. Membranę pro tegmine impoſitę, atq; vt tueant, ſuſpendãtq; parteis quę ſuſpendi aptę ſunt, ac retineãt: qđ ad ſyndeſmos magis ptinere videtur. At quæ ventrẽ integit, hmõi vtilitatẽ obtinet: nempe arcet, prohibetq;, ne inteſtina prolabant, locoq; dimoueantur: quo lapſu hernioſi efficiuntur hoĩes. Venoſum
B genus duplex eſt: primũ arteriarũ, quæ ſpiritum ac ſanguinem à corde accipiũt, in omneisq; parteis expandunt, aliàs quidẽ ſanguinẽ tm̃, aliàs ſpiritũ ac ſanguinẽ ſimul. Alterũ verò venarũ quæ non feriunt, in quibus ſpiritus vix ſenſu deprehenditur, niſi ſi Gale. opinio diuerſa nos ſentire cogat, qui in iocinore ſpiritus naturalis ſedem collocauit, quem ab altrice facultate confici teſtati ſumus. Venarum aũt riui permulti ĩ omneis parteis corporis expanduntur (ſicuti & arteriarum) vt ſanguinem planè elaboratum con
C coctumq;, ab hepate in totum corpus fundant. Meminiſſe hic te velim, Ariſtotelẽ ſentire, partium omnium nutricationem ab vtriuſque ſanguine, venæ. ſ. atq; atteriæ, mutuo ſimulq; commixto, ac temperato perfici. Quinetiã iocinoris. atque venarum ſanguinẽ, vice materię illi eſſe, qui per arterias à corde deferatur: qui quidẽ loco formæ erit, vtpote alterum tum cõcoquens, tũ perficiẽs, alimentumq; actui proximum reddens. Atqui Gal. eum, qui per venas à iocinore diſcurrit, nutrimẽtũ per ſe proximum arbitratur. D Verum Ariſt. ratiocinatio ſupet his eſt hmõi: Sanguis (inquit) quatenus ſanguis, partiũ haud dubiè eſt alimentũ: quicquid vero alit, partibus accedere debet, aſſimilariq;: at qui vterq, ſanguis, tum arteriarum, tum venarum, per omnia funditur, adeſtq; oĩbus, vt ſit partium nutrimentũ, ex eoq; conſiſtunt neceſſario. Cum vero in crudum & coctũ ſecetur ſanguis, ille quidẽ vicẽ materiæ, hic vero formæ pręſtabit: vnde erit crudi, coctiq; collatio, ſicuti formæ atq; materiæ: Hoc vero in libris de animalium hiſtoria Ariſt. E docte explicuit. Cæterum ſi quis dicta Galeni probè diligenterq; perpendat, inueniet eũ ſenſiſſe, parteis corporis ſupernas à ſanguine, qui in arterijs continet, nutrimentum ſuſcipere: iubet nanq; in hemicranico dolore, comitialiq; morbo diuturno ſecari arterias. Summopere aũt cupẽ diſcere, cur non putarit alias quoq; eodẽ ali ſanguine. Medullarũ duæ ſunt differentiæ: Vna cerebri, quæ ſub caluaria includit, haud dubiè materia ſpiritus, vnde ſenſus exoriuntur: Altera verò, q̃ in oſſibus habetur alimentũ ſangui F nei, quod in ipſa diſtribuitur, concoctũ excrementũ, hancq; non cõtinent ſolida, ac minime concaua. Æquiuocã itaq; appellationẽ eius quę in cerebro, atq; alterius quę in oſſibus contenta eſt, dicere oportet: illa etenim à vulgo tm̃ medulla nominatur: hæc aũt omnino prope dixerim, vera eſt: Atq; oſſium concoctũ verumq; excrementum: itẽq; eſſentia temperata: verũ ſpinę dorſi medulla eiuſdẽ generis eſt cũ cerebro, habetq;, eoſdem vſus cũ ipſo:

At

G At in quo mutuo diſcrepet, vbi de partibus diſſimilaribus diſſeremus, diſcere poteris. Porrò caro duabus continet differentijs (vti retro iã docuimus) quas ambas tactionis inſtrumenta ſcriptum reliquit Ariſt. eodem mõ rationeq; ſe habentia, quo oculus ad viſionẽ: cuius rei indicium, q̃ ſimplex corpus ſenſum deprehẽdit ſimplicẽ: quo in officio neruus carni famulatur, vt tẽperet videlicet ſpiritũ ſenſus qui à corde tranſmittitur: quas rõnes à nobis medicum neceſſe eſt accipere. Atq; ſenſionẽ atq; motionem à cerebro
H neruis ortum eſſentiamq; habere liquet. Genus inſuper carnis muſculoſum à Galeno vocatum, inter officialia aſcribitur: à quo mouendi prima vis efficit: quippe nullius adminiculo, nulloue intercedente, ſed per ſe tñ mouetur: q̃quidẽ ſi aliũde motũ haberet, aliũd ſcrutaremur, qđ ex ſe motionẽ haberet, moueturq;: quo mõ res in infinitũ proceederet: nihil etenim mouet, niſi idẽ quoq; moueatur. Hinc neceſſario rẽ quieſcere neceſſe eſt apud primum à mouente immobili agitatum. Verũ iſta in naturali philoſo-
I phia amplius ĩterpretati ſumus. Idẽ quoq; carnis genus muſculoſum, motus ſecus locũ (lationẽ vocant) Galeno ĩſtrumẽtũ ſcribitur: & nos quoq; alias diſſeremus de eo. Iã vero corpus illud ſpongioſum, qđ in inguinibus axilliſq; poſitũ eſt, huĩ tm gratia fabricatũ, vt exacta ꝓpulſataq; à cęteris partibus excrementa exciperet: facileq; poſſumus nobis perſuadere, adeo corpulentum, & bene carnoſum eẽ factum, vt impleret qđ in medio vaſorũ, in diuerſas parteis diductorũ habetur: eiuſdemq; diductionis firmamentũ ac K
tutela foret. Qđ quidẽ & ſimplex ẽ, animantibusq; oĩbus cõe: haud ſecus ac cor vnũ diſſimilariũ ac compoſitorũ omni animantium generi cõe datum. Nũc de ſuccis quatuor quędã ptractanda ſunt, in primisq; de ſanguine ipſo, quẽ duplici prędictum vtilitate ſpectamus: Vna, vt nutriat, quã functionẽ efficit is qui in iocinore ac venis, q̃ (vt medici ſentiunt) ab eo viſcere originẽ habent: Altera, vt cõtineat atq; deferat vnà ſpiritum caloremq;, & is in arterijs contentus eſt. Pituita ſanguis incoctus eſt, vel (vt quis dixerit) ſanguinea ſuperfluitas, quę parum abeſt, quin ſit ſanguis: qua abſente abſcedenteq;, & ſecreta, ſanguis abſolutionẽ nanciſcitur, qđ de vtraq; bile, tum flaua, tũ atra, velim exiſtimes. Neceſſario itaq; pituita corporibus inſita: fieri etenim nequit alimenta alterari immutariue, atq; concoqui, quin & pituitoſa excremẽta gignantur: Ad hæc alij quoque vſus pituitę inueſtigari poſſunt: humectat nanq; parteis, & nutritiõi aptas efficit, vicẽq; alimenti in longa inedia pręſtat. Flaua vero, atraq; bilis primo, ac per ſe in corpore contiI nẽ tur, habenturq;. Etenim cibaria cõcocta, q̃ à ventriculo ad iecur trahũtur, in ſanguinẽ haudquaquã transirent, mutarenturue, niſi ſi ab eis illa duo excrementa ſecernerentur: quemadmodũ vinum dulce nõ niſi duobus excrementis abdicatis, altero craſſo terroſoq;, altero tenui leui aereoq;, oĩbus ſuis numeris partibusq; abſolutũ dici debet. Quãobrem natura amarę bilis atq; airę inſtrumẽta ac conceptacula inſtituit, pituitæ vero denegauit: q̃quidem

ex

A ex hac partes cõſtitui ac nutriri voluit natura: ex alijs vero retro dictis ſuccis nequaqua m: paet autẽ ꝙ natura hos ſuccos inſtrumenta facultatis altricis noluerit boni electiõe. Nempe veſica bilis meatum habet geminum: at vt plurimũ vnicus is eſt in inteſtinum, hoc eſt exitũ fundi ventriculi & ieiuni mediũ inſertus, q̃ inteſtina ſunt gracilia, ac ſublimia: vel ſi geminus meatus ſit in ecphyſim illam maior ĩſeritur, hoc eſt pyloron: minor in fundo vẽtris paulò ſuprà pyloron inuenitur, vbi eodẽ quo in inteſtinis fungitur mu

B nere: veſica etenim illa portionẽ bilis quãdam per hunc meatum qui vnicus eſt, ad ĩteſtina effundit, vt illa excitentur irritenturq; ad excretionẽ, q̃ſiq; abſtergant. Lienis quoque meatus geminos habet, vnum quidem qui os vẽtriculi pertingit, quo exiguum atræ bilis in ipſum euomit, effunditq;, tum vt expurgetur, tum vt citetur appetentia: quæ ꝓfecto ab acidis excitari cõſueuit: quorum alijs in commentarijs copioſius mentionem faciemus. Proximum eſt, vt de adipe pauca annotemus: cuius vtilitas prima, vt calo-

C rem moueat atq; accerſat omento atq; ſepto tranſuerſo: eſtq; excremẽtum, ſuperfluitasue cõcocti ſanguinis, quo partes animantis nutritæ ſunt. quare adipe moderatè adepta, ſummam eximiãq; ex eo ſanitatem conijcimus: probè nanq;, atque inculpatè faculiatẽ altricẽ ſuas peragere functiões teſtatur. Inde ſi corpori nõ accreſcat, aĩal haudqua quã exactè concoquere ſignificat: in quo excremẽtũ, qđ neceſſario ꝓbaui cõcoctionẽ cõſequit, minimè fiat: id verò ẽ calidũ, humidũq;: qđ ẽt ad implẽda q̃ in animante vacua D habeãt nã conſtituit. vbi verò immoderatius pingueſcũt adipe aiantia, ꝓtauę, ac vitioſę affectiõis cõſtitutionisq; nota ẽ: multã quipp alimentorũ mãm (ſanguinẽ dico) in adipẽ verti, ob quã refrigeret corp°, animalq; mortẽ obeat. Adhęc ſenſu prædita nõ ẽ, parteisq; ſenſus cõpotes inſenſiles efficit, ſi immodicè augeat. Pilorũ capitis, ſupercilioriũ, palpebrarũq; vſus ad monimentũ tutelãq;: q nanq; in capite naſcuntur, cerebrũ à frigoris, caloriq; noxa, & incõmodo tutantur: q ſuperciliorũ, palpebrarũq; oculos ab exter E norũ lapſu tutos faciũt: qui ſubaxillis, atq, in pectine, alijsq; particulis exoriunt, ex copia, exuperãtiaq; materię originẽ trahũt. Galeni aũt opinio, qua pilos à vapore quodã caliginoſo, fumido, atq; exuſto produci aſſerit, nõ oſcitãter eſt ꝓpẽdẽda: pilus nãq; corpus ẽ intẽdi, aptũ, ſiccũ, cuiuſmodi eſt aliməti ſicci ſuperfluitas, q̃n plus iuſto aduriẽ, manẽte in ipſo exigua pinguitudinis portiuncula. Quãobtẽ, nõ erit vapor ille, cui° ſit appoſitio partis ad partẽ i quinimmo corpus ẽ valde cõtinuũ & intendi, aptũ, atq, in longitudinẽ F auctum. Natura verò (vt ego quidẽ ſentio) hunc vaporẽ machinata eſt generationis pilorũ gratia: atq; vt alienum materię ſuperabundansq; excrementum ab internis ad externa euocaretur, expurgareturq; animantis corpus. Quod imitantes agricolæ, qui vt fecũdior, feracioq; terra fiat, ſemina illi cõmittunt, atque inijciunt, quæ eliciãt, attrahantq; qđ in ea exuſtum terreũq; cõſtilit. At cutis oĩum tegumentum commune, Spiritus proxima ſunt facultatis

G tatis inſtrumẽta, q̃ animal regit atque gubernat: cui quinq; poteſtates ancillantur, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quibus diſcernentẽ adijcimus. Verum enimuero alia quoq; ineſt facultas, quę abſolute gubernatrix nominat, toti corpori communis, de qua aliqñ plenius diſputabimus. Nunc tantum id dixiſſe ſatis ſit, ab anima eſſe ac prodire, qua abeunte, animal quoque interire neceſſe eſt.

De diſſimilaribus nutritorię facultati ad dictis partibus. Cap. 9.

H NVnc de partium officialium vſu paucis pertractabimus, q̃ facultati altrici famulantur, neceſſaria in totum, ac manifeſta explicantes: principiũ facientes à nutricatione, quę ad vitam eximium in primis vsũ obtinet. Quippe ad functionẽ huius abolitionem mors ſequitur Sunt vero, quãtũ ſenſu vſurpare poſſumus, hæ: Ventriculus, atque os, & q̃dã oris particulæ, gula, ĩteſtina, iecur, venæ, renes, lien, vtraque veſica, tum bilis, tum lotij. Cętera oris præcipua vtilitas commãducatio eſt, in quod munus dentes I inſtituti: anteriores quidẽ ad ſecãdum: (inciſorios vocãt) maxillares, qui & molares, ex translatiõe, q̃ his cibi veluti molis cereales fruges tenuantur, & atterũtur. at q̃ in ore ſit aliqua concoctio, patet, quamuis is, quẽ probè noſti, alio vtatur nomine. Gula meatus, quo in ventriculũ cibaria ingeruntur: cuius functio duabus conſtat facultatibus, attractrice, ac propultrice: primo nanq; ab ore trahimus cibos, deinde in ventriculũ deuorãtur, pelluntur q́, : quibus actionibus abolitis, animal ſimul, inedia, fameq́; occumbere neK ceſſe eſt. Variari vero partem, quæ potentijs naturalibus famulatur, oportet: id qđ ex arte ſecandi corpora patebit. Cõſtat igitur gula tunicis duabus, interna atq; externa: quarum prima, cui recte ſunt fibrę, quo ab ore in ſe attrahat, inſtituta eſt: altera vero, cui tranſuerſę ſunt fibrę, quo conſtringat ea quę continet ac protrudat, talis facta eſt. propellit aũt cibos haud ſecus, q̃ manu coacta ac compreſſa, fluida humidaq;. Sequitur ventriculus alimentorũ per gulam ad ſe delatorum coL ctionis inſtrm: ea nanq; in chylũ mutat, atq; alterat, at nõ in ſanguinẽ: qđ confirmant indicantq́; inuper dictę potentię, quibus ad hanc functionem vtitur. Concoctio vero manifeſtior eſt in tunica eius craſſiore, ac carnoſiore, quę plurimi caloris copiam tum à venis, tũ ab arterijs deriuatam continet. Poſtremo viſcera calidiora adiacentia ventri habes: iecur à dextris, lienem à ſiniſtris. Duas quoq; habet tunicas, quæ pertinent vſque ad ipſum os: Vna quę interior eſt, qualis ẽ in vẽtre, talis perſiſtens: Altera ad carnoſiorem ſpeciẽ in gula conuerſa, quaM rum fibræ cõtranam inter ſe diſpoſitionem obtinẽt. Quę interna eſt, in rectum porrectas habet fibras, vt quę trahendi cã ſit inſtituta: externa tranſuerſas, quò circulo contrahat. Hinc eſt q̃ attractoria, & expultoria facultates euidentiſſimę ĩ hoc viſcere ſint. Nẽpe vbi alimẽta ingeſta ſunt, arcte ſtatim vndiq, cõplectit ſuis tunicis, quod vbi cibos ad perfectionẽ concoxit, vniuerſę partes ſupernè inſurgunt ad inferna p̃mẽdo. Habet vero expultrix actiones

A nes duas omnino contrarias: vnam q̃ peracta concoctione deorſum, alteram quę ſurſum expellit. At vis illa, quę nobis diſcernẽs nominatur, non ita euidens eſt in ventre, niſi ſi ex cremore (chylum vocant) ali ipſum dixerimus, & ob id cibũ appetere, & tam arcte vndiq; conſtringere premere, atq; amplecti, q̃ equidem noſtra eſt opinio. Quare ſi aliter ſentiremus, hoc eſt, ex hac conuerſione cibi in cremorem haud nutri ri ventrem: cur igitur alimenta expeteret? eaq; accepta tam valide cõſtringeret? famesq; & eſuritio ceſſa
B rent, vbi ea ingeſſimus? alioqui neque in appetentia, neque in complexu illo diſcernentis potentię fũctio obſcura foret in eo. Quod ſi ita ſit, vt pars parti famuletur, ſuiipſius nõ obliuiſcatur, oportet: vnde tum alimentum, tum vtilitatem ob id ipſum venter ſuſcipiet, atq; conſequetur: in quo collegarum noſtrorũ nõ paucos dubitare audio: aiunt etenĩ, alimentum prius non poſſe eſſe cremoris illius conuerſionem, quàm ĩ ſanguinem alteret, immutetq;. Atqui nondum cibi in ventre ſanguificationem adepti ſunt. Dicemus i-
C taq;, ex eo exiguum quiddam alimonię trahere qualitate magis, q̃ quantitate ac copia inſigne: mox nanq; deuoratis cibis remittit, quieſcitq; fames: haud ſecus q̃ vbi potionem ingeſſerim⁹, tollit ſtatim ſitis. Atque abſurdum erit minime, exiſtimare portiunculam quandam tenuem humore prędita aliquantulo, non ſanguineam adeſſe, quæ alimentum pręſtet: quod nobis indicant animantia quędam exanguia quę nihilo minus nutriuntur. Cęterum concoctio in primis a caliditate humiditateq; fit: deinde ab arcto D illo ventriculi complexu. Quamobrem animantia quibus ventres craſſiores, corpulentiores, durioresq; ſpectantur, eadem validius meliusque concoquunt: huiuſmodi vero ſunt ventres auium. Verum antiquorum nonnulli in hac fuerunt hęreſi, vt a ſola illa cõſtrictoria facultate & amplexu, quibus venter circa cibos vtit concoctionem perfici putarent: atque ob id ventres quarundam volucrum, quales gallinarum, atq; perdicum, hominis ventriculo nonnihil opis ſuppeditare. Pars vero hęc craſſior durioq; in his facta eſt, q̃m dẽ E tibus molaribus carerent. Proxima huic ſunt inteſtina, altricis quoque potentiæ inſtrumenta: primum nãque per pyloron ea quę in vẽtre cõcocta ſunt, ad ipſa deferuntur, perfecta quippe concoctione, tum aperit inferius os ventriculi, excidit q̃, per ipſum quod concoctum eſt: inde ie cur per venas cremoris ſucculẽtum trahit: poſtremo ſicca ſuperfluitas, excrementaq, deorſum ad inteſtina delabunt, ac pellunt: quorũ duos vſus conſpicimus: alterum q̃m ab ipſis adiecur alimentum tranſmittit: alterum propter excrementorũ F expulſionem. Conſtant uero duab⁹ tunicis, vt ſint validiora: atque harũ vtraq; ex tranſuerſis conſtituta fibris eſt: quare in his propulſoria facultas euidentior eſt, attractoria autem imbecilla. Ad hęc vim concoquendi his adeſſe patet, ob temperamentum, quod proximum tẽperamento ventriculi ſortita ſunt. Multos vero inteſtinis anfractus, multasq; reuolutiones natura commenta eſt, vt materiæ in his contentæ p fecte concoquerent, atque vt tãdiu

G manerent, donec iecur, quod ſibi eſſet neceſſarium, aſſumpſiſſet. Quare Ariſtoteles animantia, quibus reuolutiones inteſtinorum paucæ eſſent, guloſa prodidit. Denique in iocinore alimentum in ſanguinẽ cõmutari, inde ad parteis omneis trãſmitti, in confeſſo eſt: quamobrem prĩcipem altricis poteſtatis eſſe Galenus cenſuit, ob excellentiam, qua cæteras nutritioni addictas parteis anteit: qui equidem ignorauit, alimentum in corde exqniſitũ, ac poſtremum confici: altricemq; in eo primam ac prẽcipuam vim ſitam.

H Sũt vero in nuper dicto viſcere qnque naturales facultates: concoctricem dico, dum ſ. ſanguis conficitur: retentricem, vbi cibaria coquũtur: attractricem, dum ab inteſtinis ſuccum trahit: diſcernentem, quando ſecernit, dignoſcitq; tria excrementa: ſeroſum aquoſumq;: quod a renib⁹ trahitur: bilioſum, quod a veſiculam huic innexa: atribiliarium, ac craſſum, feculentumq;, quod a liene. propulſoriam vero facultatem attractoriæ proximam eſſe merito dubitatur: cuius ſolutionem hic locus haudquaq̃ poſtulat. Meminiſſe

I vero te oportet, omnes has facultates mutuam quandam concordiã, atq, concentum inter ſe habere in corpore, quemadmodum circa munus vnum operę multę, & circa artificium aliquod multi artifices. Nutrienti vero potentię vniuerſę famulantur, quę ſanè eſt omnib⁹ animãtis partibus neceſſario indita: verũ enimuero accuratius conſyderabimus, an altrix iſta poteſtas ĩ iocinore⁹ principem ſedem obtineat, an aliud ſit viſcus ipſo prẽſtantius, cui illa aſſignanda ſit. Nos quidem ſatis

K liquere ex his, quę in naturali philoſophia ſcripta reliquimus, arbitramur, hanc ipſam nutriendi potẽtiã vnam tantum portiunculam partis alitę efficere: partes vero ex eſſntis cõſtitutas, ac cõpoſitas: quod vero ex eſſntis cõſtat, mõ quodã tpantiæ id eſſe: q̃ ſanè tpatio a quadam decoctione prouenit: decoctio vero a calore, inde facultatis hmõi inſtrumentum, fontem ac principium vehementioris caliditatis: parum enĩ aut penè nihil intereſt, neceſſarium quippiam dicamus partibus, an toti ipſi. Erit igitur ſcaturigo caloris iſtius iecur, aliæve nutritioni addi- L ctæ partes. Quòd ſi vera ſit Gal. ſententia, qua cętera membra huic porentiæ miniſtrantia calorem, dum ſuas functiones peragunt, aliũde nõ habere, q̃ ab iocinore, aſſerit, inter ipſa principatum quoq; tenebit id viſcus, cuius auxilio ſua obeũt munera: ipſum vero ad ſuas functiões nullius ope indigeat: q̃ excellentia ac dignitas non immetito principem efficit: quemadmodum inter agricolas is princeps, ac domin⁹ appellatur, cuius imperio opera negociaq; curãtur: is vero nulli ſubdit⁹, munere ſuo fungitur. Diſcerem ve- M ro libentiſſime ex Gal. cęteriſq; ei⁹ ſectatorib⁹, cur ſolum iecur ad hãc potẽtiã perficiendam ſufficiat: cum ipſi fateantur, nõ paucas a corde arterias in ipſum deriuari, q̃ non paucam caloris copiam deferant, quę ſanè incaſſum ac temere a natura commentæ ſunt, ſi iecur ad hãc functionem ſufficiat. At forte reſpondebunt, ab iſto calore vim vitalem iocinori infundi. Nos vero iterum rogabimus, q̃ ſit vitalis facultas in animantis partibus? an alia ſit ab altri

ce

A ce, atque ſenſibili, quibus vita conſtat? ſed magis ſenſibili acceptã referimus: q̃ opinio aduerſatur iſti, quẽ probe noſti. Quęcunq; vero de his potentijs conſcripſimus, id ob earũ functiões actum putato, quas duas tantum, ſentiendi ſ. & nutriendi arbitramur. At ſi obijciant tertiam aliam virtutem a corde profectam, q̃ ſ. pulſus gignit, ipſamq; ſolam per ſe dici virtutem: Nos, & ſi id fatebimur, cor tamen iocinori eam tranſmittere dicemus: venæ etenim, q̃ ab hepate ſunt, minime feriũt. Pulſuũ vero effectrix facultas illa vitalis a
B corde emanãs: quę caloris ac vitiũ in quaque parte corporis cuſtodiendarum cauſa eſt, itemq; vna cum ipſa cor partibus alijs primarium alimentum exhibet, cæterasq; omneis virtutes impartitur. Quamobrẽ, cor princeps viſcus erit potentię altricis conditor, hoc eſt, eius alimenti, qd̃ eſt inſtrumentum, quo cum agit facultas nutrimentum exhibendo. q̃ ſi hic alia eſſet vis præter iſtam altricem, alia quoq; membra haberent: fieri etenim non poteſt, vt ſit vlla in particula potentia ſpecie contraria alijs, quę ſunt ĩ cęteris membris po
C tentijs. Hęc vero in ſolo principe viſcere ſedem obtinet: quod neq; Gale. neq; alij medici vſquam cenſuerunt. Collatio itaque cordis ad iecur eadem erit, cum ea quam facit Galen⁹ iocinoris ad partes cęteras: quare cor in hac facultate iocinore præſtantius ſuperiusq;. Iecur nãque ſuum munus haudquaq̃ probè obiret, niſi ſi a principe calor tum qualitate tum quantitate moderat⁹ trãſmitteretur ad ipſum. Satis igitur, ſuperq; probatum, Cor principẽ eſſe, & effectorem præcipuum potentiæ nutritorię: quod a Galeno & cęteris D anatomices magiſtris omiſſum eſt.

Non eſt præterea q̃ cenſeas iecur princeps viſcus vocandum, q̃uis eo indigeat cor ad alimẽti tum elaborationem, tum confecturam: quemadmodum ventriculus, & ſi cibum iocinori apparet, prĩceps nihilo minus nõ appellabit̃: Neq; bubulcus cęteris bubulcis edulia parans, eorũ princeps, ptinus cenſebit̃. Poſtq̃ igit̃ cordis principat⁹ diſcuſſus eſt, & ex arte ſecandi corpora liquet arterias ĩ omneis ptes corporis diſpgi, & ob id a corde alimentum quoque exhiberi eo modo quo nuper diximus, E nũ ĩcaſſum temereq; factas arterias opinabimur. Cæterũ hactenus per anatomicẽ ſpectatum non eſt, ab hepate p venas ad cor ſanguinẽ deferri: is etenim qui in venis habetur imperfectior eſt: qui in vero in arterijs continetur, vt vehiculum ſpirit⁹ eſſet, infuſus eſt. Dicet vero quiſpiã, hãc conſyderationem ad medicum nõ pertinere. Ego vero maxime ne ceſſariam ingenue fateor, qd̃ alias diffuſius explicabitur. Cæterũ non poſſum non demirari Galenũ commentario de locis affectis III. imme F nito Archigenem reprehendentẽ, in curatione memorię deperditę: quippe hic memoriam a corde proficiſci exiſtimãs, remedia cordi idonea adferebat: ad quem Galenus ridens inquit, poſtq̃ ò Archigene tu in ea es opinione: memoriam in corde ſi tam, cur cucurbitulam cordi non affigis, omnemq;, medicationis ſcopũ ad id non vertis? Ego vero Galeni, q̃ Archigenis ſententiam dignio rem reprehenſione cẽſeo: qd̃ ex his quę retro iam diſſeruimus, & poſthac diſſeremus, patebit apertè. Cor

G omnium corporis partium princeps: atque eius ſitus ſedem obtinet principalem: in medio.n. poſitum eſt, (qui loc⁹ eſt regũ, ac nobiliorũ) vt vndiq; attigi vel eque vel proxime poſſet, & tutius conſeruari: quare in uolutum & circundatum membranis craſſis (pericardion vocant). Nutrimentum illi aduenit ex vena, q̃ inter ipſum atq; iecur iacet: tegumẽtum vero atque operimentum qd' auti eius impoſitum eſt, eius gratia factum eſt, vt recluſum, ſanguini ꝑberet ingreſſum: occluſum vero, retineret. Altera vero auris, quæ a vena (vt nonnulli ſentiunt) ad pulmonem ſanguinem deferente alimenti gratia (venę nãq; nullę pulmoni ſunt continuę) operimentum hẽt ad hoc commentum, vt extrorſum apertum ſanguini exitum ī pulmones pręſtaret: verum alteri harum aurium terna inſtituta ſunt tegumenta, vt aperta introrſum ſanguis atque ſpiritus in arterias dimanarẽt ac fluerent: nec poſtea refluerent, recurrerent ve. Hęc autem vena eſt in cordis ventre ſiniſtro, eſt vero arterię maioris os. Altera vero auris, q̃ alia in parte eſt, atterię os eſt, quę ad pulmoues ꝑtendit, a qua ventilatio cordi contingit, quare vt extrorſum aperirent, tegumenta huius facta ſunt. Sequitur vt de liene nonnulla dicamus, qui duos meatus habet, vnum iocinori, alterum ventriculo continuum. in hoc viſcere craſſitudo ſanguinis ſpectatur, quare vt a melancholico ſucco iecur expurgaret, conſtitutum arbitrant. Abeſt autem non parum a veritate, ſi duo eſſe hepata in corpore exiſtimem⁹: nullas.n. ab hoc venas ad alias partes deriuari cernimus. Veſica vero quæ iocinori ſubeſt, vt bilioſum traheret excrementum. Renes quoque iocinori ancillant: trahũt nãque id quod eſt in ſanguine aqueum ac ſeroſum per venã, q̃ a gibbis iocinoris exorit. Veſica altera, vt a renibus ſeroſum, aqueamq; ſuperfluitatem traheret ac reciperet: habet vero oculum quoddam cortici non abſimile (muſculum alij vocant) quod dum trahitur lotium, reſerat: attracto vero & defluxo, occluditur, ne ad renes recurrat. Id vero maxime meminiſſe te velim, vnumquodq, inſtrumentorum inſtitutorum ad ſanguinis expurgationem, attrahere excrementum illud tñ, vt ex eo alimentum ſuſcipiat: præſtant vero & alios vſus neceſſarios, vnde facultatibus nuper ſcriptis ſingula prędicta ſunt, attractrice videlicet, alteratrice, retentrice, diſcernente, atq; ꝓpultrice. Hæ ſunt omnes altricis potentię partes. Cæterum duas tñ cõcoctiones omnibus particulis communes memineris, ventriculi, atque iocinoris. Atqui ſi placet in venis aliquam collocare, ea ſit exigua. Tertia vero ac poſtrema ſingulis membris propria ac peculiaris.

H I K L M

De partibus diſſimilaribus, quæ ſunt genitiuæ potentiæ inſtrumenta.

Cap. 10

QVoniam de partibus nutritiõi dicatis ſermo nobis retro plurimus fuit, iam de his, quę generationis ſunt inſtrumenta, diſſerẽdum: Auctrix nãq; potentia eadem hẽt cum altrice organa, nulla vero ſibi propria. Partium genitalium alię ſunt fœminarum, vterus, vuluæ, mammę: matis, teſtes, & coles. Teſtes ad genitale ſemen efficiendum

emo-

A emolita eſt natura, quorum caro alba, fungoſa, ſpongioſaq; eſt, cuiuſmodi quoq; mammas habere ſpectamus. quare ſanguinem ſibi ſimilem faciunt, hoc eſt, albicantē: quēadmodum & iecur chylum in rubrum mutat, hoc eſt, ſuū colorem: agens quippe quod ab eo afficitur, ſibi conſimile reddit. Illud vero te latere non debet, ipſos in generatione principatum nō obtinere, vt ſentit Galenus: & ſi facultas iſta in his ſita ſit: quandoquidem functiones ſuas nequaq̄ poſſunt peragere, niſi ſi per ſpiritum qualitate ac quantiB tate moderatum a corde tr̄aſmiſſū: quare in confeſſo eſt, vim illam cordis, quæ tam probè calorem temperat, vt inculpatè ſua munera obeant teſticuli, præcipuè genitalem appellandam. Quæ vero facultas ipſis adeſt, prædictę miniſtra erit: atque ſi excellentiam quandam obtinere videt, particularis cenſebit. Quos aūt Gale. in fœminis conſtitutos eſſe ꝓdidit, nullius in generatione momēti eſſe exiſtimes: quippe ſemen qđ in venere ab ipſis emittit, ad generationem nihil vtilitatis habet. Atqui aliquis dicet: Fruſtra ergo horū teC ſtium cōſtitutio a natura facta eſt? Huic protinus reſpōdebimus, ī maribus mammas nihil conferre ad genitricem potentiam: in illis tamē nonnullos vſus inſitos. Rogabit iterum quiſpiam, Vnde ſemen fœmineū geniturę nihil opis ſuppeditare exploratum habeam? Dicam ingenue, id tum ſenſu, tum argumento deprehendi: Nempe fœminam non emiſſo ſemine concipere non ignoramus. Ego igit poſtq̄ Ariſto. de ea re commentarios perlegiſſem, non paucas obſtetrices rogitans, an id verum eſſet, comperi crebrime vſuD uenire, vel ſi inuitę coeāt. Harumq; multas vidimus quę vi venerem eſſent, paſſę, concepiſſe. Porrò matrona quędam quę è regiōe ędium noſtrarum habitabat, iurauit nobis vl conceptis verbis, cum balneum intraſſet, in quo improbi quidam homines antea dum lauarent, ſemen genitale profudiſſent, ſtatim concepiſſe: quod & ſi incredibile videret, fecit nihilo minus vitæ illius anteactæ integra, atq; inculpata caſtimonia, vt fidem verbis ſuis adhiberē. Quamobrē protinus ad cōmentaE riū quendam Auencladij, quem de ſemine genitali edidit, euoluēdum acceſſi: vbi id poſſe contingere intuenimus. Cuius rationē mirē nobis arridentem huiuſmodi afferebat: videlicet ipſi utero ineſſe uim quādā propriam abditam, ac cæcam cum ſemine genitali, qua ipſum trahit: ad quod nulla opus eſſe delectatione uoluptateq; ſcribit. Eximię quidem, & doctæ hominis rationes. Illud autem, quod naturali argumento exploramus, eſt, ꝙ ſi fœmineum ſemen eaſdem in generatione, & tāF eximias uires obtineret, q̄ maris ſemen: poſſe fœminam ex ſe nullius ope generare, quare mare minime opus eſſet. Non eſt inſuper cenſendum partes quaſdam a ſemine maris, alias uero a fœmineo conſtitui: quoniam q̄uis numeroſę ſint, in uno tamē (quod ipſis ineſt prīcipio) unum ſunt: cuius quidem principij largitor, atq; opifex cor erit, partiū quoq; omniū auctor poteſtate: qđ. ſi à fœmineo ſemīe dimanaret, nos utiq; maris ſemen ad generationē nihil conferre recte arbitraremur; uerum eadem eſt ratio de hominis,

G genitura. Dicet vero aliquis, nentrũ horum ſuas functiones agere: niſi ſi prius ſit mutua commixtio, atque temperatura, aliamq; formam ac conſtitutionẽ ſiut conſequuta: quẽ admodum mel ſolum, aut acetum ſolum oxymel non conficit, verum opus eſt mixtura & temperatione mutua. Fatebimur vtrunq; habere temperamentum, quod a perficiendi facultate prædito venit: atque vtrunq; vice materiæ hic eſt, nullãq; formam q̃ a vi genitrice conſequit. Quamobrem pars quæ talem temperaturã obtinet ac facit, generatio
H nis facultatẽ quoq; habebit: in qua opinione qui verſantur, vterum vi præditum generandi fatebuntur. Ego vero libentiſſime diſcerem, in quo neceſſaria ſunt ſanguis, ac ſemen ad hanc functionem peragendam. Sanguis etenim membra vniuerſa nutrit ac conficit: patet item ſemen maris ac fœminę non poſſe operari omni ſpecie: ſed & fœminã ad generationem functiones habere quiſpiam dixerit, quamobrem actionem vnius ſine alterius actione conſiſtere abſurdum foret. Ambo igitur ſcopum vnum obtinent ſua-
I rum functionum: fœtum ſ. cui ab vtroq; portio eſſentiæ inſeritur: ab vno quidem forma, ab altero materia. verum nusq̃ præſtat formam fęmina: nusquam mas materiam: qđ enim alimentum exhibet, materiã quoq; præbet: at fœmina alimentũ ſuppeditat, ſuggerit igitur & materiam: formam vero mas, quæ eſt Ariſto. ſententia. Verum enimuero quoniam fœmina in ſe nihil contineat, quod materiam exiſtimare valeamus, præter ſemen atque ſanguinem menſtruum: at ſemen aquoſa eſt humiditas excremento ſimilis: K nec aberrabis ſi vere excrementum nominaueris, quo membra ali haudquaquam poſſunt: a ſanguine etenim potius nutrimentum ſuſcipe rent: qui vere alit. Nihil vero ſtereſt inter alimenti materiam, & inter eſſentiæ materiam: alimentum partim eſſẽtia eſt: generatio vero eſſentiæ eſt in toto: totius vero materia eadem eſt cum illa partium. Ad hęc fœmineum ſemen materiam fœtus non eſſe, indicio ſunt mulieres, quę extra emiſſionem ſeminis grauidæ fiunt: vterus quidem propellit, euo- L mitq; ſuum ſemen: maris vero attrahit ac retinet: quibus liquet ſupfluitatem eſſe fœminę ſemen, a voluptate concitatam huc illucq; diuagantem, haud ſecus, ac ſaliua in ore eſurientis atq; famelici prouocatur, dum alium edentem conſpicit. Maris quidem ſemen agentis vices implet: partes item a calore naturali, qui ſedem in corde obtinet, alũtur, hicq; primum eſt animę potentię altricis inſtrumentum: atque ob id quoq; facultatis perficientis abſoluentisq;. Porrò in maris ſemine, atq; ſanguine qui in vtero conti M netur, præcipuam caliditatis huius portionem actu adeſſe oportet: in ſemine illo quidẽ, quia calidũ humidũq; eſt. Sanguis aũt, ex quo conſtitit ac gignitur fœtus ex venis corporis fœminę, qui in vtero retent⁹, lõgè abeſt a facultate nuper dicta: incoctus nanq; hic exiſtit: quinetiã lõgiſſimè abeſt ab eadẽ potẽtia fœmineum ſemen: præterea fœtum in ſe caliditatẽ habere nõ erit dicẽdũ: qñquidem calor ille naturalis a calore alentis tm̃ naſcit. Quãobrẽ ſic colligem⁹, ſemen quod eſt fœminę,

neque

A neq; materiã, neq; formã fœtui ſug
gerere: quippe illa a ſanguine men-
ſtruo, hæc vero a ſeminео ſemine
ſuppeditatur. Item ſemen non ſolũ
qualitate, verum etiã quantitate v-
ſum vtilitatéq; præſtat. Ariſtoteles
itaq; Galeni calumniã vitabit, qui
ancillã, quę ſaltauerat apud Hippo-
cratem, abortiuiſſe ſexto die, contra
Ariſtotelem adducit: poſtquem ſal-
tum ſemen mẽbranula inuolutũ vi
ſum eſt: neq; ab Ariſtotele rogãdũ,
vbi ſemen iſtud haberetur, vtpote ſi
re medica parum neceſſarium. perti
net vero hęc diſputatio ad genera-
B tionẽ animaliũ: quare qui contro-
uerſiam explicatam ac ſolutã habe
re volet, ad commentarios de gene-
ratione aĩaliũ Ariſto. confugiat. No
ſtra igitur oratio vnde egreſſa erat,
reuertatur. Coles tum vt ſemen in
vterum immittat, atq; infundat, tũ
vt per eum reddatur lotiũ, conſtitu-
tũ fuit: Vteri, vt contineatur in eis
quod gignitur, atq, vt per eos deflu
at excrementũ ſanguinis incocti fę
minarũ (menſtruũ vocant:) cui⁹ or-
tus eſt ab immodico earũ humore
ob penuriam interni caloris nõ pro
bè cõcocto, inq, parteis omneis trã-
C miſſo. Quare natura meatus inſti-
tuit, quibus menſtruum iſtud excre
mentũ vicibus quibuſdam ac circ-
uitibus propelleret: conſtituit vul-
uas natura ex multis fibris tranſuer
ſis, vt retentrix facultas valida eſſet:
nonnullis vero oblongis, vt ſemen
genitale attraherent: atq; vis ꝓpul-
ſoria eximia eis ineſt, vnde & fibras
in latum protenſas nactę ſunt. Quę
ret vero quiſpiã: an vterii immutan-
di poteſtate ſint prædiți? Dicam cõ
ſyderatione amplioꝝ id eſſe ſpeculã
dũ: qñquidẽ abſurdũ eſſet aſſerere,
vterũ partes fœtus fingere, cũ à vi il D
la (quã informatricẽ nominãt) vnã
cum calore ſemini innato fingant.
Quin potius quæ in vulua eſt im-
mutandi potentia, conſeruatricis tã
tum vicẽ occupat: ſemen etenim cũ
ab aere nos ambiente attingitur, ſta
tim vitiat: vnde videre eſt, quã im-
mutandi vim vuluæ cõtineãt. Poſt
hęc mammæ explicandæ, quæ, vt
lac progignerent, factæ ſunt: caro e-
tenim ipſarũ fungoſa albidaq;, atq;
inſignem cum vtero conſenſum ha
bent: quare vbi quæ ad vteros pro-
fluere debuerunt, ab aliqua cauſſa
impediuntur, ſtatim ad mãmas re- E
currunt: quod lactantes apertè indi
cant, quibus nulla, aut pauca erum
punt menſtrua: quarũ nonnullæ dũ
infantibus lac prębent, cõcipere mi
nimè poſſunt. Hacten⁹ de mẽſtruis,
ac ſemine genitali.

De inſtrumẽtis ſenſibus dicatis generatim.
Cap. 11

SEntiendi potentia quinq; omni
no modis explicat: videndi, audiẽ
di, guſtãdi, olfaciendi, & poſtremo
tangẽdi: quorũ gratia cerebrũ a na
tura factũ eſt, præcipue propter qua
tuor primas differẽtias ſenſuũ, quo- F
rum quilibet ſuo duntaxat inſtru-
mento contentus eſt: viſus, oculo: ol
factus, naribus: guſtus, lingua: audi
tus, auribus. Tactionis vero inſtru-
mentũ non paruã dubitationẽ ad-
fert. Quippe Galenus neruos, qui a
cerebro oriũtur, inſtrumenta ſenſio
nis eſſe cenſet, ab illisq, omnib⁹ par
tib⁹ ſentiendi vim ſuppeditari. Ari-
ſtoteles autem ſedẽ ſenſuum carni
tribuit, opinioni inhęrens, quam de
cerebro concepit: ille nãque ſenſus
in cerebro eſſe, tanq eorũ principe,

G hoc eſt, citra alterius opem functio
nes ſentiẽdi a cerebro præſtari. Hic
vero cor principium eſſe ſenſuum,
cui ī hac facultate ancilletur ac ſub
iaciat cerebrũ, vel quinq; ipſos ſen-
ſus obtinens: id quod eadem metho
do contemplari volumus, qua nup
iocinoris excellentiam excuſſimus.
Primo quidem Gale. cęteriq; anato
micęs peritiſſimi ingenuè fatentur,
arterias nõ paucas, magnasq;, ac va
lidas a corde ad cerebrum tendere:
vnde facile īnoteſcet, in his functio
nibus cerebrum cordis auxilio indi
gere. At dicet aliquis: Si a corde cere
H brum calorem delatũ accipiat, quo
alitur, ac fouetur: neceſſario ſequet,
cor ipſum cerebro famulari: alimẽ
tum uanquę & altrix ipſa poteſtas
non aliam ob cauſſam a natura ex-
hibita ſunt animanti, q̃ ob ſenſus &
ſentiendi facultatem: quod vero a
cordis calore cerebro accedit ac ſug
geritur, ſenſus ſunt omnes, quina-
rio complexi numero: quamobrem
dicet alius vim ſentiendi in corde p̃
cipue ſitam: quæ quidem ſenſus eſt
communis vocat⁹: cuius eſſentiam
in commentarijs de anima ſatis ſu-
perq; explicauimus. Hac itaque ī
I re Ariſtot. atq; Gale. mutuo diſcre-
pant, illo in corde, hoc ī cerebro ſen
ſitricem vim collocante. At ſi roges,
quomodo compertum habeamus,
a corde cerebrum ita moderatũ ca-
lorem tum qualitate, tum quantita
te obtinere, vt ſenſib⁹ oĩbus efficien
dis ſit ſatis: Hic tibi libere, ac vere re
ſpõdebim⁹: haudquaq̃ a quouis ca
lore ſenſus quosl bet gigni: qñquid-
dẽ is, quo cũ alẽdi potẽtia agit, alius
eſt ab eo, cũ quo ſuas functiões pa-
git vix ſenſitrix: quod ipſum in dor
miẽtib⁹, atq; vigilãtib⁹ videre eſt: nẽ
pe in ſomno nutritoria facultas va- K
lidior eſt, quo tempore ſenſus actu
non ſunt. Quare caliditas, cui⁹ ope
functiones ſuas ſentiẽdi vis pficit, ī
ſomno delibutis, actu in ſenſib⁹ mi-
nime ſpectabit: quidã etenī oculis
patiẽtib⁹ dormiũt: atq; hi tñ haud-
quaq̃ vident: id vero cõmittit, calo-
re, in quo cõſiſtit viſio, p neruos vi-
ſorios (opticos Græci vocant) recur-
rente ad interna: alioqui cernendi
mun⁹ haud quieſceret. Ad hæc me-
miniſſe oportet, vnã eandẽq; vim,
actu atq; poteſtate ſimul & eodẽ tẽ
pore inueniri haud poſſe. facultas i-
taq; cernẽdi vnà cũ ſpiritu viſorio L
emanat: hic vero cũ naturali calo-
re: vis vero illa, vbi quis dormit, a-
ctu nõ ineſt, quippe ī ſomno vide-
ret. Portò calor naturalis, qui vim
ſenſitricem roborat, nõ is eſt, qui al
tricẽ fouet: dormiẽs etenī alit, at n. i
nime videt. Quãdo vero vñ trãſmit
tat, & quo recurrat calor i le didice
ris, ſedem quoq; ſenſus cõis explora
tã habebis. Verũ enīuero a corde, p
ficiſcit ac defert, illucq; redit, ac re-
uocat: quare vigilãs planè calidior
eſt circa exteriora, dormiẽs vero fri-
gidior, qui inde altricẽ vim validio-
rem hẽt. Abſurde igit quis aſſerue- M
rit, calorẽ illũ, a quo ſenſus oẽs. ac vi
gilia cõſiſtit, primũ a cerebro exori
ri, ac fieri: viſcus etenim. i. frigidũ, &
qui inde naſcunt nerui frigidi: quip
pe maior horũ nũerus frigus euidẽ
tius cõtinere cõſpiciunt: quãobrem,
īcredibile quippiã foret, ſi calorẽ ab
his ī corpis ptcis deferri ac delegari
cẽſerem⁹. Præterea & qui aĩæ altri-
cis materia eſt calor, & qui ſenſitri-
cis, vnũ quidẽ ſunt, tũ ſubiecti loco,
tum ſitu: potẽtia nãq; alẽdi, q̃ ī fœ-
tu ẽ, ad ſenſilẽ admittẽdã & excipiẽ

dam

A dam idonea eſt. Hæc aũt fœtui formã finẽq;,illa materiã ꝓbet. Atqui receptio in loco maxime apto fit: aĩa vero recipit in ſui tm̃ ſubiecti loco,ſuiq; ſitus, qui ſane calor eſt naturalis:quare ſedes,in quã aĩam ſentiendi vim admittere neceſſario oportet,illic erit.Quod igitur ex vtraque conflatum,ac tpatum eſt, vnũ loco ſubiecti ac poſituræ dicemus: q̃uis in neutra duarum figurarum poſſit vnum eſſe : ſimpliciter quidẽ vnum,hoc eſt numero : atq; vnum definitione:certaq; de his noſtra eſt præclara ſententia. Verũ enimuero
B poſtq̃ apriſſimè declarauimus calorem,à quo gubernantur,moderanturq; ſenſus,ſedem in corde obtinere:eam quę ſenſum communem regit potentiam,hic quoque ſitam cẽſebimus,cui cerebrum ipſum famuletur, & quę principem eminentiſſimum cor habeat. nos id indicatiua methodo fuſius expoſuiſſemus: ſed breuitati ſtudẽtes, in alium differemus commentarium. Cerebrum itaq; cordis miniſter facultatẽ ſenſitricem illi ſuggerẽs,eo ſ.pacto, quo rex a cubicularij ſui poteſtate, quã
C nihilominus a rege acceperit, aliqd facere impellit Quærendũ deĩceps, quo modo cerebrum cordi deſeruiat, quẽadmodum de miniſterio iocinoris retro diximus, quod alimentum videlicet cordi apparat.
Nunc vero haud dubie aſſeremus, functiones ſenſuum in quauis caliditatis menſura ac modo non pfici. Patet quidem vehementiori non opus eſſe,ne externè ſenſilia pcipi impediat. Spectamus etenim acutis affectos morbis, & ob id cerebri pleretunque calidiori intemperie laborãtes,ſeſe videre,auditeq; multa, quæ nusq̃ ſunt,exiſtimantes. Id quoque D
in tactione pręcipue innoteſcit,q̃ in primis ad qualitates pcipiẽdas inſtituta eſt,quib⁹carere ſuũ inſtrumentum vtpote commoderatum ex eis, haudquaq̃ potuit:atq; iõ ẽt tpatiſſimum factum,vt exquiſitius exactiusq; ſentiret. Cæterũ cor cum ſit calidiſſimum,iccirco aduerſus cordis ſedem & calorem cerebrum natura molita eſt,vt feruorem illius moderaretur,& tẽperiẽ afferret, qua ſenſilia perfectius ſentiremus, ac deprehenderemus. Atqui ſi frigidũ cordi tpamentum indidiſſet natura, altri eis potentiæ functiões imbecillimę E
forent.Cerebrum vero ac cor ſic aduerſa poſuit, vt nuper dictas poteſtates animãtia pfecta exquiſitiſſimas abſolutiſſimasq; obtinerent.Spõgia quidem q̃ inter aĩalia adſcribitur,& multa id genus , cerebro indigniſſe non videnẽ,potiſſimumq; eo neruo grandi,ſpinæ dorſi medullã intelligit,qui a cerebro ortum habet:quare ſi fortè aliquando pars nonnulla huiuſcemodi animantium ſecetur, abrumpatur,aut euellatur,illa & viuet,& nutrietur,& incrementum ſuſcipiet:hoc eſt,reſiduo animal illud F
renaſcetur,& complebitur.Hĩc ſpectari poteſt,in quo cerebrum cordi famuletur: quod doctè & ſapienter Ariſtoteli,eiuſq̃ ſequacibus, atq; ſectæ viatoriæ ſcriptũ eſt. Caluaria ad cerebri defenſionẽ ac munimentum conſtituta,figurę rotundę, ne tam facile lęſioni pateret:quod imitatu duces,iubent turres rotũdas cõſtrui,ad vix patiendum aptiſſimas. Ad hæc-ſphęrica tum capaciora, tũ aſſiduæ motioni ac vertigini promptiora ſunt.

De

G

De ſpinæ dorſi medulla. Cap. 12

SPinæ dorſi medulla eiuſdem generis eſt cum cerebro, vertebras affixas ſibi continens.

De tactionis inſtrumento. Cap. 13

TActionis proprium inſtrumentum caro eſt, vtpote animantibus omnibus communis: quin & ipſe tactus ipſis communis eſt: quorũ perfectiora carnem obtinent neruis numeroſis refertam, quibus eius tẽperamentum moderetur. Cũ itaq; H nerui eiuſdem ſint cum cerebro tẽperaturę, qui ab eis vſus expectanť, cerebri vſibus reſpondebunt: verũ enimuero partes in quas pauci inſeruntur, ſpargunturve nerui, hebetiori, atq; obtuſiori ſenſu præditæ ſunt. Porrò huius ſenſus quippiam partibus vniuerſis carnoſis commune eſt, quatuor ſ. qualitates: caliditas, frigiditas, ſiccitas, humiditas. Quippiam vero vni tantum parti proprium: quemadmodum vbi os ventriculi inanitionem quandam perſentiſcit, hoc eſt, famẽ, ac ſitim: illa quidem ſenſus erit reſolutionis I craſſioris eſſentiæ calidæ ac ſiccæ: hęc vero frigidæ & humidę: duplex igitur ſenſus proprius conſtituitur. At titillationis ſenſum, qui in glande colis, pudendive percipitur, dum venerem indulgemus, tactui acceptum referimus.

De lingua. Cap. 14.

SEquitur lingua, quæ ad ſapores percipiendos vnà cum ſuis neruis accommodata eſt: alij vero, vt pręſtantius, adiiciunt, ad literas etiã exprimendas, & explanandas, & ad ſermonis expreſſionem factã eſſe: K cuius radice duo meatus viſuntur, glanduloſum illud, quod ſaliuam ſpicit, attingentes: vſus vero id genus ſaliuæ eſt, vt ſapores guſtui reddat.

De oculis. Cap. 15.

OCulos viſionis gratia conſtitutos nemo neſcit. hi ſeptem ſtant tunicis, atq; tribus humoribꝰ: quorum chryſtalloides primum viſus inſtrumentum, vel etiam tunica, telæ aranearum ſimilis (arachnoides Græcis dicta) ſupra hunc humorem poſita. Quippe ex naturali L philoſophia didiciſti, hanc comprehenſionem in re perlucida, peruiaq; cuiuſmodi ſunt aer, atque aqua, fieri: quorum perluciditas facit, vt colores admittant. Sunt vero duo tantum in oculo ex mixtura ac temperatura aeris atque aquę exquiſitiſſimæ luciditatis. Ad hęc globoſam figuram chryſtalloides habuit paulatim depreſſam ad ſenſilia numeroſiora complectenda: huiusque gratia alij omnes humores atq; tunicę conditæ fuerunt. Depreſſio vero illa moderata, vt quippiam a grandi M noſa aſſumeret: Humor nẽpe, qui uitri fuſi colorem refert, hyaloides Græcis, rore quodam hunc alit: quandoquidem longè abeſt à ſanguine: oportuit medio intercedente aliquo ſanguinem tranſire ac deriuari, ut cæteta ad alimentum huius eſſent idonea: Qui uero albus nominatur, aquoſus ac tenuis Galeno, ut ipſum primarium humecta ret, arceretque ab eo aeris nos ambientis noxas: atque prohiberet, ne contactu ueæ (rhagoides Græcis) lęderetur. Quę uero tunica coniunctura

A ctura, quam adnatam alij appellãt, fortis ac ualida, ut a duritie nerui defenderet oculum, condita eſt: ligamentum & ipſa exiſtens toti oculo ad oſſa circumiacentia: cuius alij quoq; uſus mox explicabuntur. Porro quæ ſecunda dicitur, Galeno choroides, alit reticularem, amphiblistroides Græcis, per uenas, quę per ipſam feruntur: illi quoque ſuppeditat calorem per arterias, quę in ipſa ſunt. At retiformis ſpiritum præſtat uiſorium per neruos, qui in ea diffuſi ſunt: hoc eſt, naturalem caliditatem. Iam autem & chryſtalloidi adB uehit, & defert nutrimentum roridum: atq; calorem fouet ob arterias, quę in ipſa ſunt. Galenus illam, quę telis aranearum perſimilis eſt, arachnoides Græcis, lucidiſſimam, ſplendidiſſimamq; cẽſet: quoniam idola formæq; in ea imprimuntur: unde uiſus proprium eſſe inſtrumẽtum per ſe, uel intercedẽte chryſtalloide. Vuę, rhagoidisue uſus triplex: Primo ut ceratoidi alimentum ſuggerat, atq; ideo plena: Alter ut a duritate ceratoidis chryſtalloidem tutam reddat, ob id mollior facta: Itẽ ne ſpiritus uiſorius diſſiparetur diC ſpergereturq;, nigra: quippe nigrũ cogit: atq; etiam media parte, qua pupilla eſt, modico foramine concaua: quod foramentum iccirco factũ eſt, ut foret chryſtalloidis arachnoidisue, aut utriuſque forma ſenſiliũ. Nempe, ſicuti bene noſti, non fit extra mittendo uiſus: oculus etenim admittit colores per ſplendidas ſuas partes, ac lucidas, eo pacto quo ſpeculum, qui mox ubi admiſſi impreſſiq; ſunt, a uiſorio ſpiritu comprehenduntur: quod nos ſex ualidis argumentis diſcuſſimus in commentario de ſenſu & ſenſili. Quare ſi ps D quępiam oculi idonea eſt, & apta, pter ſuum eximium ſplendorem ad colorum impreſſionem, erit pfecto proprium uiſionis inſtrumentum. Ceratoides ut propugnaculi foret aquei illius humoris, quem album uocitant, conſtituta, atq; itẽ ſubtilis pariter, & ſplendida, ne chryſtalloidi impedimento ſit ad formas recipiẽdas, ſimul ne uiſio ab extrorſum occurrentibus aliquando lædatur. Adhæc adnata tunica ſecũ mouet muſculum oculum mouentem. Hactenus de partiũ oculi uſibus, ex Galeno: qui maxima ex parte, ut patet, E a coniectura proficiſcunt: partes uero oẽs ſic tantum inſtituę, ut oculo colores ſuſcipiat.

De auditorijs ſenſibus, ac partibus.
Cap. 16

NVne de aure, auditionis quidẽ inſtrumento, nonnihil diſſerẽdũ. Eſt igitur quod ſenſum gignit auditoriũ, neruus qui a cerebro ad ipſam deriuatur, ut foramenti auris ſit operimentum. Ambagioſis autẽ anfractibus, obliquisq; circũuolutionibus prędituę aures, ut frigidi ſpiritus rationem ac uiolentiã exoluerent, paulatim obliquatiõis uarietaF te. Atq, ẽt, quod eſt commodius, ne ualidę uoces, ſoniue graues tam facilè lęſionẽ inferrent. fuerunt quoq; chartilaginoſę, ut unà cum figura hmõi ad uoces percipiẽdas aptiſſimę forẽt. Cętera uerò animãtia aliter conſtructas obtinent, pluſq; ijs prominent, ac maiores ſunt, ut eas circunducere, & obuertere ſemper ſonis, ac uocibus poſſint: quare rationabiliter homini non mouẽtur, illis autem crebrò mouentur.

De

G *De olfactorijs instrumentis.*
Cap. 17

OLfactus instrumentum nasus est: qui sensus in his quæ odoratu prædita sunt animantibus attractione, spiratioueve, in his vero quæ huius sunt expertia, minime fit. Id genus sunt apes, muscę, & alia insecta. Aristote. hunc effici in nasi duobus meatibus, hoc est, naribus censuit: at Gale. in duobus illis meatibus ossium, quæ ethmoidæa Græcis appellantur, ob quorum remotiorem situm spiratione animãs indiguisse ad olfaciendum. Quæ opi-
H nio a veritate aliena est: alioqui naribus obstructis odoraremus, vbi aerem ore inspissaremus, attraheremusq; : neque foramentum palato inest his proximum. Quamobrem Auenzoarus nõ inepte scripsit, nos posse odores percipere eduliorum, dum in ventre concoquuntur, si Galeno astipulemur: quinetiam quę illis ossium meatibus carent animalia, haudquaq̃ olfacerent. Porrò attractionem olfactui donatã ob duarum causarum alteram meminisse te velim: aut vt melius s. eligerẽt: aut propter huius sensus in his quę
I odorant animantibus crassitudinẽ, atque hebetudinem Fieri nãque potest ab odoratis & olfactilibus, quæ tenuioris sunt essentiæ, vaporem ad sensorium impelli. Verum enimuero quia olfactus, aut trahendo, aut impellendo efficitur. vapor ab olfactibili pellendo aerem foras haudquaq̃ ascendet: qui potest trahendo id facere: aer nãq; odoratum attrahendo q̃ fundendo magis sentitur ac percipitur: quod ex eo liquet, cũ quippiam olfacere volumus, nos ẽt in attractionem incumbimus, quæ sane huius gratia īstituta fuit. Quę K
igitur animantia trahendo odorãt, olfactus sensorio exquisitiori prędita sint, oportet, quàm quę contrà. Id vero in formicis apibusq; spectatur: præterea in his quæ odorãt animalibus paucus, vel pene nullus odor sentiscitur citra attractionẽ, propter imbecillitatẽ atque hebetudinem sensus. Equidem homo multis animantibus odoratum obtusiorem obtinet, quę præcipue sagacitate odorandi victum venantur, quòd prouidentia quadam diuina ac præscientia fieri prouerbiorum libri testantur. L

De partibus, a quibus motus efficitur voluntarius. Cap. 18.

FAcultas, quę motum animantibus præstat imaginatrix est, æstimatrixve, quam appetitrix, atque concupiscibilis præcesserunt: deinde firmata deliberatio, simul & ratio, ob præsentiam illius, quod est imaginatione æstimationeve complexum: sicuti in commentario de Anima explicauimus. Instrumenta vero huius potentię quot sint, quibus suas functiones peragat, exploranda sunt. Primò igitur motio- M
nem voluntariam in propriam atque communem secabimus. Hęc erit, qua secus locum, delatio dicitur, mouetur animal: illa verò cutis quæ in fronte est, oculorum, maxillarum, primarum nasi, labri, linguę epiglottidis, capitis, ceruicis, humerorum, cubiti, radij, digitorum, articulorum, thoracis quando respirat, vesicæ vbi clauditur, colis, intestini recti vbi excrementa retinentur, peritonei, coxarum, crurum, testium, denique pedũ, & eorum digitorum.

Hæ

A Hæ quidem ſunt partes, quæ volun
tario motu agitantur. Verum vn
de fiant motiones iſtę perſcrutan
dum: nam à pluribus q̄ ab vno ef
ficiuntur. Exempli gratia: manus
à tendone motum habet, tendo à
muſculo, muſcul' ex ſeipſo, iſq; pri
mò mouet, nec ab alio motionem
obtinet: conſtat nanq; oē qđ mo
uet, ab alio moueri: iccirco ea quo
rum vnū aliud mouet, tandē ad id
veniant neceſſe eſt, vt à neſcio qua
potentia motrice motū habeant, &
non ab alio corpore. principiū er
go huic ineſt aliud, vti in naturali
B philoſophia diffusè explicauimus:
ad ſi non admittamus, negociū ad
infinitum dilabetur. Motionis igi
tur initium in ipſo muſculo. Quā
obrem medici, q à neruo muſculis
motum præſtari cenſent, abſurdè fa
ciunt: quippe neruus aut ex ſe, aut
ab alio principio, qđ illi adeſſet, mo
tionē p̄beret. Aliàs verò docuimus,
qđlibet mobile motorē habere, qui
deniq; ſi corporis expers non ſit mi
nimè mouebit, niſi idē moueat. q̄ ſi
à corporeo motio emanare, res in
infinitū caderet. quare hic eſſe ne
ceſſario oportet qđ moueat, nec mo
C ueatur, atq; ſit corporis expers. Hoc
eſt argumentū vnum, quo patet id,
qđ primò animal mouet, non eſſe
corporeū, ſed animę potentiā, quæ
ſita ſit in muſculo neceſſario. Eſtq;
facultas, quę ab voluntatis imperio
pendet, quā tum imaginatrix, eſti-
matrixue, tū deliberationis cerūtu-
do præcedunt. Præterea cùm id qđ
mouet, ſit corporis expers, ſequetur
neceſſariò, qđ primò ab ipſo moue
bitur corporeum eſſe, & tanquam
materiā: illud verò formam: fieri
etenim haud p̄ōt, qđ primū mouet
in animante ſine materiā cōſiſtere. D
Quale igitur erit corpus hmōi? nē
pe calor naturalis, qui in nobis eſt:
partes etenim refrigeratæ motiōes
deperdunt: calorem quidem illum
natiuum in talium functionū defi-
nitione complecti nemo neſcit: qui
differentias proprias in ſingulis par
tibus profunctionū nā ſortitur: eui
dentiores verò ſunt in nutriendi fa
cultate, qđ ab omnibus admittitur,
approbaturq;. At Gal. ſedem hūius
caliditatis ī cerebro eſſe prodidit li-
teris: q̄ per neruos in vniuerſum de
feratur corpus. Ariſt. contrà in cor-
de ſitam cenſuit, cerebrumq; eadē E
ratione illi famulari, qua nuper di-
cebamus in ſenſuum functiōibus.
Cor igitur caloris principium atq;
fons. Quare in timore calor homi-
ni ad cor confugit recurritq;, ob
idq, crura tremunt, interdumq; ho
mo ſternitur, moueriq, non poteſt.
Vnde vis illa prima gubernatrix in
hac motione, & id quo caloris mo-
dum ac mēſuram temperat ac mo-
deratur, à corde proficiſcuntur. Ga-
le. p̄terea cæteriq; omneis medici
vim illā voluntariam in corde fatē
tur poſitam, vnde animantia tantū
à voluntatis impetu mouebuntur, F
& cor principium erit, quod à cere-
bro tēperabitur: parum uero inte-
reſt id genus temperamenti aut per
neruū perfici, aut p ſpiritū animalē
in ipſum defluentē, quē ſpiritum in
nullis neruis, exceptis uiſorijs (opti-
cos uocant) Gale. manifeſtè conſpi
ci negat. Cęterū qđ primario à calo
re illo naturali motū habet, muſcu
lus eſt, ob quandā ſimilitudinē, quę
illi eſt cū calore: cōponitur etenim
ex carne ſimplici & nerūis, à qbus
tendones exoriuntur. Neruus qui-

dem

G dem ſolus natura frigidus eſt, nullius caloris particeps. Quinetiã vena immerito principiũ huius motionis nominaretur, quæ à viſcere non primo ortũ trahat. qđ item argumẽto alio indicari poteſt, ſ. q̃p alimentum ſuggeres pars quieſcere q̃ moueri debeat. Arteria itẽ nõ erit: ab ipſa nanq; agitatiões pulſuum, omnino diſſimiles motui, qui à voluntatis imperio prodit, & penè cõtrariæ efficiuntur: quorum diuerſitas, ac cõuarietas, haud ſecus q̃ velle, ac nolle ſimul exiſtit. Muſculum igitur fontẽ & initiũ motionis calo
H ris natiui dicemus. Quamobrẽ partes oſſium expertes, non duplices, et exiguę, à muſculis, nullo intercedẽte, accipiunt motionẽ: duplices verò in ramos diuaricatæ tendonũ ope, qui ab extremo ipſarũ fini enaſcũtur, motũ habent: ob id cùm cogitur contrahiq̃; pars vna ex his, tendones illi velluntur, atq; ob vinculũ, quo cũ oſſis extremo ligatur, os iſtud motu illius mouebitur. Atq; ẽt pars q̃ mutuò contrarios motus obtinet, duobus quoq; oſſibus vel muſculis conſtabit, quæ diuerſum inuicem locũ ſortientur, quorũ qđ-
I libet ſuo tẽpore trahit, prohibetq; ne à ſuo contrario eodem momento motus efficiatur. q̃p ſi vtrunq; ſimul ageret, pars equidem mõ vno, ęquabiliq; velletur. Exẽpli gratia: ſi muſculus, qui in externa manus parte ſitus eſt, trahat, in illam partẽ declinabit: ſi verò qui in interna, ad hãc verterur: qñ autem vtrunq; agit, manus neque introrſum, neq; extrorſum ĩclinabit. Iã verò de muſculorum numero diſſeram⁹, quos Galenus D X X I X. in corpore hominis prodidit: faciei quidẽ X L V. quorum X X I I I I. oculos atq; pal K
pebras mouent: maxillam inferiorem X V I I. reliquum faciei nouẽ in hiſq; ſub frontis cute deliteſcũt nonnulli, oculorum apertioni magnopere conferentes. Sunt itẽ duo naſi extremum mouentes: duo qui labrum ſurſum, alij duo qui deorſum trahunt: duo prętetea qui maxillam. Capitis atq; ceruicis XXIIII. quorũ alij illuc, vbi eorũ eſt poſitura, trahunt: alij caput ceruicemq; ſimul: horumq; alij ſurſum, alij antrorſum, quidã retrorſum, alij dextrorſum, quidã ſiniſtrorſum. Lin-
L guam mouentes nouem ſunt: ceruicis verò atque epiglottidis gratia X X X I I. Humerorum ſinguſorum ſeptem: vtriſq; partis brachij X I X. quatuor ſupra cubitum: intus duo, quibus ad internam manus partẽ flectitur: duo foris, qui extrorſum, hoc eſt, internam partem. Brachiorũ quodlibet XXXVII. obtinet: quorum alij extra, ſeptem verò intus poſiti. Manus item XXXVI. habẽt, quęlibet X V I I I. qui ad externa, internaque mouent, & ad motum pollicis, minimi digiti, atque volæ. Thoraci sdeniq; C V I I. quorum alij relaxant, alij extendũt. Vertebrarum
M X L V I I I. In ventre ſub thoracis oſſe ad vmbilicum octo perueniunt: quorum alij recti, atque in longitudinem ſeſe agunt, quidam in latitudinem extenduntur, nõnulli p trãſuerſum deferuntur, qui alijs & laxãdi, & tenſionis vim cæteris ſuppeditant. Teſticulis inſunt quatuor: coli item quatuor. At in ceruice veſicę muſculus eſt, qui arcet, ne nobis inuitis reddatur vrina. Præterea in recti inteſtini extremo quatuor appoſiti, ne videlicet importune excre-

menta

A menta deijciantur. Coxæ, ac crura XLVI. conſtant: pedes verò XXVII. ad motionẽ indiguerunt, atq; eorũ articuli quidam: nam cæteri digiti pedum XXII. habent. Cęterum muſculorũ omnium motus, aut à caliditate innata, & cõi: aut à calore, qui vnicuiq; adeſt muſculo, prodit. Cùm itaq; ita ſit comparatum, vt pars nulla motionẽ obtineat, præterq̃ à naturali calido, qđ eſt inſtar formæ: vel à calore, qui muſculo eſt inſitus: hic verò ab animę principio: id iccirco quid ſit, vnde, & vbi ſcrutari debemus: facultas equidẽ,
B quæ motum ſecus locũ præbet, anima eſt. Atqui motio huiuſcemodi partium ſingularũ à potentia volũtaria inſerta mẽbro communi particulæ, quæ ex ſe moueatur, profici ſcitur: atq, etiã à vi propria, à voluntatis imperio prodeũte, quæ innata eſt partibus quibuſdã particularibus, quę per ſe motũ obtinent. hæ verò ſunt muſculi. Nunc verò ſenſui ſatis ſuperq; vſurpatur nullã in animãte partem (excepto corde) communẽ toti corpori, quę per ſe moueatur. Quare poteſtas communis, quæ à voluntate eſt, in corde,
C hoc eſt, eius muſculo, ſedem habebit: atq; ea quę voluntaria particularis nominant, in quolibet muſculo continebitur. Quinetiam motio communis animantium, vitalis reſpiratio appellata, cor ꝑ fonte obtinet, cui⁹ propè dixerim germana eſt ea, q̃ per arterias fit, agitatio, quę dum quieſcit aĩal, obſcurior eſt. Cerebrũ igit neruoſq;, vt calorem, qui eſt ſcaturigo motricis facultatis voluntariæ tum cõis, tũ proprię, temperarent, natura condidit. Ad hæc id te ſcire velim, motionẽ, quę à voluntatis arbitrio pẽdet, citra muſcu D
lum poſſe fieri: idq̃, a caliditate innata, aut eo ipſo, qđ illi proportionatur in exanguibus muſculorũ expti bus, præſtari: æquidem in animãtibus perfectis ſolum muſculi ſpectantur. Quamobrem Gale. uix potuit muſculos lĩguã extrorſum mouentes tradere: quinetiã nec motũ colis, penisue intenti in coitu: id uero in cauſſã fuit, ꝙ motũ oĩno citra muſculum nõ poſſe conſiſtere ſibi ꝑſuaſerat: uerũ à ueritate alien⁹ ẽ.

De reſpirationis vſu, atque eius inſtrumentis. *Cap.* 19. E

PRoximum eſt, ut de reſpiratione, partibuſq; à quibus efficit, diſſeramus. Hanc Gale. à uoluntatis impetu prodire exiſtimauit: qm̃ cerebri auxilio is motus peragatur: itẽq; neruis ineſſe motionẽ uoluntariã: qđ q̃ ſit à ueritate remotũ, nuper cũ de motibus ageremus, copiosè oſtenſum eſt. Quamobrem affectus, q motioni contingunt, primario ac per ſe muſculis aſſignabim⁹: per conſenſum uerò ac colligantiã cerebro, ac neruis: atq; curationem primò & remedia muſculis adhibebit: deinde ad cerebrũ neruoſq; uer F
tetur medicationis ſcopus. Reſpirationi autẽ partes deſeruientes, ſeptũ tranſuerſum, pulmones, aſpera arteria, epiglottis, columella: quorum uſus prius non explicabimus, q̃ ſpirationis utilitatẽ exactè diſcuſſerimus. Hanc Galen. alijq; oẽs medicinæ profeſſores, duos uſus obtinere literis mandauerunt: Vnũ, ut cordis naturalem caliditatẽ aeris nos ambientis algidi ingreſſu refrigeraret, atq, excremẽta fumida caligino ſaq̃; à caloꝝ natiuo diſſipata diuapo

rataq;

G rataq; expelleret: quę animātibus calidioribus, ac ſanguine præditis, eximiè neceſſarium eſſe cōſtat: his uerò qui tum caloris, tū ſanguinis ſunt expertia, haudquaq̄: quippe nō eſt dubium arteriarum pulſum in his reſpirationis uicem implere. Alterum deſceps, ut aere reſpirato, id qđ de ſpiritu defluxit, inſtauretur, alanturq́, uires internę. Verum abſurdum, falſumq́; id deprehēditur; compoſitū nanq; nullum à ſimplici alitur: alioquin animans ex elemento uno conflatum reperiretur: qđ penitus à Galeno reijcitur, q ob
H id aquā non nutrire aſſerit. Cæterū cui potentiarum animę ſpirationis munus aſcribatur, accuratè cōſyderemus. Galę. à motione à uolūtatis impetu prodeunte perfici teſtatur, ob id, ꝙ integrum ſit nobis ſpirare, ac non ſpirare: qđq; neruus huius ſit proprium, ac primariū inſtrumētum. Quare diſſecto cuipiā neruo, qui ſepto trāſuerſo motū ſuggerit, is profectò diutius non uiuet, q̄ qui ſtrangulatur, Verum enimuero Galeni opinio duobus argumentis refelli poteſt: primo, quia dormiētes ſpiramus; uoluntaria aūt motio co
I gitatione ac deliberatione fit: hę autē in ſomno functiones nō peragūtur: poſtremò, qm̄ ſpiratio, quę intempeſtiua eſt, ac præpoſtera, arteriarum pulſui reſpōdet. quare Hippocrates hanc crebrò pro pulſibus uſurpat, quotes uidelicet partes reſpirationi addictę minimè affectæ ſunt: quinetiā cordis temperaturā æquè atq; arterias indicare docuit. Quidā pręterea philoſophi ex uolū taria, atq, nō uoluntaria facultate, hoc eſt, naturali, animaliq,, reſpirationē conſtitui cenſuerunt: idq; tā nō paucis animantis partibus ſpectatur, ut in motu palpebrarū oculi, ac deglutitiōis, quas ſanè cōpoſitas eſſe conſtat: unde imbecillioribus effectis, cadit quoq;, ac debilitatur deglutitio, haud ſecꝰ atq; appetentia: quæ quidem ſnīa præſtantior eſſe uidetur. Quanq̄ quis obijciat, illum prudētius ac doctius ſentire, qui naturalem eā tm̄ aſſerit facultatem, ob hoc. ſ. ꝙ dum ſani degimus, dumq́; morbis laboramus, crebrò citra deliberatioenm reſpiramus, cordis temperaturam prodentes: quineriam ſuſpiria multa fiunt. Ad hæc ubi reſpirandi K munere neceſſario indigemus, ſpirationem ſiſtere, ac compeſcere, integrum nobis minime erit, quēadmodū nec tuſſim, aliaq́, id genus. Natura iccirco hanc uoluntariam functionē molita eſt, ut auxilio eēt naturali potentię, qñ uidelicet cordi ſatisfacere nō ualet. Præterea Galeni ꝓbatio, qua illā omnino à uoluntatis arbitrio pendere docet, eſt hmōi, ꝙ. ſ. diſſecto neruo functiones harum facultatū, id eſt, motuū uoluntariorū, aboleri aſſerit: q̄ meherele ratiocinatio à ueritate aliena eſt, tū in principijs, tū in figura. M Nempe qñ prædicatū rei quę ſubiecto data eſt, aufertur, non debet ſemper auferri prędicatum ab illa, à qua eſt ablatū ſubiectū: alioqui repugnantiā antecedentis oppoſiti in tota materia unà cum repugnātia oppoſiti conſequentis tutari ac defendere oportet Hoc autem teſtatiſſimū facit, quantū in dialecticis Gal. claudicauerit: quippe ſi ablato neruo, ſectoue, quępiam quoq; auferat motio, illud tn̄ neceſſariò non ſequetur, neruo illo exiſtente

motus

A motus gratia, ꝙ neruo ꝓpriã motionis cauſſam acceptam feramus. Atqui ſi quiſpiam venas carotidas, neruoſq, ſoporiferos, q ad cerebrũ pertingunt vulneratos habuerit, ſtatim omni functione voluntaria deſtituetur, vnde parturulæ illæ appellationem nactæ ſunt. Quare Raſius memorię dedit, regem Iudiæ, vbi in quempiam nobili genere clarũ animaduertere vellet, ſectionem harũ partium imperaſſe: quod animaduerſiõis genus ac ſupplicij mortem adferebat. Quis autem ſanę mentis illic omneis motiones voluntarias
B propterea inſertas dicet? Porrò nihil actionem huiuſmodi in neruo efficit, q̃ id quod talem potentiam complere, atq; perficere poteſt: quo affecto afficiatur quoq; actio neceſſe eſt, & ſi huius propria nõ ſit cauſſa: quandoquidem vitiatur, deperditurq; ꝓpria functio, abolita facultate, quę illuc defluebat, ac tranſmittebatur: quamobrem volũtarij motus deperditio non teſtatur motum quemlibet in neruorum eſſentia voluntarium adeſſe: qui tamen per accidens poteſt a voluntate prodire.

C Quòd ſi obſtinarè repugnas, voluntarium penitus affirmando, nihil ꝓpterea pronioues: quippe muſculorum erit, non neruorum. Verum enimuero ad partium ſpirationi famulantium vſus accedamus, quandoquidem de ipſa abunde diſputauimus. Pulmo igitur ſpirationis officio delegatus, aditum ſpiritui pate facit: cum. n. attollitur, influit ſpiritus: cum contrahitur, effluit: vnde Inſtrumentum reſpirationis propriũ eſſe in confeſſo eſt. Verum hic ſubtilitate ingenij conſyderandum erit, nunquid reſpirationis, expiratiõisq; motio thoracem ſequatur, nec priD uatum motum aliquem obtineat: an vero ſit thoracis motus ſpirãdo, quem pulmones ſequantur, tanquã auxilium afferentem. Galenus pulmonem priuatim nullum motum habere ſcriptũ reliquit, ſed vnà cũ thorace attolli, agitariq; : quinimo ſpirationem, quæ naturalem motionem ſequitur, à ſepto tranſuerſo fieri: eſt autem id muſculoſum quippiam, atq; carnoſum, inferna a ſupnis dirimens: hoc eſt, partes nobiliores ab ignobilioribus diſtinguẽs, acE ſeparans. Dilatato itaq; thorace, acre impletur pulmo. Exiſtimare autem oportet huius conſtitutionem ſimilem eſſe follibus qui ĩ fetrarijs habentur: quod tibi manifeſtius fiet, ſi vulnerato thorace, ac confoſſo, aer introrumpat: quieſcit etenim ꝓtinus pulmo, interitq; eius motio: idq; fortè ob refrigeratos pulmões. Ariſtoteles (cinćturam vocat) ſepti tranſuerſi nullam aliam vtilitatem ſcripto reliquit, q̃ vt ſepararent inter ſe partes principes, ac nobiliores à nutritorijs, & ignobilioribus: vt videlicet animæ principis origo inofF fenſa ſeruetur, nec facilè occupetur exhalatione cibi, & caloris aduentitij copia. Atqui tantus philoſophus calumnia dignus non eſt, neq; imperitię crimine notandus: quandoquidem quæ arte ſecandi corpora diſcuntur, haud abſimilia ſunt his, quę numero motionum circulorũ comprehenduntur. Ars verò anatomices ætate Ariſtotelis planè haud quaq̃ erat abſoluta. Porrò Galen⁹, cuius ſeculo medicina omnibus numeris, vt dicitur, perfecta erat, ſcripſit. Erunt, inquit, poſterorum, qui ĩ medicina quędam a nobis non in-

G uenta, neq; cognita in lucem emittent. Quamobrem non tam crebrò (vt multi censent) Galenus Aristoteli refragatur, quin potius illius inuentis aliquid adijcere, atq; implere nititur: cuiusmodi sunt, quæ de septo, de motu neruorum, de sensu & motu, de cordis ac cerebri principatu: quę nãq; ille de particularib⁹ disserit, haudquaq̃ in vſibus huie re luctãtur. Verum ad id, vnde noſtra digreſſa eſt oratio, redeamus. Gale. igitur de pulmonibus ſententia dili
H genter perpendenda: quippe nullo alio argumento, rationeve probare ſtudet, dilatato thorace pulmonem quoq; attolli, q̃ ꝙ eodem quieſcente, pulmones quieſcant, intereatq́ue animal. Nos verò non adeò abſolutè ac ſimpliciter pronunciãdũ cenſemus, thoracem videlicet præcipuã motionum pulmonis cauſſam eſſe: fieri etenſ poteſt, vt pars vtraq; priuatim moueatur, habeãtq́; mutuũ quendam conſenſum, ac proprium, vt alterũ abſq; altero minime moueatur: ob id vno quieſcente, alterũ quoq; ceſſet, atq; neutrũ alteri cauſſam motionis ſuggerat, prębeatq́;.
I Quòd ſi aſſereremus, pulmone non moto, nec thoracẽ moueri, quæ eſt Galeni opinio: nos mehercle cenſeremus pulmones thoraci motũ ſuppeditare. Quare videtur Galen⁹ ſenſiſſe thoracem ac pulmonem ſimul poſſe moueri, ac ſi in ſphæra, globo ve forent: immotoq́, altero exiſtẽte alterum quoque minime agitari: q̃uis (vti retro diximus) vnum alteri⁹ non ſit motor. porrò id quoq; vſuuenire poteſt, ꝙ diſſecto thoracis neruo, affect⁹ ad pulmones per conſenſum pertingat, quo modo Gale. multas ægrotare partes literis prodidit. Nunc igitur thoracem dilata E
tum pulmonis motionem adiutare, eadem indicatione dicendum, potiſſimũ, vbi vehementiori indiguerimus reſpiratione. Verum enſuero vt in pauca rẽ conferamus, Cor eſt, quod abolita reſpiratione expiratio neq; afficitur, ob idq́, animalis interitus contingit. Hinc neceſſariò ab ipſo ſpirationem emanare ingenue fatebimur. Cæterum pulmonis agitatio (vt ſentit Gal.) violenta eſt, eadem ratione ac vi, qua ſunt, quæ ab arte machinata, agitant. Mouet id viſcus modo quo naturalia, atq; bifariam: nãq; tum ab electione, tũ L
a natura. Atqui duos in motu principes collocare non erit abſurdum: muſculũ motionis ab arbitrio volũtatis prodeuntis: cor ad pulmonem huius, quę a natura eſt. Galenus hic eadẽ methodo nixus eſt, qua in cæteris ſuis indicationibus conſueuit. Haud enim aliunde motũ pulmoni, quàm a neruo adeſſe putat, quãquàm per artem diſſectionis corporum nullus ad id viſcus deriuari neuus ſpectetur, quo ſentiat, nedũ motum obtineat. Verũ ingenij noſtri hebetudo fortè obſtat, quo min⁹ ve
M ritatem perſpiciamus, horum videlicet quæ in hoc commentario a nobis conſyderantur: attamen vt tempus fert, atque ſuadet, ocium q̃; permittit, in hoc negocium toti incumbimus: aliquando verò iſta futuræ ſunt exploratiora. Pulmo in duas fibras diducitur, vt ſi fortè vna aliquã do afficeretur, altera vicem eius ſupplereret: quemadmodum in thoracis vulneribus videre eſt, in quibus ſi fibra altera læditur, ſpirationi alterã deſeruire neceſſe eſt: quippe vtraq; affecta animali interitum affert.

Se-

G Sequitur vt de aſpera arteria (quæ nonnullis ſpiritalis fiſtula dicitur) nonnihil diſſeramus: quæ ſpiritus cauſſa data eſt: hac enim ſpiritū trahimus, reddimusq; reſpirando, expirandoq;: ſed nec ſolum ſpirādi cauſſa, ſed etiam vocis: quare natura emolita eſt particulam quandam in eius ſummitate, quæ munus efficiēdæ vocis contineat, minoris linguæ formam referentem: deinde a muſculo quippiam ei aduenit, quod variè arteriam afficiat, & ob id variæ gignantur voces: ſed is quidem vſus minimè neceſſarius, verum vt me-
H lius ac fęlicius vitæ curriculum trāſigeremus: idq; in alijs quoque partibus prudens natura inſtituit, quæ non vnius tantum gratia, verum ēt plurium conditæ fuerūt: quippe nares tum vt odoraremus, tum vt cerebri excrementa expurgarem⁹: illud ad ſenſoriam facultatem, hoc ad ꝓpulſoriam referendum. Vua (columella alijs nominata) facit ne pluuis, fumusq;, & id genus multa, ad ſpiritalem fiſtulam non irrupant. Quinetiam ſpiritum primum temperat, ne tam frigidus, ac ī cōcoctus
I ad ſpirationis inſtrumenta deſcendat, quæ diſſecta, diſtillationib⁹ obnoxium reddit hominem, refrigerādo parteis omneis ſpiritales, vociq; gratiam adimit, nam & hęc ad hāc functionē neceſſaria. Epiglottidem vocis particulam eſſe nō eſt dubiū, qñ vbi in arteriā aīantis validè inſufflamus, vox reddit, haud abſimilis illi, quā dū viueret, ſonabat. Huic ēt aliud operimētū annexū: ne ī arteriā cib⁹, aliudve deerrās, aīal ſtrāgulet: nāq; crebrò videm⁹, dū aliqd ī ipſam dilabit, tuſſes ſtatī excitant. S; d ſpiratiōe, ei⁹q; īſtrūis dictū iā ē.

De cerebro, eiusq; partibus, ac functionibus E
Cap. 20

QVanquam imaginatio, cogitatio, recordatio, conſeruatioq;, neq; partes, neq; mēbra ſint, habent nihilo minus in cerebro ſedes, in quibus earum functiōes ſint euidentiores. Phantaſia igitur, ſiue imaginatio in cerebri anteriori parte ſita eſt, quę rerum ſpecies, poſtq̄ à ſenſu communi relictæ ſunt, concipit, ac retinet. Cogitatio vero manifeſtior eſt in medio cerebri ſinu ſpecuve: hic quas aſſertiones, & conſilia vocamus, fieri traduntur: diſcer
J nimusq; quid in his nobis ſit eligēdum, vitandumq;: hic intellecta recognoſcuntur: quare in animantiū genere homini ſoli tributa eſt: bruta vero iſtius loco æſtimatricē vim obtinēt: in poſteriori cerebro cauerna ampliori vis illa reminiſcentiæ ſedem habet, atq; etiam conſeruatrix potētia: quæ in nullo alio inter ſe diſcrepant, quàm quòd recordatio per interualla fit, conſeruatio verò aſſidua eſt. Verum ab imaginatiōe quoq; differunt, ꝙ hæc formā exhibet ſenſilis, vel ſenſibus priuata: illæ verò ad cuſtodiam, & refrica
M tionem rei conceptæ, magisq; ad intellectū, prudentiam ve referendæ. quàm phantaſia. Atq; illud meminiſſe oportet. ꝙ & ſi in ventriculis cerebri harum potentiarum functiones peraguntur, tamen a corde, tāq̄ oīum principio prouenire, ſedesq; tñ in cerebro tanq̄ inſtrumēto obtinere. quare quēadmodū viſoria facultas ī cryſtalloide ſita eſſe fertur, cū tñ ſit in corde vel cerebro, ſic vitutes iſtæ, harumq; ſediū vtilitas ad temperandum eas inſtituta eſt, eo

G modo, quo cerebrum diximus opẽ ferre alijs cõceptionibus, atq; apprehensionibus. Alia igitur probatiõe non indigemus, quàm ea qua superiora discussimus, quę est huiusmodi, facultates nihil agere citra calorem natiuum, qui ad ipsas non pertenit, nisi cum quadam moderatione, ac mensura: visq; illa quę transmittit, temperatq, calidum naturale, in corde posita est tanq̃ fonte ac principio. Ad hęc imaginatricis functio testatur sensilium aliquid ĩ sensu cõi hærere, cuius sedem in corde libro de anima scripsimus: atq; iõ H illa quoq; principium cor habebit, quę vnà cum facultate motrice voluntaria, animanti motionem suggerit, quam in corde habitare nup diximus. Præterea vbi imaginatio, illic quoq; cogitatio collocabitur, qua ab imaginatione concepta cõponimus, resoluimusq;. Hãc etiam necessario consequuntur recordatrix, atq, conseruatrix facultates, vtpotæ propter ipsam institutæ. Cæterum vbi affici has ipsas potẽtias cerebri ipsius ventriculis affectis conspiciemus, non erit statim ferendũ iudicium, fontem ipsarum solum esse cerebrum: haud aliter q̃ affecto I crystalloide visionem vitiari cernẽs nihilo minus ipsum visoriæ facultatis primariam esse scaturiginẽ. Nã & sepio transuerso affecto, nuper dictas potentias lædi spectamus: non tñ sanæ mentis homo harum sedẽ in hac parte putauerit: Cerebri etenim ventriculi harum gratia conditi a natura, quorum tẽperatura functiones ipsarum conficit. Atqui retro scriptæ virtutes in duobus prioribus cerebri specubus euidentiores sunt: à quibus per viam, tramitẽve, qui inter ipsos consistit, deferũtur: K in qua via meatuve quędam corpuscula constituta sunt, quæ dum calorem internum ad cerebri sinus ingredi oportet, aperiri credũtur, claudiq;, vbi subierit. Horum vero mentionem fecimus in commẽtario anatomices. Cerebro humido molliq; constituto, super impositũ est os, quod calua nominatur, pro tutela ac munimento: duę item mẽbranæ (quarum altera tenuis atq; ibecilla: altera crassa ac valida) cerebrũ vallant ac vestiunt. Quinetiã globosa, vt quę sit omnium figurarum tum perfectissima, rotunda, atque L sphærica: tum capacissima, tum ab incõmodo & lęsione remotissima. Pręterea sedem eminentiorem in animantibus perfectis cerebrum obtinuit sensuum gratia, qui custodes totius corporis (teste Galeno) sunt: quod etiam in rebus externis vsuenit, quippe qui custodię excubijsve præsunt, in arce sublimioriq; loco collocantur.

De *somno*. Cap. 21.

PRoximum ab his partũ vsibus quos diximus, est, vt de quibusdã, quę ad sanitatẽ conferant dissera- M mus, initio quidẽ sumpto a somno: de quo primũ quid sit, & cui parti creditus: tũ quę eius sit causa, cõsyderemus oportet. Est quippe animantiũ generi apprime necessari⁹, atq; vtilis, sub quo homo quoq; cõtinetur, qui somno destitutus vitæ non exiguam iacturã facit. Sõnus igitur (mea quidẽ sententia) nexus quidam & quies sensuum, atq; eorũ dẽ recursus recessusq; a suis instrumẽtis ad intima: idq; somno sepulti, dormientesq; apertè testant, qui sen-

A ſenſilia,&ſi proxima,minimè perci piunt:tũ qui patentibus oculis dormitant,nequaq̃ vident: atqui ſi facultas viſoria inſtrumentis adeſſet, continuò hi quoq; viderent. Verũ enimvero id non tantum in ſoporatis conſpicimus, verũetiã in his qui ſtudioſiſſimè, attentiſſimeq; in aliquam rem incumbunt: etenim nõ pauca ſenſilia prætereuntia nõ animaduertunt. Cum itaq; ſomnus tãtum ſit ſenſuum ad ĩtima receſſus: ſenſus vero haudquaq̃ moueri poſſunt illa,quæ per vniuerſum corpꝰ fit,motione, abſq, auxilio alterius,

B quod illis materię loco adſit,erit verò id calidum naturale:quare ſomnum eſſe coitum quendã caloris ad intima refugientis aſſerimus. Quin etiã partes extimæ refrigeratę ſomno preſſi hominis huiꝰ teſtimoniũ locupletiſſimum exhibent. Atque item concoctio,quæ in dormitantibus validior cõſiſtit: nempe calidũ id,quod in vigilantibus functiones concinnat(prębet etenim motũ ſenſumq; extimis)in ſomno ſopitis ad ima ſubterfugit: illud vero a corde tantum animantium partibꝰ tranſ-

C mittitur,ad quod ceu ad fontem atque principium in ſomno refluat, atq; reuertatur,neceſſe eſt: quẽadmodum in motu conſyderat, quẽ ad id, vnde incœpit,redire oportet: quale in Deo ſpectamus, a quo oſa dimanant,& ad quem cuncta reuolant. Poſtq̃ igitur explicauimꝰ ſomnum,ſenſus quietem,ociumq; ſuarum functionum, atq; intermiſſionem,quæ a caliditatis ſubterfugientis receſſu conſit:proximum eſt, vt ſcrutemur,quę ſit cauſſa huiuſce cõfugij in ſomno ſopitis:quod in primis coctionẽ adiutat. Caloris equidem ad extima ſparſio a quantitate,non a qualitate eiuſdem inaucta prouenit: at coactio quantitatis imminutio eſt:idq; contingit,quoniã a frigiditate humiditateq, ſuperat. Somnus ergo calore interno refrigerato,atq; humectato fiet: tunc nanque copia minuitur calidi,dum ad ſuum fontem recurrit. Prętereа cũ cerebri vſus ſit, vt cordis caliditatẽ, ſiccitatemq; moderaretur, neceſſe cor ab illo maiorem huius functionis cumulum conſequi,atq; alimẽtum cordi tranſmiſſum refrigerari humectariq;: proinde rigationibꝰ, quę vim frigidam humidamq; ob- E
tinent, perfundimus capita vigilijs affectorum creberrime:etenim cerebri conſenſu, cor quoq; affici cõſpicimus. Quamobrem qui a ſolo cerebro ſomnum effici putauerunt,grauiſſime lapſi ſunt. Ad hæc argumẽtum a frigiditate humiditateq; ſomnum conciliari tale eſt, ꝙ alimenta pleraq; omnia ſoporem appellãtia, vi frigida humidaq; prędita ſunt, cuiuſmodi lactuca,& id genus:at vigilias accerſentia calida ſiccaq;. Sõni autem cauſſa,quæ a materia nomen habet, vapor eſt humectus ab F
infernis,intimisq;,ad cerebrum elatus,vbi a frigore conſiſtit, grauisq; effectus,dum,quę illic ſunt, ceteris miſcetur humiditatibus, dumq; ad altiora penetrare non valeat, neque diſcutu diſſiparive, ad ima denuo defluat neceſſe eſt, atque inde meatus facultatũ ſenſiliũ obſtruat. Quinetiam ſomnus animãti ab fatigatione laboribusq; conſit, calore natiuo inter mouendum, opusq; faciendum diſperſo,imminutaq; eius quantitate,refrigerato: proinde coactus ad ſuam confugit ſcaturiginẽ,

G fontēq;: haud ſecus ac milites, qui graui imminente periculo ad ducem recurrunt. Cor vero in animante princeps: quod poſtremum animali mortuo refrigeratur. Somnus item naturæ eſt functio corpus gubernantis, iccirco neceſſaria animantibus perfectis, quoniam abſq; eo immodicis laboribus frangerentur ſenſus, atque interirent: quibus pereuntibus actum de vita eſſet. Quamobrem, qui minus probè dormiunt, pallore afficiūtur, atque munia ſua potiſſimū nutritiōis, dteri' abeūt. Quin & exercitio ac fatiga
H tione ſenſuum calor ille internus refrigeratur, vtpote ad extima expanſus: rurſusq; ad intima ſubterfugit, vbi eius minuitur quantitas. Illud vero te latere nolim, ſomnum conuerſionem tantum eſſe temperaturæ caloris intimi ad frigidum & humidum, eſtque, quę hūc facit facultas gubernans, quæ in corde poſita eſt, cuius calor hac ratiōe huius eſt inſtrumentum. Propterea exoritur hic quęſtio, cui potiſſimum potentię animæ commiſſus ſit ſopor: Cui ingenuè reſponſum volumus, facultati ſenſitrici illum eſſe credi-
I tum, quę roboratur, & incrementum ſuſcipit huius functionibus: neque nutritorię poteſtati attribuendum, quatenus eſt nutritoria, quoniam vegetalia non ſoporantur, ſenſus nanque ſunt expertia: illa verò vis ſentiendi aſcribitur ſenſui communi. Somnum tribuimus ſenſitrici potentię, vtpote quæ ab eo tueatur, conſeruetur q;: quamuis ferietur tunc tempotis.

De temporum anni temperamento. K

Cap. 22

ALtricis facultatis functiones, partesq;, quę illas perficiunt, aſantibus neceſſariæ: ſed maximè tactio, qua pereunte, aſal interit. ſpiratio item neceſſaria. Porrò liquet ea, quę ſanitatem corporis humani tuentur, ac conſeruant, eſſe aquā, aerē, alimenta, quibus ſecūdū naturā ſe habentibus corporis ſanitas conſequatur. Aer verò naturaliter ſe habet propter ſolis aſtrorumq; fūctiones: ſol vero id facit, ſigniferum per
L errans per anni quatuor tēpora, ver ęſtatem, autumnum, atq; hyemem, quorum conſtitutionem exploratiſſimā medicū habere oportet, quippe tum dignitate, excellentiaq;, tū vtilitate longe ſuperet alia ſanitatis tuendę preſidia. Vere quidem nutritionis functiones validiores atque perfectiores, calido ſ. interno copioſiore exiſtente, quod temperatura eſt tum calidum, tum humidū: de quibus de ver calore, humoreq; moderatū aſſerimus, collatione ad hominis tēperationem facta: quinetiam adoleſcentes iunioresq; vere actiones viuidiores obtinent. Vocabitur itē nō M abſurdè temperatum, hominis temperamento collatum: quandoquidē non a quatuor qualitatibus p ſe totis mixtis ea tēperatura conſtituit: cuiuslibet nanq; corporis tēperatio alteri qualitatū agentiſi exuperanti (quæ inſtar formę erit) atque alteri patientiū (quæ loco materię) aſcribitur: alioquī non vnum ſpecie, verū duo conflarentur: functio itē vna ī ſuo termino minime collocarent, ſi duę qualitates oppoſitę ſimul ꝑpollentes ineſſent æquabiles actu poteſtateq;. Quippe ex duobus contrariis

A rijs actu haudquaquam vnum actu componitur: neq; etiam ex non cõ trarijs, quẽadmodũ duę lineę actu vnam actu non conficiunt. Quam opinionem pauci admodum, qui ſe naturæ interpretes iactitant, medici næq; profeſſores noſtrę memoriæ admiſerunt: verũ iã illis explicabit. Tẽperata natura, ex quatuor qualitatum pari mole moderata, hoc eſt, temperatiſſima, nuſquã ſpectari poteſt. Quinetiam temperamentum vni qualitatum agentium attribui moderatum non conſpicimus, propterea q̃ ſingulę actiuæ modum na
B ctæ ſunt functionum ſuarum ab altera patientium, quę illi adeſt loco materiæ. Sed vnde noſtra fluxerat oratio reuertatur. Æſtas calida & ſicca: hyems tum frigida, tũ humida, collocata ad ver, hominiſq; temperamentũ. Quidam autumnum (vt qui eſſet inter ęſtatẽ hyememq; medius) ęquè temperatum atq; ver collocarunt, largiſſime quidem peccantes: veri nãq; in torum quis dixerit cõtrarium? à quo vires omnes imbecilliores euadunt, cuius exẽplũ experimẽtũq;, vegetalia animãtiaq; ſuppeditabunt. Proinde ficcitatẽ at-
C que frigiditatẽ illi aſſignabimus: at validior erit ſiccitas: verùm vt ſummatim dicam, inæqualẽ oĩno naturam habere pleriq; omnes peritiores ſcripſerunt. Sol autumno perinde nobis eſt proximus, atq; abeſt a nobis: quod de vere dici quoq; merito debet. Sed hoc tantũ intereſt, q̃ autumno vires infimiores debilioreſq; fiunt, ficcitasq; exuperat in animantibus, quare nullam in generatione caloris ſui temperantia vtilitatem præſtat. Vere ſi quod aliud generationi in primis aptum atque idoneum: humidum nãq, tali fun- D
ctioni familiariſſimum. Porrò breuitatis, diuturnitatisq, certum finẽ, ac ſcopum anni tempora non obtinent, ſed pro regionum natura, atq, longitudine variantur. Quarum equidem temperatior erit, in qua breuis autumnus, uer uerò longum: cuiuſmodi ſunt quę ſub quĩto climate iacent, præcipueq; maritimæ. Autumnus in noſtra Hiſpania duorũ eſt menſium, quæ eſt in quinti climatis principio. Sub libra item temperatam horam aſſerere (vt nõ pauci) abſurdum eſt: quinetiam quartum quiuto prę ſtantius climate exiſtimare. Galenus Græciam terram temperatiſſimam tradidit literis, põtiſſimumq; Hippocratis patriam Coum, atq; huius tempora anni veri ſimilia. Nos quatuor cauſis, materiali ſ. formali, effectrici, atque finali ſalubritatem partis cuiuslibet cõplexi ſumus. E

AVERRHOI COLLECTANEORVM SECTIO II.

DE SANITATE TVENDA. F

De artis medicæ fine. Cap. 1.

Sectio hæc 6. Coll. reſpondet.

FInis philoſopho trifariam dicitur. Primo quidẽ, ad quẽ res neceſſario tẽdit: iſq; abſolute finis noĩatur. Secũdo vero, quẽadmodũ formam materiei finẽ appellam⁹: q̃ pfectiõis entis, finis inſeparabilis dr̃. Tertiò, ac poſtremò, quo adepto ac conſequuto, q̃ hui⁹ gratia ſunt ĩſtituta, cõſiſtant neceſſe eſt. atq; hic cauſlarũ

G finis vocitatur, vt ſerram finem artificiorum, quę per ipſam elaborantur, appellabimus. Verum enimuero artis medicę finis rationabilr ac vere, primo, poſtremoq; modo pronunciabitur: At ſecundo nō ita ſim plr: verum (vt quiſpiam dixerit) in latitudine. Pars autem medicinę, q̄ nobis nunc ſcribitur, cęteris ei⁹ partibus longe anteferēda eſt. Quę rurſus bifariam ſecabitur: in partem videlicet, quę ſanitatem conſeruat, ac tuetur: deinde in eum, quę docet, quemadmodum auferri debeāt ea, quę hominibus morbos accerſunt:
H quę ſanè quidem media erit inter ſanitatis tuitionem, & ęgritudinis abolitionem. Porrò id te memoria tenere velim, noſtra corpora à vitijs tantum poſſe vindicari, quę nobis ex accidenti contingunt: idq; potiſſimum ab excrementorum immoderata copia, quę ab alimentis, puenit. Quippe ſi ratio victus moderata omnibus vſurparetur, a nullo uſquam ſanitas abeſſet. Atq; hoc oraculum in hac arte diuiniſſimum, firmiſſimumq; eſſe tibi perſuadeas: alioqui manca, ac mutila eſſet, claudicásq;
I medicina. Quamobrem nō poſſumus non mirifice laudare atque probare definitionem medicinę, quam hic mox ſubſcribim⁹. Medicina eſt ars factiua, ratione experimentoq; inuenta, quę tum ſanitatē tuetur, tum morbos depellit. Qua definitione nullus maiorum poſteriorum ve noſtrorum aliam verioré ſcripto reliquit. Nempe etſi illa, quā Galen⁹ tradidit, multis videatur exquiſitè perfecta, nihilo minus parū explicata, declarataq; eſt, & propè dixerim manca: q̄nquidem cuius eſſet gn̄is, non explicuit. vniuerſę nā-

que artes operatrices, naturę domi- K
ne, cognoſcentesq;, tribus ſumūtur modis. Aut. n. prę ſunt faciendorum operum facultati, & neq; formā, materiam ve faciunt, ſed iubēt: Aut minimè prę cipiunt, ſed faciunt formā in materia apta: Aut medię ĩter has quę videlicet partim faciūt, partim prę ſunt ac iubent: primo quidē formam elaborantes, altero materiam cognoſcentes, atq; explicantes. Horum primi exemplum gubernator nauis erit: atq, architectus, qui nauē extruit, ſecundi: & tertij, is qui in naui cuncta probè diſponit, ordinat,
atq; iubet. Nos vero de his exquiſi L
tiſſime ſcripſimus in commētario, quem in ſecundum auſcultationis naturalis librū poſteris reliquimus. Cęterum medicina ex his artib⁹ eſt, quę abſolutè factiuę vocitantur: p̄ ſtat etenim formam, qua functiōes ſuas naturales homo perficit, idq; natura materiave apta & idonea ad opus exiſtente: alioqui. n. non poſſet formam prębere. Eſt aūt hic finis, qui artı locum ſui ſubiecti conueniētiſſimum ſuggerit. Atq; haud quaq̄ abſimilis rationi victus, quā Galenus homini quadrato, tempe- M
ratoq; prę ſcribit, vt ſ. vitę naturale curriculum tranſigat, ſenectutemq; attingat, quę me herde ob inſigniter refrigeratas, exſiccatasque partes corporis principes contingit. Quare hunc finem, atque ſcopum ars medica nequaq̄ debet tranſcendere: q̄ ſi id faceret, immortalitatē hominibus adferret: quam nō poſſe ab ipſa prę ſtari in confeſſo eſt.
Cauſſa vero, cur interdum medicinalis ars finem probum non conſequatur, eadem eſt cum illa, quę cęteris artibus impedimētum injcit,

ne

A ne circa materiam ſuam,atq; ſubiectum finem optatum adipiſcantur: quod in athletarum, nautarum,atque agricolarum victus ratione manifeſtiſſimè conſpicitur. Atqui Raſius noſter huius cauſſam in quodã ſuo commẽtario tradidit huiuſmodi,videlicet,ꝙ ea quę retro iam a nobis expoſita ſunt, non paucis intercedentibus mediis indigeant, vt hũc ipſum finem obtineant,quem a nobis ſuppeditari,fieri minime poteſt. Cuius equidem opinio proba eſt,verum non vſquequaq, perfecta: quare adijcere quædã nos oportet,quo
B dilucidior euadat. Eſt igitur verum, hanc artem in indiuiduorum corporibus peccare, ob materiei ipſorũ idoneam præparationem. fieri nãq; poteſt, duos eſſe homines eiuſdem æquabilis,temperatæq; naturę: vna eademq; tõne victus vtentes:quorũ alter ad ſenectutem finemq; ſuo tẽperamento conuenientiorem perueniet: alteri vero(&ſi eodẽ diætæ genere vtatur) praui ingenerabuntur ſucci,qui mortem accerſent celeriorem. idq; profecto contingit ob quãdam huius temperaturæ inſitam in natamq; aptitudinem ad vitioſos
C humores gignendos, quæ nos lateat,& hanc ignorantiam nobis parit naturarum tam multiplex innata ꝓparatio,aptitudoq;, vt nullis notis nullisq; indicijs comprehendi valeat: quod a nobis in commentarijs philoſophiæ abunde expoſitũ eſt: vbi id quoque proditur, materias ſ. ſingulas accidentia obtinere peculiaria,inſitaq;,præterea quoq;, quę a forma ſuppeditantur,Quamobrẽ accidẽtia,quæ materiei adſunt, multifariam illam natutarum indiuiduorum variationem procreãt,haud ſecus,ac ea, quæ peculiaria for- D
mæ inſunt,mores tam varios in hominibus ſingulis indiuiduisve concinnant. Quippe homo poſtremũ compoſitũ exiſtens,non paucas indiuiduorum differentias ſpeciesve habebit:quod facit, vt multiplicitas proprietatum naturarum ſ ac morum indiuiduorum, non ita pateat. Verum enimueto longius fortè, q̃ par ſit, noſtra eſt expatiata oratio: quanq̃ ingenuè affirmare auſim,id quod nuper nobis ſcriptum eſt, maximam afferre vtilitatem his, qui exploratum habere concupiſcunt,
in quo philoſophorum doctorũq; E
virorũ non pauci olim dubitarunt. Nunc ad inſtitutum negocium reuertimur, dicimusq; illos, qui in ea ſunt ſententia,ꝙ videlicet is qui tali educatione regitur, qualem in libro de ſanitate tuenda Galenus ꝓcepit, finem optimum conſequetur ignorare,quomodo dignoſcatur finis artis medicę a parte ſuorum paſſiuorum:hiq; hallucinantium medicorum & indoctorum opinionibus aſtipulari videntur,quemadmodum & illi, qui dies hominum annosq; certo numero aſtringi cẽſuerunt: quandoquidem vſuuenire poteſt, quempiam naturæ temperatæ inculpata educatione vti: veruntamen ęque breuem vitam viuere,atque is qui rationem victus improbã vſurpant. Sed hoc rariſſime contingit: quare ab accidẽti tam remoto ac longinquo medica ars neque ſubibit calumniam,neq; ſubuerſionem: abſit etenim, vt tam inſignis artis nobilitas hoc tam exiguo ſcrupulo obſcuretur. Porrò qui tantum rebus extetnis,atq; ab electione voluntateq; prodeuntibus morbos at- F
tri-

G tribuit, is noſſe cauſſarum minorẽ cumulum videtur: quippe effectricium tantum gradus quidam (quæ dixerunt) ſunt: Hæ vero vtpote manifeſtiores à pleriſq; omnibus medicis ægritudinibus q; aſſignantur. Huic ſi fortè (vt fit interdum) morbi accidant, quos id genus cauſſæ non præceſſerint, diuinit', cœlitusq; immiſſos protinus aiunt: quam opinionem, quoniam popularibus vulgoq, arrideat, minime improbabimus. Iam verò ſatis ſuperq; expoſita artis medicę commoditate, atq; vtilitate, proximum erit, vt de cauſ-
H ſis diſſeramus, quę ex accidenti corporibus noſtris vitia aduehunt, quibusq; medicinæ auxilio occurrere valeamus: ſunt autem hę cauſſæ effectrices: quarum aliæ huiuſmodi ſunt, vt facile caueri vitariq; poſſint vt combuſtio, ſectio, percuſſus, & id gen' mille, quæ fugere omnino poſſum'. Alię vero, quæ neceſſario nos alterant, atq; immutant, vel nobis inuitis nolentibusq;, de quibus agẽdum mihi nũc eſt. Sunt igitur quæ noſtra afficiunt corpora ex accidenti cauſſæ, aeris nos ambientis conſti-
I tutio, immutatioq;: exercitiũ immoderatum (quale eſt artium quarundam) deinde alimenta, potiones, animæ affectus, atq; vt ſummatim perſtringam, quæcunq; intemperiem & cum ſuccis, & citra ſuccos pariũt. Ab his itaq; quandoquidem viudicare nos poſſumus, aut ratione victꝰ aut mediocritatem (quę in ſanitatis tuitione collocatur) amplectendo, aſſeruimus ſanitatem poſſe cõſeruari tm̃ alimẽtis, tum boni ſucci, tum q̃ntatis moderatæ, tum opportunè aſſumptis: item motu ac quiete mediocribus, excrementorumq; expurgatione: deniq; aeris boni inſpira-
K tione, & cęterorum accidentiũ præcautione, quę intẽperiẽ euocare nata ſunt. Sumendi verò cibos modus melior medicinalis eſt. Excrementa purgabunt' frictione, lauacro, exercitio moderato, atq; medicamenti aſſumptione: q̃ vniuerſa præcautioni ab ęgritudinibus accepta referenda ſunt.

De exercitio, eiuſq; modis.
Cap. 2.

EXercitatio motus eſt partiũ ab aliqua electione, atq; voluntate procedens: qui primum quidem a membris efficitur, motionem volũ-
L tariam obtinentibus: ſecundo vero ab ijs quę motu ſunt prędita animali, cuiuſmodi ſunt venæ, partesq; nutritionis officia exequentes. Cum itaq; exercitatio motus ſit, quædam propria, quędam autem communis conſtituetur. Atq; hæc toti corpori attributa, qua vtuntur cuncta animalia: illa priuatim ſingulis membris peculiaris: quemadmodũ vox, thoracis, atq; pulmonis: ſedere, aſtare, dorſi exercitatio. Quinetiam alia eſt exercitationis ſectio, quatenus exercitatio: (prima nanq; a partibus deſumpta eſt) vehementem e-
M tenim quandam, remiſſiorem ac leuiorem, alteram & tertiam temperatam collocamus. Atqui valida & imbecilla fatigatis interdũ ac laborantibus cuiuſdam partibus fiant, quibus pariter accedent, tum concitata, tum tarda: interdum vero cum in mouendo alterum alteri reluctatur, atq; ab eo opprimitur, vt in grauioris oneris ſublatione contingit: verum huic differentiæ neq; citata neq; tarda iunguntur. Atqui nõnũ quam celeritatem pariter, & vehemen-

A mentiã exercitatio habebit, qualis eſt illa gladiatorũ. Cæterum exercitij modici vtilitas eximia eſt. Spiritum etenim internũ citationẽ facit, atq; auget: caloris quoq, genuini augmentum prębet, cuſtoditq;: excrementa partiũ altrici facultati deſeruientium expurgat, & expellit, pariter & diſcutit: membrorũ eſſentiam emollit: quare corpori, cæterorum nullum magis erit cõmodũ, q̃ hoc ipſum. Quippe caloris, atq; ſpiritus augmentum, quod ab eo conficitur, nõ abſimile eſt caliditati naturali externæ. Atqui hęc quę ab ex
B ternis excitatur, veluti a medicamẽtis alijsve rebus, energia & actu calefacientibus, ex accidenti contĩgit. Quæ commoda nuper dicta homo conſequetur, ſi a concoctione exercitationi ſeſe dedat. ꝙ ſi prius exercitio vtatur, periculum eſt, ne crudos, ĩcoctoſq, cibos, ac ſuccos partes ad ſe rapiant: quo ſimul afficietur facultas retentrix, expellenturq; incocta alimenta: quandoquidem (vt rẽ paucis abſoluam) quiete concoctio exquiſitè conficitur: potentia autẽ propulſoria motu, agitationeque.
C Quamobrem tempus eius vtendæ illud eſſe ſtatuimus. Sane huiuſce tẽporis nota, color eſt vrinę mediocriter rufus ac ſuppallens. Inhibenda vero exercitatio tum primum eſt, cũ ſudorem calenti admixtum ſpectabis, atq; ſpirationem alterari immutariq;, colorem rubrum ac floridũ apparere, ſimul ac venas intumeſcere. Diligenter itaq; curabis, vt cũ dictorum iam indiciorũ quodlibet apparebit, protinus exercitium ſiſtatur. Quippe valido digeritur, exhauriſq; corpus: quod patet in his, qui eo genere delectant exerceriq;. Remiſſiori vero & imbecillo, quod ex- D
purgari debet, minimè expurgatur: nec quod ab eo fuſum ac liquatum diſſipare valet. At mediocre ac temperatum excrementa corporis tum diſcutit, tum abſumit: quinetiam & corpus implet, & carnoſiorem obeſioremve reddit exercitatum. Quare ad ſanitatis tutelam ſupra quàm cuiquam credibile ſit, moderatum exercitium confert. Verum enimuero quot incommoda ocium, exercitijq; negligentia pariant, clarum nobis teſtimoniũ exhibent, qui in vinculis, atq; cuſtodia vitam agunt: facies etenim horum nõ diſſimilis ca E
checticorum faciei: color fœd⁹: atq; ipſorum omnes functiones affectę, ĩbecillæq;. Sed aĩantiũ quoq, cęteris idẽ vſuuenire, maxĩeq; auitio gñi caueis detento & ſaginato, cernim⁹.

De frictioñe, eiuſq; multiplici ratione.

Cap. 3.

EXcremẽtorũ cõcoctiõis tertiæ frictio quoq, euacuationẽ exequit: cuius dr̃iæ ſimplices quidẽ ſex nũero ſtatuim⁹, qualitati ternas aſcribẽtes, aſperã, leuẽ, mediã: vel (vt quiſpiã cẽſuerit, vehemẽtẽ, remiſſã, ac mediocrẽ: q̃titati verò multã, pau F
cã, mediocrẽ. Atq; vehemẽtes frictiones tũ dẽſant, tũ durãt ĩmodicè corpa: Remiſſę verò & ĩbecillę rarefacere, ſil'ac mollire valẽt: Mediocrũ frictionũ op⁹ vniuerſa iã dicta mediocriter efficit, medięq; inter prĩas poſtremasq; hñtur. Prętereà validiores carnẽ minuũt, gracileq; corpus reddũt: mediocres cõtra carnis ĩcremẽtũ adijciũt: paucę verò nullũ op⁹ euidẽs cõficiũt, niſi ꝙ parũ calfaciunt. Hactẽ⁹ de ſimplicib⁹ frictionũ dr̃jis, quib⁹ coniugatiões ipſarũ, ac complicationes exploratas habe-

bis,

G bis, ſi diligenter in id incumbas. Tẽpus verò nullum aliud ipſis ſtatuemus, q̃ quod exercitationi nuper attribuimus: Atq; in ſequentibus perfrictionum differentias exercitij differentijs commiſcebimus.

De *Lauacro*. Cap. 4.

NVnc de balneo nobis diſſerendum, vtpote quo & vacuentur corporis ſuperfluitates, atq; excrementã: cuius varias eſſe facultates, quæ corpora noſtra afficiant, aſſerimus: primo nãq; tum humectat, tũ ſiccat, refrigerat ſimul, ac calefacit: H excrementa, quæ ſub cute adhærẽt, & meatus obturant, expurgat: interdum verò eoſdem obſtruit, & cutẽ dẽſat: flatus diſcutit, ac tumores: corpora vt probè alimentum ſuſcipiãt, idonea aptaq; concinnat: eſt etiam vbi appetitionem incitet: dolores demulcet, ac lenit, & aliqñ prorſus tollit: humores fluidos facit, eosq; a particula in particulam aliam tranſmittit. Harum verò adeo contrariarum, & ſibi pugnantium functionũ cauſſam eſſe dicimus vnam ex his, quæ ternario numero continentur: Aut enim ab ipſius lauacri natura, I & conſtitutione: aut a laborantium corporum affectu: aut deniq; a tempore, quo in ipſo detinentur. Cum vero naturã balnei, atq; partes ſcripſimus, intelligas velim aquam tũ calidam, tum frigidam, deinde domum, in qua præparatur, aeremq;. Atq; iſta rurſus in gradus partiunt: quippe aqua ĩter calidum frigidũq; media refrigerat, humectatq;. quin etiam nonnihil diſcutientis poteſtatis obtinet, quo ſordes, quæ cuti adhæreſcunt, abſtergit. Aer quoq;, qui eandem cum illa temperaturam habet, exiguum ſudorẽ eliciẽs, tenues K è corpore ſuccos euocat, ſimul ac euacuat. Is vero, & ſi aqua (vt alias docuimus) humidior ſit, tñ non æque humectat perinde atq; aqua, ut quę corpori applicatur: quinimo vi deſiccante aerem præditum meminiſſe te velim: qui quo calidior, eo plus ariditatis infert. Porro aqua, aerq; inſigniter calida & calefaciunt, & ĩterdum ſiccantur, excrementa vacuant, quibus eductis flatus eadem opera diſcutiuntur: idq; tantum in corporibus puris, & non excrementoſis præſtant: quippe in illis, quib⁹ ſuperfluitates exuberant, immodice L meatus obturant, euocatis ad cutẽ vitioſis, ac copioſis ſuccis, quibus liber exitus nõ patet, ob copiam craſſitiemq;: vnde corpora huiuſcemodi habentibus horrores, rigoresque contungunt, vaganturq;, ſucci p vniuerſum corpus, ac deferuntur ex loco vno ad alterum. Quamobrem illud tibi perſuaſiſſimum habeto, homini plethorico maliſq; referto humorib⁹ lauacri vſum a nobis inhiberi. Quinetiam ſi pars quæuis tali plenitudine affecta ſit, nequaq̃ conſulimus. Atqui cauſſa, quę media collocata eſt, maioris eſt momenti M cæteris. Porrò lauacrum dolores tãtum leuat, quos fluxiones concitarunt, cuius generis abſceſſus, & huius generis morbi. Item interdũ perſe, interdum ex accidenti refrigerat. Hoc vero fit meatus reſerando, & eductis vnà cum ſuperfluitatibus calore ac ſpiritu: illud autem quoniã aquæ lauacri frigidæ vis ſuppeditat adhibeturq;, vt calidæ intẽperiẽ moderetur, & partes emollitas corrigat: atq; vt mitiget calorem naturalem, eo modo quo fabri ferrarij ac coci,

qui

A qui frigidam vſurpant, vt ſcopū ſui ꝓpoſiti attingant. Inſuper lauacro, natationeue frigidæ vti haudquaq̄ debemus, niſi prius excrementa expulſa fuerint. Balneū autē (vt ſummatim perſtringam) in his qui corpora pura obtinent (ſi modo oīum eius partium fuerit concinna aſſenſio) eximia præbet, & ſingularia cō moda: etenim ſuperfluitates diſcutit, & citra virium noxam expurgationes efficit: partes emollit, ita tamē, vt neruoſum genus minime reſoluat: humectat citra caloris ſenſum: quinetiā refrigerat, nec tamē
B obſtructiones ob viſciditatem accerſit. Quæ vniuerſa nobis iam ſcripta à calido frigidoq; perficiuntur: neq; puris, ſed nō puris corporibus incommodum afferunt.

De ſomno, atq; vigilia. Cap. 5.

SOmni in hoīe functiones ſunt' cōcoctio ſimul, ac humectatio: Vigiliæ diſcutiunt, liquant, corpus exhauriunt, caloremq; genninū & internū ad exteriora detrahūt. Horum cauſſas in commentarijs qui præceſſerūt, tradidimus, deſumptas a Philoſophia. Atqui vbi ſomnus
C immodicus eſt, natiuum illum calorē adobruit, atq; extīguit, corpusq; in tumorē fœdum attollit. Vigiliæ, ſi modum exceſſerint, arefaciunt, calorem diſſipant naturalem, & eū qui ex accidenti prouenit, accēdūt. Hactenus de his, quę ꝓdixiſſe oportuit: iam ad cætera veniendum.

De ratione victus hominis temperatæ naturæ. Cap. 6.

PRoximum eſt, vt de cuiuslibet nouē temperamentorum ſanitate tuenda agamus, inito ſumpto à natura tēperata. Primū igitur alimenta, exercitationes, frictiōes, balnea, ſomnos, ac vigilias, animi affectus, aerem nos ambientē, atq; externa omnia mediocria eē oportet: qui modus docēdi, tum à doctrina, tum à functiōe proficiſcitur. Quā obrem, grauiſſimè hallucinati ſunt, qui nullū locum medicinæ in conſeruatiōe ſanitatis hominis temperati reliquerunt, putantes illā methodum curandi ſolum ſuppeditare, quę ſanè quidem temperatę minime neceſſaria eſt: qđ ſi ita fortè vſuueniret, id rariſſimū memento. Prēterea etſi Galenus in tuenda valetudine optimi temperamenti, me
E dicamentis opus non eſſe prodiderit, nihilo minus in eius educatione (modo diutius vixerit hmōi indiuiduum) quæ ſm naturam, & apprime illi vtilia ſunt (cuius generis exercitium, lauacrum, & cætera) difficultatis ac negocij non parum habere videntur: potiſſimumq; apud illum, qui hominis finē ſanitatem collocarit, externarum rerū & fluxarum gratia dubitationē haud paruam obtinet: verū multo maiorē difficultatem excitari rationabiliF ter fatebimur alteri, qui ſanitatem hominis finē, aut ob animæ perfectionem, aut vt ineffabilem quandam & ſenſu incomprehenſibilem felicitatem conſequatur, cenſuit: q̄ ſententia pauciſſimis cognita compertaue eſt, at multis diſputationibus, opinionibusq; excuſſa, tādēq; neglecta ac ꝓ nihilo habita, abducente animum ab huiuſmodi contemplatione craſſitie materiei. Porrò ratio victus temperati hominis difficilior, ab Auicenna abundè expoſita eſt: quare rem in pauca conferemus. Galenus nuperrimè nati

puelli

G puelli ſale minutiſſimo corpus conſpergi præcipit, vt externorum iniurias non ita facile admittat, ſed duretur. Verum enimuero mea quidē ſnia, & Auenzoarij, vtilius oleum, quod ex glandibus pręparatur, illinetur, vtpote efficacius præſtans qđ à ſale expectamus: neq; etenim, ſicuti ſal, mordet. Præ omni verò cibo lac præbendū iubet vſq; ad dentitionē: alimentū quippe, vti alias diximus, alito ſimile eē oportet: lac autem infantis temperamento familiare, ac conſimile, ob idq; à prudente natura inſtitutum: à dentiH tione ſolidioribus cibis nutriendus, atq; humidioribus. Nutrix à mali ſucci alimentis abſtineat, temperatoque exerceatur exercitio: veneri non indulgeat, quæ menſes elicit, vnde lactis vitiantur tum ſapor, tū odor: infans quotidie lauet in aqua potabili tepida, aereq; tēperato, ne rigor excitetur inter lauandum: qđ quidem in domo balnei Galen. ſentit eſſe præparandum, verū aere tēperato nos ambiente, ego id nihil moror. Tempus verò lauādi ſtatuimus à lactis concoctione, ne in corpus incoctum alimētum trahatur: I atq; item diuturnū præceſſiſſe ſomnum oportet. Exercitationis vices occupabit cunarum motio. Quineriam quæ terrorem mœſtitiamq; inuehunt, procul abigenda: his nanque pigreſcere, atq; hebeſcere conſueuerunt naturæ. Deinde ne calor ipſius obruatur, atq; extinguatur, ſed incremētū ſuſcipiat, viresq; animales roborentur, cantilenis, melodijsq; ſuauibus infantem oblectabimus: modisq; omnibus tentandū, vt hilarior permaneat: quinetiā formoſis ac venuſtis, tum hominibus, tū picturis aſſueſcant. Incommoda K aūt quæ infantibus accidunt, aut à frigore, aut ab æſtu, aut terroribus, & huiuſmodi multis alijs externis proficiſcuntur: quæ educatio ad annum tertium deducetur, hoc eſt, cū iā ambulare cœperint. Ab his annis quotidie exercebuntur, deinde frictione vtētur, à qua lauacro ſunt committendi: alimenta quantitate qualitateq;, ſint mediocria: verum priusq̄ rurſus cibum ingerant, eadem pręcipienda ſunt. Quineriam exercitationes moderatæ ſint: immodicæ nanq; ipſorū corpora arefaciunt, exhauriuntq;, ſimul ac in- L crementū remorantur. Frigidæ lauacro abſtineant, quippe eo pacto auctus quoq; inhiberetur. Educabitur autē ſic puer, traditamq; victus rationem obſeruabit ad expletum tertiū ſeptennium. Sanè vinum, atque ceruiſiam ne guſtare quidem puero ſuaſerim: nempe hauſta caput replent, ac ſuprà q̄ par ſit calfaciunt: ipſiusq; animum ferient, turbidumq; efficient. Adultis verò atque iuuenibus potiones huiuſmodi tū abeſt ut incommodum afferāt, ut etiam inſigniter utiles ſint, modicè exhibitę: utranq; etenim bilem M tum flauā, tum atrā iam manifeſtò colligunt: illam quidē naturaliter, hanc verò ſecundariò, & ex accidēti. Summatim bilis amaræ acrimoniā demulcent, ac mitigant: atq; p urinam ac ſudores expellunt. Atræ verò bili omnino aduerſantur, ac, ut quiſpiam dixerit, tota ſpecie. Denique humectant quicquid immodice ficcatū eſt. Porrò cibi adultorū tenuantes eſſe non debent: carnes q̄bus ueſci aſſueſcendi ſunt, optimę perdicum, unà cum panis iuteriore

A præparatę. Ab oleribus, fructibusq;, ut I totum ſcripſerim, temperatura humidioribus abſtinebunt. Atqui eiuſmodi ætas ſic producta educataq; ad ſapientiã naturalemq; ſciẽtiam inclinare, & idonea eſſe ſm naturam uidetur: quinetiam alteram ex pfectionibus, quas Alexan. putat philoſopho ſumme neceſſarias, obtinent. Præterea tertio ſuperato ſeptennio, eadem ratiõe uiuendi utentur. uerum & id efficient, ut ſcilicet à concoctione nudẽtur, frictionẽq; ex oleo dulci adhibeant: mollem inquam ac tardam, quæ corpus nõ
B condenſat, duratue: frictio uerò talis ob hoc ꝓcipitur, ut aptiores ſint exercitationibus obeundis, ꝙ ſi exercitium frictiones præcederet, meatus cutis denſarent, obſtruerenturq; ab euocatis ad ipſam labore excrementis. Oleum calens eſto, durata nanq; emollit, ac ſuperfluitates diſſipat, ſimul & diſcutit. Lintea q̃bus perfrictio peragitur, leuia eſſe oportet, ne aſperitate carnẽ offendãt. Varię autẽ erunt frictiones, ut ſupernè deorſum, atq; infernè ſurſum: tum in ſubiectum, tũ in obliquum, tum in tranſuerſum, tum ſubtranſuer-
C uerſum adhibitæ: quibus omnibus cutis meat' exactè recludunt. Quin etiam aer, in quo nudus fricatur, aeris uerni temperiem refert, ut moderatæ excrementorũ uacuationes fiant. Quippe frigiditas immodica expurgationes cohibet: caliditas uerò immoderatiores facit. quare ut mediocritatem ſeruet, opera danda eſt. Præterea ab his frictionibus exercitium capeſſet, quod inter uehemens ac remiſſum, citatum ac tardum, mediũ teneat: cuiuſmodi eſt paruæ pilæ, cui libellum priuatim dicauit Galen. Nam eius, quę paga D
nica appellatur, & pedibus propelli tur, exercitatio minime probatur: tum quia immodice ualida ac uehemens, tum quia non citra periculum perficitur. Huius uerò exercitij modus ac quantitas tibi ſignificabitur, ubi anhelitus alterari cœperit, hoc eſt, attolli & intendi, atq; ſudore corpus perfundi, ac detumeſcere. Cęterum exercitationis menſuram, teſtante Galeno, nullus põt ad unguem primo ſtatim die definire: ſequentibus uidelicet, ſecũdo, ac tertio, & quarto exactius poterit, experimento facto: nam ſi qui ex- E
ercitio incumbit: ſeſe peccaſſe agnoſcat, & immoderatius laboraſſe, ſequenti die nimirum qđ fuit nimiũ, corriget, acdetrahet. Ab his ſpiratio cohibebitur quantũ fieri poterit: ſuſcipit etenim incrementum, atque roboratur hoc pacto natiuus calor: meatus reſerantur, ut facilis pateat excrementis exitus: cui non abſimile faciunt, qui inſufflantes, foramẽta atq; ſpiracula recludunt: cohibẽdo uero thoracis muſculi ſeptumq; tranſuerſum expanduntur, & intenduntur: uerũ qui ſunt uentris, parũ intendi debebunt, alioquin excre- F
mentoſæ ſuperfluitates tum pectoris, tum pulmonis, ad partes nutricationi deſeruientis, exprimerent, atq; deferrentur. At qui ſeptũ imbecillius obtinet, ab huius generis cohibitione prorſus abſtineat: excrementa etenim cerebrum peterent: cuius rei exẽplũ nobis ꝓbent fiſtulatores, ac tymbaulę, quorũ uenæ faciei ac ceruicis in tumorẽ attolluntur, & uultus rubore colorat, ac tingitur. nẽpe humoribus ſpiritibusq; ad caput raptis, ac delatis, ſeq; hæc

frictio

G frictio, quæ apotherapiæ debetur: quam & multam, & aſperam exhibendam duo nobis indicant ſcopi: Primus, vt quæ ſub cute deliteſcunt ſuperfluitates, & ab exercitatiõe in hunc locum euocatæ expurgẽtur: Alter, vt firmetur corpus, atq; vt ꝓbi vapores vindicentur ab exercitationis immutatione. Quinetiã frictio toti corpori, ac celerrimè adhiberi poſtulat, iubente Galeno. Quare ſi linteis vniuerſum corpus vno tempore perfricaretur, id eſſet commodius: quippe vniuerſim, ac ſimul excrementa è corpore detruderent.

H Hanc frictionem ex oleo dulci perficiendam ſemper memineris, ſed & quæ circa corpus efficiuntur aliquo interiecto ſpatio ac relaxatione debere exhiben. Cæterum poſtq̃ quartũ ſeptennium attigerint, qui optimum ſtatum habent, & abunde aucti fuerint, aquæ frigidæ balneum intrepidè vſurpabũt, tum vt denſentur quæ ab exercitio rarefactæ partes, ſimul ac roborentur: tũ vt calor diffuſus cogatur, & ad priſtinũ ſtatũ redeat, functionesq; conſuetas ritè peragat: eadem porrò ratione hic aqua frigida vtimur, qua

I I exitu à lauacro. Eſto verò nec plane glacialis, nec tepida: altera nanque ferit afficitq; partes inſuetas: altera verò ꝙ expetimus, non efficit: quin ipſum immorãdi in lauatione tempus breue ſit. Verum enimuero num caput frigida lauari debeat, inquiſitione accuratiori indiget. Galenus quippe de hoc ſcribẽs, non pauca prætermiſit. Atqui (vt breuiter quod ſentio aperiam) caput omnino lauandum nõ erit, frigida etenim pars eſt. Poſt hæc alimenta probi boniq; ſucci aſſumet, cuiuſmodi gallinacea, hœdina, vitulina, & aguina: at vitulus nondũ ſit ablactatus, agnus verò annicul°: panis inſuper optime (vt alias docuimus) præparatus. Porrò cibos aſſumendi tempus optimè præſcribitur, quando videlicet omnes concoctiones peractę fuerint. Quòd ſi quis (vt nonnulli cenſent) bis in die cibos ingerat, bis quoq; exercitationem adhibeat neceſſe eſt, bisq; lauacrum ſubeat. Galenus quorundam medicorum ſententiæ accedere videtur, aſſerẽtium ter in die vniuerſa hæc debere vſurpari: id quod non poſſum non magnopere demi rari. cũ etenim iuuenis corpus hac ratione victus vtentis, robuſtæ, optimæq; ſit naturæ, probéq; concoquat, tam frequenti alimentorum ingeſtione minime indigere arbitror. Quin potius iſta ciborum partitio ſenioribus imbecillioribusq; ſtatuẽda: in qua opiniõe ipſe quoque Galenus verſatur: ſecamus quidem ac partimur exercitij lauacriq; tempora, ob ciborum neceſſariam partitionem. Sanè recentiores medici duorum dierum ternas cibi aſſumptiões eſſe debere cenſent: eademq; ratione lauationis atque exercitij ternam adminiſtrationem. Quorum opinioni admirabilis ille Auenzoarus ſubſcripſiſſe videtur, cui planè ego quoque aſſentior, vtpote veriora ſentienti.

K

L

M

De vſu venerεorum. *Cap.* 7.

VEnus ſi moderate adhibeatur, huic qui optima & temperata natura eſt, commodum. vtilitatẽq; afferet: cauendum tñ, ne quid ex his quę ſunt præter naturam, contingat: venereis etenim tantum indulgendũ

A dulgendum eſſe cenſemus ob hoc, q̃ ſemen excrementum eſt, quod vacuari, quemadmodum cætera, poſtulet. Atqui ſane alienum haud quaquam eſt, ſed natura bonum & familiare: quare exiguo in his commiſſo errore, atq; peccato, ingens ſequitur noxa. Vnde iuxta non paucorum ſententiam philoſophorum, ac prudentium virorum, eorum null' eſt vſus ſalubris. Exercitatio autẽ, quę a coitu præſcribitur, ſi aliquatenus vtilis ſit, eatenus ſanè erit, quatenus peccatum corrigit. Ven' (vt paucis dicam) hæc mala affert, ſiccitatẽ
B corporũ, efferminationem, ac imbecillitatem, viriumq;, exhauſtionẽ, ſimul ac diſſolutionem: quamobrẽ quæ poſt coitum perfrictio adhibebitur, quæ ille attulit incommoda, hęc reſarciat oportet. Erit autem ex oleo, copioſa ſimul, & aſpera, vt cutem denſet, partesq́ confirmet ac roboret.

De excrementorum vacuatione, atque laſſitudinibus, quæ ab immodico exercitio proueniunt.

Cap. 8.

PRædictæ naturę ſomn' mediocriter, quantũ videlicet optima
C natura appetit, ſtatuitur: mediũ etenim neq; etiam in vigilia illa tranſcendet. quæ vniuerſa ad vnguẽ obſeruabuntur, niſi ſi aberratum ſit in victus ratione, aut externorũ quippiam illam læſerit: tunc nanq; errorem corrigemus his, quæ aduerſantur, & contraria ſunt afficienti. Exẽpli gratia: ſi adſtringẽtibus vtatur, aluusq; illi ob hoc ſiſtatur, ad pinguia erit concurrendum: ſi vero a cibi parcitate, & ex longiori tempore alui fiat compreſſio, contrarijs itidẽ erit pugnandum: porrò vt plurimũ excrementa non redduntur ob intẽ D peraturam externorum, caliditatẽ inquam, atque frigiditatẽ, quas euitare perdifficile eſt. Cum verò excrementa cohiberi dixerim, non tantũ alui veſicæq; intelligere te velim, verum etiã corporis vniuerſi, vt meatus illius, qui iecur, & bilis veſiculã, pariter ac illius, qui iecur ſplenẽq; interiacet: ad hæc palati ac narium. Hęc igitur vbi probè officio ſuo nõ funguntur, remedio indigent, quæ vacuationes huiuſmodi promouẽt. Cæterum id te potiſſimũ latere nolo, exercitationis errorem caſtigandum: eſt vero is laſſitudo nomina- E
ta, cuius (quãdo ab externis fit) tres ſimplices differentias in ſuperioribus prodidimus, vlceroſam, tenſiuã, inflammatoriam. Prima itaq; contingit tum a ſucco calidiori, tenuiori, atq; acriori, tum ab excrementis retentis, quæ exercitio diſcuti & euaporari non potuerunt, tum ob carnis & adipis particulas immoderata agitatione fuſas atq; colliquatas. Curatio verò commodior eſt affectui contraria: diſcutienda .n. ſunt, ſimul & per halitum digerenda excrementa. digerentur vero, & vacuabuntur multa, leuiq; frictione ex o- F
leo calido veteri nihil adſtrictionis obtinente: hęc nãq; frictio quia leuis, non denſat cutis meatus, obturatve: quin potius rarefacit, ac reludit: ad hæc quia multa, vacuat. lauacrum autem primo aereum, deinde ex aqua tepida conuenientius. cibis humidioribus, frigidioribus, tenuioribusq; conſuetis vtet, at parcior ib'. Eius vero, quæ tenſionis ſenſum infert, medicatio relaxatione perficit. Conferet itaq; leuis frictio cũ oleo ad ſolem calefacto', facta vel cum

G anethino vel chamęmalino nõ inutilis. Quinetiam lauacro qui ſic laborant, committendi mediocritatẽ non excedenti, plurimamq; in ipſo moram trahere debent. Tertia verò laſſitudo, quæ phlegmonoſa inflãmansve vocitatur, tum intendit partes, tum plus iuſto attollit, tum ſenſibilem læſionem adfert. Atq; ea tria pro remedio poſtulat: ſuperuacanei expurgationem, extẽtę partis remiſſionem, ac relaxationem, & poſtremo inflammationis accenſæ refrigerium: ergo & oleum copioſum ac tepidum cũ frictione molli & multa: æſtate vero cũ oleo quod ex viola purpurea conficitur, efficacius fricabitur. Atq; longiorem morã in aqua medij temperamentu trahet. Cibos etiam probi ſuccí aſſumat, parcioresq; ac frigidiores, q̃ cæteræ laſſitudines expetant. Hactenus de ratione victus, & educatiõe optimæ conſtitutionis prouectæ ad annum quintum & trigeſimum.

H

De ratione victus ætatum ſequentium.
Cap. 9.

I CVm explicuerimus quomodo à primo ſtaum ortu, primisq; annis, conſeruandus ſit is, qui mediocrem nactus ſit corporis ſtructuram, vſq, ad annum quintum & triceſimum, proximum eſt, vt tranſeamus ad eas, quæ ſequuntur ætates. Exercitationes itaq; parciores q̃ antea, victusq, tenuior, cibi humidi, aliquantuloq; calorẽ pręditi. Senes exercitio vtentur temperato, cuiuſmodi eſt ambulatio lenta ac ſuauis alimenta calida, humectantiaque: quę quotidie ingerantur. ſed hęc victus ratio latitudinem non paruam obtinet maioris minorisq; ſecundũ annorum multitudinem ac paucitatem. Quinetiam ſupradicta, exercitium, lauatio, atq; perfrictio adhibẽda. Porrò qm̃ ſenectus vt plurimũ excrementis abundat, exercitatioq; quam vſurpant ſenes, ad vnguẽ nõ vacuat, apprime neceſſariũ erit huic ętati conſeruandæ, cibos medicaculam vim habentes, vel etiam medicamenta præſcribere. Quamobrem prima menſa apponenda ſunt hũectantia, qualis eſt beta elixa, vel oleo ſaleq; apparata, & id genus alia: clyſterem deinde, qui aluũ molliat, vtiliſſime inijciemus: ficubus cum ſemine vrticæ & croci tãtulo primo cibo vtentur. Mulſa his qui ſunt abſtemij, aut quibus vinum inhibetur quibusq; aliæ potiones, qualis eſt ceruiſia, non bibuntur, eximiè prodeſt. Inter autem ceruiſias illa p̃ſtat quæ ex paſſa vua acinis experte, conficitur. Cauſſa verò in promptu eſt, quia nihil quod aſtrictionem continer, ſenibus congruat: vtraq; enim ſua qualitate adſtringentia ſenibus inimica ſunt, obſtantq, quo minus finem, in quem incumbunt, conſequantur. Atqui ceruiſias vetuſtas nobilitat color, vini colorem repręſentãs. Verum apud noſtrates vetuſtas niſi poſt ſemeſtre intelligitur: nec ſanitati tuendę idonea. Iam vero inter potus vniuerſos vinum primas tenebit, commodiſſimeq; bibetur: quod neq; apud nos vetus nominatur, niſi ſi anniculum ſit, aut ſaltem ſemeſtre. Quòd ſi ſenum partes imbecilliores natura ſint, & ſenſibiliter affectę, ab exercitatione abſtinebunt: oportet etenim illos qui exercentur, inculpatas illęſasq; particulas corporis habere. Ad hęc lauandi ter quaterq; in menſe, vt id exercitij

K

L

M

deſer-

A defectionem reſarciat: nempe ſenũ educatio ex conſeruante, atq; pręcauente ratione conſtituitur: quarum differentia hoc ipſo tibi innoteſcet, q̃ illa conſimilibus, hęc vero contrarijs perficitur. Illud deniq; animaduertere oportet, alimẽta omnia ſucci craſſi, potusq;, in primis eſſe fugiẽda ſenibus. q̃ ſi quis forte (vt non raro fit) in huiuſmodi ciborum vſum inciderit, confeſtim extenuantibus, ac diſſecantibus vtetur medicamentis, qualia ſunt piper, & quod ex tribus piperis generibus conficitur. lac ſenibus, quibus latiores ſunt venę, ſi
B mel adijciatur, bonum: qui vero tẽperatura ſunt frigidiori, uenisq; anguſtioribus ipſum (cane peius & angue) vitare debent. Hactenus de optimæ naturę victus ratione diſſeruimus, vſq; ad ſenectutem. At dicet aliquis, quę à nobis pręcipiũtur, nõ parum abeſſe ab ea, quam quęrimꝰ temperamenti medij conſeruatiõe. Eſto, quilibet nihilo minus hinc uenari poterit ſcopum, atq; finẽ, quo ſua ſecunda valetudo conſeruetur: ĩ qua ſi deliquerit, variis modis id emendabitur, tum vacuãtibus excrementa, tum obſtructiones aperien-
C tibus, tum putredini, atq; abſceſſuũ generationi occurrentibus.

De his, qui intemperiem cõpoſitã obtinẽt.
Cap. 10.

SEquitur vt iam de cæteris temperaturis aliquid attingamus. Intẽperatarum igitur compoſitionum duæ ſunt omnino differentię. Prima, quę partes vniuerſas corporis æqualiter diſtemperatas habet. Altera inæqualiter, vt ſępe ſpectamus, quibuſdam cerebrum eſſe calidum ventriculum vero frigidum. quare Galenus hanc prima deteriorem iu
D dicauit: idq; potiſſimum, cum ĩ partibus principibus affigitur. Atq; horum victus ratio pręcauenti, quàm conſeruãti generi proxime accedit: mediaq; eſt inter eam, quæ eſt nõdum affectionum corporum: & illã, quę paratus, aptiſq; uc in ęgritudines delabi, tribuitur: quod vna pluribusve notis ſignificatur, vel ſanitate fruentibus.

De intemperiebus omnibus, tum ſimplicibus, tum compoſitis.
Cap. 11.

ERgo initio ſumpto ab his, qui
E calidius temperamentum ſortiti ſunt, dicemus talium corporum naturam ſtatim a principio minus apparere affectam: eum tamen longius procedit, ſiccitas comes illi accedit. Quinetiam bile flaua abundat, facileq; ab eius morbis capitur. Quamobrem exercitationem præter leuem ac facilem minime poſtulat, quales ſunt lentę deambulationes, atque equitationes. Quod verò ab Hippocrate proditur, calidas naturas quiete indigere, neque exercitari debere: non de omnimodo, ac
F torpido ocio intelligendum: verum mediocres labores pręſcribit: quippe nullatenus ignauia ſanitati tuendæ confert. Frictiones adhibeantur leues, ac temperatæ, cum oleo aliquo, eorum quę refrigerandi facultatem habent, quale quod ex viola purpurea paratur: carnis etenim incrementũ adijciunt. Lauacro aquę tepidę committatur, vt quod in ipſa eſt fumidi, ac fuliginoſi excrementi uacuetur, ac per halitum digeratur. Sanè aer ipſius balnei non cõueniat. At ſi quod ex calida lauatione

G incommodum percipiant, aquę frigidæ ablutio emendabit. Porrò bis in die cibos assumant: atque etiam, si plus iusto siccitas prępollet, ter. cibo rum verò temperatura talis esse debet, qualem in sanitate tuẽda obseruamus: hoc est, similis. Erit igit calida, aut calida ac sicca. Quare si intemperiem calidam corrigere qs volet, contraria adferet, atq; sensim is fiet transitus. Cæterum temperamenta, quę a modo suo mediocrita teq; abscedunt longius, facillimè à morbis eiusdem generis corripiuntur, aliquo extrinsecus incidente, at-
H que etiam ꝙ ad excipiendum iam sint idonea. Quare mea quidẽ sententia non vsquequaq; similib' educandi sunt tali temperatura prædi-ti: quandoquidem mirè vario distinguntur modo, ac procedũt: inclinãt etenim in ęgritudines, quę ab intẽperie illa oriuntur. Nos itaq; nõ solum conseruationi cibis curam impendemus, verum etiam pręcautiõe studebimus, ne quid ex illa tã ꝓpta aptitudine vitij contrahant. vnde cibis admiscebimus, quod cõtra riam temperationem illi naturę ob tineat: sic euitabitur, quod ab exter
I nis impendet, periculum. Quippe quod ab intemperie timet, non verat, quo minus in totum similibus vtantur: qui vero huius sentẽtiæ autores extiterunt, id quod oratiõi adijcitur in totum non expoſuerunt. Ad hæc victus ratio, quam prescribimus, sola non sufficit: nisi quoq; is qui intemperaturę fomentũ suggerit humor, vacuetur. Vacuabit verò, quò natura repet: nam si sursum, vomitione educetur: sin deorsum, per aluum expurgabitur: quę mehercle vtilior est, naturęq; magis consueta, atque idonea expurga K
tio. Oxyphœnicia igitur, viola purpurea, & citrinæ myrobalani intempenei calidę, aut calidę & siccę purgationem perficient. Hęc autem in temperatura, vt plurimum vaporosis, fumidisq;, ac fuliginosis excremẽtis abundat: quare lauandi sunt, ne diaria febre capiantur: quę etiã, si diutius victu tenuante vsi sunt, facile superuenire solet. Efficaciter itẽ aliquando lauatio ipsis a cibo proderit, qua nonnulli pinguescunt: q vero dextri lateris grauitatem sentiunt, ab hoc abstinere debent: atq; his quę obstructiones aperiunt, vti. L
vinum si bibere velint, id aquosum esto. Insuper (vt summatim colligã) educatio temperaturarum calidarũ simplicium, & calidarum ac siccarũ simul, maioris, minorisq; tãtum ratione differt: semper etenim procedente tempore caliditati siccitas comes adiungitur. Quibus, cõstitutione aeris calidiori, vtiliter bibetur oxysacchara frigida, cui vel herbę vel semina ipsarum adijcienda sunt, q̃ tum obstructiones recludant, tum vrinam citent: id genus verò habes adiantõn, & cichorij semen, atq; ęt M
apij, quod tamen temperabitur cũ seminibus peponum, cucumerũq;, vel cum alijs, quæ caliditatem, siccitatemq; moderandi facultatem obtinent: inter quę non inferiorem vsum habent cichorium, atque viola purpurea. Noster autem minus Auenzoarus iubet nympheæ flores vnà cum oxysacchara semper exhiberi: idq; potissimum tempore calidiori: nempe nympheam tales temperaturas a febre intus reddere, sese experimento comprobasse scribit. Quinetiam cum oxysacchara aliquid

A quid ſemper admiſcendum, qđ os vẽtriculi corroboret, cuiuſmodi maſtiche, cinnamomum, nardus: acetũ nanq; (vt eſt acetum) huic inſigniter incommodat. Ego verò aquam ordei tunc vtiliſſime bibi cenſeo, cũ aliqua erunt iniecta, quę noxam oris ventriculi reſarciant. Corporum ſiccorum (vt paucis abſoluã) ratio viuendi vniuerſa humectandi vires habeat, neceſſe eſt, ne derepente ſenectus obrepat. cibis autem id præcauebimus probi ſucci, humidioribus, cuius generis pullorum gallinaceorum caro: lauacro item frequen

B tiori aquę temperatę: labores, vigilias, ſollicitudinem animi, curas, omneisq; animi affectus, qui caliditatẽ accendunt, qualis ira, arcere quãm longiſſimè ſtudebimus. Deniq; modis omnibus, qui ſic afficiuntur exhilarandi, atq, oblectandi. Quare exteriora quę adhibemus, prorſus cõtraria ſint huic naturę, vt ſunt folia ſalicũ, vitis, & aquę frigidę, gaudium temperatum: aer quoque tẽperatus, lecti penſiles, atq;, vt in totũ dixerim, muſices ſuauiores ſoni, ac cantilenę amœniores. Calida & humida temperies facillime ab ęgritu

C dinibus, quę a putredine proueniũt corripitur: excrementoſis etenim ſuperfluitatibus abundant, præcipue cum ætate ſunt florenti. Quamobrem vehementer ſic affectos exercitari oportet: frictionibus vtant' multis, ac validis: balneum cibos præcedat. Verum ad ventriculum horum animum diligẽter applicabim': quippe ſi a naturali tẽperatura recedat, vniuerſi corporis ſuperuacaneę ſuperfluitates in hunc præcipitabuntur quare tunc eſſet victus immutãdus, hoc eſt, frigidi ſicciq; cibi apponerẽ tur. Hanc naturam, quãuis ita Gale D nus cenſuerit, temperatam minime dixerim: maiores quidem, priſciq; medici, quod a natura primum conſequimur temperamentum, calidũ humidumq; teſtati ſunt: quod collatum, quatenus mediocre eſt, cęteris temperaturis, ęquabiliter temperatum nominatur: vbi verò prępollentibus elementorum qualitatib', quę ſunt in ipſo, confertur, calidum ſtatim & humidum aſſerimus: calidum nãq;, atq; frigidum eminẽtiora ſunt frigiditate, atque ſiccitate. Inde naturali tantum collatum, id quod mediocre hic vocitamus) hu- E midum, calidumq; dicitur. Quamobrem cum temperatã eſſe calidã, humidamq; naturam ex nobis audies, ęquiuocam appellationem accipito: Quam ipſe Galenus naturalem vocat, collatam cęteris temperaturis: pariter & calidam, & humidam collatiõe mediocris ac medię. Hinc exoritur dubitatio, num tẽperata occurrat natura. Verum enimuero propoſitę temperaturę conſeruationem ad calcem perducem', redeũtes ad id, vnde digreſſi fueram'. Non ſolum igitur huc cõſilium dirigetur, vt exerceat', lauet', cibis ſucci F boni vtatur, verumetiam excrementis, quę in ipſa gignuntur, proſpiciet is, qui ſanitati huius corporis pręficitur, tum ijs, quę per aluum, tum ijs, quę per veſicam reddũtur: ĩ quorum numero agaricum, & cnicus, atq; adianton ſunt. Quinetiam apophlegmatiſmis ex ſtaphidagria, & id genus aliquando vtetur: ſternutatiõs item citabit: gargariſmate collutioneve ex maſtiche vtetur: atque in primis dabit operam, ne obſtructionibus tentetur: pugnabitq; con-

G tra putredinem modis oĩbus, tum purgatione, tum medicamentorum aliorum auxilio, quę & qualitatib⁹, & cęcis proprietatibus opponuntur. Eſt autem putrefactio proprij, naturalisq; caloris ĩ vnoquoq; humido exiſtentis, ab extraria caliditate fœtida corruptio, cui ſanè maxime ſũt contraria aromatum genera. Quare ſi concinnaueris medicamentũ, quod præſcriptis vniuerſis facultatibus conſtet, remittendo videlicet in ipſis, & cohibendo id, quo minime indigemus, pręſtantiſſimum ad ſanitatem tuendam huius temperamenti pręſidium effeceris. Quicunque autem natura ſunt frigidiores, ſanitatem ſuam conſeruabunt ijs, q̃ citra humectationem calefaciunt: lauacro, exercitio, & victus ratione tota. Temperamento verò, quod cũ frigiditate humiditatem coniũctã habet, ſuccurritur calefacientibus arefacientibusq;: exercitatione ualida, ac frequentiori purgatione excremẽtorum, quę id fluxionũ morbis obnoxium faciunt. Eę frigidiores item atq; ſicciores naturę cęteris uitioſiores: quibus opitulabimur calore, hnmoreq; pręditis remedijs: leui frictione, aquę temperatę balneo exercitio moderato, ſimul ac ſomno diuturniori, purgatione inſuper excrementi atribiliarij, quo abũdãt, quę myrobalanorum indicarum ſimul, & filiculę exhibitione utiliſſime peragitur. Potrò uina odora his accommodatiſſima erunt. At uenerea ſupra, q̃ cuiquam credibile ſit, inimica huiuſmodi temperie affectis: verum, vt ſummatim dicam, calidiores, humidioresq; ex longiori cibabuntur interuallo: contra uero ſicciores breuiori. Atqui calidiores, atque humidiores uenere immode R
ratiori minus afficiuntur: qui uero humidiores tantum, mediocriter eir ea hanc ſe habent. Hactenus de tẽperamẽtis a medio remotis utriſq; qualitatibus: quarum quidem, quę patientes dicuntur ſolę, minus officiunt, q̃ agentes ſolę, uel utrarumq; coniugationes.

Quomodo graciliores facti obeſiores efficiuntur, & contra obeſiores graciles.
Cap. 12

SAnè horum victus ratio extenuanti penitus aduerſari debet: qppe ſi ob calidam, ſiccamq; intempe E
riem cõtigerit, frigidiores, humidioribusq; ſuccurremus. Sin autem ab imbecillitate facultatis attractorię, & diſtributionis alimenti, proderit illinire corpus oleo. uerum talis illitionis meta erit, ut tandiu permaneat, quandiu alimenta partes attraxerint: alioqui ſi longior eſſet mora, plus iuſto per halitum digeret, uiresq; exhauriret, ſimul ac corp⁹ immutaret, afficeretq;. Ad hęc ſi a frigiditate concoctionem uitiãte euenerit gracilitas corporis, ſtatim adferenda erunt, q̃ concoquendi uĩ ad iuuant, in quorum numero uinum M
poſtremum non erit. ſunt & nõ pauca alia auxilia, quę non te latere debent: gracilitas uero propè dixerim ſemper ſiccitatem comitem habet. Atqui ſiccitas aliàs proficiſcitur a multa per halitum uacuatiõe: alias a debili infirmaq; cõcoctione: alias a ciborum arefacientium aſſumptione, cuius inſtauratio perfacilis eſt. Cęterũ contraria ratione, quę obeſiora ſunt corpora, gracilia reduuntur, quod te ignorare minimè arbitror.

De

A *De ſingularum partium intemperatura.*
Cap. 13

EXpoſita ratione uictus, quę totius corporis intemperaturis debetur: proximum eſt, ut de ſingulis partibus intemperie affectis diſſeramus. Hę autem intemperaturę ratione magis præcauente, q̄ ea quę in temperiei communi occurrit, indigent. Caput uerò noſtri conſilij, ut pars intemperata firmetur, ac corroboretur, id fiet, intemperiem moderando, ſimul ac excrementa expurgando, quę in parte gignuntur, ac continentur. Quinetiam ablationi
B cauſę, quæ illa peperit, accurate ſtudendum. Illud quoq; conſyderato, num pars quę ſic afficitur, per ſe ac primario, num per conſenſum intẽperiem habeat. Quippe uentriculus interdum propria laborat affectione, interdum uerò per conſenſum cerebri uitiatur. Quę autem partiũ, ut plurimum homini noxam adferunt, principes ſunt, quando uidelicet contrarijs temperamentis ſunt affectę. Exempli gratia: ſi iecur calidum, uẽtriculus uero frigidus, corpuſq; ſit gracile, renes calculo tentẽtur, ac copioſum exuberet ſemẽ: cui
C taliter afflicto ratiõe uictus compoſita, atq; mixta opitulabimur: magisq; animaduertemus id, quod magis urget, non tamen altero neglecto. uerum ad methodum medendi iſta pertinent, quibus ſuperſedebimus: præcautio quidem, ut alias dicemus, ſub curationis genere comprehenditur. Iam meminiſſe te uelim uitioſiſſimam eſſe cerebri intẽperiem, quę uel a frigiditate uel caliditate immodicè auctis, exoritur. Cerebrum itaq; ſic intemperatum, hęc mala adfert inſigniter pernicioſa, abſceſſus qui in ceruice erũpunt, D anginas, oris ulcera, puſtulasq;, colum mellę inflammationes, raucedines, tabem quam phthiſim uocitãt, tuſſim pariter, ac dyſenteriam, & huius generis alia non pauca. Ad hęc frequentiſſime excremẽta cerebri in uentriculum defluunt: quę ſi frigida fuerint, uentrem refrigerabunt, totiusq; corporis tpatura uitiabit: qđ tibi maxime indicabũt ructꝰ acidi. Quibꝰ ego iuuenis abũdabã, ob uentriculi intpaturã, qnã ex uitioſa uiuẽdi rõne cõtraxerã: uerum cum opem ab indocto & impito medico E eſſlagitaſſem, morbũ ita profunde radices egiſſe dixit, ut nuſquam tolli poſſet. Atq; huius ignorantia, mihi intemperies omneis, morbosque quibus afficior, peperit. nõdum etenim medicinę artem pernoueram. Porrò ſi intemperies cerebri ſit calidior, fluxio quoq;, quam progenuit caliditatem, obtinebit: de quibus in methodo curandi copioſius ſermo fiet. Cum igitur cerebrum frigidũ extiterit, obſeruareq; uelimus, ne a temperie ſua diſcedat, capiti ſuperĩponemus deſiccantia cum caliditate atomata, qualia macir, ac chario F philli in tenuiſſimũ puluiſculũ triti, primũ uero cum uino abluetur. Ad hęc cerebri excrementa aſſidue ab eo genita, ſternutationibꝰ educẽtur. Quinetiam gingiuarũ cũ radice nucis iuglãdis frictio efficax eſt: cõmanducatio itẽ frequens maſtiches: medicamẽta inſuper purgãtia ſuccum noxium tempeſtiue exhibita, uere ſ. & autumno, utiliſſimè aſſumentur. Calidioris cerebri intẽperies excrementa calidiora parit: cui contraria nuper dictę ratiõe ſuccurrendum: primum quidem humoris

G infestantis purgatione, deinde olei rosacei rigatione. Generatim autē dixerim, cerebrum frequentius a frigore lędi, q̄ a caliditate: quamobrē diligentiori cura obseruandum, ne a frigoris iniuria quid patiatur. Cętertū qui sic educari ac regi non possunt, conseruentur tantum suarum temperaturarum qualitates. Quòd si ęquale fuerit ab ipso ortu temperamentum, ęgritudines quę supuenient, à plenitudine exorientur. quā obrem opitulabimur totius corporis euacuatione, hoc est, sanguinis detractione: notę vero plenitudinis
H tibi indicabunt. Abstineant insuper a cibis, qui multam alimoniam suggerunt: prętera ijs, quib⁹ natura tē perata non est, plenq; omnes morbi, quibus capiuntur, improborum succorum soboles sunt: eos itaq; cō tinentes esse opportet. Modū vero, ac mensurā euacuationum teneat is qui sanitati conseruandę huius naturę pręficit, vt neq; immodicę sint neq; itē plus iusto exiguę. Alij nāq; semel tantum euacuari postulāt, vere s. nonnulli bis, vere & autumno. Ego quidem non possum non magis commendare illos, qui septimo
I quoq; anno purgantur, vacuantve, q̄ alios qui quotannis: qñquidē rarò nisi certis circuitib⁹ accidūt morbi, aut non longe ab ipsis. Hoc igit̄ circa singula indiuidua consyderā-dum accuratè: maximam nāq; spē concepi hac nobis scripta ratiōe obseruata, non pauciſſimos ęgritudīes euasuros, quibus ex accidenti capi consueuerunt. Cętertum si quis cō suetudinem mutare vel improbam desyderat, sensim id faciendum est:

omnis etenim subita mutatio periculosa.

De præcautione futurarum ęgritudinum K
atque spontaneis lassitudinibus.

Cap. 14

QVędam naturę, vt in morbos facile labant, paratissimę sunt quare eędem summa obseruatione indigēt: quę fiet abigēdo caussam, & vitando, quę afficere potest: prędecedunt vero notę innumerę, ęgritudines prænunciantes, simul ac manifestissimę. Vnum vero genus prę seruationis totum ad curationem pertinet iam ęgrotantis hominis: quale est cum elephātem morbum, ne fiat, cauere volumus. quippe eadem
afferuntur adhibenturq; remedia, L
quę iam facto solent: quod simili ratione in cętetis affectibus intelligas. Eorum vero, quę morbos futuros nunciant, clarissime patent lassitudines spontaneę, vitiosissimęque sunt. Corpora nāq;, quibus accidūt, obnoxia esse non paucis malis morbis scito, quorū prędeseruatio alia est, ab his, quæ cętetis ęgritudinib⁹ propriè peculiariterq; debetur. Hæc etenim sub genere modoq; curatiōis ipsarum tota continetur: de qua im prędentiarum nullus fiet sermo. Atqui non putes me oblitum esse illi⁹
precautionis, quam pestilens corru M
ptio aeris postulat: nempe de ipsa ī sequentibus disseremus. Nunc verò consilium nostrum est, lassitudines tractare: quarum triplicem differētiam in commentario, quem morbis dicauimus, prodidimus: vnā vlcerosam: alteram, in qua tensio sentitur: tertiam, quę phlegmones sensum affert. Prima quidem ex bilioso succo, acri, ac stimulante oritur. Altera, tensionis s. a multitudine hūmorum potissimum sanguinis ortum trahit: quidam flauibus acce-

ptam

A ptam retulerunt, nomenque illi flatuosæ indiderunt. Tertium uero laſſitudinis genus, inflammationis ſenſum præbens, ex duobus primis conſtat, hoc eſt naſcitur, tum ex nimia boni ſucci copia, tum prædicto pũgente, ac erodente, bilioſoq; humore. Hęc autem peculiare id obtinet, vt partes omneis in ſuperficiæ poſitas, atq; muſculos ĩ tumorem attollat. Porrò generatim primo, atq; vniuerſim curationem harum docebimus, ſpeciatim verò, ac priuatim in ſequẽtibus, initio ſumpto a cauſſa effectrice, quę eſt intemperies cũ
B humoribus coniuncta. Commune itaque remedium, vel alterabit, vel vacuabit: quorum vtrumque natura facit cum cibis medicamentisq; aptis, idoneisq, ad humorum vitia corrigenda: quinetiam ſomn⁹, quieſque interdum præſidium afferũt:

Euacuantur autem purgationib⁹ ſudorem, vrinamq; appellantibus, flatum diſcutientibus, & diſſipantibus: quod exercitationes præſtant.

Atque in his omnibus ars naturã imitatur: quo etenim repit, medici quoq; munus eſt, curſum humorũ dirigere, vacuationesq; promouere.
C Sunt autem hæc remedia omnibus communia laſſitudinibus: proprias vero nũc ſingularum medicationes docebimus, quandoquidẽ alia eſt, tum vacuatio, tum alteratio vlceroſę, alia eius quæ tenſionem infert, alia vero inflammantis.

De vlceroſæ, tenſiuæ, ac inflammatoriæ laſſitudinis, tum præcautione, tum curatione. Cap. 15.

LAſſitudo quæ vlceris ſenſum affert, cauſſam efficientem habet ſuccum acriorem, erodentẽm, ac pũ gentem: hic verò vel flauæ bilis, vel D
atręve, vel pituitæ ſalſæ eſt ſoboles. At qui humores iſti mordaces omnino ſunt, ac ſtimulantes. amara quidem bilis ob acredinem, atra ob acĩditatem, pituita verò propter ſalſedinem. verum in hoc negocio conſyderandum, num ſub cute tantũ: num ſub intima carne muſculisve: num verò in muſculis ac ſanguine, qui intra venas concluditur, humores iſti contineantur. Nihil etiam ꝓhibet, quin interdum ſuccos lentos accumulari ſentiamus, alias ſub carne, alias in venis: quorum poſtremum ſi contigerit, vel cum ſanguinis paucitate, vel multitudine fiet: E
venæ vero multo minime abũdant ſanguine, niſi cæteri ſucci parciores fuerint, ijq; a ſanguinis natura non procul abſcedẽtes: quorum alij enetgia actuve prius ſpectantur, q̃ ĩ ſanguinem commutentur: alij autem cum mutationem in eundem nacti ſint, quemadmodum vtraque bilis, tum flaua, tum atra: deinde ex his nonnulli facile alterantur, nonnulli difficulter. quippe cum longius abſunt a ſanguinis natura, tardius im F
mutantur, verrũturq; in ipſum: qui verò non ita procul abſceſſerunt, ocerius ocyusq;. Quare priuatim vnicuiq; curatio dicabitur. Cum itaq; ſub cute impacti tantum ſint, exercitationibus vehementioribus, ſimul ac frictiõibus, lauacro item, ac victu tenuiori opitulabimur: inſup aqua ordei pariter & oxymel exhibebuntur, & id genus cætera. Quando vero meatibus adhærent, abſtineant ab exercitio: quieti ac ſomno indulgeant: inędia præcipiatur, quę vniuerſa concoquendi hos ſuccos vim obtinent: veſpere inſuper lauabunt

G buntur aqua temperata: & poſt aſſumptum oxymel extenuãtes cibos ingerant: oxymel quippe per vrinã, atq; ſudorem expurgat ſuccũ quẽlibet à natura motum. Quòd ſi ſymptoma id, morbusq; ceſſet: tunc ſectoe tuſſim exploratiſſimam te habere. Sin autem cõtra, exiguusq; ac tumultuoſus fuerit ipſorũ ſomnus: non tantum in carne muſculisq;, verumetiam in venis deprauatos ſuccos contineri non dubitabis. Adhęc conſyderabis, vtrum cum iſtis miſceantur humores lenti, ac tenaces: quandoquidem ſi non adſint, ſed aH liꝭ in meatibus venisq; concludant, animaduertendũ, num paucus, multusve abundet ſanguis: an ab ſanguinis ſubſtantia remotiores, proximioresve cernantur. Nam vbi pauciorem ſanguinẽ ſpectabimus, alioſq; ſuccos ab eodem longius remotos, ſtatim medicamẽto, quod vim purgandi talem ſuccum habeat, educemus, miſſioni ſanguinis parcẽtes. Quippe flaua bile morbum cõmittente, aut atra, aut ipſa pituita ſalſa, a naturali ſuo ſtatu qualitate tantum diſcedũt. Quamobrem purgante medicina, quæ humorẽ morbum efficiẽtem vacuet, vtemur. AtI qui ſi quantitate ſucci illi vitiantur, detractio ſanguinis in auxilium adhibebitur, vũ in methodo curandi docuimus. Præterea ſi multo cũ ſanguine miſceãtur humores, nec ſint ab eius eſſentia longe alieni, primũ quidem venam ſecabimus, deinde purgatorium medicamentum adhibebimus. Semper autem intelligere te puto, ſucos lentis minime præſentibus id præceptum locum habere: quippe ſi adſint ĩ venis cum ſanguinis copia, nec abſint a ſanguinis natura longius, venam quoque in hoc K affectu ſecabis: purgatio vero vix adhibeatur. Quãdo autem copioſi tenaces ſucci in venis pauco cum ſanguine mixti continentur, quiq; affectum laſſitudinis peperierunt, humores a ſanguine parum remouentur: ſectioni venæ, atq; purgationi in totum parcemus: illa nanq; exitialem pernitiem afferret: hæc vero ſpẽ ac ſcopum noſtri conſilij haud quaq; aſſequeretur: craſſi nãq; ſucci contumacitas facit, ne prompta, facilisq;, nedum vtilis purgatio: quippe tracti & agitati humores vberiꝰ defluerent, venasq; obſtruerent. Victus i- L taq; citra inſignem calorem attenuans, diſſecansq; omnino præcipiendus: ne a caliditate immoderata in partes omneis diſſoluti deferantur. Atq; hic vtiliſſime aſſumetur oxymeli cum ſeminibus confectum, cuius ſiccitatem viola purpurea probè emendat: ptiſana item, præcipuè iuuenibus cum fœniculi radicibus, interdum verò & mulſa dabitur. At quoniam frequentiſſime his omnibus naturis flatus craſſiores, ac copioſiores ingenerantur, Galenus iubet dari medicamentum diatrion pipereon, atq; etiam diacyminum. M verum noſtrę regionis homines nõ tolerant, periculum etenim, ne febres iſta accerſant: quinetiam Galenus tantum frigidiore, tum conſtitutione aeris, tũ temperamento cenſuit offerenda. Præſidia aũt attenuãtia, quæ & moderate calfaciunt, & internas roborant parteis, nõ in poſtremis opitulabuntur, qualia videlicet ſunt cinnamomũ, caſia lignea, ambar, cariophilli, & quæ eius gẽris ſunt aromata. ꝙ ſi Gale. ex his q̃dã non probaret, id aſtrictioni imputã

dum

A dum eſt: quare cum cæteris admixta, eximiè commodam conflabunt medicinam: partes nāque princeps (potiſſimumq; os ventriculi) imbecillimæ ſpectantur. maſtiche igitur non prętermittenda: ſed roſa, quia refrigerat arefacitq;, vitāda. ſtœchas inſuper, tum qualitate, tum peculiari proprietate, inſigniter commēdatur. Cæterum miſſio ſanguinis atq; vomitio ijſdem ſanè indicationib⁹ vitanda ſunt. Vbi verò craſſi lentiq; ſucci in muſculis fuerint, & probus in venis ſanguis continetur, atque ſyncerus, auxilia calidiora tunc mi
B nime verebimur, quæ vrinam appellant: etenim nullum à ſparſione delationeq; in totum corpus ſuccorū ſubeſt periculum. Quamobrē hic pręſidio ex pulegio Gale. vtitur: qđ maximopere mihi arridet, aut aliquod aliud huiuſmodi. Porrò notas gnāve horum omnium vitioſorum humorum hic omiſimus, quandoquidem in eo commentario, quē de ſignis conſcripſimus, ad vnguem ex poſuimus. Sed vt obiter aliquid de his tradam, memento vrinam poſſe te docere, qui ſint exuberantes in ve
C narum ſinibus ſucci: quorum tum
I copiam, tum paucitatem, a ratione viuendi anteacta, a temperamento, ab ætate, a tempore, alijsq; ſupradicto commentario explicatis, cognitam habebis. Præterea laſſitudo ſpontanea, quę tenſionis ſenſum affert, cum nulla præeunte vehementi exercitatione, atq; motione contigerit, ſuccorum exuberantem copiā teſtatur, quæ cum reliquas corporis partes, tum præcipue muſculos infeſtat: quare grauitas tantum ac tēſio ſentitur: quandoquidem ſolius ſit ſanguinis abundantia: quæ re-
ctiſſimè vtiliſſimeq; vena cubiti diſ D
ſecta euacuabitur: aut malleolorū venis ſcarificatis: inde toto corpore vacuato, ad relaxationem tenſionis veniendum, idq; fiet vnctione, frictione molli, quiete, lauacro temperatæ aquæ, cibis abſtergendi vim aliquantulum, citra tamen mordacitatem, obtinētibus: quo in numero ptiſana, & apomeli ſunt: nos verò de his breuiter diſſerimus, vtpote a Galeno tam copioſe explicatis.

Sed & de poſtrema, quæ phlegmones ſenſum prębet, nonnihil præcipiendum. Ea igitur vtpote a ſanguine potiſſimum proueniente, diſſec- E
tione venæ curabitur: tantumque detrahetur ſanguinis, quantum tū ætas, tum temporis conſtitutio, tum temperatura laborantis ſuadebunt. Atque etiam loci diſcrimen habebimus hoc in negocio laſſitudinis: capite nanque, ceruiceq; grauitatem, doloremq; ſentientibus, humeralem venam incides: ſin autem quæ ſunt mediæ partes, cuiuſmodi thorax, ac dorſum dolore afficiantur, internam cubiti venam ſecabimus: q⁹ ſi æqualiter vniuerſum corp⁹ gra
uitate doloreq; crucietur, mediā. Si- F
gna, cauſasq; in ſuperiorib⁹ libris accuratius expoſuimus.

De aeris in vniuerſum præcautione. Cap. 16

AEt (vti alias declarauimus) eſſentia interdum ſua, interdum qualitate tantum alteratę, atq; pmutatur: verum cum ſępius alterutrū contingat, corpora ſimili afficiuntur intemperie. verum non omnia, at quæ in tales diſpoſitiones prępa-
rata ſunt: alioqui qui ſub eodē verſarentur aere, vniuerſi morbis cor-

ripe-

G riperentur: quemadmodum ſub canicula ardentibus febribus caperentur, atque in peſtilentia omnes perirent. Quamobrem non oſcitanter adhibenda eſt ambienti nos aeri diligentia: obſtructionum videlicet apertione, humidorum deſiccatione, & excrementoſorum expurgatione: ſummatim omnibus modis putrefactioni repugnando: & hæ ſunt, quas aereæ ſubſtantiæ alterationes retro iam diximus. Quando vero qualitatibus permutatur, præſidia ipſis contraria afferenda: quippe aliquando admodum calidus ſe
H exhibet: interdum admodum frigidus: interdum coniunctim calidus, ac ſiccus. Pro calido igitur contrarius inducendus, ſubterraneis domibus inuentis: quæ & frigidiſſimę, & maxime perflatę, & ad ſeptentriones verſę: tum aqua prorſus gelida domo aſſiduè aſperſa, herbiſq, ſuauibus, ac refrigerantibus, aliiſq eius generis, quales ſunt roſæ, humi fuſis: quod in cæteris qualitatibus, tũ ſimplicibus, tum cõiugatis facere oportet. Quinetiam caliditate ad intemperiem notabilem haudquaquam
I inclinante, leuiſſima vtemur medicina, quæ vitioſos ſuccos tunc generatos expurget. Verum enimuero tota aeris eſſentia corrupta vitiataq;, euacuationibus corporis vniuerſi, proſpiciemus, atq; etiam his, quę in totum peſtilentiæ aduerſantur. victu refrigerante ſimul, & ſiccante vtemur, qualis qui ex aceto, & lentibus parabitur: putredini ſi quis alius, cõtrarius: proderit pariter aromatum ſuffitu coſti, ſtyracis, galbani, terebinthinæ reſinæ, quę peculiariter poteſt aerem purgare: præterea the
K riace illa, quam magnam vocitant, drachmę vnius pondere mirificè opitulabitur aeri peſtifero: ſumetur verò omnibus ritè peractis concoctionibus: qua aſſumpta, ſex horarum interuallo cibos nequaquam ingerat. Bolus item Armenius: terra quoq; Lemnia eximiè conferunt. Auenzoarus noſter hircorum vrinã olfactu prodeſſe ſcripſit. Catapotia inſuper, quę aloes portiones duas, myrrhæ, ac croci vnam capiunt, ex vino diluto liquefacta, ac bibita, vtilitatem ſummam præſtabunt. Nul
L lum quippe vſquam vidimus, qui hoc medicamento periculum peſtilentiæ non euaſerit. Porrò abſtinendum a piſcibus vniuerſis, fructibus humidioribus, habitationibus mõtoſis, ſublimibuſq,: facillime enim qui ex his paritur ſanguis, putreſcit. Carnes item vitandæ, exceptis quæ a montanarum auium genere expetuntur: ſub quo perdices, turdi, merulæq; continentur, & paſſeres mõtani. Cæterum aluum deijcientibus commodiſſime vtemur: oxyphenicibus ſcilicet, caſia, melle aereo, viola purpurea, & id genus cæteris, quæ alias nobis copioſe dicta ſunt. Sed
M iam tempus appetit, vt finem huic ſectioni imponamus, atque ad rationem curandi veniamus.

AVER-

AVERRHOI COLLECTANEORVM SECTIO III.

DE RATIONE CVRANDORVM MORBORVM.

De intẽperaturarũ curatione, quæ cum humoribus, & quæ citra humores consistunt. Cap. 1.

Sectio hæc 7. Coll. li. respõdet.

EOrũ quę præter naturã cõtingunt, duplex dria cõstituitur: Vna quidẽ ęgritudinum: B Altera (quę eas comitantur) symptomatũ. Atq; itẽ morborum duæ sunt drię: Alij nanque simplices, similaresq; ptes afficiũt, vt qui ab intemperaturarũ aliqua oriuntur, quæ interdum cum humoribus, interdum verò citra humores euenit: Alij autem dissimilares, instrumentalesq; partes infestant. Verum enimuero operęprecium me facturũ videor, si hoc nostrum negociũ eo digesserimus ordine, vt primò quidẽ similariũ ęgritudinum medicationẽ doceamus, deinde instrumentalium, postremò C symptomatum ipsorum: quę tamẽ morbo sublato abire quoque consueuerunt: quare frustra quis dixerit, à nobis seorsum traditã eorũ curationem, verũ dilucidioris doctrinæ grã, id nos feciſſe existimet. Initio igitur sumpto à morbis similarium, vnicũ curationis intemperaturæ citra humores scopum esse testamur: videlicet, vt ad pristinam, naturalemq; constitutionem, ac statum pars ipsa reducat: idq; fiet cõtraria adhibendo, quibus intemperierũ curatio perficitur. Sũt autẽ id generis alimenta, atq; medicamenta, quæ primis suis facultatibus intemperaturæ, quæ morbum creat, aduersantur. Esto etenim vt qs ęgritudine ab intẽperie orta calida siccaq; laboret, profectò ratiõe victus frigida, atq; humente, quinetiã medicaminibus vim refrigerandi, humectandiq; obtinẽtibus probè opitulabimur. Hęc est aũt illa, quã primo, & essentialiter (vt sic dicã) p cõtraria fieri medicationem diximꝰ. Ea verò quæ similibus peragit, hoc est ex accidenti, summopere verenda est: vt cùm aquæ frigidę perfusio affectum ab intemperie frigida E profectũ sanat: meatus etenim cõstipantur, densaturq, cutis, atq; calor internus fit cumulatior pariter, & validior. Quamobrẽ ea nobis minime vsurpabitur, nisi ad hanc nos traxerit necessitas: ne in eundem labamur errorẽ, in quẽ non paucissimi (vt postea docebimus) medicinę professores demersi sunt, eo curationis genere vtentes. Rursus ægritudinis, quę ab intẽperie succorũ exoritur, medẽdi methodus duas indicationes habebit: primã humoris noxij euacuationem: altetã partis intemperatura affectæ, videlicet, dum F vitiatus succus ſ ipsam decubuisset, correctio. Porrò euacuatio multis conficitur modis: interdum. n. sanguinis missione: interdum medicamentorum purgatione: interdum vomitibus: est ẽt vbi & clysteribus, sudoribus, atq; vrinã cientibus fiat: quę quidẽ vniuersa, medicamina sęcundis suis facultatibus, atq; tertijs, adde ẽt proprietatibus concinnãt: quippe similaris corporis alteratio, qñ a naturalis tẽperamenti alteratione morbũ ortum habuerit, potestatibus

G ſtatibus medicamentorum primarijs efficitur. Quinetiã euacuãtur, q̃ ſunt in corpore humores, inedia, exercitatione, lauacro, atq; frictionibus. verũ quæ ſanguinis detractione fit euacuatio, rõne, experimẽtoq; ſatis ſuperq; cognita eſt. Sed potiſſimum, qđ ab experientia proficiſcit, auxilium in confeſſo eſt: qđ aũt ab ipſa rõne eſt, bifariã cõſtituitur. Primò quidẽ (vt identidẽ oſtẽſum eſt) qñ medicus naturæ motũ idoneũ, atq; conuenientẽ ſemp imitatur, natura verò multas ægritudines à ſanguine exortas, profuſiõe ſanguinis H ſanat: atq; eadẽ erit via, methodus inueniendi vſus medicinarũ purgãtiũ. Secũdò, qñquidem creberrime euenit, vt alimenta immoderatius ingeramus, quò fiet, vt ſanguinis copia immodica accumulet, aliusue humor exuperet: quæ ſanè corpus, aut venæ ſectione, aut purgatione, aut alia qualibet euacuatione, ſummopere indigere teſtantur. Nempe ad inediã, exercitium ue ſolũ medẽtis conſiliũ dirigi minime ſufficit: dum. ſ. affectus, qui à plenitudine, q̃ eſt ſm vaſa, originem trahunt, curare ſtudemus: illa nanq; lentius, I tardiusq; euacuãt. Præterea tale qđ poſſet vſuuenire, qđ illi contingit, q̃ per inſomnium putabat ſanguineo lauacro ĩmergi, atq; lauari, qđ nos in ſectione, quã de ſignis conſcripſimus, aliàs recenſuimus. Hic igitur conſilij gratia ad Galenum quoq; adit, illiq; affectum omnẽ recẽſens, tandẽ inſomnij hiſtoriã adijcit: quibus perſuaſit ſibi Galen. & probe vereq;, ſanguinem in homine auctũ immodice: ideoq; venæ ſectionem fieri præcipit. verum Galeni conſilio haudquaquam parẽs, Eraſiſtratios quoſdã medicos adijt, qui miſ- K ſione ſanguinis (vt ſolent) neglecta, inediam ſolã præcipiunt: qua obſeruata fuſi liquatiq; humores, caloré immodice ſuccenderunt, & tandem extinctus eo. ſ. pacto, quo ab infuſo præter modum oleo lucernę lumen ſtrangulatur. Qñ vero ſingulæ nup dictarum euacuationum vſurpãdæ ſint, & hanc, an illã multum interſit adhibere, in primis definire aggredior. Sunt itaq;, quæ ſuadeãt, ac diſſuadeãt euacuationem, affectio, vires, laborantis temperamentum, ætas, anni tẽpus, atq; ipſa regio. Vniuerſim autem ac ſummatim aſſeri- L mus minimè euacuationes moliẽdas, niſi vbi à mõ, habituq; naturali humores diſceſſerint, ſiue in toto corpore, ſiue in partibus quibuſdã corporis, idq; vel quãtitate, vel qualitate, vel vtraq, vitiatu. At quantitatẽ quidem ſatis indicat tenſionis q̃dã ſenſus, haud abſimilis huic, qui poſt labores, exercitiaq; percipitur. Eſtq; plenitudo illa vocata ſm vaſa, hoc eſt, q̃ conſiſtit fuſis p vaſa humoribus. Altera aũtẽ, quę eſt vt ad vires plenitudo, tũ à quãtitate, tum à qualitate prouenit: ab eaq; facultates, q̃ & alẽdi & mouendi munus M obeunt, grauãtur, atq; (vt paucis abſoluã) poteſtates oẽs, quæ functiões corpori ſuppeditãt, quibus imbecillioribus, infirmioribusq; factis, ſuccorum quoq;, qui in corpore ſunt, temperamẽtum naturale, ſimul ac modus vitiantur. Quamobrẽ vt plurimum, poſtremò dicta plenitudo laborem vlceris ſenſum referentem parit, quem ſanè improbi, vitiatiq; ſuccꝰ, qui ab hac plenitudine procedit, eſſe ſobolem nemo neſcit. Cæterum miſſionem ſanguinis faciendã eſſe

A eſſe potiſſimum cenſemus, vbi omnes ex ęquo ſucci, qui ī corpore habẽtur, immodice ſuccreuerint, hoc eſt, quantitatem, q̃ fm naturã illis debetur, prætergrediunt: qđ fit ſanguine plus iuſto adaucto, qui cæteros humores poteſtate in ſe continet, cuius incrementi immoderati nota non exigua eſt labor tenſiõis ſenſuum adferens. Verũ qđ minus ſuadet venæ ſectionẽ, eſt vbi in quali ac quanto à mõ naturali abeunt humores: qui item ſi qualitatibus ſuis ſanguinis qualitati haudquaquã aduerſentur, & minime crudi p
B corpus, atq; lenti fuerint, vtiliſſime detrahi poſſe ſanguinẽ demõſtrãt. Atq; interdũ ex accidẽti ſanguinis miſſio fit, vbi videlicet è narib⁹, aut hæmorrhoidibus, aut menſtruis, & hmõi alijs ſanguinẽ prouocamus: id quod tñ quanta cura poterimus. vitandũ nobis erit. Præterea hmõi euacuatio fit nonnunquã, vt à parte ad partem tñ reuellant ſucci, ne foras è corpore ,ppelli oportet, q̃nquidem paucus ſit in homine ſanguis, atque is nihilominus vitiatus. Rurſus vtroq; medendi genere aliq̃n vtimur, hoc eſt, & euacuamus, &
C auertimus, q̃n. ſ. humorẽ, qui morbũ procreat, auferimus, & ne rurſus fiat, augeaturq;, præcauemus. Omnino verò memoria firmiter tenere te velim, à vicinioribus eſſe vacuandum, tunc cũ medentis cõſilium ad ſolam euacuationẽ dirigitur: q̃n vero reuellere oporteat, & ad cõtraria trahere remotioribus locis educendum: plenius aũt & accuratius de his mox diſſeremus. Cæterũ variæ illæ indicationes faciunt, vt multũ interſit, hanc vel illam venã incideris: quippe aliàs internam ſecamus, aliàs humeralem, aliàs mediã, quin D
etiam aliqñ quæ ſunt in dextro brachio, interdũ quæ in ſiniſtro diſſecantur. Hac verò ſpeculatione de miſſione ſanguinis abſoluta, ſuccedit de ea, quæ per medicamenta fit, euacuatiõe oratio. Purgatio igitur tunc maxime adhibebitur, q̃n ſucci ſola qualitate vitiati abundant. cui ſcopo illum quoq, tetro nobis ſcriptum adiungemus, hoc eſt, ne adſit crudorũ ſuccorum, ac lentorum copia: q̃nquidem tunc de concoctione, & medicaminũ incidentiũ exhibitione ineundum eſſet conſilium, E
atq; præmittendũ. Quamobrẽ aduertẽdum diligenter, vbi ſit præmittenda vel ſectio venæ, vel purgatio. Raſius etenim literis prodidit, ſeſe frequẽtiſſimo experimento cõprobaſſe (ſuſceperat nanq; eos, qui in noſocomio ęgrotabant, curandos) pleuritide laborantes interijſſe, quibus detractio ſanguinis ante purgationẽ adhibita fuiſſet: quorũ rõnẽ hanc ego quidẽ eſſe puto, q̃ in penitiori corpore ſuccorũ vitiatorum copia immerſa latebat, quę ubi mota, agitataq; fuit, & in actũ (ut ſic dixerim) producta pernicię, mortemq;, F
ægrotantibus attulit. q̃q; verò cogimur ſanguinẽ prius detrahere, q̃ purgatione uti: auxiliũ etenim id eſt p̃ſentiſſimũ quibuſdã morbis: quare ad id, qđ magis urget, animũ conſiliumq; medicus debet apponere, atq; ab eo exordiri curationem. Verumtamẽ mihi in primis charus Auenzoarus in ea eſt hæreſi, ut purgatio miſſionẽ ſanguinis præcedere debeat: q̃nquidẽ uenę ſanguine inanitæ ſupuacaneas ſupfluitates, & ad alendum nõ idoneas exugunt, ab hisq; uitioſa intẽperatura afficiuntur:

G afficiuntur: quare ſectio venę ēt dū aluū aſtrictioręd reddet, ptibus. ſ. exhauctis, exuctu quodā excrementa arefaciētibus. Porrò īter purgatoriū & emolliens medicamentū hoc intereſt, ꝙ illud quidē ſuccos attrahit, hoc verò aluum tm̄ mollit, & ſtercora educit. Abſtinebimus item tū à purgatione, tum à venæ ſectione, vbi craſſorum lentorūq; ſuccorū & crudorū collecta per corpus fuerit copia, atq, is qui mittendū ſanguinem vetat, ſcopus patet: qui verò purgationē prohibet, definiendus. Erūt igitur craſſitudo, atq; lentor,

H quæ nō ita facilē faciunt purgationē: attrahet nanq;, atq; euacuabit medicamentū probos ſimul ac familiares ſuccos: improbos autē pariter & alienos, vtpote contumaces, ac rebelles, relinquet. Porrò Galen. noſter nō febricitantibus purgationē per ea moliebat, quæ vim & cale faciendi, & diſſecandi obtinent. Iā verò febre correptis, frictionibus, atque medicaminibus attenuātibus, ſimul mediocri calore præditis vacuationem promouebat: id qđ tū ī ſectione de tuenda ſanitate, tum ea quæ eſt de febribus, ad vnguē expo

I ſitum eſt. Rurſus, quēadmodū nup nobis dictū eſt de ſanguinis detractione, fit quoq; ex accidenti purgatio, vt cum purgātē medicinam exhibemus profluuio alui laborantibus, q̄ ſuccum quidē morbum facīē tē depellit, atq; euacuat, cauſſamq; adimit, affectū verò ipſum vehemētioręd & auctiorem reddit: qđ num à ſimili, an à cōtrario contingat, poſtea vberius diligentiusq; docebimus. Nunc ad clyſteres accedamus, quibus tm̄ vtimur ad excrementa alui educenda: aut ad contrarium ſuccos auertendos: nonnulli autem K eos infundūt ijs, q ægrè medicamē tum purgatorium aſſumunt, atque item ijs, quibus vel iecoris, vel vētriculi vitium contractum fuit: nempe à medicamento purgantę pars vtraq; ſolet affici. Atq; vt in totū dixerim, vtiliſſime injciunt affectionibus, quę ab alui aſtrictione oriuntur, & inteſtinorū vlceribus, inflammatiōibus, doloribus, & renum, veſicæ, atq, coxendicis affectibus. Ex his verò alij mites, alij acres, quidā ſimpliciſſimi, quidā ex multis præſidijs confecti. Porrò balnea tenues ſuccos diſcutiūt, atq; euacuant: qua L re vbi à craſſis viſcidisq, humorib⁹ aggeneratos morbos curabis, ab his abſtinēdū cenſeo, ne in deterius deeidat corpus: ſolet etenim humorum moles inflammati, ſi ante concoctionem quis lauetur. quinetiam interdū partes principes vitiantur, atq, inflammatione tentantur. Fames item in præſidiorum numero, q̄ facultatē vacuandi obtinent. collocatur: potiſſimumq, in egritudinibus, quæ proximū vigorē, atque iudicationē habent. Hactenus de Itēperaturæ, ſiue cū humoribus, ſiue citra humores factæ, euacuatiōib⁹. M

Quando ſint faciendæ euacuationes.

Cap. 2.

PRoximū eſt, vt definiamus modum eorū, quę retro dicta ſunt, ſm maioris minorisq, differentiā. Atq; vbi omnino his ſuperſedēdū, maximè euacuatione, & quę fit per contraria, curatione. Quippe identidem vſuuenit, morbum quidem ſuadere euacuationem, & contrarij adhibitionē, cęterum alia ſubeſſe q̄ prohibeāt, quominus ipſis vtamur. At itēperaturę, q̄ citra humorē infeſtat,

A festat,medicatio contraria adferẽdo peragitur: veluti si ita contigerit, ꝙ in duobus vel tribus gradib⁹ ad quã dam intemperaturam quis decidat, tũc salubrem causlam in hùiusmodi affectu esse oportet,quæ contarie tate duobus tribusq, gradibus pugnet aduersus intemperiem illam, quam vtique compertã habere minime possis,nisi prius dum sanitate frueretur,hominis temperaturã per cognitam tenueris:ad hęc regionẽ, ætatem,anni tempus, victꝰ rationẽ, consuetudinem,virtutem denique, & causlam. Atqui sępius causlam
B virtutemq; consyderare prætermittimus,nisi si intemperatura humoribus afficiat. Quando autem pars quæpiam ītemperie citra humores corripitur,tunc indicatiões curationis per contrarium desumunt a partis ipsius temperamento, vsu, ętate, situ, postremò ipsius sensu: verum intemperaturàrum cum humorib⁹ curationis meta est,euacuatio. Causas autem, quę excrementa illa pariunt,consyderabimus,an ſ.a corporis affecti temperamento efficiant, an non. Solẽt etenim in plerisq; na
C turis hominum talia immodice accumulari, ac colligi, in quibusdam vero ętas,anni constitutio,cœli status,alimenta, & omnis victus ratio huiusmodi superfluitatum prouentum adferunt. Quinetiam consuetę purgationes retentæ, cuiusmodi hę morrhoidarum,mensium,& aliorũ consuetorum profluuiorum,excrementa efficiunt:exercitationum itẽ derelicta cõsuetudo, simul & expurgationum. Ad hęc virtus quoq; nõ mediocriter adiuuat, quippe maxima ex parte ęgritudo ipsa euacuationi aduersatur. Cum verò virtutẽ dico, intelligere te velim facultates D munere aliquo fungentes in corpore,veluti expultricem,motricem,atque altricẽ. Cæterum indicationes euacuationis, quam vniuersalẽ vocitant,interdum assumuntur ab affectis partibus,præcipueq; si ex numero principum fuerint, & earum quę munia obeunt præstantiora, cuiusmodi est ventriculus. Nempe si quis detractione sanguinis indigens,os ventriculi affectum imbecillumq; habeat, ab hoc auxilio sanè quidẽ abstinebimus. Quã- E do vero partem aliquam priuatim seorsumq; expurgare studemus, ea (quæ nuper dicta sunt) situm, vsum sensumq; cõtemplabimur, ab hisq; indicationes trahemus. Quinetiam ab ipsius corporis tota constitutione,quæ interdum euacuationẽ postulat,interdum verò recusat:quod postremum accidit,dum plenitudo adest non toti corpori,sed priuatim vni particulę. Præterea vteri in mulieribus gestatio alias euacuari debere,alias minime oportere significat.Sed de his satis, quę suadeãt vel dissuadeant purgationem: nunc de F curatione per contraria agendum. A plerisq; igitur omnib⁹ priscis medicis proditum est literarum monumentis, hominis temperamentum tunc parum a naturali constitutiõe declinare, cum aut naturæ,aut ætati,aut ambienti nos aeri,aut anni tẽpori,aut denique, regioni, & alijs huiusmodi cõgruit morbus: veluti cũ quis adolescens,temperaturam calidiorem obtinens, in regione calida, constitutione anni calida,& qui victus ratione calidiore antea vsus,a febre ardente corripitur,huius quidem temperaturam pauco vitio tẽ-

G infestantis purgatione, deinde olei rosacei rigatione. Generatim autē dixerim, cerebrum frequentius a frigore lędi, q̄ a caliditate: quamobrē diligentior cura obseruandum, ne a frigoris iniuria quid patiatur. Cętertū qui sic educari ac regi non possunt, conseruentur tantum suarum temperaturarum qualitates. Quòd si ęquale fuerit ab ipso ortu temperamentum, ęgritudines quę supueniant, a plenitudine exorientur. quā obrem opitulabimur totius corporis euacuatione, hoc est, sanguinis detractione: notę vero plenitudinis
H tibi indicabunt. Abstineant insuper a cibis, qui multam alimoniam suggerunt: prętera ijs, quib⁹ natura tē perata non est, plenq; omnes morbi, quibus capiuntur, improborum succorum soboles sunt: eos itaq; cō tinentes esse oportet. Modū vero, ac mensuram euacuationum teneat is qui sanitati conseruandę huius naturę prędicit, vt neq; immodicę sint neq; itē plus iusto exiguę. Alij nāq; semel tantum euacuari postulāt, vere s. nonnulli bis, vere & autumno. Ego quidem non possum non magis commendare illos, qui septimo
I quoq; anno purgantur, vacuantęve, q̄ alios qui quotannis: qñquidē rarò nisi certis circuitib⁹ accidūt morbi, aut non longe ab ipsis. Hoc igit circa singula indiuidua consyderādum accuratè: maximam nāq; spē concepi hac nobis scripta ratiōe obseruata, non pauciſſimos ęgritudīes euasuros, quibus ex accidenti capi consueuerunt. Cętertum si quis cō suetudinem mutare vel improbam desyderat, sensim id faciendum est:

omnis etenim subita mutatio periculosa.

De præcautione futurarum ęgritudinum K
atque spontaneis laßitudinibus.

Cap. 14

QVędam naturę, vt in morbos facile labant, paratißimę sunt quare eędem summa obseruatione indigēt: quę fiet abigēdo causam, & vitando, quę afficere potest: prędecedunt vero notę innumerę, ęgritudines prænunciantes, simul ac manifestißimę. Vnum verò genus prę seruationis totum ad curationem pertinet iam ęgrotantis hominis: quale est cum elephātem morbum, ne fiat, cauere volumus. quippe eadem
L afferuntur adhibenturq; remedia, quę iam facto solent: quod simili ratione in cętetis affectibus intelligas. Eorum vero, quę morbos futuros nunciant, clarißime patent laßitudines spontaneę, vitioßißimęque sunt. Corpora nāq;, quibus accidūt, obnoxia esse non paucis malis morbis scito, quorū prędeseruatio alia est, ab his, quæ cętetis ęgritudinib⁹ propriè peculiariterq; debetur. Hæc etē nim sub genere modoq; curatiō is ipsarum tota continetur: de qua im prędentiarum nullus fiet sermo. Atqui non putes mē oblitum esse illi⁹
M prędcautionis, quam pestilens corruptio aeris postulat: nempe de ipsa ī sequentibus disseremus. Nunc verò consilium nostrum est, laßitudines tractare: quarum triplicem differētiam in commentario, quem morbis dicauimus, prodidimus: vnā vlceroßam: alteram, in qua tensio sentitur: tertiam, quę phlegmones sensum affert. Prima quidem ex bilioso succo, acri, ac stimulante oritur. Altera, tensionis s. a multitudine hūmorum potißimum sanguinis ortum trahit: quidam flatibus acceptam

A ptam retulerunt, nomenque illi flatuosæ indiderunt. Tertium uero lassitudinis genus, inflammationis sensum præbens, ex duobus primis constat, hoc est nascitur, tum ex nimia boni succi copia, tum prædicto pũgente, ac erodente, biliosoq; humore. Hęc autem peculiare id obtinet, vt partes omneis in superficiæ positas, atq; musculos ĩ tumorem attollat. Porrò generatim primo, atq; vniuersim curationem harum docebimus, speciatim verò, ac priuatim in sequẽtibus, initio sumpto a caussa effectrice, quę est intemperies cũ
B humoribus coniuncta. Commune itaque remedium, vel alterabit, vel vacuabit: quorum vtrumque natura facit cum cibis medicamentisq; aptis, idoneisq, ad humorum vitia corrigenda: quinetiam somn⁹, quiesque interdum præsidium afferũt:

Euacuantur autem purgationib⁹ sudorem, vrinamq; appellantibus, flatum discutientibus, & dissipantibus: quod exercitationes præstant.

Atque in his omnibus ars naturã imitatur: quo etenim repit, medici quoq; munus est, cursum humorũ dirigere, vacuationesq; promouere.
C Sunt autem hæc remedia omnibus communia lassitudinibus: proprias vero nũc singularum medicationes docebimus, quandoquidẽ alia est, tum vacuatio, tum alteratio vlcerosę, alia ẽius quæ tensionem infert, alia vero inflammantis.

De vlcerosæ, tensiuæ, ac inflammatoriæ lassitudinis, tum præcautione, tum curatione. Cap. 15.

LAssitudo quæ vlceris sensum affert, caussam efficientem habet succum acriorem, erodentẽm, ac pũgentem: hic verò vel flauæ bilis, vel D atręve, vel pituitæ salsæ est soboles. At qui humores isti mordaces omnino sunt, ac stimulantes. amara quidem bilis ob acredinem, atra ob aciditatem, pituita verò propter salsedinem. verum in hoc negocio consyderandum, num sub cute tantũ: num sub intima carne musculisve: num verò in musculis ac sanguine, qui intra venas concluditur, humores isti contineantur. Nihil etiam ꝓhibet, quin interdum succos lentos accumulari sentiamus, alias sub carne, alias in venis: quorum postremum si contigerit, vel cum sanguinis paucitate, vel multitudine fiet: venæ vero multo minime abũdant sanguine, nisi cæteri succi parciores fuerint, ijq; a sanguinis natura non procul abscedẽtes: quorum alij enet gia actuve prius spectantur, q̃ ĩ sanguinem commutentur: alij autem cum mutationem in eundem nacti sint, quemadmodum vtraque bilis, tum flaua, tum atra: deinde ex his nonnulli facile alterantur, nonnulli difficulter. quippe cum longius absunt a sanguinis natura, tardius im F mutantur, vertũturq; in ipsum: qui verò non ita procul abscesserunt, celerius ocyusq;. Quare priuatim vnicuiq; curatio dicabitur. Cum itaq; sub cute impacti tantum sint, exercitationibus vehementioribus, simul ac frictiõibus, lauacro item, ac victu tenuiori opitulabimur: insup aqua ordei pariter & oxymel exhibebuntur, & id genus cætera. Quando vero meatibus adhærent, abstineant ab exercitio: quieti ac somno indulgeant: inędia præcipiatur, quę vniuersa concoquendi hos succos vim obtinent: vespere insuper lauabunt

G buntur aqua temperata: & poſt aſ-
ſumptum oxymel extenuãtes cibos
ingerant: oxymel quippe per vrinã,
atq; ſudorem expurgat ſuccũ quẽli
bet à natura motum. Quòd ſi ſym
ptoma id, morbusq; ceſſet: tunc ſci
to cauſſam exploratiſſimam te ha-
bere. Sin autem cõtra, exiguusq; ac
tumultuoſus fuerit ipſotũ ſomnus:
non tantum in carne muſculisq;, ve
rumetiam in venis deprauatos ſuc-
cos contineri non dubitabis. Adhęc
conſyderabis, vtrum cum iſtis miſ-
ceantur humores lenti, ac tenaces:
quandoquidem ſi non adſint, ſed a-
H lij in meatibus venisq; concludant,
animaduertendũ, num paucus, mul
tusve abundet ſanguis: an ab ſan-
guinis ſubſtantia remotiores, proxi
mioresve cernantur. Nam vbi pau-
ciorem ſanguinẽ ſpectabimus, alio-
ſq; ſuccos ab eodem longius remo
tos, ſtatim medicamẽto, quod vim
purgandi talem ſuccum habeat, e-
ducemus, miſſioni ſanguinis parcẽ-
tes. Quippe flaua bile morbum cõ-
mittente, aut atra, aut ipſa pituita
ſalſa, a naturali ſuo ſtatu qualitate
tantum diſcedũt. Quamobrem pur
gante medicina, quæ humorẽ mor
bum efficiẽtem vacuet, vtemur. At-
I qui ſi quantitate ſucci illi vitiantur,
detractio ſanguinis in auxilium ad
hibebitur, vt in methodo curandi
docuimus. Præterea ſi multo cũ ſan
guine miſceãtur humores, nec ſint
ab eius eſſentia longe alieni, primũ
quidem venam ſecabimus, deinde
purgatorium medicamentum affe
remus. Semper autem intelligere te
puto, ſuccis lentis minime præſenti
bus id præceptum locum habere:
quippe ſi adſint ī venis cum ſangui
nis copia, nec abſint a ſanguinis na
tura longius, venam quoque in hoc K
affectu ſecabis: purgatio vero vix ad
hibeatur. Quãdo autem copioſi te-
naces ſucci in venis pauco cum ſan
guine mixti continentur, quiq; affe
ctum laſſitudinis peperierunt, humo
res a ſanguine parum remouentur:
ſectioni venæ, atq; purgationi in to
tum parcemus: illa nanq; exitialem
pernitiem afferret: hæc vero ſpẽ ac
ſcopum noſtri conſilij haudquaq;
aſſequeretur: craſſi nãq; ſucci contu
macitas facit, ne prompta, facilisq;,
nedum vtilis purgatio: quippe tra-
cti & agitati humores vberiꝰ deflue
rent, venasq; obſtruerent. Victus i- L
taq; citra inſignem calorem attenu
ans, diſſecansq; omnino præcipien
dus: ne a caliditate immoderata in
partes omneis diſſoluti deferantur.
Atq; hic vtiliſſime aſſumetur oxy-
meli cum ſeminibus confectum, cu
ius ſiccitatem viola purpurea probè
emendat: ptiſana item, præcipuè iu-
uenibus cum fœniculi radicibus, in
terdum verò & mulſa dabitur. At
quoniam frequentiſſime his omni
bus naturis flatus craſſiores, ac co-
pioſiores ingenerantur, Galenus iu
bet dari medicamentum dia trion
pipereon, atq; etiam dia cyminum. M
verum noſtrę regionis homines nõ
tolerant, periculum etenim, ne fe-
bres iſta accerſant: quinetiam Gale
nus tantum frigidiore, tum conſti-
tutione aeris, tũ temperamento cen
ſuit offerenda. Præſidia aũt attenuã
tia, quæ & moderate calfaciunt, &
internas roborant parteis, nõ in po
ſtremis opitulabuntur, qualia vide-
licet ſunt cinnamomũ, caſia lignea,
ambar, cariophilli, & quæ eius gñis
ſunt aromata. ꝙ ſi Gale. ex his q̃dã
non probaret, id aſtrictioni imputã

dum

A dum eſt: quate cum cæteris admixta, eximiè commodam conflabunt medicinam: partes nãque princeps (potiſſimumq; os ventriculi) imbecillimæ ſpectantur. maſtiche igitur non prętermittenda: ſed roſa, quia refrigerat arefacitq;, vitãda. ſtœchas inſuper, tum qualitate, tum peculiari proprietate, inſigniter commẽdatur. Cæterum miſſio ſanguinis atq; vomitio ijſdem ſanè indicationib⁹ vitanda ſunt. Vbi verò craſſi lentiq; ſucci in muſculis fuerint, & probus in venis ſanguis continetur, atque ſyncerus, auxilia calidiota tunc mi
B nime verebimur, quæ vrinam appellant: etenim nullum à ſparſione delationeq; in totum corpus ſuccorũ ſubeſt periculum. Quamobrẽ hic pręſidio ex pulegio Galeno vtitur: qd⁹ maximopere mihi arridet, aut aliquod aliud huiuſmodi. Porrò notas gnàve horum omnium vitioſorum humorum hic omiſimus, quandoquidem in eo commentario, quẽ de ſignis conſcripſimus, ad vnguem ex poſuimus. Sed vt obiter aliquid de his tradam, memento vrinam poſſe te docere, qui ſint exuberantes in ve
C narum ſimibus ſucci: quorum tum copiam, tum paucitatem, a ratione viuendi anteacta, a temperamento, ab ætate, a tempore, aliiſq; ſupradicto commentario explicatis, cognitam habebis. Præterea laſſitudo ſpontanea, quę tenſionis ſenſum affert, cum nulla præeunte vehementi exercitatione, atq; motione contigerit, ſuccorum exuberantem copiã teſtatur, quæ cum reliquas corporis partes, tum præcipue muſculos infeſtat: quate grauitas tantum ac tẽſio ſentitur: quandoquidem ſolius ſit ſanguinis abundantia: quæ re-
ctiſſimè vtiliſſimeq; vena cubiti diſ- D
ſecta euacuabitur: aut malleolorũ venis ſcarificatis: inde toto corpore vacuato, ad relaxationem tenſionis veniendum, idq; fiet vnctione, frictione molli, quiete, lauacro temperatæ aquæ, cibis abſtergendi vim aliquantulum, citra tamen mordacitatem, obtinẽtibus: quo in numero ptiſana, & apomeli ſunt: nos verò de his breuiter diſſerimus, vtpote a Galeno tam copioſè explicatis.

Sed & de poſtrema, quæ phlegmones ſenſum prębet, nonnihil præcipiendum. Ea igitur vtpote a ſanguine potiſſimum ptoueniente, diſſe- E
ctione venæ curabitur: tantumque detrahetur ſanguinis, quantum tũ ætas, tum temporis conſtitutio, tum temperatura laborantis ſuadebunt. Atque etiam loci diſcrimen habebimus hoc in negocio laſſitudinis: capite nanque, ceruiceq; grauitatem, doloremq; ſentientibus, humeralem venam incides: ſin autem quæ ſunt mediæ partes, cuiuſmodi thorax, ac dorſum dolore afficiantur, internam cubiti venam ſecabimus: ꝙ ſi æqualiter vniuerſum corp⁹ grauitate doloreq; crucietur, mediã. Si- F
gna, cauſaſq; in ſuperiorib⁹ libris accuratius expoſuimus.

De aeris in vniuerſum præcautione.
Cap. 16

AEr (vti alias declarauimus) eſſentia interdum ſua, interdum qualitate tantum alteratꝰ, atq; pmutatur: verum cum ſępius alterutrũ contingat, corpora ſimili afficiuntur intemperie. verum non omnia, at quæ in tales diſpoſitiones prępa-
rata ſunt: alioqui qui ſub eodẽ verſarentur aere, vniuerſi morbis cor-

ripe-

G riperentur: quemadmodum ſub canicula ardentibus febribus caperentur, atque in peſtilentia omnes perirent. Quamobrem non oſcitanter adhibenda eſt ambienti nos aeri diligentia: obſtructionum videlicet apertione, humidorum deſiccatione, & excrementoſorum expurgatione: ſummatim omnibus modis putrefactioni repugnando: & hæ ſunt, quas aereæ ſubſtantiæ alterationes retro iam diximus. Quando vero qualitatibus permutatur, præſidia ipſis contraria afferenda: quippe aliquando admodum calidus ſe
H exhibet: interdum admodum frigidus: interdum coniunctim calidus, ac ficcus. Pro calido igitur contrarius inducendus, ſubterraneis domibus inuentis: quæ & frigidiſſimę, & maxime perflatę, & ad ſeptentriões verſę: tum aqua prorſus gelida domo aſſiduè aſperſa, herbiſq; ſuauibus, ac refrigerantibus, aliiſq; eius generis, quales ſunt roſæ, humi fuſis: quod in cæteris qualitatibus, tũ ſimplicibus, tum cõiugatis facere oportet. Quinetiam caliditate ad intemperiem notabilem haudquaquam
7 inclinante, leuiſſima vtemur medi-
I cina, quæ vitioſos ſuccos tunc generatos expurget. Verum enimuero tota aeris eſſentia corrupta vitiataq;, euacuationibus corporis vniuerſi ſpiciemus, atq; etiam his, quę in totum peſtilentiæ aduerſantur. victu refrigerante ſimul, & ſiccante vtemur, qualis qui ex aceto, & lentibus parabitur: putredini ſi quis alius, cõtrarius: proderit pariter aromatum ſuffitu coſti, ſtyracis, galbani, terebinthinæ reſinæ, quę peculiariter poteſt aerem purgare: præterea the K
riace illa, quam magnam vocitant, drachmę vnius pondere mirificè opitulabitur aeri peſtifero: ſumetur verò omnibus ritè peractis concoctionibus: qua aſſumpta, ſex horarum interuallo cibos nequaquam ingerat. Bolus item Armenius: terra quoq; Lemnia eximiè conferunt. Auenzoarus noſter hircorum vrinã olfactu prodeſſe ſcripſit. Catapotia inſuper, quę aloes portiones duas, myrrhæ, ac croci vnam capiunt, ex vino diluto liquefacta, ac bibita, vtilitatem ſummam præſtabunt. Nul
lum quippe vſquam vidimus, qui L
hoc medicamento periculum peſtilentiæ non euaſerit. Porrò abſtinendum a piſcibus vniuerſis, fructibus humidioribus, habitationibus mõtoſis, ſublimibusq;: facillime enim qui ex his paritur ſanguis, putreſcit. Carnes item vitandæ, exceptis quæ a montanarum auium genere exp e tuntur: ſub quo perdices, turdi, merulæq; continentur, & paſſeres mõtani. Cæterum aluum deijcientibus commodiſſime vtemur: oxyphenicibus ſcilicet, caſia, melle aereo, viola purpurea, & id genus cæteris, quæ alias nobis copioſe dicta ſunt. Sed M
iam tempus appetit, vt finem huic ſectioni imponamus, atque ad rationem curandi veniamus.

AVER-

AVERRHOI COLLECTANEORVM SECTIO III, DE RATIONE CVRANDORVM MORBORVM.

De intẽperaturarũ curatione, quæ cum humoribus, & quæ citra humores consistunt. Cap. 1.

Sectio hæc 7. Coll. li. respõdet.

EOrũ quę præter naturã cõtingunt, duplex dria cõstituitur: Vna quidẽ ęgritudinum: Altera (quę eas comitantur) symptomatũ. Atq; itẽ morborum duæ sunt drię: Alij nanque simplices, similaresq; ptes afficiũt, vt qui ab intemperaturarũ aliqua oriuntur, quæ interdum cum humoribus, interdum verò citra humores euenit: Alij autem dissimilares, instrumentalesq; partes infestant. Verum enimuero operęprecium me facturũ videor, si hoc nostrum negociũ eo digesserimus ordine, vt primò quidẽ similariũ ęgritudinum medicationẽ doceamus, deinde instrumentalium, postremò symptomatum ipsorum: quę tamẽ morbo sublato abire quoque consueuerunt: quare frustra quis dixerit, à nobis seorsum traditã eorũ curationem, verũ dilucidioris doctrinæ grã, id nos feciſſe existimet. Initio igitur sumpto à morbis similarium, vnicũ curationis intemperaturæ citra humores scopum esse testamur: videlicet, vt ad pristinam, naturalemq; constitutionem, ac statum pars ipsa reducat: idq; fiet cõtraria adhibendo, quibus intemperierũ curatio perficitur. Sũt autẽ id

B

C

generis alimenta, atq; medicamenta, quæ primis suis facultatibus intemperaturæ, quæ morbum creat, aduersantur. Esto etenim vt qs ęgritudine ab intẽperie orta calida siccaq; laboret, profectò ratiõe victus frigida, atq; humente, quinetiã medicaminibus vim refrigerandi, humectandiq; obtinẽtibus probè opitulabimur. Hęc est aũt illa, quã primo, & essentialiter (vt sic dicã) p cõtraria fieri medicationem dixim⁹. Ea verò quæ similibus peragit, hoc est ex accidenti, summopere verenda est: vt cùm aquæ frigidę perfusio affectum ab intemperie frigida profectũ sanat: meatus etenim cõstipantur, densaturq; cutis, atq; calor internus fit cumulatior pariter, & validior. Quamobrẽ ea uobis minime vsurpabitur, nisi ad hanc nos traxerit necessitas: ne in eundem labamur erroreẽ, in quẽ non pauciſſimi (vt postea docebimus) medicinę professores demersi sunt, eo curationis genere vtentes. Rursus ægritudinis, quę ab intẽperie succorũ exoritur, medẽdi methodus duas indicationes habebit: primã humoris noxij euacuationem: alterã partis intemperatura affectæ, videlicet, dum vitiatus succus ĩ ipsam decubuisset, correctio. Porrò euacuatio multis conficitur modis: interdum. n. sanguinis missione: interdum medicamentorum purgatione: interdum vomitibus: est ẽt vbi & clysteribus, sudoribus, atq; vrinã cientibus fiat: quę quidẽ vniuersa, medicamina secundis suis facultatibus, atq; tertijs, adde ẽt proprietatibus concinnãt: quippe similaris corporis alteratio, qñ à naturalis tẽperamenti alteratione morbũ ortum habuerit, potestatibus

D

E

F

G ſtatibus medicamentorum primarijs efficitur. Quinetiã euacuãtur, q̃ ſunt in corpore humores, inedia, exercitatione, lauacro, atq; frictionibus. verũ quæ ſanguinis detractione fit euacuatio, rõne, experimẽtoq; ſatis ſuperq; cognita eſt. Sed potiſſimum, qđ ab experientia proficiſcit, auxilium in confeſſo eſt: qđ aũt ab ipſa rõne eſt, bifariã cõſtituitur. Primò quidẽ (vt identidẽ oſtẽſum eſt) qñ medicus naturæ motũ idoneũ, atq; conuenientẽ ſemp imitatur, natura verò multas ægritudines à ſanguine exortas, profuſiõe ſanguinis
H ſanat: atq; eadẽ erit via, methodus inueniendi vſus medicinarũ purgãtiũ. Secũdò, qñquidem creberrime euenit, vt alimenta immoderatius ingeramus, quò fiet, vt ſanguinis copia immodica accumulet, aliusue humor exuperet: quæ ſanè corpus, aut venæ ſectione, aut purgatione, aut alia qualibet euacuatione, ſummopere indigere teſtantur. Nempe ad inediã, exercitiumue ſolũ medẽtis conſiliũ dirigi minime ſufficit: dum. ſ. affectus, qui à plenitudine, q̃ eſt ſm vaſa, originem trahunt, curare ſtudemus: illa nanq; lentius,
I tardiusq; euacuãt. Præterea tale qđ poſſet vſuuenire, qđ illi contingit, q̃ per inſomnium putabat ſanguineo lauacro ĩmergi, atq; lauari, qđ nos in ſectione, quã de ſignis conſcripſimus, aliàs recenſuimus. Hic igitur conſilij gratia ad Galenum quoq; adit, illiq; affectum omnẽ recẽſens, tandẽ inſomnij hiſtoriã adijcit: quibus perſuaſit ſibi Galen. & probe vereq;, ſanguinem in homine auctũ immodicè: ideoq; venæ ſectionem fieri præcipit. verum Galeni conſilio haudquaquam parẽs, Eraſiſtratios quoſdã medicos adijt, qui miſ- K
ſione ſanguinis (ut ſolent) neglecta, inediam ſolã præcipiunt: qua obſeruata fuſi liquatiq; humores, calorẽ immodice ſuccenderunt, & tandem extinctus eo. ſ. pacto, quo ab infuſo præter modum oleo lucernę lumen ſtrangulatur. Qñ vero ſingulæ nup dictarum euacuationum vſurpãdæ ſint, & hanc, an illã multum interſit adhibere, in primis definire aggredior. Sunt itaq;, quæ ſuadeãt, ac diſſuadeãt euacuationem, affectio, vires, laborantis temperamentum, ætas, anni tẽpus, atq; ipſa regio. Vniuerſim autem ac ſummatim aſſeri- L
mus minimè euacuationes moliẽdas, niſi vbi à mõ, habituq; naturali humores diſceſſerint, ſiue in toto corpore, ſiue in partibus quibuſdã corporis, idq; vel quãtitate, vel qualitate, vel vtraq; vitiatã. At quantitatẽ quidem ſatis indicat tenſionis qdã ſenſus, haud abſimilis huic, qui poſt labores, exercitiaq; percipitur. Eſtq; plenitudo illa vocata ſm vaſa, hoc eſt, q̃ conſiſtit ſuſis p vaſa humoribus. Altera autẽ, quę eſt vt ad vires plenitudo, tũ à quãtitate, tum à qualitate prouenit: ab eaq; facul
tates, q̃ & alẽdi & mouendi munus M
obeunt, grauãtur, atq; (vt paucis abſoluã) poteſtates oẽs, quæ functiões corpori ſuppeditãt, quibus imbecillioribus, infirmioribusq; factis, ſuccorum quoq;, qui in corpore ſunt, temperamẽtum naturale, ſimul ac modus vitiantur. Quamobrẽ vt plurimum, poſtremò dicta plenitudo laborem vlceris ſenſum referentem parit, quem ſanè improbi, vitiatiq; ſuccꝰ, qui ab hac plenitudine procedit, eſſe ſobolem nemo neſcit. Cæterum miſſionem ſanguinis faciendã

eſſe

A eſſe potiſſimum cenſemus, vbi omnes ex ęquo ſucci, qui ī corpore habẽtur, immodice ſuccreuerint, hoc eſt, quantitatem, q̃ ſm naturã illis debetur, prætergrediunt: qđ fit ſanguine plus iuſto adaucto, qui cæteros humores poteſtate in ſe continet, cuius incrementi immoderati nota non exigua eſt labor tenſiõis ſenſuum adferens. Verũ qđ minus ſuadet venæ ſectionẽ, eſt vbi in quali ac quanto à mõ naturali abeunt humores: qui item ſi qualitatibus ſuis ſanguinis qualitati haudquaquã aduerſentur, & minime crudi p
B corpus, atq; lenti fuerint, vtiliſſime detrahi poſſe ſanguinẽ demõſtrãt. Atq; interdũ ex accidẽti ſanguinis miſſio fit, vbi videlicet è narib⁹, aut hæmorrhoidibus, aut menſtruis, & hmõi alijs ſanguinẽ prouocamus: id quod tñ quanta cura poterimus. vitandũ nobis erit. Præterea hmõi euacuatio fit nonnunquã, vt à parte ad partem tñ reuellant ſucci, ne foras è corpore ꝓpelli oportet, q̃nquidem paucus ſit in homine ſanguis, atque is nihilominus vitiatus. Rurſus vtroq; medendi genere aliq̃n vtimur, hoc eſt, & euacuamus, &
C auertimus, q̃n. ſ. humorẽ, qui morbũ procreat, auferimus, & ne rurſus fiat, augeaturq;, præcauemus. Omnino verò memoria firmiter tenere te velim, à vicinioribus eſſe vacuandum, tunc cũ medentis cõſilium ad ſolam euacuationẽ dirigitur: q̃n vero reuellere oporteat, & ad cõtraria trahere remotioribus locis educendum: plenius aũt & accuratius de his mox diſſeremus. Cæterũ variæ illæ indicationes faciunt, vt multũ interſit, hanc vel illam venã incideris: quippe aliàs internam ſecamus, aliàs humeralem, aliàs mediã, quin D etiam aliq̃n quæ ſunt in dextro brachio, interdũ quæ in ſiniſtro diſſecantur. Hac verò ſpeculatione de miſſione ſanguinis abſoluta, ſuccedit de ea, quæ per medicamenta fit, euacuatiõe oratio. Purgatio igitur tunc maxime adhibebitur, q̃n ſucci ſola qualitate vitiati abundant. cui ſcopo illum quoq, retro nobis ſcriptum adiungemus, hoc eſt, ne adſit crudorũ ſuccorum, ac lentorum copia: q̃nquidem tunc de concoctione, & medicaminũ incidentiũ exhibitione ineundum eſſet conſilium, E atq; præmittendũ. Quamobrẽ aduertẽdum diligenter, vbi ſit præmittenda vel ſectio venæ, vel purgatio. Raſius etenim literis prodidit, ſeſe frequẽtiſſimo experimento cõprobaſſe (ſuſceperat nanq; eos, qui in noſocomio ęgrotabant, curandos) pleuritide laborantes interijſſe, quibus detractio ſanguinis ante purgationẽ adhibita fuiſſet: quorũ rõnẽ hanc ego quidẽ eſſe puto, ꝙ in penitiori corpore ſuccorũ vitiatorum copia immerſa latebat, quę ubi mota, agitataq; fuit, & in actũ (ut ſic dixerim) producta pernicię, mortemq; ægrotantibus attulit. q̃q; verò co F gimur ſanguinẽ prius detrahere, q̃ purgatione uti: auxiliũ etenim id eſt ꝑſentiſſimũ quibuſdã morbis: quare ad id, qđ magis urget, animũ conſiliumq; medicus debet apponere, atq; ab eo exordiri curationem. Verumtamẽ mihi in primis charus Auenzoarus in ea eſt hæreſi, ut purgatio miſſionẽ ſanguinis præcedere debeat: q̃nquidẽ uenę ſanguine inanitæ ſupuacaneas ſupfluitates, & ad alendum nõ idoneas exugunt, ab hisq; uitioſa intẽperatura afficiuntur:

G afficiuntur: quare ſectio venę ẽt dũ aluũ aſtrictiorẽ reddet, ptibus. ſ. exhauctis, exuctu quodã excrementa arefaciẽtibus. Porrò ĩter purgatoriũ & emolliens medicamentũ hoc intereſt, ꝙ illud quidẽ ſuccos attrahit, hoc verò aluum tm̃ mollit, & ſtercora educit. Abſtinebimus item tũ à purgatione, tum à venæ ſectione, vbi craſſorum lentoriũq; ſiccorũ & crudorũ collecta per corpus fuerit copia. atq, is qui mittendũ ſanguinem vetat, ſcopus patet: qui verò purgationẽ prohibet, definiendus. Erũt igitur craſſitudo, atq; lentor,
H quæ nõ ita facilẽ faciunt purgationẽ: attrahet nanq;, atq; euacuabit medicamentũ probos ſimul ac familiares ſuccos: improbos autẽ pariter & alienos, vtpote contumaces, ac rebelles, relinquet. Porrò Galen. noſter nõ febricitantibus purgationẽ per ea moliebat, quæ vim & cale faciendi, & diſſecandi obtinent. Iã verò febre correptis, frictionibus, atque medicaminibus attenuãtibus, ſimul mediocri calore præditis vacuationem promouebat: id qđ tũ ĩ ſectione de tuenda ſanitate, tum ea quæ eſt de febribus, ad vnguẽ expo
I ſitum eſt. Rurſus, quẽadmodũ nuper nobis dictũ eſt de ſanguinis detractione, fit quoq; ex accidenti purgatio, vt cum purgãtẽ medicinam exhibemus ptofluuio alui laborantibus, q̃ ſuccum quidẽ morbum faciẽtẽ depellit, atq; euacuat, cauſſamq; adimit, affectũ verò ipſum vehemẽtiorẽ & auctiorem reddit: qđ num à ſimili, an à cõtrario contingat, poſtea vberius diligentiusq; docebimus. Nunc ad clyſteres accedamus, quibus tm̃ vtimur ad excrementa alui educenda: aut ad contrarium ſuccos auertendos: nonnulli autem K eos infundũt ijs, q ægrè medicamẽtum purgatorium aſſumunt, atque item ijs, quibus vel iecoris, vel vẽtriculi vitium contractum fuit: nempe à medicamento purgante pars vtraq; ſolet affici. Atq; vt in totũ dixerim, vtiliſſime injciunt affectionibus, quę ab alui aſtrictione oriuntur, & inteſtinorũ vlceribus, inflammatiõibus, doloribus, & renum, veſicæ, atq; coxendicis affectibus. Ex his verò alij mites, alij acres, quidã ſimpliciſſimi, quidã ex multis præſidijs confecti. Porrò balnea tenues ſuccos diſcutiũt, atq; euacuant: qua L re vbi à craſſis viſcidisq; humorib⁹ aggeneratos morbos curabis, ab his abſtinẽdũ cenſeo, ne in deterius decidat corpus: ſolet etenim humorum moles inflammari, ſi ante concoctionem quis lauetur. quinetiam interdũ partes principes vitiantur, atq, inflammatione tentantur. Fames item in præſidiorum numero, q̃ facultatẽ vacuandi obtinent. collocatur: potiſſimumq, in ęgritudinibus, quæ proximũ vigorẽ, atque iudicationẽ habent. Hactenus de Itẽperaturæ, ſiue cũ humoribus, ſiue citra humores factæ, euacuatiõib⁹. M

Quando ſint faciendæ euacuationes.

Cap. 2.

PRoximũ eſt, vt definiamus modum eorũ, quę retro dicta ſunt, ſm maioris minorisq, differentiã. Atq; vbi omnino his ſupерſedẽdũ, maximè euacuatione, & quę fit per contraria, curatione. Quippe identidem vſuuenit, morbum quidem ſuadere euacuationem, & contrarij adhibitionẽ, cęterum alia ſubeſſe q̃ prohibeãt, quominus ipſis vtamur. At intẽperaturę, q̃ citra humorẽ infeſtat,

A festat,medicatio contraria adferẽdo peragitur:veluti si ita contigerit, ꝙ in duobus vel tribus gradib⁹ ad quã dam intemperaturam quis decidat, tũc salubrem causlam in huiusmodi affectu esse oportet,quæ contrarietate duobus tribusq; gradibus pugnet aduersus intemperiem illam, quam vtique compertã habere minime possis,nisi prius dum sanitate frueretur,hominis temperaturã per cognitam tenueris:ad hęc regionẽ, ætatem,anni tempus, victꝰ rationẽ, consuetudinem,virtutem denique, & causlam. Atqui sępius causlam
B virtutemq; consyderare prætermittimus,nisi si intemperatura humoribus afficiat. Quando autem pars quæpiam ſtemperie citra humores corripitur,tunc indicatiões curationis per contrarium desumunt a partis ipsius temperamento, vsu, ętate, situ, postremò ipsius sensu: verum intemperaturarum cum humoribꝰ curationis meta est,euacuatio.Causas autem, quę excrementa illa pariunt, consyderabimus,an ſa corporis affecti temperamento efficiant, an non. Solẽt etenim in plerisq; na
C turis hominum talia immodice accumulari, ac colligi, in quibusdam vero ętas,anni constitutio,cœli status,alimenta, & omnis victus ratio huiusmodi supefluitatum prouentum adferunt. Quinetiam consuetę purgationes retentæ, cuiusmodi hę morrhoidarum,mensium,& aliorũ consuetorum profluuiorum, excrementa efficiunt:exercitationum itẽ derelicta cõsuetudo, simul & expurgationum. Ad hęc virtus quoq; nõ mediocriter adiuuat, quippe maxima ex parte ęgritudo ipsa euacuationi aduersatur. Cum verò virtutẽ dico, intelligere te velim facultates D munere aliquo fungentes in corpore, veluti expultricem, motricem, atque altricẽ. Cæterum indicationes euacuationis, quam vniuersalẽ vocitant,interdum assumuntur ab affectis partibus,pręcipueq; si ex numero principum fuerint, & earum quę munia obeunt præstantiora, cuiusmodi est ventriculus. Nempe si quis detractione sanguinis indigens,os ventriculi affectum imbecillumq; habeat, ab hoc auxilio sanè quidẽ abstinebimus. Quã- E do vero partem aliquam priuatim seorsumq; expurgare studemus, ea (quæ nupet dicta sunt)situm, vsum sensumq; cõtemplabimur,ab hisq; indicationes trahemus. Quinetiam ab ipsius corporis tota constitutione,quæ interdum euacuationẽ postulat,interdum verò recusat:quod postremum accidit,dum plenitudo adest non toti corpori,sed priuatim vni particulę. Prętera vteri in mulieribus gestatio alias euacuari debere,alias minime oportere significat.Sed de his satis, quę suadeãt vel dissuadeant purgationem: nunc de F curatione per contraria agendum. A plerisq; igitur omnib⁹ priscis medicis proditum est literarum monumentis, hominis temperamentum tunc parum a naturali constitutiõe declinare, cum aut naturæ,aut ætati,aut ambienti nos aeri,aut anni tẽpori,aut denique regioni, & alijs huiusmodi cõgruit morbus: veluti cũ quis adolescens,temperaturam calidiorem obtinens, in regione calida, constitutione anni calida,& qui victus ratione calidiore antea vsus,a febre ardente corripitur,huius quidem temperaturam pauco vitio tẽ-

G tari ſcire te oportet. quare præſidijs opitulabimur modice refrigerantibus. Quòd ſi contra acciderit, ſenẽ ſ. cuius temperamentum ſit frigidi⁹ in regione frigida, & anni conſtitutione, pari ardente febri affici, a naturali habitu longiſſimè abeſſe, & non exiguam temperaturæ alterationem factã meminiſſe te velim. Curationem itaq; moliuntur cum inſigniter refrigerantibus. Horum ego opinionem argumentis manifeſtiſſimis, validiſſimisq; refellere tẽtabo, ille etenim adoleſcẽs febre ardente laborans, opem ſentiet tãtum
H ab extremè, eximieq; frigidis, è quorum numero caphura, & cucumerum aqua: quę ſeni exhibita pari febre correpto, calorem eius internũ extingunt, atq; ob id pernicię, mortemq; accerſunt. Verum quod in errorem tales viros adduxit, vnũ eſt: Quippe exiſtimarunt eundẽ ęqualemq; ſemper eſſe in iuuenibus, atque ſenibus natiui caloris in externum receſſus modum, ac menſurã: quod ſanè abſurdum eſt, alioqui q̃ vehementius refrigeraret, hoc eſt, tertij abſceſſus medicamenta, ſenibus vtiliter præberentur: ſic nanq;
I via ac ratio curandi ītemperaturas nos docuit. Eſto igitur iuuenis bilioſus, primo numero ordineve caloré obtinens, febre corripitur, & ea quidem, quæ calidum ſecundo abſceſſu efficiatis profectò vno tantũ numero a ſua temperatura, inſitaq; caliditate aberit: quamobrem cõmode non medebimur ijs, quæ ordine ſecundo ſunt frigida: nempe nimiã accipiunt alterationem in hominis iuuenis corpore ab igneo, acquiſitioq; calore. Verum ſi nuper dictus ſenex primo ordine frigid⁹ ab ægritudine quapiam afficiatur, quę ſe- K
cundi abſceſſus calorem euocet, qs quæſo. negauerit hunc magis quã illum adoleſcentem a temperamento proprio, natiuoq; diſceſſiſſe? vnus nanq; vnico tantum abeſt numero alter verò duobus, vel plurib⁹. Quã obrem curationi medicorum (quos retro iam diximus) adhærẽdum nõ eſt. Quippe remedia, quæ indicãtur à receſſu illo naturalis temperamẽti, non omnino ſecura ſunt ſenibus, mortemq; vt plurimum adferunt, quandoquidem principum partiũ, atq; nobilium mediocritatem vitiant ſua vi refrigeratoria: quo fiet, L
vt auctior, validiorq; enadat ametria, quã eſſe ægritudinis interitusq; cauſſam, in confeſſo eſt. Præterea, q priorem opinionem inuexerunt, eiuſdem abſceſſus præſidia frigida, ſenum atq; iuuenum debere eſſe cẽſent, hoc quidem argumento, q̃ corpora calida primò, caliditatem ſecũdi ordinis conſequuntur: quæ item ſunt frigida numero primo, caloré ſecundi adipiſcuntur: nec eſt alterũ altero calidius. Quinetiam ſi adoleſcens frigidioribus, q̃ naturæ ſuæ cõgruat, medicaminibus vtatur, nullũ
ab his incommodum percipiet, at M
potius vtilitatem conſequetur. virium etenim robur adeò validũ obtinet, vt facilè ipſorum vim demutet, alteretq;: quare naturam hominis haudquaq̃ vitiãt, ſed tuent, atq; ad tpationem reuocant. Contrariũ aũt ſenibus vſuuenire ſolet ob partium ferè oĩum, ac præcipuè principũ imbecillitatẽ frigiditatẽq;. ppea ſeni, qui valde deurenti febre laborauerit, idonea erunt, quę ſecũdo ab ſceſſu refrigerãt, idq; rõnibus prædictis liquido patet. ad hæc qĩn non

æquè

A æque poteſt medicamenta vincere ſenum calor, atq; iuuenum, & ĩ ſubſtantiam igneam demutare. At qs rogabit, cur ſenibus vſqueadeo calidæ febres eueniant: Cui in promptu rñdere potes, præpoſteram victꝰ rõnem taliũ febrium cauſſam eſſe: nẽpe ſi proba vterentur, vix accenderẽtur in ſenum corpore ita acutæ febres. Nos vtiq; in ſectione, quam de morbis ſcripſimus, ęgritudinũ cauſſas duas tantum eſſe docuimꝰ: vnã quæ ab intemperatura particulę peculiari deſumitur: alteram quę ab
J exterioribus cooritur. Si igitur tẽperatura laborantis, ætas, aer nos ambiens, regio deniq; morbo ſenũ aduerſantur, protinus conſilium medẽtis dirigetur ad ſolam victꝰ rationem. Atq; (vt in totum dixerim) vbi aer ęgritudini repugnat, vtilitatem eximiam ęgrotanti pariter, ac ſummam voluptatem medicãti adfert. Quamobrem ſi talis nõ fuerit, qualem diximus, artificio elaborabimꝰ ac parabimus eo ipſo, quod ĩ ſectione de ſanitate tuenda indicauimꝰ. Cæterum qui a conſuetudine expetitur ſcopus in medendo, an ſ. quid fieri debeat, an non: & ſi fiat, quo pa
C cto, quaq; mediocritate id efficiatur nunc definietur exemplo potionis aquæ frigidæ in febre ardẽtiſſima. Nempe ſi qui laboraꝛ, dum ſanꝰ degeret, aquæ frigidæ potui aſſueuit, ſtrepidẽ, ac tutò (vel iocinote oreq; ventriculi imbecillis) illam propinabimus: ꝙ ſi contra non aſſueuerit, ſine periculo exhiberi non poteſt: verum neceſſitate plerunq; adacti illã bibendam præbemus, ſed & parciꝰ, & minus gelidam. Quid autem cõſuetudo, quæ eſt acquiſita natura, valeat, ſatis ſuperq; noſti: atq; etã ſubitas omnes, ac repentinas mutaD tiones pernicioſas: paulatim nanq; ac ſenſim progrediendum, cum ab altero ad alterum tranſitus fit, id qđ potiſſimum a prudente natura ĩ cõſtitutionum anni mutatione obſeruari ſpectamus, lente quippe ac gradatim a contrario in contrarium pgit: alioqui ſi derepẽte frigus immodicum calori ſuccederet, intolerabile id animantium generi foret. Sũt verò qui tantam uim conſuetudini tribuant, vt aſſerant fuiſſe quoſdã, qui a teneris, venenis edundis aſſueſcerent, nullum ab his incommodũ ſentientes, ſed alimoniã ex his, quẽE admodum ex probi ſucci eudlijs, ſuſcipientes. Quorum ego ſentẽtię minime accedendum arbitror: quare ĩ libello de theriaca & venenis, multis demõſtrationum argumẽtis docui, illos grauiſſimè peccare. Quòd autem auxilia eſſe mutanda cẽſent nec vnico tantum vtendum, probè quidem dictum eſt, ne ſ. natura aſſiduo vſu corpori aſſimilaret medicamentum, atq; id, quod præſtare debuit, impediat: Potiò nemo neſcit virtutem maxime eſſe ſpectandam vbi euacuationem cogitamus. Alte ratiõis verò modum indicabũt, qui F hecticis febribꝰ correpti aquę egelidæ balneo lauant, vtiq; quidem primò, ſed ſi diutius vterent, partes ipſorũ principes vitiarent, mortẽq; indubitatò obirent: quod Gal. noſter multis in locis doctiſſime tradidit, exẽpliſq;, atq; hiſtorijs cõfirmauit: cuiuſmodi eſt illa adoleſcẽtis intẽperie citra hũorẽ affecti, qui cũ ſummopere aquę frigidæ potionẽ expeteret, hãcq; medici denegarent, ſtatuit moriẽdũ ſibi potiꝰ, q̃ ſic excruciari. quare auidiſſimè, atq; immo-

G deratiſſimè frigida exhauſta, ſtatī ab intemperatura liberatur: verum eximia aquæ frigiditas deglutitiõis functionem inſigniter lęſit,atq; tandem miſerrimus ille medicorum īſcitia interijt. Præterea intemperamenti,quod cum humoribus conſiſtit,medicatio duos ſcopos obtinet: interdum etenim indicatio ſumet ab alteratione intemperiei diuerſa ab ea,quę ab humoribus intelligit. Exempli gratia, febres quæ ab ſuccis putreſcentibus ortum habēt,potiſſimumq; a craſſis,lentis,atq; crudis,quatenus ītemperatura cõſtant
H calida,ac ſicca, medicaminibus indigent refrigerantibus ſimul ac humectantibus.quamobrē concoctionī(qui alter eſt ſcopus) maxime obſunt. Oportet igitur naturā prudentem & experientem hic eſſe medicū vt inde vtilitatem,non perniciē conſequatur laborantes:quippe quod
I primis eſſe neceſſarium, idoneūq; pituitoſæ febris curationi exiſtimamus,ab euacuatione proficiſcitur vitioſorum ſuccorum: quod nō idem accidit bilioſis febribus,quandoquidem ipſarum ſymptomatis ſolū occurrere debemus. Atqui ſi vtrunq; patem vim conſyderationis poſtulet,tunc ęquam vtriq; medicationē adhibendam eſſe putato. Quando verò à ſymptomate periculum non imminet,cauſſę ablatiõi modis omnibus ſtudendum eſt,quippe eo pacto exquiſita fit morbi curatio. Ad hęc vbi ęgritudo,&ſymptoma huic ſuperueniens contraria fuerint, veluti febris ac ſyncope, ſic erit opitulandum:febri nāq; refrigerantia apta ſunt,animi verò deliquio calefacientia: atq; illa vacuatione īdiget, hęc autem alimento. Quinetiā ſymptoma illud contrarium ad morbū K
cõtrarium primò ſequitur,cuiuſmodi defectus animi ab inanitione factus. Aliter verò in diaria contingit in qua videlicet extra humorē cauſa conſiſtit:atq; item aliter, quādo ab exterioribus intemperies generatur cuius curationē te ignorare non arbitror. Hactenus de totius corporis intemperaturæ indicationibus.

Curatio,quæ ſingulis partibus debetur. Cap. 3.

NVnc ad eas, quę priuatim ſingulis partibus debētur,noſtra L
ſe vertat oratio. Si igitur in vna corporis particula ęgritudo conſiſtat, quemadmodū ſi cerebrū intemperie frigidiore afficiatur,mitior quidē ac leuior erit morbus,quippe haud ita multum ſymmetriā naturalis tēperamenti prætergreditur.quare preſidia modice calefacientia idonea erunt cerebro:at partes aliæ refrigerari validius debent. Hic autē eaſdem aſſumemus indicationes, quas ſupra cū de ſene ac iuuene fieret ſermo, ſcripſimus. Cerebrum igitur tutò calefacere potes; refrigerare non citra periculum:cęteras verò M
particulas,quę temperamento ſunt frigido,quales nerui, ſi a frigore læſionem traxerunt, vtiliter ac ſecure calefacies:idq; non immodice faciēdum, ne a ſua tēperie abſcedant. Eadem de ſiccis atq; humectis dixiſſe putato,quoniam partibus noxa tantum accidit ab elemento in ea præpollente. Maximam verò ſolicitudinem habendam tibi eſſe cenſeo,cū partis affectæ magnum in corpore vſum cognoueris:id genus ſunt partes principes,quę eximiè neceſſarijs functionibus prædictæ ſunt. Quippe ipſa-

G ipſarum robur fouere,atq; adaugere penitus conaberis, ne per conſenſum(vt fieri ſoler)nobiliſſimũ cor,a quo calor omnis natiuus, ac deniq; vita ipſa dimanat,vitiet.Quamobrem in talium morbis,vehementer contrarijs non erit vtendum,potiſſimũq; vbi refrigeratione opus eſt. Iocinori etenim vel immodicè cale facto verebimur auxilia adferre exquiſite refrigerantia, quandoquidẽ opus eius omnibus particulis eſt neceſſarium. Intelligens igitur partiũ omnium tum functiones, tum vſus (quos in alia ſectione indicauim⁹) H haud difficulter inuenies, quatenus cuiuſq; robur cuſtodiri debeat probe inſuper dictum eſt, ſocietatẽ cõſenſumq, non exiguam nobis indicationem ſuppeditare,veluti cũ ori ventriculi calidiori refrigerantia immoderate admouemus, cerebrũ ipſum vitiari neceſſe eſt,quod natura eſt frigidius. Neq; item iecur ĩſigniter refrigerandum, propter eius cũ corde ſocietatem.Cęterum iſtæ vniuerſæ indicationes, quæ calori contraria magnopere non eſſe adhibẽda demonſtrant,propter vnicũ cor, cuius officij dignitas maxima eſt, I atq; ęgrotantibus maxime omniũ neceſſaria, quodq; poteſtate particulas alias continet, quãuis vnũ actu,& energia exiſtat, id quod in ſectione deſunctionibus ſanitatis nuper nobis ſcriptum eſt. Quinetiam ſumma cura aduertes,iocinore intẽperie calida laborante, cor non eſſe negligendum, vbi curationem aggrederis:etenim id medicamẽtis,id genus facultatem habentibus,refrigerabis: quoniam identidem caloris iocinoris cauſa exiſtit. Verũ enĩuero non ſolum nos oportet conſilium dirigere ad calefaciendum,refrigerandum,humectandum, atq; ſiccãdum cor,ſed etiam ad poteſtates,& functiones auxiliorum ſecundas,tertiasq; vocitatas. Poſtremò à ſitu indicatio aſſumetur:quæ etenĩ per ſumma corporis intemperie laborant,imbecilliora præſidia poſtulant:quibus autem in profundo corpore intemperatura conſiſtit, vtiq; multo validiora exhibebimus:alioqui multo infirmiora q̃ pro vſu tuo ad locum peruenient: ſoluitur nãq; ratione longioris interualli vis medicaméti,quod maxime teſtant pulmonis ęgritudines. L

De miſſione ſanguinis.

Cap. 4.

REſtat,vt de indicationibus cõtrariorum expoſitis,duas præcipuas euacuationis differẽtias,purgationem, atq; ſanguinis miſſionẽ explicemus,quarum varię ſunt indicationes.Igitur in venæ ſectione attendenda ſunt in primis, virtutis robur, atq; imbecillitas, vehementia morbi,ſiue adſit,ſiue futura ſit,ętas, anni tempus,regio,præſens aeris cõſtitutio,vita antè acta, conſuetudo, deniq; omnis viuẽdi ratio:quę vniuerſa concentu quodam ac concordia, ſi detrahẽdum eſſe ſanguinem ſignificent,audacter intrepideq; venam incides, vnoquoq; diligenter conſyderato, ne pars quępiam corporis affecta id prohibeat, veluti cũ quis ventriculi os refrigeratum obtinet,ſimul ac nauſeabundũ & imbecillum.Porrò ętas, in qua potiſſimum uena utiliſſimè ſecatur,ea eſt quę florens vigens dicitur: poſtquã facile tolerãt & ij,qui ſeptimum ſeptennium ingreſſi ſunt, idq; ĩterdũ ad ſeptuageſimum vſq, annum,ve- K M

G rum mior, parciorq; euacuatio fiet, q̃ cæteris. Quibuſdam autem octogenarijs citra periculum & commodè mittetur ſanguis. Pueris verò ante decimum quartum annum Gal. omnino vetat detrahi: quanquam Auenzoarus memoriæ dederit, ſe filiolo trimo venam diſſecuiſſe, atq; hunc a morte tali remedio liberaſſe. Qui verò viribus infirmioribus degunt, in totum ab huiuſmodi euacuatione arcendi: quippe ſanguine miſſo virtus ſemper ijs extremè concidit, nec poſtea reuocari, recolli
H giq, poteſt. Q nòd ſi vitæ diſcrimen iacturamq; futuram (vt in ſenibus apoplecticis) & alijs ipſorum morbis peruideas, ſanè id genus auxilij vſurpabimus, prudẽter tamẽ & moderatè vacuantes. De temporib' autem anni, ver accommodatiſſimũ venæ inciſiõi. Æſtas maximè, ſi cõſtitutionem ſuam ſeruauerit, inimicissima: exoluuntur etenĩ facillime ſpiritus ac vires, ĩbecilliores q; ſunt: quare ſi neceſſariã miſſionem ſanguinis perſpexeris, modica ſit oportet, atq; parca. Hyems quoq; vetat: cõcreſcit nanq; tunc ſanguis ſimul
I ac conglaciatur, craſſeſcitq;. Poſtremò autumnus, ſiccitate caliditateq; æſtati proximus, talem euacuationẽ interdum diſſuadet, tum propter ventorum tumultus, qui in eo excitantur, tum ob inconſtantiam ſuæ conſtitutionis. interdum item autũ no quibuſdam venę ſectio cõuenit, natura ac morbi magnitudine cogẽte: quantitas autem ac menſura minor erit, q̃ ea, quæ vere detrahiẽ. Prętera vbi intendimus partẽ vnã tantũ corporis vacuare, in qua plenitudo quoq; conſiſtat, tunc ſanguinis quantitatẽ educendę mentẽ ad-

hibebim': nec uno impetu id faciemus, ſed iterando, quippe cõfertim facta euacuatio inſigne periculum quandoq, adfert. K

De purgatione. Cap. 5.

NVnc de medicamentorũ purgantium potione diſſerendũ eſt: cuius modum ac mẽſuram exacte perpendemus. Hanc igitur neq; pueri, neq; extrema ſenectute confecti aſſumere debent. Tempora autẽ anni purgationi conuenientiſſima, vt prodiderunt doctiſſimi, antiquiſſimiq; medici, ver, atq; autumnus: quoniam ijs conſtitutionibus ſucci L
a mediocritate naturali, qualitate tantum declinãt. Aeſtate item, atq; hyeme euacuatio quę fit p medicamenta, noxia eſt: illa nãq; ſiccitatẽ, caliditatemq; immodicam ĩuehit: hæc ſuccos contumaces ac rebelles efficit. Porrò qui ſaniratis tuẽdę gratia medicationibus tantum vtunt, conſtitutione temporis pluuia, atq; humidiore purgabũtur: quippe huiuſmodi aeris conditio ac ſtatus per opportuna ſunt. Conſuetudo inſup magnum in hac re (ſicuti & in alijs rebus) habebit momentum. Quinetiam aliquam corporis partẽ pur- M
gaturi eius tum poſituram, ac ſitũ, ac deniq; cum alijs ſocietatem, & cõſpirationem exquiſitè contemplabimur, quod nos ſupra de venæ ſectione propoſuimus, cuius quoque nunc meminiſſe non erit alienum. Cerebrum etenim cum quis euacuare volet miſſione ſanguinis, humeralem venã diſſecabit, quæ cerebro magis cõſentit, quàm interna. Auerſionis item gratia prędictas indicationes ſpectamus: quippe menſibus immodicè profuſis, ad mammas cu-

cur-

A curbitulam agglutinamus: atq; ꝓfluente è naribus īmoderatius ſanguine, ſiquidem è ſiniſtra nare fiat, leni: ſin è dextra, iocinori applicamus cucurbitulas. Quòd ſi ſuperiora laborauerint, inferiorem euacuationem prȩcipiemus: quoniã id genus auxilium tum vacuat, tum auertit. Quamobrem eximiè confert vomitio affectibus partiũ infernarũ: purgatio verò ſupernas tollit ȩgritudines. Prȩterea a membri figura ac formatione ſcopos īdicationum habebimus: ventriculus quidem vomitu deiectioneq; vacuatur: iocinoris gibba per vrinam, ſi modico ſucco referta ſint: nã ſi plurimo, pharmaca deiectoria quoq; tolerant: ad hunc modum, caua deiectione tantum purgantur. Quinetiam ipſa inteſtina, ac denique renes & veſica ꝑ canales vrinales, ſi paucus ſit ſucc⁹: ſin autẽ multus, vtiliter deiectorijs medicamentis expurgabunt. Quãobrem prudenter quoq; ſeſe gerere debet medicus, dum interiorum abſceſſus curat, nempe purgantium pharmacorum tranſitu irritari ſolẽt, atq; inflammari, niſi ſint ex his, quæ noſtrates ībecilliora, benignio
C raq; docuerunt: gargariſmatis item guſæ inflammatiões, atq; abſceſſus adaugent. Quoniam autem nõ parua eſt functionum (ſicuti alias ſcripſimus) dignitas, atq; nobilitas ad ægros conſeruandos, ſed aliȩ magis his, aliæ minus ſalutares ſunt: equidem ad portionem actionum dignitatis etiam vſus atq; nobilitatis, cuiuslibet particulæ conſulendum eſt robori: oportet etenim minorẽ maiorem ve ſocietatem cum corde habere. Exempli gratia: iocinoris abſceſſus qui ad vigorem peruenit, diſcutiẽtibus ritè, ac meritò curari poD ſtulat, quemadmodum alij omnes abſceſſus: partis verò ſummus ī corpore vſus facit, vt adſtringentibus aliquantum odoratis vtamur. Non prætereunda verò intẽtio, & ea quã particularum ſenſus acuitas, hebetudoq; præſtant, quãdo quæ acutioris ſunt ſenſus vehementia medicamenta haudquaquam ferunt. Cȩterum medicorum nonnulli putarũt ītemperiem ex ſe, ſucci, qui eam peperit, euacuatione nequaquam īdigere: quos ego quidem cenſeo, purgationem intellexiſſe, quæ intempeE raturam plerunq; adauget. Sunt prȩterea alii exiſtimantes in febrium acutarum initijs deiectionem omnino vitandam: ſuccis videlicet contumacibus, ac rebellibus exiſtentibus: de hoc verò infra diſſerem⁹ vberi⁹. Iam ad Hippocratem veniam⁹, qui ſcriptum reliquit, mulierem vterũ gerentem, cui detractus ſit ſanguis, abortire: & alibi, vterum geſtantes eſſe medicandas, ſi materia turget, quarto menſe, & vſq; ad ſeptimum. Hoc in loco non poſſum non magnopere angi, atq; dubitare, cur purgationẽ venȩ ſectiõi ꝓtulerit. Ego ſanè (vt īgenuè qd⁹ ſentio, fatear) ſanF guinis miſſionẽ, ſi adſit plenitudo, qua fœt⁹ nõ egeat, haudquaq; reformidarẽ: deiectionẽ aũt q̃ medicaminib⁹ purgãtib⁹ efficit, oĩno vitabo: qñq; dẽ (vt ſũmatĩ dixerĩ) à purgatione null⁹ cõmod⁹ finis ꝓuenire põt: fœtũ nãq; vitiat purgãs medicamẽtũ, ob deleteriã, qua cõſtat, eſſentiã: quetiã ad fœtũ improbos ſuccos defluere, ac decũbere cogit, q hũc inſigniter afficiũt: purgatoria inſuper medicamina vrinã citãt: hæc aũt menſes appellãt: quȩ itẽ mẽſtrua prouo-

G cant,abortum uterum gerentib' adferunt Hactenus de ijs quę generatim uniuerſimq; ſumuntur indicationibus rationis medendi, quę tanquam capita,ac principia curãti neceſſaria ſunt. Reſtat igitur omnem intemperiem, ſiue cum humore,ſiue citra humorem conſiſtat,aut toti accidere corpori, cuiuſmodi eſt febris,aut uni tantum particulę. At q̃ cum humoribus fit,duplici conſtat differentia,quippe aliquãdo in partis cauitate, aliquando in ipſius eſſentia infixa, impactaq; eſt:idq; citra tumorem interdum : alias autẽ
H cum tumore,qui abſceſſus uocitat'. Verum initium faciemus ab intemperie toti corpori communi:deinde eam,q̃ unicuiq; pti aduenit, definiemus:poſtremò d abſceſſuũ curatiõe

Omnium diariarum febrium curatio generatim. Cap. 6.

DE ephemeris primò ſermonis habendus eſt, quarum curatio duas indicationes obtinet: Vnam,quę docet intemperiem calidam,ac ſiccam refrigerando, humectandoq;, auferendam,& ad temperamentum reuocandam: Alteram,
I quę cauſis externis,atq; euidentib' repugnandum ſuadet: quandoquidem diaria nihil aliud eſt,quàm in temperatura citra humores a prẽcipientibus ut plurimum orta cauſis. Quatenus autem ſit refrigerandum,atq; humectandum,multa nobis indicabunt: in primis ęgrotãtis temperamentum,ętas,aeris cõditio, anni tempus,regio,atq; cõſuetudo: poſtremò cauſę, quę hanc febrẽ euocant. Aduertas inſuper refrigerationem,quę primò febribus adhibetur,à cibis & prẽſidijs vim frigidam habentibus ſuppeditari. Quę uerò K ſecundario atq, per accidens fit, lauacro aquę calidę temperatęq;,idq; potiſſimum in hac febre,quę ſpiritũ maximè inuadit,eosq; in halitũ uaporoſum uertit. Quamobrem niſi diſcutiatur,immoderatam toti corpori flãmam ſuſcitabit:quo fiet, ut in putridam degeneret ephemera. Balneum itaq; himõi omnibus utiliter curationis ergo prẽcipiet'. Aquã item oportet tantam nanciſci differentiam, quantam cauſę febrim efficientes obtinuerint. Accidit interdum diaria a cutis ſtipatione, tum ob frigus, tum ob balneum prętermiſſum, tum ob lauacrum aquarũ uim aſtrictoriam habentium,qualeſ aluminoſę,aut deniq; ꝓpter corporis totius ſqualorem,qui a calore aeris immodico prouenit. Atq; in totum calidiores,ſiccioresq; natura corripit ephemera. L

Curatio ſpeciatim diariarum. Cap. 7.

QVi igitur dẽſatione cutis febricitant,poſt acceſſionis declinationem dulcis aquę temperatęq; lauacro committẽtur:frictiones item cum oleo dulci tepido mediocres leneſq, utiliſſimę ſunt. Nec M ſunt bis terq; lauandi,quoniam eos tantum ſic curabat Galenus, quib' balnea conſueta eſſent. Quinetiam perfuſio aquę frigidę a lotione iterata(ut ego quidem ſentio)incommoda erit, obſtruentur etenim atq; ſtipabuntur cutis meatus. Eſt uerò quando recluſi immoderatius fuerint,ęgerq; immodicè calefact',nõ inutilis futura. Porrò a balneo alimentum dabimus,ſiquidem ęgri temperatura calidior ac ſiccior fuerit; anniq; tempus calidius,refrigerans

ſimul

A simul ac humectans, cuiusmodi ptisana, quæ omnia excrementa generosè promouet, ac depellit: deinde ab huius concoctione pisces saxatiles, pariter & petdicum carnes offeremus, & id genus alia. q; si aliâ haberet accessionem, superiora reiterâda sunt, talisq; victus ratio.

Qui a vigilia, tristitia, atque ira, diaria corripiuntur. Cap. 8.

QVi ob vigilias, tristitiam, iam febricitant, etsi curationẽ eandem ferè expetant, tamen quę
B ab ira proficiscitur febris, maiori refrigeratione indigebit, quàm quæ a vigilia, aut mœstitia: quarum equidem nulla frictiones desyderat, solo balneo mediocri contentæ. Ad hęc quas vigiliæ, ac tristitia accendunt, magis humectabimus, somnumq; diuturniorem pręcipiem⁹, modisq; oĩbus laborantes exhilarabimus.

A solis deustione, Cap. 9.

QVæ à solis immodica deustione excitatur, refrigerationem postulat. quæ fiet, si diutius in aquæ temperatæ lauacro immoretur æger, simul ac frictione modica cum oleis refrigerantibus, cuiusC modi ẽ quod ex viola purpurea paratur, cuius pfusio summè vtilis erit

Ab algore. Cap. 10.

SI quis ab algore diaria corrept⁹ sit: is pariter lotione calida vtet. Atqui aer balnei, q̃ ipsum lauacrũ, cõmodior est. Caput item rosaceo calefacto perfundendum. nam cæteris frigido rigamus. Cibi erunt temperati, aut aliquaten⁹ calidi, vt sunt turtures: mulsa quoq; maxime idonea. Verum (vt summatim dicam) lauacrum diarijs omnibus, præter D eas quæ à destillatione frigida oriũtur, & quæ ex inguinum tumoribꝰ, conueniẽtissimum. At si ab æstu destillationes veniant, lauandos iubet Galenus, ea tantum ratione, ꝓ putarit ad cõcoctionem tenuiorum succorum balneũ sufficere, quippe craſſiores per vniuersum corpus diffundit. Quamobrem ante coctionẽ absolutam lauandi non sunt. Erit aũt balneum dulcis, atq; tẽperatę aquę. Vini autem exhibitio communem in cunctis ephemeris intentionẽ habet: vini inquam aquosi, albi, tenuis & odoris: præcipuè si ęgrotãtes per E sanitatem vino bibẽdo insueuerũt, bibendum id erit: nam & cõcoctionem adiuuat, prohibetq; ciborum in ventriculo fluctuationem, flatus discutit, vrinam atq; sudores prouocat, animam exhilarat. At potissimum ijs qui vigilijs, curis & tristitia macerantur, liberalius vtilissimè bibitur. Qui verò ira excãduerunt, affectu mitigato tutò potabunt, alioqui futurum noxium.

A fatigatione. Cap. 11.

QVæ à fatigatione cõtracta est febris, ratione victus refrigerã F te tantum curabitur: alimẽtorum verò tãtum ingerent laborãtes, quantum cõficere possint, ac superare: solet etenim immodicè cibis nausea superuenire.

Ab inedia. Cap. 12.

POrrò si ab inedia febris contigerit, edulia ꝓbi succi, omninoq; concoctioni parata dabuntur, quæ tum refrigerent, tum humectent. Quamobrem si in accessiõis initio cibentur, febrem arcebis.

Quæ

G *Quæ ab obſtructione.* *Temperamenta calida, ac ſicca.* K

Cap. 13

CVratio ephemerarum pluriũ dierum, quę ab obſtructiõe ꝓueniunt, primis tribus diebus ſola frictione perficitur, cum ſeminum peponum farina, hordei, milij, fabę, erui: vtiliter quoq; aſſumet oxymel ex aqua iridis, aut adianti. At ſi talibus nõ ceſſerit, tertiumq; prętergrediatur diem, iam tibi erit coniectandum, an plenitudo adſit: quę agitata prędicta frictione ægro ſe commodum adferre valeat: quippe ab huiuſmodi remedio maior ſit meatuũ
H obſtructio, q̃ apertio. Quamobrem rationem curandi mediam ĩter diarias, ac putridas cogitabis, idq; accidet, ſi plenitudinis notæ miſſionem ſanguinis, aut alui deiectionem indicarint: quæ prudenter a te conſyderabuntur experimento. Quando quidem ſola diſciplina citra experimentum explorare minime poſſes in ſingulis indiuiduis, quid, ĩ quali, ac quanto ſit faciendum. Neq; ſolis vſibus theorematum ſcopis fidẽdũ: quippe expientia principia quæque particularia ĩdiuiduorũ ſuppeditat, q̃ literis ad vnguẽ explicari non poſſumus. Quare quo min⁹ medicinã
I exacte calleam⁹, in cauſa erit id ſ. q̃ experimento magis q̃ rõne ſtabilit: vnde Hippo. doctiſſimè ꝓditum, vitã breuẽ, artẽ verò longã eſſe. Nos itaq; huic arti operã minime tã diligẽtẽ nauaſſe nõ ignoram⁹, vt ſim in ea opiniõe, in qua ſunt nõ pauci noſtri tpis medici, qui putãt ſe ad ſummũ peruenisſe, quorũ ego vanam gloriã nõ poſſum nõ demirari: quippe ſolos Auẽzoarį filios magiſtros medẽdi exiſtimo, quorũ vitã lõgiſſimã faciat Deus optimus maximus.

Cap. 14.

IN corporibus temperaturæ calidioris, ac ſiccioris ſæpenũero ab aſtrictione, ſiccitateq; accenduntur diariæ: quinetiam cruditatibus ſuccedunt, in quibus alimenta in nido roſam & fumidam qualitatem vitiantur. Febricitant etiam alij & ex ijs, quos alui profluuium à cruditatibus male habet, quod à ciborum corruptione & roſione fieri ſolet. Ex aſtrictione quoq; alui huiuſmodi temperamenta in febres promptè incidunt: aſtringitur verò aluus caliditate, ac ſiccitate, atq; facultatis ꝓ L
pulſorię imbecillitate. Eſt aũt eorũ, quibus fluit aluus, ſanationis eura ſic habenda, ab humoris quidẽ deiectione & vacuatione: ſiquidem alui profuſio ceſſauerit, in balneum ducendi ęgrotantes, atq; victus offerẽdus ventriculum corroborans in febris remiſſione: deinde firmando vẽtriculo, & quæ circa eum ſunt partibus, vnguenta cerataq; admouere. quòd ſi alui fluor viget, à lauacro abſtinebis, quæ eſt Galeni ſentẽtia: quanquam recentiores medici vehementia alui profluuia balneo curare ſe prædicant, auerſionem ad cõ M
traria eſſe putãtes: quam rationem medendi vitabimus, fit enim ex accidẽti, & propè dixerim per ſimilia. Cibandi autem ſunt fluente etiam dum aluo, nec balneo committendi. Conſuletur item ventri, ſi modò vacuatio amplius non duret, peniculo oleo abſinthino, aut roſaceo imbuto. At ſi maſtichem tritam oleo roſaceo miſceueris, remedium pręſtantius efficies. Præterea (vt paucis dicam) partibus quæ ex numero ſunt principum, energia frigida

nuſ-

A nuſquam applicabis. Si autem ventriculus deuratur, commiſceend' erit præſcriptis oleis ſummitatum vitis ſuccus, item cydoniorum malorum ſuccus, quinetiam ex balauſtijs, hypociſthide, & palmularũ carne medicamenta confecta adijciemus, quibus ſi ceram addideris, ceratum efficies. At ſunt medici non pauciſſimi rogantes, cur à Galeno ventri intemperie calidiore affecto maſtiche cum oleo roſaceo miſceatur: Quibus hoc reſponſum volumus, aliam eſſe indicationem ab intemperatura ſola, aliam verò ab intem
B perie partis: quæ poſtrema id docet tantum firmandæ particulę gratia, idonea eſſe, quæ vnà cum aſtrictione, amara & odora ſint: in quo primi, qui experimenta ſectabantur, lapſi ſunt, qui intemperaturæ nullã habebant ſolicitudinem: quod Galenus eos feciſſe teſtatur in quodã, qui calida, ſiccaq; intemperie vẽtriculum affectum habebat. Magno itaq; ſtudio conſyderabimus, an intemperatura adſit tam vehemens, vt ab ea periculum immineat: quã doq; etenim firmantibus ventrem tantum vtemur, quandoq; verò re-
C frigerantia commiſcebimus adſtrictionis non expertia, quo in numero multa ſunt. Cibandi inſuper fluente aluo his ſunt, quæ adſtringũt, & id pro vacuationis mẽſura. Quippe ſi exigua deijciat, panem tantum biſcoctum vocitatum cum ſaccharo præparatum, aut cydoniorũ malorum ſucco offeres. Sin autem aluus copioſè fluat, validiora dabis, cuiuſmodi eſt biſcoct' panis ex hordeo cum ſucco cotoneorum apparatus. Quinetium commodiſſimè malorum punicorum ſuccum, pyrorũ, vel malorum Galenus exhiberi p- D didit. Quòd ſi appetentia careant, medicamento quod ex cotoneorũ ſucco, vel eorum fit carne, vtitor, cui & maſtiche admixta ſit. Tradita verò in libris de ſanitate tuenda a Galeno medicamenti id genus compoſitio At nos quod piper, aliaq; medicamenta calidiora continet, minime tunc probauerim', maximeq; ĩ noſtra regiõe, tpe calidiori, ẋtempamẽto. Si aũt alu' penit' cohibeat, nihilq; reddat, conſyderandũ in qua parte cibus conſiſtat, & num in ventrieulo, aut inteſtinis. Quippe ſi in ventrieulo, & ſupernis partibus, Ga E lenus iubet, quod diatrion pipereõ appellat, dari, ſed non medicamẽto ſum illd, verũ qd' eſt ſimpliciſſimũ, & ab eodẽ in libris de ſanitate tuenda traditũ. Eſt ꝓterea ijs vtiliſſimũ, quib' cibi in ventriculo aceſcũt: nẽpe ab eo abſtinere oportet illos, qui vẽtriculũ calidiorẽ obtinẽt, & cibos pp caliditatẽ auerſant. Dictũ verò a Gale. & à nobis in ſectiõe ęgritudinũ repetitũ, partẽ quãlibet æque in tẽperatã reddi, atq; imbecillam à calore, q̃ ab algore: verum quę à frigore fiunt, eſſentialiter erũt, quæ à ca-
F lore, ex accidenti: quẽadmodũ ſolis caliditas vehemẽs ignem extinguit, & fornacis, aut camini flamma validior lucernę lumen: quod eadem ratione conijcere poſſumus de vẽtriculi intẽperie, ac nauſea, quæ à caliditate efficiunt. At Gal. conſiliũ curationis ad frigiditatem tantũ direxit, quę ex accidenti ventriculo contingit, quam indicationem a ſua regione ſumpſiſſe, nõ eſt dubiũ. Iam verò q̃ medicamẽto ex cotoneis miſcent, vtiliter ſunt agalochus, maſtiche, & charophili: quod ita temperabit,

G rabitur, vt cotoneorũ frigiditas sem
per ꝓpolleat: ꝙ si citra cotonea me-
dicamẽ parare velis, habes materiã
eorum, quæ refrigerant, & astrĩgũt,
vberiorem. Omnino autem proui-
debit medicus huic, quod magis vr
get. Quinetiam pluris, minorisq, ra
tione præsidia, tum frigida, tum ca-
lida augebimus, ac minuemus, si
morbus expostulet. Galenus horũ
ventriculum aqua calida perfundi
iubet, ut relaxatio fiat: quam vt ti-
midè, ac prudẽter facias, suadeo, ne
venter afficiatur, cui penitus talis ꝓ-
fusio aduersatur. Nec te moueat in
H dicatio, quę a morbo est, demõstrãs
id gen⁹ remedij commodum fore:
maius nanque periculum a natura
particulæ non animaduersa instat:
quamobrem quæ supradicta sunt,
semper commixta accipiemus, aut
in totum idonea adferemus. Porrò
si ex ventriculo nutrimentũ descen
derit, tunc perfusio illa peroptima
est: atq; hic quoq; spectandum, ne
ad partes irrigatas alimẽta incocta
trahantur: proderit item leuis infu-
sio per īferiora, vtiq; si rosio, aut fla
tus non adsint, ex oleo, melle, & exi-
I guo sale: sin verò simul vrgeat ro-
sio, adipem anserinam, an gallina-
ceam liquabimus: sin autem flatus
discrucient, oleo incoquemus rutã,
semine item quę & discutiant, & cõ
primant, qualia sunt apij, cumini,
marathriq;, aliaq; id genus: quãdo
verò flatus ac nausea simul afficiũt,
interni caloris imbecillitatem argu
unt: quare nec refrigeratiõe, nec ca
lore seorsum vtendum, sed simul tẽ
perabimus, commiscebimusq;. Hoc
item febris quandoq; ad tertium pu
enit diem: verum nihil verendum,
modò ea qua diximus, ratione curẽ
tur, & post euacuationem lauacro K
committantur. Iam verò in quibus
ructus acidi fiunt, & nausea laborãt
ephemera talis minimè excitatur:
quippe fumidus vapor ab illis non
ascendit, sed potius halitus frigidi.
Præterea frigidi humidiq; natura,
pariter frigidi ac sicci raro ab huius
modi febre capiuntur: calidi verò,
atq, sicci prõptissimè, atq; maximè
ob inediam, & exercitationes immo
dicas, ac balneum prætermissum.

Febres ex inguinum tumoribus.
Cap. 15

QVæ verò ex bubonibus fiunt, L
sanantur tumore curato: qui
si a fluxione oriatur, purga
tione opus est: si a sanguinis copia
exuberante, sectio venę conuenit.
hoc etenim auxilio præcauebimus,
ne in deteriores ęgritudines transit⁹
fiat. Gale. quidem lanandos docuit,
quod esse faciendum in declinatiõe
censeo: vinum quoq; vitabunt, ac
ratione victus tenui vtentur, quous-
que liberẽtur. Hactenus de epheme
ris, quas vt prolixius a medicis tra-
ctatas, compendiosè tradidi: habes
.n.a Galeno multis in locis, & a no
stratibus definitas copiosissimè.

De synochis febribus. M
Cap. 16

SEquitur, vt de febribus acutis
(quas synochos Græci appellãt,
nos continẽtes) differamus, quas ex
copioso, ac calenti sanguine fieri do
cuimus in sectione ęgritudinũ: ali-
quando quidem nondum putrescẽ
te, interdum verò iam putrido. Tres
autem sunt omnino differẽtiæ. aut
enim eadem febris vehementia per
manet ab initio ad finem, quod ac-
cidit, quoniam par est ei, quod ac-
cenditur, transpiratio: aut addendo

exi-

A exiguũ quiddam ĩualeſcit ſemper, nẽpe minor eſt vacuatio eo, qđ adijcitur: aut deniq; auferẽ ſemp, atq; minuitur: idq, qñ quidẽ qđ vacuat, ac trãſpirat, altero copioſius eſt. Curationis itaq; meta febris huius, q̃ à plenitudine vaſorum cõtingit, erit ſanguinem detrahere, maximè vbi nondũ ſit putridus. Quã ſane euacuationẽ iubet Gale. vſq; ad animi defectũ ducere, mõ viriũ adſit: primũ nanq; celerrimè ex animi deliquio refrigerantur: poſtmodũ neceſſariò alui deiectio ſupuenit: qn etiã interdũ bilioſa vomitio. Huic

B verò opinioni ne omnino accedamus, facit naturę imitatio, medico ſemp vſurpanda. At prudens natura, nuſquã profluuio ſanguinis ad animi defectũ morbos probè iudicauit: quin potius, ſi ita contigerit, mali, atq; exitialis iudicij nota eſt, facultate, ſ. propulſoria immodicè valida, & qđ bonũ quoq; erat vacuãte. Ad hęc nõ ob aliud q̃rit̃ ſanguinis miſſio, q̃ vt qui redũdat in corpore ſanguis, minuatur, ſimul ac naturę modus conueniens, ac menſura cuſtodiatur: qđ equidẽ citra ſanguinis iacturã, cui ſpiritus vitalis ad

C miſcetur, nequaquã fiet. Prętereà id præſidium ſolã refrigeratione corporis præſtare reſtatur Galen. quæ vtiq; ex accidẽti facta inſignitet periculoſa eſt. Quamobrẽ externi caloris exiguũ quiddã relinquere tutius cenſemus, q̃ natiuũ, vitalemq; minorẽ facere: fieri itẽ non põt, qn in tali corpore, quale propoſuimus, continenti febre correpto, nõ adſit putredinis alicuius alterius ſuccꝰ ſignificatio, ac præparatio, q̃ maior euadet, viribus, q̃ cõcoquere, ac vincere debẽt imbecillioribus effectis, calore interno videlicet imminuto, D atq; ꝓpea gubernare non valente, erratũq;, qđ acciderit, reſarcire non potẽte. At notę, q̃ febrẽ continentẽ citra putredinem exortã indicant, incõſtantes ſunt, nec ſolidę. Igit̃ cũ & ex vrina, & pulſibus putredinem ſubeſſe ſpectabis, caue, ne ad animi deliquium detrahatur ſanguis: qñquidẽ vel à ſectione venæ ad ſeptimũ diẽ permanebit putredo, quam euincere haudquaquã poterit virt⁹, tanta vacuatiõe facta imbecillima. Gale. non eẽ concoctionẽ expectandã cenſet, qñ in putrido accenditur E ſanguine, ſed ſtatim à principio venã diſſecare, poſtmodũ ad aquę frigidę potionẽ mẽtẽ adhibet, docetq; diligenter eẽ diſcendũ indicatiões, q̃ vel arceant, vel iubeant ꝓpinare. In primis itaq; conſyderandum, nũ in humoribus concoctionis notas videris: an tumor aliquis ĩ principe particula ex abſceſſuũ genere conſiſtat: an itẽ ventriculũ habeat is, qui ægrotat, aut frigidũ, aut imbecillum. Quinetiã ſi frigidę aſſuetus æger ſit, quippe cuncta hæc vel audacter exhibendã, vel trepidè in- F dicabunt. Cæterũ intemperies, quæ quo ab huius potione vſuuenit, aduerſat̃ oĩno ei, qđ cauſam febris adimere debet: quippe humorũ cruditatem facit, omnęq; concoctionẽ ipſorũ tardat: febris aũt nullo pacto abibit, niſi q̃ eã ſouet, cã prius adimatur. Nõnullis inſup ex intẽpeſtiua, immoderataq; gelidæ potiõe vẽtriculus, aliæq; particulæ principes adeò refrigeratę ſunt, vt nuſquã robur priſtinũ recolligere potuerint. Atq, ex ijs alij ſpirandi difficultate, alij tremore, & cõuulſione correpti, ſimul ac toto neruoſo genere affecti ſunt.

G cti ſunt. Galen. varias ſup hac re hiſtorias ſcripto tradidit: veluti illã, qua multis gulã adeoeẽ refrigeratã docuit, vt poſtea deglutire vix poſſent: & aliã eorũ, quorũ venter cõcoquẽdi munus inde infirmum habuit. Quòd ſi concoctos ſuccos ex notis quibuſdã deprehendas, intrepidè dabis. Habes etenim vnicũ ſcopum, ad quẽ conſiliũ dirigas, ſolius ſ. intẽperaturę calidę curationẽ, quę nullo præſidio commodius fiet, q̃ egelidæ aquæ potione. Quippe natura adiuta, ad qđ inutile eſt, foras propellendum, validior fit, attenuato videlicet concoctione humore.

H

Quæ putreſcentibus humoribus febres accenduntur. Cap. 17.

FEbrium, q̃ ab intemperatura cũ humoribus accendũtur, ſanatio duas indicationes obtinet: alterã, q̃ intemperiẽ alterat: alterã, q̃ ſuccos noxios euacuat. Quibus ſi velis, tertia quoq; accedet, q̃ cauſarũ putredinẽ adiuuantiũ ablatione conſtat. Auferent aũt tum ſuperuacanei expulſione, tum meatuum apertione. Porrò obſtructio meatuũ vel à frigidis, vel ſiccantibus, vel adſtringẽ-

I tibus, vel à ſuccis craſſis, atq; lentis efficit, interdũ verò à prędictis omnibus. ſingula horũ cõtrario ſuo curabunt. Atqui ſępenumero accidit ſymptomata hmõi indicatiõi, quæ à febre ſumitur, repugnare, ob idq; curationẽ minus probè pfici. Si aũt eſſentia ipſi⁹ febris, cauſęq; ſibi aduerſent, medentis cõſiliũ eſſe oportet (modo febris atq; ſymptomata non vrgeant) cãm auferre: nimirũ ea ablata, febris quoq; depelletur, vt facilè ubi patebit in his febribus, quæ à frigidis ſuccis oriuntur: quales ſunt melancholicę, atq; pituitoſæ. Quòd ſi febris validior eã exti-

K rit, illi ſtatim (hac tñ non neglecta) occurrendum cenſeo. Nos itaq; in primis de febribus non habentibus ſymptomata, q̃ ipſarum ſanationi obſint, ſermonẽ faciemus: poſtmodũ de cęteris diſſeremus. Diuerſæ nanq; ſunt indicationes ſanationis morborũ ab his, q̃ ſymptomatis obſiſtere demonſtrant: pelluntur etenim morbi, cauſſas adimendo: at tollunt ſymptomata, vel ijs q̃ nonnunquã ipſa adaugent, cuiuſmodi eſt curatio dolorũ maximorum per opiũ. Præterea & quatenus medica-

L menta, & quatenus alimenta, ea q̃ facultatẽ refrigerandi pariter, & humectãdi hñt, ad febriũ oĩum medicationẽ intus aſſumunt: atq; id primis poteſtatibus præſtare conſtat. Quinẽt ambientẽ aerẽ artificio interdũ frigidũ, interdũ calidum paramus. Atq; itẽ in ęgritudinibus quibuſdã terrã mutare iubemus: quẽadmodũ tabe laborantẽ in Aethiopiã, Arabiamq; delegamus. Euacuationes in febribus detractione ſanguinis fiunt: atq; purgatione medicamentorũ; ſecundis videlicet, & ter-

M tijs facultatibus, atq; ẽt arcana proprietate. Aliqñ inſuper vacuantur, tũ lauacro, tũ frictionibus: quippe vacuatiões hic nullatenus adiuuat exercitatio. Atq; occaſionẽ diligẽter cõtemplabimur, vtpote in hac arte eximie neceſſariã. Quãobrem, Hippocrates ſcriptũ reliquit, occaſionẽ pręcipitẽ eſſe, hoc eſt, agendorũ in medicina tẽpus anguſtiſſimũ, & ꝑpè momentaneũ. Detrahemus autẽ in febre ſanguinẽ, vbi notæ exuberantis ſanguinis adfuerint, nec qualitate vitiati: vires deniq; perpẽdendę, quæ vt plurimũ in principijs vali-

A validiores ſunt. Quãobrem ſtatim à principio, tũ purgationẽ, tum venæ ſectionẽ medicorum non pauci faciendam arbitrantur, & tm nõ vltra ſeptimum diem. Quorũ errorem noſter Gale. refellens, ac diſcutiens vni virium robori, non dierũ numero attentũ eſſe medicũ iubet: nec ſolũ ſexto ſeptimoue die, ſed ẽt ſequentibus, vel vigeſimo mittẽdũ ſanguinẽ. Modus, ac detractiõis mẽſura à magnitudine morbi, à tẽperatura, ętate, anni tempore, conſuetudine, & ſummatim ab tota victus rõne, & id genus alijs indicatiõibus.

B At virtiũ robur, atq; imbecillitas tẽperamentũ probũ, atq; vitioſum cõ ſequuntur: quare vno nominato, alterũ intellexiſſe oportet. Euacuationes inſuper, q̃ obſtructionũ apertione proueniunt, incidẽtibus, attenuãtibus, atq, ſuccos cõcoquẽtibus indigent medicamentis, q̃ vniuerſum qd̃ ſarciri põt, corrigunt, quodq; caſtigationẽ non admittit, foras expellunt: q̃ quidẽ intentio in oĩbus febribus, maximè in illis, quę deurentes non ſunt, debetur. Nec ꝑmittas hunc ſcopũ in cunctis morbi tẽporibus, qñquidẽ ſucci putridi aliter in melius reuocari non pñt, quã

C qd̃ alienũ eſt vacuãdo, qd̃ vero correctionẽ admittit inſtaurãdo: q̃ cõmunis eſt oĩbus conſyderatio, qui putreſcentibus ſuccis occurrere ſtudent. Ad hęc totiũ citantia nõ omittemus: oportet. n. aſſiduum eorum vſum eſſe. Vertũ quis fortè tutò nõ dari credat, qm̃ taliũ nã calida, ac ſicca ſit, vñ febris vehemtẽia adaugeri valeat, qualia ſunt ſemina aniſi, detroſelini, apij, fœniculi. Quare tẽperabim⁹ facultates horũ primarias refrigerãtib⁹ modicè, & vi vrinã

ciẽte ꝑditis, ĩ quo numero peponũ, D atq; cucumerũ ſemina. Sunt uerò ex his temperata quædam, uel oĩno exiguũ calorem obtinentia, ut ſunt adianton, & cichorũ. igitur ubi medicamina calefaciẽtia cõponimus, eorũ ſemp poteſtates hebetabimus. Quę uero fit per meatus urinales euacuatio, febribus commodiſſima & cõmuniſſima utilitas: inſuper q̃ à nuper dictis præſidijs, expectatur, inciſio eſt, atq, attenuatio. Nõ ignores autẽ ab ijſdẽ angorẽ, atq; agitationẽ ſummam excitti, quietiã uẽtrem, ſimul ac iecur uitiari, ꝑcipuè in diuturnarũ febriũ fine. Quãob- E rẽ quæ principes partes confirmãt, ſimul cũ ijs incoquẽda erũt, cuiuſmodi eſt maſtiche. Tria itaq; peragemus, incidemus, tenuabimus, ac roborabimus. Quòd ſi humores febrẽ efficientes, frigidã, ſiccamq; tẽperiẽ nanciſcunt, a calidis, atq; ſiccis abſtinebimus, ueluti quartana laborãti ſiqd eorũ exhibeas, ſtatim quoq; uel radicẽ dulcis radicis, uel ſaccharũ ex uiola purpurea conflatũ admiſcebis. Ad hęc oxymellis uitiũ uuæ paſſę emẽdant: radit nanq; alioqui, ac mordet neruoſũ oẽgen⁹, & gulã, uentriculũ, atq; aſperã arte- F riã. Porrò aqua cicerũ in oĩbus propè febribus cõmoda eſt. Quinetiã aqua ordei, q̃ refrigerat, humectat, expurgat, detergit, abluit leuiter, iucũdiſſima eſt, & febrib⁹ utiliſſima⁹. interdũ autem os uentriculi afficit, ꝓpea maſtichẽ cõmiſcebimus ſecũdum pluris, minorisq; rationem, Iã uerò medicamenta, quæ tum aluũ deijciunt, tum calori febrili repugnant, ſummopere laudantur: id genus ſunt oxyphœnicia, uiola purpurea, mel aerium, & huiuſmodi.

Amyroba-

G Amyrobalanis cauebimus pp aſtrictionẽ, qua pollent, niſi coctione p̃cedente. Horũ verò conuenientẽ ordinẽ percenſebo. In primis igitur datur mel aeriũ, poſtmodũ viola purpũrea, deinde oxyphœnicia: ab his interiora cucumeris quẽ ſarracenicũ appellant, tũ caſia fiſtula, poſtremo myrobalani. Omnino inſuper in curãdis febribus aſſumẽda ſunt, quę penitus & à tota ſpecie (vt ſic dicã) putredini aduerſant: q̃lia ſunt aromatũ genera: quorũ vſus, & quãtitas parcior eſſe debet, & caliditas tẽperari cũ ijs, quæ retro iã dixim⁹.

H Sunt itẽ nonnulla, q̃ citra caliditatẽ id prẽſtant: veluti ſuccus malorum punicorũ, ſantala rubea ac cãdida: quę tñ, niſi quid admiſtũ repugnet, obſtructionẽ pariunt. Atqui refrigerantia, humectãtiaq; p̃ſidia pro caloris febrilis vehemẽtia, ac parnitate dẽriam variã ſortiuntur. Horum nomenclaturiã ordine ſic habeto: aquãordei primò, iuletũ roſaceum, qđ ex aqua roſacea, atq; ſaccharo tñ cõponitur: at nos vt ſiccitatẽ roſaceæ cohibeamus, aquã ſimplicis aquę portionẽ illi adijcimus, vel ſecundũ maius & minus. Quæ verò

I potiones conficiunt (ſyropos vocãt) ex herbarũ ſuccis frigidarũ, humidarumq; potẽtiores ſunt & alijs, in quorũ numero cucurbita, pepo: cucumeres, p̃ſtantiusq; auxiliũ ſuppeditant ſuccus ſingulorũ, nullo adiecto ſaccharo. Quinetiã flauę bili (vt in totũ dixerim) contrarius eſt ſarracenicus cucumis. Reſtat, vt aliqđ de purgatiõe febrium attingamus: quippe antea vberiorẽ ſermonẽ feci mus ſup hoc auxilio. Purgabimus itaq; febre correptos tunc maximè, cũ ſuccos qualitate vitiatos exube-

rarè ſpectabimus: atq; id virtute va K
lida indicante, qđ nobis concoctiones demõſtrabunt: nanq; eo ipſo tẽpore natura ſuccorum vacuationes quoq, aggrediẽ, quas ſummopere cõmendant doctiſſimi quiq; medici: in quo imitandã naturã accuratiſſimè prẽcipiunt. Ignorare aũt minime te oportet, p̃cedente humorum coctione facilè oẽm ipſorũ craſſitudinẽ, ac lentorẽ diſcuti, ac propulſari: oẽm deniq; obſtructionẽ tolli. Hic exoritur inter medicinę profeſſores nõ ita facilis ſolitu qõ. Galen. etenim, & pleriq; oẽs medici alij in ea ſunt hęreſi, vt non niſi prẽceden L
te ſuccorũ concoctione purgationẽ adhibere neceſſum ſit, p̃terquam in morbis, qui extremè acuti ſunt: qđ ex dictis Hippocraticis colligẽ poſſumus: qñquidẽ vbi ægritudo peracuta inuadit, tunc quoq; furiunt ſignitèr ſuccꝰ, quos ad particularũ principũ aliquã (niſi ſtatim vacuẽtur ab initio) detũbere, & illã vitiare periculũ eſt: tenuiſſimi etenim ſunt hmõi humores, nullaq; eſt craſſitudo, nullusq; lẽtor, qui medicamẽti purgationẽ remorari valeat. verũ à purgatiõe incõmodũ vnicũ M
accidere ſolet, videlicet febris incrementũ: primis nanq; qualitatibus talia id faciunt: quare admiſcenda frigida, atque humida ijs ſunt. Quòd ſi morbus non ita vehemẽs ſit, & acutus, concoctio expectanda ẽ. Atq; tibi obiter dicã, ægritudines patriæ Hippocratis acutas, apd nos eſſe peracutas: illic etenim ptiſana & aqua mulſa tũ in curatione acutorum vtebatur. Hic verò, & calidioribus regiõibus, in principijs medicinas purgãtes adhibebimus: qa ſępenumero in ore ventriculi ſucci

viriantur,

A vitiant, ac corrũpunt. Ad hęc ĩ morbis, quos tũ crudi, tũ craſſi, tũ lenti ſucci generarũt, cõcoctionẽ expectare vtiliſſimũ: q̃ nimirũ incidẽtib⁹ & attenuãtib⁹ pficit: alioq; pnicioſa foret purgatio. Auic. iubet ĩ ęgritudinib⁹ à tenuiorib⁹ ſuccis genitis, cuiuſmodi ẽ tertiana exq̃ſita, q̃ ſeptẽ (ĩ totũ) circuitib⁹ iudicat, cõcoctionẽ pcedere: quã hoc pacto definitã tradidit. Cõcoctio tenuiũ ẽ eorũ ĩcraſſatio, craſſorũ ỽo extenuatio. Quippe cũ facultas expultrix difficulter craſſa ꝓpellat, tenuiora quoq; ñ ſine negocio vacuabit exoluunt. n. at
B q; diſſipant. Verũ enimuero facili⁹ ſucci tenues expurgabũt craſſis. vñ nõnullis ſcriptũ ẽ medicis, ſe nusq̃ medicamẽtũ purgãs exhibuiſſe, qn ſlaua bilis prior vacuaret: leuiſſimã n. ſil, ac tenuiſſimã eẽ: ęteros ãt humores ſeq. Qd idẽ sẽſus tibi ĩdicat, tenuiora. ſ. prõpti⁹ purgari craſſiorib⁹. At nãę op⁹ ñ ẽ, alioq; qđ ĩ morbis acuus prĩo vacuaret, ſlaua eẽt bilis: fiunt hmõi morbi vt plurimũ à ſucco tenui, q̃ quãto ſubtilior, tãto à nã difficili⁹ expellit. Quãobrẽ vbi ęgritudo pacuta erit, cõfeſtĩ purgatiõe vtemur: ĩ talib⁹. n. tardare ma-
C lũ ẽ: q̃ñq; dẽ nã affecta ñ valet poſtmodũ cõcoctionẽ aggredi, q̃ ſecuritatẽ oĩno polliceat. At Raſ. ĩ quarta narũ, & pituitoſa ꝙ ĩitijs purgabat: I quo p; à Gal. ſnĩa penit⁹ diſceſliſſe, q ĩ cõmẽtario ad Glauconẽ affirmãs & cõtrariũ ſentit: qppe ab talib⁹ febrib⁹ nullũ ĩminet pculũ, nullaq; mala cõcoctio expectat. Pituitoſa qdẽ ñ vsq̃quaq; ſecura ẽ, ac ſalubris: quare purgabim⁹ vl nõ exacte cõcocto ſucco. Prĩa igit dierum hebdomada extenuãtib⁹ ſil, ac ĩcidẽtibus curationẽ moliemur, q̃ etſi calfaciãt, exiguũ erit ipſorũ ĩcõmo- D
dũ. deĩde medicinas purgãtes administrabim⁹. Idẽ nos feciſſe tũ ĩ apoplecticis morbis, tũ ĩ ęteris frigidis, & exitialib⁹: qppe q̃ extenuẽt, atq; ĩcidãt, purgãtib⁹ admiſcem⁹. Hoc ĩ negocio sũmopere cõmẽdam⁹ potionẽ oxymellis, ĩ qua ĩcocta ſit radix iridis, dulcis radicis, & apij ſemẽ cõcoquit nãq;, & vacuatiõi paratũ ſuccũ reddit, indeq; nã opẽ nõ pœnitẽdã ſentiet. poſtea rurſus ad incidẽtia cõſiliũ diriges, deĩde ad purgationẽ: prõptior etenim ſuccorũ fiet euacuatio, ſi ꝓbè concocti fuerint. E
Pręſtat itaq; tali rõne curãdi tractare hoĩę, q̃ nãę ac morbo (vt ñ pauci faciũt) ꝓmittere. Quin ẽt quartana laborãtes hoc mõ ſanare cõueniet, & eos, q ꝓ ſanitatẽ purgari ĩdigẽt, ſic ꝓparare. Gal. laſſitudinẽ ſpõtaneã, curãs, q̃ à febre parũ abeſſet, ęteros oẽs humores, à qb⁹ gnarẽt, ꝓter lẽtos, ac craſſos, purgabat: qđ illi cũ alijs medicis cõuenit ñ eẽ purgãdos. Nõ parũ ãt cõferẽdas eſſe regiões ignorare te nolĩ: qñ ijs, q ĩ nr̃a degũt patria, craſſorũ, viſcidorũq; purgatio cõgruit, ſi tñ q̃ nup dicta sũt, ꝓceſſerĩt. Qđ multo exprimẽ F
to cõptũ, exploratũq; tũ habebis: ẽ nãq; maximi in hac re momenti.

Cibádi ratio in febricitantibus. C. 17.

CIbari (vt ego qdẽ ſentio) febricitãtes minĩe oporteret, niſi poſt vigorẽ, vt facili⁹ cõcoqueret ſuccos nã, q̃ aliměti copia plerũq; grauat: verũ qñ vires oĩb⁹ robuſtę ñ ſunt, cõtẽpĩri morbi nãm te op;. Nãq; ſi peracut⁹ ſit, & æger virib⁹ valeat, audẽtẽ⁹ id ꝓcipies: iudicat. n. vt plurimũ ſeptĩo die is morbus. At ęgro debili ĩtequaq̃ id faciendũ. q; ſi mediocris ſit virt⁹, ęgerq; ętate floreat,

G ptiſana cõtẽt' eris: & panis ex aqua caléti abluti vncijs duab': q̃ vict' rõ à cõſuetudine nr̃æ regionis, tenuiſſima tudicat. Antiquorũ aũt vict' tenuior erat: ſola nanq; ptiſana ſeptẽ diebus ęgrotantẽ alebãt: cui ſi quid adijceꝛ vberi' vellẽt, ad mulſam trã ſibãt. At noſtrates id non tolerãt, tũ pp cõſuetudnẽ, tũ aeris ambiẽtis tẽperaturã. Quinetiã illorũ corpa minus trãſpirãt: noſtratia vero vberi'. Illi aũt vinũ liberaliter bibũt: ſiſ ac ſuillis veſcunt carnibus, q̃ valẽtiſſimę nutriũt. Sũmatim quoq; cõſuetudini aliqd eẽ dãdũ cẽſeo. Nẽpe q
H bis terue cibũ ĩ die aſſumeꝛ ꝓſueuerũt, ꝓdictũ viuẽdi modũ nõ tolerabũt, ꝓcipuè calidiores naturę, & q̃bus multa ſit trãſpiratio. Si itẽ cõiectes ęgritudinẽ à vigore lõgi' abeẽ, atq; ęgrũ virib' eẽ ĩbecillioribus, à prĩcipio cibũ offeres copioſi': cũ vero ĩ vigore cõſtiterit, tũc ſubtrahẽd': atq; virtutis robur à ꝓbo tẽperaméto ĩtelligit. Porrò calidiores, ſiccioresq; naturę nõ tta facile inediã ferunt: maxĩe ĩ ęgritudinib' ſibi cognatis, & tpe calidiori. Qđ ſi diuti' in inedia cõtineaũt, à febrib' debili
I b' ad vehemẽtes ꝓducent: aliqñ itẽ ad hecticas: fames nanq; ſuccos & vberiores gignit, & factos adurit. Cibãdi verò tps in prĩę acceſſionis remiſſiõe, & añ ſcdę initiũ, ĩ quo nã cõcoctionẽ ſuccorũ peragit. Ad hęc vires ſouẽdę, ne ſymptoma piculoſum cõtĩgat cuiuſmodi ẽ ſyncope, vbi tãdẽ alẽdus ſit ęger. Quãobrẽ ĩ prĩcipijs quoq; acceſſionũ nutriẽdi ſunt, q̃ ſyncopes piculũ vitare cupiũt, quẽadmodũ fecit Gal. ĩ eo, cui diatritõ. colẽtes medici triũ dierum inediã ꝓſcripſerãt. Interdũ ẽt ĩ media acceſſione dare cibũ cogimur. Pręterea ĩ cõtinuis cõſyderata prĩ cõſuetudine, nutriẽdi tps eligem', ĩ K
quo remiſſior ẽ febris. Hora ãt diei magis idonea erit veſpa, ac matutina. Ad hęc vina odota, leuia, oligophora pituitoſę, ac melancholicę febri accõmodatiſſima: ijs ãt q̃ vehemẽtibus atq; deurẽtib' corripiunt, vino penitus interdicendum.

De balneo in febricitantibus. Ca. 18.

LAuactũ declinãtib' febrib' tẽpeſtiuè ſubibũt: qm̃ qđ tenue ẽ ſuccorũ, expurgat. Qui vero ĩ prĩcipijs balneo cõmittunt, rigoribus afficiunt, in ijſq; ſucci p vniuerſum corp' liquãt, ſiſ ac obſtructiões maxĩmè generant, ĩterdũq; in prĩcipẽ L
parte abſceſſus decũbit. Caloris itẽ atq; ſiccitatis ĩcremẽtũ facit, ſiue ſit in aqua calida, ſiue ĩ aere balnei calido pſiſtat ęger. Caueãt ĩſup à frigida lotiõe: q̃ppe ea ĩcrudeſcũt ſucci.

Galeni curatio febrium à ſuccis lentis ortarum. Cap. 19.

GAlen' noſter febres à ſuccis viſcidis ottas ſola frictiõe ſanat. qđ te cõtẽplari accuratè volo. qđ. n. oberit, quo min' ſucci ĩ totũ corp' diffundant tali frictiõe? Quinetiã ille ipſe lib. de ſanitate tuẽda, laſſitudinẽ hoĩs, cui' corpus plethoria laboret, & ſuccis viſcidis ſit refertũ, cu M
rãs, ꝓhibet, ne exerceaꝛ, vlloue motu valido agiteꝛ, neue fricetꝛ, neue laueꝛ: frictio etenim q̃ ſubcutes ſunt, & ĩter muſculos, vacuat: at q̃ ĩ venis cõtinẽtur, purgatione tñ educunt. ꝙ ſi p ſanitatẽ qs frictionẽ adhibeat, ita vehemẽtẽ, q̃ ꝓcepit Gal. abſceſſus ſanè, atq; vlcera neceſſario p sũma cutis etũperent. Finis.

Quãquã ſequẽs Cãticorũ lib. opus ſit ab Auic. editũ: quia tamẽ eius expõĩter Auerrois cõmentarios cõnumeratur, ideo ipſum Colliget libris annectere voluimus.

Index

INDEX EORVM,

Quæ in Auicennæ Canticis continentur.

† Pars prima, & est pars Theoricæ.

¶ Ractatus primus. De rebus necessarijs in generatione sanitatis. f. 220. G

† Rememoratio definitiõis Medicinę, & eius partium. 220. G

Rememoratio rerum naturaliũ & prĩo de Elemẽtis. 222. G

Rememoratio secundę rei naturalis, & est Cõplexio. 222. I

De cõplexionibus in se. 223. B

De cõplexiõib⁹ horum. 223. M

Rememoratio de complexionibus temporum. 225. C

a * cõplexionũ medicinarũ. Rememoratio a [partiũ, & specierum eius quod augetur, & vegetatur.] 225. H

Rememoratio complexionum ætatum. 227. G

Rememoratio complexionum masculorũ, et fœminarũ. 227. L

* Rememoratio. *[Secunda pars, primo] de signis complexionum sumptis ab habitudine. 228. B

Rememoratio signorum à colore corporis, & primo à colore carnis. 228. K

Rememoratio signorum sumptorum à colore oculi. 229. H

b. tertiæ. Rememoratio b [ ] de rebus naturalibus, & sunt humores. 230. D

De phlegmate. 230. H

De Cholera. 230. L

De sanguine. 231. C

De Melancholia. 231. D

Rememoratio quartę ex rebus naturalibus, & sunt Membra. 231. G

Rememoratio de spiritib⁹, c [et primo de naturali, et postea de vitali.] 233. L c*—

Rememoratio sexta ex rebus d [non] naturalibus, & sunt virtutes. 234. E d*—

* De virtutibus vitalib⁹. 232. L

* De virtutibus animalibus. 235. B

* De operationibus. 235. E

De rebus non naturalibus e [ ] & primo de Aere. 236. A e* si necessarijs.

* De impressione stellarũ in aere cum Sole. 236. E

* De alteratione aeris sm regiones. 236. K

* De alteratione aeris sm montes. 236. M

* De alteratione aeris secũdum maria. 237. D

* De alteratione aeris secũdum ventos. 237. F

* De alteratione aeris secundũ ea, quę ei vicinantur ex terris & aquis. 237. I

* De alteratione aeris secundũ habitationes. 237. K

* De alteratione secundũ vestimenta. 237. M

* De alteratione secundũ odorifera. 238. B

* De operatione colorum in visu. 238. D

Secunda ex rebus nõ naturalibus, s. Cibus & Potus. 238. E

Tertia ex rebus nõ naturalib⁹,

f. Somnus, & Vigilia. 239. M
Quarta ex rebus non naturalibus, f. Motus, & Quies. 240. L
Quinta ex rebus non naturalibus, f. de Euacuatione, & Repletione. 241. E
Sexta ex rebus nõ naturalibus, f. de Passiõibus animę. 242. G

TRactatus secundus, de rebus extra naturã, & primo de Morbis generatis in mẽbris cõsimilibus. 242. L

* De ęgritudinibus membrorũ instrumentalium vel organicorum. 243. K
De solone cõtinuitatis. 244. G
a * — Capitulum [a] [de rebus egrediẽtib9 à natura, videlicet] [b] [ ] de causis [c] [morborum]. 244. M
* De causis effusionis materiæ. 245. F
* De causis ægritudinis calidę. 245. I
Causæ ægritudinum ex frigiditate. 245. L
Causę ægritudinum ex humiditate. 246. E
Causę ex siccitate. 246. G
Causę ægritudinum organicarum. 246. K
Causæ clausionis meatuum & pororum. 247. H
Causæ aptiõis meatuũ. 248. A
Causæ ægritudinis in numero. 248. B
Causæ asperitatis. 248. D
Causæ coniunctionis & vniõis separatorum. 248. F
Cãę solutionis indiuisi. 248. L
Capitulum tertium de [d] [rebus egrediẽtibus a natura, & sunt accñtia] [e] [morborũ.] 249. A
[f] [Accidentia super æqualitate corporis.] 249. G
Accidentia ab egredientibus à corpore. 249. L
Rememoratio Signorũ. 250. E
Rememoratio signorum indicatiuorum. 250. I
Genera Pulsus. 251. C
Signa à Sputo. 254. I
Rememoratio signorũ sumptorũ ab opatione Hepatis. 255. I
De Vrina, & primo de coloribus. 256. C
Rememoratio substantiæ vrinæ. 256. K
Rememoratio [g] [fecis hypostaticę tripliciter variatur ex colore, loco, & substãtia.] 257. A
Rememoratio substãtię. 257. M
Rememoratio odoris. 258. F
Rememoratio signorũ sumptorum a fæcibus [h] [& primo a quantitate.] 258. I
Rememoratio signorũ sumptorum à sudore [i] [& primo a quantitate.] 260. F
Rememoratio signorũ Prognosticorũ [k] [generaliũ.] 261. C
Signa repletionis, & primo fm virtutem. 261. G
Signa repletionis fm membra. 261. M
Signa dominñ Sãguinis. 262. B
Signa Choleræ. 262. G
Signa Melancholię. 262. M
Signa phlegmatis. 263. G
Remem. signorũ pgnosticorũ

b * secũdũ
c * —
d * accñtibus.
e * —
f de accñtib9 pcęptis ex sectibus.
g hipostasi.
h * —
i * —
k * —

tpe

tpe morbi cõtingẽtiũ. 264.E
De Temporibus morbi. 264.I
Rememoratio longitudinis, & breuitatis morbi. 265.H
* —— De Crisi * [et signis eiꝰ*] 266.K
Rememoratio eorũ, q̃ oportet scire in crisi. 267.H
De signis crisim prognosticantibus. 267.K
De diebus Criticis. 268.F
a* quali ſi ant crises. & prio p. Rememoratio a [signorũ sup̃] fluxum sanguinis. 269.L
Signa crisis per fluxũ ventris, vomitum, & Vrinã, & sudorem & b [dolorem.] 270.F
b* apostemata. Rememoratio signorũ prognosticorũ c [mortaliũ sumptorũ ex operationibus.] 270.M
c* — *De signis mortis, & primo de signis sumptis ex operationibus. 271.A
Rememoratio signorũ prognosticorũ mortalium sumptorũ a qualitate corporis. 271.M
Signa ex exeuntibus a corpore. 272.M
Rememoratio signorum laudabilium prognosticorũ. 273.K
Rememoratio canonum, q̃bus vtendũ est in iudicio prognosticandi. 275.K

d* Practica. Pars.ij. & est d [pars Practicæ.]

Tractatus primus, de conseruatione Sanitatis. 276.G
Rememoratio partium Practicæ. ibidem.
Regimen corporis Sani perfecte, & primo quantũ ad Aerẽ eius in generali. 277.F
Regimen comestiõis, vel Cibi in generali. 278.D
De ordine ciborum, & rectificatione eorum. 278.K
Hora refectionis. 279.A
Regimen cibi in qualitate, & quantitate. 279.G
Regimen potus aquæ. 279.F
Regimen vini. 280.B
Regimẽ Sõni, & Vigilię. 280.I
Regimen motus Exercitij, & Quietis. 281.B
Regimen iter agentium, & primo nauigantium. 282.B
e. iter agẽtiũ p̃ tertã & ꝑprie i Regimen e [dictorũ, & primo cum] frigore. 282.H
f* — Regimẽ iter agẽtis f [p̃ siccum tpe calido et sicco.] g [ ] 283.c
g* in calore. Regimen infantis, dum adhuc est in vtero. 283.K
Regimen tpe partus. 284.C
Electio nutricis. 284.I
Regimẽ proprium infantis, cũ exit ab vtero. 285.A
Regimen cõualescentiũ. 286.M
Regimen senum. 286.G
h* corpis neutri, i. qđ in vno mẽbro ẽ sanũ, & i alia non, Regimen h [eius sanitas est diminuta i aliquo ex membris, & non in alijs,] aut in aliquo tẽpore, & non in alijs. 287.G
Regimen eius, in quo apparent signa futuri morbi. 287.K

i* de cura ægritudinũ. Tractatus secũdus i [Practicæ, & de reductiõe sanitatis ĩ ęgris cum cibis, & medicinis.] 288.A
Rememoratio specierum medicinarum. 288.E
Rememoratio solutiuarũ choleræ. 288.I
Rememoratio soluentiũ phleg

ma. 289.D
Rememoratio educentiũ aquã citrinam. 289.I
Rememoratio ſoluentium melancholiam. 289.K
Rememoratio compoſitionis medicinarum. 290.A
Quæ doſis debet dari ex medicinis. 290.H
De ſimplicibus medicinis calefacientibus, a [prẽter quòd educant.] 291.E
Doctrina, quæ ſiccum ab humido diſtinguit, & gradum medicinarum ſimpliciũ. 292.C
Rememoratio virtutum ſecundarũ medicinarum ſimpliciũ, & primo medicinæ b [attractiuæ.] 292.H
Rememoratio virtutũ tertiarũ medicinarũ ſimpliciũ. 294.K
c De cura [Rememoratio rectificatiõis corruptionis, & ſignificatiõis ipſius.] 295.H
d * de ſignis ſignificãtibus malã cõplexionẽ calidã, & de cura ipſius [Rememoratio morborũ ſignificãtium ſupra morbos ex mala cõplexiõe calida.] 296.g
De ſignis malæ complexionis frigidæ. 296.L
e humida aut [calida &] ſicca. 297.G
f * De cura morbi repletiõalis, & condõnib⁹ euacuationis, [Capitulum morborũ de Repletione, & conditiones, q̃ obſeruandę ſunt in euacuatione, & ẽ totum de phlebotomia.] 297.I.
De ſpeciebus euacuationis ſiendæ, & modis. 298.E
g* — Cura morborum g [ex ſanguine] per phlebotomiam. 298.I
*De cura ęgritudinũ sãguinearũ p alia a phlebotõia. 299.M
De morbis h [ex choſa citrina contingentibus.] 300.D
De morbis ex humore phlegmatico. 301.F
De morbis ex melancholia generatis. 302.H
i* — TRactatus tertius i [Practicæ] & eſt manualis operatio k [quæ in tres diuiditur partes.] 303.D
k* — Pars ſecunda manualis, de operatiõe in carne cũ ſcarificatione, aut ventoſis. 304.D
*De operatione in carne cũ ſcarificatione, aut vẽtoſis. 304.D
*De operatione inciſionis carnis. 304.I
Ars cauterij faciendi in carne. 305.E
Ars perforationis. 305.G
l * De cura fracturæ, & diſlocatiõis i oſſe. l [Pars tertia manualis in oſſibus, cuius principium debet eſſe in conſolidationibus fracturarum ipſorum.] 305.H
De Theriaca. 306.G
CVr inuenta ſit Theriacæ compoſitio, & quis eius vſus. Cap.1. ibidẽ
Vtrum Theriaca conferat corporib⁹ ſanis, et qd̃ hoc Auer. ſentiat. Cap.2. 387.G
Quibus ęgritudinibus cõferat Theriaca, & quibus non. Ca. 3. 308.G
Qũo Theriaca corpus iuuet, & qũo non. Cap.4. 310.H
De quantitate Theriacę exhibẽdæ. Cap.5. 311.B
Quænã, & qualis Theriaca bona ſit. Cap.6. 312.G

FINIS. AVI-

AVICENNAE CANTICA,

AB ARMEGANDO BLASII DE MONTEPESVLANO EX ARABICO IN LATINVM TRANSLATA, ET AB ANDREA BELLVNENSI CASTIGATA.

Cum Auerrois Cordubenſis Commentarijs.

Inquit Aboolit Beuroiſt.

A Oſtquam prius gratias egero Deo largienti vitam ꝑpetuam animarum, & ſanitatem corporum, & medicãti morbos magnos per gratiam, quam contulit omni carni, ex virtutibus ſanitatem conſeruantibus & protegentibus à langore, dãte intelligi artem Medicinæ, & ingenium ſanitatis diuinis, animoſis, & intelli
B gentibus: dedi operam ad commẽtandum librum richimatũ, qui intitulatur liber Benchine partium Medicinæ: ipſe enim vniuerſaliter cõcludit eas. Eſt. n. cũ hoc melior valde pluribus alijs introductiõibus & ſummis in medicina compilatis, ordine valde conuenienti ad tenendũ mente vel memoria, dilatãti & deſectanti animam. Fui autem attentus ad exponendum eius dicta, expoſitione qua eius certa intentio cõ
C prehendatur & intelligatur, verborum confuſionem & multitudinẽ poſtponendo. Quoniam authores ſermonum richimatorum in actibus ſcientiarum indigent quandoque diminutione ſermonis & truncatione: necnon etiam mutatione vnius loco alterius explicando ſuã nobilem intentionem. Et ex nunc imploro diuinum auxilium ad perficiendum intentionem horum dictorum, & eximiam ſpeculationẽ, laudabilem eoruudem: necnon vt me perducat cum omnibus fidelibus ſocijs, ad quod ducere debet ſui bonitate, & gratia, eius ſeruitium, atque timor.

†PARS PRIMA, ET EST PARS THEORICAE.

†Tractatus Primus. De rebus neceſſarijs in generatione ſanitatis,

† Rememoratio definitionis Medicinæ, & eius partium.

a Ebēſina *Inquit* [a] [*Benchine, uel Ziem :*]

Tex. 1. H b — *Edicina eſt conſeruatio ſanitatis, et curatio ægritudinis, quæ accidit ex* [b] [*accidentibus in corpore. In al. quæ accidit ex*] *cauſa, quæ in corpore exiſtit.*

Inquit Beuroiſt.

MEdicina eſt conſeruatio ſanitatis, & curatio ægritudinis: Hæc eſt definitio Medicinæ ſm ipſum. Eius aũt pfectio ẽ, vt dicamus: Medicina eſt ars, cuius actꝰ ẽ ex rõne & experimento, ſanitatem conſeruans, & ęgritudinẽ curãs. Cũ aũt dicit ex accẽtibus ī corpore, intellexit ꝙ actꝰ medicinæ ẽ cõſeruatio ſanitatis, & curatio ęgritudinis ī corpe generatę ex eo, qđ accidit ei tũc temporis. ſicut exempli gr̃a, apoſtema accidit in aliquo mẽbro corpis ex aliquo, & illud ẽ ī fuſio ſanguinis ad mẽbrũ apoſtematũ: qđ qdẽ apoſtema cõtingit eo tpe, quo ſanguis infundit ad ipſum. Et ī quibuſdã libris eſt: q̃ accidit ex cã in corpe exiſtẽte. & hęc ẽ litera melior. Vult, & intẽdit ꝙ morbꝰ accidat corpori ex cã aliqua. & ẽt tolerabile ẽ, ꝙ ſit res hęc in corpe ex aliquo accẽte: qm̃ K res egredientes à nã exiſtẽtes ī corpore, tres ſunt, ſ. cã, morbus, & accidens: ſicut in ſequentibus patebit. Nos aũt ponimus in hac definitione, ꝙ eius actus & operatio ex rõne & experimẽto exiſtat: qm̃ nõ ſufficit in hac arte tatio ſine experimento, neq; experimentũ ſine rõne: ſed vtrunq; exigit̃ ĩſimul. Gal. aũt integre definiens hãc artem, dicit eã eſſe ſcĩam rerũ proportionatarũ & continuatarũ ſanitati & ęgritudini & diſpoſitioni mediç, qua nõ percipit̃ in hoĩe ſanitas neq; ęgritudo. i. L hęc ars docet & notificat ea q̃ ꝓportionant̃ & vniunt̃ ſanitati, & ea quę ꝓportionant̃ ęgritudini, & ea q̃ ꝓportionant̃ diſpõni mediç inter ſanitatẽ & ęgritudinẽ. Intellexit autẽ per res proportionatas ſanitati, ipſius cauſas, & ſigna. & illud ĩtellexit p res ꝓportiõatas ęgritudini & neutralitati. Vide igit̃ qualiter patet, ꝙ in hac definitõe deficiat dria, p quã diuidit̃ & ſeparat̃ hæc ars ab ea parte ſcię Nãlis, q̃ conſyderat & ſpeculat̃ ſanitatẽ & ęgritudinẽ. Qm̃ ars Medicinæ proculdubio docet quid ſit ſanitas, & ęgritudo, & earũ cauſas, & ſigna ad conſeruandũ ſanitatẽ, & curandum ęgritudinẽ, & ideo peruenitur̃ ex eius ſcĩa ſanitatis & ęgritudinis ad ianuã, & introitũ cõferentẽ in operatione. Intentio autẽ in ſcĩa Naturali eſt ſolũ ſcire quid eſt ſanitas, & quid ęgritudo, p quã to docet, & ſufficit dño ſcĩæ Naturalis, ꝙ ex intẽtione ꝑdictorũ, ſ. ſanitatis & ęgritudinis adipiſcat̃ finẽ eorũ, quorum diſpoſitio & natura eſt poſſe ſcire. Neutralitas, quã poſuit mediã inter ſanitatẽ & ęgritudinẽ, nõ ẽ ẏa neutralitas. Diuiſit aũt eã M

Vide Sexto Colliget. cap. 1.

I

Gal.

A Ga. in tres modos: quorum Vnus eſt conuale ſcentium ab ægritudine & ſimilium: Secũdus aũt eſt in eo, qui patitur ægritudinem in aliquo mẽbro ſolum: Sed tertius eſt in illo, qui eſt in aliquo tempore abſq; morbo & ſalio æger. Cum igitur morbi definitio ſit nocumẽtum naturalis operationis, patet ꝙ inter nocumentum & non nocumentum non erit medium. nocumentum aũt debile ſupponitur generi ægritudinis, ſicut & operatio debilis ſupponitur gñi ſanitatis, qua fit rectitudo operationis. Hi aũt ſermones indigẽt maio-
B ri expoſitione: ſed intẽtio noſtra in hoc ſermone, vel tractatu eſt compẽdium & abbreuiatio.

2 *Cuius prima diuiſio eſt in theoricam, & practicam. Et theorica ex tribus rebus perficitur, & completur.*

Intendit dicere, quòd medicina diuiditur primo in duas partes. quarum altera theorica, & reliqua practica ſeu praxis nominatur. Et intellexit ex dicto ſuo theorica ex tribus perficitur. quia pars ipſius ſcientifica, & ſpeculatiua perficitur ex
C tribus partibus, quarum immediate poſt facit mentionem. Hæc autem diuiſio non eſt vera: quoniam Gal. dixit in definitione eius, ꝙ ipſa eſt ſcientia ſanitatis, & ægritudinis, & rerum proportionatarum eiſdem, & diſpoſitionis, quę non eſt ſanitas, neq; ægritudo. ſi igitur ſic eſt, omnes partes eius erunt ſcientificæ & theoricæ. non ergo vna ſola theorica, & altera practica. Eſt ergo ſciendũ ꝙ ex opationibus rõnalib⁹ ſunt quędam, q̃ dñr practicæ & actiuæ: quoniam ſciuntur & diſcunt̃ proculdubio operãdo, ſicut operatio & D
ars Carpentariæ, & Sutoriæ. Et quædam dicuntur artes, quę proculdubio diſcuntur vt ſcientia, demõſtrationibus ſ. & definitionibus, quibus perfectę & vltimate aliquid ſcitur. & tale proculdubio eſt ars proprie. & talis eſt diſpoſitio medicinę artis. Neq; longinquum eſt, ſeu impoſſe eſſe aliquam ex artibus & operationibus, quæ ambobus prædictis modis addiſcatur, ſ. ſcientia & operatione: ſi tamen ponamus talem artem & talem operationem eſſe vnicam. Eſt autem opinio, ꝙ talis ſit ars Me
E dicinæ. & hoc ideo, quoniam pars ipſius, quæ manualiter exercetur, ꝙ proculdubio vtendo, & operando addiſcitur ſecundum maiorem partem ipſius. Modus igitur huius diuiſiõis poteſt eſſe, ac ſi diceretur ꝙ ſcientia artis medicinę diuiditur in duas ſcientias ſeu partes ſcientificas, ſ. in ſciẽtiam eius cui coniungitur dominus ſcientiæ naturalis, & aliam remotã ab eo: hoc eſt dictu ꝙ medicus ſpeculetur in arte ſua duas ſcientias inſimul, ſ. ſcientiam, qua ſpeculatur ſanitatem, & eius cãm, & ſigna, & morbum, & cauſam eius, & ſigna. ſecun-
F da aũt ſcientia, quam in arte conſyderat, eſt illa, per quam conſyderat qualiter, & cum quibus conſeruet ſanitatem. ſi fit etiam qualiter, & cũ quibus curet ægritudinem, & hoc eſt ſpeciale in arte medicinæ. Pars autem, per quam coniungitur hæc ſcientia ſcientiæ naturali, eſt vere & proprie ſcientia, talis ſ. quòd finis intentus in eã eſt ſolum ſcire, & non opus. Alia vero pars ſpecialis in conſyderatione artis medicinæ dicitur, & poteſt dici praxis ſiue actiua, eo quòd affinis ſit, & propinqua operationi:

tioni : cum eius operatio & vſus habeatur, & ſciatur vt plurimum operando, pro quanto ex conditionibus Medici eſt, vt poſtquam ſteterit ſuper ſcientiam Medicinę, & eam intellexerit, ꝙ ſit vſus & exercitat⁹ in operationibus eius. Manualis autem operatio minime, vt diximus, dictis vel ſermonibus addiſcitur, excepta minima parte eius. & ſimile videtur de anatomia. nam modicum eius poteſt ex ſermonibus imaginari. Primus autē, qui expreſſe poſuhanc diuiſionem medicinę, fuit *Iacuain medicus, quem Alcorazoen H redatguit, & reprehendit. iam enim ipſe opinatus eſt quòd radices dictorum Galę. indicent falſitatem diuiſionis prędictę. cui poſt reſpondet Benzoar, qui opinatus fuit inueniſſe hanc diuiſionem in quibuſdam libris attributis & appropriatis Ga. Veritas autem eſt in hoc, ſicut nos diximus.

*i. l. Hamay

3 a. gb⁹ reb⁹ *Ex*[a] [*rebus autem*] *ſunt ſeptem naturales. Et ex eis ſunt ſex, & omnes ſunt neceſſariæ.*

Quoniam prędixit ꝙ pars medicinę theorica perficitur ex tribus rebus, ideo nunc inchoat a prima earum. Vnde inquit ꝙ ſeptem ſunt res naturales: hoc eſt, ꝙ pars prima theoricę partis diuiditur in contemplationem ſeptem rerum naturalium. hę autem ſeptem res naturales ſunt potiſſima cauſa ſanitatis, repertę & exiſtentis in corpore. Et dixit quòd ex eis ſunt ſex alię, & omnes ſunt neceſſarię: hoc eſt ꝙ pars ſecunda partis theoricę diuiditur in contemplationem ſex rerum nō naturalium: quoniam non perficitur eſſe naturale ſine eis. Ex his vero reb⁹ ſunt quędam extrinſecę, & quędam a voluntate, & ex eis quędā animales: quę omnia ex neceſſitate corpori contingunt. I K

Adhuc ſunt aliæ tres in libris ſcriptæ, ſcilicet morbi, cauſæ, & accidentia. 4

Tertia pars ex tribus partib⁹ theoricę diuiditur in tres partes, & ſcientias, ſ. in ſciētiam accentium, morborum, & cauſarum. qm̄ illud, ſuper quo dēt eſſe medicus continuo attētus, ſunt prędictę tres tres. Vnde eſt, ac ſi diceretur ꝙ theorica Medicinę diuiditur in contemplationem ſanitatis & ęgritudinis. & contemplatio ſanitatis diuiditur in contemplationem ſeptem rerum naturalium, & in contemplationem ſex rerum magis neceſſariarum. & rurſus contemplatio ęgritudinis diuiditur in tres ſcientias, ſ. in ſciētiam morbi, & cauſę, & rei accidens nominatę in hac facultate. nos autem omnem intentionem eius declarabimus in ſequentibus. L

Practica diuiditur in duas ſpecies: quarum una manibus exercetur: et alia cum medicina, necnon eo quod ex cibis ordinatur. 5 M

Qm̄ diuiſerat medicinā in duas partes, ſ. in theoricā & practicam: & theoricā ſubdiuiſerat in partes ſexdecim, in treſdecim, ſ. naturales, & ī tres accidentales: iō ſubdiuidit nūc practicā in duas partes: ex quib⁹ vna eſt manualis, ſicut ſututa vulnerum depoſitio cataractarū, & ſimilia: altera vero eſt, qua cutatur morb⁹ cū medicinis, & cōſeruat⁹ ſanitas cum cibis. hęc aūt pars includit ſcīam naturarum medicinarū, & modū ſciē

di

A di medicamina ex eis, & vſus eorun
1. Colli. in ppm. & i prine. pio i. lib. diuidit medicinā in 7. partes. a. l. ſex dē, & ſcīam ēt de naturis ciborū, & modū cōſeruandi ſanitatē cum eiſdē. Eſſet aūt melior diuiſio q̄ p̄dicta ſi dicerem⁹ medicinā diuidi in *octo partes, ſ. in ſcīam, qua docet q̄d ſit ſanitas: & in ſcīam, per quam cognoſcunt ſigna ſanitatis: & in ſcīam qua natura ęgritudinū cognoſcit: & in ſcientiam, per quā ſciunt earū ſigna: & in ſcīam, ex qua ſcitur ingenium curationis ęgritudinis: & in ſcīam, per quam ſcitur ingeniū conſeruationis ſanitatis.

B Rememoratio rerū naturaliū: & primo de elementis.

C *Proculdubio ex rebus naturalibus ſunt elementa, ex quorum compoſitione exiſtunt corpora.*

Voluit pro certo dicere q̄ prima ex rebus, quas naturales nominamus, eſt ſcīa corporū, ex quorum cōpoſitiōe exiſtūt ęętera corpora mixta. dicuntur aūt corpora illa elīnta. Definitio autem elīnti eſt: quoniam eſt ſimplicius, quod in compoſito reperitur, i. q̄ ipſum eſt illud, ex quo aliquid componitur, & ipſum ex nihilo. Definitur & aliter. ipſum. n. eſt in quo reſoluitur compoſitum cum corrumpitur: ſed ip̄m ī nullū aliud reſolui, vel diſſolui poteſt. Et dixit: Proculdubio. quia ex eorum compoſitione exiſtunt corpora, eo q̄ opinio fuit Hipp. & Gal. q̄ corpora hominum componuntur veraciter ex quatuor elīntis, ſ. terra, aqua, aere, & igne, per viam admixtionis: ſicut oxymel componitur ex melle & aceto. Super his aūt fuerunt valde diuerſę & varię philoſophorum opiniones, ſ. in numero, & natura elemen-

Elīnti defi nitio.

quibus corpora hominū componuntur. Quidam. n. ex eis dixerūt ea eſſe quatuor, ſicut dictum eſt: & quidam aſſeruerūt ea eſſe ſolum duo: & quidam vnū ſolū. Quidam ēt eorū dixerunt ea eē corpora indiuiſibilia eiuſdē naturę, opinātes q̄ hęc corpora, & oīa entia compoſita generantur ex eiſdem. D

Sermo quidem Hippocratis in libro de Elementis in his eſt ſermo uerus, ſ. quòd ſint quatuor: aqua, ignis, aer terra. 7

Sermo Hipp. dicentis q̄ quatuor ſunt elīnta in numero, ſ. aer, ignis, aqua, & terra, eſt verus. E

Probatio ueritatis prædicti ſermonis eſt: quoniam cum corpus corrumpitur, reuertitur in eadē. 8

Probatio ſermonis Hipp. ſ. q̄ corpora mixta ſunt compoſita ex his quatuor corporib⁹, eſt cū eo, q̄ videmus corpus aīalis mortui diſſolui & reſolui in prędicta quatuor elīnta. Quod aūt diſſoluitur & reſoluit in aliqua, ꝓculdubio vī componi ex eiſdē. neq; reperitur aliquid aliud, ī q̄ hoc diſſoluatur & reſoluat. Cū aūt aīal moriť, eius partes ſiccę reſoluuntur & conuertuntur in terram, & humidę in aquam, & calidę in aerem, & ignem. Eſt autem hoc notū ad ſenſum ei, qui curioſus, & attentus eſt ad videndum illud. Patet autem ipſum cōponi ex his quatuor, eo q̄ eſt corpus terminatum habēs eſſentiam. Omne autem corpus tale componitur ex terra & aqua. fit. n. proculdubio corp⁹ tale, cum malaxatur terra cū aqua: & poſtiſſime ſi coquatur ad ignem tandiu, donec efficiatur ſimile teſtę. Sic igitur ſic F

eſt

G est,patet in ipso quatuor elementa exiſtere.& hoc est,quod Deus inqt, cuius nomen semper exaltet.Creaui hominem ex luto,sicut testam figuli.Huius autem probationes perficiuntur in Naturali facultate.Medicus autem inquantum hmõi,nequit hoc vere & demonstratiue declarare:supponit autem nihilominus hoc, & accipit a domino scięt̃æ Naturalis. ipse tamen declarat hoc I libro de Victoria & de certamine: sicut facit hoc in libro de Effatis Ga.

9 H *Si non esset nisi vnum elementum,nõ esset aliquod animal cum morbo corruptibile.*

Hæc est probatio Hipp.ꝙ corpora animalium non componitur ex partibus indiuisibilibus & vnius naturę:sicut componitur domus ex lapidibus & lignis.Nam si corpus animalis componeretur ex partibus indiuisibilibus, minime corrumperet ex morbo:corruptibile enim corrũpitur proculdubio ex dominio contrarietatis ī eo. Sed si corpora essent vnius & eiusdem naturæ,nulla quidem esset contrarietas corrumpens
I ea,nec ab extra,neq; in seipsis. Verum quia corpora sunt corruptibilia ex seipsis,eo ꝙ in seipsis contrarietatem habent,quod etiam circũdat ea exterius, contrariatur eis.Cũ igitur contraria sint diuersarum naturarum,sequiturꝙ ipsa corpora nõ habeant vnam naturam,neque sint vnius naturæ.Et hęc scripta sunt in lib.de Elementis & in lib.de Humana natura Hippo. hæc autem scientia est de causis vltimans, vel finalibus sanitatis.

Rememoratio secundę ręi naturalis, & est Complexio. K

10 *Post hæc autem scięt̃ia complexiõis est ex iudicijs ī Medicina conferentibus.*

Postq̃ Medicus nouit elementa, ex quibus componitur corpus per viam mixtiõis,decet ipsum scire & cognoscere species complexionis. Iudicium autem huius scientiæ confert in medicina.& hoc quidem est manifestum:quoniam cum ipse cognoscit complexionem exempli gratia, L
esse calidam vel frigidam,tunc quidem si fuerit sanus,erit conseruatio eius in eo,in quo est cũ oĩbus similibus.si vero fuerit æger, eo ꝙ sit lapsus a qualitate sibi naturali ad contrariã,curabitur,si reducat ad qualitatem sibi naturalem prius ī eo exñtem cum eo quod contrariatur, & opponitur qualitati facienti ęgritudinem.Exemplum autem huius est quoniam, si quis calidę complexionis patiatur ægritudinem, per quã eius complexio infrigidatur,erit proculdubio eius curatio,si calefiat, donec M
redeat ad suam complexionem naturalem.

11 *Quatuor sunt potentiæ, seu virtutes complexionis, siue diuiserit, seu composuerit eas vir* [a *consultus.*] a° supra

Quatuor sunt virtutes,quibus cõparatur & refert complexionibus, cum vna ex eis,vel duę noĩantur,velut in cõpositio vl cõplexionato ex eis:& sunt calida,& frigida,hũida,& sicca. Cũ aũt dicit:siue diuiserit, siue composuerit eas vir consultus,intellexit ꝙ cõstanti ꝙ cõplexionibus referatur vni soli

A ſoli ex prędictis virtutibus, vel duabus vniri vel coniungi poſſibus. Cõplexiones vero relatę dominio vni⁹ ex prędictis virtutib⁹ ſunt quatuor, ſ. vel complexio calida, i. ſuper quã caliditas nominatur: vel frigida, i. ſuper quam frigiditas dominatur: vel ſolum humida, i. ſuper quã humiditas dominatur: vel ſolum ſicca .i. ſuper quam ſiccitas dominatur: aut dominatur ſuper complexionẽ caliditas & ſiccitas: vel frigiditas & ſiccitas: aut caliditas & hũiditas, vel frigiditas, & hũiditas. Hę igitur ſunt octo complones, quæ referuntur egreſſui vnius, vel duarum qualitatũ
B a temperamento.

De complexionibus in ſe.

12 *Senſus tactus ſentit & percipit caliditatem, frigiditatẽ, ſiccitatem, & humiditatem.*

Quia prædixerat quòd quatuor erant virtutes ſeu qualitates, ideo nunc manifeſtat & declarat eas. vnde inquit, ꝙ prędictæ virtutes ſunt caliditas, frigiditas, ſiccitas, & humiditas. Intellexit autem per humiditatem mollitiem, & tenuitatem, quã
C tactus ſentit.

13 *Prædictæ virtutes ſeu potentiæ reperiuntur in elementis* b[ ]*tempore* c[*eo quo*] *augetur ſeu pullulat, & in loco.*

b & in
c & i eo quod

Quoniam prędixerat ꝙ virtutes repertę in complexione, ſunt quatuor, rememoratus eſt nunc rerum complexionatarum, in quibus hę virtutes reperiuntur. Ait autem: reperiuntur in elementis, i. in quatuor corporibus, quę ſunt aqua, terra, aer ignis. Intellexit autem per virtutes, D
caliditatem, ſiccitatem, frigiditatẽ, & humiditatem. Et intellexit per tẽpora, quatuor anni tempora, ſcilicet ſtatem, autumnum, ver, & hyemem. & hoc ideo, quoniã quodlibet ex iſtis comparatur dominio duarum ex iſtis virtutibus & qualitatibus. hę tamen qualitates referuntur aliter elementis q̃ aĩalibus, & aliter q̃ tempori & loco. Et intellexit per locum, climata terrę habitabilis. Et intellexit per illud, quod augetur, vegetabilia, & alia. nam complexiones eorum referuntur his quatuor virtutibus.

Elementum ponitur in vltimo ſimplicis complexionis. E 14

Intellexit, ſeu dicere voluit, ꝙ eũ informãtur eſſnta aliqua ex illis quatuor qualitatibus, ꝙ referant ab eo in vltimo. Cum aũt dicit ſimplicis complonis, voluit dicere ꝙ eſſnium ſit in vltimo ſimplicium qualitatũ ex qualitatibus complonalib⁹, quę ſunt caliditas, frigiditas, ſiccitas, & & humiditas. Et ob hoc dicimus, ꝙ ignis ſit calidus, vel ꝙ aqua ſit frigida, intelligentes pro certo. & hoc dĩ de eis, eo ꝙ ſit in hoc in vltimo, i. ꝙ nõ ſit aliquid calidius igne, cum ipſe ſit calidior omni calido complonali. ſic etiam eſt in alijs qualitatibus ipſorum. & hoc quidẽ manifeſtum eſt. Aliud vero cõplonatũ, eo ꝙ eſt mixtum, & cõponit ab extremis in vltimo, i. ex quatuor qualitatibus, q̃ ſunt in eſſntis, ideo fuit medium inter ea in predictis qualitatibus ratione confractionis partium eorum ad inuicem. Vnde ſic eſt in oĩbus mixtis & medijs inter prędicta, ſicut in colore bruno dicto Arabice ebam, ex albo ſ. & nigro compoſito:

G posito: qui nec dicitur nec imaginatur albus, vel niger in vltimo, ſed dꝫ ꝙ ſit in ipſo niger in parte, & albus in parte. Vnde ſic eſt negociū qualitatum in elꝫntis, & mixto ex eis complexionato. nam ſunt in elemẽtis vltimatę, in mixto vero & complexionato confractę.

15 *Caliditas eſt in igne, et aere: frigiditas uero in terra, et aqua: et ſiccitas inter ignem, et terram: et teneritas inter aquam, et nubem.*

Quoniam prędixerat ꝙ elemẽta informata prędictis virtutibus, ſiH mantur eiſdem in vltimo, notificat nunc, quę ex his virtutibus referant cuilibet ex elementis. Vnde inquit: caliditas eſt in igne & aere. & intellexit ꝙ quę ex eis informantur caliditate, ſunt duo, ſ. ignis, & aer: & quæ ex eis informantur frigiditate, ſunt etiam duo, ſ. aqua, & terra. docet tamen ſcire aquam frigidiorem terra ſicut & ignem calidiorem aere. Nec eſt hic ignis ſenſibilis ille, qui eſt elementum, ſicut ait Alexan. quoniam iſte ignis eſt cauſa corruptionis, nõ exiſtentię vel eſſe alicui⁹: ignis vero, qui eſt elementum, eſt & habẽt I eſſe, cauſa eſſe & generationis. Eſt autem iſte ſuper aerem in concauo orbis cœli. nec habet calorem in actu: quoniam calor eſt proculdubio res accẽs huic igni ſenſibili: eo ꝙ in corpore terreſtri exiſtit. hoc totum eſt in naturali ſciẽtia manifeſtũ, & ꝓbatũ. Cum aũt dixit: ſiccitas eſt inter ignem & terram, voluit dicere ꝙ duo elꝫnta ſicca ſunt, ſ. ignis, & terra: terra tñ ſiccior eſt igne. Et cum dicit: & teneritas eſt inter aquam, & nubẽ, intellexit per teneritatẽ humiditatẽ, & per nubẽ aerem: ac ſi diceret duo elꝫnta humida ſunt, ſ. aer, & aqua. Oportet tñ ſcire aerẽ eſſe hũidiorem aqua, & ꝙ aqua ſit nihilominus potentior in humectatione corporum, quibus obuiat, q̃ ſit aer.

Significatur nobis eſſe et generatio inter ſpecies ipſorum, cum diuerſificentur adinuicem, et uniãtur, ſiue coniungantur. 16

Intellexit ꝙ prędictę qualitates diuiduntur in diuerſas ſpecies, quia in quibuſdam variantur, & in q̃buſdam vniuntur, & aſſimilantur: qꝫ quidem ratione harum partium & diuerſitatum, eſſe ſignant, & gñatiL nem. Et proculdubio diuerſificantꝫ inuicem, quę ex eis diuerſificantꝫ, rõne contrarietatis earum: & vniũtur ſeu coniunguntur, eo ꝙ duo ex iſtis vniuntur & aſſociantur in vna & eadem qualitate: volo dicere ſicut aſſociationem ignis & aeris in caliditate, & aquę & terrę in frigiditate.

Nota d ignẽ elꝫntari, & hoc ſuperiori

De complexionibus hominum.

Diuerſificata fuerunt inuicem, ne eſſent quid unum et idem: et fuerunt coniuncta, et unita, ne uiderentur omnino contraria. 17 M

Ratio quidem eſt, quare non fuerunt a principio vnum & idem: qm̃ ſi fuiſſent quid, non reperiretur aliquid diuerſum ab eis. Cum autem dixit: & fuerunt coniuncta, ne viderentur omnino cõtraria, Intellexit ꝙ oportebat, vt aſſociarentur qualitatibus, ne contrarientur ex omnibus partibus ſuis. ex hoc enim fuiſſet difficilis eorum mixtio, & compoſi-

Ima

18 *Imaginamur complexionem ĩ*
A *alio ab elementis, puta in compoſi*
ex *to*[a] *[ab] eis à prædominante.*

Intellexit ꝙ nõ imaginemur mixtum informari iſtis qualitatibus, eo ꝙ in ipſo vltimentur: ſed dicitur & imaginatur tale a tali qualitate prædominante in ipſo. Cuius exemplũ eſt de leone, cum dicimus ꝙ ſit calidus & ſiccus, non intelligentes illud de eo in vltimo: ſicut facimus de igne, cum eũ ſic nominamus. vnde intelligimus ꝙ caliditas & ſiccitas dominentur in eo pluſquam frigiditas & humiditas: volo dicere ꝙ hę
B duæ partes ſunt in eo maiores, & ampliores.

19 *Ponimus æquale, et temperatum ad referendum ei, eo quod habeat quatuor facies coniunctas.*

Omne, quod imaginatur informari dominio vnius vel duarum ex iſtis qualitatibus, ĩtelligitur proculdubio eſſe tale in comparatione ad temperamentum, & æquale, in quo ſcilicet reperiũtur quatuor qualitates æqualiter: volo dicere ꝙ reperiat in eo tantum ex caliditate, quãtum ex frigiditate, & ex ſiccitate, quantũ
C ex humiditate. Sũt autem quidam opinati ꝙ hęc complexio ſit ſm opinio. Gal. complexio hominis temperatam complexionem habentis, i. ꝙ quatuor qualitates complectuntur in eo ęqualr, aut prope æqualitatẽ: & maxime, vt dicit, in cute manus, & ex cute manus ſignificatur ex cute digiti medij. Ex ſermone ſuo nihilominus intelligitur ꝙ ſic, & dicatur in eo temperamentum & ęquale medium in ſpecie. Exemplũ eſt: quoniam quamuis caliditas, & ſiccitas dicantur dominari ſuper leonẽ, D
tñ eius cõplexio hẽt duo extrema & mediũ inter duo extrema dr ęquale & tpatum. & ex iſta compl'one exercet leo operationes ſuas meliori modo quo poteſt, inquantum leo. Ponuntur etiam exemlpa huius ęqualis, & egredientis ab æqulitate eius ĩ his, quę fiunt artificialr. Vnde exempli gratia dr oxymel ęquale, & tpatũ, cum ponuntur in eo mel & acetum in tali quantitate, & proportione, ꝙ reperiatur ex eis operatio oxymellis perfectior & laudabilior, quę poſſit eſſe. ſed dr egrediens, cum prędictę qualiates reperiuntur auctę vl E
diminutę. tale autem ęquale reperitur, & debet intelligi in qualibet ſpecie: & tale etiam debet intelligi ĩ homine temperato, & ęquali. Oſtẽſum eſt autem in naturalibus, ꝙ ęquale, in quo partes elementorum componuntur ęqualiter, ſit prohibitum, & impoſſibile inueniri. Cum igitur erit in homine ęqualitas prędicta, poterit quidem intelligi ꝙ dicat' ęqualitas de eo per comparationem ad extrema ſuę ſpeciei, & ꝙ extrema ipſius dicantur egredi ab ęqualitate p comparationem ad ipſum. Poſſumus & intelligere ęquale prędictũ F
ex proportione & comparatione eo' ad partes elementorum, referendo quaſdam ex eis quibuſdã ex eiſdẽ.

Cum autem intelligetur in eo huiuſmodi proportio, reperietur in eo, inquantum eſt homo, caliditas naturalis maior & fortior frigiditate, & humiditas ſiccitate. Si igitur ſic eſt, erit complexio hominis in generali calida & humida, habens duo extrema, multa & magna diuerſitate diſtantia ab inuicem. Vnde homo, cuius caliditas repe-

titur

G ritur minor caliditate prædicta, dr frigidus per comparationem ad hãc complonem hominis ęqualem. & ſimiliter cuius humiditas reperitur minor humiditate prędicta, dicitur ſiccus per comparationem ad prędictam complexionem. & ille, in quo prædictę duæ æqualitates ſic ſe habent, dicitur frigidus & ſiccus. & in quo caliditas & humiditas ampliores & fortiores ſunt q̄ in prædicto, dicitur calidus & humidus. Ratione autem huius complexionis vituperat, & arguit Gal. dicentem comple
H xionem temperatam calidam & humidam eſſe: neq; intelligit ꝙ calidũ & humidum dicantur de duab⁹ cõplexionibus prædictis ęquiuoce. Vnde qui ex Antiquis dixit æqualem & temperatam complexionem hominis eſſe calidam & humidam, dixit verum, dum intellexit hoc de calido & humido temperate, non aũt de calido & humido egrediente ab æqualitate, & temperie prędicta.

20 *Fuerunt autem miſtæ, & completæ in eo ſecundum exiſtimationem, ut eſſet pondus, & menſura.*

I

1 Elementa fuerunt quidem mixta in hac complexione æquali ſecũdum exiſtimationem æqualem: & fuit hæc complexio ſicut ferrum, quo cæteræ res ponderantur. Cum autem reperitur complexio diuerſa ab iſta, imaginatur per informationem qualitatis, qua diuerſificat ab ipſa. ꝙ ſi fuerit calidior, dicemus eã eſſe calidam: & ſi ſiccior, dicemus eam eſſe ſiccam. Sic igitur ſcitur cõplexio inęqualis per æqualem. & ob hoc nominauit eam pondus, & menſuram.

Si aliquod ex eis declinauerit K
ad aliquod extremorum, non tamẽ 2 1
inde expoliabitur, uel circunſcribetur a uirtutibus prædictis, & erũt nihilominus in eo abſq; æqualitate, & temperie prædicta.

Quæcunq; ex cõplonibus declinauerit ab ęqualitate ad aliquod ex contrarijs extremis, non euacuabit inde a quatuor uirtutibus, ſ. caliditate, frigiditate, ſiccitate, & humiditate. non tñ erunt in ea ęqualiter & temperate, ſicut in complexionibus temperatis.

Denominatur autem a nomine prædominantis: ut igneum, terreum, aqueum, aereum. ſunt. n. ex eis, quæ comparãtur aeri. Oẽs aũt dicuntur [a *ſic per modum tranſitus,*] *& minus proprie.* L 2 1

a fm vitã ſeu ſemitã medicorum.

Complexio egrediens & declinans ab ęqualitate, denominatur a noĩe ignis, i. calida & ſicca: & a nomine terræ, i. frigida & ſicca: & a nomine aquæ, i. frigida & humida. Intellexit cum dicit: ſunt ẽt ex eis, quę comparant aeri, quę ſunt calida & humida in complone. & pro certo M dicit hoc, ꝓprie fm opinionem meam, ꝙ oportet vt qualitates, quibus appropriantur & referuntur complexiones, ſint binæ & coniunctę, ſicut ſunt in elementis & humorib⁹. & ſic eſſent ſolum quatuor complexiones, ſ. calida & ſicca relata igni, & cholerę: & calida & humida relata ſanguini, & aeri: & frigida & humida comparata aquæ, & phlegmati & frigida & ſicca comparata terræ, & melãcholię. Et proculdubio poſſibile eſt inuenire calidam cõplexionem

nem

A nem ſolum per ſe, aut frigidam, aut ſiccam, aut humidam verbo & diuiſione: ſed in effectu non eſt conueniens eas inuenire. Si autem quis opinetur poſſibile eſſe, ꝙ elementa cõplectantur omnino ſm æqualitatẽ: ſciat eſſe in naturalibus declaratum ꝙ eſſe & generatio fiat, cum qualitates actiuæ, vtpote caliditas & frigiditas dominantur ſuper paſſiuas, ſ. ſuper ſiccitatem & humiditatem: & ꝙ corruptio fiat ex contrario huiꝰ, ſ. cum qualitates paſſiuæ ſuper actiuas dominentur.

23 B *Iam quidem perfectæ ſunt nouem ſpecies complexionis: neque* [b] *[nunc accedam ad diuiſionem nouam.]*

[b] addidi ſ. eis aliqd de nouo.

Inter has autem nouem intellexit cõplexionem æqualem, & octo egredientes ab æqualitate, quatuor ſ. compoſitas, ſuper quas dominant duæ qualitates: & quatuor ſimplices, ſuper quas vnica ſolum ex quatuor qualitatibus dominatur. hæ tamen, vt diximus, minime reperiuntur. Hoc autem proculdubio opinatus eſt Gal. eo ꝙ parum didicerat, & imperfectus erat in ſcientia Naturali. C Oportet etiam ſcire ꝙ ſpecies cõplexionis ſunt ſpecies ſanitatis reptæ in membris ſimilibus, quorum ſ. totius & partis eſt idem nomen: ſicut caro, cuius pars etiam nominat caro, ſicut ipſa tota. non tamen ſic eſt de manu, & pede, quę membra organica nominantur.

Rememoratio de complexionibus temporum.

24 *NVnc autem loquar de tempore ſecundum opinionem & exiſtimationem: non enim eſt in eo ſtylus, & modus inueſtigãdi ſubtilis. Hyems autem habet vim & naturam phlegmatis: Et ver excitat ſanguinem: Aeſtas vero choleram rubeam: Et Autumnus choleram nigram.* D

Quia locutus eſt de ſpeciebus cõplexionum hominis, voluit nunc loqui de ſpeciebus complexionum tẽporis. Cum autem dixit ꝙ hyems habet vim phlegmatis, intellexit ꝙ complexio hyemis ſit frigida & humida, ſicut eſt phlegma: & ob hoc generatur & augmẽtatur phlegma E in ea. Et cum inquit, ꝙ ver excitat ſanguinem, intellexit ꝙ ſanguis generetur in eo. Cum vero dixit ꝙ æſtas choleram, voluit etiam dicere, ꝙ in ea generetur cholera: eo ꝙ ſit calida & ſicca, ſicut eſt & ipſa. Et cũ dixit ꝙ autumnus choleram nigrã, voluit dicere ꝙ autumnus in natura ſua ſimiletur choleræ nigræ, ſ. in frigiditate & ſiccitate: & ob hoc generatur, & multiplicatur in eodem. Et verum eſt quidem quod de vere dicit, ſ. ꝙ ſit calidus & humidus. Eſt tamen contra intentionem Gale. in F de complexionibus. dicit enim ibi Lib. j. ꝙ ver ſit tempus temperatum & ęquale, in quo reperiuntur quatuor qualitates cum æqualitate. Conſtat autem ꝙ ſi eſſent repertæ in eo quatuor qualitates cum æqualitate, in eo vitæ operationes minime eſſent decentius coaptatæ, quarum cauſa eſt caliditas & humiditas: quàm operationes vitæ contrariæ, quarum cauſa eſt frigiditas & ſiccitas. Si etiã fuiſſent ſic in eo ęquate virtutes & qualitates primæ, minime fuiſſet in eo appropriata gene. auo: neq; etiã

G augmentum alicuius humoris ī homine, nec ī alijs ab eo: nec etiam generatio & eſſe alicuius rei. oportet ergo neceſſario, vt ipſum ſit calidū & humidum. Eſt nihilomin⁹ ęquale & temperatum: eo ꝙ ſit inter hyemem & æſtatem medium. & cum non ſint niſi quatuor tempora, neque etiā niſi quatuor humores, manifeſta eſt ſignificatio ꝙ non ſint ēt niſi quatuor complexiones compoſitæ & inæquales. nam ſi poſſet inueniri complexio ęqualis, taliter ſ. ꝙ elementa in ea æqualiter miſcerē

H tur, minime inueniretur aliqua operatio in hac complexione, primis qualitatibus appropriata, eſſetq; neceſſarium ne haberet formam, ſcilicet vnam.

c complexionū medicinarū. Rememoratio c {partium, & ſpecierum eius quod augetur, & vegetatur.}

25 *Quod autem augetur, & minoratur, diuiditur ī ſpecies mineralium, & plantarum, & animalium corpus habentium.*

I Quia locutus fuit de complexione hominis & temporis, voluit & nunc loqui de complexione medicinarum ſermone vniuerſali. Hoc autem negocium pertractauit Gale. ī tractatu tertij libri ſui de complexiōibus: quamuis pars inueſtigationis ſuę in hoc opere ſit in complexione hominis, præter ꝙ ſpeculetur in complexione medicinarum. quoniam ſpeculatio, & inueſtigatio de complexione hominis eſt ſpeculatio ſuper ſciētiam ſanitatis eius: ſpeculatio autem & conſyderatio de cō plexione medicinarum eſt contem- K
platio inſtrumentorum & organorum, quibus ſanitas efficitur. verum quia ambo conueniūt & vniuntur in complexione, poſuit tractatum eundem in ambobus. Auctum ſiue quod augetur, de quo fit hic mentio, diuiditur in tres ſpecies, ſ. in ſpecies mineralium, plantarum, & animalium, & partium & ſpecierum ipſarū: hoc eſt, ꝙ hæ ſunt tres ſpecies medicinarum. Et nominauit minerale auctum & vegetabile tranſitorie & min⁹ proprie. & hoc ideo, quoniam vegetabile habet animam, ꝙ- L
culdubio: minerale vero non habet eam. & hoc quidem eſt in ſcientia Naturali patefactum.

Quod vincit & ſuperat corpus, 26
eſt medicina. Quod vero nutrit & auget, eſt cibus.

Notum eſt illud, ꝙ id quod vīcit corpus, eſt medicina: & illud, quo cibatur corpus, eſt cibus. Intellexit autem cū dicit ꝙ medicina vincit corpus, ꝙ & ipſa immutet corpus: aut ad caliditatem, ſi fuerit calida: aut ad frigiditatem, ſi fuerit frigida: & ſimiliter ad alias qualitates ab iſtis. hoc aūt fit tunc, cum corpus immu- M
tat, & alterat eas ad ſui ſubſtātiā. alterat quidem ad ſui naturā quicqd ingredit' ipſum: ſi tñ nō perfecte fuerit illud naturale, immutat cum aliqua mutatiōe. Si vero cibus, ſolum immutat ipm, pręter ꝙ immutetur ab eo. nam cum cibus conuertitur ī partē alicuius membri, conuertit' ad ſimilitudinē illius mēbri. Sed cū cō uertit' medicina in partem, vel hūiditatē alicuius mēbri, conuertit' ad ſimilitudinem eius. & rōne huiⁿ⁹ medicinę curant' ęgritudines, ſ. rōne cō

tra-

A trarietatis, quam habent ad malam complexionem corporis, nã cũ gñatur in corpore cõplexio calida, & efficiens ægritudinẽ, erit quidem eius cura cum medicina gñante in corpore complexionẽ cõtrariã efficienti ęgritudinẽ prędictã. Eſt aũt ſciendũ ꝙ idẽ eſt numerus ſpecierũ complexionum medicinarum & ſpecierum complexionũ hoĩs, i. calida & humida, calida & ſicca, & aliæ abiſtis ex nouem ſpeciebus complexionũ ſm opinionem & doctrinã Gal. aut ex quatuor ſpeciebus ſm opinionem primorum.

B 27 *Complexio habetur & cognoſcitur ex ſapore, &* [a] *[hoc ſyllogiſmo vero & iuſto.]*

a ex tõne vera & ſa ãa.

Quia autem operatio horũ triũ generum medicinarũ minime manifeſtatur in corporibus, niſi prius ex ipſis corporibus immutentur, iõ dicemus ꝙ fuit calida, frigida, humida, & ſicca in potentia: intelligentes ꝙ calefaciant corpus, infrigident, deſiccent, & humectent ipſum in potẽtia, non autem in actu. elementa vero reperiuntur proculdubio ſenſu tactus calefacientia, & infrigidãtia,
C deſiccantia, & humectãtia, pro quãto dicim⁹ ꝙ ſunt actu calida. Et qa immutatio trium ſpecierum medicinarum, ſ. mineralium, plantarũ, & animaliũ, percipitur, vt diximꝰ, poſt ingreſſum earum in corpore: ideo proculdubio certus modus cognoſcendi operationem earum eſt experimentum & hoc, qm̃ opinio eſt, ꝙ operatio medicinę in corpore dẽt eſſe conſimilis vt plurimum complexioni ſuę: vt ſi complexio medicinę ſit calida & ſicca, debet eſſe in corpore calefactio & deſiccatio: & ſiſt de frigiditate, & alijs qualitatibus etiã. D Vnde ex quo inuenerit demonſtrationes & ſyllogiſticas rationes ſuper complexionem medicinarum, erit quidem poſſibile Medici inuenire modum ſyllogizandi ſuper operationes earum in corporibꝰ: hoc eſt, ꝙ ex quo extiterint ſuper complexionem medicinæ rationibus ſyllogiſticis, ſcient quidem ꝙ operatiões eius in corpore ſimilentur illi complexioni. Sunt autem quinq; modi, quorum fecerunt rememorationẽ ad ſciendum complexionem medicinarum, ſ. ex celeri & cita mutatione ad ignem, & celeri congelatione E ipſius, ſapore, odore, & colore. Sunt tamen adhuc multo plures modi, quos alibi retulimus, ex quibꝰ ſunt xviij. quorum rememorationem fecimus, ſ. de ſignis ſuperioribus, ĩ iiij. Mete. Quia vero perfectius, & fortẽ ex his ſciuntur de ſapore, fuit contẽtus vir iſte ex rememoratione ſaporis ſolius, non curans de alijs ĩ hoc loco. Voluit ꝙ complexio medicinarum cognoſcatur per ſaporẽ. & hoc quia ſenſus guſtus percipit ſaporẽ: & ſapor proculdubio ſignificat ſuã complexionem medicinę, & ſyllo vero & iuſto, vt ipſe dixit. F

Dulcis, & ſalſus, & amarus, 28 *ſiccitatem: acutus uero, calorem.*

Hi tres ſapores cõueniunt & vniuntur in ſignificando ꝙ dñans ſuã complexionẽ medicinæ ſit ſiccitas: & non ſolũ ſiccitas, ſed ẽt caliditas. Significat etiam caliditatem & ſiccitatem ſapor acutus: dulcis tñ eſt ſignum minoris caliditatis & ſiccitatis ab eo, quod naturæ comparetur noſtrę in ſimilitudĩe. Et poſt ipſum in caliditate & ſiccitate eſt ſalſus. &

G hoc, quoniã in ſalſo eſt ſubſtantia humida aliqua vſta. Et poſt ſalſum eſt in hoc amarus: ipſe.n.eſt fortioris caliditatis & ſiccitatis. & hoc, qñ viſum eſt Galeno, ꝙ amarus ſapor cauſatur ex ſubſtantia terrea vſta. Nos tñ videmus plures ſpecies rerũ, quarum natura frigida eſt & ſicca, & nihilominus habent ſaporem amarum. vnde fructus vegetabilium qui dulcorantur in fine, ſunt vt plurimũ amari ſaporis in principio.

29 *Omne liquidum, non habens ſaporem manifeſtum, eſt æquale, &*
H *temperatæ forte complexionis.*

Concordati ſunt ꝙ habens ſaporem manifeſtũ, ſit inæqualis cõplexionis. Poſtquam ergo contenti ſumus eius, quod dixerunt de ſapore manifeſto, & habente ipſum, ſequitur neceſſario ꝙ non habẽs ſaporẽ ſit ęqualis & temperatę cõplexiõis.

30 *Omnis ſapor ponticus, & aceto ſus frigidus eſt & ſiccus: necnon etiam omnis ſtypticus.*

Hoc eſt, quod Gal. opinatur proculdubio, ꝙ ſapor ponticus, & ſtypti
I cus generentur ex ſubſtantia frigida terrea & groſſa, & acetoſus ex ſubſtantia terrea frigida & ſubtili.

31 *Omne habens dominium pinguedinis, & unctuoſitatis, eſt calidum & humidum: & pure inſipidum frigidum & humidum.*

Dicim⁹, ſapor iſte eſt vnctuoſus, & per conſequens calidus & humidus. & hoc ideo, quoniã vnctuoſum ſm Medicos eſt compoſitum ex ſubſtantia aerea: aer autẽ calidus eſt & humidus. Sic igitur ſunt in generali * iſti octo ſapores, quorum ipſe
K præmiſit rememorationem: & inſipidum carens omni ſapore dicatur eſſe nonus. Medici autem ſunt hui⁹ opinionis, ſ. ꝙ cauſę ſaporum ſunt, ſubtilitas ſubſtantię, & ſpiſſitudo, & mediocritas inter ipſa. Dicimus igit ꝙ cum groſſities ſubſtantię vnietur frigiditati, cauſabitur & generabit ſapor ponticus, & ſtypticus. ſed cum groſſities erit cum caliditate, generabitur ſalſus, & amarus. ſed cum vnitur ſubtilitas frigiditati. fit inde ĩſipidus. videtur tñ ꝙ ſapor referatur ad groſſitiem & ſubtilitatem per accidens: quoniam cauſa gñiabilis vel
L corruptibilis cuiuslibet ſunt quatuor qualitates. videtur ẽt ꝙ ſapor dulcis & amarus ſint tãq̃ duo extrema contraria inter duos ſapores, & ꝙ alij ſapores ab iſtis ſint medij ĩter ipſos: ſicut omnes colores ab albo & nigro ſunt medij inter album & nigrum. Eſt & ſciendum ꝙ, ſignificatio ſumpta ex odore eſt debilior q̃ ſit ſumpta ex ſapore: q̃uis odor plurimum ſignificet ſuper ſaporem. Fuit autem ſignificatio ſumpta ex odore debilior: quia pars, ſuper quã dominatur odor in medicina, quan
M doq; non extenditur per eam totã, ſed exiſtit in quadam parte eius: ſapor vero diſpargitur, & exiſtit per totum ſaporabile. Et odor quidem aromaticus ſignificat ſuper caliditatem in generali, paucis exceptis, ex quibus manifeſta ſunt roſa, & myrta, nenufar, & violæ: quorum ipſe rememorationem faciet conſequenter. Et proculdubio ſignum ſumptũ ex colore, eſt adhuc debilius ĩ ſignicando ſuper complexionem medicinæ: quoniam vnus & idem color quandoq; ſequitur ad caliditatem

* a. Liſtita

&

A & frigiditatem: cuius exemplum eſt color niger, qui ex caliditate genera tur, & etiam quandoq, ex frigiditate. accipitur tamen ſignum ex colore ſuper diuerſas ſpecies vnius & eiuſdem rei. cui⁹ exemplum eſt, qm̃ vinum rubeum calidius eſt vino citrino, & citrinum eſt calidius albo. Iam aũt dixit Gale. de modo ſignũ accipiendi ſuper complexionẽ medicinæ à ſui celeri & cita mutatiõe, & conuerſione ad ignem: q̃ omnis medicina ſubtilis, & non ſpongioſa conuertibilis cito ad ignem, eſt neceſſario calida, & cito digeritur. Pro
B culdubio poſuit ſeu ex conditiõe addidit q̃ ſit ſubtilis: quoniam habẽs dominium viſcoſę vnctuoſitatis, qđ Arabes larg nominant, conuertitur ad ignem frequenter de facili, neq; tñ conuertitur celeriter ad naturalẽ calorem. Proculdubio adiunxit ex conditione non ſpongioſa: quoniã arundo feſtinanter inflammatur ex igne, nec tñ conuertitur celeriter ad calorem. & proculdubio cum ſunt duo corpora ęqualis ſubtilitatis, qđ ex eis citius congelatur eſt frigidius in complexione. ſi tamen eſſent di-
C uerſa in ſubtilitate, non eſſet conueniens vel neceſſarium. Hi ergo modi ſunt manifeſti, quibus poteſt cognoſci cõplexio medicinæ per modum ſyllogiſticum. Melius tamen eſt & tutius inniti ī hoc negocio experimento q̃ rationi: & potiſſime, quoniam pluries reperitur aliquid ī medicinis ex forma ipſaram reſultans ex prędictis qualitatibus ęqualitatũ in mixtione, volo dicere ex proportione exiſtẽte inter quaſdam ex eis per comparationem ad formam generatam in illo ente, ex proportione quarũdam qualitatum, ad quas referuntur in eodem ente. hęc autem D operatio, cuius cauſa eſt proportio exiſtens inter ambas formas, nominatur theſaurus

Inquit translator. Conſtat q⁹ in Latino dicitur proprietas: Gale. autem nominat eã operationem medicinæ ex totalitate ſubſtantiæ ſuę procedentem. Eſt autem verũ, q⁹ impoſſibile eſt cognoſcere proprietates per modum ſyllogiſticum, niſi ſcirem⁹ prę ciſe * quantitates elementorum in quolibet entium, & niſi etiam ſcirem⁹ operationem egredientem a qualibet proportione generata in quolibet ente, ſecundũ quãtitates elementorum in eis exiſtentiũ. hoc autem eſt nobis ignotum, nec eſt poſſibile inueniri ab homine. eſt enim interminatum; cum ſit infinitum & ſine carens. hæc igitur eſt cauſa proprietatis: cum nihilominus nobis ignota ſit in quolibet ente, cum careat fine. intellectus aũt, ſiue actus quilibet non poteſt limitare quod careat fine. Sic igitur debet intelligi negocium in proprietatibus. non autem ſic opinantur multi ex fatuis, & phantaſtice loquentes ī naturalibus, laborantes ad ſciendum ſpecialem proprietatum cauſam. Vetũ quia Medicinę necantes, & venenoſæ habẽt plurimum ex operationibus, quas efficiunt a proprietatibus, eſt quidem experimentum in medicinis periculoſum: pro tanto decet Meſticum eſſe contentum medicinis notis ſuo tempore, ſuper quas teſtificati ſunt omnes, non autem dubijs ex eis. Quoniam au
F tem quædam reperiuntur ex rebus quibuſdam calidiores in ſe; & nihilominus min⁹ calida per comparationem ad humanum corpus ecie calidior. Cuius exemplum eſt oleum nouum, & vetus ſiue antiquum. nã oleum nouum eſt in complexione ſua calidius q̃ vetus & antiquum, vetus tñ eſt potens amplius calefacere corpus hois. Oẽs cibi cibant proculdubio, & nutriunt ex totalitate ſuæ ſubſtantiæ; & pinde eſt vnum & idem, cibus alicui alali, & medicina necans aliud ab ipſo. ſicut elleborus, qui eſt cibus cocurnicis, & medicina necans hoiem. & ſiſr napellus, qui eſt cibus porcorum, & eſt medicina necans hoiem & interficiens.

Poſtq̃ igitur declaratæ ſunt radices hui⁹ capitul⁹, redibim⁹ ad id, in quo eramus prius.

* a.l. cõtra rietates.

G Rememoratio complexionum ætatum.

32 *Animal per complexionem ſuam diuerſificatur in ætatibus: erit tamē ſermo nūc in homine ſolum.*

Complexio in qualibet ſpecie animalium diuerſificatur,& in qualibet ętate: eſt enim diuerſa in vna p relationem ad exiſtentem in altera. Ipſe autem innuit nunc ſermonem eſſe ſuper complexionem ætatum hominis ſolum.

H 33 *Calor puerorum appropinquat calori iuuenum in complexione.*

Calor iuuenum & puerorū ſunt in qualitate propinqui,i.in quantitate caloris.

34 *Iuuenes tamen declinant uerſus ſiccitatem:puer uero eſt dominus humiditatis ſenſibilis.*

Voluit dicere ꝙ differentia, quæ eſt inter ambos prędictos,eſt, quoniam iuuenum calor eſt ſiccior calore puerorum: calor vero puerorū velatur humiditate. & ob hoc calor iuuenum reperitur ſecundum tactū I fortior, & ſiccior, & acutior calore puerorum. Et proinde opinati ſunt quamplures hominum, ꝙ iuuenes ſunt calidiores: non tamen eſt ita, immo calor puerorum relatus ad corpora ipſorū,aut eſt maior & potior,aut ſaltem ęqualis calori iuuenum. nam puerorum digeſtiua eſt fortior. virtus autem augmentatiua non reperitur in iuuenibus,ſicut in pueris. Verum Gale. comparauit & aſſimilauit calorem iuuenū & puerorum vni & eidem calori: ſicut ſi imaginemur ipſum in aqua & aere exiſtere: nam exiſtentem in aere reperimus fortiorē. Antiqui aūt certa uerunt & cōtēderūt ſup hāc cōplōnē. hoc tm ē,qđ Gal. ex ea itellexit. K

35 *Senectus autem frigida, cum ponderabis eam,eſt ſicut decrepitus ipſa: & adhuc amplius in complexione cuiuslibet ex eis ſiccitas manifeſta: exiſtit nihilominus & cruditas in humoribus decrepiti.*

Quilibet ex ambobus prædictis, ſ. ſenex & decrepitus, eſt frigidę cōplexionis: decrepitus tamen eſt frigidioris complexionis. quilibet ex prę L dictis eſt ſiccę complexionis: verum tamen in decrepito multiplicat' humiditas accidentalis. quod intellexit,cum dixit: exiſtit nihilominus & cruditas in humoribus decrepiti. pp qđ errauerunt quidam eorū,cōplexionem eſſe humidam dicentes.

Rememoratio complexionum maſculorum, & fœminarum.

36 *In maſculis exiſtit caliditas & ſiccitas,in fœminis uero frigiditas & humiditas.*

Poſuerunt complexionem maſculorum relatam ad complexionē fœmellarum eſſe calidam & ſiccā, & complexionem fœminarum eſſe frigidam & humidam, per comparationem ad complexionē maſculorum: firmantes ſe ſuper hoc ex operationibus & moribus prędictorum. conſyderatio tamē ſumpta ab eo,quod eſt propriū fœminis ex mē M ſtruis,eſt notior & manifeſtior prædictis. hoc enim ſignificat multitudinem ſuperfluitatum in ſanguine ipſarum collectarum: quarum quidem

A dem collectio, significat ſuper frigiditatem & humiditatem cõplexionis earum. Debet autem Medic⁹ ſcire & cognoſcere complexionẽ maſculorum, & fœminarum: quoniam ſciet tempore ægritudinis amborũ qualitates elongatas cuiuslibet ex eis ab eorum complexione naturali: neq; non vt ſciat qualiter conſeruet in eis æqualitatem.

a {Secunda pars primo} de ſignis complexionum ſumptis ab habitudine.

a Rememoratio

B 37 *Frigiditas, & [b] [tenereit.us] dominatur in [c] [complexione pĩguis, et laudabilis corporis]*

b lenitas vl' hũiditas

c corpore pingui & molli.

Quoniam fecerat rememorationem ſpecierum complexionum, accedit nunc ad faciendum rememorationem ſignorum ſuper complexiones ſignantium. Scientia nãque complexionis diuiditur in hac arte in has duas ſcientias, ſ. in ſcientiam ſpecierum complexionum, & ſcientiam ſignorum ſuper quamlibet ex ſpeciebus eius ſignãtium. Ex his autem ſignis quædam ſunt vniuerſa-

C lia, & ſunt illa, quæ ſuper cõplexionem totius corporis dicuntur ſignificare: & quędam ſunt ſpecialia & ꝓpria, quę ſ. ſignificant ſuper complexionem cuiuslibet ex membris eius. Ipſe autem non facit hic rememorationem niſi ſignorum vniuerſalium, exceptis illis, quæ habent cõplexines oculi denotare. Signum autem vniuerſale ſumitur à tribus, ſ. ab habitudine corporis, colore, & capillis. Pro conſtanti in complexiõe pinguis & laudabilis corporis, i. auctæ & magnæ pinguedinis, dominatur frigiditas & humiditas: pinguedo enim efficitur ex reſiduo ſuper- D
flui cibi & nutrimenti. Paruitas autem pinguedinis in animali ſignificat ſuper malam diſpoſitionem ipſius. nam paruitas reſidui ex nutrimento contingit ex dominio caliditatis & ſiccitatis exiſtentis in mẽbris digerentibus: aut ex paruitate & diminutione cibi illius: aut anni illaudabilis. Multa vero pinguedo corporis ſignificat ſuperfluam & humiditatem membrorum in cibo & nutrimento agentium. hoc autẽ cõtingit ex complexione membrorũ prædictorum naturali, aut accidentali: aut ex multitudine ciborum. & E
propterea pinguis eſt breuis vitæ, ſuſcipiens de facili corruptionem. Aequalis vero inter maciem & pinguedinem eſt bonæ & laudabilis complexionis. vnde talis habitudo corporis ſignificat ſuper æqualitatem membrorum ipſius in cibo agẽtiũ, i. ipſum digerentium.

Habitudo corporis macra, & extenuata ſignificat complexionẽ ipſius eſſe ſiccam. 38

Hoc eſt manifeſtum & notum, ſ. ꝙ corpus naturaliter mactum, & tenue, non digerit ex cibo & nutrimẽ- F
to in membris ſuis quantum ei eſſet neceſſarium ad digerẽdum. hoc autem contingit ratione ſiccitatis ſuper complexionem membrorum digerentiũ ipſi⁹ dñantis: etenĩ cã digeſtiõis ſunt caliditas & humiditas.

Omnes, quorum uenæ ſunt ex ipſorum corpore latæ, ſunt cãlidi. 39

* Aue. leg. calidæ.

Omnium, quorum venæ ſunt latæ ex radice originis & creatiõis ſuę eorum cõplexio eſt calida. vnde cũ dixit: ex ipſorum corpore, intellexit

G ex eorum origine, & creatione. Cū autem dixit: ſunt calidæ, intellexit ꝙ venæ ſunt calidę: & cū venæ ſunt calidæ, habent ſuper complexionē calidam ſignificare. Cauſa autem latitudinis eſt calidum venarum: ſi cut cauſa ſtrictura earum eſt frigiditas. nam ſicut frigiditas de ſui natura aggregat, & conſtringit, ſic caliditas de ſui natura dilatat, & extēdit

Inquit trāslator. In grāmatico ſermone Arabū ſunt, venæ, & hoies: vnius & eiuſdē gēis. & iō hoc adiectiuū calida, idifferēter poterat referri vtriſq; . ꝓp ꝙ tollēs dubiū reſolutionis, inquit Beuroiſt: Cū aūt dixit:
H ſunt calidæ intellexit, &c.

40 *Quicunq; autem habens contrariam diſpoſitionem eorum, quæ habet eam propter malitiam frigiditatis.*

Quicunq; habens venas contrarias habentū latas, i. ſtrictas, habet quidem tales ratione frigidæ cōplexionis in eo exiſtētis a principio ſuę generatiōis: dum talis ſtrictura nō contingit ratiōe pinguedinis ex ꝙte & ſuperflua commeſtione gñatæ.

I *Gradus quidem corporis æqua*
41 *lis, & iuſti cecidit inter omnes.*

Voluit dicere ꝙ corpus æquale & temperatum eſt medium inter pingue & macrum. quod quidem intellexit, cum dixit: Gradus quidem corporis æqualis cecidit īter omnes. ac ſi diceret, ꝙ gradus eius cecidit medius inter ambos gradus, vel etiam inter omnes gradus, qui īter ambo extrema exiſtunt.

Rememoratio ſignorum a colore corporis, & primo a colore carnis. K

Non ſumas ſigna a coloribus, ſi contingat eorū mutatio ratione regionis. 42

Si clima, aut regio fuerit cauſa īmutationis colorum ibidem habitantium, tūc quidem talis minime ſignificabit ſuper complexionē ipſorum. tunc. n. eſſet iudicium ab extrinſeco, & non ab intrinſeco: ſicut cōtingit in terra Nigrorum, & Sclauorum: nam clima & terra calida denigrat colores, & frigida dealbat eos vltima albedine. Simile enim eſt de capillis: qm̄ in regionibus calidis efficiūtur* globoſi & criſpi: ſed in frigidis efficiuntur in vltimo planitiei & lenitatis. & hoc eſt, quod ītellexit in ſermone prædicto. L *al. groſſi*

Caliditas immutauit adeo corpora incolarum in regione Aethiopum & Nigrorum, quòd nigredo cooperit uniuerſaliter corpora ipſorum: habitantes uero in Sclauonia tātā adepti ſunt albedinem, quòd efficit, & redigit eorum cutes rutilantes, & candentes. 43

In regione Aethiopum eſt caliditas adeo immutans corpora ipſorū, ꝙ corpora ipſorum cooperuit colore nigro: hoc autem contingit ratione tranſitus, & reuolutionis Solis ſuper caput ipſorū, aut de prope. Sed cauſa frigiditatis immutantis cutē incolarum in regiōe Sclauorum ad excellentem albedinem, contingit ratione elongationis & diſtantię Solis a capitibus ipſorum. M

Si

A *si determines ſeptem climata,*
44 *ſcies ſpecies complexionum.*

Si ſcias determinare ſeptē climata,& noueris complexionem cuiuſlibet ex eis, ſcies complexiones ex ſignis,quę a coloribus ſumuntur.

45 *Quartum ex eis eſt iuſtum & æquale, in quo color ſequitur poſt complexionem.*

Quartum ex climatibus eſt temperatum,& æquale. vnde in hoc climate nō fit immutatio colorum ab æqualitate aeris ipſius,immo fit ꝓ-
B culdubio immutatio ipſorum ratione complexiōis hominis. Verum tamen ſm Gale.quintum ex climatibus eſt æquale & temperatum. Vnde inquit,ꝙ nullus ex hominib⁹ Alexandriæ eſt æqualis complexionis. & hoc quidem verum eſt: ſunt.n.in regione Arabum quamplures eremi,& ſiluæ altæ,cuius termini & limites incedunt per quaſdam reuolutiones & circunferentias decliuiū & ptomontoriorum,i.aſcenſus. Vnde habitantes in Arabia ſunt gñaliter calidę complexionis, ſuper quos dominatur rubedo. & proinde ap-
C pellat albū rubeum: eſtq; poſſibile vt inde uituperet ipſum aliqualiter, ſicut cum dicitur,quare es rubeus ſicut* ipſius,qui inter dæmones variatur coloribus.

*a.l. ſpius

Fuſcus croceus choleram ru-
46 *beam: ſed obſcurus* a [*brunus*] *choleram nigram.*

a puluerulentus

Color fuſcus croceus ī ęquali climate ſignificat ꝙ cholera rubea dominetur ipſi cholerico: ſed color obſcurus brunus ſignificat in eodem climate dominium cholerę nigræ.

Corpus eſt rubeum ex dominio D
ſanguinis: & album in colore, ſi- 47
cut ebur ex humore phlegmatico.

In corpore,in quo rubedo dominatur, color quidem talis ſignificat ſanguinem dominari ī complexione ſic colorati: ſed color albus ſimilis colori dentis elephantis ſignificat humorem phelgmaticum ī cōplexione ſic colorati dominari.

Complexio habentis colorem 48
miſtum ex albo & rubeo, eſt ſecū-
dum exiſtimationem æqualis, & E
temperata.

Color mixtus ex albo & rubeo ſignificat complexionem ſic colorati eſſe æqualem in quantitatibus, & partibus humorum in eodem exiſtentium: i.ꝙ non dominetur in eo aliquis ex humorib⁹ ſuper alios, ſed ꝙ ſint in eo ęqualiter ſm proportionem naturalem. & hæc eſt cōplexio æqualis, quam prius definiuit.

Albus capillus eſt frigidæ cō- 49
plexionis: ſed capillus niger eſt ca- F
lidæ complexionis.

Intellexit ꝙ albus capillus in æquali climate, & regione ſignificet ſuper frigidam complexionē, & niger ſuper calidam complexionem.

Cuius complexio eſt diminutæ 50
frigiditatis, habet capillos aureos
flauos: & cuius complexio eſt di-
minutæ caliditatis, habet capil-
los rubeos.

In quo frigiditas eſt minor caliditate, eſt capillus auteus, aut flau⁹. nam flauitas ſignificat complexionem

G nem diminutę frigiditatis,& rubedo capillorum ſignificat ſuper complexionem minoris caliditatis quã ſit complexio habentis capillum nigrum.& proculdubio eſt hoc verũ. nam rubedo eſt propinqua & affinis nigredini,& flauitas albedini.

51 *Color capillorum habentis complexionem æqualem & temperatam,eſt aureus,ex flauo,& rubeo miſtus,& compoſitus.*

Nihil volui hic exponere,qm̃ per ſe notum,& manifeſtum eſt.

H Rememoratio ſignorum ſumptorum a colore oculi.

52 *SI corpus humiditatis glacialis,& albugineæ fuerit peruium,purum,& paruæ quãtitatis, & exterius localiter prominuerit,quarum lux ſeu ſplendor fuerit purę coruſcans candens,effi cietur quidem inde color oculorum glaucus:& ex cauſis contrariis cõtingit antimonialis, i. niger, aut ſubniger,ſicut antimonium.*

I Humor grandineus eſt quędam humiditas in oculo exiſtens, quam grãdini aſſimilauere: in qua quidẽ humiditate viſus exiſtit principaliter ſecundum Gal.ſed humor albugineus eſt alia humiditas, quę ante prędictam humiditatẽ in oculo exiſtit.oculus enim ex tribus humoribus,& quatuor tunicis eſt cõpoſit⁹. Dicimus ergo,ꝙ ſi corpus grãdineę humiditatis,& albugineę fuerit peruium,purum, & vehementer lucidum & ſplendidũ, & cũ hoc localiter exterius prominuerit, ꝙ talis oculꝰ erit glaucus,ſ.albo propinquus. Et K
ſi contrarium huius cõtingerit, erit oculus antimonialis,in colore cuius color propinquus eſt nigro, ſ. ac ſi diceret,ꝙeſſet tunc humiditas albuginea excellentis quantitatis,& grãdinea in profundum poſita, circunſcripta luce ſplendente valde.Quod etiam dixit,puritatem grãdineę humiditatis eſſe,ſ.vnam ex cauſis glaucedinis, hoc quidem notũ eſt ex dictis Medicorum,quorum ſermo vertitur ſuper hoc,ſ.ꝙ glaucedo contingit ratione humiditatis albugineę, aut glacialis & grandineę, aut vtriuſq; ſimul. Contingit autem ab hu L
miditate albuginea duabus de cauſis,ſ.vel ſui peruietate, vel ſui munditia & puritate,aut ambob⁹ ſimul. Si ex humiditate grandinea, altera trium cauſarum, aut duabus ex eis, aut omnibus ſimul:ſ.aut ſui peruietate,aut ſui puritate & * paruitate, aut ſui puritate & peruietate & eminentia ad exteriora. vnde cum hæ quinque cauſę in eodem oculo vniuntur,eſt vltima glaucedo: cum autem contraria aggregantur,eſt vltima antimonialis.

*a .l.quietate.

Si cauſæ glaucedinis complectũtur cum cauſis antimonialitatis,fit faſolam,i.narietas. M 53

Intellexit cum dicit: Si cõplectãtur cauſę glaucedinis cum cauſis antimonialitatis,ꝙ ponantur cauſę prædictorum in tali mediocres & remiſſe:hoc eſt, ꝙ ſint in eo mediæ inter excedentes & diminutas:& ꝙ grandinea ſit mediocris in ſitu,ſ.nõ profundata nimis, neq, exterius eminens: & etiam ꝙ ſit mediocris lucis & ſplendoris. Et talis diſpoſitio oculi ſignãt ſuper ęqualem & tpa-

tam

A tam ipſius complexionem: ſicut & nigredo oculi ſuper ipſius calidā cō plexionem: & glaucedo ſignat ī generali & vt plurimum ſuper frigidā cōplexionem ipſius oculi. & ob hoc valde dñatur glaucedo in hoīb' frigidarum regionum, q̄ minime reperiuntur in hominibus calidarum regionum. vnde Arabes vituperant, & abhorrent glaucedinem.

54 *Si fuerit ſpiritus viſibilis paruus, fiet obſcuritas: ſi uero multus, cōtiget ide ſplēdor & luminoſitas.*

Vna quidem ex cauſis obſcuritatis, eſt paruitas ſpiritus viſibilis: & B cauſa luminoſitatis eſt multitudo ipſius. hoc tñ neſcio ex ſermonibus Gale. Hæc igitur ſunt, quæ retulit hic de complexionibus. vnde fuit diminutus, obmittendo rememorationem de complexionibus ipſorū membrorum, & etiam de ſignis ſuper complexionem ipſorum ſignificantibus. dicere autem ſermonem ī hoc ſuper quolibet ex eis particulariter eſſet nimis longum. ꝓpter hoc ſermo meus in eis eſt gñalis. Dico ergo, ꝙ quędam ex membris ſunt conſimilia in partibus ſuis, & quę- C dam organica inſtrumentalia. Et ex conſimilibus quędā ſunt frigidæ & ſiccę cōplexiōis, velut nerui, chordę, & ligamenta, cartilagines, & oſſa, & panniculi: & quędam calidę & humidę, ſicut venę non pulſatiles: quędam calidę & ſiccę, ſicut venę pulſatiles. Et proculdubio tres ſunt radices membrorum organicorum & inſtrumentalium, ſ. cor, cerebrū, & hepar: ex quibus cerebrum eſt frigidæ & humidæ complexionis: hepar autem calidę & humidę: ſed cor calidæ & ſiccę. Aſſumitur autem ſignificatio ſm complexionem propriam cuiuslibet ex iſtis ab operationibus ipſorū vt plurimum. & hoc iō: nam cum ſint earū operationes fortes & intenſę, ſignificant ſup calidam & ſiccam complexionē ipſorū: cum vero fuerint remiſſæ & diminutę, ſignificant ſuper frigiditatē eorundem: ſed cum ſint in hoc medię, ſignificant ſuper ęqualitatem eorum. D

Rememoratio [a]{ }de rebus naturalibus, & ſunt humores. a tertia

E

55 *Corpus eſt generatum ex humoribus variis, & diuerſis in colore, & cōplexione, ſ. ex phlegmate, & cholera rubea, & ſanguine, & cholera nigra.*

Corpus animalis fertur eſſe compoſitum ex humoribus diuerſis in complexione & colore, & ſunt quatuor, ſ. ſanguis, phlegma, cholera nigra, & cholera rubea. Et hoc quidē eſt verum ſm Gal. & Hippo. Ipſi. n. opinati ſunt ꝙ ignis, aqua, terra, & aer ſint ei eſſnta longinqua & remota corpori hoīs: & ꝙ prędicti hūores F quatuor ſunt ei eſſnta propinqua: aſſerentes etiā choleram nigram aſſimilari & ꝓportionari terrę, & rubeā igni, & phlegma aquę, & ſanguinē aeri. Plures tamen Medicorū obuiant eis in hoc, dicentes ꝙ materia ꝓpinqua hominis, ex qua gñatur corpus eius, proprie eſt ſanguis: & ꝙ alij tres humores ſunt reliquię, & ſuperfluitates ipſius ſanguinis, quę ſ. ſequeſtrantur & ſeparantur ab eodem per digeſtionem eius. Hoc autem poteſt elici ex dictis Ga. ſi ītelligatur

G gatur quod ipſe dixit. ipſe.n. dixit ī de Virtutibus naturalibus, ꝙ cholera rubea eſt ī ſanguine, ſicut ſpuma in muſto bulliente, & cholera nigra ſicut tartarum. Si igitur ſic eſt, erūt in ſanguine hæ reliquiæ in potentia: elementa autem reperiuntur in potentia in compoſito. & ipſe opinatus eſt ex hoc ſermone ꝙ ſequatur, ꝙ humores ſint eſſita corporis. hic ī ſyllſ̄ non concludit, cum ſit ex duabus affirmatiuis in ſecūda figura, ſicut patet ſpeculanti in ſcientia libri Priorum.

H

De Phlegmate

56 *Phlegma naturale eſt inſipidum, & frigiditatis temperatæ.*

Nota ꝙ in Arabico ſmo d phlegmate ſalſo p cedit illū de phlegmate dulci.

Quinq; ſunt ſpēs phlegmatis. ex quibus vna vocatur phlegma naturale: & tale caret ſapore, & eſt temperatæ, ſeu remiſſę frigiditatis.

57 *Ex eo autem eſt, quod noſcitur vitreo nomine: eſt autem groſſum & frigidæ complexionis.*

Ex eo aût eſt alia ſpēs frigidę cōplexionis, & groſſæ ſubſtātiæ: & nominatur vitreum, eo ꝙ vitro fuſo & liquido ſimiletur.

I

58 *Ex eo autē eſt adhuc phlegma dulce, quod quidem non abſoluitur omnino a calore.*

Hęc ſpēs phlegmatis hēt modicum de calore: quod tantum opinamur eſſe, qm̄ in eo ex dulcedine reperitur. & hoc phlegma plus alijs naturali appropinquat.

59 *Rurſus ex eo eſt, quod uocatur ſalſum: & hoc uidetur uerſus calorem & ſiccitatem declinare.*

Tertia ſpēs ex eo eſt illud, qđ reperitur ſalſum ī ſapore: quod ad caliditatem, & ſiccitatem declinat. K

60 *Ex eo eſt quaſi acetoſum, b [ ] cum corrumpitur cibus in ſtomacho.*

b & c frigidius eo

Ex eo eſt quarta ſpecies, & eſt acetoſi ſaporis & frigidæ complexiōis: quod quidem in ſtomacho generatur, cum cibus in eo ratione frigiditatis corrumpitur.

De Cholera.

61 *Ex cholera c [ſunt uariæ coloribus,] & quædam ex ea nominatur fumoſa.*

L

c eorum ſunt varij coloris

Per fumoſam Arabes intelligūt aduſtam

Voluit dicere ꝙ ex cholera ſunt diuerſæ ſpecies: ex quibus quædam dicitur fumoſa. Reor autem ipſum per hāc ſpeciem intellexiſſe humorem, ex quo generatur ructus fumoſus in ſtomacho: non tamen vidi rememorationem huius ſpeciei in libris Medicinæ.

62 *Ex ea etiam eſt ſimilis uiridi æris, & porro: iſtæ quidē ſunt magnæ malitiæ.*

M

Hæ ſunt duæ ſpecies manifeſtæ, quarum generatio fit in ſtomacho. generantur autem ex forti & valida aduſtione: & hæ ſunt pernitioſæ, ſignificantes ſuper complexionem vrentem: & maxime illa, quę viridis dicitur.

63 *Eſt etiam alia a prædictis, quæ uitellina dicitur: neque eſt pernitioſæ uirtutis, & potentiæ.*

Hæc ſpēs ſimilatur vitello ouorum. Et opinantur quidam Medicorum, ꝙ ipſius groſſities contingat, p culdubio ratione caliditatis mixtę,

&

A & adhęrentis phlegmati. Vnde videtur ſic eſſe minoris caliditatis q̃ ſit ſpecies cholerę naturalis & rubeæ, q̃ in cyſti fellis exiſtit & generat. pro tanto dixit ipſam nõ eſſe pernitioſę virtutis: hoc eſt, ꝙ qualitas eius nõ eſt mala, & illaudabilis. hæc eſt opinio Zomaim. Et ex eis ſunt quidã opinantes groſſitiem eius cõtingere ex calore ſuper eam dominante, & eius humiditatẽ deficiente & cõſumente: quod quidẽ ex ſermonibus Galen. intelligitur in lib. ſuo de Virtutibus Naturalibus: & eſſet tũc mala cauſa fortis, & vrentis caliditatis. & Halibentazona incedit per hanc viam.

B

64 d [*Alia ſpecies ea*] *eſt cuius habitatio eſt in cyſti fellis: & omnes quidem declinant, & vergunt ad caliditatem.*

d Et rubea cholera

Hęc ſpecies eſt naturalis: nec fecit mentionẽ manifeſte huius ſpeciei inter ſpecies ipſius manifeſtas, & eſt citrina, ſicut fecit mentionem cuiuſdam ſpeciei eius ignotæ, q̃ fumoſam nominauit.

C

De Sanguine.

65 *Origo, & augmentũ ſanguinis eſt ab hepate, & tranſit inde per venas eius ad totum corpus.*

Origo & generatio ſanguinis eſt in hepate, & tranſit per venas eius ad omnia corporis mẽbra, quæ eodem nutriuntur.

66 *Ex eo eſt ſanguis, quem continet cor. ſanguis autem calidæ & humidæ eſt qualitatis.*

Secunda ſpecies ſanguinis eſt illius, cui° decoctio fit in corde, & delegat ipſum per venas pulſatiles ad omnia corporis membra, viuificãs, & habituans ipſa calore & nutrimẽto. & quælibet ex his ſpeciebus ambabus eſt calidę & humidæ complexionis. ille tamen qui eſt in corde, eſt calidior & ſiccior.

D

De Melancholia.

67 *Situs cholerę nigræ eſt in ſplene: neq; eſt falſa opinio iſta.*

Hoc quod dixit, eſt manifeſtũ: patet enim per anatomiam ꝙ inter hepar & ſplenem eſt colligãtia. cũ ergo hepar digeſſerit ſanguinem in eo exiſtentem, mundificat ipſum à parte eius terrea & melancholica, & delegat ipſam ſpleni. ſplẽ autem trahit ipſam ad ſe ratione cõueniẽtiæ, quam ſecum habet, ſicut & cyſtis fellis attrahit choleram rubeã.

E

68 *Turbulentia ſanguinis eſt naturalis: qualibet autem ab iſta innaturalis.*

Cholera nigra, ſeu melancholia naturalis eſt ipſa turbulẽtia, ſeu fex hypoſtatica ſanguinis: alię vero ſpecies cholerę nigræ à prædicta ſunt omnes innaturales.

F

69 *Quæ proculdubio generatur ex commiſtione, & aduſtione aliorum humorum.*

Proculdubio ſpecies innaturales melancholiæ generantur ex commiſtione naturalis cum alijs humoribus, aut ex aduſtione cholerę nigræ, aut phlegmatis, aut cholerę rubeæ, aut ſanguinis. Et ſpecies quidẽ cholerę nigræ innaturalis notæ & manifeſtæ ſunt tres, ſ. illa, quæ generat ex cholerę nigræ naturalis aduſtione: & hæc quidem eſt alijs fortior, & magis pernitioſa. Secũda ve-

G ro generaſ ex aduſtione choleræ ru
beæ. Sed tertia ex aduſtione phleg-
matis. Nõ tñ eſt lõginquũ & ipoſe,
quin generet alia ſpẽs eius ex adu-
ſtione ſanguinis. nec etiam quin ge
nerentur quamplures ſpecies aliæ
ex diuerſa commixtiõe ipſarum ad
inuicem. manifeſtæ tamen, & notæ
ſpecies eius ſunt prædictæ res.

Memoratio quartæ ex rebus na turalibus, & ſunt Mẽbra.

70 a [*Principia, et radices*] *corporis ſunt quatuor, alia autem ab eis ſunt velut rami.*

a *principalia, ſeu radicalia mẽbra*

H Hæc eſt quarta pars, ſicut ipſe di cit, ĩ qua referunt mẽbra hoĩs ſim-plicia & cõpoſita: & ſunt illa, q̃ generaliter colligunt libro huĩ artis, qui de anatomia mẽbrorũ intitula tur. hic tñ non retulit ex eis niſi ſo-lũ principalia & radices. Hi nanq; rhythmi ſunt uelut introductiones in hac arte. Inquit ergo ꝙ quatuor ſunt radices membrorũ corporis, & alia ab ipſis ramificantur ab eiſdẽ, i. famulantur eiſdem.

71 *Vnus ex his eſt hepar, et ipſum quidem præeſt cibo, & nutri-*
I *mento in corpore.*

Vnũ ex his quatuor eſt hepar, & ipſum quidẽ præeſt nutrimẽto i. digerit ſanguinẽ, quo oĩa mẽbra corporis nutriunt proculdubio. Orga-na deputata nutrimẽto corpis ſunt, os, mery, ſtomach⁹, & ĩteſtina, necnõ ſplen, hepar, cyſtis fellis, & renes, Eſt aũt nota actio oris ſuper cibũ et nutrimentũ corporis: ſed actio me ry eſt attractio, & deglutitio eius, qđ ab ore comedit & maſticat, & ĩpul-ſio eius ad ſtomachũ. Et ob hoc fue rũt ĩ eo poſita corpora q̃dã, quibus conuenienter attractio, & impulſio K exercetur: & ſunt illa, quæ à Medi-cis villi nominant. Actio autẽ ſto-machi ſup cibũ eſt cõtritio & dige-ſtio ipſius, coadunando ſe ſuper ip-ſum, efficitq; ĩde chylũ ad ſuſceptio nẽ actionis hepatis. Verum tñ opera tio ſuperiorũ & gracilium ĩteſtino-rum eſt gradualis & ſucceſſiua rece ptio cibi egrediẽtis à ſtomacho. Fue re tñ ſm Gal. multa, vt cibus mora-retur ĩ quolibet ex eis, donec hepar traxerit ab eis, mediãtibus venis in-ter ipſum & ipſa inteſtina exiſtenti-bus, quicquid in chylo fuerit aptũ digeri ab ipſo hepate. & ꝙ ſupereſt L fęx dura groſſa, expellunt conſequẽ ter inteſtina vſq; ad vltimũ inteſti-nũ. & hoc, poſtq̃ hepar acceperit ſi-bi neceſſariũ. Deinde aũt hepar p̃-dictum ſuccum ad ſe tractum dige rit, & in ſanguinẽ conuertit. Conſe-quenter ſeparat ab ipſo ſanguine ip ſius turbulentiã, & fęcem hypoſtati cã, & eam ad ſplenẽ impellit. hęc au tẽ turbulẽtia eſt cholera nigra, ſeu melancholia. Separat aũt ab eo par tẽ eius* ſpumoſam, quã ad cyſtim *a. l. fumoſam. fellis impellit, & deſtinat. hoc autẽ totũ in cõcauitate hepatis fit: ea. ſ. M parte, qua chylũ traxit ad ſe bonũ. Tũc autẽ ſeparat ab eo partẽ aquo-ſam. & hoc fit, dum ſanguis egredi-tur ab hepate, & tranſit ad alia mẽ-bra corporis. Aquoſitatẽ autem illã impellit, & delegat ad ipſos renes, q̃ nutriunt ex eo, qđ reperiunt ſibi cõ ueniens. deinde ipſi renes mittunt reſiduum aquoſitatis prædictæ ad veſicã, & colligitur ibidẽ, donec ip-ſa egrediatur. Fuerunt autem mul-ta & plura inteſtina. ne cibus egre-diatur citius ab eis, anteq̃ hepar at-traxerit ab eo quantum debet. Vn-

de

A de fertur ꝙ animalia paucorum inteſtinorum continue comedunt & egerunt. propter quod cõgruit magis homini, vt ſint eius inteſtina multa. Hęc eſt ergo collectio, & ſumma actionum membrorum nutritiõis in cibo, & nutrimento corporis.

72 *Cor autem alit corpus vita, et niſi ipſum eſſet, corpus aſſimilaretur plantæ.*

Hæc eſt via & opinio Medicorũ. Nã ipſi opinantur tres eſſe virtutes principales, ſ. naturalẽ, cuius ſitum ponũt in hepate: & vitalem, quam
B ferunt in corde ſituari: & vim regitiuã & ſenſitiuam, & ſm locum motiuã, quam ponunt eſſe in cerebro. & hæc fuit intentio Hippocr. Plato. & Gal. Quę quidẽ intentio eſt falſa & erronea in duobus. Primũ eſt, quoniã clarũ & patefactum eſt, nõ eſſe niſi vnã virtutem agentem in nutrimẽto corporis: q̃ quandiu exiſtit et perſeuerat ī animali, viuit animal: & qñ aufertur ab eo, moritᷣ. In hac autẽ virtute cõmunicant plantę cũ animalibus: & ob hoc planta dr̃ interdũ viuens, nõ tñ dicitur animal. virtus autẽ, qua aīal excedit plãtas,
C eſt virtus ſenſitiua. Si igitur ſic ẽ, cõſtat ꝙ animal dr̃ animal rõne virtutis ſenſitiuæ: & maxĩe ſenſitiuę vnitæ & repertæ in oĩbus animalibus, qualis eſt tactiua. Sed proculdubio Medici opinati ſunt virtutẽ vitalem eẽ aliã à ſenſitiua & nutritiua, & ꝙ ſitus eius ſit ī corde. Et hoc, quoniã motus pulſus exiſtit ſpẽaliter in corde ſuper cætera membra corporis. hic tamen motus eſt compoſitus ex dilatatione & conſtrictione, ſeu attractione & expulſione: ergo & virtus iſta eſt attractiua & expulſiua.

Scimus autem ꝙ virtus attrahẽs & D
expellens ſunt de numero virtutum naturalium in nutrimẽto corporis agentium & deſeruientium. In hoc autem omnes Medici conueniunt. Si igitur ſic eſt, virtus * pulſatiua in *a.l. expul
corde exiſtens, erit naturalis & nutritiua, non autẽ ſolum vitalis. Secundus autem error eſt, quoniam ipſi poſuerunt virtutẽ ſenſitiuam & naturalem in nutrimẽto corporis agẽtem in diuerſis mẽbris: cũm tamen proculdubio ſint ſimul ī vno & eodem membro, ſ. in corde, ſm ꝙ dixerunt in hoc Philoſophi. & teſtimonium inducunt naturalium virtu- E
tum. Non tamen hic eſt locus inducere ſuper hoc demonſtrationes. verumtamen dicimus illud, quod eſt probabilius, & magis conſonum veritati: & eſt hoc. quoniam certum eſt, ꝙ non reperitur ſenſus, niſi in membro quod nutrit. aliàs ſi reperiretur in membro non nutrito, eſſet animal non nutritum, & abſq; nutrimento: quod tamẽ falſum eſt & ĩpoſſibile. Si igitur ſic eſt, ergo mẽbrum, ī quo ſitus huius virtutis nutritiuæ eſt, eſt principale. ſequitur etiam neceſſario ꝙ habeat prĩcipatum ſuper illud, in quo eſt ſitus vir- F
tutis ſenſitiuæ. Notum eſt autem ex anatomia membrorum, ꝙ cor ẽ fons caloris naturalis ī corpore exiſtentis, & quòd ab iſto diſtribuatur, & multiplicetur per cętera membra corporis. Eſt autem notum in ſcientia Naturali, quòd calor naturalis prædictus eſt ſubiectum & materia animæ: ex quo neceſſario ſequitur quòd & anima ſenſitiua & nutritiua ſit in illo membro, in quo eſt calor prædictus.

Abinde

G *Abinde eſt calor, qui eſt cor-*
73 *pori ſicut elementum, quod* [b][ ]
b*. ſ. cor *tranſire facit* [c][*ipſum abzar.*]
c* in aleb her. i. arteriã aortam.

Calor exiſtens in corde eſt radix caloris naturalis corporis, quẽ tranſire facit ad totum corpus ꝑ venas, quæ venæ à vena abzar dicta ramificantur: quę quidem vena immediate ab ipſo pullulat, & egreditur, & pp hoc illud membrũ vltimo infrigidatur in morte. Cor autem exiſtit in corpore velut clibanus, & calor naturalis ſicut incendiũ in clibano, & anima eſt ſicut clibanarius. &
H quemadmodum clibanarius ſtat, & moratur prope incendiũ, quatenus regat ipſum, ſicut decet: ſic ẽt decet ꝙ anima agens in calido exiſtẽte in corde, ſit & exiſtat ẽt in corde. nam
† .a.l. idẽ, eſt generãs † ibidem. Ex quo patet, ꝙ virtus regitiua corporis, & vita ipſius ſit in corde. & hoc, quoniam ipſum cor eſt in corpore, ſicut clibanus, vt diximus: & calor naturalis in corpore, ſicut incendiũ in clibano: & aĩa, ſicut clibanarius. Si plures autẽ & diuerſę virtutes in multis & diuerſis membris exiſterẽt, eſſet vnum animal multa animalia.

I *Ecce quòd cerebrum cum ner-*
74 *uis, &* [a][*filo nuchæ*] *cuſtodit, & præſeruat ignem, & calorem*
a* nucha *cordis ab inflammatione.*

Iuuamentũ cerebri, quod ipſe retulit hic eſt, ſm viã & opinionẽ Ariſto. non aũt ſm opinionẽ Galen. & opinatus eſt Ariſt. ꝙ principiũ ſenſus & motus ſit in corde, & ꝙ cerebrũ ſit organũ deſeruiens ei, ęquando calorẽ eius, hoc eſt, ꝙ frigiditas cerebri habet æquare & tẽperare caloꝛẽ cordis in tũ, ꝙ virtus ſenſitiua poſſit attingere ſenſata ſua. ipſa. n. K
attingit, & percipit ea cũ calore tẽperato. Si. n. eſſẽt vehementis caliditatis, minime rẽ calidã attingere, ſeu ꝑcipere poſſet. Nullum. n. ens iudicat & percipit ſibi ſimile, ſed potius ſibi diuerſum. Hoc autẽ totũ eſt de dubijs naturalibus, de quibus Medicus parũ curat. verum domini naturarũ admittunt, & ꝑtractant verba iſta, & ab ipſis hẽt Medicus hoc recipere. Eſt ãt notũ, ꝙ cerebrũ eſt principiũ ſenſus & motus ex actiõe ipſius, ſiue ſit principiũ primũ, ſicut Gal. intellexit: ſeu ſm poſt cor, ſicut intellexit Ariſt. Et ẽt notandũ, L
ꝙ à cerebro & nucha oriuntur nerui ſenſitiui & motiui: nucha autẽ ẽ corpus quoddã egrediens à parte capitis poſteriori, incedẽs ꝑ oſſa ſpinæ dorſi forata vſq; ad extremitatẽ ipſius dorſi. Egrediuntur aũt à iunctura quorũlibet duorũ foratorũ duo nerui: ex quibus vnus incedit à dextris, & alius à ſiniſtris: excepto oſſe vltimo perforato, à quo ſolus vnus neruus egreditur. Sunt aũt predicta oſſa. xxiiij. numero. Ex illis aũt neruis venit motus ad manus & pedes. Ab anteriori autem parte cerebri egrediunt ſeptẽ paria neruorum, & M
ſunt illa, ꝙ præbent ſenſum & motum omni ei quod interius exiſtit, necnõ etiã pectori, & organis anhelitus, & ſermonis.

75 *Ex eis eſt motus iũcturarum,*
b* — *ſed teſticuli ſunt* [b] [*mẽbra alias*] *organa generationis.*

Ex neruis quidem eſt motus iuncturarum. Nã morus ex tribus corporibus in ſumma perficit, ſ. ex neruis, & lacertis, ad quos hi peruenĩũt & attingunt, & corda egrediẽte à lacerto,

A certo, & colligata cum extremitate membri moti per ipſam. Primũ autem, quod moueri percipitur, eſt lacertus, & eſt corpus ex panniculis & carne & neruis compoſitũ, & dilatatur, & conſtringitur. poſt cuius conſtrictionem ſequitur tenſio, & corrugatio cordæ egredientis ab extremitate ipſius, & coniunctæ extremitati membri motu per ipſam, & trahit membrum uerſus partẽ, in qua lacertus tenſus exiſtit. Et ſi tendat lacertus exiſtens ab alia parte membri, declinabit membrũ verſus partem illam. ſi vero ſpaſmentur & tendantur ambo lacerti mouentes mẽbrum ex duobus laterib⁹ eius diuerſis & contrarijs, ſtabit illud mẽbrũ erectum & extentum. Cuius exẽplũ eſt, qm̃ cum ſpaſmatur lacertus mouens bracbium, qui exiſtit a parte intrinſeca ipſius, & conſtringit, tũc brachium trahitur verſus corp⁹. cũ autẽ ſpaſmatur lacertus extrinſec⁹, elongatur brachium à corpore. ſed cum ſpaſmantur prędicti duo lacerti exiſtẽtes ex duobus eius laterib⁹ cõtrarijs, remanet membrũ erectũ & tenſum. Eſt autem notum, ꝙ oĩs motus in corpore repertus exiſtit in lacertó. exiſtit tamen in lacerto motus, quando venit ad ipſum ſpiritus animalis per neruum, qui ad ipſum delegatur. & ideo aufertur motus lacerti, cum inciditur neruus veniens ad ipſum. Et ſunt ſm opinionẽ Gale. ſ 29. lacerti in numero. Cum autem dicit, ꝙ teſticuli ſunt organa generationis, hoc quidem dixit ſm viam & opinionẽ Gale. qui opinat⁹ eſt principium generationis ſiue generatiuę virtutis in hoc membro eſſe. Verum ſm Ariſto. cor eſt principium eius: & membrum prędictũ eſt etiam organum deſeruiens ei ſ hoc. & induxit ſuper hoc probationem ex boue caſtrato, ꝙ ipſe vidit ſtatum, poſtquam fuit caſtratus, eũ coire cum quadam vacca, & eam impręgnauit.

Ex generatione eorum ſpecies conſeruantur, in quorum c[*termination*e] *fieret terminatio, & ab ſciſſio* d[ ]. 76

Finis & iuuamentũ ex hoc membro in totum eſt generatio, quatenꝰ per eam ſpẽs conſeruentur. ipſum .n. nequit facere continuam permanentiã ſeu exiſtentiã in hoc homine, quia deſtrueretur ſpecies. Poſuit ergo eam in ſpecie, quatenus ſit ex eo continua permanentia in materia ſibi poſi. Intellexit autem, cũ dixit: in quorum terminatione fieret terminatio, & abſciſſio: ꝙ niſi fuiſſet gñatio, iã eſſent ſpecies terminatæ, & abſciſſę: & ꝙ cum virtute generatiua conſeruentur.

Caro, pinguedo, & ſpecies glãdularum ſunt tanquam famulantes prædictis. 77

Caro, pinguedo, & ſpecies glãdularum fuerunt poſitę in corpore, tãquam famulantes prędictis membris, ſ. principalibus, & capitalibus. hoc .n. de eis intellexit. & fuit quoddam iuuamentũ carnis proprie ſecundum Gale. ad hoc, ꝙ eſſet ipſa velut ſcutum, & tegimen membrorum prĩcipalium. & ſimiliter eſt de pinguedine ſciendum. Verum carnes glanduloſę ſunt ad hoc, vt ſint emunctoria ſuperfluitatum. ex eis tñ ſunt quędam cooperantes ad generationem humiditatum, ſicut caro glandularum; in ore exiſtentiũ,

c abſciſſione

d earum

G quæ conferunt ad gñationem ſaliuæ: & exñtium in mãmillis, ad gña tionem lactis: & exñtium in teſticulis, ad gñationem ſpermatis. Ari. tñ intellexit q̃ caro ſit organũ ſenſus tactus. & hoc, qm̃ eſt membrum primum in omni animali iunctum.

78 *Oſſa, & panniculi, & ligamẽta ſunt velut columnæ, & fulcimenta corporis.*

Dicit q̃ oſſa, & panniculi, & tunicæ velant, & exiſtũt ſuper membra corporis. ligamentis autem, colligãtur, & nectuntur quædam ex membris corporis cum quibuſdam. In oſſibus autem fuit intentio, q̃ eſſent columnæ & pillaria corporis: ſed in panniculis, & ligamentis fuit intentio, vt corpus protegerent, & conſeruarent. Conſeruant enim ligamenta coniunctionem membrorum: & panniculi, & tunicæ tegunt, & conſeruant membra ſua ſicut facit panniculus, & tunica cordis, cerebri, hepatis, & aliorum ab eis panniculos & tunicas habentium.

79 *Vngues autem fuerunt in extremitatibus propter auxilium:*
I *ſed pili fuerunt propter ſuperfluitates, vel ornatum.*

Iuuamentum vnguium in digitis eſt ad iuuandum eos, ita vt cũ capiant aliquid, q̃ capiant illud firmiter. ſunt. n. ſuſtentamentum carnis in extremitatibus digitorum exiſtẽtis: in tantum vt rem quam capiũt, poſſint tenere, vt poſſint bene cõſtrĩgere, & fortiter capere. Iuuamẽtum etiam totius manus fuit ad capiendũ, & faciendũ oẽ organicum cuiuſcũq; officij & artis. & iõ dr̃ eſſe organum intellectui deputatum. & ideo etiam, cuius manus eſt ſubtilis ſenſus, ſignificat bonitatem intellectus eius. Et cum dixit q̃ pili fuerũt propter ſuperfluitatem, vel ornatum, intellexit pilum eſſe in corpore ꝓpter vnum ex duobus, ſ. ad colligendum ſuperfluitatem illius membri, cuius eſt pilus, ne lędat ipſum, ſicut pilus aſcellarum & pectoris: aut ꝓpter ornatum, ſicut pilus palpebrarum & ſuperciliorum. & poteſt eſſe vt cum hoc etiam intendatur protectio mẽbri illius, ſicut per capillos capitis, ſ quibus quidem ſuperfluitates ſiccæ cerebri conſumuntur. K

Hæc autem omnia ſunt famu L
lantia, cum perficiant ſtatum, & 80
figuram per radices.

Hęc oĩa membra fuerunt coniũcta, vt pficeret ex eis ſtatus & figura. & ob hoc fuerunt per conſequens famulantia radicibus membrorũ.

Rememoratio de Spiritibus, a ——
a {& primo de naturali, & poſtea de vitali.}

Spiritus b[*naturalis efficitur* 81
ex fumo ſeu] *vapore laudabi* b diuidit
li c[*puro, &*] *mundo.* nãlẽ ge-
tum ex
ni ——

Spiritus diuiditur in tres ſpecies. M
ex quibus eſt vna ſpecies naturalis, & eſt ille, qui eſt ex vapore puro mũdo generatus, ſcilicet ex ſubſtantia vaporoſa. Eſt autem ſitus huius ſpiritus ſecundum Gale. in hepate, trãſitq; ab inde ad reliquum corpus: ſed ſecundum Ariſtote. ipſe exiſtit in corde reprobat in hoc ſermonẽ Gale. experientia ſenſibilis: quoniã non manifeſtatur in hepate, neque etiam in venis in eo ramificatis, ſicut manifeſtatus eſt in corde.

Quod

A [d][*Quod autem ex eo iam purificato*] *exiſtit in corde, & eſt* [e][*illud, per quod*] *permanet vita.*

82 Spiritus in corde efficitur, poſtq; fuerit eius ſubſtantia in hepate mũ dificata & depurata: quo quidẽ exiſtente, permanet vita & exiſtit: & ipſo remoto, accidit mors. * in corde enim exiſtit vita. Hunc autem ſpiritum vocauit Gale. vitalem. Et iam diximus quòd vita ſtat per virtutem nutritiuam, quam Gale. naturalem vocat. Si ergo remoto ſpiri

B tu exiſtente in corde, auſertur vita, ſequitur manifeſte q; ſpiritus naturalis eſt in corde.

83 [f][*ſed generatio eius, quod ex eo fertur in cerebro, & eius* * *mirinza, fit uolendo.*]

Diuiditur etiam ſpiritus in ſpẽm ſ. ſpiritus animalis in cerebro exiſtẽtis, cuius quidem ſubſtantia tã diu in cerebro digeritur, donec ibidem ipſe generetur. & hoc eſt, quod intellexit cum dixit: ſed fit generatio.

Intellexit etiam, quòd fiat infra ce

C rebrum ſub meninga ſubtili inuoluente ipſum.

84 *Inſunt autẽ huic ſpiritui imaginatio, ratio ſeu intellectus, & memoria, cum complentur, & perficiuntur ipſius ſpecies in uentriculo cerebri.*

Hic ſpiritus, cuius generatio inuenitur in cerebro, eſt ille, cuius ſpecies perficiunt tres ventriculi cerebri, digerendo & coquendo ipſum, donec fiant ex eo tres ſpecies. Sunt enim tres ventriculi cerebri: & ſpiritus generatus in anteriori ventriculo ex eis eſt ſubiectum imaginatio-

nis: qui autem in medio eſt ſpiritus D rationis: ſi ſit ille, qui eſt in poſteriori uentriculo, eſt ſubiectum memoriæ & reminiſcentiæ.

In quolibet ex ſpiritibus eſt uir 85 *tus propria alia ab illa, quæ eſt in alio.*

In quolibet ex tribus ſpiritib' ſu pradictis eſt virtus propria, quę in nullo aliorum exiſtit. Nam in ſpiritu naturali eſt anima naturalis, & ī vitali vitalis, & in animali animalis ſcilicet motiua, ſenſitiua, imaginatiua, ratiocinatiua, & memoria. Sũt autem proculdubio duo ſpiritus in E corde, & cerebro exiſtentes: ex quibus vnus & idem defert multa in actu, ſicut vnum pomum defert, & habet multa, ſcilicet colorem, odorẽ & ſaporem.

Rememoratio ſextę ex rebus g [non] naturalibus, & ſunt virtutes. 6

Septem uirtutes numerantur 86 *in natura ſecundum diuerſitatem earum in forma & ſpecie.*

Septem ſunt virtutes naturales ſecundum diuerſitatem actionũ & effectuum ipſarũ in forma, & ſpecie. F

Ex his eſt uirtus immutatiua 87 *ſpermatis, præter quod depingat, ſeu figuret ipſum.*

Intellexit quòd ſit quædam virtus mouens, & immutans ſperma, & ſanguinem menſtruum in matrice, donec ex eis fiat corpus vnũ. præter tamen, quòd ipſum informet vel figuret, diſponit nihilominus ipſum ad ſuſceptionem formæ & figuræ conuenientis. quod qui-

b Et diuidici eũ q iam e ille per quem

* a. leo

f Et diuidici eũ q l cerebrũ ferr, & in pãniculis ei⁹ retinet *meninge

Cdem intellexit, cum dixit: præter ꝙ ipſum depingat, i. præter ꝙ ipſum informet, & figuret.

88 *Ex his etiam eſt virtus, quæ aliqua forma, & figura informat corpora: necnon & quantitate, & numero.*

Secunda ex virtutibus naturalibus eſt plaſmatiua, & ē illa, quę corpus informat, & quæ præbet quantitatē & numerū, ſicut manus, cui ꝑbet propriam formam, & quantitatem cum numero digitorum.

H 89 *Eſt etiam virtus attractiua, digeſtiua, retentiua, & expulſiua.*

Quia retulerat ſpecies ſpiritꝰ virtutis gñatiuæ, i. actiones, quę fiunt in generatio, nunc retulit ſpēs virtutū agentes in cibo, & nutrimēto corporis. Inquit ergo ꝙhę virtutes ſunt quatuor, ſ. attractiua cibi: & digeſtiua eius, i. quę digerit attractum cibum: & quę retinet ipſum, donec digeratur: & expulſiua, qua eius ſuperfluitas expellatur. Quod quidē notum & manifeſtum eſt ad ſenſum in ſtomacho, & matrice. patet. n. ꝙ in ſtomacho eſt virtus, qua attrahi
I tur cibus, & quæ retinet ipſum, donec ſit digeſtus, & quę conſequēter impellit ipſum. & hoc quidem eſt neceſſarium eſſe in quolibet mēbro corporis. nam digeſtio non perficiꝰ ſine his quatuor virtutibus.

Eſt etiam ex his virtus vniens
90 *mēbris quod ſimilatur corpori ex nutrimento.*

a.c. adqua Hæc * virtus eſt, quę vnit nutrimentum membris, & quę ſimilat ipſum eiſdem. Ex debilitate autē huius virtutis, ſ. ſimilatiuæ, generatur K albaras, & morphea. tunc. n. vnitur nutrimentum membris, præter ꝙ aſſimiletur eis. Et ideo oportet ꝙ ſit vnitiua alia ab aſſimilatiua: quia in baras bene fit nutrimēti vnitio, ſed non ipſius aſſimilatio. Et idem contingit in eo, quo oſſa fracta coniunguntur, & ſolidantur, cū nequaquā aſſimiletur eis. Et in ſumma virtus naturalis, ſ. vegetatiua diuiditur in tres, ſ. gñatiuam, nutritiuam, & augmentatiuam, Generatiua diuiditur in duas, ſ. immutatiuam, & plaſmatiuam. Et nutritiua in quatuor, quarum rememotationem fecimꝰ hic. L Alij tamen a Gale. addiderunt prædictis quintam virtutem ſequeſtratiuam: & eſt illa, quæ ſeparat ſuperfluitatem à cibo & nutrimento.

* De uirtutibus vitalibus.

Duæ ſunt ſpecies virtutis vitalis, & [h] *[actionis eius, licet ex eis ſint duæ] partes, ex quibus eſt vna qua fit actio pulſus per dilatationem, & conſtrictionem venarum pulſatilium.* 91 h opationū cuiuslibet á barū duę ſt.

Duæ ſunt ſpecies virtutis vitalis: M ex quibus vna eſt, quę facit pulſum per dilatationem & conſtrictionem venarum pulſatilium.

Soror autē huius eſt illa, qua [a] *[aguntur actiones cuiuſq; agibilis] ſicut eſt amare* [b] *[aliquid,] & habere* [c] *[illud] odio: & depreſſio animæ, & eius exaltatio.* [d] *[ ].* 92 a patitur paſſiones b —— c aliquid d & illa q diſpōit aliqd ad opatiōes.

Hęc eſt ſecunda ex virtutibus vitalibus, & eſt illa, quę dicitur irascibilis & cōcupiſcibilis, ſeu excitatiua &

A & desyderatiua, q̃ amore uel odio excitatur, & est causa, quare homo agit aliquid in omni negocio, i. q̃m quis fugiat, aut prosequatur. Est. n. hæc virtus causa eorum, quę agit. q̃m causa, quare aliquid perficiat & prosequatur, est amor: & causa, quare aliquid fugiatur, est odium & displicentia. vnde est ac si diceret, q̃ huius virtus agens ratione amoris vel odij in rebus dilectis vel odio habitis, est causa quare agantur actiones in alijs ab homine. Huiusmodi autem virtus est alia a nutritiua & regitiua. vnde si nomen virtu
B tis vitalis imponeret solũ huic uirtuti, esset tunc quidẽ virtus vitalis tertia a sensitiua & vegetatiua. & hæc quidẽ sunt, quę Plato innuit esse inter vitales. Plasmatiua tñ nõ est huius generis: immo subest generi virtutis agentis in nutrimento.

De virtutibus animalibus.

93 *Nouem sunt virtutes quæ ab anima numerãtur, ex quibus sunt quinque sub sensitiua, s. visiua, auditiua, olfactiua, gustatiua, & tactiua vniuersalis.*

C Virtutes aãales sunt allę, quę sunt in cerebro, & sunt nouẽ: ex quibus sunt quinq; sensitiuę, quas ipse hic noãuit: ex quibus tactiua in tota carne vniuersalis existit.

94 *Est etiam virtus ad* [a *neruos*] *perueniens, ex qua seu per quam mouet quis artus, et mũctur.es suas.*

a lacertos

Sexta ex virtutibus prędictis est virtus, quę vnitur neruis, quibus homo mouetur, & mouet localiter mẽbra sua, iam aũt prędiximus modũ motus sui, & qui sunt nerui illi.

Ex eis etiã est virtus, qua imaginantur res [*sicut videntur.*] D 95

f fit i spe culo.

Septima ex prędictis uirtutibus est virtus, qua imprimuntur res in imaginationes, sicut cum imaginãtur inter species, quę videntur. hęc autẽ est virtus imaginatiua, quę in anteriori parte cerebri existit, sicut supra diximus.

Est adhuc ex eis virtus, in qua est ratio, & ẽt i qua est memoria. 96

Alię sunt duę virtutes ex prędictis, ex quib⁹ vna est rõcinatiua, existens in medio cerebri: secunda est rememoratiua, quę in vltima & po
E steriori parte cerebri existit: & sicut in summa, omnes istę virtutes sunt vndecim.

De operationibus.

Omnes operationes virtutum numerantur secundum ipsas virtutes, quarum sunt operationes. 97

Numerus operationũ virtutum est qualis ipsarum met virtutũ, quarum sunt operationes. differunt. n. & numerantur operationes in specie: eo q̃ sunt operationes virtutum
F specie differentium.

Hæc autem operatio dicitur [*æquiuoce de quibus dicitur*] *sicut de attractione, digestione, & retentione.* 98

G cõtinet

Operatio est nomen, quod dicit & p̃dicat æquiuoce de eis, de quib⁹ dr & prędicatur. nomen autẽ æquiuocum est vnum & idẽ: & ea, de quibus dicitur, sunt diuersa.

Et sicut de transitu [*secundum penetrationem*] *cibi, & appetitu.* 99

*Auer. le. seu penetratione

G *nam attractiu eſt operatio ſimplex unius uirtutis ſolius: appetitus uero cibi exiſtit ex duabus operationibus ſimul compoſitis; ſcilicet ex operatione ſentiendi, & attrahendi. operatio autem ſentiendi, & impellendi efficit tranſitum, & penetrationem cibi. hæc enim opera ex prædictis ambobus efficiuntur.*

Quia dixerat quòd operatio eſt nomen, quod prędicatur æquiuoce
H de quibus prædicatur; notificauit nunc quę ſunt illę operationes, de quibus hoc nomen æquiuoce prædicatur: & innuit quòd ſunt operationes ſimplices, & compoſitæ. operatio autem cõpoſita eſt alia a ſimplici, & nihilominus ambæ dicuntur operationes. deinde poſuit tria exempla operationis ſimplicis, dicens: ſicut attractione, digeſtione, & retentione. conſequenter ſubiungit duas operationes compoſitas, dicens: Et ſicut de tranſitu, ſeu penetratione cibi, & eius appetitu. Et quia poſuerat prædicta exempla operatio-
I num ſimplicium & compoſitarum notificauit conſequenter quę ex eis ſint ſimplices, & quę compoſitę. vnde inquit, ꝙ attractio eſt operatio ſimplex & vnius ſolius virtutis, &c. Sic intelligendum de digeſtione, & retentione. Conſequenter declarauit qualiter quęlibet ex operationibus ſequentibus, ſcilicet tranſitus cibi, & eius appetitus componatur ex duabus operationibus. nam actio appetendi cibum componitur ex actione ſentiendi & attrahendi. Ponunt enim Medici os ſtomachi membrum appetitus, & deſyderij K. cibi, à quo membra corporis trahunt cibum & nutrimentum, cum ab eis diminuitur, & conſumitur. tunc etiam membrum inanitum ſentit per ſe ſui inanitionem, ſiue nutrimenti & cibi priuationem, & tunc appetit & deſyderat cibum. & talis appetitus dicitur proprie fames. Propter quod dicit, quòd hęc operatio eſt ex duobus compoſita, ſcilicet ex attractione cibi & nutrimenti, quam membra faciunt trahentia ipſum ad ſeipſa: & ex ſenſu quidem inde percipit os ſtomachi, & ablatio eius quod ab eo trahitur. L
Aſſerit etiam tranſitum & penetrationem cibi eſſe compoſitã ex duabus operationibus, ſcilicet ex operatione ſentiendi, & impellendi. Nam cum cibus, & nutrimentum impellitur per canales & meatus membrorum, tunc membrum percipiẽs illud, quod ſic tranſit per ipſum, impellit illud ad aliud. Cuius exem- te
plum eſt egeſtio tranſiens ab vno inteſtino ad aliud, donec tandem ad anum expellatur. quod quidem ex ſenſu fit inteſtinorum impellentium ipſum a primo ad ſecundum vſque ad vltimum. ſimiliter contin M
git in egreſſu ventoſitatis, & cuiuslibet egredientis ſurſum, aut deorſum, ſicut in diarrhœa, lienteria, & vomitu. Quoniam perfecerat relationem rerum naturalium
interiſecarum, intendit nunc declarare
alias corpori
extrin-
ſe
eas.

De

A De rebus non naturalibus h{ }& primo de Aere.

h necessarijs.

100 *Sol habet iudicia ſuper aerem, quæ quidem in temporibus anni manifeſtantur ex impreſſionibus: climata etiam habēt ſuper hæc iudicia.*

Sol immutat aerem in caliditate frigiditate, ſiccitate, & humiditate: quod quidem patet ex temporibus anni, & ex poſitione Solis in determinatis partibus circuli, quas Arabes ahanne vocant, i. manſiones. B Eius enim actio & tranſmutatio nominatur proprie ſecundum māſionem, in qua Sol exiſtit, ꝙ ex propinquitate & longitudine Solis ad nos & eius media diſtantia efficiuntur quatuor anni tempora, ſ. æſtas, ver, hyems, & autumnus. Et eſt res manifeſta ex ſe, quia ex elongatione ipſius eſt cauſa frigiditatis & humiditatis: & hęc eſt complexio hyemis. & ex propinquitate eius eſt cauſa caliditatis & ſiccitatis, quę ſunt natura æſtatis. & ex eius media diſtantia C eſt cauſa reliquorum duorum temporum mediorum, ſ. autumni, & veris. Sed diuerſitas in impreſſionibus in aere contingens ex ſitu Solis in diuerſis manſionibus eſt nota conuenienter Arabibus. hoc autem, ſ. diuerſitas impreſſionū in aere ex partibus circuli ratione diuerſitatis exiſtentis inter ipſam & partes multitudine & paucitate ſtellarū, aut māgnitudine, aut paruitate earum, aut velocitate, aut tarditate motus ipſarum, ſ. ſtellarum fixarū, inde enim notificatur actio Solis, cum ipſe mutatur ab vno loco in alium locum, D ex prædictis. Diuerſitas etiam tranſmutationis in climatibus eſt manifeſta: cuius cauſa eſt propinquitas, & elongatio Solis. Cauſa vero propinquitatis & elongationis prædictæ eſt circulus obliquus. Vnde regio eorum, ſuper quorū capita tranſit Sol, eſt neceſſario calidior aliis regionib⁹ aliorum: & magis appropinquantes regioni eorū, ſuper quorū capita tranſit Sol, ſunt calidiores: & magis diſtātes ex regionib⁹ eorum, ſuper quorum capita nō tranſit Sol ſunt frigidiores.

De impreſſione ſtellarum in aere cum Sole. E

101 *Aer etiam alteratur, & immutatur ratione alicuius aſtri orientis, uel occidentis.*

In ſtellis etiam eſt actio, qua immutatur aer ad caliditatem ex earū aſcenſu, & ad frigiditatem ex earū deſcenſu vel occaſu: quod fit acceſſum vel diſceſſum Solis fit.

102 *Cū enim Sol appropinquat inflammatis ſtellis, incendit, & inflammat aerem.* F

Aer inflammatur, cū Sol appropinquat alicui ex ſtellis, quę inflamātæ dicuntur: & ſunt illæ, quæ generant inflammationem aeris, cum perſeuerant aliquibus diebus, & vocantur cometę. nā ex calore Solis cōiunctio cum calore prædictarū ſtellarum, inflammatur aer.

103 *Hoc ſiquidem verum eſt in tātum etiam, quòd cum inflammatæ elongantur aliquo modo à Sole, uidemus aerem aliquantulum infrigidari.*

G Hoc eſt intãtũ verum, ꝙ cũ calor inflammatus elongatur ab ipſo Sole, aut extinguitur, videmus aerẽ aliqua infrigidatiõe infrigidari, qđ autem Sol operatur cum prędictis inflammatis, id operatur cum ſtellis erraticis, aut & cũ fixis. vnde eſt poſſe ꝙ per inflammatas intellexit aliquam ex ſtellis fixis.

104 *Si etiam ſtellæ, quæ dicuntur infortunatæ, fuerint in exaltatione ſua, ſignificabunt ſuper corruptionem animatorum. Si uero quæ fortunatæ dicuntur, fuerint ibidẽ,*

H *ſignificabunt ſalutem eorundem omnimodam.*

101 Hoc eſt ſm opinionem dominorum expertorũ in iudicijs aſtrorũ. Et eſt, quoniam ipſi intendunt, ꝙ quidam ex planetis ſunt, quorum effectus eſt vt plurimum detrimentum, & corruptio, & ſunt illi, quos ipſi vocant infortunatos: & ꝙ quidam ex eis ſunt, quorum effectus vt plurimum ſunt profectus & adoptatio, & ſunt illi, quos vocant fortunatos. Opinantur etiam ꝙ quilibet ex ipſis habet proprias loca in orbe, in

I quibus ipſorum actio roboratur, aut debilitatur. Loca autem eorum, in quibus actio fortificatur, graduatur apud eos: & impoſuerunt propria nomina prędictis gradibus, quę ſũt exaltatio domus, triplicitas, & alia ab his. Ferunt etiam, ꝙ cum infortu

101 natę ſunt in locis, quę dicuntur exaltationes eorum, ꝙ tunc augeatur, & roboretur eorum operatio. Et ſi ſic eſt, tunc ſignificabunt ſuper deſtructionem corporum animatorum. Et ſiſt cum fortunatę fuerit in prędictis locis, ſignificabunt ſuper ſalutẽ eorundem animatorum. Hoc tñ to K tum eſt contra illud, quod declaratum eſt ī philoſophia Naturali. Nã omnes aſtrorum actiones ſunt laudabiles: quoniam eſſe omnium horum inferiorum eſt ligatſi cum motu, & ſitu eorum in partibus diuerſis ſphærę. Diuerſitas autem quorũdam cũ quibuſdam ex eis, contĩgit ratione elongationis & propinquitatis eorum adinuicem.

*De alteratione aeris ſecundum regiones.

Tanto frigidior eſt illa, quanto altius ſuper montes exiſtit: com 105
L *plexio uero villæ exiſtentis in ual le iudicatur calida.*

Hoc quidem eſt manifeſtum, ſ. ꝙ villę in montibus exiſtentes frigidę ſunt: & exiſtentes in vallib' ſunt calidę. Huius autem cauſa eſt propinquitas montium ad regionem, ī qua fit generatio nubium: necnon etiam, quia montes omnibus quatuor ventis exponuntur. & ideo nõ fiunt habitationes in regionibus calidis ratiõne latitudinis propinquę Soli, niſi in montibus earum, aut ꝑ pe eos. in regionibus vero frigidis ratione diſtantiæ latitudinis, ſunt M montes continue niuoſi, & per conſequens inhabitales.

*De alteratione aeris ſecundum montes.

Si uero montes fuerint a parte 106
ſeptentrionis, & claudatur montibus, iudicetur infrigidari a ſeptentrione.

Si fuerint montes a parte meridiei protegentes villam à vento auſtrali, erit quidem illa villa frigida, rõne

A ratione exſufflationis venti ſeptentrionalis factæ ſuper eam: vētus.n. ſeptentrionalis frigidus eſt & ſiccus

107 *Villa ædificata a parte meridiei, iudicetur calida ratione exſufflationis illius venti meridionalis ſuper eam.*

Villa a parte meridionali aperta iudicatur eſſe calida ratione exſufflationis vēti meridionalis factę ſuper eam: nam ventus meridionalis calidus eſt, & humidus.

108 *Sed ſi ſit ex parte occidentis,*
B *habebit aer eius groſſitiem: ſi uero ex parte orientis, habebit ſubtilitatem.*

Cum aliquis locus eſt expoſitus, & diſcoopertus ventorum exſufflationibus, & inſufflat ſuper eum ventus occidentalis, efficietur quidem aer eius groſſus, & frigidus & humidus. Si vero inſufflat ſuper eum ventus orientalis, erit aer eius ſubtilis, i. calidus & ſiccus. & hoc eſt, quoniã ventus orientalis eſt calid⁹ & ſicc⁹, ſicut occidentalis frigidus & humidus: & hoc tñ per relationem eſt ad
C medium climatis cuiuslibet: quod eſt, quoniam in pluribus locorũ, vētus frigidus & humid⁹ eſt cauſa pluuiarum in eis contingentium: & calidus & ſiccus clarificat aerem ipſorum. Hoc tamen variatur in multis locis terræ: vtpote apud nos in inſula Andaluſiæ: in cuius medietate, i. orientali pluit ex vento occidentali, & clarificatur eius aer ex vento occidentali: & in alia eius medietate occidentali pluit ex vento occidẽtali, & clarificatur aer ab orientali.

De alteratione aeris ſecundum maria.

D

Maria habent contrarium iudicium in hoc, ſicut ſapientes retulerunt. 109

Iudicium mariũ ad terrã eſt contrarium iudicio montium ad eandem. qm̃ maria à parte meridiei refrigerant terras, & à parte occidẽtis calefaciunt: & hoc ideo, qm̃ maria æquant & temperant materiã ventorum. vnde ſi ipſa fuerint à parte meridiei alicuius terræ, æquabũt vẽtum meridionalẽ, minuentq; & remittent calorem eius. & ſiſ cũ erũt E a parte ſeptentrionis, æquabunt vẽtum ſeptentrionalem, & remittent eis frigiditatem. Cuius ratio eſt, qm̃ aquæ non ſic patiuntur, neq; alterãtur in caliditate & frigiditate a Sole ſicut aer. & ideo eſt, ꝙ ipſæ tempore frigido ſunt calidiores aere, & tpe calido frigidiores. hoc quidem eſt, qđ de aquis maris intelligo.

De alteratione aeris ſecundum ventos.

F

Venti etiam generant in aere illud, quod generant in eo [a] *[manſiones.]* 110 a impreſſiões cæleſtes.

Intellexit ꝙ venti in aere gñant diuerſitatem complexionis, ſicut & mãſiones. intellexit autẽ per hmõi manſiones, poſitionem Solis & Lunæ in manſionibus, quas Arabes amone vocant. Iam autem prædiximus qualiter fiunt ex eis immutationes aeris.

Eſt quidem in meridionali caliditas, & humiditas, [b] *[pro tanto generat ſuper calefactionem, &] putrefactionem.* 111 b & pp ipſas qñq; gñat.

Ven

G Ventus meridionalis generat in aere caliditatem & humiditatem. & ideo gñatur ex flatu ei⁹ putrefactio: exceſſus n. ſuæ caliditatis & humiditatis eſt cauſa generationis putrefactionis. & ideo qui intendit prohibere putrefactionem rerum, infrigidet & deſiccet eas.

112 *Frigiditas, & ſiccitas inſunt ſeptentrionali, & ideo generatur inde tuſſis.*

Ventus ſeptentrionalis neceſſitat in aere frigiditatem & ſiccitatem. & ideo lædit organa anhelitus, gñatq; H ex eo tuſſis: quòd ex ſiccitate organorũ anhelitus contingit, necnõ ex conſeruatione eius, quia humiditatem cerebri comprimit.

113 *Calor, & ſubtilitas inſunt orientali: & frigiditas, & groſſities occidentali.*

Hoc eſt manifeſtum, ꝙ ventus orientalis eſt calidus & ſiccus, & occidentalis frigidus & humidus. variatur tñ hoc ſm diuerſitatẽ ex terra, & aqua eis contingentem.

De alteratione aeris ſecundum ea: quæ ei vicinantur ex terris & aquis.

I

114 *Omnis* c [*angulus terræ mollis, cuius circunferentiæ ſunt diſcooperta montibus, & habens fontes aquæ dulcis*], *eſt quidem complexionis humidæ.*

c loc⁹ terr⁹ paludoſus, circa quẽ fr'loca aquoſa

Omnis villa, cuius terra mollis eſt, non petroſa, reſudans aquis, & eius circunferentiæ ſunt diſcoopertæ montibus, eſt humidæ complexionis.

Generatur autem ſiccitas in aere appropinquante alicui villæ, cuius terra vel locus ſaxoſus eſt, & ſalſus. K 115

Villa habẽs aerem ſiccum eſt, cuius locus eſt ſaxoſus, vel aduſtus, & ſalſus. verũ regio ſaxoſa neceſſitat cum frigiditate ſiccitatem: ſed ſalſa cum ſiccitate caliditatem.

De alteratione aeris ſecundum habitationes.

Domus valde patula, & omnibus uẽtis diſcooperta, eſt in hyeme valde frigida, æſtate vero calida. 116 L

Domus, cuius ianuę ſunt valde patulæ quatuor angulis orbis, & diſcoopertę quatuor ventis, efficitur ĩ hyeme valde frigida, & in ęſtate valde calida: & maxime ſi fuerit alta. domus. n. talis non protegit à caumate, & frigore.

Ex domo autẽ depreſſa, & ſubterranea habetur iudicium contrarium. 117

Habitatio quidem ſubterranea habet diſpoſitionem contrariam cũ M domo prædicta. & hoc eſt ꝙ tempore hyemali eſt calida, & æſtiuo frigida. diſpoſitio enim eius, quod eſt in ſra terram in prædictis duobus temporibus, eſt cauſa huius, hoc eſt, ꝙ caleſiat tunc in tpe hyemali, & infrigidetur tpe æſtiuo: cuius ratio data eſt in Naturalibus.

De alteratione ſecundum veſtimenta.

Calor ineſt panno facto ex ſerico, & coto: & frigus d [*in raſcuto, ideſt pãno plano nõ lanuginoſo ſeu uelleroſo,*] *& lineo.* 118

d maſcha il ineſt

Pãni

A Panni ex ſerico, & coto ſunt c alidi: & panni mechanoni & ſine pilis ſunt frigidi, ſicut lini. Sed caliditas ineſt pannis ex ſerico, & coto per relationem ad corpus hominis. Frigiditas autem pannorum raſorum cõtingit ratione paruitatis borræ exiſtentis in eis. villi. n. & pannorũ pili ſunt cauſa calefactionis: eo ꝙ bene vniantur corpori, & adhæreant. cõplexio tñ lini eſt temperata.

119 c chaxli *In compoſitis ex pilo,* c[ ] *& lana ineſt cum caliditate aliquantulum ſiccitatis.*

B Pannus ex pilo & lana factus & compoſitus habet cũ caliditate ſiccitatem. & hoc ideo, qm̃ ſunt ex ſuperfluitate animalium.

De alteratione ſecũdum odorifera.

120 *Iudicatur caliditas ſuper complexionem cuiuslibet floris, & cuiuslibet aromaticis, exceptis quinque, ſ. myrto, ſalice, nenufare, roſis, & violis: quæ quidem ſunt frigida,* f[*& cum hoc aromatica.*]

f Et aromatica odorifera ſunt calida, ꝓter ſalos, & aphorã.

C Hoc quidem eſt, ſm ꝙ ipſe dicit, ꝙ aromaticũ apd Arabes eſt calidæ complexionis in hoc, qm̃ eſt fumoſum, vaporoſum. ex hmõi autẽ vaporoſis ſunt quędam calida & ſicca aut calida & hnmida: exceptis iſtis, quorum rememorationem facit in hoc loco. Ratio autem huiꝰ eſt: qm̃ odores non proueniunt ab omnibꝰ partibus prędictorum odorabiliũ, ſed ſolum ab eorũ partibus calidis, quæ quidem ſunt paucæ in compa ratione ad partes eorũ frigidas. Et aromaticũ ꝙdẽ eſt nomẽ cõe apud Arabes oĺ floꝛi bonũ odorẽ habẽti.

De operatione colorum in viſu.

D

121 *Laudabilior, & utilior ex coloribus uiſui, eſt niger, aut uiridis: albus autem, & citrinus* g[*nec non omne ſplẽdidum lædit, &*] *diſgregat lucem oculorum.*

g qñ ſplẽdens. & ſi puri

Vtilior ex coloribus viſui eſt viridis aut niger. viridis quidem ſecundum veritatem confert ei, quia ſecũdum veritatem medius eſt inter album & nigrum. albꝰ autem procul dubio mouet fortiter viſum: cuius cãm explicuit Gal. eo ꝙ ipſe diſgregat viſum. actio autẽ coloris nigri E eſt huic contraria, i. congregans viſum. Si igitur ſic eſt, quodlibet horũ extremorũ lædet viſum, & medium inter ea conueniet ei. verum eſt tñ ꝙ color niger parũ mouet viſum & oculum, pro tanto inquantum huiuſmodi minime lędit ipſum.

Secunda ex rebus non naturalibus. ſ. cibus, & potus.

122 *Scito quod uera cibi actio eſt augere augenda, & reſtaurare omne deperditum ex diſſolutione corporis, & ad priſtinum* F *ſtatum deducere.*

Scito neceſſitatem cibi fuiſſe propter duo. Vnum eſt, quoniam impoſſibile eſt animal principio ſuæ generationis genitum eſſe cum ſuo augmento naturali, ſcilicet quòd iudicatur ei conuenire per naturã, inquantum eſt tale, aut tale animal. pro tanto fuit ei cibus neceſſarius, quatenus augeatur eo corpus eius, donec perueniat ad quantitatem ei debitam per naturam, & ceſſet

G ceſſet augmentum eius. Secundum eſt,qm̃ ſpirit⁹, & corpora animaliũ diſſoluuntur ex calore aeris continẽ tis ea.& iõ fuit eis cibus conueniẽs, & neceſſarius ad commutandũ aliquid eis loco eius, quod fuit ab eis diſſolutum. Et in ſumma,quia animal viuit per calorem igneum, qui eſt lator animę, & ignis inquantũ hmõi,ſemper indiget ꝙ comburat: alioquin enim extingueretur in animali ignis:nõ fuit continuo neceſſarius cibus corporib⁹ animalium. Et ideo eſt,ꝙ corpora puerorũ egẽt eo amplius cæteris,propter multitu H dinem caloris in eis exiſtentis:vnde ipſa conſumunt neceſſario ampli⁹, ſicut inquit Hipp.& poſt ipſos pueros iuuenes,& poſt ipſos,ſenes. Qui vero minus cæteris egent cibo,ſunt ſeniores decrepiti.& hoc,quia ignis eorum eſt paruus, parua re indigẽs ad hoc,ꝙ ipſe viuat.

123 *Eſt autem ex eo eligendus ille, qui in ſanguinem laudabiliorẽ conuertitur,& tranſmutatur.*

Electus ex cibis eſt ille,qui in laudabilem ſanguinem magis q̃ in aliquem ex alijs tribus humoribus cõ I uertitur,& tranſmutatur.

124 *Leuis autem,& ſubtilis,eſt panis tritici,& carnes paruorũ pullorum gallinæ,& ſicut bliti ex oleribus:hi enim conueniunt patientibus ægritudinem.*

Cibus laudabilis chymi, & cum hoc ſubtilis ſubſtantiæ eſt,ſicut panis factus & compoſitus ex lacticinio & ſimila frumenti,& carnes paruorum pullorum gallinæ,& ex olerib⁹,ſicut bliti.& vſ ꝙ totum,quod dicit de cibis iſtis, propter ſubtilitatem nutrimẽti referat ad id qđ ſubiungitur.cũ dicit:hi.n. conueniunt patientib⁹, vſ tñ ꝙ referatur blitis tñ febrientibus,nec põt toti referri. Et ſciendum ꝙ panis ex ſimila tritici,dicta Arabice darmat, compoſitus,eſt apud Gale.citioris digeſtiõis cæteris,& tardioris egreſſionis & deſcenſus.Probat autem ipſum eſſe citæ digeſtionis ex magna mundificatione,& ſeparatione ipſius a furfure: quod quidem omnino eſt indigeſtibile,& hoc quidem eſt cauſa tardi deſcenſus ipſius:nam furfur p̃ L bet pani velocitatem egreſſus. & ex hoc opinati ſunt poſteriores Medici ꝙ panis ex ſimila frumenti cõpoſitus, difficilis & tardæ digeſtionis ſit Melior aũt ex oĩbus panibus eſt ille,qui ſic præparatur,vt ſimilis ſpõgiæ efficiat,æqualr,&temperate fermentatus,& in clibano conueniẽter decoctus:& poſt ſic coctum in clibano eſt ille,qui proijcitur in parietibus vaſis calidi. Et Saraceni quidẽ approbant panem coctũ inter duas caſolas ſuper igne conuenienter ſituatas,ponuntq; ipſum in eodẽ gradu cum pane cocto in clibano. M

125 *Groſſi autem ex uſualibus ſunt ſimila,& ſicut* [a] *[muto laudabilis] duorum annorum.*

a aries extrat de laudabilis.

Ex cibis laudabilioris chymi, & cum hoc groſſæ ſubſtantiæ ſunt,ſicut panis ſimilę, & ſicut muto duorum annorũ.& hi quidẽ cibi cõgruunt ſanis,&laborãtib⁹:ſed primi qeſcentibus,& conualeſcentibus.

126 *Piſcis notus habitans* [b] *[in ripis] eſt cibus congruus uexato ab exercitio,& labore.*

b Inter ſaxa

Piſcis

A Piſcis petroſus habitans in rupibus eſt ille, qui natat in aqs ſup mõtes & rupes tranſeũtibus & fluentibus. & intellexit p piſces, piſces ſquamoſos. Ex his aũt ſunt tres ſpecies, ſ. marinus, fluuialis, & habitans in ambabus aquis ſimul. Eſt aũt melior ex eis ſm Gal. marinus: & poſt illum, qui ſimul in ambabus aquis viuit: & poſt iſtum ille, qui viuit in aquis dulcibus. Cuius rõ eſt, qm̃ humiditas excedit & dominat piſcib⁹. verũ oẽs illi qui nutriuntur ī aquis ſalſis ſunt minoris humiditatis: cõtrarium eſt de illis, qui in aquis dul-
B cibus nutriuntur: ſed qui viuunt in ambabus aquis ſimul, ſunt medij ĩter eos. Ex marinis autem ſunt tres ſpecies, ſ. mollis viſcoſus, & petroſus montuoſus, & ille qui nutritur ī littore maris. Melior aũt ex eis eſt petroſus montuoſus, rõne motus magni & ſubtilitatis aquarũ inter rupẽ & montes exiſtentiũ. eſt aũt poſt ipſum mollis viſcoſus. deteriores autẽ inter oẽs has piſciũ ſpẽs ſunt habitantes in littoribus maris. & hoc, qa nutriunt ex fæcibus & ſuperfluitatibus ibidẽ exiſtentibus: & maxĩe qui ex eis nutriuntur in littoribus ma-
C ris, exiſtẽtibus iuxta magnas ciuitates. ſic etiã ſciendũ de habitantibus in fluminibus. Alauda autẽ, & mugil ſunt ex melioribus piſcibus viuẽtibus ī ambabus aquis ſimul apud nos. Verum ſardina eſt piſcis mollis viſcoſus.

127 *Ex eis ſunt ſubtilis malitiæ, ſicut ſinapis, cepa, & allium. hi autem generant choleram rubeam. Vnde & quandoq; ſumuntur via medicinæ.*

Ex cibis antẽ eſt tertia ſpecies, ſ. D illaudabilis & ſubtilis chymi: velut ſinapis, allium, & cæpa. Hi. n. cibi vrunt ſanguinẽ, & generant choleram rubeã. vnde interdũ ſumũtur ratione medicinæ ſolũ. & hoc, quia ipſi magis vincunt, & agunt in corpus, q̃ corpus deuincat eos.

Ex eis ſunt etiã generantes me 128
lancholiam, ex qua in quibuſdam corporibus morbi generantur: Velut hirci antiqui, boues, panis furfureus, & caſeus. E

Ex cibis etiã eſt quarta ſpecies, & ſunt illi, qui generãt melancholiã: ſicuti carnes hircorum antiquorũ, & boum antiquorum. & in ſumma omnes cibi, qui groſſi ſunt & terreſtres, ex quibus ſunt quidã, qui ſunt calidi & ſicci, ſicut caſeus aridus & 68
antiquus: & quidam ſunt frigidi & ſicci, ſicut bos antiquus. Corpora autem, ī quibus generatur morbus ex his cibis, ſunt corpora, ī quibus humor melãcholicus à principio & radice naturæ, & complexiõe eorum dominatur.

Rurſus quidã ex his cauſant, 129
& efficiunt humorem phlegmaticum, ſicut piſces groſſi, & genera lactis. F

Hi cibi ſunt cum groſſitie ſua frigidi & humidi.

Aquæ delectabiles, et fluuiales conſeruant humiditatem radicalem, & cauſant egreſſum fæcum & ſuperfluitatum, digerũtq; & deducunt cibum per venas. 130

Actio quidem aquarũ delectabiliũ in corporibus eſt cõſeruatio humiditatis

Cmiditatis radicalis in eis exiſtentis, & facilis egreſſus ſecum & ſuperfluitatum ab eis. & faciunt ēt trāſire & penetrare cibū p venas, ob hoc quia ſubtiliant, & liquidū reddūt ipſum. Ineſt ēt eis aliud inuamentū ab eis: & eſt, qm̄ digeſtio fit per eas. nā niſi ipſę eſſent, torrefieret cibus, & vreretur. Et inde eſt, q̄ animalia adoptāt & deſyderāt aquas, cū fit digeſtio cibi. Qd autē dr hic, ſ. q̄ aquæ fluuiales ſint meliores fontanis, eſt quidē ſm opinionē Medicorū *akar. alioquin fontanæ ſm opinionē Hipp. & Gale. ſunt meliores. & ex eis maxime orientales, & ſuper arenā incedentes. Cuius quidē probatio eſt ex hoc, qm̄ aquæ fluuiales colligūtur, & commiſcētur cū pluribus aquis, incedentes ſuper terras diuerſarum complexionum.

*a l. takar quin. fontanæ ſm ſecundū.

131 *Melior eſt ex aquis pluuialis mūda: quoniam nihil admiſcetur eis, quod inferat eis nocumentum.*

In hoc autem conuenerunt omnes Medici: quoniā nō admiſcetur aquis huiuſmodi, ſicut ipſi dixerūt, aliqua terra nociua. Eſt tamen dubitatio, & controuerſia inter eos de I bonitate aliarum poſt prædictas in gradu exiſtentium: nam quidam aſſerunt fontanas eſſe meliores, quidam autem fluuiales.

132 *Ex eis autem ſunt egredientes à naturali diſpoſitiōe earum, quarum propria actio eſt ſecundū complexionē eius, quod admiſcetur eis.*

Quędam ſunt ſpecies aquarum egredientes naturam aquæ ſimplicis, & veræ, i. quæ non ſunt delectabiles, ſicut aqua ſimplex: quarum propria actio conſequitur illud, qđ fuit eis admixtum. Si ergo ſint amaræ, erunt calidæ & ſiccæ, ratione cōmixtionis partis terrę vſtæ cum eiſdem. Si vero fuerint ſalſæ, commiſcebitur eis terra ſalſa. Si autem ſint calidæ, erunt eis cōmixtæ terræ ſulphureę. Ferūt ēt q̄ q̄dā aq̄ fuerūt reperte acetoſę. Erunt etiā q̄ in partibus granatæ ſunt quædā aquæ necantes animalia, quæ bibunt ex eis. K 133

Omne, quod bibitur ex ceruiſiis, lacte, et vino, nutrit corpus.

Ex omnibus potibus corpus nutrientibus ſunt tria, ſcilicet ceruiſia, vinum, & lac. 134

Potus conuertens corpus ad ſui naturā, eſt ſicut oxymel ex ſuis inuamento. L

Proculdubio intentio ſua in hoc loco fuit ad referendū genera ciborū & potuum, diuerſas operationes in corpore hominis efficiētium: nō autem fuit intentio eius ad referendum eos, inquantum conſeruāt ſanitatem, vel tollunt ægritudinem. vnde eſt ac ſi diceret: potus ſunt ſicut aquæ, & alij ab ea: & aquæ ſunt aut delectabiles aut non delectabiles: & ex delectabilibus operatiōes M ſunt tales, & tales: & earum ſpecies ſunt tales, & tales.

Tertia ex rebus non naturalibus. ſ. Somnus, & Vigilia.

135 *Somnus eſt quies virtutū animalium motiuarum, & ſenſitiuarum.*

Somnus eſt reuocatio ſeu regreſſus virtutum animalium ex apparētia corporis ad eius interius. & hoc, quoniam earum actiones ſunt mouere, & ſentire quæ in vigilia notantur.

A tur. hoc autem contingit cum prædictæ virtutes exiſtũt in manifeſto corporis, cum earum operatiões ſequuntur eas. Somnus vero eſt earũ quies. nam tunc quieſcunt ab operationibus ſuis, & redeunt ad ſuam originem, quę eſt cor, & augentſeu confortãtur ibidẽ. Cauſa autẽ ſomni eſt tam digeſtio cibi, quã labor. nam cũ digeritur cibus, generatur ĩ corde, & in cerebro vapor frigidus & humidus: de natura autẽ frigiditatis eſt conſtringere, & cõprimere, ſeu in profundũ impellere. vnde reuocatur tunc calor naturalis ad ſuã
B originem ex frigiditate occurrente & obuiãte ei: ad cuius egreſſum cõtingit ẽt regreſſus, & reuocatio ſenſuum. nã ipſi ferũtur ſup ipſum, cũ ipſe ſit ſubiectum eorum. Labor autẽ eſt cauſa ſomni: quia ipſe diſpergit, & diſſoluit calorem naturalem, & per conſequẽs infrigidat ipſum. Virtus enim vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa. quo circa in ſua colligitur origine, quatenus ibidem confortetur & calefiat, vitans & fugiens laborem, donec ad ſuam complexionem primam redierit, aut prope eã: & tunc excitatur animal: ſicut ex-
C citatur, poſtquam eſt completa cibi digeſtio.

136 *Ipſe enim calefacit corporis interiora, ex quo fit cibi digeſtio laudabilior & melior.*

Ipſe.n. calefacit corpus propter regreſſum caloris in manifeſto corporis exiſtẽtis ad eius interius, ex quo vniuntur tũc duo calores ſimul, ſcilicet intrinſecus, & extrinſecus. Et pro tanto ſubdit, quòd inde efficiatur melior cibi digeſtio. Nam virtus digeſtiua efficit tunc opus ſuum cum prædictis duobus caloribus, vi D
delicet cum calore *ſpirituali & pro * a.l.ſpãli
prio eius, & cũ calore virtutum ſenſitiuarum: quæ quidem tempore vigiliæ ſuas operationes exercebãt.

137 *Si aũt ſomnus multũ prolongatur, replebitur caput humoribus.*

Huius quidem cauſa eſt, quoniã cùm calor exiſtit intra corpus plus debito, tunc augetur & multiplicatur fumoſius vapor, & eleuatur plurimum eius ad cerebrum: & ſic repletur caput vapore prædicto: quia E
etiã iam fuit cibus digeſtus p ſomnum profundum. exercet autem calor operationem ſuam In humiditatibus corpotis. vnde componitur tunc vapor ex primo & ex aſcendente ab illis humiditatibus ad caput. pro tanto repletur caput illis humiditatibus, quæ humectant ipſum ſecundum modum prædictũ, & lædunt ipſum.

138 *Ipſe etiam humectat corpora, & relaxat, extinguitq; calorẽ nutrificantem ipſam.*

Humectatio quidem, quam fa- F
cit ſomnus, ideo eſt, quoniam vigilia exiccat corpora ratiõe eius, qđ ſcilicet diſſoluitur ab eis per motũ ſenſuum. & ideo eſt, ꝙ cùm quieſcunt ſenſus in ſomno, augetur humiditas ſpirituum eorum, neq; non etiam humiditas membrorum. Intelligit autem ex dicto ſuo, cùm dicit: extinguitque calorem, etcætc. quòd multus ſomnus extinguit calorem, quo virtutes viuunt, & exiſtunt. & hoc, quoniam de natura quietis ẽ, & ſimiliter de natura coo-

pertionis

G pertionis extinguere calorem, ſicut accidit in igne. ignis. n. extinguitur & ſuffocatur, cū multum & pfecte tegitur, & cooperitur. Continguunt aūt ambo prędicta calori elementari, vel naturali, tępore ſomni, ſ. quies & ſuffocatio ex mębris abſq; reſpiratione ſufficienti: pp qđ contingit ei tunc extinctio, ſicut igni extrinſeco. nam inſufflatio venti ignē incędit, & inflammat. vnde eſt hęc vna ex cauſis reſpirationis.

139 *Tęperata vigilia excitat valde ſenſus, et diſponit virtutes ad*
H *exercendū operationes ſuas, & cū hoc mundificat corpus à facibus, & ſuperfluitatibus.*

Vigilia mediocris & temperata, ſ. nō excedens, aut nō diminuta, eſt illa, qua ſenſus excitantur. Nā tunc ipſi exercent operationes ſuas ſolicite & attente. ipſa. n. diſponit vim motiuā ad exercendum operatiōes ſuas fortes, & cum vtilitate. mundificat ēt corpus à ſuperfluitatibus, i. expellit eas, & educit exterius. de natura. n. vigiliæ eſt corpus euacuare: nam motus euacuat, & conſumit.

I
140 *Ex longa autem vigilia contingit expergefactio, et inſomnietas generas anxietatem, & anguſtiā animæ. Ipſa etiā diſſoluit ſpiritus, & corpora ſedat, & corrumpit ſplendorē & claritatem corporis & colorem eius, et profundat oculos, nocetq; digeſtioni, & mentem tollit & diſturbat, & corpus in-*

a* vel debilitat. *frigidat,* [a] [ ]

Ex longa vigilia contingit morbus inſomnietatis, generans angu- K
ſtiam & laborē animæ: ipſa. n. euacuat corpus, & magnificat diſſolutionē ei*. & ideo dicit q̄ ipſa diſſoluit corpora & ſpiritus eorū, & eorū colores & ſplendorē fędat & corrūpit. nam ex corruptiōe caloris naturalis immutatur color corporis, & ſplendor eius alteratur. ob hoc etiā cauſat ſubmerſionē, & profundationē oculorū, corruptionē digeſtiōis, mentis ablationē, & corporis infrigidationem, ſicut dixit in textu.

Quarta ex rebus non naturalibus. ſ. Motus, & Quies. L

141 *IN exercitijs ē quod eſt tępera-*
tum. & hoc docet quod fiat: nam ipſam æquat, & temperat corpora, et efficit egreſſum ſuperfluitatū, & [b] *[humiditatum.]* b fordiū

Ex exercitijs ē æquale, & inęquale. Eſt aūt æquale eligēdū. Eſt ergo illud faciendū, & eo vtendum: quoniā ipſum æquat corpus, & expellit fæces, & humiditates ſuperfluas ab eodē. Æquat autem corpora, ſeu tēperiem corporum efficit, eo q̄ calorem naturalē confortat. Sed expulſio, quam facit humorum, cōtingit M
ex motu, & ex prædicta cōfortatione caloris naturalis, quam ſicut dictū eſt, hēt efficere. ad cōfortationē. n. caloris radicalis ſeqūt confortatio virtutis expulſiuæ, & aliarū ab ea.

Diſponit etiam corpus ad hoc 142
vt nutriatur, & diſponit * *parum* * Auer. le. parum.
ad hoc vt augeatur.

Exercitium ęquale & temperatū diſponit corpus ad hoc, vt nutriat̄, & ad hoc, vt ſuperfluitates educantur, necnon & ad hoc, vt calor naturalis

A talis inflammetur. Tempus autem conueniēs ad exercēdum ipsum est, postquam est completa vltima digestio, s. terna. Sunt autem tres digestiones, s. vna, quæ fit in stomacho: alia, quæ fit in hepate: tertia, quę fit in ipsis membris. Et tempus quidē ad exercitandum conueniens est, cū est completa vltima digestio. Nam cum fit ante complementum huiꝰ digestionis, ipsum quidem est ex ęteris rebus *nocibilius. & hoc, quia facit tunc egredi, & transire cibum indigestum, & in summa corrūpit ipsum. Nam generatio non perficit B nisi cum quiete: cibi autem digestio est membrorum ex eo nutritorum generatio. Intelligit autem, cum dicit: & disponit parum ad hoc vt augeatur: ꝙ exercitium iuuat virtutē augmētatiuam, tam in mēbris paruis, q̄ ætate auctis.

*nocibilibus.

143 *Immoderatū autem ex eo proprie dicitur labor, qui quidem spiritum euacuat, & educit, & lassat corpus, & emacerat pingues & carnosos, & inflammat calorem extraneum, & ducit etiam humiditates a corpore, & debilitat neruos ex uiolentia dolorum, & facit corpus senescere ante ætatem senectutis.* C

Exercitium immoderatum dicit labor. quod quidem spiritꝰ euacuat, & calorem extrancum in corde accendit, & inflammat, qui calor elementari seu radicali* cōtrarius existit. euacuat. n. pręmultitudine motus sui humiditatem a corpore, & ex magna dissolutiōe debilitat neruos facitq; senescere corpus ante ætatē senectutis, ratione eius, quod ex mē D bris radicalibus dissoluitur.

*a.l. graui

Vltimata autem quies est inconueniens, neque est iuuamentum in ultimitate eius, immo quidem replet corpus humiditatibus, sicut & glandulis, & nodis: neque disponit corpus ad aliquem cibum. 144

Illaudabilis est immoderata qes. & omissio motus est illaudabilis, nam excessus cuiuslibet rei est inutilis. De natura autem quietis est replere corpus humiditatibus, ratione paruæ & diminutæ euacuationis facta cum eo: & proinde etiam non E disponit corpus ex ea ad susceptionem nutrimēti, eo s. ꝙ non egrediātur tunc superfluitates a corpore.

Quinta ex rebus non naturalibus, s. de euacuatione, & repletione.

Corpus indiget uniuersali euacuatione omnium membrorum per phlebotomiā, & pharmaciam, ex qua quidem est perfectum iuuamentum in uere. 145

Corpora autem indigent vniuer F sali euacuatiōe, & particulari. fit autem vsus totius corporis cum phlebotomia & pharmacia, particulariter autem in aliquo membro fit ꝙ meatus illius membri, cum sunt in eo hmōi meatus. & hoc cū euacuatione speciali ipsius membri. Et qa euacuationum, quædam est vniuersalis, & quędam particularis, incepit ab vniuersali, dicens ꝙ talis est, phlebotomia & pharmacia: quę qdem facienda sunt in vere. Est autē sciendum ꝙ homines sunt ī hoc diuersi & varij. Nam quidam sunt ha

G bentes naturaliter corpus æquale & temperatum exercitantes ſe: & quidam habent inęquale non temperatum, ſe etiam exercitantes: & quidam habent corpus ęquale, non tñ exercitantes ſe: & quidam habent corpus inęquale, non ſimiliter exercitantes ſe. Et corpus quidem ęquale & exercitatum non indiget proculdubio ĩ aliquo euacuatiõe facta per pharmaciam, aut phlebotomiã dum vtatur cibis conuenientib⁹, in debita quantitate, & qualitate, & tẽpore aſſumptis. verum ſi corpus tẽperatum non exercitaretur conue-
H nienter, indigeret proculdubiò euacuatione: & maxime ſi non vteretur cibo laudabili, & conuenienti tẽpore, quãtitate, & qualitate aſſumpto. Intelligendum autem per laudabilem qualitatem, ꝙ ſit cibus ęqualis & temperatus. Corpora autem inæqualia indigent proculdubio neceſſario euacuatione, quãuis etiam vtantur exercitijs, & cibis temperatis. Ex his autem corporibus ſunt magis conuenientia euacuationi inæqualia, non ſe exercitantia, aſſumẽtia cibũ vſq; ad cõpletã ſaturitatẽ.

146 I *Vomitus fiat in æſtate, ſed melancholia educatur in autumno.*

Vſus vomitus laudabilis eſt ſpecialr in ęſtate. & hoc eſt, quoniam æſtas eſt ex efficientibus humores natantes in ſtomacho, ſiue ĩ ore ſtomachi. hi enim humores ſunt calidi, quales ſunt ſpecialr in ęſtate. Aſſignauit etiam eductionem melancholiæ in autumno, eo ꝙ tunc eius generatio augeatur. Ver autem eſt melius cęteris temporibus ad celebrandum phlebotomiam, & ſumẽdum pharmaciam. & hoc, quia tũc liquefiunt, & diſſoluũtur humores, K & virtus exiſtit fortis & valida.

147 *Gargariſmata, & dentifricia purgant, & mundificant palatũ, & dentes.*

Quoniã præceperat fieri vniuerſalem purgationẽ & euacuationẽ, præcipit nunc fieri particularem, dicẽs, decet vt palatum, & caput euacuetur cum gargariſmis. ipſa enim ſunt medicinæ attrahentes a capite, & euacuantur guttur, & gingiuę cũ abſtergentibus, & mundificantib⁹. & ſunt plures pulueres, quibus fricãtur dentes, & gingiuę. L

148 *Prouoca vrinam, alias incidet in hydropem. Et prouoca mẽſtrua, ſin autem corrumpentur corpora earum.*

Vtere medicinis vrinam prouocãtibus, alioqnin timeas hydropẽ. Et ſimiliter vtere medicinis prouocantibus ſanguinem mẽſtruum in mulieribus, aliàs earũ corpora corrumpentur.

149 M *Educ fæces in colica: nam in earum eductione curabitur patiens.*

Cum ſtringitur natura & impedietur, ſeu prohibebitur fęcũ egreſſio, dentur in potu medicinę eductiuæ: nam ex hoc curabitur patiens. hoc tamen eſt ex capitulo curationis, & practicę.

150 *Vtere balneo ad tollendum ſordes, & immunditiam. neq; ſis in hoc piger, ſi velis educere ſuperfluitates a corporis ſuperficie, & cutẽ ab accidẽtibus immunditia mundam facere.*

Bal-

A Balneum eſt neceſſarium ad purgandum ſuperfluitates tertiæ digeſtionis. & ob hoc diſponit corp⁹ ad ſuſceptionem cibi. ob hoc etiam cõgruit, & neceſſarium eſt in cõſeruatione ſanitatis. vnde priores vtebantur eo omni die, poſtquam fuerant prius exercitati. Eſt autem vna ex conditionibus eius, ſicut & exercitij, ne diu fiat cum cibus ſit in ſtomacho. Et immunditia quidem eſt ſuper corpus ſordities ex ſuperfluitatibus tertiæ digeſtionis collecta. Ex proprietate autem balnei eſt humectare corpus, & reddere ipſum
B ſpongioſum: facitq;, vt digeſtio cõpleatur, & perficiatur.

151 *Coitus etiam commendatur iuuenibus, quatenus per eum a nocumentis pernitioſis liberentur.*

Cum erunt iuuenes calidæ & humidæ complexionis, & collectio ſpmatis in eorum corporibus, non nocebit eis vſus temperati coitus: alioquin contingent eis morbi magni, & illaudabiles.

152 *Nequaquam autem ẽ cedatur macris, ſenibus, aut ẽt debilibus.*

Proculdubio coitus inducit, & p-
C cipitat macros in hecticam. & ſiſt ſenes, & debiles in eundem morbũ præcipitat.

153 *Incurret podagram, & dolores alios ille, qui vtitur coitu immediate poſt cibum ſumptum.*

Prognoſtica ei, qui vtitur coitu cibo ſumpto, q̃ continget ei podagra: & eſt dolor pedũ: & ſpecies arthriticæ, quę ſchiatica nominatur: neq; non etiam alij dolores multi, ſicut dolores contingentes ex oppilationibus, & apoſtemiatibus, & dolores artuum, & apoſtema etiam, & D febres. Quod ideo cõtingit, quoniã coitus ſuper cibum factus, facit egredi & tranſire cibum indigeſtum, & inde cauſat generationẽ oppilationum, pro quanto neceſſitat in vtente eo, ſicut dictum eſt, omnes morbos prędictos. Ipſe etiã nocet, ſi fiat tempore famis: q̃n exiccat corpus, vnde conuenientius tẽpus ad vſum eius eſt medium inter illa: & eſt id, quod prope complementũ eſt digeſtionis. ipſum enim tempus eſt magis congruum ad hoc: cum ſit tempus egreſſus & expulſionis ſuperfluitatum. nam ſperma eſt intrinſeca E ſuperfluitas aliqualis.

154 *Multus coitus debilitat corpus facitq; ipſum hæreditare varias ſpecies nocumentorum, & dolorũ.*

Nedum dicimus q̃ multus coit⁹ debilitat corpus, & facit ipſum conſequi varios dolores & morbos: q̃ immo q̃ diminuit & abbreuiat valde vitam, facitq; eã valde breuiter, & celeriter terminari. Ariſtot. enim aſſeruit q̃ animalia multi coit⁹ ſunt breuioris vitæ: probans hoc, & confirmans ex paſſeribus, qui nõ viuũt
F niſi per annum ſolum: inducens ſuper hoc probationem, quoniam nõ apparet nigredo ſuper guttur illorum, qui videntur in autumno: quę quidem nigredo ſignificat ſuper ſenes ex eis. Huius autẽ ratio eſt: quoniam coitus dat, & infundit ſimilitudinem ſuam in ſpecie ſua, ſimile autem egrediens ab omnibus membris generat vitam. & ideo multa ex vegetabilibus exiccãtur, cum ſemẽ producunt. Eſt etiam quoddam animal, quod immediate moritur, poſt quam generauit.

G Sexta ex rebus non naturalibus .ſ. de paſſionibus animæ.

155 *IRa animæ excitat calorem, generatq; interdum alia nocumenta.*

Hoc eſt de ſe notum, q̃ ira excitat calorem corporis, & generat in corpore etiam febrem, quę dr ephemera. & ſi corpus eſt pręparatum, facit febrem putridam. & quandoq; impellit humores de mẽbro ad mẽbrum, & cauſat generationem apoſtematum. quod quidem intellexit cum dixit: generatq; interdum in
H corpore alia nocumenta. & intendit q̃ hoc eſt, cum eſt in corpore mala diſpoſitio.

156 *Timor animæ incitat frigiditatem, qui quandoque magnificatur in patiente intantum, donec ledat in ultimo.*

Timor animę generat in corpore frigiditatem. & ob hoc accidit tremor metuenti. & interdum magnificatur in tantum in patiẽte, donec ipſe moriatur. Huius autem cauſa eſt regreſſus caloris naturalis ad cor ex timore cauſatus.

I

157 *Magnum & multum gaudiũ impinguat corpus, & ideo multũ ledit pinguem, & craſſum.*

Gaudium magnum eſt ex rebus corpus impinguantibus. q̃ ſi magnificetur valde & contingat ſubito, necat, & interficit: & maxime valde pinguem. Et hoc, quia in corporibus magnam pinguedinem habentibus eſt paruus calor ratione paruitatis, & anguſtiæ venarum ipſorum. cum autem motus iſte, ſcilicet caloris naturalis, & eius excitatio eſt æqualis, tunc quidem cauſat K pinguedinem corporis.

Ex lamento quidem, & triſtitia fertur iudicium nocumenti ſuper macrum, & confert indigenti diſſolutione, a [ ] 158

a ſeudma cratione.

Lamentum & triſtitia interficit interdum macrum, & confert indigenti diſſolutiõe, quia diſſoluit corpus. Cui⁹ cauſa eſt, quia triſtitia cauſa eſt collectionis & coadunationis caloris naturalis in corde: & ob hoc infrigidatur corpus ab ea: ex cuius infrigidatione contingit diminutio nutrimenti eius. Pro tanto ſi fuerit L macrum, additur inde in macie ei⁹ in tantum, q̃ interdũ ſignificat mortem in eo. ſi vero corpus fuerit pingue, permittit, & tolerat quod diſſoluatur. Et in hoc quidem terminatur, & perficitur tractatus de rebus neceſſarijs poſitis in generatione ſanitatis, i. ex quibus ſanitas efficitur, & conſeruatur.

Tractatus ſecũdus, de rebus extra naturam, & primo de Morbis generatis in membris conſimilibus. M

MOrbi ex ſuperfluo calore in membris conſimilibus abſque ſuperfluitate generati ſunt, ſicut morbus febrilis & conſumptiuus, ſicut in hectica, & phthiſi. 159

Morbus in ſe & in generali conſyderatus, eſt mala diſpoſitio in corpore exiſtens, inferens operationib⁹ ſuis & mutationibus nocumentum.

Mem-

A Mẽbra autem consimilia sunt, quorum totũ & pars sunt vnius & eiusdem naturę: & cum est morbus in eis, obest operationibus & mutationibus ipsarum. sunt autem mẽbra ista, sicut caro, os, & similia. nã quælibet pars ossis est os: & quelibet ps carnis caro. Membra autem dissimilia diuersarum partium sunt, quorũ totius & partis nequaquam est idẽ nomen: sicut manus, cuius pars nec est, nec dicitur manus. Et decet quidem ꝙ ęgritudo in partes duas pri⁹ diuidatur, s in eam, quę existit in cõsimilibus, & illã, quę in membris cõ
B positis generatur. Et intẽdit ꝙ morborum in membris similibus exñtium sint duę species, quarum vna refertur qualitatib⁹ primis, sicut caliditati in membris consimilibus. & hoc intelligit, cum dixit: Morbi ex superfluo calore in membris consimilibus absq; superfluitate, &c. i. quia fiunt morbi ex calore absque materia: sicut contingit in phthisi & hectica, sicut ipse dixit. hę nanq; duæ ęgritudines sunt ex calore absq; materia. Cum autem generatur calor prẽter naturam in aliquo ex mẽbris corporis, nequaquam habet si-
C bi nomen appropriatum: sed cum generatur in toto corpore, vocatur febris. Et si membra illa fuerĩt radicalia, vocat hectica, & consumptio. si aũt calor fuerit in humorib⁹, vocatur febris putrida. sed si in spiritibus vocat ephemera, vel febris diei.

160 *Morbus autem ex calore cum humore, est sicut febris putrida.*

Intendit ꝙ morb⁹ de caliditate diuidatur in duas spẽs: vna est absque materia, sicut hectica, quam ꝓdixit: vel cũ materia, sicut febris putrida.

Ex eis etiam sunt morbi frigidi absque materia, sicut congelatio contingens ex niue, grandine, uel frigore. Et ex eis est frigus cũ materia, sicut paralysis eum magna quantitate phlegmatis. D 161

Morbus de frigiditate diuiditur in duas species: quarum vna est absque materia, sicut congelatio contingens ex frigiditate extrinseca niuis, & grandinis: alia autem ex humore in corpore existente, cuius, s. causa est humor frigidus in corpore existens: sicut in paralysi ex domi E
nio phlegmatis, cum est sopita, & s-mobilis facta medietas corporis. Sed congelatio est dormitatio, cuius causa est frigiditas.

Ex eis est humidus absque[a] *[superfluitate,] sicut habitudo corporis, quæ laxa uel mollis uidetur. Et ex eis est morbus humidus cũ materia humorali, sicut repletio uentris in hydrope.* 162 a mã

Quidam sunt ex morbis humidis, prẽter ꝙ in corpore humor sit, vel materia: sicut habitudo corporis laxa. & ex eis est humidus ex hu F
moribus in corpore existentibus: sicut repletio ventris in hydrope: nã in hydrope est hũiditas cũ materia.

Morbus siccus cum materia est sicut cancer, uel glandula. Sed siccus, præter quòd in corporibus sit materia, est sicut spasmus ex inanitione. 163

Morbi sicci diuiduntur in duas species. Quarum vna est cum materia & superfluitate corporis: sicut

G apoſtema,quod cancer dicitur, vel ſcrophula glandula.Glandulæ autē ſunt apoſtemata in ſubaſcellis,& in inguinibus generata,vel collo, quæ proprio nomine ſcrophula nominatur: & hæ quidem omnes ex materia ſicca generantur. Alia autē ſpecies eſt morbi ſicci abſque materia: ſicut ſiccitas contingens ex immoderata euacuatione. vnde ſpaſmus inde contingens nō eſt ſpaſmus ex repletione: quia ſpaſmus eſt, & fit ex repletione, & ex inanitiōe. Hi autem morbi,quorum præceſſit rememoratio, ſunt octo, i. morbus cali-
H dus,morbus frigidus,morbus humidus,& morbus ſiccus: & quilibet ex iſtis eſt cum materia,vel abſq; materia.Ex his autem alij quatuor cōponuntur,ſ. morbus calidus & humidus,calidus & ſiccus,frigid⁹ & humidus,frigidus & ſiccus. Qui etiam in duas ſpecies diuiduntur ſicut primi,& ſic erunt octo:qui ſi primis octo coniungantur,erunt ſexdecim. Erunt ergo in vniuerſo morbi mēbrorum conſimilium ſexdecim. At tamen ſecundum exquiſitam veritatem impoſſe eſt eſſe morbum ex
I ſola caliditate,vel frigiditate,aut humiditate, vel ſiccitate. & hoc ideo, quoniam cauſæ prædictarum ægritudinum ſunt proculdubio humores:qui quidem humores non ſunt niſi quatuor, ſ.calidus & ſiccus, vel calidus & humidus,frigidus & ſicc⁹ vel frigidus & humidus. Siquis aūt dicat ꝙ Galenus ponit morbos ſimplices abſq; materia: Dicemus ꝙ tales morbi abſq, materia habent ꝓculdubio ab extrinſeco generari.res autem extrinſecę aut ſunt frigidæ & ſiccę, aut frigidę & humidę, aut calidę & humidę, aut calidę & ſiccæ. Vnde ſi eſſet poſſe eē ęgritudines K ex ſola frigiditate vel ſola caliditate,eſſet poſſibile quidē eſſe rē ſolum calidā vel ſolū frigidam : hoc autē eſt falſum,& impoſſe:ergo,&c.

De ægritudinib⁹ membrorum inſtrumentalium vel organicorum.

In membris organicis exiſtunt morbi,cum accidit in plaſmatione læſio,uel nocumentum. 164

Membra organica ſunt ſicut manus,capur, & cætera ex conſilibus compoſita, quorū ſ.totius & partis non eſt idem nomen,ſed diuerſum. L Sunt autem ſm Medicos quatuor genera morborum in prædictis mēbris gñatorum,ſ.morbus in plaſmate vel forma,in quantitate,in numero,& in poſitione. Et morbi in plaſmate diuiduntur in morbos contingentes in figura, & eos qui ex corrūptione concauitatis membrorū generantur, & eos qui ex aſperitate & lenitate eorundem contingunt. Ipſe aūt incœpit a morbis in plaſmate pertingentibus. vnde inquit: In mēbris organicis exiſtunt,cū accidit in plaſmatione læſio vel nocumētum. M ſubaudimus, ſicut ſi alicuius ex eis forma, vel figura corrumpatur,vel eius concauitas,vel porus:vel ſi mēbrum,quod natura debet eſſe aſperum,lene fiat: vel econuerſo,ſ.quod debet eſſe lene,fiat aſperum.

Eſt autem morbus in augmento,ſi fuerit caput nimis magnum. Et in diminutione,ſi fuerit ſtomachus nimis paruus. 165

Morborū in quantitate ſunt duę ſpēs, vtpote augmentum & exceſſus in quantitate mēbri,ſicut caput nimis

A mis magnũ: vel diminutio in quantitate, ſicut ſtomachus nimis paruꝰ.

166 *Si videatur forma capitis lata vel compreſſa, erit error vel peccatum in plaſmatione.*

Quoniã retulerat duo gña morborum organicorũ, vtpote cõtingẽtium in plaſmate, & q̃ritate ipſorũ: & cõſequenter diuiſerat eos, q̃ ſunt in q̃ritate in duas ſpẽs, q̃ ex augmẽto & diminutione ipſarum contingunt: incœpit nũc morbos ĩ plaſmate diuidere in ſpẽs ſuas, vnde inquit q̃ ex morbis plaſmationis eſt, cum

B corrũpit forma mẽbri a principio ſuæ gñationis: ſicut cõtingit pueris naſcẽtibus, quorũ capitũ forma alicui organo lato aſſimilatur: aut ẽt ſicut natus habens tibias obliquas.

167 *Ex eis etiam eſt morbus in concauitate, cum acciderit ei nocumentum, ſicut cum planta pedis carne repletur.*

Spẽs ſecũda ex morbis, ſ. plaſmationis, eſt morbꝰ in cõcauitate: ſicut ſi concauitas pedis in tantum carne repleat, q̃ nulla cõcauitas ibidẽ videat: vnde hmõi patiens nequaq̃ ſu

C per oſſa rotunda & gibboſa pedum firmat, vel appodiat greſſus ſuos.

168 *Aut ſi accidat etiam, quod interponatur aliquid in poris et meatibus: ſicut contingit in oppilationibus ex lapidibus renũ cõtigẽtibus.*

Hęc eſt tertia ſpecies vel morbus plaſmationis, & eſt coarctatio pororum, & cannalium membrorum: ſicut contingit in oppilatione generata in cannalibus renum ratione lapidum, vel calculorum in eiſdem generatorum.

Aut ſi membrum, quod debet D
eſſe aſperum, fiat lene, vt ſtomachus in quo ſuperflua humiditas exuberat: aut ſi quod debet eſſe lene, exaſperetur, ſicut canna pulmonis cum exiccatur. 169

Ex morbis in plaſmatione eſt adhuc quarta ſpecies: & eſt, cum membrum, quod naturaliter debet eſſe aſperum, efficitur molle & lene, ſicut ſtomachus ſuperflua humiditate oppreſſus: qm̃ ſtomachus naturaliter debet eſſe aſper, durus, & ſolidus, ſicut inquit Gale. quatenꝰ poſſit

E firmiter comprehendere, & commi nuere cibum, cum digeritur in eo: aut cum membrum, quod ex prima creatione & plaſmatione debet eſſe lene, exiccatur & exaſperatur, ſicut canna pulmonis, cui ſiccitas immoderata accidit.

Eſt autem numerus a natura egrediẽs ĩ ſex, vel quatuor digitis. 170

Quia retulerat morbos in creatione contingentes, & in quantitate & cum hoc diuiſit morbos in plaſmate ĩ parte ante iſtam, in quatuor ſpecies: voluit nunc referre tertium F genus prędictarum ęgritudinũ. hoc autem genus eſt de morbis in numero membrorum. Diuiſit autem morbum in numero, ſicut morbũ in quantitate in augmentum & diminutionem. vnde intendit, quòd in membris, quorum operatio completur in numero determinato, eſt numerus innaturalis, ſi determinatus augeatur, vt ſi quis naſcatur cum ſex digitis: vel minuatur, vt cum quis ſolum cum quatuor digitis naſcatur.

G 171 *Interdum uniuntur duo digiti, & coniunguntur. Et interdū* [*ūita naturaliter*] *separantur.*

a mādibulæ ināliter

Intendit ꝙ morbi situs & positionis diuidantur in duas species. Quarum vna est coniunctio eorū, quæ naturaliter debent esse separata: sicut contingit in eis, qui nascuntur cum quibusdam digitis coninctis. Alia est, cum separantur membra, q̄ naturaliꝝ debent esse coniuncta.

De solutione continuitatis.

H 172 *Solutio unionis existit in* b[*cōiunctione membrorum, aut in separatione. in coniunctione*] *quidē, sicut in dislocatione brachii, & incisione pedis uel manus.*

b mēbris cōpositis, aut i simplicib⁹. In cōpositis.

Hoc est genus ęgritudinum notatum in solutione * indiuisi. Fit autem * dissolutio continuitatis tam in membris consimilibus q̄ in organicis. vnde intelligit ꝙ fit in organicis, cum dicit ꝙ * dissolutio indiuisionis consistit in coniunctione mēbrorum. Potest nihilominus fieri in aliquo ex membris consimilibus, sicut in fractura ossis, vel incisiōe carnis. & hoc intellexit, cum dixit ꝙ solutio * indiuisi reperitur in solutiōe membrorum, i. ꝙ sicut reperitur solutio * indiuisi in aliquo membro cum alijs coniuncto, sic etiam reperitur in aliquo membro solo existēte, & alij non coniuncto. & intelligit de dicto suo, sicut dislocatio brachij, & solutio vnionis in membris organicis, & est illa, quam dixit prius in coniunctione membrorum. & etiam in hoc capi. manus, vel pedis abscisio.

*a.l.vnionis

*a.l.dislocatio⁹

*a.l. dislocationis.

I

*a.l.vnionis

*a.l.vnionis

c[ ] *Solutio in ossibus est fractura: in tunicis autem, & uenis dicitur ruptura: sed solutio facta secundūm latum uel longum in neruis, dicitur fixura, uel punctura.*

K 173 c In simplicib⁹ quidem.

Diuersa sunt nomina solutionis continui in membris consimilibus. nam facta in osse, dicitur fractura: sed in venis, & tunicis, dicitur ruptura: & facta in neruis secundum longum aut profundum, dicitur fixura aut punctura.

Solutio facta in ligamētis, uel chordis dicitur quassatio, & Arabice dicitur d[*rabathe.*] *Sed facta in carne dicitur uulnus. si tamen produceretur tempus eius, diceretur ulcus. Sed facta in musculis, uel lacertis dicitur attritio. Sed facta in sola cute dicitur excoriatio.*

L 174 dalhetech

Solutio facta in ligamentis dicit Arabice rabat: sed facta in chordis dr albucar. Sed facta i carne dr vulnus. & si producitur tempus eius, dr vlcus. Sed cum separatur cutis a carne, dicitur excoriatio.

M

Capitulume{ de rebus egrediē tibus a natura, videlicet}

e ——

t{ }de Causis {morborū.}

f secūdū

g ——

Causæ diuiduntur in h[*manifestas apparentes*] *quæ scilicet contingunt cuti, & superficiei corporum sicut ignis & nix, percussio, aut ruptura contingens ex saltu.*

175 h primi-uuas.

Postq̄

A Poſtquam perfecit relationē de ſpeciebus morborum, cœpit nunc referre etiam cauſas efficientes ipſorum. Et quia tres ſunt ſpecies cauſarum: ſunt. n. quædam extra corpus, quæ primitiuæ & manifeſtę nuncupantur: & quædam ſunt intra corpus: ex quibus quædam ſunt ꝓpinquæ, quæ coniunctæ dicuntur: quædam diſtantes & remotæ, quæ dicūtur antecedentes: ideo cœpit nunc diuidere cauſas in has tres ſpecies. Vnde inquit: Cauſæ diuiduntur in manifeſtas & apparētes, & eſt intendens, ꝙ cauſæ diuidantur in primi-
B tiuas, & antecedentes, & coniūctas. Conſequenter autem dicit, q̄ ſunt cauſæ primitiuæ, dicens quæ ſ. contingunt cuti, & ſuperficiei corporū, &c. ſicut ignis qui calefacit, & nix, quę exterius occurrens infrigidat, & ruptura venę contingens ex ſaltu. ſaltus nanq; eſt cauſa morbi cōmunis, vtpote ſolutionis continuitatis: & ignis & nix ſunt cauſæ morbi conſimilis, qui eſt in membris conſimilibus ſpecialiter generatus, vtpote malæ complexionis.

176 C *Ex cauſis etiam ſunt, quæ dicūtur coniunctæ, & ipſæ quidē ſunt inter has ſpecies differentes. & hoc quidem, quia quadiu continuatur putrefactio, continuatur febris putrida. Ex cauſis etiam ſunt, quæ antecedentes appellantur, omni repletō corpori congruentes.*

Cauſæ intrinſecę diuiduntur in cauſas propinquas, quę coniunctæ dicuntur, & ſunt proprię & immediatæ cauſæ ægritudine. & ob hoc reor ipſum dixiſſe, ꝙ ſint differentes inter has ſpecies: hoc eſt dictu, ꝙ faciunt differentiam inter has ſpe- D cies, & ꝙ faciunt differre quaſdam ex ſpeciebus morborum, in quibus ſunt, ſicut putrefactio, quæ eſt cauſa caloris extranei: & cauſas diſtantes & remotas, quę antecedentes nominantur: ſicut eſt repletio, quę eſt cauſa oppilationis, & oppilatio cauſa putrefactionis, & putrefactio eſt cauſa febris. Eſt autem proprium cauſæ coniunctæ, vt ipſa ablata, tollatur & auferatur morbus. non autem ita eſt de antecedente, immo è conuerſo. & ob hoc ablata putrefactione, aufertur & ceſſat febris: quæ E tamen non aufertur vel ſeparatur, &ſi repletio auferatur.

177 *Ex cauſis efficientibus vniuerſaliter eſt quicquid corrumpit mēbri complexionem ex infuſione humoris ad ipſum.*

Quicquid cauſat membri corruptionem ex infuſione humoris ad ipſum, habet vniuerſaliter rationē cauſæ efficientis.

De cauſis effuſionis materię. F

178 *Hæc ſunt potētia impellentis, & debilitas ſeu impotētia recipiētis, & multitudo mali humoris fluentis, & latitudo meatuum, et debilitas nutritiuæ: hæc enim eſt ſufficiens ſumma earum: necnon etiam quia uidebis qualitatem in ſubſtantia corporis exiſtentem ſuperari, & ad ſuam contrariam declinare.*

Cauſę infuſionis materię ab vno membro ad aliud ſunt fortis potentia expulſiuæ membri humorem im-

G 171 *Interdum uniuntur duo digiti, & coniunguntur. Et interdū* [*iuncta naturaliter*] *separantur.*

a mādibulæ ināliter

Intendit q̄ morbi ſitus & poſitionis diuidantur in duas ſpecies. Quarum vna eſt coniunctio eorū, quæ naturaliter debent eſſe ſeparata: ſicut contingit in eis, qui naſcuntur cum quibuſdam digitis coninctis. Alia eſt, cum ſeparantur membra, q̄ naturaliter debent eſſe coniuncta.

De ſolutione continuitatis.

H 172 *Solutio unionis exiſtit in* b[*cōiunctione membrorum, aut in ſeparatione. In coniunctione*] *quidē, ſicut in dislocatione brachij, & in ciſione pedis uel manus.*

b mēbris cōpoſitis, aut i ſimplicib⁹. In cōpoſitis.

*a.l.vnionis
*a.l.dislocatio⁹

Hoc eſt genus ęgritudinum notatum in ſolutione * indiuiſi. Fit autem * diſſolutio continuitatis tam in membris conſimilibus q̄ in organicis. vnde intelligit q̄ fit in organicis, cum dicit q̄ * diſſolutio indiuiſionis conſiſtit in coniunctione mēbrorum, Poteſt nihilominus fieri in aliquo ex membris conſimilibus, ſicut in fractura oſſis, vel inciſiōe carnis. & hoc intellexit, cum dixit q̄ ſolutio * indiuiſi reperitur in ſolutiōe membrorum, i. q̄ ſicut reperitur ſolutio * indiuiſi in aliquo membro cum alijs coniuncto, ſic etiam reperitur in aliquo membro ſolo exiſtēte, & alij non coniuncto. & intelligit de dicto ſuo, ſicut dislocatio brachij, & ſolutio vnionis in membris organicis, & eſt illa, quam dixit prius in coniunctione membrorum. & etiam in hoc capi. manus, vel pedis abſciſio.

*a.l.vnionis
*a.l.vnionis

I

c[ ] *Solutio in oſſibus eſt fractura: in tunicis autem, & uenis dicitur ruptura: ſed ſolutio facta ſecundum latum uel longum in neruis, dicitur fixura, uel punctura.*

K 173 c In ſimplicib⁹ quidem.

Diuerſa ſunt nomina ſolutionis continui in membris conſimilibus. nam facta in oſſe, dicitur fractura: ſed in venis, & tunicis, dicitur ruptura: & facta in neruis ſecundum longum aut profundum, dicitur fixura aut punctura.

Solutio facta in ligamētis, uel chordis dicitur quaſſatio, & Arabice dicitur d[*rabathe.*] *Sed facta in carne dicitur uulnus. ſi tamen produceretur tempus eius, diceretur ulcus. Sed facta in muſculis, uel lacertis dicitur attritio. Sed facta in ſola cute dicitur excoriatio.*

L 174 dalhet

Solutio facta in ligamentis dicit Arabice rabat: ſed facta in chordis dr̄ alhucar. Sed facta i carne dr̄ vulnus. & ſi producitur tempus eius, dr̄ vlcus. Sed cum ſeparatur cutis a carne, dicitur excoriatio.

M

Capitulum e[de rebus egrediē tibus a natura, videlicet] e
t[ ] de Cauſis f
[morborū.] g

Cauſæ diuiduntur in h[*manifeſtas apparentes*] *quæ ſcilicet contingunt cuti, & ſuperficiei corporum ſicut ignis & nix, percuſſio, aut ruptura contingens ex ſaltu.*

I h t

Poſtq̄

A Poſtquam perfecit relationē de ſpeciebus morborum, cœpit nunc referre etiam cauſas efficientes ipſorum. Et quia tres ſunt ſpecies cauſarum: ſunt.n. quædam extra corpus, quæ primitiuæ & manifeſtę nuncupantur: & quædam ſunt intra corpus: ex quibus quædam ſunt ꝓpinquæ, quæ coniunctæ dicuntur: quædam diſtantes & remotæ, quæ dicūtur antecedentes: ideo cœpit nunc diuidere cauſas in has tres ſpecies. Vnde inquit: Cauſæ diuiduntur in manifeſtas & apparētes, & eſt intendens, ꝙ cauſæ diuidantur in primi-
B tiuas, & antecedentes, & coniūctas. Conſequenter autem dicit, q̄ ſunt cauſæ primitiuæ, dicens quæ ſ. contingunt cuti, & ſuperficiei corporū, &c. ſicut ignis qui calefacit, & nix, quę exterius occurrens infrigidat, & ruptura venę contingens ex ſaltu. ſaltus inanq; eſt cauſa morbi cōmunis, vtpotę ſolutionis continuitatis: & igmis & nix ſunt cauſæ morbi conſimilis, qui eſt in membris conſimilibus ſpecialiter generatus, vtpote malæ complexionis.

176 C *Ex cauſis etiam ſunt, quæ dicūtur coniunctæ, & ipſæ quidē ſunt inter has ſpecies differentes. & hoc quidem, quia quadiu continuatur putrefactio, continuatur febris putrida. Ex cauſis etiam ſunt, quæ antecedentes appellantur, omni repletō corpori congruentes.*

Cauſæ intrinſecę diuiduntur in cauſas propinquas, quę coniunctæ dicuntur, & ſunt proprię & immediatæ cauſæ ī ægritudine. & ob hoc reor ipſum dixiſſe, ꝙ ſint differentes inter has ſpecies: hoc eſt dictu, ꝙ faciunt differentiam inter has ſpe- D cies, & ꝙ faciunt differre quaſdam ex ſpeciebus morborum, in quibus ſunt, ſicut putrefactio, quæ eſt cauſa caloris extranei: & cauſas diſtantes & remotas, quę antecedentes nominantur: ſicut eſt repletio, quę eſt cauſa oppilationū, & oppilatio cauſa putrefactionis, & putrefactio eſt cauſa febris. Eſt autem proprium cauſæ coniunctæ, vt ipſa ablata, tollatur & auferatur morbus. non autem ita eſt de antecedente, immo è conuerſo. & ob hoc ablata putrefactione, aufertur & ceſſat febris: quæ E tamen non aufertur, vel ſeparatur, &ſi repletio auferatur.

177 *Ex cauſis efficientibus vniuerſaliter eſt quicquid corrumpit mēbri complexionem ex infuſione humoris ad ipſum.*

Quicquid cauſat membri corruptionem ex infuſione humoris ad ipſum, habet vniuerſaliter rationē cauſæ efficientis.

De cauſis effuſionis materię. F

178 *Hæc ſunt potētia impellentis, & debilitas ſeu impotētia recipiētis, & multitudo mali humoris fluentis, & latitudo meatuum, et debilitas nutritiuæ: hæc enim eſt ſufficiens ſumma earum: necnon etiam quia uidebis qualitatem in ſubſtantia corporis exiſtentem ſuperari, & ad ſuam contrariam declinare.*

Cauſę infuſionis materię ab vno membro ad aliud ſunt fortis potentia expulſiuæ membri humorem im-

G impellentis, & debilis virtus mẽbri recipientis. Et ſecũda ex eis eſt multitudo humoris in membro impellẽte. Tertia autem eſt latitudo meatuum inter membrum recipiens & impellens exiſtentium. Sed quarta eſt debilitas nutritiuæ in membro recipiente. & hoc eſt, ſm q̃ videtur mihi, quod intellexit, cum dixit: & debilitas nutritiuæ. & poteſt tolerari q̃ ipſe intellexit q̃ debilitas virtutis nutritiuę eſt cauſa, q̃ contrarij humores ſuperflui in membro impellente generentur. Intellexit autẽ, cum dixit necnon etiam quia vide-
H bis qualitatem in ſubſtantia corporis exiſtentem ſuperari, & ad ſuam contrariam declinare: q̃ videbis aliquem ex humoribus membri qualitatem vincere & ſuperare, & ad ſui contrariam tranſmutare. vnde eſt, ac ſi diceret, q̃ vna ex cauſis expulſionis alicuius humoris ab aliquo membro, eſt nocumentum forte illius membri, cauſatum ex illo hũore, qui in eo exiſtit. Et nihilominus ex cauſis expulſionis ab vno membro ad aliud eſt, cum membrũ impellens ſituatur ſuper recipiens.

I De cauſis ægritudinis calidæ.

179 *Quod generat in eo calorem, eſt quidem cauſa, quare cõtingat corpori illud, quod inde eidem contingere conſueuit. Vſus autem eſus alii eſt calidum in potentia. ſed calidum in actu eſt ſicut calor ſolis,*

a vſtua tio aeris.

[ ]

Intendit hic, q̃ calor exſis in corpore inducat in eo illd, qđ eſt cã doloris. vñ eſt ac ſi diceret, q̃ Iducit in eo illud, quod eſt aptum de natura ſua Iducere, ſ. dolorẽ. Sũt aũt calidi K duæ ſpẽs: quarũ vna eſt calida in potẽtia, ſicut allium, & piper: ſecunda vero calida eſt actu, ſicut aer calidus paulopoſt meridiem.

Ex his ſunt motus animæ, ſicut 180 *ira, & motus corporis, ſicut labor, & corruptio, & putrefactio, & cibi paruitas, & quod poros cutis claudit & conſtringit, ſicut aer.*

Ex cauſis calefacientib⁹ ſunt fortes motus aĩæ, ſicut ira, & motus corporum fatigantes, & humorum putrefactio, & cibi paruitas, & oẽ id, qđ cutis poros claudit, & cõſtrĩgit, L ſicut alumen, & aer frigidus, & ſimilia. quia qñ cutis cõſtringit, calor ſuffocatur, & euentari prohibetur: & inde proculdubio gnatur febris, quæ ephemera nominatur.

Cauſæ ægritudinum ex frigiditate.

Cauſa vero harum ægritu- 181 *dinum eſt quicquid in eo frigiditatem generat. & quandoque ſoluitur ex eo continuum, cuius virtus aut eſt in potentia, velut cõtingit in hyoſcyamo aſſumpto: aut in* M *actu, ſicut in niue.*

Quicquid gnat in corpore frigiditatẽ, ſoluit proculdubio interdũ cõtinuitatem, ſicut cum eſt violentum & forte: efficitq; tunc morbum, qui continuitatis ſolutio appellatur: ſicut patet in ſolutione digitorum ex niue contingente. Actus autem & opatio ex frigiditate diuiditur primo in duas ſpẽs, ſicut & opatio contingens ex calore. Eſt. n. quædam infrigidatio in potentia, ſicut hyoſcyami: & quædam actu, ſicut niuis.

Fa-

A *Fames eſt, cum pabulum ſpi-*
82 *rituum terminatur, & ſicut cõtin*
git cum terminatur, & conſumi-
tur oleum in lampade vel curcibu
lo. Vehemens etiam ſaturitas, &
crapula calorem ſuffocat, & ex-
tinguit.

Cum autem eſt fames adeo fortis & valida, ꝙ actio * naturæ, qua corpus nutritur, terminatur, contingit quidem ſpirituũ diminutio ſeu extinctio, & corporis infrigidatio. & ſic etiam accidit ſplendori luminis, B ſeu flammę, diminutio, cum eſt oleũ in curcibulo omnino conſumptum, vel etiam diminutum. Et ſupere excedens crapula, cuius cauſa eſt ſuperfluus cibus, velut contingit in proſequentibus immediate appetitum, eſt cauſa infrigidationis. hæc .n. calorem tegit, & ſuffocat naturalem: quemadmodum excedens olei quantitas tegit flammam. donec ipſam omnino ſuffocet, & extinguat.

183 *Motus autem fortes & diurni*
ſunt cauſa enacuationis ſpirituum
& infrigidationis corporis. quete
etiam infrigidatur calor, ſicut &
C *flamma fumo extinguitur.*

Cum tempus fortium motuum producitur, infrigidat corpus ex eis: licet in principio corpus calefaciãt: tamen cum producuntur, inde ſpiritus educuntur, & per cõſequens cõrpus infrigidatur. Quies etiam & ocium corpus infrigidant: quoniam ex omiſſione motus augetur & magnificatur fumoſa ſuperfluitas ſuper calorem naturalem, & ex ea ſuffocatur: ſicut extinguitur ignis cum fumo præmitur, & ſupra ipſum dominat. Et eſt quidẽ neceſſaria calori D naturali ſpiratio, & motio, vt citatio, ſicut igni euẽtatio, vt exſufflatio

Fortis & valida corporis dẽſi 184
tas cõcludit calorem in corpore, do
nec extinguatur. corpus immode-
rate rarum ſeu ſpongioſum de faci
lis infrigidatur, cum ſit propinquũ,
& diſpoſitum ad hoc, ut in eo ca-
lor de facili diſſoluatur.

Immoderata corporis dẽſitas ſic calorem in eo recludit, donec extinguatur, ſicut contingit extrinſecus in igne, quando ſine reſpiraculo omnino cooperitur. nã moderata & parua denſitas calorem conſeruat, & E
p conſequens corpus calefacit: ſed immoderata calorem extinguit naturalem. Et ſimiliter infrigidatur corpus nimis rarum. nam minuitur in eo calor, & paruus efficitur: ſicut cõtingit in clibanis, & balneis multa reſpiracula habentibus.

Cãæ ægritudinũ ex hũiditate. 185

Quinque ſunt numero ſcripta [b][humiditatem generantia] ex quibus aqua calida dulcis ſuper totũ corpus infuſa eſt humida in actu. b hũiditate actu generãtia, vt actua humida. F

Aſſerit quod humectantia ſunt cauſæ humiditatẽ facientes, & ſunt quĩq; ex quib⁹ eſt humectãs ī actu, vt aqua calida: quod quidem intelligit verũ, dũ fuerit aqua delectabilis, & eius infuſio ſuper corpus multa.

Ex humectantibus autem ī po- 186
tentia eſt vſus lactis, & piſcium
delectabilium, caſei recentis, quies
corporis, ẽt recluſio humiditatũ, et
moderata refectio vel ſaturitas.

Ex

6 Ex humectantibus in potentia ſunt ſicut potus lactis, eſus piſcium in aqua dulci habitantium, caſeus recens, quies corporis, ocium, & ſaturitas immoderata, & reſtrictio humiditatum in corpore. Intellexit autẽ humiditatum retentionem fieri ex his, quę retinent humiditates in corporibus, ſeu prohibent egreſſum earum: cuiuſmodi ſunt, quę poros corporis coarctãt, claudunt, & ſpiſſant.

Cauſæ ex ſiccitate.

187 *QVinque ſunt ſiccitatem generantia, ſenſu intellecta* H *vel apprehenſa: ex quibus quædam actu exſiccant, ſicut boreas: & quædam potentia ſicut eſus ſinapis: & tanta fames ſeu abſtinentia, per quam humiditas corporis conſumatur: & omnis motus fortis & violentus: contingit etiam corporis exiccatio ex ventris ſolutione.*

Hæc quinq; ſunt de ſe intellecta ex modo loquendi eius in eiſdem. Vnum eſt, ſicut cum dicit, de exſiccantibus in actu eſt boreas, & frequens inuolutio, & continua habitatio in terra vel arena. Et in potentia, ſicut ſinapis eſus. Et fames exſiccans corpora. & hoc, quoniam ex cibo naturalis calor intenditur. vnde ablato uel ſubtracto cibo, agit calor in membris corporis, & in humiditatibus eorum, conſumens & exſiccans ea. Et ſimiliter ex motib⁹ fortibus & violentis contingit ſiccitas corporis. Et ex inanitione ſuperflua, ſicut ex ſuperflua phlebotomia, aut ſolutione ventris. Poſtquam expleuit rememorationẽ ęgritudinis membrorum conſimilium, accedit nunc I ad rememorationem membrorum organicorum.

Cauſæ ęgritudinum organicarum.

188 *CAuſæ magnitudinis membrorum ſunt fortitudo, & potentia formatiua, & etiam nutriens.*

Duæ ſunt cauſæ magnitudinis membrorum, ſ. fortitudo plaſmatiuæ, & magnitudo materię, quã per nutriens intelligit.

189 *Cauſæ paruitatis membrorum* L *ſunt contrariæ eis, quæ magnitudinem efficiunt in eiſdem.*

Intellexit ꝙ cauſę paruitatis mẽbrorum ſint debilitas plaſmatiuæ. & paruitas materiæ.

Cauſa corruptionis formarum 19
eſt in numero ſimilitudinum: quod quidem ratione malitiæ complexionis exiſtentis in matrice contingit, aut [a] *[paruitate ſpermatis], aut malo egreſſu fœtus in ortu ſuo ex cuius tortura contingit peccatum in figura, & forma.*

Cauſa corruptionis formarũ mẽbri cadit in numero recipiẽtium ſimilitudinem, & figuram. & hoc cõtingit ratione malæ complexionis matricis. Nam malitia complexionis matricis diſponit interdum paſſum, quod recipit formam, & agens taliter, ꝙ agens malam ĩprimat formam, aut ꝙ recipiens malã formã recipiat: aut diminutione & paruitate ſpermatis, qua receptio formæ, & eius actio vel generatio impeditur quod quidem verum eſt ſm opinione

A nem eius,qui opinat esse in sperma te potentiã actiuã. Contingit etiam interdũ,sicut dicitur,prędicta corruptio ex re extrinseca, vrpote in naturali egressu fœtus in natiuitate. sed C hanc corruptionẽ formæ reparant obstetrices frequenter, fasciando sicut decet,prius q̃ indurentur ossa.& in summa corruptio formæ ab extra accidit, vel ab intra.ab intra quidem accidit vel malitia agentis, aut malitia passi & recipientis, vel ambabus simul. eorum autem malitia erit ab eisdem, aut à matrice.

191 *Ex his etiam est nutrix, si de-*
B *liquerit fasciando ipsum, aut eleuando, vel deprimendo ipsum.*

Nutrix ẽt ẽ causa, quare nati mẽbra tortuosa efficiuntur, cùm errat in fasciando ipsum, seu in ligando ipsum cum fascia: & hoc quia ex teneritate & humiditate ossium ipsi augentur secũdũ figuram ex ligatura eis impressam; sicut etiã contingit,errore ab eadẽ commisso in eleuatione,aut depressione eius.

192 *Vel si forsan augeatur in eo ci-*
bus, aut ad nutriẽdũ malꝰ existat.

C Excedens cibi extrinseci quantitas similis est causa corruptiõis formæ: sicut & excessus materiæ ĩtrinsecæ,c.contingens à principio generationis.& hoc,quoniã ex multitudine materiæ debilitatur virtꝰ plasmatiua in productiõe formæ. Et similiter vr̃ contingere,cum auferrur sibi lac,& nutritur, & cibatur nutrimẽto grosso ante tempus cõueniẽs ad nutriendũ ipsum tali nutrimento. nam cum subripitur humidum subtile ei, puta lac,corrumpitur quidem magnitudo membrorũ in forma à principio in eodem impressa.

Aut si puer debilitate sua ca- D
dat, cùm non regitur ab aliquo, et 193
ipsius tibia, aut crus inde frangã-
tur, vel eius nasus percutiatur ta-
liter, quòd inde tensionem & de-
pressionem patiatur. non enim po-
test materia rectificari, si moueatur quis impotens se sustinere ra-
tione fracturæ ossis nondum perfe-
cte consolidatæ.

Hę autẽ cãę omnes sunt extrinsecæ. nam cũ permittitur puer ambulare, antequam habeat potẽtiã ambulandi, contingit quidẽ ei obliquitas seu tortuositas suarũ tibiarum. corrumpitur ẽt forma in aliquo, cũ fractũ fuerit aliquod ex ossibus ipsius, si priusquam eius consolidatio perficiatur, moueatur. E

Hoc etiam facit multitudo hu 194
morum, [b] *[sicut] in leprosis, et* [c] b* — c paucitas corũdẽ in phthisi cõtinua, vel extenuatione continua.
[paruitas eorundem: sicut in he-
cticam diuturnam, & continuas
febres patientibus.] F

In leprosis quidem contingit generaliter corruptio formæ mẽbrorum suorum: & similiter cõtingit in extenuans & consũmptis. Causa autem huius siccitas est,quę cũ difficultate formam recipit.

Aut tortura oris & faciei con 195
tingens ex mollitie, et relaxatione
nerui, aut corrugatione, & ner-
ui tensione versus collũ declinãte.

Proculdubio cãæ istæ sunt morbi. Nã tortura faciei fit relaxatione & mollitie nerui existentis in parte contraria,habente colligantiã cum parte obliquatẽ habẽte, & pars infir-

ma

G ma etiam non corrugatur. Fit ét interdum tenſione & corrugatiõe nerui, & tunc proculdubio pars læſa obliquatur, & corrugatur.

196 *Veſtigia apoſtematum, & cicatrices ulcerum, et uulnerũ proculdubio formas in ſuperficie corrumpunt.*

Cã quidem hmõi in apoſtematibus eſt putrefactio reliquiarũ ſuarum. Sed in ulceribus, & vulneribus cauſa eſt mala cõiunctio ipſorum.

H Cauſæ clauſionis meatuum & pororum.

197 *Sapientes dederunt operam in collectione eorum, quæ ſunt de genere claudentium & obturãtium poros et meatus: ex quibus ſunt fortitudo retentiuæ, & debilitas expulſiuæ: interdum ẽt frigus eſt cauſa huius.* d [ ]

Pori & meatus claudũtur dominio & fortitudine retẽtiuę virtutis, & debilitatis expulſiuæ. frigus etiã coarctat & cõſtringit poros & meatus. qd quidẽ patet ex corrugatiõe, ſeu coadunatione neruorum ex frigore contingente.

d cõgregando vel coadunando.

I

198 *Siccitas etiã coarctat eos valde: & ſimiliter faciunt ligaturæ:* e [*apoſtema etiam anguſtat.*] *et* f [*obliquat eos per cõſtrictionem exterius in aliquo membro generatam:*] *ſtringit etiam eos medicina ſtyptica.*

Siccitas aucta ī aliquo membro ſtringit & coarctat poros & meatus eius. Idem etiã facit ligatura facta ſuper membrum. Proculdubio apoſtema generatum in aliquo mẽbro exterius anguſtat meatus & poros conſtringendo. Conſtringit etiam eos medicina ſtyptica.

e vel ſtrictura, cũ aggregant coarctando & apoſtema coarctat.

f cõtorſio exterius in aliquo mẽbro, & qñque.

K

Hoc etiam cõtingit interdum conſolidatione uulnerum & ulcerum: & etiam uerruca ſeu porro: et carne ĩnaturaliter augmẽtata. 199

Ex cauſis meatus claudẽtibus eſt cum vlcus, vulnusue in naturaliter conſolidatur: ſicut contingit in cõſolidatione longitudinis vel ſuperficiei meatuum. Verruca etiã in eis nata eſt ex cauſis clauſionis eorum: naſcitur enim interdũ interius, ſicut extetius. Ex eis etiã caro eſt innaturaliter in eis nata.

L

Hoc etiam humor facit, aut ſanies, uel ſanguis, lac coagulatum, & aqua g [ ]

200 g. ſcoagulata. i. phlegma groſſum.

Conſtat q humores infundũtur ad concauitatem meatuum, qui replent & obturant eas. & ſiſt facit ſanies in eis exiſtens. & ſiſt facit ſanguis coagulatus, & lac caſeatum.

Hoc etiam faciunt uermes lapis, & fax ſicca dura, & aer. h [ ]

M

201 h. i. ventoſitas cõcluſa in meatibus.

Hoc intelligit de vermibus generatis in inteſtinis, ex quibus accidit colica. per lapidem etiam intelligit lapidem in veſica, & etiam calculũ in renibus. Et per aerem intelligit vẽtoſitatem groſſam, interdũ meatus obturantem. Inde etiam cõtingit vna ex ſpeciebus colicæ, ſcilicet illa, quæ contingit ex concluſione ventoſitatis in inteſtinis. Ex his autem cauſis contingit vt plurimũ retentio fæcum, & vrinæ.

Cauſæ

A Cauſæ apertionis meatuum.

202 *Cauſæ aperitionis meatuũ ſunt fortitudo expulſiua, et debilitas retentiuæ.*

Apertio meatuum contingit fortitudine expulſiuę, & debilitate retẽtiuæ, ſcilicet à cauſis contrarijs eis, à quibus contingit clauſio ipſorum, puta debilitati expulſiuę, & fortitudini retentiuæ.

203 *Ex his etiam eſt omnis medicina aperitiua calida & humida neceſſario.*

B Ex cauſis meatus aperientibus eſt vſus medicinarum aperitiuarũ. neq; dubium, quin medicina calida & humida meatus aperiat.

Cauſæ ægritudinis in numero.

204 *Quicquid augetur et excedit numero in nobis, augetur ſicut ex multa materia: vt digitus, ſi fuerit materia laudabilis: aut rana, ſi fuerit materia illaudabilis.*

Quia retulerat cauſas apertionis & clauſionis meatuũ, incipit nũc referre cauſas augentes vel diminuen-
C tes numerum mẽbrorum: vnde inquit q̃ quicquid augetur in numero mẽbrorũ, augetur proculdubio ratione multitudinis materiei: quæ ſi fuerit laudabilis, erit quidem corpus inde auctũ naturale, ſicut ſextus digitus: ſi vero mala, erit corpus innaturale, ſicut eſt illud, quod rana appellatur, & augetur ſub lingua.

205 *Quicquid minuitur in nobis numero, contingit à contrario, cuius rememorationem fecimus.*

Cauſa diminutionis numeri eſt contraria cauſæ augmenti ipſius, ve-
D lut diminutio materiæ.

Cauſæ aſperitatis.

206 *Cauſa generans aſperitatẽ eſt ablatio humiditatis, quæ interdum ex humore frigido cõtingit, puluere, ſtypticitate ciborum, & medicinarum.*

Hic proculdubio retulit, cauſas ægritudinũ ex aſperitate generatarum, dicens q̃ efficiens aſperitatem eſt quod aufert humiditatem ſicut
E humor ſiccus, cũ infunditur ad canã pulmonis, ipſam exaſperãs. Idẽ etiã fumus facit, & pulus, & cibi ſtyptici, & medicinæ. hæc enim omnia guttur, & cannam exaſperant.

207 *Cauſa leniens aſperitatem eſt ſicut humor uiſcoſus, & omne pinguę, & unctuoſum.*

Omne, quod habet viſcoſitatem vel vnctuoſitatem, lenit aſperitatẽ: ſicut humores, ſeu humiditates viſcoſæ, & oleaginoſæ.

Cauſæ coniunctionis, & vnionis ſeparatorum.

F

208 *Proculdubio omne illud, de cuius natura eſt vt ſtet ſeparatũ ab aliquo, cum aliquo modo ei vnitur, ſi cum eodem coniungetur. Si* a [*vulnus*] *nõ debite conſolidetur, quod ſit res in membro inopinata, oſtendetur.* a vlcus

Proculdubio nunc retulit cauſas morborũ ſitus & poſitionis. retulit autẽ duas cauſas huius rei, ſcilicet ex coniunctione eius, quod erat ſeparatũ à mẽbris. vnde ait: Proculdubio omne

G omne illud, de cuius natura eſt vt ſtet ſeparatū à membro ſibi vicino, &c. Nã cũ eſt talis ſitus, acciditq; ei vt coniungatur membro illi, procul dubio cauſa huius erit ſignatum vl cus, vel vulnus in ſuperficie cuiuslibet ex prędictis membris. accidit.n. ꝑter hoc, vt ſuperficies vnius ex illis membris vulneratis cũ ſuperficie alterius membri vulnerati conſolidetur, & vniat: quẽadmodũ cõtingit hoc in eodẽ vulnere per ſe ſolũ ge-
H nerato, in quo. ſ. ſuperficies quarundam partiũ eiꝰ cũ ſuperficie aliarũ eiuſdẽ ſolidatur & vniẽ. & ob hoc ĩquit, ꝙ videbis in cõſolidatione vulneris alicuius mẽbri, cũ indebite cõſolidat, & aliter quã ſperares, aliud quam ſperares de patiente euenit.

209 *Ex hoc ẽt eſt fortitudo immutatiuæ, & debilitas informatiuæ.*

Proculdubio mẽbra naturaliter ſeparata indebite vniuntur, & ſolidant interdũ à principio operationis ipſorum ex fortitudine virtutis generatiuę: & maxime, qñ de natura eorũ eſt vt multũ vniantur, & cõiungantur, & vnũ efficiantur. & interdum adijcitur huic debilitas in-
I formatiuę. accidit autem hoc, cum ipſa aliquam partem ex membris ſeparat, & ſequeſtrat.

210 *Quamuis ſeparatio contingens cuilibet ex eis, de quorum natura eſt vt ſit in ſitu cõiuncta, ſit de genere & numero ægritudinum ſitus & poſitionis in membris organicis: nihilominus eſt proprie de genere ſolutionis indiuiſi, ſeu continuitatis: cuius quidem ſolutionis cauſæ hæ referuntur.*

Omne mẽbrũ, cuius ſitus iudica K
tur per naturam eſſe inter ipſum & aliud, ita ꝙ ſecũ coniungatur: ſiquid cõtingat ei ꝙ ſeparetur ab illo, quãuis talis ſeparatio mẽbris organicis referatur: erunt nihilominus procul dubio cãæ ſeparationis vnius ex eis ab alio de numero cauſarum ſolutionis continuitatis appropriatæ membris conſimilibus, quę proprie indiuiſi ſolutio appellatur. et ipſe quidem ad cauſas refert proprias conſequenter.

Cauſæ ſolutionis indiuiſi. L

211 *Quædam eſt humor habens vim, & qualitatem vſtiuam,* [b] *[& calefactiuã, & corroſiuam, aut hypoſtaſis impulſu ſeu imbibita, contuſionem conferens,] vel viſcoſitas relaxãs quod mouere deberet, vel ſaltus cõtundens, lanians & diſrumpens, vel lapis offendens, & contundẽs.*

b. aut putrefactiuã aut corroſiuã, & diſruptiuã. aut grauitãs extendẽs aut diſrumpẽs.

Motum eſt ꝙ hęc oĩa ſoluunt cõtinuitatẽ, ſ. humor corrodens, & calidus, & hypoſtaſis membrorũ contuſiua, necnon humor viſcoſus. diſlocantur. n. partes motiuæ ex laxa- M
tione, quã eis inferunt. & ſimiliter ſaltus ſoluit continuitatem mẽbrorum, & lapis lædit, & offendit membrum, & carnem contundit.

212 *Ex eis ſunt medicinæ corroſiuæ, & uſtiuæ, ut ferrũ corrodens, & lanians. & quandoque nentus ſcindit ratione tenſionis. idem etiã agit ignis, ſicut & in cæteris.*

Hoc totum eſt per ſe notũ & manifeſtum, ideo non expono.

Capitulum

A Capitulum tertium de c{rebus egredientibus a natura, & ſunt accidentia} d{morborũ.}

c accidentibus

d

213 *Quædam ex accidẽtibus reperiuntur in operationibus, & quædam in quibuſdam corpori contingentibus, et quædam in egredientibus ab eodem: puta i ſputo, fæcibus,* e{*egreſſu ſanguinis,*} *ſudore, & vrina.*

e

B Quoniam iã explicuit rememorationem de morbis & ipſorũ cauſis, incipit nunc referre accidentia poſt ipſos contingentia. nam accidentia conſequuntur morbos, ſicut & morbi cauſas, & neceſſario fiunt ex eiſdem. Inchoaur autem in hoc a diuiſione accidentium i eorum' prima genera. vnde inquit ꝙ ipſorum ſunt tria genera. Quorum primum eſt accidentium ab operationibus membrorum aſſumptorum: vtpote à nocumento ipſorum. & hoc quidẽ eſt certius ex eis. Secundum eſt accidentium a qualitatibus corporis aſſumptorum: puta a citrinitate, macie, & qualitatibus alijs, quę contingunt corpori poſt ægritudinem ex immutatione ipſius. Tertium gen' eſt accidentium ſumptorum ab egredientibus a corpore: ſicut ab immutatione fæcum, vrinæ, & ſudoris, & fluxu ſanguinis, & alijs exeũtib'.

C

214 *Egreſſus naturalis operationis a diſpoſitione ſua eſt triplex, ſ. ipſius debilitas, ipſius ablatio, & ipſius immutatio, ſeu corruptio: quod in quolibet membro eſt etiã manifeſtum.*

D Egreſſus operationis a diſpoſitione ſua naturali fit tripliciter: aut debilitatur, aut omnino auferetur, aut ſic immutatur ꝙ indebite fiat. Vnde exempli gratia, ſi digeſtiua ſtomacho debilitetur, egredietur cibus indigeſtus. ſi vero auferatur, qualis aſſumitur, egredietur, ſed ſi calore indebite alteretur, vretur quidem cibus, & fumoſus efficietur. & hæc q̃dem genera ſic in omnibus operationibus ſunt reperta. hoc enim notum eſt in viſu.

215 *Debilitas enim operationis viſus eſt, cum aliquis debiliter videt: & ipſius ablatio, cum omnino viſus prohibetur vel auferetur: & ipſius corruptio & inconueniens immutatio, cum imaginatur ſe videre, quæ non videt.*

E Exemplum debiliratis operationis eſt ſicut debiliras viſus. Et exemplum ablationis eius eſt ſicut viſus ablatio, & dicitur proprie cæcitas. Exemplum vero malę & corruptæ operationis eſt, cum quis imaginat' ꝙ videt quæ non videt, i. cum videt' ei eſſe ꝙ non eſt: ſicut eſt, cum videtur ei vnum duo eſſe.

F

216 *Exempla accidentium proportionabilia reperiuntur in accidentibus contingentibus alijs operationibus.*

Hęc tria genera accidentium reperiuntur in omnibus alijs operationibus, ſicut & dictum eſt de operatione viſus. Eſt autem ſciendum, ꝙ ipſimet morbi ſunt cauſę horum accidentium. Nam ſi corruptio, vel immutatio operationis fuerit i mẽbro conſimili, erit quidem cauſa ipſius

G sius vna ex octo ſpeciebus malæ cõplexionis. Si vero fuerit in organico, erit cauſa ipſius vna ex ſpẽbus morborum organicorum.

a De accñtib⁹ pceptis ex ſenſibus.

a {Accidentia ſuper æqualitate corporis.}

217 *Senſus viſus attingit, & percipit interdum aliquod ex accidentibus qualitatum corpori contingentibus, ſicut citrinitatem*

b icteritię b[ ], *& tumorem viſu perceptibilem. Et interdum at-*

H *tingit et percipit auris aliquod ex eiſdem, ſicut ſonum ventris in hydrope. Et percipit etiam ex eis aliquod ſenſus odoratus, quemadmodum fœtorem contingentem in vlceribus putridis, & corruptis. Ex eis etiam eſt quod ſuo ſapore guſtu percipitur, ſicut cõtingit cum acredo vel acetoſitas in ore percipitur. Tactu etiam quoddam ex eis cognoſcitur: ſic.n. per tactum cognoſcitur cancri duritiei.*

I Accidentia ſumpta a qualitate corporis ſunt quinque, ſecundum numerum quinque ſenſuum. Nã ex eis ſunt quæ attinguntur, & percipiuntur ſenſu viſus: ſicut colores a natura egredientes: puta citrinitas icterico contingens, & tumor in patiente apoſtema, & alijs apparens. Et ex eis ſunt quæ aure, vel auditu attinguntur, ſoni ſcilicet egredientes a natura: ſic enim auditur rugitus, & gurgulatio in ventre hydropici, cum ab vno latere ad aliud mouetur. Ex accidentibus etiam percipiuntur quędam odoratu, ſicut in K his, quorum odor eſt fœtidus: vtpote in vlceribus fœtentibus ratiõe putrefactionis & ſimiliter calefactiõis eiſdem contingentis. Et ex eis ſunt, quæ ſuo ſapore per ſenſum guſtus percipiuntur: ſicut contingit in ore amaritudo, vel acetoſitas. Ex his accidentibus ſunt, quæ ſenſu tact⁹ cognoſcuntur: ſicut durities contingens mẽbro, in quo eſt cancroſum apoſtema. Sunt autem quatuor humores cauſæ horum accidentium.

Accidentia ab egredientibus a corpore. L

218 *Sv per accidentia ab egredientibus a corpore ſumpta, excitantur quidem quinq; ſenſus.*

Quinq; ſunt ſpecies accidẽtium ab egredientib⁹ a corpore aſſumptorum ſecũdum numerum ipſorum ſenſuum: ſic.n. eſt in eis, ſicut in ſpeciebus accidentium ſumptorum ab his, quæ corpori contingunt. & ipſe quidem refert eas conſequenter.

219 *Sicut in vrina, ſi rubea ſit vel nigra: & ſputo ſi fuerit velut ſanguis, vel ſicut butyrum: & in eo, quod quidem ratione diſſolutionis,* M *vel reſolutionis egreditur, ſicut cõtingit in ventoſitate, ſternutatione, ſingultu. in vomitu etiam reperitur interdum acetoſitas, amaritudo, vel ſtypticitas. & cum urina fuerit fœtida, ſignificat quidem ſuper veſicæ vlcera. & in ſudore ſentitur, ſi frigidus fuerit vel calidus, tenuis vel viſcoſus.*

Ac-

A Accidentia viſu percepta in egre dientibus a corpore per operationē naturæ, ſunt ſicut rubedo vrinæ, & ipſius nigredo in febre appatentes, & ſicut ſputum ſanguineum, i. rubeum ab ore egrediens, & butyroſum, i. album apparens in morbo pulmonis. Accidentia autem, quæ ī egredientibus a corpore percipiuntur per auditum, ſunt ſoni contingē tes ex impulſione naturæ, ſuperflui tates a corpore expellentis: ſicut con tingit in ventoſitate deorſum egrediente, & ſtertnutatione, quæ contin git cū caput ſuperfluitates digeſtio- B nis ſuæ ſuper naſum impellit, & ſin gultu contingente ex impulſiōe hu morum nocumentum ſtomacho ī ferentium. Sed qui percipiuntur per ſaporem, ſunt ſicut acetoſitas percep ta in eo, quod a ſtomacho egredit cum vomitu: & ſimiliter amaritu do, & ſtypticitas. hi enim ſapores in terdum cum vomitu ſentiuntur. Quæ autem odoratu ſentiunt, ſunt ſicut fœtor vrinæ ſignificans ſuper vlcera veſicæ: ſignificat nihilomin⁹ etiam ſuper corruptionem & putre factionem in corpore exiſtentem. Quę autem ex iſtis ſenſu tactus per C cipiuntur, ſunt ſicut ſudor ipſe. per cipitur enim per eum aut calidus, vel frigidus, tenuis vel viſcoſus. Qui dam tamen opinati ſunt, ꝙ tenui tas, & viſcoſitas ſenſu viſus pcipiant.

220 *Hæc quidem accidentia ſunt patientium paſſiōes, & apud nos ſigna & demonſtrationes. Et poſt quam feci rememorationem de his quaſi tranſitorie, & in generali, faciam nunc rememorationem de eiſdem in ſpeciali.*

Hæc quidem accidentia, quorū D rememorationem fecimus, ſunt in ægris paſſiones, & apud Medicos ſigna ſunt ſuper eorum morbos demonſtratiua. Et hoc ideo, quoniam morbi ſunt cauſa accidentium, & cauſata quidem atteſtantur, & ſignificant ſuper ſuas cauſas. vnde ſicut fumus ſignificat, & atteſtatur ſuper ignem, ſic quidem accidentia ſignificant ſuper egritudines. pro tanto placuit ſibi referre nunc hęc accīntia, inquantum ſunt ſigna demonſtratiua, & ſignificantia. Hęc autem eſt tertia ex partibus huius ſcientię, ſ. de rebus extra naturam. E

Rememoratio ſignorum.

221 *OMne ſignum, ſicut dictū eſt, eſt rememoratiuum, aut præſentis indicatiuum, uel futuri prognoſticum. eſt tamen utile non neceſſarium nobis quod referimus ex eo quod præteriit, ſicut humiditas terminati ſudoris.*

Tres autē ſunt ſpecies ſignorū. Nam ſi ſignificet ſuper egritudinē preſentem, dicitur indicatiuum: & ſi ſignificat ſuper ægritudinem præ teritam & terminatā, dicitur reme- F moratiuum: rememoratio. n. & me moria ſunt eius, quod pręterijt: ſi ve ro ſignificet ſuper egritudinem futuram, appellatur prognoſticum. Deinde īducit exemplum rememo ratiui, & dixit: ſicut humiditas, &c. i. ſicut humidiates, quas reperit Medi cus in corpore patientis, ſignificantes ei ꝙ patiens iam ſudauerat in p̄terito: & interdū ſignant ei ꝙ ægritudo iam fuerit terminata. hoc aūt genus non eſt Medico neceſſariſi, nī ſi per accidens, ſicut diximus.

G *Omne illud, quod ſignificat ſuper illud quod iam exiſtit, neque non etiam quod ſignificat ſuper illud quod ſperamus, eſt quidē multum neceſſarium: cura enim cōueniens fit a nobis cum auxilio huius rei.*

222

Quod ex ſignis ſignificat ſuper ægritudines præſentes, & ſuper futuras generari, & ſuper accidentia ex earum generatione cōtingentia, eſt quidem ex his, quorum cognitio eſt perutilis, & multum neceſſaria
H in hac arte. innitimur enim his cū ſecuritate.

223 *Ex his quidem ſignis ſunt quædam generalia, & quædam ſpecialia, & particularia alicui ex mēbris: de quibus quidem ſpecialius faciam rememorationem in arte ſeu parte artis curatiuæ.*

Signa harum duarum ſpecierū diuiduntur. Nam quędā horū ſunt ſpecialiter ſignificantia ſuper quālibet ex ęgritudinibus: & ex eis ſunt quędam generalia ſignificātia mor
I bos in generali. & ipſe quidem incę pit a rememoratione gnalium: & loquitur de ſpecialib⁹, cum loquit de cura cuiuslibet morbi, vt ipſe dicit.

Rememoratio ſignorum indicatiuorum.

224 *OMne ſignum generale ſumitur a membris principalitatem & dominium habentibus: puta ab hepate, cerebro, & corde: hæc.n. ſecundum veritatem dicuntur principalia.*

Signa generalia ſumuntur ab ac K
cidentibus membris principalibus contingentibus. & quia mēbra ſunt, quæ exercent operationes multas ī multis membris corporis, ideo qui dem accidentia eis contingentia ſignificant ſuper corruptionē, & mā lam diſpoſitionem plurium ex mēbris corporis, & in ſumma ſuper læ ſionem & nocumentum vnitum ex ſpeciebus virtutum primarum generalium in corpore exiſtentium. Sicut accidentia reperta in vrina ſignificant ſuper morbos & nocumē ta virtutis naturalis in hepate exiſtē tia, & contingentia. & accidētia pul L
ſus ſuper morbos vitalis virtutis ſecundum opinionem Medicorum: & ſm Philoſophum ſuper morbos virtutis nutritiuæ.

Vt cum eſt rectæ formationis, 225
ſeu imaginationis, & ratiocinationis, ſeu cogitationis, ſanæ memoriæ & recordationis.

Sanus mente dicitur cum eſt rectæ imaginationis, iuſtæ ſeu rectæ cogitationis, & ſanæ recordationis. Voluit autem ſic loqui, quoniā cū læditur aliqua ex prędictis operatio nibus, ſignificat ſuper lęſionem par M
tis cerebri illi operationi appropriatæ. Eſt autem anterior pars cerebri locus imaginationis, ſeu formationis: & medium cerebri eſt locus ratiocinationis: ſed pars eius extrema eſt locus memoriæ & recordatiōis. Vnde ſignificat ꝙ ī patiēte malitiā imaginationis & formatiōis ſit mor bus in anteriori parte cerebri. & ſignificatur, cum patitur mens & rō, ꝙ medium cerebri patiatur. cū vero memoriā patitur, ſignificatur ꝙ poſterior pars cerebri ſit ægrota.

Mo-

A *Motus etiam & ſenſus laudabilis ſignificat ſuper capitis ſanitatem: & nocumenta eis contingentia denotat proculdubio quòd morbi exiſtant in cerebro.*

226 Quod hic dicitur, eſt per ſe notū. Nam cum motus corporis, & perceptio ſenſuum ſani ſunt & laudabiles, ſignificant quidem ſuper capitis ſanitatem: & cum lædūtur, ſignificant ſuper capitis morbos.

Cum cor incedit recte in pulſatione ſua, tunc eius diſpoſitio eſt pacifica, & tranquilla. [a]

227 B [

a Et pulſus, qñ variat a cōſueto mō, ſignat corruptionē. Et p diuerſitatē pulſus ſignat ſup ſpēs diuerſas ęgritudinum.

]

Si cordis pulſus moueatur, velut cōſuetum eſt & debitum, ſignificat ſuper cordis ſanitatem. Si vero deuiet a conſueto & ſibi debito per naturam, ſignificat quidem morbos: ſicut cum variatur, & diuerſus ī pulſationibus efficitur. tunc enim atteſtatur ſuper diuerſas ſpecies ęgritudinum. Nos autem declarabimus C conſequenter, quis & qualis ſit talis pulſus diuerſus.

Genera pulſus.

228 *NEquaquam fuerunt genera pulſus in numero denario poſita, niſi ab ore ſapientis, quorum quidem primus ab æſtimatione dilatationis eſt aſſumptus: ipſe enim ſignificat ſuper dominium, & fortitudinem virtutis, & ipſius æqualitatem.*

Genera prima pulſuum ſub denario numero includuntur, ſecundum ꝙ ea ſapientes dixerunt & nūciauerunt: quorum quidem primū D exiſtit in exiſtimatione dilatatiōis venarum: quarum quidem dilatatio eſt interdum fortis & valida, & interdum proportionalis æqualis temperata.

Magnus autem eſt, cuius dimenſiones eminent [b] *[& deſcendunt,] & ſignificant ſuper fortitudinem ſecundum ſuam exiſtimationem.* 229

b vel eleuantur

Quia dixerat ꝙ vnum ex generibus pulſuum reperitur in qualitate ſeu diſpoſitione dilatationis venæ, accedit nunc ad referendum ſpecies E ſub hoc genere exiſtentes, i. in quas diuiditur genus illud. Vnde inquit ꝙ vna ex eiſdem eſt illa, quę ſ. eſt nota in pulſu magno: & eſt ille qui aſcendens dicitur, i. eminens in omnibus ſuis dimenſionibus, ſcilicet ī longum, latum, & profundum: vt q magis debito in longum extendit, aut in latum, aut quia magis debito ſecūdum membrum, in quo eſt, eleuatur.

Paruus pulſus eſt contrarius in virtute, & etiam pulſus longus, & breuis. 230 F

Voluit dicere ꝙ pulſus, qui paruꝰ dicitur, eſt in hoc genere contrarius pulſui magno. & ipſe quidem eſt in omnibus ſuis dimenſionibus diminutus & depreſſus. & refert conſequenter alias duas ſpecies pulſus: & ſunt illi, qui dicuntur longus, & breuis. Eſt autem longus pulſus, cuius longitudo augetur vltra longitudinem naturalem: & breuis quidē eſt huic contrarius, ſ. diminutus a ſua longitudine naturali.

G *Ex eo etiam eſt ſtrictus, & la-*
231 *tus: necnon etiam eminens, & profundus.*

Hi etiam ſunt quatuor alij: quorum vnus dicitur ſtrictus, & eſt ille cuius latitudo minor eſt latitudine ſua naturali: ſecundus autem eſt ille, qui dicitur latus, & eſt ille cui' latitudo maior eſt latitudine ſua naturali: tertius vero eſt ille, qui dicit eminẽs, & eſt multũ altus: ſed quartus eſt huic contrarius, & eſt profundus: medius autem eſt æqualis inter omnes has ſpecies, & eſt naturalis.

H
232 *Genus eius relatum tẽpori motus, eſt uarium & diuerſum, ex quo eſt pulſus uelox, magnæ iactã tiæ, & ſignificat quidem ſuperuim & calorem. Ex eo etiam pulſus eſt & tardus* c *[dominans congelationis: unde ſignificat ſuper debilitatem cum frigiditate.]*

c hãs frigiditatẽ, vl cõgelationem.

Secũdum quidem genus pulſus ſumptum eſt ab exiſtimatione temporis motus eius, ex quo quidẽ eſt velox in motu ſuo, ſignificat ſuper I dominium & abundantiam virtutis & caloris. & ex eo eſt tardus ĩ motu, qui quidem ſignificat ſuper debilitatem virtutis & frigiditatem. & naturalis quidem in hoc genere eſt medium inter ambos.

233 *Genus ſumptum ab exiſtimatione temporis quietis diuiditur in ſuas ſpecies, ſcilicet in frequentem ſpiſſum & ſine quiete, ſignificantem ſuper debilitatem uirtutis, et*
a calorem *a [caloris,] & in rarum, ſibi contrarium, qui ſuper laxitatem & frigiditatem atteſtatur.* K

Genus pulſus ſumptum ab exiſtimatione quietis diuiditur in frequẽtem, ſpiſſum, & eſt ille qui modicã habet quietem: qui quidem debilitatem virium ſignificat & caloris. virtus enim ratione ſuæ debilitatis in dilatando venam reiterat magis debito venæ extenſionem & dilatationem: & ratione exceſſus caloris feſtinat magis debito motum ſuũ: & ĩde ſequetur quietis abbreuiatio & diminutio. & in valde tardum & rarum, qui ſ. cõtrarius eſt prædicto, & ſignificat ſuper laxationem arteriæ, & frigiditatem complexionis. L

Genus ſumptum a diſpoſitione 234
uirtutis diuiditur in fortiter pulſantem & magnum, & in ſibi contrarium debilem, cuius pulſatio profunda eſt & exilis.

Quartum genus pulſus eſt ſumptum a diſpoſitione virtutis pulſatiuæ: & diuiditur in duas ſpecies, ſ. in fortiter pulſantem & percutientem digitos, & in debiliter percutientẽ.

Ex genere ſumpto a corpore ue M
næ per tactum eſt pulſus durus, 235
qui atteſtatur ſuper ſiccitatem: et ex eo eſt, qui tactu mollis & humidus reperitur, ſignificans ſuper ſui corporis humiditatem.

Genus pulſus ſumptum a diſpoſitionẽ & qualitate venæ pulſatilis diuiditur in duas ſpecies. Quarum vna eſt, cum Medicus ſentit corpus venæ pulſatilis durum: & hoc quidem ſignificat ſuper ſiccitatem cõplexionis corporis patientis. Secun-

da

da vero eſt, cum ſentit Medicus venam pulſatilem humidam & mollem: quæ ſignificat complexiõis humiditatem corporis patientis.

236 *Genus ſumptum a prima qualitate corporis uenæ ſignificat recte ſuper complexionem: ſcilicet frigidus ſuper frigidam, & calidus ſuper calidam.*

Proculdubio genus ſumptum a qualitate corporis venæ pulſatilis diuiditur in duas ſpecies: & ambę ſimul ſignificant æqualiter ſuper cõ B plexionem: quarum vna eſt cum ſentitur vena pulſatilis frigida, & ſignificat ſuper complexionis frigiditatem: ſecunda vero eſt cum ipſa ſentitur calida, & ſignificat ſuper complexionem calidam. Eſt autẽ hoc genus eiuſdem qualitatis cũ eo quod ante ipſum: ſunt.n. de numero qualitatum tangibilium.

237 *Genus ſumptum ab eo, quo re-*
b arteria *pletur* [b] *[uena,] declarat diſpoſitionem & eſſe humorum eius: plenus .n. ſuper humorum abundantiam,*
C *& uacuus ſuper ipſorum diminutionem habet atteſtari.*

Genus ſumptum ab eo, quod circundat vena pulſatilis, ſignificat quidem ſuper multitudinem, aut diminutionem humorum ſignificatione manifeſta. Nam ſi percipiatur plena, ſignificat quidem ſuper augmentum humorum: ſi vero vacua, ſuper eorum diminutionem & paruitatem.

238 *Genus ſumptum ex motiõibus & quietibus pulſus, detegit quidẽ ad ſenſum tactus ſpecies eius.* D *Eſt autem ex eo ſpecies iuſti ponderis, & conueniens pulſibus ætatum, temporum anni, & regionis. Ex eo etiam eſt egrediens a debito conſueto.*

Hoc quidem genus ſumitur ex comparatione temporis motus pulſus ad tempus quietis ipſius. ſunt autem duo motus, & duæ quietes ipſius. Vnus autem ex motibus eius eſt, cum arteria extenditur & dilatatur, & alius cum ſtringitur. Et vna quidem ex duabus quietibus E eius eſt inter finem dilatationis, & principium eius conſtrictionis: ſed ſecunda eſt inter finem conſtrictionis & principium dilatationis. hoc autem ideo eſt, quoniã inter quoſlibet duos motus contrarios in vno motore exiſtentes, oportet de neceſſitate eſſe quietem mediam inter eos ambos exiſtentem. Cum autem dixit ſuperius quietes, intellexit has duas quietes: & cum dixit motus, intellexit hos duos motus. vnde inquit quòd in comparatione temporis quietis, pulſus ad motum eius eſt genus eius, ſub quo ſunt F ſpecies detectæ & manifeſtæ ad ſenſum: ex quibus quidem eſt ſpecies illa, quæ dicitur, pulſus iuſti ponderis: & illa, in qua comparatio, & proportio temporis motus ad tempus quietis eſt naturalis. Et cum dixit, quòd eſt conueniens pulſibus ætatum, &cæ. intellexit, quòd talis proportio variatur, & diuerſificatur penes diuerſas ętates, tempora anni, & regiones. Naturalis enim in hoc eſt ille, qui congruit ętati eius, cuius eſt, & ſimiliter tem-

G pori anni, & regioni eius. Egrediens vero a natura eſt ille, qui diſconuenit ei, cuius eſt ſm iſta, vt ſ. ſit in eo alia proportio motus ad quietem, q̄ prætendat in eodem ætas, tempus anni, & locus habitationis eius. Iuſtus autem pondere naturali eſt ille, qui in complexione æquali, & temperata ætate, tempera to etiam tempore anni, & regione, & ſimilibus ī temperie reperitur: talis nāq; pulſus dicitur iuſtus ad pōdus & ponderatus.

239 *Ex eo etiam eſt pulſus contrarius ei, quem præmiſi ſine pōdere.*

H Intellexit pulſum ſine ordine illum, in quo proportio exiſtēs inter motum & quietem, eſt proportio egrediens a proportione naturali. Opinantur autem Medici ꝙ talis ꝓportio naturalis eſt, ꝙ ſit motus tantus, quanta quies, & quantum plus, ſm ꝙ mihi videtur. Nunc inquit ēt Gal. quod duæ quietes eius ſunt, & ēt ſiſt̄ perceptę, ſ. ingrediens & peregrediens. Raſis tamen negat perceptionem qnietis ingredientis.

240 *Aliud genus eius ſumitur ab æqualitate vniformitate, aut diuerſitate & inæqualitate ipſius.*

I Hoc genus pulſus diuidit ī duas ſpēs, ſ. in illum qui dicitur vniformis ſiue æqualis: & illum, qui diuerſus & inæqualis dicitur, qui ſ. contrarius eſt primo.

241 *Qui recte incedit vniformiter & ordinate, dicitur vnitus ſiue æqualis: qui uero claudicat & deuiat in hoc, inæqualis dicitur, & diuerſus.*

Intellexit quidem per pulſum vniformem, & ęqualem, illum cuius quidem percuſſiones conuenit in K
pondere, & in genere dilatationis, & genere temporis mot⁹, & genere tēporis quietis, nęcnon etiam in gñe fortitudinis & debilitatis. qui enim eſt vniformis in his omnibus, dicitur æqualis. hęc omnia autem habent eſſe ſecundum quantitatem, cum ſit in eis proprie æqualitas. ideo quidem declarauit ea, & repoſuit ſub hoc genere ſumpto a proprietate quantitatis.

In diuerſitate generis ſumpti a 242
numero percuſſionum arteriæ ſunt differentiæ.

L Differens quidem percuſſionib⁹ eſt ille, in cuius diuerſitate ſunt differentię, hoc aūt ideo dixit, quoniā ex ſic differentibus eſt, qui diuerſificatur in multis percuſſionibus: & ex eis eſt, qui ſolum ī vna percuſſione variatur & diuerſificatur.

Differens pluribus percuſſioni 243
bus diuiditur in duas ſpecies.

Differens pl'ibus pcuſſionib⁹ diuidit̄ in duas ſpēs: quarū duarū ſpērū facit mentionem poſt.

[a] *[In inæqualitate & diuerſitatibus ordinatum] & ordine ca-* 244
M *rentem, quem ſcilicet anima perci-* a inordinatū diuerſum.
pere nequit.

Voluit poſt oſtendere ꝙ inęquale & differens pluribus percuſſionibus diuiditur in pulſum in huius diuerſitatibus ordinatū, & in pulſum nullum ordinem ſeruantem in eiſdem, i. contrarium primo: de quo inquit, ꝙ anima nequit ipſum comprehendere. Intelligit autem per inordinatum in huius diuerſitatibus illum, cuius aliquę percuſſiōes ſunt diuerſę inter multas vniformes, ita

ſ. ꝙ

A ſ. ꝙ ſit vna diuerſa inter plures vniformes, aut hute cõtrarium. Et poſt hæc diuiſit ordinatum in duas ſpecies, & dixit.

245 b & hũs ordinem. b[*Dominus huius ordinis*] *dicitur reuerſiuus: & eſt ſecundum dictum noſtrum ille, qui poſtquam nunc ſic percuſſit, reuertitur conſequenter ad percutiẽdũ ſicut prius.*

Intelligit ꝙ ex ordinatis in huiuſmodi diuerſitatibus eſt quidam, cuius diuerſitas redit poſt aliquas percuſſiones vniformes, i. ꝙ reuertitur

B ad diuerſam percuſſionem poſt determinatas percuſſiones ſimiles & vniformes: & eſt ille, quem intellexit, cum dixit: qui poſtquam nunc ſic percuſſit, reuertitur, &c. i. cũ nũc percutit manum, eſt ĩ aliqua forma diuerſitatis: & conſequenter per determinatas percuſſiones æquales reuertitur ad illam eandem formam in pulſando & percutiendo. & quidam ex eo eſt, cuius diuerſitas minime redit ſicut prius: & conſequẽter fecit huius mentionem.

C c[*Ex eo etiam*] *eſt, cuius regreſſus minime ſunt vniformes: & talis eſt qui cauda ſoricis appellatur.*

246 c & qdã

Intellexit ex his diuerſis & inæqualibus percuſſionibus, ꝙ quidam non regrediuntur ſeu redeunt poſt determinatos regreſſus percuſſionũ æqualium in has inæqualitates. Ex hac autem ſpecie eſt pulſus, qui cauda ſoricis appellatur: & eſt pulſus ille, qui à principio ſuæ pulſationis magnus apprehenditur, ſecunda autem eius pulſatio conſequenter minor prima percipitur, nec ceſſat a tali diminutione pulſationum, donec quaſi ad nihilum deuenerit: adeo ꝙ ſterdum vltima ſenſui percuſſio occultatur, & interdum minime. Et ex hoc quidem comparat ipſum caudæ ſoricis: quoniam continue poſt eius magnitudinẽ minuitur & ſubtiliatur, ſicut & cauda ſoricis. & huiuſmodi quidem pulſus diſpoſitio reuertitur interdum, & interdum nequaquam, ſ. ad primam diſpoſitionem, & ordinem. Et poſtquam retulit differentem, & inæqualẽ in pluribus percuſſionibus, refert conſequẽter inæqualem in vna percuſſione.

D

Eſt etiam ex eo, qui differens ſeu diuerſus in vna percuſſione reperitur cum menſura quatuor digitorum. 247 E

Diuerſus & inęqualis in vna percuſſione dicit ille, cuius partes ſunt diſſimiles in his generibus repertis in vna percuſſione arteriæ reperta ĩ arteria: vt cum erit velocitas diſſimilis vnius percuſſionis. & ſic erit de alijs generibus. & hoc, quia erit arteria in principio ſui motus multum velox, & in fine multum tarda: & è conuerſo. Et poſtquam oſtendit qd ſit differens in vna percuſſione, cui ſunt plures ſpecies, ex quibus quidã habent propria nomina, & quidam non, ideo inquit.

F

Ex eo etiam eſt proportionatus alicui rei, & quidam ſunt qui nulli rei referuntur. & ſermo quidem noſter erit nunc ſuper nominatas. 248

Ex his quidem ſpeciebus ſunt qdam nomen habentes & quædam non, & primæ quidem proportionãtur & referuntur alicui rei. & nos quidem loquemur nunc de nomen habentibus.

Ex

G *Ex his quidem eſt pulſus inter*
249 *ciſus, & [d][dominus coniũctionis,]*
d ex his é habensco tinuitaté *ex his etiam eſt altus, humilis, & depreſſus.*

Ex ſic diuerſis vna percuſſiõe eſt ille, cuius percuſſio prius ĩterciditur & finditur, & conſequenter vnitur & iungitur. ex his etiam ſunt, quorũ partes quędam ſunt altæ, quędã humiles, & depreſſę.

250 *Ex his etiam eſt, ĩ cuius percuſſione duo ſunt ictus, & ex eis, ĩ quo ſunt plures.*

H Hic pulſus ſimilat malleo, quo percutitur ſuper incudem, & ſola reſiſtentia incudis per ſe: primo eleuatur, & conſequenter per ſe percutit incudem iterato.

251 *Eſt etiam ex eis Vermicularis, & ſerrinus, ſimiliter formicularis, & undoſus.*

Vermicularis quidem ſimilatur vermi in motu ſuo, qui cõtingit ex debilitate virtutis nequeuntis arteriam impellere: qui quidem fortior eſt formiculari. Vndoſus autẽ aquarum vndis aſſimilatur, & ſignificat
I humiditatis dominium, & ſudorẽ futurum. Serrinus vero aſſimilatur ſerræ dentibus: qui quidem hẽt atteſtari ſuper apoſtemata in tunicis interiorum membrorum generat, puta ſuper pleureſim, & alia ab eo.

252 *Ex his etiam eſt ille, qui tremulus dicitur: ex quo eſt ſignificans ſuper hecticam.*

Hic quidem pulſus, ſ. tremulus ſignificat ſuper ſpaſmum: & ſimilis ei ſignificat ſuper hecticam.

Omne quidem pulſus genus cõ K
tinet duas ſpecies, & ambæ ſunt 253
cõtrariæ: inter quas eſt vna æqualis, quæ ex ambabus contrarijs deſcendit, ſeu reponitur in gradu.

Omnis pulſus ex generibus prædictis continet ſub ſe tres ſpecies: ex quibus duę habent rationem extremorũ, ſ. pulſus exceſſiuus in illo genere, & diminutiuus: & medius ĩter ambos eſt æqualis in illo genere.

Inter ſpecies uero generalis di- 254
uerſitas eſt multa, & non eſt æqualis, & media in diuerſitate. L

Inter ſpecies, quas retulim⁹, ſunt rietates, & alij ab eis habẽt mediũ 255

Ex pulſu temperati corporis cognoſces pulſum cuiuſlibet, donec ſcias ex eo cui lateri æquatur, aut inæqualis efficiatur.

Pulſus cuiuslibet cognoſcitur p comparationem ad pulſum, ęqualẽ complexionem habentis. Et medi⁹ quidem, & tpatus in illis generibus conuenit cum pulſu eius: inæqualis vero & intpatus eſt ei diſſimilis. vnde in comparatiõe eius ad aliud ſcitur verſus quod genus egrediatur M ab ęqualitate, aut ad quẽ exceſſum, vel diminutionem declinet.

Omnis pulſus egrediens a di- 256
ſpoſitione conuenienti dicitur comparari ad egreſſum complexionis eius.

Egreſſus cuiuslibet pulſus a pulſu æquali eſt quidem ſm egreſſum complexionis ipſius a complexione æquali: i. declinatio pulſus illius erit ſecundum declinationem complexionis eius.

Scito

A *Scito esse uarias species pulsuũ* 257
in diuersis ætatibus, quatuor anni tẽporibus, & diuersis regionibus.

Sciendum ꝙ diuersæ sunt species pulsuum ſm diuersa tempora ętatũ hoïs,& ſm quatuor anni tpa,neque non ẽt ſm naturas varias regionum. & hoc quidem est necessariũ, qm̃ vnica complexio ſm diuersitatem ipsorum variatur.

Et etiam in diuersis complexio 258
nibus hominũ, & habitudinibus: masculis, & mulieribus.

B Est etiam sciendũ ꝙ diuersę sunt species pulsuum ſm diuersas complexiones hoïum,& habitudines diuersas,i. ſm maciem,&pinguedinẽ: & etiam ſm maris, & mulieris complexionem. & hoc,qm̃ pulsus naturalis diuersificatur etiam & variat penes ista. vnde Medicus qui hoc ignorat,ignorat quidem pulsum æqualem in quolibet hominum.

Pulsus uelocitas cum magni- 259
tudine est in calido, sicut etiam & in ætate iuuentutis, & in masculo.

C Pulsus calidę complexiõis est velox & magnus. talis ẽt pulsus est iuuenum,& masculorum: est.n. calor excellens in istis.

Talis autem est in regione, & 260
habitatione meridionali, macro, prægnante, & æstate.

Locus etiam meridionalis,& regio significat ꝙ præ multitudine caliditatis suę pulsus quidem incolarum suorum velox sit & magnus. talis etiam est pulsus macri: & hoc rauone excessus caloris eius. & etiã pulsus pregnantis: ipsa enim calefit D ex affinitate fœtus.

In frigido enim est pulsus par- 261
uitas, & tarditas: & consimilis quidem est in senibus, & [autumno.] a kyeme

Pulsus enim frigidas complexiones habentium paruus est & tardꝰ, cõtrarius ſ. pulsuum complexionũ calidorum. talis etiam est pulsus senum,& autumni. & hoc ratione frigiditatis in his etiam ętatibus & tẽporibus dominantis.

Consimilis quidem est in mulie- 262
ribus, & in pingui carnem laxam E
habenti, & talis etiam est in septentrionali.

Pulsus quidem mulierum paruꝰ est & debilis; & talis etiam est hoïs pinguis, cuius caro est laxa: &etiam habitantis in septentrionali.

Cuiuslibet sicci quidem pulsus 263
est durus, & cuiuslibet humidi est quidem pulsus mollis.

Cuiuslibet hoïs habẽtis complexionem siccam est pulsus durus: & cuiuslibet hominis habentis cõplexionem humidã est pulsus mollis. F

Pulsus cuiuslibet habentis com- 264
plexionem æqualem & temperatam similatur quidem pulsui perfecto ipsius ueris.

Pulsus habentis complexionẽ ęqualem assimilatur pulsui veris iã perfecto. intelligit autem ꝙ pulsus cuiuslibet ex istis duobꝰ sit ęqualis.

Quartum clima sequitur com- 265
plexio predicta.

Aequalis

G Aequalis complexio ſequitur cõ plexionem quarti climatis ſecundũ ipſum. veruntamẽ ſm opinionẽ Gale. quintũ eſt tpatum, ſicut dixim⁹.

266 *Pulſus infantis frequens eſt & mollis: pulſus autem ſenis eſt tardus & durus.*

Pulſus quidẽ infantis eſt frequẽs propter calorem eius, & mollis ratione humidæ complexionis eius: & è conuerſo, pulſus ſenis rõne ſuæ frigiditatis eſt tardus, & dur⁹ pp cõ plexionẽ ipſius naturalem, rõne ſ. complexionis ætatis eius.

H 267 *Pulſus cuiuſlibet corporis multum humorem ferentis eſt ualde plenus.*

Omne corpus plenum humoribus habet pulſum valde plenum.

268 *Omne corpus uacuum a materia habet pulſum illaudabilem, & uacuum.*

Omne corpus a materia humorum vacuũ habet proculdubio pulſum vacuum.

Signa a ſputo.

269 I *Pectus, & pulmo ſunt organa animæ: quæ ſi quidem ſana fuerint, uitæ conſeruabuntur.*

Pectus, & pulmo ſunt organa expirationis & anhelitus. & hoc ideo, quoniam cum dilatatur pectus, dilatatur & pulmo ipſius verſus latus trahens ipſum ex neceſſitate ablationis vacui. vnde cum pulmo ſit dilatatus & ampliatus, ingreditur aer in eum, ſicut ingreditur in follem poſt ſui dilatationem. cum autem conſtringitur pectus, conſtringitur & pulmo, & per conſequens egreditur aer ab eo, ſicut egreditur à folle cum conſtringitur & premitur artificialiter. & addit ꝙ ſemper conſeruantur vitę, quandiu pectoris & pulmonis diſpoſitio conſeruatur. K

Si operationes eorum declinant ad aliquam malitiam, cor ſiquidem ignietur ex ſui inflammatione. 270

Si prędicta organa declinẽt a ſuis operationibus æqualibus & naturalibus, proculdubio cor ſui calefactione inflammabitur: calor. n. cor dis attemperatur, & infrigidatur per anhelitum.

Et ſputum quidem habet ſignificare ſuper accidentia pectori contingentia in quacunq; ægritudine eidem contingente. L 271

Cum accidit aliquis morbus pectori, ſputum quidem cum tuſſi hẽt ſuper diſpoſitionem illius pectoris ī illa ęgritudine atteſtari: & potiſſime in apoſtematibus eius, i. ī apoſtematibus velaminis ipſius pectoris, & ſimiliter pulmonis.

Ablatio ſputi proculdubio ſuper principium atteſtatur: ſignificat. n. quòd⁹ [materia in multo eſt digeſta.] 272 M b diſpõ dignõis ī eo ñ ſcępit. ª. l. co. l. nullo.

Pleureticus eſt ille, in quo ſimul quatuor accidentia vniuntur, ſ. dolor lateris pungitiuus, febris acuta, tuſſis, & ſputum. & ait ꝙ ablatio ſputi in principio huius morbi indicat morbum ipſum eſſe in principio. & hoc, quoniam ſputum eſt ſuperfluum eius, quod diſſolutũ eſt in apoſtemate in pectore: propter qđ priuatio ſputi ſignificat hũc morbum eſſe in principio, & ꝙ nihil diſſoluat ex eo per viam digeſtionis.

Si

A *Si autem fuerit paruum & te*
273 *nue, habebit ſuper digeſtionem de bilem atteſtari.*

Si fuerit ſputum tenue, ſignificat ſuper debilitatem digeſtiõis materię apoſtematis, quæ eſt cã morbi.

274 *Si vero fuerit mediũ & æquale, ĩ hoc quidem ſignificatur quòd morbus iam ad medium augmentum peruenerit.*

Si ſputum quidẽ inter tenuitatẽ & ſpiſſitudinem mediũ fuerit, proculdubio morbus iam peruenit ad
B medium tẽporis augmenti. ſunt. n. quatuor morbi tẽpora, ſicut adhuc dicam, ſ. tempora principij, augmẽti, ſtatus, & declinationis.

275 *Si autem fuerit multũ ſpiſſum, tũc proculdubio eſt morbus ĩ ſtatu.*

Si ſputũ multum fuerit groſſum, indicat ꝙ morbus ſit in ſtatu.

276 *Tenuitas etiã ſputi ſignificat quòd humor faciens morbum lenis ſit, & ſubtilis.*

Tenuitas quidem eius quod ſpuitur, ſignificat ꝙ humor, ex quo fit
C apoſtema, ſit tenuis.

277 *Tale etiã ſignificat quòd morbus ſit velocis & citæ* [c] *[digeſtionis]. Si vero fuerit groſſum, ſignificabit ſupra cõtrariũ, & tardum.*

c. exiccationis vel reſolutionis.

Sputi tenuitas ſignificat ſuper ve locẽ diſſolutionem morbi: groſſum autem ſputum ſignificat ſuper contrarium, ſ. ſuper humorẽ groſſum, & tardam diſſolutionem, & cõſumptionem morbi.

278 *Nigredo ſputi* [a] *[ ] ſignificat ſuper violentiã vſtionis.*

a. ſplendẽtia.

Sputum quidem nigrum ſignificat ꝙ ſuper patientem dominetur complexio cholerę nigræ vſtę: & talis cholera mouet: & ideo tale ſpuitur ſputum. D

Sputum vero viridis coloris ſignificat ſuper choleram citrinam, & porrinam. 279

Sputũ viride ſignificat ſuper dominium cholerę † citrinæ: pro tanto ipſum eſt ex ſignis malis. † a. l. praſſinę.

Sputum habens citrinitatẽ clara ſignificat ſuper choleram vitellinam. 280

Omne ſputũ, cuius citrinitas vergit ad quãdã albedinem, ſignificat proculdubio ſuper quãdã ſpeciem cholerę rubeę, quæ vitellina dicitur: & ipſa quidem eſt minus mala quàm viridis. E

Sputum album ſignificat ſuper humorem phlegmaticum. Et rubeum ſuper ſanguinem. Et ſputũ cuiuſq; fœtidũ eſt proculdubio putrefactionis ſignificatiuum. 281

Intellexit ꝙ in habente ſputũ fœtidum, & mali odoris, eſt ſignum, ꝙ pulmo eſt corruptus. tale aũt ſputũ accidit phtiſicis prope mortem. F

Omne ſputum ſine fœtore ſignificat quòd in eius pulmone nulla ſit putrefactio. 282

Omne ſputum, immune ab horribili odore & fœtido, ſignificat quidem ꝙ pulmo nõ incurrerit aliquã putrefactionem.

Si ſputi figura rotunda ſit, & cum hoc patiens febrem patiatur, hoc erit quidẽ ex ſignis, quòd [b] *[in diaphragmate eius ſit apoſtema.]* 283

b. In bilẽ cecidẽt.

Ferunt

C Ferunt Medici ꝙ ſputum rotundū & globatū ſignificet ſup phthiſim. ego tamen nō ero de primis dicentibus hoc, ꝙ ſignificet ſuper diaphragmatis apoſtema. Intellexit autem hoc apoſtema, quod dī Arabice birſen. Quòd ſi cum prædicto ſputo erit febris valde vrens, ſignificat ſuper ſaniei generationē in diaphragmate. ſi vero cū eo aſſit febris lenta & chronica, ſignificabit quidē ſuper phthiſim. & hoc quidē intellexit in hoc dicto ſuo.

284 *Si patiens non ceſſauerit tuſſire, tā quidem incidit in phthiſim.*

H *Sputum autem egrediēs ſine tuſſi et difficultate, ſignificat ſuper perfectam digeſtionem* c [ ]

c. & ẽt eo albedo, groſſities cōtinua vt æqualis, ſine putredine euenies prio.

Sputum quidem ſignificans ſup perfectam digeſtionem, eſt illud, in quo quinq; ſequentes conditiones vniuntur, ſcilicet ꝙ ſit album, ſpiſſum, & coniunctum, & ſine tuſſi laborioſa egrediatur, & ſine fœtore ſeu odore horribili.

Rememoratio ſignorum ſumptorum ab operatione Hepatis.

I 285 *Generatio quatuor humorū eſt in hepate, ex cuius augmēto augetur humor in corpore.*

Generatio quatuor humorū eſt in hepate: & cùm augetur eorum generatio, in eo augentur & humores ipſi in corpore toto.

286 *Omne membrum ratiōe ipſius augetur: eſt nihilominus in ipſo membro propria operatio.*

Intellexit ꝙ omne membrum in corpore ratiōe hepatis augeatur: & ꝙ nihilominus membra nutrientia ſint, id eſt in nutrimento ex propria operatione eis appropriata, agētia. Eſt ergo prædicta operatio in eis ratione hepatis: hoc eſt dictu, ꝙ quia hepar ē fons virtutis naturalis, ſunt per ipſum virtutis naturales in reſiduo corpore: vnde egrediuntur & ſuguntur ab eo, ſicut ſunt & vitales à corde, & ſenſitiuæ à cerebro. Hoc tamen eſt ſm opinionē Hippocratis, Galeni, & Platonis. M

Ex vapore aūt ipſius fit ſpiritus. 287

Ex vapore quidem i hepate exiſtēte fit ſpiritus naturalis, quo quidem mēbra ſuas exercent operationes naturales. hæc aūt minime ſenſu pcipiunt. ſed eſt dictū, ad qđ opinione ſolum attingit. hanc autem opinionem ſum alibi perſcrutatus. L

d [*Ex reliquo corpore ſeu humore eius*] *ſano fit corpus ſanum. eſt autem humor ſanus, cum hepar ſanum fuerit.* 288

d. Ex humore mūdo fit corpus ſanū. ex humore. n.

Sanitas corporis ſtat in ſanitate hepatis. ſanitas. n. corporis ſtat p ſanitatē humorū, cū ſ. exiſtūt ſm naturalē diſpōnē. talis autem ſanitas humorum ex ſanitate hepatis eſt.

Et aquæ quidem deuehūt cibū ad ipſum: miſcenturq; cuilibet humori ſuper eum dominanti. 289 M

Aquę quidē in potu ſumptæ deuehūt, & penetrare faciūt cibū ſumptū ad hepar, & cū humoribus ſup eum dominantibus commiſcētur.

Aquæ etiam mittuntur ab ipſo hepate ad eius colatoria: & ipſæ nihilominus cum humoribus cō miſcentur. 290

Hepar quidē ſeparat aquā in potu ſumptam, poſtquā ad ipſum peruenerit

A uenerit ab humoribus: & impellit eam ad renes,& renes ad veſicã. cõmiſcetur nihilominus cum humoribus,ideſt cum modico ex eis.

291 *Et ipſa quidem aqua fert ſecũ colores eorum,* [c] *[nec non etiã omne illud,quod eſt neceſſariũ in declaratione et ſignificatione eius.]*

c.& qđ ab eis in ipſa iprimit̃, manifeſtatur nobis.

Hoc, qđ dr̃, eſt notum . nã aqua in potu ſumpta,& per vrinã emiſſa, fert ſecum colores humorum ī corpore exiſtentium, & iõ ſignificat ſuper diſpoſitionem & eſſe † ipſius.

† a.l.eorũ.

292 *Et proculdubio quicquid diximus eſt manifeſtũ,ſuper cuius* B *veritatem ſenſus etiam atteſtatur. ſunt enim apud nos ex vrina ſignificationes ſignificantes qualis ſit proceſſio patientis.*

Hoc qđ dixit eſt manifeſtum ex eo qđ prȩceſſit. qm̃ cũ vrina ex humoribus ſibi commixtis fuerit tincta & colorata,habet quidem ſuper eoſdẽ neceſſario atteſtari.Et in ſumma, qm̃ ipſa eſt ſuperfluitas digeſtionis vltis,quę fit in hepate, habet quidem ſignificare ſuper diſpoſitionẽ totius corporis generalem.

C De Vrina,& Primo de coloribus.

293 *Albus color vrinæ eſt ex ſignis ſuper multitudinem cibi & potus, ſeu nauſeatiuam ſatietatem ſignificãtibus, aut ſuper dominium frigoris, vel humiditatis phlegmaticæ, aut ſuper fluxũ urinæ, uel oppilationis hepatis.*

Color quidẽ albus ſignificat ſup multitudinẽ cibi & potus, aut ſuper deſtructionẽ digeſtionis in ſtomacho,aut ſuper dominiũ frigoris, vel D ſupet dominiũ humoris phlegmatici , aut ſuper fluxũ vrinæ,i.egreſſum eius inuoluntarium, in tali.n. fluxu egreditur vrina alba & indigeſta: vel ſuper oppilationes hepatis, qm̃ oppilatio eſt ex prohibentibus digeſtionem,neque poteſt tunc groſſum ex vrina per vias ſuas pene trare,ſed ſolum ſubtile & aquę propinquum in colore.

Cum autem vrina videtur mo 294 *dicum citrina , ſignificat quidem ſuper parumtatem cholerę: ſed cũ* E *eſt in colore ignea,ſignificat ſuper multitudinem cholerę.*

Hoc etiam eſt per ſe notũ: quoniam cùm vrina exit cum parua citrinitate, ſignificat quidem quòd parua cholera fuerit ei commixta, & per conſequens quòd nõ ſit multa in venis & hepate. cùm autẽ eſt multum tali citrino colore tincta, ſignificat quidem ſuper multã choleram rubeam.

Et color quidem clarus ſub ru- 295 *beo ponitur: in eo tamen eſt amplior cholera rubea.* F

Color quidem vrinæ, qui clarus dicitur, i.rubeus purpureus, qui qdem commixtione cholerę citrinæ cõtingit,exiſtit ſub rubeo igneo: in rubeo tamen eſt amplior cholera citrina & ignea.

Valde autem rubeus erit color 296 *eius à natura ſanguinis. niſi tamẽ fuerit talis ex aſſumptione croci, aut applicatione alicuius tingentis, vt alcãna, aut ex colica.* [a] [ ]

a.nrum & bra.

Color

G Color valde rubeus vrinæ ſignificat quidem ſuper mixtionem ſanguinis cum ea, & dominium ipſius in corpore niſi tamen ille, cuius eſt, comederit aliquid, quod ſic eã rinxerit, vel ſuper corpus ſuum applicauerit: ſicut alcannam, & ſimilia, aut fortem dolorẽ, ſicut colicę, paſſus fuerit.

Si autem videatur nigra, poſtquã niſa fuerit fuſca, ſignificabit quidem ſuper fortem algorem: ſi uero talis appareat, poſtquam præ
297 *ceſſit ualde rubea, ſignificabit ſu-*
H *per fortem humoris uſtionem.*

Si nigredo appareat ī vrina, poſtquam præceſſit fuſca pallida, ſignificabit quidem ſuper valde fortẽ algorem & frigiditatẽ complexionis patientis. ſi vero appareat poſt vltimatam rubedinẽ, ſignificabit ſuper inflammationẽ, & vltionem humorum patientis. Et quælibet quidẽ ex ambabus vrinis iſtis ſignificabit ſuper mortẽ eius cuius eſt. & hoc, qm̃ vltimata frigiditas nigrum facit, ſicut & vltimata caliditas.

298 *Iudica autem ſuper morbũ ex colore urinæ: niſi tamen fuerit talis ex cibo ipſam tingẽte, puta oleribus, caſia fiſtula, & omni re eã breuiter tingente, ſicut almuri, et ſimilibus.*
I

Vrina quidem ſignificat p calorem ſuum ſuper ſpecies humorum in corpore exiſtentium, & ſuper eorum quantitatem, ex quibus quidẽ morbi fiunt. cùm igitur morbi ex eis generentur, decet quòd Medicus iudicet per colorem vrinę ſuper ſpeciem morbi, ſeu cauſæ eius: niſi tamen color eius ex re aſſumpta contigerit, vtpote almuri, caſſia fiſtula, & ſimilibus. K

Rememoratio ſubſtãtiæ vrinæ.

Tenuitas quidem ſubſtantiæ in urinis ſignificat ſuper paruitatem digeſtionis. 299

Tenuitas quidem ſubſtantię vrinæ ſignificat ſuper paruitatẽ digeſtionis, & eius debilitatem. & hoc, quoniã debilitas digeſtionis ex debilitate decoctionis contingit. de natura autẽ decoctionis eſt, quòd habeat aquam ingroſſare. pro tãto tenuitas vrinæ ſuper ipſius cruditatẽ, & digeſtionis debilitatem habebit ſignificare. L

Et proculdubio efficitur urina 300
tenuis [b] *[per corruptionẽ cibi,] & oppilationem hepatis, & apoſtema.* b. poſtnam ſeatiuã ſatietatẽ.

Hæc autem omnia, ſ. cibi corruptio in ſtomacho, oppilatio, & apoſtema, impediunt & etiam auferũt decoctionem cibi. cùm autem non decoquitur cibus, egreditur vrina alba, & cruda. M

Vrinæ autem groſſities ſignifi- 301
cat ſuper digeſtionem, aut ſuper multitudinem humoris phlegmatici in corpore exiſtentis.

Vrinæ groſſines ſignificat ſuper vim & fortitudinem digeſtiuæ, aut ſuper groſſitiem materiæ. & primũ quidem atteſtatur ſuper ſanitatem: ſed ſecundum ſuper morbum & ægritudinem.

Rememoratio

A Rememoratio c[fæcis hypoſta-
c de hy-poſtaſi ticæ tripliciter variatur ex colore, loco, & ſub-ſtantia.}

302 *Cvm hypoſtaſis uidebitur albã colore, ſignificabit quidem ſuper ſalutem infirmorum.*

Hypoſtaſis quidem eſt ſuperfluitas digeſtionis humoris, quem natura digerit. vnde cum eſt alba, ſignificat ꝙ natura iam ſuperauit humorem illum, & eius decoctionem iã perfecit. Eſt.n. albedo ſignum laudabile, & ſuper digeſtionem ſignifi-
B cans. quoniam impoſſe eſt, quin venarum ſanguis prius dealbetur q̄ venæ eo nutriantur. & ideo cum albeſcit hypoſtaſis, ſignificatur quidem ꝙ humor efficiens morbum iam recipit decoctionem bonam & laudabilem. hoc. n. contingit ei ex ꝓpinquitate naturę ſuę ad naturam ſanguinis. & ob hoc ſanies etiam alba laudatur in apoſtemanibus, & alia ab ea vituperatur.

303 *Si autem color eius appareat citrinus, hoc erit ex acumine cholerę rubeæ.*

C Cum videbimus hypoſtaſim citrinam in colore, ſignificabit proculdubio ſuper acumen cholerę citrinæ: neque non etiam quòd ipſa dominetur plus cęteris humoribus ipſi naturæ.

304 *Si uero appareat rubea uelut*
d res hís coloré val de rubeũ, tũc é pp malitiã digeſtiõis ægritudo ſanguiea. d [*ſanguis, ſignificabit proculdubio ſuper malitiam digeſtionis ipſius ſanguinis.*]

Hypoſtaſis quidem rubea ſicut ſanguis, ſignificat ſuper dominium ſanguinis, & malitiam digeſtionis, propter excedentem quãtitatem eius. non enim accidit nocumentum ſanguini ex ſui *qualitate, ſinquan-
D * a.l. quantitate. tum eſt ſanguis. pro tanto retulerũt Medici, quòd hæ vrinæ ſignificant ſuper ſalutem patientis, & morbi longitudinem.

Et ſi talis diſpoſitio ipſius pro-
305 *longetur, neq; uarietur, erit ex hepate apoſtemato.*

Si apparitio hypoſtaſis rubeæ ꝓlongetur vel producatur cum febre, ſignificabit proculdubio ſuper apoſtema hepatis: hoc tñ neſcio ex dictis Gal. vel Hippo. ſi verum confir-
E met experimento, hẽt quidem colorem veritatis, & probabilitatis.

Et ſi fuerit nigra poſt intenſam 306
rubedinem, & petens fundum, poſt quam prius apparuerit in alto, ſignificat quidem quòd iam peruenit patiens ad hoc, quod anima ſeparetur ab eo, & potiſſime cum caſu uirtutis: neq; eſt ſpes de eo aliqua, neq; poteſt ei quicquam proficere, cum ſit mors propinqua ex
e ei f vehemẽtia. e f [*uiolentia*] *uſtionis.*

Si hypoſtaſis incipiat nigreſcere poſt magnam rubedinem, & cum hoc fuerit depreſſa in fundo vaſis, poſtquam prius apparuit in ſuperiori parte eius, & cum hoc aſſit virtutis caſus, ſignificabit quidem ſuper mortem proximam ex violẽtia vſtionis, ſicut dicit. & talis vrina apparet proculdubio in febribus vrentibus perniciosis.

Et ſi appareat nigra poſt eius 307
fuſcedinẽ, præter quòd morbi materia ſit acuta, & potiſſime ſi cũ

G *tali fuſcedine adſit aliquod ſigñ laudabile, & radix morbi fuerit ex melancholia, ſignificabit quidē ſuper morbi conſumptionem, & hoc ſecundum plurimum.*

Si hypoſtaſis incipiat nigreſcere in colore poſt eius fuſcedinem, ꝑter ꝙ in morbo fuerit acutum aliquod & fuerit principium morbi ex cholera nigra, ſignificabit quidē quòd morbus ſit iam conſumptus: & maxime ſi cum hoc aſſit aliquod ex ſignis laudabilibus, quorum cōſequē
H ter memoriam faciemus. & hoc eſt quod dixit, ꝙ hoc eſt ſm plurimum totius vrinæ, & non contingit ſolū ſecundum hypoſtaſim eius.

308 *Si appareat nubes ſupernatans in ſuperiori parte vaſis, ſignificabit ſuper cruditatem, licet ſit in ea aliquid digeſtionis, quæ ex ventoſitate commiſcente ſe ei impeditur, & inde ſurſum eleuatur.*

Cum nubes ſupernatat in vrina, ſignificat quidem ſuper cruditatē, licet ſit in ea aliquantula digeſtio.
I Cauſa autem eius, quare ſic natat ī ſuperiori parte vaſis, eſt vētoſitas incluſa in hypoſtaſi, quæ nequit diſſolui: pro tanto prohibet deſcēſum eius ad fundum vaſis. & ob hoc dicit, ꝙ ſit in ea cruditas. hoc autem ſignum apparet in vrina a principio, dum incipit digeſtio fieri. Cum autem hypoſtaſis alba fuerit, ſignificat ſuper ſanitatem.

Et ſcito quòd ſi videatur pende
309 *re in medio, quòd parua ventoſitas eſt in tali hypoſtaſi.*

Si in medio vrinæ pendeat nu- K
bes, ſcito quòd parua ventoſitas ī ea ſit, & etiam ꝙ ipſa ſit in medio digeſtionis ſuæ.

Et ſcito quòd ſi præeunte citri- 310
na, fuerit alba, lenis, & coniuncta & inferius depreſſa, & talis continuo appareat, quòd digeſtio morbi ſit completa.

Si poſt hypoſtaſim citrinam appareat lenis, alba, & coniuncta ī partibus, reſidens in fundo, & talis continuo apparet, i. ꝙ non efficiatur citrina, poſtq̄ poſt citrinam alba fuerit viſa, & poſt conſequenter tedeat L
ītrato ad albedinem, ſcito ꝙ tunc iam fuerit digeſtio perfecta, & quòd morbus iam peruenit ad ſtatū ſuū, & ꝙ incipit declinare. Eſt ergo ſcitū ſatis ꝙ hę tres conditiones coniungantur. ſ. albedo, lenitas, & ipſius depreſſio in fundo vaſis: quę quidem ſignificant ſuper perfectionem digeſtionis laudabilis. albedo enī eſt ſignū laudabilis decoctionis: & ſimiliter coniunctio partium, & ipſius lenitas quantum ſignificant ſuper perfectam ipſius decoctionem: non tñ inquantum eſt ſuperfluitas, ſed qa non remanſit in ea niſi pars terrea. M
de natura enim partium terrearum eſt ꝙ petant fundum. & in ſumma ſuperfluitas cocta & digeſta grauis eſt, & lenis eſt indigeſta, ſicut patet in muchis, & polypis a naſo deſcendentibus.

Rememoratio ſubſtantiæ. 311
a hypoſtaſis incipit apparere, & ſi p ſeuerat, ſi deſinit apparere.

Cvm a [*autem apparet hypoſtaſis non continuata,*] *ſignificat ſuper debilitatem virtutis.*

Si

A Si hypoſtaſis vno die vel duobus appareat, & conſequenter ceſſet apparere, & iterum poſt appareat iterato, ſignificabit quidem ſuper virtutis debilitatem ex priuatione operationum ipſius. vnde apparitio hypoſtaſis atteſtatur ſuper potentiam in operationibus ſuis.

312 *Si vero fuerint contenta in ea ſimilia fragmentis hordei, ſignificabit quidem ſuper raſuram venarum. ſed ſi aſſimilentur furfuri, et*

b cum b [*ſine*] *fœtore, ſignificabit ſuper vlcera veſicæ. ſi autem ſimilentur*

B *ſquammis metallorum, ſignificabit ſuper vſtionem &* c [*laminationem continentem.*]

c Ieiſionẽ vl'rẽ icidẽtem.

in omnibus quidem his ſpecieb⁹ illaudabilis eſt hypoſtaſis, in qua operatus eſt calor extraneus: cuius eſt operatio contraria operationi, quã operatur calor elementalis & naturalis. Et hypoſtaſis quidem ſimilis fragmentis hordei ſignificat quidẽ ꝙ calor extraneus in tantum venas diſſoluerit, ꝙ eas corroſerit. hoc etiã ſignificat furfurea, ſi fuerit ſine fœ-

C tore, & cum febre. ſed ſi fuerit cum fœtore & ſine febre, ſignificabit vlcera veſicæ. Hypoſtaſis ſimilis battituris, & ſquamis metallorum ſignificat quidem ſuper violentiam diſſolutionis, & raſurę venarum.

313 *Si ſanies appareat in vaſe, ſignificabit ſuper apertionem apoſtematis.*

Apoſtema durum, dictum Arabice dubaylet, eſt apoſtema intrinſecum, difficilis digeſtionis & maturationis. eſt enim de genere apoſtematum exteriorũ durorum ſcirrhoticorum. & plurimum cum e- D greditur ſanies in vrina, accidit hoc ex dubaylet in membris cibi, & vrinalibus, &c.

Si vero prolongetur egreſſus eius cum ſanguine corrupto, ſignificabit ſuper apoſtema phlegmonicũ 314

Phlegmone ſm Medicos eſt apoſtema, ſuper quod ſanguis dominatur. pro tanto patiens hoc apoſtema mingit ſanguinem corruptum.

Cũ autem hypoſtaſis petit fundum, & ſtermati ſimilatur, eſt quidem ex humore groſſo, & cru- E *do. & ſi cum eadem ſit arena miſta, ſcito illum cuius eſt, eſſe calculoſum.* 315

Differentia vero inter hanc hypoſtaſim & vere albam ſupra dictam, poteſt quidem haberi ex ſui figura & ſubſtantia. & hoc, quoniã iſta eſt viſcoſa in ſubſtantia, nõ autem ſupra dicta. figura autẽ primæ hypoſtaſis albæ eſt acuta, non autẽ huiuſmodi.

Rememoratio odoris.

d *Priuatio quidem* [*fœtoris* 316 F *contingit ex priuatiõe co-* d Multitudo vl' fœtitudo. *ctionis & digeſtionis, aut ex indigeſtione, rõne cibi indigeſtibilis.*

Priuatio fœtoris in vrina contingit duabus de cauſis: quarum vna eſt indigeſtio: alia eſt, quia natura rei digeſtibilis groſſa eſt non recipiens digeſtionem.

Omne illud, quod eſt ultimati fœtoris, eſt ultimatæ corruptionis. 317

Fœtor quidem vrinæ eſt corruptiõis magnę ſignũ exiſtẽtis ī corpe

G eius,cuius eſt vrina. vnde omne vltimati fœtoris ſignificat ſuper corruptionem vltimatam.

318 *Si autē odor eius ſit extraneus, horribilis,ſcito illum cuius eſt,pati morbum ueſicæ.*

Si fœtor vrinę fuerit horribilis, valde extraneus ſignificabit procul dubio vlcera veſicæ: de natura enī horum morborum eſt, ꝙ ſit in eis odor malus & extraneus. & inſuper malitia huius odoris diuerſificatur in generali ſm malitiam corruptionis eius. Pro tāto inquit ſm opinio-
H nem Gale. ſi odor eius fuerit corruptus & extraneus. &c. intelligit ꝙ fœtor eius non ſit in gradu aliarum rerum corruptarum.

319 *Iam quidem retuli genera urinæ ſimplicia: ex dictis uero meis poterit quis uti in iudiciis compoſitorum ex eis.*

Quatuor ſunt genera vrinæ ſimplicia, de quorum quolibet locutus eſt in particulari, vtpote de ſignis ſumptis a colore vrinę, ſubſtantię, hypoſtaſis, & odore. vnde inquit, iā retuli ſigna ſimplicia: ex dictis vero
I meis poterit quis vti in hoc per ſe ſuper ſigna ex eis compoſita: i. ꝙ ex dictis ſuis poterit quis ſcire ſup qd habeat ſignificare, cum erūt iūcta ī vrina plura ex dictis generibus.

Rememoratio ſignorum ſumptorum a Fœcibus, e {& primo a quantitate.}

e

320 *Interdum atteſtantur fæces ſuper ſtomachum, & interdum ſuper inteſtina, & ipſum hepar.*

Fęce quidem atteſtantur ſuper K diſpoſitionem ſtomachi, inteſtinorum, & ipſius hepatis. ſunt. n. ſuperfluitates ipſorum membrorum.

Fæces quidem minuuntur ratione magnæ tranſmutationis alimenti, cum conuertitur in membris: niſi illius cuius expulſiua fuerit debilis, & attractiua fortis, ratione alicuius nocumenti contingētis. & hoc quidem ſignificat repletionem corporis patiētis ex malis humoribus. 321

L

Parua quidem quantitas fęcum egredientium ſignificat ſuper magnam tranſmutationem cibi. cum .n. trāſmutatio cibi in membris augetur & magnificatur, tunc quidem fæces miuuntur: & hoc quidem ſignificat ſuper fortitudinem digeſtiuæ, & debilitatem expulſiuæ, & fortitudinem attractionis attractiuæ, ratione alicuius nocumenti eidem contingentis. vnde hoc accidens ſignificat, ꝙ corpus patientis ſit plenum ſuperfluitatibus calidis. quare cauſa eſt, cum in eo fortificatur at- M tractiua: & hoc, qm̄ cum ſuperfluitates calidę augentur in corpore, ne ceſſitant procul dubio diſſolutionē: & inde contingit exceſſus, & dominium virtutis attractiuæ.

Si autem fuerint magnæ ī quātitate, erit quidem ſignum quòd cibus non præbeat augmētum corpori, aut quòd attractiua ſit in eo debilis & diminuta, & expulſiua fortis ratione alicuius morbi, vel nocumenti. 322

Si

A Si vero fęces fuerint maiores debito ſm ordinem naturalem, ſignificabunt quidem ſuper alterum ex duobus, ſ. aut ꝙ cibus non conuertitur in corpus, ſicut dicit, & ꝙ mẽbra ipſius non ſuſcipiant iuuamentum ex eo, ratione alicuius malitię, aut ꝙ attractiua hepatis debilis ſit & diminuta, & expulſiua ſtomachi & inteſtinorum fortis ſit & excedens. & hoc ratione alicuius morbi contingentis membris prędictis.

223 *Si autem fæces fuerint albæ, erit oppilatio* [b] *[vel ſcirrhoſis] meatibus cyſtis fellis. Et icteritia quidem eſt ex ſignificantibus ſuper hoc ſenſibiliter. ſub hoc etiam genere eſt vrinæ citrinitas: niſi cum corpus humore phlegmatico, vel mala cõplexiõe frigida inficiatur.*

Poſtquam ipſe perfecit capitulũ de ſignis ex quantitate fęcum, incipit nunc loqui de ſignis ſumptis ex qualitate earum. Incipit autem in hoc a colore earum, & dicit, ꝙ ſi fuerint fæces albæ, ſignificabunt ſuper vnũ ex duobus, ſ. ꝙ oppilatio vl ſcirrhus ſint genita in meatibus cyſtis C fellis. quod quidem confirmatur, ſi icteritia ſuper patientem appareat, & vrina ſit ualde citrina. Cum enĩ meatus cyſtis fellis ſunt oppilati vel clauſi, tunc quidem nequit tranſire ad ipſam cyſtim fellis, pro tanto regurgitat tunc ad hepar & venas, & natura demum impellit eam ad cutim, & contingit inde icteritia. Cum enim pueuit cholera ad cyſtim fellis. corrumpitur, vt dictum eſt, neq; mittit quidem ipſa cyſtis ad inteſtina quod ex ea conſueuit delegare ad ipſa, pro tanto egreditur fæx cibi albi coloris. & quia ſi cauſetur cho D lera citrina in hepate, egreditur quidem cum his accidentib⁹ vrina multum in citrinitate tincta, & inde p. cui dubio ſignificat ſuper icteritiã. Secundum autem, ſuper quod atteſtantur fęces prædictæ, eſt dominiũ humoris phlegmatici in corpore, vl malæ complexionis frigidæ: quod quidem contingit ex diminutione, vel priuatione choleræ rubeę. hoc autem ſignificat ſuper corruptionẽ & deſtructionẽ corporis. hoc. n. contingit ex *corruptione vnius ex qua *a.l.dñio tuor eſſitis, vel humoribus corporis E

Si vero appareant rubeæ vel 324
ignitæ, ſignificant ſuper exceſſum & dominium choleræ rubeæ.

Cum quidem fæces intenſa rubedine tingunt, ſignificant quidem ſuper dominium cholerę rubeę, ex cõplexione eius, cuius ſunt generatę,

Sed ſi ſimilentur porro, aut vi 325
ridi æris in colore, ſignificabunt quidem morbum, & malitiam magnam.

Si fæces colorentur colore ſimili F colori porri, aut viridi ęris, ſignificabunt quidem ſuper magnum periculum patiẽtis & malitiam morbi. tales. n. fęces ſignificãt ſuper exceſſum & dominium vnius ex duab⁹ ſpeciebus cholerę. de quibus quidem duabus ſpeciebus cholerę dixerunt, ꝙ cęteris ſpeciebus eius ſunt deteriores, & ꝙ ſignfiicant ſuper vehementem vſtionem,

Cum autem apparebunt nigræ 326
in colore, hoc quidem continget ex forti & antiqua frigiditate corporis cuius ſunt: & ſi tales appa-

G Aequalis complexio ſequitur cõ plexionem quarti climatis ſecundũ ipſum. veruntamẽ ſm opinionẽ Gale. quintũ eſt tpatum, ſicut dixim⁹.

266 *Pulſus infantis frequens eſt & mollis: pulſus autem ſenis eſt tardus & durus.*

Pulſus quidẽ infantis eſt frequẽs propter calorem eius, & mollis ratione humidæ complexionis eius: & è conuerſo, pulſus ſenis rõne ſuæ frigiditatis eſt tardus, & dur⁹ pp cõ plexionẽ ipſius natutalem, rõne ſ. complexionis ætatis eius.

H 267 *Pulſus cuiuſlibet corporis multum humorem ferentis eſt ualde plenus.*

Omne corpus plenum humoribus habet pulſum valde plenum.

268 *Omne corpus uacuum a materia habet pulſum illaudabilem, & uacuum.*

Omne corpus a materia humorum vacuũ habet proculdubio pulſum vacuum.

Signa a ſputo.

269 I *Pectus, & pulmo ſunt organa animæ: quæ ſi quidem ſana fuerint, uitæ conſeruabuntur.*

Pectus, & pulmo ſunt organa exſpirationis & anhelitus. & hoc ideo, quoniam cum dilatatur pectus, dilatatur & pulmo ipſius verſus latus trahens ipſum ex neceſſitate ablationis vacui. vnde cum pulmo ſit dilatatus & ampliatus, ingreditur aer in eum, ſicut ingreditur in follem poſt ſui dilatationem. cum autem conſtringitur pectus, conſtringitur & pulmo, & per conſequens egreditur aer ab eo, ſicut egreditur a folle cum conſtringitur & premitur artificialiter. & addit cp ſemper conſeruantur vitę, quandiu pectoris & pulmonis diſpoſitio conſeruatur. K

Si operationes eorum declinant ad aliquam malitiam, cor ſiquidem ignietur ex ſui inflammatione. 270

Si prędicta organa declinẽt a ſuis operationibus æqualibus & naturalibus, proculdubio cor ſui calefactione inflammabitur: calor. n. cordis attemperatur, & infrigidatur per anhelitum.

Et ſputum quidem habet ſignificare ſuper accidentia pectori contingentia in quacunq; ægritudine eidem contingente. L 271

Cum accidit aliquis morbus pectori, ſputum quidem cum tuſſi hẽt ſuper diſpoſitionem illius pectoris ĩ illa ęgritudine atteſtari: & potiſſime in apoſtematibus eius, i. ĩ apoſtematibus velaminis ipſius pectoris, & ſimiliter pulmonis.

Ablatio ſputi proculdubio ſuper principium atteſtatur: ſignificat. n. quòd⁹ [materia in multo eſt digeſta.] 272 M

Pleuriticus eſt ille, in quo ſimul quatuor accidentia vniuntur, ſ. dolor lateris pungitiuus, febris acuta, tuſſis, & ſputum. & ait cp ablatio ſputi in principio huius morbi indicat morbum ipſum eſſe in principio. & hoc, quoniam ſputum eſt ſuperfluum eius, quod diſſolutũ eſt in apoſtemate in pectore: propter qd⁹ priuatio ſputi ſignificat hũc morbum eſſe in principio, & cp nihil diſſoluat⁹ ex eo per viam digeſtionis.

b diſpõ digõnis I eo ñ ĩcœpit. ª. l. co. l. nullo.

Si

A *Si autem fuerit paruum & te*
273 *nue, habebit ſuper digeſtionem de bilem atteſtari.*

Si fuerit ſputum tenue, ſignificat ſuper debilitatem digeſtiõis materię apoſtematis, quæ eſt cã morbi.

274 *Si vero fuerit mediũ & æquale, ĩ hoc quidem ſignificatur quòd morbus iam ad medium augmentum peruenerit.*

Si ſputum quidẽ inter tenuitatẽ & ſpiſſitudinem mediũ fuerit, proculdubio morbus iam peruenit ad
B medium tẽporis augmenti. ſunt n. quatuor morbi tẽpora, ſicut adhuc dicam, ſ. tempora principij, augmẽti, ſtatus, & declinationis.

275 *Si autem fuerit multũ ſpiſſum, tũc proculdubio eſt morbus ĩ ſtatu.*

Si ſputũ multum fuerit groſſum, indicat ꝙ morbus ſit in ſtatu.

276 *Tenuitas etiã ſputi ſignificat quòd humor faciens morbum lenis ſit, & ſubtilis.*

Tenuitas quidem eius quod ſpuitur, ſignificat ꝙ humor, ex quo fit
C apoſtema, ſit tenuis.

277 *Tale etiã ſignificat quòd morbus ſit velocis & citæ* [c] *[digeſtionis]. Si vero fuerit groſſum, ſignificabit ſupra cõtrariũ, & tardum.*

c. exiccationis vel reſolutionis.

Sputi tenuitas ſignificat ſuper velocẽ diſſolutionem morbi: groſſum autem ſputum ſignificat ſuper contrarium, ſ. ſuper humorẽ groſſum, & tardam diſſolutionem, & cõſumptionem morbi.

278 *Nigredo ſputi* [a] *[ ] ſignificat ſuper violentiã vſtionis.*

a. ſplendẽtis.

Sputum quidem nigrum ſignifi-
cat ꝙ ſuper patientem dominetur complexio cholerę nigræ vſtę: & talis cholera mouet: & ideo tale ſpuitur ſputum. D

Sputum vero viridis coloris ſignificat ſuper choleram citrinam, & porrinam. 279

Sputũ viride ſignificat ſuper dominium cholerę † citrinæ: pro tanto ipſum eſt ex ſignis malis. † a. l. praſſinę.

Sputum habens citrinitatẽ clara ſignificat ſuper choleram vitellinam. 280

Omne ſputũ, cuius citrinitas vergit ad quãdã albedinem, ſignificat proculdubio ſuper quãdã ſpeciem cholerę rubeæ, quæ vitellina dicitur: & ipſa quidem eſt minus mala quàm viridis. E

Sputum album ſignificat ſuper humorem phlegmaticum. Et rubeum ſuper ſanguinem. Et ſputũ cuiuſq; fœtidũ eſt proculdubio putrefactionis ſignificatiuum. 281

Intellexit ꝙ in habente ſputũ fœtidum, & mali odoris, eſt ſignum, ꝙ pulmo eſt corruptus. tale aũt ſputũ accidit phtiſicis prope mortem. F

Omne ſputum ſine fœtore ſignificat quòd in eius pulmone nulla ſit putrefactio. 282

Omne ſputum, immune ab horribili odore & fœtido, ſignificat qdem ꝙ pulmo nõ incurrerit aliquã putrefactionem.

Si ſputi figura rotunda ſit, & cum hoc patiens febrem patiatur, hoc erit quidẽ ex ſignis, quòd [b] *[in diaphragmate eius ſit apoſtema.]* 283

b. In binẽ cecident.

Ferunt

C Ferunt Medici ꝙ ſputum rotundū & globatū ſignificet ſup phthiſim. ego tamen nō ero de primis dicentibus hoc, ꝙ ſignificet ſuper diaphragmatis apoſtema. Intellexit autem hoc apoſtema, quod dī Arabice birſen. Quòd ſi cum prædicto ſputo erit febris valde vrens, ſignificat ſuper ſaniei generationē in diaphragmate. ſi vero cū eo aſſit febris lenta & chronica, ſignificabit quidē ſuper phthiſim. & hoc quidē intellexit in hoc dicto ſuo.

284 *Si patiens non ceſſauerit tuſſire, tā quidem incidit in phthiſim.*

H *Sputum autem egrediēs ſine tuſſi et difficultate, ſignificat ſuper perfectam digeſtionem* c [ ]

c. & ẽ eo albedo, groſſities cōtinua vſq; æquabi, ſine putredine eueniēs prio.

Sputum quidem ſignificans ſup perfectam digeſtionem, eſt illud, in quo quinq; ſequentes conditiones vniuntur, ſcilicet ꝙ ſit album, ſpiſſum, & coniunctum, & ſine tuſſi laborioſa egrediatur, & ſine fœtore ſeu odore horribili.

Rememoratio ſignorum ſumptorum ab operatione Hepatis.

I 285 *Generatio quatuor humorū eſt in hepate, ex cuius augmēto augetur humor in corpore.*

Generatio quatuor humorū eſt in hepate: & cùm augetur eorum generatio, in eo augentur & humores ipſi in corpore toto.

286 *Omne membrum ratiõe ipſius augetur: eſt nihilominus in ipſo membro propria operatio.*

Intellexit ꝙ omne membrum in corpore ratiõe hepatis augeatur: & ꝙ nihilominus membra nutrientia ſint, id eſt in nutrimento ex propria operatione eis appropriata, agẽtia. Eſt ergo prædicta operatio in eis ratione hepatis: hoc eſt dictu, ꝙ quia hepar ẽ fons virtutis naturalis, ſunt per ipſum virtutis naturales in reſiduo corpore: vnde egrediuntur & ſuguntur ab eo, ſicut ſunt & vitales à corde, & ſenſitiuæ à cerebro. Hoc tamen eſt ſm opinionẽ Hippocratis, Galeni, & Platonis.

Ex vapore aũt ipſius fit ſpiritus. 287

Ex vapore quidem ī hepate exiſtẽte fit ſpiritus naturalis, quo quidem mẽbra ſuas exercent operationes naturales. hæc aũt minime ſenſu pcipiunt. ſed eſt dictũ, ad qđ opinione ſolum attingit. hanc autem opinionem ſum alibi perſcrutatus. L

d [*Ex reliquo corpore ſeu humore eius*] *ſano fit corpus ſanum. eſt autem humor ſanus, cum hepar ſanum fuerit.* 288

d* Ex humore mũdo fit corpus ſanũ. ex humore. n.

Sanitas corporis ſtat in ſanitate hepatis. ſanitas. n. corporis ſtat p ſanitatẽ humorũ, cũ ſ. exiſtũt ſm naturalẽ diſpõnẽ. talis autem ſanitas humorum ex ſanitate hepatis eſt.

Et aquæ quidem deuehũt cibũ ad ipſum: miſcenturq; cuilibet humori ſuper eum dominanti. 289 M

Aquę quidẽ in potu ſumptæ deuehũt, & penetrare faciũt cibũ ſumptũ ad hepar, & cũ humoribus ſup eum dominantibus commiſcẽtur.

Aquæ etiam mittuntur ab ipſo hepate ad eius colatoria: & ipſæ nihilominus cum humoribus cõ miſcentur. 290

Hepar quidẽ ſeparat aquã in potu ſumptam, poſtquã ad ipſum peruenerit

A ueherit ab humoribus: & impellit eam ad renes,& renes ad veſicã. cõmiſcetur nihilominus cum humoribus,ideſt cum modico ex eis.

291 *Et ipſa quidem aqua fert ſecũ colores eorum,*[e] *[nec non etiã omne illud,quod eſt neceſſariũ in declaratione et ſignificatione eius.]*

e.& qđ ab eis in ipſa ĩprimit, manifeſtatur nobis.

Hoc, qđ dr, eſt notum. nã aqua in potu ſumpta,& per vrinã emiſſa, fert ſecum colores humorum ĩ corpore exiſtentium, & iõ ſignificat ſuper diſpoſitionem & eſſe† ipſius.

†a.l.eorũ.

292 *Et proculdubio quicquid diximus eſt manifeſtũ,ſuper cuius veritatem ſenſus etiam atteſtatur.* B *ſunt enim apud nos ex vrina ſignificationes ſignificantes qualis ſit proceſsio patientis.*

Hoc qđ dixit eſt manifeſtum ex eo qđ prẽceſsit. qm̃ cũ vrina ex humoribus ſibi commixtis fuerit tincta & colorata,habet quidem ſuper eoſdẽ neceſſario atteſtari.Et in ſumma, qm̃ ipſa eſt ſupfluitas digeſtionis vltis,quę fit in hepate, habet quidem ſignificare ſuper diſpoſitionẽ totius corporis generalem.

C De Vrina,& Primo de coloribus.

293 *Albus color vrinæ eſt ex ſignis ſuper multitudinem cibi & potus, ſeu nauſeatiuam ſatietatem ſignificãtibus, aut ſuper dominium frigoris, vel humiditatis phlegmaticæ, aut ſuper fluxũ urinæ, uel oppilationis hepatis.*

Color quidẽ albus ſignificat ſup multitudinẽ cibi & potus, aut ſuper deſtructionẽ digeſtionis in ſtomacho,aut ſuper dominiũ frigoris, vel D ſuper dominiũ humoris phlegmatici, aut ſuper fluxũ vrinæ,i.egreſſum eius inuoluntarium, in tali.n. fluxu egreditur vrina alba & indigeſta: vel ſuper oppilationes hepatis, qm̃ oppilatio eſt ex prohibentibus digeſtionem,neque poteſt tunc groſſum ex vrina per vias ſuas penetrare,ſed ſolum ſubtile & aquę propinquum in colore.

Cum autem vrina videtur modicum citrina, ſignificat quidem 294 *ſuper paruitatem cholerę: ſed cũ eſt in colore ignea,ſignificat ſuper* E *multitudinem cholerę.*

Hoc etiam eſt per ſe notũ: quoniam cùm vrina exit cum parua citrinitate, ſignificat quidem quòd parua cholera fuerit ei commixta, & per conſequens quòd nõ ſit multa in venis & hepate. cùm autẽ eſt multum tali citrino colore tincta, ſignificat quidem ſuper multã choleram rubeam.

Et color quidem clarus ſub ru- 295 *beo ponitur: in eo tamen eſt amplior cholera rubea.* F

Color quidem vrinæ, qui clarus dicitur, i.rubeus purpureus, qui qdem commixtione cholerę citrinæ cõtingit,exiſtit ſub rubeo igneo: in rubeo tamen eſt amplior cholera citrina & ignea.

Valde autem rubeus erit color 298 *eius à natura ſanguinis.niſi tamẽ fuerit talis ex aſſumptione croci, aut applicatione alicuius tingentis, vt alcãna, aut ex colica.*[a] [ ]

a.urina ſi bra.

Color

G Color valde rubeus vrinæ significat quidem ſuper mixtionem ſanguinis cum ea, & dominium ipſius in corpore niſi tamen ille, cuius eſt, comederit aliquid, quod ſic eã tinxerit, vel ſuper corpus ſuum applicauerit: ſicut alcannam, & ſimilia, aut fortem dolorẽ, ſicut colicę, paſſus fuerit.

Si autem videatur nigra, poſtquã uiſa fuerit fuſca, ſignificabit quidem ſuper fortem algorem: ſi uero talis appareat, poſtquam præ
297 *ceſſit ualde rubea, ſignificabit ſu-*
H *per fortem humoris uſtionem.*

Si nigredo appareat ī vrina, poſtquam præceſſit fuſca pallida, ſignificabit quidem ſuper valde fortẽ algorem & frigiditatẽ complexionis patientis. ſi vero appareat poſt vltimatam rubedinẽ, ſignificabit ſuper inflammationẽ, & vitionem humorum patientis. Et quælibet quidẽ ex ambabus vrinis iſtis ſignificabit ſuper mortẽ eius cuius eſt. & hoc, qñ vltimata frigiditas nigrum facit, ſicut & vltimata caliditas.

298 *Iudica autem ſuper morbũ ex colore urinæ: niſi tamen fuerit ta-*
I *lis ex cibo ipſam tingẽte, puta oleribus, caſia fiſtula, & omni re eã breuiter tingente, ſicut almuri, et ſimilibus.*

Vrina quidem ſignificat p calorem ſuum ſuper ſpecies humorum in corpore exiſtentium, & ſuper eorum quantitatem, ex quibus quidẽ morbi fiunt. cùm igitur morbi ex eis generentur, decet quòd Medicus iudicet per colorem vrinę ſuper ſpeciem morbi, ſeu cauſæ eius: niſi tamen color eius ex re aſſumpta contigerit, vtpote almuri, caſſia fiſtula, & ſimilibus. K

Rememoratio ſubſtãtiæ vrinæ.

Tenuitas quidem ſubſtantiæ urinis ſignificat ſuper paruitatem digeſtionis. 299

Tenuitas quidem ſubſtantię vrinæ ſignificat ſuper paruitatẽ digeſtionis, & eius debilitatem. & hoc, quoniã debilitas digeſtionis ex debilitate decoctionis contingit. de natura autẽ decoctionis eſt, quòd habeat aquam ingroſſare. pro tãto tenuitas vrinæ ſuper ipſius cruditatẽ, & digeſtionis debilitatem habebit ſignificare. L

Et proculdubio efficitur urina tenuis b *[per corruptionẽ cibi,] & oppilationem hepatis, & apoſtema.* 300 b. poſtnatis ſcatiuã ſanietatẽ.

Hæc autem omnia, ſ. cibi corruptio in ſtomacho, oppilatio, & apoſtema, impediunt & etiam auferũt decoctionem cibi. cùm autem non decoquitur cibus, egreditur vrina alba, & cruda. M

Vrinæ autem groſſities ſignificat ſuper digeſtionem, aut ſuper multitudinem humoris phlegmatici in corpore exiſtentis. 301

Vrinæ groſſities ſignificat ſuper vim & fortitudinem digeſtiuæ, aut ſuper groſſitiem materiæ. & primũ quidem atteſtatur ſuper ſanitatem: ſed ſecundum ſuper morbum & ægritudinem.

Rememoratio

A Rememoratio c [fæcis hypoſta
c de hy- ticæ tripliciter variatur ex
poſtaſi colore, loco, & ſub-
ſtantia.]

302 *CVm hypoſtaſis uidebitur al*
bã colore, ſignificabit qui
dem ſuper ſalutem infirmorum.

Hypoſtaſis quidem eſt ſuperfluitas digeſtionis humoris, quem natura digerit. vnde cum eſt alba, ſignificat ꝙ natura iam ſuperauit humorem illum, & eius decoctionem iã perfecit. Eſt. n. albedo ſignum laudabile, & ſuper digeſtionem ſignifi
B cans. quoniam impoſſe eſt, quin venarum ſanguis prius dealbetur q̃ venæ eo nutriantur. & ideo cum albeſcit hypoſtaſis, ſignificatur quidem ꝙ humor efficiens morbum iam recipit decoctionem bonam & laudabilem. hoc. n. contingit ei ex ꝓpinquitate naturę ſuę ad naturam ſanguinis. & ob hoc ſanies etiam alba laudatur in apoſtematibus, & alia ab ea vituperatur.

303 *Si autem color eius appareat*
citrinus, hoc erit ex acuminè cholerę rubeæ.

C Cum videbimus hypoſtaſim citrinam in colore, ſignificabit proculdubio ſuper acumen cholerę citrinæ: neque non etiam quòd ipſa dominetur plus cęteris humoribus ipſi naturæ.

304 *Si uero appareat rubea uelut*
d res hñs colorẽ val de rubeũ, tũc ẽ ꝓp maliuã digeſtiõis ægritudo ſanguiea. d [*ſanguis, ſignificabit proculdubio ſuper malitiam digeſtionis ipſius ſanguinis.*]

Hypoſtaſis quidem rubea ſicut ſanguis, ſignificat ſuper dominium ſanguinis, & malitiam digeſtionis, propter excedentem quãtitatem eius. non enim accidit nocumentum ſanguini ex ſui *qualitate, ſinquantum eſt ſanguis. pro tanto retulerũt Medici, quòd hæ vrinæ ſignificant ſuper ſalutem patientis, & morbi longitudinem. D * a.l. quantitate.

Et ſi talis diſpoſitio ipſius pro-
longetur, neq; uarietur, erit ex he-
pate apoſtemato. 305

Si apparitio hypoſtaſis rubeæ ꝓlongetur vel producatur cum febre, ſignificabit proculdubio ſuper apoſtema hepatis: hoc tñ neſcio ex dictis Gal. vel Hippo. ſi verum confir E
metur experimento, hẽt quidem colorem veritatis, & probabilitatis.

Et ſi fuerit nigra poſt intenſam 306
rubedinem, & petens fundum,
poſt quam prius apparuerit in al-
to, ſignificat quidem quòd iam per
uenit patiens ad hoc, quod anima
ſeparetur ab eo, & potiſſime cum
caſu uirtutis: neq; eſt ſpes de eo ali
qua, neq; poteſt ei quicquam proſi-
cere, cum ſit mors propinqua ex
e ei f vehemẽtia. e f [*uiolentia*] *uſtionis.*

Si hypoſtaſis incipiat nigreſcere F
poſt maguam rubedinem, & cum hoc fuerit depreſſa in fundo vaſis, poſtquam prius apparuit in ſuperiori parte eius, & cum hoc aſſit virtutis caſus, ſignificabit quidem ſuper mortem ꝓximam ex violẽtia vſtionis, ſicut dicit. & talis vrina apparet proculdubio in febribus vrentibus pernicioſis.

Et ſi appareat nigra poſt eius
fuſcedinẽ, præter quòd morbi ma-
teria ſit acuta, & potiſſime ſi cũ 307

G *tali fuſcedine adſit aliquod ſignũ laudabile, & radix morbi fuerit ex melancholia, ſignificabit quidẽ ſuper morbi conſumptionem, & hoc ſecundum plurimum.*

Si hypoſtaſis incipiat nigreſcere in colore poſt eius fuſcedinem, ꝑter ꝙ in morbo fuerit acutum aliquod & fuerit principium morbi ex cholera nigra, ſignificabit quidẽ quòd morbus ſit iam conſumptus: & maxime ſi cum hoc aſſit aliquod ex ſignis laudabilibus, quorum cõſequẽ
H ter memoriam faciemus. & hoc eſt quod dixit, ꝙ hoc eſt ſm plurimum totius vrinæ, & non contingit ſolũ ſecundum hypoſtaſim eius.

308 *Si appareat nubes ſupernatans in ſuperiori parte vaſis, ſignificabit ſuper cruditatem, licet ſit in ea aliquid digeſtionis, quæ ex ventoſitate commiſcente ſe ei impeditur, & inde ſurſum eleuatur.*

Cum nubes ſupernatat in vrina, ſignificat quidem ſuper cruditatẽ, licet ſit in ea aliquantula digeſtio.
I Cauſa autem eius, quare ſic natat ī ſuperiori parte vaſis, eſt vẽtoſitas in cluſa in hypoſtaſi, quæ nequit diſſolui: pro tanto prohibet deſcẽſum eius ad fundum vaſis. & ob hoc dicit, ꝙ ſit in ea cruditas. hoc autem ſignum appatet in vrina a principio, dum incipit digeſtio fieri. Cum autem hypoſtaſis alba fuerit, ſignificat ſuper ſanitatem.

309 *Et ſcito quòd ſi videatur pendere in medio, quòd parua ventoſitas eſt in tali hypoſtaſi.*

Si in medio vrinæ pendeat nubes, ſcito quòd parua ventoſitas ī ea K
ſit, & etiam ꝙ ipſa ſit in medio digeſtionis ſuæ.

Et ſcito quòd ſi præeunte citrina, 310
fuerit alba, lenis, & coniuncta & inferius depreſſa, & talis continuo appareat, quòd digeſtio morbi ſit completa.

Si poſt hypoſtaſim citrinam appareat lenis, alba, & coniuncta ī partibus, reſidens in fundo, & talis continuo apparet, i. ꝙ non efficiatur citrina, poſtq̃ poſt citrinam alba fuerit viſa, & poſt conſequenter redeat L
iterato ad albedinem, ſcito ꝙ tunc iam fuerit digeſtio perfecta, & quòd morbus iam peruenit ad ſtatũ ſuũ, & ꝙ incipit declinare. Eſt ergo ſcitũ ſatis ꝙ hę tres conditiones coniungantur. ſ. albeo, lenitas, & ipſius depreſſio in fundo vaſis: quę quidem ſignificant ſuper perfectionem digeſtionis laudabilis. albedo enī eſt ſignũ laudabilis decoctionis: & ſimiliter coniunctio partium, & ipſius lenitas quantum ſignificant ſuper perfectam ipſius decoctionem: non tñ inquantum eſt ſuperfluitas, ſed qa non remanſit in ea niſi pars terrea. M
de natura enim partium terrearum eſt ꝙ petant fundum. & in ſumma ſuperfluitas cocta & digeſta grauis eſt, & lenis eſt indigeſta, ſicut patet in muchis, & polypis a naſo deſcendentibus.

Rememoratio ſubſtantiæ. 311
a hypoſtaſis incipit apparere, & ſi pſeuerat, ſi deſinis apparere.

Cvm[a] *[autem apparet hypoſtaſis non continuata,] ſignificat ſuper debilitatem virtutis.*

Si

A Si hypoſtaſis vno die vel duobus appareat, & conſequenter ceſſet apparere, & iterum poſt appareat iterato, ſignificabit quidem ſuper virtutis debilitatem ex priuatione operationum ipſius. vnde apparitio hypoſtaſis atteſtatur ſuper potentiam in operationibus ſuis.

312 *Si vero fuerint contenta in ea ſimilia fragmentis hordei, ſignificabit quidem ſuper raſuram venarum. ſed ſi aſſimilentur furfuri, et* b cum b *[ſine] fœtore, ſignificabit ſuper vlcera veſicæ. ſi autem ſimilentur* B *ſquammis metallorum, ſignificabit ſuper vſtionem & [laminationem continentem.]*

c leſionē vl'ē leidē em.

in omnibus quidem his ſpecieb⁹ illaudabilis eſt hypoſtaſis, in qua operatus eſt calor extraneus: cuius eſt operatio contraria operationi, quã operatur calor elementalis & naturalis. Et hypoſtaſis quidem ſimilis fragmentis hordei ſignificat quidẽ ꝙ calor extraneus in tantum venas diſſoluerit, ꝙ eas corroſerit. hoc etiã ſignificat furfurea, ſi fuerit ſine fœtore, & cum febre. ſed ſi fuerit cum C fœtore & ſine febre, ſignificabit vlcera veſicæ. Hypoſtaſis ſimilis battituris, & ſquamis metallorum ſignificat quidem ſuper violentiam diſſolutionis, & raſurę venarum.

313 *Si ſanies appareat in vaſe, ſignificabit ſuper apertionem apoſtematis.*

Apoſtema durum, dictum Arabice dubaylet, eſt apoſtema intrinſecum, difficilis digeſtionis & maturationis. eſt enim de genere apoſtematum exteriorũ durorum ſcirrhoticorum. & plurimum cum egreditur ſanies in vrina, accidit hoc ex dubaylet in membris cibi, & vrinalibus, &c. D

314 *Si vero prolongetur egreſſus eius cum ſanguine corrupto, ſignificabit ſuper apoſtema phlegmonicũ*

Phlegmone ſm Medicos eſt apoſtema, ſuper quod ſanguis dominatur. pro tanto patiens hoc apoſtema mingit ſanguinem corruptum.

315 *Cũ autem hypoſtaſis petit fundum, & ſpermati ſimilatur, eſt quidem ex humore groſſo, & crudo. & ſi cum eadem ſit arena miſta, ſcito illum cuius eſt, eſſe calculoſum.* E

Differentia vero inter hanc hypoſtaſim & vere albam ſupra dictam, poteſt quidem haberi ex ſuĩ figura & ſubſtantia. & hoc, quoniã iſta eſt viſcoſa in ſubſtantia, nõ autem ſupra dicta. figura autẽ primæ hypoſtaſis albæ eſt acuta, non autẽ huiuſmodi.

Rememoratio odoris.

316 d *Priuatio quidem [fœtoris contingit ex priuatiõe coctionis & digeſtionis, aut ex indigeſtione, rõne cibi indigeſtibilis.* F

d Multitudo vt fortitudo.

Priuatio fœtoris in vrina contingit duabus de cauſis: quarum vna eſt indigeſtio: alia eſt, quia natura rei digeſtibilis groſſa eſt non recipiens digeſtionem.

317 *Omne illud, quod eſt ultimati fœtoris, eſt ultimatæ corruptionis.*

Fœtor quidem vrinæ eſt corruptiõis magnę ſignũ exiſtẽtis ĩ corpe

G eius,cuius eſt vrina. vnde omne vltimati fœtoris ſignificat ſuper corruptionem vltimatam.

318 *Si autẽ odor eius ſit extraneus, horribilis,ſcito illum cuius eſt,pati morbum ueſicæ.*

Si fœtor vrinę fuerit horribilis, valde extraneus ſignificabit procul dubio vlcera veſicæ: de natura enĩ horum morborum eſt, ꝙ ſit in eis odor malus & extraneus. & inſuper malitia huius odoris diuerſificatur in generali ſm malitiam corruptio
H nis eius. Pro tãto iuquit ſm opinionem Gale. ſi odor eius fuerit corruptus & extraneus. &c. intelligit ꝙ fœtor eius non ſit in gradu aliarum rerum corruptarum:

319 *Iam quidem retuli genera urinæ ſimplicia: ex dictis uero meis poterit quis uti in iudiciis compoſitorum ex eis.*

Quatuor ſunt genera vrinæ ſimplicia,de quorum quolibet locutus eſt in particulari, vtpote de ſignis ſumptis a colore vrinę, ſubſtantię, hypoſtaſis, & odore. vnde inquit,iã retuli ſigna ſimplicia: ex dictis vero
I meis poterit quis vti in hoc per ſe ſuper ſigna ex eis compoſita: i. ꝙ ex dictis ſuis poterit quis ſcire ſup qd habeat ſignificare,cum erũt iũcta ĩ vrina plura ex dictis generibus.

Rememoratio ſignorum ſumptorum a Fæcibus, e {& primo a quantitate.}

e

320 *INterdum atteſtantur fæces ſuper ſtomachum, & interdum ſuper inteſtina, & ipſum hepar.*

Fęce quidem atteſtantur ſuper K diſpoſitionem ſtomachi, inteſtinorum, & ipſius hepatis. ſunt. n. ſuperfluitates ipſorum membrorum.

Fæces quidem minuuntur ratione magnæ tranſmutationis alimenti, cum conuertitur in membris: niſi illius cuius expulſiua fuerit debilis, & attractiua fortis, ratione alicuius nocumenti contingẽtis. & hoc quidem ſignificat repletionem corporis patiẽtis ex malis humoribus. 321

L

Parua quidem quantitas fęcum egredientium ſignificat ſuper magnam tranſmutationem cibi. cum .n. trãſmutatio cibi in membris augetur & magnificatur, tunc quidem fæces minuuntur: & hoc quidem ſignificat ſuper fortitudinem digeſtiuæ, & debilitatem expulſiuæ, & fortitudinem attractionis attractiuæ, ratione alicuius nocumenti eidem contingentis. vnde hoc accidens ſignificat, ꝙ corpus patientis ſit plenum ſuperfluitatibus calidis. quare cauſa eſt, cum in eo fortificatur at- M tractiua: & hoc, qm̃ cum ſuperfluitates calidę augentur in corpore, ne ceſſitant procul dubio diſſolutionẽ: & inde contingit exceſſus, & dominium virtutis attractiuæ.

Si autem fuerint magnæ ĩ quãtitate, erit quidem ſignum quòd cibus non præbeat augmẽtum corpori, aut quòd attractiua ſit in eo debilis & diminuta, & expulſiua fortis ratione alicuius morbi, vel nocumenti. 322

Si

A Si vero fęces fuerint maiores debito ſm ordinem naturalem, ſignificabunt quidem ſuper alterum ex duobus, ſ. aut ꝙ cibus non conuertitur in corpus, ſicut dicit, & ꝙ mẽbra ipſius non ſuſcipiant iuuamentum ex eo, ratione alicuius malitię, aut ꝙ attractiua hepatis debilis ſit & diminuta, & expulſiua ſtomachi & inteſtinorum fortis ſit & excędens. & hoc ratione alicuius morbi contingentis membris prędictis.

223 *Si autem fæces fuerint albæ, erit oppilatio* [b] *[vel ſcirrhoſis] i meatibus cyſtis fellis. Et icteritia quidem eſt ex ſignificantibus ſuper hoc ſenſibiliter. ſub hoc etiam genere eſt vrinæ citrinitas: niſi cum corpus humore phlegmatico, vel mala cõplexiõe frigida inficiatur.*

b —— B

Poſtquam ipſe perfecit capitulũ de ſignis ex quantitate fęcum, incipit nunc loqui de ſignis ſumptis ex qualitate earum. Incipit autem in hoc a colore earum, & dicit, ꝙ ſi fuerint fæces albæ, ſignificabunt ſuper vnũ ex duobus, ſ. ꝙ oppilatio vl ſcirrhus ſint genita in meatibus cyſtis C fellis. quod quidem confirmatur, ſi icteritia ſuper patientem appareat, & vrina ſit ualde citrina. Cum enĩ meatus cyſtis fellis ſunt oppilati vel clauſi, tunc quidem nequit tranſire ad ipſam cyſtim fellis, pro tanto regurgitat tunc ad hepar & venas, & natura demum impellit eam ad cutim, & contingit inde icteritia. Cum enim puenit cholera ad cyſtim fellis. corrumpitur, vt dictum eſt, neq; mittit quidem ipſa cyſtis ad inteſtina quod ex ea conſueuit delegare ad ipſa, pro tanto egreditur fæx cibi albi coloris. & quia ſi cauſetur cho D lera citrina in hepate, egreditur quidem cum his accidentib⁹ vrina multum in citrinitate tincta, & inde ꝓculdubio ſignificat ſuper icteritiã. Secundum autem, ſuper quod atteſtantur fęces prædictæ, eſt dominiũ humoris phlegmatici in corpore, vl malæ complexionis frigidæ: quod quidem contingit ex diminutione, vel priuatione choleræ rubeę. hoc autem ſignificat ſuper corruptionẽ & deſtructionẽ corporis. hoc. n. contingit ex *corruptione vnius ex qua *a.l.dſiio
tuor eſſitis, vel humoribus corporis E

Si vero appareant rubeæ vel 324
ignitæ, ſignificant ſuper exceſſum & dominium cholerę rubeæ.

Cum quidem fæces intenſa rubedine tinguńt, ſignificant quidem ſuper dominium cholerę rubeę, ex cõplexione eius, cuius ſunt generatę,

Sed ſi ſimilentur porro, aut viridi æris in colore, ſignificabunt 325
quidem morbum, & malitiam magnam.

Si fæces colorentur colore ſimili colori porri, aut viridi ęris, ſignifica F
bunt quidem ſuper magnum periculum patiẽtis & malitiam morbi. tales. n. fęces ſignificãt ſuper exceſſum & dominium vnius ex duab⁹ ſpeciebus cholerę. de quibus quidem duabus ſpeciebus cholerę dixerunt, ꝙ cęteris ſpeciebus eius ſunt deteriores, & ꝙ ſignificant ſuper vehementem vſtionem,

Cum autem apparebunt nigræ 326
in colore, hoc quidem continget ex forti & antiqua frigiditate corporis cuius ſunt: & ſi tales appa-

G *reant in morbo acuto, ſignificabunt ſuper mortem futuram in propinquo.*

Si fæces appareant nigræ, ſignificabunt magnam frigiditatem patiẽtis ab antiquo generatam. & ob hoc humor niger dominatur in corpore ipſius. & ait ꝙ cum tales fæces apparent in violenta & acuta ægritudine, ꝙ ſignificat ſup propinquã. Hippocrates autem inquit, ꝙ in principio morbi cum tales apparent, mortem & malum denunciant.

H 327 *Si autem fæces fuerint duræ, ſignificabunt ſuper fortitudinem attractiuæ, aut ſuper calorem vrentem, vel ſuper cibum ſtypticum, et conſtrictiuum.*

Si appareant fæces duræ, hoc quidem contingit altera ex tribus cauſis, ex dominio & fortitudine attractiuæ hepatis, aut ex forti calore fæces indurante & exiccante, aut ex cibo, qui habet natura ſua vẽtrem cõſtringere & conſtipare, i. ex cibo duro, arido & ſicco.

I 328 *Si vero fuerint fæces molles, et liquidæ, non erit fortis attractiua in corpore, aut in corpore erit frigiditas mala, aut hoc contingit ex mala alia diſpoſitione corporis, vel ex cibo qui ſoluit ventrem, & mollificat per naturam ſuam.*

Tribus quidem cauſis apparent fæces molles & liquidæ. quia aut attractiua hepatis eſt debilis, aut quia excedens frigiditas dominatur ſuper membra digeſtionis, aut quia patiens comedit cibum, qui de natura ſua laxat & mollificat ventrẽ: & quandoque contingit hoc ratione humorum & ſuperfluitatum ad ipſas infixarum. K

Si differatur et tardetur egreſſus facum poſt cibum ſumptum, hoc quidem contingit ex difficultate digeſtionis ipſarum, aut diminutione & debilitate expulſiuæ, aut forti frigiditate, aut ex vẽtrẽ neceſſario conſtringentibus. 329

Poſtq̃ locutus eſt de quantitate fæcum, & qualitate, incipit nunc loqui de tempore & hora exitus earũ. Vnde inquit, ſi differatur egreſſus fæcum, & tardior ſolito efficiatur, erit quidem cauſa huius: aut quia inteſtina cum difficultate digerunt eas, & hoc ratione alicuius morbi & nocumenti exiſtentis in eis, vel ratiõe groſſitiei cibi earum: aut quia diminuta eſt expulſiua ratione excedentis frigiditatis exiſtẽtis in membris digeſtionis, pro tanto etiam producitur tempus digeſtionis ſeu egeſtionis: aut ratione aliquorum vẽtrem conſtringentium de neceſſitate: & hæ quidem ſunt cauſæ colicæ. contingit etiam ex apoſtemate, oppilatione, ventoſitate, & humore groſſo & viſcoſo. L

Si autem citius debito egrediãtur, hoc quidem erit ratione cibi non conſtrictiui, ſed potius per naturam ſuam mollificantis & [ſoluentis:] aut ratione humorum & humiditatum ad eas fortiter impulſarum: vel ratione meſeraicarum non ſugentium, & attrahentium: aut ratione nocumentorum in inteſtinis contingentium, utpote 330 M

a lubricã tis.

apo-

A *apoſtematis uel ulceris, aut corruptionis digeſtionis, & aliarum ſpecierum morborum eiſdem contingentium.*

Egreſſus fœcũ citius debito cauſa eſt vnum horum, quæ retulit, vel plura vno. Nam hoc eſt aut ratione cibi mollificatiui & lenificatiui, puta maluæ & ſimilium: aut ex multis humoribus ad eas infuſis: aut ratione debilis & diminutæ attractionis meatuum ſugentium, quæ Arabice meſeraicæ dicuntur: & ſunt venæ, quibus hepar attrahit ſuccoſitatem
B cibi ab inteſtinis, ratione malę complexionis frigidę, vel oppilationis ĩ eis exiſtẽtis: aut ratione alicui⁹ morbi contingentis in ipſiſmet inteſtinis, ſicut ratione vlcerum in eis generatorum. ipſa nanq; lędunt ea ratione fluxus, & infuſionis contingẽtis eis ex ſtomacho: pro tãto nequeunt fæces tempore naturali, & debito retinere, quandiu ſ. conſueuerũt, & ob hoc impellunt eas citius debito. Contingit hoc etiam ex multa & magna humiditate in eis exiſtente adeo cito faciente cibum ab eis lubricari, ne imprimant in eo aliam
C operationem manifeſtam. & hoc q dem eſt vna ex cauſis mòrbi noui in lubricitate inteſtinorum. hęc autem accidentia contingunt interdũ ſtomacho. Contingit etiam hoc ex malitia complexionis ſine materia. & hoc innuit cum dicit: & aliarum ſpecierum morborum eiſdem contingentium.

331 *Si egrediatur cum ſono, ſignificabunt ſuper magnam ventoſitatẽ.*

Hoc de ſe manifeſtum eſt, & notum.

Si vero fuerint miſtæ ſanies, ſignificabunt ſuper apoſtemata in organis cibi exiſtentia. D 332

Organa cibi dicuntur ventres, in quibus coquuntur & ſunt, ſ. inteſtina, ſtomachus, & hepar.

Sed ſi appareat ſanguis cũ eis, ſignificabit quidem ſuper ulcera, & [b] *[tineſmum.]* 332 b excoriationem.

Proculdubio ſanguis egrediens cum fęcibus ſignat ſup vlcera inteſtinorum, & compreſſionem fortẽ, quę tineſmus dr, ſi dolor aſſit inteſtinorum, & ventris. nam ſi ſit hoc E
abſq; dolore, erit hoc proculdubio ex apertione orificiorum venarum.

Si autem ſunt multum fœtidæ ſignificabunt ſuper magnam corruptionem. Si vero velut oleum ſupernatat eis, ſignificabunt ſuper liquefactionem pinguedinis corporis, & [c] *[erunt proculdubio odoris acetoſi ex humore acetoſo.]* 333 c ſi erunt odoris acetoſi, tũc illud erit ex phlegmate acetoſo.

Fœtor fęcum contingens eſt aut ex ratione corruptionis humorum corporis, aut ex malitia digeſtionis, F
oleoginoſitas earũ aũt contingit interdum ex diſſolutione & liquefactione ſepi, & adipis renum: & interdum ex liquefactione pinguedinis totius corporis. & earum acetoſitas contingit ex melancholia.

Rememoratio ſignorum ſumptorum a Sudore, d {& primo a quantitate.} d ——

e ——

Sudor multus in morbis [c] *[humidis factus,]* [f] 335 f ſignat ſup hũdi tatem, &

G *Jest ex accidentibus vim et naturam ipsorum referentibus, neque est sicut ille, ex quo fit iuuamentum.*

Sudor quidem multus est vnum ex accidẽtibus factis in morbis humidis, nec est sicut sudor factus in purgatione & mundificatione corporis, ex quo ſ. consequitur patiens iuuamentum: immo proculdubio significat super vim & naturam ipsorum, i. q̃ sudor contingit ei omni die morbi, & si non sunt dies criti
H ci, & purgationis.

336 *Superfluus autem in vltimo cũ casu virtutis patientis, contingit proculdubio ex labore, & debilitate virtutis, & naturæ, vnde mors est in propinquo.*

Sudor superfluus in vltimo cum casu virtutis patientis, nequaq̃ est signum laudabile euacuationis: cui causa est labor, & debilitas virtutis & naturę, contingens ei ex fatigatione, quã passa est ex violentia & malitia morbi. pro tanto cum apparebit talis sudor, significabit sup mor
I tificationem naturę, & virtutis.

337 *Sed parum sudor in morbis, super oppilationem & clausionem cutis, & grossitiem humoris, & debilitatem expulsiua, & parvitatem digestionis, & ventris mollitiem & fluxum significat.*

Causa quidem parui sudoris in morbis est, aut quia porri cutis sunt clausi: aut quia humor faciens morbum est difficilis digestionis, & difficilis dissolutionis: aut quia virtus expulsiua est debilis: aut quia virtus digestiua est debilis: aut quia vẽter pa K
tientis est læsus. & interdum coniũguntur oẽs hę cãę, aut plures ex eis.

Si appareat sudor valde albus 338
in morbis, significabit super humorem phlegmaticum. Si vero sit citrinus, significabit super cholerã citrinam. Et si niger, super melancholiam. Si autem sit rubeus, erit morbus ex sanguine. Et similiter præbet nobis signa suo sapore.

Quia sudor est superfluitas tertię digestionis factę in membris: ideo L
color eius significat humorẽ in corpore dominantem. & hoc, qm̃ superfluitas consequitur ex necessitate colorem humoris dominantis in corpore eius, cuius est superfluitas. & intellexit ex dicto suo, cum dixit: Et similiter præbet nobis signa suo sapore: q̃ sudor etiam suo sapore super naturam humorum dominantium attestatur. Vnde sua dulcedine significat super dominium sanguinis, & sua amaritudine supra choleram, & sui salsedine super phlegma salsum & sui acetositate sup acetosum, & M
sui insipiditate super insipidum, & sui acerbitate, & austeritate super melancholiam.

Sudor subtilis contingit ex sub 339
tilitate humorum, & grossus ex grossitie eorundem.

Hoc quidem est notum: manifestum. n. q̃ subtilis significet sup subtilitatem humorum, & grossus sup grossitiem eorundem. necesse est. n. vt superfluitas assimiletur ei, cuius est superfluitas.

Si

A *Si autem fuerit vniuerſalis in*
340 *toto corpore, eſt bonus. ſed ſi ſit particularis & ſpecialis in uno loco, eſt malus, & illaudabilis.*

Si ſudor accidēs in aliquo ex diebus morbi fuerit per totum corpus vniuerſalis, erit bonum ſignū & laudabile. ſi vero ſit ſolum in vno loco corporis, erit malus. Nam q̄ fiat vniuerſaliter per totum corpus, hoc quidem eſt ex dominio naturæ ſuper humorem facientem morbum, & diſſolutione & emiſſione ipſius per ſudorem. Quòd autem fiat ſolum ī
B vno membro, hoc quidem contingit ex pugna & violentia expellendi nocumenti humoris in loco illo.

341 *Qui etiam contingit tempore ſuo unà cum circuitibus & paroxiſmis febrium, aut in die critica, eſt quidem bonus & laudabilis, contrarii autem bonitas lōginqua eſt & remota.*

Sudor accidens tempore laudabili eſt ille, qui accidit ī die critica, aut qui contingit vnà cum circuitibus, & paroxiſmis febrium: hoc eſt ſudor, per quem febris diſſoluitur, &
C totaliter eſt bonus & laudabilis: & contrarius illaudabilis, & eſt ille, q accidit in die non critica, nec in circuitibus febrium.

Rememoratio ſignorum Prognoſticorum a {generalium.}

a

342 *Prognoſticatio diuiditur ī referentem & ſignificantem morbum futurum generari in ſano, & in ſignificātem, quod debet contingere patienti in morbo ſuo.*

Signa prognoſtica ſuper illud, qđ D
eſt futurum, diuiduntur in duas ſpecies: quarum vna eſt ſignorum prognoſticantium morbum futurum generari in ſano: & ſecunda eſt ſignorum prognoſticantium ſuper illud, quod eſt futurum patienti ex bono, vel eius contrario.

Signa autem referentia ſuper 343
egritudinem futuram ſumuntur ex accidentibus ſignificantibus ſuper repletionem, uel euacuationem cerebri, aut reſidui corporis.

Signa ſignificātiua ſuper morbos E
futuros ſumuntur ex accidentibus ī corpore apparentibus ſuper multitudinem humorum in eo, aut ſuper ipſorum diminutionem ſignificantibus. & hoc, qm̄ morbi accidunt ex his duabus ſpeciebus, ſ. ex augmento & diminutione humorum in corpore exiſtentium.

Significat autem ſuper repletionem quies, multitudo cibi, raritas balnei: & exercitii: ex his namque accidentibus contingit repletionis egritudo, & his contrariæ prognoſticant ſuper b *[intentionis]* F
egritudines.

b diminutōis vł ſalutionis.

Accidentia ſuper repletionem atteſtantia ſunt velut quies, & aſſumptio multi cibi, & rarus introit⁹ balnei, & diminutio exercitij. Hæc autem omnia ſunt cauſæ efficientes morbos de repletione. vocauit tamē ea accidentia, eo q̄ ſunt Medico ſigna, & ſunt ſecundum veritatē cauſæ continuæ repletionis penes virtutem: & eis contraria ſunt cauſæ diminutionis humorum.

Signa

G Color valde rubeus vrinæ ſignificat quidem ſuper mixtionem ſanguinis cum ea, & dominium ipſius in corpore niſi tamen ille, cuius eſt, comederit aliquid, quod ſic eã tinxerit, vel ſuper corpus ſuum applicauerit: ſicut alcannam, & ſimilia, aut fortem dolorẽ, ſicut colicę, paſſus fuerit.

Si autem videatur nigra, poſtquã miſa fuerit fuſca, ſignificabit quidem ſuper fortem algorem: ſi uero talis appareat, poſtquam præ
297 *ceſſit ualde rubea, ſignificabit ſu-*
H *per fortem humoris uſtionem.*

Si nigredo appareat ī vrina, poſtquam præceſſit fuſca pallida, ſignificabit quidem ſuper valde fortẽ algorem & frigiditatẽ complexionis patientis. ſi vero appareat poſt vltimatam rubedinẽ, ſignificabit ſuper inflammationẽ, & vſtionem humorum patientis. Et quælibet quidẽ ex ambabus vrinis iſtis ſignificabit ſuper mortẽ eius cuius eſt. & hoc, qñ vltimata frigiditas nigrum facit, ſicut & vltimata caliditas.

298 *Iudica autem ſuper morbũ ex colore urinæ: niſi tamen fuerit ta-*
I *lis ex cibo ipſam tingẽte, puta oleribus, caſia fiſtula, & omni re eã breuiter tingente, ſicut almuri, et ſimilibus.*

Vrina quidem ſignificat p calorem ſuum ſuper ſpecies humorum in corpore exiſtentium, & ſuper eorum quantitatem, ex quibus quidẽ morbi fiunt. cùm igitur morbi ex eis generentur, decet quòd Medicus iudicet per colorem vrinę ſuper ſpeciem morbi, ſeu cauſæ eius: niſi tamen color eius ex re aſſumpta contigerit, vtpote almuri, caſſia fiſtula, & ſimilibus. K

Rememoratio ſubſtãtiæ vrinæ.

Tenuitas quidem ſubſtantiæ in urinis ſignificat ſuper parui- 299
tatem digeſtionis.

Tenuitas quidem ſubſtantię vrinæ ſignificat ſuper paruitatẽ digeſtionis, & eius debilitatem. & hoc, quoniã debilitas digeſtionis ex debilitate decoctionis contingit. de natura autẽ decoctionis eſt, quòd habeat aquam ingroſſare. pro tãto tenuitas vrinæ ſuper ipſius cruditatẽ, & digeſtionis debilitatem habebit ſignificare. L

Et proculdubio efficitur urina 300
tenuis [b] *[per corruptionẽ cibi,] & oppilationem hepatis, & apoſtema.* b. poſtnam ſcatiuã ſanietatẽ.

Hæc autem omnia, ſ. cibi corruptio in ſtomacho, oppilatio, & apoſtema, impediunt & etiam auferũt decoctionem cibi. cùm autem non decoquitur cibus, egreditur vrina alba, & cruda. M

Vrinæ autem groſſities ſignifi- 301
cat ſuper digeſtionem, aut ſuper multitudinem humoris phlegmatici in corpore exiſtentis.

Vrinæ groſſities ſignificat ſuper vim & fortitudinem digeſtiuæ, aut ſuper groſſitiem materiæ. & primũ quidem atteſtatur ſuper ſanitatem: ſed ſecundum ſuper morbum & ægritudinem.

Rememoratio

A Rememoratio {fæcis hypoſtaticæ tripliciter variatur ex colore, loco, & ſubſtantia.}

302 *Cvm hypoſtaſis uidebitur albã colore, ſignificabit quidem ſuper ſalutem infirmorum.*

Hypoſtaſis quidem eſt ſuperfluitas digeſtionis humoris, quem natura digerit. vnde cum eſt alba, ſignificat ꝙ natura iam ſuperauit humorem illum, & eius decoctionem iã perfecit. Eſt. n. albedo ſignum laudabile, & ſuper digeſtionem ſignificans. quoniam impoſſe eſt, quin venarum ſanguis prius dealbetur q̃ venæ eo nutriantur. & ideo cum albeſcit hypoſtaſis, ſignificatur quidem ꝙ humor efficiens morbum iam recipit decoctionem bonam & laudabilem. hoc. n. contingit ei ex ꝓpinquitate naturę ſuę ad naturam ſanguinis. & ob hoc ſanies etiam alba laudatur in apoſtematibus, & alia ab ea vituperatur.

303 *Si autem color eius appareat citrinus, hoc erit ex acumine cholerę rubeæ.*

C Cum videbimus hypoſtaſim citrinam in colore, ſignificabit proculdubio ſuper acumen cholerę citrinæ: neque non etiam quòd ipſa dominetur plus cęteris humoribus ipſi naturæ.

304 *Si uero appareat rubea uelut* d *[ſanguis, ſignificabit proculdubio ſuper malitiam digeſtionis ipſius ſanguinis.]*

Hypoſtaſis quidem rubea ſicut ſanguis, ſignificat ſuper dominium ſanguinis, & malitiam digeſtionis, propter excedentem quãtitatem eius. non enim accidit nocumentum ſanguini ex ſui *qualitate, ſi quantum eſt ſanguis. pro tanto retulerũt Medici, quòd hæ vrinæ ſignificant ſuper ſalutem patientis, & morbi longitudinem. D *a.l. quantitate.

Et ſi talis diſpoſitio ipſius prolongetur, neq; uarietur, erit ex hepate apoſtemato. 305

Si apparitio hypoſtaſis rubeæ ꝓlongetur vel producatur cum febre, ſignificabit proculdubio ſuper apoſtema hepatis: hoc tñ neſcio ex dictis Gal. vel Hippo. ſi verum confiteor experimento, hẽt quidem colorem veritatis, & probabilitatis. E

Et ſi fuerit nigra poſt intenſam rubedinem, & petens fundum, poſt quam prius apparuerit in alto, ſignificat quidem quòd iam peruenit patiens ad hoc, quod anima ſeparetur ab eo, & potiſſime cum caſu uirtutis: neq; eſt ſpes de eo aliqua, neq; poteſt ei quicquam proficere, cum ſit mors propinqua ex e f *[uiolentia] uſtionis.* 306

e ei
f vehemẽtia.

Si hypoſtaſis incipiat nigreſcere poſt magnam rubedinem, & cum hoc fuerit depreſſa in fundo vaſis, poſtquam prius apparuit in ſuperiori parte eius, & cum hoc aſſit virtutis caſus, ſignificabit quidem ſuper mortem proximam ex violẽtia vſtionis, ſicut dicit. & talis vrina apparet proculdubio in febribus vrentibus pernicioſis. F

Et ſi appareat nigra poſt eius fuſcedinẽ, præter quòd morbi materia ſit acuta, & potiſſime ſi cũ 307

a de hypoſtaſi

d res hñs colorẽ val de rubeũ, tũc ẽ pp malitiã digeſtiõis ægritudo ſanguiea.

G *tali fuſcedine adſit aliquod ſignū laudabile, & radix morbi fuerit ex melancholia, ſignificabit quidē ſuper morbi conſumptionem, & hoc ſecundum plurimum.*

Si hypoſtaſis incipiat nigreſcere in colore poſt eius fuſcedinem, ꝓter ꝙ in morbo fuerit acutum aliquod & fuerit principium morbi ex cholera nigra, ſignificabit quidē quòd morbus ſit iam conſumptus: & maxime ſi cum hoc aſſit aliquod ex ſignis laudabilibus, quorum cōſequē
H ter memoriam faciemus. & hoc eſt quod dixit, ꝙ hoc eſt ſm plurimum totius vrinæ, & non contingit ſolū ſecundum hypoſtaſim eius.

308 *Si appareat nubes ſupernatans in ſuperiori parte vaſis, ſignificabit ſuper cruditatem, licet ſit in ea aliquid digeſtionis, quæ ex ventoſitate commiſcente ſe ei impeditur, & inde ſurſum eleuatur.*

Cum nubes ſupernatat in vrina, ſignificat quidem ſuper cruditatē, licet ſit in ea aliquantula digeſtio.
I Cauſa autem eius, quare ſic natat ī ſuperiori parte vaſis, eſt vētoſitas incluſa in hypoſtaſi, quæ nequit diſſolui: pro tanto prohibet deſcēſum eius ad fundum vaſis. & ob hoc dicit, ꝙ ſit in ea cruditas. hoc autem ſignum apparet in vrina a principio, dum incipit digeſtio fieri. Cum autem hypoſtaſis alba fuerit, ſignificat ſuper ſanitatem.

309 *Et ſcito quòd ſi videatur pendere in medio, quòd parua ventoſitas eſt in tali hypoſtaſi.*

Si in medio vrinæ pendeat nubes, ſcito quòd parua ventoſitas ī ea ſit, & etiam ꝙ ipſa ſit in medio digeſtionis ſuæ. K

Et ſcito quòd ſi præeunte citrina, fuerit alba, lenis, & coniuncta & inferius depreſſa, & talis continuo appareat, quòd digeſtio morbi ſit completa. 310

Si poſt hypoſtaſim citrinam appareat lenis, alba, & coniuncta ī partibus, reſidens in fundo, & talis continuo apparet, i. ꝙ non efficiatur citrina, poſtq̄ poſt citrinam alba fuerit viſa, & poſt conſequenter redeat iterato ad albedinem, ſcito ꝙ tunc iam fuerit digeſtio perfecta, & quòd morbus iam peruenit ad ſtatū ſuū, & ꝙ incipit declinare. Eſt ergo ſcitū ſatis ꝙ hę tres conditiones coniungantur. ſ. albedo, lenitas, & ipſius depreſſio in fundo vaſis: quę quidem ſignificant ſuper perfectionem digeſtionis laudabilis. albedo enī eſt ſignū laudabilis decoctionis: & ſimiliter coniunctio partium, & ipſius lenitas quantum ſignificant ſuper perfectam ipſius decoctionem: non tn inquantum eſt ſuperfluitas, ſed qa non remanſit in ea niſi pars terrea. M de natura enim partium terrearum eſt ꝙ petant fundum. & in ſumma ſuperfluitas cocta & digeſta grauis eſt, & lenis eſt indigeſta, ſicut patet in muchis, & polypis a naſo deſcendentibus.

Rememoratio ſubſtantiæ.

311 a hypoſtaſis incipit apparere, & ſi pſeuerat, ſi deſinit apparere.

Cvm[a] [*autem apparet hypoſtaſis non continuata,*] *ſignificat ſuper debilitatem virtutis.*

Si

A Si hypoſtaſis vno die vel duobus appareat, & conſequenter ceſſet apparere, & iterum poſt appareat itera to, ſignificabit quidem ſuper virtutis debilitatem ex priuatione operationum ipſius. vnde apparitio hypoſtaſis atteſtatur ſuper potentiam in operationibus ſuis.

312 *Si vero fuerint contenta in ea ſimilia fragmentis hordei, ſignificabit quidem ſuper raſuram venarum. ſed ſi aſſimilentur furfuri, et*

b cum *b [ſine] fœtore, ſignificabit ſuper vlcera veſicæ. ſi autem ſimilentur*

B *ſquammis metallorum, ſignificabit ſuper vſtionem & [laminationem continentem.]*

c leſionē vl rē ieidē tem.

in omnibus quidem his ſpecieb⁹ illaudabilis eſt hypoſtaſis, in qua operatus eſt calor extraneus: cuius eſt operatio contraria operationi, quā operatur calor elementalis & naturalis. Et hypoſtaſis quidem ſimilis fragmentis hordei ſignificat quidē ꝙ calor extraneus in tantum venas diſſoluerit, ꝙ eas corroſerit. hoc etiā ſignificat furfurea, ſi fuerit ſine fœtore, & cum febre. ſed ſi fuerit cum

C fœtore & ſine febre, ſignificabit vlcera veſicæ. Hypoſtaſis ſimilis battiturīs, & ſquamis metallorum ſignificat quidem ſuper violentiam diſſolutionis, & raſurę venarum.

313 *Si ſanies appareat in vaſe, ſignificabit ſuper apertionem apoſtematis.*

Apoſtema durum, dictum Arabice dubaylet, eſt apoſtema intrinſecum, difficilis digeſtionis & maturationis. eſt enim de genere apoſtematum exteriorū durorum ſcirrhoticorum. & plurimum cum e- D greditur ſanies in vrina, accidit hoc ex dubaylet in membris cibi, & vrinalibus, &c.

Si vero prolongetur egreſſus eius cum ſanguine corrupto, ſignificabit ſuper apoſtema phlegmonicū 314

Phlegmone ſm Medicos eſt apoſtema, ſuper quod ſanguis dominatur. pro tanto patiens hoc apoſtema mingit ſanguinem corruptum.

Cū autem hypoſtaſis petit fundum, & ſtermati ſimilatur, eſt 315

quidem ex humore groſſo, & crudo. & ſi cum eadem ſit arena miſta, ſcito illum cuius eſt, eſſe calculoſum. E

Differentia vero inter hanc hypoſtaſim & vere albam ſupra dictam, poteſt quidem haberi ex ſui figura & ſubſtantia. & hoc, quoniā iſta eſt viſcoſa in ſubſtantia, nō autem ſupra dicta. figura autē primæ hypoſtaſis albæ eſt acuta, non autē huiuſmodi.

Rememoratio odoris.

d *Priuatio quidem [fœtoris* 316 F

contingit ex priuatiōe coctionis & digeſtionis, aut ex indigeſtione, rōne cibi indigeſtibilis. d Multitudo vl fortitudo.

Priuatio fœtoris in vrina contingit duabus de cauſis: quarum vna eſt indigeſtio: alia eſt, quia natura rei digeſtibilis groſſa eſt non recipiens digeſtionem.

Omne illud, quod eſt ultimati 317

fœtoris, eſt ultimatæ corruptionis.

Fœtor quidem vrinæ eſt corruptiōis magnę ſignū exiſtētis ī corpe

G eius,cuius eſt vrina. vnde omne vltimati fœtoris ſignificat ſuper corruptionem vltimatam.

318 *Si autẽ odor eius ſit extraneus, horribilis,ſcito illum cuius eſt,pati morbum ueſicæ.*

Si fœtor vrinę fuerit horribilis, valde extraneus ſignificabit procul dubio vlcera veſicæ: de natura enĩ horum morborum eſt, ꝙ ſit in eis odor malus & extraneus. & inſuper malitia huius odoris diuerſificatur in generali ſm malitiam corruptio
H nis eius. Pro tãto inquit ſm opinionem Gale. ſi odor eius fuerit corruptus & extraneus. &c. intelligit ꝙ fœtor eius non ſit in gradu aliarum rerum corruptarum.

319 *Iam quidem retuli genera urinæ ſimplicia: ex dictis uero meis poterit quis uti in iudiciis compoſitorum ex eis.*

Quatuor ſunt genera vrinæ ſimplicia,de quorum quolibet locutus eſt in particulari, vtpote de ſignis ſumptis a colore vrinę, ſubſtantię, hypoſtaſis, & odore. vnde inquit, iã retuli ſigna ſimplicia: ex dictis vero
I meis poterit quis vti in hoc per ſe ſuper ſigna ex eis compoſita: i. ꝙ ex dictis ſuis poterit quis ſcire ſup qd habeat ſignificare, cum erũt iũcta ĩ vrina plura ex dictis generibus.

Rememoratio ſignorum ſumptorum a Fæcibus, e {& primo a quantitate.}

e

320 *Interdum atteſtantur fæces ſuper ſtomachum, & interdum ſuper inteſtina, & ipſum hepar.*

Fęce quidem atteſtantur ſuper K diſpoſitionem ſtomachi, inteſtinorum, & ipſius hepatis. ſunt.n. ſuperfluitates ipſorum membrorum.

Fæces quidem minuuntur ratione magnæ tranſmutationis alimenti, cum conuertitur in membris: niſi illius cuius expulſiua fuerit debilis, & attractiua fortis, ratione alicuius nocumenti contingẽtis. & hoc quidem ſignificat repletionem corporis patiẽtis ex malis humoribus. 321 L

Parua quidem quantitas fęcum egredientium ſignificat ſuper magnam tranſmutationem cibi. cum .n. trãſmutatio cibi in membris augetur & magnificatur, tunc quidem fæces minuuntur: & hoc quidem ſignificat ſuper fortitudinem digeſtiuæ, & debilitatem expulſiuæ, & fortitudinem attractionis attractiuæ, ratione alicuius nocumenti eidem contingentis. vnde hoc accidens ſignificat, ꝙ corpus patientis ſit plenum ſuperfluitatibus calidis. quare cauſa eſt, cum in eo fortificatur at- M tractiua: & hoc, qm̃ cum ſuperfluitates calidę augentur in corpore, ne ceſſitant procul dubio diſſolutionẽ: & inde contingit exceſſus, & dominium virtutis attractiuæ.

Si autem fuerint magnæ ĩ quãtitate, erit quidem ſignum quòd cibus non præbeat augmẽtum corpori, aut quòd attractiua ſit in eo debilis & diminuta, & expulſiua fortis ratione alicuius morbi, vel nocumenti. 322

Si

A Si vero fęces fuerint maiores debito ſm ordinem naturalem, ſignificabunt quidem ſuper alterum ex duobus, ſ. aut ꝙ cibus non conuertitur in corpus, ſicut dicit, & ꝙ mẽbra ipſius non ſuſcipiant iuuamentum ex eo, ratione alicuius malitię, aut ꝙ attractiua hepatis debilis ſit & diminuta, & expulſiua ſtomachi & inteſtinorum fortis ſit & excedens. & hoc ratione alicuius morbi contingentis membris prędictis.

223 *Si autem fæces fuerint albæ, erit oppilatio* [b] *[vel ſcirrhoſis] imeatibus cyſtis fellis. Et icteritia quidem eſt ex ſignificantibus ſuper hoc ſenſibiliter. ſub hoc etiam genere eſt vrinæ citrinitas: niſi cum corpus humore phlegmatico, vel mala cõplexiõe frigida inficiatur.*

b

B Poſtquam ipſe perfecit capitulũ de ſignis ex quantitate fęcum, incipit nunc loqui de ſignis ſumptis ex qualitate earum. Incipit autem in hoc a colore earum, & dicit, ꝙ ſi fuerint fæces albæ, ſignificabunt ſuper vnũ ex duobus, ſ. ꝙ oppilatio vl' ſcirrhus ſint genita in meatibus cyſtis

C fellis. quod quidem confirmatur, ſi icteritia ſuper patientem appareat, & vrina ſit ualde citrina. Cum enĩ meatus cyſtis fellis ſunt oppilati vel clauſi, tunc quidem nequit tranſire ad ipſam cyſtum fellis, pro tanto regurgitat tunc ad hepar & venas, & natura demum impellit eam ad cutim, & contingit inde icteritia. Cum enim puenit cholera ad cyſtim fellis. corrumpitur, vt dictum eſt, neq; mittit quidem ipſa cyſtis ad inteſtina quod ex ea conſueuit delegare ad ipſa, pro tanto egreditur fæx cibi albi coloris. & quia ſi cauſetur cho D lera citrina in hepate, egreditur quidem cum his accidentib⁹ vrina multum in citrinitate tincta, & inde ꝓculdubio ſignificat ſuper icteritiã. Secundum autem, ſuper quod attеſtantur fęces prædictæ, eſt dominiũ humoris phlegmatici in corpore, vl' malæ complexionis frigidæ: quod quidem contingit ex diminutione, vel priuatione choleræ rubeę. hoc autem ſignificat ſuper corruptionẽ & deſtructionẽ corporis. hoc. n. con tingit ex *corruptione vnius ex qua *a.l.dñio tuor eſſitis, vel humoribus corporis E

Si vero appareant rubeæ vel 324 *ignitæ, ſignificant ſuper exceſſum & dominium cholerę rubeę.*

Cum quidem fæces intenſa rubedine tinguntʼ, ſignificant quidem ſuper dominium cholerę rubeę, ex cõplexione eius, cuius ſunt generatę,

Sed ſi ſimilentur porro, aut viridi æris in colore, ſignificabunt quidem morbum, & malitiam magnam. 325

Si fæces colorentur colore ſimili colori porri, aut viridi ęris, ſignifica F bunt quidem ſuper magnum periculum patiẽtis & malitiam morbi. tales. n. fęces ſignificãt ſuper exceſſum & dominium vnius ex duab⁹ ſpeciebus cholerę. de quibus quidem duabus ſpeciebus cholerę dixerunt, ꝙ cęteris ſpeciebus eius ſunt deteriores, & ꝙ ſignificant ſuper vehementem vſtionem,

Cum autem apparebunt nigræ 326 *in colore, hoc quidem continget ex forti & antiqua frigiditate corporis cuius ſunt: & ſi tales appa-*

G *reant in morbo acuto, ſignificabunt ſuper mortem futuram in propinquo.*

Si fæces appareant nigræ, ſignificabunt magnam frigiditatem patiẽtis ab antiquo generatam. & ob hoc humor niger dominatur in corpore ipſius. & ait ꝙ cum tales fæces apparent in violenta & acuta ægritudine, ꝙ ſignificat ſup propinquã. Hippocrates autem inquit, ꝙ in principio morbi cum tales apparent, mortem & malum denunciant.

H 327 *Si autem fæces fuerint durę, ſignificabunt ſuper fortitudinem attractiuę, aut ſuper calorem vrentem, vel ſuper cibum ſtypticum, et conſtrictiuum.*

Si appareant fæces durę, hoc quidem contingit altera ex tribus cauſis, ſcex dominio & fortitudine attractiuæ hepatis, aut ex forti calore fæces indurante & exiccante, aut ex cibo, qui habet natura ſua vẽtrem cõſtringere & conſtipare, i. ex cibo duro, arido & ſicco.

I 328 *Si vero fuerint fæces molles, et liquidæ, non erit fortis attractiua in corpore, aut in corpore erit frigiditas mala, aut hoc contingit ex mala alia diſpoſitione corporis, vel ex cibo qui ſoluit ventrem, & mollificat per naturam ſuam.*

Tribus quidem cauſis apparent fæces molles & liquidæ. quia aut attractiua hepatis eſt debilis, aut quia excedens frigiditas dominatur ſuper membra digeſtionis, aut quia patiens comedit cibum, qui de natura ſua laxat & mollificat ventrẽ: & quandoque contingit hoc ratione humorum & ſuperfluitatum ad ipſas infixarum. K

Si differatur et tardetur egreſſus fæcum poſt cibum ſumptum, hoc quidem contingit ex difficultate digeſtionis ipſarum, aut diminutione & debilitate expulſiuæ, aut forti frigiditate, aut ex vẽtrẽ neceſſario conſtringentibus. 329

Poſtq̃ locutus eſt de quantitate fæcum, & qualitate, incipit nunc loqui de tempore & hora exitus earũ. Vnde ĩquit, ſi differatur egreſſus fæcum, & tardior ſolito efficiatur, erit quidem cauſa huius: aut quia inteſtina cum difficultate digerunt eas, & hoc ratione alicuius morbi & nocumenti exiſtentis in eis, vel ratiõe groſſitiei cibi earum: aut quia diminuta eſt expulſiua ratione excedentis frigiditatis exiſtẽtis in membris digeſtionis, pro tanto etiam producitur tempus digeſtionis ſeu egeſtionis: aut ratione aliquorum vẽtrem conſtringentium de neceſſitate: & hæ quidem ſunt cauſę colicę. contingit etiam ex apoſtemate, oppilatione, ventoſitate, & humore groſſo & viſcoſo. L

Si autem citius debito egrediãtur, hoc quidem erit ratione cibi non conſtrictiui, ſed potius per naturam ſuam mollificantis & [ſoluentis:] aut ratione humorum & humiditatum ad eas fortiter impulſarum: vel ratione meſeraicarum non ſugentium, & attrahentium: aut ratione nocumentorum in inteſtinis contingentium, utpote M 330

a lubrica tis.

apo-

A *apostematis uel ulceris, aut corruptionis digestionis, & aliarum specierum morborum eisdem contingentium.*

Egressus fœcũ citius debito causa est vnum horum, quæ retulit, vel plura vno. Nam hoc est aut ratione cibi mollificatiui & lenificatiui, puta maluæ & similium: aut ex multis humoribus ad eas infusis: aut ratione debilis & diminutæ attractionis meatuum fugentium, quæ Arabice meseraicæ dicuntur: & sunt venæ, quibus hepar attrahit succositatem
B cibi ab intestinis, ratione malę complexionis frigidę, vel oppilationis ĩ eis existẽtis: aut ratione alicui⁹ morbi contingentis in ipsismet intestinis, sicut ratione vlcerum in eis generatorum. ipsa nanq; lędunt ea ratione fluxus, & infusionis contingẽtis eis ex stomacho: pro tãto nequeunt fæces tempore naturali, & debito retinere, quandiu ſ. consueuerũt, & ob hoc impellunt eas citius debito. Contingit hoc etiam ex multa & magna humiditate in eis existente adeo cito faciente cibum ab eis lubricari, ne imprimant in eo aliam
C operationem manifestam. & hoc q dem est vna ex causis mòrbi noti in lubricitate intestinorum. hęc autem accidentia contingunt interdũ stomacho. Contingit etiam hoc ex malitia complexionis sine materia. & hoc innuit cum dicit: & aliarum specierum morborum eisdem contingentium.

Si egrediatur cum sono, significabunt super magnam vẽtositatẽ.
331

Hoc de se manifestum est, & notum.

Si vero fuerint mistæ saniei, significabunt super apostemata in organis cibi existentia.
D 332

Organa cibi dicuntur ventres, in quibus coquuntur & sunt, ſ. intestina, stomachus, & hepar.

Sed si appareat sanguis cũ eis, significabit quidem super ulcera,
332 b excoriationem.
& b [tinesmum.]

Proculdubio sanguis egrediens cum fęcibus signat sup vlcera intestinorum, & compressionem fortẽ, quę tinesmus dr, si dolor affit intestinorum, & ventris. nam si sit hoc E absq; dolore, erit hoc proculdubio ex apertione orificiorum venarum.

Si autem sunt multum fœtida significabunt super magnam corruptionem. Si vero velut oleum supernatat eis, significabunt super liquefactionem pinguedinis corporis, & c [erunt proculdubio odoris acetosi ex humore acetoso.]
333
c si erunt odoris acetosi, tũc illud erit ex phlegmate acetoso.

Fœtor fęcum contingens est aut ex ratione corruptionis humorum corporis, aut ex malitia digestionis, F oleoginositas earũ aũt contingit interdum ex dissolutione & liquefactione sepi, & adipis renum: & interdum ex liquefactione pinguedinis totius corporis. & earum acetositas contingit ex melancholia.

Rememoratio signorum sumptorum a Sudore, d {& primo a quantitate.}
d ——
e ——

Sudor multus in morbis c [humidis factus,] f [
335 f signat sup hũiditatem, &

G *Jest ex accidentibus vim et naturam ipſorum referentibus, neque eſt ſicut ille, ex quo ſit iuuamentum.*

Sudor quidem multus eſt vnum ex accidẽtibus factis in morbis humidis, nec eſt ſicut ſudor factus in purgatione & mundificatione corporis, ex quo ſ. conſequitur patiens iuuamentum: immo proculdubio ſignificat ſuper vim & naturam ipſorum, i. q̃ ſudor contingit ei omni die morbi, & ſi non ſunt dies criti
H ci, & purgationis.

336 *Superfluus autem in vltimo cũ caſu virtutis patientis, contingit proculdubio ex labore, & debilitate virtutis, & naturæ, vnde mors eſt in propinquo.*

Sudor ſuperfluus in vltimo cum caſu virtutis patientis, nequaq̃ eſt ſignum laudabile euacuationis: cui⁹ cauſa eſt labor, & debilitas virtutis & naturę, contingens ei ex fatigatione, quã paſſa eſt ex violentia & malitia morbi. pro tanto cum apparebit talis ſudor, ſignificabit ſup mor
I tificationem naturę, & virtutis.

337 *Sed paruus ſudor in morbis, ſuper oppilationem & clauſionem cutis, & groſſitiem humoris, & debilitatem expulſiuæ, & paruitatem digeſtionis, & ventris mollitiem & fluxum ſignificat.*

Cauſa quidem parui ſudoris in morbis eſt, aut quia porri cutis ſunt clauſi: aut quia humor faciens morbum eſt difficilis digeſtionis, & difficilis diſſolutionis: aut quia virtus expulſiua eſt debilis: aut quia virtus digeſtiua eſt debilis: aut quia vẽter pa K
tientis eſt leſus. & interdum coniũguntur oẽs hę cãę, aut plures ex eis.

Si appareat ſudor valde albus 338
in morbis, ſignificabit ſuper humorem phlegmaticum. Si vero ſit citrinus, ſignificabit ſuper cholerã citrinam. Et ſi niger, ſuper melancholiam. Si autem ſit rubeus, erit morbus ex ſanguine. Et ſimiliter præbet nobis ſigna ſuo ſapore.

Quia ſudor eſt ſuperfluitas tertię digeſtionis factę in membris: ideo L
color eius ſignificat humorẽ in corpore dominantem. & hoc, qm̃ ſuperfluitas conſequitur ex neceſſitate colorem humoris dominantis in corpore eius, cuius eſt ſuperfluitas. & intellexit ex dicto ſuo, cum dixit: Et ſimiliter præbet nobis ſigna ſuo ſapore: q̃ ſudor etiam ſuo ſapore ſuper naturam humorum dominantium atteſtatur. Vnde ſua dulcedine ſignificat ſuper dominium ſanguinis, & ſua amaritudine ſupra choleram, & ſui ſalſedine ſuper phlegma ſalſum & ſui acetoſitate ſup acetoſum, & M
ſui inſipiditate ſuper inſipidum, & ſui acerbitate, & auſteritate ſuper melancholiam.

Sudor ſubtilis contingit ex ſub 339
tilitate humorum, & groſſus ex groſſitie eorundem.

Hoc quidem eſt notum: manifeſtum. n. q̃ ſubtilis ſignificet ſup ſubtilitatem humorum, & groſſus ſup groſſitiem eorundem. neceſſe eſt. n. vt ſuperfluitas aſſimiletur ei, cuius eſt ſuperfluitas.

Si

A *Si autem fuerit vniuerſalis in*
340 *toto corpore, eſt bonus. ſed ſi ſit particularis & ſpecialis in uno loco, eſt malus, & illaudabilis.*

Si ſudor accidēs in aliquo ex diebus morbi fuerit per totum corpus vniuerſalis, erit bonum ſignū & laudabile. ſi vero ſit ſolum in vno loco corporis, erit malus. Nam ꝙ fiat vniuerſaliter per totum corpus, hoc quidem eſt ex dominio naturæ ſuper humorem facientem morbum, & diſſolutione & emiſſione ipſius per ſudorem. Quòd autem fiat ſolum ī
B vno membro, hoc quidem contingit ex pugna & violentia expellendi nocumenti humoris in locō illo.

341 *Qui etiam contingit tempore ſuo unà cum circuitibus & paroxiſmis febrium, aut in die critica, eſt quidem bonus & laudabilis, contrarii autem bonitas lōginqua eſt & remota.*

Sudor accidens tempore laudabili eſt ille, qui accidit ī die critica, aut qui contingit vnà cum circuitibus, & paroxiſmis febrium: hoc eſt ſūdor, per quem febris diſſoluitur, &
C totaliter eſt bonus & laudabilis: & contrarius illaudabilis, & eſt ille, q accidit in die non critica, nec in circuitibus febrium.

Rememoratio ſignorum Prognoſticorum a {generalium.}

a ——

342 *Prognoſticatio diuiditur ī referentem & ſignificantem morbum futurum generari in ſano, & in ſignificātem, quod debet contingere patienti in morbo ſuo.*

Signa prognoſtica ſuper illud, qđ D
eſt futurum, diuiduntur in duas ſpecies: quarum vna eſt ſignorum prognoſticantium morbum futurum generari in ſano: & ſecunda eſt ſignorum prognoſticantium ſuper illud, quod eſt futurum patienti ex bono, vel eius contrario.

Signa autem referentia ſuper 343
ægritudinem futuram ſumuntur ex accidentibus ſignificantibus ſuper repletionem, uel euacuationem cerebri, aut reſidui corporis.

Signa ſignificātiua ſuper morbos E
futuros ſumuntur ex accidentibus ī corpore apparentibus ſuper multitudinem humorum in eo, aut ſuper ipſorum diminutionem ſignificantibus. & hoc, qm̄ morbi accidunt ex his duabus ſpeciebus, ſex augmento & diminutione humorum in corpore exiſtentium.

Significat autem ſuper repletionem quies, multitudo cibi, raritas balnei: & exercitii: ex his namque accidentibus contingit repletionis ægritudo, & his contrariæ prognoſticant ſuper [b] *[intentionis] ægritudines.* 344 F

b diminutiōis vl̄ remissionis.

Accidentia ſuper repletionem atteſtantia ſunt velut quies, & aſſumptuo multi cibi, & rarus introit⁹ balnei, & diminutio exercitij. Hæc autem omnia ſunt cauſæ efficientes morbos de repletione. vocauit tamē ea accidentia, eo ꝙ ſunt Medico ſigna, & ſunt ſecundum veritatē cauſæ continuæ repletionis penes virtutem: & eis contraria ſunt cauſæ diminutionis humorum.

Signa

G Signa repletionis, & primo ſecundum uirtutem.

345 *Genus repletionis diuiditur in repletionem penes uirtutem animæ, quæ ſi fuerit reſpectu immutatiæ, & digeſtiuæ, nequaquam erit appetitus comedẽdi laudabilis, eritq; egeſtio mollis & liquida, neq; erit digeſtio in urina.*

In hac arte notat repletionem. & diuiditur primo ī duas ſpecies. Quarum vna eſt, cum humores graues
H ſunt & multi, reſpectu tamen virtutis corporis: verum non ſunt multi & abſolute excedentes reſpectu ſunt & hęc quidem repletio nota eſt, quę ſ. dicitur repletio penes virtutem. Secunda etiam eſt nota, quę dicit repletio penes cõcauitates organorũ. hoc autem eſt cum ſunt humores multi per ſe & abſolute. Incœpit autem primo a ſpecie repletiõis penes virtutem. vnde inquit, ꝙ genus eius diuiditur primo penes animæ virtutes. nam ex ea eſt quędam reſpectu virtutis immutatiuę, ſuper quam repletionem ſignat appetit' cibi mal'
I & illaudabilis, egeſtio mollis & liq da, & priuatio digeſtionis vrinę.

346 *Significatur autem ſuper repletionẽ reſpectu uirtutis motiuæ, ex grauitate & læſione motus.*

Significatur autem lędi virt' motiua ſm locum: eo ꝙ lędatur & grauetur faciens ex motu locali.

347 *Si autem ſit repletio reſpectu pulſatiuæ, erit quidem patens debilitas, & pigritia pulſationis eius,*

Si vero repletio fuerit penes virtu K
tem pulſatiuam, ideſt vitalem, erit pulſus debilis.

Cauſa uero debilitatis animarum ſeu potentiarũ eſt illud, quod nequeunt pati ex chymis: nam parum ex eis lædit & grauat eas, non autem ideo quia membrorum concauitates ex eis repleantur. 348

Hoc accidit ex hac repletione venarum. & oſtendit ꝙ ipſa læſio non accidat ex repletione cõcauitatum venarum, ſed potius ex debilitate
L virtutum, & malitia chymorum. vnde eſt ac ſi diceret, hæc ſpecies repletionis ideo accidit, quoniam animę ſeu potentię debiles fuerint ex chymis uel humoribus aggrauatę: vnde nequeunt eos tolerare. Nam propter ſui debilitatem lęduntur in delatione & tolerantia eorum: quanq; minimę concauitates membrorum ex eis repleantur.

Signa repletionis ſecundum membra.

Eſt autem alia repletio á prædicta penes concauitates organorum, ſ. cum non poterunt tolerare id, ex quo membrorum concauitates replebuntur. 349
M

Hæc ſecunda ſpecies repletionis eſt quidem penes cõcauitates organorum. vnde eſt ac ſi diceret ꝙ, anguſtentur ab illis humoribus. Et quia notum eſt, ꝙ concauitates prędictę cedente ſanguine repleantur, ideo inquit: ſ. cum non poterunt pati ex eo, quo membrorum concaua replcantur.

Hoc

A

350 *Hoc autem genus contingit ex repletione aut ſanguinis puri & mundi, aut cholerę, aut humoris phlegmatici. interdum autem animę ſeu potētię fortes ſunt, nec grauant eas chymi.*

Hoc quidem genus repletiōis eſt ex ſanguine, ſ. aut ex ſanguine mūdo & puro ab alijs hūorib⁹, aut ſanguine cū dominio cholerę rubeę, aut humoris melācholicī, aut phlegmatici. & eſt quidē poſſibile ꝙ omnes animę fortes ſint, & ꝙ non percipiant repletionem iſtam.

B

Signa dominiī ſanguinis.

351 *CVm dominatur ſanguis alius humoribus, adſunt ſomnus & dolor capitis in exceſſu, cū tumore & rubore uenarum. Eſt á poßibile quòd inde cogitatiōes mutentur, cum grauitate capitis, & debilitate, & fatigatione ſenſuū. Reperitur etiam tactu* c *[calidus cum grauitate humorum, & ſcapularum, & cum oſcitatione.] Et* d *[ſunt interdum grauia latere, et hypochondria, & manifeſtus fluxus ſanguinis a naribus, cum alycibus: & etiam uenter eſt laxus, non tamen multum cum delectatione, & ſuauitate uitæ:] & apparebunt ſomnia letitiæ, & iocunda cum uarietate & multitudine colorum. Accidet etiam pruritus in loco phlebotomiæ, cum rubedine oculi inſolita, et apoſtematibus, aut variolis, aut puſtulis corporis, & opinabitur ſe comedere dulcia in ſomnis, & uidebitur quòd guſtet dulcia, & ſi prius ea non comederit. Vnde ſi hæc accidentia ſint in uere, aut in principio iuuētutis nouellæ, ſignificabunt quidem nobis ſuper ægritudines ex ſanguine generandas: quia quidem de facto cōſequenter apparebunt.*

D

Hęc enim omnia accidētia ſunt ſuper ſanguinem ſignificantia. & quod dicit hic, eſt de ſe notum. Horum autem accidentium ſunt tres ſpecies. Nam quędam ex his accidentibus ſuper dominium naturalis ſanguinis ſignificantibus apparent in vigilia, ſicut color rubeus, & fatigatio ſeu cōcuſſio, & ſimilia his ſeu huic ſpeciei. Et quędam ex eis videtur in ſomnis: vtpote ſi ſanguis in ſomno, aut ſi videatur ei, ꝙ comedat tunc aliquid dulce. Et quędam ex ipſis ſunt cauſę multitudinem, ſeu magnitudinem ſanguinis efficiētes. quę ſi fuerint cibi, ſunt velut eſus dulcium: ſi autem fuerint accidentia animę, ſunt velut gaudium & lętitia. Sed ſi fuerit ex temporibus anni cōueniens in hoc, eſt ſicut vernale. Si vero fuerit ętas ad idem conueniens, eſt ſicut ętas iuuentutis, & adoleſcentię. Tacuit de multitudine extenſionem & ſolutionem faciente vel inferente, quia noluit dolorem ex ſolutione cōtingere cōtinuitatis. Et cauſa quidem accidentium poſt ſanguinis generationem contingentium eſt calor ipſius ſanguinis, aut eius humiditas. Vnde exempli gratia, calor ſanguinis eſt cauſa doloris capitis, & ei⁹ hūiditas

E

F

cauſa

a ſcapula rū, & oſcitatio, & caliditas, & grauitas.

c d qſique grauant ſupcilia, & frōs, & manifeſt⁹ flux⁹ ſanguinis narū, & alyces: & venter ét ē lenis ſi ſrpflue & ē alacris vita ei⁹ gaudēs & læta.

G causa somni superflui. Et prurit9 quidem contingens in loco phlebotomiæ significat super dominium, & multitudinem sanguinis, in eo qui vsus est phlebotomia. Et causa qui dē apertionis sanguinis est esus dulcium. & sapor dulcium in somno est, quoniā anima seu potentia imaginatiua sequitur complexionē corporis, imprimitq; & assimilat quod ab extra sentit, & percipit.

Signa choleræ.

352 H *Cvm dominatur cholera citrina aut crocea, apparet quidem color cutis citrinus, cū debilitate, & casu appetitus cibi: & reperit ille in quo dominatur oris amaritudinem, & mordicationē ex ipsa cholera rubea in stomacho contingentem: acciditq; ei uentris solutio, cum qua est cholera rubea, & insomnietas cum profunditate oculorum, & siccitas oris & linguæ: & eius urina est in colore ualde citrina, acciditq; ei syncope, &* I *riget cutis eius cū permistione, & perturbatione: accidit ei sitis post ieiunium, & apparent ei in somno corruscationes cum subtilitate pulsus, & calore corporis. Sunt etiam ex his accidentibus multa, & frequens balneatio in aquis calidis, & sulphureis: & motus laboriosi qui fiunt in regionibus, & [a] [illis septentrionalibus,] & frequēs & continuus esus acutorum, & maxime si fiat tempore æstiuo.*

a meridionalib⁹, & ętas iuuētutis.

Hæc omnia signa diuiduntur in K tria genera, quorum quidem rememorationem præmisimus, in quæ, s. signa dominium sanguinis significantia diuiduntur: hoc est dictum, ꝙ accidentia dominium cholerę rubeæ significantia sumuntur a tempore somni, aut ex parte vigiliæ, vel a generantibus eam. Et accidentia ex dominio cholerę rubeæ contingentia sequuntur ipsius complexionem, aut colorem, aut saporem. Cō sequentia autem ipsius complexionem sunt velut casus appetitus: nā ratione frigiditatis viget appetitus. vnde cum calefit os stomachi, i quo L existit appetitus, cadit quidem appetitus. Sequitur etiam insomnietas, & exiccatio complexionum ipsius, ꝙ quidem calida est & sicca: sicut ēt est de siti. Solutio etiam quidem vētris contingit ex acumine & mordicatione ipsius. & ipsius mordicatio contingit ratione caloris, & siccitatis eius. & similiter turbatio, & iracū dia. Et amaritudo quidem oris sumitur ex sapore eius. Et color significat per se super substantiam ipsi9, cum egreditur per vomitum, vel secessum plus solito. Quæ autem ipsas efficiunt sunt (vt inquit) multa M balneatio in aqua calida per naturam, & obuiatio rerum calidarum exteriorum, & esus medicinarum calidarum, & motus vlumatus, vigiliarum instantia, ira, & angustia.

Signa melancholiæ.

353 *Si uero cholera nigra in corpore dominetur, erit quidem fuscus color corporis cum forti & ingi meditatione, & cogitatione, &*

ap-

A *appetitu cibi fortis, & reperietur in ore ſapor acetoſus.*

Sequitur quidem fortis medicatio poſt melancholiam. nam de natura melancholiæ eſt offuſcare animam, & exterrere ex caſibus in tempore contingentibus. contingit autem appetitus fortis: quoniam radix, ſeu principium motus appetit⁹ cibi eſt ex humore, quem infundit ſplen ad os ſtomachi. vnde ex magna infuſione huius hūoris ad hūc locum augetur appetitus cibi: ſed reperitur in ore acetoſitas, qm̄ cholera nigra eſt acetoſa.

B 354 *Eſt etiam cum malitia animæ* b*[intuitus fortis, & affixus,] & pulſus durus eſt, & tardus.* c[

]

b cū qua accidit chatrub vel cutubut.

c Et ſtōi uētris cōſtrictio & morphea nigra, & timor & vigilia abſq; agitatiōe, & iguſtia

Malitia animæ cum forti intuitu, i. cum iugiter inſpicit hominem cū facie iracunda & terribili, accidit quidem patienti ex nigra cholera. & hoc, quoniam cholera nigra eſt ſanguini contraria. vnde quia ſanguis ex ſui natura lætificat, de neceſſitate oportet ꝙ melācholia habeat C triſtitiam & triſtitiam excitare. Gale. autem ſic aſſerit animam deſolari ex humore nigro, ſicut deſolatur quis ex tenebra & obſcuritate. Hoc autē dictum eſt ſicut truffa & canticum. & hoc ideo, quoniam ſi hoc eſſet, cogeretur de neceſſitate ponere ꝙ ſanguis eſſet albus, & ſplendidus. Duricies vero pulſus ex ſiccitate eius humoris contingit. Congregatio quidem ſeu collectio ſtomacho contingit ex ſiccitate cholerę nigrę. & inde contingit etiam inſomnietas. verum priuatio irę, & furoris contingit ex ipſius frigiditate. & talis quidem melancholia macleboziat nominata, generatur ex hoc humore. D

Et vrina quidem eſt alba, tenuis, & cruda: nec eſt in egeſtione decoctio. 355

Tenuitas autē vrinę eſt ex groſſitie cholerę non permittente egredi ex vrina niſi tenue & ſubtile: verum eius albedo ex digeſtionis priuatione contingit. ideo etiam eſt egeſtio indigeſta. nam quod digeſtū eſt & coctum ex humoribus, calidū eſt & humidum: talem enim habet formam & naturam, quod digeſtio E operatur.

Et cibus ſiccus aridus, anxietas, timor d*[cōtinuus,] et triſtitia.* 356

d frequēs

Hæ quidem cauſę choleram nigram efficientes ſunt, ſ. cibi ſicci, & accidentia] animæ talia, quæ ponit expreſſe in textu.

Videtur etiam quòd interficiatur in ſomnis: apparentq; in ſomno eius omnia eum exterrentia. 357

Hæc autem contingunt ex timore melancholiam conſequente. F

Aetas ſenum, autumnus, & e*[habitationes meridionales,] & corporis macies.* 358

e regio ſeptētrionalis.

Aetas quidem ſenectutis neceſſitat dominium huius humoris, eo quòd ſit affinis complexioni eius: & idem facit autumnus, & habitatio aperta a meridie. corpus etiam macrum eſt conſimile generationi huius humoris.

Signa

G

Signa phlegmatis.

359 *Si dominetur humor phlegmaticus in corpore, aggrauabitur caput eius, somnus eius erit lõgus, & [a][fatigabitur iter agendo de facili,] & erit eius appetitus debilis, cum repletione penes virtutem, & [b][turbationem seu permistionem, & sopita laxitate.]*

a erit piger factionibus, & motibus.

b pigritia I deãbulatiõe, & sopita laxitas absq; consuetudine.

Grauitas quidem capitis, & longus somnus ratiõe hũiditatis phlegmatiq; contingunt, & similiter fatigatio. & ob hoc hæc accidentia comitantur etiam dominium & abũdantia sanguinis. & diminutio quidem appetitus contingit ratione humiditatis: nam appetitus viget per frigiditatem & siccitatem. Exegressu autem huius humoris a dispositione naturali grauantur virtutes, contingitq; inde repletio penes virtutem. & similiter humiditas ipsius est causa permixtionis & fatigationis in actione itineris: suppositio tamen q̃ non contingat ex priuatione exercitij.

H

360 *Ex his etiam est fluxus saliuæ, & sputi, & tumor vultus, & color patientis albus, & erit in pulsu eius [c][occultatio,] & tarditas, & in vrina turbulentia, & großities, & eruditas.*

I

c grossities.

Causa fluxus sputi, & saliuæ est manifesta. verum tumor vult⁹ ideo contingit. quoniam cum humor phlegmaticus dominatur in nutrimento membrorum, reperitur ī mẽbris quędam dispositio inchoationis hydropis: & tunc contingit tumor vultus, & pedum. Et intelligo quidem per tumorem vultus, tumorem palpebrarum, & carnis sub oculis existentis. Tarditas quidem & occultatio pulsus ex frigiditate contingit. Inde etiam contingit vrinę turbulentia, grossities, & eruditas: & color qui dominatur in corpore, est albus, turpis, & fuscus, palidus.

K

Nec est in eo sitis, nisi fuerit phlegma salsum, aut putrefactio affuerit. 361

In eo quidem, ī quo phlegma dominatur, minime sitis accidit: nisi tñ illud phlegma fuerit salsum, aut putrefactum, s. efficiens febrem.

L

Ex his etiam accidentibus sunt 362 *vsus omnium ciborum humidorũ, & frigidorum, & ætas senectutis, & tempus hyemale, & priuatio exercitij, & balnei, & excedens quantitas cibi, & habitatio humida ratione fluminum, & apparitio marium in somnis, & querimonia ex incubo facta, & in potentia digestionis chyli.*

Hæc quidem agunt & efficiunt humorem phlegmaticum, s. cib⁹ frigidus & humidus, & ętas senectutis, & tempus hyemale, & obmissio exercitij & balnei, & augmentum cibi, & villa humida ex multitudine aquarum. hæc enim omnia habent conformitatem in complexione cũ humore phlegmatico. Somniũ autem aquarum, & marium, & querimonia ex incubo, & illi potentia digestionis chyli, i. cibi in stomacho, hæc quidem omnia sunt accidẽtia humorem phlegmaticum cõsequẽtia. Incubus quidem morb⁹ est simi-

M

lis

A lis epilepſiæ, qui tempore ſomni contingit pro tanto eſt ſignum prognoſticum futuræ epilepſiæ. Et epilepſia quidem eſt ſpaſmus,& motº illaudabilis accñs cerebro & neruis ex humore phlegmatico, aut vento ſitate phlegmatica.

363 *Cum autem apparebunt tempore ſanitatis continuo accidentia de neceſſitate ſuper aduentũ ægritudinum ſignificantia, eſto ſolicitus in ablatione eorundem.*

Hoc quidem præceptum eſt vniuerſale in hac arte:& hoc eſt,qcum
B quis videbit aliquod ex accidentibº morborum iam ſanis accidiſſe,q debet operam dare circa curam eius. Hæc autem ſpecies ſignorum ſignificantium tempore ſanitatis ſuper futuras ægritudines eſt alia ab illa ſpecie ſignorum,quæ ſignificat ſuper dominium quatuor humorum. & ideo Medici fecerunt de eis tractatum & capitulum ſpeciale. Ex illis autem ſignis ſunt iſta, continuº motus,& iectigatio faciei, quæ torturã futuram oris prognoſticant:& vniuerſalis iectigatio totius corporis, q futurum ſpaſmum nunciat. Ferunt
C etiam q fatigatio ſine cauſa manifeſta extrinſeca,& caſus appetitº prognoſticant futuram febris generationem. Sic etiam ferunt q multitudo furunculorum ſeu vlcerum prognoſticat apoſtemata futura in cõcauitatibus membrorum. Et dolor grauatiuus in inferiore parte vẽtris ſignat ſup lapidẽ, aut ſuper futurã gnationẽ aꝑatũ in illis locis. Et dolores quidem dextri latetis ꝓgnoſticãt ſuper oppilationes hepatis, & ſup futurã gnationẽ aꝑatum in eodem. Et vſtio quidẽ vrinę ſignat ſup vlcera veſicę. Et incubus quidẽ ſignat D ſup futurã epilepſiam. Poſuere etiã multa alia ab iſtis, q̃ retulerunt ſub hoc capitulo in libris ſuis. Poſtq̃ pfecit ſermones ſuos ſup ſigna ꝓgnoſtica ſignantia tempore ſanitatis generationẽ ęgritudinum ī futuro, incipit nunc hic referre ſigna ꝓgnoſtica tpe morbi ſignificantis ſuper futuram ſalutem, aut mortem.

Rememoratio ſignorum prognoſticorum tẽpore morbi contingentium.

E *Xſignis prognoſticis eſt ſignificans mortem futuram.* 364
Et ex eis eſt, quod ſignificat futuram ſanitatem ſeu euaſionem.&
d *[proprie ex his eſt ſcientia prognoſtica.]*

d hæc in ſola ꝓgnoſticationis declarant

Signa,quæ in hoc capite reperiũ tur,diuidunt primo in partes duas: quarum vna eſt ſignorum ſuper futuram generationem ſanitatis ſignificantium. alia autem eſt ſignorũ ſignificãtium ſuper mortem futurã. Et proculdubio ſcientia de iſtis ſignis eſt propie ſcientia prognoſticationis:& ſunt illa,quæ ponuntur F in hoc capitulo.

Ex ſcientia iſtorum videbit Medicus,& ſciet quis moriatur, retrahetq; inde manus ſuas a cura eius: ſicut etiam videbit ex ſcientia eorundem quis euadere debeat, & curari, pro tanto notificabit & prognoſticabit illud. 365

Ex ſignis his conſequitur Medicus ſcientiã perutilem & iuuatiuã. Nam Medicus ſcit quidem ex eis quis

G qnis moriturus ſit ęgritudĩe ſua cũ vocabitur ad curandum eum: vnde ſignificabit illud amicis ſuis, & retrahet ſe a cura eiuſdem. ſic ét ſciet ex eiſdem quis euaſurus ſit a morbo ſuo: ꝑ tanto prædicit curã & euaſionem eius amicis ipſius patientis, & dat operam circa curam ipſi⁹.

366 *Principium huius ſcientiæ eſt ſcientia de temporibus morborũ, & eo quod apparet in eis de diſpoſitione morborum. eſt etiam ſcientia de longitudine, & breuitate,*

H *fortitudine, & violentia, debilitate, ſeu tranquillitate ægritudinum, & etiam de iudicio eius quod debet generari ex criſi in tẽporibus morbi.*

Hæc quidem ſigna diuiduntur diuiſione prima in tria genera ipſorum, ex quorum vno habetur ſcientia de temporibus morborum, & eo quod apparet in eis ex ſignis laudabilibus & illaudabilibus. Ex ſecundo habetur ſcientia longitudinis, & breuitatis morbi, & acuitatis & leuitatis eius. & hoc quidem intellexit per fortitudinem ſeu violentiam, de

I bilitatem ſeu tranquillitatem morbi. Sed ex tertio habetur ſcientia eius, quod debet generari ex ſpeciebus criſis laudabilis, ſeu illaudabilis in temporibus morbi.

De temporibus morbi.

367 *IN quolibet morbo ſunt diuiſa tempora, in quorum aliquo cõtingit mors, & uita vel ſalus, & ſunt principium, augmentum, ſtatus. in quolibet poteſt mors contingere. In quarto autem, quod declinatio appellatur, non contingit* K *mors, niſi contingat error vndecunque.*

In quolibet morbo ſalubri ſunt quatuor tempora: & ĩ quolibet triũ primorum ex eis, ſ. in principio, augmento, & ſtatu contingit mors & ſalus: verum in quarto non contingit mors, niſi ex aliquo errore vndecũque contingente.

Principium autem eſt, in quo 368 *contingit nocumentum in operationibus, & debilitas in negociis aſſuetis.* L

Tempus autem prĩcipij dicti eſt illud, in quo infertur nocumentum naturalibus operationibus: tunc.n. debilitantur omnes operationes patientis. & ob hoc Medici ferunt ꝙ in hoc tempore nihil digeſtionis apparebit in vrina.

Et hoc quidem tempus durat, 369 *donec digeſtio appareat in* [a] *[hypoſtaſi,] ſputo, fæcibus, & vrina. & poſt ipſum apparet & cognoſcitur augmentum ex longitudine paroxyſmorum febrium. & operationi* M *bus, & accidentibus.*

[a] exeũtibus ſ.

Tempus quidem prĩcipij durat, donec appareat digeſtio in ſputo, ſi ſit morbus in pectore: aut in fæcib⁹ ſi ſit morbus in ventre: & in vrina, ſi ſit morbus vniuerſalis in toto corpore. Cum autem digeſtio inchoatur, prolongatur quidem, augetur ſeu [*] magnificatur paroxiſmus febris, & ipſius accidentia: & hoc quidem eſt tempus augmenti. Et Gal. quidẽ opinatur ꝙ cum tempus paroxiſmi prolongatur, & eius initium anticipatur

[*] a.l. manifeſtat.

A patur & ipſius accidentia, puta calor, & ſitis. & alia ab his ex accidentibus febrium, ſpecialibus augentur & fortificantur, ſignificatur ꝙ morbus ſit tunc abſq; dubio in augmẽto: ſicut procul dubio cum minuitur & remittitur paroxiſmus in tribus prædictis, morbus exiſtit in declinatione. Sic etiam exiſtit in ſtatu, cum prędicta quieſcunt, nec ampliꝰ mutantur in paroxiſmo. veruntamen paroxiſmus augetur in quibuſdam ex prædictis, & minuitur in alijs. Sunt tamen diuiſiones multiplices quamplures diſtinguentes, quas q-
B dem hoc compendium minime bene tolleraret.

370 *Status vero eſt, cum poſt* [b] *[dictum negocium] perfecta digeſtio apparebit, nec paroxyſmi morborum augebuntur, & accidẽtia in quantitate æquabuntur.*

b ꝑdictis diſpõnes

Tempus ſtatus eſt poſt tempus augmenti: & eſt, cum iam digeſtio eſt perfecta & completa, nec augentur paroxiſmi febrium, & earum accidentia coæquantur. & eſt ac ſi diceretur, ꝙ prolongatio paroxiſmi,
C & hora inchoationis eius ſunt eædem, & eius accidentia vniformia, & æqualia.

371 *Accipit etiam morbus diminutionem, & ſit interdum criſis perfecta. Vnde cum hoc ſignum videbitur, prognoſticetur pax & ſalus patiẽtis. nam mors minime accidit in declinatione, niſi errore ſuper patiente commiſſo, aut aere*

c peſtilẽtiali. [c] *[complexionis malæ & illaudabilis, necnon etiam omni extrinſe* D *eo contrario eidem contingente.*

Tempus quidẽ declinationis eſt, cum incipit morbus minui, ſ. in longitudine paroxiſmorum, ac ſi diceretur, ꝙ tunc breuiores ſolito efficiãtur, & ꝙ tempus inchoationis eorũ ſuboccupet, & ipſorum accidentia alleuientur & mitigẽtur. In hoc autem tempore perficitur interdum morbi conſumptio & deſtructio ꝑ criſim, & interdum conſumitur inſenſibili diſſolutione abſque criſi. Vnde cum apparebunt ſigna, ꝓgnoſticetur ſuper euaſionem & liberationem patientis a morte. Conſtat E .n. ꝙ nullus moritur in declinatione, niſi ex errore contingente ex ſeipſo, aut ab aſſiſtentibus, aut ex parte Medici, aut ex malitia, & corruptione aeris, vel in ſumma ratione extrinſecorum accidentium nociuorum, puta ratione timoris, vel triſtiţ, aut ratione aliorum ab his ex accidentibus, & rebus animalibus, vel corporalibus.

372 *Scientia autem noſtra, per quã cognoſcimus terminum principij, confert quidem in ſubtiliando cibum, & diætam, ſicut decet, & in mediando ſubtilitatem eius in augmento. Nam hoc expedit patiẽti, donec morbus ad ſtatum perueneriţ. tunc autem decet Medicũ eſſe ſolicitum ad ſubtiliandum perfecte diætam.* F

Scientia autem, quam habemus de tempore principij, augmenti, & ſtatus, confert nobis ad ſciendũ artem ſubtiliandi diętam ęgroium. Nam cum ſcimus morbum eſſe in

G principio & augmento, ſubtiliabimus quidem diætam patientis; ita tamen, ne inde virtus patientis ante ſtatum debilitetur & cadat appropinquante vero ſtatu, ſubtiliabim⁹ quidem diætam in vltimo. Ferunt autem ꝙ Gal. & Hipp. abſtraxerũt artem ſubtiliandi diætam ex cogitatione diſtantiæ, aut inſtantiæ temporis ſtatus. Vnde cum inſtabit ſtatus morbi, valde ſubtilietur diæta ĩ vltimo: cum autem valde diſtabit, ingroſſetur: & cum erit medius ĩter propinquum & diſtãtem, medietur inter ſubtilem primam & groſſam.

H ꝙ tanto ſcientia eorum, quibus ſtatus tempus cognoſcitur, eſt magis neceſſaria cęteris ĩ hac arte traditis.

Rememoratio longitudinis & breuitatis morbi.

337 *OMnis morbus perficitur ĩ menſura, quæ ſi fuerit breuis, dicitur acutus, & hic aut interficit in breui tẽpore, aut per criſim laudabilem terminatur.*

I Omnis quidem morbus conſumitur, & deſtruitur in aliqua menſura temporis. ex ea autem lõga eſt & ex ea eſt breuis. vnde ex morbis eſt quidam leuis motus, & eſt ille, quem ipſe vocat morbum acutum. de natura autem eius propria eſt, ꝙ celeriter ĩterficiat, aut per criſim deſtruatur & conſumatur. & hic morbus ſecnndum opinionem Hippocra. attingit vt plurimum * nonum diem: ex quo eſt maxime acutus ille, qui terminatur per criſim ĩ die quarta.

a.l. decimũquarti.

Ipſe etiam morbus eſt citæ digeſtionis, & breuium temporum, auſterus, & periculoſus. K 374

Hic etiam morbus eſt citæ digeſtionis, & habet quatuor tempora, ſi perficiantur: tĩ ratione velocitatis ſui motus & violentiæ accidẽtiũ eius eſt auſterus, & piculoſus. vnde patiens moritur ex modico errore eidem contingente.

Cognoſcitur autem ex breuitate ſui principij: pro tanto regatur diæta conuenienti. 375

Hic quidem morbus cognoſcit L ex breuitate ſui principij. hoc autẽ eſt in primis diebus ęgritudinis, cũ apparent ſigna digeſtionis in ſputo vel vrina. vnde ſi in quarta die appareat principium digeſtionis, vtpote nubes ſuper vrinam, ſignificabit ꝙ ſtatus ſit in ſeptima futura.

Non enim ſunt multum aggrauandæ eius virtutes, nec eſt auferendus & prohibendus ei cibus omnino a principio: nam forſitan caderet virtus eius: nec etiam eſt debilitandus ante ſtatum ipſius. ſed eſt potius prudenter in quantitate reficiendus ſufficienti ſecundum exigentiam ſuæ [itineris.] 376 M

a vitidi.

Non inquit debet refici patiens in hoc morbo cibo læſionem & grauamen virtuti eius referente, nec ẽt eſt ſubito transferendus a cibo ſuo: hoc eſt ꝙ non debet ei omnino ſubripi cibus ſuus: nam caderet virtus eius, priuſquam morbus ad ſtatum perueniret, & per conſequens patiẽs moreretur. Vnde metiendus eſt cibus eius ſecundum diſtantiam ſta-

tus

A tus morbi, ſicut & menſurant ſumptus iter agentis. exceſſus. n & multitudo ſumptuum grauãt ipſum, & diminutio ſeu defectus ipſorum nõ complent intentionem ipſius. Et priores quidem iuſſerunt patienti, cum videbant morbum eius terminari in die quarta, ꝙ dimitteret omnino cibum, dum virtus fortis eſſet: alioquin ꝙ ſufficeret ei mellicratũ. Si tamen eſſet ſub tali, nutriebãt ipſum ptiſana colata, & ſine fæcibus. Si etiam virtus eſſet ſub hac, reficiebant eum ptiſana non colata, ſed cũ totalitate ſua. Cum autem opina-
B bantur morbum non terminari citra decimum quartum, nutriebant ipſum ptiſana abſq; fæcibus ſuis. Si tñ virtus eſſet ſub hac, nutriebãt eũ ptiſana cum fæcibus ſuis. Quòd ſi ſub hac inueniretur, cogebantur ei dare panem ad comedẽdum. Et cõſuetudo quidem viuendi iuuit poſt in hoc negocio: qñ hoſes illius temporis non ſumebant cibum multũ: & hoc, qñ cibus eorum ſm menſuram legis ſumebatur, aut ſaltem menſuræ appropinquabat. Conſuetudo autem moderna eſt contraria huic regimini, quantum ad talem
C menſuram cibi. pro tanto decet vt cibus modernorum aliquantulum augeatur, & potiſſime in crapuloſis, & laborantibus.

377 *Si autem videas difficultatẽ, & malitiam ſignorum, & periculorum, & dolores fortes, & violentos cum mala diſpoſitione, & caſu virtutis, & ratione diminuta & permiſta, ita quod virtus nequeat morbi malitiam tolerare, prognoſtica mortem eius futuram ante ſtatum, quam quidem* D *ex malitia accidentium ex morbo cholerico contingentium prognoſticabis.*

Si videris in patiente ſigna maligna & auſtera, quorũ relationẽ faciemus, & accñtia periculoſa, vtpote dolores violentos cum caſu virtutis & ſignificatione potentiæ morbi ex malis ſignis, & corruptione ratiõis, & cum hoc videas ꝙ virtus patiẽtis nequeat pati violentiam morbi: prognoſtica futuram mortem eius, anteq̃ ad ſtatũ peruenerit. cum tamen erit morb' in vltimo fortitudinis &
E violentiæ, morietur patiens in tpe prĩcipij. verum ſi fuerit ſub hoc, morietur in tpe augmenti. Cognoſces autem hoc in genere ex accñtibus malis & pernitioſis, cuiuſmodi ſunt accñtia morborum ex cholera rubea generatorum.

Ex morbis etiam eſt diu durãs & longi temporis, qui chronicus ſeu temporalis appellatur: qui quidem minime corpus celeriter conſumit & diſſoluit, ſed aut necat ipſum cum phthiſi & hectica, egreſſu ſanguinis, aut macie: aut patiens etiam longo tempore curabitur, & morbus per paulatinam diſſolutionem, & digeſtionem cõſumetur. 378 F

Poſtq̃ fecit relationẽ de morbis breuis tpis & acutis, refert nũc morbos lõgi tpis. vñ ſequit, ꝙ ex morbis ſunt lõgi, qui tpales ſeu chronici appellãtur, qui longo temporis ſpatio ſunt durãtes. hi autem minime immutant cito corpora, vel diſſoluũt,

G ſicut acuti morbi faciunt: immo q̃dem aut interficiunt ipſum cũ macrore, aut egreſſu ſanguinis, aut diſſolutione virtutis paulatina, aut euadet, & curabitur quis ab eis in tpe lõgo per diſſolutionem humorũ paulatinam, præter q̃ pateat in eo criſis manifeſta. Et hoc quidem dedit intelligi, cum dixit: & morbus per paulatinam digeſtionem, & diſſolutionem conſumitur.

379 *Cognoſcens autem ipſum ex leuitate, & facilitate accidentium eius, & frigiditate cuiuſlibet ex*
H *his morbis.*

Cognoſces quidem morbos iſtos ex facilitate accidentium ipſorum, & natura eorum: quoniã ſunt morbi frigidi.

380 *Non cibes iſtum patientem mo dico cibo, quoniam caderent virtutes eius.*

Docet quidem q̃ non in morbis longis, qui non diſſoluuntur per criſim, cibetur patiens paruo cibo: q̃n caderet virtus eius.

381 *Inter autem morbos iſtos ſunt*
I *alij medij, quorum ſcilicet tempora non ſunt abſolute breuia, nec lõga. Vnde cibus eorum in ſubtilitate medietur: nec ſit multus, neque paruus.*

Inter morbos quidem breuis tẽporis, & morbos longos & chronicos, rationem extremorum habẽtes ſunt alij medij in longitudine & breuitate: & idcirco non reponuntur in tempore longo vel breui, ſed potius in æquali aut temperato. pro tanto docet, vt cibus in illis ſit inter paruum & magnum medius.

De criſi b { & ſignis eius. } K b

382 *Scito quòd criſis eſt velox & ſubita mutatio, quæ ſuo tempore ex difficultate ſeu malitia accidentium, & pugna exiſtente inter virtutem & morbum generatur, vt celeriter ad vitam vel mortem perueniatur.*

Criſis eſt mutatio ſuo tẽpore ſubito contingens patienti, ac ſi diceret q̃ hæc mutatio generatur ex difficultate accidentium patienti contingentium, & ex pugna, quæ inter L
virtutem & morbum exiſtit: q̃ quidem mutatio ſignificat mortem celeriter in morbo futuram, ſi fuerit illaudabilis, aut vitam, ſi fuerit laudabilis. vnde tranſmutatur hoc nomen ad ſignificandum prædictam immutationem & diẽ eius per quãdam ſimilitudinem, ac ſi in ea deberet ferri iudicium ſeu ſententia ſup victoriam morbi, vel virtutis.

384 *Sex ſunt ſpecies mutationum ĩ morbis contingentium. Nam aut negocia tardantur, aut citantur in*
M *eis: Vnde interdum conuertitur in temporibus breuibus corpus ad bonum & uitam.*

Sex ſunt ſpecies mutationum, q̃ in morbis generãtur. Vna ex eis mutatio eſt, in qua trãsfertur corpus in breui tempore ad laudabilem diſpoſitionem & ſanitatem, ac ſi diceretur ſubito. & hoc quidem intellexit, cum dixit: in tempotibus breuibus. Vnde hæc eſt vna ex ſpeciebus criſis, & ipſa quidem eſt laudabilior cæteris: in ea enim transfertur corpus

A puis ſubito a diſpoſitione illaudabili ad ſanitatem cum euacuatione ſenſibili, puta cum fluxu ſanguinis narium, aut ſudore, vel alijs abiſtis.

384 *Si fuerit laudabile quod præcedit eam, prognoſticabis ſic ſuper ipſam, ſ. ſuper criſim ſecuram, & laudabilem.*

Si prognoſtica laudabilia præcedant criſim, iudica criſim futuram eſſe laudabilem: & cum hoc etiã ſignificabunt in quo tẽpore accidat, & ſpeciem euacuationis, quæ debet contingere in ea.

B *Eſt autem alia mutatio velox*
385 *ad prædicta, quæ quidem ſignificat mortem. in hac quidem velocitate malitia eſt anguſtus proceſſus Medici: nam hæc criſis eſt necans, & pernicioſa.*

Secunda ex ſpeciebus criſis eſt velox & ſubita mutatio ad mortẽ cũ euacuatione ſenſibili. In hac autem criſi eſt, ſicut ipſe dicit, anguſtꝰ proceſſus Medici: quod quidem de proceſſu curationis intellexit. vnde eſt ac ſi diceret qꝫ non inuenitur curationis ingenium a Medico Et hanc C quidẽ criſim præcedũt ſigna mala.

386 *Tertia ex prædictis mutationibus eſt mutatio tarda, inducẽs ad diſpoſitionem ſanitatis, & curans morbum: non tamen cum criſi, ſed potius per diſſolutionem paulatinã in ea contingentem.*

Tertia quidem ſpecies ex ſpeciebus tranſmutationis eſt tranſmutatio tarda, induceus nihilominus ad ſanitatem & curans: non tñ cum euacuatione & fortibus ſeu violentis accidentibus, ſed per diſſolutionem occultam, & inſenſibilem, & ideo non dicitur criſis. D

Quarta autem ſpecies prædictarum mutationum eſt mutatio 387
tarda ducens patientem ad interitum: nec fit cum euacuatione, ſed potius cum hectica diſſoluente corpus patientis.

Quarta quidem ſpecies prędictarum mutationum eſt mutatio tarda, ducens patientem ad mortem: nec eſt cum euacuatione & diſſolutione ſubita & forti, ſed potiꝰ cũ hectica, virtutes patiẽtis conſumente. E

Quinta autem ex prædictis eſt 388
inter eas media, cum inducit mortem, & malitiam vltimatam.

Quinta quidem ſpecies harum mutationum eſt media inter ſubito & tarde ducentem ad mortem. & hoc, quoniam in hac ſpecie fit primo imperfecta criſis ſubito, & cõſequenter diſſoluuntur patientis virtutes in tempore tum latitudinẽ habente, donec contingat mors eidẽ: & eſt compoſita ſicut dicit ex illa, quę F ſubito perducit ad mortem, & ex ducente ad eam per diſſolutionem in inſenſibile.

Sexta uero perducit ad ſuitam 389
in medio temporum.

In hac quidem mutatione ſexta ſubito contingente, eſt primo criſis imperfecta, & conſequenter deducitur patiens paulatim ad ſanitatẽ. & eſt hæc quaſi compoſita ex ſubito transferente patiente ad ſanitatem, & ex transferente ipſum ad eã motu, & translatione illaudabili.

G *Hæ autem criſes ſibi inuicem*
390 *dicuntur contrariæ compoſitæ.*

Hæ duæ criſes, ſ. quinta & ſexta, componuntur, vt diximus, ex quatuor præcedentibus. nam quælibet ex eis componitur ex duab⁹ primis, bona, ſcilicet laudabilis ex duabus primis laudabilibus, & illaudabilis ex illaudabilibus.

391 *Criſis quidem laudabilis accidit in ſtatu cum perfecta digeſtione & virtutis fortitudine: contraria vero ei, puta illaudabilis, ſit in*
H *augmento.*

Criſis laudabilis eſt illa, quæ accidit in morbis poſt perfectam digeſtionem cum fortitudine virium & virtutum: & contraria ei eſt illa, q̃ accidit in augmẽto. nam accidit ante complementum digeſtionis.

Rememoratio eorum, quæ oportet ſcire in criſi.

392 *TRia oportet ſcire in criſi.*

Neceſſe quidem eſt ſcire cũ ſpeciebus criſis, quarum relatio facta eſt, tria ſuper diſpõnẽ ipſius criſis.

I *Scientiam videlicet de prognoſticatione eius, & de diebus criticis, & ſcientiam etiam eius quod*
393 *ſignificatur per ſigna nobis ſignificantia, in quam criſis ſpeciem terminetur, cum perficitur criſis cuiuſlibet morbi.*

Vnum quidem ex his tribus eſt ſcientia, per quam ſcitur, q̃ ſit criſis futura. ſecundum autem eſt ſciẽtia de natura dierum criticorũ ſed tertium eſt ſcientia de ſpecie criſis, quę debent fieri, ſeu de ſpecie euacuatio K nis, quę futura eſt in criſi. & hęc quidem ſciẽtia habetur ex ſignis ſignificantib⁹ ipſam eſſe futuram, necnõ etiam ipſam ex cauſa ipſius morbi.

De ſignis criſim prognoſticantibus.

Omnis autem criſis prognoſti- 394
catur ex violentia accidentium, quæ dicimus.

Intendit q̃ prognoſticantia criſim futuram ſunt ſigna, quæ refert in hoc loco.

Et ſunt permiſtio ſenſus, & in- 395
tellectus, & dolor aurium, & L
capitis.

Ex ſignis autem futuram criſim ſignificantibus eſt permixtio rationis, & diminutio ſenſus, & dolor aurium, & capitis. hmõi aũt cauſa eſt motus humorum in capite.

Et fluxus lachrymæ, anguſtia, 396
a [parua famis, ſeu caſus appeti- a & paucitas ſomni &
tus,] motus laborioſus, & vigiliarum inſtantia, & dolor in pectore vel collo, & illaudabilis excitatio
a ſomno cum motu, & rubedine M
oculorum.

Eſt autem illaudabilis excitatio a ſomno, cum excitatur quis à ſomno ſuo, velut homo exterritus.

Et frendere dentibus, & lima- 397
tio eorundem in ſomno, & eorundem percuſſio, & fortis fricatio naſi patientis.

Intellexit quidem q̃ patiẽs limet & percutiat dentes ſuos ad inuicem præter q̃, conſueuerit hoc tempore ſanitatis.

Et

A

398 b [commouendo] cum labys ſuis. Vi debiturq; interdum fugere ea.

b conni uendo

Hoc quidem eſt, ac ſi diceret ꝙ videtur vnum ex eis cum quodam eorum fugere. & hæc quidem omnia ſigna ſunt laboris & anguſtiæ ex pugna naturæ cum morbo.

399 *Et velocitas quidem anhelitus, & deſyderium trahendi aerem frigidum cum anguſtia, & velocitas pulſus, & frequentia, et tuſſis cum infuſione, & ſonitu, & gargariſmatis.*

B

Intellexit hoc, cum accidit patiēti tuſſis cum ſonitu gargariſmatis ī gutture ſuo contingente ex reb⁹ infuſis a capite ſuo ad locum illum.

400 *Et pulſatio cordis continua, & ſyncope, & conatur patiēs a lecto ſuo ſurgere, & recedere.*

Intellexit ꝙ patiens conetur a lecto ſuo ſurgere, velut homo permixtus turbatus, & recedere.

401 *Et dolor gutturis & meri cum anguſtia: quæ ſi perſeuerauerit,*

C

continget ei ſyncope magna, & fortis.

e pūctio ī lateribꝰ, & coſtis,

Intellexit per anguſtiam nauſeā, & nocumentum ſtomachi eiuſdē.

402 *Et* c [*pulſatio in lateribus et dorſo, cum torſionibus violentis, & fortibus, & continuo dolore ſtomachi cum querimonia ſtomachi uel hepatis,*] *aut dolor ventris, aut circa pectinem, aut etiam in renibus, & veſica, aut dolor fortis circa* a [*virgam,*] *uel in uirga, aut in matrice, aut in omnibus iuncturis aut quibuſdam, aut ex eis intus, uel exterius.*

D

& vehemētia nocuméti, & doloris, & ī ſtomacho dolor frequēs, & q̄ rimonia ſplenis & hepatis.

a anum

Quicquid retulit hic eſt p ſe notum. cauſa nanq; horum accidētiū in patiente generatorum, cum eſt ventura criſis, eſt motus humorum per totum corpus eius. tunc. n. natura expellit humores ab omnib⁹ mēbris, & mittit eos maxime ad membra ordinata, ad hoc ꝙ ſint meatus deputati ad egreſſum illius humoris, vtpote ad ventrem, ſtomachum, renes, & veſicam.

E

Cum ergo videbitur augmentum horum accidentium in die critica, erit procul dubio bonū & laudabile, & potiſſime ſi prius digeſtio apparuerit, ſin autem, erit quidem contrarium manifeſtum. 403

Cum aliquod horum accidentiū alicui ęgrorum contigerit, & hoc in aliquo dierum notorum ex diebus laudabilibus abſciſſionis ſententiæ & iudicij, quorū relationem faciet conſequēter, & cum hoc ſigna digeſtionis præceſſerint in vrina: procul dubio Medicus nequaquam debet ex tali violentia accidentium dubitare, ſed potius debet patienti & amicis eius prognoſticare, & ſignare ꝙ ſanitas ſibi debeat aduenire. Si vero hoc contigerit in die mala & illaudabili, & ſine digeſtione, continget contrarium: ac ſi dicatur, ꝙ hoc eſt ſignum malitiæ, & finis, & mali.

F

De diebus Criticis.

Cauſa quidem criſis, ſi ſit eorum relatio uera, eſt, quoniam Luna variat actionem in morbis. 404

G Cauſa quidem caſus criſis in diebus laudabilibus computando eos a principio morbi patiẽtis cum Luna, ſi verum eſt illud quod retulerunt ſuper hoc. quod ideo dixit, qm̃ non eſt bonum, cauſam uel rõnem alicuius reddere, priuſquã bene con
405 ſtet de eius inuentione.

Iam quidem cum peragrat, et abſcindit celeriter circulum ſuũ, eſt quidem cauſa celeris motus & mutationis: & fortificatur quidẽ interdum in hoc, & interdum debilitatur. hoc autem notum eſt in
H *arte Aſtronomorum.*

Fuit quidem neceſſarium, vt operationem iſtam appropriaret Lunę: quoniam dies, in quibus manifeſtatur huius mutatio, ſunt ſeptennarij aut quaternarij: & non repitur quidem aliud ex aſtris, cuius diſpoſitio varietur, & mutetur in hoc in ſeptẽnarijs, aut quaternarijs ex ſitu ſeu poſitione ad Solem, prætereq̃ Luna ipſa. cum hoc. n. quod apparet, ꝙ ipſa maturet fructus, & ſegetes ī prędictis temporibus eius, aut actio eſt nota in maribus & in aquis, & vniuerſaliter in humiditatibus quibuſ
I cunq;. vnde cõueniens fuit ꝙ ab ipſa eſſet actio mutationis in digeſtione humiditatis. Cum autem dicit: & fortificatur quidem interdum in hoc, & interdum debilitatur. intelligit quidem hoc eſſe ſm diſtantiã & propinquitatem ſui ad Solem ī his reuolutionibus, & etiam ſm coniunctionem aliorum planetarum, cum ea conuenientium aut diſconueniẽtium: quos quidem domini aſtrorũ fortunas & infortunas vocãt, ſeu iuuantes & nocentes.

Nequaquam eſt operatio ſue actionis ſenſibilis in eius iuuamento uel nocumento, ſicut quidem eſt ad ſenſum uiſibilis eius figura ex eo quod in ea exiſtit de claritate, uel lumine Solis. K 406

Actio quidem Lunę eſt ſenſibilis cum apparet eius figura lunaris, ex eo quod ad ſenſum exiſtit in ea de lumine Solis. verum eiꝰ actio iuuamento & nocumento appropriata nequaquam eſt ſenſibilis. & eſt ac ſi vellet dicere ꝙ hæc tranſmutatio, q̃ in ea viſibilis exiſtit, atteſtatur ſup illud, quod opinati ſunt ſapientes L
aſtrorum: quod quidem minime ſenſibile eſt in ea.

Eius autem quarta relucet in quarto, & eius medietas ī ſeptima 407

Intelligit ꝙ ipſius quarta relucet in quaternis, & eius medietas in ſoptenis. & eſt ac ſi diceret q̃, hæc eſt cauſa, quare criſis in quaternis & ſeptenis exiſtit. hoc tamen minime reperitur ſecundum hunc modum in omnibꝰ quaternis, & ſeptenis, & numeratis in quolibet ex morbis a prīcipio ipſius: cum æger poſſit incipere pati quolibet die menſis lunaris. M
Vnde cauſa, quare criſis ſic fiat ordinate in quaternis numeratus a primo die, quo cœpit patiens ægrotare, eſt quidem ex hoc, quoniam in quaternis morborum reperitur notabilis diuerſitas impreſſionis cum modo ordinato. nã quod ibi apparet ex hoc eſt ordinatum, & determinatè ſic procedit. pro tãto quidẽ congruit, ꝙ talis impreſſio ſit in eis ab aliquo ex aſtris. & quia Luna determinate efficit impreſſionem in quaternis & ſeptenis, congruit quidem

A dem ꝙ ab ipſa procedunt tales impreſſiones: non tñ ſunt huius diuerſæ ĩpreſſiones ab ipſa, ratione quartarũ menſis, ſed potius rõne quartarum circulorum, quos efficit & deſcribit in motu dierum: quod quidem notũ eſt *in reuelatione dierũ.

a.l.p modum reuelationum

Et morbus quidem minime cõtingit niſi ex diſpoſitione, qua debilitatur opus naturæ: qui ſi cum auxilio producatur, curabitur quidem patiens, & uita prolongabitur: ſed ſi cum detrimento, morietur quidem, & uita perdetur, & ſeparabitur. 408

B

Morbus non eſt in patiente, niſi cum Luna fuerit in malo loco a prĩcipio natiuitatis eius. & eſt ac ſi diceret ꝙ talis locus eſt ille, quem attingit in principio ægritudinis ſuę. vnde ſi tunc ipſa transferatur & eleuet a tali loco ad loca vtilia, & iuuariua & cum hoc locus fuerit, in quo incipit generatio morbi ipſi paruæ malitiæ, & curabitur quidem patiens, & viuet. verum ſi transferretur tunc ad loca mala, ipſa exiſtente a principio in loco malo, augeret & fortificaretur eius malitia. Hoc aũt dogma minime eſt de arte Medicinæ, ſed potius ex arte Aſtronomiæ: quę quidem ats debilis eſt, & falſum eſt plurimum, quod in ea exiſtit.

C

Criſes contingunt interdum in quaternis, & interdum in ſeptenis. Et illæ quidem bonæ ſunt & laudabiles, quibus coniunguntur digeſtio, & prognoſticatio atteſtãtes ſuper ipſas. 409

Criſes contingentes in quaternis & ſeptenis in principio morbi nũeratis ſunt laudabiles ſemper, cũ præcedunt eas dies indicatiui, i. prognoſticantes criſes conſequenter futuras, in quibus iam apparuit, & fuit digeſtio. Et Hippo. quidem & Gal. numerant dies quaternarios velut mundi cauſa. Dicunt ergo, ꝙ dies quarta laudabilis eſt & critica: dies etiam ſeptima eſt critica, in qua fm eos terminatur ſecunda qnarta. ipſi. n. dicunt ꝙ duæ quartæ primæ vniuntur in die quarta: hoc eſt dictum ꝙ ipſi ponunt diem quartam, finẽ & terminum quartæ primæ, & principium quartę ſecundæ. Et die vndecima terminat quarta tertia, quã quidem quartam minime coniunctim numerant cum ſecũda. Quartam veto, quartam ferunt terminare diem xiiij. hęc quidem quarta cõ iunctionem habet cum tertia, ſ. cũ die xi. Sic etiam coniũgitur quinta quarta, ſ. dies xvij. cũ ea, quæ ipſam prĕcedit, ſicut patet & fm Hippo. & Gale. Quarta ſexta, i. dies vigeſima vnitur præeunti ipſam. fm tamen Archigenẽ, hæc quarta eſt dies xxi. nec alicui alij coniungitur. Hi ergo quaternarij ſunt dies indicatiui, & critici. eſt autem decentius, ꝙ quaternarij ex eis dicantur & ſint indicatiui ſeptennariorum, & ꝙ ſeptennarij ſint critici. hæc quidem eſt ſeries, & ordo laudabilior dierum criticorum: hoc eſt, ꝙ criſes completæ in vltimo & fm plurimum laudabiliores contingunt in eiſdem. Verum gradus ſecundus prædictorum dierum fm eos eſt dierum imparium, in quibus contingit criſis a tertio vſq; ad xix. puta quinti, ſeptimi, noni, vndecimi, decimitertij, decimi

D

E

F

G cimiſeptimi,& deciminoni. Et conſtat quidem ꝙ ſm eos in diebus paribus non contingit criſis,nec indicatio niſi raro. & ſi fuerit, erit mala & illaudabilis:inter quas quidē ſexta erit deterior,adeo ꝙ ſm eum contrariatur ſeptimæ . & conſtat quidē ꝙ ſeptima eſt melior inter eas. Licet autem criſis ſæpius accidat ī ſexta,ꝙ non ſic contingit in alijs paribus, eſt nihilominus illaudabilis & auſtera, non ſecura de fine bono. Quod autem ex tali actione & īpreſſione cōtingit poſt diem xx.accidit ſecundum eos in ſeptennarijs,non ī
H quaternarijs.Et Gal.quidem numerauit ſeptennarios a xx. vſq; ad xl. cum coniunctione & ſeparatione, quemadmodum fecit de his, quæ ſunt in primo vicenario. Et ſecūdū eum quidem non videtur,nec apparet criſis ſenſibilis in acutis poſt diē xl. poſſunt autem morbi acuti criſim ſuam differre vſq; ad diem .xl. ratione ſtimulationis contingentis eiſdem. Sic etiam accidunt criſes in chronicis in quatuor menſibus, & in tempore longiori. nam ſicut criſes accidunt in diebus mēſiū acutorum, ſic etiam proportionaliter
I contingunt in menſib⁹ anni ī chronicis:& interdum accidunt criſes in annis in eiſdem.

409 *In alijs quidem ab iſtis nequaquam circuitus & periodi reperiuntur ratione turbationis,& dubitationis contingentis in eiſdem.*

Criſes quidē contingentes in paribus diebus,priuantur & carent determinato ordine,quem ſeruant p̄dictæ.& hoc.qm̄ ſm Gal. cāæ earū poſſunt eſſe humores qui ſunt materia morbi,ſeruant nihilomin⁹ aliquaſi modum quaternorū ex ꝓpinquitate ſui ad eos. Et eſt poſſe ꝙ perturbationem & dubitationem, quā dixit cōtingere in eiſdem, intelligit naturam materiei obuiantem ordini,quem agūt & operant aſtra ī eiſdē,iuſſu & volūtate creatoris eorū: cui⁹ nomē ſit in ſecula bn̄dictum. K

In non habentibus vero digeſtionem & prognoſticationem, cōtingit quidem dubium in eorum accidentibus: nec contingit criſis ī his diebus,niſi cum contingit conſequenter aliquod ſiniſtrum. 410

Inquit,ꝙ critici illaudabiles ſūt, quos non præceſſit digeſtio,& iudicatio.pro tanto non dicuntur abſolute critici.accēntia aūt in eis contingentia ſunt dubia : nam criſim ī eis contingentem ſubſequitur aliquid pernitioſum,& illaudabile. L

Rememoratio [a] {ſignorum ſuper} fluxum ſanguinis. a quaſi fiāt criſes. & ꝓpio

Cum videris morbum ſanguineum,auſterum,& violentum valde,cum illaudabili & impetuoſo motu,cuius ſigna patula ſint in capite,& manifeſta,quæ uſque ad omnes ſenſus extendantur,cum rubore & pruritu naſi,erit proculdubio criſis eius per fluxum ſanguinis narium. 411 M

Intentio eius in hoc loco eſt referre ſigna,quibus ſumitur ſignum ſuper futuram ſpeciem criſis futurę antequam ſit.vnde cū videris morbum ſanguineum,&c.ſcitur autem hoc ex ſignis relatis ex præcedentibus. Cum ergo talis erit morb⁹ violentus

A lentus & auſterus, & accidentia ſup ipſum ſignificantia in capite ſ. & quinque ſenſibus erunt manifeſta, cum rubore, & pruritu naſi, prognoſticetur, & protinus ſententia abſcindatur q̃ criſis futura ſit per fluxum ſanguinis narium.

412 *Si uero accidentia ipſius deorſum, & in parte inferiori appareant cum dolore continuo umbilici, & præceſſerit retentio menſtruorum, continget quidem criſis per fluxum menſtruorum.*

B Siquidem accñtia dominiũ ſanguinis ſignificantia in parte inferioris corporis apparuerint cum dolore vmbilici & pectinis, & cũ hoc patiens fuerit mulier, cui menſtrua iã cõcluſa erãt & retenta, iudicet criſis eius futura per fluxũ menſtruorũ.

413 *Sed ſi pars ſuprema corporis incolumis fuerit, & a dolore immunis cum dolore tamen hypochõdriorum, & patiens queruloſus ſit de hepate, & dolor uſq; ad anum extendatur, nequaquam quidẽ com-*
C *mittetur error, ſi prognoſticetur criſis illa futura per fluxum ſanguinis hæmorrhoidarum.*

Hoc etiam per ſe eſt notum. cũ enim pars ſuprema corporis immunis eſt a dolore, & cum hoc appareant in eo accñtia dominium ſanguinis ſignificantia, cum dolore in partibus inferioribus corporis exñte hypochondriorum & hepatis, qui vſq; ad anum extẽdatur, ſi criſis talis patientis prognoſticetur futura p apertionem orificiorum venarum ĩ ano exiſtentium, nequaq̃ talis prognoſticatio indiſcreta erit. hoc. n. verificatur & apparet vt plurimum, & maxime in eo qui ſolitus eſt pati apertionem venarum in ano exiſtentiũ, ſeu hæmorrhoidas. D

Si autem morbus ex cholera rubea ſit in ſtatu, accideritq; apoſtema capitis, & dolor capitis, & anguſtia augeantur, nequaquam quidem eſt deſperandum, quoniam cõtinget criſis eius per fluxum ſanguinis narium. 414

Si morbus ſit ex cholera rubea, E & iam ad ſtatum ſuum puenerit, & fuerit cũ hoc apoſtema freneticum in capite patientis cum intenſione ſui, ſiue hoc contingat rõne ipſiuſmet apoſtematis, ſiue ratione febris nequaquam erit inde deſperãdum, quoniam criſis continget per fluxũ ſanguinis narium.

Signa criſis per fluxum ventris vomitum, & vrinam, & ſudorem, & b{dolorem.} b ap.

Verum ſi eius accidẽtia ſunt in ſtomacho, & cum hoc prius conqueſtus fuerit patiens de hepate, cum anguſtia, & ſyncope ualida, erit quidem criſis eius per uomitum. 415 F

Si quidem cholerę rubeæ accidẽtia ſint in ſtomacho, vtpote dolor acutus, & patiens conqueſtus fuerit ante de hepate ſuo, cũ anguſtia ſtomachi, & nauſea forti, & ſubuerſiõe, tunc quidem contingit criſis eius p vomitum. aſſerit autem Galenus;

ex

G ex ſignis huius criſis eſſe tremorem labij inferioris.

416 *Si uero caput eius fuerit ſine dolore: & cum anguſtia uentris, & eminentia umbilici, & præcedente uentris cõſtipatione, prognoſticanda quidem erit futura criſis per fluxum uentris.*

Hoc etiam eſt manifeſtum. nam ſi circunſcripto dolore capitis, aſſit dolor ventris, cum eminentia vmbilici, & præcedenti conſtipatione vẽtris, criſis quidem continget per fluxum ventris.

H

417 *Quòd ſi venter eius pacem habuerit, & digeſtionem laudabilẽ, præter quòd morbus eius violentus ſit & auſterus, cum aliquantulo tamen labore, & vigilijs, circunſcriptis accidentibus ſudoris, morbo quidem ſic molli & lento exiſtente, cum doloribus pectinis, erit ſermo meus veridicus, ſcilicet quòd criſis huius patientis continget per vrinam.*

Cum quidem non inueniuntur
I in ventre patientis dolores, nec erit morbus violentus, erit tñ nihilominus cum aliquantulo labore & vigilijs, præter ꝙ ſudorem patiatur, cũ doloribus tamẽ inferioris partis vẽtris, continget proculdubio criſis p vrinam. Signanter autem dixit, ꝙ non patiatur ſudorem: nam tunc proprie ſignificabit declinatio humidæ ſuperfluitatis ad renes, & ad veſicam.

418 *Verum ſi cum pace & quiete prædicta retineatur vrina, præter quòd morbus ſit in ultimo aeumi-* K
nis, cum apertione tamen pororum cutis, ſine forti dolore, & vigilijs, & ſiccitate, erit quidẽ criſis eius forſitan cum ſudore.

Cum quidem diminuetur vrina, prẽter ꝙ patientis accidentia ſint tẽpore ſtatus in vltimo acuitatis & violentiæ, & erunt pori cutis aperti, & cum hoc eſt, ꝙ fuerit patientis corpus molle, laxum, & ſpõgioſum: cõtinget quidem proculdubio criſis eius per ſudorem.

Si autem contingat dolor mem 419
bri vel iuncturarum in acutis, con- L
tinget proculdubio criſis earũ per apoſtemata.

Si patiens quidem patiatur dolorem, continget criſis eius per apoſtemata, quæ debent in eo generari. tales autem morbi, quorum ſ. criſis accidit per apoſtemata, ſunt de raro contingentib⁹. & hæc quidem apoſtemata generantur poſt aures, i collo, & ſubaſcellis, & ſub cruribus, & i inguinibus, & in iuncturis, necnõ ẽt in oĩbus locis corporis. laudabilius tñ ex his apoſtematibus eſt magis diſtans a membris principalibus. M

Rememoratio ſignorum prognoſticorum a {mortalium ſumptorum ex operationibus.} a

Vtere laudabili regimine 420
ex ſignis ſuper mortem, euaſionem, ſeu quietem, & pacem ſignificantibus.

Horror lucis, ſine tñ ſpeciali morbo oculis, ſignificat, pculdubio morbum magnum, & nocumentum in cere-

A cerebro. & fluxus quidem lachrymę ſignificat ſuper multitudinem materiæ illius morbi, & debilitatem ipſius oculi retentiuæ contingentem ratione violentę, & magnitudinis morbi. Idem etiam eſt de magno, & forti rubore.

De ſignis mortis, & primo de ſignis ſumptis ex operationibus.

Et his quidem ſunt horror luminis, & lucis, & fluxus lachrymæ cum [b] *[rubore motu forti, & uertigine.*

b —— B

421 *Ex paruitas oculi in uno latere, & apertio oris abſq; oſcitatiõe.*

Paruitas, ſeu diminutio oculi ſignificat ſuper ſpaſmum contingentem ex morbo, qui contingit cerebro, in illo ſ. latere, in quo diminuit oculus, aut ſuper diminutionem humiditatis ipſius. Apertio vero oris ſignificat ſup debilitatem virtutis retentiuæ in inferiori mandibula exiſtentis: quod quidem ſignũ eſt malum, & illaudabile.

C

422 *Et cum quis iacet & dormit reſupinus, manibus & pedibus ſuis protenſis & relaxatis.*

Hęc quidem ſigna ſunt illaudabilia: nam ſignificant ſuper caſum virtutis ferentis, & ſubſtinentis corpus. nam in ſomno naturali dormit quis ſuper alterum laterum ſuorũ, quod quidem ex vigore virtutis ferẽtis corpus contingit: vnde mortuꝰ non ſtat ſic ſuper latus ſuum. Sic relaxatio pedum, & manuum ſignificat ſup caſum virtutis. in ſomno, u. naturali contrahuntur, potius quã relaxentur membra prædicta.

Ex his etiam eſt ſi uideatur patiens deſcendere [c] *[in lecto ſuo,] & manus & pedes ſuos detergere.* D

423 c ex cerucali

Hoc quidem ideo contingit. nã prædictus deſcenſus in lecto ſignificat ſuper debilitatem virtutis ferentis vel ſubſtinentis corpus: hoc autẽ deſcenſu mouetur patiens verſus locum pedum ſuorũ. Et detectio quidem manuum, & pedum ſignificat ſuper violentiam * virtutis.

* a. l. laboris.

Necnon mala & illaudabilis imaginatio, qua videatur fila a pãnis ſuis euellere. 424 E

Cum quidem patientis cerebrũ cœperit apoſtemari, imaginabitur aliquam eminẽtiam eſſe in pannis ſuis, quam quidem tunc conabitur euelliere. & imaginatio quidem rerum malarum, & horribilium ſignificat permixtionem rationis, & morbi violentiam.

Ex his etiam eſt ultimata grauitas, aut eius manifeſta ſuſpẽſio. 245

Manifeſta quidem grauitas extremorum ſignificat caſum virtutis motiuæ: ſed ſuſpenſio ſeu arrectio patientis ad illud quod videt, ſignifi F cat permixtionem intellectus, & violentiam laborum.

Et etiam frẽdere dentibus præter ſolitum, & apponere manus ſuper caput, & puluinar. 426

Frendere quidem dentibus præter ſolitum ſignificat ſuper ſpaſmũ in cerebro.

Aut etiã ſi imaginetur quòd uerſpertilionẽ nigri coloris capiat, & uelit eum interficere.

Hoc

G Hoc etiam eſt malum, qm̃ ſignificat dominium & exceſſum choleræ nigræ magnæ aduſtionis.

428 *Nam hoc contingente in morbo acuto, mors quidem appropinquabit.*

Intellexit, quòd hoc contingente in morbo acuto, mors futura ſit in proximo.

429 *Ex his etiam eſt, ſi tacitus efficiatur uerboſus, & mitis pacificus, iurgioſus.*

Hoc quidem contingit ex violẽtia morbi cogente patientem dimittere conſuetudinem ſuam. Cum ergo tacitus per naturam efficitur verbiſluus, aut ex conſuetudine pacificus litigioſus, eſt quidem ſignũ malum, & illaudabile.

H

430 *Aut ſi conqueratur de cæcitate, & ſurditate, uel caſu uirtutis, ratione uiolentiæ morbi.*

Mors huius patientis eſt vicina, quoniam priuatio ſenſuum eſt media mors.

431 *Vel etiam ſi uideatur patienti dormit in ſtatu, quòd cadat*

I *nix ſuper caput eius.*

Hoc quidem videtur ideo contigere, quoniam apparitio huius coloris tempore ſtatus morbi, ſignificat ſuper mortificationẽ caloris naturalis, & dominium frigiditatis in eodem, ratione humoris extinguentis calorem naturalem. non tamẽ recordor ꝙ Hippocrates alicubi retulerit ſignum illud.

432 *Et anima quidem inquieta, domina magnæ frigiditatis, eſt res mala, & illaudabilis.*

Ex frigiditate quidem animæ ſignificatur cordis frigiditas. Inquietudo vero ſignificat illaudabilẽ diſpoſitionem patientis. K

Ex his ſunt uigilia nocturna, 433
et ſomnus diurnus, aut omnimoda priuatio ſomni.

Hoc quidem totum eſt malum, cum ſit contrariũ diſpõni naturali.

Necnõ ſi diſpoſitio ægri in ſom 434
no, & poſt ſomnum deterioretur, & cum dolore efficiatur.

Cum ſomnus erit tempore, quo corpus cõſueuerat naturaliter quie L
ſcere, & nihilominus morbus augea
tur, ſignificabitur quidem malitia patientis negocij.

Si etiam Medicus ordinate et 435
recte operetur, præter quòd appareat operationis intentum, erit malum.

Si Medicus ordinate, & ſicut decet, miniſtret patienti medicinas ſuas, præter quod inde proſperetur rectificatio patientis, erit ſignum malum, & illaudabile. hoc nanq; ſignificat, ꝙ patiens non conſequitur iuuamentum ex cura Medici.

M

Rememoratio ſignorum Prognoſticorum mortalium aſſumptorum a qualitate corporis.

436 *Ex his autẽ ſunt facies mortuorum faciebus conſimiles,* a
cum planicie [a] *[ſeu extenſione] tẽporum, ex morbo contingente, & conſtrictione aurium, & ipſarum frigiditate, & earum inuerſatione, & oculorum profunditate.*

He

A Hæ quidem facies notę ſunt Medicis facies ſ. mortuorum: quarum teſte Hippocrate, naſus tenuis eſt & acutus, & oculi profundati, & tempora plana & tenſa, & aures inuerſæ, & ſunt in colore ſimiles mortuo. Quę quidem facies, ſi circunſcripta vigiliarum inſtantia, & euacuatõe ſenſibili appareant in principio morbi neceſſario habebſit malitiam ſignificare. nam ſignificãt ſubitũ caſum virtutis, & priuationem ſeu conſumptionem humidi radicalis, & extinctionem caloris naturalis. & hoc ratione violentiæ morbi. Non tamen

B ſignificant malitiã in morbis chronicis, ſicut faciunt in acutis. poſſunt etenim hæ facies ratione longi temporis morbi apparere. agens. n. debile efficit tranſmutationẽ magnam in tempore longo: & è contrario agens forte efficit immutationẽ magnam in tempore breui. Cum ergo in tempore breui videbimus, ſ. I primis diebus morbi hæc accidentia, ſignificabunt quidem morbi malitiã & virtutis debilitatem.

437 *Etiam rubor, uel nigredo oculorum, aut eorum eminẽtia, uel principium fuſcedinis ipſorum.*

C Hæc oĩa ſignãnt dñium & exceſſum humoris in cerebro.

438 *Aut etiam ſi quieuerint:* b [ ] *uel ſi fuerint infrigidati:* c [*aut palpebrarum*] *tortura.*

b & oculi ſtẽt cõtinue apti ſ vnũ locũ ſuũtes e & palpebris ipſorũ accidẽtia

Intellexit ꝙ aut oculus quieſcat a motu ſuo naturali, aut ꝙ ceſſet, & tollatur ſenſus viſus, aut ꝙ eorum naturalis calor extinguatur, & infrigidẽt. & hoc quidem totum ſignãt mortificationem virtutis motiuæ. D

439 *Aut ſi fuerit naſus acutus cũ obliqua fronte,* d [*ex latere, labij cõtracto uel marcido.*]

d & labiũ iſteri⁹ contractũ vel cõuerſum fuerit.

Acumen quidem naſi accidit ex priuatione ſanguinis, & humiditatis corporis Nam cum accidit aliqd corpori, rubet primo naſus, licet ſit ex membris corporis exterius eminentibus, & frigidę naturæ, diſtantibus valde, ad hoc quod poſſit ad ea ſanguis attingere. & obliquitas quidem & contractio labij ſignificant ſuper dominium ariditatis, & conſumptionem humidi, ſ. radicalis, E

440 *Frigiditas quidem extremorũ patientis cum vlcere, & nigredine linguæ* e [*laborioſa, & ſimilia cruciantia, ſunt quidem illaudabilia*] *in febre vrente.*

e cũ ingẽtudine, & diſpõne ãguſtiãte ẽ mala.

Cum quidem vniantur contraria in eodem, ſignificabunt ſuper ipſius corruptionem. pro tanto, cum I febre valde vrente reperietur frigiditas extremitatum, ſignificabit ſup illaudabilem malitiam. & nigredo qdem linguę ſignificabit ſuper dominium vſtionis in corpore.

Ex his etiam eſt f [*uiridis rubor*] *unguium, & uiror in corpore cum veſtigio nigredinis.* F

441 f rubedo & viridi - tar.

Tales quidem vngues & maculę corporis ſimiles veſtigijs vlcerũ cõtingunt ratione mortificationis naturalis caloris in corpore, & aduſtionis humorum. Apparent autem ꝓdictę maculæ ſimiles veſtigijs vlcerum, & contuſionibus in illis locis determinate ex debilitate locorum prædictorum. Interdum autem ſignãt nigredo extremorum ſup criſim

G fim, per quã euadit, & liberatur patiens. cadunt tñ vngues. hoc aũt cõtingit, cum apparet hoc accñs poſt morbi digeſtionem.

442 *Ex his etiam eſt icteritia, ſi ante ſeptimam diem apparet cũ macie hypochondriorum.*

Illaudabile quidem ſignum eſt, ſi icteritia ante digeſtionem appareat. Et priores experti fuerũt ipſam eſſe ſine digeſtione, ſi ante ſeptimã diem appareat. Poſteriores vero opinati ſunt, ꝙ ſi eueniat ante ſeptimã diem, in regionibus tñ calidis, põt H nihilominus eſſe bonum ſignũ, & laudabile. Addidit etiã ꝙ appareat cum macie hypochõdriorum: quoniam macies illius loci ſignificat exceſſum, & dominium vſtionis, & ſic citatis renum.

443 *Et ſi frigiditas ſit in manifeſto, & ſuperficie corporis, & calor fuerit,* g *[& ſit] interius. & præſertim ſi* h *[adhuc ſit] & remã ſerit ſupra membra principalia.*

Hæc quidem ſigna ſunt illaudabilia, quoniam ſignificant ꝙ intra corpus ſit apoſtema, attrahens ad ſe I calorem naturalem & ſanguinem, adeo ꝙ inde infrigidetur manifeſte ſuperficies corporis. Addidit etiam: & præſertim ſi adhuc remanſerit ſupra membra principalia: hoc eſt, ſi calor remanſerit adhuc in manifeſto corporis ſuper illud, quod eſt è directo membrorum principaliũ. nam hoc ſignificat apoſtema eſſe ĩ membris illis.

444 *Et tumor quidem uultus, cum tumore extremitatum ante duo ſeptenaria, eſt quidem terribilis. nã huius patientis materia uelox eſt,* K *i [& cita:] unde non uidetur quòd ad terminum duorum ſeptenariorum ualeat peruenire.* i ad hydropem

Tumor quidẽ faciei, & extremorum in acutis febribus ante xiiii. diem, ſignãt ꝙ patiens non perueniet ad terminũ p̃dictæ diei, aut ꝙ labet in hydropem: & hydrops quidẽ mortalis eſt in hoc loco.

Aut ſi queſcat, & ceſſet febris abſque criſi, aut ſi eius fortificatio palam augeatur in diebus paribus. 445 L

Intellexit ꝙ erit ſignum illaudabile, cum ceſſabit febris acuta ſubito ſine criſi: hoc. n. ſignificat, ꝙ conſequenter redibit, & patiẽtem interficiet. nam talis quies ſignificat fatigationem naturæ, & impotentiam ad reſiſtendum morbo. Eſt autẽ malum, ꝙ febris augeatur in diebus paribus: aut quia non accidet criſis in talibus febribus, niſi in diebus paribus, quod quidem malum eſt & illaudabile: aut quia febris notha, quę hemitriteus dicitur, augetur, & fortificatur in diebus paribus. & hęc M quidem febris periculoſa eſt. hoc autem probabilius videtur eſſe de intentione ipſius.

Signa ex exeuntibus a corpore.

446 *Ex his quidem eſt fex nigra, uel uiridis, fœtida, pinguis, rubea, & ſicut aqua* a *[ ] butyroſa, & alba. Hæ nanque malæ ſunt, & illaudabiles.* a & egeſtio ſpũoſa vel

Ma-

A Malitia quidem egeſtiõis nigræ eſt, quoniam ſignificat dominium melancholiæ: & maxime, ſi talis appareat a principio morbi. Et viridis appropinquat quidem ei. Sed fœtida ſignificat ſuper magnam & fortem corruptionem. Vinctuoſa vero ſignificat ſuper diſſolutionẽ adipis renum ex fortũ violentia renum effectam. Verum rubea atteſtatur ſup dominium choleræ rubeæ, quæ valde vritur. Et aquoſa quidem ſignificat ſuper priuationem virtutis immutatiuæ, & digeſtiuę. Spumoſa autem & butyroſa ſignificat ſuper for
B tem calorem, aut ſuper fortem motum virtutis inquietatæ & vexatæ: quemadmodum contingit in ſpuma maris ratione multitudinis fluctuationum motuum eius. Et alba quidem ſignificat ſuper debilitatẽ hepatis. Hoc autem totum verendum eſt in acutis.

447 *Necnon etiam ſi appareat diuerſorum colorum: hoc nanq; mortem,* [b] *[aut criſim futuram] ſignificat.*

b niſi illũ accidat a criſi.

Siquidem talis ſit per viam criſis,
C ſignificabit ſuper fortitudinem naturæ: quę ſi in non acutis talis appareat, ſignificabit quidem ſuper multitudinem, & dominium humorum in corpore.

448 *Et ſi cum caſu appetitus egeſtio ſit cholerica, cum qua egreditur fruſtum ſanguinis cõgelatum primo, & conſequenter fruſtum carnis.*

Quando cum caſu appetitus eſt egeſtio cholerica, & cum ea egreditur ſanguis & carnis fruſtum, ſignificat quidem malum. eſt nanq; ſi- D
gnum illaudabile caſus appetitus cum fluxu ſanguinis.

Et etiam ſi poſt egreſſum cho- 449
leræ appareat ſanguis, abſq; punctione, & ſtimulatione.

Intellexit ſm opinionem meã, ꝙ cum egreditur ſanguis poſt excedẽtem egreſſum choleræ rubeæ, non præcedente punctione, & mordicatione aliqua egreſſum ſanguinis, ꝙ hoc ſignificat egreſſum ſanguinis per ſeceſſum, & poſt talem conſumptionem choleræ citrinę. E

Et ſi poſt extenuationẽ & ma- 450
cerationem corporis appareat, & egrediatur fæx nigra.

Si fęx patientis egrediatur nigerrima poſt conſumptionem & emacerationem corporis ſui, & etiã morbi longitudinem, hoc quidem eſt ſignum malum, & illaudabile.

Et cum conſtipabitur uenter in 451
febre urente, & [c] *[uexabitur cerebrum.]*

c fuerit i cerebro ſigetudo vl accẽs ipꝫ cerebrũ i quietans. F

Intellexit ſm opinionem meam ꝙ cum in febre vrente conſtipabit venter, ſignificabitur aſcenſus morbi ad caput, ſiue cerebrum.

Si etiam egrediatur uentoſitas 452
cum ſono inuerecundo præter ſolitum, erit malum.

Intellexit, ꝙ ſi quis verecundus bombizet, & alijs audientibus præter ſolitum, ꝙ hoc erit malũ ſignũ. Nam ſignificat aut ſuper corruptionem rationis, aut ſuper violentiam doloris.

Et urina quidem nigra, tenuis, 453
& pauca ſignificat patientis inte-

G *ritum, eſtq; timendum ut plurimũ & periculoſum, cum accidit permiſtio rationis, & intellectus cum tenuitate urinæ.*

Cum vrinæ tenuitas iungitur nigredini, ſignificat quidem ſuper dominium frigiditatis, & extinctionẽ naturalis caloris. Quòd autem quis loquatur abſq; ratione cum vrinæ tenuitate, ſignificat aſcenſum choleræ rubeæ ad cerebrum, & ipſius apoſtemationem.

454 *Ex his etiam ſunt vomitus, &*

H *fluxus* [d] *[ ] cum nigre*

d ſanguis narium *dine, & fœtor ex putrefactione contingens.*

Fluxus quidem ſanguinis nigerrimi a naſo ſignificat ſuper vſtionẽ ſanguinis ex violentia febris continentem: & vomitus niger ſuper dominium choleræ vſtæ ſeu melãcholiæ in corpore: & fœtor ſuper fortẽ putrefactionem.

455 *Frequens etiam tuſsis cum mo*

e phthiſi *dico ſputo eſt ſignum malum & illaudabile.* [e] *[ ]*

I Cum in phthiſi minuitur ſputũ cum frequẽtia tuſſis, ſuffocat patiẽs.

456 *Sputum etiam diuerſorum co-*

f cũ difficultate & tuſſi *lorum* [f] *[in pleureſi cum tuſsi laboriosa & difficili,] ſignificat mortis propinquitatem.*

In apoſtemate lateris ſi exeat ſputum diuerſorum colorum cum difficultate & tuſſi valida, erit quidem mors patientis proxima.

457 *Et ſudor ſolius capitis, ad quem ſeu ad cuius euacuationem ſubſequitur quies, eſt malus.*

Sudor proprie in fronte, & ptora K capitis, eſt quidem ſignum mortale nam quidem ſignificat ſuper fortẽ pugnam. Omnis.n. ſudor, quem nõ ſubſequitur alleuiatio patientis, eſt ex ſignis malis, & illaudabilibus.

Rememoratio ſignorum laudabilium Prognoſticorum.

458 *SI facies eorum appareãt qua-*
les fuerint tempore ſanitatis, eorum quidem cura & certa euaſio erit manifeſta.

Palam quidem eſt & manifeſtũ L ꝙ hæ facies ſunt manifeſte contrariæ faciebus ſimilibus faciebus mortuorum. cum igitur facies illę ſignificẽt ſuper mortẽ, ideo ſignificabũt iſtæ ſalutem, & patiẽtis euaſionẽ.

459 *Ex his etiam eſt vniformitas, & æqualitas caloris, circunſcripta macie hypochondriorum.*

Hoc autem ideo contingit, quòniam vniformitas caloris ſuper totum corpus ſignificat ſuper laudabilem diſpoſitionem corporis intrinſecam ex priuatione apoſtematum. Addit tamen cum vniformitate, & M æqualitate caloris in corpore, ꝙ nõ fuerint hypocondria macra. & hoc ideo, qm̃ talis eſt diſpoſitio hecticorum. & eſt ac ſi diceret, ꝙ calor reperitur vniformis per totum corpus eorum cum macie hypochondriorum ipſorum.

460 *Et ſi poſt ſeptimam diem erit*
manifeſta & perfecta ratiocinatio abſque malitia, & vigor motus, & ſenſuum omnium, concomitante facilitate & leuitate ſui corporis,

A *poris, & ſolitus decubitus, & ſomni aduentus in nocte vt plurimum*
a exhte *ſine ſomno diurno cum vigore*[a] *[patientis] poſt ſomnum. Omnis etiã ſomnus tollens dolorem, & perturbationem ſeu permiſtionem rationis, & mitigans ægritudinem, eſt laudabilis.*

Hæc quidem ſigna omnia ſunt contraria ſignis malis & illaudabilibus, quorum relationem præmiſimus: & cauſæ iſtorum etiam ſunt contrariæ cauſis illorum. pro tanto
B non oportet, nec eſt neceſſe iterare commentum in iſtis. Intellexit autem, cum dixit cõcomitante quoq; leuitate ſui corporis, ꝙ cum patiens tollerat bene morbum ſuum, eſt ſignum bonum, & laudabile, ſicut impotentia tollerandi ipſum eſt malũ ſignum, & illaudabile.

461 *Cerebrum quidem patitur ex quibuſdam membris compatientibus ſecum in paſſione. Vnde ſi tunc euaſerit a permiſtione continua, euadet quidem patiẽs laudabiliter*
C *ab hoc morbo.*

Cum membra, quibus compatit cerebrum, in paſſione patiuntur, ſicut pectus & diaphragma, circũſcripta permixtione continua rationis, ſignificatur, ꝙ cerebrum immune ſit, & liberum ab apoſtemate. Alia autem permixtio ĩterpollata fit potius ratione compaſſionis & colligãtię, non autem ratione propriæ paſſionis ipſiuſmet cerebri contingentis ex apoſtemate in eodem exiſtente, ideſt quidem continua permixtio rationis.

Et ſi cũ apoſtemate capitis adſit ſternutatio, ex ſignis erit ſuper ſanitatem ſignificantibus. D 462

Hoc quidem eſt ſignum laudabile, cum in ſtatu morbi cõtigit. In prĩcipio vero ſignificat vt plurimũ naturæ vexationem.

Omnis fluxus ſanguinis[b] *[ ] etiam ab aure in morbis capitis, eſt curatiuus corporis.* 463 b a naribus, &

Et hoc ideo contingit, qm̃ ex fluxu ſanguinis narium, vel aurũ diſſoluitur apoſtema.

Anhelitus manifeſtus non frequens, aut[c] *[ ]tardus eſt laudabilis: nec eſt verendus ſi non fuerit interciſus, ſeparatus: aut orthopnœoſus, cogens erigere patientem.* E 464 c non

Cũ accidit ĩ febrib⁹ frequẽs anhelitus, eſt quidẽ ſignum malũ: nam ſignificat exceſſum caloris ĩ corde. Tardus quoq; anhelitus permixtionem ſignificat rationis. Interciſus vero ſeparatus ſignificat diſſolutionem virtutis, & duritiem organi anhelitus, contingentem ratione apoſtematis in membris principalibus exiſtentis, aut exceſſum ſiccitatis in organis anhelitus exiſtẽtis. Verum anhelitus faciens patientem erigere ſignificat pulmonis apoſtema. Cũ ergo anhelitus immunis ſit ab his omnibus, ſignum eſt laudabile. F

Et ſimiliter eſt laudabile, cum pulſus eſt virtuoſus fortis[d] *[ſine anguſtia,] nec eſt anhelitus vrẽs, nec inflammatiuus.* 465 d neq; ſtrictus

G Anguſtia quidem pulſus ſignificat ſuper debilitatem virtutis.cū.n. non poſſit extendere in latum, multo minus in profundum. Et anhelitus quidem vrēs ſignificat ſuper inflammationem coīdis.

466 *Ex his etiam ſunt bonitas appetitus, & digeſtionis, cum æqualitate, & laudabili ſubſtantia fæcum, & e[colore medio] in citrimtate, circunſcripta nigredine earū uſtiua, & uiriditate.*

e vrinæ, & colore ęqualis.

H Hęc quidem omnia ſciuntur ex eo, quod pręmiſim⁹ de ſignis malis.

467 *Aut exitus etiam humoris cū lumbricis in die critica, hoc quidē eſt ſignum uitæ. hoc enim contingente aufertur morbus, cum fuerit ex illo humore.*

Hoc quidē eſt ſignū laudabile: quoniam ſignificat vim & fortitudinem virtutis expulſiuę naturalis. Cum autem dixit, ꝙ aufertur morbus, hoc contingente, &c. intellexit ꝙ egreſſus lumbricorum in die critica ſit ſignum bonum per ſe: & præſertim cum fuerit morb⁹ ex illo hamore egrediente cum eis, ac ſi diceret, ꝙ egreditur cum eis humor, qui I eſt cauſa effectiua morbi. Nam īter dum accidit in criſibus laudabilib⁹ ꝙ humor, qui eſt cauſa morbi, egrediatur in criſi; & accidit interdum ī criſibus illaudabilibus ꝙ euacuetur humor, qui nequaquam eſt cauſa morbi. & talis quidem criſis auget, & magnificat morbum nec reperit pauens poſt ipſam, alleuiationem, ſed potius aggrauationem: è contrario ℓ. eius, quod accidit ex criſi contingente ab euacuatione humoris K proprii morbi.

Egrediēte cholera rubea, aufertur ſurditas, tollitúrq; inde nocumētum in morbo cerebri. 468

Gale. quidem expoſuit hoc inter dicta Hippo in lib. Aphoriſmorum vbi dicit, ꝙ ſi fluxus ventris ex cholera rubea accidit patienti ſurditatem, tolletur eius ſurditas. Et Gale. quidem opinatus eſt hoc eſſe verū, cum talis ſurditas contingit ex apoſtemate in cerebro contingente. nō .n. eſt cauſa eius cholera rubea ī nō contingente ex apoſtemate cerebri. L & ob hoc inquit hic Benſene, ꝙ cōtingente ſurditate ī acutis, aduenięte fluxu vētris de cholera rubea, tolletur ſurditas, & morbus capitis diſſoluetur.

Sanguis etiam hæmorrhoidarū curat morbum ſplenis. Hoc etiam eſt laudabile in melancholia. 469

Fluxus ſanguinis hæmorrhoidarum curat a morbo ſplenis, & melācholia: quoniam ſanguis hæmorrhoidarum eſt niger, & melancholia quidem eſt ipſa cholera nigra. M

Et fluxus quidem aquæ, & humoris phlegmatici eſt cura morbi in hydrope. 470

Intellexit quidem ꝙ cum accidit fluxus aquę citrinæ in vrina in hydrope aſcitica, & humoris phlegmatici in carnoſa, ꝙ ſit cura duarū prædictarum ſpecierum hydropis.

Egreſſus quoq; cholerę citrinæ in ophthalmia feſtinat curā eius. 471

Intellexit ꝙ flux⁹ cholerę rubeæ curet ophthalmiam celeriter ex eadem cholera contingentem.

Ex

472 *Ex his quidem ſignis eſt, ut ui*
A *deas urinam ſimilem in colore pomo citrino, cum hypoſtaſi alba in fundo reſidente.*

Hoc etiam eſt notum ex eo, qđ dictum fuit in capitulo de vrina. talis nanque color eius eſt naturalis, &talis etiam hypoſtaſis ſimilitet eſt naturalis,cum ſit alba, & reſidēs in fundo vaſis.

473 *Et ſi etiam uideas ſudorem infirmi æqualem in febre continua.*

Intellexit ꝙ ſi ſudor ſit æqualis,
B ac ſi diceret,ꝙ ſit æqualis per totum corpus,ꝙ hoc quidem eſt bonum ſignum in febre continua. Hæc autē febris eſt ex ſanguine.

474 *Et tumorem exterius apparentem in ſynanchia. hoc enim bonū, & laudabile eſt.*

Hoc quidem bonum & laudabile eſt,ſicut dicit, tumore etiam exterius in ſynanchia apparente,eſt bonum & laudabile ſignum. In qua vero nihil apparet exterius cū violētia accidentium, mortalis eſt: talis .n.eſt deterior ex ſpeciebus eius: &
C præſertim, ſi præ ſui magnitudine ex ea apparente interius & exterius videatur. Extrinſecę autem ſeu exterius ſunt tres ſpecies:ex quib⁹ laudabilior eſt illa, cuius ipſe fecit hic mentionem.

475 *Tumor quidem teſticulorum in tuſſi chronica,eſt cura corporis.*

Intellexit ꝙ cum in tuſſi chronica generatur tumor teſticulorū, ꝙ ſit cura eius:hoc eſt cum materia faciens tuſſim transfertur,& deſtinat ad locum prædictum.

476 *Et ſimiliter apoſtema pedis in*
D *morbis pulmonis:necnon apoſtema generatum in iunctura cruris, & in inguinibus.*

Intellexit ꝙ per diuerſionem materiæ ad aliam partem fiat curatio apoſtematum pulmonis. Et ītelligit ſm opinionem meā per apoſtema pedis,podagram. Et apoſtema quidem in iunctura cruris eſt apoſtema,quod generatur in carne exiſtēte in radice cruris.

477 *Et puſtulæ narium,aut labiorū*
E *in tertiana eſt ſignum ſalutis prognoſticum.*

Hoc intellexit in tertiana ſimplici & vera:& eſt illa,quæ non tranſit ſeptem periodos, ſeu circuitus.

478 *Et Varices quidem innatæ ſunt cura alopeciæ:necnon eius,quod eſt in uentre,& ſplene.*

Varices ſunt morbi in tibijs accidentes, cum venæ in eis exiſtentes replentur,& ingroſſantur in tantū, ꝙ egrediātur manifeſte a ſua diſpoſitione naturali.humor quoq;, quo tunc replentur venæ illæ,melāchoF licus eſt. pro tanto ex euulſione & translatione illius humoris ad eas contingit curatio morbi ſplenis, & etiam apoſtematum in ventre generatorum, quæ dubaylet dicuntur,i. a.l. glādulæ. *ſcropulæ.verum ꝙ hoc ſit cura alopeciæ, hoc quidem nequaq̄ eſt, eo ꝙ omnis materia, ex qua fit alopecia,ſit melancholica: nec etiam ex humore phlegmatico, nam alopecia poteſt ex omnibus humoribus generari. Hic autem canon eſt vn⁹ ex aphoriſmis Hippocra.& opinat⁹ eſt Galenus in expoſitione eius, ꝙ

G posuit alopeciam pro lepra. non tñ
constat apud Gal. illo tempore: nec
est verificatum isto tempore.

479 *Et oxyregmia quidē ī lieteria ī
testini cōtingit ex retentione cibi.*

Intellexit, ꝙ si precedente lienteria, contingit eructuatio acida, ꝙ sit bonū signū, & laudabile. Hoc nāq; signat in hoc morbo retentionem partis cibi in stomacho. & hoc ideo: nam in hoc morbo egreditur cibus indigestus à stomacho, & intestinis rōne humoris lenitiui ibidem exi-
H stentis, aut rōne vlcerum existentiū in eisdem. Vñ cum retinetur cib⁹ in stomacho, donec accescat, est signū laudabile. quod quidem verum est, velut dicit Gale. si de nouo contingerit, quæ prius non fuerit. nam hæc est de accidentibus potentibus contingere in principio morbi.

480 *Et febre contingente in spasmo
uel epilepsia, fit eorum cura.*

Si cui accidit spasmus ex repletione, contingat febris consequenter, erit quidem hæc cura eius ab ipso spasmo: quoniā febris dissoluit humorem spasmum facientem cū cō
I trarietate complexionis eius ad cōplexionē hūoris facientis spasmū. febris. n. calida est & sicca, & humor faciens spasmum frigidus & humidus. & sic est de ipsa epilepsia.

481 *Si patienti singultum contingat sternutatio, est cura eidem.*

Hic singultus est humoralis, seu ex repletione. & hoc iō, qñ sternutatio expellit humorem illum, qui est causa singultus a substantia stomachi: iuuatq;, seu excitat naturam ad expulsionem ipsius. Singultus. n. est debilis motus naturæ in expellēdo superfluitatem nociuam in stoma-
K chio exītem. Singultus vero, cuius causa est siccitas, non recipit curā.

Rememoratio canonum. quib⁹ vtendum est in iudicio prognosticandi.

Decet quidem ut cum volue 482
ris iudicare patientē, quòd
vtaris proportione,[a] [ ] a vel cōparatione

Cum ergo volueris iudicare per hęc signa, vtaris proportione iuridica. neq; facias sententiam aliquam absolute, priusq̄ scias species illorū signorum, & differentias eorum in
L significatione.

Nam ex signis sunt, quorū vir 483
*tus vera est & certa. Et ex eis sunt
quæ per alia falsificantur.*

Dicamus ergo primo, ꝙ ex signis sunt quædam valde vera. & hęc quidē spēs signorū est, cū quibus non apparent alia eis contraria in corpore. ex his quędam sunt, cum quibus apparent alia eis contraria in corpore. quare est dubiū ī prognosticādo

Iusta autem significatio sumi- 484
tur inter membra, ex eis quæ ap- M
parent in capite.

Signa quidem iuste super mortē significantia, & eius contrariū, sunt signa in capite apparentia, quorum relationem iam fecimus.

Si ergo videas aliquam signifi 485
*cationem iuste significantē in cor-
pore, & aliam sibi contrariam sic
significantem.*

Si autem videas aliquod signum iuste testificans super euasionē vel perditionem alicuius, & videas cū eo aliquod signum ei contrarium

in

A in corpore, ſupple, noli tũc prorum pere in iudicium.

486 *Contingit etiam quòd apparẽs ſuper contrarium corporis non ſint niſi teſtimonia debilia.*

Contingit autem contrarietas ſignorum, & teſtimoniorum in vno & eodem corpore, ita ꝙ quędam ex eis ſignificent bonum, & quędã malum, cum erunt teſtimonia debilia ſuper bonum vel malum ſignantia

487 *Omne ſignum non habens contrarium ſignificat recte ſuper cu-*
B *ram & euaſionem.*

Intellexit ꝙ oẽ ſignum laudabile, cum quo non apparet contrariũ, inquantum eſt ei contrarium, illud quidem & ſibi ſimilia ſignificant recte ſuper euaſionem eorum.

488 *Et omne ſignum prognoſticationis prædictis contrarium, ſignificat mortem & perditionem.*

Intellexit quidem ſecundum opinionem meam, ꝙ omnia ſigna mala ſignis bonis contraria, quorũ cõtrarietas talis eſt, ꝙ non poſſunt vniri ſimul in eodem corpore, ſunt
C qdẽ ſigna iuſte mortem ſignantia.

489 *Cum autem apparebunt tibi ſigna contraria & debilia, ſequitur quidem ad hoc dubium. Vnde ſta tunc, & prolonga iudicium.*

Cum ergo colligentur apud te ſigna contraria debilia: hoc eſt, ꝙ vniuntur in eodem corpore, & ꝙ ſint æquata in ſignificatione ſua, ita ꝙ non poſſit quis cogere ſuper ſignificationem, nec ratione multitudinis, neq; ratione fortitudinis eorũ: poſſet enim vnum ex iſtis ſignis fortius eſſe alijs: quod quidem eſſet ſi- D
gnum apud Medicum euaſionis patientis, aut eius: hoc quidem eſt ſolum dubium, non aliud ab iſto. pro tanto decet Medicum tunc cõtinuare curam, quam habebit, & cõſequitur forſitan inde ſpem.

490 *Cum ergo erunt æquata in diſpoſitionibus ſuis, ſta. Sed iudica a prædominante, cum erunt contingentia in inæqualitate ſua.*

Hoc quidem eſt notum. inquit enim ꝙ cum contraria erunt, ſta, & noli iudicium referre. Cum vero v- E
na ex ſpeciebus contrarijs coget inferre iudicium, ex cogente & dominante iudica. Docet autem hoc eſſe quod dicit apud Medicum in prędictis ſignis habentibus gradus & dominium in fortitudine & debilitate hoc eſt in ſignificatione: ſic ſ. ꝙ cum exempli gratia, apparebit aliquod ſignum, cuius ſignificatio ſuper ſanitatem ſit in gradu tertio, & apparebunt ei duo ſigna, quorum ſignificatio eſt ſuper perditionem in gradu primo, tunc iudicare habebit p ſignum, quod eſt in gradu tertio. cũ vero erunt prędicta ſigna ęqualia ĩ F
gradu, tunc ferendum erit iudiciũ ſecũdum numerum ipſorum: ſicut facit iudex in alteratione teſtium, & ſe dementientium: & ſicut faciunt ſapientes aſtrorum in virtutibus aſtrorum contrariorum ex contrarietate locorum ipſorum.

Et in hoc explicit prima pars Canticorum Auicennæ, & eſt pars Theoricæ ſcientię Medicinæ.

G Hoc etiam eſt malum, qm̃ ſignificat dominium & exceſſum choleræ nigræ magnæ aduſtionis.

428 *Nam hoc contingente in morbo acuto, mors quidem appropinquabit.*

Intellexit, quòd hoc contingente in morbo acuto, mors futura ſit in proximo.

429 *Ex his etiam eſt, ſi tacitus efficiatur uerboſus, & mitis pacificus, iurgioſus.*

Hoc quidem contingit ex violẽtia morbi cogente patientem dimittere conſuetudinem ſuam. Cum ergo tacitus per naturam efficitur verbifluus, aut ex conſuetudine pacificus litigioſus, eſt quidem ſignũ malum, & illaudabile.

H

430 *Aut ſi conqueratur de cæcitate, & ſurditate, uel caſu uirtutis, ratione uiolentiæ morbi.*

Mors huius patientis eſt vicina, quoniam priuatio ſenſuum eſt media mors.

Vel etiam ſi uideatur patienti

431 *dum dormit in ſtatu, quòd cadat*

I *nix ſuper caput eius.*

Hoc quidem videtur ideo contigere, quoniam apparitio huius coloris tempore ſtatus morbi, ſignificat ſuper mortificationẽ caloris naturalis, & dominium frigiditatis in eodem, ratione humoris extinguentis calorem naturalem. non tamẽ recordor ꝙ Hippocrates alicubi retulerit ſignum illud.

432 *Et anima quidem inquieta, domina magna frigiditatis, eſt res mala, & illaudabilis.*

Ex frigiditate quidem animæ ſignificatur cordis frigiditas. Inquietudo vero ſignificat illaudabilẽ diſpoſitionem patientis. K

Ex his ſunt uigilia nocturna, 433
et ſomnus diurnus, aut omnimoda priuatio ſomni.

Hoc quidem totum eſt malum, cum ſit contrariũ diſpõni naturali.

Necnõ ſi diſpoſitio ægri in ſom 434
no, & poſt ſomnum deterioretur, & cum dolore efficiatur.

Cum ſomnus erit tempore, quo corpus cõſueuerat naturaliter quieſcere, & nihilominus morbus augeatur, ſignificabitur quidem malitia patientis negocij. L

Si etiam Medicus ordinate et 435
recte operetur, præter quòd appareat operationis intentum, erit malum.

Si Medicus ordinate, & ſicut decet, miniſtret patienti medicinas ſuas, præter quod inde proſperetur rectificatio patientis, erit ſignum malum, & illaudabile. hoc nanq; ſignificat, ꝙ patiens non conſequitur iuuamentum ex cura Medici.

M

Rememoratio ſignorum Prognoſticorum mortalium aſſumptorum a qualitate corporis.

436 *Ex his autẽ ſunt facies mortuorum faciebus conſimiles,* a
cum planicie [a] *[ſeu extenſione] tẽporum, ex morbo contingente, & conſtrictione aurium, & ipſarum frigiditate, & earum inuerſatione, & oculorum profunditate.*

Hæ

A Hæ quidem facies notę ſunt Medicis facies ſ. mortuorum: quarum teſte Hippocrate, naſus tenuis eſt & acutus, & oculi profundari, & tempora plana & tenſa, & aures inuerſæ, & ſunt in colore ſimiles mortuo. Quę quidem facies, ſi circunſcripta vigiliarum inſtantia, & euacuatiõe ſenſibili appareant in principio morbi neceſſario habebſit malitiam ſignificare. nam ſignificãt ſubitũ caſum virtutis, & priuationem ſeu conſumptionem humidi radicalis, & extinctionem caloris naturalis. & hoc ratione violentiæ morbi. Non tamen
B ſignificant malitiã in morbis chronicis, ſicut faciunt in acutis. poſſunt etenim hæ facies ratione longi temporis morbi apparere. agens. n. debile efficit tranſmutationẽ magnam in tempore longo: & è contrario agens forte efficit immutationẽ magnam in tempore breui. Cum ergo in tempore breui videbimus, ſ. ĩ primis diebus morbi hæc accidentia, ſignificabunt quidem morbi malitiã & virtutis debilitatem.

437 *Etiam rubor, uel nigredo oculorum, aut eorum eminẽtia, uel principium fuſcedinis ipſorum.*

C Hæc oſa ſignãt dñium & exceſſum humoris in cerebro.

438 *Aut etiam ſi quieuerint:* b [ ]*uel ſi fuerint infrigidati:* c [*aut palpebrarum*]*tortura.*

b & oculi ſtẽt cõtinue apti ĩ vnũ locũ ſiuẽtes c & palpebris ipſorũ accidit

Intellexit ꝙ aut oculus quieſcat a motu ſuo naturali, aut ꝙ ceſſet, & tollatur ſenſus viſus, aut ꝙ eorum naturalis calor extinguatur, & infrigidẽt. & hoc quidem totum ſignãt mortificationem virtutis motiuæ. D

Aut ſi fuerit naſus acutus cũ obliqua fronte, d [*ex latere, labij cõtracto uel marcido.*] 439 d & labiũ ſiſteri⁹ contractũ vel cõuerſum fuerit.

Acumen quidem naſi accidit ex priuatione ſanguinis, & humiditatis corporis Nam cum accidit aliqd corpori, rubet primo naſus, licet ſit ex membris corporis exterius eminentibus, & frigidę naturæ, diſtantibus valde, ad hoc quod poſſit ad ea ſanguis attingere. & obliquitas quidem & contractio labij ſignificant ſuper dominium ariditatis, & conſumptionem humidi, ſ. radicalis, E

Frigiditas quidem extremorũ patientis cum vlcere, & nigredine linguæ e [*laborioſa, & ſimilia cruciantia, ſunt quidem illaudabilia*] *in febre vrente.* 440 e cũ ingẽtudine, & diſpõne ãguſtiãte ẽ mala.

Cum quidem vniantur contraria in eodem, ſignificabunt ſuper ipſius corruptionem. pro tanto, cum ĩ febre valde vrente reperietur frigiditas extremitatum, ſignificabit ſup illaudabilem malitiam. & nigredo ꝙ dem linguę ſignificabit ſuper dominium vſtionis in corpore.

Ex his etiam eſt f [*uiridis rubor*] *unguium, & uiror in corpore cum veſtigio nigredinis.* F 441 f rubedo & viridi - tar.

Tales quidem vngues & maculę corporis ſimiles veſtigiis vlcerũ cõtingunt ratione mortificationis naturalis caloris in corpore, & aduſtionis humorum. Apparent autem ꝑdictę maculæ ſimiles veſtigiis vlcerum, & contuſionibus in illis locis determinate ex debilitate locorum prædictorum. Interdum autem ſignãt nigredo extremorum ſup criſim

G sim, per quã euadit, & liberatur patiens. cadunt tñ vngues: hoc aũt cõtingit, cum apparet hoc accñs post morbi digestionem.

442 *Ex his etiam est ictericia, si ante septimam diem apparet cũ macie hypochondriorum.*

Illaudabile quidem signum est, si ictericia ante digestionem appareat. Et priores experti fuerũt ipsam esse sine digestione, si ante septimã diem appareat. Posteriores vero opinati sunt, ꝙ si eueniat ante septimã diem, in regionibus tñ calidis, põt
H nihilominus esse bonum signũ, & laudabile. Addidit etiã ꝙ appareat cum macie hypochõdriorum: quoniam macies illius loci significat excessum, & dominium vstionis, & sic citatis renum.

443 *Et si frigiditas sit in manifesto, & superficie corporis, & calor fuerit,* g [*& sit*] *interius. &* h *præsertim si* [*adhuc sit*] *& remã serit supra membra principalia.*

Hæc quidem signa sunt illaudabilia, quoniam significant ꝙ intra corpus sit apostema, attrahens ad se
I calorem naturalem & sanguinem, adeo ꝙ inde infrigidetur manifeste superficies corporis. Addidit etiam: & præsertim si adhuc remanserit supra membra principalia: hoc est, si calor remanserit adhuc in manifesto corporis super illud, quod est è directo membrorum principaliũ. nam hoc significat apostema esse ĩ membris illis.

444 *Et tumor quidem ultus, cum tumore extremitatum ante duo septenaria, est quidem terribilis: nã huius patientis materia velox est,* K i [*& cita:*] *unde non uidetur quòd ad terminum duorum septenariorum ualeat peruenire.* i ad hydropem

Tumor quidẽ faciei, & extremorum in acutis febribus ante xiiii. diem, signãt ꝙ patiens non perueniet ad terminũ ꝓdictæ diei, aut ꝙ labet in hydropem: & hydrops quidẽ mortalis est in hoc loco.

Aut si quiescat, & cesset febris absque crisi, aut si eius, fortificatio palam augeatur in diebus L *paribus.* 445

Intellexit ꝙ erit signum illaudabile, cum cessabit febris acuta subito sine crisi: hoc. n. significat, ꝙ consequenter redibit, & patiẽtem interficiet. nam talis quies significat fatigationem naturæ, & impotentiam ad resistendum morbo. Est autẽ malum, ꝙ febris augeatur in diebus paribus: aut quia non accidet crisis in talibus febribus, nisi in diebus paribus, quod quidem malum est & illaudabile: aut quia febris notha, quę hemitritęus dicitur, augetur, & fortificatur in diebus paribus. & hęc M quidem febris periculosa est. hoc autem probabilius videtur esse de intentione ipsius.

Signa ex exeuntibus a corpore.

Ex his quidem est fæx nigra, uel uiridis, fœtida, pinguis, rubea, & sicut aqua a [*& egestio spũosa vel*] *butyrosa, & alba. Hæ nanque malæ sunt, & illaudabiles.* 446

Ma-

A Malitia quidem egeſtiõis nigræ eſt, quoniam ſignificat dominium melancholiæ: & maxime, ſi talis appareat a principio morbi. Et viridis appropinquat quidem ei. Sed fœtida ſignificat ſuper magnam & fortem corruptionem. Vnctuoſa vero ſignificat ſuper diſſolutionẽ adipis renum ex fortu violentia renum effectam. Verum rubea atteſtatur ſup dominium choleræ rubeæ, quæ valde vrit. Et aquoſa quidem ſignificat ſuper priuationem virtutis immutatiuæ, & digeſtiuę. Spumoſa autem & butyroſa ſignificat ſuper fortem calorem, aut ſuper fortem motum virtutis inquietatæ & vexatæ: quemadmodum contingit in ſpuma maris ratione multitudinis fluctuationum motuum eius. Et alba quidem ſignificat ſuper debilitatẽ hepatis. Hoc autem totum verendum eſt in acutis.

B

447 *Necnon etiam ſi appareat diuerſorum colorum: hoc nanq; mortem*, [b] [*aut criſim futuram*] *ſignificat*.

b niſi illũ accidat a ceciſi.

Siquidem talis ſit per viam criſis,

C ſignificabit ſuper fortitudinem naturæ: quę ſi in non acutis talis appareat, ſignificabit quidem ſuper multitudinem, & dominium humorum in corpore.

448 *Et ſi cum caſu appetitus egeſtio ſit cholerica, cum qua egrediatur fruſtum ſanguinis cõgelatum primo, & conſequenter fruſtum carnis*.

Quando cum caſu appetitus eſt egeſtio cholerica, & cum ea egreditur ſanguis & carnis fruſtum, ſignificat quidem malum. eſt nanq; ſignum illaudabile caſus appetitus cum fluxu ſanguinis.

D

Et etiam ſi poſt egreſſum cholerę appareat ſanguis, abſq; punctione, & ſtimulatione. 449

Intellexit ſm opinionem meã, ꝙ cum egreditur ſanguis poſt excedẽtem egreſſum cholerę rubeę, non præcedente punctione, & mordicatione aliqua egreſſum ſanguinis, ꝙ hoc ſignificat egreſſum ſanguinis per ſeceſſum, & poſt talem conſumptionem cholerę citrinę.

E

Et ſi poſt extenuationẽ & maceratione corporis appareat, & egrediatur fæx nigra. 450

Si fęx patientis egrediatur nigerrima poſt conſumptionem & emaceratione corporis ſui, & etiã morbi longitudinem, hoc quidem eſt ſignum malum, & illaudabile.

Et cum conſtipabitur uenter in febre urente, & [c] [*uexabitur cerebrum.*] 451

c fuerit i cerebro ſi-getudo vł accęſs ipſi cerebrũ i quietans.

Intellexit ſm opinionem meam ꝙ cum in febre vrente conſtipabit' venter, ſignificabitur aſcenſus morbi ad caput, ſiue cerebrum.

F

Si etiam egrediatur uentoſitas cum ſono inuerecundo præter ſolitum, erit malum. 452

Intellexit, ꝙ ſi quis verecnndus bombizet, & aliis audientibus præter ſolitum, ꝙ hoc erit malũ ſignũ. Nam ſignificat aut ſuper corruptionem rationis, aut ſuper violentiam doloris.

Et urina quidem nigra, tenuis, & pauca ſignificat patientis inte 453

G *ritum, eſtq; timendum ut plurimũ & periculoſum, cum accidit permiſtio rationis, & intellectus cum tenuitate urinæ.*

Cum vrinæ tenuitas iungitur nigredini, ſignificat quidem ſuper dominium frigiditatis, & extinctionẽ naturalis caloris. Quòd autem quis loquatur abſq; ratione cum vrinæ tenuitate, ſignificat aſcenſum choleræ rubeæ ad cerebrum, & ipſius apoſtemationem.

454 *Ex his etiam ſunt vomitus, &*

H *fluxus* [d] [ ] *cum nigredine, & fœtor ex putrefactione contingens.*

d ſanguis narium

Fluxus quidem ſanguinis nigerrimi a naſo ſignificat ſuper vſtionẽ ſanguinis ex violentia febris contingentem: & vomitus niger ſuper dominium choleræ vſtæ ſeu melãcholiæ in corpore: & fœtor ſuper fortẽ putrefactionem.

455 *Frequens etiam tuſſis cum modico ſputo eſt ſignum malum &*

e phthiſi *il laudabile.* [e] [ ]

I Cum in phthiſi minuitur ſputũ cum frequẽtia tuſſis, ſuffocat patiẽs.

456 *Sputum etiam diuerſorum co-*

f cũ difficultate & tuſſi *lorum* [f] *[in pleureſi cum tuſſi laboriosa & difficili,] ſignificat mortis propinquitatem.*

In apoſtemate lateris ſi exeat ſputum diuerſorum colorum cum difficultate & tuſſi valida, erit quidem mors patientis proxima.

457 *Et ſudor ſolius capitis, ad quem ſeu ad cuius euacuationem ſubſequitur quies, eſt malus.*

Sudor proprie in fronte, & ptora K capitis, eſt quidem ſignum mortale nam quidem ſignificat ſuper fortẽ pugnam. Omnis. n. ſudor, quem nõ ſubſequitur alleuiatio patientis, eſt ex ſignis malis, & illaudabilibus.

Rememoratio ſignorum laudabilium Prognoſticorum.

458 *SI facies eorum appareãt quales fuerint tempore ſanitatis, eorum quidem cura & certa euaſio erit manifeſta.*

Palam quidem eſt & manifeſtũ L ꝙ hæ facies ſunt manifeſte contrariæ faciebus ſimilibus faciebus mortuorum. cum igitur facies illę ſignificẽt ſuper morĩ, ideo ſignificabũt iſtæ ſalutem, & patiẽtis euaſionẽ.

459 *Ex his etiam eſt vniformitas, & æqualitas caloris, circunſcripta macie hypochondriorum.*

Hoc autem ideo contingit, quòniam vniformitas caloris ſuper totum corpus ſignificat ſuper laudabilem diſpoſitionem corporis intrinſecam ex priuatione apoſtematum. Addit tamen cum vniformitate, & M æqualitate caloris in corpore, ꝙ nõ fuerint hypocondria macra. & hoc ideo, qm̃ talis eſt diſpoſitio hecticorum. & eſt ac ſi diceret, ꝙ calor reperitur vniformis per totum corpus eorum cum macie hypochondriorum ipſorum.

460 *Et ſi poſt ſeptimam diem erit manifeſta & perfecta ratiocinatio abſque malitia, & vigor motus, & ſenſuum omnium, concomitante facilitate & leuitate ſui corporis,*

A *poris, & ſolitus decubitus, & ſomni aduentus in nocte vt plurimum ſine ſomno diurno cum vigore*[a] *[patientis] poſt ſomnum. Omnis etiã ſomnus tollens dolorem, & perturbationem ſeu permiſtionem rationis, & mitigans egritudinem, eſt laudabilis.*

a exhte

Hæc quidem ſigna omnia ſunt contraria ſignis malis & illaudabilibus, quorum relationem præmiſimus: & cauſæ iſtorum etiam ſunt contrariæ cauſis illorum. pro tanto
B non oportet, nec eſt neceſſe iterare commentum in iſtis. Intellexit autem, cum dixit cõcomitante quoq; leuitate ſui corporis, ꝙ cum patiens tollerat bene morbum ſuum, eſt ſignum bonum, & laudabile, ſicut impotentia tollerandi ipſum eſt malũ ſignum, & illaudabile.

461 *Cerebrum quidem patitur ex quibuſdam membris compatientibus ſecum in paſſione. Vnde ſi tunc euaſerit a permiſtione continua, euadet quidem patiẽs laudabiliter*
C *ab hoc morbo.*

Cum membra, quibus compatit cerebrum, in paſſione patiuntur, ſicut pectus & diaphragma, circũſcripta permixtione continua rationis, ſignificatur, ꝙ cerebrum immune ſit, & liberum ab apoſtemate. Alia autem permixtio ĩterpollata ſit potius ratione compaſſionis & colligãtię, non autem ratione propriæ paſſionis ipſiuſmet cerebri contingentis ex apoſtemate in eodem exiſtente, ideſt quidem continua permixtio rationis.

Et ſi cũ apoſtemate capitis adſit ſternutatio, ex ſignis erit ſuper 462 D
ſanitatem ſignificantibus.

Hoc quidem eſt ſignum laudabile, cum in ſtatu morbi cõtigit. In prĩcipio vero ſignificat vt plurimũ naturæ vexationem.

Omnis fluxus ſanguinis[b] *[ ] etiam ab aure in morbis capitis, eſt curatiuus corporis.* 463 b a naribus, &

Et hoc ideo contingit, qm̃ ex fluxu ſanguinis narium, vel auriũ diſſoluitur apoſtema.

Anhelitus manifeſtus non frequens, aut[c] *[ ] tardus eſt laudabilis: nec eſt verendus ſi non fuerit interciſus, ſeparatus: aut orthopnœoſus, cogens erigere patientem.* E 464 c non

Cũ accidit ĩ febrib⁹ frequẽs anhelitus, eſt quidẽ ſignum malũ: nam ſignificat exceſſum caloris ĩ corde. Tardus quoq; anhelitus permixtionem ſignificat rationis. Interciſus vero ſeparatus ſignificat diſſolutionem virtutis, & duritiem organi anhelitus, contingentem ratione apoſtematis in membris principalibus exiſtentis, aut exceſſum ſiccitatis in organis anhelitus exiſtẽtis. Verum anhelitus facietis patientem erigere ſignificat pulmonis apoſtema. Cũ ergo anhelitus immunis ſit ab his omnibus, ſignum eſt laudabile. F

Et ſimiliter eſt laudabile, cum pulſus eſt virtuoſus fortis[d] *[ſine anguſtia,] nec eſt anhelitus vrẽs, nec inflammatiuus.* 465 d neq; ſtrictus

G Angustia quidem pulsus significat super debilitatem virtutis. cū. n. non possit extendere in latum, multo minus in profundum. Et anhelitus quidem vrēs significat super inflammationem cordis.

466 *Ex his etiam sunt bonitas appetitus, & digestionis, cum æqualitate, & laudabili substantia facum, & [colore medio] in citrinitate, circunscripta nigredine earū ustiua, & uiriditate.*

e vrinæ, & colore ę quali.

H Hęc quidem omnia sciuntur ex eo, quod pręmisim⁹ de signis malis.

467 *Aut exitus etiam humoris cū lumbricis in die critica, hoc quidē est signum uitæ. hoc enim contingente aufertur morbus, cum fuerit ex illo humore.*

Hoc quidē est signū laudabile: quoniam significat vim & fortitudinem virtutis expulsiuę naturalis. Cum autem dixit, ꝙ aufertur morbus, hoc contingente, &c. intellexit ꝙ egressus lumbricorum in die critica sit signum bonum per se: & præsertim cum fuerit morb⁹ ex illo humore egrediente cum eis, ac si diceret, ꝙ egreditur cum eis humor, qui est causa effectiua morbi. Nam ītęr dum accidit in crisibus laudabilib⁹ ꝙ humor, qui est causa morbi, egrediatur in crisi; & accidit interdum ī crisibus illaudabilibus ꝙ euacuetur humor, qui nequaquam est causa morbi. & talis quidem crisis auget, & magnificat morbum nec reperit patiens post ipsam, alleuiationem, sed potius aggrauationem: è contrario ℓ eius, quod accidit ex crisi contingente ab euacuatione humoris proprii morbi. K

Egrediēte cholera rubea, aufertur surditas, tollitur q̄ inde nocumētum in morbo cerebri. 468

Gale. quidem exposuit hoc inter dicta Hippo in lib. Aphorismorum vbi dicit, ꝙ si fluxus ventris ex cholera rubea accidit patienti surditatem, tolletur eius surditas. Et Gale. quidem opinatus est hoc esse verū, cum talis surditas contingit ex apostemate in cerebro contingente. nō. n. est causa eius cholera rubea ī nō contingente ex apostemate cerebri. & ob hoc inquit hic Bensene, ꝙ cōtingente surditate ī acutis, aduenięte fluxu vētris de cholera rubea, tolletur surditas, & morbus capitis dissoluetur. L

Sanguis etiam hæmorrhoidarū curat morbum splenis. Hoc etiam est laudabile in melancholia. 469

Fluxus sanguinis hæmorrhoidarum curat a morbo splenis, & melācholia: quoniam sanguis hæmorrhoidarum⁹ est niger, & melancholia quidem est ipsa cholera nigra. M

Et fluxus quidem aquæ, & humoris phlegmatici est cura morbi in hydrope. 470

Intellexit quidem ꝙ cum accidit fluxus aquę citrinæ in vrina in hydrope ascitica, & humoris phlegmatici in carnosa, ꝙ sit cura duarū prædictarum specierum hydropis.

Egressus quoq; cholerę citrinæ in ophthalmia festinat curā eius. 471

Intellexit ꝙ flux⁹ cholerę rubeę curet ophthalmiam celeriter ex eadem cholera contingentem.

Ex

472 *Ex his quidem ſignis eſt, ut uideas urinam ſimilem in colore pomo citrino, cum hypoſtaſi alba in fundo reſidente.*

A

Hoc etiam eſt notum ex eo, qđ dictum fuit in capitulo de vrina. talis nanque color eius eſt naturalis, &talis etiam hypoſtaſis ſimiliter eſt naturalis,cum ſit alba, & reſidēs in fundo vaſis.

473 *Et ſi etiam uideas ſudorem infirmi æqualem in febre continua.*

Intellexit ꝙ ſi ſudor ſit æqualis,

B ac ſi diceret,ꝙ ſit æqualis per totum corpus,ꝙ hoc quidem eſt bonum ſignum in febre continua.Hæc autē febris eſt ex ſanguine.

474 *Et tumorem exterius apparentem in ſynanchia. hoc enim bonū, & laudabile eſt.*

Hoc quidem bonum & laudabile eſt,ſicut dicit, tumore etiam exterius in ſynanchia apparente,eſt bonum & laudabile ſignum. In qua vero nihil apparet exterius cū violētia accidentium, mortalis eſt: talis .n.eſt deterior ex ſpeciebus eius: &

C præſertim, ſi præ ſui magnitudine ex ea apparente interius & exterius videatur. Extrinſecę autem ſeu exterius ſunt tres ſpecies:ex quib⁹ laudabilior eſt illa, cuius ipſe fecit hic mentionem.

475 *Tumor quidem teſticulorum in tuſſi chronica,eſt cura corporis.*

Intellexit ꝙ cum in tuſſi chronica generatur tumor teſticulorū, ꝙ ſit cura eius:hoc eſt cum materia faciens tuſſim transfertur,& deſtinat ad locum prædictum.

476 *Et ſimiliter apoſtema pedis in morbis pulmonis:necnon apoſtema generatum in iunctura cruris, & in inguinibus.*

D

Intellexit ꝙ per diuerſionem materiæ ad aliam partem fiat curatio apoſtematum pulmonis.Et ītelligit ſm opinionem meā per apoſtema pedis,podagram. Et apoſtema quidem in lunctura cruris eſt apoſtema,quod generatur in carne exiſtēte in radice cruris.

477 *Et puſtulæ narium,aut labiorū in tertiana eſt ſignum ſalutis prognoſticum.*

E

Hoc intellexit in tertiana ſimplici & vera:& eſt illa,quæ non tranſit ſeptem periodos,ſeu circuitus.

478 *Et Varices quidem innatæ ſunt cura alopeciæ:necnon eius,quod eſt in uentre,& ſplene.*

Varices ſunt morbi in tibijs accidentes, cum venæ in eis exiſtentes replentur,& ingroſſantur in tantū, ꝙ egrediātur manifeſte a ſua diſpoſitione naturali.humor quoq;, quo tunc replentur venæ illæ,melāncholicus eſt. pro tanto ex euulſione &

F translatione illius humoris ad eas contingit curatio morbi ſplenis, & etiam apoſtematum in ventre generatorum, quæ dubaylet dicuntur,i. *ſcropulæ.verum ꝙ hoc ſit cura alopeciæ, hoc quidem nequaq̄ eſt, eo ꝙ omnis materia, ex qua fit alopecia,ſit melancholica: nec etiam ex humore phlegmatico, nam alopecia poteſt ex omnibus humoribus generari. Hic autem canon eſt vn⁹ ex aphoriſmis Hippocra.& opinat⁹ eſt Galenus in expoſitione eius, ꝙ

a.l. glãdulæ.

G posuit alopeciam pro lepra. non tñ
constat apud Gal. illo tempore: nec
est verificatum isto tempore.

479 *Et oxyregmia quidē i liēteria i*
testini cōtingit ex retentione cibi.

Intellexit, ꝙ si pręcedente lienteria, contingit eructuatio acida, ꝙ sit
bonū signū, & laudabile. Hoc nāq;
signat in hoc morbo retentionem
partis cibi in stomacho. & hoc ideo:
nam in hoc morbo egreditur cibus
indigestus à stomacho, & intestinis
H rōne humoris lenitiui ibidem exi-
stentis, aut rōne vlcerum existentiū
in eisdem. Vñ cum retinetur cib⁹ in
stomacho, donec acescat, est signū
laudabile. quod quidem verum est,
velut dicit Gale. si de nouo contige
rit, quæ prius non fuerit. nam hæc
est de accidentibus potentibus con-
tingere in principio morbi.

480 *Et febre contingente in spasmo*
uel epilepsia, fit eorum cura.

Si cui accidit spasmus ex repletio
ne, contingat febris consequenter,
erit quidem hæc cura eius ab ipso
spasmo: quoniā febris dissoluit hu-
morem spasmum facientem cū cō
trarietate complexionis eius ad cō-
I plexionē hūoris facientis spasmū.
febris.n. calida est & sicca, & humor
faciens spasmum frigidus & humi
dus. & sic est de ipsa epilepsia.

481 *Si patienti singultum contin-*
gat sternutatio, est cura eidem.

Hic singultus est humoralis, seu
ex repletione. & hoc iō, qñ sternuta
tio expellit humorem illum, qui est
causa singultus a substantia stoma
chi: iuuatq;, seu excitat naturam ad
expulsionem ipsius. Singultus. n. est
debilis motus naturæ in expellēdo
superfluitatem nociuam in stoma- K
cho exñtem. Singultus vero, cuius
causa est siccitas, non recipit curā.

Rememoratio canonum. quib⁹ vtendum est in iudicio prognosticandi.

482 *Decet quidem ut cum uolue*
ris iudicare patientē, quòd
vtaris proportione, [a] [ ]

a vel cō-parationē

Cum ergo volueris iudicare per
hęc signa, vtaris proportione iuridi
ca. neq; facias sententiam aliquam
absolute, priusq̄ scias species illorū
signorum, & differentias eorum in L
significatione.

483 *Nam ex signis sunt, quorū vir*
tus vera est & certa. Et ex eis sunt
quæ per alia falsificantur.

Dicamus ergo primo, ꝙ ex signis
sunt quædam valde vera. & hęc qui
dē spēs signorū est, cū quibus non
apparent alia eis contraria in corpo
re. ex his quędam sunt, cum quibus
apparent alia eis contraria in corpo
re, quare est dubiū ī prognosticādo

484 *Iusta autem significatio sumi-*
tur inter membra, ex eis quæ ap- M
parent in capite.

Signa quidem iuste super mortē
significantia, & eius contrariū, sunt
signa in capite apparentia, quorum
relationem iam fecimus.

485 *Si ergo videas aliquam signifi-*
cationem iuste significantē in cor-
pore, & aliam sibi contrariam sic
significantem.

Si autem videas aliquod signum
iuste testificans super euasionē vel
perditionem alicuius, & videas cū
eo aliquod signum ei contrarium

in

A in corpore, ſupple, noli tũc prorum pere in iudicium.

486 *Contingit etiam quòd apparẽs ſuper contrarium corporis non ſint niſi teſtimonia debilia.*

Contingit autem contrarietas ſignorum, & teſtimoniorum in vno & eodem corpore, ita ꝙ quędam ex eis ſignificent bonum, & quędã malum, cum erunt teſtimonia debilia ſuper bonum vel malum ſignãtia

487 *Omne ſignum non habens contrarium ſignificat recte ſuper cu-*
B *ram & euaſionem.*

Intellexit ꝙ oẽ ſignum laudabile, cum quo non apparet contrariũ, inquantum eſt ei contrarium, illud quidem & ſibi ſimilia ſignificant recte ſuper euaſionem eorum.

488 *Et omne ſignum prognoſticationis prædictis contrarium, ſignificat mortem & perditionem.*

Intellexit quidem ſecundum opinionem meam, ꝙ omnia ſigna mala ſignis bonis contraria, quorũ cõtrarietas talis eſt, ꝙ non poſſunt vniri ſimul in eodem corpore, ſunt
C qdẽ ſigna iuſte mortem ſignãtia.

489 *Cum autem apparebunt tibi ſigna contraria & debilia, ſequitur quidem ad hoc dubium. Vnde ſta tunc, & prolonga iudicium.*

Cum ergo colligentur apud te ſigna contraria debilia hoc eſt, ꝙ vniuntur in eodem corpore, & ꝙ ſint æquata in ſignificatione ſua, ita ꝙ non poſſit quis cogere ſuper ſignificationem, nec ratione multitudinis, neq; ratione fortitudinis eorũ: poſſet enim vnum ex iſtis ſignis fortius eſſe alijs: quod quidem eſſet ſi- D
gnum apud Medicum euaſionis patientis, aut eius: hoc quidem eſt ſolum dubium, non aliud ab iſto. pro tanto decet Medicum tunc cõtinuare curam, quam habebit, & cõſequitur forſitan inde ſpem.

Cum ergo erunt æquata in di- 490
ſpoſitionibus ſuis, ſta. Sed iudica a prædominante, cum erunt contingentia in inæqualitate ſua.

Hoc quidem eſt notum. inquit enim ꝙ cum contraria erunt, ſta, & noli iudicium referre. Cum vero v- E
na ex ſpeciebus contrarijs coget inferre iudicium, ex cogente & dominante iudica. Docet autem hoc eſſe quod dicit apud Medicum in prędictis ſignis habentibus gradus & dominium in fortitudine & debilitate hoc eſt in ſignificatione: ſic ſ. ꝙ cum exempli gratia, apparebit aliquod ſignum, cuius ſignificatio ſuper ſanitatem ſit in gradu tertio, & apparebunt ei duo ſigna, quorum ſignificatio eſt ſuper perditionem in gradu primo, tunc iudicare habebit p ſignum, quod eſt in gradu tertio. cũ vero erunt prędicta ſigna æqualia ĩ F
gradu, tunc ferendum erit iudiciũ ſecũdum numerum ipſorum: ſicut facit iudex in alteratione teſtium, & ſe dementientium: & ſicut faciunt ſapientes aſtrorum in virtutibus aſtrorum contrariorum ex contrarietate locorum ipſorum.

Et in hoc explicit prima pars Canticorum Auicennæ, & eſt pars Theoricæ ſcientię Medicinæ.

AVICENNAE CANTICORVM

PARS SECVNDA

ET EST PARS PRACTICAE

Cum Auer. Commen.

*Tractatus primus. De conſeruationem Sanitatis.

*Rememoratio partium Practicæ.

a practica H I

POſtquam ordinaui in parte Theoricæ medicinæ quod ſeriatim audiuiſtis, et hoc ſecundum quòd in mea mẽte præordinaueram, incipiam quidem nunc in practica ipſius. Iam autem retuli in principio huius libri illud [b][propter] quod eſt neceſ-

b —— ſarium [c][illud, cuius relationem fa-

c —— eiam] [d][ ] in hoc capitulo. Operatiõis autem practicæ ſunt duo modi: quorum vnus naturaliter exercetur: alter vero medicinis, & conuenienti regimine in cibis. Eſt autem non modicum, quod per illud regimen exercetur. Hoc autem regimen in duas partes diuiditur: quarum vna conſeruatiua ſanitatis dicitur: & altera ægritudinis curatiua. & hoc per vitam

d referte.

I

c [e] huius mediciæ. meam [c][in perfectione Medicinæ continetur.]

Poſtquam iam perfeci intentionem meã in parte huius artis Theoricæ, incipiam nũc idem in parte ipſius practica & factiua. Et iam quidem dixi in his, quæ ſunt præmiſſa, ꝙ hęc pars diuiditur in id, quod manualiter exercetur, & in illud, quod fit medicinis & cibis. Et hęc ſecũda pars in duas ſpecies diuiditur. Quarum primam ſanitatis conſeruatiuam appellauit: in qua ſ. docetur, qualiter cũ cibis, & alijs ab eis ſanitas conſeruetur. Et ſecũdam ęgritudinis curatiuam: in qua ſcilicet oſtẽditur qualiter tollatur ægritudo, & quibus ĩgenijs reducatur ſanitas cũ medicinis. Ipſe autem inchoabit, vt dixit, a ſanitatis conſeruatiua. ꝙ tanto inquit ipſe Bẽchine ꝙ pars cõſeruatiua ſanitatis cum cibis & medicinis eſt prima pars practicæ. K

Et conſeruatiua quidem ſanitatis dicitur ſecundum ueritatem de habente eam perfecte & abſolute: necnon etiam de eo, cuius ſanitas eſt imperfecta. Et huius quidẽ ſunt ſecũdum operationem duæ ſpecies. Vna eſt in eo, cuius debilitas permiſta eſt per totam ſuam ſubſtantiam in omnibus temporibus ſuis, ſicut in ſene conualeſcente, & paruulo, in quibus ſ. debilitas eſt per totum miſta, & in eo in quo appareat aliquod ſignum prætendens metum, quòd appareat in eo lapſus in aliquem morbum. L M

Speculatiua conſyderatio in prĩcipio huiꝰ capituli diuiditur in duas partes. Quarum prima eſt, in qua conſyderatur conſeruatio ſanitatis perfectæ & abſolutæ: Secunda vero eſt, in qua fit ſpeculatio de conſeruatione

A uatione ſanitatis imperfectæ. Et hæc quidem diuiditur in duas ptes. Quarum prima eſt, in qua conſyderatur conſeruatio ſanitatis imperfectæ in toto corpore, & in omni tempore: quod intellexit, cum dixit: in eo cuius debilitas permixta eſt per totam ſubſtantiam ſuam, & in omnibus temporibus ſuis. & talis eſt ſanitas ſenum, conualeſcentium, & puerorum, & etiam eius qui parat eſt labi in aliquam ægritudinē, qualis eſt ille, in cuius corpore apparet aliquod ex ſignis ſignificantibus ſuper lapſum, & caſum eius in aliquā
B ægritudinem. & talis vero eſt ille, q non ex cauſa extrinſeca, ſed ex humore conqueritur de dolore, & labore. Secunda vero eſt, in qua conſyderatur conſeruatio ſanitatis imperfectæ eius, qui fuit ęger in quibuſdā ex membris ſuis & non in alijs: aut in quodam ex quatuor anni temporibus, & non in alijs: vel in aliqua ętate, & non in alijs. Et hęc quidem ſunt, quorum relationem facturus eſt in hoc capitulo.

3 *Alia eſt in eo, in quo apparet morbus in aliqua ex partibus ſolū*
C *ſui corporis, puta in cute eius, aut carne, vel oſſibus eius. Et ſicut etiā eſt in habente ſtomachum debilē frigidum* f [*ægrum naturaliter,*] *non etiam in habente læſionem ab vtero,* g [*&*] *matrice: ſicut in habēte ſextum digitum, aut* h [*tumorem gibbum.*]

f nāli, & extenuatū ſeu ratæ ſubtilē g ſeu in h apa

Hi quidem ſunt de ſpecie eorū, quorum quædā mēbra ſunt ægra, & quædam ſana. Ex his etiam ſunt, quorum membra ſunt ęgra ex malitia contingente eis in matrice. Ex D
his ſunt, quorum membra ſunt talia a re extrinſeca, cum debilitate tñ in membris illius naturaliꝫ exīte.

4 *Et in eo, in quo apparet in aliqua ætate, & in aliquo ex temporibus anni, & non in alijs. ſicut humidus in complexione eſt debilis in pueritia, & poſtquam auctus fuerit, eſt ſanus & fortis. Et ſiccus per complexionem deſtruetur viribus in autumno, præter quòd in vere debilis efficiatur.*

Infirmi quidem penes ętatē ſunt E
velut ille, cuius complexio eſt valde humida: cui quandiu exiſtit in pueritia, accidunt morbi ex humiditate: ſed cum ad ętatem ſenectutis peruenerit, ſanus efficitur. Verum ægritudines penes quatuor tempora anni ſunt, ſicut habens complexionē ſiccam, qui in autumnō quidem ægrotat, & in hyeme ſanus exiſtit.

Regimen corporis ſani perfecte & primo quantum ad aerem eius in generali.

5 *Conſeruatio quidem ſanitatis eſt quoddam genus generale, duas comprehēdens ſpecies ex operationibus Medicinæ. Ex quibus eſt vna, vt cum intendetur ad conſeruationem complexionis alicuius, quòd ordinetur ei cibus, & dieta ſimilis. Sed cum intendetur tranſlatio corporis eius a ſua complexione* a [ ] *fiat huiuſmodi, eo quòd contrarietur complexioni antedictæ. Verum regimen* F

a nāli

ſani

G *ſani ſimpliciter & abſolute eſt, quòd attendatur ad conſeruandũ ipſius laudabilem diſpoſitionem.*

Hę ſunt duę ſpecies conſeruationis ſanitatis in generali: quarum vna eſt conſeruatio ſanitatis perfectę & alia eſt conſeruatio ſanitatis imperfectæ & inęqualis. In hac autem cõplexione inęquali exercetur op⁹ dupliciter: vno modo ad conſeruandũ ſanitatẽ in diſpoſitione in qua eſt, regendo illum cuius eſt, & eſt cõſeruatio cum ſibi ſimilibus: ſicut exẽpli gratia, ſi intendatur ad conſeruatio
H tionem habentis complexionem calidam, erit quidem conſeruatio ei⁹ cum calidis. & hoc idem intelligit, cum dicit: vt cum intendetur ad cõſeruationem complexionis alicui⁹, &c. Sed cum intenderetur trãslatio eius a complexione ſua, & reductio ipſius ad temperiem & mediũ, hoc quidem fieret cum contrarijs: puta cum frigidis complexiõe calida exiſtente, & cum calidis in complexione frigida. & hoc eſt quod dicit: Sed cum intendetur translatio corporis eius a ſua complexione, fiat huiuſmodi, &c. Corpus vero temperatum
I & ęquale in complexione conſeruatur cum temperatis. quod quidem intellexit, cum dixit: Verum regimẽ ſani ſimpliciter, &c. i. cum regimine abſoluto. tale autem abſolutum tẽperatum eſt & ęquale. Et quod dixit, ſ cum volumus conſeruare complexionem egredientem ab ęqualitate, docet ꝙ regamus eam cum ſibi ſimilibus. Eſt quidem dictum Gal. ſeu quod ſequitur ex dictis eius. & hoc tamen dictum eſt dubiũ, & merito, ſecundum opinionem meam. & hoc ideo, qm̃ ſi habens complexionem calidã regatur cũ calidis, labetur quidem in morbos calidos, ſicut patet, & eſt teſtis ipſe ſenſus. Si igitur ſic eſt, cõſeruatio quidem habẽtis cõplexionẽ calidam in ſanitate ſua erit cum calidis ī complexione: min⁹ tñ calidis q̃ ſit ipſum. K

Et moretur ſeu faciat reſidentiam ſuam in aliqua ex ciuitatibus quarti climatis, quæ ſ. perfectum aerem habeant & vaporẽ, 6
b *[& habeat ſpeculam verſus eremum, & ſyluam, & inſpiciat etiam] verſus partem orientalem, quia ipſa eſt ſubtilior.* L

b ſanũ, & in loco eminẽti, in quo vñr loca plana, &

Decet quidem vt habẽs complexionem ęqualem & temperatam habitet in quarto climate. Addidit nihilominus ꝙ ciuitas, quam inhabitabit, debeat eſſe perfecti aeris in bonitate. & hoc, quoniam regiones diſtantes a mari ſunt calidę & ſiccę. natura enim maris ſignificat rationẽ humiditatis æqualitatem ciuitatis calidę vel frigidę. Intelligit autem, cum dixit, ꝙ habeat perfectum aerem, ꝙ ſit ĩmunis a corruptiõe. Addidit etiam, ꝙ habeat ſpeculam M verſus eremum, &c. & hoc ſupple tẽpore hyemali & frigido. Quòd autẽ quattum clima minime temperatũ & ęquale ſit, patet ex vnione & coniunctione ſyluarum in eiſdem. Hoc autem iam aſſeruit etiam Gale. & hoc, quoniam complexio ęqualis & temperata, quę eſt ſignum ęqualis & temperati climatis, non reperitur in quarto climate, niſi raro valde. Et addidit ꝙ ſit orientalis: quoniam pars illa, & aer eius eſt ſubtilior, ſicut dixit.

Tpe

A *Tempore vero æstiuo declinet*
7 *ad montes, sitq; habitationis locus apertus a parte septentrionali.*

Hoc etiam notum est: & hoc ratione frigiditatis montium, & septentrionis.

8 *In noctibus quoq; habitet, & quiescat in superioribus locis, & sedibus. In die uero descendat ad inferiores.*

Aedificium quoq; domorū subterrenarum in quarto climate significat ipsum fortis esse, & magnę calidi
B tatis. pro tāto in hac terra nostra, i. Sarracenorum in insula Hispaniq quę in hac die est in quīto climate, non fiunt huiusmodi foueæ, seu cauernę subterraneę.

9 *Caueat etiam & uitet pannos laneos, & de bombyce, & condescendat ad subtiles lineos.*

Hoc quidem totum seruetur tēpore æstiuo, ratione caliditatis pānilanei & bombycini, & etiam rōne æqualitatis, & temperiei ipsi⁹, s. lini.

10 *Vtatur etiam aromaticis frigidis, sicut ex oleo rosaceo.*

C Prædicto quidem tempore est vtendum aromaticis frigidis, puta myrrha, & oleis frigidis, sicut oleo rosaceo, & huiusmodi talibus.

Protegatq; oculos suos a puluere,
11 *fumo, vapore turbido & corrupto, & a radio solis hora meridiei & feruoris, necnon ab occursu fortis caliditatis: nec etiam attente inspiciet figuras exiles, & subtiliter intricatas, nec literam minutam, & subtilem.*

Hoc ēt est totum per se notū, & D
manifestum: quare non expono.

Regimen comestionis vel cibi in generali.

Debeat autē ad minus quilibet comedere semel īter 12
diem, & noctem, & ad plus bis: medium autem inter hoc est, si comedatur ter in duobus diebus.

Magis qdē tpatus mod⁹ comedēdi ē, vt qs comedat ter ī duob⁹ dieb⁹. & hoc, qm̄ qdā opinati sūt, q; act⁹ digestiōis pficit ī tertia digestiōe ī *decē octo horis. ptāto cū fiat trina comestio, ī duob⁹ dieb⁹, pficit digō in mēbris isto tpe, vl̄ ppe. & hoc, qm̄ spaciū *decēocto horarū erit ī ter duas comestiōes: & sic digō pficiet tūc, vl̄ ppe illā. constat aūt q; laudabilior mod⁹ reficiēdi est, cū reficiet qs iam perfecta digestione cibi assumpti. * texdecī E * sexdecī

Prolongetur etiam tempus c [*refectionis,] vt fiat cibi bona digestio. Fiant etiam paruæ buccellæ, ut bene digerantur.* 13 c mastiōnis

Tempus quoq; mastitationis est prolōgādū, donec cibus in ore bene cōteratur. Sunt etiā buccellæ paruæ fiēdæ. nā hæ iuuāt ad digestionē. d ē difficilis contritionis ex mastitatione F

Nam omne id quod d [*contundere nō poteris,] erit apud te digestionis difficilis.* 14 e Et quoties appetit⁹ desyderat cibū malū, dimittat eo mestio ipsi⁹. Et si itenuo fuerit firma

Meli⁹ qdē est, q; sit bucella paruæ q̄titatis, q̄ si præ magnitudīe sua eēt difficilis cōtritiōis & fractiōis à dēt⁹ nā oē tale est difficilis digestiōis

e [*Attendatur etiam ut omne* 15
præter naturam, & illaudabile curetur cum contrario eius conue- ad illū, rectificet cū contrario cōplexū.
nienti

G *nienti ſecundum complexionem, & malitiam] ipſius.*

Attendatur in aſſumptione eius, quod debet remouere & expellere nocumentum omnium eorum, quę volueris ex cibis malis aſſumptis ad malitiam eorum, & ad contrarium ipſius malitiæ. Vnde ſi fuerit cibus groſſus, rectificetur cum ſubtilib⁹: & ſi inflatiuus, cum diſſoluentibus ventoſitatem: & ſi frigidus, cum calefacientibus.

Sunt autem quamplures cõplexiones inæquales[a] *[cum malitia cibi rectificabiles.]*

16 H

Interdum reperiuntur quędam cõplexiones illaudabiles & inæquales, quibus cibi mali & illaudabiles congruunt. Vnde non decet ꝙ tales cibi habentibus huiuſmodi cõplexiones prohibeantur, cum conueniant eis ratione ſimilitudinis inter vtroſq; exiſtentis.

a quib⁹ cõperũt bi mali, & illaudabiles.

17 *Vtatur ergo eis homo ſecundũ vſum & conſuetudinem ſuã, nec ſunt appetitus, nec delectato cibi omittendi.*

Conſuetudo autem naturæ aſſimilatet: & eſt ac ſi diceret ꝙ conſuetudo neceſſario ſit obſeruanda, quãuis etiam eſſet ptaua & illaudabilis. Dictum autem eius: nec ſunt appetitus, nec delectatio, &c. eſt vnum de præceptis huius artis per ſe. vnde intelligit ꝙ attendendum eſt in cibis, vt cum hoc quod erunt boni & laudabiles in ſe, requiritur etiam ꝙ appetantur. Et ideo dixerunt ꝙ duorũ ciborum ille, qui minoris eſt iuuamenti, magis tñ delectabilis, melior eſt minus delectabili, & ſi ſit maioris iuuamentũ.

I

Omnis nanque conſuetudo ſubito, & ſine gradatione ablata, nocet, & offendit illum, cuius eſt.

K

Præcipit hic ne conſuetudo ſubito auferatur: & hoc, quoniam cõſuetudo iam eſt conuerſa in diſpoſitionem naturalem.

De ordine ciborum, & rectificatione eorum.

Eſt autem humidum, & lubricum ſtyptico præponẽdũ. Eſtq; ſapor dulcis acetoſo [b] *[vnien dus.] Et ſiccum cum humido rectificandum. Et frigidum cum calido, & è contrario Quòd ſi timeatur* [c] *[defædatio oleaginoſi, vel eius quod eſt mala digeſtionis ratione pinguedinis,] addatur ſal eis, aut aliquid acutum. nam hæc iuuant ad ſubtiliandum.*

19

b cõmiſcendus

h abſtinentio pinguedinis, aut mala digeſtio rei ſtuoſæ.

Quòd præponatur humidum liquidum ſtyptico, eſt canon & præceptum in regimine & ordine cibi. & hoc eſt, quoniam ad conſeruationẽ ſanitatis exigitur ꝙ menſuretur cibus in qualitate, quantitate, tempore, & ordine: & ꝙ cibus ſit laudabilis, & laudabiliter miniſtratus cum prædictis quatuor conditionibus. M

Quodvero addidit huic, eſt ſumptũ a contrario·ita ſ. ꝙ vnum contrariũ cum ſibi cõtrario ad temperiem reducatur. notum enim eſt, ꝙ nociuũ & illaudabile eſt cum ſibi contrario rectificandum. vnde eſt, ac ſi diceretur ꝙ ex hoc ſiccum cum humido rectificetur, & frigidum cum calido & è conuerſo: & pingue vnctuoſum cum ſalſo ſ. & acuto.

Ho-

Hora refectionis.

20 *Post exercitium quoque est refectio facienda, & ipsum postquam exiuerit sex ab eo.*

Hoc ideo est, quoniam exercitiū post digestionem factū expellit superfluitates a corpore, & calorem depurat naturalem: vnde exercitium factum post cibum efficit ipsum acidum, ipsumq; facit venire ad mēbra indigestum.

21 *Est autem quærendus locus trā quillus & frigidus, & a vento e-*
B *uentatus ad laudabilem refectionem faciendam, necnō etiam tempus & hora frigida. Vnde decet hominem esse attentum in hoc regimine.*

Hoc quidem præceptum est, vt eligantur, s. tempus frigidum, & loca frigida tempore æstiuo, cum qs voluerit comedere. & hoc, quoniam calor extraneus calorem naturalem debilitat, sicut & Sol ignem, cum sibi exponitur: qui tñ accendit, & confortatur cum ad vmbram ponitur.

C

Regimen cibi in qualitate & quantitate.

22 *Tempore quidem æstiuo est cibi quantitas minuenda. estq; tunc ad subtiliter nutrientia declinandum. Vnde vitandæ sunt tunc carnes grossæ, & vtēdum est oleribus, & lactis speciebus.*

Hoc quidem fit ratione debilitatis caliditatis naturalis contingentis corporibus ex dominio calidi extranei super corpora tēpore æstiuo.

Et piscibus recentibus, hœdo, 23
& agno mediocris ætatis, & pul- D
lis gallinaceis, & gallinis, carnibus quoq; [d] *[columbarum, & coturnicum.]*

d pdictū & frāculi norum.

Hæ quidem carnes sunt laudabiles apud eos, de quarū bonitate concordati sunt, præterq; de carnibus agni. est nihilominus possibile vt agni regionum calidarum & siccarū sint magis temperati agnis regionū frigidarum & humidarum: sicut in hac mea regione contingit. cuculle tę, & coturnices non sunt in hac no E
stra insula Andalusiæ.

Sunt etiam ex conferentibus 24
tunc fercula ex coriandro, & agre
sta composita, & [e] *[satabeg, & ceribat.]*

e fichbagi & zirbagi & diligat dulcia, sicut ē chabissa, & cibaria ḋ tafil, & almosus

Hęc quidem fercula cum coriādro, & aceto, & vua acerba composita, sunt apud eos tempore æstiuo laudabilia.

Regimen potus aquæ.

Si quis ergo velit a morbis e- 25
uadere, diuidat regimen suum in tria, quorum vnum tribua- F
tur animæ, & aliud cibo, & aliud potui vel aquæ.

Cum quis voluerit ęgritudines euitare, diuidat regimen suū ī tria, quorum vnum aīę tribuat, & aliud cibo, & aliud potui. hoc, qd dixit de anima, reperitur in suauibus & laudabilibus relationibus.

Et parum quidem aquæ frigi- 26
dæ satiat, & sitim sedat: ad hoc tamen nō sufficeret multū tepidæ.

Hoc

G Hoc quidem præceptum inducit ad vtendum aqua frigida: qm̃ parũ ex ea ſitim ſedat, quod minime facit multum ex tepida. Et licet hoc ſit verum in climatibus calidis, cõgruit nihilominus vſus aquæ tepidæ in regionibus frigidis: & ꝑcipue tempore hyemali. & pro tanto Greci timent valde potum aquæ frigidæ in regione ſua ratione conſuetudinis ipſorum.

27 *Non eſt autem aquæ potus frigidæ nimium* [t] [ ] *frequentãdus, eo quòd neruis obſit.*

f aut potꝰ uiuis.

H Ex hoc dicto videtur, ꝙ conceſſerit interdum potum aquæ frigidæ minimum: quod quidem ſi vnq̃ fecit, fecit tempore ęſtiuo calido.

28 *Non eſt etiam offerẽdus potus aquæ niuis niſi pingui, ſanguineo, multæ carnis.*

Hoc quidem notum eſt. nam ſi macer extenuatus, habens modicũ ſanguinem, bibat aquam niuis, nõ eſt ſecurus quin accidat ei inde ſtupor, & dormitatio membrorũ. Retulit.n. Gal. ꝙ accidit cuidam patiẽti poſt potum aquæ niuis, adeo magnum nocumentum in gutture ſuo ꝙ nihil deglutire potuit, & tandem mortuus eſt inde.

I

29 *Eſt etiam uitandus potus aquæ in menſa, niſi* [g] [*ratione adhærentiæ, & tardi deſcenſus buccellæ.*]

g accidat ſerach, i. paſſio, in qua cibus nõ deſcẽdit ex meri.

Cauendum quidem eſt, ne bibat in menſa aqua, niſi ad procurandũ tranſitum buccellæ, cum deſcenſus eius tardatur.

30 *Non eſt etiam ſumenda aqua cum cibo, nec in egreſſu a balneo.*

Cauſa quidem huius eſt: quoniã cum ſumitur aqua ſuper cibum, priuſquam ſtomachus calefecerit ipſum, infrigidat ipſum, & incrudat. Eſt etiam cauſa, quare ſupernatet cibus ſumptus in ſtomacho, & quare tam non adhæreat, & vniatur eidem, quod conterat ipſum, ſicut exigitur. actio nanque ſtomachi ſuper ſumptum cibum ſit conterendo, & coquendo ſimul. vnde ſicut cum infunditur ſimul, & in magna quantitate aqua in olla, propter quod tardatur cibi decoctio in eadem, ſic q-dem contingit inde ipſi in ſtomacho. Aqua autem ſumpta ſuper balneum nocet valde ratione contrarietatis exiſtentis tunc in membris: contrarium.n. fortificatur tũc in occurſu ſui contrarij, vt inquiũt. & ob hoc non eſt ſecurum quin infrigidet infrigidatione incurabili hepar bibentiũ immediate poſt egreſſum eorũ a balneo. vnde eſt ac ſi diceret, ꝙ inde contingeret eis hydrops.

E

31 *Nec etiam poſt forte exercitiũ & coitum: hoc enim eſt malum & illaudabile.*

Cã huius dicti eſt dicta in aſſumptiõe eius poſt balneum. artñ maiꝰ eſt nocumentum potus eius in coitu: eo ꝙ debilis ſit calor naturalis in corpe eiꝰ, qui vſus eſt coitu, & calor innaturalis auctus, & fortificatus.

M

32 *Si tamen quis ex modica tolerandi potẽtia ſiti vrgeatur, ſumat ex ea parum tantum, ſ. quo declinatio & impulſio cibi ad inferius ſtomachi compleatur, quatenus ibidem digeratur. ſumat tamen ex aquis illam, quæ ſitim ſedet, & ſa-*

tiet:

A *tiet: aut ex vino, quod, & quantū congruat, & ſufficiat.*

Hoc quidem, cuius relationem fecit hic, de vino eſt verum, poſtq; deſcendit cibus ab ore ſtomachi ad eius inferius, ſ. ad fundum.

33 *Et ſi ſumpta aqua ad ſatietatē aut vino ſufficienti, accidat ſitis, vitentur potus eorum: quoniam talis ſitis eſt mendoſa.*

Hoc quidem eſt pręceptū, vt expellatur ſitis mendoſa. nā ſi ſumpta aqua, vel vino ad ſacietatem, genere
B tur ſitis in eodem, ſitis quidem illa erit mendoſa. pro tanto docet, vt tūc tollatur omnis potus, donec ceſſet ſitis illa.

Regimen vini.

34 *NOn eſt curādum de aſſumptione multi vini: debetq; ſufficere modicum cum eſt in vſu: nec eſt continuandus omni die potus vini: nec eſt bibendum in ieiunio: nec etiam poſt ſumptionem cibi ſubtilis vel acuti: eſtq; omni tēpore vitæ, niſi ſemel in mēſe, ebrie*
C *tas vitanda.*

Hæc quidem pręcepta facta ſ potu vini ſunt apud Medicos manifeſta: ex quibus eſt vnum, ne bibatur ex eo multum: neq; etiā omni die, ſed ſolum vno die, & alio non: & ꝑcipue tēpore calido, vt inquit Dioſcorides. & cum hoc etiam cōgruit vt die qua bibetur aqua, ſit aqua ſola: & ꝙ potus vini ſit vinū lymphatum. potus aūt vini nociu⁹ eſt in ieiunio, eo ꝙ vinū hēt potētiā pcutiēdi neruos, & nocēdi eiſdē. vitat aūt ſup cibū ſubtilē, qm̄ conuertit tunc cū eo in cholerā: & ſiſt contingit ſi D
ſumat cū cibo acuto. Cantificatio aūt & ꝓhibitio ebrietatis eſt ꝑcu dubio ſine reſiſtentia & cōtradictione. Aſcenſus aūt ebrietatis ſemel in mēſe eſt erroneus: qm̄ licet vinū teſte Gal. ſit ex magis conueniētibus calori naturali, & ſit reſpectu eius I gradu, in quo oleum eſt ad lumen & ignē: tñ ſicut multū & ſuperfluū oleum extinguit lumen, ſic ēt multū vinū extingit caloꝝ naturalē. ꝑ tāto & ſi ipſum ſit ex magis cōueni entib⁹ caloꝝ naturali, ip̄m nihilomin⁹ eſt ex nocētibus magis calori aīali, & ſenſibili, & organis eius, ſ. ce E
rebro, & neruis. & ob hoc aqua mel lis eſt vtilior vino eis, qui naturaliter habent neruos debiles. Priores aūtē non conceſſerunt ipſum iuuenibus ratione fortis caloris ipſorum: conceſſerunt tamen parum ex eo ſenibus, & decrepitis.

35 a[*Et bibat vinum aromaticū: adiuncta ſibi aceroſitate mali granati, aut ſucco cotoneorum, & cucumeris, ille cui accidit ex potu vini dolor capitis, ſuper calefactio et ebrietas,*] *bibatq; ipſum cum aqua miſtum.*

a Et ille cui accidit ebrietas, vl' acrchria ſiſtia epilepſiæ, & calefa-
F ctio ex vino aſſumpto, tūc bibat vinū aromaticū. Et poſt cibū in ſe cūda mēſa, granata acetoſa & cotonea, & cucumeres

Hęc. n. ꝑcepta data ſunt eis, qui & vini potib⁹ incurrūt dolorē capitis fortē, & quib⁹ accidit ebrietas ex eodē: hęc. n. nocumēta cōtingūt ꝑ ptie ex potu vini ꝑ tāto expedit magis, cui hæc accidūt, ꝙ minuat q̄titatē eius, aut dimittat prorſus ipſum. Et vinum quidē aromaticū eſt melius ex vinis apd Medicos. vinum tñ albū eſt melius ei, cui accidit ex potu vini dolor capitis, necnon ēt ſup cala-

G calefactio: eſt enim propinquius ex eis naturæ aquæ.

36 *Et dandum eſt in potu ei, qui queruloſus eſt ratione uentoſitatũ in corpore ſuo exiſtentium, vinum purum & citrinum: nam fortius ex eis cõgruit eis amplius. expedit etiam, ut cum ſalſis coniũgãtur.*

Ex magis quidem conferentibus conquerenti ex ventoſitate in digeſtione ſua exiſtente eſt vinum purum, & ex eis citrinum, cum ſit calidius ex eis, expedit etiam vt cum H ſalſis iungatur: & hoc, quoniam vẽtoſitates contingunt, & generantur ex diminutione & paruitate calidi radicalis, & elementaris.

37 *Tempore autem æſtiuo ſumendum eſt vinum albũ & aquoſum,* b & bibat ſẽm miſtũ cum aqua. Et comedat cibaria acetoſa, & in ſecũda menſa ſ poſt cibũ aſſumat ſtyptica acetoſa. *co quòd ſit ſubtilitati, & ſimplicitati propinquius,* b[*cui addantur acetoſa & ſuper comedantur ſtyptica.*

Hoc quidem eſt notum. Intellexit autem per ſubtilitatem & ſimplicitatem eius calorem temperatum.

Regimen Somni, & Vigiliæ.

38 I *Non prolongetur ſomnus, quoniam obeſt animæ: nec etiam vigiliæ, quoniam inde debilitantur ſenſus.*

Prolongatio quidem ſomni, & ipſi⁹ profundatio nocet animę. nam & ſi ſomnus ſit animę neceſſari⁹ ad calefaciendum, & anima agat & operatur tempore vigiliarũ: cum tamen prolongatur ſomnus ſuper eã, lẽteſcit quidem vita eius, & tenebroſa efficitur: extinguiturq; inde calor K eius, ſicut extinguitur ignis cinerib⁹ multum coopertus. Cum autem excedit quis, & conatur ad vigilandũ, debilitantur inde ſenſus eius, & calor eius infrigidatur, ſicut infrigidatur calor ignis ex ſuperfluo motu.

*Prolõgatio uero ſomni cõgruit ei, cuius cibus eſt indigeſtus: necnon ſuper*c [*malitiam cibi non recipientis digeſtionem.*] 39 c nauſeatiuam ſatietatẽ.

Somnus quidem eſt ex conferentib⁹ ad digerendum cibum. prodeſt etiam corruptiõi eius in ſtomacho contingenti: eo ꝙ rectificet & corrigat corruptum ĩ eo ex marcore ſeu muſciditate ex iterata decoctione, L

Nec eſt ſomnus prolongandus in ieiunio, & tempore famis. Nã repletur caput fumo, & vaporibus, à fæcibus, & ſuperfluitatibus eleuatis. 40

Somnus quidem ſuperfluus ſup fame factus fumigat caput ratione fęcum, & ſuperfluitatum aliarum in corpore exiſtentium. Nam in ſomno, vt dictum eſt, fit reuocatio caloris ſenſualis ad interiora, quatenus M iuuetur calor naturalis in digeſtiõe, & inde eſt, ꝙ cum non ſit ibi cibus, ꝙ agat in humoribus corporis, & generet ex eis fumum ſeu vaporẽ corruptum, qui eleuatur, & aſcendit ad cerebrum.

d [*Non*] *eſt quoque immediate poſt cibum, uel comeſtionem dormiendum accumbendo, donec ad locum digeſtionis peruenerit cibus aſſumptus.* 41 alia literæ d Eſt quo ꝙ, &c.

Con-

A Cõgruit quidem, vt cum aliquis immediate dormierit poſt cibum, & commeſtionem, ꝙ dormiat accũbendo, capite ſ. erecto, donec cibus ad inferiora corporis deſcenderit. & hoc, vt repletio capitis à fumis & vaporibus minuatur, nam ſomno immediate poſt commeſtionem facto repletur caput fumis & vaporib⁹. Et ob hoc iuſſit, & dixit in priori Medicina, ꝙ poſt cõmeſtionem debet homo aliquantulum incedere, & deambulare. & in ſumma tempore digeſtionis congruit ſomnus & vigilia: quoniam ſomnus iuuat & meliorat
B digeſtionem, & vigilia minuit repletionem capitis ex vaporibus tũc cõtingẽtem. Et ob hoc ẽt iuſſit, vt homo dormiat poſt comeſtionem ſerotinam: quoniam tempus matutinæ refectionis eſt tempus totum vigiliarum, & tempus ſerotinum eſt tempus totum ſomni.

Regimen motus exercitij & quietis.

44 *NOn eſt exercitandum exercitio magno, & forti, nec eſt tantum quieſcẽdum, quòd omit*
C *tatur omne exercitium: immo eſt* a [*hoc vitandum.*]

a æquali, & ꝙ ato exercitandum.

Cauſa quidem huius eſt, quoniã excedens & forte exercitium virtutẽ corporis diſſoluit: & priuatio exercitij & quies omnimoda ſuperfluitates in corpore colligit, & calorem naturalem extinguit. Exercitium autẽ æquale, & temperatum & ſuperfluitates expellit, & calorem ẽ innatũ & naturalẽ fortificat, & augmentat.

45 *Sũt ergo taliter membra exercitanda, & per exercitium adiuuanda, ne colligatur quod timetur* D *coligi in eis ex malis humoribus.*

Cum timetur collectio ſuperfluitatum in aliquo ex membris ex debilitate ipſius, erit quidem conueniens, vt exercitetur membrum illud cum exercitio ſpeciali, & conuenienti eidẽ, taliter vt iuuetur in expulſione illarum ſuperfluitatum, & diminutione generationis earum in eodẽ.

Eundo[b] [*vel clamando*] *ſi volueris, donec appareat velox* & [c] [*cita expiratio.*] 44 b & luctãdo c. frequẽs anhelit⁹

Terminus quidem exercitij apd eos eſt communiter, ꝙ dominetur ĩ E eo quo exercitat anhelitus, & expiratio velox, & ꝙ corpus ĩcipiat ſudare.

Macer autem & extenuatus 45 *non debet exercitari, ne ipſius diſſolutio amplius augeatur.*

Hoc quidem dictum eſt Hippo. ſ. ꝙ non decet ꝙ calida corpora velut cholerica exercitentur.

Verum debet exercitari pinguis & multæ adipis & axũgiæ: 46 *eſt tamen accingendus, ſi habuerit uentrem magnum.*

Docet ꝙ nimis pinguis exercitet F vltra exercitium tpatum, quatenus ex pinguedine eius moueatur & diſſoluatur: qm̃ augmentum pinguedinis corporis ſuper naturalem diſpoſitionem corporis eſt verendum. docetq, vt ſi magnus fuerit venter eius, ꝙ zona ſuper ventrem ipſius poſita cingatur.

Tempore vero aſtiuo eſt minu- 47 *endum exercitium: cum tunc diſſoluatur, & ſubtilietur homo per ſudorem.*

G Exercitium in æſtate debet eſſe minus,q̃ in hyeme: eo q̃ tempore ęſtiuo minuatur, & diſſoluatur corpus hominis continue per ſudorẽ.

48 *Iam quidem retuli in capitulis theoricæ regimen eius, cuius corpus indiget euacuatione ſuperflui, aut retentione contrary.* d[*addens huic quod mihi placuit.*]

d & ꝺ eo q̃d cõuenit de ſtẽnõibꝰ, vt paſſiõibꝰ aiæ.

Iam quidem relatum eſt in alia parte horum Canticorum quis ex humoribus debeat euacuari,& quis retineri:& quo etiã tempore debeat

H hoc fieri,& in quo corpore. Et intelligę q̃ fecit rememorationem horũ ſupra,vbi tradidit doctrinam de rebus neceſſarijs: hic tamen eſſet locꝰ magis idoneus ad hoc. & intelligit cum dixit,addens huic, quod mihi placuit, q̃ facit ibi mẽtionem de cõuenienti regimine accidentium animæ in conſeruatione ſanitatis.

49 *Congruit quidem vſus omniũ, quorum præmiſi relationem ſecundum qualitatem dictam in tempore æſtiuo,ſupercalefacto ſiuueni,et*

I *ciuitatibus meridionalibus.*

Vſus quidem regiminis relati in regimine conuenienti corporibꝰ q̃qualibus temperatis tempore æſtiuo,cuius qualitas oſtenſa eſt ante, eõgruit quidem ſupercalefacto ſm complexionem, & ſi non ſit in æſtate.Sic etiam faciendum eſt in locis, & ciuitatibus meridionalibus,rõne exceſſus caliditatis earum.

Et tempore quidẽ hyemali eſt utendum contrarijs eis quæ retulimus: vt obuietur, & reſiſtatur frigiditati ipſius.

Tempore quidem hyemali vtendum eſt in regimine corporum tẽperatorum contrarijs omnibus eis, quæ retulimus: quare cum calefactiõe reſiſtatur frigiditati ipſiꝰ aeris. K

Vere quoq;, & autumno incedendum eſt inter æſtatem, & hyemem. 51

Vere & autumno ſunt corpora regenda regimine medio inter caliditatem & frigiditatem, & inter regimina eorum congrua tempore hyemali & æſtiuo.

Congruitq; regimen exſiccatiuum in vere, & humectatiuum in 52 L *autumno. Vnde fugienda eſt exiccatio in eodem.*

Vere quidem congruit regimen exiccatiuum:intendit nihilominus q̃ minꝰ ſit vtendum eo, q̃ tempore hyemali. Eſt etiam vtendum regimine humectatiuo in autũno:eſtq; vitanda exiccatio in eo,eo q̃ eius cõplexio ſit ſicca.

Eſt autem vtendum regimine 53 *conuenienti tempore æſtiuo, & in fine veris,& in principio autũni.*

Corpora quidem ſunt regenda in M fine veris,&in principio autumni regimine in æſtate conuenienti,aut eippinquo.natura nanq; æſtatis dominatur ſupra prædicta tempora, cum vniantur ſibi.

Verum in principio veris,& in 54 *fine autumni debet regimen cõformari regimini hyemis. Vnde vtendum eſt tunc cibis caleſacietibus.*

Complexio quidem principij veris ſimilatur complexioni finis hyemis ratione coniunctionis & vniõis

vnius

A vnius ex eis, ſ. autumni cum principio hyemis, & alterius, ſ. veris cum fine & termino ipſius. pro tanto cõgruit, vt regantur corpora in prædictis horis regimine hyemis.

55 *Regimen autem eius, cuius relatio dicta eſt, congruit habitantibus, & reſidentiam facientibus in ciuitatibus, & caſtris. Verum* e *[mercatores] ſunt regẽdi regimine iter agentium.*

e iter agẽtes

Quod relatum eſt de conuenienti regimine cõgruit quidem eis, qui
B in ciuitatibus & caſtris habitant, dũ reſident in eis. Verũ iter agentes habent proprium & ſpeciale regimẽ: cui⁹ ipſe mẽtionẽ faciet cõſequẽter.

Regimen iter agentium, & primo nauigantium.

56 *Eſt quidem vitanda nauigatio per mare in hyeme Et* [*]volens nauigare debet aſſumere & colligere aquam multam, & multa vaſa munda, cui præparanda & offerenda ſunt cibaria humida. Venter & natura eius eſt cum medicinis mollificanda. Vnde ſi timeatur vomitus choleræ, euacuetur per ſeceſſum. Quibus peractis ingrediatur nauim, & imponat ſecum ſuccos acetoſos, & tum eis ſtypticos.*

f itineratio per terrã ſiue p loca deſerta ẽ vitanda i tpe pluuioſo, & C

Quod hic dicit, ſ. q̃ non eſt nauigandum per mare tpe hyemali, nequaq̃ eſt de arte medicinali, ſed potius ex arte conſiliaria. & ſiſt quod ſubiũxit, q̃ volens p mare nauigare D dẽt colligere aquã multã. hoc. n. ió dixit, q̃ timẽdũ eſt, ne intrans mare moret plus q̃ vellet. Ignoro aũt, cur dixit q̃ appinãda ſunt cibaria hũida volenti mare ingredi, cum nauigãtes ſint in vltimo hũiditatis. niſi forſan hoc dixit, & intellexerit ad minuendum potum aquæ. vnde non vr̃ eſſe ex opatione Medicinę. Eſt ẽt poſſe q̃ intellexit ex hoc mollificationem vẽtris & naturæ faciẽdã. vñ ex hoc addidit, & eſt mollificãda natura eius cũ mollificatiuis medicinis. Quãuis aũt ipſe dixerit, q̃ ſi timeat vomitus choleræ, q̃ euacuet p ſeceſ- E ſum, eſt nihilominus cõueniẽti⁹ ei, ſi per vomitũ purgaret. & hoc, qm̃ humor cholericus eſt p vomitũ expelliẽdi⁹. Qd vero iuſſit debẽtes ĩgredi mare, ponere ſecũ ſuccos acetoſos, vomitũ abſcindẽtes & ſtypticos cõfortãtes, ẽ de canonib⁹ hui⁹ artis.

Et ad vitandum deſædantia, & ſordes, præparet ſibi mundas veſtes. 57

Probabile quidẽ eſt hoc p̃ceptũ prodeſſe gn̄aliter cuilibet iter agẽti, ſiue iter agat per mare, ſiue p terrã, cum nequeat ingredi balneum. F

Cum autem in aliquo ex iter agentibus multiplicabuntur pediculi, quos non poſſit interficere: lana[a] *[contorta, & merſa in oleo, in quo argentum vium fuerit extinctum, appendatur veſtibus eius,] donec videantur cadere pediculi ab eo.* 58

a carminata redacta i modũ licinij aut chordę, inũcta cũ argẽto vino extincto, & collo appẽſa & applicata inter veſtes.

Hoc ingenium eſt laudabile iter agentibus pediculos habẽtibus: nã

G argentum viuum necat pediculos. vnde quod de hoc dictum est, de se est manifestum.

59 *Iter autem agens per*[b] *[siccum regatur cum regimine frigoris.]*

b terrã, cuius & mũdificet ipsius corpꝰ eũ gere, anq̃ iter incipiat.

Intellexit ꝙ consequenter referret de regimine euntis per eremum & siccum, est sicut regimen, quod referret de eo in tempore frigido, & in locis frigidis.

Regimen[c] *[dictorum: & primo cum]* frigore.

c Iter agẽtis ꝑ terrã & ꝑprie ĩ

Est ergo cauendum ne obuiet ei[d] *[frigus, quoniam perdetur. ratione algoris, & congelationis.]*

60 H d nix, qm̃ ex hoc cõseruabit a cõgelatione, & a morte.

Intellexit ꝙ obuiat nix alicui, ꝙ posset inde congelatio contingere, & per consequens mors.

61 *Et reficiatur vsq; ad saturitatem, ne moriatur fame.*

Iter agens per siccum & terram debet refici ad saturitatem, ne contingat ei accrs mortale ex fame. & hoc, qm̃ frigiditas est fortis valde in faciendo actionem fortẽ, & ĩmutationẽ in corporibus famelicorum.

62 I e aplectat

Et si fuerit infrigidatus, ingrediatur balneum, &[e] *[vniatur cum habentibus] corpora pinguia, carnosa.*

Oportet quidem vt infrigidatus ponatur in balneo: & ꝙ hñtes corpa pinguia & suauia cubẽt secum.

63 *Et si caligent oculi eius, visusq; ipsius disgregetur ex gelu, ponatur super faciem eius peplum nigrum.*

Cum offendit gelu ex sui violentia oculos iter agentis, ponat super vultum suum orale, seu peplum nigrum, & intueatur res nigras. K

64 *Et eius extrema protegantur a frigore, &*[f] *oleo*[g] *[fomententur. vnde inuoluantur pedes eius multis coopertorys, priusquam fotulares] calcientur.*

f cõtinuo inuolutiones, & pedes inũgãtur. deinde pedes eiꝰ inuoluant eũ multis coopertorijs añq̃ cõtinuent nices seu bolzachini, seu calciamenta de cotto. L

Extrema quidem eius a frigore sunt protegenda, & præcipue pedes: quod fiet, si multiplr cooperiantur, priusq̃ calciet fotulares. sic etiã cooperiendę sunt manus.

65 *Vnde si cessante dolore extremorum non recuperent sensum, scito ea esse dissoluta, & mortificata à frigore. pro tãto tũc ingiter sunt fricanda, & calefacienda cũ oleo de sinape calefacto, & consequenter fasciandа.*[g] *[ ]*

g & cõsequenter fasciãda

Si cessante dolore extremorũ, & pedum, non sentiant, scito ꝙ frigus iam mortificauit, & dissoluit ea rõne corruptionis eorum. pro tãto dissolutis tunc cooperimentis ipsorũ, sunt cõtinuo calefacienda, & postea fricanda, vtpote cum oleo de sinape calefacto, & alijs ab eo calidioribꝰ, si possunt reperiri. M

66 *Et si inde pedes fuerint nigri, aut liuidi, scarificentur: & si fuerit in eis putredo, mundetur: & si aliquid dissolutum fuerit, abscindatur illud ab eis.*

Si pedes inde denigrantur, scarificentur cũ instrumẽto ferreo, donec sanguis corruptus emanet & egrediatur ab eis. & si fuerit in eis putrefactio, mũdificet ab eis. & si aliquid ex carne earũ, aut aliud ab eo fuerit mortificatum, abscindatur ab eis.

Qui

A *Qui uero inde laßitudinem in-*
67 *curerit, curetur cum oleo, & ſer-*
uet regimen & diætam ſubtilẽ:
fricenturq;, & extendantur ipſius
membra in balneo, & requieſcat
conſequenter aliquibus diebus.

Inungendum eſt corpus iter agentis in balneo cum oleo ſubtili, cum accidit ei laſſitudo ex violẽtia laboris: eſtq; fricãdum corpus eius cum eodem. Nam fricatione corporis diſſoluuntur ſuperfluitates illaudabiles ex eis nociuæ, quas immode
B ratus labor efficit in eodem. De natura. n. immoderati laboris eſt qđ diſſoluat humiditates ex membris ſimiles in natura ſeu cõplexione ſua ſanitei. & ob hoc ſunt cauſa doloris, quem percipit vexatus & feſſus. diſſoluuntur autem hmõi humiditates ab æquali temperata fricatione facta in ſic feſſo & vexato. Prohibuit autem ibi conſequenter laborem ad̃ tollendam cauſam laſſitudinem efficientem. hoc. n. eſt cauſa laſſitudinis: nec eſt modus idoneus ad curandum nocumentum, niſi per
C ablationem eius.

h —— Regimen iter agentis h{ per ſic- cum tempore calido, & ſic co}i{ }

i in caloꝛ
68 *Iter agens tempore æſtiuo & calido ſic eſt regendus, vt ſ. prohibeatur ei ne aggrediatur iter ſuum hora æſtus & feruoris in meridie: eſtq; primo minuendus, ne ſuper caleſiat ex labore itineris. pro tanto extrahatur ſanguis ab eo in*
k cõueni ẽti. k[*magna*] *quantitate. & ſic effi-*
cietur ſecurus ab apoſtemate, ſ. D
per phlebotomiam.

Phlebotomia quidem eſt vtilis & neceſſaria volenti iter agere: qm̃ de natura motus eſt generare calorem, & de natura calidi eſt caleface re nimis ſanguinem. Eſt etiam de natura caloris, cui obuiat iter agẽs, idem facere in eo exterius. pro tãto ſi ſanguis eius iam fuerit calidꝰ, augebitur amplius eius caleſactio, & tunc venæ ipſius anguſtabuntur, ſicut anguſtantur vtres ex muſto bulliente. Cum autem ſic anguſtantur venę ipſius, ꝙ non poſſint ipſum tol E
lerare, cõſtat ꝙ infundetur ſanguis iſte ad aliquod ex membris, generabitq, in eo apoſtema. veruntamen poſt minutionem ſanguinis in tali per phlebotomiam, caleſit reſiduũ in venis aliquantulum, ſed nequaq̃ ſic anguſtantur venæ ex eo. Et ob hoc quidem minuunt homines animalia ſic ſanguine in fine veris & in principio æſtatis. ad hoc tamẽ ipſi ſola experientia ſunt edocti. ſed Gal. hoc roborauit rõne. vñ minutio eſt in habẽte multum ſanguinẽ in æſtatis principio facienda. F

Verum ſi cholera in eo domine 69
tur, educatur ab eodem a[*& ſic ſi* a alia lſa
tis malitia alleuiabitur, aut tolle- a cũ ti-
tur, eſtq; ante aggreſſum itineris mueris ſi
ſuccis conuenientibus extinguẽda: tim
b[*alias uerendum eſt, ne calore ip* b qm̃ ti-
ſius periculo exponatur.] mẽda ẽ ca
liditas ei⁹

Si dominetur in eo cholera magni acuminis & violentiæ, euacuet per eductionem cholerę rubeę vice phlebotomiæ, & cum ſuccis infrigidantibus: puta ſucco vuę acerbæ, co

G toncorũ, & malorum granatorum acetoſorum calor corporis eiꝰ ante egreſſum itineris extinguatur.

70 *Et fiat vt comedat aliquantulum ex herbis frigidis, & ſimul et ſemel ſaturetur aqua, & quieſcat cum poterit, nec iraſcatur fortiter*

r & vtaꝫ rebꝰ faciẽ tibꝰ ũbrã, & his q̃ nares, & os cooperiũt a pulucre.

[aliquatenus, & moretur in locis vmbroſis,] & uitet ſeu dimittat clamorem & ſermonem, neconon etiam bellum & iurgium, nec moretur in loco nimis calido, & ſumat in potu ſyrupum ex ſucco vuæ

H *acerbæ cum ſucco portulacæ, & aqua.*

Hoc quidem totum eſt de ſe manifeſtum. nam hoc præceptum eſt ad vitandum ea quæ calefaciunt, & ad vtendum eo, quod frigiditatem miniſtrat. Et voluit ꝙ ſaturetur potu aquę ſimul ſemel: hic.n. mitigat ſitim amplius.

*Et ſi ſitiat in*ᵈ *[meridie,] teneat in ore ſuo pilulam vnam ad*

71 d hora vehementis caloris.

quantitatem lupini factam ex trochiſcis camphoræ. Et ſi timeat ne

I *facies alteretur a ſole, & nigreſcat eius cutis, diſſoluat ſeu liquefaciat rector eius oleum cum cera*

e alba

ᵉ*[ ] ſimul iuncta, præſertim in mulieribus.*

Quod hic dicit, ſ. ꝙ teneat quis ĩ ore ſuo trochiſcum ex camphora, dixit quidem eo ꝙ ipſa abſcindat ſitim, & infrigidet complexionem. Quod etiam præcepit, ſ. ꝙ oleum & cera extendantur ſuper vultum, ne immutetꝫ & alteretur a ſole: eſt quidem p̃ceptũ de ſe notum. attamen cera liquefit, & diſſoluitꝫ à calore ſolis: ppea melius eſt vt eius fit linitio ſeu inunctio abſq; cera. Et dixit: pręſertim in mulieribus: qm̃ actio & ĩmutatio ſolis in facie earũ ẽ fortior rõne decoris & paſſibilitatis ipſarũ.

K

Regimen infantis, dum adhuc eſt in vtero.

72 *Cuſtodiatur taliter ĩfans in utero, ne contingat corpori eius aliquod nocumentum.*

Intellexit quidẽ oportere vt mater caueat ſibi, ne percutiatur vẽter eius corrumperetur unde aliqdꝫ ex membris infantis.

L

73 *Et eligatur nutrix, quæ cibabit & potabit eum, vt ſit boni nutrimenti apud eum.*

Nutrix, quæ cibabit, & potabit puerum, eligatur boni nutrimenti, & habens lac bonæ complexionis: ſi intelligatur de nutrice lactante ipſum. Si vero intelligatur de nutrice non lactante ipſum, intellexit quidẽ ꝙ dẽt eſſe inſtructa in regimine puerorum, ſ. in nutriendo & balneãdo eos, & alia faciendo ex eis, quibꝰ indigent tales infantes ſiue pueri.

M

74 *Talis eſt etiam apponenda intẽtio ſuper ſtomachum prægnantis, ne cõtingat corruptio in deſyderys ſeu appetitibus eius.*

Quoniã accidit magna ſubmerſio ſtomachi prægnantibꝰ, & hoc in principio imprægnationis earũ, acciditq; eis innaturalis appetitus: iõ inquit ꝙ ponenda eſt intẽtio ſuper earum ſtomachum. pro tanto miniſtranda ſunt eis quæ confortãt earũ ſtomachos: & quę auferunt illaudabiles appetitus earum.

R

75 *Rectificetur etiã ſanguis eius* [f] *ſius* [g] *ſuperfluitates educantur:* [h] *ne infantes ſuperfluitatibus offendantur.] Verum ſi ſanguis excitaretur in eis, minime tamen minuatur: ſed uice prædictæ euacuationis infrigidetur ſanguis, ſeu eius feruor extinguatur.*

f ex quo ſit gnat & nutrit.
g
h

Intellexit quidem ꝙ prægnanti offeratur in potu quod ſanguinem eius rectificet, & clarificet, ſeu quod
B educat ſuperfluitates & corruptionẽ ipſius, quatenus ex materia munda nutriatur. non ſi minuatur, q̃uis ét excitaret, ſeu in quantitate augeret: ſed propinentur ei ſanguinem infrigidãtia loco eius. hoc autem ſic iuſſit fieri, timens ꝙ per phlebotomiã prægnans habeat abortire.

76 *Si etiam* [i] *[phlegma]* [k] *[in ea] excitetur, minime tamen euacuetur ſeceßiuis: utatur nihilominus tunc conuenienter ſubtiliantibus.*

i humor
k

Si excitetur aliquis humor ĩ præ
C gnante, minime tamen ei erit pharmacia offerenda: erit nihilominus vtendum in ea eo quod ipſum ſubtiliet & ſcindat, & breuiter eo quod ipſum ad laudabilem diſpoſitionẽ reducat. timendum. n. eſt, ne aborſum ex pharmacia patiatur.

Regimen tempore partus.

77 *Cum autem inſtabit tempus partus, utendum eſt partum facilem efficientibus. unde fricentur in balneo ex omni parte cũ oleo ilia ipſius, &* [l] *[quod coniungitur uentri eius,] ut ſic nerui eius & muſculi mollificentur, ne partus eius laborioſus efficiatur.*

l ptes cir ca vulũ exiũs.

Vtendum eſt efficientibus partũ facilem appropinquante tẽpore partus: & hoc fricando in balneo ilia ipſius, & loca membris impræg nationis confinia, & propinqua, quatenꝰ mollificatis neruis, & ligamentis & muſculis eius, partus ipſius alleuiet, & facilis efficiatur.

Vnde utatur oleo in cibis eius: 78
& ſorbeat brodiũ ſeu ius pingue.

Hoc quidem ideo dixit, qm̃ pin-
E guia leniunt, & per conſequens partum facilem efficiunt.

Et protegatur a clamore, ſaltu, 79
timore, pugna, & percuſſione, &
in [m] *[agone, & uiolentia] eius offe-*
ratur ei decoctio dactylorum, &
fœnigræci.

m violentia, & difficultate.

Prẽgnans quidem eſt a percuſſione extrinſeca protegẽda: eo ꝙ abortum ab inde ſepius patiatur. & cum erit partus difficilis & violentus, detur ei in potu decoctio dactylorum & fœnigræci.

Expedit etiam ut in partu ha- F
beatur obſtetrix diſcreta: quæ cir- 80
cunſcripta omni puſillanimitate
trahat fortiter pedem eius, &
[n] [imprimat] uentrem eius, caute
tamen & diſcrete, poſtquam ſubito eam ſurgere fecerit.

n cõprimat

Cõgruit quidẽ vt in hoc caſu obſtetrix perita habeatur: q̃ ſtrahat pedes eius violenter, & faciat vt conſequenter ſurgat, & ſubito erigat: & cũ ſurrexerit, premat, & conſtringat cũ vitta & ſibi ſimilibus vẽtrẽ eius.

G 81 *Et ſi fluat ab ea ſanguis multus, offerantur in potu trochiſci ex karabe. ſi vero ratione alicuius impedimẽti non egrediatur ab eo ſanguis in conuenienti quantitate, ſumat in potu trochiſcos de myrrha.*

Quod hic dicit, eſt de ſe notum, ſ. q̃ excedente fluxu ſanguinis, ſi hoc caſu propinentur in ꝓtu trochiſci ex charabe. Si vero retineatur quod debet egredi, miniſtrentur in potu trochiſci de myrrha. ſunt etiam mi
H niſtrandi trochiſci de myrrha ad aleuiandum partum.

82 *Et vtatur fumigijs diſſolutis ex myrrha, kȝtram, ſauina* a [ ] *ſulphure, & colocynthide factis, ſi ſecundina non egrediatur.*

a ſeu grana notũ al. el

Hæc quidem omnia procurant deſcenſum & egreſſum ſecundinæ: procuratur etiam egreſſus & deſcẽſus ſecundinæ cum ſternutatorijs. Dr aũt ſecũdina pãniculus, quo voluitur fœtus in vtero materno.

I Electio nutricis.

83 *Est ergo nutrix eligenda mediocris ætatis & carnoſa, nõ tamen laxæ carnis, per complexionem ſuam appropinquans æqualitati, & temperiei* b [*alti & erecti*] *corporis, & magnarum mammillarum: habens caput mundum & ſanum, & oculos, immunis ab omni nocumẽto intrinſeco, & quòd ſit ſana breuiter in membris, & iuncturis ſuis.*

b pinguis & ſani

Hoc per ſe notum, ſ. q̃ electa nu K trix debet eſſe mediocris ætatis, vt pote a viginti annis vſq; ad triginta. Debet eſſe etiam æqualis ſeu tẽperatę complexionis, aut propĩquę ei: & debet habere corpus pingue & ſanũ. Per hoc aũt, qd̃ dixit: appropĩquans æqualitati, &c. potuit intelligere cęteras conditiones, quas explicuit, ſeu addidit conſequenter.

Et habeat multum lac, cuius 84 *color ſit albus, nec ſit nimis ſubtile, nec nimis groſſum, & ſit ſapor eius dulcis* c [*ſine horrore aliquo,*] *ſitq; coniunctum in partibus, & non fluidum* d [ ].

L c bonũ habẽs odorẽ ſi fœtidũ. d cũ ſuper aliq̃d terſum effundit.

Hoc quidem eſt notum de gñe, & modo lactis, notum. n. q̃ electum lac debet eſſe mediocre inter ſubtile & groſſum, albi coloris, & dulcis ſaporis, ſimilium & non diuerſarũ partium.

Congruit autem vt dulcibus 85 c [*pinguibus,*] *& piſcibus recentibus* f [*cum oleo*] *nutriatur.*

M c vnctuoſis. f & pinguibus. ſ. carne pingui

Et decet, quòd ordinetur cibus eius talis, qui habeat ſanguinem generare, qualis eſt dulcis, & vnctuoſus, & pinguis temperate: vnde intellexit ex dicto ſuo cum oleo pinguia oleaginoſa. decetq; vt nutrix attenta ſit in exercitio, & bonitate digeſtionis: hoc nanque eſt neceſſarium in hoc capitulo, & omnibus aliis.

Ro-

A Regimen proprium infantis, cum exit ab vtero.

86 *VNgatur ergo & liniatur ſtypticis cum faſciabitur, donec manifeſte induretur cutis eius,* g [*caleſiat*] *& ab humiditatibus eius mundetur: & mediocri ligatura faſcietur.* h [ ].

g balneet

h nec ei e tribuẽdũ la. multũ qđ nauſeatiuã ſanitate inducat.

Cum ligabitur & faſciabitur ipſe infans, vngatur prius oleis ſtypticis, & caleſiat aqua temperatæ caliditatis, ad mundificandum ipſum a ſordibus, & ligatura eius ſtringatur temperate. Et Gale. quidem iuſſit ꝙ puer natus ſuperaſpergatur ſale trito. Non tamen permittatur multũ ſugere lac, quoniam corrumpetur inde ipſius digeſtio.

87 *Nec eſt etiam ei lõgo tempore prohibendum lac, quoniam ſupercaleſieret inde.*

Puer eſt lactandus mediocriter & temperate, nõ autem exceſſiue, qm̃ corrumpetur inde lac aſſumptum. non eſt etiam paruum lac dãdum, quoniam ſupercaleſieret, & conſumeretur inde.

88 *Suntq; tolenda & vitanda omnia ipſum ad iram excitantia, & ipſius ſomnũ impedientia. ſi enim uelit quis ſomnum prouocare, ponatur ſtratus eius* i [*capax, & latus ſatis*] *in loco opaco: & imponatur papauer in cibis ſuis, ſi ex ablatione ſomni ſeu vigiliarum inſtantia contingeret ei aliquod nocumentum.*

i plan⁹ & mollis

Decet nutricem attẽtam eſſe de eſſe & diſpoſitione infantis, ne ſ. ali quid aliud lædat ipſum, aut ſtricta ligatura, aliudve ab iſtis. vñ faciat ipſum dormire ſuper ſtratum planum & extenſum in opaco. ꝙ ſi rõne alicuius nociui lædatur in ſomnietate, papauer in cibis & ferculis eius miſceatur. D

Vtilius tamen eſſet multum, magisq; neceſſarium, ne alicui infantium daretur aliquid ad comedendum, excepto lacte ſolo, donec habuerit dentes ſuos. 89 E

Nam cum datur eis alius cibus, dum adhuc lactantur, quemadmodum faciunt nunc hoïes regionis nr̃æ in regimine ſuo, hoc quidẽ exiſtit cã morborũ in eis: adeo ꝙ etiã contingit inde mors frequenter.

Et cum ſurget a ſomno, & excitabitur, k [*neceßitetur*] *ad uidendum lucem: taliter etiam quòd inſpiciat aſtra in cœlo. videat etiam in die colores varios & diuerſos, quatenus* l [*in hoc excitetur.*] 90

k & exercitetur

l delectet & diligat videre.

Hoc quidem præceptum eſt ad excitandum, & exercitandum viſum, necnon etiam & confortandũ ipſum ex ipſius exercitatione, & hoc quoniam omne membrum roboratur, & confortatur cum exercitatur, & in operatione eſt attentum. pro tanto cum excitabitur a ſomno, cõgruent ei magis loca luce & claritate informata. Idem etiam docet quòd teneatur extra domum ĩ via, vt cœlum, & aſtra eius inſpiciat: & quòd videat ĩ die colores plurimos, & diuerſos. F

Et

G 91 m & ab ipm sint etates cũ vocib⁹ cõuenientib⁹ vt dilectes & inclines

m [*Et loquatur semper alte quicunq; aut quæcunq; habebit accessum ad ipsum, cum voluerit quis ipsum instruere & assuescere*] *ad loquendum.*

Hoc etiã præceptum est ad excitandum organum auditus ipsius, & disponendum ipsum ad loquendũ. & hoc, quoniam de natura puerorum est, ꝙ quem sermonem audiuerint assimilant: sicut etiam facit auis, cum recepit doctrinam sermonis hominis.

H n sucai

Et ponatur mel in ore eius, liniendo & fricando ex eo palatũ, gingiuas, & linguam eius, & adatur cum eo aliquantulum thuris, & n [ ] *liquiritiæ.*

Hoc quidem totum est ad hoc vt sit facilior ortus dentium, & adiuuandum eum ad loquendum.

93 I

Et prouocetur ei sternutatio, quatenus ipsius nasi oppilatiões aperiantur & mundentur. hoc. n. rectificat & clarificat uocem suam, omnes etiam sensus eius, & cũ hoc dilatat pectus, & anhelitum bonum facit.

Quia iusserat leniri os & palatũ ipsius, præcipit nunc ꝙ in eo sternutatio prouocetur & ait ꝙ sternutatio prodest sensibus, & hoc, eo ꝙ cerebrum mundificat. ex hoc ẽt cõfert voci, & anhelitum mundificat, eo ꝙ meatus eius mundificet.

94

Et uitet phlebotomiã, & pharmaciam, donec ad ætatem adolescentiæ peruenerit: nec resistatur apostemati uariolæ seu exituræ ei dem contingenti o [ ] *cum attractione.*

K o seu nõ hat diuersio ad cõtrarium

Non quidem decet minuere, ac pharmacare puerum, etiã si occurrat exigentia ex natura morbi, donec transiuerit in eo ætas pueritiæ: quod contingit anno xiiij. aut xv. Cum autẽ dixit: nec resistatur apostemati variolę seu exituræ eidem contingenti cum attractione: ignoro proculdubio quid intellexit per hoc, qđ dixit cum attractione. Nam si per attractionem intellexit, ꝙ non procuretur tractus & diuersio materiæ ad partem aliam, & oppositã mẽbro apostemoso per phlebotomiã illius partis oppositæ: hoc quidẽ iã includebatur, & continebatur sub prima cantificatione generali, quã de phlebotomia fecerat. Si vero intellexit per hoc, ne superponantur membris prædictis medicinæ attrahentes: hoc etiam est præceptum generale tam ī pueris q̃ in alijs ab eis: cum contingunt eis apostemata & variolæ dictæ quidem Arabice alzebud. immo forsitan hoc est vtilius & magis conseruandum in pueris q̃ in adultis, ratione supfluæ humiditatis complexionis ipsorum. L M

Regimen conualescentium.

95 a dom⁹ antiquatę aptæ cadere, i qb⁹ remãserũt aiæ debiles, & corpa ipsorũ sanguis est priuata.

Licet conualescentes ab ægritudine sani existant, eorum tamen corpora non sunt fortia, sed debilia, sicut sunt a [*debiles immunes a morbo, quorum uirtutibus accidit fatigatio, & sanguinis priuatio in eorum corporibus.*]

Quod dixit de conualescentib⁹ a morbis est per se notũ. & hoc, qm̃

A ipſorũ corpora ſunt debilia,&parui ſanguinis: & uirtutes quidẽ ſequũtur diſpoſitionem ipſorum corporũ quorum ſunt.

96 *Si autem macies & extenuatio corporum ipſorum fuerit longi temporis,& chronica,reducantur paulatim ad conſuetudinem propriam,nec fiat hoc ſubito & feſtinanter.ſi uero emacerati fuerint, & extenuati in tempore breui,*

B [b][ ]*reducantur celeriter ad ſolita: eſt nihilominus gradatim ſubtiliandus,donec euaſio corporis ipſorum ſit manifeſta.*

b cũ mul to c.bo.

Hoc quidem præceptum eſt de modo,qualiter reducantur conuale ſcenter ad ſolita. vnde inquit, ꝙ ſi macies corporum ipſorum fuerit longi temporis,&c.& eſt, ac ſi diceret,ꝙ ſi paſſus eſt morbum chronicum,eſt paulatim & gradatim redu cendus ad cibum ſolitum:eſtq; per longum tempus in hoc augmento gradatim incedendum,donec redie

C rit ad conſuetudinem ſolitam. Qui vero breui tẽporis ſpatio paſſus eſt, ſit translatio eius maior,& ī breuio ri tempore: ita ꝙ reducatur citi⁹ ad ſolita, q̃ conua'eſcens ex chronica paſſione.& in ſumma ſit temp⁹ ei⁹ in reducẽdo ipſum ad ſolita ſanita te æquale ad motum factum tẽpo re morbi.Sunt tamen neceſſarij gra dus in reductione conualeſcẽtis ab ægritudine ad ſolitam ſanitatem,ſi ue fuerit morb⁹ chronicus,ſiue acu tus.& hoc intellexit, cum dixit: eſt nihilominus gradatim,&c.

Detur ergo ei parum excibo, D 97
qui tamen laudabilis ſit uirtutis, & chymi.

Sit ergo cibus conulaſcẽtis ī ęgri tudine ī parua q̃titate ſumpt⁹: ſitq; virtutis laudabilis,&boni chymi,cu iuſmodi ſunt vitelli ouorũ, & teſtes gallorũ. hſ. n.opõ ꝙ tm̃ põdus ſanguinis gñet ex eis,quantũ ipſa ſunt.

Et ſit in quiete & tranquillitate, eo quòd eorum membra tene 98
ra ſint & mollia, rectificenturq; eorum animæ bono[c]*[conſortio]& laudabili ſede,& miniſtrentur eis* E
aromatica,& omnes flores laudabilis odoris,&[d]*[gaudeant & lætentur,& ipſos exhilarantibus re ctificentur,][& uitent meditationem,& triſtitiam.& ingrediantur tinas in balneo: nec tamen ibi diu*[e]*[ſedeant: & ungantur ibi membra eorum oleis conuenientibus:non tamen cum forti fricatione.nam hæc efficiunt in eis calorẽ innaturalem.]*

c & laudabili colloquio
d adminiſtrent eis lętificãtia &cãtilenę morent nec forti excitẽtur exercitio, neq; fricẽtur vehemẽter. nã iſta faciũt ſ eis accidere debilitatẽ & ſe
F deãt ſ aqs tepidis,& mẽbra ipſorũ oleis cõueniẽtib⁹ inũgãt

Hoc quidem totum eſt per ſe no tum.comprehenditur quidem hoc totum in tribus præceptis ſeu cano nibus vltibus. Quorum primus eſt, ne fortiter exercitentur, ſitq, intentio eorum potius ad quietem q̃ ad motum.Secundus eſt, vt eorum ani mæ ſeu virtutes ſaluentur, & cõfor tentur cum omni eo,quod erit poſſibile per auditum,& odoratũ. Tertius eſt,vt eorum corpora rectificen tur cum oleis lenitiuis,& per ingreſſum baluei in pillis, vel tinis, aqua tepida plenis.

Re-

G Regimen ſenum.

99 *Vires & virtutes ſenum retrocedunt omni die, & etiã minuuntur.*

Quicquid eſt in ſenibus, exiſtit in diminutione & conſumptione. & ob hoc dixerunt, ꝙ ſenex ſit homo corruptus, hoc eſt ꝙ ſit in via corruptionis: & iuuenis eſt homo, qui generatur, hoc eſt in via generatiõis.

100 *Vnde detur eis fortis cibus in parua quantitate ſumptus: qui ſ. non aggrauet membra ipſorum.*

H Hoc quidem preceptum poſitũ in regimine ſenum ſimilatur precepto poſito in cibis conualeſcentium ab egritudine: & eſt ꝙ ſit cibus illorũ ille, qui in parua quantitate ſumptus nutriat multum. & hoc, quoniã commune eſt vtriſq; neceſſitas multi nutrimenti cum debilitate virtutis. Et ſuper hoc ingeniauerunt ſe duobus ingenijs: quorum vnum eſt ꝙ ſit cibus eorum ille, ex quo parua quantitas multum nutriat: & ſecũdum eſt, vt comedant parum, & hoc pluribus vicibus. vnde melius eſt ꝙ ſenes comedant ter inter diem & nocte: & ſic etiam faciant pueri. &

I eſt, ſicut diceretur ꝙ cibum, quem conſueuerunt ſumere vna vice vel duabus, ſumant tribus vicibus.

101 *Et ſi euacuantur, nequaquam cholera educatur: ſed potius dimittatur, cum ſit in eorum corporibus medicina.*

Hoc quidem eſt notum. nam eũ ſuper complexionem ſenum frigiditas dominetur, timendum quoq; & opinandum eſt ꝙ ſuper ipſum humor frigidus dominetur, & humor quidem calidus huic contrarietur: K & eſt medicina humoris prędicti in ſenibus. hoc autem verũ eſt vt plurimum. Vidimus nihilominus quamplures ex ſenibus, ĩ quibus fuit morbus ex citrina cholera generatus.

Nec prohibeatur eis totaliter 102
phlebotomia, ſi iam vſi fuerit ea: immo minuatur etiam in hoc caſu ſexagenarius, ſi corpulentus fuerit & carnoſus, bis in anno, nec abuta tur hoc in duobus anni temporibus. prohibeatur tamen ei omnino phlebotomia ex cephalica, & ſic L
erit eius regimen bene ordinatũ.

Minime quidem eſt minutio ſanguinis prohibenda in ætate ſenili ei, qui vſus eſt ea in adoleſcentia & iuuentute ſua: immo eſt bis in anno minuendus etiam ſexagenarius, ſi vſus fuerit, & ſi fuerit ſanguineus: eſtq; minuendus vere & autumno. non tamen minuatur de cephalica. quod ideo iuſſit, quoniam ſenũ capita ſunt debilia & frigida. Eſt autẽ quod hic dicit, magnum apud me, ſ. ꝙ ſexagenarius bis in anno minuatur, & potiſſime in autumno. & hoc M
quoniam phlebotomia non exigit hoc tempore ad conſeruationẽ ſanitatis, nec etiam eſt tunc faciẽda. vñ in illo ex eis facienda eſt phlebotomia ad conſeruationem ſanitatis, cui ſoliti ſunt contingere morbi ex ſanguine in fine veris, & in prĩcipio æſtatis. Et in ſumma minime congruit, vt ſic vtantur phlebotomia bibentes aquam, ſicut bibentes vinum: nec habitantes in climate calido, ſicut habitantes in frigido, & tẽperato. Regiones enim, quæ ſunt in cli-

A climatibus tpatis. ſunt magis conue nientes ex eis ad hoc, vt habitatores earum vtantur phlebotomia. Talia autem climata ſunt illa, in quibus ver eſt longius ex quatuor anni tē- a.l.quarū poribus. ex quo patet, ꝙ * quartum clima minime ſit temperatum: eo quod autumnus in eo ꝓducat. qđ quidem eſt ſignum, ꝙ eius habitatio declinet ab æqualitate, & tpamento ſicut inquit Galenus.

103 *Cum etiam peruenerit ad ſeptuageſimum annum, minuatur ſemel in anno, nec ſecundetur in eo*
B *etiam in corpulentis. nec etiam eſt ex tunc de mediana minuendus, & ſi fuerit corpus eius quaſi plenū. Vnde cum proceſſerit in ætate amplius quīq; annis, minuatur bis de baſilica in duobus annis.*

Inquit, vt minuatur ſemel in anno ille, qui ad ſeptuageſimum annum peruenerit, de baſilica tamen, non de mediana, eo ꝙ colligantiam habeat cum cerebro: ipſa. n. componitur ex cephalica, quæ eſt ſuperior in brachio, & ex baſilica quæ eſt in-
C ferior in eodem. Præcepit ergo, vt ſeptuagenarius minuatur ſemel in anno etiam vſq; quo conſequatur ſeptuageſimumquintum annum. hoc tamen totum eſt contra rationem, & tranſgreſſio pręcepti ſeruandi in arte de phlebotomia. Ego nihilominus concederem ei, ſi morbo ei dē contingenti eſſet neceſſaria: verū in regimine conſeruandi ſanitatem eorū prohibeo eis ipſam abſolute.

104 *Poſt hāc autem ætatem eſt eis omnino phlebotomia prohibenda. nam obeſt multum ſenioribus, &*
decrepitis. Nec etiam ſunt eorum D
apoſtemata a [*mitiganda:*] *nec eſt etiam attractio in apoſtematibus* a repcuſſi enda.
eorum fortificanda.

Hoc totum eſt ratiōe debilitatis corporum ipſorum. Eſt etiam verēda fortis attractio in apoſtematib⁹ ipſorum: qm̄ augerentur inde i tm̄, ꝙ ducerēt membra apoſtemoſa ad mortificationem: & pro tanto non eſt minuendus quis poſt annū ſeptuageſimumquintum.

Sunt nihilominus mundificandi cum fricatione & ſudore, denturq; eis b [*pingues, ſ. ficus per interualla,*] *& mundificētur etiam cum cibis mollificantibus. Deſtructio autem eorum cum medicinis eſt omnino prohibenda.* 105 E

b olea, ptiēdo ſ. vices poſt vices.

In corporibus autem ſenum augentur ſuperfluitates ratione debilis digeſtionis ipſorum. pro tāto eſt eis neceſſaria euacuatio eius, quod ex eis in tertia digeſtione exiſtit, cū magna fricatione, & balneo temperato. Docet etiam ꝙ venter eorum mollificetur, continuando eſum ciborum mollificantium, ſicut dixit: F
nō tamen cum medicinis ſolutiuis, eo ꝙ non bene ferant & transferāt eas. Galenus autem iuſſit, vt in hoc caſu ſumantur ficus pingues in ieiuno. Iuſſit tamē vt vſus earum minuatur: eo ꝙ oppilationes faciāt. & hoc intellexit, cum dixit, denturq; eis pingues per interualla. Aut forſitan intellexit, ꝙ dentur eis in potu pinguia, per huiuſmodi ficus pingues.

Regi-

G Regimen c{ eius, cuius ſanitas eſt diminuta in aliquo ex membris.& in non alijs}aut in aliquo tempore,& non in alijs.

c corpis accutti,ſ. qđ ſ vno mẽbro é ſanũ,& ſ alio nõ.

106 *Qui ergo patitur in aliquo tempore determinato, curetur priusquam incurrat morbum.*

Si quis aliquo tempore patiatur determinato,curetur priuſquã perueniat ad illud tempus:& hoc tãdiu donec liberetur ab egritudine ſua illo tempore.

H 107 *Et curetur cum contrario eius, de quo conqueritur illo tempore, & commuta tempus pro tẽpore.*

Curari debet qui patitur aliquo tempore cum contrario eius, quod generatur in illo tempore:quaſi dicat ꝙ cum quis ſecurabitur ſic tempore præcedente morbum,erit quidem ſecurus,ꝙ non generetur morbus in eo illo tempore. vnde eſt,ac ſi dixiſſet,ꝙ non eſt dria inter ambas curas, niſi ꝙ faciat tpe præcedente morbum illud idem,quod etiam faceret tempore morbi. hoc quidem I intellexit,cum dixit,& commuta tẽpus pro tempore.

108 *Si ergo aliquis patiatur in aliquo ex membris ſuis, attendatur & recipiatur cura eius ex his quæ colligam in curis morborum, donec liberetur,& mundetur ab illo morbo.*

Quia fecerat mentionem de cura eius,qui patitur in aliquo tempore,& non in alio, cœpit referre cura eius,qui patitur in vno ex membris eius,& non in alijs. Vnde inquit,ꝙ K cura hui⁹ eſt ſumenda ex cura ipſorummet morborũ : nec eſt dria in hoc,ſicut referemus conſequẽter in curis ipſorummet morborum.

Regimen eius, in quo apparent ſigna futuri morbi.

ET *ſi appareat in alicuius* 109 *corpore ſignum ſignificans ſuper morbum futurum,* d[*prohibeatur attente aduentus*]*eius,quoniam occulta eſt cauſa in corpore eius:pro tanto auferatur,priuſquã* 50 *detegatur. iam autem retuli quid ſignificat accidens apparẽs in corpore, & de qua ægritudine timendum ſit ex eo. vnde attente curandum eſt de eo, faciendo ceſſare cauſas eius ex his quæ retulimus in capitulo ſuo.*

d tũc ſgo nieſ ī abſciſione

Quia retulerat regimen eius,qui patitur in vno tempore & non in alio,&illius qui patitur in vno ex mẽbris ſuis,& non in alio:incœpit nũc referre regimen ſani, in quo appa- M retaliqđ ex ſignis prognoſticis ſup futuram morbi generationem. Pro tanto inquit: prohibeatur attente aduentus eius,&c. ac ſi diceret tollatur cauſa eius a corpore,quę ſ. parata eſt facere ipſum . & iam quidem retuli ſigna,quę cum apparẽt ī corpore ſani, ſignificant ſuper morbũ futurum: propter quod non oportet ea iterare in hoc loco. Offerẽtia autem de ablatione harum cauſarum reponitur ſub ſpecie ablationis cauſarum ipſorum morborum. hoc autem ſperamus ponere in ſubſequen

ubus.

A tibus. & ob hoc vtendum in ablatione cuiuslibet cauſę, cuius apparent propria ſigna in corpore, his quę referemus in parte cuiuſuonis horum Canticorum.

e de cura ęgritudinum.

Tractatus ſecundus{Practicæ De reductione ſanitatis in ęgris cum cibis, & medicinis.}

110 f ordiati genus.

Poſtquam f [ergo ſeruatiui contenta ſub genere] cõſeruationis ſanitatis, nunc incipiam loqui de

B *cura ipſius morbi. & hoc quidem eſt unum ex generibus practicæ. Hoc autem fit obuiando ei cum ſuo contrario: ut ſi fuerit morbus ex caliditate, curetur cum frigiditate, & è conuerſo: & ſi fuerit ex humiditate, curetur cum ſiccitate, & è conuerſo.*

Poſtquam locuti ſumus de regimine, & conſeruatiõe ſanitatis, nũc quidem loquimur ſuper īgenio curationis morbi. Dicta autem ī hoc capitulo ſub vno genere comprehẽ

C duntur: quod eſt, vt obuietur cõtrario cum ſuo contrario. Vnde dixit, ꝙ canon in hoc capitulo eſt, ꝙ incedatur in hoc genere, ſicut iuſſit Hippocrates, curando ſ. vnum contrarium cum ſuo contrario: ita ꝙſi fuerit morbus ex caliditate, curetur cũ frigiditate contraria, & è conuerſo: & ſi ex humiditate, cum ſiccitate, & è conuerſo.

2 *Curetur ergo cerebri repletio cum euacuatione, & ſic fiat de mẽbris alys: & in patiente obturatio nem ex oppilatione fiat apertio,* a[

]donec eius malitia fuerit rectificata: & lenitas corporis nociua exaſperetur, & ſimiliter aſperitas leniatur.

Quia vnum contrarium eſt cura alterius contrarij, fuit quidem neceſſarium ꝙ ſit cura repletionis cũ euacuatione, & cura oppilationis cũ apertione, & è conuerſo: & cura augmenti cum diminutione: & cura aſperitatis cum lenitate, & è conuerſo. Et ſumma quidem in hoc capit. eſt, quoniam oportet ꝙ numer⁹ cõ- E
trariorum, quæ ſunt velut radices ī curatione, ſit ſecundum numerum ſpecierum morborum, cauſarum, & accidentium. Iam autem ſunt notę ſpecies, quę cõtinẽtur ſub iſtis excibis, complexione, & operatione. & hæc quidem ſunt velut radix in ingenio curationis.

D a & diminuat⁹ qđ ī nũero additũ ẽ, & oppiletur qđ ẽ apertum

Rememoratio ſpecierum medicinarum.

3 *Hic quidem faciam mentionem medicinarum humores educentium per ſeceſſum.*

F Quia vna ſpecies morborum appropriatorum membris ſimiliũ partium eſt morbus cum materia, aut ſine materia: & quia cura morborũ cum materia fit cũ euacuatione humoris peccantis, quę fit cum medicinis eductiuis alterantibus, ſ. contrarijs eius: alle vero, qui eſt ſine materia, curatur ſolum cum alteratiõe malæ complexiõis ægritudinem facientis: fuit quidem neceſſitate coactus, vt in hac operatiõe referret medicinas hoc facientes, & etiam medi

cinas

G cinas curantes morbos officiales, i. efficientes, quod eſt contrarium ei⁹. Incœpit autem in hoc a medicinis eductiuis. vnde inquit: Hic quidem faciam mentionem medicinarũ humorem educentium.

4 *, vnde referam illam, ſuper quã dominatur aliqua complexio, & habentem potentiam educendi aliquem humorem, & habentem vim aperitiuam, aut mollificatiuam, & habentem potentiam vrendi,* [b] *[uel] putrefaciendi,* [c] *[*]*claudendi,* [d] *[& aperitiuam oppilationis, & attractiuam*] [e] *[& exiccatiuam, aut ſanatiuam carnis generatiuam, aut ſigillatiuam, & his ſimiles in virtutibus ſecundis, & tertijs.*]

H Refert ex his medicinis illã, quæ ſic malæ complexioni dominatur, donec alteret ipſam: & ſi de natura ſua non educat aliquem humorem ſunt huius medicinæ notæ in primis virtutibus. Ex his etiam refert mollificantes, apetientes, vrentes, & putrefacientes, claudentes, oppilantes, exiccantes, & facientes naſci carnem. hę autem, & his ſimiles notæ ſunt in virtutibus ſecundis. Si autẽ habentes operationem in toto corpore habeant, & ſpecialem in vno & determinato membro, dicuntur habere virtutes tertias.

b & c digerẽdi, aut indurãdi, & d vl oppilãdi qđ ẽ apertum, aut virtutẽ attrahẽdi a aut ab ſterſiuã, ut rarificatiuã. & qđ hẽt virtutẽ gñandi carnẽ & cõſolidãdi, & his ſimiles ſunt q̃ hñt virtutẽ ſecũdã & q̃ hñt tertiã abſq; ſecũda

Rememoratio ſolutiuarum choleræ.

5 *Ducit autem fortiter choleram rubeam ſcammonia, cuius doſis eſt a tertia unius drachmæ, uſque ad unum kirat. habet etiam potentiam ſuper alios humores. cuius quidem rectificatio fit cum cotoneis, ne lædat ſtomachũ, & hepar.*

K Hęc quidem medicina eſt ex fortioribus & notioribus choleram rubeam educentibus. & cum hoc ꝙ educit choleram rubeam, valet etiã dominium ſuper alios humores. & eſt ac ſi diceret, ꝙ ſi poneretur aliquantulum ex hac medicina cum eductiua aliorum humorum, augeretur & confortaretur operatio, & L virtus illius eductiui. Et doſis ei⁹ eſt, ſicut dicit a tertio vnius darhan, vſque ad darhan ſemis. Eius autem rectificatio communis & nota eſt cũ æqua quantitate & pondere ſui ex maſtiche. Cotonea tamen, quorum ipſe fecit hic mentionem, ſunt perutilia in hoc caſu. nam frangunt & remittunt malitiam, quam i pſa infort ſtomacho, & hepati: & etiam tollunt & remittunt calorem, & ĩflammationem ipſius. Laudabilius autem eſt, ꝙ aliquantulum rectificet ex omnibus lateribus ſuis, i. in virtutibus eius primis & tertijs: ita ꝙ non M intendatur ex ea ſuperfluus fluxus, ſicut habetur ex dicto ſuo. Et nenufar facit idem. nam ipſum frangit & remittit calorem & ſiccitatem ipſius: & ſua aromaticitate reſiſtit nocumento ſtomachi, & hepatis. Et maſtiche etiam eſt laudabilis huiuſmodi ratione.

Detur autem ex aloe [f] *[ſolidum] unum, & ſi fuerit neceſſe* [g] *[duplicetur põdus illud] cum ſpecieb⁹* [h] *[conuenientibus]: & ſi de-*

6 f aute g rectiſi cetur

tur

A *tur multum ex eo, rectificetur cũ bdellio, gummi, & tragacantho.*

Hæc quidem medicina laudabilior, eſt inter omnes medicinas cholleram rubeam educentes a ſtomacho: & hoc, qm̃ cum hoc ꝙ educit & euacuat eam abinde, confortat ẽt ipſum ſua ſtypticitate, & ipſum abſtergit ſua amaritudine, & expellit & educit humorem infra ſubſtantiam, & tunicas eius imbibitum. Eſt autem multum melius ſi cum ſpeciebus conuenientibus miſceatur: & præſertim ſi humor cholericus
B vergat ad groſſitiem aliquam. Laudabilior autem compoſitio ipſius cum ſpeciebus eſt, quam retulit Gale. ſub auctoritate priorũ: & eſt hiera picra, quam ipſe reſeruauit & notificauit: in qua eſt magis q̃ medietas aloes ex ſpeciebus, & minus quã duo tertia ipſius. Sũt autem ſex ſpecies notæ in hoc, ſ. maſtiche, cinnamomum, ſpica nardi, & caſia ligni, carpobalſamum, & xylobalſamum. Verum moderni ponunt de ſpeciebus quantum de aloe: & hoc intellexit, cum dixit: & ſi fuerit neceſſe, duplicetur pondus illud cum ſpecieb⁹.
C Eſt autem rectificatio ipſi⁹, ſicut dicit, cum gummi arabico, & tragacãtho, & bdellio. ipſum tamen eſt ſolutiuum: eſt tamen nihilominus ipſi⁹ correctiuum, quoniam infert frequenter mordicationem in inteſtinis, & tineſmum.

7 *Et ex myrobalanis citrinis offeratur in potu unc. i. & tantundem offeratur de uiolis. ſic etiam fiat de medullis caſiæ fiſtulæ, & tamarindis, & non amplius.*

Myrobalani quidem citrini ſunt D
debiliores aloe: ſunt nihilomin⁹ de laudabiliorib⁹ medicinis ſtomachi, ratione ſtypticitatis ipſorum. Doſis quidem eorum eſt a drach. 5. vſq; ad drac. vnam. Et poſt ipſos eſt medulla caſiæ fiſtulæ, cui aſſociantur poſt ipſam tamarindi. violæ autem in hoc cæteris ſunt debiliores.

Rememoratio ſoluentium phlegma.

8 *Dentur ad hoc danic. ij. ex pulpa colocynthidis mundæ, & rectificatæ bdellio, & ſimiliter fiat cum cucumere amaro, quod eſt ei ſimile in hac operatione, rectificato cum pondere ſui ex conuenienti ad hoc.* E

Colocynthis quidem eſt fortior ex medicinis phlegma educentib⁹: infert tamen tineſmum: & ideo rectificatur cum bdellio & tragacantho. Doſis eius danic. ij. & danic quidem eſt pondus drach. granorum. Quidam medici ratiocinati ſunt ꝙ non debet multum teri, & plures ſunt huius opinionis: & quidam opinantur ꝙ debeat bene teri. Ratio F
dicentium, ꝙ non debeat multum teri, eſt qm̃ tunc, vt dicũt, eſt minor ardor & moleſtia, quam infert in inteſtinis, eo ꝙ inuoluatur & profundetur minus in inteſtinis. Sed ratio opinantium ꝙ debeat bene teri, eſt quoniam tunc eſt minus nocumentum ipſius, vt aiunt: & hoc ratione paruitatis partium eius. tutius aũt eſt in hoc inniti experiẽtiæ, q̃ rõni.

9 *Detur autem unc. 5. ex ſale nitro & ſale, nam expellunt phleg-*

G ma. ſed dentur ex turbith[a] [darhã ij. cum datur in potu, ponantur in decoctione ſequali. ij.]

a drach. ij & cũ datʒ ℈ potu ℈ de coctiõe dẽ tur aut ij.

Turbit quidem eſt medicina bona & laudabilis: cuius actio & proprietas eſt educere phlegma a ſtomacho. eligatur tamen ſincerum, non ex corruptione ipſius cauernoſum, & perforatum. & rectificãdum eſt cũ zingibere & maſtiche. Sequa li fm Medicos eſt pondus. 2. darhã Medicorum antiquorum.

10 H Et dentur ad minus ex agarico [b] [darhã. 1. & quatuor ex granis.]

b drach. ij. & ſiſt der ex gra nis nll.

Agaricum eſt valde laudabile: neq; indiget rectificatione, quantũ ad aliquam proprietatem eius illaudabilem. educit autẽ humores groſſos. & in ſumma eſt ſecurior omnibus alijs medicinis. Cuius doſis eſt per ſe ab vno darhan vſq; ad duos: ſed in decoctionibus ponuntur darhan tres. Et ipſum quidem curat aquas deſcendentes ad oculum ſui proprietate in principio deſcenſus earum, eſtq; melior & ſecurior, q̃ ſit turbit. Granum autem eſt medicina fortis potentię, inferens angu-

I ſtiam magnam: nec decet Medicũ vti talibus medicinis, cum poteſt ſe curas inuenire.

Rememoratio educentium aquam citrinam.

11 H Hae quidem medicinæ educunt aquam citrinam, *ſ. pondus. ij. danic* [c] [laureolæ,] & pondus vnius danic euphorbij non antiqui, tantundem ex [d] [tithymallo] rectificato, ſicut rectificauit ipſam aloẽ, et ẽt põdus [e] [darhã. i.] ex centaurea. hæc igitur extrahũt aquam citrinam.

c ℈ meze reon

d febrã

e drach. ij

Verendum quidem & periculoſum eſt offerre omnes iſtas, ſeu aliquas ex eis in hydrope, & pręſertim ſi fuerit de cauſa calida: & ex eis magis euphorbium. & centaurea quidẽ videtur laudabilior inter eas.

Rememoratio ſoluentium melancholiam.

12 D Etur ergo in potu ex ſene, polypodio, epithymo, myrobalano indis, & etiam ex fumo terræ, & bugloſſa ſecundum quãtitatem quam ex ea educere intẽderis. vnde ſi æqualiter & tẽperate eam velis educere, da vnc. ſ. & ex lãzulo [f] [darhan quinq. ipſe tamen eſt fiġnanter periculoſus, & uerendus.]

L

f drach. ℈ hoc. n. é ꝑ priũ ad ip ſam educẽdã.

Fortior ex his medicinis eſt lazulus: & poſt ipſum epithymus: & poſt ipſum polypodium: & poſt ipſum myrobalani indi, & Kebuli. Sene autem, & fumus terrę educunt humores aduſtos. Ego non repono bugloſſam inter educentes melancholiã: M dico nihilominus q̃ ipſa eſt ex reſiſtentibus ei. Et vt ſit ad vnum dicere, nequaquam eſt rectum vt doſis omnium horum per ſe ſumptorum ſit ęqualis. vnde ex polypodio eſt ſumendum in potu a. v. darhan vſq; ad vnc. ſ. ſed in decoctionibus ponatur ex eo unc. i. & ponatur ex epithymo in decoctionibus a quinq; darhan vſq; ad vnc. ſ. ſed ex myrobalanis ponatur ab vncijs. ſ.

vſque ad vnciam vnam.

Re-

A Rememoratio compoſitionis medicinarum.

13 *RAdix autem veridica eſſet, vt ſi poſſet fieri, miniſtraretur ſemper vnica & ſimplex medicina in omni morbo, donec eius operatio panderetur: fuit nihilominus neceſſaria earum cõpoſitio propter illud quod nũc dicã.*

Radix veridica eſſet, ꝙ vteremur medicinis ſimplicibus, quarum operationes iam ſunt expertę & approbatę in cura cuiuslibet morbi: niſi
B cogeretur Medicus componere eas, pp ea, quę referam conſequenter.

14 *Scilicet, propter morborum cõpoſitionem adinuicem, & propter medicinarum adæquationem, & dulcorationem mali ſaporis & amari ipſarum, & ad iuuandum earum tranſitum, ſi fuerit difficilis & tardus, & rectificandum difficilem glutitionẽ ipſarũ* [ventris ſoluentium.

ꝙ &ꝙd ad iuuat ad vētris ſolutionem.

Cauſę quidem, propter quas fuit
C neceſſe componere medicinas ī hac arte, ſunt compoſitio morborum di uerſorum & contrariorum ad inuicem. & pp hoc fuit neceſſe componere medicinam ex ſimplicibus & ſpecialibus cuiuslibet ex morbis illis, ex quibus componitur compoſit⁹: ſicut exempli gratia, ſunt febres cõpoſitæ ex humoribus calidis & frigidis. Interdum etiam eſt neceſſe cõponere duas ſimplices medicinas: & hoc, quoniam medicina ſimplex, cuius exigentia erit in cura alicuius morbi, non eſt in eodem gradu cũ malitia complexionis illius morbi, D ſed erit citra eam diminuta, aut aucta vltra eam. Si ergo fuerit aucta qualitas vltra malitiam morbi, erit miſcẽda cum ea alia medicina, quę eam in hoc debilitet & remittet, quã uis confortet eam in alio. Quandoque etiam cõponuntur diuerſę medicinę ſimul ex hoc, quoniam medicina ſpecialis, & propria in cura morbi erit horribilis, & ſaporis illaudabilis: & tunc erit miſcenda cum alia, quę ipſam dulcoret. & ob hoc fuerunt compoſitę medicinę vt plurimum cum melle: & hoc etiam cõ
E fert ad conſeruationem ipſarum. Cum etiam vult aliquis ꝙ medicina penetret & tranſeat ad aliquod ex membris corporis diſtantibus a viſceribus & ſtomacho, erit miſcenda cum medicina ſpeciali alia, q̃ iuuet eam ad tranſeũdum ad membrum illud. Erit autem interdum virt⁹ medicinę facientis ſic aliam tranſire contraria virtuti principalis ſeu principaliter intentę ad curationem. & ob hoc miſcetur lepus marinus ī cura vlcerum veſicę: quoniam de natura huius medicinę eſt, ꝙ tranſeat celeriter ad veſicam, & ꝙ vlceret eã. Et medicinę habentes potẽtiam curandi prędictum morbũ in hoc mẽbro, & quibus vtimur in cura ipſius,
F tarde quidem ptingunt & veniunt ad hoc membrum, ſ. veſicam. nam nõ pueniũt ad eã niſi poſt digeſtionẽ earũ factã in pluribus ex membris nutritiuis. & ob hoc addit cũ eis qđ feſtinat tranſitũ ipſarum ad mẽbrũ illud. Sic ẽt faciẽdum eſt in medicinis vlcerum pulmonis. nã ī hoc caſu miſcenda ſunt cũ conſolidatiuis & conſtrictiuis, quę vlcera munditicẽt, abſtergãt, & leniãt: alias non

G consequeretur pulmo vlceratus iuamentum ex prædictis medicinis. non.n. peruenĩũt ad ipsum nisi post digestionem earum in corde, hepate, & stomacho. Cum etiam medicina est difficilis glutitionis, erit alia medicina cum ea miscenda, quæ dissponat & preparet eam ad faciliter glutiendum. Sunt tamen multo plures causæ compositionis medicinarum, q̃ sint istæ, quas s. non retulit ĩ hoc loco. Componuntur autem vt plurimum medicinæ ratione cõtrarietatis morborum, causarum, & accidentium adinuicem cum *membro. & est ac si diceret q̃ in eodem membro cõgregant morb⁹, causa, & accidens: quæ interdum omnia significabunt super cõtrariam dispositionem, seu naturam ipsius.

*a.l. morbo.

H

Quæ dosis debet dari ex medicinis.

Cum ergo fueris attentus in compositione solutiua, [a] *pone debitum ordinem, et numerum earum in compositione. Accipe ergo cum proprys dosibus, & determinato numero medicinas solutiuas, sicut volueris rectificatas, & diuide consequenter certis portionibus doses earum: & detur in potu ex ea secundum numerum componentium ipsam, & sic fiat, cum sic componentur, quod totum compositum propinetur, & sic compositæ seruentur necessitati tempore opportuno.*

Necessitas quidem componendi diuersas medicinas solutiuas est cũ est necesse humores diuersos educere: sicut cum est necesse omnes tres humores educere, s. melancholiam, choleram, & phlegma. vnde dicem⁹ q̃ officium in huius operatione est vt de qualibet medicina quemlibet ex prædictis humorem educente sumatur dosis completa: nisi habeat medicina propria, & sit composita proportionabiliter ex numero componentium. Si ergo perfectæ doses earum fuerĩt tres, sumatur tertium totius: & si duæ, dimidium. vnde cũ quis voluerit exempli gartia educere choleram, phlegma, & melancholiam, accipiat dosem cõpletã scammoniæ, pulpę colocynthidis, & lapidis lazuli rectificatorum, & decẽter repressorum: & dabit consequenter ex toto tertium. hæc.n. erit dosis cõpleta illius totius.

K

[b] [ ]

Huiusmodi sunt myrtus, sumach, [c] *[berberis, & sax ferri, myrobalani,] acacia, coralli, & emblici, lutum armenicum* [d] *[uel terra,] &* [e] *[rumex, seu arius.]*

Myrtus quidẽ est composita ex substantia stiptica & amara: stiptica tamen est maior q̃ amara. & hoc est, q̃ frigiditas in ea amplius dominetur q̃ caliditas. est etiam maior eius siccitas, q̃ ipsius frigiditas. nã prędicti duo sapores attestantur super ipsius siccitatem: & ideo ipsam ponemus frigidam in principio secundi gradus, & siccam in tertio. Est autẽ medicina ventris constrictiua pur⁹ exteris stypticis. & hoc, qm̃ nulla uirtus

L

b Et medicinę hũt virtutem primã, & ifr virtutẽ secũdã & q̃dam medicinę hũt virtutẽ tertiã, a qb⁹ fluũt opatiões. Virt⁹ autẽ prima mediciarũ ẽ sicut calefactio, & ĩ

M

frigidatio & desiccatio, & hũectatio. Et hic icipiem⁹ adducere medicinas, q̃ ifrigidant. c bellifici, scoria ferri, myrobalani chebuli.

d —— e alhauseg. i. rub⁹.

15

a accipe dosim vnuscuiusq; solutiui, & nũera ea ita, vt si erres, & pmisceũ ipsis illd qd vis de his, q̃

rectificãt, & aggrega põdera ipsorũ cum bona cõputatiõe, deinde diuidat⁹ pond⁹ sm potiones, & sifr fiat in cõpõnib⁹ & pmistionib⁹ mediciarũ solutiuarũ

A virtus ſolutiua miſcetur cum ea: cuius contrarium contingit in pluribus aliorum ſtypticorum. De ſumach autem aſſerit Gale. ꝙ exiccet valde. vnde eſt poſſibile ꝙ eius exiccatio ſit in tertio, aut etiam in principio quarti, eius autē frigiditas eſt forſitā in tertio. Sapores autem berberis, & mirobalanorum ſunt compoſiti ex ſtyptico & amaro: eſt tamē maior ſtypticus q̄ amarus. & ideo eorum frigiditas eſt in primo, ſiccitas vero in ſecundo. In rumice, & emblicis eſt ſtypticitas fortis. & ideo videtur ꝙ frigiditas eorum ſit in ſecūdo, ſiccitas in tertio. Acacia eſt frigida & ſicca: cuius virtus eſt ſimilis virtuti ſumach. Et corallus frigida eſt & ſiccus. frigiditas tamen ipſius eſt debilior & minor ſiccitate ipſius. & conſimiles ſunt bolus armenus, & terra ſigillata.

17 *Et* [f] *[cuppæ glandium, ſanguis draconis, et gallia muſchata,] & balauſtia cum ſpodio miſta, & auellana indica, coriādrum ſiccum, &* [g] *[folium] cum plantagine. hæc .n. ſtyptica ſunt in actione ſua.*

f cortex interior glādiū ſubtus, & sanguis draconis, & ſicut ramec & gallia.

C & althara thit, & q̄ oia ſūt cō ſtrictiua g foliū indum Alia lfa, hæmatites.

Per cuppam quidem glandium intellexit coopertorium ſeu velamē glandium, & eſt cortex ſubtilis exiſtens infra glandem: cuius virtus prima frigida eſt & ſicca, & ſecunda eſt conſtrictiua vlcerum. Gallia etiam muſcata eſt frigida & ſicca, & ſui potentia ſtringens ventrem, & abſcindens fluxum humorum, qui effunduntur a corpore. Spodium autem eſt maioris frigiditatis prędictis omnibus, ac ſi eſſet frigidum in tertio: & ſic eſt de auellana indica. Eſt autem conueniens mixtio balauſtij cum ſpodio in fluxu ex cholera citrina, ſicut dixit. Coriandrum autē eſt æquale & temperatum, aut ī primo gradu frigidum. ſapor. n. eius eſt compoſitus ex inſipido & amaro. Sed folium eſt calidum & ſiccum. ſimile eſt in natura ſua ſpicę: eius tamen caliditas nō eſt magna. & ideo dixit, ꝙ mixtum cum plātagine eſt ſtypticum. & hoc, quoniam plantago quælibet eſt tota frigida & ſicca in primo: cuius virtus ſecūda eſt carnis regeneratiua: & tertia, quoniam ſiſtit fluxum ſanguinis in corpore, & in matrice maxime. D

Et galla, [h] *[lapathum,] ribes, berberis ſūt frigida, et cōſtrictiua* E 18 h &herba q̄ dī acetoſa Alia lfa. & granata acetoſa

Hæ medicinæ ſunt frigidæ & ſiccæ. gallę tamen ſunt fortioris ſiccitatis ratiōe fortis ſtypticitatis earū. Et de proprietate quidem ribes, & berberis, & lapathij eſt, vt ſiſtere faciant motum choleræ rubeę.

De ſimplicibus medicinis calefacientibus, [i] {præter ꝙ educant.} i ——

Scito quòd calefacientes medicinæ, ſecundum quòd retulerunt & expertum eſt, ſunt condyſi, thus, piper, cardamomum, & piper longum. 19 F

Hę omnes medicinæ ſunt calidę & ſiccæ. Ferunt autem ꝙ condyſi ſit calidum & ſiccum in quarto. & piper etiam longum eſt quale piper nigrum, niſi quia eſt citra ipſum. Et videtur ꝙ cardamomum aſſimiletur ei in calore.

Et chartamum, menta, ſchœnanthum, & cinnamomum, & 20

G K mahaleb

k[*passe montana.i.staphisagria & capparis.*

Et cartamum,i. semen croci hortulani est calidum in secundo gradu. Et ferunt q̃ menta sit calida in tertio. Et de schœnantho inquiunt q̃ sit in primo gradu caliditatis, & secundo siccitatis. & q̃ cinnamomũ sit calidum, & siccũ in tertio. & sic ẽt de capparib⁹ rettulerũt. Est aũt capparis medicina, quę manifeste confert splenı. & mẽta ẽt manifeste cõfert ori stomachi. Et passę montanę seu staphisagria est calida & sicca.

H 21 l sceha & vrtica, & origanũ, & vsnẽ, &

Et l[*centonica, vrtica, & melissa,*] *styrax, & ambra.*

Centonica est calida, & sicca in tertio gradu, & vrtica in secundo. Et ambra quidem cõfortat cerebrũ manifeste. Et styrax est in fine secũdi, & in principio tertij gradus.

22

Et lignum aloes, acorus, melilotum, cuscuta, & Zingiber.

Lignum aloes, & acorus sunt calida & sicca in tertio: & mellilotum, & cuscuta in primo: & zingiber in tertio. Confert autem lignum aloes manifeste stomacho, & acorus hepati: & cuscuta ponitur vice absinthij, cum nequit absinthium inueniri. Et zingiber est de conferentibus ad confortandum digestionem in senibus, & frigidis per naturam.

23 m badoard

*Et gentiana,*m[*basilicon,*]*paeonia, lacca, & rheubarbarum.*

Hęc quidem omnia, s. gentiana, lacca, & rheubarbarum sunt calida & sicca in tertio gradu. Et lacca quidem, & rheubarbarum sunt ex specialiter confortantibus hepar. Et gẽtiana quidem subtiliat fortiter, & incidit, & alterat humores illaudabiles & pernitiosos. & ob hoc fuit vna ex quatuor medicinis diatessarõ. Et de proprietate quidem pęonię est, q̃ curet pueros ab epilepsia suspẽsa ad collum eorum, sicut retulit Gale. q̃ tñ sit rosa canina, sicut dixit, est dubium apud nos, cum non sit ita.

*Et folium, laudanum, & bacæ lauri, & ameos,*n[ ] 24 n & cyp

Baccę, & ameos calida sunt in tertio, & laudanum in secundo, & folium in primo.

Et anethum, & cataputia, & o[*alcanna, rubia, & myrrha*] 25 o blatte bizãtię, & L alcãna, & fuet myrrha, & andacocha

Alcanna, & myrrha, & rubia sunt calida in tertio. sed anethum est calidum in primo: cuius virtus secũda est maturatiua.

*Prasiũ, serapinum,*p[*acorus,*] *& anisum.* 26 p sagapẽnũ.

Sagapenum, & anisum sunt calida in tertio. prasium autem est calidum in fine secundi, aut in principio tertij. a ——

*Et carui, cyminum*b[*& semen apij campestris.*] 27 b & ruta & semen apij syluestris

Hę oẽs sunt calidę & siccę in tertio: de quarum natura, & proprietate est expellere ventositates.

M

Et spica, capilli veneris c[*satureia, & darsaan.*] 28 c hasce & darsi sabá

Spica, & capillus veneris sunt calida in primo. habet autem spica proprietatem manifestam confortãdi hepar. satureia autẽ & darsaan sunt in tertio gradu.

Et casia lignea, galanga, chelidonia, & assarum, pix, hyssopus, & alchitran, pyrethrum, & balsamum. 29

Hę

A Hę omnes ſunt in tertio, excepto balſamo: ipſum.n. eſt in ſecũdo: cuius quidem iuuamẽtum eſt in venenis necantibus manifeſtum. vnde eſt vnum ex fundamentis in theriaca magna manifeſtis.

30 *Et maiorana,* d[ ] *& papauer rubeum, &* e[*cœlicerta,*] *calamus aromaticus, & chamæmilla.*

d & aniu den
e ſucha - ha & fœni culus &

Maiorana eſt in tertio. & ſic etiã eſt de floribus papaueris rubei. & cœlicerta eſt ī primo aut ſecundo: & fœniculum eſt in ſecundo. & chamęmilla quidem, & calamus aromaticus ſunt ex ſpeciebus aromaticis calidis, in quo eſt aliquãtulum ex virtute maturatiua. & ideo caliditas ipſius, & ſiccitas non eſt magna. & ipſe quidem eſt ex ſpeciebus theriacę manifeſtis. nos autẽ non habemus ipſum in hac regione.

B

31 *Et nigella, aſſa fœtida,* f[*terebinthina,*] *& ſulphur, ammoniacum, ſinapis,* g[ ] *& allium, cubebæ, coſtum.*

f granũ viride
g nafth

Sulphur quidem eſt calidum, & ſiccum in quarto gradu. & ſic eſt et aſſa fœtida, aut forſitã eſt in principio eius. nigella autem eſt in tertio gradu caliditatis. & ſic eſt de ſynape. ammoniacum eſt in fine ſecũdi, aut in principio tertij, & non eſt in quarto. & allium eſt infra tertium. & ſimiliter ẽ de coſto, & de cubebis.

C

Doctrina, quæ ſiccum ab humido diſtinguit, & gradum medicinarum ſimplicium.

52 *OMne autem frigidum, et calidum erit ſiccum, vel molle ſeu humidum. & ex ſtyptici tate quidem ſiccitas cognoſcetur, ex lenitate vero humiditas.*

D

Proculdubio omne frigidum vel calidum ſiccum eſt, vel humidum: Siccitas quidem ex ſtypticitate cognoſcitur: & humiditas ex lenitate & laxitate.

Eſt autem apud Medicos nota graduum diuerſitas. h[ ] *Nam immutatio & alteratio ſolo intellectu & ratione percepta eſt in primo gradu.*

33 h & ſã ta lis diuerſi tas reſecat

Apud Medicos eſt omnium graduum diuerſitas nota, cum dicunt ꝙ hęc medicina eſt in primo gradu, ſecundo, aut tertio: quę quidem diuerſitas fuit iam apud eos determinata. Vnde quę ex medicinis imprimunt in corpore immutationẽ, non ſenſu ſed intellectu, & ratione percepubilem, calefaciendo ipſum. infrigidando, exiccando, aut humectando, ſunt quidem medicinę quę dicuntur egredi ab ęqualitate, & tẽperie ad primum gradum inęqualitatis: quod Galenus innuit, cum dicit, ꝙ prima diuerſitas non percipitur ſenſu.

E

F

34 *Omne autem, cuius immutatio ſenſu percipitur ſine violentia, habet manifeſtam ſignificationem, quòd ſit in gradu ſecundo.* i[*Omne autem, cuius immutatio ſenſu percipitur cum læſione, ſed non deſtruit,*] *eſt in gradu tertio.*

i Et oẽ, qđ vehementer ĩmutat, ſ corruptio eiꝰ ẽ lõgin qua, & nõ ẽ corrũpẽs illũ, eum quo pmiſcetur.

Oẽ aũt, cuius ĩmutatio non ſolo ſtellectu, ſed ẽt ſenſu pcipit ſui fortitudine, nõ tñ mẽbrũ, quod immutat corrũpẽdo, eſt ī ſecũdo gradu: &

G si elongetur multum a temperamẽto, est in tertio.

35 *Omne autem, quod sui violentia, vstione, aut stupefactione, seu narcotizatione corrumpit quod immutat, exuit a temperie vsq; ad quartum gradum.*

Intellexit quidem q̃ omne corrũpens membrum, cui superponitur, ita q̃ vrat ipsum, si fuerit calidũ aut ipsum stupefaciat, si fuerit frigidũ, est quidem calidum, aut frigidum in quarto gradu.

H Rememoratio virtutum secundarum medicinarum simplicium, & primo medicinæ {attractiuæ.}

k matura tiuæ

36 *Scito quòd in omni maturatiuo est viscositas cum calore mediocri, & temperato, & proportionali cum calore membri, in quo maturatio intenditur: cuiusmodi sunt adipes, pix, & gummi pini, & oleum cum cera simul mista, et oleum* l *[cum cera bene mistum, & agitatum,] & frumentum in oleo coctum.*

l cõquassatũ vt p mistũ eũ eo qđ calefacit

Sciendum, q̃ natura medicinarũ apostemata maturantium est q̃ habeant calorem temperatum, & vim oppilandi poros cutis: & q̃ calor earum æqualis sit & proportionalis calori membri, in quo est humor, ad cuius maturationem intenditur: & sunt sicut adipes, pix, & gummi pini arboris, & cera, cum miscent hęc omnia cum oleo. Ex his etiam est oleum cum calida agitatum, & frumentum cum oleo coctum. Est autem intentio Galeni, q̃ maturatio K fiat ex calore naturali. vnde si calor naturalis infrigidetur aliquantulũ ratione humoris in membro existẽtis, erit quidem necesse vt sit medicina maturatiua, cum intenditur ipsius humoris maturatio, quæ reducit ipsum membrum ad suum calorem naturalem. q̃ si sic est, oportet quidem q̃ medicina maturatiua cõplexioni caloris naturalis similetur. Et ob hoc ex maturantibus est pro cerro farina in oleo cocta. fortius tamen eo est frumentum decoctum in eodem Et ob hoc etiam variam maturatiua in pueris, & senibus, & L in rusticis habitantibus in castris, & in villis, & in ciuitatibus, & in quolibet ex membris secundum diuersitatem complexionum suarum.

Omnis medicina mollificatiua 37 *est fortioris caloris, quam sit membrum, in quo mollificatio intenditur: non tamen est tantæ virtutis & potentiæ,* m *[quòd sui dissolutione, & subtiliatione manifestetur in corpore nocumentum:] cuiusmodi sunt galbanum,* b *bdellium, ammoniacum, styrax, & medulla tibiæ ceruinæ.*

m ſ calore, ita vt ſubule diſſoluatur groſſo remanente

Medicinæ quidem mollificatiuę sunt, cum quibus intenduur Medici dissoluere duritiem ex chronicis apostematibus in corpore generatã: aut etiam ex illis, quę a principio ex grossis humoribus generantur. Et quia intentio in medicinis his est, vt cum eis dissoluatur quod est in aliquo membro inuiscatum, aut cõgelatum: fuit quidem necessarium, vt calor earum sit maior calore corporis M

A poris illius: & ſic etiam eſt de ſiccitate earum: non tamen multũ: quia ſi calor earum eſſet valde magnus, ſubtile quidem ex prædictis humoribus ex apoſtematibus diſſoluerẽt & reſoluerent, groſſum quoq; eorũ compingerent, & ſchirrhoſum efficerent. vnde intentio in his medicinis eſt, ꝙ diſſoluant quod eſt inuiſcatum & congelatum in membro præter ꝙ ſubtile diſſoluant, conſument, & reſoluant. Et hoc quidem intellexit cum dixit: mollificatiua eſt fortioris caloris q̃ ſit membrum in quo mollificatio intenditur. Nã
B eius virtus, & potentia debet eſſe ꝓpinqua complexioni membri, talis ſ. ꝙ diſſoluendo ſubtilius ex humore, cuius mollificatio intenditur, nõ putrificet eum. De huiuſmodi medicinis inquit Gale. ꝙ earum calidi tas & ſiccitas extendatur a prĩcipio ſecundi gradus vſq; ad finem eiuſdem: & ſunt, ſicut dicit, galbanum, bdellium, ammoniacũ, ſtyrax, medulla ribię ceruinæ. Quædam tamẽ ex iſtis ſunt fortiores quibuſdã ex eis, nam ammoniacũ proculdubio eſt fortius bdellio in calore.

38 C [a]*Indurantes quidem medicinæ frigidæ ſunt, ſicut ſolatrum, lentigo vallorum, & ſimiles his.*]

a Et medicię qdẽ frigidę & humidæ idurãtes mẽbrũ ſt ſicut ſolatrũ, & lentigo aquæ

Medicinæ quidem membrum ĩdurantes frigidę ſunt, & ipſum ſeu partes eius vnientes & congregantes. Et quia earum operatio eſt contraria operationi mollificãtium, decet quidem, vt earum complexio cõplexioni mollificantium opponat. erunt ergo frigidæ & humidæ in ſecundo gradu.

b illa q̃ ſi ue calida, ſiue frigida ſit

39 *Omnis medicina oppilatiua eſt* b[*caliditate, & ſiccitate expoliata manifeſta,*] *non* c[ ] *mordicans membrum cui cõiungitur, et cum hoc terreſtris eſt, aut viſcoſa.*

D c eſt

De natura quidem medicinarũ oppilantium eſt, vt non calefaciant, nec incidant membrum, cui obuiant. qm̃ hæc duo habent membrũ mordicare: & omne mordicans hẽt aperire. & quia cum hoc neceſſe eſt ꝙ inuiſcentur aut adhæreant membris ipſis, i. poris & foraminib⁹ cutis, fuit quidem neceſſarium ꝙ hũ iuſmodi medicinæ ſint terreſtres: ſicut coralli, cornu ceruinum, capreolinum, & ſimiles his: aut viſcoſæ, ſicut gummi, & ſimiles his.

E

Eſt autem notum, quod omnis 40 *medicina oppilationis aperitiua, inciſiua eſt, & ſubtiliatiua: cuius ſapor eſt ſalſus vel amarus: cuiuſmodi ſunt* d[*cepæ marinæ,* [*& radix lily, radix,* e[*prouinchæ, ſal nitrum,*] *capparis, &* f[*faba lupina.*]]

d cepe ſqllitici, & amygdala amara.
e narciſci & baurac
f lupini

Medicinæ vero oppilationum generatarum in meatibus membrorũ aperitiuæ, inciſiuę quidem ſunt, & ſubtiliatiuæ: ſuntq; amaræ & ſalſæ aut acutæ, vel ex his compoſitę. hic ergo eſt modus, & diſpoſitio harum medicinarũ. Ponit aũt exẽpla multarum in hoc genere exiſtentium.

F

41 *Et ſtypticum quidem poteſt eſſe aperitiuum, ſed nullo modo aperiet exterius applicatum: nihilominus in potu aſſumptum oppilationem aperiet in membris exiſtentem.*

Medicina quidem aperitiua, amara, & ſtyptica minime aperit, e xteri⁹

cor-

G corpori applicata. aperit tamen mẽbra interiora ratiõe latitudinis meatuum ipſorum membrorũ: immo ſtypticitas iuuat talem aperitiuam, vt efficacius exerceat operationem ſuam in membro. Et Gale. quidem dedit exemplum ī huius medicinis abſinthium. ipſe. n. intellexit ꝙ ipſum ſit in vltimo deoppilãtium oppilationes hepatis: nec tamen apit poros cutis, cum ſuperponitur exterius corpori, ratione ſtypticitatis ipſius, & conſtrictionis ſeu ſtricturæ pororum cutis corporis.

42 H *Medicina quidem mundificatiua & abſterſiua eſt minoris ſubtilitatis, quam ſit præcedens, ſicut fabæ.* g [*fortius tamen eis eſt dulce* [*ſicut mel, et dulces amygdalæ.*

g & ſicut repitī re dulci.

Medicinæ quidem abſtergentes ſunt medicinæ ſubtiles, minus tñ q̃ ſint medicinæ apitiuæ. & hoc, qm̃ medicinę ad hoc perueniunt, ꝙ mũdificent & abſtergant ſorditiem ſupcutem exiſtentem, præter ꝙ apiant poros cutis. vñ calor harũ medicinarum debilis eſt, & paruus: & ſunt ſicut fabæ, mel, & amygdalæ dulces: verum amygdalæ amaræ aperiunt.

I

43 h —— h *In omni quidem rarificatiuo, & reſolutiuo*] *exiſtit calor tẽperatus, ſicut eſt oleum cataputiæ, & chamæ millæ, & oleum* i [*radis cum fœniculi.*]

i rafani, & fœniculum

Medicinæ rarificantes, & reſoluẽtes habent calorem tẽperatum, ſeu in principio ſecundi gradus: ſicut chamæmilla, & anethum.

44 *Omnis quidem medicina orificiorum venarum aperitiua,* k [*mũdificatiua eſt habens calorem miſtum cum groſſitie.*] *cuiuſmodi ſunt allia, cepæ, & fella.*

k ẽ ſicut vlcerati-ua ſeu vulneratiua, opans cũ groſſitudine ſibię, & caliditate forti

Medicinæ quæ aperiunt orificia venarum, ſunt quidem medicinæ groſſę ſubſtantiæ, valde fortes.

Quicquid confert ad obturandum & conſtringendum meatus, debet eſſe ſtypticum & mordicatione priuatum. 45

Intellexit ꝙ hę medicinę ſunt cõtrarię his, quæ venas aperiunt, ſtyptice ſ. & carentes mordicatione & calore: cuiuſmodi ſunt hypociſthis balauſtia, & ſimiles. L

Omnis medicina vſtiua eſt magni & fortis caloris, & vltimatæ groſſitiei. 46

Medicinę quidem vrẽtes ſunt vltimati caloris, & groſſitiei.

Omnis medicina putrefactiua eſt l [*perfectæ*] *caliditatis, & ſubtilis ſubſtantiæ.* 47

l ſupfluę

Medicinę quidem putrefactiuæ ſunt abundantis caliditatis, & ſubtilis ſubſtantiæ, & corroſiuæ. M

Medicinæ autem carnis diminutiuæ ſunt debiliores prædictis: ſed ſigillatiuæ vlcerum abſterſiuæ ſunt & deſiccatiuæ. 48

Medicinę diminuentes carnem innaturaliter auctam & generatam in vlceribus, ſunt debiliores medicinis notis putrefactiuis, & carnẽ corrodentibus in vlceribus. verum medicinę ſigillatiuæ vlcerum ſunt medicinę exiccatiuæ.

Me-

A 49 *Medicina quæ a tota ſpecie attrahit humorem ſeu humiditatẽ aliquam, eſt bezahar,*[m] [ ] *medicinæ laxatiuæ, ſeu eductiuæ.*

m q ſ. attrahit venenũ, & ſicut

Medicinæ attrahentes a tota ſubſtantia ſunt ſicut lapis, qui appellatur bezahar: qui ſ. attrahit medicinas necantes exequẽtes ex veneno: & ſicut medicinæ laxatiuæ ſeu eductiuæ: quarum quælibet educit aliquid ex humoribus vel humiditatibus earum.

B 50 *Omnis autem actio medicinæ attrahentis ratione qualitatis notæ fit a calore ipſius naturali & ſubtilitate ſubſtantiæ, cuiuſmodi ſunt ammoniacum, bdellium: aut a putrefaciente, ſicut in egeſtionibus, & ſtercoribus.*

Medicinæ quidem attrahẽtes nõ a tota ſui ſubſtantia, ſed a caliditate ſunt medicinæ calidę & ſubtiles. quarum ſunt duæ ſpecies. nam ex eis ſunt quædam, quarum calor naturalis eſt ſubtiliatiuus, cuiuſmodi ſunt bdellium, & ammoniacum: & ex eis ſunt, quarum calor eſt putrefactiuus, ſicut fermentum, & ſtercora, ſeu egeſtiones.

C *Bezahar autem cõfert cum ſuperat, aut ratione qualitatis conuertentis, & immutantis, aut ex ſui natura propria, aut eo ẽt quòd confert educendo*[n] *[per modũ qualitatis necantis a veneno. [V ſus autem harum*[o] [ ] *nõ eſt cõueniens tempore ſanitatis: ideoq;*

a aut reſiſtendo, & cõtrarian do ꝓportiõabilit virtuti ꝑ necanti

o bezahar

P *[qui vtitur frequenter eis, incurrit inde nocumentum.]*

D ꝓ medicꝰ ignoria erat

Nequaq̃ intellexit in hoc loco ꝓ bezahar, lapidẽ ꝓprio noĩe ſic noĩatũ, ſed oẽm medicinã theriacalẽ, & huic ſimilẽ lapidi. Dicimꝰ ergo ꝙ hę medicinæ liberantes, ſeu euadere facientes a venenis ex medicinis necãtibꝰ, faciũt hoc aut rõne qualitatũ primarũ ipſarum, vt caliditatis, frigiditatis, ſiccitatis, & humiditatis: q̃ quidẽ qualitates ꝓdictaꝝ medicinarum cõuertũt ad ſe, & trãſmutãt opatiões medicinarũ necãtiũ: quẽadmodũ medicinę calidę cõferẽtes medicinis necãtibꝰ frigidis, & è conuerſo: aut ẽr rõne qualitatũ, ſeu virtutũ ſecũdarũ. Hę igit medicinę iõ cõferũt in ꝓpoſito, quia cõuertunt qualitates medicinarũ necãtiũ per qualitates ſuas. Ex his ẽt medicinis ſunt, q̃ faciũt hoc ex tota ſui ſubꝫia, hoc eſt ex ſui ꝓprietate. vñ eſt ac ſi diceret ꝙ hę medicinę obuiãt medicinis necãtibꝰ ex tota ſui ſubſtãtia: hoc ergo ĩtellexit ſm opinionẽ meã cũ dixit: aut ex ſui natura ꝓpria. Ex eis ẽt eſt ſpẽs tertia: & eſt illarũ medicinarũ, q̃ ꝑ ſeceſſum, vel vomitũ medicinã necantẽ, vel venenũ extra ducũt: ſicut dixerũt de ammoniaco & aliꝭ ab eo in morſu canis rabidi. Quod aũt dixit, has educere ꝑ modũ qualitatis necãtis, fabricarũ ẽ, ꝭ ꝙ mihi vr̃, ſuper illd, qđ dixit Gale. ſ. ꝙ medicinæ facientes euadere, & liberãtes a venenis, & medicinis necãtibꝰ, ſunt in parte necãtes & venenoſę: & eſt ac ſi diceret ꝙ ſint media inter corpa nr̃a, & venenoſas medicinas. Sũt ergo hę medicę ſm hoc de gñe medicinarum necantium. & ex hoc ſequitur ꝙ, cũ peruenerint in cor-

G corporibus ſanorum, ꝙ faciant ī eis quod facerent medicinę necantes, & venenoſæ. conferunt tamen nihilominus corporibus, in quibus medicinę necantes prædictę iam ſunt operatæ. Et hoc quidem intellexit cum dixit, ideoq; qui vtitur frequẽter eis, incurrit inde nocumentum.

52 a Medicina ꝙ remouet dolorẽ ẽdã ẽ calida aperitiua, incitiua, mollificatiua.

a[*Hæc medicina calida eſt, et aperitiua, & inciſiua, & mollificatiua.*] *ex ea etiam eſt quæ ſtupefaciendo confert, ſicut opium, et cæteræ narcoticæ.*

H

Medicinarum quidem dolorem curantium, & ſedantium duę ſunt ſpecies. Quarum vna eſt illa, quę efficit in membro, & operatur contrarium eius, quod efficit dolor in eodem, ac ſi diceretur ꝙ delectat ipſum membrum, & placet eidem: & tales ſunt curantes dolorem ſm veritatẽ. facit autem hoc ex ſimilitudine ſui, quam habet cum corpore. & huius quidem ſpeciei ſunt aſſungiæ gallorum, gallinarum, & anatum. Secunda autem ſpecies eſt illa, quę ſedat & remouet dolorem, tollendo & abſcindendo cauſam eius. & hoc quidem facit, alterando cauſam dolorẽ efficientem. & hę quidem medicinę ſunt incidentes, & ſubtiliantes, & aperientes. Tertia quidem ſpecies eſt illa, quę dolorem ſedat & tollit, ſtupefaciendo, & narcotizando membrum, ī quo eſt dolor. vnde hæc medicina ſedat dolorem per accidens, & quandoq; auget cauſam eius. & interdum efficit, & cauſat mortificationem membri patientis, ſicut facit opium. Et ob hoc cantificauit, & prohibuit Ga. vſum eius niſi in tempore magnæ & vrgẽtis neceſſitatis.

I

Intellexit autem ſpeciem primam, cum dixit: calida eſt. & ſecundã cũ ſubiunxit: & aperitiua, & inciſiua, & mollificatiua. vnde eſt ac ſi diceret ꝙ ſecunda abſcindit cauſas eius.

Rememoratio virtutum tertiarum medicinarum ſimplicium.

Poſt relationem quidem prædictorum reperietur relatio tertiarum virtutum ſuper his quæ contingunt, & generantur, ex quibus eſt comminutio lapidis in renibus: quæ quidem fit ex omni eo quod diſſoluit, incidit, ſubtiliat, et mollificat, dum tamen calorem nõ habeat manifeſtum: cuiuſmodi ſunt radix aſparagi, & radix arundinis, & vitrum vſtum, & b[*paſſæ montanæ, i. ſtaphiſagria.*

53

K

L

b mahaleb

Poſt relationem dictarum operatiuarum medicinarum, referendę ſunt hic operationes tertiarum virtutum earundem. Ex his autem virtutibus ſunt medicinæ, quę ſine calore manifeſto calculum minuunt, & earum eſt calor in primo gradu: ſicut aſparagus, radix arundinis, vitrum vſtum, & paſſę montanę, ideſt ſtafiſagria.

M

Et ſimiles iſtis, habentes, ſ. aliquam caliditatem & humiditatem, faciunt egredi quod eſt in pectore per ſcreatum.

54

Ex his etiam medicinis ſunt alleuiantes ſcreatũ a pectore: & hę ſunt paruæ caliditatis & humiditatis: cuiuſmodi ſunt amygdalę dulces, & butyrum cũ zuccharo, & eis ſimiles.

Quæ

A 55 *Que etiam ſunt temperate ea liditatis, generant lac.*

Medicinę quidem lactis gñatiuę & effectiuæ, ſunt caliditatis tpatæ.

56 *Et oĩs medicina iuuãs ſcreatũ, prouocat mẽſtrua,* c[ ]*dũ autẽ habuerit caliditatem præter quod* d[*fortius*]*exiccet.* c[ ]

c d & e tũc eius opatio ẽ ſubtilior

Medicinæ quidẽ, q̃ prouocãt mẽſtrua, ſũt d nã medicinarũ, q̃ efficiũt facilẽ ſcreatũ: ſunt tñ calidiores eis, ſed non valde. & hoc, qñ opationes harũ medicinarũ ſunt q̃dẽ fortiores operationibus medicinarũ facilem B ſcreatũ facientium. Et ob hoc inqt Ga. q̃ prouocãtes mẽſtrua ſunt d gñe prouocãtiũ lac: ſunt tñ fortiores eis.

57 *Et hæ quidem omnes prouocãt vrinam:* f [*acutæ tamẽ ſunt in hoc certiores, & magis conuenientes.*]

f & oẽ acutũ iſtis fortius.

Intellexit q̃dẽ q̃ hę oẽs medicinę ſcõminutiuæ lapidũ & calculi, & prouocatiuæ mẽſtruorũ, & iuuãtes ad ſcreandum, prouocant vrinam: acutæ tamen ſunt in hoc certiores.

*De ſpeciebus, & modis medicinarum.

C 58 *Poſtquam ergo retuli vires & virtutes complexionum medicinarum, incipiam nunc referre modos medicaminum, & antidotorum. referam ergo omnes modos earum quibus vtuntur Medici tam in interius aſſumptis, quam ĩ exterius applicatis. Et ſunt velut* g[*decorationes,*]*pilulæ, ſyrupi,* h[*loohoc, linimenta, cerata, ablutiones, fomentationes, fricationes, ſtuffa vel pyria, balnea, trochiſci, electuaria, ſuppoſitoria, licinia, clyſteria, ſtillæ ſeu ſtillicidia, iniectiones, magdaleones, dentifricia, ſternutatoria, acuatoria, ſyrĩga, emplaſtra & vnguenta, pulueres oculorum, & ſinapiſmi, & ſunt* capitpurgia, collyria, naſtalia, decoctio, colatura, opiata, & fumigia per traiectorium, & ſine, fricatoria, ſaccellationes, infuſiones, trãſea, confectiones.*]

g medicamia p decoratione capillorũ. h ſuffuſ, & olea

Conſtat intentionem eius fuiſſe in hoc capi. referre modos medicaminum, quibus vtuntur Medici ĩ curis ęgrorũ, & practica, & eorũ noĩa ꝓpria. vtuntur aũt medicaminibus vlr, aut interi⁹, aut exterius. Et interius, aut miniſtrant a pte ſupiori p os: aut ab inferiori, ſ. p viã, ex qua egredit ſupfluitas ſicca: aut p illã, ex qua egredit ſupfluitas liquida. Ex aſſumptis aũt p os q̃dã dñr electuaria, & q̃dã ſyrupi, & q̃dã lohoc, & q̃dã drageæ, i. cõpoſitæ & cõfectæ ſola tritura, & q̃dã pulueres, & q̃dam trochiſci, & quædã potiões, & q̃dã dñr pillulæ: quarũ vſus eſt ĩ quibuſdã ex medicinis eductiuis interi⁹ p os ſumptis. Cuius aũt vſus congruit in egreſſu vrinæ, dr iniectio ſeu ſtillatio p ſyringã. Quod aũt imponit ad expellẽdũ ſupfluitatẽ ſiccã, vocat iniectio p clyſtere, cũ illud fuerit liquidũ. Sed ſi nõ fuerit liquidum ſed ſolidũ, dr ſuppoſitoriũ, vl' tẽta. Quæ ẽt fiunt ex coto filato, & ponunt in vulneribꝰ ſeu vlceribus, ꝓfundis, dñr tentæ. Et ſi ſternutatoria ponant in hoc gñe, bene quidẽ. Et ſunt medici

D ſeu vnctiones, & fricatiões; & embrocatiões, & ea q̃ remouẽt tũcturã nigrã frigidã in cute, & ea q̃ tingunt manꝰ, & ablutiões, & ſief, & electuaria, & ſitile, & ſuac, & dẽtifricia, & linimenta, & vnguẽta, & pulueres, & alcohol, & ca putpurgia, & diſtillatiões & peſſaria & q̃ dant ĩ potu ex decoctiõibꝰ, & ẽplaſtra & fomẽtatiões & gargariſmata, & clyſteria, & ſuffumigia.

E

F

næ,q̃ imponunt narib⁹ ad euacuandum ſupfluitates capitis. Hæc ergo ſunt medicamina noſa, q̃ interius aſſumunt. Eorũ aũt,q̃ exteri⁹ applicant,q̃dã dñt inũctiones,& q̃dã fricationes,ablutiones, decoctiões,balnea,cerata,& emplaſtra,infuſiones, ſaccellationes,& ſpongię, & ſinapiſmus factus cum pulueribus. & qđ ex eis ponitur in oculis: dr collyriũ: magdaleones ſeu trochiſci: & ſtillatorium,ex quo mundificatur os, dr abſterſiuum,& dentifriciũ. Et hæc quidem ſunt cõia ẽt vulgaribus nota,& multo fortius ſapientibus. Ex his etiam omnibus alterũ duorum intendit,ſ.alteratio ſola cum cõtrario,cum erit mala cõplexio ſine materia:aut rectificatio & immutatio conueniens humoris ægritudinẽ facientis, & expulſio ipſius a corpore.

a De cura

a [Rememoratio rectificationis corruptionis,& ſignificationis ipſius.

59 *Omnis morbus, quẽ ſumus relaturi, exiſtit vniuerſaliter in toto corpore, aut ſpecialiter in aliquo ex membris eius. Qui ſi fuerit ſine materiá,* b *[erit quidem cum complexioni ſuæ contrario eius cura.]* c [

b tũc cura ei⁹ erit cũ cõuerſiõe, ſeu p mutatiõe neq; pcede cũ euacuatione, ſed pcede ſ curatiõe cũ gradatione.

Omnis morbus,ſiue fuerit in corpore toto generatus,ſiue in vno ex membris eius,aut pluribus,& fuerit ex morbis membrorum conſimiliũ & ſine materia, erit quidem eius cura cum contrario illius malę complexionis ſine materia.

60 *Diſcernitur autem morbus repleti corporis a morbo prædicto,ſumendo experientiam ab eo per inueſtigationem artificialem, ſi ſ. non adſit cum eo aliquod ex ſignis ſuper repletionem corporis ſignificantibus.*

Malitia autem complexionis ſine materia cognoſcit & diſcernitur ab illa,quę eſt cum materia, ſi ſ. nõ appareat in corpe aliquod ex ſignis ſignificantibus illud, quod rettulimus in his,quæ præceſſerunt.

Si autem contingat nocumentum ex operatione in cura morbi, erit quidem medicamen ſimile, ſ. L *morbo in complexione, & recipiet iuuamentum ex eo, quod cõtrariatur cauſæ efficienti corruptionem,* d *[& morbum.]* d

Cum dubitamus de ſpecie malę cõplexionis peccantis, ignorãtes an ſit frigida vel calida, ſumemus tũc ſignationes ſup hoc,vtendo medicinis contrarijs in cura eius. Si ergo ex opatione accidat patiẽti in principio aliquod nocumẽtũ, ſciem⁹ cõplexionẽ iſtius morbi eſſe cõformẽ cum complexione illius medicinæ ſibi miniſtratę:cõſtabitq; nobis tũc M
ꝙ cura eius fiat cum eo, qđ cõtrariatur illi complexioni. Sic etiam ſi in principio operationis ſic rectificet operatio,ꝙ patiens cõſequat inde ſ manibus noſtris adiuuamẽ,ſciem⁹ quidẽ ꝙ medicina illa cõtrariet illi morbo:& iõ fiet cura eius cũ illa.

Poteſt etiam ſumi ſignificatio ſuper morbum ex ſenſu tactus, & debilitate operationum. 62

Sumit quidẽ ſignatio ſup naturã morbi ex ipſomet tactu:& ex ſpecie ſeu

A seu mō debilitatis & corruptiōis operatiōis sumit' signatio super morbū patientis: & interdū signatur inde super speciem, s. ipsius morbi.

63 *Et etiā ex eo quod apparet ex illaudabilibus*[e] [ ] *secundum species & modos suos: & etiā ex eo quod uidetur de superfluitatibus exeuntibus.*

e dispōnibus

Accipit' ēt signatio super morbos & cās eorum, & mēbra patientia ex eo, qđ est illaudabile, & corruptum fm dispōnem membri patientis. Sumit' ēt pdicta signatio ex egestiōib⁹ B & alijs supfluitatib⁹ a corpe xeūtib⁹.

64 *Si ergo patientis urina fuerit sine hypostasi, & residentys, & pulsus inæqualis, nequaquā ex repletione patietur, sed morbus eius reponetur potius sub genere morbi inanientis & consumptiui.*

Ex signantibus morbū de mala complexione sine materia sunt pulsus egredientes ab equalitate: præterquin urina appareat aliqua hypostasis & residentia. cū ergo apparebunt hęc, nequaq̄ erit morb⁹ de gne morborū repletionaliū, sed pot⁹ de gne C morborū sine materia, cū qua nō ē corpus plenū, sed potius inanitum.

65 *Et si dolor sit in aliquo loco specialiter, significabit super passionē illius loci.*

Sumitur quidem signatio ex dolore alicuius membri super morbū ipsius. ubi est. n. dolor in corpore, ibi est morbus. Cum. n. exempli gratia est dolor sub stomacho a parte dextra, significatur qđ hepar sit mēbrū egrum. Si sit in ilijs ventris, signatur qđ renes, aut gracilia intestina patiā D tur. Sed si fuerit utrunq; in ambob⁹ lateribus, significatur esse passio in velamine, seu in panniculo descēdēte a pectore: & precipue, si fuerit dolor pungitiuus.

Sumitur etiam significatio super ipsum ex ætate, & complexione corporis, & ipsius colore, & quatuor anni temporibus, & eorū constitutionibus, & ipsius propria habitatione, & ciuitatibus eius, & ex eo quod præcessit de regimine proprio. ex his enim fit iuuamētum super cognitionem, & præcognitionem morbi. 66 E

Sumitur aūt signatio super naturā morbi ex ętate, & complexione naturali, & ex colore corporis patiētis, necnon ex constitutionib⁹ anni, & quatuor temporū anni, & habitatione ipsius, i. ex domo, quā inhabitat, & ciuitatibus eius, & ex ipsius regimine. hęc. n. noīata hūt in corporibus humores speciales, & sibi similes gnare. Ætate. n. iuuentutis eius, exempli gratia, complexiōe calida, F tpe ęstiuo, & habentib⁹ officia corporis calefacientia, colligit' quidem in corporibus cholera rubea. sic etiam contingit ex cibis calidis, & parua quantitate assumptis, & labore, & exercitio superfluo, & immoderato. Iam autem egressi sumus ab eo qđ intendimus in hoc loco. Per hoc autem, quod dixit: ex his. n. fit iuuamētum, &c. intellexit q̄ ex relatiōe patientis de accidentibus sibi contingentibus assumitur significatio sup naturam morbi.

R⁰

G f De ſignis ſignificatib⁹ tr alā cōplexionē calidā, & ℨ cura ip ſius.

67

H

g &ſſat:

h oēs egritudinē facientē angustiā ſeu inquietudinē.

I

f Rememoratio morborum ſignificantium ſupra morbos ex mala complexione calida.}

Si ergo corpus patiatur de calidítate, lædetur quidē ab omni calido, & tactu calidum reperietur, eritq; eius vrina rubea, & pulſus velox & inquietus, cum ſiti, & labore ſeu angustia, & vigiliarum inſtantia, cum motu inordinato, habitudine extenuata, & colore citrino, & habitatione meridionali ciuitatis, & ætate inuenili, g[ ] & diſcurſu eorū quæ calorem efficiunt. Pro tanto curetur cum infrigidantibus febrē vrentem, & h [omne quod laborē infert curatiuus:] & ſit cibus eius ſecundum quantitatem virtutis, & quantitatem eius, quod appetet ex appetitu ipſius.

Hæc quidē oīa, q̄ hic retulit, ſunt ſigna febriū ex cholera rubea gñatarū. Et ſunt, ſicut inquit, cum lædit vſu medicaminū calidorū, & eſt tactu calid⁹, vrina eius rubea, & pulſus ſubtilis velox, cū ſiti, angustia, & vigiliarū inſtātia. Et ſi cū his vnian tur q̄ cholerā rubeā multiplicant, ſi cut ætas ſimilis, regimē, ciuitas, & tēpus: erit quidē decretū certū apd Medicos, q̄ febris ſit cholerica. Eſt aūt ſciēdū q̄ febris cholericæ ſunt duæ ſpēs: aut. n. paroxiſmus eius affligit cōtinue: aut vna die interpollat, & alia die affligit. Eſt autem continua fortior & magis violenta, cum ſit materia intra vaſa, & cum cholera rubea, ex qua generatur febris iſta, K ſcilicet continua, egredit multum a natura, contingit tunc febris vrēs. eius aūt afflictio contingit vna die, & alia die non. Eſt q̄dā vera, cui⁹ paroxiſmus ꝓducit duodecim horas, & ad plus in ſeptē periodis terminat. Eſt aūt harū oīum cura, ſicut inqt, cū frigidis & humidis, ſm dñium & abūdātiā ſupradictorū, vt ſm dīnū caloris febris huius gñis. Et radix q dē in curatione harū febriū eſt ptiſana hordei menſurata ſm diſtātiā & ꝓpinquitatē ſtatus eius, & ſm virtutē patientis. tamarindi ēt, & eis ſimiles ſunt ex caloꝛē extinguentib⁹. L Oportet ēt vt mollificet natura in his febribus. Et ex fortius infrigidātibus eſt ſuccus cucumeris & cucurbitę. & ex debilius infrigidātib⁹ eſt iulep, factū ex aqua & zuccharo. & inter hęc ſunt multa media. Oportet aūt Medicū eē attētū ſup gradū dyſcraſiæ febrilis, ita q̄ poſſit ei obuiaſ cū cōtrario dyſcraſię illi⁹ grad⁹

De ſignis malę complexionis frigidæ.

Si vero ex mala complexione frigida patiatur, cōſtat quod M
infrigidantia oberūt ei, & omnia 68
calida proderunt eidem. eius etiā frigiditas percipietur ſenſu tactus & color eius ſignanter albus reperietur, pulſusq; tardus, nec patietur ſitim, nec vigiliarum inſtantiam. quòd ſi pateretur a [ ]
non tamen inde moleſtaretur. & ſi a vigilias
cum colore albo adſit laxitas, & mollities corporis, ætas ſenectutis, & locus quem inhabitat, fuerit

ſe-

A *ſeptentrionalis, & tempus anni hyems, & vſus fuerit in præterito infrigidantibus, erit quidem ſignificatio certa ſuper iſto. Pro tanto, ſi medicetur & curetur in aliquo, curetur cum calefacientibus, & breuiter intendatur in cura eius ſecundum curam, qua curatur ſpaſmus.*

Hęc quidem ſignant ſup dñium humoris phlegmatici: & ſunt, qñ iſte paties lędit a frigore, & conſequi
B tur a calido iuuamẽtũ. & ſentit ei⁹ corp⁹ actu frigidũ: qđ quidem eſt verũ, niſi huius hũor collectus fuerit, & putrefactus & febrẽ gñet. & talis quidẽ febris uequaq̃ eſt morb⁹ ſimplex, ſed cõpoſitus cũ apate magno viſcerũ & inteſtinorum. Alia aũt ſigna ſunt iam intellecta ex his, q̃ dicta ſunt in capitulo, in quo facta eſt relatio de ſignis dominij humoris phlegmatici. Sunt aũt febris phlegmaticę duę ſpẽs: Quarũ vna eſt interpollata, & hẽt paroxiſmũ ſuũ oĩ die: Et alia eſt continua, cui⁹ mate-
C ria eſt intra venas. & hęc quidẽ febris eſt longi tpis, cuius paroxiſm⁹ attingit tps decẽ octo horarũ. Et febris ẽt melãcholica eſt q̃dã ĩterpollata, & q̃dã cõtinua: & paroxiſmus quartanę eſt de quarto in quartũ. Cura huius febris & aliarũ ẽt putridarũ eſt duplex. Quarũ vna eſt, cũ intẽdit ad curã febris formaſr cum infrigidantib⁹ & humectantib⁹: forma. n. cuiuslibet febris calida eſt & ſicca. Sed cura cãę efficientis ipſam fit p aptionẽ oppilationũ, incitionẽ humorum, & eorum euacuationẽ: qđ quidẽ nequit fieri niſi cum medicinis caliđis. Et p tãto curatiões febriũ putridarũ pficiunt ex cõpõne harũ duarũ ſpẽrũ medicinarum. ĩgeniatur aũt ſic Medic⁹, q̃ altera ex eis dĩetur in cõpoſita ſm maiorẽ potẽtiã alteriusex pdictis duobus. Decẽt aũt magis attẽtũ eſſe Medicũ in cura cãę febris phlegmaticę q̃ ĩ cura ipſius febris in ſe. & ſic ẽt congruit in cura quartanę. Verũ in febre cõtinua dẽt eſſe intentio contraria: ac ſi diceret q̃ maior eſt intẽtio neceſſaria inter naturã febris formaſr, & pſertim in principio ipſius, donec appareat, & manifeſtet ipſius digeſtio. Et ſiſr decet q̃ in febre acre
D dinis, & hectica ſit Medicus magis attentus q̃ in pdictis trib⁹. Et Gale, quidem vĩ dicere q̃ febris gñata ex ſanguĩe putrefacto ſit de gñe febris choleręę: & pbabili⁹ tñ eſt q̃ cũ putrefit ſanguis, gñent inde tres febres putridę & cõtinuę. Qñ ex putrefacto ſanguĩe & egreſſu eius ab equalitate ſua, ita ſ. q̃ augeant & fortificent calor & ſiccitas ipſi⁹ rõne augmẽti cholerę ſup ipm, gñat inde febris de cholera citrina. Si vero augeant & fortificent eius frigiditas, & hũiditas rõne augmẽti phlegmatis in eo, gñat ĩde febris phlegmatica.
E Et ſi ipſi⁹ frigiditas & ſiccitas intendant rõne melãcholię auctę in eodẽ, cõtingit quidẽ inde febris melãcholica. Febris aũt, q̃ ſm veritatẽ ex ſanguĩe gĩat, eſt febris cõtinua, q̃ ſynocha dr: q̃ ſm Gal. eſt media inter febrẽ putridã & ephemerã. vnde eſt ac ſi diceret q̃ ſit febris gñata in ſpiritibus, cuius tñ cauſa eſt oppilatio, & magnitudo ſanguinis. Et ſermo quidem febrium exigit prolõgationem minime conuenientẽ huic cõpendio, & breuiario huius artis.

De febre ſanguinis

G De ſignis ex mala complexione {calida & } ſicca.

b hũida aut

69 *HI quidem duo morbi nõ priuãtur altero ex duobus. Vnde ſi fuerit morbus ſiccus, videbis patientem ſiccum: & ſi fuerit humidus, videbis patiẽtem laxũ, & ſpongioſum*[c] [ ].

c vt mollem

Duo quidẽ morbi ſunt ſpãles & pprij caliditati & frigiditati, neque priuant altero pdictorũ duorũ. Cũ ergo cõiunget vni ex eis ſiccitas, accipiet quidẽ ſignatio ſup eã ex macie, ſiccitate & ariditate corporis. ſed H ſi alteri ex illis vniat hũiditas, ſumetur quidẽ ſignatio ſup ipm ex laxitate & mollitie ipſius. Exẽplũ aũt caliditatis cũ ſiccitate ẽ hectica, ĩ qua calor ĩnaturalis vnit, & cõiũgit ipſi met mẽbris radicalib⁹. Exẽplũ vero frigiditatis cũ ſiccitate ẽ febris conſumptiua ſenũ, & decrepitorũ. Sed exẽplũ caliditatis cũ humiditate eſt hydrops, cui⁹ cã ẽ caliditas. Verũ exẽplũ frigiditatis cũ humiditate ẽ hydrops, cuius cã eſt frigiditas Sunt.n. tres ſpẽs hydropis, ſ. carnoſa, q̃ fit ex phlegmate: & vterina aquoſa: & tympanites, q̃ ex ventoſitate gñatur. Et I qñq; fiunt ex duabus cauſis ſimul, ſ. ex caliditate, & frigiditate.

70 *Humidum ergo exiccetur ſubtiliter, ſiue fuerit cum caliditate, ſiue cum frigiditate: & ſiccũ cũ ſibi contrario rectificetur. & in omnibus ſunt prius auferendæ cauſæ efficientes, ſi fiat recta curatio.*

Cum apparebit humiditatis dñiũ in aliquo, curetur cum ſiccitate ſubtili, ſiue coniungatur humiditas caliditati, ſiue frigiditati. Prius tñ q̃ curetur cõplexio in ſe, & formalr cum ſuo cõtrario, ſunt eius cãæ abſcindẽdæ. cura nãq; ipſius formalr eſt inutilis, niſi prius cãę ei⁹ auferant. Cãę vero efficiẽtes malitiã illius cõplonis manifeſtæ ſunt. vnde exẽpli gra nequaq̃ põt exiccari cõplo patiẽtis hydropem carnoſam, niſi prius educat ab eo aqua citrina. veruntamen ſi fuerit mala cõplo ſine materia, attendat ſolum ad curã eius cum contrario: ſicut contingit in hectica.

K

d {Capitulũ morborũ de repletione, & cõdõnes q̃ obſeruãdæ ſunt in euacuatiõe, & eſt totum de phlebotomia.}

d De curatione morbi repletiõalis, & cõdõnibus euacuationis

L

71 *CVm ergo erit morbus ex repletione, nequaquam curabitur niſi per euacuationem.*

Cum quidẽ erit morb⁹ de repletione, non curabit niſi p euacuationẽ. Sic tñ, qñ augebit ſanguis in q̃titate, erit cum phlebotomia euacuãdus: ſed cũ corrumpit in qualitate, cum pharmacia, ſeu cũ medicinis eductiuis. Ipſe tñ intellexit hic p euacuationem ipſam phlebotomiã.

72 *In oĩ euacuatiõe ſunt decem obſeruãda: quæ ſi nõ*[a] *[poſſint ſeruari, reguletur tamẽ q̃titas, & menſuretur ſecundũ exigẽtiã eorum.]* *Quorũ primũ eſt*[b] *[laudabilis diſpoſitio] accidẽtiũ. Et ſecũdum, vt ſint morbi de repletione. Et tertiũ, ætas a iuuẽtute vſq; ad ſenectutẽ. Et quartũ, cõſuetudo euacuãdi. Et quintũ, cõſiſtẽtia virtutis. Et ſextũ, tẽpus veris, vel autũni. Et ſeptimũ, quòd locus quẽ inhabitat, æqualis ſit in omnibus, & temperatus.*

M

a fuerit tũ nõ ſtẽdas ad ipſam euacuationẽ.

b cõſyderatio

A *tus. Octauum, similiter tẽpus præ ſens. Et nonũ, quòd pãtientis cõplexio ſit calida & humida. Et decimum, vt corpus bonæ habitudinis ſit, & bene carnoſum.*

In oĩ euacuatiõe faciẽda & maximẽ ſanguinis ſunt decẽ cõdõnes obſeruãdæ. Vnde ſi nõ pñt oẽs decẽ cõgregari in aliquo, & p cõſequens obſeruari, decet quidẽ vt quãtitas euacuatiõis facienda minuatur ſm illd qd ex pdictis cõdõnibus minuetur. nã interdum q̃dã ex his cõdõnibus tollent & impedient euacuationẽ faciẽdã, ſicut ætas ſenectutis & decrepitas. Prima ex his cõdõnib⁹ eſt, vt diſpõ accñtũ morbi attendat. nam interdũ q̃dã ex eis prohibebunt, & auferent phlebotomiã faciendã, ſicut debilitas ſtomachi, aut ſyncope frequens & cõtinua, rõne raritatis, & relaxatiõis totius corporis, & ſubtilitatis ſpũum ipſius palã. n. eſt. Secunda, morbus de repletiõe, quia cã morbi de repletione neceſſitat euacuationẽ: aliæ vero ab iſta poſſent neceſſitare augmẽtum vel diminutionem euacuatiõis faciendæ. Tertia vero eſt tempus, a iuuẽtute vſq; B ad ſenectutẽ, & eſt ætas ſecunda, & tertia. Quarta eſt cõſuetudo. nõ. n. eſt minuendus inaſſuetus, niſi vrgẽte neceſſitate: tũc. n. eſt minor q̃tas ſanguinis extrahenda. Quinta eſt diſpõ virtutis. hoc. n. prohibet frequenter & tollit euacuationẽ: cuius tũ exigentiã ſigñat natura & diſpõ morbi. ꝓ tanto in hoc caſu oportet ꝙ minuatur quantitas euacuatiõis eius, quod natura morbi iudicat euacuãdum. Sexta eſt tempus anni. nam autumnus quidem eſt ineõue ueniens in faciendo phlebotomiã, & ver conueniens. Et ſeptima, ſitꝰ cõ C gruit ad hoc ipſa regio. & locus tẽperatus, & egrediens ab æqualitate, & temperie contrarius. Octaua, cõplexio calida conuenit in phlebotomia facienda, & frigida & ſicca contraria, & exiſtens inter has eſt mediocris. Nona, pinguedo, & habitudo corporis debet attendi inter conditiones antedictas.

Deficit ex põ octauꝰ cõdõnis, i tex. poſitꝰ

De ſpeciebus euacuationis faciendæ, & modis.

CVm rõne eius quod generatũ ẽ in aliquo ex mẽbris corporis volueris ipſum trahere ab inde, trahe ipſum [per euacuationẽ ab ipſo mẽbro, aut per attractionẽ ipſius ſolũ ad alia mẽbra cõtraria ſiue eis æquipollẽtia. & iterũ fiet eius attractio ad membrum habens colligantiam cum membro pãtiente:] & ſic fiat attractio cũ ventoſis poſitis ſuper mammillas in conſtrictione menſtruorum matricis. 73 E

e ex mẽbro mẽdãte, aut trahe ex rẽmẽbris ẽ; diuerſitatẽ, aut ẽ; æqualitatẽ. & quæque fiet attractio ex mẽbris cõmunicãtibus.

Intellexit quidem vt cum voluerit quis euacuare ſanguinem rãtione eius, quod erit generatum in aliquo ex membris corporis, ꝙ euacuẽtur a membro magis propinquo eidem, cum intenditur ad euacuationem ipſius. verum cũ intenditur ſolum diuerſio & attractio ſanguinis ad cõtrarium ipſius, ad quod infunditur, ſine ipſius euacuatione fiat ipſius diuerſio ad partem exiſtentem a directo membri, cuius euacuatiõ intenditur, aut collateralem eidem, aut habentem cõuenientiam cum

I F

G membro infirmo. Et ſic faciunt Medici in ſuperfluo fluxu ſanguinis mẽſtruorũ, cũ ponũt vẽtoſas ſuper mãmillas mulieris, mãmę.n.colligant cũ matrice mediãtib⁹ q buſdã vijs ſeu venis ſiter ipſas exñtib⁹ & ad vtraſq; pueniẽtib⁹. mãmillæ eũã cõtrariant ī ſitu matrici. Sic ẽt faciunt ī fluxu ſanguinis natiũ, ponentes vẽtoſas ſup hepar, cũ ẽ flux⁹ a nare dextra: & ſup ſplenẽ, cũ eſt a nare ſiniſtra. Interdũ ẽt cõiũgit Medicus euacuationẽ & attractionẽ ſi ad cõtrariũ partis, in qua eſt morb⁹: ſicut exẽpli gr̃a, facim⁹ ī pricipio pleure-
H ſis corpe repleto exñte, phlebotomiam a pte contraria. verũ cũ ceſſabit fluxus materiæ, & rectificatio ipſi⁹, minuatur ſi poſſe fuerit pars, in qua eſt apoſtema ſine mora.

74 *Iam quidẽ præmiſimus ſigna repletiõis, et medicinas eductiuas.*

Ipſe quidẽ iã poſuit ſigna repletionẽ ſignantia, & nouiã medicinarũ hũores euacuãtiũ ſeu educentiũ.

d —— Cura morborum d{ex ſanguine} per phlebotomiam.

I 75 *Galenus quidem aperiebat venam, & ſanguinem minuebat, cum erat chymus auctus, & magnificatus.*

Gal. quidẽ minuebat ſanguinem per aptionẽ venę, cũ quatuor hũores augebantur vltra & ſupra ꝓportionem ipſorum naturalem.

76 *Fiat igitur minutio ſanguinis in corpore, apparentibus ſignis, & potiſſime cum apoſtemate, ſeruatis conditionibus iꝑis: nõ autem in alijs humoribus.*

Ga. quidẽ faciebat phlebotomiã dñio ſanguinis apparẽte ī corpe, & ꝑſertim cũ ãpate. Cũ aũt dixit talẽ eẽ minuẽdũ iſtis cõditionibus ſeruatis, intellexit ꝙ hoc, cõditiões in euacuatõe ſeruãdas, quarũ relationem prius fecit: aut forſitan intellexit ꝙ hæc ſigna dñium ſanguinis in corpore ſignãtia. Et cũ dixit: nõ aũt in alijs hũorib⁹: intellexit minutionẽ eſſe ſolũ faciẽdã in morbis ſanguineis, nõ aũt ī morbis aliorũ hũorũ. K

Fiat ergo phlebotomia in his, quæ intellexit in hoc tractatu, & in morbis illis etiam, in quibus ipſe fecit eam. 77

In hoc canone cãtificauit, & ſuaſit ꝙ incedat in his rebus, i. in ipſa phlebotomia poſt intentionẽ Gale.

Inchoetur ergo a phlebotomia in omni phlegmone, habito teſtimonio certo ſuper ipſo. 78

Poſtq̃ cõſtabit teſtimonijs patulis & manifeſtis ꝙ ãpa gñatũ in patiẽte ſit phlegmonicũ, īchoet in hoc caſu a phlebotomia. ãpa aũt ſanguinẽm vocatur phlegmonicum.

Fiat ergo, ſiue ſit in e *[capite]* 79 *interius uel exterius, necnõ etiam in tali facto in iunctu-ris. fiat ẽt in apoſtemate facto ſub auribus, & ophthalmia oculorũ, & ī apoſtemati-bus linguæ,* f *[meri, ginguiarum & ſynanchiæ, & in apoſtematibus inteſtinorum, & crurium, & ſplenis, & teſticulorum, renum, et veſicæ, necnon in apoſtemate matricis, & vmbilici, & inſſari, & alys ſpeciebus rubedinis.]*

e corpe
f & gingiuarũ, & ãpate gulæ ꝓfocatiuo & ãpate vuulæ & amygdalarũ, & ī ſynãchia, & ī catarrhis & ī pleureſi, & pipleumõia, & in ãpate mãmillarũ, & inguinũ, & ī ãpate hepatis, & ſtõi & ī ãpatibꝰ iteſtino rũ, & ani, & ſplenis, et teſticulorũ, et renũ et veſicę, necnõ ī ãpate mſi cis, et vmbilici, et ī maſera. et ī ſpẽbꝰery ſipelatis.

Hoc

A Hoc quidē totū ēſt de ſe manifeſtū. verū phlebotomia amplius eſt neceſſaria ī aſpatib⁹ interioribꝫ, q̄ exterioribꝫ, niſi cū eſſent magna aſpata illa. Et febris quidē cōcomitatur phlegmones īteriores, p̄ſertim ī mēbris p̄ncipalib⁹ exīſtes. p tāto ē phlebotomia ī talib⁹ ampli⁹ neceſſaria. & hæ quidē phlegmonæ fiūt ī capite, diaphragmate, & ſtōacho, & hepate, & iūcturis, & vīr in oīb⁹ panniculis pectoris, pulmone, renib⁹, veſica, mīce, & inteſtinis. Aſpata vero ſub aurib⁹ facta ſunt de gñe aſpatū, q̄ Arabice caozan dīr: & ſic ſunt illa in
B īguinib⁹ gñata, & aſcellis, in quibus quidē phlebotomia ē p̄ alijs neceſ
* a.l. v̄e. ſaria. & iuſſaria ē aſpa* vlceroſum ſuper totū caput & facie, cū tumēt val de ſil'. & decollatio dr aſpa meri. & ſynanchiæ ſunt aſpata gutturis, & vuulæ. Et cū dixit: & alijs ſpēbus rubedinis: intellexit oēs alias collectiones, & apoſtemata ſanguinea.

Fiat ēt in vlceribus capitis, &
80 *oculorum, &* [a] *[rubigine aurium ſcabioſa.]*

a ſafati & vlceribus aurium.

Phlebotomia nequaq̄ curat hæc vlcera ſm intētionē primā: & hoc, q̄n vlcera gñant ex ſanguine malę
C & illaudabilis qualitatis. nihilominus tn̄ eſt phlebotomia faciēda, q̄n cum malitia qualitatis eſt ſanguis excedentis quantitatis.

Eſt ēt faciēda ī [b] *[volatilibus,]*
81 *& vlceribus pulmonis, & oris, &* [c] *[raſuris, & excoriationibus.]*

b ābulatiuis vlceribus. c Ivariolis

Vlcera quidē volatilia ex cholera fiūt rubea, p tanto euacuatio facta cū medicinis, melior eſt in eis q̄ ſit phlebotomia: niſi tn̄ cā eorū eēt cōpoſita. Phlebotomia ēt ē in vlceribus pulmonis faciēda, dū tn̄ in principio exiſtāt, ſ. dū patiēs adhuc nihil ſanici expellūt p os. poſtq̄ aut ē eor. tp̄s, plōgabit, minime minuāt. nā minutio fit ſolū in eis tōne attractiōis & diuerſiōis. vn̄ ē cura p accēs ipſa. n. ē abſciſſio cārū euacuatiōis cū euacuatiōe. oīs ār actio, q̄ ē huiꝰ ſpēi in hac arte, īdiget qdē magna cōſyderatiōe, & ſpeculatiōe, nec dēt fieri niſi magna vrgēte neceſſitate.

Et fiat in paſſione inteſtinorū:
82 *cum tamen conſtabit de notitia ip ſorum, &* [d] *[cum erit in eis carnis augmentum innaturale.]*

d ī vlceribus, ī q̄b⁹ vis vt caro naſcat, vī

Per hoc aūt hic ītellexit aſpa īteſtinorū, aſpa, ſ. ex quo fit colica. quæ fortis appellat. Et inq̄ti cū tn̄ cōſtabit de notitia ipſorū: eo q̄ colica plīs de cauſis cōtingat, nec ē faciēda phlebotomia p̄terq̄ in aſpoſa ſolū. Et cū dixit: & cum erit in eis carnis augmentum: intellige ſm opinionē meam vlcera calida. & hoc, q̄n carnis augmentum fit in eis ex multitudine ſanguinis, aut alteriꝰ hūoris.

E & ī eiꝰ vlceribꝰ ī q̄b⁹ naſcit caro ſuperflua.

Eſt ēt faciēda ī [e] *[variola] vbi-*
83 *cūq; fiūt, & ſcabie humida, poſtquā fuerit notū & manifeſtū, ſicut in* [f] *[variola] oris & oculorū, & ſicut* [g] *[in variola in hypochondrys generata.]*

e hothor f hothoc g illd ī gñat ī de

F obſcuris locis.

Per variolas qdē ītellexit q̄dā granula, cum quibus eſt fortis dolor & tumor mēbri: per humidam ſcabiē intellexit ſanguineam.

Eſt ergo faciēda in repletiōe ve-
84 *narū, & egreſſu ſanguinis ab eis, ſicut in fluxu ſanguinis narīū, &*
in [h] *[ ] manāte a dēti bus, & gingiuis, & ēt in egredi*

h hæmorrhoidibꝰ naſi, & in ſanguine.

G *te ab auribus,* [*& ab ore matridis,*] *& in hæmorrhoidibus ani, & in fluxu menſtruorum, & in* [*ſanie rubicunda.*]

s & in hç morrhoidib⁹ ore, & labijs ex̃itib⁹ & i his q̃ ægrediunt apd mricẽ & manatiõe ſanici

In his qdẽ oĩb⁹ fit phlebotomia, vt fiat attractio ad ptẽ oppoſitã. vñ hæc cura ẽ ſimilis cũ ſimili. hoc aũt ẽ, ac ſi diceret cura euacuationis cũ euacuatiõe. talis ãt cura eſt p accñs: qñ cura p ſe fit cũ morbi cõtrario.

85 *Fiat ẽt in dolore capitis, vertigine, & fœtore oris: necnon in dolore dentium, & caſu capillorum*

H *ſeu alopecia.*

Phlebotomia qdẽ cõgruit ĩ dolore capitis, cũ ſit ex ſanguine. & ſic ẽt cõuenit in vertigine, & dolore dẽtis, q vt plĩmũ ẽ ex calore, licet interdũ ſit de materia frigida. Alopecia vero ſeu caſus capillorũ cõtĩgit ex prauo ſanguine & illaudabili. ꝓ tanto euacuatio cũ medicinis laudabilior ẽ ĩ hoc caſu: niſi tñ adeẽt sãguis multitudo. Ignoro ẽt, qualr phlebotõia habeat locum ĩ fœtore oris ad iuua mẽtũ: niſi ex alia ĩtẽtiõe hoc fuerit poſitũ, vt ſi diceret cõuenire rõne ĩpletiõis humorũ infra corpus exñtium, ex qua contingit fœtor oris.

I *Et ẽt in mẽbri* [*diſſolutiõe,*] *et*

86 *ſpermatis egreſſu, vel expulſione, & dolore artuum, & rheumate.*

In oĩb⁹ quoq; pcuſſiõib⁹ & cõtuſiõib⁹ cõgruit phlebotomia, eo ꝙ ex eis gñant ſapata. Et p egreſſũ ſpmatis ĩtellexit ei⁹ multitudinẽ. dicit ergo phlebotomiã eẽ neceſſariã cũ augetur: hoc.n. ĩtellexit fm opõnẽ meã. Verũ ĩ dolore artuũ, & catarrho (ſeu reumate) phlebotõia cõuenit p accñs. vñ ẽ ac ſi diceret ꝙ, cũ sãguis ẽ auct⁹ ĩ his duob⁹ magis q̃ debeat fi- K
nãm, tũc cõpetit ĩ eis phlebotomia.

Cõpetit ẽt in epilepſia, et in febel, vngue, & moro, necnõ ẽt in caſu, & ablatione appetitus. 87

Sebel eſt quedã textura venarũ innaturalium ſuper coniunctiuam oculi facta: ſed morum eſt quoddã apoſtema vlceroſum & factum ĩ facie. & in his quidẽ fit phlebotomia per ſe: verum in epilepſia fit phlebotomia per accidẽs: & ſic etiam fit in caſu appetitus. hic tñ non faciam aliam mentionem.

L

Eſt etiam vena incidẽda in paſ 88
ſionibus ani, et m [*ſedis, ancharũ,*] *ſchiatica, & dolore ſtomachi.*

m cõmiſ ſuræ exñtis iter anũ & teſticulos & ĩ

Phlebotomia quidem eſt facienda in dolore ſtomachi ratione apoſtematis contingente.

Sic ẽt in dolore hepatis pũgitiuo, & in oppilationibus eius. 89

Fiat etiam phlebotomia, ſi dolor ſit in hepate cum apoſtemate, aut ẽt ſi gñatio effus timeatur ĩ eodem: necnon cum ſunt oppilationes ĩ eo.

De cura ægritudinum ſanguinearum, per alia a phlebotomia. M

Intẽdatur ergo cũ regimine, et 90
cura horũ morborũ, ſicut ĩ cura, et regimine ſynochi cũ eductiõe choleræ rubeæ, poſt phlebotomiã: & n alienatione
vſu ciborũ ĩfrigiditiũ, & n [*fuga*] *calefactiẽtiũ, & quod ſanguinẽ auget, & magnificat: & quod eis affertur declinet ad ſtypticitatẽ, & propinentur eis acetoſa* o [ ] o &mura

In

In cura quoq; morborū ex ſanguine cōtingentiū ē ꝓcedendum, ſi cut in cura ſynochi. Synochus aūt ē febris cōtinua nota ex ſanguine generata: in cuius cura ē a phlebotōia inchoādū. & cōſequēter ab euacuatiōe cholerę rubeę. Eſtq; feruor & calor ſanguinis extinguendus cum cibis conuenientib⁹ ſimplicibus, & medicinis, qualia ſunt acetoſa, ſicut acetoſitas pomi citri, & tamarindi, & ſiſia his. Eſt ēt vitādum, illd qđ auget ſanguinis q̄titatē, ſicut oēs carnes, quēadmodum oē calefaciēs. Et Gal. quidē extrahebat ſanguinem ī B hac febre, cū erat ſanguis īmunis a putrefactiōe, donec cōtingebat inde ſyncope. Hæc tñ cura nō ē artificialis: qñ vt plurimū putrefactio eſt ei cōiuncta: eo ꝙ cholera rubea ſit vbiq; & vñr cū eo cōiuncta. & ob hoc etiā inqt ipſe Gale. qđ q minuit ex iſtis paſſionibus, &c. ac ſi diceret ꝙ interdum accidit ſanitas iſtis patientib⁹, poſtq̄ aſſellauerūt ſemel, aut bis ex cholera. Et ob hoc iuſſit hic ſapiens ſm opinionem meam, ꝙ in hac febre cholera educatur.

C *Sumātur aūt ſigna ſuper hanc* 91 *paſſionē ſignificantia, ex capitulo ſanguinis dominiū ſignificātium. Et in ſumma declinare ad infrigidationem, & exiccationem eſt actus Medici expediti & īgenioſi.*

Signa ſup hos morbos ſignantia ſunt ſumēda ex ſignis dñiū ſanguinis ſignantib⁹, quorum iā relationē fecim⁹. & qa ī ſūma ſanguis calid⁹ ē & hūid⁹. & cura fit cōtrarij cū cōtrario, fuit qdē neceſſariū ꝙ medic⁹ ꝓcedat ī cura & regimine hui⁹ morbi cum infrigidātib⁹ & exiccantibus.

De morbis ex cholera citrina contingentibus.

D

a cholerī cis 92

Morbi qui ex cholera rubea generātur, ſunt ſicut ulcera ī lubricitate ītеſtinorū cōtīgētia, & permiſtio rōnis, ſuffocatio matricis, tertiana, ſchratica, & fluxus ſanguinis per ſeceſſum.

Vlcera quidē in lenitate ītеſtinorū cōtīgentia ſunt vlcera ī ſtōacho gñata: vñ ex nocumēto eis ex cibis illato expellūt cibū a ſtōacho īdigeſtū añ tps debitum. vñ hæc eſt vna ex ſpēb⁹ cārum morbi noti, ſ. lubricitatis & lenitatis ītеſtinorū. & hæc E quidē vlcera ſunt qñq, ex materia calida & acuta. Cōtīgit nihilomin⁹ lenitas inteſtinorū interdū ex mīti tudine ſanguinis ī ſtōacho: lubrificant. n. tūc ex mītitudine hūiditatis cibi a b eo, debilitatq; inde virt⁹ retētiua, & p cōſequēs egredit cibus īdigeſt⁹. & hoc quidē eſt fortior & maior cā huius morbi. Permixtio autē rōnis & vaniloquiū cōtingūt ex aſpatib⁹ cerebri, & diaphragmatis: necnō ēt in ſtatu febriū acutarum. Et quia hmōi aſpata fiūt vt plīmum ex cholera citrina, iō poſuit ea ſub hoc gñe morboꝝ. Vex ſuffocatio & ſyncope F mīricis cōtingens mulierib⁹, adeo vt videant ēē mortuæ, cōtingit ex ſpermatis corruptiōe, & putrefactiōe in earum mīricib⁹. vñ tale ſpma neceſſitat ſup ſe cholerę rubeæ dīiium. & ob hoc ēt poſuit morbū iſtū in hoc gñe. Eſſet tñ cōuenientius vt appropriaret ipm frigiditati: eo ꝙ vſus operationū ablatio frigiditati appropriet⁹, ſicut malitia operationum, & earum magna intenſio in fortitudine appropriatur caliditati.

G *De tertiana iam fecimus mentionē in his, quæ præcesserūt: & in summa, febris est calor extraneus per totum corpus dispersus, nocens operationibus suis.*

Et hæc quidē febris ē vna ex eis, q̄ sub ea repouūt. nā q̄dā ex eis fiūt in spiritib⁹, q̄dā in hūoribus, & quædā in mēbris radicalib⁹. Quæ fiūt ī spiritib⁹ dīr ephemeræ, q̄ nō transeunt diē tertiā. Quæ aūt fiunt ī humoribus, sunt putridæ notæ, q̄ quidem ī cholericas, phlegmaticas, melācholicas, & sanguineas diuidunt.

H Quæ vero fiunt in membris radicalib⁹ sunt hecticæ notæ. Iā aūt præmisit istā rememorationē, deficit nihilomin⁹ ī his cāticis pfecta relatio febriū & apatū, tñ fuisset cōueniens q̄ posuisset sup hoc capl'm spāle. & nos fortsitā ponem⁹ sup hoc, si nobis lucuerit capl'm breue ī fine horū cāticorū. Et schiatica quidē bene fit ex alio humore, quā ex cholera, vt plurimū tñ fit ex ea. Flux⁹ aūt sanguinis p̄ secessum ē ex cholera rubea, q̄ s cessat. Si aūt flux⁹ p̄dictus sit ab hepate, sciēdū q̄ ex eo ē duplex: vn⁹, s. q̄ ex vstiōe sanguinis cōtingit: alius

I vero, qui cōtingit ex hepatis debilitate. Et dīa q̄dē iter eos ē, q̄m in cōtingēte ex vstione ē sanguis niger: sed ī cōtingēte ex debilitate hepatis est similis loturę carnis, hoc est ad albedinem vergens & declinans.

94 *Et tussis, & dolor capitis, & apostema,* b *[quod secundū Latū & longum in corpore dispergitur.]*

b ībulati nū ī corpore

Quędam species doloris capitis contingit ex specie cholerę rubeę, sed nō oēs. Et tussis quidē cōtingit ex cholerę rubeę fluxib⁹, & reumatisīs acutis. Sed apa dilatans se in corpore hīc īde ē formica nota, nec fit vnq̄ nisi ex cholera rubea. K

Et fortis & acutus dolor auriū 95 *& multitudo scabiei palpebrarū.*

Addidit in hoc dolore conditionalr fortitudinē: q̄m dolor fortis, & violentus, non contingit nisi ex cholera rubea. Et sīr vī esse de mulutudine scabiei palpebrarum.

Et Vlcera, & apostemata in iū 96 *cturis, & dolor pungitiuus et mordicatiuus in eisdem, & fissura digitorum, & p̄naritium vnguiū,* * paronichium *& maculæ apparentes in corpore* L *lētibus similes, & morbus cum citrinitate dentium, & vesicæ dolor fortis.*

Dolor quidem fortis iuncturarū dīnium cholerę signat. Et fortis dolor vesicæ signat apa ipsius ex cholera citrina gnatum. Et sīr citrinitas dentium, significat cholerę dominium, & eius excessum.

Et c *[amor ereos,] & fluxus san* 97 *guinis, &* d *[apostema existens in extremitate oculi,] & citrinitas cutis, &* e *[variola.]* M

c illischi seu amor vehemēs d fistulæ e bothor

Fluxus quidem sanguineus cōtingit interdum ex acumine ipsius sanguinis, & interdum propter aliud. Amor vero ereos est morbus aīalis contingens cum complexione corporis. vnde patientes hunc morbū sunt valde cholerici. Verum nescio qualr apa exīs in extremitate oculorum approprietur cholerę.

Et maculæ subtiles, & nigræ, 98 *& oppilationes hepatis, & apostema*

A *ma matricis, & pleureſis, & [ea*
f excoriatio *ſus,] & ablatio appetitus.*

Apoſtemata quidē matricis fiūt vt plurimum ex cholera: ſiſt apata diaphragmatis. & hoc, qm̄ matrix ē neruoſa: talia aūt corpa neruoſa, & pāniculoſa nō pōt hūor penetrare, niſi ſubtilis fuerit & calid⁹: talis aūt eſt cholera. Ablatio appetitus cōtingit ex cholera rubea. nā frigiditate & ſiccitate viget appetitus. vñ eſt ac ſi diceretur vigere ex eo quod delegatur a ſplene ad os ſtomachi, ex humore ſ. frigido & ſicco.

B *Et vertigo, & fiſſura labiorū,*
99 *& dolor vuæ* g *[& fortis fluxus*
g aut cholerica paſſio *ventris.]*

Quædam quidem vertigo eſt, q̄ fit ex cholera, q̄dā vero nō fit ex ea. Et ſic eſt de dolore vuæ. Fortis tamē fluxus ventris dictus Arabice aboeida non fit niſi ex cholera.

100 *Et vlcus quod dilatatur, & dubelet, & tumor exiſtens in ano.*

Vlcus, quod dilatat, fit q̄ ſi dubaſ̄let, i. apata intrinſeca fiunt ex groſſa materia, &
C corrupta. & groſſities ani fit vt plurimū ab alio q̄ ex cholera: & cū ēt fit ex ea, fit ex cholera groſſa.

101 *Et pruritus, & variolæ, aut formicæ, & eryſipelas, & pulmonis vlcera.*

Scabies āt ſicca, cū qua ē magn⁹ prurit⁹ & fortis, cōtingit q̄dē ex cholera: & ſic ēt ē de variola. ē nihilominus poſſe q̄ cū ea ſit & dñet ſanguis. Verū formica fit vt pīmū ex choſa & ſiſt cōtigit ſ eryſipelate. Ex vlceribus āt pulmōis fiūt q̄dā ex choſa, et q̄dā ex alio hūore infuſo ad ipſum.

In cura quidē horū morborum D
eſt ſicut ī cura febris tertianæ pro 102
cedendum. Educatur ergo cholera abſq; phlebotomia, & attendatur ad infrigidationem ipſorum, ſicut in morbis ſanguineis. Verum morbi cholerici ſpecialiter humectentur: nā prædicti ambo morbi a [vni *uocantur, &] conueniunt in calidi* a
tate, necnon ēt in b [oī] *eo, quod per* b
eam infertur patientibus nocumē tum. ſumantur autem ſigna ſuper E
hos morbos ſignificantia ex capitulo ſignorum dominium cholerę ſignificantium.

Procedat ī oī cura horū morborū ſm methodū curæ febris tertianę, hoc ē ī eis educat cholera, ꝓter q̄ fiat phlebotomia: & attendat qualit ī frigidet, ſicut ī morbis ſanguineis. Eſt tñ ſpeciale in iſtis, & nō ī alijs, q̄ humectant. nā hi morbi aſſociant cū ſanguineis in caliditate. ſiccitas tñ ī iſtis ē ꝓpria, ſicut hūiditas ī ſanguineis. Maior ēt debet infrigidatio in iſtis q̄ in ſanguineis. Signa autē ſup cām horū morborū ſignantia F
ſunt ex ſignis dominium cholerę ſignificantibus aſſumenda: quorum quidem relatio iam præceſſit.

De morbis ex humore phlegmatico.

Omnis quidem morbus ex 103
humore phlegmatico generatus eſt ſicut apoſtema tumidum, & laxum, paralyſis, & relaxatio, dolor capitis c *[de frigida, et* c frigidus & deſtructio rōm
epilepſia.]

Morbi

G — Morbi quidē, quorum cā ē hūor phlegmatic⁹, ſunt ſicut apata humida & laxa, & paralyſis, ſ. relaxatio alterī⁹ ex ptib⁹ corpis cum priuatione ſenſus & mot⁹ ipſi⁹. Per epilepſiā vero ītellexit morbum caducū, ſeu oppilationē, ex q̄ paries cadit ad terrā.

104 *Et ſicut ſcabies magna, & groſſa, & [d] [ipſius cōſtipatio, & retentio, & tumores colli, i. glandulæ, &] ſquamæ capitis, & obliuio, et dolor aurium [e] [de frigida, & borat, & macula] [f] [alba ſeu morphea,] & apoplexia, tuſſis [g] [ſicca, & tortura oris.*

d zair ſeu tenesm⁹, & apa colli, q̄ eſt ſtrofula, & furfur ſeu e frg⁹, & H baras alba, & macula

Palā quidē eſt q̄ phlegma ē omniū hoy morboy cā. Apoplexia. n. eſt morb⁹, ī quo fit ſubito ſenſus & mot⁹ priuatio in toto corpe: q̄ quidē aut nunq̄ curatur, aut in paralyſim trāsfert, & terminat. Sed tortura oris eſt mollities & relaxatio vni⁹ ex duabus partib⁹ faciei, & ſpaſmus ſeu tēſio alterius: q̄ quidem duab⁹ de cauſis exiſtit, ſ. humiditate relaxāte, & ſpaſmo. & cum cōtingit ex ſpaſmo, tunc eſt ſpaſmata pars ægra: & cum I contingit ex relaxatione, tunc pars ægra eſt relaxata.

f — g hūida

105 *Et ſicut elephantia pedū, caſus appetitus, & pediculi, & tumor ani, & ancharum, & aqua oculorum, & ipſorum dilatatio, & fœtor aſcellarum.*

Morb⁹, qui elephātia dr, ē tumor pedū & tibię p̄ter naturā, qui ex humore, ſeu ex materia illuc īfuſa gnatur. gnat aūt vt p̄mū ex hūore melācholico: gnat ēt interdū ex hūore phlegmatico. Interdum aūt gnat caſus appetit⁹, ſicut dixit ex humore K phlegmatico, ſicut ex hūore cholīco. Et p aquā quidē oculoy ītelligit deſcenſum aquæ ad īpſos oculos. & ipſorum quidem dilatatio eſt extenſio foraminis vuæ in eiſdem, ex qua viſus debilitat. & hæc quidem dilatatio cum cōtingit ex relaxatiōe, efficit ex humore phlegmatico: interdum etiam contingit ex ſiccitate.

Et ex paſſionibus uentris, ſicut 106 *lubricitas inteſtinorū, & uermes.*

Lubricitas quidem īteſtinorum gnat ex humore phlegmatico ī ſtomacho exīte, aut in inteſtinis, aut ambob⁹ ſīl, ſicut etiā gnat ex vlceribus membrorum prædictorum. L

h [*Vermes ēt ex hūore phlegmatico generātur:*] *Et difficultas partus, & ſecūdinæ retētio in eodem.* 107

h — Nequeo bene imaginari quaſt hūor phlegmatic⁹ ſit cā difficultatis ptus, neq; retētiōis ſecundinę: niſi tm p humoré phlegmaticū magnā pinguedinē ītellexerit. cū. n. mulier eſt multū pinguis, coarctant & anguſtātur meat⁹ mīicis ipſius, & inde ptus difficilis efficit. Nō⁹ etiā eſſet multū abſonum rōni, p̄ virtus expulſiua debilitaret ex dīnio humoris phlegmatici. Veruntamen humor phlegmaticus exīs in mīice eſt potius cā aborſus, q̄ cā retentionis fœtus. M

*a. Leuin

Et dolor renū, & febris quotidiana, & frigiditas ſplenis, & hepatis, & egreſſus ſeu eminentia ūbilici, & paſſio cū egeſtiōe ſaniei. 108

Per febrem quidem quotidianā intelligit febrem de humore phlegmatico generatā, & oī die affligentem. Et intelligit per frigiditatē ſplenis

A nis & hepatis, ꝙ hęc mẽbra duo fuerint ex humore phlegmatico infrigidato. Dolor etiã renum interdum ex humore phlegmatico gñatur. Et intelligit p eminentiã vmbilici ruptura ipsius. hæc autem ruptura cõtingit ratiõe inteſtinorum: humor tñ phlegmaticus ẽ cã huius p aptionem & dilatationẽ illorũ meatuũ. Et p egeſtionem ſaniei intelligit egeſtionem humoris phlegmatici.

109 *Et dolor artuum, & nigredo* i *[corporis, & viror cutis] ſuperficiei, aut ipſius fuſcedo, & morbus*
i & viriditas cutis & B *hydropicus, ſicut vterina, carnoſa, & tympanites.*

Hydropis, ſicut dicit, tres ſunt ſpecies, ſ. aquoſa, ĩ qua colligitur aqua ſub velamine & pãniculo in ventre exñte: q̃ quidem ex ſono & gurgulatiõe cognoſcit, q̃ audit, cum hinc inde mouet. vt plurimum cã huius hydropis eſt impotentia attractiõis aquoſitatis a renibus: aut talis eſt diſpõ ꝑdictæ aquoſitatis, ꝙ renes reſultant ipſam, eo ꝙ ſit innaturalis. Et carnoſa, in qua quidem ſpecie hydropis non ſic perfecte tranſmutatur cibus, ꝙ ipſis membris aſſimiletur, ſed mutatur & conuertitur ĩ humorem phlegmaticũ & aquoſum: & ideo tument membra, & relaxantur. idcirco etiam hæc ſpecies hydropis eſt facilioris curationis cæteris. & hoc, quoniam humor phlegmaticus eſt ſeminutrimentum. Tertia vero eſt ventoſa, quę tympanites dicitur: cuius cauſa eſt deptauatio & deſtructio caloris naturalis, adeo ꝙ non immutet cibum ad hoc, vt ſit ſimilis membro nutrito, ſed ſolum ad ventoſitatem & fumoſitatem. vn-
C de non ſupereſt ei niſi actio caloris ſolius & abſolute & hoc, quoniam iam eſt in hac ſpecie hydropis forma caloris naturalis in tantum deſtructa, ꝙ effectus calor abſolutus p uenerit ad hoc, ꝙ non agat niſi opera caloris, inquantum eſt calor ſolum. & ob hoc ẽt ſpecies hęc hydropis non recipit curam. D

Procedẽdũ ẽ ĩ cura huius ſpẽi, ſicut procedit̃ in cura cõplexionis frigidæ et hũidæ. Super cuius k *[cõplexiõe] vtẽdũ ex ſignis poſitis in capitulo de ſignis dominiũ humoris phlegmatici ſignificantibus.* 110
k cognitione E

Eſtq; vtẽdũ in euacuatione horum morborũ eo, quod retulimus in cura, per quam euacuatur phlegmaticus humor. Eſtq; cõſequenter vtẽdũ in his corporibus, his quæ corpus calefaciũt & exiccant, & cibo calido & ſubtili: & in ſumma curentur calefaciẽtibus intus & exterius, ſicut fit in paralyſi cum pilulis fœtidis, l *[*

] & ſimilibus eductiuis. F
l & deco ctibus

Quoniam cura ſpeciei malę cõplexionis materialis pficitur ex duobus: quorum vnum eſt alteratio, & immutatio illius materiæ cum medicinis eam ad ſe eõuertentibus eũ ſuis qualitatibus primis: & rectificãtibus etiã quod reliquum eſt ex malitia illius cõplexiõis materiæ, cum non ſufficiunt prædictæ medicinę in ipſius conuerſione & tranſmutatione: ob hoc quidem iuſſit ipſe, vt in cura morborum ex humore

phleg-

G phlegmatico generatorum prędicta duo obſeruentur. vnde inquit: Procedendū eſt in cura huius ſpēi, &c. Et poſtq̄ p̄dict⁹ hūor educt⁹ fuerit cū medicina ꝓpria, īmutet & alteret conſequēter reſiduū ipſius cū medicinis & cibis calefaciētibus & exiccātib⁹. & hoc, qm̄ cōplexio hūoris phlegmatici frigida eſt & hūida: qd in ſumma faciēdū eſt intus, & extra. Induxit aūt ad hoc, exēplū in paralyſi, & in medicinis habētib⁹ ex ſui natura humorē phlegmaticum educere, cuiuſmodi ſunt pillulæ noīe Medicis, ſ. fœtidæ, & aliæ medici
H næ compoſitæ in libris ad humorē phlegmaticum educendum.

De morbis ex melancholia generatis.

111 *OMnis morbus ex cholera nigra generatus in corpore, eſt ſicut verruca, & febris quartana, hæmorrhoides, epilepſia, polypus, & ſpaſmus.*

Omnes morbi, qui ex cholera nigra generantur in corpore, ſunt illi, quos nunc referim⁹: ſ. verruca, febris quartana. hi enī ambo morbi
I non niſi ex cholera nigra gñantur. Verum epilepſia fit tā ex phlegmate, q̄ ex choleta nigra. Apoſtema ēt in naſo generatum, quod nomine aīalis plures pedes habentis noīatur, ſ. polypus, generatur ex cholera nigra. Spaſmus vero fit vel ex humiditate phlegmatica, vel ex inanitione ex ſiccitate. quoniam quemadmodum Gale. inquit, ſicut chordæ his duabus cauſis adeo tenduntur, & ſpaſmantur, donec rumpūtur, ſic etiam & nerui ſimiliter rumpuntur ex ſpaſmo.

Et dolor ventris, & cancer, & morphea, & dolor capitis, & vigiliarum inſtantia. K 112

Dolor quidē vētris cōpreſſiu⁹, i. tineſmus, gñatur ex vētoſitatib⁹ melācholicis, & ēt alijs ab eis. Tumor ēt exñs ſub hypochondrijs eſt vt plurimum melancholicus. Cācer vero & morphea fiunt ex melācholia. Dolor ēt capitis interdum fit ex melancholia. Et ſiſr vigiliarum inſtantia contingit ratione ſiccitatis ipſius.

Et apoſtema durum, & lepra, & quod ex cibo in corporibus corrumpitur, & tuſſis ſicca, & ſplenis durities, & ventoſitas. 113 L

Intelligit ꝙ cibus, qui corrūpitur ad acetoſitatem fortem, ſic corrumpatur ex melancholia. Certum autē eſt & notum, ꝙ apoſtema durum fit ex ea: & ſplenis etiam ſimiliter duricies, & ventoſitas.

Et melancholica paſſio in capite, & retentio vrinæ in ea. 114

Contingit forſitan ꝙ melancholia ſit cauſa retentionis vrinę, ratiōe verrucę melācholicę exñtis in meatibus vrinę.

Et paſſio colica, alopecia, & morſus canis rabidi. M 115

Interdum cōtingit colica paſſio ex oppilatione melancholica in in teſtinis facta, ſicut cōtīgit ex phlegmate, & etiam ex ventoſitate, & apoſtemate. alopecia. n. cōtingit ex quatuor humoribus.

Et [ficus,] & lac coagulatum in corpore, & algor hepatis. 116 a ipeig⁹

Reor ipſum intellexiſſe ꝙ lac coaguletur in corpore rōne melancholiæ,

A liæ,&q; etiam infrigidetur hepar interdum ex eadem.

117 *Et caninus appetitus, & rimu latio seu ruptura in anchis facta, & lapis factus in renibus, & vesica, & tumor ancharum dolorosus & tumor in duobus lateribus, seu hypochondrys factus: necnõ etiam tumor in capite, auribus, palpebris & pedibus generatus.*

Intellexit q; lapis renum & vesicę interdum ex cholera nigra gñetur.

B Tumor autem cõtingit vt plurimũ al. nõ sp ex eadem: qm̃ *semper fit ex humore grosso & ventoso.

118 *Procedatur in hac specie morborum secundum quòd proceditur in cura, & regimine leprę. accipiãtur q; signa super ipsam ex capitulo signorum dominium melancholiæ significãtium. Euacuetur ergo cum epithymo vel polypodio, & cũ aliys quæ retuli. Si autem vtatur quis calefacientibus & humectan*

C *tibus, prosperabuntur ipsius opera in eisdem.*

In hoc cap. inquit, sicut in pręcedentibus, q; sumantur signa supra dñium melancholię sign̄antia ex signis iam positis inter signa dñium cholerę nigrę sign̄antia. Ĩcedaturq; in cura horum omnium fm curam leprę, euacuando primo humorem istum, & consequenter alterando & immutando quod remãsit ex eo cũ medicinis ipsum ad se conuertentibus, calidis s. & humidis, eo q; hũor sit frigidus & siccus.

Tractatus tertius b{Practicæ} D
& est manualis opatio c{quæ b ——
in tres diuiditur partes. c ——

1 *Postquãta perfeci primũ regimẽ curatiõis, ĩcipiã nũc in operatiõe manuali: ex qua faciã primũ regimẽ ĩ venis magnis & paruis: & secũdũ faciam in carne: & tertiũ in osse.*

Postq; iã pfecit opa practicæ cum cibis & medicinis, ĩcipit ex nunc loqui de ope manuali: qd in ptes tres diuidit. quoddã. n. fit in venis, & qddam in carne, aliud in osse.

2 *Ex genere venarum sunt quædam, quas aperimus, & quædam quas ligamus, &* d[*in parte scindimus, & sequestramus.*]

d quasdã scidim⁹ & ex toto secamus

Venę ñ pulsatiles sunt, q; minuũt & apiunt. sed quas ligam⁹, & ĩ pte sequestram⁹, sũt pulsatiles: qm̃ cũ minuũt & ĩcidũt, ñ cõsolidãt, acciditq; morb⁹ ĩde, q; mĩ sanguinis appellat.

3 *Est autem mediana aperienda in omni morbo capitis & pectoris, sicut in apostemate ipsius.*

Mediana ẽ apiẽda ĩ morbis capitis & pectoris, sicut in apatibus in ipsis generatis. & hoc, quoniam hęc F vena habet colligantiam cũ venis capitis & cum vena *cordis, *a.l. hepatis.

4 *Et cephalica superior aperiẽda est in forti dolore capitis, & fluxu sanguinis narium.*

Vena supior, q; cephalica applicat, & ẽ vena capitis, minuẽda ẽ spãlr in forti dolore capitis atq; morbo.

5 *Et*e[*iferior*]*imedicatiõe nocumẽtorũ pectori et pulmõi cõtingẽtiũ.*

e basilica

In-

G Inferior quidē vena dī basilica, & est vena †corpis, cui* duę sunt spēs. quarū vna appropinquat ascellę: & ē illa, quā hic intellexit. & idcirco aperit in oī passione pectori cōtingēte, & toti ei qđ eidem supponitur.

6 *Et q̄ dicūtur* [*almerina arabi ī malitia* [*morborū splēis, et hepatis.*

Hę quidem venæ ambę sunt duę basilicæ inferiores: quæ etiā venæ corporis nominantur, & existunt super basilicam ascellarem.

7 *Et in absentia basilicæ debet funis brachii aperiri.*

H Hoc quidem fit ratione colligantiæ huius venæ, quæ funis brachij dicitur, cum ipsa basilica.

8 *Venæ quoq; tēporum sunt in cōtinuo dolore ipsorum aperiendæ.*

Hoc fit ideo, qm̄ euacuatio ex loco propinquiori mēbro patienti necessitatur ex morbi antiquitate.

9 *Et existens post aures in hemicrania, & antiquo vlcere capitis.*

Hoc etiam fit ratione affinitatis & colligantiæ.

10 *Sed quæ sunt in* [a] [*ambabus oculorū extremitatibus,*] *in morbis* [b] [*eorum*] *aperiantur.*

I Intellexit quoq; hoc esse faciendum in antiquis & chronicis passionibus eorum: & hoc, quia tunc intendimus locum magis propinquū eis in euacuatione facienda.

11 *Et minuatur existens in supremo capitis in vlceribus, & apostematibus seu pustulis in superficie & cute generatis. Venæ autē* [c] [*colli sunt*] *in lepra aperiendæ.*

Hæ duæ venæ apetiunt in lepra vtiliter, sicut patet experimento; & ita forsitan est inuentū. & forte ipsę habent colligātiam cū ipso splene.

Et vena frontis est aperienda in passionibus oculi, & in cōtinuo dolore capitis, et [d] [*tinea:*

aperiatur et] *in parte posteriori* [e] [ ] *existens in cōtinuo dolore capitis* [f] [ ] [g] [*Et existēs inter nares, meatus nasi ratiōe postulæ seu variolæ faciei*]. *Et existens sub lingua in* [h] [ ] *synanchi.*

In his quidē oībus intēdimus extrahere aliqd sanguinis ex locis magis propinquis parti patienti: qđ minime faciendū ē, nisi cū morbus antiquat, & postq̄ constat ꝙ nō infundantur humores ad locū patientē.

Et aperiatur vena [i] [*cauillæ*] *in morbis intestinorum sub vmbilico existentium. Et saphena* [k] [*existens in tibys in morbo crurium.*]

Saphena quidē ē vena ꝓpinqua cauillæ à parte hominis intrinseca.

Et minuatur schiatica ī schiatica: et vena pedis ī accidētibus eius.

Schiatica est in morbo ipsius aperiēda, i. in dolore schiaticę, cum antiquatur, & constat ꝙ humores nō infundantur amplius: & cum intēduntur eius accidentia, i. dolor, aperiatur pedis vena.

Venæ quoq; pulsatiles sunt ī dolore capitis incidendæ, et sequestrādæ. Et in dolore oculi, cùm etiā timueris ex violētia morbi, ex fluxu, & descensu aquæ ad oculum.

Hoc

---

6 f almadiā ī mala dispōne.

a* ambob⁹ oculorū anguliis

b* ipsorū oculorū.

c* guidegi sunt pcio.

d* safati. Et vena inter nares exsis qnq; phlebotomat, cum vides bothor ī pomis maxillarū, & vena.

e* capitis

f* & scotomia

g* —

h* apate, &

i *sub poplite

K* in cruribus in morbo coxarum.

K 12 13 14 M 15

A Hoc quidem fit, quoniam quidã dolor capitis eſt, cuius materia exiſtit ĩfra venas pulſatiles: vnde quia nos non poſſumus eas aperire, ſicut non pulſatiles, incidimus eas & ſequeſtramus omnino, & ſic ligamus eas primo cum filo de ſerico, ambas eius extremitates & latera, & cõſequenter incidimus, & diuidimus eam omnino. Et ſecundum hoc videtur quòd materia, quæ deſcendit & ægreditur ex ea, ſit aliqua portio aquoſitatis poſitę & exiſtentis in vena pulſatili.

B 16 *Cũ etiã generabitur apoſtema ex apertiõe ipſius, ꝓter quod fluat ſanguis ex ipſius ſuperficie, ĩcidemus, et ſequeſtrabimus eã, vel cauteriZabimus ipſam: aut ſi quis maluerit, minuatur, aut oĩno abſcidatur, et ſiſtatur fluxus ſanguinis ab ea cũ ligatura vel cauterio: deĩde curetur cũ medicinis, quibus vulnera curantur, donec ſanitati fuerit reſtitutus.*

C Diuidatur etiam, & ſequeſtretur vena pulſatilis in apoſtemate ipſius facto ex ictu ratione alicuius rei cadẽtis ſuper ipſum. generatur enim inde apoſtema ex ſanguine, & tumet membrum, ĩ quo eſt vena pulſatilis aperta, cùm non exiuerit ſanguis à ſuperficie ipſius. & hoc eſt quod intellexit, cùm dixit: Cùm etiã generabitur apoſtema ex apertione ipſius. & eſt ac ſi diceret quòd ſi ſuperponeretur ei medicina conſolidatiua, tumeſceret amplius mẽbrum, & augeretur ipſius apoſtema, donec corrumperetur & putrefieret. Cùm igitur generabitur tale quid in venis pulſantibus, curetur ſic, quòd ſcilicet incidatur tota vena in loco tumoris, aut pars, in qua eſt apertio fluere permittat, & cauterizetur. incidatur tamen vnum extremum ab alio, poſtquàm ligata fuerit ipſius extrema, aut fiat ei abſciſio cum igne. D

*Pars ſecunda manualis. De operatiõe in carne cum ſcarificatione, aut ventoſis.

E 17 *Ex operibus autem in carne, ſacienda ſunt ſcarificatio, inciſio, & cauteriZatio.* l[ ]*ſunt ex ſcarificationibus quædã, ex quibus fluit ſanguis* m[ ] *à ſuperficie* n [*cum ventoſis:*] *& hoc in corporibus patientibus vlcera, &* o [*variolas.*]

Intellexit ꝓ in quibuſdam ſcarificatis ſuperponimus ventoſas poſt eorum ſcarificationem: vnde fluit tunc ſanguis membri ſcarificati in ventoſis. hoc autem fit ideo, vt malus ſanguis exiſtens corruptus prope cutem corporis extrahatur. Pro tanto inquit, & hoc, ſupple eſt faciendum in corporibus patientium vlcera, & variolas: quoniam materia horum morborum cõſiſtit in cute corporis.

18 *Ponimus autem ventoſas ſine ſcarificatione in eo, quo intendimus ſolum euulſionem, & diuerſionem materiæ.*

l & aptio ſeu pforatio, &
m & exitus ſũt, ex quib⁹ fugit ſãguis cũ ponũtur ſuper eas vẽtoſę & cum ex fluit ſanguis
n ——
o bothoi

Qñq;

G Qñq; ponẽdę ſunt vẽtoſę ſine ſca rificatione,ſicut cum intẽdim⁹attra here & diuertere ſanguinẽ ab vna parte corporis ad aliã. & ſic ponunt ventoſę ſub mãmis, cum eſt ſuperfluus fluxus menſtruorum in mulieribus:& ſuper hepar,& ſplenem ĩ fluxu ſanguinis natium ſuperfluo.

19 *Et interdum coniungimus eas*
a vl ſtupa *vacuas:& interdum cũ coto* a[ ]*vrẽte ad conſumẽdum illius loci ventoſitates,& ad rectificandum membrorum malitiam*
H *cum caliditate.*

Intellexit q̃ interdum fit appoſitio vẽtoſę ſine ſcarificatiõe cũ igne, nõ tñ rõne ſuctiõis:ſed fit appoſitio hui⁹ vẽtoſę ad conſumendum ventoſitates fortes dolores in ſtõacho, & in inteſtinis gñantes,& ẽt ad cale facienda mẽbra infrigidata.

*De operatione inciſionis carnis.

20 *Quod ſeinditur eſt ſicut elami, & altazar.*

Intellexit per altazar ſm opinionẽ meã apata in palpebris p inuerſionem palpebrarum patientia.

I

21 *Et omne quod ſuperfluit & putrefit in extremitatibus, ſicut besbeia naſi,& digitus* b[*ſuperfluus aut inſeparabiliter coniunctus,& coniunctio palpebrarum.*]

b addit⁹ vl ſupflu⁹ & digiti cõiũcti ad hærẽtes& palpebra oculi, q̃ ſi ſe pat, ſed adhærẽs

Intellexit hoc faciẽdũ eſſe,cũ naſcit infans cũ aliquorum horum accẽtium. Et intellexit per besbeia naſi carnem gñatam ſimilem reptili plurium pedum,i. polypo,aut porcellino.&hoc eſt verum,cum nõ eſt

a.l.nigra *magis canceroſa.

Et vua eminens, & præputiũ K
claudens canalem uirgæ. 22

Vua quidem eminet ratione variolarum & puſtularum ꝓcedentiũ. & prępucium claudit virgã rõne vlceris,quod in eo natum fuit, aut qa puer ſic natus fuit.

Et caro in vlcere innaturaliter 23
aucta,& putrefacta,& vlcus ex contuſione putrefactum.

Abſciſſio quidem huius cum ferro cõgruit amplius q̃ ipſius extirpatio cum medicinis putrefactiuis. & qñ cũ medicinę putrefactiuę corrodunt carnem malã & illaudabilem, L
lędunt & corrumpunt etiã aliquantulum ex carne ſana,& ſic remanet coruptio,nec etiã curatur vlcus tali modo perfecte & omnino.

Eſt etiam abſcindendum quod 24
innaturaliter augetur in lingua, & quod cadit in auribus.

Intellexit q̃ nodus in lingua gñatus abſcindatur,& pars aurium poſterior abſcindatur ad extrahendũ, quod cecidit in eis.

Eſt etiam caro incidẽda ſuper 25
vitrum in membro fixum,& profundatum, ſpinam, aut feſtucam M
c[ ]*vt inde prædicta ex* c vl ſagitta
trahantur. Mammæ etiam hominum abſcindantur interdum, & varices in tibijs apparentes.

Abſcinduntꝙ quidẽ mãmillę hominũ,cũ mãmillis mulierũ ſimilãtur. Varices aũt ſunt q̃dã venę valde groſſę ĩ tibijs apparẽtes,plenę humoribꝰ groſſis & melãcholicis:& accidũt vt plurimũ valde laborãtibꝰ. d hęmorrhoides& qđ putrefiat ex bilis.

Et d[*boaiſſar,& noaiſſar.*] 26

Bo-

A Boaiſſar eſt caro innaturaliter au
cta in ore ani: ſed noiſſar ſunt fiſtu
lę apoſtemoſæ cum labijs & tunicis
duris, quæ ſine inciſione & euulſio-
ne prædictarũ pellicularũ minime
curant. Decet aũt ꝙ earũ abſciſio fi
at vt plurimũ cũ ferro: qm̃ medici-
nę nõ ſunt potẽtes ī hoc, aut augẽt
& magnificãt mẽbri nocumẽtum.

27 e°ziubi *Et quod fuerit iam denigratũ ex pinguedine* [c] [ ] *aut putrefactum ex carne.*

Per pinguedinẽ i ntellexit zirbũ
inteſtina velãtẽ. & hoc, quia ĩterdũ
B egredit zirbus, & denigratur, ſi quis
fuerit negligẽs in repoſitiõe ipſius.

28 *Et ẽt oẽ illud quo elõgatur vuula, et oẽ qđ augetur ſuper gĩgiuas.*

In extremitate quidẽ vuulæ con-
tingunt interdũ apoſtemata chro-
nica, quib° ipſa relaxat, nec curat ab
eis abſq; inciſiõe. Et ĩterdũ ẽt gene-
rantur fiſtulæ in gingiuis, q̃ ẽt non
curantur niſi cum inciſione.

29 d°Medeni *Abſcindatur etiam caro venæ* [d] [*madan,*] *& omne quod nobis aures claudit & obturat.*

C Vena, quã madan dicit, ẽ morb°
quidã, qui in regiõibus calidis gene
rat. interdũ. n. naſcit in tibia quędã
vena magna, cuius extremitas egre
dit foras, nec ceſſat ſic egredi à cor-
pore & augeri. Et Medici quidẽ ĩuo
iuunt ipſam, & ligant cũ plũbo aut
alia re graui, donec ceſſet eius pullu
latio, & conſumat, & cadat. Et Gal.
quidem refert ſe eam nunq̃ vidiſſe.

30 e°ẽ additũ ſup vuluã, et qđ addi tũ eſt ī vn gue: *Et omne quod* [e] [*exiſtit ſuper ipſum, & velat ipſum:*] *et quod denigratur in nobis ex præputio: &* [f] [*quod claudit anum, & tuſ-*
ſea, & ſatera, & tuffar, et nõ ha D
bens ſexum manifeſtũ, & ruptu- f° in ano, & morũ, & al ſe-
ra] *vmbilici.* thar, vel al tezar, & vngula o-culi, et het maphro-ditæ, & e-minentia.

Tuſſea eſt apoſtema durum. Sed
ſatera eſt inuerſatio palpebrarum,
& tuffar eſt vnguis. Et ruptura vm-
bilici cõtigit ex ĩteſtinis, aut zirbo.

Et vulnus, quod cõtingit ex oĩ 31
eo quod ſcinditur, vniuerſaliter cu-
ra cũ ſutura, et oẽ membrum vul-
neratum conſolidando ipſum.

Intellexit ꝙ cura vulneris magni
cõtingẽtis ex abſciſiõe cuiuſcũq; ẽ
ſutura. ſic ẽt curat vuln° magnũ cũ E
conſolidatiuis, donec conſolidetur.

Ars cauterĩ faciẽdi in carne.

Omne corpus cauteriẓatur 32
ad ſiſtendũ hæmorrhagiã g°ſectiõe.
ſanguinis à vena pulſatili: aut g
[*apertione*] *venæ magnæ fatigã*
te Medicum in ſiſtendo fluxum
ſanguinis ab ea.

Cauterio quidẽ vtimur ad ſiſten
dũ fluxũ ſanguinis à venis pulſatili
bus, aut ab alijs venis magnis, cùm
non ceſſat per vſum medicinarum.

Fit etiam in corporibus humi- F
dis ad exiccandum ea: & in car- 33
nibus laxis ad indurandum eas:
& ad calefaciendum corpora in-
frigidata: necnon ad tollendum hu
miditates egredientes à natura.

Vtimur ẽt eo ī mẽbris humidis ad
exiccãdũ ea: & ſic fit cauteriũ in ca-
pite rõne ſtillicidij à cerebro cõtin-
gẽtis: & ad indurandũ mẽbra laxa:
& pp hoc vtimur eo in ruptura. &
ſil vtimur eo ad calefaciendũ mẽ-
brũ pter naturã infrigidatũ: inde ẽt
abſcindimus humiditates nociuas.

G Ars perforationis.

34 *Vtimur quãdoq; perforatione ad extrahendũ humiditatem nociuã, ſicut ſaniem, quã ſic extrahimus ab apoſtemate, et ſanguinẽ alicubi corruptũ, & aquã ab oculo vel grandinem, & aquã à capite, & nodum.*

Extractio quidẽ aquæ ab oculo eſt de genere perforationis. grãdo ẽt debet perforari. Intellexit autem p aquã capitis humiditates, q̃ generãtur in tunicis capitis puerorum.

35 H *Et ſicut in hydrope, & hernia aquoſa, & carnoſa.*

Hydrops, in qua dixit fieri pforationẽ, é vterina. Hernię ẽt sũt plures ſpẽs: ex qb⁹ carnoſa, & aquoſa pforati dñt, nõ ãt ĩteſtinalis, aut zirboſa.

h⁹De cura facturæ, & diſlocationis ĩ oſſe.

h[Pars tertia manualis in oſſibus, cuius principium debet eſſe in conſolidationibus fracturarum ipſorum.]

36 I *Quicquid ſit per operationem in oſſe, eſt ſicut in fractura, aut diſlocatione ipſius. Curabimus autem quancũque fracturam cum conſolidatione ipſius, & reductione ipſius fracturæ ĩ oſſe, donec inde ad propriũ ſitum reducatur, & ablatione cuiuſcunq; pungentis & mordicãtis ipſum, & ligatura manu facta, quæ neq; laborem, neq; moleſtiam inferat, ſi non nimis forti, aut debili. Inchoetur aũt faſciatio à medio ipſius, et fortificetur ſtrictura ſuper amplius, et ligetur, & ſuperaddantur pululli, & deſuper haſtellæ coniunctim.* K

Cura quidẽ fracturæ cuiuslibet ĩ oſſibus factæ fit cũ cõſolidatiõe ipſius, q̃ ſic eſt ꝓcurãda. Reducantur partes vnius duarũ extremitatũ oſſis fracti ĩ ptes alterius ſm formã & conditionẽ ipſius fracturę, taliter ꝙ inde redeat os ad figurã propriã. Et ſi aliqua particula vni⁹ extremitatis fracturę nõ queat ingredi in extremitatẽ aliã, auferat᷑ in inſtrumento radente. Tollat᷑ ẽt qđ capi poterit & aſtringi manu, ex eo ꝙ frãgit & moleſtat patientẽ. Deinde fiãt ligaturæ cõueniẽtes ſup locũ fracturæ: inchoãndo ligaturã faſcię à medio fracturæ verſus duo latera prius dicta, nõ aũt inchoãdo prius à ſuperiori pte mẽbri, & deſcẽdendo poſt & appropinquãdo ad locũ fracturæ. notum eſt. n. qđ hic modus ligandi tollit, & ꝓhibet infuſionẽ materię, & humorũ ad locũ fracturę. Docet aũt ꝙ ligatura non ſit adeo violenta, ꝙ cõprimat & lædat os: neq; adeo debilis & laxa, ꝙ infundant humores ad locũ prędictũ. Poſt ãt ligaturã ſunt ſuperponẽdæ haſtellę ad cõſeruãdã rectitudinẽ ambarũ extremitatum oſſis fracti. Conſolidatores aũt mei tpis ponũt ſtatim haſtellas ĩ principio: melius tũ eſt differre appoſitionẽ ipſarum, donec de generatione apoſtematis in loco prædicto ſecuret᷑: deinde ſuperligandæ ſunt fortiter haſtellę alijs inuolutionibus. L M

Subtiliabimus quoq; diætã eius à principio, & in fine ingroſſabimus eã, quatenus bene reſtauretur 37

Vtiq;

A Vtiq; diæta, cuius os est fractū, à principio subtilianda erit, eo ꝙ apostematis generatio timeatur: est tñ cōsequenter ingrossanda, qm̄ ossa, eo ꝙ sunt terrestria, cibis terrestrib⁹ proculdubio nutriuntur.

38 *Est autem cauendum à principio, ne apostema calidum generetur, diuertendo, et* [a] *[attrahēdo ad locum fracturæ, quod infunditur] ex sanguine toto posse,* [b] *[prohibēdo fluxum] eius cum omni frigido competenti, & prohibendo, do*
B *nec curatus fuerit, motum patienti. Cura enim eius sine longa quiete non perficitur.*

a repcutiēdo qđ infunditur. b ita vt p hibeat fluxus.

Hoc, quod dixit, s. ꝙ præseruetur os, ne fiat ī eo apostema cū vsu medicinarum frigidarū & stypticarū à principio est vtiq; p se notū: necnō ēt ꝙ patiens debet vitare motū, donec generatum fuerit qđ locum fracturę repleat, & restauret. Quod aūt sic generatur in loco fracturę, licet sit simile ossi, non tñ est os: & est illud, qđ vocāt Medici porū sarcoidē.

39 *Cura autem dislocationis est*
C *cum eo, quod trahit ipsum os dislocatum, donec ipsum ad locum proprium redire faciat.*

Cura quidē dislocationis ossium est, vt quodlibet ex duobus mēbris versus duo cōtraria latera attrahat, & paulopost eorū parū per tractus relaxetur, donec vnū ex eis infra alterum ingrediatur, s. iunctura infra iunctura. Et priores quidē habebāt. D instrīm ad hoc determinatū, per qđ perficiebant operationē intentam moderate, & sine difficultate.

Postquàm autem reductū fuerit sic, ligetur stricte, & stet sic [c] *[quanto tempore dicemus. et vtatur stypticis medicinis,] & comedat patiens cibos acetosos, donec fuerit securus ab apostemate, nec timeatur de collectione sanguinis.* [d] *[continuetur autem cura ista ad minus per mensem vnum, & interdum amplius per decē dies.]*

40 c determinato tpe, & applicētur ei styptice medicinæ. d min⁹ ac tps, quo sanat, ē tps vni⁹ mēsis aut dierū 40. E

Iam ergo perfeci curam oīum morborum: & ex nunc abscindā sermonem meum, ex quo iam perfeci librum istum.

Postq̄ membrū reductum fuerit ad proprias iuncturas, permittatur, sicq; ad tempus prefiniendū. & donec constet & securus sit de generatione apostematis, qđ fit spatio triū dierū vel circiter, superponatur medicinæ stypticæ: cum hoc. n. euadet à generatione apostematis. & quiescat seu in trāquillitate maneat mē F brum patiens ad minus per mēsem vnum: & interdū est necesse ꝙ moretur sic amplius per mēsem & per decē dies. Et in hoc terminatur sermo noster super expositiōe horum canticorum sufficiente secundum intentionis nostræ exigentiam in eisdem.

Canticorum Auicennæ cum Commento Auerrois finis.

AVERROIS
TRACTATVS DE THERIACA
NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITVS

Cur inuenta ſit theriacæ compoſitio, & quis eius vſus. Cap. 1.

Hic tracta t° citatur ab ipſo Auer. 7. col. cap. 2.

INquit magnus Medicus Amech Auer. Poſtq̃ dec grias egero, dicã, ꝙ quidã de amicis meis, cuius amore teneor, me rogauit, vt eius dictis ſatisfacerẽ via experimẽti, & rõnis de iſta medicina, ꝺ qua medici dixerũt ī loco ſuo, q̃ dicta ẽ Theriaca: & de eo, ꝙ dixerũt de operatiõib⁹ eius. Et dicam, ꝙ cã, q̃ pri⁹ excitauit velle antiquorũ, vt cõponerẽt theriacã, fuit, vt ſanarent p ea accñtia mala, q̃ accidũt à potu venenoſarũ medicinarũ, qũocũq; lędant ab illis, & abſq; potu. & iſtę medicinę ſunt, q̃ ſumunt ex animalibus, & plãtis: q̃ ſi ſpecialiter experiẽtia pfecta notę fuerint tpe, quo lędãt, & fuerĩt ĩmediate notę ſpecialiter, ſic & ſpecialiter ī curatiõe iſtarũ: accidit tñ ĩterdũ nobis, vt nõ eẽt nobis nota, q̃ ex oĩb⁹ illis eẽt, q̃ corp⁹ ĩgreſſa fuerit: & ſi nobis nota eẽt, cõtingit tñ, vt nõ eẽt apud nos medicina particularis nota oppoſita illi medicinę venenoſę. ob hanc ergo cãm viſum ẽ illis, qui antiquos ſecuti ſunt, vt cõponerẽt medicamẽ vnũ ex medicinis ſimplicib⁹: vt p hoc opponeret ex qualibet ipſarũ cuilibet ex venenis: & vt ex illo opponeretur cuilibet veneno, ſiue ſit nobis ſcitũ pticulariter, ſiue nõ: & apud nos ſit medicina nobis nota particularis oppoſita illi, aut nõ. Et illud qdẽ, qd ĩcitauit velle eorum, eſt, qñ curatio hoc mõ facilior ẽ & medico, & ĩfirmo. Vtilitas aũt, quã ex hoc cõſequ medic⁹, ẽ: qñ poſtq̃ id habuerit, nõ op3 inqrere de cã pticularis ęgritudinis: tollit ergo de labore quãtitas magna: qñ q̃ęqd cõſequit ex rectitudĩe curatiõis, & cuiuslibet ſui operis, nõ eſt niſi ex cognitiõe cãæ. Et hoc quidẽ ẽ vnũ ex magnis fundamẽtis ī medicĩa. Et ꝙ iſta ſit ex magnis vtilitatib⁹ inuẽtis in theriaca, cõiter eſt p ſe notũ. Sed vtilitas, q̃ ex cõpõne theriacę ꝓuenit quo ad medicũ, & infirmũ, ẽ, qñ ſi medic⁹ cognoſcit pticularis ęgritudinis cãm, nõ tñ eſt apud eũ parata medicina ꝓpria ſingularis illi tpe, quo auxiliabat egro: & cũ ꝓlongat terminus ī ĩueniẽdo iſtã, morietur interim eger. ergo hęc ſunt iuuamẽta theriacę ſimul, de quib⁹ nũllus dubitat. Et poſtea q̃rã ſi operatio medicinę, q̃ ẽ dicta theriaca, ẽ efficax in qualibet ex medicinis venenoſis, ſi deſĩ quãtitate medicĩę ꝓprię illi veneno, an virtus ei⁹ ſit ęqualis, an fortior, an debilior ea, & hoc quidẽ ĩdiget ſtudio ſubtili, ꝓfundo multũ. Et res, q̃ ad hoc nos cõmouet, ẽ, qñ poſſe ẽ, ꝙ aliquę ex medicinis ꝓprijs, & ſpecialibus alicui ęgritudini, ex qb⁹ cõpoſita eſt theriaca, ꝓmutent ab aliquib⁹ alijs ab ipſis: quare debilitata ſit virtus medicinarũ, q̃ erat ſpecialis illi ægritudini, et nõ curet p hãc cãm. Amplius id, qd ex medicinis ſingulanb⁹ ꝓprijs ĩgredit theriacã, eſt ꝑs

H

I

L

Dubium.

M

modica.

A modica. Et ꝓpea dixerũt qdã medicorũ, ꝙ ſi tu pones ī hoc medicamine quãtitatẽ modicã, medicĩę ꝓprię huic accñti nõ cõfert ſui quãtitate, min⁹ cõfert theriaca, ſi de ea adminiſtret modica quãtitas, q̃ ẽ cõpoſita ex cõtrarijs debilitãribus virtutẽ medicinę ꝓprię illi accñti: nã ſi accipias ex illis quãlibet ꝑ ſe, ñ ꝓderit ex ſui paucitate, qũo ergo proderit theriaca. q̃ ex cõtrarijs eſt cõpoſita? Dicimus ergo ex hoc, ꝙ in qualibet quãtitate ex minimis ꝓtib⁹ theriacę ĩuenies oẽs ſpẽs virtutũ medicinarũ ſingulariũ, q̃ ipſi⁹ ſummã ĩgrediũt.

B ſ. ꝙ in qualibet ꝑte ei⁹, ĩuenies, v.g. virtutẽ opij & euforbij, & aliarũ medicinarũ, ex q̃b⁹ ẽ ipſa cõpoſitio, ſicut ẽ inuẽtũ ī qualibet ꝑte pomi calor, ſapor, & odor: ſicut ſunt inuẽta quatuor elemẽta ī quolibet cõpoſito ex eis: qm̃ eẽ elemẽtorũ iſtorũ, qũ ſunt ī via mixtiõis, & ipſorũ virtutes ī his, q̃ ſũt cõpoſita ex eis, vñr eẽ debiliores virtutib⁹ ipſorũ extra mixtionẽ, tũc, ſi res theriacę ſe hꝫ, ſicut ẽ dictũ, vī ꝙ oẽs medicinę, ex q̃b⁹ ipſa cõponit, ſint ī qualibet parte ei⁹, & ꝙ debiliores ſint ī ea q̃libet ipſarũ, q̃ extra eã: & crederet ex hoc, ꝙ

C virt⁹ theriacę eẽr debilior ī qualibet ex ęgritudinib⁹ ſimplicibus virtute medicinę ſingularis ꝓprię illi ęgri-

Solutio. tudini. Sed hoc credibile ẽ falſum: qm̃ ẽ manifeſtũ, & declaratũ medicis, & theriaca curat fortes ęgritudines, & de experimẽto theriacę ẽ res, q̃ nõ verificat de aliꝭ cõpoſitis, niſi parũ & raro. Quòd ãt ĩueniat ī cõpoſitio virt⁹ maior virtute ſingulari, declarabit. Inuenit. n. ꝙ generat ex terra & aqua res durior, & granior quolibet illorũ: & ẽ iſtud plũbũ: & iterũ ĩuenies ī igne ignẽ fortioris calefactiõis, q̃ ſit ignis ī ſphęra ſua: D ſicut ī ferro ignito. Verũ res Theriacæ, q̃ ſic ẽ, nõ ẽ ſcita niſi via expimẽti, ñ ꝑ viã rõnis. Et poſſe ẽ, ꝙ ſit hęc ī aliqua ex medicinis ſingularib⁹ theriacę, ꝓter ꝙ ſit ī oĩb⁹ earũ. i. ꝙ aliq̃d ſit forti⁹ ei⁹ virt⁹, q̃ virt⁹ medicinax, ex quib⁹ virt⁹ ẽ cõpoſita. Et ꝑ hoc dicã, ſiue ſit ita, ſiue nõ, nõ ẽ dubiũ, ꝙ theriaca ꝓdeſt cõtra venenũ: & vī ẽt, ꝙ ſit porus ſm mẽſurã ꝓpriã, vel congruã ſpẽi veneni: & ꝙ ẽt ſit ſm mẽſurã fortitudinis, & ꝺbilitatis ei⁹: & iſte q̃dẽ mẽſurę nõ ſũt notę ꝑ viã rõis, ſꝫ ñ niſi expimẽto. & iã q̃dẽ hoc ſcripſerũt antiq ī libris ſuis. Nũc ãt E dicã ī hoc, q̃d ẽ credibile, & rõni ꝓpĩ quũ: & prĩa cã. ꝓp quã ĩuẽta fuit theriaca, fuit vt curarent ꝑ ipſã nocumẽta venenorũ, q̃ ſunt ī aĩalib⁹, ſicut in lacerto, & cane rabido, & venenorũ, q̃ ĩuẽta ſunt ī plãtis: ſed nõ cõfert ei, q̃d dicũt abroys. i. napello.

Sed iuuamẽtũ ei⁹, q̃d ẽ ī ęgritudini b⁹ ꝓculdubio cõfert ęgritudinibus generatis ex humorib⁹ corrũpẽtib⁹ cõplexionẽ, & formã corporis, ſicut malitiæ humorũ, ex quib⁹ ſit lępra, & malitię cõplexiõis, q̃ adæquat ex paraleſi: & cõfert apoplexię maiori, F & epilepſię, & vẽtoſitati generatę in corpore hoĩs ex ſupfluitatib⁹ nãm ęgrediẽtibus, nõ oĩ tm̃ vẽtoſitati, ſed illi tm̃, q̃ ẽ, ſicut illa, ex qua generat dolor colic⁹, & dolor ſtomachi violẽt⁹: & qm̃ iſtę ęgritudines factę ſũt ex melãcholia exiñte ī fine malicei, & flegmate, q̃d multũ elõgatur à flegmate naturali: ſed ęgritudinib⁹, q̃ factę ſũt ex flegmate & melãcholia nõ exiñtib⁹ multũ extra rẽ naturalẽ, ſi cõfert theriaca, vī nõ, ad hoc inquirẽdũ ſtudiũ ẽ neceſſariũ durũ multũ. Et hoc quidẽ dicimus ꝓpea,

G quia cõcordãt oẽs in theriaca, quia nõ cõfert ęgritudinib⁹ generatis ex ſanguĩe,& cholera. Reſtat ergo certificare,qđ dictũ ẽ,ſi theriaca cõfert ęgritudinib⁹,q̃ generant ex flegmate & melãcholia egrediẽtibus termi nũ naturalẽ exitu.ſ. multo, & vtrũ curent à theriaca, ſicut curat ea q̃libet ex medicinis ſiccis,vel non.

Vtrũ theriaca cõferat corporibus ſanis. et quid in hoc Auerrois ſentiat. Ca. 2.

IN principio tñ eius, qđ dicturi ſum⁹,hic ẽ vidẽdũ: vtrũ theriaca cõferat corpib⁹ ſanis ad ſanitatẽ cõſeruãdã,ita vt nõ fiãt ĩ eis ægritudines H aliq̃,vel nõ cõferat, niſi tñ ad p̃ſeruationẽ corpis ab ęgritudinib⁹ magnis: & vtrũ gñaliter p̃ſeruet corp⁹ ab ægritudinib⁹, q̃ generant ab humorib⁹ duob⁹ factis,ſiue ſint fortes, ſiue ſint debiles: ſiue à venenis,& ſi nõ cõfert gñaliter ad hoc,fortaſſe ſi cõfert q̃buſdã ęgritudinib⁹, q̃ ñ ſũt magnæ: vl̃ſi fortaſſe ñ cõfert. Et dicã q̃ iuuaméta theriacę in cõſeruatiõe ſanitatis ĩgrediẽt ſtudiũ difficile ad ĩtelligi: nos.n. ĩuenim⁹ oẽs medicos,& nõ ſolũ Gal.ĩmo oẽs alios ab ipſo,q dicũt: q̃ ad hoc,qđ dictũ ẽ,cõfert, & q̃ nobiliores ex nobilioribus I ſui tp̃is hoĩes vtebant,& ſingulis diebꝰ:& qdã ex eis vtebant ex ea bis in die: & iſte q vtebat ea cõtinue, p̃t eã ſecuri⁹ bibere,q̃ ille q nõ bibit eã niſi ter vl̃ q̃ter ſine nocumẽto. & hoc quidẽ ſcripſit Gal.ĩ li.ſuo, quẽ fecit de theriaca. Et d. Aboali, q̃ theriaca cõfortat à tota ſp̃e caloré naturalẽ, & dat ei multitudinẽ virtutũ illarũ, p̃ quas curantur oẽs ægritudines, & dat ſanitatẽ oĩbus mẽbris. Radix tñ verborũ Gal.ẽ ĩ his mutũ cõtraria,& ẽ, q̃ medicinę, q̃ cõferũt venenis, ſunt medię ĩter medicinas,& venena,& hoc dixit ĩ li. ſuo. v. de ſim. K medicĩa: ſi.n. nutrimẽtũ ẽ, qđ cõſeruat ſanitatẽ p̃fectã, & medicina ſanitatẽ lapſam: venena vero ſunt, q̃ auferũt ſanitatẽ, & medicinæ domi nãtes in theriaca ſunt medicĩæ ĩter medicinas,& venena; & oẽ cõpoſitũ declinat ĩ virtute ſua verſus lat⁹ medicinarũ vincẽtiũ ĩ cõpoſitiõe eius: vẽ ergo q̃ theriaca ſit media ĩter medicinas,& venena, & ſi ẽ media, eſt fortior medicinis, & debilior venenis. ergo non cõſeruabit ſanitatẽ, q̃ cõſeruãt medicĩæ, nec curabit ægritudines, quas ipſæ curãt, q̃m eſt fortior oĩbus eis. et ſi cõſeruat ſanitatẽ L aliquã, erit ſanitas illius, qui parat⁹ eſt cadere ĩ ægritudines humorũ ſimiliũ venenis,& ſi iterũ curabit, nõ curabit niſi illã, q̃ ex illis ẽ. Et manifeſtũ eſt, q̃ ſp̃es minimarũ ęgritudinũ in hoĩe nõ ſunt, niſi paucę. Itẽ dicim⁹, q̃ cõſeruat ſanitatẽ eorũ, qui timẽt, ne cadãt in ęgritudines ſimiles iſtis. Et dicũt quidã, q̃ illũ, qui cõtinuat vſum theriacę, nõ op⁊ timere, vt operet in eo virt⁹ medicinę venenoſę, ſicut dicit Gal. de illis regibus, qui cõpoſuerũt mytridatũ, & cõſeruat cũ ea cõplexio eius radice naturali. Et hoc quidẽ eſt, qđ nõ credit: M q̃m cũ medicĩa venenoſa ſit cõtraria corpori, hoĩes ñ euadũt ab ipſa, q̃ nõ operet in ipſum, niſi poſtq̃ factũ eſt ſiſe veneno. q̃m id qđ in alio nõ agit, ẽ tale, quale id ꝓculdubio, & ei ſimile: & res q̃ in aliã agit, ẽ ei cõtraria, & iã quidẽ declaratũ ẽ ĩ libris Antiquorũ, & ĩter eos nõ eſt diuerſitas,& ſi corp⁹ hoĩs, in quo, dixerunt, nõ operat venenũ, ſiſe eſt veneno, & venenũ ẽ cõtrariũ corpori humano, tunc eſt manifeſtũ, q̃ corpus hoĩs illius p̃ vſum theriacę factũ eſt

diuerſum

A diuerſum à corpore aliorum homi
nũ,& id, qđ eſt diuerſum à corpore
humano non eſt hõ,& ille,cuius cõ
plo eſt diuerſa à cõplone aliorũ ho
minũ,nõ eſt ple, vt remaneat hõ,
& ſi remanebit,nõ remanebit, ꝙn ī
tpe pauco trãſacto redeat eius com-
plo ad cõplonem illorũ,qui hñt hu
Dubium. mores venenoſos. Si vero dicat ali-
quis,ꝙ corp⁹ hoīs nõ patiť ab opera
tiõe venenoſorũ,vt ab eis offendať,
nec ex hoc dicẽdũ ẽ ſiłe eẽ venenis,
ſed hoc eſt, quia cõplo illi⁹ eſt ī vlti
mo cõtraria medicinarũ venenoſa-
rũ,& eſt fortior venenis intñ ꝙ ī ip
B ſo nõ operať, & vīcer hõ venenum
Solutio. iſtud ita,ꝙ ñ vincit ab ipſo. Ad hoc
dicim⁹ ſi ſic eſt, vr̃ ꝙ corp⁹ hominis
redeat ī hoc ſiłe medicinis vincẽtib⁹
venena,& eẽr hoc corpus mediũ in-
ter medicinas,& venena.& vr̃ ꝙ nõ
remaneat eius cõplo ī termino nãli
& ille qui ꝓmutať à rermino natu-
rali ea ꝓmutariõe, quã dixim⁹ ple
eſt, vt corrumpať, & hæc corruptio
ꝓculdubio ẽ ęgrirudo,& ſi reperiatur, eius cõplo vt redear ſm modũ,
quẽ diximus,ſiłe eſt ei,qđ quidã di-
cunt,ꝙ ſueniunť quidã,q fuerũt vſi
veneno tñ,qđ cõuertebať eis in nu-
C trimẽtum,& hęc ẽ res, q̃ egrediť viã
naturę. Et de cõſuetudine quidẽ ar-
tis medicinę nõ eſt, vt res exerceať ī
corporib⁹ nãlibus, q̃ egrediunť viã
naturalẽ. Et corpa,quib⁹ nõ cõferr
ſm plurimũ ſanitatis vſus theriacę,
ſed egrotare facit iſta, nõ iuuanť ẽt
ꝓ iſtã ī curatiõe ægritudinum,& ſi
ęgritudines ẽt iſtę debiles eẽnt,& ex
humorib⁹ ſiłib⁹ venenis. Et hoc ẽ,
qđ diximus nos ī hac re.Et ego qui-
dẽ iã præcepi ſocijs meis famoſis in
arte medicinæ, qui curabãt filios re
gũ,vt ꝓhiberent eis vti theriaca ī re
gimine ſanitatis,& nõ vterenť ea cõ D
tinue. & quia nõ conſenſerunt mi-
hi,dãnificauerunt eos multũ : quia
cõtinuare vſum theriacæ nõ ẽ mul
tũ debitũ ī cõſeruatiõe ſanitatis,cu
ius cõplo,eſt ſicur cõplo,q̃ repta eſt
vtplurimum hoībus:& ſi ſic eſt,nec
ẽt meliori cõplõni,q̃ cõſiderãt me-
dici,q̃ raro repiť, vt dicunt:ſed ſuper
eã rememoratus ſum, vt ſit eis ſtate
ra põderis, qđcunq; ex corpibus ab
ęqualitate lapſis fuerit: ſic ẽt nõ in-
uenimus cõplonẽ, in qua generenť
ægritudines ſiłes venenis, niſi parũ,
& ſi ſic eſt,rotũ qđ dictum eſt,opor-
tet ꝙ nõ vtať aliquis theriaca in cõ- E
ſeruatiõe ſanitatis,q̃ eſt repta ī plu-
ribus hoīum, & maxīe ī illis, qui in
eis ſunt iuuenes.iſta.n.ſanitas,q̃ ſm
plurimũ eſt repta in hoīb⁹, dignũ ẽ
ꝙ dicať naturalis,quia res nãlis eſt ī
ea ſm maiorẽ victoriã . ſaniras.n.q̃
eſt ī fine ꝑfectiõis,nõ eſt inuẽta,niſi
parũ, ſic & ægritudo q̃ eſt ī fine ma
licię nõ ẽ repta niſi parũ,& hęc ſunt
duæ extremitates q̃ ſibi inuicẽ con
trariant.& id qđ eſt inter eas,eſt me
dium,qđ eſt inuẽtum ſm plurimũ .
& ſi ſic: eſt hæc,& illa ſpecies ſanita
tis,ad cuius cõſeruationẽ factę ſunt
medicĩæ,q̃ ab ęgritudine futura de- F
fendunt, & ad cuius ẽt ægritudinis
curationẽ factæ ſunt medicinæ,quę
curãt ægrirudines,q̃ ſm plurimũ re
periunť in ijs tpibus : qm̃ medicinę
quibus curamus iſtas ægritudines,
ſunt gña alia medicinarũ à medici
nis,quib⁹ curanť venena. Medicinæ
vero cũ quib⁹ curam⁹ venena, ſunt
medię ĩter medicinas & venena : &
radix ẽ vt nõ vtať medic⁹ in curatio
ne ęgritudinũ medicinis,cũ quibus
curanť venena.hęc.n.genera medi-
cinarũ ſunt in noſe & nã diuerſa.

G *Quibus egritudinibus conferat theriaca, & quibus non. Cap. 3.*

SEd,qm̃ ęgritudines,q̃ exeunt natură aliarũ ęgritudinum,ſunt ſimiles venenis: & ſimilant̃ ẽt medicinę,q̃ curãt venena ſua operatiõe, operi medicinarũ,q̃ curãt iſtas ęgritudines.ideoq; theriaca eſt cõpoſita ex duab⁹ ſpẽbus medicinarũ,& generat̃ in ea cõplõ media inter medicinas,q̃ ſunt medię ĩter medicinas, & venena. & pp hoc ẽ pole vt curet aliquas ex ægritudinib⁹ alijs ab ijs, q̃ ſimilãt̃ venenis.Et id, qđ mihi vr̃ ĩ hoc,ẽ,q̃ medicinę,q̃ curãt ęgritu-
H dines generatas ab humorib⁹,adiuuãt medicinas, q̃ curãt venena,ſed nõ è cõuerſo,niſi ęgritudines ſimilẽtur venenis:illas,n.adiuuãt.vr̃id qđ eſt min⁹eis,patũ,& meli⁹ ĩ eo qđ dixim⁹,ẽ, vt ꝓpiuent̃ medicinę curãtes ęgritudines ęgritudinibus tm̃,& curãtes venena venenis tm̃.Sed,qm̃ theriaca eſt cõpoſita ex duab⁹ ſpẽbus, iõ reſultat hęc medicina aggregata ex ęgritudinibus & venenis,ſz nõ oĩbus ęgritudinib⁹ gñaliter, ſed tm̃ illis duabus ſpẽbus,ĩ.ꝓdictis, vel illis, q̃ ſunt eis ꝓximę. ſed, quia diſtinguere has duas ſpẽs ægritudinũ
I eſt qñq; difficile medico, iõ neceſſe eſt vt bñ ꝓuideat in dãdo theriacã in cura ęgritudinũ. Et ppea ſubtilizãt medici in mẽſuratiõe pot⁹ theriacę in ęgritudinib⁹, plus q̃ in alijs medicinis cõpoſitis. qm̃ in theriaca ſunt medicinę curãtes venena. & ſi vtunt̃ eis ĩ ęgritudinibus,neceſſariũ eſt,vt hoc fiat cũ cautela magna. & iõ in ęgritudinib⁹ fit minor pot⁹ei⁹ potu cõtra venena, & diuerſificatur potio theriacæ in venenis ſm̃ fortitudinẽ veneni & eius debilitatẽ. Et ſimilitudo, q̃ eſt inter medicinas,q̃ curãt venena,& illas, q̃ curãt ęgritu K
dines quas iã diximus, ẽ,ꝙ oẽs operatiões,quas efficiũt medicĩę ĩ ęgritudinibus, ſunt exẽdẽ cũ eis quas cõplẽt medicinę proprię venenis,i.curãtes venena.qm̃ ſicut q̃dã ex medicinis proprijs ęgritudinũ ſunt, q̃ curãt ęgritudines ſuis qualitatib⁹,ĩ. ea lido, frigido, ſicco ,& humido , qm̃ ęgritudĩes fiũt ab illis, & ẽ vt q̃libet curet̃ ſuo cõtrario.i. calido, & frigido,& è cõuerſo : ſilr ẽt ſunt ex medicinis venenoſorũ, q̃ opant̃ ex ſuis qualitatib⁹ ꝓdictis.& ſic ſunt ex medicinis ægritudinũ q̃dã q̃ curãt primis ſuis virtutib⁹ et tertijs, ſicut diſ- L
ſoluẽdo,aperiẽdo, leniẽdo, & faciẽdo totũ id qđ purgat mẽbrũ ab humorib⁹, & atrahit eos à corpore.i.à mẽbris nutritiõis,& mot⁹ & ſenſus, & mẽbris virtutũ extimatiuę potentię aĩæ. ſilr ſunt ex medicinis venenoſorũ q̃dã medicinarũ,q̃ id faciũt ſuis virtutib⁹ ſecũdis,& tertijs. Amplius ſicut ſunt ex medicinis q̃dã, q̃ curãt eas ꝓ id,qđ ſequit̃ in cõpoſitis mixtiõe q̃litatũ.4. & qđ vocat Gal. totã ſpeciẽ:ſilr ẽt ſunt ex medicinis venenoſorũ,q̃ id faciũt à tota ſpecie earũ, ſi venenũ ſit operãs à tota ſpecie, & hæc.n.venena ſunt deteriora M
oĩb⁹ alijs,ſicut ęgritudines, q̃ à tota ſpecie earũ ſunt mortiferę vel peſtiferę,ſunt deteriores oĩbus alijs,ĩ tm̃, ꝙ nõ ĩueniũt̃ ĩ eis cura niſi accideret ꝙ ĩuenirent̃ medicĩę,q̃ eas curarẽt à tota ſpẽ. & ſi totũ hoc ẽ ſicut dictũ ẽ: ꝙ theriaca ĩ ſe vnit duas ſpẽs medicinarũ ſilr, vr̃ mihi ꝙ curet venena curatiõe ꝓfecta,& curet ẽt ęgritudines ſimiles venenis. ſed ĩ ęgritudinib⁹,q̃ ñ ſũt hmõi pl⁹ nocet, q̃ ꝓſit,ſicut nocẽt medicĩę fortes ꝓpinatę ęgritudinib⁹ debilibus: & ſicut ẽt nocent

A cēt medicīę curātes ī cōſeruatiōe ſa
nitatis: ſed medicīę cōſeruātes ī cu
ratiōe ægritudinū nō ī primūt effe
ctū, de quo ſit curādū, & iſtę medi
cinę ſunt cib⁹, & medicina ſimul. Et
ego quidē ītellexi de antiquis medi
cis, ꝙ ipſi nō curabāt, niſi cū cibis, q
erāt cibi & medicīa. & hoc erat, ꝙa
hoīes illi⁹ tpis ꝓhibebant p leges &
decreta eorū ab vſu malorū nutri
mētorū & malis cogitatiōib⁹, & co
gebant ſe exercitari à magiſtris exerci
tio cōueniēte cōplexiōi cuiuſq; illo
rū: & ſm hoc vī mihi ꝙ theriaca ñ
erat eis neceſſaria, niſi cōtra venena
B & ſi forte erat eis neceſſaria ad eua
cuationē ægritudinū ñ ſumebāt de
ea, niſi modicū. qm̄ Gal. & poſt eū,
& multi ex antiqs dicūt, ꝙ plurimæ
ęgritudinū, q̄ currūt tpe nō, ſūt no
uellę ſicut pleureſis, et apoſtema mē
brorū principaliū, vt cordis, hepatis,
cerebri, & ſimiliū eis. & p̄ter iſtas ſūt
multę ex ęgritudinib⁹ exeūtib⁹ nām
aliarū exitu multo, & q̄ ītерficiūt ſu
bito. & ſi totū ē ita iſtę, qui vtī illo
tpe theriaca vel ꝓcepit alſ, neceſſe ē
vt ſit ſapiēs ī fine ſapiētię p̄fectę, p̄ci
pue cū voluerit vti ea ī curatiōe ęgri
tudinū, vī ī cōſeruatiōe ſanitatis p̄ti
C cularis ſm eū, q parat⁹ ē labi ī ęgri
tudines humorū ſimiliū venenis. &
hoc quidē dixi, ſicut ītelligere pote
ris ꝙ gen⁹ idē medicīarū curat ęgri
tudines aliquas & p̄ſeruat corp⁹ ab
eis: ſed meli⁹ ē vt dicam⁹, ꝙ ęgritudi
nē curātes, ſūt fortiores medicinis, q̄
ab illis p̄ſeruāt. Opꝫ ēt ꝙ ſint medi
co medicīę ſcitę & fortitudīe & debi
litate ſm gradū morborū ęgritudi
nis, ad q̄ parati ſūt labi, ſicut ēt opꝫ
ſcire medicū medicinas, cū qb⁹ cu
rat ſm gradū timoris ęgritudinis in
fortitudine & debilitate, cū ſciuerit
totū gen⁹ hoc: ſed gen⁹ ęgritudinū, D
q̄ fiūt ex humorib⁹, & q̄ ex venenis
& genus medicinarū, & oppōnē cu
iuslibet ſp̄ēi illorū, & eē theriacę, &
ei⁹ cōpōnē ex duab⁹ ſp̄ēb⁹ medicina
rū, & pp quā cām ītuēta ēt fuit à pri
mordio ei⁹ cōpō, & q̄ ſit ei⁹ cōpōnis
cā, poſſe erit ei vt ſciat qñ hō vteť ea,
& qñ ñ vteť. Et ego narrabo tibi vbi
ē licitū uti ea & vbi ñ. & dicā ēt illā,
ꝙ dixerūt hoīes & qđ exptū ē ā ea,
& ꝙ verificatū ē de nā ei⁹ ī hac re, &
ei⁹ opatiōib⁹ ī corporib⁹ humanis.
Et dicā, ꝙ cōſuetudo medicorū ē di- De ægritu
uidere ęgritudinē ī ſimplicē & cōpo dinibus
ſitā, & iterū diuidūt ſimplicē ī malā E
cōplexionē, q̄ ē cū mā, & illā q̄ ē ſi- ſimplici-
ne mā: ī cōplexiōe āt mala ſine mā bus.
nō vtunť theriaca, ſiue illa ſit calida
ſiue ſicca, et cū fuerit ī fine violētiæ
ſuę, ſicut ē febris ethica, ſiue ęgritu
do ſit vī⁹, ſiue ꝓpria ī mēbro. ī ma
la cōplexiōe cū mā vtunť ea, qñ fue
rit ex flegmate et melācolica exiñti
b⁹ ī fine malitiei, & ñ vtunť ea ī ęgri
tudinib⁹ ſanguineis, nec colericis: ni
ſi qñ colera fuerit exiēs terminū na
turalē: & ī ipſa ē multū cautela ite
rū neceſſaria, ſed ſi cū ea ſit fe. ñ vtī
tur ea parū vel multū. ſi vero ñ ē fe.
& fuerit cholera eruginoſa vī praſſi F
na, ex qb⁹ ſit vomit⁹ & flux⁹ uentris
fortis. In alia āt ēt opꝫ, ut ſit caute
la maior, alia minor, & ē qñ cū cho
lera ſit calida ñ ē licitū uti ea ī pec
cato ei⁹. Sed qñ hęc ſpēs cholerę ñ
recipit digeſtionē nec alterationem
medicinis ei cōtrarijs & theriaca in
ualeſcit ſup eā, & eius ſubſtātiā de
ſtruit & extrahit & iō uſ ut in ea cō
ferat ſi deť, & ordine nāę & euacua
tiōis. & ē ī hoc ut medic⁹ aſpiciat ad
duo mala & qđ fortі⁹ ē curet & for
ti⁹ ei⁹ ē piculū deueniēdi ad mortē
ſubitā.

G ſubitã. In fluxu ãt diuturno cãto ab humorib⁹ frigidis, & humidis vĩ mihi, ꝙ cõueniat theriaca, & ſit cõueniens ad curã: & iã dixerunt medici ꝙ theriaca curat flux⁹ vẽtris diuturnos, quorũ cã ignoraꝝ, & vĩ mihi ꝙ hoc dixerũt, qm̃ ſicut ĩ theriaca ſũt ex medicinis venenorũ, quorum cã ignoraꝝ, ſic ẽt ĩ ea ſunt ex medicinis ꝯgritudinũ, q̃ ſimilanꝝ venenis. Ego in fluxũ vidi diuturnũ, q erat ex cholera & melãcholia aduſtis, & ꝓceperũt patiẽti vti theriaca, & mortu⁹ ẽ. & ꝓp hoc laudabile ẽ apd̃ me vt nõ vtaꝝ aliqs ĩ fluxib⁹ theriaca, niſi ĩ eis

H q ſũt de materijs frigidis: & mẽbris frigidis, ſi ãt fuerit d̃ hũorib⁹ aduſtis ꝯ̃litatẽ exeũtib⁹, ñ vtũꝝ ea, niſi exiꝝ⁹ eẽt ꝑ aduſtionẽ ſimilẽ venenis. ſi ꝟo fuerit aduſtio pauca, theriaca aduſtionẽ augebit, tñ ĩ fluxib⁹ & vomitib⁹, qb⁹ timeꝝ aduẽtus mortis ſubitaneę, ſicut in illis, ĩ qbus ꝓp magnã comeſtionem accidit, dicunt, ꝙ multũ cõfert ĩ hoc. & cũ dixerũt ꝙ cõfert ĩ fluxu diuturno, nõ dixerũt, ſi fluxus ſit ex humorib⁹ calidis aut frigidis: & hoc ſic dictũ eẽ nõ ꝑt. & vtuꝝ theriacã ĩ fluxu ſanguinis nariũ, & ĩ cõſtrigẽdo fluxũ ſanguinis

I p anũ & meſtruorũ, qñ ſupfluunt. qm̃ theriaca .ſ. noua qñq; confert multũ. nã ꝑ eã ingroſſaꝝ ſanguis ꝓp id qd̃ ẽ in ea de opio, & cõfortat virtutẽ cõtinẽtẽ ſanguinẽ ĩ venis ꝓp id qd̃ ẽ ĩ ea de medicinis ſtypticis. qm̃ ẽ oñsũ nobis, & manifeſtũ, ꝙ sãguis nãliter ẽ ĩ eis: & Gal dabat eã illi, q ſpuebat ex pulmone ꝓp ſolutionẽ cõtinuitatis accñtẽ ex vlceratiõe rerũ acutarũ deſcendẽtiũ a cerebro: & eius qdẽ iuuamẽta ĩ hac ꝯgritudine ſunt multa, & cũ illa qñq, ſedat & tollit tuſſim illi, q hẽt eã ꝓp opium, qd̃ ẽ ĩ ea, & deſiccat vuln⁹ ꝓp medicinas deſiccatiuas humiditatis accñ talis, q̃ ẽ ĩ ea: & ꝓuocat sõnũ: & maxĩe qñ ẽ recẽs & * alopharlo, qa fm ꝙ mihi vĩ, nõ ẽ meli⁹ ſanguini exeunti à pulmone, & cõfert ẽt alijs mẽbris à pulmõe, qm̃ ẽ efficaci⁹ ĩ cõgelatiõe ſanguinis augẽdo ſomnũ, & ſedatiõe tuſſis: & iterũ cõſ̃git, ꝙ theriaca cõueniat morſib⁹ aĩaliũ, ex qbus cauſaꝝ flux⁹ ſanguinis: ſi ꝛ ergo ꝓdeſt in cõſolidatiõe vulnerũ pulmonis. & dictũ antiquorũ eſt ꝙ theriaca cõfert ĩ prĩcipio hecticę, & cõfert vulneri pulmonis ĩ prĩcipio, & ĩ

L fine, & cõfert ẽt oĩb⁹ ꝯgritudinibus neruorũ, q̃ ꝯgritudines neruorũ ſũt ex mẽbris frigidis, & curat apoplexiã, & paralyſim, & curat torturã faciei & ſpaſmũ, & tremorẽ qñ ſũt ex mã, q̃ nõ eſt calida. Et qa dixerunt quidã medicorũ ꝙ conuenit alicui ex ſpẽb⁹ ſpaſmi, ſ. ei q ẽ ex calore, vĩ mihi ꝙ ſi acciderit nõ eſt, niſi ꝓ viã accñtis, ñ ꝓ ſe. ſ. qa ĩ neruis fiat ꝯgritudo: & dixerunt ꝙ confert venenis medicinarum corroſiuarum, ſuper quas tꝑs ẽ ꝓlongatũ. & vĩ mihi ꝙ ſi ſic ẽ ꝓdeſt qa ipſa incidit & frangit mãm illi⁹ veneni, qd̃ ẽ in fine illius

M maliciei, & qñq, exſiccat vulnera, q̃ accñt poſt teneſmõ. Caue ne des eã, qñ ſũt ex cholera, & ꝙ ſint antiqua, qm̃ qñ ſũt antiqua vtimur ĩ eis medicinis fortib⁹ ad mũdificationẽ vlceris ĩ tm̃ ꝙ qñq; intromittuꝝ trociſci de arſenico. & hęc vlcera cõſumũt carnẽ, qñ fiũt in mẽbris maxime, q̃ velociter ſumũt puttefactionẽ, & qñ ſunt ĩ mẽbris calidis & humidis, & qñ ſunt in locis vel mẽbris expulſiõis: ſicut ĩ teſtibus vel veſica. & dare theriacã in prĩcipio lępræ ẽ valde vtile: & hoc ẽ manifeſtum. &

ẽt

A ẽt in ægritudinibus inficiẽtibus cutẽ,& ſimĩb⁹ illis. Et dixerũt, vt hõ vtatur ĩ prĩcipio hydropiſis: & hoc ĩcedit via rõnis, ſi cũ ea nõ ſit febris, & nõ ſit ex cã calida: ſed dixerũt ꝙ in hac ægritudine det cũ aceto. & hoc qdẽ eſt accñtale, qm̃ acetũ lędit hepar, ſed miſcet ipsũ, qm̃ vr̃, ꝙ acetũ acuat ſiccitatẽ,& diureticitatẽ: meli⁹ tñ ẽ, vt hoc fiat ĩ hydropiſi, q̃ ẽ cã ſplenis: vel poſſe ẽ vt acetũ det ĩ duritie hepatis, q̃ ẽ ꝓp hydropiſim, poſtq̃ ꝓfecerit ſic ꝙ hydropiſim diminuat, vl̃ det ꝓp aggregationẽ medicinarũ, mollituarũ, & diſſolutiua-
B rũ, q̃ ſunt ĩ theriaca ad diſſoluendũ duriciẽ: & acetũ cõfert ĩ hoc multũ admixtũ medicinis mollificatiuis. & poſſe ẽ ꝙ hoc ſit verificatũ ꝑ experiẽtiã, qm̃ rõ nõ trãſgrediẽt hoc, nec hoc dẽt ĩmutari à ſolutiõe, qm̃ vtile, ĩquãtũ vult rõ. nũc ẽ rõ vti eo donec videat id ꝓp experiẽtiã: iſtę qdẽ ſunt plures ex ægritudinib⁹ cũ mã, ĩ qb⁹ fm plurimũ cõfert theriaca, q̃ ẽ ex melãcholia et phlegmate, & ex illis ex eo ꝙ ẽ cõpoſitũ ex eis, & vtũtur ea ĩ doloribꝰ, quorũ eſt cã vẽtoſitas nãm egrediens, ſicut ventoſitas cholerę. Caue tñ ne des theriacã in
C ęgritudine cholerica, cui⁹ cã eſt ſanguis. vel cholera, vl̃ apoſtema, & vl̃ nõ det ĩ aliquo dolore, q̃ generat ex aꝑatibus, quia aꝑata, q̃ fiũt cũ dolore fm plurimũ sũt de gñe aꝑatũ calidorũ. & da eã in dolore ſtomachi, renũ, & veſicę, ſi cũ eo nõ ẽ aꝑa, nec expectet poſt ipſum. Et dixerũt qui dã, vt det theriaca in dolore lateris: nõ det, niſi dolor fuerit ꝓlõgat⁹ ꝓp humorẽ vẽtoſum, vl̃ ſi nõ ẽ fe. & det ĩ potu ĩ difficultate fœt⁹, vel partus, ſicut narrauerunt medici. & hoc tñ ădiget cautela, qm̃ fm plurimũ ĩter-
ficit embrionẽ, & qñ moritꝑart⁹, ſit D
difficultas pariẽdi. ſ. maior. & poſſe eſt, ꝙ nõ cõferat in difficultate partus, niſi difficultas partus ſit ex diſſicultate virtutis expulſiuę, vel ꝓpter mortẽ embrionis, & quia theriaca expellit ſanguinẽ menſtruũ, expellit embrionẽ. In ęgritudinibus autẽ De ægritudinibus cõpoſitis.
cõpoſitus, q̃ ſunt ſicut apoſtemata, & febres duarũ ſpẽrũ, dixit Gale. ꝙ confert, ſi fe. fuerit quartana, & poſt apparitionẽ digeſtiõis: ſed añ digeſtionẽ facit creſcere febrẽ: & cã huius eſt, qm̃ humores poſt eorũ digeſtionẽ ad expulſionẽ mouentur fm
E motũ naturæ, qm̃ nã immutat in illo tpe humores corruptos, & ſi det in principio, mouent motione violenta, & cortũpunt & expandunt ꝑ corpus, & creſcit mã febris: & cã huius eſt, qm̃ digeſtio naturalis mouetur in tpe determinato ſcito. Et iam narrauit Gal. ꝙ iã accidit Audino philoſopho, ſuper quẽ cõuenerunt medici rõcinari, vt daret ei theriaca in principio ſuę febris, cuius cã erat melancholia, et creſcebat eius fe. ex ea, & cõuenerũt, ꝙ confert febribus diuturnis, in quorũ paroxyſmorum prĩcipio agit frig⁹, & cõfert febrib⁹
E q̃ incipiũt cũ tremore forti: ſed fm ſermonẽ Gal. impedit digeſtionem, qm̃ fortitudo tremoris & frigoris ñ accidit fm plurimũ, niſi ante digeſtionẽ. niſi intelligam⁹, ꝙ digeſtio, quã nominauit Gal. ſit tm̃ digeſtio ĩ ſe. melãcholię, qm̃ ille humor nõ digeritur, niſi in tempore longo: & ꝓpea illa feb. prolongatur. febres autẽ phlegmaticę fm plurimum ſunt minus longæ, q̃ melancholicę, & recipiũt citius digeſtionẽ. & ẽt theriaca in his ægritudinibus nõ ponit timorẽ de morte ægri, & uiolẽtia illorũ

G rũ accñtiũ,qñ̃ medicĩę iſtę ſunt ſimiles uenenis.In apoſtematib⁹ aũt, & maxĩæ calidis nõ dat maxĩe ſi cũ eis eſt febris, ſed ĩ apoſtematib⁹ duris ꝓdeſt,ſi det ĩ potu. ſiſr qñ̃ ſunt ĩ principalib⁹ mẽbris.& eadẽ ẽ rõ ĩ melãcholia,q̃ generata ẽ ex humorib⁹ groſſis. Et medici cõueniũt,vt det ĩ potu ĩ qualibet ęgritudĩe cũ re cõuenięte, ſicut ꝓceperũt ĩ dolore lateris cũ decoctiõe aſſiar, et ĩ dolore renũ cũ decoctiõe granæ. & ĩ hoc eſt neceſſaria ꝓuiſio, ſi det cũ decoctione granæ, vel non. In anno vero cuius aer ẽ totus calidus, dari ꝓhibet,qñ̃

H tunc calida multa accidunt aꝓata.

Quomodo theriaca corpus iuuet, & quomodo non. Cap. 4.

ET dicã unnc modũ,ſm quẽ ponit nũc theriaca curare iſtas ęgritudines,& gñaliter qũo curat eas q̃libet ex medicinis alijs ĩ anno tali. Et nõ dixerũt medici cãm ſufficiẽtẽ:illud aũt qđ ĩuenit ĩ hoc dictũ ex principijs nãlib⁹,ẽ,ꝙ totũ qdẽ, qđ ſperam⁹ de medicinis ĩ earũ opatiõibus ex virtutib⁹ ptimis & ſecũdis & tertijs,& gñaliter ĩ hoc,qđ dictũ eſt, tota ſpẽs ẽ ꝓp operationẽ caloris innati exiñtis ĩ corpore: & totũ hoc ẽ

I ex ꝓcepto dei, & hæc virt⁹ q̃ digent & expellit humores corporis eſt ex calore nãli,ſed attribuit medicinis, qñ̃ medicinę mutant ad caloꝛẽ naturalẽ,ſicut mutant ligna ad ignẽ,q̃ reddit ĩ his duob⁹ fortior, ſicut medicĩę.& hęc virt⁹ ſi ñ eẽt ex principio nãli,& ex calore nãli,nõ cõferet illa medicĩa, ſed medicĩa ẽ, q̃ dat hãc virtutẽ calori nãli: ſicut inuenimus ſpẽs ei⁹, qđ cõbuſtibile ẽ ꝙ.ſ.mutat ad opera ignis.& hoc quidẽ manifeſtũ eſt opificibus, qui opant cũ vna cõbuſtibili ſpecie. Et ĩ hoc errauit. Auic.qui dixit ꝙ theriaca dat calori K nãli generalitatẽ virtutũ,q̃ ſunt ĩ ipſa,& cõſeruat ſanitatẽ corpꝛis, & adiuuat ẽt caloris nãlis virtutẽ ĩ curatiõe ęgritudinũ, ſicut ipſum iuuat ĩ curatiõe venenorũ ꝓp generalitatẽ virtutũ,q̃ ſunt ĩ ipſa.et nõ ẽ, vt Auicẽ. vr̃,qñ̃ virtus caloris,cũ quo conſeruat ſanitas corporis, iuuat ĩ hoc tm̃ p vſum bonorũ ciborũ ex his, q̃ comedunt.& res q̃ p ipſum adiuuãt ĩ curatiõe ęgritudinũ,q̃ accidũt,sũt medicinæ, q̃ adiuuãt,ĩquãtũ eſt eis virtus ꝓpria cõtra illã ęgritudinẽ, et res q̃ ipsũ adiuuãt cõtra venena, sũt medicinę q̃ ſunt dictę cõtrarię vene L nis. Theriaca ãt, vt dixim⁹, qa adiuuat caloꝛẽ naturalẽ,qui operat ĩ veneno, adiuuat ẽt ĩ opatiõe ęgritudinũ,q̃ ſunt ſimiles venenis,& ꝓp hãc eãdẽ cãm cõſeruat ſanitatẽ ẽt,q̃ eſt ꝓpinqua vt mutet ad ægritudines cõtrarias,& ĩ hoc ẽi aſſimilat calori nãli,qñ̃ ĩquãtũ ipſa ſenſibilis eſt,& ad oculũ ẽ res vna,& ſi eã cõſideres, ĩuenies ĩ ea opatiões plures: & ſiſr ẽ eẽ caſris nãlis,qñ̃ cũ ipsũ ĩſpexeris, ĩuenies ipsũ vnũ, ſ3 cũ ei⁹ opatiões ꝙſideraueris, ĩuenies ipſas plures, & theriaca qdẽ ẽ ĩ fine iuuamẽti, q̃ opat ĩ reb⁹ diſtictis & dterminatis † M & tpibus. Et poſtq̃ iã deuenimus ad hũc locũ, ñ remanet aliqđ de eo qđ log volum⁹, de quo null⁹ eorũ, quos nominauim⁹ ꝑter nos, locut⁹ ẽ. Firmaui tñ̃ hoc dictũ meũ ex dictis antiquorũ,& hoc ſolo qs meret laudẽ, & honorẽ,& nõ ſolũ ipſi,qui iã prę-fuerũt,verũetiã ex hoib⁹,qui futuri sũt, nec remãſit hic log niſi ĩ q̃titate,& mẽſura pot⁹ ei⁹. iſtę tñ̃ mẽſurę ſciunt ꝓ rõnem, ſed verificant expimento,ſicut accidit ĩ operatiõe theriacę,& operatiõe aliarũ medicinarum

A tũ nobiliũ,& numerabiliũ. qm̃ illæ pri⁹ ſunt cõpoſitę p rõnẽ: & pp hoc oẽs ſunt verificatę p expimẽtũ.& pp hoc oĩs medicina,q̃ ẽ cõpoſita p rõnẽ,niſi prius q̃ deſ alicui, vt verificeſ p experiẽtiã, eſt dubia & diminuta. & pp hoc res medicinaliũ, quas medici datui ſunt alicui nobili,expiãtur pri⁹ ĩ aliquo ruſtico hñti cõplexionẽ effrenẽ,ſilueſtrẽ, & poſt dẽt illi eã:quia cũ certificat⁹ fuerit medic⁹ p rõnẽ,q̃ ẽ bona & vtilis : & poſt hoc approbata fuerit experimẽto,q̃ virt⁹ eius ẽ cõtra rẽ,ad quã intendit .i.dirigens ad finem, quem quærit,

B tunc quidẽ põt vti ea, vbi voluerit.

De Quãtitate theriacæ exhibẽdæ. Ca. 5.

ILlud ãt,qđ coegit antiquos ĩquirere quãtitatẽ pot⁹ theriacę,eſt id qđ coegit eos vt põderarẽt, & mẽſurarẽt medicinas ĩ quãtitate,& qualitate,& dicũt, medicina ẽ in hoc gradu,& daſ ĩ hoc põdere,cũ potaſ:qm̃ ipſi ſciũt q̃ op3, ne virtus medicinarũ ſit fortior ęgritudĩe, ſed ñ vt operet ĩ corpore opationẽ ſimilẽ medicinæ magnę & fortis virtutis.i.faciẽtis corpora egredi terminũ naturalẽ,qm̃ ſi ſic eẽnt illa curata, curarentur alia: & pp hoc op3 vt diuerſificetur

C quãtitas ĩ medicina ſm diuerſitatẽ virtutis patiẽtis, & cõplexionẽ, & regionẽ, & ętatẽ, & pticulã patiẽtẽ, ſi ęgritudo ẽ pticularis. & quãto medicina eſt fortior, tãto ei⁹ operatiões in corpe ſunt fortiores,qm̃ oĩs medicina ẽ cõtraria corpori,ſed cõfert ipſi inquãtũ cõtrariat ęgritudini,q̃ ẽ in ipſo : & pp hoc op3,vt virtus medicinę ſit fortior ęgritudine, ſed nõ multũ : qm̃ ſuperfluitas forte faciet ęgritudiné nouã illa remota, & quia medicinæ nõ cõferũt vltrã nõ tpe ægritudinis, iõ impoſſe eſt vt cõſeruẽt ſanitatẽ pfectã, cõſeruant D tñ ſanitatẽ lapſam. & iõ medicĩa diuerſificat in hoc ſm ęſtimationẽ futuri lapſ⁹,& ſm ſpẽs ęgritudinũ antiquas,ad quas paratũ ẽ labi.& ſic ẽ manifeſtũ iã qđ dixim⁹,q̃ theriaca cõfert ſanitati, q̃ parata ẽ labi ĩ ęgritudines magnas,vel ad ęgritudines, q̃ vadũt, & redeũt, & iſta eſt ſanitas decrepitorũ,quorũ virt⁹ ẽ debilis.& iõ plus cõfert decrepitis,q̃ alijs hoĩb⁹, qm̃ ab eis nõ recedit debilitas,& poſt decrepitos cõfert magis ſenib⁹. Iuuenes aũt nõ op3,vt vtant theriaca,nec parũ, nec multũ niſi eis acciderẽt ęgritudines,quas iã dixim⁹,& E eſt qa medicina, ĩquãtũ medicina, ẽ cõtraria corpori humano.ſ. ſano. Et op3,qui ea vtit q̃ aſpiciat ĩ quãtitate ei⁹, & maxĩe cũ medicina ẽ fortior, & quia virtus theriacę ẽ cõtraria corpori humano ĩ fine cõtrarietatis, op3 vt ſit quãtitas, q̃ datur de theriaca minor alijs medicinis, & op3,q̃ ſit ei⁹ quãtitas ſcita. In medicinis autẽ q̃ purgant, op3 vt inquirãt p rõnẽ,& aſpiciãt quãtitatẽ,quã dãt ĩ qualibet ęgritudĩe,vt poſt hoc verificeſ p experiẽtiã : & op3, vt ſit ſcita quãtitas medicinę,q̃ experiſ:et

F poſſe vt diuerſificati ſint medici ĩ alĩ quib⁹ earũ diuerſitate iuſta. Nũc ãt narrabo qđ Gal. dixit ĩ hoc ſm Democritũ. Inquit Democritus, da in potu de theriaca illi,qui timet, ne ĩ ſuo potu ponat venenũ,& illi,cuius cibus eſt venenũ, & maxime qñ vomuerit, totũ, qđ de iſto comedit, & da iſtis ter vel quater,& ſi facias, donec teſtimonia ſint vera, q̃ venenũ ſumpſerit, & deſ illi quẽ memordit aĩal, poſt cuius morſum inuadit eũ ſitis.et deſ morſo à cane rabido,qm̃ morſus iſtorũ eſt morſus malus, &

detur

G det morſo ab aialibus marinis hñti
bus veuenũ,& illi, quẽ pungit aliqd
ex aialibus paruis ſicut veſpę, & ſi-
cut aial qd eſt dictũ rutella,& id in-
terficit.& poſe eſt,vt ſit aranea ſilue
ſtris,vel aranea, et ſit mẽſura, q̃ dat
albendatorũ cũ põdere. xv. vn. vini
lymphati & nõ ſufficiat cũ vna vice
ad attrahẽdũ malũ morſum,ĩmo ſi
vis timorẽ abijceꝛ opꝫ eã multoties
ſumere, vt theriaca vincat dolores.à
quibus dubitat corpus periclitari p-
petuo,& det in febre, q̃ inuadit vna
die & dimittit alia:& tremori,& ma
xime cũ ęgritudo eſt cũ dolore, & ĩ
H qua dubitaueris apoſtema futurũ ĩ
aliquo mẽbrorũ abundantiũ mul-
tũ, vel in mẽbris principalibus, vel ĩ
matrice, vel qñ eſt inflatio inteſtino
rũ q̃ dicta ẽ cholica,ĩ qua cõtinuat
dolor in renib⁹, vel veſica,& ſi dolor
eſt pp ęgritudinẽ q̃ dicta ẽ à ſangui
ne,& lapis ĩ veſica: & det multoties
illi,qui hñt apoſtema hepatis ſui. Et
illi qui hẽt fluxũ ſãguinis exhibeat
noua theriaca multoties, vndecũq;
ſit,vel ſi ſit ex pulmone,& hñti ĩ vẽ-
tre ſuo dolorẽ & torſionẽ.qñ cũ da
tur ei antiqua ſtatim ceſſat torſio &
dolor. Et cõueniẽs eſt vt illi det,qui
I nõ digerit cibũ ſuũ intñ,ꝙ ei⁹ appe
titus diminuit,& illi,in cuius ſtoma
cho acceſſit cibũ,& nauigãtibus, de
quoꝝ cõſuetudine ẽ,vt bibãt aquas
malas, & det eis põdus duorum vel
triũ denariorũ cũ duabus cotillis,vꝫ
quatuor aq̃ calidę: & hęc mẽſura ẽ
inſtrm vitreũ paruũ,& bibãt eã an-
te cęnã & cibũ, & det ĩ potu illi qui
habet dolorẽ ĩ veſica cũ vino dulci
& tẽperato,& illi qui ſpuit ſãguinẽ,
& illi ad cuius pectus deſcẽdit reu-
ma. & ſic dabis in potu cũ ea aquã
decoctionis pulegij & melius eſt ꝙ
de ea portat de terra⁹ Morchij vꝫ de K
Scanonia, vel de Tibãtis. qñ theria
ca qñ dat cũ eo, prohibet deſcẽſum
iſtorũ humorũ, & ſic dabis in potu
de ea cũ trib⁹ coadic ei⁹, & ſunt qui
curãt cũ ea dolores auriũ fortes,qñ
miſcent cũ ea modicũ vini dulcis,
ꝙ portat de Morchio.& meli⁹ ĩ hac
ægritudine ẽ vt ſumat modicũ lanę
& infundat lana in ipſa, & diſtillet
ĩ buciniũ auris.& hoc ẽ illud qd ge-
neraliter dixit Gal. ſup Democritũ ĩ
illis,ĩ quib⁹ dat hæc medicĩa,& quã
tũ dat de ea, & in quo cõmiſcet. &
hoc,qd eſt dictũ, incedit via ꝓfun-
da.i.nõ manifeſta. antiqui tn ñ tñ L
ĩquirebãt medicinas,ꝓfunde.& hoc
qñ loquebant cũ hoib⁹ qui ſciebãt
medicinas pfecte, & ille qui legerit
qd dixi,& qd ſum dicturus, & itelli
get bñ vt ſciat nãm theriacæ,& ope
rationes ei⁹,& quo ſunt ei⁹ operatio-
nes,& cũ quo operat poterit declara
re res iſtas declaratiõe vera, v.g.di-
ctũ ſuũ in febribus,q̃ inuadunt vna
die & ĩterpolatis alia,& tremore ma
xime,ſed ſi ſunt cũ dolore, nõ ꝓt in
telligi in febrib⁹ ſimplicibus,q̃ ĩua-
dũt vna die,& interpolatis alia, niſi
de febrib⁹ indeficiẽtib⁹ diuturnis de
materia frigida,& p dictũ ſuũ ęgri- M
tudinib⁹,q̃ñũt cũ dolore,oportet vt
ĩtelligat dolor fortis, & alia accñtia
fortia,q̃ aſſimilant venenis,& ni di-
cto ſuo qd dr ꝙ apoſtema futurum
adhuc ſit in mẽbris prĩcipalibus, vt
in matrice,nõ opꝫ intelligi apoſte-
ma calidũ.& hoc eſt totũ qd Gal.di
cit ſup Democritũ vbi dat & quãtũ
dat ex ea. & ĩuenies ex dictis ſuis da
ri cõtra venena põdus duorũ dena-
riorũ,& põdus maius, hoc ẽ albẽ-
daca,aliter albeslẽcas: ſed hoc intel-
ligit ex dictis Gale. licet nõ bene ſit
decla-

A declaratū. & vidi de aliquibus antiquorū,qui declināt eē theriacę & locuti ſunt de ea ꝙ maior quātitas potus eiꝰ eſt quātitas albēdaca, & minus,qđ de ea ſumit ē quātū ægyptiaca faba. Author tñ illiꝰ libri, qui dr almathi, declaratiōe ſufficiēti dicit, vt detʳ ī potu quātitas albēdaca illi, qui morſus ē à lacerto,cū dra.iiij.aq̄ decoctiōis mirrhę vel mēthę,& ē cōmunior & cōueniētior & p̄cipit dari hñti caninū appetitū, cū.iiij.dra. vini-, & in hydropiſi tribꝰ diebꝰ, cū aceto lymphato, & hñti lapidē ī renibꝰ,cū aqua apij, & hñti apoſtema
B durū in hepate vel ī ſplene, cū oxymelle ſquillitico, & cū ſimplici tribꝰ diebꝰ ī colica:& ponit ī gradu ſuperiori pōdꝰ albēdaca. i. pōdꝰ. 4. granorū hordei,& ponit ī gradu. 2. poſt ipſum pōdꝰ,qđ dixit metheala, & p̄cepit vt eiꝰ pōdus detʳ illi, quē canis rabidꝰ mōmordit, cū pōdere vnius denarij de p̄ſguedine picis,detʳ & illi q̄ ſumpſit euphorbiū ī potu,& opiū & ijs ſimilia ex medicinis venenoſis, & ponit gradū tertiū pōdus danich vſq; ad obolū & p̄cepit illi, quē momordit ſcorpio ī potu dari cū vino, & hñti inflationē ſtomachi, & inteC ſtinorū,& hñti tremorē, ſicut in febribꝰ. Et p̄cepit dari quātitatē uniꝰ faſeoli, aut lupini unā cū uino & aqua, & ꝰ meſaat tremeſcit,& ēt icteritię q̄ ē ex genere hepatis & ēt ſplenis,& difficultati paſſꝰ cū dta.i.oxymellis ſquillitici, & p̄cepit ī potu dari pōdꝰ uniꝰ danich cū aqua uel ſuco malorū illi,qui patʳ iliacā,qñ accidit ex peccato phlegmatis, uel qñ accidit uertigo,detʳ quātitas uniꝰ lupini cū aqua ſatyrię, & hñti paralyſim uel torturā detʳ cū decoctiōe radicū,& cōtra lęprā cū decoctiōe mētę & cōtra albaras detʳ cū aqua. v. ra D dicū, vel cū aqua mellis, & p̄cipit vt detʳ ī potu cōtra venena magna,qñ viſa fuerīt accñtia magna tetribilia & manifeſta, q̄titas metheali. verū hęc ē q̄titas multa: & iō meliꝰ eſt vt detʳ in potu nō tota iſta quātitas ſiꝫ, ſed diuidatʳ in vicibus multis.& hoc eſt, qđ dicit authot hic de potꝰ eius quātitate,& dr ꝙ reprobatʳ ī quibuſ dā & cū p̄cipit dari ī morſu canis rabidi metheala,et ī apoſtemate hepatis & ſplenis,& cōtra appetitū caninū quātitatē albēdaca. Et Auic. ponit quātitatē maiorē potus eiꝰ theriacę fortis pōdꝰ methealas ſiue me E theahi,& dedit ī potu pluribꝰ ęgritudinibꝰ quātitatē lupinorū cū medicinis q̄ p̄ſunt ęgritudinibꝰ. & dāt ī potu quātitatē vniꝰ fabę illi, q̄ patʳ defectū vocis,& ī ijs diſcordāt plurimi alij, ſicut aliꝰ alter aſſerit. & hæc q̄titas quā dicūt ñ cōfert oībꝰ hoībꝰ tñ, ſꝫ opꝫ vt relīquatʳ ęſtimatiōi medici, qa theriaca diuerſificabitʳ ī q̄titate potꝰ eiꝰ ſm fortitudinē,& debilitatē ī firmi,& debilitatē, & fortitudinē veneni,& ſm fortitudinē,& debilitatē theriacę ī ętate ſua,& ſm cōF plexionē ī firmi,& tegionē,& tpa anni,& ſm aērē corruptū ī ſuba & qualitate. qm̄ iſti aeri conuenit ſolū, & maxīe cū aggregatʳ aliqua ex ſpēbꝰ qualitatū venenoſarū. & ſm locum morſurę q̄ accidit ī corpe opꝫ diuerſificatʳ q̄titatē potꝰ, qm̄ oſa mēbra, vl loca ñ ſūt ęqualia.& hęc qdē manifeſta ſūt illi, q̄ vidit alabor. & meliꝰ qđ ꝓt fieri ī hac re,ē, vt ſciatʳ vſe ꝑticularis eiꝰ, quo īdiges. & illis quibꝰ ē meliꝰ vt eis detʳ theriaca, ſūt decrepiti, quorū virtꝰ ē valde debilis,& poſt hos ſūt ſenes, ſed i uuenes ñ vtunt ea multū nec parū niſi magnis caſibꝰ,

&

G & niſi apud magnam neceſſitatem, & ille cui præcipitur potus eius, bibat eam vino cocto, cui⁹ tertia pars per decoctionem diminuta eſt: hoc eſt, propterea ꝙ vinū crudum prohibet eis, ſ. Saracenis ex toto, & hæc neceſſitas introduxit eum ad hoc, et probauit ſe multum ī hoc. Sed ego hic abbreuiaui, qđ nō eſt proficuū.

Quenā, et qualis theriaca bona ſit. Ca. 6.

H NVnc autem dico, ꝙ theriaca q̄ eſt quatuor annorum, nō habet virtutem theriaçæ, quæ eſt in ſummo bonitatis, ſed eius operatio eſt operatio aliarum medicinarum fortium: & poſſibile eſt ꝙ conferat, quæ eſt vnius anni: quoniam ſup ipſam iam tranſiuerunt quatuor tēpora: & poſſibile eſt vt cōferat quę eſt ſex menſium apud magnam neceſſitatem, & theriacæ operationes non mutantur, nec ſeparantur ab K ea ſpacio viginti annorum, & eſt in virtute ſua. xl. annis, & minuit operationem ſuam vſque ad xl. annſi, & non poteſt proficere nec complere operationes ſuas. & mutatur ętas theriacæ ſecundum medicinas, ex quibus eſt compoſita, quoniam ſi bona fuerit, tenet ſuam virtutem bene, & ſi ſunt malæ minus ſeruant eam. Et oportet vt mel, quod cum ipſa perficitur ſit bonum, & vas ét vbi recondita fuerit, & regio, vbi facta fuerit. Nunc autem quieſcat poſtulatio, & ſufficiat ſatisfactio ſecundum tempus. Laus ſit Deo L. qui me comprehendi poſſe largitus eſt. Amen.

Auerrois Tractatus de Theriaca finis.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

A A B B C C D D E E F F G G H H I I K K L L

M M N N O O P P Q Q.
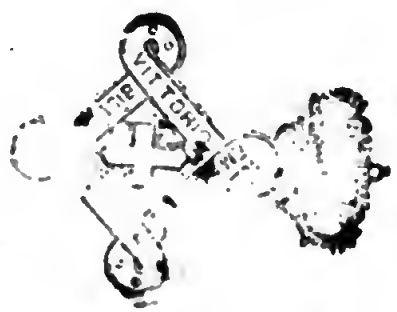
Omnes ſunt Quaterniones.